328.4391
H891on
1901
no.11

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

328.4391
H891on
1901
no.11

Nyilvános olvasó.
Nem kölcsönözhető!

AZ 1901. ÉVI OKTÓBER HÓ 24-ÉRE HIRDETETT

ORSZÁGGYÜLÉS

NYOMTATVÁNYAI

*

KÉPVISELŐHÁZ. — NAPLÓ. XI.

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign Alternates

https://archive.org/details/naplo1901hung

Bl. 69:11

AZ 1901. ÉVI OKTÓBER HÓ 24-ÉRE HIRDETETT

ORSZÁGGYÜLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK NAPLÓJA

*

TIZENEGYEDIK KÖTET

HITELES KIADÁS

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA

1903

OSZK
KÖNYVELOSZTO
FÖLÖSPÉLDÁNY

AZ ORSZÁGGYŰLÉS KÖNYVTÁRA
SZ.
194

328.4391
H891on
1901
no.11

TARTALOM

Lap

189. országos ülés. 1903. évi január 24-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során a kir. Curia átiratának bemutatása a Nosz Gyula képviselő választása ellen beadott második kérvény elutasitása tárgyában s ennek kapcsán nevezett képviselő végleges igazolása. — Az összeférhetlenségi állandó bizottság jelentésének benyujtása Györffy Gyula képviselő összeférhetlenségi ügyében. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Zárt ülés. — Az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujooczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Rakovszky István interpellácziója a miniszterelnökhöz, a »Neue Freie Presse« által elkövetett indiszkréczió tárgyában. — A miniszterelnök válasza. — Darányi Ferencz interpellácziója az igazságügyminiszterhez, a telekkönyvi törvény behozatala iránt. — Az igazságügyminiszter válasza. — Darányi Ferencz interpellácziója az igazságügyminiszterhez, Pécsváradon egy kir. közjegyzői állás szervezése iránt. — Az igazságügyminiszter válasza 3

190. országos ülés. 1902. évi január 26-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása 13

191. országos ülés. 1903. évi január 27-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a képviselőház Sándor-utczai épületének a székesfőváros tulajdonába való átadása tárgyában. — Az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A főrendiház üzeneteinek bejelentése. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése 36

192. országos ülés. 1903. évi január hó 28-án.

Elnöki előterjesztések. — A miniszterelnök benyujtja a Magyarország és Ausztria közt tiz évre kötendő vám- és kereskedelmi szövetségről; az 1811. évi vasuti üzleti rendtartás hatályának további fentartásáról; az osztrák-magyar vámterület autonom vámtarifájáról; a magyar korona országainak pénzügyminisztere és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok pénzügyminisztere között az üzletüket az osztrák-magyar monarchia mindkét államára kiterjesztő vállalatok kétszeres megadóztatásának elkerülése, valamint az egyenes adók körébe tartozó némely más ügyek iránt létrejött egyezményről s végül a Dunán gőzhajón való szállitás után járó adó megszüntetéséről szóló törvényjavaslatokat indokolásaikkal és a vonatkozó kimutatásokkal együtt. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Gresskowitz Vilmos interpellácziója a földmivelésügyi miniszterhez a Szeben megyében fellépett száj- és körömfájás ellen alkal-

Lap

mazott hatósági intézkedések tárgyában. — A földmivelésügyi miniszter válasza. — Benedek János interpellácziója a miniszterelnökhöz mint belügyminiszterhez, a nyomtatványok utczai árusitása tárgyában. — A belügyminiszter válasza 63

193. *országos ülés.* 1903. évi január hó 29-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — A kir. Curia átiratának bemutatása a Jovanovits István képviselő választása ellen beadott kérvény tárgyában. — Egyéb elnöki előterjesztések. — Az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. 88

194. *országos ülés.* 1903. évi január hó 30-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A kereskedelmi miniszter benyujtja jelentését a ruma—klenaki h. é. vasut szávaparti rakodó vágányának meghosszabbitására vonatkozó engedély-okirati függelék kiadása tárgyában; továbbá a békéscsaba—vésztői h. é. vasutnak és a balaton-szentgyörgy—keszthelyi h. é. vasut keszthely—tapolczai folytatólagos vonalának engedélyezéséről szóló törvényjavaslatokat. — Az 1889. VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása 110

195. *országos ülés.* 1903. évi január hó 31-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — B. Kaas Ivor megbizólevelének bemutatása. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Az első biráló-bizottság jelentésének bemutatása Harkányi János megbizólevele tárgyában, ennek alapján nevezett képviselő végleges igazolása. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az 1889. VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Benedek János interpellácziója a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, a m. kir. orvostud. egyetemi törvényszéki orvostani intézetnél előfordult esetek tárgyában. — A vallás- és közoktatásügyi miniszter válasza ... 136

196. *országos ülés.* 1903. évi február hó 3-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök bejelenti Fassie Tódor képviselő elhunytát, Janits Imrének képviselői megbizatásáról való lemondását és bemutatja Bauer Mihály képviselő megbizólevelét. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Az el nem intézett inditványok és interpellácziók jegyzékének felolvasása. — Az 1889. VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. — A Győrffy Gyula összeférhetlenségi ügyében itélni hivatott bizottság tagjainak kisorsolása s a kisorsolt tagok eskütétele 158

197. *országos ülés.* 1903. évi február hó 4-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Az összeférhetlenségi itélő-bizottság itéletének bemutatása Győrffy Gyula összeférhetlenségi ügyében. — Az összeférhetlenségi állandó bizottság jelentésének bemutatása Lázár Menyhért képviselő összeférhetlenségének megszünése; továbbá Bauer Antal képviselő összeférhetlenségi ügyében. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az 1889. VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. — Nessi Páll interpellácziója a pénzügyminiszterhez, az állami alkalmazottak fizetésrendezése tárgyában. — Marjay Péter interpellácziója a miniszterelnökhöz, mint belügyminiszterhez, a közigazgatás egyszerüsitése kérdésében. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter válasza 178

198. *országos ülés.* 1903. évi február hó 5-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az 1889. VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása 203

Lap

199. országos ülés. 1903. évi február hó 6-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök bejelenti Hortoványi József képviselő elhunytát. — Egyéb elnöki előterjesztések. — Az igazoló állandó bizottság jelentésének benyujtása Bauer Mihály és b. Kaas Ivor képviselők megbizó-levele tárgyában. — Napirend előtti felszólalások. — Az 1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása 227

200. országos ülés. 1903. évi február 7-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — A kir. Curia átiratának bemutatása, mely szerint gr. Thorotzkay Miklós választása ellen ujabb kérvény nem adatott be s ennek alapján nevezett képviselő végleges igazolása. — Ruffy Pál képviselő levelének bemutatása, mely szerint képviselői megbizatásáról lemond. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Napirend előtti felszólalások. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az 1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Bartha Ferencz interpellácziója a belügyi és földmivelésügyi miniszterekhez a biharmegyei, belényesi és vaskohi járásokban levő éhinség tárgyában. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter válasza. Darányi Ferencz interpellácziója a kereskedelemügyi miniszterhez a felekezeti tanároknak és tanitóknak vasuti kedvezménye tárgyában. — A kereskedelmi miniszter válasza. — Csávolszky Lajos interpellácziója a miniszterelnökhöz Szerbia királyának f. hó 11-én ideutazása tárgyában. — A miniszterelnök válasza 243

201. országos ülés. 1903. évi február 9-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása 269

202. országos ülés. 1903. évi február hó 10-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az 1889. VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. — Szavazás a miniszterelnök inditványa felett, a ház üléseinek a napirenden levő törvényjavaslat tárgyalása tartamára 3 óráig leendő meghosszabbitása tárgyában 290

203. országos ülés. 1903. évi február hó 11-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során Győrffy Gyula képviselő levelének bemutatása, mely szerint az ügyében kimondott összeférhetlenség miatt képviselői megbizatásáról lemond. — Napirend előtti felszólalások. — Zárt ülés. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Lengyel Zoltán interpellácziója a miniszterelnökhöz, az udvari bálon történtek tárgyában. — A miniszterelnök válasza. — Molnár Józsiás interpellácziója a miniszterelnökhöz, Ozsdola község tagositási ügyében 319

204. országos ülés. 1903. évi február hó 12-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — A mentelmi bizottság jelentésének benyujtása Molnár Jenő, Salamon Géza, Benedek János, Vészi József, Ugron Gábor, Bartha Ferencz, Eötvös Bálint, Lendl Adolf és Baghy Béla képviselők mentelmi ügyében. — Sürgős interpellácziő bejelentése. — Névszerinti szavazás Beőthy Ákosnak a tegnapi ülésben előterjesztett inditványa felett. — Az 1889. VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. — Benedek János interpellácziója a bel- és igazságügyi miniszterekhez a gyüjtésekre vonatkozó rendelet és a »Népszava« febr. 7. és 9-iki számainak elkobzása tárgyában. — A miniszterelnök mint belügyminiszter válasza. — Sebess Dénes interpellácziója a miniszterelnökhöz a szerb királynak a horvát bán által Zimonyban történt fogadása tárgyában. — A miniszterelnök válasza 344

Lap

205. *országos ülés.* 1903 évi február hó 13-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések; ezek során b. Harkányi János levelének bemutatása, mely szerint képviselői megbizatásáról lemond. — Az 1889. VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. — Az összeférhetlenségi itélő-bizottság tagjainak kisorsolása Bauer Antal összeférhetlenségi ügyében. — A kisorsolt tagok eskütétele 380

206. *országos ülés.* 1903. évi február hó 14-én.

A jegyzőkönyv hitelesitéte. — Elnöki előterjesztések; ezek során Ciocán János megbizólevelének, továbbá az összeférhetlenségi itélőbizottság Bauer Antal képviselő ügyében hozott itéletének bemutatása. — A pénzügyminiszter benyujtja az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek ujabb szabályozásáról szóló törvényjavaslatot. — Az inditvány és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az 1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. — B. Kaas Ivor interpellácziója a miniszterelnökhöz a közös államadósság konverziója tárgyában. — A miniszterelnök válasza 396

207. *országos ülés.* 1903. évi február hó 16-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök bejelenti Erzsébet főherczegnő elhunytát. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Sürgős interpellácziő bejelentése. — Az 1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. — Szatmári Mór interpellácziója a miniszterelnökhöz, mint belügyminiszterhez, a magyar-csékei képviselőválasztás rendjén a közigazgatási tisztviselők korteskedő szereplése tárgyában. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter válasza 435

AZ 1901—1906 ÉVI

ORSZÁGGYŰLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK

NAPLÓJA

XI KÖTET

189. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903. január 24-én, szombaton,

gróf Apponyi Albert, közben Tallián Béla elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során a kir. Curia átiratának bemutatása a Nosz Gyula képviselő választása ellen beadott második kérvény elutasitása tárgyában s ennek kapcsán nevezett képviselő végleges igazolása. — Az összeférhetlenségi állandó bizottság jelentésének benyujtása Györffy Gyula képviselő összeférhetlenségi ügyében. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Zárt ülés. — Az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Rakovszky István interpellácziója a miniszterelnökhöz, a »Neue Freie Presse« által elkövetett indiszkréczió tárgyában. — A miniszterelnök válasza. — Darányi Ferencz interpellácziója az igazságügyminiszterhez, a telekkönyvi törvény behozatala iránt. — Az igazságügyminiszter válasza. — Darányi Ferencz interpellácziója az igazságügyminiszterhez, Pécsváradon egy kir. közjegyzői állás szervezése iránt. — Az igazságügyminiszter válasza.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, b. Fejérváry Géza, Plósz Sándor, Láng Lajos, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdödik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Nyegre László, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi gr. Teleki Sándor, a javaslatok ellen felszólalókat Trubinyi János jegyző ur.

Mindenekelőtt méltóztassék a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Nyegre László jegyző *(olvassa a képviselőház 1903. évi január 21-ikén tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Lázár Arpád képviselő levelét, melylyel betegsége miatt nyolczheti szabadságot kér.

A ház megadja.

Bemutatom a m. kir. Curia átiratát és végzését, melyek szerint Nosz Gyula, Szepes vármegye szepes-szombati választókerületében az általános képviselőválasztások alkalmával megválasztott országgyülési képviselő megválasztása ellen beadott második kérvényt a kir. Curia elutasitotta.

Minthogy az 1899:XV. t.-cz. 11. §-ának utolsó bekezdése értelmében további kérvényezésnek helye nincs, minthogy továbbá ellene kifogás vagy panasz nem tétetett, Nosz Gyula képviselő véglegesen igazoltatik.

Bemutatom Abauj-Torna vármegye közönségének feliratát az ujonczjutalék felemelésére és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

Letétetik a ház asztalára és az emlitett törvényjavaslatokkal együtt fog elintéztetni.

Bemutatom Háromszék vármegye és Zombor sz. kir. város közönségének feliratait a magyar földnek magyar kézen való megtartása ügyében;

Máramaros vármegye közönségének kétrendbeli feliratát, ugymint a közadók kezeléséről szóló 1883 : XLIV. törvényczikk módositása, továbbá uj választási törvény alkotása iránt;

Hont vármegye közönségének feliratát, a megyei hivatalnokok lakbérilletményének rendezése tárgyában;

Budapest székes-főváros közönségének feliratát a tanitók fizetésének rendezése ügyében;

Nagy Gyula szilágysomlyói lakos, járási főszolgabirónak Ugron Gábor képviselő által beadott kérvényét, urbéri kárpótlási kötvényszelvényeinek beváltása iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

T. képviselőház! Az összeférhetlenségi állandó bizottság egy jelentését kell bemutatnom.

Bemutatom az összeférhetlenségi állandó bizottság jelentését, a mely szerint a bizottság Győrffy Gyula orsz. képviselő összeférhetlenségi ügyét tárgyalásra előkészitette és a vonatkozó iratokat további intézkedés végett beterjesztette. A házszabályok 170. §-a értelmében az ügy tárgyalására hivatott összeférhetlenségi itélő-bizottság kisorsolása a mai naptól számitandó 9-ik napon, vagyis február 2-án volna eszközlendő; miután azonban ez ünnepnapra esik, a kisorsolás a következő napon, vagyis 1903. évi február 3-án, kedden fog végbemenni, illetőleg az akkor tartandó ülés napirendjére tüzetik ki, még pedig a szokásos időre, t. i. délutáni fél kettőre. Az ügy tárgyalása a kisorsolás után azonnal meg fog történni.

Egyéb jelentése az elnökségnek nincs. Következik az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása.

Gr. Teleki Sándor jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincsen. Az interpellácziós-könyvbe Rakovszky István képviselő ur jegyzett be egy interpellácziót a miniszterelnökhöz a »Neue Freie Presse« által elkövetett indiskréczió tárgyában. Darányi Ferencz képviselő ur pedig két interpellácziót az igazságügyminiszterhez a telekkönyvi törvény behozatala iránt és Pécsváradon egy kir. közjegyzői állás szervezése iránt.

Elnök: Azt hiszem, méltóztatnak beleegyezni, hogy az interpellácziók a mai ülésben déli 1 órakor tétessenek meg. *(Helyeslés.)*

T. képviselőház! 20 képviselőnél több zárt ülés tartását kéri. *(Élénk mozgás.)* Ennek folytán a házszabályok értelmében a zárt ülést elrendelem és a karzati közönséget távozásra szólitom fel.

(Zárt ülés után.)

Elnök: Az ülést megnyitom. Következik a napirend másádik tárgya, az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról a honvédelmi miniszter törvényjavaslata (Irom. 199, 268).

Szó illeti az előadót.

Benedek János: A napirendhez kivánok szólani. *(Halljuk! Halljuk!)* T. ház! A kétrendbeli katonai javaslatok tárgyalása következnék és ezzel kapcsolatosan a véderő-bizottságnak bizonyos jelentései, végül pedig a két törvényjavaslattal kapcsolatban Budapest székesfővárosnak és több törvényhatóságnak, valamint népgyüléseknek kérvényei. Ezeket a kérvényeket a képviselőház még nem tárgyalta. Mielőtt azonban ezeknek a tárgyalásába belebocsátkoznánk ...

Kubik Béla: Nincsen miniszter! Kérem, igy nem lehet tárgyalni! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Benedek János: ... természetes dolog, hogy tisztába kell jönnünk ezzel a tárgygyal, a mely felett tárgyalásokba kivánunk bocsátkozni. A véderő-törvényjavaslatokat ismerjük, valamint ismerjük a bizottság jelentéseit is, mert azok irásban a ház tagjaival közöltettek, azonban a törvényhatóságoknak, valamint a népgyüléseknek a házhoz intézett kérvényeit egyáltalában nem ismerjük és e szerint ezeknek a tárgyalásába nem bocsátkozhatunk addig, mig tartalmuk előttünk nem lesz ismeretes. Én tehát a magam részéről inditványozom, hogy ezek a kérvények vagy felolvastassanak, vagy pedig kinyomatván, a ház tagjaival közöltessenek, mielőtt azoknak tárgyalásába bocsátkozunk.

Elnök: Az előadó ur kiván szólani.

Münnich Aurél előadó: T. képviselőház! Én azt hiszem, hogy a t. előttem szóló talán tévedésben van. *(Ellenmondás balfelől.)* Ugyanis ezek a kérvények tényleg tárgyaltattak, ezek oda utasittattak a véderő- és a pénzügyi bizottsághoz, és igy ezek a bizottságok igenis foglalkoztak a kérvényekkel. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: De a ház nem foglalkozott velük!)* Bocsánat, épen erre akarok rátérni, csak egy kis türelmet kérek. Miután a véderő- és a pénzügyi bizottság jelentésében utalás történik ezekre a kérvényekre s a bizottságok a kérvények tárgyalásáról jelentést tesznek, természetes dolog, hogy az én kötelességem lesz a törvényjavaslat ismertetése folyamán ezekre a kérvényekre is rátérni és tartalmukról röviden beszámolva, a véderő-bizottság és a pénzügyi bizottság nézetét előadni. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Az illető kérvények Budapest székesfőváros kérvénye, a hajduszoboszlói választókerület népgyülésének kérvénye, a melyeket a véderő-bizottság tárgyalt, továbbá Kecskemét város közönségének felirata, Szatmár szab. kir. város közönségének, Komárom város közönségének, Arad és Pozsony szab. kir. városok közönségének felirata. *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Fel kell olvasni!)* Mindezek tárgyaltattak és ezekről ugy a pénzügyi bizottság, mint a véderő-bizottság elmondja a maga véleményét. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget. Felkiáltások: Nem vagyunk kiváncsiak!)* Ezeket a véleményeket a bizottságok annak a jelentésnek a kapcsán mutatták be, a mely a kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslatra vonatkozik. Kötelességem lesz e véleményt a t. házzal közölni azokkal szemben, a miket t. képviselőtársam az imént elmondott. Ha a t. ház bölcsesége olyformán határoz, hogy a kérvények most egész terjedelemben felolvastassanak, természetes, hogy nekem ez ellen nem lehet kifogásom. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: T. képviselőház! Egy megjegyzést kivánok erre nézve tenni. Vannak t. i. oly kérvények is, a melyek azután érkeztek be, miután a véderő-bizottság és a pénzügyi bizottság már beadta jelentését. Az inditványozó t. képviselő ur talán belenyugszik abba, és ezt az ő inditványa kapcsán mondom, hogy nem kivánja

azoknak a kérvényeknek a felolvasását, a melyeket a pénzügyi bizottság és a véderő-bizottság már tárgyal, *(Ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Mind kívánjuk!)* és csak azok olvastatnának föl, a melyek a véderő-bizottság és a pénzügyi bizottság tárgyalásai után érkeztek be és tárgyalás alatt még nem voltak. *(Zajos felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Mind akarjuk!)*

Benedek János: T. ház! Minthogy a kérvények tartalma előttünk ismeretlen és a t. ház tagjai, természetesen, az ily fontos tárgyalásban közelről kell, hogy érdekelve legyenek, és tudniok kell, hogy az ország miként vélekedik erről a kérdésről és miként vélekedik az ország több törvényhatósága, ragaszkodom tett inditványomhoz és kérem a kérvények felolvasását. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. képviselőház! Az ily kéréseket, vagy kívánságokat, különösen, ha több képviselő fejezi ki őket, a t. ház nem szokta szavazással eldönteni. Azt hiszem, a t. ház belenyugszik, hogy e kívánságnak elég tétessék és a kérvények fel fognak olvastatni. *(Mozgás. Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Hangosan! Lassan és hangosan!)*

Trubinyi János, Nyegre László és gr. Teleki Sándor jegyzők *(felváltva olvassák a feliratokat, és a Hajdu-Szoboszlón tartott népgyülés kérvényét).*

Elnök: Barta Ödön képviselő ur kiván szólani.

Barta Ödön: T. ház! A kérvények felolvasása közben arról szereztem meggyőződést, hogy a felolvasott kérvények gyorsirói feljegyzés tárgyát nem képezik, tehát a naplóba felvéve nem ben, mert a követelések egyikénél határozottan látni a törekvést: gróf Apponyi Albertet és követeléseit felfelé diskreditálni. *(Igaz! Ugy van! a néppárton. Mozgás a jobboldalon.)* A czikk ezen része a következőleg szól *(olvassa)*: »Én a teljesség kedvéért nem akarom ön előtt tagadásba venni, hogy ha nagyon szigoruan akarnék itélni gróf Apponyi követelései felett, ezek a legfelsőbb hadurnak organizatórius intézkedési jogát érintik«, — tehát, t. képviselőház, ez mintegy utmutató akart lenni a katonai köröknek arra nézve, hogy gróf Apponyi Albert ezen kérésében olyanok foglaltatnak, a melyek a mostani katonai szervezettel egybe nem hangzók és egy felségjogot érintenek. *(Mozgás a néppárton.)*

T. képviselőház! Kirivóbban denunciálni, kirivóbban a mala fidest beigazolni, mint ezzel, nem lehet *(Mozgás.)* és ebben, azt hiszem, a t. képivselőház is egyetért velem.

Ha én figyelembe veszem azt, hogy ezen nemzeti vivmányok megvalósításához egy politikai pártnak egész multja van kötve, ha én tekintetbe veszem azokat az erős parlamentáris harczokat, a melyek e követelményeknek megvalósitása körül folytak: akkor én legalább is azt látom és sajnálkozásomat kell kifejeznem a felett, hogy akadt egy magyar ember, a ki minden felhatalmazás nélkül ezen politikai megbeszéléseket idő előtt nyilvánosságra hozta. A czélzat az volt, hogy ezáltal a legutolsó perczben akadályok gördittessenek azoknak megvalósitása elé, a miket a nemzet hosszu időn át kivánt, követelt, és a melyek a megvalósitás stádiumához közeledtek.

Ha bárki tette volna ezt itt a képviselőházban, tudom, hogy a képviselőháznak felháborodása őt ezen hely elhagyására kényszeritette volna. A zárt ülésben megpenditettem egy eszmét, a melylyel, ha intézkedés nem fog történni, azt hiszem, hogy a háznak a házszabályok értelmében még lesz alkalma foglalkozni, mert mi nem türhetjük itt, és nem is fogjuk türni, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy a sajtószabadság örve alatt a magyar érdekek pénzlesésből, orvul megtámadtassanak. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* Azok a hirlapirók, a kik elevenek és holtak felett, és ezeknek korrektségük felett itélkeznek, tartsák szintén szem előtt azt, hogy mikor ők maguknak ezeket a jogokat vindikálják, a sajtószabadság leple alatt a legnagyobb inkorrektségeket ne merjék elkövetni.

Én tisztelem a szabad sajtót, de megkövetelem azt, hogy legyen tisztességes, legyen becsületes, és szolgálja azon ország érdekeit, a melynek a vendégszeretetét élvezi; és ez az eset áll fenn ezen külföldi ujság hirlapirójával szemben.

Én valóban nem értem a t. kormányt, és szemrehányást kell tennem, *(Halljuk! Halljuk!)* mert köztudomásu dolog az, hogy a kormánynak ezen lappal összeköttetései vannak, *(Ugy van!* lesznek. A felolvasásnak ilyen módon semmiféle czélja nincsen, mert nincsen oly gyors elme, a mely képes volna azt az adatgyüjteményt, a mely ezen kérvényekben foglaltatik, egyszeri hallásra megjegyezni és azt elméjében fixirozni. *(Ugy van! a szélsőbalon.)* Minthogy pedig a kérvényeknek épen az a czéljuk, hogy ezeknek anyaga belenyuljon a tárgyalás medrébe is és hogy azokra a tárgyalás folyamán reflekszió tétessenek, hogy igy a kérvényezőket is kellőleg honorálják, — mert a kérvényezőknek nemcsak az a czéljuk, hogy az irattárat gyarapitsák, hanem hogy a törvényhozás eszméiket is hallja és megjegyezze — ennek folytán tisztelettel kérem és inditványozom, méltóztassék elrendelni, hogy a felolvasott kérvények vagy naplóztassanak, vagy hogy az összes kérvények kinyomassanak és a ház tagjai között szétosztassanak. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. képviselőház! Azt hiszem, legjobb lesz, ha t. ház az utóbbi indítványt fogadja el és ennek értelmében az összes kérvények ki fognak nyomatni és a ház tagjai között szét fognak

osztatni. *(Általános helyeslés.)* Igy a kérvények további felolvasása nem szükséges. *(Helyeslés.)*

Be volt jelentve, t. képviselőház, hogy egy órakor áttérünk az interpellácziók megtételére.

Előbb azonban a következő ülés napirendjére nézve vagyok bátor a t. háznak inditványt tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Javaslom, hogy a t. ház legközelebbi ülését hétfőn d. e. 10 órakor tartsa és annak napirendjén ugyanaz legyen, mint a mi a mai ülés napirendjén volt, kivéve az inditvány- és az interpellácziós-könyv felolvasását. *(Általános helyeslés.)*

Következik Rakovszky István képviselő ur interpellácziója a »Neue Freie Presse« által elkövetett indiskréczió tárgyában. *(Halljuk! Halljuk!)*

(Az elnöki széket Tallián Béla foglalja el.)

Rakovszky István: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A »Neue Freie Presse«, bécsi hirlap január 21-iki számában megjelent egy czikk, a melynek czime: »Die Forderungen des Grafen Apponyi«, gróf Apponyi követelései. Ezen czikkben, a mely egész terjedelmes, mindazon követelések, a melyeket gróf Apponyi Albert a saját és pártja nevében a kormánynyal szemben támasztott, egész pontossággal le vannak irva és közzé vannak téve. A czikk maga kijelenti, hogy ezen adatokat egy volt nemzeti párti politikustól kapta, de meg nem nevezi őt és azt mondja. — a hogy itten le is irja, hogy ez az illető memorandumnak hű tükrét és hasonmását képezi és hitelességgel bir.

A czikk további folyamán egy bizonyos rosszindulatot is látok ezen működéssel szem- *Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* köztudomásu dolog, hogy a Magyarországot érdeklő ügyeket Magyarország közönsége egy osztrák lapnak hasábjaiból ismeri leghamarább, a mi ellen én már nem egyszer tiltakoztam itt e házban. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ez a magyar hirlapirodalomnak indokolatlan háttérbe szoritása; pedig a hogy én tudom, a magyar hirlapoknál ily árulás, ily indiskréczió, ily inkorrekt dolog nagyon szórványosan fordul elő, s ha elő is fordul, akkor az illetők mindig megkapták a maguk büntetését, és e mellett a megtorlást is. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De, hogy itten egy külföldi lap tudósitójának egy exterritoriális jogot, egy immunitást biztositsunk, a melylyel magunk sem birunk, ezt én az ország érdekében megengedhetetlennek tartom, és igy nagyon csodálkozom, hogy a t. kormány eddig is ilyen hirlappal összeköttetésben volt és reménylem, hogy ha igaz az, hogy ilyen összeköttetésben volt, az összeköttetést ezennel meg fogja szüntetni. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)*

T. országgyülés! A zárt ülés folyamán egy t. képviselőtársam igen szépen definiálta a hirlapiró kötelességét, és én azt hiszem, az egész országgyülésnek helyeslésével találkozom és a tisztességes hirlapirókéval is, abban, hogy a hirlapirónak két feladata van: a közönséget tájékoztatni, de a tájékoztatásához szükséges eszközöket tisztességes, egyenes, becsületes módon beszerezni, ugy, hogy ha rákerül a sor, hogy beszámoljon az ő forrásáról, abban a helyzetben legyen, hogy urát is adhassa a hirnek. *(Ugy van! a néppárton.)*

T. képviselőház! Nem szórványos eset ez, hogy a »Neue Freie Presse« ily csínyeket el szokott követni, és mindig Magyarországot szemeli ki; mindig oly alkalommal követi el, a mikor ebből esetleg Magyarországra kár háramolhatik. *(Ugy van! a néppárton.)* Nem akarom felhozni az egyes eseteket, de nagyon gyakoriak; valamint köztudomásu dolog az is, hogy ez a hirlap folyton és folyton magyarellenes érdekeket szolgál, folyton és folyvást Magyarország érdekei ellen harczol. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Zboray Miklós: Bizonyára harmincz elsőosztályu jegye van a magyar vasutakon!

Rakovszky István: T. képviselőház! Más térre tartozik azon kérdésnek elintézése, hogy miként óvjuk meg az országgyülési képviselőket saját házukban ilyen indiskrét és inkorrekt fellépések ellen, a melyek a perfidiától sem mentek, a mennyiben nyiltan kirí belőlük a szándék, hogy itt egy politikusnak az akcióját lehetetlenné tegyék, őt diskreditálják. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* Nincs nekünk az én felfogásom szerint kellő eszközünk, hogy ezen lap ellen egy megtorló lépést tegyünk. Az egyetlen az, hogy éljen a kormány az állam és az ország azon felségjogával, a melynek alapján határaiból tiltsa ki azt a lapot, *(Igaz! Ugy van! Zajos helyeslés a néppárton)*, a mely folyton és folyton nem tesz egyebet, mint hogy ezt az országot ócsárolja, támadja, érdekeiben kárositja.

Zboray Miklós: Vonjuk meg a potyajegyeket tőlük!

Rakovszky István: Ezennel interpellácziót szándékozom a t. miniszterelnök urhoz intézni. Nagyon sajnálnám, s előre biztositom a t. miniszterelnök urat, ha ezen törvényes eszközzel nem fogna élni, mert ennek a magyarázata csak az lehetne, hogy a t. miniszterelnök ur függ ettől a laptól, *(Élénk felkiáltások a jobboldalon: Ohó!)* hogy a t. miniszterelnök ur fél ettől a laptól.... *(Mozgás és ellenmondás a jobboldalon. Zaj. Egy hang a néppárton: Valamennyien félnek!)*

Zboray Miklós: Azt magam is hiszem, hogy nagyon fél a miniszterelnök ur!

Széll Kálmán miniszterelnök: Azt ön sem hiszi! *(Derültség.)*

Zboray Miklós: Dehogy nem!

Rakovszky István: . . fél ettől a laptól, a mely a Dispositions-Fondból, a rendelkezési alapból támogatva lesz.

Én ezennel a következő interpellácziót intézem a miniszterelnök urhoz. *(Halljuk! Halljuk!)* *(Olvassa)*: »Miután a Bécsben megjelenő »Neue Freie Presse« czimü ujság köztudomásulag Magyarországgal szemben következetesen ellenséges álláspontot foglal el *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* és már nem egyszer az ország nagy érdekeit időelőtti hirek kikürtölése által kárositani törekedett, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* ezen külföldi lapról azon vélelem áll fenn, hogy közvetlenül a kormánytól nyeri informáczióit, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* most is január 21-iki számában »Forderungen des Grafen Apponyi« czimü czikkében egy emlékirat tartalmát közli, melyhez csak tiltott és nem tisztességes uton juthatott *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* és a melynek időelőtti közlése nagy nemzeti vivmányok elérését veszélyeztethette volna, kérdem a t. miniszterelnök urat:

1. Van-e a magyar királyi kormány a »Neue Freie Presse« czimü lappal olyan összeköttetésben, hogy ez a kormánytól gyakrabban informácziókat nyer?

2. Ha igen, hajlandó-e a magyar királyi kormány a történtek után ezt a viszonyt továbbra is föntartani?

3. Helyesli-e a t. miniszterelnök ur és az ország érdekében levőnek tartotta-e a t. miniszterelnök ur ezen czikk közlését?

4. Nem hajlandó-e a t. miniszterelnök ur, miután más megtorlási eszköz nem áll rendelkezésére, ezen laptól Magyarország határán belül a postaszállitást megvonni?« *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mind a négy kérdésre, a mely hozzám intéztetett, azonnal és szivesen adom meg a választ. Az első két kérdés abból áll, hogy vannak-e összeköttetéseim, vagy a kormánynak vannak-e összeköttetései a »Neue Freie Presse« czimü bécsi hirlappal, s ha vannak, szándékozom-e ezeket az összeköttetéseket fentartani a történtek után, illetőleg azon közlemény után, a mely most inczidensül szolgál ezen felszólalásra?

Kijelentem a t. ház előtt, nemcsak egy közbeszóló képviselő urnak és Rakovszky István t. képviselőtársamnak beszédében inczidentaliter elejtett kifejezéséhez füzve megjegyzésként — de érdemi válaszképen, hogy az egy képtelen valótlanság még feltevésben is, hogy a rendelkezési alapból valaha csak egy fillér szubvenczió kapott az a lap, — hanem kijelentem általában véve, hogy nekem ezen lappal semmi néven nevezendő összeköttetésem nincs; *(Tetszés a néppárton.)* sem materialiter, sem egyéb uton abszolute sem én nem függök semmi tekintetben a laptól, sem az nem függ én tőlem, ez a lap soha egy fillér szubvenczió nem kapott, én ugyan nem adtam soha életemben és sem közvetlenül, sem közvetve semmi anyagi természetü összeköttetésem sohase volt a »Neue Freie Presse«-vel.

Gabányi Miklós: Szellemileg! *(Derültség.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: A t. képviselő ur felfogása szerint, a »Neue Freie Presse« informácziót a kormánytól szokta nyerni, a magyar lapok rovására. Erre vonatkozólag is egész határozottan kijelentem, hogy én, — és mindenki tanuságot tehet erről, a ki közéleti szereplésemet, a mióta itt ülök, de azelőtt is figyelemmel kisérte, sőt tanuságot tehetnek erről az ellenzéki lapok hirlapirói közül is sokan — én a zsurnalisztikával való érintkezést nem kerülöm. Nem csak nem kerülöm, de azt hiszem, sulyos kötelességet mulasztanék akkor, ha vele az eleven és közvetlen összeköttetést fönn nem tartanám.

Mindenkinek nyitva van mindig az ajtóm, ellenzéki zsurnalisztának is és nem egyszer jöttek hozzám ők is, mások is informácziót kérni. És én megtartom mindig azokat a határokat, a melyeket elém szabnak az országnak és a közügynek érdekei és állásomnak kötelességei. Semmiféle informáeziókat előzetesen se béesi lapnak, se más nem magyarnak, és igy a »Neue Freie Pressé«-nek se adok a magyar zsurnalisztika rovására. Informáltam ép ugy, mint a magyar lapokat, akkor, a mikor és ugy, a mint a közérdek és a nyilvánosság érdeke kivánta. *(Mozgás és zaj.)*

Molnár Jenő: Körber miért nem jön soha informálni a magyar lapokat?

Széll Kálmán miniszterelnök: A mi már most a harmadik kérdést illeti, azt kérdi a képviselő ur interpellácziójának harmadik pontjában, helyesli-e a miniszterelnök és az ország érdekében levőnek tartja-e ezen czikknek közlését?

Kijelentem, hogy nemcsak nem helyeseltem, de nagyon helytelenitettem, a mint azt a zárt ülésben ki is fejeztem, és a mint mindenki hallhatta tőlem, most már harmad napja, a mióta a közlemény a kezembe jutott. A legélesebben elitéltem annak közlését, *(Ugy van! jobbfelől.)* felháborodtam az indiszkréczió felett, a mely elkövettetett, helytelennek tartottam és a magam részéről igen sulyos beszámitásu indiszkréeziónak minősitettem. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Sőt tovább megyek. Határozottan kijelentem, hogy azért is kellemetlen benyomást tett rám e közlemény és azért is helytelenitettem, mert azon czélom és törekvésem elérésében, a melyek engem e napokban Apponyi Albert t. barátommal folyt megbeszélések és értekezésekben vezettek, hogy tudniillik vele teljesen egyetértő megállapodásra jussak, azokra az óhajtásokra nézve, miket velem közölt, megzavarhattak és megakaszthattak volna.

Mondom, én ezen közleményt már csak azért is helytelenitettem, mert ezen czéllal és törekvéssel ellentétbe helyezettnek találtam. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*) Es én kijelentem, hogy csak annak örülök, hogy azért ennek a közleménynek zavaró hatása nem volt, a mi czélunk, hogy egyetértésre jussunk és abban maradjunk, az egymással folytatott beszélgetések és eszmecserék folytán el lett érve, (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*) mert köztünk az egyetértés, a mai helyzetben való eljárást és magunktartását illetőleg egy perczre sem bomlott meg. (*Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás és zaj balfelől.*)

A mi pedig azt illeti, a mit t. képviselőtársam interpellácziójának harmadik pontjához füzött, hogy t. i., ha én a történtek következményeit nem ugy vonom le, mint ő akarja, akkor én magamat valamiképen azonositom azzal a felfogással, vagy félek attól a laptól, vagy függök tőle . . . engedje meg a t. képviselő ur, hogy őt arra kérjem, hogy nem alapos feltevésekből, tehát ingatag alapra épitett állitásokból ilyenfajta éles és helyt nem álló, egészen alaptalan konkluziókat ne méltóztassék levonni. (*Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás és ellenmondások balfelől.*)

A t. képviselő urat temperamentuma, a mely, beismerem, a politikában értékes, mert ez az agilitás, és ez az eleven vérmérséklet becses adomány, a t. képviselő urat eleven vérmérséklete sokszor olyan konkluziók levonására ragadja, a miket higgadt mérlegeléssel talán nem is mondana és nem tartom helyesnek és nem tartom tanácsosnak — ilyen kérdésekben épen nem — a következtetés levonásának elhamarkodását. Én, lássa a képviselő ur, sohasem tenném ezt; ha bizonyos alaptalan feltevésekből, a miket ellene irányoz valaki, nem vonja le a végletekig menő konzekvenczíát, nem mondanék olyant, a mit a t. képviselő ur most nekem mond, (*Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.*) hogy t. i. én, ha ezt a lapot a történtek után ki nem tiltom, talán félek, vagy függök attól a laptól.

Ez ellen határozottan tiltakozom és önérzettel utasitom vissza. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*) Sem nem félek, sem nem függök tőle. Hiszen nekem igen sokat kellett kiállanom attól a laptól az egész kiegyezési kampany alatt. (*Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Mozgás és felkiáltások a baloldalon: Tiltsuk ki!*) Igen sok hasábot és egész nyalábokat tudnék összehordani azokból, a mikkel ott koronkint megvádoltattam, és a mikkel megtámadtattam közvetlenül vagy közvetve azon nagyfontosságu magyar érdekek képviseletében, és kötelességemben, a melyet minden irányban igyekeztem teljesiteni; nem egyszer erős és éles támadásoknak voltam kitéve én is. (*Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.*) Az a lap, a mely osztrák ujság, bizony sokszor a magyar ügyekben, magyar érdekek ellen irt: és ezen esetben szemben talált; és én szembe szállottam vele és eszemben sem volt félni tőle. És a mint eddig nem féltem és nem függtem tőle, ugy nem fogok félni és nem fogok függni tőle ezután sem. (*Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás balfelől.*)

Előttem a »Neue Freie Presse« egy világlap, egy nagyfontosságu osztrák ujság, a melytől én nem is várom azt, hogy Magyarország érdekében irjon, mert hiszen osztrák ujság, de a melytől megkivánom és megvárom azt, hogy igenis minden tekintetben és ezután is a zsurnalisztikai illem és zsurnalisztikai kötelesség határai között maradjon és a zsurnalisztikai etikát tisztelje és azokat a tekinteteket megtartsa, a miket kötelességük tisztelni a nyilvánosság orgánumainak. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*) De legyünk igazságosak mi is. Ha osztrák érdeket véd, ezt rossz néven ne vegyük, csak az igazságnál és a védelem jogos határai között maradjon. Én tisztelem, ha igaz ügyért küzd, de csak akkor, ha ilyen ügyért száll sikra; ha nem ezért küzd, akkor a magam részéről az a véleményem erről a küzdelemről, a minőt az ily küzdelem megérdemel. És ha rólunk ir és főleg akkor, ha osztrák egyoldalu valódi érdek nincs szóban: legyen elfogulatlan és igazságos. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*) Arra a konkluzióra nem juthatok, a melyet a t. képviselő ur felállitott, hogy erre a közleményre, a mely sulyos indiszkréczió volt, de a magyar állam támadását még se tartalmazta, a lapnak kitiltásával kellene vagy lehetne felelni. (*Élénk mozgás a baloldalon.*) Egy lapnak kitiltása sokkal komolyabb dolog, a melyet én ebben az esetben nem látok helyénvalónak és nem tartom azt alkalmazhatónak és alkalmazandónak. (*Helyeslés a jobboldalon.*) Azt a közleményt én sajnálom, helytelennek tartom, némileg magam ellen irányzottnak is láttam, mert ha nem is volt ez a czélzata, de effektusában nehezitette azt, a mire törekedtem: az egyetértés fentartását. Magam is azt hiszem, hogy a szóban forgó hirlapiró urnak igenis módjában áll magát tisztáznia. A mint ismerem, nem is lehet neki sem melegebb óhajtása, mint hogy magát tisztázza. Becsületbirósági itéletet itt nem ülünk felette. Pálczát törni se lehet a tényállás ismerete nélkül senki felett sem, de a mint már a zárt ülésben is mondottam, remélem, hogy tisztázni is fogja magát. (*Helyeslés a jobboldalon.*) Nekem arra kellett felelnem, a mit a t. képviselő ur tőlem kérdezett; a választ részemről világosan megadtam, (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*) kérem ezt a választ tudomásul venni. (*Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás a baloldalon.*)

Rakovszky István: T. képviselőház! (*Halljuk! Halljuk!*) Legelőször is egy kis félreértést kell helyreigazitanom. (*Halljuk! Halljuk!*) A midőn én azt mondottam, hogy az a vélemény kapott lábra, hogy a t. miniszterelnök ur függ attól az ujságtól, ezt legkevésbbé sem értettem a miniszterelnök urra, mint privát em-

berre, hanem csak politikájára, és politikai függést értettem ez alatt.

Széll Kálmán miniszterelnök: De mint miniszterelnök sem függök tőle!

Rakovszky István: A mi a t. miniszterelnök urnak feleletét illeti, annak a három első kérdésre adott részét tudomásul veszem, de a negyedik kérdésemre adott feleletét, hogy nem tiltja ki azt a lapot, nem fogadhatom el. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert én ezt a feleletet még méltányosnak sem tartom, a mennyiben nekem tudomásom van arról, hogy Magyarország területéről más lapokat, a melyek nem oly nagyfontosságuak és a melyek nem is tudnak oly nagy kárt okozni az ország érdekeinek, mint a »Neue Freie Presse«, a t. miniszterelnök ur, vagy elődei siettek kitiltani az ország területéről. Ilyen volt a bécsi »Information«, ilyen még mai napig is a »Deutsches Volksblatt«.

Széll Kálmán miniszterelnök: Az »Information« ma is jár!

Rakovszky István: Most már igen, de a »Deutsches Volksblatt« mai napig is ki van tiltva az ország területéről.

Széll Kálmán miniszterelnök: Mert folyton inzultálta Magyarországot! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Ez volt az az ingoványos talaj, a melyre felépitettem ezen állitásomat, hogy helyes az a vélelem, mely lábra kap, hogy a t. miniszterelnök ur fél, mert a kis lapok ellen erélyes tud lenni, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon,)* de a nagy »Neue Freie Presse« ellen nem mer semmit tenni, és hogy minden gyenge kibeszélések daczára azon kötelessége alól akarja magát felmentetni, hogy ezzel a lappal szemben ugyanazon szigorral, ugyanazon ridegséggel és kiméletlenséggel lépjen fel, mint más lapok ellen. A feleletnek ezen részét nem veszem tudomásul. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, tudomásul veszi-e a miniszterelnök urnak, mint belügyminiszternek Rakovszky István képviselő urnak interpellácziójára adott válaszát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem a t. ház azon tagjait, kik az interpellácziára adott választ tudomásul veszik, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A ház a választ tudomásul veszi. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Következik Darányi Ferencz képviselő urnak interpellácziója az igazságügyminiszterhez a telekkönyvi törvény behozatala iránt.

(Az elnöki széket gr. Apponyi Albert foglalja el.)

Darányi Ferencz: T. ház! Ámbár el kell ismernem, hogy a jelenlegi igazságügyminiszter ur a tárczája körébe tartozó törvényhiányok pótlásán buzgón fáradozik és igy e téren én őt mulasztással vádolni nem akarom, mégis tény, hogy nagyon sok törvényünk hiányzik, a melyre pedig égető szükségünk volna jogéletünk biztositása szempontjából. *(Halljuk! Halljuk!)* Egyik ilyen hiánya törvénytárunknak a remélt telekkönyvi törvény, *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* a mely ma annyival aktuálisabb, mert a községi és körjegyzők országos mozgalmat inditottak, hogy e törvény hiányát jogtalan meggazdagodásra használják ki. Ezen törvényt nálunk eddig a gyakorlati életben az osztrák pátens pótolta, a mely eltekintve attól, hogy keserü megszületésének történeti emléke is, mert a Bachkorszakban hozták, másrészről nem felel meg eljárási szabályaink szellemének, nem felel meg a magyar jogrendszernek sem. Igy, hogy röviden csak néhány hiányára mutassak rá, a telekkönyvi pátensben pl. a felfolyamodási határidő 14 nap, holott a magyar törvénykezési eljárás ilyen jogorvoslati határidőt nem ismer. *(Halljuk! Halljuk!)* A telekkönyvi pátens szerint az előjegyzett zálogjog, még ha biztositási végrehajtás utján szereztetett is, 15 nap alatt igazolandó, pedig az igen t. igazságügyi miniszter ur nagyon bölcsen tudja, hogy 15 nap alatt a biztositási végrehajtás alapján foganatositott zálogjog igazolása nem lehetséges. *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Igaz, hogy az u. n. birói gyakorlat ezen a kérdésen segitett, azonban a gyakorlat először is ingadozó, másodszor nem törvény, tehát nem is kötelezi a birót. További hiba, hogy az I., II., III. számmal jelzett jószágtestrészek zálogjoggal meg nem terhelhetők. *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Az érdembeli hibáknak felsorolásával nem foglalkozom most bővebben, de foglalkozni kivánok az e törvénynek hiányából megszületett amaz abszurd gyakorlattal, a mely szerint, a telekkönyvi beadványok legnagyobb részét, legalább a vidéken, az én tapasztalatom szerint a városokban zugirászok, a falvakban pedig községi és körjegyzők csinálják és ezzel *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* elveszik mintegy jogos keresményét az ügyvédeknek és a közjegyzőknek egyrészt, másrészt pedig a nagyközönségnek gazdasági és jogi kárt okoznak.

Igaz, hogy a községi és körjegyzők e tűrt foglalkozása mellett két látszólagos érv szól: az egyik az olcsóság, a másik a hozzáférhetőség. A ki azonban ismeri a gyakorlati életet, az ezt a két érvet rögtön hamisnak fogja felismerni és csak egy harmadik érvet fogadok el igaznak, és ez az, hogy a községi és a körjegyzők a választásokon jó kortesek és ezen kortesszolgálatok honorálását akarja a t. kormány ebben a tűrt foglalkozásban nyujtani. Rögtön be is bizonyitom, hogy sem nem olcsóbb a jegyző munkája, sem nem hozzáférhetőbb a telekkönyvi ügyek szempontjából, mint az ügyvédi és a közjegyzői munka.

A mi az olcsóságot illeti, merem állitani, hogy a mai nagy verseny mellett az ügyvéd, de a közjegyzői tarifa mellett a közjegyző is, egy

fillérrel sem dolgozik drágábban a telekkönyvi ügyben, mint a községi jegyző. De még ha ez nem állana is, akkor is könnyü segiteni a dolgon azzal, hogy törvényben vagy pedig miniszteri rendeletben szabunk meg egy dij-tabellát, a mely szerint az ügyvédet kötelezhetjük, hogy ő se legyen drágább, mint a községi jegyző, ha az a tarifa egyáltalán megfelel a szellemi munkához illő dijazásnak. Az olcsóság érve tehát elesik.

A mi pedig a hozzáférhetőséget illeti, ez az érv egyszerüen nevetséges, mert telekkönyvi ügyben dolgozni telekkönyv nélkül lehetetlen. Ha tehát az a falusi ember elmegy a községi jegyzőhöz, hogy telekkönyvi ügyben okiratot szerkeszszen neki, a jegyző kénytelen az ügyféllel bemenni a városba, a hol a telekkönyv székel, ott azután a féllel együtt az adatokat kijegyezi, hogy azután a további munkát végezhesse. A hozzáférhetőség tehát legfeljebb czifrább, nehézkesebb és mindenesetre drágább, mert meg vagyok róla győződve, hogy a községi jegyzők, mint a népnek basái, nem mennek ingyen a járásbirósági székhelyre a telekkönyvet megnézni, hanem drága pénzért, mert az a nyomorult, tudatlan nép nem tudja, hogy a községi jegyzőnek nem szabad azért egy fillért sem számitani. A hozzáférhetőség érve tehát igy elesik.

Ez az állapot tehát jogi, gazdasági és szocziális szempontból teljesen tarthatatlan. Különösen az szocziális szempontból, mert tudvalevő, hogy a jogászifjuság évenkint százával kapja az ügyvédi diplomát a kezébe, a mostani helyzet pedig már előre is kiveszi szájából a kenyeret. Ugyanezért szükségesnek tartom, hogy először is a telekkönyvi kérdések helyesebb megoldásának keresztülvitele szempontjából és e jogi és szocziális okok következtében a telekkönyvi pátens hatályon kivül helyczettessék és egy szerves magyar telekkönyvi törvény hozassék, a melynek egyik paragrafusa arról intézkednék, hogy a telekkönyvi beadványok csak ügyvédi és közjegyzői ellenjegyzés mellett nyujthatók be és intézhetők el, vagyis, hogy ezen intézkedés az ellenjegyzési kényszer jellegével birjon jogi, gazdasági és szocziális okokból.

Ugyanezért én az igazságügyminiszter urhoz a következő interpellácziót vagyok bátor intézni: *(Halljuk! Halljuk! Olvassa.)*

Interpelláczió az igazságügyminiszter urhoz. 1. Mikor szándékozik a telekkönyvi törvényt a ház elé terjeszteni?

2. Fog-e abban olyan rendelkezés foglaltatni, a mely kötelezővé teszi a telekkönyvi beadványokra nézve az ügyvédi, vagy közjegyzői ellenjegyzést? *(Helyeslés a baloldalon.)*

Plósz Sándor igazságügyminiszter: T. ház! Legyen szabad ezen interpelláczióra röviden válaszolni. *(Halljuk! Halljuk!)* A mint én azt már a költségvetés tárgyalása alkalmával többször elmondottam, foglalkozom azzal, hogy a telekkönyvi jogra nézve magyar törvények készüljenek, a mely törvények kiterjednének a telekkönyvi rendtartásra, a telekkönyvek szerkezetére, a betétszerkesztésre, a helyesbitésre, illetőleg ezek megfelelő pótlására, továbbá az anyagi jogszabályokra, a melyek a telekkönyvi jognak alapul fekszenek.

Ezen munkálat már hosszabb ideje folyik és remélem, legközelebb, talán a jövő hónapban már elkészül ezen törvényeknek első tervezete. A dolog, megvallom, egy kissé lassan megy; lassabban, mint a hogy én szeretném, de kénytelen vagyok magam is belátni, hogy ezek a kérdések azon férfiu részéről, kit ennek elkészitésével megbiztam, alapos és minden irányu megfontolást tesznek szükségessé, mert arról van szó, hogy ingatlan viszonyaink szabályoztassanak hosszu időre, itt tehát nem lehet ötletszerüen eljárni, hanem alaposan és minden irányban megfontoltan kell eljárni. De arról megnyugtathatom a képviselő urat és a t. házat, hogy ez a munka folyik, és hogy én egyik legfontosabb feladatomnak tartom, hogy Magyarország birtokviszonyai magyar törvények által lehető egyszerüen, és lehető czélszerüen szabályoztassanak. *(Helyeslés.)*

A mi a másik kérdést illeti, szándékozom-e oly paragrafust felvenni, melyben a közjegyzői és ügyvédi ellenjegyzést kivánom, erre vonatkozólag ez idő szerint még határozott feleletet nem adhatok, mert ezt a kérdést majd akkor fogjuk megbeszélni, ha a tervezet előttünk fog feküdni. Előre is jelzem, hogy ilyenféle gondolatokkal foglalkozom, de azt, a mit a képviselő ur ajánl, azt magában véve nem tartom czélszerünek, mert mindenesetre szükségesnek tartanám ezt kiegészíteni azzal, hogy a fél személyesen is elmehessen a bióhoz és személyesen is kérhesse az okirat felvételét. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Sőt erre nagyobb sulyt helyezek. Még egyéb szabályok is szükségesek arra, hogy a telekkönyvek rendben legyenek. A mi egyebet felhoz a képviselő ur — mert az talán nem is tárgya az interpellácziónak — arra nem szükséges válaszolnom. Kérem tehát ezt a válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Darányi Ferencz: Én csak hálás köszönetemet nyilvánitom az igen t. miniszter urnak, mert engem akkor, a mikor a telekkönyvi beadványok részére az ellenjegyzési kényszer mellett törtem lándzsát, csak a közérdek vezetett. Minthogy pedig a közérdek azzal is kellőleg ki van elégitve, ha a fél személyesen jegyzőkönyv alakjában terjesztheti elő kérelmét, én a választ tudomásul veszem. Most azonban...

Elnök: A második interpelláczióra tér át a képviselő ur?

Darányi Ferencz: Igen!

Elnök: Előbb — bocsánatot kérek — ezt az ügyet kell elintézni. Egyébiránt, mivel az igazságügyminiszter ur válaszát a képviselő ur tudo-

másul vette, kijelentem, hogy azt a ház is tudomásul veszi. *(Helyeslés.)*

Következik Darányi Ferencz képviselő interpellácziója az igazságügyminiszterhez Pécsváradon egy kir. közjegyzői állás szervezése iránt.

Darányi Ferencz: T. képviselőház! Ha a közjegyzői intézményre ma szükség van, akkor mindenesetre azt a nagy közönségnek hozzáférhetővé kell tenni és igy azt találom helyesnek, ha az eredeti rendezéstől fokozatosan eltérve, minden egyes járásbiróság mellett, legalább ott, a hol már a telekkönyv is fölállittatott — közjegyzői állás legyen.

Elismerem ugyan, hogy ebben az irányban az igen t. igazságügyi kormányt mulasztással vádolni nem lehet, legalább általánosságban nem, azonban most egy aktuális eset alkalmából határozottan helytelennek találom a t. igazságügyi miniszter urnak eljárását. Előre is kijelenthetem, hogy az igazságügyminiszter ur valószinüleg helytelen informáczióra épitette intézkedését. Nevezetesen a pécsi kir. törvényszék területén eddigelé két járásbiróság mellett volt közjegyző: Szent-Lőrinczen és Pécsváradon. Most az egyik pécsi közjegyző meghalván, annak helyére pályázatot hirdetett, de egyuttal rendszeresitette a szent-lőrinczi közjegyzői állást is, a melyre pályázatot irt ki.

Én ezt az intézkedést abszolute nem értem, pedig az ottani viszonyokat ismerem. Ha a t. igazságügyminiszter urnak az volt a czélja, hogy csak egyik járásbiróság mellett állittassék fel közjegyzőség és nem az, hogy a pécsi közjegyzőknek a jövedelme nagyobb legyen — a mit azonban én, mert szerzett joggal állunk szemben, méltányolni tudnék — és kettő helyett csak egy vidéki közjegyzőséget szervezzen: akkor ezt a közjegyzőséget nem Szent-Lőrinczen, hanem Pécsváradon kellett volna felállitania, mert sokkal nagyobb a távolság Pécsvárad és Pécs között, mint Pécs és Szent-Lőrincz között, a mihez még az is járul, hogy Pécsváradot vasut nem köti össze és hogy Pécsváradnak sem piaczi, sem más összeköttetése nincsen Pécscsel. Pécsvárad tehát oly távol esik — a közelében levő községekről nem is beszélve, — mintha az egy második vagy harmadik megyében feküdnék; sőt vannak olyan községei is, a melyek egy napi járásra esnek Pécstől.

Az ottani lakosok ennélfogva Pécsre tartoznak bejönni a közjegyzőhöz, bár Pécsváradon telekkönyv, adóhivatal és járásbiróság is van. Ellenben Szent-Lőrincz vasuti és piaczi összeköttetésénél, de még földrajzi fekvésénél fogva is Pécshez oly közel van, hogy ott a közjegyzői székhelynek szüksége egyáltalában nem forgott fenn, hiszen a szent-lőrinczi járás lakossága, mivel minden szükségletének beszerzése végett Pécsre jön, Pécsre hozza eladnivalóit, tehát Pécscsel mindennapi érintkezésben van, a közjegyzőt is megtalálhatta volna Pécsett. Ha tehát csak egy helyen akart az igazságminiszter ur [illegible] előbb jelzett okokból közjegyzőséget felállitani, akkor ezt Pécsváradon kellett volna felállitania; ha pedig teljes igazsággal akar eljárni a nagy közönségre nézve, akkor a közjegyzőséget Pécsett is, meg Szent-Lőrinczen is fel kellett volna állitania.

Én előrebocsátottam, hogy mindezt rossz informácziónak tulajdonitom, mert a t. miniszter ur nem ismeri a helyzetet ugy ott, mint én; az ottani közönség azonban nem rossz informácziónak — és ez az, a mit tisztázni akarok itt, hanem politikai hibának tulajdonitja, a mennyiben az a közfelfogás uralkodik Pécsváradon, hogy Szt.-Lőrincz azért kapott közjegyzőséget, mert az eddigi ellenzéki kerületből kormánypárti lett, Pécsvárad pedig azért nem kapott közjegyzőt, mert kormánypárti kerületből az idén ellenzékivé vált. Ezt én nem hiszem el, *(Felkiáltások a jobboldalon: Dehogy nem!)* hanem azt beszélik és ezt a helyzetet kivánom mindenesetre tisztázni.

Ennek tisztázása czéljából felderitvén a helyzetet, remélem, hogy a t. igazságügyminiszter ur bővebb informácziót fog szerezni erről a kérdésről és akkor nem fog késni Pécsváradon is mielőbb felállitani a közjegyzőséget. Mindezek alapján azt vagyok bátor interpelláczió alakjában a t. igazságügyminiszter urtól kérdezni *(olvassa)*:

1. Fel fog-e állittatni Pécsváradon a közjegyzőség? és mikor?

2. Miben indokolja a miniszter ur, hogy a pécsváradi közjegyzőségre eddig nem hirdettetett pályázat, holott a pécsi kir. törvényszék területén, ezt kivéve, fokozatosan már minden járásbiróság mellett felállittatott a közjegyzőség, még Szent-Lőrinczen is, a hol pedig legkevésbbé volt arra a megközelithetőséget illetőleg szükség?

Plósz Sándor igazságügyminiszter: T. ház! Mindenekelőtt szabadjon előrebocsátanom azt, hogy énnekem valóban arról tudomásom sem volt, hogy a politikai viszonyok miképen alakultak a pécsváradi és a szent-lőrinczi kerületben. Én előttem, midőn ebben a kérdésben határoztam, egyedül a közegek informácziója lebegett, a mely az volt, hogy Szent-Lőrinczen egy közjegyző meg fog tudni élni, Pécsváradon ellenben a közjegyző, habár távolabb van is Pécstől, nem tudna jól megélni, még pedig azért nem, mert a kerületnek egy része közelebb fekszik Dárdához, mint Pécsváradhoz minélfogva a kerületnek ez a része nem fog a pécsváradi közjegyzőhöz menni, ha fel is állittatik az a közjegyzőség, hanem marad a dárdai közjegyzőnél.

Ezek voltak rám nézve döntők, mikor a pécsváradi közjegyzőség felállitását megegyezőleg a közegek egy jó részének javaslatával mellőztem.

Azt, hogy Pécsváradon most legközelebb egy közjegyzőséget állitok fel, ezuttal kilátásba nem helyezhetem. Most döntöttem el a kérdést és most hirdettem ki a pályázatot a pécsi

közjegyzőségre. Én nem ismerek el ugyan szerzett jogokat, de mégis bizonyos méltánytalansággal járna az, ha ma, a midőn a pályázat már kihirdettetett, a területnek egy részét mindjárt elvonnám attól a közjegyzőségtől. Figyelemmel fogom azonban kisérni az ügyet és ha azt látom, hogy Pécsváradon közjegyzőség felállitása szükséges lesz, annak is meg fog jönni az ideje és ha azt az információt nyerem, hogy szükséges a felállitása, nem fogok habozni azt megtenni. *(Helyeslés.)*

Kérem, méltóztassék ezt a válaszomat tudomásul venni.

Darányi Ferencz: T. ház! Köszönettel tudomásul veszem a miniszter ur válaszát.

Elnök: Miután az interpelláló képviselő ur is tudomásul veszi a miniszter ur válaszát, kijelentem, hogy a ház a választ tudomásul veszi.

A legközelebbi ülés napirendje már meg lévén állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délután 1 óra 40 perczkor.)

190. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903. január 26-án, hétfőn,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, b. Fejérváry Géza, Plósz Sándor, Láng Lajos, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat Endrey Gyula jegyző ur.

Méltóztassék mindenekelőtt a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Nyegre László jegyző *(olvassa a képviselőház 1903. évi január hó 24-iki ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Selmecz- és Bélabánya szab. kir. városok közönségének kétrendbeli feliratát, a vidéki városok kölcsönkötvényeinek adómentessége, továbbá a tanitók fizetésének rendezése tárgyában;

Győr szab. kir. város közönségének feliratát, a magyar földnek magyar kézen való megtartása ügyében.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom Csongrád vármegye közönségének feliratát, az ujonczlétszám felemelésére és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

Letétetik a ház asztalára és az emlitett törvényjavaslatokkal együtt fog elintéztetni. Egyuttal elhatározza a ház, hogy, mint a többi hasonló tárgyu fölirat, ez is kinyomassék.

Ezzel kapcsolatban azt az előterjesztést teszem, hogy a makói és mezőturi népgyüléseknek, valamint a hajdu-böszörményi függetlenségi pártnak kérvényei, a melyek részben szintén a katonai javaslatokra vonatkoznak, a kérvényi bizottságtól e javaslatok tárgyalása idejére visszavétetvén, a többi e tárgyra vonatkozó fölirattal együtt kinyomassanak és a ház asztalára tétessenek le, hogy az illető törvényjavaslatokkal együtt tárgyalhatók legyenek. Ezeknek elintézése után a most emlitett három kérvény — mert részben más kérdésekkel is foglalkoznak — ismét vissza fog adatni a kérvényi bizottságnak. *(Helyeslés.)*

A ház az elnök előterjesztését elfogadja.

Egyéb előterjeszteni való nincsen.

Következik a napirend, t. i. az 1889. évi VI. t.-cz. 14-ik §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslatnak (Irom. 199, 268) általános tárgyalása.

Az első szó az előadóé.

Münnich Aurél, a véderő-bizottság előadója: T. ház! A tárgyalás alatt levő törvényjavaslat kétségtelenül áldozatokat kiván a nemzettől. Épen erre való tekintetből ugy a pénzügyi, mint a véderő-bizottság is tárgyalta azokat az indokokat és okokat, a melyeknek alapján a hadügyi kormány ezen törvényjavaslatot beterjesztette. Mérlegelte ezeket az indokokat és okokat, vajjon ezek a monarchia védképességének, hadseregünk harczképességének érdekében szükségesek-e és az áldozatok meghozandók-e?

Kubik Béla: Nem!

Münnich Aurél előadó: Mérlegelte továbbá mindkét bizottság ezen javaslatnak pénzügyi kihatását. Van szerencsém ezen tárgyalások eredményéről a következőkben beszámolni:

Az 1889 : VI. t.-cz. a közös hadsereg és hadi tengerészet részére megszavazta az évi ujonczlétszámot 103.100 főben, a honvédség részére ugyanakkor 12.500 főben állapitotta meg. Ezen ujonczjutalék azóta változatlan maradt, daczára, hogy a t. ház nagyon jól tudja, hogy a közös ügyek tárgyalására kiküldött országos bizottságok évente uj szervezeteket szavaztak meg, mely szervezetek ujonczlétszám-emelést is igényeltek. Kezdetben ezen létszámemelés kitelt az 1889. évi törvény alapján rendelkezésre állott ujonczjutalékból, de miután az évek folyamán ezen uj szervezetek mintegy 30.000 főre menő uj legénységi létszámot igényeltek, mi sem természetesebb, mint hogy az évek során át rendelkezésre állott ujonczjutalékból ezen többlet ki nem került és habár az év elején kimutatható volt az ujonczjutalékból azon körülmény, hogy a szükséges létszám rendelkezésre áll, mégis az év folyamán beállott halálesetek, szabadságolások, betegségek folytán az év végén oly hiány mutatkozott, melyet csak ugy lehetett fedezni, hogy a közös hadügyminiszter és a hadügyi kormány bizonyos csapatoknak létszámát lejebb szállitotta. Ez azonban természetes, hogy hadseregünk harczképességének és kiképzésének rovására esik, *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* mert ha azt veszszük, hogy a gyalogsági századok kisebb létszámmal voltak kénytelenek gyakorolni, azonnal szembeötlő, hogy a kiképzés nem lehet egészen tökéletes. Hogy tehát azon hiány, mely az utolsó évi kimutatás szerint 13.000 főre rugott, pótolható legyen, ez képezi egyik főindokát annak, hogy a hadügyi kormány a jelen törvényjavaslatot beterjesztette és az ujonczlétszám felemelését kéri.

Hasonlókép egy nagyon fontos ok ezen törvényjavaslat előterjesztésére azon körülmény, hogy a közös ügyek tárgyalására kiküldött legutóbbi országos bizottság a tábori és hegyi tüzérség ujjászervezését és tökéletesbitését jóváhagyta, valamint, hogy a delegáczió megszavazta . . .

Kapotsfy Jenő: Mindent megszavaz az!

Münnich Aurél előadó: . . . a fedett helyek ostromlására szükséges taraczkütegosztályokat feltétlenül, *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Megszavazta?)* a szükséges legénység költségeit pedig azon feltétel alatt, hogy azt a törvényhozás hasonlóképen meg fogja szavazni, illetve jóváhagyni.

Ismeretes továbbá az is, hogy a hadi tengerészetnél ujabbi szervezések szintén folyamatban vannak és mindezeknek keresztülvitelére bizonyos ujonczlétszám-többlet szükséges. Ezekben rejlik a második indoka annak, hogy a törvényjavaslat a ház asztalára tétetett.

A harmadik főindok méltányossági indok, és pedig . . .

Kapotsfy Jenő: Persze, mi is sokat kaptunk!

Münnich Aurél előadó: . . . azon követelésen és nagyon gyakran jogos kivánságon alapszik, mely szerint megtörténik, hogy családi és egyéb tekintetekből felette kivánatos, hogy egyik vagy másik besorozott katona idő előtt szabadságoltassék. Eddig ez nem volt lehetséges, mert nem állott rendelkezésre pótlegény. Ezentúl, ha az ujonczlétszám felemeltetnék, a hadügyi kormány tényleg abban a helyzetben lesz, hogy bizonyos számu, két évig már kiszolgált katonát szabadságolhat, mert annak helyére állithat az ujonczlétszám felemeléséből rendelkezésre álló legényt. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Ez a harmadik indok képezte alapját annak, hogy a hadügyi kormány a jelen törvényjavaslatot előterjesztette.

Kubik Béla: Könnyü megdönteni mind a hármat!

Münnich Aurél előadó: Hiszen majd meg fogjuk hallani a czáfolatot.

A honvédségre vonatkozólag hasonlóképen áll a helyzet. Az igen t. ház nagyon bölcsen méltóztatik tudni, hogy az utolsó évtizedek alatt honvédségünk ugyszólván rohamosan haladt *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* és hogyha csak tekintetbe veszszük... *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A közös hadsereg felé halad! Oda felé halad! Zaj.)* hát bármit mondhatnak, de ezt nem fogják sohasem megczáfolni, hogy a honvédség rohamosan és nagyon halad előre. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Katonailag igen!)*

Kubik Béla: Az osztrák szellem felé halad! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! Egy hang a szélsőbaloldalon: A Nessi-ügyből is láthatjuk! Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Münnich Aurél előadó: Azt majd szintén kedvük szerint demonstrálhatják.

Kubik Béla: Majd be fogjuk bizonyitani!

Münnich Aurél előadó: Helyes! Mondom, méltóztatik látni, hogy az utolsó időben képző-intézetek állittattak fel a honvédség részére, a mit, azt hiszem, a ház ezen t. oldaláról hasonlókép nem helytelenitettek, csapatkórházak állittattak fel stb. és ezen intézmények mind sok legényt igényelnek. Természetes dolog, hogy ezeknél is a 12.500 főnyi ujonczlétszámból nem telik ki a legénység. Ennek folytán a honvédelmi miniszter a honvédség részére hasonlóképen 3000 ujonczczal többet kér.

Már most következőképen áll a dolog. Eddig a közös hadsereg részére rendelkezésre állt 103.100 ujoncz, a törvényjavaslat elfogadása esetén rendelkezésre fog állani 125.000 ujoncz. A honvédségnél rendelkezésre állott 12.500 ujoncz, a törvényjavaslat elfogadása esetén pedig 15.000 ujoncz fog rendelkezésre állni. Magyarországot terhelni fogja a közös hadsereg ujonczjutalékából 53.638 fő.

Meg kivánom emliteni, hogy ezen ujonczlétszám-szaporitással rendelkezésre álló legények nem fognak azonnal mind igénybe vétetni azon okból, mert csak a jövőben fognak azon uj szervezetek keresztülvitetni, a melyeket voltam bátor jelezni és a melyeken felül még két

vártüzér-zászlóalj, egy vasuti zászlóalj és három vonatszázad fog felállittatni. Tehát csak szukczesszive, vagyis akkor, a mikor ezek fel lesznek állitva, akkor fognak igénybe vétetni a megszavazandó legények. Természetes dolog, hogy addig, a mig azok igénybe vétetnek, addig az általam jelzett méltányossági okokból a legénység felváltása, illetőleg időelőtti szabadságoltatása fog eszközöltetni és a rendelkezésre álló legényekkel pótoltatni.

A mi a törvényjavaslat pénzügyi oldalát illeti, t. ház, ez a következő. Hangsulyoznom kell, hogy ezen törvényjavaslat az intézkedéseket csak egy évre kivánja, ez okból mind a két bizottság, ugy a véderő-, mint a pénzügyi bizottság ilyenformán birálta és tárgyalta ezen javaslatot és ennek folytán jelenthetem, hogy a 13.000 főnyi legénység pótlása, mint emlitettem, többlet-költséget nem fog okozni, még pedig azon okból . . .

Endrey Gyula: Hát fügefalevéllel fogják táplálni! *(Derültség.)*

Münnich Aurél előadó: ... mert a 13.000 legénynek a költsége már most is be van állitva a közös ügyek tárgyalására kiküldött országos bizottság által évente meghatározott költségvetésben *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elég rossz!)* és hogy ezek a költségek eddigelé igénybe nem vétettek, annak az az oka, hogy a szükséges legénység rendelkezésére nem áll, de ezért megtakaritást nem lehetett eszközölni, mert a közös hadügyi kormány törvényben gyökerező jogánál fogva a póttartalékosokat kiképzés végett négy hétről négy hétre bevonta, és ezek kiképzésére forditotta ezt az összeget. Minthogy már most jövőre a legénység rendelkezésre fog állani, természetes dolog, elesik annak szüksége, hogy a póttartalékosok bevonassanak, hanem az uj, nyerendő ujonczlétszám kiképzésére fog ez az összeg fordittatni; a 13 ezer főre tehát többlet-költség nem kell.

Következnék az a hat ezer ujoncz, a mely kivántatik a taraczk-ütegosztályok felállitása folytán. Ez uj költségeket hasonlóképen nem fogna okozni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ismerjük! Ezermesterek! Ez nem a mi pénzünk, ugy-e?)* Megczáfolni tessék, és ne csak beszélni! Hatezer legény van a taraczkütegek kiszolgálására felvéve. Már most ezeknek a költsége a delegácziók 1903. évi költségei közt már fel van véve, tehát nyilvánvaló, hogy csakis ezek fedezésére fog szolgálni azon összeg, a mely már be van állitva és ennek folytán uj költség nem származik.

Maradna még hátra három-négyezer legény, a mely legény arra fog szolgálni, hogy az idő előtt szabadságolt legénységet pótolja; hogy azok sem kerülnek ujabbi költségekbe, az világos, mert az egyik rész szabadságoltatik és annak helyére lép ez a három-négyezer uj legény, tehát ujabb költség nem merül fel. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Tehát tiszta haszon! Elnök csenget.)*

Ez áll a közös hadseregre, a honvédség tekintetéből pedig a dolog a következőképen áll: 3000 ujonczból 1820 embert kell pótolni, mint a mennyi nem került ki a mostani ujonczlétszámból. Tehát ezekre uj költség nem kell, mert azok fel vannak véve a mostani költségvetésbe. Marad tehát hátra 1180 ember, a mely legénységi létszám szükséges az uj szervezet pótlására és kiegészitésére. Ezeket, miután csak két évi szolgálat van a honvédségnél, igenis ki kell képezni és ez 75.000 K-t fog igényelni. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: No végre van valami költség!)* Továbbá, miután az u. n. kézipénz nem vétetett fel a honvédelmi budgetbe, ez hasonlókép évente 18.090 K-t fog igényelni. Ezt a minimális költségemelkedést idézi elő ez a törvényjavaslat. Meg kell azonban jegyezni, nehogy valaki félremagyarázza szavaimat, *(Zaj. Elnök csenget.)* hogy ha azok az általam jelzett uj szervezetek, a tábori és hegyi tüzérség végleges szabályozása és szervezése életbe fog lépni, akkor természetes, hogy ujabbi költségek fognak származni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugy-e!)* Hiszen egész őszintén megmondom, a hogy van, csakhogy akkor a törvényhozásnak lesz módja és alkalma a hadügyi kormány ebbeli előterjesztéseit elbirálni. Már most jelezhetem, hogy a bizottságok tárgyalásai folyamán körülbelül 20 millió koronában határozta meg a hadügyi kormány ezeket a költségeket. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem sok!)* Ezekről azonban én ma nem beszélhetek, mert nekem kötelességem ezt a törvényjavaslatot ugy, a mint van, előadni és elfogadásra ajánlani, nem pedig a jövőre nézve kijelentéseket tenni.

Ezen törvényjavaslat tárgyalása folyamán szóba került mindkét bizottságban a két évi szolgálat és igy a nélkül, hogy belebocsátkoznám e fontos kérdés taglalásába, ... *(Felkiáltások balfelől: Miért nem?)* ha szükséges lesz, a vita folyamán vagy végén tudni fogom kötelességemet. Most az a feladatom, hogy jelezzem azt, hogy ugyszólván mint jelszó van odavetve a kétéves szolgálati idő és ezáltal az ország lakossága azt hiszi, hogy az minden tekintetben óriási nagy előny. Én innen csak figyelmeztetni akarom a t. házat, hogy ha majd mindezek az áldozatok ismeretesek lesznek, mindazok a vér- és pénzáldozatok, a melyekbe ez kerül, akkor azt hiszem, ez a dolog egészen más képet fog az ország szeme elé tárni, mint a melyet most mutat, jobban mondva: mutatni látszik.

Molnár Jenő: A németeknél meg a francziáknál meg lehet csinálni!

Münnich Aurél előadó: De a véderő- és a pénzügyi bizottság kötelességszerüleg foglalkozott ezzel a kérdéssel is és a véderő-bizottság előtt kijelentette a honvédelmi miniszter, hogy a kormány nem idegenkedik a két évi szolgálat behozatalától sem, hogyha az összes előfeltételek megvolnának, de kijelenti, hogy annak keresztül-

vitele igen nagy anyagi áldozatot követelne az országtól.

A véderő-bizottság tudomásul vette e kijelentést, a pénzügyi bizottság azonban tovább ment; nem elégedett meg azzal a kijelentéssel, hanem egy határozati javaslatot hozott, a melyet van szerencsém a t. háznak elfogadásra ajánlani. *(Halljuk! Halljuk!)*

A határozati javaslat a következőképen hangzik: »Utasitja a ház a honvédelmi minisztert, hogy a két évi szolgálati idő behozatalára vonatkozólag beható tanulmányokat tévén, erre az 1904-ik évi ujonczjutalék iránti előterjesztésekor tegyen a háznak ebben a tárgyban ugy szervezeti, mint pénzügyi szempontból kimeritő, tájékoztató jelentést.«

Szóba került a bizottsági tárgyalások folyamán azon körülmény is, hogy nagyon sok magyar honosságu tiszt nem magyar ezredben szolgált. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elég szégyen!)* És e miatt a pénzügyi bizottság . . .

Ugron Gábor: Pedig 1868-ban már megigérték!

Münnich Aurél előadó: . . . a következő határozati javaslatot ajánlja a t. háznak elfogadásra: »Tekintettel ő Felsége 1868. évi augusztus 6-án kelt abbeli legmagasabb elhatározására, miszerint az uj védrendszernek és az ország ismételve nyilvánitott kivánatának megfelelőleg, egyszersmind pedig a hadsereg czélszerü szervezése érdekében is a magyar korona országaiból kiegészitett ezredekhez és csapatokhoz, a mennyire lehetséges, egyedül ezen országokban született tisztek osztassanak be az akként megjelölt czél elérésére; a bizottság kéri a t. házat, méltóztassék határozatilag kimondani, hogy felhivandó a kormány, hogy a magyar korona országaiban született tisztek a lehetőségig csakugyan ugyanilyen kiegészitett ezredekhez és csapatokhoz osztassanak be.« *(Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Nessi Pál: Hát eddig hol volt az a rendelet?

Münnich Aurél előadó: Most olvasom, hogy megvolt!

Nessi Pál: Megvolt, de csak papiroson! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Ugron Gábor: De nem engedelmeskedtek.

Münnich Aurél előadó: Van szerencsém mindkét határozati javaslatot a t. háznak elfogadásra ajánlani.

Mielőtt előadásomat befejezném, engedje meg a t. ház, hogy egy rövid kijelentést tegyek. *(Halljuk! Halljuk!)* Tudom azt, hogy ezen törvényjavaslat áldozatokat igényel az országtól, a mint azt bevezetésemben bátor voltam elmondani, de tudom azt is, hogy ha egy ország védelméről, ha egy ország hadseregének harczképességéről van szó, akkor igenis kötelessége és pedig hazafias kötelessége az országnak és a nemzetnek ezen áldozatot meghozni. *(Nagy zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* Én ugy vagyok meggyőződve, hogy a jelen esetben az a körülmény áll fenn, hogy a nemzet saját érdekében és az ország érdekében is köteles meghozni ezen áldozatot. Van szerencsém tehát ezen törvényjavaslatot ezen okoknál fogva általánosságban elfogadásra ajánlani. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A honvédelmi miniszter ur kiván szólani! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Visszavonja? Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azok után, a miket a t. előadó ur mondott, azok után, a mik a pénzügyi bizottságban és véderőbizottságban felhozattak és tárgyaltattak és azok után, a miket a sajtóban ezen kérdések fölött már számtalanszor olvastunk, azt hiszem, a t. képviselőház én tőlem valami nagy ujságot nem is vár.

Benedek János: Ott sem hallottunk sok ujságot a miniszter urtól! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Méltóztassék vagy semmit sem mondani vagy pedig hangosabban szólani, hogy meg is érthessem.

Benedek János: Ott sem hallottunk sok ujságot a miniszter urtól!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Minden állam hadseregének szervezése alkalmával kell, hogy első sorban tekintetbe vegye az anyagi eszközöket, azt, vajjon meddig képes elmenni az áldozatok hozatalában a véderő szervezésénél. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* A második dolog az, hogy mi nagy, hatalmas, gazdag, egységes nemzetekkel nem igen versenyezhetünk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Egy hang: Hajdanában versenyezhettünk!)* Látják, hogy a kormány kötelességszerüleg ezt is tekintetbe veszi.

Mondom, mi sem a lakosság számát illetőleg, sem más tekintetben nem vagyunk azon szerencsés helyzetben, a melyben nagy, gazdag nemzetek vannak; nem vagyunk azon helyzetben, hogy a véderőt bizonyos általános, vagy specziális czélok szempontjából fejleszszük. Nekünk is fejlesztenünk kell véderőnket, de természetesen, szerényebb határok között és csakis azon czélból, hogy képesek legyünk saját érdekeinket minden körülmények között kellőleg és szerencsésen megvédeni. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Tekintetbe kell vennie minden államnak a véderő szervezésénél a geografiai fekvést. Nagyon bölcsen méltóztatnak tudni, hogy a monarchiának geografiai fekvése olyan, hogy bármily kérdés merül fel Európában, akarva, nem akarva, érdekelve van a monarchia, ennélfogva érdekelve van Magyarország is, és akarva, nem akarva, sokszor akaratunk ellenére kényszeritve

vagyunk bizonyos erőmegfeszitésekre, a melyeket talán jobban szeretnénk mellőzni, de a geografiai fekvés megköveteli ezeket tőlünk.

Kubik Béla: Igy parancsolják Bécsben!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ehhez járul még az általános európai helyzet. Összegezve már most ez a négy pont az, a melyet alapul kell venni és szem előtt kell tartani a véderő szervezésénél. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

1868-ban és 1879-ben az volt nálunk az alapgondolat, hogy a hadilétszám 800.000 ember legyen, és ennek fentartására 95.000 ujoncz évenkint elegendő volt. Az idők változtak, azóta eltelt 35 év . . .

Kapotsfy Jenő: A hadsereg szelleme nem változott meg!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A ki csak némileg figyelemmel kisérte a különböző államokban a véderő szervezését, észrevette és látta, hogy mindenütt, egész Európában rohamosan haladt a szervezés, csak minálunk nem. Mi visszamaradtunk. Anyagi viszonyainknál fogva nem voltunk képesek e részben haladni. 1889-ben a törvényhozás átlátta, hogy a hadi létszámnak törvényben való megállapitása lehetetlen, és ennélfogva ezen eszmével fel is hagyott. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: A 14. §. épen az ellenkezőt jelenti!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A 14. §. tisztán az ujonczjutalékra és az ujonczok megajánlásáról szóló jogra vonatkozott, *(Mozgás és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* de nem vonatkozott a hadi létszámra . . .

Ugron Gábor: De ettől függ!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A ki hűen vissza tud és vissza akar emlékezni az akkori tárgyalásokra, az emlékezni fog arra is, hogy a 14. §. a hadi létszámmal egyáltalában semmiféle nexusban sincs.

Endrey Gyula: Hiszen az az osztrák alkotmány kiegészitő része! *(Derültség. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: De szükséges volt az elkerülhetetlenül megkivántató béke-létszám fentartása czéljából *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* az ujonczjutalékot valamivel felemelni, és innen származott az, hogy az ujonczok számát 69.000-ről 103.100-re emeltük, a mely ujonczjutalékszám most is érvényes a közös hadseregre nézve. Ez elegendő volt az akkori béke-létszám fedezésére, és elég volt, a mennyiben egy kis pluszt számitottunk hozzá, bizonyos apró dolgoknak, hézagoknak a pótlására is. *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)* — Kérem, méltóztassék parancsolni, szivesen állok rendelkezésre. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Még csak előkészületeket teszünk a közbeszólásokra! *(Mozgás. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mondom: volt akkoriban egy kis plusz számitva, és ezt a pluszt felhasználtuk az idők folyama alatt arra, — mert annak most már 14 éve, — hogy bizonyos hézagokat pótoljunk. De 1889 óta magukban véve és aránylag nem valami nagyhorderejü uj alakulások, uj formácziók rendszeresitésére volt szükség. Hogy ha az ezek következtében keletkezett legénységi létszámfelemeléseket összeszámitom, ezek a közös hadseregre nézve 30.000 főnyi többletet jelentenek. Ezen 30.000 embernyi többszükséglet fedezésére lett volna szükséges az ujonczjutaléknak körülbelül 11.000 és egynéhány száz fővel való felemelése, de ez nem történt meg; az ujonczjutalék 1889 óta fel nem emeltetett.

Kecskeméthy Ferencz: Azóta kiszöktek Amerikába!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Inkább a közbeszóló képviselő ur ment volna ki! *(Általános élénk derültség.)* A béke-létszám azonban emeltetett, és ennek következtében nagyon bölcsen át méltóztatik látni, hogy a közös hadsereg létszámában jelentékeny hiány mutatkozott, a mely hiányt pótolni már nem voltunk képesek.

Ehhez még hozzájött azon körülmény, hogy most a tüzérség ujjá átalakulása küszöbén állunk. Ez a tüzérségi átalakulás, a szükséges uj anyaggal való ellátás, eltekintve a pénzbeli áldozatoktól, a létszámban is bizonyos felemelést fog követelni. Tehát ott állunk, hogy az ujonczjutalék feltétlenül kevés és nekünk feltétlenül a törvényhozáshoz kell fordulnunk és kérnünk, hogy az ujonczjutalék felemeltessék a legszükségesebb mérvben. Már most a felemelendő ujonczjutalék kiszámitásánál alapul kellett venni a hiányt, vagy mondjuk a legközelebbi 5—8—10 éven át ujonnan szükséglendő ujonczokat és ebből kifolyólag kihoztuk azt a számot, hogy 125,000, illetőleg 21,900 ujonczczal több kell ezen követelménynek kielégitésére. Kérdés támadt tehát az emberekre nézve, van-e lehetőség a többletet kiállitani, valamint az anyagi, a pénzbeli áldozatokra nézve, hogy képes-e Magyarország ezeket az áldozatokat elviselni.

Gabányi Miklós: Nem képes!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Arra majd szintén megadom a választ!

Gabányi Miklós: Én tudom. *(Derültség.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Kérem, igen bölcsen méltóztatnak tudni, hogy a lakosság száma, a mint ez a népszámlálásból kitünik, hála Istennek, szaporodik. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Kivándorol Amerikába!)* Kérem, ki is vándorolnak, be is vándorolnak. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rákosi Viktor: Próbálja meg besorozni a bevándorlókat. *(Általános derültség.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ennek következtében az ujonczállitás eredménye

évről-évre kedvezőbb; miután azonban daczára annak, hogy az általános vétkötelezettség elve ki van mondva, mégis az ujonczjutalék meghatároztatott, a kedvező állitások eredménye következtében a törvényből kifolyólag a póttartalék száma megint annyira szaporodott, a mint erre akkoriban, t. i. 1889-ben, mi nem számitottunk. A tavalyi ujonczozási évet véve alapul, csak Magyarország részéről 44.400 póttartalékos állittatott ki. Ebben a számban van természetesen többféle kategoria; van olyan, a ki jogczim alapján helyeztetett a póttartalékba, de van nagyon sok olyan is, a ki feles szám czime alatt helyeztetett póttartalékba.

Kapotsfy Jenő: Könnyelmüen soroznak! *(Zaj. Mozgás.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Méltóztassék nekünk kezünkre járni, akkor talán helyesebben fogunk eljárni.

Kapotsfy Jenő: Nekem nincs módomban, de a miniszter urnak módjában van, hogy ne vegyen be olyanokat . . . *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán: A miniszter ur még soha sem volt sorozásnál! *(Derültség és zaj balfelől.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Miután az ujonczjutalék felemelése csak 21.900 főben kéretik, ennek a legénység kiállitására nézve csak az a kihatása van, hogy annyival kevesebb póttartalékos lesz besorozva. Magyarországra esik ebből a 21.900 főből 9362. ha hozzászámitom a 3000-et, a mit kértem a honvédség számára, ez összesen csak 12.362, és mondom, csak 1902-ben 44.400 póttartalékos volt. A jövőben tehát az eredmény az lesz, hogy 12.000 póttartalékossal kevesebb lesz.

Szatmári Mór: 24,000 munkáskarral kevesebb! *(Zaj és mozgás balfelől.)*

Horváth Gyula: Nagyon magas ez a miniszter urnak!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez a katonatartással jár! Akkor ne tartsunk katonákat! *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De fájdalom, ez szükséges. Bármennyire örülnek is ennek az eszmének, ez nem vihető keresztül. *(Nagy zaj.)*

Kubik Béla: Ez a legjobb inditványa a miniszter urnak!

Elnök: Kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak nyugodtan maradni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A legénység kiállitásának lehetősége tehát megvan. Az anyagi oldala a kérdésnek, a pénzbeli áldozatok olyanok, hogy, a mint azt a t. előadó ur jelezte, három év mulva, t. i. 1906-ban az lesz e törvénynek végleges kihatása, hogy az egész monarchiában 20 millió koronával több követeltetik. Ebből Magyarországra a quóta szerint nem egészen 7 millió korona esik. *(Egy hang balfelől: Tisztességes összeg!)*

Igen! Tisztességes összeg! Hogy ez áldozat, az kétséget nem szenved, sőt a magam részéről azt is beismerem, hogy sulyos áldozat, de nem elviselhetetlen. *(Élénk ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A t. képviselő uraknak talán elviselhetetlen, nekem mint magánembernek szintén elviselhetetlen, hanem a magyar nemzetnek, mint olyannak nem. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Mennyivel járul hozzá?)*

Nem tudom, többel vagy kevesebbel, mint a t. képviselő ur, de hozzájárulok.

Endrey Gyula: Mikor pénzt követelnek, akkor mindig ott van a nemzet, de mikor beviszik katonának, akkor soha.

Lengyel Zoltán: Nem becsülik meg a nemzetet.

Elnök: Kérem Lengyel Zoltán képviselő urat, ne méltóztassék a szónokot folytonosan közbeszólással zavarni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Miután legyőzhetetlen akadályok nem forognak fenn, *(Zaj, mozgás.)* és az ujonczjutalék felemelése feltétlenül szükséges, én a magam részéről elvárom és kérem minden egyes képviselőtől, hogy vegye fontolóra az ügy komolyságát és ne méltóztassék olcsó kijelentésekkel népszerüséget keresni, hanem méltóztassék hazafiasan meggondolni a dolgot és hazafiasan cselekedni akkor, a mikor ezen javaslat elfogadása fölött határoznak. Épen azért kérem a t. képviselőházat, hogy a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem fogadjuk el! Zaj!)*

Megengedem azt, hogy az urak felfogása szerint vannak kifogások, vannak észrevételek, vannak óhajok, de legyenek meggyőződve, hogy ebben a törvényjavaslatban, a mi nem volna alaposan átgondolva, olyan nincs. *(Derültség a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* De hogyha a tárgyalás alkalmával olyan észrevételek, óhajok és kivánságok hozatnak fel, melyek teljesithetők . . .

Rákosi Viktor: A delegáczió sokat óhajtott, de nem adtak neki semmit!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hogyha a t. képviselő ur ott lett volna a delegácziőban, talán szerencsésebb lett volna. *(Derültség a jobboldalon.)* Méltóztassék oda bemenni és ott érvényesiteni magát.

Rákosi Viktor: Nekem itt a helyem és meg fogom tenni a kötelességemet!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagyon sok hely van ott is még! *(Derültség a jobboldalon.)*

Én meg vagyok róla győződve, hogy daczára annak, hogy roppantul köpik a markukat . . . *(Általános derültség. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Micsoda kaszárnya-viczczek? Ez a nemzeti vonás? Folytonos zaj.)*

Kapotsfy Jenő: Ez a javaslat nemzeti szine? *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: . . . és beszélnek obstrukcióról s nem tudom miről, *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* hogy a komoly megfontolás arra fogja az urakat vezetni, hogy ha ezen törvényjavaslatot elvi szempontból nem is szavazzák meg, de nem fogják megakadályozni annak mielőbbi elfogadását. Erre kérem a t. házat. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hoch! Hoch!)*

Endrey Gyula jegyző: Tóth János!

Tóth János: T. képviselőház! A függetlenségi és 48-as párt, a melynek nevében felszólalok, hazafias kötelességének ismeri a tárgyalás alatt levő törvényjavaslattal szemben állást foglalni, az ellen küzdeni, mert meg vagyunk arról győződve, hogy hazánk és nemzetünk érdekeit, mint törvényhozók akkor szolgáljuk hiven, igazán, lelkiismeretesen, ha teljes erőnkből arra törekszünk, hogy ez a törvényjavaslat állami életünkben törvényerőre ne emelkedjék. *(Hosszantartó élénk éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)* Hitünk, reményünk és meggyőződésünk az is, hogy küzdelmünkkel velünk küzd a nemzet lelkiismerete és állásfoglalásunkban velünk foglal állást a nemzet akarata. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ebben a törvényjavaslatban kifejezést nyer első sorban Magyarországnak Ausztriától való teljes függése, a magyar nemzet véderejének Ausztria véderejével való egybekapcsolásának további fentartása, ekként Magyarország önálló államiságának nyilt tagadása. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kifejezést nyer meggyőződésem szerint nemesak a nemzeti jogoknak, hanem jelenlegi csonka alkotmányunknak is megsértése, és a létszámfelemelésben kifejezést nyer a katonai diktatura, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mely nem törődve a nemzet akaratával, a nemzet sulyos helyzetével, teljesitési képességével, a maga meztelen önkényével lép a nemzet elé, sulyosabb és fokozottabb áldozatokért, és azzal a kényszerrel, hogy némuljon el előtte minden nemzeti érzés, hajoljon meg előtte minden nemzeti érdek, esak az ő akarata és parancsa teljesittessék. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A kormány ezzel a törvényjavaslattal nemesak fentartani, hanem továbbfejleszteni kivánja a közös hadsereget, tehát véderőnknek azt a szervezetét, a mely közjogi függetlenségünknek nyilt tagadása, a melyet mi ellentétben állónak tartunk hazánk, nemzetünk és a trón érdekével, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de ellentétben állónak tartunk évezredes multunkkal, állami létünkkel is. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Független állami élet, nemzeti önállóság önálló nemzeti hadsereg nélkül elképzelhetetlen. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A mely nemzet nem bir állami létének ezen legfőbb attributumával, a mely saját védereje felett szabadon, minden idegen befolyástól menten nem rendelkezhetik, az a nemzet fennállhat ideig-óráig, de annak léte, állami élete örök bizonytalanság, mert nagy megpróbáltatás, háboru közepette nemzeti erejét, nemzeti hatalmát saját érdekei, saját akarata szerint ki nem fejtheti és igy nagyon könnyen válik és válhatik idegen érdekek, idegen akaratok eszközévé. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hazánk véderejét és védrendszerét, t. képviselőház, ekként, ilyen szempontból, nemzeti, faji szempontból megbirálni mindnyájunknak hazafias kötelessége, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mert minden magyar emberben élni kell annak az örök igazságnak, annak a nemzeti érzésnek, hogy politikai, nemzeti törekvéseink végezéljának az állami önállóságnak kell lenni, *(Tetszés és helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a minek pedig első és legfőbb feltétele, hogy minden téren és állami életünk minden intézményében a nemzet akarata szabadon érvényesülhessen. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A ki, t. képviselőház, ezt a törvényjavaslatot és hazánknak mostani védszervezetét e nélkül a nemzeti érzés nélkül, e nélkül a végezél nélkül itéli meg, az szerintem rálépett arra a határkőre, a hol az opportunitásnak, vagy a túlhajtott lojalitásnak feláldozza hazánk és nemzetünk legszentebb érdekeit. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Örök joga van, t. képviselőház, a magyar nemzetnek az önálló magyar hadseregre, és a magyar nemzet e jogáról soha le nem mondott. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nézzünk vissza a multba, t. képviselőház; századokon keresztül hány törvényt látunk, a melyekben a magyar nemzet kifejezi ezen akaratát, hogy közjogilag és belkormányzatilag független és önálló állam marad. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Számos törvényünk van, melyekből látjuk, hogy a nemzet mily szivósan ragaszkodik önállóságához a hadügy terén. Számos törvényünk deklarálja azt, hogy a magyar nemzet mindig függetlenül igyekezett a hadügy terén intézkedni, ujonezokat megállapitani, ujonezokat pótolni, létszámot megállapitani, és a létszám-megállapitásnál, és az ujonezpótlásnál sohasem tekintette azt, hogy az osztrák ezredekben mennyi a hiány, hanem mindig esak az vezette elhatározását, hogy mennyi a hiány a magyar ezredekben. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Törvényeket hozott a magyar nemzet, hogy innen, Magyarország területéről az idegen katonaság vitessék ki, hogy a magyar ezredekben csak magyarok alkalmaztassanak, és mindenkor óvakodott attól, hogy katonai ügyekben és hadügyi kérdésekben hasonló elvek szerint járjon el Ausztriával, azért, nehogy abból azon következtetés legyen levonható a jövőben, hogy beleegye-

zett abba, hogy a nemzet védereje egy egységbe forrasztassék össze Ausztria véderejével. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Miért is, t. képviselőház, valahányszor katonaságot állitott ki ez az ország, valahányszor felkelést rendelt el, vagy bármiféle szubszidiumot ajánlott fel a hazának és a trónnak védelmére: mindig ugyanazon törvénybe beleiktatta azt, hogy ezt önként, szabad akaratából teszi a nemzet, és eleve tiltakozott az ellen, hogy ebből a jövőre bármiféle következtetések legyenek levonhatók. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Ezt a kis történelmi visszapillantást nemcsak azért kivántam megtenni, hogy feltüntessem vele együtt a magyar nemzet örök törekvését az önálló hadseregre, az önálló magyar hadügyre, hanem azért is, mert a közelmultban hovatovább mindinkább többször találkozunk politikai véleményekkel, a melyek a mi törekvésünkkel szemben épen a történeti multból igyekeznek érveket meriteni velünk szemben. Igy tett a miniszterelnök ur most is az appropriaczionális vita alkalmával, azt mondván, hogy magyar hadsereg sohasem létezett. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Én ezen állitással szemben nemcsak az előbb emlitett törvényekre utalok, hanem utalok a magyar nemzet évezredes multjára is. A ki azt ismeri, a ki azt tanulmányozta, láthatja, hogy nemcsak az Árpádkorszak alatt, nemcsak az Anjouk és a Hunyadiak korában, hanem később, a mohácsi vésztől kezdve nemzeti elnyomatásunk korszakában egész 1849-ig, Nagy-Sarlóig, számtalanszor övezte a harczi dicsőség örök glóriája a magyar hadsereget. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Igaz, t. képviselőház, hogy az a magyar hadsereg gyakran nem létezett, de egyszerre lett, mihelyt a haza, vagy a nemzet szabadsága, vagy a trón meg lett támadva. Az a hadsereg megütközött számtalanszor a poroszszal, az osztrákkal, az oroszszal; képes volt megütközni egy Nagy Frigyessel, és mindenütt, a hol megütközött, győzött. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Számtalanszor adott trónt a hazának, és hazát a trónnak. *(Tetszés a baloldalon.)*

De, t. képviselőház, az önálló magyar hadsereg nemcsak állami életünknek és létünknek legfőbb attributuma, nemcsak külbiztonságunk egyik legfőbb eszköze, de követelménye belbiztonságunknak is, és egyaránt érdeke a trónnak, mint mind a két monarchiának. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Belbiztonságunknak is követelménye, mert — sajnos, — azt látjuk, hogy a XVII. század elejétől kezdve kevés megszakitással majdnem mindig kénytelen volt a magyar nemzet fegyverben állani, mivel egymást érték az örök törekvések nemzeti jogainknak és szabadságunknak elvételére és eltörpitésére. II. József császár alkotmányunkat törölte el és egész nyiltan akarta a magyar nemzetet megsemmisiteni; 80 évvel czelőtt Ferencz király 1823-ban törvény és eskü ellenére szedetett adót és ujonczot Magyarországon; alig 50 évvel ezelőtt, tudjuk, jogaink, s szabadságaink lettek megtámadva. Távol áll tőlem, t. képviselőház, az a gondolat, hogy e korszak ismétlődni fog Magyarország történelmében, de maga a történelem festi ily sötétre a nemzetnek a multját. Ezek az igazságok és tanulságok is azt mondják a magyar nemzetnek, hogy véderejét nemzeti alapra fektesse, hogy védereje felett minden idegen befolyástól menten, csak maga intézkedjék. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, az önálló magyar nemzeti hadsereg érdeke a trónnak is. A trón iránti hűségtől, a nemzeti lelkesedéstől áthatott magyar hadseregnek és magyar katonai erőnek értékét gyakran érezte a magyar dinasztia, a magyar trón. Mikor dinasztiánk elvesztette német és olasz hatalmát, valahányszor a trón düledezett, mindenkor a magyar nemzet vitézsége és a magyar hadsereg mentette meg. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Meghálálták!

Tóth János: Szinte felesleges azt a kérdést felvetnem, hogy ma a magyar nemzet védelme és hadserege nyujthatja-e a magyar nemzetnek és a magyar trónnak azt a biztonságot, a melyet nyujtott a multban. Ma, t. képviselőház, német vezénylet alatt, osztrák tisztek vezetése alatt, sárga-fekete zászló alatt a magyar haderőt nem hathatja át az a nemzeti érzés, az a magyar szellem, az a lelkesedés, az a király-hűség, a mely pedig minden győzelemnek egyik legszükségesebb feltétele. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És ezt a legszükségesebb feltételt nem pótolhatja a katonai fegyelem és katonai egység, mert olyan hadsereg, a melyet csak a katonai egység, csak a katonai fegyelem tart össze, olyan hadsereg, mely csak a császár seregének tartja és érzi magát, sohasem ütközhetik meg sikerrel nagy megpróbáltatások között azzal a hadsereggel, melyet a nemzeti érzés, a nemzeti mult, a nemzeti dicsőség lelkesit. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Erre a történelem számtalan példát mutat. Ott van legközelebb az 1870—71-iki porosz-franczia háboru, melyben a franczia császár hadserege ütközött össze a nemzeti lelkesedéstől áthatott német hadsereggel. Ha a magyar nemzet haderejét a nemzeti géniusznak megfelelőleg fejthetné ki, magyar vezényszóval, magyar zászlók alatt, magyar tisztek vezetése alatt, s ellátná véderejét és haderejét mindazon erkölcsi rugókkal, a melyeknek ma hiján van, a mivel véderejének megbizhatóságát, harczképességét fokozná, akkor ez a magyar hadsereg az osztrák hadsereg mellett egy közös fejedelem parancsnoksága alatt sokkal hatalmasabb nemzeti erővel biztositaná a trón fényét, nagyhatalmi állását, sokkal hatalmasabb nemzeti erővel védné meg Magyarországnak és Ausztriának

érdekeit, mint a mai véderő, melyben ellentétes érzelmek erőszakkal vannak egységbe kovácsolva. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Ezt ezáfolja meg a honvédelmi miniszter ur! Soha sem tanulnak!

Tóth János: Ezzel szemben az ellenvetés az, hogy Magyarország poliglott állam. Hát eltekintve attól, hogy a nemzeti alapon szervezett véderő a magyar nemzeti állameszme megteremtésének, a magyar faj szupremaeziájának és tekintélyének, tehát a magyar nemzeti állam erejének leghatalmasabb tényezője, faktora lenne, ez az ellenvetés már csak azért sem állhat meg, mert látjuk, hogy más poliglott államok is vannak, — ott van Oroszország, ott vannak az északamerikai Egyesült-Államok — a melyek mind nemzeti alapra fektették véderejüket. Ott van Németország. Hányféle serege van Németországnak? Porosz, württembergi, badeni, bajor, szász, de azért mind megőrzi a maga nemzeti jellegét.

Rákosi Viktor: A bajor hadsereg önállóbb, mint a magyar honvédség!

Tóth János: T. ház! Az a kapocs, a mely bennünket Ausztriával egybekapcsol, a pragmatika szankezió. A pragmatika szankeziónak két nagy alapgondolata van: az elválaszthatatlan birtoklás és Magyarország közjogi függetlensége. Mindkettőt teljesen jól csakis a magyar nemzeti hadsereg valósithatja meg, mert Magyarország közjogi függetlensége ipso facto maga után vonja a nemzeti hadsereget, miután egy közjogilag független államnak első kelléke és feltétele, hogy függetlenségét érvényesiteni is tudja. Ezt pedig másképen nem teheti, mint nemzeti hadsereggel. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Az elválaszthatatlan birtoklásból sem következik az, hogy a magyar nemzet kötelezettséget vállalt volna magára a tekintetben, hogy azt a védelmi kötelezettséget ilyen vagy amolyan formában teljesiti, hogy kötelezte volna magát arra, hogy nemzeti véderejét egységbe forrasztja Ausztria véderejével, tehát közös hadsereget tartson fenn, hanem az elválaszthatatlan birtoklásból csak a kölcsönös védelem következik. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Egy hang: Semmi más!)* A pragmatika szankczióból is az következik tehát, hogy az elválaszthatatlan birtoklásból folyó kötelezettséget, az elválaszthatatlan birtoklásnak közös biztonságát eszközöljük a magyar nemzeti hadsereggel, mint az egész hadsereg kiegészitő részével, Magyarország közjogi függetlenségét pedig a tulajdonképeni magyar hadsereggel. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És hogy ez igy van, és igy értelmeztetett, annak bizonyitéka az, hogy az 1723. évi törvény nem emliti és nem ismer kötelezett közös védelmet *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és azután következő törvényeink sem ismernek kötelező közös védelmeket, hanem csakis szabad akaratból eredő védelmeket. Ekként értelmeztetett a pragmatika szankezió Deák Ferencz által az 1861-iki feliratban, de állitom, hogy ekként értelmeztetett az 1867-ben, a kiegyezés alkalmával is. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ekként értelmeztetett, t. ház, azért, mert az 1867: XII. t.-cz. beiktatta szövegébe a magyar hadsereget. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Beiktatta, mivel azt mondta, hogy mi a közös, elválaszthatatlan birtoklásból folyó közös biztonságot a »Magyar hadsereggel« tartozunk teljesiteni. Már abból a tényből, hogy a magyar hadsereget megemlitette, feltétlenül következik, hogy ez alatt azt értette, hogy annak a magyar hadseregnek léteznie kell. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A hadsereg fogalmát pedig, t. ház, nem az ujonczok tömege, nem azoknak az embereknek nyers anyaga, nem azon magyar ezredek vagy magyar csapatok, magyar ujonczok tömege adja meg, hanem az a szervezet, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mely azt a nyers ujoncztömeget a hadviselésre képesiti. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A midőn tehát az 1867. XII. t.-cz. azt mondja, hogy Magyarország a kölcsönös, vagy együttes védelmet a magyar hadsereggel tartozik teljesiteni: ebben benfoglaltatik az, hogy a magyar ujonczok tömegét egy olyan szerves egészbe kell formálni, a mely azon magyar hadsereg fogalmának megfelel. Mert ha ez nem igy értelmeztetett volna, t. ház, akkor egy óriási ellenmondás volna az egész kiegyezésben; ellenmondás volna, t. ház, azért, mert a kiegyezési törvény eleve biztositja Magyarország közjogi függetlenségét. Egyik oldalról a közjogi függetlenség biztositása, a másik oldalon pedig a közjogi függetlenség hiánya: ez a legszélsőbb ellenmondás. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Olyan közjogi függetlenség, a melynek hiánya van; ez, t. ház, csak az opportunusok altató dajkameséiben képzelhető el. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház, velünk szemben, a midőn erről vitatkozunk, a kormány évtizedek óta hangoztatja azt, — mint ahogy hangoztatta Széll Kálmán miniszterelnök ur is az appropriezionális vitában, — hogy 1867-ben Deák Ferenez a magyar hadsereg alatt nem értette az önálló nemzeti hadsereget. T. ház! Deák Ferenez résztvett az 1848-iki törvények megalkotásában; résztvett az 1848-iki minisztériumban; ő az 1861-iki feliratában a legmeggyőzőbben fejti ki Magyarország önállóságát, és szükségesnek tartotta az 1867-iki törvénybe iktatni a magyar hadsereget. Erről az államférfiuról azt állitani, hogy lemondott volna Magyarország önálló államiságáról, nem helyes, nem lehet.

Ugron Gábor: Ugy van!

Tóth János: De ránk nézve mindegy; akár lemondott Deák Ferenez a magyar nemzet önálló állami létéről, akár nem: a magyar nemzet nem mondott le róla! *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)* És, t. ház, akár Deák Fe-

renczczel együtt, akár Deák Ferencz nélkül mondanak le önök erről a magyar nemzeti önállóságról, nem mondunk le róla mi! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És nem mondanak le velünk együtt a nemzet milliói, a kik szivükben őrzik nemzeti multunknak emlékeit, és ápolják azt a reményt, hogy a mi küzdelmünkkel a magyar nemzetnek ezen önállóságát vissza fogjuk szerezni. *(Élénk tetszés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! A közös hadsereget ma Magyarország az én igénytelen meggyőződésem szerint másképen nem tartja fenn, mint alkotmány- és törvénysértéssel. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mai alkotmányunk is megköveteli azt, hogy ezt a közös hadsereget, vagyis védrendszerünknek közösségét Ausztriával ne tartsuk fenn, mert ha ugy tartja fenn Magyarország, mint a hogy 4—5 év óta teszi, lelép az alkotmány teréről. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az alkotmány kérdése pedig pártkérdés nem lehet. Nekünk nemcsak az a feladatunk, hogy pártunk programmját igyekezzünk érvényesiteni, és ennek az ország többségét megszerezni, de nekünk egy másik kötelességünk is van: hogy figyelemmel legyünk arra, hogy a kormány a meghozott törvényeket megtartja-e? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* tehát ellenőrizzük azt, hogy a teljes alkotmányosság megvan-e? Én 5 év óta állitom itt a képviselőházban minden esztendőben, hogy a hadügy terén Magyarországnak a teljes alkotmányossága nincsen meg, meg van sértve, 5 év óta minden esztendőben leszavaztattam, de érvekkel nem tudtak meggyőzni engem. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem lehet feladatom, hogy az 1867-ik évi XII. törvényczikket védjem, mert azt hazánk és nemzetünk érdekében eltörlendőnek tartom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De igenis, kötelességemnek tartom, ebben a törvényczikkben is lefektetett alkotmányunk integritását védelmezni, ha azt látom, hogy az meg van sértve. Az 1867. évi XII. törvényczikk közössé teszi a hadügyet, megállapitja a védrendszer minden feltételét, hogy az miként történjék. Ez pedig csak alkotmányos uton történhetik. Az 1867: XII. t.-cz. 13. §-a ekként szól *(olvassa)*: »Kijelenti továbbá az ország, hogy a védelmi rendszernek megállapitása, vagy átalakitása Magyarországra nézve mindenkor csak a magyar törvényhozás beleegyezésével történhetik. Miután azonban az ily megállapitás épen ugy, mint a későbbi átalakitás is, csak egyenlő elvek szerint eszközölhető czélszerüen: ennnélfogva minden ily esetben, a két miniszterium előleges megállapodása után, egyenlő elvekből kiinduló javaslat fog terjesztetni a két törvényhozás elé. A törvényhozások nézeteiben netalán felmerülhető különbségek kiegyenlitése végett a két törvényhozás egymással küldöttségek által érintkezik.« Ezen az alapon azóta mindegyik törvényünkben, igy az 1899: I., az 1900: II.; 1901: I. és 1902: I. t.-cz.-ekben benn van, hogy a kormány köteles ide, a magyar törvényhozás elé törvényjavaslatokat beterjeszteni, alkotmányos uton leendő megegyezés végett.

Törvényeinkben benfoglaltatik, hogy azért, hogy a védelmi rendszer közös lehessen Magyarország és Ausztria között, egyenlő védelmi rendszert kell megállapitani, konformis törvényjavaslatokat kell ide és amoda terjeszteni a kormányoknak. Azt én elhiszem, hogy a kormányok megállapodtak közös elvekben, és a törvényjavaslatokat ide is, oda is előterjesztették, de miért kellett ezt tenniök? Azért, hogy mindkét állam népének, mindkét törvényhozásnak alkotmányos akaratként legyen kinyilatkoztatva a törvényben, hogy azt a védelmi rendszert, az ujonczjutalék mennyiségét ilyen szám akarja megállapitani. Hát hogy történt meg ez a multban? Egyoldalulag megtörtént Magyarország részéről, hogy alkotmányos uton, törvényhozásilag törvénybe iktatta a magyar nemzetnek akaratát. De Ausztriában ez nem történt meg. Ott mindig a 14. szakaszszal léptették ezt életbe. Öt év alatt csak egyetlenegy esztendőben tárgyalta az osztrák törvényhozás, a többi négy esztendőn keresztül mindig a 14. szakaszszal léptették életbe. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tehát az alkotmányos megegyezésből, a melyre a törvény utalja az ujonczjutalék megállapitását, ki lettek zárva az osztrák örökös tartományok népei. Azoknak akaratát sohasem ismertük. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Mit tudjuk mi, hogy az osztrák népek megelégednek-e az ujonczjutalékkal? Nem akarnak-e kevesebbet, nem akarnak-e többet? Itt az alkotmányos megegyezést, a melyet az 1867: XII. t.-cz. előir, nem pótolhatja a 14. §. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj.)* Nem pótolhatja, t. ház, azért, mert mikor ő Felsége a magyar nemzettel a kiegyezést megcsinálta, kijelentette és a magyar nemzet saját alkotmányának védelmére törvénybe is iktatta ő Felségének azt a trónbeszédét, a melylyel a 67-iki kiegyezés után megnyitotta az országgyülést, és melyben az áll, hogy a közös ügyekre, tehát a hadügyre nézve is, az osztrák örökös tartományok népének akaratát ő Felsége a jövőben nem nélkülözheti. Ezt ő Felsége a trónbeszédben megmondta, a magyar nemzet pedig a 67-iki törvényczikkbe a saját alkotmányának biztositására beiktatta. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Most már, t. képviselőház, a 67: XII. t.-cz. 25. §-a mit mond? Teljes alkotmányosságot követel Ausztriától. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* E törvény értelmében, t. ház, mi nem léphetünk semmiféle közös ügyre és közös viszonyra az alkotmányos Ausztriával, még ha önök, t. kormány, azt mondanák is, hogy a 14. §. az osztrák alkotmánynak kiegészitő része, habár szerintem ez az alkotmányosság álarczába bujtatott abszolutizmus. *(Ugy van! Ugy van!*

a szélsőbaloldalon.) De még abban az esetben is, hogy ha az az osztrák alkotmányosságnak kiegészitő része volna is, a magyar törvények szerint a 14. szakaszszal ezt életbeléptetni nem lehet, mert mi a 25. §. értelmében nem léphetünk bármely közös viszonyra nézve érintkezésbe mással, csakis Ausztriának alkotmányos képviseletével. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tehát nem alkotmányos Ausztriával, hanem Ausztriának alkotmányos képviseletével lépünk érintkezésbe. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Az ujoncz-jutalék létszámának megállapitása öt év óta Magyarország részéről egyoldalulag megtörténik alkotmányosan, de a másik oldalról nem történik meg alkotmányosan. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tehát Magyarország itt egyoldalulag tartja fenn a dualizmust a hadügy terén, és ez azért fontos ránk nézve, t. ház, mert mi nemcsak Magyarország ujonczjutalékának mennyiségét állapitjuk meg, hanem — tessék elolvasni a törvényjavaslatot — megállapitjuk Ausztria ujonczjutalékának a mennyiségét is, a mint Ausztria megállapitja a mi ujonczjutalékunk mennyiségét is. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az pedig csak nem irreleváns ránk nézve, hogy Ausztriában miként állapitják meg Magyarország ujonczjutalékának mennyiségét, vajjon alkotmányos uton-e, császári parancscsal-e, és vajjon a magyar alkotmánynak és törvényeknek megfelelően-e. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezért, t. képviselőház. Magyarország öt év óta minden esztendőben alkotmánysértést követ el. Én minden esztendőben felhoztam ezt itt a képviselőházban, de a magyar törvényhozás átsiklott rajta, a magyar kormány alkotmányos érvekkel ezt megczáfolni sohasem volt képes. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Egy monarchikus államnak a létalapja, hogy kellő egyensuly legyen a hatalmi jogok terén nemzet és fejedelmek között. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ott, hol ez a kellő egyensuly nincsen meg, a hol a nemzet jogai kevesbednek, megszünnek, vagy a hol a nemzet jogait nem érvényesitheti, ott az az egyensuly megbillen, ott az abszolutizmus határa kezdődik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nálunk, t. képviselőház, a hol minden hatalom és minden jog a nemzetből ered, kell, hogy a magyar nemzet a hadügy terén egyenlő tényező, egyenlő hatalom legyen a fejedelemmel minden intézményben, minden téren. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És mit látunk a hadügy terén, t. képviselőház? Azt látjuk, hogy a nemzet jogait egymásután veszti el. Az alkotmányos keret megvan, de a belső lényeg, az alap fel van adva. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Látszólag a parlamentárizmus, a parlamenti kormányzat menetéhez van illesztve a hadügyi igazgatás, tulajdonképen pedig a magyar nemzetnek a hadügyi alkotmánya teljesen elosztrákosult, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* s tökéletesen üres formalizmussá vált, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ugy, hogy, t. képviselőház, a látszólagos alkotmányosság mellett a hadügy terén Magyarországon az abszolutizmus uralkodik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A nemzetnek befolyása véderejére nézve megszünt, illetve oly minimalis csekélységre törpült le, hogy ezen alkotmányos befolyás mellett bátran kifejlődhetett a katonai önkény, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* bátran kifejlődhetett a katonai kormányzatban az a nizus, hogy a magyar nemzet egyébre sem való, mint hogy a pénzt és a vért kiszolgáltassa a hadügyi kormánynak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nézzük meg, t. képviselőház, egynéhány nemzeti jogunkat. Az imént emlitettem a magyar hadsereg kérdését. Nem szerveztetett, elsikkasztatott. Az 1867-iki alkotmányunk nem ismer közös hadsereget, t. képviselőház. Nem ismer egységes hadsereget, csak egész hadsereget ismer. Annak az egész hadseregnek kiegészitő része a magyar hadsereg, a másik kiegészitő része az osztrák hadsereg. De a két kiegészitő rész nem egységes, hanem egész hadsereg. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És vajjon, t. képviselőház, uj alkotmányunk, vagy alkotmányunknak ujjászületése, vajjon a magyar nemzet alkotmányos befolyása, vajjon a dualizmus, a paritás tett-e valami megfelelő változást a régi osztrák egységes hadsereg szervezetén vagy szellemén? *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Nem tett!)* Hát tett, azt a változást tette, hogy a hadseregben sokkal több magyar ember, magyar tömeg vérével szolgál, és a magyar nemzet milliókat áldoz reá. De más változást, t. képviselőház, a mi alkotmányos befolyásunk, a paritás, a dualizmus abszolute nem tett és az a hadsereg ma is épen olyan egységesen osztrák hadsereg, mint a milyen Königretznél, vagy Solferinónál volt. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Az 1867-ik évi XII. t.-czikkben a magyar nemzet törvényhozásilag és kormányzatilag az eddigi törvények alapján fentartotta magának az ujonczmegajánlási jogot, a megajánlás feltételeit, a katonaság elhelyezését és élelmezését. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Fentartja pedig ezen hadügyi és haduri jogait az eddigi törvények alapján. Melyek ezek az eddigi törvények? A magyar hadsereg a tábornagyoktól és stabilitásoktól kezdve az altisztekig magyar tisztek vezénylése alatt álljon; a magyar katonákat sorrend és katonai erényeik szerint léptessék elé; ujonczaink csak magyar ezredekben szolgáljanak; magyar tisztek magyar katonai iskolákban képeztessenek; a magyar hadsereg Magyarország területén feküdjék, az osztrák katonaság az országból kivitessék. Az eddigi törvények alapján — tehát ezek az eddigi törvények — tartotta fenn 1867-ben a magyar nemzet hadügyi jogait, ezek szerint fogja azokat gyakorolni és ezzel biztositani akarta a magyar hadsereg létezését.

Kérdem a t. képviselőháztól, vajjon ezen eddigi törvényeink, a melyek élő törvények, a melyek benne vannak corpus jurisunkban, megtartattak-e, gyakoroltattak-e? Hiszen valahányszor mi, a függetlenségi és 48-as párt a magyar nemzetnek jogait, eddigi törvényeinkben lefektetett jogait, itt határozati javaslat alakjában érvényesiteni akartuk, önök mindig leszavaztak bennünket nemcsak, hanem minden alkalommal megtörtént, hogy a magyar kormány tagadta, hogy a magyar nemzetnek ezek a jogai megvolnának, azt mondván, hogy azok beleütköznek az ő Felségének átadott jura reservata körében, a vezérlet, vezénylet és a belszervezet kérdésébe. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hát nem a hatalmi jogok egyensulyának felbillentését jelenti-e ez? Nem a katonai kormányzat túltengésének bizonyitéka-e ez? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az 1867-iki alkotmány értelmében a magyar nemzet fentartotta magának a katonaság elhelyezését; egyik legfontosabb joga a magyar nemzetnek a dislocatio; azzal, hogy katonaságát territoriális módon helyezheti el, biztositani akarta magának nemcsak a magyar hadsereget, hanem azt is, hogy területén idegen hadsereg nem lesz, az innen kivitetik, és itt csak magyar katona, és csak magyar hadsereg lesz. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem elvette a magyar kormány a magyar nemzetnek ezt a jogát?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem!

Tóth János: Hát, t. miniszter ur, az 1879. évi XXX. törvényczikkben, a beszállásolási törvényben, a Tisza-kormány elkonfiskálta a magyar nemzetnek ezt a jogát! *(Nagy zaj.)*

Beöthy Ákos: Akkor vette el!

Kapotsfy Jenö: Hát a galicziai lovasezredek hol vannak?

Tóth János: Jött-e ide a miniszter ur valamikor olyan törvénynyel, hogy miként helyeztessenek el a magyar ezredek Magyarországon és 1867 óta a magyar törvényhozás intézkedett-e arra nézve, hogy a magyar ezredek territoriálisan miként helyeztessenek el Magyarországon?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Minden gyerek tudja, hogy vannak elhelyezve! *(Nagy zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Beöthy Ákos: A sematizmus határozza meg! *(Derültség és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Törvényhozásnak kellett volna meghatározni! *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Tóth János: Nem azért van a magyar törvényhozás, hogy csak a miniszter ur, vagy pedig, hogy a gyerekek tudják Magyarországon azt, hogy a magyar katonaság vagy az ezredek hol vannak elhelyezve, hanem azért van a törvényhozás és azért van a nemzetnek e joga, hogy mi, a törvényhozás, intézkedjünk abban és az irányban is, hogy az idegen katonaság az országból kivezényeltessék. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hol van az az idegen katonaság?

Ugron Gábor: Hát a bosnyák ezredek! Sohasem tudjuk, hogy kicsoda az a bosnyák!

Tóth János: Vagy ott van, t. képviselőház, a másik kérdés: a nemzet fentartotta magának a katonaság élelmezését. Kérdem: 1867 óta látott-e a magyar törvényhozás egy törvényjavaslatot is arra nézve, hogy a katonaság miként élelmeztessék? *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Tényleg történik! *(Derültség.)* Nem veszszük a szénát vagy a zabot Ausztriából! Én legalább nem!

Ugron Gábor: Nem arról van szó, hanem arról, hogy a nemzet magának tartotta fenn a jogot! *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Tóth János: Mikor a katonatisztek fizetésének felemeléséről volt szó, ide sem hozták a dolgot...

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A költségvetésben benne volt és költségvetésileg megszavaztatott! *(Mozgás a baloldalon.)*

Tóth János: Amde törvényjavaslat alakjában nem hozta ide a kormány, hanem vitatta, hogy az nem is tartozik a magyar törvényhozás elébe. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Csak a pénzt tessék megszavazni.

Beöthy Ákos: Persze nekünk csak fizetni szabad!

Tóth János: T. képviselőház! A magyar nemzet fentartotta magának az ujonczmegajánlás jogát. E tekintetben még leginkább érvényesül a nemzet joga, alkotmányos befolyása, a mennyiben minden esztendőben törvényjavaslatot terjeszt be a kormány. Hanem, t. képviselőház, ez az alkotmányos befolyás, illetőleg ujonczmegajánlási jog is, — az én egyéni nézetem szerint — illuzórius. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Dehogy! Hisz ugy szidják a minisztert, mint a bokrot! *(Derültség.)*

Tóth János: A törvényhozás minden esztendőben megajánlja az ujonczokat, a kormány minden esztendőben előterjeszt ide törvényjavaslatot, a mely szerint Magyarországnak a közös hadsereg és a honvédség részére 56,389 ujonczot kell kiállitani. Ebből természetszerüleg és logikailag is csak az következhetik, hogy, ha a magyar nemzet ennyi ujonczot ajánl meg, a közös hadsereg és a honvédség részére tényleg ennyi ujonczot kell és szabad besorozni. Amde ez, t. képviselőház, egyetlenegy esztendőben sem igy történt.

Ugron Gábor: Ugy van! Igaz!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A póttartalékosoknál!

Tóth János: Tudom, hogy ott mint van. Én nem arról beszélek. Én itt a nemzetnek egy

fontos jogáról szólok, a mely szerint mihelyt a törvényhozás azt mondja, hogy megajánlja azt az 56,389 ujonczot a közös hadsereg és a honvédség részére, akkor csak ennyi ujonczot lehet és kell besorozni a hadsereghez és a honvédséghez és nem többet. Mihelyt több soroztatik be, a magyar nemzetnek e joga mindjárt illuzóriussá válik. *(Igaz! Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Igaz! Egészen helyes!

Tóth János: Mint említém, a magyar nemzet egész ujonczmegajánlási joga illuzóriussá válik.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A póttartaléknál!

Tóth János: Nem a póttartalékról van szó; tudom, hogy oda besorozható; törvényeink megengedik.

Én a tényleges hadseregre és honvédségre állitom azt, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy az 56.389 ujonczczal szemben 1894-ben a kormány besorozott 76.777 főt,...

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A pótlegényekkel együtt!

Tóth János: . . . tehát 20.388-al többet; 1895-ben 70.854 főt, 1896-ban 69.678, 1897-ben 67.941, 1898-ban 67.950, 1900-ban 68.635, 1901-ben 68.567, 1902-ben szintén 68 ezer egynéhány százat. Ezzel akartam, t. képviselőház, feltüntetni azt, hogy a magyar nemzetnek ujonczmegajánlási joga sem intakt; *(Ugy van! Ugy van! a szélső baloldalon.)* az is illuzóriussá válik, mihelyt a kormány a tényleges állományba, a közös hadseregbe és a honvédségbe nem azt az ujonczjutalék-mennyiséget veszi be, melyet a nemzet megajánlott, hanem azzal szemben minden esztendőben 12.000—20.000-rel többet vesz be.

Beöthy Ákos: Én már megmondtam ezt 1886-ban! Kijátszották az országot!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ebből még sem lettem okos!

Beöthy Ákos: Akkor tagadta a miniszter ur!

Ugron Gábor: Hisz a póttartalékosokat is tagadta, és ime, bőven van belőlük! Be tudom bizonyitani, hogy azt mondta, hogy nem fogja igénybe venni!

Tóth János: Ezekkel akartam feltüntetni, t. képviselőház, hogy mikép vész el és kopik el a nemzet joga a hadügy terén. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Elvétetett a magyar nemzettől, a magyar törvényhozástól a legfontosabb jog, a katonai költségek megállapitásának joga *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és oda helyeztetett egyeseknek, a delegácziónak kezébe. Hogy itten, ebben a testületben a katonai kormányzat az ő akaratának és követeléseinek mindenkor használható testületet és eszközt nyert, azt láttuk. 35 esztendő óta egyetlen egy eset sem volt arra, hogy a katonai kormányzat követelésének gátat vetett volna a delegáczió *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és egyetlen egy szemernyivel sem vitte előbbre a magyar nemzet jogát.

Ugron Gábor: Kitanitották az osztrákok!

Beöthy Ákos: Befogták a szájukat!

Tóth János: A magyar nemzetnek jogai vagy követelményei ebben a testületben legfeljebb csak jámbor óhajtások alakjában jelennek meg és még az is, hogy a nemzet egy fizetett tisztviselője által nagykegyesen meghallgattatik és még néha válaszra is érdemesittetik, mindenkor köszönettel és a legnagyobb bizalommal honoráltatik. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Az imént a miniszter ur beszédében a hadilétszámról és a póttartalékról emlékezett meg. Ez a jog is elvétetett a magyar nemzettől, mert ma már nem él vele a nemzet, és én azt állitom, hogy ezen a téren az egész magyar nemzet felett a katonai kormányzat a legnagyobb szabad kezet és hatalmat szerzett. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* 1889 előtt 800.000 főben állapitotta meg a magyar nemzet a hadilétszámot.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Sehol nincsen ez igy!

Beöthy Ákos: A 68-iki törvényben van!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Igen, de sehol másutt a világon nincs igy!

Beöthy Ákos: Mi a magunk számára csináljuk a törvényeket!

Tóth János: Nézzük meg, mi a következménye annak, hogy a hadilétszám megállapitásának jogát kivették a nemzet kezéből? A következmény az, hogy akkor azt mondották: a póttartalékosokat nem kontingentáljuk, nem állapitjuk meg, hogy mennyien lesznek, mert szükséges a hadsereg pótlása háboru alkalmából. Azt mondotta a kormány: ez nem valami nagy megterheltetése a nemzetnek, mert ez legfeljebb 168.000 főből fog állani. Ezzel szemben az eredmény az, hogy Magyarországon 400.000 póttartalékos van ma.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: 371.000!

Tóth János: Ennyi volt tavaly, most 400.000 ember van! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* A népfelkelés szervezésénél azt mondotta a hadügyi kormányzat, hogy erre azért van szükségünk, mert nincs elegendő póttartalékos és ezért kell a népfelkelés. Hát a népfelkelés ma magában számlál két milliót és egynéhány ezer főt. Azáltal tehát, hogy a nemzet kiadta a kezéből a hadi létszám megállapitásának és a póttartalékosok kontingentálásának a jogát, ma Magyarország teljesen és tökéletesen egy kaszárnyaállam. *(Ugy van! Ugy van! Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: A miniszter kaszárnyanyelven beszél. Köpi a markát!

Elnök: Kérem a t. képviselő urat, méltóztassék megfelelőbb kifejezéseket használni! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Ezért aztán diszpolgárrá avatják!

Tóth János: Ennek eredménye azután, hogy Magyarországon ma 3 milliónál több katonakötelezett van, tehát 3 milló embernek sorsa, élete, családja a katonai kormányzatnak kezében van, vagyis Magyarországon nem tudok elképzelni olyan embert, a kinek élete és sorsa a katonaság igazgatása alatt nem állana. *(Ugy van! Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hiszen itt van a póttartalékosok kérdése.

A póttartalékosokat a törvény jogokkal, bizonyos kiváltságokkal látta el. Ezeket a jogokat és kiváltságokat a kormány most el akarja venni, a mennyiben, — nem akarok erre most részletesen kiterjeszkedni, mert erről más törvényjavaslat szólt — 6000 póttartalékost akar tényleges szolgálatba állitani, a mi Magyarországot 2500 és egynéhány fővel éri. En ebben olyan sérelmet látok, hogy hiszem és elvárom a kormánytól, hogy ezt nem fogja megtenni és a póttartalékosokat nem fogja belekényszeriteni a tényleges szolgálatba. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Elvétetett a nemzettől igen sok jog, a nemzet ezen jogokat nem érvényesitheti, elvétetett a nemzettől nyelve, lobogója, érzülete, hazája. *(Zajos helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)* Hát, ha mindezeket igy egybevetjük, látjuk egyik oldalról, hogy a nemzet jogait mindinkább elveszti; a hadügy terén meglevő jogait a mostani kormányzat keretében nem érvényesitheti; alkotmányos jogai a hadügy terén mindinkább szükebb körre szorulnak, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A delegáczió kezében vannak! Münnich kezében!)* és ennek megfelelőleg a magyar nemzet ellentállási ereje is mindinkább elernyed, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a másik oldalon pedig a fejedelmi jogok terjedését látjuk, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* látjuk, mint nőtt meg a fejedelmi jogkör és látjuk e mellett, t. ház, a katonai kormányzat hatalmát és önkényét. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Midőn azt látom, hogy a katonai kormányzat a maga követeléseivel és akaratával szemben a nemzet részéről ellentállási erőt nem talál és hogy az egy mindennel és minden körülmények között megalkuvó törvényhozással és törvényhozási többséggel áll szemben: *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ez eszembe juttatja Tiberiust, a ki nagyon könnyen kormányozhatott, mert meg voltak szenátorai: homines ad servitutem parati. *(Ugy van! Ugy van! Élénk tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A katonai kormányzat Magyarországgal szemben nagyon könnyen állhat elő követelésekkel, ne is csodálkozzanak rajta, t. ház, mert az nagyon természetes, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* s ennek természetes kifolyása ez a most tárgyalás alatt levő törvényjavaslat. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Már feltüntettem azt, t. ház, hogy vérben mennyit áldoz ez a magyar nemzet a mostani védszervezetnek; hogy több mint 3 millió ember áll katonakötelezettségben; hogy nincs Magyarországnak egyetlenegy embere vagy családja, a kinek sorsa a katonai kormányzat akaratától és parancsától ne függne. Hogy pénzben mennyit áldoz ez az ország, az kiszámithatatlan. A zárszámadások hiteles és hivatalos adatai szerint Magyarország a közös hadsereg rendes és rendkivüli szükségletére 1867. évtől 1903. évig 2.454,000.000 koronát költött.... *(Mozgás és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!)*

Holló Lajos: 35 év alatt!

Tóth János: . . . póthitelek alakjában több száz milliót költött; a honvédségre többet költöttünk egy milliárd koronánál. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: Nem ér annyit!

Ugron Gábor: Sokra mentünk vele! Sárga-fekete lett érte! *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Tóth János: És daczára annak, t. ház, hogy a magyar nemzet vérben és vagyonban minden erejét feláldozta, s hogy erején felüli áldozatot hozott erre a védrendszerre, mi ma az eredmény? Az, hogy a kormány maga jő ide a magyar törvényhozás elébe, és maga mondja azt, hogy a mostani védszervezet nem elegendő, és nem védelmezi meg kellőleg sem a nemzetet, sem a trónt. *(Mozgás jobbfelől.)*

Ugron Gábor: Ebben igaza van!

Tóth János: Ez az eredmény; daczára annak, hogy feláldoztuk érette mindenünket, odaadtuk vérünket, pénzünket ilyen óriási arányban: mégis maga a kormány beismeri, hogy a védrendszer ma, 35 éves fennállása után sem a hazát, sem a trónt nem tudja kellőleg megvédelmezni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás és zaj. Ellenmondások jobbfelől.)*

Kubik Béla: Nem is fogják ezzel a szervezettel! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugy van! Ugy van! Soha! Soha! Mozgás és zaj. Elnök csenget.)*

Molnár Jenő: Minden főherczeg született generális! Azokkal nem fognak csatát nyerni soha!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Molnár Jenő ur szerint! *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kapotsfy Jenő: Savoyai Jenő szerint is! *(Élénk tetszés és derültség a szélsőbaloldalon. Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház!

Tóth János: 1889-ben, a midőn a magyar nemzet olyan óriási áldozatot hozott a véderő reformjáért, mikor revideáltuk véderőnket, és a magyar nemzet oly óriási áldozatot hozott véderejére, a melyet maga b. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter is igen sulyos és nagy áldozatnak mondott — ép ugy, a mint most mondta, — kijelentette a miniszter ur, hogy most már meg

van adva a katonai kormányzatnak az a hatalom és az az eszköz, hogy az intenziv fejlesztésre törekedjék. Most már az intenziv fejlesztésre fektetjük a fősulyt, mondá a miniszter ur.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez akkor volt!

Tóth János: De még mást is tetszett akkor mondani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Endrey Gyula: A mit a honvédelmi miniszter mond, az nem készpénz!

Tóth János: Akkor a nemzet áldozatát elegendőnek és arravalónak tetszett tartani, és azt tetszett mondani *(olvassa)*: »Most már a kormányzat megkapta az eszközöket és a hatalmat arra, hogy intenzivebben fejleszsze a hadsereget és ezen fokozódó belső szilárdság alapján véderőnk minden körülmények között azon tántorithatatlan szirt lesz, melynek zátonyain megtörik a monarchiánk ellen netalán duzzadó hullámok tajtékja.«

Lengyel Zoltán: Micsoda poézis! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Tóth János: Én tisztán csak azért olvastam ezt fel vagy mondtam el, . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hogy legyen egy kis zaj! *(Derültség a jobboldalon.)*

Tóth János: . . . mert a t. honvédelmi miniszter ur beszédében figyelmeztetett bennünket, hogy olcsó frázisokkal ne éljünk. Az én beszédem sokkal komolyabb tartalmu, semhogy ilyen duzzadó, habzó tajtékot szórjon. *(Élénk helyeslés és tetszés a szélsőbaloldalon.)* És mikor ma a kormány itt azt mondja, hogy véderőnk nem elegendő, azt fejlesztenünk, erősitenünk kell, mert a nemzet és a trón védelmét nem tudja kellőleg biztositani, akkor kisül, akkor azt látjuk, hogy az nem egy sziklaszilárd szirt, nem olyan, hogy annak zátonyain bármiféle habzó, tajtékzó hullámok ereje meg ne törne, hanem az a véderő ma egy egyszerü homokhegy, a melyet a legelső vihar szét tud szórni. És miért nem sziklaszilárd szirt? Azért, mert nem tartja össze a nemzeti érzés, mert nincsen nemzeti alapra fektetve, mert annak gyökerei nem nyulnak vissza ezredéves multunk talajába, hogy onnan a nemzeti eszme, a nemzeti dicsőség és lelkesedés öntözze és táplálja gyökerét. *(Felkiáltások a jobboldalon: Ez volt a frázis!)*

Az ujonczjutalék felemelésével igen sulyos áldozatot kiván a nemzettől a kormány. Az áldozatoknak mennyiségét ugy megmérni és ugy indokolni, a hogy azt a kormány teszi, mikor azt állitja, hogy ez egy kis létszám-felemelés, a mely költségbe sem fog kerülni, — nem lehet, ezt én komolynak el nem fogadhatom. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* 1889-ben hasonló húrokat pengetett a kormány, hasonló hűséggel és igazsággal tárta fel a magyar nemzet előtt az áldozatok mérvét. Azt mondta a kormány akkor, t. ház, hogy az áldozat, az nem lesz valami nagy, mert hogyha kifejlődik a törvény, legföljebb 168.000 lesz a póttartalékos. Az imént már emlitettem, hogy 400.000. Akkor azt mondta a kormány: szavazd meg, magyar törvényhozás, hiszen ez az emelés nem fog nagy költségbe kerülni, legföljebb 485.000 forintba.

Szatmári Mór: Erre mondta azután Bolgár, hogy 4—5 millió lesz!

Tóth János: Többen megtámadták a pénzügyi bizottságot akkor ezen felületes számitásáért és mi lett ennek a következése? Nem 485.000 forintba került az ujitás, hanem 48 millióba. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az idők folyama alatt!

Tóth János: Mikorára a törvény kifejlődött. Azt méltóztatott mondani, hogy 10—12 esztendő alatt ennyi költségemelkedése lesz az országnak.

Bartha Miklós: Egypár milliócska.

Tóth János: Azt mondja a kormány, hogy költségbe nem kerül, létszám-emelésbe nem kerül . . .

Molnár Jenő: 13.000 pengőbe kerül!

Tóth János: Hát, t. ház, az én számitásom szerint *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* az első évben több fog szolgálni 15.114 fővel, ennek költsége Magyarországra nézve lesz tisztán csak a legénység személyes költségeire 6,045.600 korona, a második esztendőben több fog szolgálni 26.808 fővel, ennek költsége lesz tisztán csak a legénység személyes költségeit számitva 10,700.000 és egynéhány száz korona; a harmadik évben több ujoncz fog szolgálni 35.502 fővel, ennek költsége 14,200.000 és egynéhány száz korona. Ugy, hogy három év alatt tisztán csak a legénység személyes költségei 30,949.600 koronát fognak felemészteni. Most méltóztassék, t. ház, felvenni, hogy ezen létszámemeléssel a a katonai igazgatásnak minden ága, minden intézménye és minden költsége emelkedni fog. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ugy, hogy az én hitem és meggyőződésem szerint, hogyha ennek a törvénynek az ereje kifejlődik, az tisztán Magyarországra nézve körülbelül 100 millió korona többköltséget fog okozni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És, t. ház, ha ezt igy mérlegeljük, nemcsak abból, a mit mondanak, hogy ennek nem lesz költsége, de bebizonyitva előttünk nincs, mert tényeket nem állit elénk a kormány, csak egyszerü szavakat, és mikor, t. ház, tudjuk azt, hogy ez csak a kezdetnek kezdete, mert ebből még következni fognak az uj szervezések. A hadügyminiszter a delegációban már kijelentette, hogy igenis uj ágyukat kell csináltatni és uj szervezések szükségesek, söt maga a honvédelmi miniszter ur is kijelentette, hogy uj ágyuk kellenek körülbelül 200 millió korona értékben. A delegációban is ugy mondta a hadügyminiszter, hogy 200 millióba fog kerülni az uj felszerelések költsége, erre már az idén 38 milliót

megszavaztak; jövőre fognak kérni negyven milliót, azután megint 40 milliót. Hát, t. ház, azt kérdezem, hogy szabad-e egy, a tönk szélén álló nemzettel igy eljárni? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon).*

Endrey Gyula: Hazafiatlanság! Lelketlenség! *(Zaj és mozgás jobbról.)*

Tóth János: Vagy egyre fokozódó hadügyi terhek, vagy állami végenyészet, tertium non datur.

A katonai terhek Magyarországon eddig is nemzeti jövedelmünk legnagyobb részét felemésztik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A nemzeti termeléstől, t. uraim, a nemzetnek legproduktivabb elemeit vették el. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A helyett, hogy gazdaságilag szerveznék ezt az országot, katonailag terhelik meg azt. A katonai terhek, uraim, ma is már a nemzeti vagyont támadták meg. De nemcsak a nemzet jövedelmét, a nemzeti vagyont, hanem a nemzeti tőkét is és igy a katonai terhek Magyarország állami eladósodásának és a magyar polgárság eladósodásának egyik legnagyobb tényezőjét képezik.

T. képviselőház! Érezni kell azt minden magyar embernek, hogy hová fog ez vezetni és milyen kára ez Magyarországnak. Hogy a katonai kormányzat örökös és telhetetlen követelései hová fognak vezetni, hogyha csekélynek tartják az én szavamat és a függetlenségi pártnak a szavát, óvását és intését, legalább hallgassák meg és méltányolják Deák Ferenczet. Deák Ferencz ugyanis azt mondta: *(olvassa.)*

»A státust sok katonával terhelni nem tartom jó politikának, és azt hiszem, hogy Európa felvilágosodottságához csapásul kötötte a sors azt, hogy a státusok naponkint neveljék állandó katonaságuk számát, csak ugy ne járjanak utoljára, mint az a gyáva lovag, ki önvédelmére annyi fegyvert szedett fel magához, hogy végre a nagy teher alatt lova összeroskadt.

Európában alig van státus, mely ne nyögne a roppant adósság terhe alatt, és mégis szaporitani törekszik azon emberek számát, kiket alig győz tartani, holott csak egy közönséges gazda is számot vet magával, hogy hány embert tarthat ki gazdaságából.

Számtalan munkáskéz elvonatik ezáltal a státustól, sok országot boldogabbá tett volna egyké háboru, mint egy állandó katonaság tartása.

Az állam ereje nem egyedül a fegyverek számában áll.

Ha a kormányok erősekké akarják tenni magukat, ne fegyverrel tegyék, hanem kössék össze önvédelmüket a nemzetével.

Urat cserélni a nemzetek készek; de jó sorsot senki örömest fel nem cserél.

A benső rend, a közbátorság fentartása és megszilárditása főbb és fontosabb, mint a külső.«

Hát, t. képviselőház, Deák Ferencz óva inti önöket a katonai költségek felemelésétől. Nem a fegyverek számában van a nemzetnek ereje és csapásnak tartja a katonaság számának emelését és a nemzetnek ujabb költségekkel való megterheltetését, mert ez ő szerinte is a nemzet romlására és végenyészetére vezet. Ettől a végenyészettől akarja a függetlenségi és 48-as párt megmenteni az országot akkor, a mikor ezen törvényjavaslatoknak törvényerőre való emelkedését megakadályozni igyekszik. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, a jelenlegi országgyülést én nem is tartom erkölcsileg kompetensnek ennek a törvényjavaslatnak a megszavazására. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: Menjenek a választóikhoz, tessék ezzel ott előállani!

Rákosi Viktor: A mamelukok mindenre kompetensek!

Tóth János: Ne felejtsék el a t. túloldalon ülő képviselő urak, hogy önök nem a kormánynak, hanem a nemzetnek képviselői! *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Legalább kellene, hogy legyenek.

Tóth János: Tehát nem a katonai kormányzat akaratának, hanem a nemzet akaratának kell itt kifejezésre jutni alkotásainkban és törvényeinkben. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez az ország érdeke! *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Mindig ezzel állanak elő! Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Tóth János: A nemzet akaratát pedig látjuk, az megnyilatkozik lépten-nyomon népgyüléseken, törvényhatósági gyülésekben, ide terjesztett memorandumokban. A nemzet akarata, érzése, lelkiismerete ellene szólanak ezeknek a katonai javaslatoknak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A kormánypárt kebelében számottevő számban ülnek oly képviselők, a kik éveken és évtizedeken keresztül hirdették a nemzetnek, hogy nem áll érdekében a katonai terheknek felemelése. Bátran merem állitani, hogy a mai képviselőház tagjainak többsége azon az alapon nyert mandátumot a nemzettől, hogy a katonai terheket emelni nem fogja. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az utasitások eltöröltettek régen!

Endrey Gyula: Nincs utasitás, nincs szótartás!

Molnár Jenő: Tessék feloszlatni a házat! *(Folytonos nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Méltóztassék csendben lenni!

Gáll Sándor: Mondta volna meg, megbukott volna Temesváron!

Tóth János: A jelenlegi kormány, mikor kormányra lépett, kötelezettséget vállalt a nemzettel szemben, hogy a közéletet szanálja. Miképen fog ez erkölcsileg megvalósulni, ha a nemzet különböző rétegei künn és lenn azt látják, hogy a legmagasabb fórumban itt, a pártérdekeknek alá van rendelve az adott szó, a politikai

erkölcs. *(Hosszantartó, élénk éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem pártérdek, hanem az ország érdeke!

Tóth János: T. képviselőház! Erkölcsi kötelessége a magyar kormánynak, hogy a képviselőházat feloszlassa, *(Élénk éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy a nemzetre appelláljon, a nemzet akaratát kérje ki, akarja-e továbbra is fentartani ezt az osztrák védrendszert, és akarja-e magát ennek a védrendszernek a keretében vérben és pénzben még jobban megadóztatni? *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)* Ha ezt az erkölcsi kötelességet a kormány nem teljesiti, akkor ráerőszakol a magyar nemzetre, akarata ellen ujabb sulyosabb vér- és pénzbeli áldozatokat és erőszakkal fogja állami életünkben tágitani azt az óriási ürt, a mely ma is fennáll a nemzet gondolkozása és a nemzeti képviselet gondolkozása között. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nincs senkinek privilégiuma! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mire?!)* A hazafiságra!

Tóth János: Magyarország önálló állam és nem tartomány; felette a katonai kormányzat nem uralkodhatik, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* itt az ideje annak, hogy a nemzet összemérje erejét a katonai kormányzat önkényével, itt az ideje, hogy a nemzet visszaszerezze jogait és érvényesitse azokat, és éljen velök. *(Éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A nemzeti jogok visszaszerzése tekintetében, mi, pártom nehány tagja, határozati javaslatokat fogunk benyujtani és azoknak elfogadásától teszszük függővé küzdelmünket, és a küzdelmet addig fel nem adjuk a katonai kormányzattal szemben, a mig a nemzetnek a hadügyi téren jogokat szerezni nem fogunk. *(Hosszantartó éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

A függetlenségi és 48-as párt hite, megingathatatlan meggyőződése az, hogy Magyarország jövője csak ugy lesz biztositva, ha Magyarország közjogi függetlensége, nemzeti önállósága a nemzeti hadsereg felállitásával biztositatik és megteremtetik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Pártom nevében, a mikor a törvényjavaslatot nem fogadom el, a következő határozati javaslatot terjesztem elő. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa):*

A képviselőház elhatározza, hogy a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatot nem fogadja el, hanem utasitja a kormányt védelmi rendszerünknek az önálló magyar hadseregnek alapján való átalakitására és ennek megfelelő törvényjavaslat mielőbbi beterjesztésére. *(Hosszantartó, élénk éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Endrey Gyula jegyző: Rakovszky István!

Rakovszky István: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A beterjesztett törvényjavaslatot pártom nevében el nem fogadom. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A kontinensnek bármely parlamentjében, *(Halljuk! Halljuk!)* ha egy hasonló törvényjavaslatot terjesztenek be, az az illető képviselőház tagjainak legnagyobb érdeklődése mellett beható, mély tárgyalások folytán szivós és hosszantartó debattok árán lesz csak törvényerőre emelve. Ez megtörténik oly országokban, a hol a hadsereg a nemzet szeme-fénye, a hol a hadsereg győzelemről-győzelemre vitte a zászlót és bebizonyitotta, hogy feladatának magaslatán áll, és hogy a béke idejében hozott nehéz áldozatok a csatatéren busásan meghozzák a kamatokat akkor, a mikor a nemzetek léte és nemléte felett dől el a vaskoczka. *(Ugy van! a néppárton.)*

Ezen törvényjavaslat a nemzetre egy ujabb sulyos terhet jelent. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Az ellenzék megszavazná ezt is, ha meg lenne győződve arról, hogy az ország biztonsága mulhatlanul megköveteli ezen törvényjavaslatnak megszavazását, és hogy ha ezen törvényjavaslatot meg is szavaztuk, akkor legalább belátható időre a nemzet ujabb anyagi megterheltetésektől mentesitve lesz. Ezt azonban sehol sem találom, sem a véderő-bizottság előadójának jelentésében, sem a t. miniszter ur indokolásában, mert ott folyton és folyton hivatkozás történik a többi európai hatalmaknak fokozódó katonai kiadásaira és a katonai szükségleteknek fejlesztésére. Ez az én nézetem szerint nem elegendő indok, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mert egészen más azon nemzeteknek nemzetközi szituációja. Itt azonban a t. honvédelmi miniszter urral állok szemben, a ki azt mondja, hogy a mi szituációnk követeli, ezen folytonos emeléseket a katonai kiadások terén, mert én azt állitom, hogy a mi szituációnk ezt nem követeli. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Beöthy Ákos: Egyszerüen a militárizmus követeli!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez a sárkány nem is exisztál!

Beöthy Ákos: Itt áll előttünk, valóságos Szakramentovics! *(Derültség.)*

Rakovszky István: Németország, Franczia-ország, Anglia, Oroszország és Olaszország nagy, önálló, független, expanziv, külügyi és egyszersmind egy élénk gyarmatositó politikát követnek. Ennek a nagy politikának megvannak a maga előnyei. Egészen jogos és méltányos tehát, hogy ezen nagy politikának áldozatait és hátrányait is viseljék, érezzék, és én azt hiszem, hogy ők ezen hátrányokat és terheket nem viselnék szivesen, hogyha ezen czéltudatos, önálló politika következtében meg nem nyernék busásan a réven azt, a mit elveszitenek a vámon. *(Igaz! Ugy van!*

a bal- és a szélsőbaloldalon.) De, t. ház, nekünk önálló külügyi politikánk sincs. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Egy fél század mult el azóta, hogy elhangzott egy orosz államférfiunak ajakán az a szó, hogy Közép-Európának egy külön önálló politikára van szüksége. És ebben egy nagy igazságot mondott. Mi azonban ezt a tanáesot meg nem szivleltük, mert mi nem irányitunk a külügyi politikában, hanem mi irányitva leszünk. Mi nem egy erőteljes, de gyenge külügyi politikát folytatunk; de nem ezéltudatosan, hanem tapogatódzva; nem erélyesen, hanem félénken. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Hisz a t. külügyi bizottság ékes tollu előadója, dr. Falk Miksa egyik utolsó külügyi albizottsági jelentésében a mi külügyi politikánkat összehasonlitotta egy, a partok előtt horgonyzó hajóval, mely onnan védi meg biztosan a partot. Én azt hiszem, hogy valamint azok a török hajók, a melyek a Bosporuson rozsdásan horgonyoznak és megmozdulni nem tudnak, a Bosporus partjait hathatósan védelmezni nem tudják, épen ugy ez a külügyi politika is, a melyet ő a horgonyzó hajóhoz hasonlitott, szintén nem képes érdekeinket megvédelmezni. *(Ugy van! a baloldalon.)* Ha azt akarta ezzel a t. képviselő ur jelezni, hogy tehetetlen a mi külügyi politikánk, akkor igen szerencsés példát választott. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A mi külügyi politikánk nem egyéb, mint a német politikának rövidlátó uszályhordozója. *(Ugy van! a bal- és a szelsőbaloldalon.)* Ezek a katonai javaslatok, melyek ujabb terheket rónak a nemzet roskadozó vállaira, merev ellentétben állanak azon politikai szituácziójával, a melynek hirnöke a külügyminiszter ur és a kormány, a mely mindig azt hirdeti, hogy a hármas-szövetség a béke biztositására keletkezett, de e mellett örvendezve konstatálja azt, hogy a franczia-orosz kettős-szövetség szintén azt akarja és mindennek tetejébe még sikerült nekünk Oroszországgal oly megállapodásra jutni, hogy a Balkánon a statusquo a kölesönös egyetértéssel lesz fentartva és ott semmi nem mozdulhat meg a nélkül, hogy ez a két hatalom, a mely megállapodott, véto-jogát a béke érdekében ne emelhesse fel.

Ha mindenütt igy dühöng a békeszeretet, én nem értem ezeket a félelmet eláruló, folytonfolyvást fokozódó uj terheket, a melyek a nemzetet elsorvasztják. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A t. miniszterelnök ur igen elővigyázatosan beszélt a multkor, midőn a pártok megbizottai felszólaltak és kijelentették, hogy határozott, elszánt ellenállást akarnak kifejteni ezen törvényjavaslatokkal szemben, és a midőn azt mondotta, hogy a monarchia biztonsági állása és ennek biztositása követeli ezen ujabb áldozatokat. Igen elővigyázatos volt ekkor a t. miniszterelnök ur, mert nem hangoztatta azt a hires nagyhatalmi állást, a melylyel 1866 deczember havában olyan fényesen végzett Deák Ferencz. Ekkor nem a nagyhatalmi állásról, hanem a monarchia biztonsági állásának biztositásáról tett említést a t. miniszterelnök ur, mert azt mi már 1867 óta folyton-folyvást minden államférfiutól hallottuk. Ha azonban ez igaz, akkor az ellenzék kész lenne a szükséges áldozatokat meghozni, de a biztonsági állás biztositása az ország szervezetét és a nép anyagi exisztencziáját már oly erős mérvben vette hosszu éveken át igénybe, hogy kétségen kivül be van bizonyitva, hogy ezen biztonsági állás biztositása a nemzet elsorvasztására vezet, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és hogy ekkor csak két irányban lehet a koczkát elejteni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az egyik az: megoldani azon kérdéseket, a melyek az ország biztonsági állásának biztositására szükségesek, hogy az erőknek azon stádiumában, a mikor még azokkal rendelkezünk, a mikor és a meddig ezen biztonsági eszközök ki nem meritik a nemzetnek legutolsó erejét, vagy szükebb körre szoritani a hadügy folytonos fejlesztését, mely a nép erejét olyannyira sorvasztja, hogy a döntő pillanatban nem lesz mit, és nem lesz, kivel védeni. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Komoly dolgokban szavakkal játszani nem szabad. Az állam biztonságát, folytonosan mint madárijesztőt odaállitani nem lehet, mert a madárijesztők idővel elvesztik hatásukat, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mert hozzászoknak azokhoz a madarak és hozzászokik a nép is, mely 34 év óta folytonosan maga előtt látja ezen ijesztőket, és végre arra jut, hogy ezek nem alkalmasak egyébre, mint arra, hogy az ellenzéket fölfelé diskreditálják *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* és olyannak tüntessék fel, mely a monarchia biztonságára a szükségeseket meg nem akarja szavazni, holott ellenkezőleg az a főczél, az állam összes erejét oly erőteljesen fejleszteni, hogy a döntés órájában meg is felelhessen azon feladatnak, melyet akkor elébe tesznek. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Különben vajmi nehéz lenne bebizonyitani azt, hogy ezen törvényjavaslat, mely a ház asztalán fekszik, az ország biztonsági állását biztositja . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Fokozatosan!

Beöthy Ákos: Meddig, azt a miniszter ur maga sem tudja!

Rakovszky István: . . . mert a biztonság nemcsak a jól felszerelt hadseregtől, hanem mástól is függ. Egy ország biztonsági állása jobban van biztositva, ha polgárainak jóléte megvan, ha polgárainak politikai és magánjogai köztiszteletben tartatnak, *(Helyeslés a baloldalon.)* hogyha az ország polgárai látják, hogy az uralkodótól lefelé a kormányon keresztül a legutolsó hivatalnok azon törekszik, hogy a jólét és a jogbiztonság a politikai és a magánjogok terén biztositva és teljesitve legyen s hogy a törvény

előtt meghajol az uralkodótól a legutolsó körjegyzőig le mindenki, mert akkor az a polgár tudja, hogy itt van az a haza, hol ez mind biztonságban van, melyről a költő azt mondja: Itt élned s halnod kell, s ha rákerül a sor, a döntés pillanatában kész is lesz meghalni, de addig biztositani kell neki az országban legalább azt, hogy itten meg is élhessen. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Beöthy Ákos: Most csak a párturalmat biztositják, egyebet semmit!

Rakovszky István: Pedig sajnos, azt már megtagadni nem lehet, hogy az országban a pauperizmus terjed, hogy az országból futnak azok a férfiak, kik a veszedelem órájában hivatva lennének az országot megvédeni! Nem kell erre bővebben kiterjeszkednem, ott van a kivándorlási statisztika, mely halomra dönt minden okoskodást, mely azt akarja bizonyitani, hogy az ország viruló gazdasági viszonyok közt él. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Miután látjuk, hogy az ország teherviselési képességének határáig már eljutott, és már az erők kutforrásai kezdenek kiszáradni, mi ezen törvényjavaslatot nem szavazhatjuk meg; *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* nem szavazhatjuk meg azért sem, mert mi csak azután itélhetjük meg ezen törvényjavaslatot, a mit a kormány nekünk az indokolásban mond, és a mi ellentétben van sok felszólalással, mely a békét mindig mint feltétlenül biztositottat hirdeti. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Mi, elvi szempontból indulva ki, nem pedig a szituációk titkaiból, melyeket a t. kormány ismerhet, de mi nem ismerhetünk, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* a törvényjavaslatot nem fogadjuk el és egy határozati javaslatot kivánok beterjeszteni, mely következőleg szól *(Halljuk! Halljuk! Olvassa)*:

Határozati javaslat.

A ház a beterjesztett 199. sz. törvényjavaslatot el nem fogadja, de utasitja a kormányt, hogy ezen törvényjavaslatot a következő elvek szerint módositsa:

1. Az ujonczjutalék 10 évre állapittatik meg.

2. Az ujonczjutalékhoz való hozzájárulás arányának megállapitásánál kulcsnak a 20—24 éves férfinépesség számát vegye alapul.

3. A tényleges szolgálat idejét a lovasság, lovagló ütegosztályok és a haditengerészet kivételével, két évben szabja meg, a költségek legmesszebb menő kimélésével.

4. Az 1889: VI. t.-cz. 25. §-ának azon rendelkezését, miszerint a tartalékos tiszti vizsgát le nem tevő egyéves önkéntesek még egy évet a tényleges állományban legyenek kénytelenek szolgálni, helyezze hatályon kivül.

T. képviselőház! Talán némelyek nehezteInek, hogy mi itt nemzeti követelésekről nem szólunk; ezt én röviden meg akarom indokolni. Mi azért nem vettük be ezen követelményeket határozati javaslatunkba, mert mi abban a véleményben vagyunk, hogy ezek a nemzetet ipso jure megilletik, *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* és nem akartuk ezt rekompenzáczió tárgyává tenni ezen határozati javaslatunkban azért, nehogy minket azon kivánalmainktól elüssenek, a melyek, a nép helyzetének javitására vannak hivatva és nehogy nekünk utoljára megadják azt, a mi minket amugyis megillet, *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* hogy kiszurják a szemünket ezzel és megvonják a néptől azt, a mit mi neki a hadi szervezetben könnyitésként meg akarunk szerezni. *(Élénk helyeslés a néppárton.)*

Áttérek már most, t. képviselőház, határozati javaslatom egyes tételeinek indokolására. Én az első pontban az ujonczjutaléknak 10 évre való megállapitását azon oknál fogva követelem, mert élek a gyanuperrel, hogyha mi most ezt az ujonczlétszám-felemelést megszavaznók, a mely már magasabb: akkor, a midőn jönni fognak egy uj javaslattal, hogy 10 évre akarják megszavaztatni az ujonczlétszám felemelését, elő fognak állani ismét emeléssel, és ezt azzal fogják indokolni, hogy a békelátszámot már ugyis emeltük, most a hadi létszámot kell törvény utján megállapitani és hogy ismét szükség lesz még több ujonczra. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* Ennek az elejét akarom venni és azért követeltem, hogy a létszám már ez alkalommal 10 évre állapittassék meg. Én nem tudom, hogy miért tagadják ezt meg tőlünk.

Utánanéztem a törvényjavaslat indokolásában, utánanéztem a jelentésben, de arra kellő magyarázatot nem találtam sehol; az indokolásban csak hivatkozás történik arra, hogy a viszonyok nem változtak és e miatt kivánják, hogy hozzuk meg és szavazzuk meg ezt a törvényt. Én kerestem, hogy micsodák ezek a viszonyok, és ekkor egy 1898. szeptember 23-ikán kelt jelentésben, a melyet a honvédelmi miniszter ur irt alá, a következőket találtam *(olvassa)*: »A mennyiben a véderőről szóló fentebbi törvényczikk már az 1889. évi sorozás és ezen sorozás eredményének végleges számbavétele idejében érvényben volt, a tiz évi határidő is a folyó 1898. évben telik le, mihez képest az ujonczjutalékok mennyiségének ujabb meghatározását tárgyaló javaslatok még ezen év folyamában volnának a törvényhozás elé terjesztendők. Ezen fontos kérdésnek napirendre hozatala azonban a monarchia két állama között fenforgó közgazdasági egyezkedési kérdések mellett a jelen időpontban és a jelen viszonyok között annál is inkább időszerütlennek mutatkozik, mert az imént emlitett és sürgős megoldást igénylő függő egyezkedési kérdések oly számosak, és azok kielégitő megoldása a felmerült sok nehézség folytán annyi időt vesz igénybe, hogy azokat egy ujabb, bár véderőnket érintő, tehát szintén fontos kérdésnek szőnyegrehozatalával szaporitani nem látszik czélszerünek. Ily általánosan is ismert, tehát bővebb fejtegetést nem igénylő

viszonyok közt legczélszerübbnek látszott azon ideiglenes intézkedés, a mely által az ujonczjutalékokra vonatkozólag a jelen állapotnak egy további évre való fentartása rendeltetnék el.«

T. képviselőház! Ugyanekként szól a véderő-bizottság jelentése, és ez stereotip forma volt mindez ideig, hogy »a viszonyok nem változtak és e miatt nem lehet az ügyet 10 évre véglegesen rendezni«. Most azonban, a mint tudjuk, a kiegyezési tárgyalások befejezést nyertek, tehát azok a nehézségek, a melyek eddig utban állottak, megszüntek, ugy, hogy most már semmi akadálya nincs annak, hogy ne egy évre, hanem tiz évre állapitsuk meg az ujonczjutalékot. De, a mint mondom, élek a gyanupörrel, hogy ezt azért nem teszik, mert a mikor 10 évre akarják a létszámot megállapittatni, sokkal nagyobb létszámmal fognak előállani.

Határozati javaslatom másik követelése az, hogy az ujonczjutalék kiszámitásául szolgáló aránykulcs ne ugy állapittassék meg, mint az 1889 : XIV. t.-cz. mondja, a népesség arányában, hanem az ujonczozási korban lévők, t. i. a 20—24 éves ifjak arányszámában. *(Tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azért követelem ezt, mert meggyőződtem arról, hogy itt Magyarország nagy hátrányt szenved Ausztriával szemben. Az 1890. évi népszámlálás tanusága szerint a magyarországi férfinépesség a sorozás korosztályában aránylag csekélyebb mint az ausztriai; Ausztriában ugyanis 10,000 emberre 42 husz és huszonnégyéves esik, holott Magyarországban csak 38.

Gr. Wilczek Frigyes: A kivándorlás!

Rakovszky István: A kivándorlás akkor még nem volt erre befolyással!

Gr. Wilczek Frigyes: Tehát azóta még rosszabb!

Ebből következik, hogy nekünk nem kellene annyi ujonczot kiállitani, ha azt a korosztályt veszszük figyelembe, a mely a katonát kiállitja. És következik az, hogy Ausztria eddig mindig kevesebbet állitott ki. 1895-ig voltak erről sorozási adatok közölve; csodálatos, hogy 1895 óta ezen adatok közlése megszünt.

Beöthy Ákos: Tudják ők, hogy miért!

Rakovszky István: Én azt hiszem, azért, hogy ki ne tünjék az a körülmény, a melyet itt felemlitettem!

Beöthy Ákos: Ugy van! Homály! Mindig homály! Chlumi köd!

Rakovszky István: T. képviselőház! Az 1900. évi népszámlálás — és itt rektifikálni akarom t. képviselőtársam közbeszólását — látszólag jobb arányt mutat Magyarországra, mert az ujonczok száma minden ezer ember után 38-ról 39·5-re emelkedett. Ennek az az oka, hogy a gyermekhalandóság megszünt oly nagymérvü lenni, mint azelőtt volt. Hogy azonban a 20—24 évesek még ma sincsenek kellő számban, azt három ujabb szocziális jelenség idézte elő: a tuberkulózis és a kivándorlás. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hogy milyen az eredmény Ausztriában, azt nem tudjuk, mert az osztrák népszámlálás adatai mai napig sincsenek közzétéve.

De, t. képviselőház, nemcsak itten szenvedünk mi rövidséget, hanem még a honvédség kiállitásánál is. *(Halljuk! Halljuk!)* Az eddigi véderőtörvény szerint Magyarországra jutott az ujonczjutalékból 43,889 fő, Ausztriára pedig 59,214 fő. Ezen 43,000 emberen fölül a honvédséghez állitott Magyarország 12,500 honvédet, ellenben Ausztria 59,000 ujonczán fölül 10,000 honvédet, tehát abszolute és relative is kevesebbet tett Ausztria védelmi erejének kifejtésére, mint Magyarország. Tudom, t. miniszter ur, hogy itten beszámitandó még a tiroli és a vorarlbergi kontingens, a mi körülbelül 5—600 embert tesz ki. Ámde, t. képviselőház, Ausztriának a jelen törvény alapján ki kellene állitania honvédsége számára 17,213 embert, 10,000 helyett; tehát 6,800 emberrel kellene és kellett volna eddig is többet kiállitania a véderő fejlesztése érdekében, mint nekünk. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Beöthy Ákos: Kimélik magukat! Elvük: fizess magyar! *(Derültség.)*

Rakovszky István: A jelen törvény szerint 53,000 ember lesz a magyarországi ujonczjutalék, Ausztria ujonczjutaléka pedig 71,000 ember; a honvédség Magyarországon 15,500 emberre lesz fejlesztve, ellenben Ausztriáról mélységesen hallgat a krónika.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Onnan 4,600-al lesz több.

Rakovszky István: Még ha 4600-zal többet is állitanak ki, ez még mindig nem felel meg annak, a mit Ausztriának eddig is tennie kellett volna, mert mai napig 6800 emberrel kellett volna többet adnia, és ha számitásba veszem — a mi jogos — a tiroli és vorarlbergi Landesschützeket, még akkor is legalább 6000 fővel kellett volna eddig is többet adni Ausztriának. *(Mozgás a baloldalon.)* A t. miniszter ur megjegyzéséből pedig sajnosan konstatálom, hogy Ausztria emelkedett státusa daczára csak 4800-zal ad többet, és igy kötelességének ma sem felel meg. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)*

T. képviselőház! Határozati javaslatom harmadik pontja a kétéves szolgálatot követeli. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Ennek szükségét a pénzügyi bizottságnak egy vizenyős határozati javaslata is konczedálja, de oly formában, a melyből semmi kötelezettség nem háramlik a kormányra. A véderő-bizottság t. előadója pedig határozottan azzal akarja megtámadni e követelést, hogy ez egy nagy igazságtalanságot involvál, mert hiszen a kétéves katonai szolgálatot a lovasságnál, valamint a lovasütegeknél és a tengerészetnél nem lehet behozni.

Beöthy Ákos: Azoknál most is egy évvel tovább szolgálnak!

Rakovszky István: De, t. képviselőház, ez az igazságtalanság megvan mindenütt, a hol a kétéves szolgálatot behozzák, és találtak is módot arra, hogy azon segitsenek. Igy pl. Németországban a tényleges szolgálat és a tartalékban eltöltendő szolgálati idő együttvéve 7 évig tart. Ebből a hét évből a lovasüteg-osztályoknál, a lovasságnál a tényleges szolgálati időtartam 3 év, a haderő többi részeiben pedig mindenütt 2 év. Ha leszolgálták ezt a három évet, a honvédségbe, a Landwehrbe jönnek, a hol két Aufgebot, két osztály van: erstes Aufgebot és zweites Aufgebot; az első 5 évig tart, a másik 7 évig, összesen tehát 12 évig. Azok, a kik itt három évet szolgálnak, rekompenzációképen nem 5 évig szolgálnak az első osztályban, hanem csak három évig.

Francziaországban nemcsak a kétéves szolgálat van — ha nem is törvényileg, de rendeletileg — behozva bizonyos korlátok között, hanem már az egyéves szolgálat is. A kétéves szolgálat annyiban van behozva, hogy a hadügyminiszternek évente jogában áll bizonyos számu katonát, a kik olvasni és irni tudnak, kisorsoltatni ugy, hogy ezek a második év után már visszavonulhatnak a katonaságtól. Azokra nézve pedig törvényileg van biztositva az egyéves katonai szolgálat minden képesitési kivánalom nélkül, a kik francziák és Algirból származnak. Az algiri francziák egy év mulva szabadságoltatnak ugy, mint hogyha képesitve lennének és az egyéves önkéntességi joggal birnának.

Különben most tárgyalják Francziaországban a kétéves hadi szolgálati időt; most ott egy más rekompenzáczióra gondolnak, a pénzben való rekompenzáczióra. Erről azonban még most nem szólhatunk, mert ez még csak az előkészités stádiumában van.

Én tehát nem látom be, hogy miért ragaszkodik oly makacsul a t. kormány a három éves katonai szolgálathoz, és hogy miért nem lépett mindjárt most azzal a törvényjavaslattal a ház elé, a melyben a két éves szolgálatot kivánja behozni. Mert, t. előadó ur és t. kormány, ha önök folyton arra hivatkoznak, hogy ime Európa többi államai igy és emigy fejlesztik hadierejüket, akkor abban is, a miben azok a hatalmak a népek terhein könnyitenek, utánozzák őket! *(Élénk tetszés és helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Örülök nagyon, hogy a t. előadó ur ennek az igazságát elismeri. Hogy pedig ezt nem lehetne elérni a miatt, mert azt hiszik, hogy nagyon sok költségbe kerül, erről még lesz alkalmam a zárszó alkalmával beszélni.

Elnök: Csendet kérek a karzaton!

Rakovszky István: Ez nem lehet indok. Akkor akárhogyan, de takarékoskodni kell; s a nemzetet ezen jótéteménytől megfosztani semmi szin és semmi föltétel alatt nem szabad. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)*

T. képviselőház! Még egy kivánalmat terjesztek elő, és csodálkozom, hogy ennek eddig elég nem lett téve. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem szólok most a katonai büntetőtörvénykönyvről és eljárásról, mert a mint értesültem, egyik elvbarátom fog erről beszélni. De megengedhetetlen, hogy az 1868 : XL. t.-cz. 54. §-ának mai napig elégtéve nincs. Ezen törvény kijelenti, hogy a testi fenyiték, a rablánczbüntetés az álló hadseregben és a honvédseregben többé nem alkalmazható; és mindazonáltal mai napig is fennáll a gúzsbakötés, a kikötés. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* A legkevesebb, a mit itt követelhetünk, az, hogy ezeket a brutalitásokat szüntessék meg.

Beöthy Ákos: Középkori tortura!

Rakovszky István: De, t. képviselőház, énnekem még egy nagy aggályom van, *(Halljuk! Halljuk!)* és ez az, hogy ha ezen törvényjavaslat itt el lesz fogadva, miként állunk Ausztriával? Mi egy törvényben fogjuk itt statuálni, hogy Magyarországnak ennyi meg ennyi ujonczot kell kiállitania; igaz, hogy hivatkozás is van benne az 1889 : VI. t.-czikkre, a mely egészben is statuálja az ujonczlétszámot, a melyet Ausztriának és Magyarországnak kell kiállitani; de abban a perczben, mikor mi egy magyar törvényt meghozunk, hogy 53.000 embert fogunk kiállitani, még nem vagyunk biztositva, vajjon Ausztria megszavazza-e általában ezen törvényjavaslatot, vajjon Ausztria elfogadja-e ezen magasabb ujonczlétszámot?

Erre nézve sem a jelentések, sem pedig az indokolás nekünk a legkisebb garancziát sem adják. Igaz, hogy van annak egy módja és ezt a módot kielégithetőnek tekintik azok, a kik a kormány iránt bizalommal viseltetnek. Ez a mód az, hogy a kormány kijelentheti, hogy mindaddig, a mig e törvények Ausztriában nem bocsáttatnak szankczió alá, mi sem fogjuk azokat szankczió alá bocsátani. Ez köti a jelenlegi kormányt. Mi, a kik bizalmatlansággal viseltetünk a kormány irányában, nem tudjuk, vajjon ez a kormány továbbra is meg fog-e maradni, és vajjon az utódai honorálni fogják-e ezt, és igy legalább törvényileg ki vagyunk téve annak a veszélynek, hogy mi egyedül viselünk minden terhet, mig Ausztria kibujik az alól. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A negyedik pontban ezenkivül a kétéves szolgálatnak beszüntetését kivánom, az egyéves önkéntesek számára. Ennek behozatalát akkoriban azzal indokolták, hogy kevés a tartalékos tiszt. Ma kisül, hogy sok olyannyira, hogy azokat a tartalékos tiszthelyetteseket sem nevezik ki, a kik beváltak. Ezt tehát el kell törölni. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Agyonszekirozzák a tartalékos tiszteket!

Kubik Béla: Csak a szolgalelkűek kellenek nekik! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Ezzel nagyjában azon ellenvetéseket akartam a t. ház elé terjeszteni,

a melyeket e törvényjavaslat támaszt bennem. Kijelentem itt, hogy különösen a két évi szolgálatra vonatkozólag bővebben is ki akarok terjeszkedni záróbeszédemben. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Végezhetném beszédemet, ha nem kellene válaszolnom azon vádakra és szemrehányásokra, a melyeket az ellenzékkel szemben felhoznak. Igen tiszteletreméltó oldalról azt hallottam nem egyszer utóbbi napokban, hogy mi lejáratjuk a parlamentárizmust azzal, hogy elszántan ellenállást fejtünk ki, hogy például ezen törvényből ilyen formák között törvény ne legyen és ezt már obstrukciónak nevezik, mi azonban nem obstrukció. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Beöthy Ákos: A diktatúra az, a mely lejáratja a parlamentet. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Tisztába jövünk mi gyorsan. Nem mi, hanem önök járatják le a parlamentárizmust. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon).*

Beöthy Ákos: Az ilyen örökös miniszterek!

Ugron Gábor: Kegyenczek! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: a parlamentárizmus inventáriumából azt, a mi önöknek jó, a mi önöknek tetszik, kiveszik önök mindig, azonban a parlamentárizmusnak azon részéről, a mely kötelességeket is ró önökre nézve, önök nem akarnak tudni. *(Zajos helyeslés a bal és a szélsőbaloldalon.)* A parlamentárizmus rendszer abból áll, hogy két vagy több politikai párt váltsa fel egymást a kormánynak vitelében. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Feilitzsch Arthur: De nem felekezeti alapon álló pártok!

Rakovszky István: Harminczhat év óta mi történt? *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Arra feleljen nekem a miniszter ur többsége, hogy akkor, mikor a hadsereget nyomorult szerepre kárhoztatták, miért nem beszéltek parlamentárizmusról? *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azok az urak ott ültek mind, és nem volt tiltó szavuk az ellen, hogy egész armádiákat mobilizáltak azért, hogy megfoszszák, megrabolják, elcsalják és elnyomják a nép politikai jogait. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ilyen viszonyok között ne beszéljen a miniszter ur parlamentárizmusról!

Kubik Béla: Hol volt akkor a miniszter ur? A sutban!

Gr. Andrássy Tivadar: A mult választásnál is volt erőszakosság? *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, t. ház!

Rakovszky István: A t. közbeszóló képviselő urnak, a kinek irányában nagy tisztelettel viseltetem, szemére lobbantottam mindig, hogy akkor, mikor ezek történtek, ott ült a t. képviselő ur, és egyéniségének sulyát latba nem vetette, nem hagyta ott a pártot, hanem akkor is nevettek az urak ugy, mint most, mig a nép sirt. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Ők mindig meg tudják nyugtatni lelkiismeretüket! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Rakovszky István: S mi ennek a következménye? Az, hogy ez a többség a nép megterheltetésére mindig kapható, *(Ugy van! Nagy zaj a baloldalon.)* az ellenzék pedig mindent mer. A többség felülről lesz támogatva, biztositva van a hatalom teljes birtokában, az ellenzéknek nincs mit nyernie, és nincs mit veszitenie. Mi az eredmény? Az elsőnél a felelősség érzetének megsemmisülése a nép irányában, a másiknál a felelősség megsemmisülése felfelé, mert tudja, hogy elveinek becsületes, egyenes fentartásával sohasem juthat más poziczióba.

Kubik Béla: Kiirtják a politikai tisztességet! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Az elsőnél a visszaélések, a másiknál az ellenállás a végletekig terjed. Ezt az ellenállást az ellenzék kifejtheti mindjárt abban a perczben, a mikor látja, hogy törvényeket tesznek a ház asztalára, a melyek a nép ártalmára vannak és a melyeket a többség minden érdeklődés nélkül, ugy, a mint vannak, a kormánynak vakon megszavaz.

Ha önök nekünk szemrehányást tesznek, hogy mi a végletekig harczolunk bizonyos törvényjavaslatoknál, és ezzel a parlamentet veszélyeztetjük: akkor álljanak fel önök és mutassanak nekem egyetlenegy parlamentben is egy példát, bárhol is, a hol parlameatárizmus létezik, hogy egy és ugyanazon kormányzati rendszer 36 hosszu éven át folyton a hatalmon volt, folyton a hatalmat birtokolta, és folyton a népnek terheit sulyosbitotta volna, de egy lépést sem tett arra, . . .

Beöthy Ákos: De jogot nem szerzett a népnek!

Rakovszky István: . . . hogy a népnek jogait fejleszsze. Hisz odáig jutottunk, hogy kifejlődött egy rendszer, a mely önmagáért élt, melynek se szive, se könyörülete, sem érzéke, sem semmije a nép irányában nincsen, mert a népet nem tekinti, hanem tekinti folyton a hatalmat, . . .

Kubik Béla: A husos fazekat! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: . . . és nincsen eset rá, hogy azok a férfiak csak egyszer is megpróbálnák itt az ellenzéken azt, hogy mit tesz az a nép érdekében harczolni.

Beöthy Ákos: Tessék már egyszer idejönni, legyen szerencsénk! *(Felkiáltások a jobboldalon: Hová?! Derültség. Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Rakovszky István: Ez az uj magyar parlamentárizmus, a melyet önök szolgálnak, a mely 36 év óta itt van; és ez az uj magyar parlamentárizmus oda fogja juttatni az országot, hogy lejáratja magát a parlamentárizmust és

be fog teljesedni az, a mit Angliáról mondottak: »Anglia sohasem fog elbukni, ha csak a parlamentje nem buktatja el.«

A törvényjavaslatot nem fogadom el. *(Zajos éljenzés, helyeslés és tetszés a néppárton.)*

Dedovics György jegyző: B. Solymossy Ödön!

B. Solymossy Ödön: Kérem a t. házat, miután az idő már előrehaladt, és hosszasabban szándékozom szólni, hogy beszédemet holnap mondhassam el. *(Helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk ma!)*

Elnök: A ház beleegyezik abba, hogy a képviselő ur beszédét holnap mondhassa el.

A napirendre nézve kivánok előterjesztést tenni.

A holnap d. e. 10 órakor tartandó ülés napirendjének első tárgyául kérném kitüzni a háznak egy belügyét, t. i. a gazdasági bizottság jelentését a képviselőház Sándor-utczai épületének a székesfőváros tulajdonába való átengedéséről. Ez ügy elintézése meglehetősen sürgős, tehát kérem ezt a holnapi ülés első tárgyául kitüzni, azután pedig a mai napirend képezze a holnapi ülés napirendjét. *(Helyeslés.)* Ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 50 perczkor.)

191. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903. január 27-én, kedden,

gróf Apponyi Albert, közben Daniel Gábor elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a képviselőház Sándor-utczai épületének a székesfőváros tulajdonába való átadása tárgyában. — Az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A főrendiház üzeneteinek bejelentése. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, b. Fejérváry Géza, Plósz Sándor, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat Endrey Gyula jegyző ur.

Mindenekelőtt méltóztassanak a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a képviselőház 1903. évi január hó 26-ikán tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Gömör-Kis-Hont vármegye közönségének feliratát, az ujonczlétszám felemelésére és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

Kinyomatását és szétosztását a ház elhatározza; a felirat letétetik a ház asztalára és a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatokkal együtt fog elintéztetni.

Bemutatom Nagy János nagy-almási lakos nyugalmazott bábonyi tanitónak Szőts Pál képviselő által beadott kérvényét nyugdijának felemelése iránt.

Kiadatik a kérvényi bizottságnak.

T. képviselőház! Több képviselő ur részéről felmerülvén az a kivánság, hogy a véderővel kapcsolatos korábbi tárgyalásoknak ugy irományai, mint naplója könnyen kéznél legyenek valamennyi képviselőre nézve, intézkedtem, hogy mindezek összegyüjtve az elnöki irodában legyenek, a honnan azokat mindenki könnyen igénybe veheti. Ez már holnaptól fogva rendelkezésre fog állni.

Az elnökségnek más előterjesztése nincs.

Következik a napirend első tárgya: a gazdasági bizottság jelentése (Irom. 297) a képviselőház Sándor-utczai épületének a székesfőváros tulajdonába való átadása tárgyában.

Az előadó urat illeti a szó.

(Az elnöki széket Daniel Gábor alelnök foglalja el.)

Biró Lajos, a gazdasági bizottság előadója: T. képviselőház! Magyarország képviselőháza Pest város közönségével 1865-ben szerződést kötött a régi Sándor-utczai képviselőház telkének ideiglenes országház épitése czéljából való átengedése iránt. A szerződés értelmében a főváros a telket a rajta levő szekerész-pótlaktanyával együtt évi egy aranynak, mint a tulajdonjog elismerése jelének fizetése mellett, a képviselőháznak használatra átengedte.

Miután mult évi októberben ebbe az uj épületbe beköltözködött a képviselőház, a fővárossal már többször megujitott szerződés lejárt, a gazdasági bizottság nevében azt a tiszteletteljes javaslatot terjesztem a ház elé, méltóztassék a régi képviselőház épületét a székesfővárosnak teljesen ingyen átengedni. Minthogy a telek, a melyen a volt képviselőház épülete áll, különben is a székesfőváros tulajdonát képezi, és a képviselőház azt 37 esztendőn át ingyen használta, természetes, hogy az átengedéssel tulajdonképen a képviselőház részéről áldozatról szó nem lehet. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ajánlom a bizottság javaslatát a t. képviselőháznak elfogadásra. *(Élénk helyeslés jobbról.)*

Benedek János: T. képviselőház! Óhajtanám tudni mindazokat a kombinációkat, mindazokat a terveket, a melyek a régi házra vonatkoznak, t. i., hogy mit fog tenni a képviselőház azzal a helyiséggel. A lapokat bejárta többféle hir: hallottuk, hogy szinházat akartak belőle csinálni, hallottuk, hogy át akarták adni a városházának tanácskozási helyül, egyebet is hallottunk. Kérdezem a gazdasági bizottság t. előadóját, hogy e tekintetben minő tanácskozások voltak; kérem, ismertesse meg velünk azok anyagát; mert hiszen nagyon rövid volt a jelentése arra nézve, hogy minket tájékoztasson. Ha majd ezek az adatok elénk lesznek tárva, abban az esetben abban a helyzetben leszünk, hogy bővebben hozzászólhassunk a dologhoz.

Biró Lajos előadó: T. ház! Bátor vagyok a felszólaló t. képviselőtársam kivánságára felvilágositást adni, a melyet röviden az előbb is jeleztem, de a melyet szerencsés voltam már a kiosztott jelentésben hosszasabban körülirni. *(Ugy van! Ugy van! jobbról.)* E szerint a város tulajdonát képezi az a telek és most a városnak, mint a telek tulajdonosának visszaadatik, tehát a főváros rendelkezési joga alá esik és igy arra nézve, hogy majd mire használja azt a város, mi határozatot nem hozhatunk. *(Helyeslés.)* Az a javaslatom tehát, hogy adjuk át a városnak teljesen az őt megillető területet, de adjuk át egyszersmind ingyen az épületet, a melyet, mint ideigleneset a képviselőház épittetett a főváros tulajdonát tevő telken. *(Ugy van! Ugy van! Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Benedek János: T. képviselőház! Nagyon rövidnek és kategorikusnak tartom a t. előadó ur előadmányát. Sokkal fontosabb kérdés ez, semhogy ezen a dolgon ilyen röviden lehetne átsiklani. Ezt a javaslatot, a melylyel most az igen t. előadó ur a ház elé lépett, ismernünk kellett volna már korábban, mindazon indokokkal egyetemben, a melyek a gazdasági bizottságot arra inditották, hogy ezzel az ajánlattal lépjen a képviselőház elé. Mindenesetre szükséges lett volna ezt a ház összes tagjainak tudomására hozni, mert hiszen nem mindnyájan ismerjük, én magam pl. egyáltalában nem ismerem a régi háznak történetét, keletkezését. Meg kellett volna minket ismertetni azzal, hogy honnan kapták a telket, milyen engedménynyel, meg kellett volna velünk ismertetni mindazon okmányokat, okiratokat, a melyek a régi tanácskozási termet a képviselőháznak rendelkezésére bocsátották, a melyek révén az annak birtokába jutott, és mikor mindezekről tudomásunk lett volna, meg kellett volna indokolni jobban, kimeritőbben, áttekinthetőbben, kézzelfoghatóbban, a ház tagjai előtt, hogy miért kell a háznak azt az engedményt tennie, a mely a javaslatban foglaltatik, hogy teljesen dijtalanul engedje át a telket a rajta lévő épülettel egyetemben. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Inditványozom tehát, hogy most ne tanácskozzék erről tovább a ház, hanem mindezen okmányok kimeritő jelentés kapcsán nyomtatványban a ház tagjaival közöltessenek és igy egy legközelebb tartandó ülés napirendjére tüzessék ki ennek a kérdésnek a megoldása. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! A ház meg fogja engedni, hogy, bár ez tisztán a képviselőház belügye, mégis felszólalni bátorkodom, már csak azért is, mert mint belügy-miniszternek a főváros vagyoni dolgaihoz a törvény értelmében közöm van és azokhoz való hozzászólásom a törvényben biztositva van. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én a kérdést olyan egyszerünek, olyan világosnak tartom, hogy nem gondolnám, hogy a képviselőház, ismervén egész teljességében az ügyet, ne lenne abban a helyzetben, hogy ez ügyben határozhasson, teljesen elfogulatlanul és objektive. *(Ugy van! Ugy van!)*

Miről van szó? Mikor a magyar alkotmány visszaállittatott és a magyar országgyülés megnyilt, az országgyülés egy ideig a muzeumban volt kénytelen üléseit megtartani. Gondoskodás történt, az akkori átmeneti kormány, a Sennyei-Apponyi kormány részéről, hogy egy országház épittessék fel nagy hirtelenében, s gondolom, pár hónap alatt épült fel az országháza. Az akkori kormány kérte a fővárost, hogy bocsásson egy telket az országháza számára rendelkezésére. A főváros teljes előzékenységgel és készséggel átadta ezt a telket, még pedig az akkori felfogás és meggyőződés szerint rövid pár esztendőre. Azon a telken egy provizórius épületet emeltek, a melyet, azt hitték, 10—12 év mulva más épülettel fognak helyettesiteni. A főváros tehát abban a tudatban volt, hogy egy aranynak évi lefizetése mellett, a mely csak in cognitionem juris adatott, tehát ingyen, aránylag rövid időre bocsátja át a telket. A képviselőház pedig 37 évig használta azt a telket.

Azt gondolom tehát, a mikor a főváros bőkezüséggel és a törvényhozás iránti előzékenységgel ingyen adott telket, a mely, akármikép értékesiti is azt, igen jelentékeny jövedelmet biztositott volna neki, nem lenne méltányos, ha a képviselőházból a legkisebb akadály támasztatnék azzal szemben, hogy ez a rozoga épület, a melyet nagyobb reparációk nélkül amugy sem lehet semmire sem használni, rögtön, spontán, köszönettel és elismeréssel a főváros részére átadassék. *(Élénk helyeslés jobbról.)* Kérem tehát a képviselőházat, hogy elismerésével annak a nagy előzékenységnek, a melyet a főváros a törvényhozás iránt tanusitott, bocsáttassék át az épület, ugy a mint van, a gazdasági bizottság inditványa értelmében, a székesfővárosnak. *(Élénk helyeslés jobbról.)*

Csávosy Béla: T. képviselőház! Méltóztassék megengedni, hogy a szőnyegen forgó gazda-

sági bizottsági jelentéshez én is hozzászóljak néhány adattal. *(Halljuk! Halljuk!)*

A mint a miniszterelnök ur kijelentette és bőven indokolta, a Sándor-utczai telek a képviselőháznak, illetőleg az akkori országházépitő-bizottságnak 1865-ben engedtetett át és 1867-ben köttetett meg a szerződés 10 évre, a mely azután 1877-ben és 1887-ben 10—10 évre, azután pedig 5 évre hosszabbittatott meg 1902-ig, illetőleg az uj országház felépülésének idejéig. Miután mult évi októberben a törvényhozás mindkét háza elfoglalta ezen uj otthonát, természetesen tárgyalásoknak kellett megindulniok Budapest székesfővárosával a régi épület átadása iránt. Ezen tárgyalások kapcsán jelezte Budapest székesfőváros megbizott tanácsnoka azt az óhajtását, hogy tekintetbe véve azokat a nagy áldozatokat, a melyeket a székesfőváros 37 éven keresztül hozott az országnak, engedtessék át dijmentesen az épület, a mely különben is nem sokat ér és rozoga, a főváros tulajdonába. A tárgyalások folyamában ezen álláspont helyesnek és méltányosnak ismertetett el és a gazdasági bizottság ezt az álláspontot egyhangulag elfogadta. *(Helyeslés jobbról.)*

Egyes adatokkal vagyok bátor szolgálni a t. képviselőháznak *(Halljuk! Halljuk!)* és ezek az adatok röviden összpontosulnak a következőkben. *(Halljuk!)*

A terület, a melyet a főváros a törvényhozásnak annak idején rendelkezésre bocsátott, $728^{4}/_{6}$ négyszögölet tesz.

A területet 250 forinttal számitva négyszögölenkint, értéke kerekszámban 182.000 forintot képvisel, a mely összeg 5-ös kamatokkal számitva egy évre 9100 frt, 37 évre pedig 336.700 frt esik. Már most 37 év alatt ezen tőke, számitva a kamatokat és a kamatok kamatját, megközeliti az egy millió forintot. Ezzel szemben pedig az épület értéke, négyszögméterenkint 110 koronával számitva, 184.626 korona 20 fillért tesz, ha pedig a beépitett területet köbméterenkint 6 koronával veszszük, 186.304 korona 62 fillér, vagyis körülbelül egyugyanazon összegre jutunk. Mindazonáltal ezen becslés, nézetem szerint, kissé túlmagas, a mint az magában a becslési jegyzőkönyvben is meg van jelölve, hogy ez csak akkor állhat meg, ha az épület továbbra is mostani elrendelésében használtatik, ha pedig az épület átalakittatnék, akkor ezen becsérték tetemesen csökkenne. De különben is ezen becsértékből levonandó azon 11.617 frt 50 kr., a mely képviseli azon laktanya értékét, mely azon az átengedett telken állott akkor, a mikor a főváros a telket az országnak átengedte és mely a szerződés értelmében az átvételi árba betudandó. Azonkivül hogyha leszámitjuk azokat a költségeket, a melyek közrendészeti és tűzrendészeti szempontból okvetlen eszközlendők, akkor ezen becsérték jóval lejebbszáll; akkor 50—60 ezer forint áll szemben majdnem egy millió forinttal. Mindezeknél fogva azt hiszem, hogy a t. képviselőháznak, lovagias érzésének kifejezést adva, előzékeny eljárást kell tanusitania a székesfővárossal szemben azon nagy áldozatkészségért, a melyet a székesfőváros a telek átengedésével tanusitott, és javaslom, hogy a Sándor-utczai épületet, a mely különben is rozoga, köszönetének kifejezése mellett, dijmentesen engedje át a székesfővárosnak. *(Helyeslés és tetszés.)*

Boda Vilmos: T. képviselőház! Nem kivánok az ügynek jogi oldalával foglalkozni, mert tisztában vagyok az iránt, mint jogász, hogy a fővárosnak, a mely a telek tulajdonosa, jelenleg kétségtelenül joga van azzal a telekkel és felépitménynyel, minthogy az a teleknek járuléka, rendelkezni. Azonban én a t. ház figyelmét ezen épület jövő sorsára kivánom irányitani.

Ugyanis a főváros rendelkezvén a telekkel és az épülettel, nem lehetetlen, hogy az olyan czélra fog felhasználtatni, mely annak az épületnek tisztes multjával ellenkezésben lenne. Abban az épületben folytak le a magyar nemzet legnagyobb küzdelmei. Én tehát mindenesetre megakadályozni óhajtanám azt, hogy ez az épület a jövőben olyan czélra használtassék fel, mely magát az épületet profanálná és tisztes multjával ellenkeznék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Tudom jól, hogy a főváros kezét ez irányban megkötni nem lehetséges; azonban mégis a képviselőház mintegy óhajjal talán kifejezhetné a fővároshoz intézett átiratában, hogy az átengedendő épület olyan czélra fordittassék, a mely annak tisztes multját nem profanálja. Ezt mint óhajt talán lehetne kifejezésre juttatni. Ezt kivántam a tárgyhoz megjegyezni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Benedek János: T. ház! A kapott felvilágositások után most már tisztában áll előttem a kérdés és most látom, hogy a gazdasági bizottság jelentése is itt fekszik. *(Derültség jobbról.)* Ez azonban csak ma reggel tünt fel nekem és csak most volt alkalmam a gazdasági bizottság jelentését elolvasni. *(Felkiáltások jobbról: Már napok óta ki van osztva!)* Most, miután a gazdasági bizottság előadójának, a belügyminiszter urnak és a háznagy urnak előadásából az egész tényállásról teljes tájékozást szereztem magamnak, ezek után indittatva érzem magamat ismét felszólalni.

Én a fővárosnak minden törekvését, a mely emelkedését van hivatva előmozditani, a magam részéről szivvel-lélekkel támogatom; és látván azt, hogy csakugyan a főváros előzékenységéből élveztük mi azt a telket évtizedek hosszu során keresztül, a magam részéről is hozzájárulok most már a t. előadó ur inditványához és tett inditványomat visszavonom. *(Élénk helyeslés a jobb- és a szélsőbaloldalon.)*

Heltai Ferencz: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én arra kérem a t. házat: ne méltóztassék elfogadni a Boda Vilmos igen t. képviselősársam által tett azon javaslatot, hogy a ház fejezze ki óhaját a székesfőváros irányában

arra nézve, hogy ez az épület multjának megfelelően használtassék. *(Helyeslés a jobbfelől).*

Én azt hiszem, hogy semmi ok sincsen arra a feltevésre, hogy a székesfőváros ezen épületet olyan czélra fogja felhasználni, a mely ennek multjával ellentétben állana. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ezen óhaj kifejezése bizalmatlanság lenne a székesfőváros irányában, a mire véleményem szerint semmi ok sincsen. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Kiván-e még valaki szólani?

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én azt vagyok bátor javasolni, a mit előbbi felszólalásom alkalmával már megemlitettem, hogy a t. képviselőház fogadja el a gazdasági bizottság jelentését, ugy, a mint van, azzal a pótlással, hogy a főváros áldozatkészsége iránti elismerését és köszönetét is kifejezi. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kiván-e még valaki szólani? *(Nem!)* Ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom.

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a képviselőház, a gazdasági bizottság jelentését fogadja el, még pedig azzal a pótlással, a melyet a miniszterelnök ur javasolt. *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Hát a Boda-féle inditvánnyal mi lesz? *(Felkiáltások jobbfelől: Elesik!)* Hiszen nem szavaztunk felette, mi megszavazzuk! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az inditvány felett szavazni kell! Egy hang jobbfelől: Nem önálló inditvány!)*

Krasznay Ferencz: Ezen az oldalon minden önálló! *(Derültség.)*

(Az elnöki széket gr. Apponyi Albert foglalja el.)

Elnök: Következik a napirend harmadik tárgya, t. i. az 1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 199, 268) általános tárgyalásának folytatása.

Dedovics György jegyző: Báró Solymossy Ödön!

B. Solymossy Ödön: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mielőtt felszólalásom tulajdonképeni tárgyára térnék át, kijelentem, hogy a t. ház idejét első sorban is azért veszem igénybe, hogy a törvényjavaslatra vonatkozó álláspontomat fejtsem ki, másodszor pedig azért, hogy egyéni nézetemet és kérésemet is terjeszszem a t. ház elé, mert méltóztatik tudni, hogy az a képviselő, a ki nem tagja a delegácziónak, minden olyan kivánságát és nézetét, a melyek az ilyen természetü javaslatokra vonatkoznak, csak itt a t. ház előtt fejtheti ki. Különben t. túloldali képviselőtársaim óhajának is meg akarok felelni, a kik már sokszor hangoztatták, hogy az ilyen javaslatok tárgyalásában azon párt egyes tagjai is résztvegyenek, a melynek én is egyik szerény tagja vagyok. Én nagyon helyeslem ezt a nézetet és méltánylandó óhajt. Ez előtt tisztelettel meg is hajlom, de én is kérem t. túloldali képviselőtársaimat, hogy legyenek oly kegyesek és hallgassanak meg türelemmel, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* még ha olyat mondanék is, a mi becses nézeteikkel valószinüleg nem fog megegyezni. *(Halljuk! Halljuk!)* Azért se méltóztassanak azután neheztelni, ha talán kissé hosszabbra nyulnék beszédem, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Azt szivesen veszszük! Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* mert ez nem akar a szólási joggal való visszaélés lenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Tagadhatatlan, hogy már régóta nem feküdt ilyen javaslat a ház asztalán, mint a milyen a jelenlegi. Tiszta meggyőződésem, hogy az igen t. honvédelmi miniszter ur is csak kötelességszerüleg, a legnagyobb megfontolással és igazán kényszeritő okoknak engedve nyujtotta be ezen törvényjavaslatot, a mi nagyon természetes is, hiszen a kormány nagyon jól tudja, hogy egy produktiv értéket képviselő törvényjavaslatot sokkal szivesebben fogadna nemcsak a törvényhozás, hanem a közvélemény is, mint egy ilyent, a mely tényleg óriási áldozatot ró erre a nemzetre, eltekintve attól, hogy direkt adóztatást kiván és sok kenyérkeresőt is elvon családja köréből. De bármilyen lehangoltság vesz is erőt rajtunk az első benyomás alatt, mégis csak számolni kell ezzel a szerencsétlen helyzettel és nemcsak az európai, de az általános világfelfogással is, a mely szerint a helyett, hogy ama magasztos eszme terjedne el az összes államok intézőköreiben és ama közfelfogás jutna diadalra, hogy tulajdonképen a béke főfeltétele az összes államok felvirágzásának, mindinkább azzal a szerencsétlen felfegyverkezési mániával találkozunk, mindinkább ez rögzik meg az összes államokban. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Igaz, hogy tartattak béke-konferencziák, de nézzük csak, hogy ezen magasztos czélu törekvéseknek mi lett eredményök? Bizonyos ámitó szinjátékká akarják azokat lealacsonyitani a tények, egyrészt mert e mellett folytonfolyvást csak azt látjuk, hogy mindegyik állam szaporitja fegyveres erejét.

Nézzük, hogy mit csinál Anglia? Anglia okulva a bur háborun, azon töri a fejét, hogy miképen reorganizálja a milicziát, most foglalkozik azzal, hogy a már reorganizált 3 armeecorps után a másik hármat 1903-ban reorganizálja, hogy az összes gyalogsági szabályzatokat mind ujjá alakitsa, hogy a tüzérségnek összes szabályzatait ujjá alakitsa, és hogy minél több jó tisztet és altisztet tudjon magának a keretekben tartani, mert tapasztalta, hogy az egyes rekognoskáló szolgálatokra elküldött csapatok vezetői, altisztjei, sőt tisztjei is nem nagyon ismerték ki magukat. Ezenkivül az angol nemzet épen most dolgozik azon, hogy oly századparancsnokokat képezzen ki magának, a kik

teljesen függetlenül, minden kötelék nélkül külön is jól tudnak a harcztéren működni. E mellett a partokon mindenhol ujjá akarja állitani és megerősiteni erődjeit és azon gondolkozik, hogy ezeknek a védelmét is miképen reorganizálja, élénk figyelemmel kisérvén a szomszédos német császárság egész gyarmatositó politikáját, mert a német is mindent elkövet, lépten-nyomon lázas sietséggel dolgozik, hogy minél nagyobb, minél impozánsabb és minél nagyobb sulylyal biró fegyveres ereje legyen, szóval, hogy a kiképzés fokát általában emelje.

Nézzük csak a görögöt. Ma még a görög hadseregben, a mint méltóztatik tudni, az aktiv tiszteknek jogukban áll a politikában is részt-venni; de máris belátták a görögök, hogy az a katonatiszt, a ki politizál, nem felelhet meg a hivatásának ugy, mint az a tiszt, a kit elvonnak a politikától. Czéljuk tehát, hogy a görög katonatiszt csakis katonapályájának éljen, mert okvetlenül szükséges a hadseregben az intenzivitást emelni, a mi azonban eddig még a hadügyminiszternek nem sikerült.

Nézzük az oroszt. Alig hogy felállított egy uj brigadot 270 tiszttel, közel 12.000 emberrel, máris a tüzérségét reorganizálja, sőt még a távirda-kompániát is szaporitja, sőt azon gondolkozik, hogy 1904-ben Szibériában egy egész kerületet vonjon a rendes hadi kötelékbe, a mi 35.000 főnyi létszámemelést tenne ki. E mellett atyai jósággal dédelgeti, simultatja magához az apró Balkán-fejedelemségeket, a melyek viszont sietnek a jó patrónus barátságát megszerezni és biztositani maguknak, hogy a mint a fáradt utas a nyári forró nap tikkasztó heve elől a fa árnyéka alá menekül megpihenni, ugy ők is ezen hatalmas patrónus védőszárnyai alá menekülhessenek. *(Ugy van! jobbfelől.)*

A franczia nemzet is mindent elkövet, hogy az orosz jó barátjának nevezhesse magát. Természetes, ennek is megvan a háttere, hogy miért? *(Halljuk! Halljuk!)*

Sőt még az amerikai is egészen harczias nemzet kezd lenni, pedig ő ugyancsak az anyagi javak gyarapitásának a nagymestere.

Azonkivül nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy a szövetséges államok is egymás fegyveres erejének kvantitását és kvalitását bizony élénk figyelemmel kisérik. *(Helyeslés.)* Szóval, mire késztet mindez? Arra, hogy ébren legyen minden nemzet és kisérje szemmel ezen fegyverkezési versengéseket, nehogy valamelyik a szükkeblüség és elővigyázatlanság áldozatává legyen. Hogy ki meddig birja, az természetesen a jövő titka, mert ez a sors kezébe van letéve, de az a sajnos eredménye bizony megvan, hogy bizony a mi nemzetünknek is, az egész monarchiának is, daczára annak, hogy biztos tudatában van annak, hogy mi nem a legfényesebb anyagi körülményeknek örvendünk, mindent el kell követnie, hogy királyának, hazájának és nemzeti életének biztos megvédésére készen állhasson. *(Ugy van! jobbfelől.)* és hogy nolens-volens ezen versengésekben lépést kell tartania.

Gabányi Miklós: De nem birja az ország!

B. Solymossy Ödön: De azt nemcsak túloldali képviselőtársaim tudják, nemcsak Gabányi t. képviselőtársam van azzal tisztában, a ki különben, a mint veszem észre, a katonai dolgokban igen szivesen szól közbe, *(Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* hanem tudja a kormány is, hanem tudjuk mi is mindnyájan azt nagyon jól, hogy mennyi áldozatot követelt már ez a militárizmus, hiszen felhozta tegnap Tóth képviselőtársam a felhasznált milliárdokat, a mikre különben rá fogok térni később. Érzi ezt nagyon jól a szegény, a gazdag egyformán, de azt kérdem, hogy a két rossz közül mégis melyiket vállaljuk magunkra. Azt-e, hogy ne tegyünk semmit, hogy összetett kézzel nézzük a többi országok akczióit?

Gabányi Miklós: Hiszen 3 millió katonánk van!

B. Solymossy Ödön: Igen, a népfelkelőkkel együtt, de czeket csak a legvégső esetben adja ki az országgyülés, mert csak ekkor szabad őket fegyverbe szólitani. *(Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* Ámde ezek között nagyon sokan vannak, a kik már elfelejtették a gyakorlatot. Visszatérve beszédem fonalára, kérdem: a két rossz közül melyiket válaszszuk? Azt-e, hogy az akcziót nézzük összetett kézzel, hogy valamelyik állam legnagyobb örömére gyengének deklaráltassunk, vagy bizzunk abban a sokszor emlegetett gyönyörü szóban, hogy békés viszonyok között vagyunk, a minek részemről hitelt nem adok, mert a tények azt mutatják, hogy mindenfelől fegyverkeznek. Vagy pedig tegyünk meg mindent, hogy hazánkat, nemzeti létünket biztosan megvédelmezhessük, mert a fegyverkezéssel magunknak a békét mintegy biztosithatjuk, hisz régi közmondás, hogy: si vis pacem, para bellum és én ezen sajnos, megdönthetetlen igazságnak hiszek is, minélfogva kénytelen vagyok ezen utóbbi álláspontra helyezkedni, mert tény, hogy a mig a közfelfogás nem fog megváltozni, hogy a mig más nézet nem fog meggyökerezni az összes nemzeteknél, addig valamely nép gazdasági függetlensége mellett a védelmi fegyveres erő szinvonalának intenzivitásban sohasem szabad elmaradni. Ha pedig, t. ház, nem teszünk semmit, ha összetett kézzel nézzük a világeseményeket, akkor egyszer csak megtörténhetik az, hogy a béke helyett vészfelhők tornyosulnak össze hazánk egén, és ugy a bérczeken, mint a völgyekben a csatakürt rémes harsogása veri fel a nyugodtan, mélabus kolomphang mellett legelésző nyáj csendjét, az ágyudörgés, a golyók sivitása zavarja meg a madárdalnak lelket felviditó hangjától visszhangzó völgyeket és bérczeket. És mi itt vagyunk az ellentállni nem biró fegyveres erővel, és ha ekkor nemzeti létünk, alkotmányunk tönkretétetik, elsepertetik...

Kubik Béla: Hát eddig mit csinált Fejér-

váry?! *(Nagy zaj és mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Solymossy Ödön: ... kik fogják a felelőséget magukra vállalni? *(Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Mit csinált eddig Fejérváry? *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérem a t. képviselő urakat, ne méltóztassanak folytonos közbeszólásaikkal a szónokot zavarni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

B. Solymossy Ödön: Ha száz és százezrek véleményével kell is szembeszállani és ha a népképviselő népszerüségének rovására cselekszik is, én azt hiszem, hogy komoly esetben az elismerés őszinte megnyilvánulása mégis csak azokat illeti, a kik nem szüntek meg a fegyveres erő intenzivitásán és modern szinvonalon való tartásán fáradozni. *(Ugy van! jobbfelől.)* Itt a házban is hallottam azt, hogy hadseregünk sem itt, sem ott nem tudott győzni. Én e szemrehányásokkal szemben csak azt mondhatom, hogy ez egy okkal több arra, hogy békében kövessünk el mindent abban az irányban, hogy hadseregünk komoly pillanatokban sikerrel legyen képes sikra szállni. Meg vagyok győződve arról, hogy a kormány ezen érdeket viselte szivén akkor, a midőn e törvényjavaslatokat benyujtotta. *(Ugy van! jobbfelől. Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mit csináltak eddig?)* Sokkal szivesebben nyujtana be a kormány is egy törvényjavaslatot, mely a terheken könnyit; ámde kérdem, hogy, ha komoly esetben fiaskót csinálna a mi hadseregünk, kit illetne meg a vád azért legméltóbban? Nemde a kormányt? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Legyen nyugodt!)* Én tehát abban a véleményben vagyok, hogy inkább legyen népszerütlenség a jussa e kormánynak a jelenben, csak komoly esetben ne érhesse őt vád. *(Helyeslés és tetszés a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez az önök politikája!)*

Méltóztassék most már megengedni, hogy áttérjek a törvényjavaslatokra és azokra vonatkozólag adjam elő nézeteimet. *(Halljuk! a jobboldalon.)*

A benyujtott első törvényjavaslat az 1889: VI. t.-czikk 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szól. Ezzel kapcsolatban be lett terjesztve egy másik törvényjavaslat is az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról és a póttartalékosoknak a közös hadsereg és haditengerészet békelétszáma kiegészitése végett kivételesen leendő igénybevételéről. E törvényjavaslatra is reá fogok térni beszédem folyamán. *(Halljuk! Halljuk!)*

Méltóztatnak tudni, hogy a közös hadsereg és a haditengerészet fentartására szükséges ujonczjutalékot az 1903. évre 125.000 főben akarják megállapitani, szemben a régi 103.100-al és igy az egész monarchiában 21.400-al növekedik az ujonczlétszám, a miből reánk 9600 fő esik. A honvédségnek eddigi ujonczjutaléka 12.500 főben volt megállapitva, e törvényjavaslattal pedig 15.500-ra kivánja a kormány a honvédség ujonczjutalékát felemelni, illetve enyniyben óhajtja azt megállapitani, a mi pedig reánk nézve 3000 főnyi emelést jelent. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Itt azonban meg kell jegyeznem, hogy van abban valami méltánytalanság, a mire Rakovszky István t. képviselőtársam is utalt — ámbár az igen t. honvédelmi miniszter ur bizonyosan megnyugtatást fog adhatni e tekintetben — hogy az 1901. márczius 14-iki törvény I. Artikel 14. §-ában az osztrák honvédségnél tényleg még mindig csak 10.000 főben lett megállapitva az ujonczjutalék, és Tirol és Vorarlberg nyujt 413 főt. Ezzel szemben a mi honvédségünk ujonczjutaléka 12.500 fő. Itt én sem tudom megtalálni a kellő arányt, *(Mozgás.)* és hogy miképen jutunk ahhoz, hogy Ausztriában kevesebbet állapitanak meg, holott ott többet kellene megállapitani. Ez egy igen sajnos körülmény, de a honvédelmi miniszter urhoz e tekintetben hiába fordulunk . . ,

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy van!

B. Solymossy Ödön: . . . mert ő tulajdonképen m. kir. honvédelmi miniszter. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Felkiáltások balfelől: Tehát képviselni tartozik a magyar érdekeket!)*

Magam is csak azért hozom ezt fel, hogy tudja meg az az Ausztria, hogy a magyar törvényhozás többet adózik véradó alakjában, mint a mennyivel tényleg tartoznék, viszonyitva Ausztria kötelezettségéhez. *(Mozgás.)*

Kubik Béla: Ebből az következik, hogy nem kellene megajánlani e javaslatokat. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérem Kubik képviselő urat, ne méltóztassék a szónokot közbeszólásaival zavarni. *(Helyeslés.)*

B. Solymossy Ödön: A mi már most az ujonczmegajánlást illeti, ebből egy rész van számitva a hegyi tüzérség részére, egy a taraczkütegek részére, azután a vártüzérség és 3 felállitandó vonatszázad részére. Megjegyzem, hogy a tüzérség létszámának növekedését megokolni különösen azzal lehet, hogy a fősulyt mindenütt erre a legdrágább fegyvernemre, vagyis a tüzérségre helyezik, mert kétségtelen ma már az a tény, hogyha ma egy háboru ütne ki, ugy egy igen fontos, óriási és nehéz kötelesség háramlik a tüzérségre, a melynek első fellépése döntő és romboló hatásu lehet. Statisztikai adatok mutatják ki, hogy a többi fegyvernemek más államok fegyvernemeihez mint aránylanak. Kitünik ezekből, hogy elmaradtunk más államokkal szemben, ámde be kell látnia azt mindenkinek, hogy e fontos fegyvernemben elmaradnunk nem szabad, mert itt határozottan a legvitálisabb érdek forog szóban. *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások balfelől.)*

Én határozottan abban a véleményben vagyok — és ez iránti bizalmamnak kifejezést is

adok, — hogy ha a honvédelmi miniszter ur, mint szakminiszter, nem látta volna be az imént emlitett érdek fontosságát, nem határozta volna el magát arra, hogy a hadügyminiszternek ez iránti javaslatait ide a ház elé hozza, számolva az ellenszenvvel, a mivel itten találkozni fog. Ebből következik, hogy itt fontos érdekek forognak szóban és hogy ezek megkövetelik, hogy a legfontosabb érdek, az ország közbiztonsági érdekei előtt meghajoljunk és igy a törvényjavaslatot kénytelenek vagyunk elfogadni, *(Helyeslés és tetszés a jobboldalon. Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* noha igaz, hogy a hadügyi kormány rosszabb időpontot e javaslatok előterjesztésére keresve sem találhatott volna, mint épen a mai. *(Ugy van! a baloldalon.)*

A mi már most a meglévő állományt illeti, meggyőződésből kell kijelentenem, hogy a meglévő állomány kiegészitése és pótlása égetően szükséges. Szükség van erre annál is inkább, mert az ujabb időben létesitett intézmények és foganatositott intézkedések állandóan a kombattáns állományból vonták el a legénységet, a mit tapasztalatból tudok. És ha ehhez, t. ház, hozzáadjuk még a különböző betegségeket, a melyek előfordulnak a katonaság körében, ha tekintetbe veszszük a felmentő okok érvényesitésének nagyságát, a melyek a törvényben biztositattak, végül ha számbaveszszük azt, mennyien vezényeltetnek el a tisztekkel a tanfolyamokban és az altiszti iskolákban, a vezető parancsnok ugyszólván nem is képes kikalkulálni, hogy az embert tanitsa-e előbb vagy azt a lovat *(Derültség.)* és mindig előfordul, hogy az a esapatparancsnok esak olyan hiányos létszámmal tudott kivonulni, hogy könnyen megesik, hogy szétküldve az elő- és az utóvédet, valamint a tábori őrsöket, esak alig egypár emberrel maradt vissza: mindezek a mellett bizonyitanak, hogy a jelen állapoton változtatni kell, hogy a jelen viszonyok mellett a gyakorlati szabályzatokban előirt kötelezettségnek a vezetők sem képesek megfelelni. *(Tetszés és helyeslés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Ezenkivül, t. képviselőház, egy rendkivül fontos követelmény is mérvadó és ez a legénység kiméléséne a szempontja. A szolgálati szabályzatban ugyanis világosan benne van, hogy a legénységet kiméln kell és ezt a főparancsnokságok ellenőrzik is, de a mi esak megfelelő létszám mellett lehetséges és akkor, ha kellő számu tiszt és legénység rendelkezésre áll. *(Ugy van! a jobboldalon.)* De ha a létszám hiányos, akkor könnyen megtörténhetik, hogy annak a szegény huszárnak, a kit a küldönezszolgálat, istálló- és laktanya-felügyelet, őrszolgálat, és e mellett a sok lóápolás nagyon is igénybe vesz, néha szinte testi épsége van megtámadva. Ha mindezeket figyelembe veszszük és ha szem előtt tartjuk azt, hogy a harczképesség mennyire fog emelkedni ezen törvényjavaslatok folytán, akkor látjuk, hogy azoknak el nem fogadása esetére majd komoly esetben késő lesz a bánat. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Csak nézzük, hogy hova is szükséges ez a felemelt létszám? Honvédségünknél van tiz lovas- és 28 gyalogezred; a közös hadseregnek van 102 gyalog, 4 bosnyák, 4 császárvadászezrede, 26 tábori vadászzászlóalja és 42 lovasezrede, azután jönnek a 14 hadtest, 42 hadosztály tüzérezredek, a vártüzérség, 1 vasuti ezred, 15 utászzászlóalj, vonatezredek stb.

Gabányi Miklós: Az egész világot meg lehetne velük verni, ha magyarok volnának! *(Zaj és mozgás.)*

Elnök: Ne tessék a vitát beszélgetésekkel zavarni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

B. Solymossy Ödön: Azonkivül a haditengerészet, az egészségügyi esapat, a méneskar. Ott vannak a különféle raktárak, az utász-, tüzér-, vonatszerügy, a különféle paranesnokságok, ott van 15 hadtest, 31 hadosztályparancsnokság, 7 honvédkerületi parancsnokság, azután van 62 közös brigád, 8 hegyi gyalogbrigád, 18 lovasbrigád, 15 tüzér és 4 honvéd lovasdandár és 14 gyalog honvéddandár, a sok iskola! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugy látszik, vizsgát tesz!)* Szóval mindezeket a parancsnokságokat, esapattesteket összefoglalva, azt látjuk, hogy a honvédelmi miniszter ur szinte minderre számitott ezen törvényjavaslat benyujtása alkalmával, mert ha ezek közt elosztjuk a szükséges legénységet, akkor egy-egy helyre alig jut egyké ember.

Ezenkivül ugy látszik, hogy a közvélemény különben is sulyosabbnak tekinti ezt a törvényjavaslatot, mint a milyen az tényleg. Ha eloszlatjuk a 9100 közös és 3000 honvédujonezot az ország összes községeire, alig esik egy-egy községre, ha a városokat is felosztjuk, a községek lakossága arányában egy fél ember. Azonkivül nem szabad elfelejteni azt, hogy ezen létszámfelemelés következtében hány ember lesz majd szabadságolható, a mi pedig igen jótékony hatással lesz, holott ma ez aránylag esak igen ritkán fordul elő, mert a paranesnokságok kénytelenek a törvény szigoru rendelkezéseihez alkalmazkodni. Csak egy példát hozok fel. *(Halljuk! Halljuk!)* Épen a multkor jött hozzám egy szegény ember a feleségével. Az asszony mutatta karjait, a melyek egészen tönkre voltak téve a munkától; az ember 50 év körül volt, sovány, alaesony, elkényszeredett és arról panaszkodott, hogy a fiát bevitték katonának és nem tudja kiszabaditani, mert a törvény szerint reá nincsen bebizonyitva az, hogy munkaképtelen, pedig neki olyan baja van, a mely a munkára képtelenné teszi, mert ha kissé megerőlteti magát, összeesik. Természetes, hogy a mikor összeesik, nem futhat el a harmadik községbe orvosért, hogy az mindjárt megnézze, hogy összeesett és bizonyitsa, hogy munkára nem képes. Szóval ez a szegény ember nem képes a fiát kimenteni, holott az egész község mellette

bizonyit, hogy tényleg sulyos beteg és hogy minduntalan összeesik. Most ha ez a törvényjavaslat életbelép, sokkal könnyebben lesznek figyelembe vehetők a méltányossági okok, a mi épen a szegény néposztályon segitene.

De a mi a kombattáns létszám különbeni felemelését illeti, abban a tekintetben egy kérdésre reflektálok, a melyben tökéletesen igaza van Bakonyi Samu t. képviselő urnak, a ki a véderő-bizottság előtt igen szép fejtegetései közben felvetette azt a kérdést, hogy nem lehetne-e ezen létszám felemelésénél gondoskodni arról, hogy a tiszti szolgák egy bizonyos részét, azokat, a kik szinte a kombattáns létszámból vonatnak el, megmenteni a kombattánsok számára. Ezen tiszti szolgákra nézve következő véleményem van. A lovasitott tisztek tiszti szolgáit nem lehetséges megváltani, először is azért. mert a lovasságnál nem kapnánk elég polgári tiszti szolgát, másodszor, mert még kevésbbé kapnánk olyanokat, a kik egyuttal lovagolni is tudnak; harmadszor tekintetbe kell venni azt a fontos körülményt, hogy a lovassági tisztnek az egyenruházatban, a mely sokkal drágább, mint a gyalogosoké, azonkivül a ló felszerelésében is, és saját lovászában is sok pénze fekszik; már pedig jól tudjuk, hogy lovassági tisztjeinknél, kevés kivétellel, bármi történjék lovával, ez igen fontos kérdés, nagy érvágás az illetőre nézve. Okvetlenül szükséges tehát, hogy az ilyen értékes lovak bizonyos katonai fegyelem alatt álló egyénnek őrzésére legyenek bizva. De meg egy ferde helyzet is állhatna elő, pl. mozgósitás esetén, a midőn ott állana a lovastiszt saját lovaival és egyrészt az a czivil szolga felmondaná a szolgálatot, mert azt mondaná egyszerüen, hogy nem megy háboruba, másrészt pedig előfordulhatna az az eset, hogy az a tiszti szolga, ha esetleg valamely csapat tartalékos legénye, kénytelen volna az ő csapatához bevonulni. Igenis, a gyalogságnál és a nem lovasitott tiszteknél — ámbár itt sem lehet figyelmen kivül hagyni a katonai fegyelmet — szerintem meg lehetne oldani valahogy ezt a kérdést, és pedig elsősorban ugy, hogy bizonyos összegü pénzváltságot adnának a tiszteknek, hogy tetszésük szerint esetleg olcsó czivil tiszti szolgát kaphassanak, vagy pedig, hogy azok, a kik ezt nem akarják, bizonyos havi dijazás ellenében egy u. n. puczert tarthassanak maguknak a legénység sorából. Itt főleg a pénzkérdésről van szó és erre nézve igaza van Bakonyi t. képviselőtársamnak, hogy itt tényleg meg lehetne menteni néhány ezer legényt a kombattáns létszámnak. Ezt főleg azért hoztam fel, hogy, ha a vita folyamán esetleg felmerül a kérdés, és a t. honvédelmi kormány is foglalkozik ezzel a kérdéssel, a t. ház sziveskedjék e tekintetben is nézeteimre reflektálni.

Röviden érinteni kivánom a póttartalékosok kérdését is, és ezzel kapcsolatban a kétévi szolgálati időt. A mi a póttartalékosok behivását illeti, az ugyan nem tartozik szorosan ide, de méltóztassék megengedni, hogy erre pár szóval reflektáljak. A javaslat indokolása szerint ez szükséges, hogy a tüzérségnél nincsen elég legénység és az a ferde helyzet fordulhatna elő, hogy megvannak ugyan az ágyuk, de nincs hozzá elég betanitott legénység: tehát szükséges, hogy mintegy átmenetként már idő előtt betanitsanak bizonyos számu legénységet. Hogy szükséges-e, nem-e, azzal bővebben nem foglalkozom, de egy megjegyzésem van erre: az t. i., hogy abban tényleg van valami sérelem, mert itt megszerzett jogoknak elvételéről lehet szó. Az a póttartalékos most várja azt, hogy mikor kerül rá a sor, pedig a szerint rendezte magánviszonyait; a szolgálatban állók ehhez képest rendezték kenyéradójukkal való viszonyaikat, és egy szép napon azon csalódás érheti őket, hogy be kell vonulniok. Ez mindenesetre a szükség folytán történt igy, és van benne némi jogsérelem, de azért ez sem olyan sérelmes, mint a milyennek látszik, mert tulajdonképen maga ez a póttartalékos intézmény is bizonyos igazságtalanságot foglal magában, de ezenkivül még okvetlenül fel kell hozni enyhitő körülmény gyanánt azt, hogy az igen t. miniszter ur mindenféle kedvezményt megad, pl. respektálja a véderő-törvény 31., 32., 33. és 36. §-ainak rendelkezéseit; azonkivül tekintetbe vesz mindent, családfentartási, gazdasági, kenyérkereseti tekinteteket, és mindenesetre olyan méltányos, hogy a hol a behivás által életbevágó kérdések érintetnek, tekintetbe vesz minden olyan dolgot, a mi a szükségszabta kényszert lehetőleg enyhiti. De én a póttartalékosokat csak azért emlitettem meg, hogy ebből kifolyólag rátérjek a kétéves katonai szolgálatra. *(Halljuk! Halljuk!)*

A mi a kétéves katonai szolgálatot, különösen a gyalogságnál, illeti, azt két szempontból lehetne akczeptálni. Először is tény az, hogy póttartalékosi intézményünk egy igazságtalanságot foglal magában, a mennyiben a rendes sorszám-huzás utján igen sok egészséges legény kerül a póttartalékba, csupa véletlenségből, viszont igen sok ember szintén véletlenségből, habár nem rávaló is, a három évi szolgálati kötelezettségbe kerül. A nélkül, hogy a póttartalékosi intézményt ezzel devalválnám, azon szempontból, hogy fegyveres erőnk intenzivitása határozottan emelkednék a gyalogságnál, helyeslem a kétéves szolgálatot a gyalogságnál, mert sokkal több olyan tartalékos katonánk lenne, a ki két évig volna szolgálatban, mint ma, mikor a póttartalékosok csak nyolcz hétig lesznek kiképezve. Természetes, hogy háboru esetében a fegyveres erő értékét mindenesetre csak emelné az, ha kétéves tartalékosok vonulnának be; ez bizonynyal jobb, mint hogyha nyolcz heti póttartalékosok is vonulnak be, mint ma. Ennélfogva a gyalogságnál akczeptálnám annak a kétéves szolgálati időnek a behozatalát, de azt hiszem, hogy anyagi szempontból ez olyan áldo-

zatot követelne, hogy ma még én nem merném állitani, hogy az az előny, a melyet itt kapunk, nem volna-e sokkal kisebb, mint az az anyagi hátrány, a mivel ennek az egész dolognak megoldása jár. Bizonyos, hogy a póttartalékosok becséről háboru esetén igen bajos még ma kritikát mondani; de azt hiszem, hogy azt nyugodtan előre is kimondhatjuk, hogy az az óriási költség, a mibe már eddig is került annak a roppant sok póttartalékosnak a kiképzése, semmi esetre sem lesz egyenértékü azzal a kötelezettséggel, felelőségteljes ténykedéssel, a mely reájuk háboru esetén vár.

A kétéves szolgálat a gyalogságnál, a pénz kérdésétől eltekintve, mindenesetre akczeptálható volna. Ugy látszik azonban, hogy a kétéves szolgálatról a közvéleményben nagyon téves felfogás uralkodik. Én érintkeztem nagyon sok egyszerü polgáremberrel és uriemberrel, és azt láttam, hogy sokan ugy fogják fel, hogy ez a kétéves szolgálat tulajdonképen abból áll, hogy ezentúl mindenki egyszerüen két évet szolgál, és ezzel elérjük egyrészt azt, hogy a különféle kenyérkeresők a munkától, azonkivül az iparosok és mesteremberek a továbbtanulástól csak két évre lesznek elvonva és igy az egész költségnek egy harmadrészét meg lehetne takaritani. Ilyen téves felfogások vannak elterjedve különösen odakint, a mi kedves választóink előtt. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ugy-e, most »kedvesek«! Miért nem világositotta fel őket?)* Én fel is fogom világositani, t. képviselőtársam, legyen nyugodt; mert én előttük ép ugy beszélek, mint itt. Azt hiszem, hogy ezt el is fogja ismerni a t. képviselő ur. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* Ha ugy lehetne keresztülvinni, a mint az a közfelfogásban nagyrészt el van terjedve, természetesen, senki sem volna ellene. De én ezt csak akkor tartanám ily egyszerü módon keresztülvihetőnek, ha quasi, részleges lefegyverzést csinálnánk. Pedig ez abszurdum volna ép ma, midőn, a mint épen beszédem kezdetén mondtam, az összes államok folyton fegyverkeznek, mi quasi devalválnók a fegyvernemeket. Ha azonban a kétéves szolgálatot a jelenlegi teljes tényleges létszám mellett akarjuk behozni, méltóztassék elhinni, hogy ez óriási kiadásokkal fog járni.

Sokkal több fegyvergyakorlat kell, sokkal nagyobb hadgyakorlatokat és összpontositásokat kell teljesiteni; az élelmi branchok költségeit emelni kell; több kellene az összes felszerelési eszközökre, raktárakra, és a mi nagy számot tesz, a lőszerfogyasztás is óriási dimenzióval emelkednék. Mert nagyon természetes, t. ház, hogy ha ma csak egy harmad-ujoncz a létszám, holnap pedig a fele lesz, hogy akkor a lőszer-fogyasztás is nagy dimenzióval emelkednék.

Kubik Béla: Ez helyes!

B. Solymossy Ödön: Tessék még egy körülményt meghallgatni. Ma ugy áll az öreglegénység és ujoncz-létszámnál az arány, mint kettő az egyhez. Ha mi a három évi szolgálati időt két évre szállitjuk le, akkor az öreglegénység és az ujoncz-legények közötti arány egy az egyhez lesz. Mi ennek a következménye? Az, hogy sokkal több kiképzetlen legénységünk lévén, sokkal több gondot kell forditani a kiképzésre is, tehát sokkal több tiszt és altiszt kell. De ha több tisztre lesz szükség, szaporitani kell a katonai iskolákat is, hogy igy több tisztet tudjunk kiképezni. Számolnunk kell azzal a helyzettel is, hogy sok tisztet kell mindig elvezényelni. Ott van a vezérkar, hadiiskola, ott van egy csomó más tanfolyam, a hova tiszteket el kell vezényelni továbbkiképzésre. Hát hogyha még több ujoncz lesz kiképzendő, még több tisztre lesz szükségünk, és feleslegnek is kell lenni, hogy vezényelhessünk el hátrány nélkül annyit, a mennyit most el kell vezényelnünk a különféle tanfolyamokra.

Gabányi Miklós: Most ugyis túlságos sok van!

B. Solymossy Ödön: Ezt talán Gabányi képviselőtársam hiszi! Legyen meggyőződve a t. képviselő ur, hogy a tisztekben mindig hiány van, és majd rátérek, hogy miért.

Kubik Béla: Még sem neveznek ki tiszteket!

B. Solymossy Ödön: Az csak a tartalékos tisztekre áll!

Kubik Béla: Természetes!

B. Solymossy Ödön: Én csak az aktiv tisztekről beszélek.

Kubik Béla: De gyakorlatokon azok is szolgálhatnak!

B. Solymossy Ödön: Természetes, hogy ha mi a tiszti létszámot szaporitjuk, azzal együtt a tiszteket képző iskolákat és tanfolyamokat is szaporitani kell, a mi pedig óriási költséggel jár.

Legjobban azonban az altisztekkel volnánk megakadva, két év alatt jó altisztet nevelni — azt hiszem, a ki szolgált a katonaságnál, mindenki tudja — nagyon bajos. Mit kellene tehát csinálni e részben? Altiszti képző-iskolákat kellene felállitani, a hol mi hivatásos, jó altiszteket nevelni tudjunk, vagy pedig azoknak az altiszteknek, a kikről azt akarjuk, hogy legalább három évig szolgáljanak, mindenesetre biztositani kellene valami pótdijat, vagy valami nagyobb jutalmat. Szóval, t. ház, ez is egy óriási költségtöbbletet idézne elő.

Azonkivül, ha olyan arány állana elő, mint 1:1, akkor sokkal több ujonczot kellene már előre is behivnunk, mert akkor az elvezényelésből, a betegségből, a szabadságolásból beálló hiány sokkal jobban érezhető volna, mint ma, a mikor kétharmad az öreglegénység és csak egyharmad az ujonczlegénység. *(Egy hang balfelől: Franczia országban már behozták a kétéves szolgálati időt!)* Még nem hozták be. Franczia országban most folynak a tárgyalások. A hadügyminiszterium azt felelte a szenátusnak, hogy elfogadja a kétévi szolgálati időt, azzal a kikötéssel, hogyha a szenátus megengedi a had-

ügyminiszternek, hogy bizonyos számu legénységet a mellett is visszatarthasson harmadik évi szolgálatra. Ezt a szenátus nem adta meg neki, hanem utasitotta, hogy két év leforgása alatt okvetlenül hozza be a két éves katonai szolgálati időre vonatkozó törvényjavaslatot. Igy hát csak két év mulva lesz az tényleg behozva. Lehet, hogy csalatkozom, de én igy olvastam. Egyébként ott a legénység intelligenczia tekintetében magasabb fokon áll, mint nálunk, különösen egyes vármegyékben, tehát könnyebb is volna 2 év alatt kiképezni. Ismétlem, a kiképzésnek nem volna szabad szenvednie a két éves szolgálat mellett sem; ezért szaporitani kellene a fegyvergyakorlatokat, szaporitani kellene a nagyobb öszpontositásokat. A lovasságnál is sok többletkiadás volna: lóanyagból, lófelszerelésekből, azonkivül a különféle hadikészletekből is többet kellene beszerezni.

Meltóztassék megengedni, hogy csak egy-két pontra nézve hozzak fel számadatokat. Csak nézzük, hogy azáltal, hogy a fegyvergyakorlatok szaporodnak és nagyobb hadgyakorlatok tartatnak, a lovasságnál és gyalogságnál micsoda költségtöbblet fog előállani? Ma, t. ház, a 42 lovasezrednek szüksége van fegyvergyakorlatokra bevonuló tartalékosok és tartalékos lovak kiadásaira 365.000 koronára. Összpontositásra költsége van ma a lovasságnak 400.000 korona. Különféle altiszti jutalmakra, végkielégitésekre, nyugdijakra 2,600.000 korona. Ez összesen tehát 3,765.000 korona. Most a 42 lovasezrednél a fegyverekhez szükséges töltényekre kell 1,722.000 korona. Ez összesen már circa 5,500.000. Ha most csak ugy számitjuk, hogy ezek a költségek csak egy harmaddal nőnek, akkor a lovasságnál kihozunk közel 2 millió korona évi kiadási többletet.

A gyalogságnál a fegyvergyakorlatok költségszükséglete 4,600.000 korona, összpontositásra szükséges 3 millió korona. Altiszti jutalmakra, végkielégitésekre és nyugdijakra 13 millió korona. Töltényfogyasztás ma már 6,425.000 korona. Ez tehát összesen 27 millió korona. Most vegyük csak azt, hogy egy harmaddal gyarapszik a kiadás, ez már 8,800.000 korona többlet. Tehát a két fegyvernemnél egy-két ilyen pontnál kihozunk már 12 millió korona többletet. Ebből alkothatunk már magunknak hozzávetőleg képet arról, hogy bizony a kétéves szolgálat behozatala nagy dolog, a mely egyeseknek talán nagy előnyére szolgál,

Kubik Béla: Előnyére szolgál a tömegnek!

B. Solymossy Ödön: ... de anyagilag az egész nemzetre óriási áldozatokat ró.

Kubik Béla: Ez igaz!

Gabányi Miklós: Hozzuk be az általános lefegyverzést. *(Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

B. Solymossy Ödön: De, t. ház, a kétéves szolgálatnál egy fontos körülményt is kell számba venni. Könnyü azt mondani, hogy hozzuk be a gyalogságnál a kétéves szolgálatot, de már a lovasságnál ennek behozatala ellen határozottan tiltakoznom kell. Már most előállana az a helyzet, hogy a 3 évig szolgálóknak rekompenzáeziót kellene adni. Hogy milyen formában, azt nem tudom megoldani; vannak szaktekintélyek, a kik tán megtudnák mondani. Mindenesetre azonban kellene olyanforma dolgot behozni, mint Franeziaországban van a hadi tengerészetnél. Ott az a 18 éves fiu, a kinek különben is foglalatossága a hajózás, egyszerüen be lesz irva a haditengerészetbe és 18 éves korától 50-dik életévéig hadköteles. Két periodusban szolgál, az egyik három évig, a második két évig tart, de tartalékba 50 éves koráig tartozik. Mindazok, a kik igy be lesznek asszentálva, kapnak szabad hajózást, t. i. fuvarozási hajózási engedélyt és szabad halászati jogot; és ezért adót nem fizetnek, sőt a kik 25 évig szolgálnak, még nyugdijban is részesülnek. Ott tehát van rekompenzáezió, és nálunk is mindenesetre kellene ilyes valami módot találni, mert nagy igazságtalanság volna az, hogy ha valaki véletlenül bekerül a lovassághoz, az szolgál három évet, a gyalogsági katona pedig csak kettőt. A lovasságról még különben méltóztassék megengedni, hogy egy kissé bővebben is szóljak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ugyanis a lovasságnál — merem határozottan állitani, — tiszta abszurdum volna a kétéves szolgálat behozatala. Erre ellenargumentumként mindjárt fel lehetne hozni azt, hogy a honvédhuszárságnál miért vagyunk képesek csak két éves szolgálati időt kitüzni; de erre majd később fogok felelni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Zaj. Mozgás.)* A ki behatóbban foglalkozott a lovas-szolgálat legkülönbözőbb fajaival, mint én is, a ki önként szolgáltam dragonyosoknál, közös huszároknál, honvéd huszároknál, az, ugy hiszem, igazat fog nekem adni. Méltóztassék tehát nekem megengedni, hogy, minthogy meglehetős tapasztalatot szereztem ebben a tekintetben, némi felvilágositással szolgáljak a lovassági szolgálatról.

Mikor az ujoncz beállit a laktanyába, alig hogy a lónyiró ollóval szabályszerüen lenyirják a fejét, *(Élénk derültség és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: A fejét?)* Szokták azt is mondani! Hát mondom, a mint ez megtörtént és ő megkapja a ruháját, felszerelését, felmegy a szobájába . . . *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Förster Ottó közbeszól.)* Tessék meghallgatni, tudom, hogy képviselőtársam is volt katona, volt Boszniában is, harczban is; elismeréssel adózom neki. Mondom, az a huszár felmegy a szobájába, beöltözik, mindenekelőtt meg kell tanulnia a szobarendet, hogy a szalmazsák nyilása nappal lefelé legyen, a takaró lepedő egyforma nagyságban legyen, a vánkoson elhelyezve csákó és más egyéb, tábori kulacs, málhatáska, lónyüg, zubbony, evőesajka milyen sorrendben legyenek a fej feletti polczon elhelyezve.

Ezt mind meg kell tanulnia; a szolgálat-

vezető őrmester ott áll és nevet a szegény huszár tudatlanságán. Ámbár néha az öreg huszár odajön, és segit neki, a miért aztán a kantinban bizonyos viszontszolgálat jár. Mikor itt végzett, lemegy a nyeregkamrába, meg kell tanulnia a felszerelések, a nyereg, a kantár alkatrészeinek elemzését, a mi pedig egy szegény, nem intelligens fiura nézve igen nehéz. Mikor ezt nagy nehezen elsajátitja, jön a ló. A lótól természetesen retteg, különösen az olyan, a ki életében sohasem foglalkozott lóval. Sárgul, zöldül, kivált mikor az öreg bajtárs a legjámborabb lóra is ráfogja, hogy az malicziózus, rakonczátlan ló. Meg kell tanulnia a lóápolást, a tisztogatást a rettegett patától a füléig, mert a lóápolás nagy gondot követel, és a jó ápolás a közmondás szerint fél abrak. Meg kell tanulnia az istállórendet, a kaszárnyarendet, a szobarendet, azután a fegyverzet és a szijak számait, majd a hadurtól az utolsó csapattisztig mindenkinek a nevét, a csapattiszteknek a lakását is. Ezek csak hozzávetőleg az előzetes tudnivalók, a melyeket a szegény huszárnak tudnia kell. Most hátra van még a kiképzés, a lovaglás, futószárral, a lovardában, a szabadban, a terepen, a gyalogkiképzés, állás fegyverrel és fegyver nélkül, gyaloggyakorlatok, a gyakorlatok szakasz- és századkötelékben, gyalogtüzharcz, fegyverfogások, czéllövészet; ott van továbbá a távolsági lövészet, és azonkivül az a sok elméleti tanulás, a mit ma már egy közkatonától megkövetelünk.

Ott van a fegyverismeret; a kötelességek a harcztéren, különösen a felderitő szolgálatban, az előörsi szolgálat, azonkivül a század- és a szakaszgyakorlatok; a külszolgálat, a járőri szolgálat, előörs szolgálat, szóval egy egész halmaza az ismereteknek az, a mit egy szegény lovaskatonának tudnia kell, és hogy ez a sok tudnivaló bevéssődjék annak a szegény közkatonának az emlékezetébe, erre szükséges a lovasságnak ezen két évi szolgálata; de maradandólag legalább egy-két évre kell a három év, mert tulajdonképen a harmadik évi szolgálat az, a mely a lovast képessé teszi a jó szolgálatra és arra, hogy kötelességét mint önálló lovas a terepen teljesithesse. A lovaglás egyik legfontosabb kelléke a lovasságnak, épen azért ez vesz legtöbb időt igénybe, mert ha nem annyira megbizható az a lovas, hogy teljesen uralja lovát, akkor háboru esetén teljesen hasznavehetetlenné válik. Nem szabad elfelejtenünk, hogy ma tulajdonképen az egyes lovasok vállain van a legnagyobb felelőség, a kik mint küldönczök, parancsvivők és járőrök teljesitenek szolgálatot. Ha az a lovas csak annyira jó lovas, hogy jól meg tudja ülni a lovat, de engedelmességre szoritani nem képes azt: akkor komoly esetben, különösen mint parancsvivő, óriási bajokat okozhat. *(Ugy van! balfelől.)* Számba kell ezenkivül venni a lovasságnál a pótlovak belovaglását is. Méltóztatik tudni, hogy a tisztek és altisztek nem képesek a szükséges lovakat egyedül belovagolni, szükségük van tehát sok olyan jó lovasra, a kik a tiszt utasitásaihoz képest a lovat idomithatják s az ilyen jó lovasok mindig a harmadik évi szolgálatból kerülnek ki. Nagyon fontos dolog az, hogy mentül több lovat tudjunk teljesen engedelmes lovakká idomitani.

Figyelemre méltó követelmény az is, hogy az a közkatona érzéket kapjon azon irányban, hogy a ló kitartását, munkabirását megitélhesse, mert komoly esetekben ez óriási faktor, ez pedig csak hosszabb szolgálat után sajátitható el. Mindenesetre fel lehetne ezzel szemben hozni azt, a mit Nessi Pál t. képviselőtársam mondott, hogy a honvédhuszároknál két év alatt már ki tudják képezni a jó lovast, de erre az a válaszom, hogy igaz ugyan, hogy bámulatos a honvédhuszárság teljesitő képessége; ott az a tiszt, az az őrmester és altiszt tisztán csak robotol és az a legénység szenved legtöbbet, mert forsziroznia kell a lovak kiképzését. De nyugodt lelkiismerettel merem állitani, — a ki majdnem nyolcz hónapot töltött a honvédhuszároknál — hogy ha egyenként vizsgáljuk azokat a honvédhuszárokat, és fel is ülünk azokra a honvédhuszárlovakra, akkor nem fogjuk olyan rózsás szinben látni az egészet, mint a hogy azt fegyvergyakorlatok alkalmával látjuk, a midőn a nagy tömeggel annyira imponálnak, hogy valóban kalapot kell előttük emelnünk, és a hol a német császár is a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott felőlük. Nagyon helyesen jegyezte meg Förster Ottó t. képviselőtársam, hogy a lovasságnál nagy súly fektetendő egyeseknek kiképzésére, mert ennek háboruban igen nagy jelentősége van. *(Mozgás a baloldalon.)*

A honvédhuszároknál számot kell vetni azzal is, hogy a honvédhuszár 5-ször lesz 35 napi fegyvergyakorlatra behiva és hogy háboru esetén nagyon sok tartalékost kapunk a közös hadseregtől. De, t. ház, méltóztassék megengedni még egyet. Ugyanis nagy különbség az, hogy ha mi 42 lovas ezred, 10 honvédhuszár ezred, 6 Landwehr-Uhlánus ezred, 2 tiroli Landschütz és egy dalmát lovas század közül negyvenkettőt jól kiképezünk és a többinél forszirozzuk a kiképzést, mint hogy ha mi összes lovasságunknál forszirozzuk a kiképzést. Azt hiszem, hogy ha az összessel experimentálnánk, háboru esetén mégis csak kudarczot vallunk.

Azon szempontból, hogy igenis a póttartalékosokat megkevesbithetjük, és igy tényleg az egyesek előnyeit is előmozdithatnók, — a tüzérséget, de minden körülmények között a lovasságot kivéve, — csatlakozhatunk azon nézethez, hogy igenis a gyalogságnál behozhatjuk a kétéves szolgálati időt. De előbb számolni kell azzal a kérdéssel, hogy vajjon ezen átalakitások, ujitások által igényelt sokkal több költség nem ingatná-e meg sokkal inkább az államháztartást, és vajjon a mig egy oldalról előnyt nyujtanánk az ország lakosságának, más oldalról

nem tenné-e ez anyagilag sokkal inkább tönkre az országot. Én különben a gyalogságnál a két-éves szolgálati időt elfogadnám; de hogy a póttartalékosok számát csökkenthessük, az egyesek érdekeit jobban megvédhessük; hogy sokkal többet szabadságoljunk méltányos okokból, mint eddig, valamint, hogy az egész fegyveres intézmény intenzivitását előmozdithassuk, sokkal inkább igazolt volna, hogy ha ma ezt a néhány milliónyi áldozatot meghoznók a haza oltárára, és a létszámból származó mindenféle mizeriát megszüntetnők, mert akkor elérjük némileg a fenti czélt és akkor sokkal több milliót lehet megtakaritani. Azon nézeten vagyok tehát, hogy inkább ma emeljük az ujonczlétszámot, mert ezzel a mizeriákat megszüntethetjük és nagyobb előnyöket nyujthatunk, mig később az az áldozat 80—100 millióra is fog rugni. Igy továbbra is fentarthatjuk azért az igazi belértékkel és tekintélylyel biró fegyveres erőnket.

Tegnap Tóth János t. képviselőtársam felhozta azt, hogy a katonaság 1867 óta 2 milliárd és nem tudom hány száz millióba került; hogy a póttartalékosok kiképzése, honvédségünk mennyi milliót emésztett föl. Beszédem kezdetén én is mondtam, hogy sulyos terheket ró reánk ez az egész militarizmus, egy körülményt azonban mégis fel kell ezzel szemben hozni.

Nézzük ugyanis, hogy áll a dolog a tekintetben, hogy ezen roppant sok millióból tulajdonképen mennyi térül vissza az ország adózói, iparosai, mezőgazdái, egyesek kezeihez. Nézzük, mi mindenre van szüksége a katonának. Szüksége van élelmiszerekre, felszerelésekre, az iparczikkek egész halmazára; a sok laktanyára, a gyakorlóterekre, tiszti lakásokra, a melyekért igen szép béreket kell fizetni. Azonkivül a tisztek otthonról élvezett magán-pótlékai.

A dolog ugy áll, hogy ezen költségeknek túlnyomó nagy része az adózók kezeibe visszakerül.

Hogy milyen áldást és hasznot jelent a katona- és honvédállomásokkal biró városokra nézve az a katonaság, annak legnagyobb bizonyitéka az, hogy mint a közelmultban olvastam, megint nagy deputáczió járt a honvédelmi miniszter urnál és kérve-kérte a katonaság megadását, mert ez a városnak és vidékének fellendités ét jelenti. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Nézzük most a legkisebb zsoldostól kezdve, hogy a katonák ellátási költsége mennyi részben marad benn az országban?

Én ugy látom, hogy ennek legnagyobb része itt marad. Hogy történik-e igazságtalanság e tekintetben velünk szemben vagy nem, arról később fogok szólani. Nézzük, hogy egy gyalogos- és egy lovasezred körülbelül mennyi pénzt hoz a városoknak és a vidéknek általában, a hol el van helyezve. Egy gyalogosnál az eltartási költségátalány 242 K 74 fillért tesz ki; a laktanyabér, ágynemübeszerzés, ruházati felszerelési átalány közel 81 K 97 f; ehhez jön a töltények beszerzése, betegápolási dijak stb. . . . költsége 52 korona 82 fillér. Ha már most ezen 242 korona 74 fillérnyi eltartási költséget számitjuk csak és egy várost veszünk például, a hol egy egész gyalogosezred van, a melynek létszámát legfölebb 1585-re teszszük, akkor egy ezred ellátása, egy katonánál 242 korona 74 fillért véve alapul, közel 386.000 koronába jön. Ennyit hagy egy gyalogezred egy városban. Egy ily ezred tiszti létszáma 92. *(Zaj.)* Tessék csak meggondolni, hogy ebből részint el van vezényelve, részint szabadságolva van néhány, ugy, hogy marad átlag 74 tiszt. A 74 tiszt minimum 2000 koronát elköltött az állomáson, pedig sokkal többet számithatnánk, mert még a magánczulágokat is kell számitani. De ha csak igy számitjuk is, 20% levonásával 148.000 koronát hagy ott a tisztikar. Ezenkivül vegyünk fel még 42 lovat, mert ennyi van egy gyalogezrednél, vegyük fel a lóeltartási költségeket per 300 korona, a mi kitesz 12.600 koronát, és ha ehhez számitjuk a fizetett lakbéreket és laktanyabéreket, az összesen kitesz közel 60.000 koronát.

Tehát körülbelül 600.000 koronát hagy ott egy gyalogezred, a legminimálisabban számitva, azon városnak és vidéknek, a hol állomásozik. Ott van pl. Vas megyében Szombathely. Van egy egész lovasezrede. Mi minden marad ott? Egy lovas kerül a különféle átalányok, felszerelési dijak, laktanyadijak és lóápolási dijakon kivül 232 koronába, egy ló eltartása kerül eleség, ápolás, vasalás és gazdasági átalányokat számitva 345 kor. 94 fillérbe; összesen egy lovas 383 koronába és a ló. A pótló beszerzése és egyéb átalánynyal együtt 437 kor. 43 fill.; számitva egy lovasezrednél 1043 legényt, 232 korona eltartási költséggel kitesz 248.000 koronát, ezenkivül marad 973 ló után eltartási költség per 345 kor. 94 fillért számitva, 335 ezer korona és 45 tisztet számitva, s felvéve, hogy minimálisan 2500 koronát költ el, pedig tényleg sokkal többet költ, kijön 112.000 korona. És igy, ha még leszámitjuk is ebből a 10%-ot és hozzáadjuk a különféle tiszti lak- és laktanyabéreket, kijön, hogy egy lovas huszárezred közel 660.000 koronát hagy mint minimumot abban a városban. Mindezeket csak mint minimumot számitom, mert inkább számitok sokkal kevesebbet semhogy 10 krral többet számitsak.

Már most kérdem, kinek van abból a katonaságból haszna? Elsősorban is haszna van a város polgárságának, az iparosoknak, de haszna van a város egész vidékének is, mert hiszen onnét, a falvakból visznek be szénát, zabot stb. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* Kérem, ha felállitjuk, hogy ennyi és ennyi milliárdba kerül a katonaság, ugy fel kell azt is állitani, hogy ebből a sok milliárdból mennyi esik tulajdonképen a költségre, mert az nem kidobott pénz, hiszen annak nagy része az országban költetik el s ezzel a forgalom s a fogyasztás emelkedik. Azért a katonaságon az egész vidék

és a városok kapva-kanak, mert ez tényleg jótétemény arra a vidékre nézve: kitünő piaczot teremt és élénk forgalmat létesit. A honvédség hazánkban fedezi szükségleteit, és reménylem, a közös hadsereg reánk eső része is. A honvédelmi miniszter ur bizonyára azon van, hogy a közös hadsereg szükségleteit szintén innen fedezze aránylagosan. De az azért e tekintetben mégis szükséges, hogy folyton és folyton kérjem a t. honvédelmi miniszter urat, legyen szives továbbra is teljes befolyásával rajta lenni a hadügyi kormánynál, hogy a reánk eső arány teljes mértékében nálunk szereztessék be a szükséglet és azonkivül, hogy, a mennyire a harcz-rendészeti szempontok megengedik, a kint lévő magyar ezredek lehetőleg itt a hazában legyenek állomáson. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Mert ennek, nem tekintve a kérdés anyagi oldalát, nagy előnye az, hogy a katonatisztek és altisztek családjai itt laknak, és gyermekeik itt részesülnek magyar nevelésben. *(Halljuk! Halljuk!)* A mellett nem szabad megfeledkezni azon szempontról sem, hogy harcz-rendészeti és katonai szempontból minden esetben szükséges, hogy a gyanusabb határszélekre, mint pl. a galicziai határra, időközönkint egy-két évre innen vigyenek ki katonaságot, különösen lovasságot, hogy ott a mi lovasságunknak és tisztjeinknek is egy része tájékozva legyenek a terepről, mert ez háboru esetén nagyon fontos; de viszont szükséges, hogy ugyanolyan arányban a hadügyi kormány magyar levegőt beszivni küldjön ide egy-két osztrák lovas ezredet.

Itt akarom felemliteni azon kivánalmat is, hogy csak magyar tiszteket helyezzünk el Magyarországon a közös hadsereg ezredeiben. *(Halljuk! Halljuk!)* Hát ezt imperative kimondani, különféle okokból, igen bajos volna. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tudjuk az okokat! Nagy zaj.)* Kérem, tessék csak meghallgatni. Először is, én azt hiszem, nem tisztán a hadügyminisztertől, vagy a honvédelmi miniszter urtól függ, hogy a katonai iskolák növendékei nemzetiségek szerint olyan arányban jelentkezzenek, a mint ők kivánják, de meg ha jelentkeznének is, és őket tiszteknek kiképeznék, tessék meggyőződve lenni, hogy a magyar részről hamarább válnék ezen arány egyenlőtlenné, mert a magyar tisztek, mihelyest vagyonosabb szülőik vannak, vagy valamely szigoru ezredparancsnokot kapnak, igen könnyen ott hagyják a szolgálatot.

Lengyel Zoltán: Kiüldözik őket! *(Ugy van! Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

B. Solymossy Ödön: Azonkivül nem szabad elfelejteni azon körülményt, hogy magára arra a közös hadseregben szolgáló magyar tisztre nézve is igen sok esetet tudok, hogy az illető tiszt nem lényeges, nem szolgálati, hanem más, kényes magánokokból kérte az ezredparancsnokságtól, a miniszteriumtól, hogy Magyarországból, az ismerős vidékről, az ismerős körökből tegyék ki őket Galicziába, vagy nem tudom hová, és ott boldogulnak, mig itthon kénytelenek lettek volna elhagyni a katonaságot. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Az adósságok miatt!)*

Rákosi Viktor: Egyes esetekből nem lehet hímet varrni!

B. Solymossy Ödön: T. ház! Még egy dolgot leszek bátor felhozni. Az tudva van, hogy nagyon sok fiatal ember önként akar az osztrák ezredekhez menni egyéves önkéntesnek is.

Nessi Pál: Elég rosszul teszik! Gyászmagyarok! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

B. Solymossy Ödön: Nem az a kérdés most, hogy jól teszik-e vagy nem; ez tény, és én csak a tényt birálom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Számtalan önkéntes kimegy a külföldre részben azért, hogy nyelvismereteket is szerezzen, részben pedig, hogy más vidékeket is megismerjen és tapasztalatokra tegyen szert, sőt sokszor arra is van eset, hogy maga az atya hat oly irányban, hogy fia más osztrák-ezredekhez kerüljön, hogy önállóságra, tapasztalatokra és nyelvismeretekre tegyen szert fia az idegenben. *(Fölkiáltások balfelől! Rossz a rendszer! Nem jól teszik!)* Az más kérdés, hogy jól vagy rosszul teszik-e? Megengedem, hogy nem jól teszik. De már most ennek következményeiről sem szabad megfeledkezni. Tudom, magam is szolgáltam olyan ezrednél; pedig az egy magyarszeretö ezred volt, jól esett, hogy velem is volt egy magyar tiszt, és az volt a magyar önkénteseknek u. n. papája. *(Derültség balfelől.)* Az önkénteseknek jól esik, hogy messze idegenben az osztrák tisztek között találkozhatnak magyar tisztekkel. *(Derültség baloldalon.)* Hiába nevetnek t. képviselőtársaim, ez igy van. Arra én is kérem a t. honvédelmi miniszter urat, hogy végre-valahára tessék oda hatni teljes befolyásával, tekintélyének egész sulyával, hogy, a mennyiben azok a magyar ajku tisztek kivánják magyar ezredhez való helyezésüket, azoknak e kivánalma okvetlenül respektáltassék. *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások a szélsőbaloldalon és felkiáltások: El kell csapni, a ki ilyet kér!)*

Rákosi Viktor: Hiszen rossz néven veszik, ha ilyet kér!

B. Solymossy Ödön: Kivételt kell azonban tennünk a vezérkari tiszteknél, azután pedig a hadügyminisztériumhoz és a főparancsnokságokhoz beosztott tiszteknél. A vezérkari tiszteknél ugyanis okvetlenül szükséges, hogy azok magyar és osztrák ezredeknél egyaránt szolgáljanak, mert ott a katonai tudás megkivánja ezt, a mennyiben egy vezérkari tiszt aránylag sokkal gyorsabban avansziroz, sokkal nagyobb a valószinüség arra, hogy aránylag rövidebb idő alatt kap ezredparancsnokságot; ezektől tehát okvetlenül meg kell követelni, hogy mindkét ezrednél szolgáljanak és a katonai tudás szempontjából minél több tapasztalatot szerezzenek. *(Helyeslés.)*

Most pedig még egy nagyon jogos kérést volnék bátor előterjeszteni a honvédelmi miniszter urhoz. *(Halljuk! Halljuk!)* Méltóztatnak tudni, hogy minálunk a m. kir. honvédségnél is megkövetelik azt, hogy a törzstisztek is tudjanak németül és természetes, hogy minden magyarajku fiatalember, a ki aktive szolgáló vagy tartalékos tiszt a közös hadseregnél, kell, hogy szintén tudjon németül. Hát jó. *(Felkiáltások balfelől: Nem jó!)* Én azon nézet mellett vagyok, hogy annál jobb, minél több nyelvet tud az illető és egy olyan konglomerátumban, mint Magyarország és Ausztria, szükséges is, hogy a közös haderőnek egy egységes vezénylő nyelve legyen. *(Mozgás balfelől.)* Ha azonban nálunk megkövetelik, hogy egy honvédtörzstiszt tudjon németül és hogy a honvéd-hadapródiskolákban is tanitsanak német nyelven, akkor kérem a t. honvédminiszter urat, hogy illetékes helyen hasson oda, hogy az összes katonai iskolákban — elkezdve az alreáliskoláktól — bizonyos gyakorlati tantárgyak parallel magyar nyelven tanittassanak. *(Általános helyeslés.)*

Ezzel, t. ház, elérünk egy gyakorlati értékkel biró tényt is, azt, hogy azok a tisztek, vagy fiatal emberek, a mikor kadétként vagy tiszti minőségben ki lesznek mustrálva az ezredekhez, — akár magyar ezredhez, akár osztrák ezredhez kerülnek, — egyformán fogják birni a magyar és a német nyelvet. *(Helyeslés.)* Mert azt a közös intézménynyel szemben jogosan megkövetelhetjük, hogy ha közös a kötelezettség, legyen közös a jog is. *(Általános helyeslés.)* Igy ha az illető egy közös magyar ezredbe kerül, már mint fiatal kadét is abban a kellemes helyzetben lesz, hogy tudni fogja a magyar nyelvet. Ezt jogosan megkövetelhetjük. Ez azonkivül azzal az előnynyel is járna, hogy, ha az az osztrák tiszt vagy katonai iskolából kikerült fiatal kadét csak némi részben sajátitotta is el a magyar nyelvet, a mikor kijön, akárhogyan keverednek is össze az osztrák és magyar tisztek egyes ezredeknél, sokkal jobban fog társaihoz asszimilálódni, ha kölcsönösen birják és tisztelik egymás nyelvét. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Nem akarjuk!)*

Gabányi Miklós: Az osztrák csak maradjon osztráknak!

B. Solymossy Ödön: De okvetlenül meg kellene követelni, — bár most már követeltetik — hogy a közös magyar ezredeknél is minden tiszt — a szolgálati szükséghez mérten — a magyar nyelvet birja, ha mindjárt osztrák is. *(Általános helyeslés.)* Sajnos, ma még vannak esetek, hogy az illető nem tanulja meg; de a mely ezrednél ma már szigoruan veszik a dolgot, ott az illetőt még pretereálják is a magyar nyelv nem tudása miatt. De a vezérkarnál okvetlenül meg kell követelni, hogy minden vezérkari tiszt tudjon magyarul és pedig azért, mert az kap legelőbb ezredet és nem válogatják meg, hogy magyar, vagy osztrák ezredet kap-e; de másrészről, ha a franczia nyelvet megtanulja az iskolákban, megtanulhatja a magyar nyelvet is. *(Általános helyeslés.)*

Mindezek alapján igen kérem az igen t. honvédelmi miniszter urat, hasson oda teljes befolyásával, hogy e tekintetben kedvezőbb helyzet létesüljön. *(Általános helyeslés.)*

Még egy kérésem van a t. honvédelmi miniszter urhoz *(Halljuk! Halljuk!)* és ez a népfelkelési szemlére vonatkozik.

Méltóztatnak emlékezni, az 1886: XX. t.-cz. 10. §-a és az 1887. február 2-án kelt 762. sz. honvédelmi miniszteri utasitás szerint a volt katonai népfelkelők kötelesek a hadkiegészitő parancsnokság állomásain, kivételesen nagyobb községekben a vándor-komissió előtt megjelenni. Ezen volt katonai népfelkelők felett szemlét tartanak. Én azonban nem látom be annak szükségét, hogy ezen szegény népfelkelők még öregebb napjaikra is kénytelenek legyenek sokszor egynapi utat igénylő távolságra elmenni, egész napjukat ott tölteni és ezzel kapcsolatban költekezni, részben napi szükségleteik kielégitése végett, — a mi azonban csak egypár hatost igényel, — részben pedig dorbézolás, kártyázás utján, mihez unalmukban hozzáfognak; e mellett még az utazás is pénzbe kerül. Azonkivül az összes jegyzőknek és bíróknak időt kell mulasztaniok, részint a községi háztartás terhére költekezni.

Én tehát, miután ma már a közigazgatási hatóságnak egy közege, a jegyző az 1889. évi XX. t.-cz. 10. §-a, azonkivül az 1868. évi XL. t.-czikk értelmében mint anyakönyvvezető köteles őket nyilvántartani és szintén kötelesek nyilvántartani a népfelkelőket és miután túlnyomó részben ezen jegyzők ma már anyakönyvvezetők is: arra volnék bátor az igen t. honvédelmi kormányt felkérni, legyen szives ezt a kérdést, — ha szakszerü nézetével nem ellenkezik — olyformán megoldani, hogy igenis a katonai népfelkelők legyenek kötelesek az illető körjegyzőnél a szemlén megjelenni. Csak azok maradhatnak távol, a kik igazolni tudják: hogy betegek, vagy, hogy a családban haláleset fordult elő, avagy harmadszor, hogy külföldön vannak és végül negyedszer, hogy bíróilag meg vannak idézve. A kik ezen dolgokat — mint a melyek elmaradásra okot szolgáltatnak — igazolni nem képesek, azok legyenek kényszeritve mintegy büntetésből az illető járási főszolgabirónál szemlén megjelenni. Meg vagyok győződve, hogy ha ezt keresztülviszszük, egy sem fog elmaradni. Ezáltal ezer és ezer koronát takaritunk meg. Mert csak vegyük fel, hogy kétezer biró és kétezer jegyző van, a kiknek ilyen szemlére be kell vonulniok. Ha ezeket a teher alól feloldjuk, ez 30.000 korona megtakaritást eredményez. Vegyük már mostan számba azt a sok mozgó kommissziót és a népfelkelők nagy számát, a kik vasuton kénytelenek a szemléhez utazni. Mily óriási összeg takarittatik meg az esetben, ha őket e kötele-

zettség alól feloldjuk. Tehát ha terhet követelnek tőlünk, ám segitsenek is a polgárokra nehezedő sulyos terhen ott, a hol lehetséges. *(Helyeslés.)* És én azt hiszem, az igen t. honvédelmi miniszter ur lesz is szives ezt meggondolás tárgyává tenni, és a mennyiben nézetével nem egyezik, lesz szives legalább nyilatkozni erre nézve.

De ezenkivül még egy kérésem van. *(Élénk derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Akkor kell ilyen kérelmekkel előállani, a mikor ilyen törvényjavaslatokról van szó. Ha a kormánypárti nem kér semmit, azt mondják, hogy nem mer, ha pedig kér, kinevetik! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Követeljen!)*

Méltóztatnak tudni, hogy a katonaság átvonulás alkalmával bizonyos illetményeket fizet a tiszt, legénység és ló után; az illető községi előljáróság, ha ott katonai állomásparancsnokság nincs, azonfelül köteles gondoskodni bizonyos tárgyak természetbeni beszerzéséről, a mely közszolgáltatások után járó összegeket azután a csapattest számvivő altisztje szokta kifizetni. Ebben a tekintetben az a kérésem, hasson oda a honvédelmi miniszter a közös hadügyminiszter urral egyetemben, hogy ez a dolog ugy oldassék meg, hogy az összes ilyen közszolgáltatási illetményeket a csapattestnek egy elismervény hátrahagyása mellett nyugta ellenében küldjék meg az illető főszolgabirói vagy polgármesteri hivataloknak. Javaslom pedig ezt azért, mert az átvonulások alkalmával az indulás rendszerint a kora hajnali órákban, nagy sietséggel történik, az elszámolást a számvivő őrmesterek ejtik meg a biróval, a ki esetleg tanulatlan, számolni sem tud, ugy, hogy ámbár mind a két részen a teljes jóhiszemüség forog fenn, mégis a község, illetőleg annak egyes lakosai néha károsodnak is, a mint nem egy esetet hallottam, a mikor 17—18 lakosnak nem jutott az általa nyujtott szállásért a törvényes illetményből. Ha az én javaslatomnak érvény szereztetik, akkor utólag, hozzáértő emberek könnyen megejthetik a kiszámitást és tudatlanságból származó károk nem fognak felmerülni és a polgárság és katonaság közti jó viszony érdekében is szolgálat tétetnék.

Rigó Ferencz: Most a nagyobb méretü kivánságokkal rukkoljon elő!

B. Solymossy Ödön: Még egy körülményre vagyok bátor a t. ház figyelmét felhivni. Az utóbbi időben tátongó és egyre növekedő ür támadt a katonaság és a polgári osztály közt, daczára, hogy a felsőbb parancsnokságok mindent elkövetnek a békés viszony fentartására. Sokszor előfordul ugyanis, hogy a katonaságot a polgárság körében vagy a sajtóban igen erősen megkritizálják, a mi különösen a tisztek között, általános kedvetlenséget szül. Nem tartom helyesnek, hogy a katonaság ott kritizáltassék, a hol nem tudja magát megvédeni, különösen ma, a mikor amugy is kezd a nép vérébe átmenni az a helytelen felfogás, hogy a katonaság teszi tönkre az országot. *(Zajos felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Igaz is! Azon vagyunk, hogy átmenjen! 18 millió kéz dolgozik és egy has emészt!)*

Komoly esetben lehet éles kritikát gyakorolni, de általában kötelességünk védelemben részesitenünk azokat, a kik minden perczben készek, hogy életüket és vérüket a mi védelmezésünkben feláldozzák. Ma azonban igen szokásossá vált a katonaságot minden csekélység miatt erősen megkritizálni és én tisztektől tudom, milyen elkedvetlenedést szül közöttük, ha a katonai intézményt kritizálják, mikor ők annak tekintélyét iparkodnak fentartani. Ne méltóztassanak elfeledni, hogy ennek az intézménynek értéke emelkedik, ha annak tekintélyét emeljük és értéke csorbát szenved, ha tekintélyét csorbitjuk. *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Hiszen a nyakunkra ültettük őket egészen!)*

A törvényhozásnak meg épen nem szabad megengednie, hogy ez a veszedelmes felfogás elterjedjen. Ha történnek olyan esetek, a melyek megtorlást érdemelnek, azok meg is toroltatnak; *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* de azért, hogy egy-egy ilyen eset előfordul, nem szabad az egész intézményt kárhoztatni. Ha egy képviselő elkövet valami helytelent, azért nem szabad az egész képviselőházat elitélni! Nem szabad folytonosan kritizálnunk a katonaságot, mintha bizony azok nem is a mi fiaink volnának. *(Zajos felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Az osztrák szellem! Az a baj! Az intézmény ellen van kifogás, nem a személyek ellen!)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az sem helyes! Hát az helyes, az egész intézmény ellen harczolni? *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kapotsfy Jenő: Igen, ha sérelmet szenvedünk, ha aggályaink és sérelmeink vannak!

B. Solymossy Ödön: Mi sem vennők jó néven, ha a képviselőházat megkritizálnák. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tessék, ha okot adunk rá!)* Ismétlem, nekem katonatisztek panaszkodtak, hogy testestül-lelkestül szolgálnak a hazáért... *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: A hazáért?! Nem! A zsoldért! Nem látjuk, hogy a hazáért szolgálnak! Melyik a hazájuk! A Gesammt-monarchia!)*

Gr. Andrássy Tivadar: Csak egy hazája van a magyarnak! Hogy lehet itt ilyeneket mondani!

B. Solymossy Ödön:... És mégis, ámbár mindenüket koczkára teszik, ha kell, nem részesülnek semmiféle elismerésben. Én tehát a képviselőházra appellálok, mert innen kell a közhangulatot csinálni, és ha az a katonai intézmény látja, hogy itt köztünk védelemben részesül, tessék elhinni, még nagyobb kedvvel és ambiczióval fogja a hazát szolgálni.

A mi az anyagi terheket illeti, elismerem, hogy az ország nehezen képes azokat elviselni;

de viszont, ha a hadügyi kormány igazságos elbánásban részesit bennünket, ezeknek az összegeknek legnagyobb része visszatérül. Mert más az, a mi tönkre teszi a szegény népet: tönkre teszi a lábra kapott nagyzás, a szegény nép zsarolása, a drága igazságszolgáltatás, a sok pereskedés, a pálinka . . . *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Én is figyelemmel hallgatom meg minden képviselőtársamat, legyenek tehát szivesek engem is meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk!)* Tönkre teszi sok más egyéb, az, hogy nem gyámkodunk eléggé felette, mert gyámságra sok tekintetben van szüksége. És én igazat adok a néppártnak abban, hogy gondoskodni kell arról, hogy a kenyérkereső atya vasárnap és hétfőn ne pazarolhassa el az egész heti keresményét. *(Helyeslés balról.)* Ilyen dolgok teszik tönkre a népet, nem a katona, a ki hivatva van hazájáért szolgálni.

Endrey Gyula: A pálinka-törvényeket tessék megreformálni!

B. Solymossy Ödön: T. ház! Erre is természetesen mindjárt azt fogják mondani, hogy talán azért is szükséges tartani a katonaságot; midőn azt állitom, hogy azzal a határozott igazsággal is számolni kell, hogy épen Magyarországon, a hol az intelligenczia kint a köznépnél meglehetős alacsony fokon áll, különösen a nemzetiségi vidékeken — nem beszélek én a dunántúli vidékekről — tessék elhinni, hogy a katonai szolgálat igen jó leczke, nevelőintézet azoknak, mert ott lesznek emberré, mert ott a rendes fegyelem által megtanulnak tisztességet, fegyelmet és engedelmességet és azon rendes életmód mellett a sápadtan bevonuló ujonczból piros-pozsgás ember lesz. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget):* Tessék a szónokot meghallgatni! Ez a diskusszió abéczéje.

Endrey Gyula: Hisz mi nem mondjuk, hogy ne legyen katonaság! Csak a katonaság szelleme ellen van kifogásunk!

B. Solymossy Ödön: Méltóztassanak megfontolni, hogy hány ezer és ezer ember épen annak köszönheti kint a magánéletben a jó kenyérkeresetet és boldogulását, hogy megtanult, magyarul mondva, mórest a katonaságnál. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Teljesen osztozom a tekintetben a t. függetlenségi párttal és mondottam is azt, hogy a kis gyermekek, a kiket katonatisztté nevelnek, már az alosztályokban tanulják a magyar nyelvet. Azt azonban nem kivánhatjuk, hogy az egész hadsereg osztrák része is olyan magyar szellemü legyen, mint mi. Hogy azonban a magyar tisztek olyanok, arról jót állok. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* De azt nem lehet mondani, hogy ha valaki egyszer a császáriaknál szolgál, az egyszerre a Gesammtmonarchiáért és mindig a Kaiserért él és nem ismer többé magyar nemzetet. Azért annak a szive olyan magyar, mint a mienk. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

B. Solymossy Ödön: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én azt tartom, hogy épen a törvényhozásnak kötelessége elsősorban hazánk biztos védelméről gondoskodni. De viszont kötelesség ugy itt a házban, mint e házon kivül lépten-nyomon őrködni a felett, hogy épen azok részesüljenek védelemben mindenféle bántalommal szemben, — jöjjön az bármely oldalról, bárki részéről — a kik leginkább vannak hivatva anyagi és véradóval szolgálni, hogy igy nagyobb anyagi és erkölcsi erőnek örvendjenek, mert csak akkor fognak hazájuknak eleget tenni és csak akkor fogunk tudni mi is egy virágzó, erős országot, erős nemzettel megvédeni.

Azt tartom ugyanis, hogy a kulturális, közgazdasági fejlődés védelmének a fegyveres erő intenzivitási fokával, az anyagi erővel harmóniában kell állania, mert akkor hiába csinálunk 200 millió koronával befektetéseket, hiába épitünk hidakat, muzeumokat, palotákat és nem tudom én miket, ha az egyeseknek anyagi helyzete zilált. De viszont hiába akarjuk országunk felvirágzását előmozditani, ha nem gondoskodunk arról, hogy a virágzásnak indult országot azután meg is tudjuk védeni.

De, t. ház! Midőn most már befejezem beszédemet *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* — méltóztatnak nevetni és haragudni!? *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Dehogy!)* — azon reményben, hogy ezen törvényjavaslatban megtaláljuk rekompenzáczió gyanánt azt, hogy egyes tekintetekben nemzeti kivánataink is érvényesülnek, azonkivül, hogy ezáltal azon rideg, szigoru elbánás, melyben sok folyamodó részesült, midőn méltányos okokból szabadságolásukat kérték, a létszámi mizériák megszünte folytán szintén meg fog szünni és egy szabatosabb elbirálás fog bekövetkezni és az igen t. honvédelmi kormány is rajta lesz, mert ezentul már nem zárkózhatik el a könnyebb felmentések elől, a mi előbb csak azért volt lehetséges, mert sok volt a hiány....

Meszlényi Pál: Emelem poharamat! *(Derültség.)*

B. Solymossy Ödön: ... azonkivül tekintve azt, hogy ezáltal egész fegyveres erőnknek intenzivitását is emeljük, én a törvényjavaslatot még azon szempontból is, hogy hazánk, nemzetünk védelmére mindent el kell követni — igaz ugyan, hogy nem szivből örvendve, hanem csak a kényszer előtt meghajolva — elfogadom. *(Élénk helyeslés és éljenzés jobbfelől. A szónokot számosan üdvözlik. Zajos Hoch! kiáltások a szélsőbaloldalon).*

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem!

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom.

Endrey Gyula jegyző: Holló Lajos!

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN

Holló Lajos: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azon meggyőződésben élek, hogy az a pillanat, a melyben ezen javaslatok tárgyalását a képviselőház megkezdte, az ország jogaira nézve történi jelentőségü; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert először lehet látni, hogy a nemzet közérzülete erélyesen szembe száll azokkal a katonai követelésekkel, melyekkel szemben eddig elmulasztották a nemzet óhajait és kivánalmait képviselni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kinálkozó alkalom ez a magyar politikusnak, hogy ezt a kérdést rekriminácziókkal és szenvedélyekkel teljes alapon kezelje, én azonban legalább a magam részéről ezt az utat nem szándékozom követni, mert őszintén és tiszta lélekkel inkább óhajtanám keresni a kibontakozás utját, mint vizsgálni a szenvedéseknek azon sorozatát, a melyekből a mai helyzet állott elő, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert csekély értékkel bir ezen historikus tanulmányokban azokra az alaptörvényekre reámutatni, a melyekkel Magyarország jogait a hadszervezetben megóvták, a melyeket több oldalról, de egy alkalommal épen gr. Apponnyi Albert t. képviselőtársam részéről a legpreczizebb összeállitásban hallottam, a melyek fényesen mutatják, hogy ezekkel a történi multból és törvényhozási alkotásokból is teljes mértékben lehet deriválni a nemzetnek jogát a hadszervezet felett. *(Ugy van! balfelől.)* Én azonban ettől is tartózkodom ez alkalommal, mert sajnos, a tapasztalat azt mutatja, hogy bármily erősen rakja is le a nemzet alkotmányában, Corpus Jurisában ezeket a törvényeket, az életben mindig annyi értéke van ezeknek, a mekkorát a nemzet életösztöne, szivóssága és ragaszkodása azoknak biztosit és hogy oly államokban, a melyek egy idegen nemzetnek hatalmi rayonjába kerültek, a suly mindig az erőarányokon fordul meg. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A milyen erővel bir egy idegen hatalom egy másik államra hatni, hogy az ő nyelvi, művelődési, hatalmi tipusait reá nyomja egy másik államnak szervezetére és intézményére, oly mértékben rakodnak le ezek és nyomulnak be a nemzet őserejébe, a melylyel örökös harczban állanak. *(Tetszés balfelől.)* De a mint azon idegen államnak ható ereje gyengül és halványodik, akár kodifikálva van az a nemzeti ősjog, akár nincs, előtör és átviszi uralmát azokra az intézményekre, a melyek nemzeti létét képezik. Két nagy parallel futó ilyen erőváltozást lehet ma látni, a melyek részint a keleti határszélről, részint pedig a nyugati határról vonulnak át. Mindkét támadás, a mely minket ért, egész államunk területéig, országunk belsejéig hatolt. Azonban a keleti hatalomnak nyomása már a mult századokban kezd tért veszíteni, már ekkor kezd mindig hátrább és hátrább vonulni. Ezen visszavonulás nyomán pedig a nemzetek bontakoznak ki az ő egyéniségükben, függetlenségükben és a hol annak előtte hóditott területek voltak, ott szabad, független államok keletkeztek. *(Tetszés balfelől.)* Ugyanez a parallel visszavonulás és erőváltozási arány van meg azon nyugati nyomással szemben, a mely szintén behatol egész államunk belterületére. Ausztriának, az osztrák császárságnak, hatalmi arányai ma már megváltoztak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ma már nem áll Ausztria háta megett az a nagy német katonai erő, az a nagy német állami hozzátartozás, a mely megadta neki az erőtartalékot, a mely övezte őt a hatalomnak azon glóriájával, a melylyel behatolhatott hazánkba és más nemzetek közé, hogy saját intézményeit és nyugati kulturáját reájuk oktrojálja. Saját erőviszonyaink és az osztrák császári hatalomnak erőarányai ma már oly mértékben sülyedtek és annyira elhalványodtak, hogy matematikai bizonyossággal meg lehet állapitani, hogy ennek eddigi intézményeit többé ezen területeken fentartani nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi áll ma az osztrák hatalom háta mögött? Ha csak Ausztriának magának népeit is veszszük, nem is az egész osztrák állam, nem is az egész osztrák nemzet. Alig 9 milliónyi az a németség, a mely mint ilyen háttérül szolgálhat a császári hatalomnak. De ezzel szemben áll Ausztriának magának 15 milliónyi más népe és szemben áll Magyarországnak históriailag összefüzött 19 milliónyi népe, a melylyel szemben az a német hatalom többé az ő expanziv, az ő ható erejét nem képes érvényesiteni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* E mellett változott az osztrák császári hatalomnak katonai tartozéka is. Az a régi zsoldos haderő, a melyre a császári hatalom eddig támaszkodott, átváltozott nemzeti haderővé. Az a szuronyoknak nagy tömege, a melyre a császári hatalom talán még ma is véli felállithatni a maga piedesztálját, emberek kezében van, a kik szivvel, nemzeti érzéssel vannak megáldva és csak egy pillanat kell, hogy ez megmozduljon és a császári hatalom összes piedesztáljai ledőljenek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Bámulatos, hogy midőn az erőarányok e szerint annyira megváltoztak, Magyarországon a közéletben eltelt három és fél évtized a nélkül, hogy a nemzetnek közakarata találkozott volna abban a gondolatban, hogy előnyomuljanak azon a téren, hogy a nemzetnek jogai és kivánalmai a császári hatalomnak régi nyomásával és kivánalmaival szemben érvényesüljenek. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Ha ennek okait keresem, hát igaz, abban is van, a mit Rakovszky István t. képviselőtársam is mondott, hogy degenerálódott a magyar parlament, hogy az ellenállási erejét elvesztette. Ámde nemcsak ebben van. Ha mélyére megyünk azon gondolatoknak, a melyek a lelkekben gyökereznek, lehet látni, hogy jóhiszemü, komoly politikusok át vannak hatva ennek a mai helyzetnek az országra nézve helyes és áldásos voltától. *(Halljuk! Halljuk!)*

És ha látom az ő gondolkozásukat, az ő érveiket, egyuttal látom azt a téves irányt is,

a melyben gondolatuk mozog. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mi az ő első felfogásuk, t. képviselőház? Azt mondják: legfőbb érdekünk, hogy uralkodónknak felfogását és érzelmeit tiszteletben tartsuk; legfőbb érdekünk, hogy midőn ő a hadszervezetnek mai formációjához ragaszkodik, ok nélkül ne bontsuk meg azt a köteléket, a mely a nemzet és az uralkodó közt van, ne sértsük az ő érzelmeit, hanem tartsuk azokat tiszteletben. Én azonban azt hiszem, hogyha a legkomolyabb meggyőződéssel vagyunk is eltelve az iránt — a mint hogy én el vagyok telve, — hogy a dinasztiának és az országnak egymás iránt a legteljesebb rokonszenvvel, hogy a jövő iránt és az egymáshoz való füződés iránt a legnagyobb bizalommal kell viseltetnie, mégis az előítéletek tiszteletben tartásánál mindig két határt ismerek és tudok. Az egyik magának a nemzetnek a nagy érdeke, a másik pedig magának a dinasztiának az érdeke.

Rakovszky István: Nagyon szép! Nem szabad a nemzetet lenyügözni!

Holló Lajos: A nemzetnek érdeke, t. képviselőház, akkor, a midőn mi itten körül vagyunk véve idegen fajokkal, a melyeknek nyulványai bejönnek hozzánk és helyet foglalnak határainkon belül, a midőn ebben a korban a faji érzés lángol az emberekben, és ennek delejes árama áthatja az ország határait, ezzel szemben a nemzet az ő ellenható erejét csak ugy birja érvényesiteni, ha állami presztizsét fenn tudja tartani, ha nemzet elsősorban, vissza tudja utasitani azokat a ható erőket, a melyek kivülről épen az idegen fajok uralma révén hozzájutnak. Ha pedig nekem tiszteletben kell tartanom az uralkodóm érzelmeit és azt látom, hogy vagy előítéletet kell nála lerontanom, vagy pedig azt az állami és nemzeti presztizsét kell eldobnom, a melyre a mi nemzeti megerősödésünk alapittatott, akkor tisztelettel bár, de inkább azon előítéletet rombolom le. *(Élenk helyeslés a baloldalon.)* Ne méltóztassanak azonban elhinni, hogy a dinasztiának érdeke a mai helyzetnek az erőszakolása ebben az országban, *(Felkiáltások a baloldalon: Nem is érdeke!)* mert a dinasztiának nem érdeke az, hogy egy másik nagy katonai német állam keletkezzék, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* a dinasztiának nem az érdeke, hogy medret ásson itt a német kultura számára és felkeltse azokat a jogosulatlan aspirációkat és vágyakat, a melyek oly merész szárnyakat ölőknek, hogy a tudós és nemtudós agyvelő azzal tömik meg a német közvéleményt, hogy kár elmenni a Missisippi torkolatáig, midőn itt a Habsburg-ház államainak tág tere és rónái szolgálnak és kinálkoznak ezen aspirációk megvalósitására. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Midőn pedig a dinasztia ezt látja, nem volna neki szabad Mirabeaunak azt a tanitását követni, hogy a Capitoliumtól a tarpéji sziklákig csak egy lépés van. Nem volna szabad elfelejtenie, hogy midőn ő ássa a német kulturának a medrét, ha ez a szakadék nagy lesz, nagyon könnyen a dinasztiának biztonságát fogja megdönteni. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

A Habsburg-dinasztiának igaz érdeke az, hogy szembeszálljon a német invázióval. Ma nem az az érdeke, hogy a németnek legyen előharczosa; ma az az érdeke, hogy hátteret kapjon a nemzeteknek nemzeti érzelmeiben és ragaszkodásában, hogy az összeköttetést az ország és népe és a dinasztia között minél erősebb alapokra helyezze. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)* És ha valakinek sovén-nek kellene lennie és nemzeti enthusiasmussal kellene eltelve lennie, akkor ép a Habsburg-háznak kellene ezekkel eltelve lennie. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Aztán ki mondja meg ezeket, ki bontsa meg, ki rontsa le a dinasztiának előítéletét? Lehetnek egyesek, a kik hazafias meggyőződéssel vannak eltelve; egyeseknek ereje azonban a dinasztiával és a trónnal szemben mindig gyenge. Nem lehet tehát másnak, mint magának a nemzetnek, a mely mindig erős, a nemzetnek, a mely hizelkedésekhez nincsen szokva, a nemzetnek, a melynek nem szabad hamis utakon járnia, a nemzetnek, a melynek a bizonytalan jövő elé nem lehet kétkedéssel, nem lehet csüggedéssel, hanem mindig csak a világosságnak, a biztos haladásnak utján mennie. Ha ezen érzékenység, a dinasztia érzelmeinek és felfogásának tiszteletben tartása komoly lelkekben él, felhivom ugyanazon jóhiszemü lelkeket, hogy fontolják meg azt, a mivel a dinasztiának távolabbi érdeke és az országnak érdeke iránt tartoznak. *(Tetszés balfelől.)*

A másik szempont, a melyet szintén nagy plauzibilitással méltóztatnak védelmezni, hogy mennyivel több erő rejlik épen Magyarországnak exponált helyzetében az ő területi integritásának védelmére, ha nem kizárólag a maga hadi erejére támaszkodhatik, hanem támaszkodhatik arra a nagy haderőre, a mely itt ebben a közös szervezetben van. Ebben azonban egy nagy falláczia van, mert erő rejlik az Ausztriával való államszövetségben, erő rejlik abban, hogy a hadurnak vezénylete alatt a két állam hadereje védelmezi meg egymást a kölcsönös méltányosság alapján és a jogok kölcsönös tiszteletben tartásával, erő rejlik abban, a melyet én nem vonok kétségbe, hogy ez a hadsereg a fegyelmezettség és a kiképzettség magas fokán áll, erő rejlik abban, hogy ez a felszerelésnek minél nagyobb és minél tökéletesebb mértékével legyen ellátva, de mondják meg őszintén azok, a kik ezt az erőt keresik az ország javára, erőt találhatnak-e a közös hadszervezetben, a melyben a disharmóniának, visszavonásnak magvai és csirái oly erősen vannak elhelyezve, mint a közös hadseregben, . . .

Kecskeméthy Ferencz: Fejérvárynak nagy része van abban!

Holló Lajos: . . . a hol vezetők és vezetettek

közt az érzelmeknek, a gondolkodásnak, a nevelésnek, a multhoz való ragaszkodásnak ily óriási nagy választóvonala és választófala áll, a mikor épen kétségek esetében, a hol a fegyvertényeket csak csekély jelentőségü dolgok döntik el, épen ilyen kényes esetekben az összeműködés, egymás támogatása és segitése épen ezen disszonanczia miatt fog megszünni és e miatt fog talán a hadsereg olyan tények elé állittatni, a melyek az országra végzetesek lehetnek.

Hogyan lehet megmagyarázni az erő szempontjából, hogy mig minden ország a legnagyobb erőt a hadseregben a nemzeti érzelemnek istápolására forditja, midőn attól várja azokat a hősies önfeláldozásokat és példákat, a melyek legyürik és legyőzik a nélkülözéseket és küzdelmeket, a melyek csakugyan legendahősökké alakitják az egyszerü lelkü embereket, ezt a magyar haderő kebeléből kiüzik és kikergetik és ezzel akarják az erősségét a hadszervezetnek biztositani. Nem, t. képviselőház, a mi meggyőződésünk az, hogy mielőtt idejönnek és jöhetnek kérelemmel, a melyek a nemzetet anyagi terhekkel sujtják, akkor azokat az önként kinálkozó, ingyen előálló előnyöket, a melyek a nemzeti szervezetnek erősségét képezik, elsősorban a nemzetnek kellene nyujtaniok, hogy tőle viszontszolgálatot kaphassanak. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)* Én bámulom — igazán szólva — azon sok előitélet mellett, a melylyel a hadsereg vezetősége talán fel van szerelve és el van látva, de mégis mindannyian tudjuk, hogy bár a gavallér és honet gondolkodásnak egész helyes tipusait képezik, mégis ezzel a gavallér gondolkodással megegyeztethetőnek találják azt, hogy idejönnek a nemzethez kérni, ahhoz a nemzethez, a melynek kivánalmait megtagadják? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az a kéz, a mely itt ki van terjesztve, egyuttal tiltólag, egyuttal elutasitólag nyilatkozik meg velünk szemben, a midőn jogaink érvényesitéséről van szó. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezért azonban én magunkat okolom, okolom a mi viszonyainkat három és fél évtizeden keresztül! *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A magyar nemzet nem is volt mindig ilyen; a magyar nemzeti törvényhozás multja épen ellenkező példákat mutat fel. Ez a négy évtized degenerálódott, de ha csak annak előtte négy évtizeddel megyünk vissza, az országgyülési küzdelmek férfias példája, az ellenállásnak szivós, lelkes kitartása tárul szemünk elé. *(Élénk tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mások voltak akkor a viszonyok! *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: És a miniszterek is!)*

Kubik Béla: Férfiak voltak azok!

Krasznay Ferencz: Nem kreaturák!

Holló Lajos: Ismétlem, hogy a történiai előzményekre nem akarok egyáltalán kiterjeszkedni, de egyet ennél a dolognál, minthogy némileg parallel és analog a mi mostani viszonyainkhoz, az 1825-iki országgyülés történetéből el kell mondanom. *(Halljuk! Halljuk!)* Ott ugyancsak katonai követelésekről volt szó és az akkori viszonyoknak megfelelően a kormány 12 millió korona megszavazását kérte az országgyüléstől. Az országgyülés komoly tárgyalása mellett, az anyagi viszonyok mérlegelésével négy milliót ajánlott meg a kormány részére. Akkor jött a puhitásnak, a fenyegetésnek, a terrorizmusnak minden eszköze, a melyet az országgyülés ellen kifejtettek. Nem engedték haza az országgyülést, nehogy ezeket a téveszméket, ezeket az izgató eszméket az ország népeihez szétvigye.

Kimondotta a kormány, hogy mindaddig együtt kell lennie az országgyülésnek, a mig ezek a követelések megszavazva nincsenek; előállott a kormány és azt mondta: »Karok és Rendek! Ti nem veszitek figyelembe, hogy itt van a császár és király, a ki atyai gondossággal viselte mindig az ő országának, hü magyar népének gondját. Ime, megöregedett, élete alkonyán áll. Azt várja-e Hűségtektől, hogy midőn az ország érdekében hozzátok folyamodik, hogy segitsétek meg a haderő teljességében, akkor ti mereven elutasitjátok és atyai szivét hozzátok idegenné tegyétek?« És ezzel a felhivással szemben a Rendeknek a válasza ez volt: *(Halljuk! Halljuk!)* Hüséggel gondolunk Felséges királyunk atyai jóságára, de az ország anyagi helyzetét figyelembe véve, ezeket a kivánalmakat ismételten csak meg kell tagadni. *(Élénk tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ő Felségének a kormánya nem gondolta azt meg, hogy midőn ezeket a kivánalmakat idehozta a nemzet elé, egyuttal gondoskodnia kellett volna arról is, hogy e nemzet anyagi forrásai is szaporodjanak. *(Élénk tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ő Felségének kormánya azt tette lehetővé, hogy az ország belterményei elértéktelenedjenek azon drága vámok miatt, a melyek az ország terményei elől a külföldi piaczokat elzárják; ő Felsége kormánya azt tette lehetővé, hogy a belső tág kapunyitás mellett Magyarország ipari fejlődése és gazdagodása elmaradjon, az osztrák ipari fejlettség mellett. Mindez benne van azokban a feliratokban, és a midőn hatodszor is megtagadta az országgyülés és már-már kenyértörésre került a dolog, akkor vált lehetővé, hogy 395.000 frt elfogadása mellett az országgyülés békén eloszolhassék és az ország jogai megóvassanak.

Méltóztassanak megnézni az ezután következő évtizedeket, a 30-as éveket, 1835-öt, 1840-et, az országgyülés akkori küzdelmeit a nemzet nyelvéért, jogaiért, minden téren, mig végre ezek a küzdelmek befejezésüket nyerik abban a nagy epochában, a mely 1848-ban az egyéni szabadságnak és az alkotmányos biztositékoknak magna chartáját állitotta fel! Micsoda hős korszaka az ellenállásnak, milyen tünemények példája a küzdelemnek ahhoz a korszakhoz

képest, *(Tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a melyet alkotmányos életünk elmult három és fél évtizede alatt tapasztaltunk? Pedig a nemzet megerősödését attól reméltük, hogyha mi beveszszük az alkotmány sánczaiba az azokból kirekesztetteket, akkor azok segélyére sietnek a nemzetnek és ime, elértük, hogy a 415 felé széttört és szétdarabolt nemzethez a kormány egyenkint, kerületenkint hozzáfér és őket egyszerüen engedelmes közegévé, engedelmes szolgájává tette. *(Mozgás a baloldalon.)*

Mi azt hiszszük, hogy ezt az alkalmat a nemzet közérzületéből folyólag ragadjuk meg; *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mi abban a véleményben vagyunk, hogy komolyan és higgadtan mérlegeljük a körülményeket.

Előttünk az nem szempont, hogy most csak egy évről van szó, hogy most csak egy évi, provizóriusan való megszavazást kivánnak, hiszen már öt éve, hogy ilyen provizórius intézkedések történnek és azt sem tudjuk, hogy mikor lesz azoknak vége. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Előttünk az nem szempont, hogy Ausztriában olyan kétesek a viszonyok, hogy a kiegyezéssel annyi sok küzdelem áll elő, hogy ezt a nehézséget is a kormányra nézve felvenni talán helytelen. Hiszen nem mi jöttünk ezen katonai kivánalmakkal, nem mi idéztünk elő olyan helyzetet, a mely az ausztriai viszonyokkal is bonyolitva, talán ledönteni képes a hadügyi kormányt. Nekünk azt az alkalmat, hogy most állunk szemben azon imminens követelésekkel, a melyek a hadi felszerelések felujitásában, a melyek abban állanak, hogy a kormánynak ujonnan kell beállitani taraczk-ágyukat és más tüzérségi felszereléseket, hogy erre körülbelül 200 millió frtot kiván az országtól, s ahhoz megkivánt ujonczokat, és az ujonczok megkivánása folytán uj költségeket — mondom — nekünk ezt az alkalmat arra kell felhasználnunk, hogy kijelentsük egész férfiassággal és a nemzeti jogokhoz való ragaszkodással, hogy e kivánalmakhoz hozzá nem járulunk! *(Hosszas, élénk éljenzés a baloldalon és a néppárton.)* nem járulunk hozzá addig, a mig a nemzet kivánalmai a nemzeti jogok terén és a hadbiztosság szempontjából be nem válnak. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És én e követelményeket ezuttal nem bonczolom az önálló magyar hadsereg alapján. A miket Tóth János t. képviselőtársam tegnap oly magvas érveléssel, oly férfias meggyőző kifejtéssel ebben az irányban mondott, azt én teljesen magamévá teszem. Ma is az a meggyőződésem, — és e meggyőződésem változatlan — hogy ezekből a kétes körülményekből és összeütközésekből a nemzet kibontakozni nem fog sohasem addig, mig teljesen reá nem áll a hadszervezetnek külön, önálló alapokon való fejlesztésére. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És mégsem állitok most fel ujabb argumentumokat, illetőleg nem toldom meg azon kétségtelenül meggyőző argumentumokat, a miket ő ez irányban mondott. Nem teszem ezt, mert mégis látom, hogy a nemzet ma két táborra van oszolva, hogy ebben a házban is vannak, kik annak a középkori szervezetnek e megváltoztatását — a mely szervezet különben sincs alakilag meghatározva, — kivánják; én az én érveimet, az én követeléseimet felállitom az egész nemzet közérzülete, az önök méggyőződése alapján, a kik mintegy varázslattal néznek a 67-es törvényekre és a nemzeti közérzület és az önök meggyőződése alapján követelem én a nemzet jogainak érvényesitését. *(Élénk tetszés a baloldalon.)*

Két dolgot azonban — épen talán a tárgyilagosság szempontjából — bocsátok előre, és nagyon kérem t. barátaimat, hogy ezen a téren félreértés ne kisérje az én szavaimat. Meggyőződésem az, hogy az országnak a legtökéletesebb hadi felszerelésekre van szüksége.

Én megrettenek attól a gondolattól, hogy mi odaállitsuk a nemzet legdrágább erejét, vérét, barátainkat, testvéreinket, fiainkat, talán önmagunkat az ellenség golyója elé, a mely csak azért hat győzőleg a mi hadsorainkra, mert tökéletesebb felszereléssel van ellátva. Ez egy megdöbbentő gondolat és még megdöbbentőbb az, hogy ebben a nemzetekre nézve nincs megállás, hogy az emberi elme, a mely a feltalálás terén mindig ujabb és ujabb produktumokat hoz létre és a mely oly sajnálatraméltó épen ezen a téren a nemzetekre nézve, megállást meg nem enged, és hogy a nemzeteknek mindig számolniok kell azzal, hogy az anyagi áldozatok terén készen legyenek ujitásokra.

A másik dolog én szerintem, t. képviselőház, az, hogy egy nemzetnek, különösen pedig egy ellenségekkel körülvett nemzetnek nem lehet az a törekvése, hogy minél kevesebb számu fia legyen a haza védelmére kiképezve; neki arra kell törekednie, hogy minden harczképes tagja, minden ifju és férfiu azzal a tudással legyen felszerelve, azzal a testi és lelki áldozatkészséggel legyen ellátva, hogy a veszély idején az ország védelmére képes legyen.

De mi következik ebből? Az következik-e, hogy mi, egy szegény, tőkehiányokban szenvedő ország, lépést tartsunk azokkal a gazdag államokkal, a melyeknél nem is vész el olyan mértékben az a militáris teher, mert visszakerül nemcsak szénában és zabban, — a mint Solymossy Ödön t. képviselőtársam mondotta, a ki talán még azt is szemérehányja a nemzetnek, hogy a militáris terhekből egy kis rész visszakerül Magyarországba — hanem visszatérül az ipari költségekben is. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nálunk pedig az az összeg is, a melyet a nemzet magára vállalt, tekintélyes perczentuáczióban idegen nép iparának fejlődésére fordittatik.

Mi következik ebből, t. képviselőház? Az következik-e, hogy egy szegény nemzet azzal a fatalizmussal nézzen a jövő elé, hogy az ellen-

ségek, a kik talán ma nem ellenségek, de a jövőben ellenségek lehetnek és a kiknek részéről származó veszélyeket senkinek sem szabad kicsinyelni, mindig mélyebbre és mélyebbre terjesztik ki a harczi kiképzést, mindig ujabb meg ujabb harczi felszerelésekkel látják el magukat, mi ellenben a nemtörődés, a »jöjjön, a minek jönnie kell« álláspontjára helyezkedjünk és kitegyük magunkat legalább is annak a lehetőségnek, azoknak a veszélyeknek, a melyek a hadi szerencse forgandósága által bekövetkezhetnek? A másik lehetőség az, hogy használjuk fel a tőke romjainak azt a meglevő részét, a mely még rendelkezésre áll, a hitelélet ki nem elégitett maradványait és kövessük azon tőkegazdag államok versenyét, a melyet azok a hadi felszerelések terén kifejtenek.

Szerintem, t. képviselőház, egy kicsiny nemzetnek a merev utánzástól a legnagyobb mértékben tartózkodnia kell. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kisérheti figyelemmel a nagy nemzetek példáját, de a legóvatosabb, a legfrissebb gondoskodással kell kikeresnie azokat a módozatokat, a melyek nála lehetővé teszik a harczi készségnek és képességnek elérését. Azonban nemcsak a nagyhatalmaknak, a nagy államoknak módját kell figyelemmel kisérni, hanem a rendelkezésre álló materiális eszközöket is; hisz az ökonomia ma nem polgári tudomány, hanem első sorban és a legnagyobb mértékben hadi tudomány. És a mi más téren való megtakaritásból eredt, azt a rendelkezésre álló erőt, a melyet mindig csak a nemzetnek teherviselési képességéhez lehet szabni, ezt kell a felszerelés jóságának tökéletesitésére forditani. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De még kettő következik ebből, ezen oekonomikus erő-kimélésen kivül. Az egyik az, hogy a legnagyobb kegyetlenség az egyik kézzel bedugni azokat a forrásokat, a melyekből a nemzet erői fakadhatnak, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* az ipari és kereskedelmi fejlődésnek azt a gazdagságát, a mely a mezőgazdasági termelésből kiemelheti az államot a tőkegazdag államok sorába, a mely a militáris terhek elviselését lehetővé teszi, mondom, a legnagyobb kegyetlenség, egyik kézzel ezeket a forrásokat bedugni, a másik kézzel pedig a teherviselési képességét a végsőre csigázni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: Ez a hagyományos osztrák politika!

Holló Lajos: És a legkegyetlenebb gondolat, t. ház, azokat a vivmányokat, a melyeket nemzeti téren elő lehet állitani, a melyeket nemzeti irányban a hadsereg erejéhez lehet hozzáadni, megtagadni és előbb fenekestül ki nem zsákmányolni minden előnyt, a mely e vivmányokból előállhatna, mielőtt a szegény nemzet filléreihez csak a legcsekélyebb mértékben is hozzányulnánk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezeket a nemzeti követelményeket leszek bátor egymásután lehető rövidséggel összeállitani. *(Halljuk! Halljuk!)* Nincsen ezekben semmi ujság; nincsen ujság sem az érvelésben, sem a következtetésben, *(Halljuk! Halljuk!)* de a nemzet jogai nem képeznek divatkereskedést, hogy mindig változatos szineket és formációkat adjunk ide, hogy a publikumot mulattassuk; *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a nemzeti követelmények egy hosszu históriai mult leszürődései; örökké azok maradnak, ha meg nem valósulnak, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és megszünnek, a midőn az életbe mennek keresztül.

Az első követelményünk az, t. ház, hogy az 1867-iki törvények által az összes hadsereg kiegészitő része gyanánt felállitott magyar hadseregben magyar tisztek alkalmaztassanak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez ő Felségének diszpozicziójára van bizva, ő azonban kormánya által ezt a jogát akként gyakorolja, a mint az a nemzet érdekeivel ellenkezik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A nemzet érdekeivel az egyeznék meg, ha ugyanannyi magyar tiszt lenne, mint a mennyi a magyar haderőhöz kell. A nemzet érdekeivel megegyeznék az, hogy minden tiszt, legalább abban a számban, a mint a magyar haderőben szükséges, Magyarországban, a magyar ezredeknél alkalmaztassék. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A magyar érdekekkel megegyeznék az, hogy ne vigyék ki gyermekeinket, ne szakitsák ki a szülőföldnek megszokott köréből és szokásaiból, ne tegyék ki őket a zsenge korban annak a pályájukkal, önmagukkal, viszonyaikkal való meghasonlásnak; ne tegyék ki az elzüllésnek; hogy akkor, a midőn mi más téren nem birunk elég megélhetési módot nyujtani a társadalomnak, ne legyen elzárva ez az ut a magyar nemzet fiai elől; és hogy ne idegeneknek nyujtsuk ezeket az állásokat és helyeket. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És a midőn mi, a törvényhozás tagjai ünnepélyes alkalmakkor magunkra veszszük diszöltönyeinket; felkötjük azt az ősi kardot, a melylyel a trón elé vonulunk, hogy hódolatunkat kifejezzük; és a midőn ott, abban a diszteremben és abban a diszruhában mindnyájunkat a megszégyenülés érzete fog el, midőn lentről felhangzik a német tisztek vezényszava. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Hosszantartó mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget. B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter közbeszól. Zaj.)*

Endrey Gyula: A miniszter ur csak magyarnak született, de osztráknak nevelték!

Holló Lajos: ... abban a diszruhában, ott a diszteremben Kölcsey keserüsége jut eszembe, a ki azt mondta: »Nekünk nincsen már, csak pompára berendezett kardunk; az is köszörületlen!« És a midőn lejövünk és halljuk az ágyuk dübörgését, a melyek végigvonulnak a főváros utczáin, és látjuk az idegen tisztek

seregét: önkénytelen keserüséggel kiáltunk fel: »Miért érdemli meg ez az ország az idegen tisztek kardcsörtetését, és mivel érdemli meg azon nagy inzultust, a mely a nemzet önérzete ellen abban foglaltatik?« *(Élénk tetszés, éljenzés és taps a szélsöbaloldalon.)*

Endrey Gyula: Meghóditott tartománynyal szoktak igy bánni!

Holló Lajos: T. ház! Minden követelményt, a mely a magyar ezredeknek magyar tisztekkel való ellátásából folyik, tartózkodás és minden hiány nélkül kell, hogy felállitsuk. Igy azt a követelményt, hogy a magyar tisztek kizárólag Magyarországon lévő, magyar tannyelvü intézetekben neveltessenek; azt a követelményt, hogy minden magyarországi tiszttől az állam nyelvének ismerete megköveteltessék, hogy magyar honossággal birjon. Mindezek oly elengedhetetlen követelmények, a melyekből semmit elvenni, de a melyekhez talán semmit hozzáadni sem szükséges. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsöbaloldalon.)*

A másik követelmény az állam nyelvének a hadseregben való elismerése. *(Helyeslés a bal- és a szélsöbaloldalon.)* Ha minden állami intézményünkben respektust tudunk szerezni az állam nyelvének és az állam törvényeinek, lehetetlenség, hogy legyen egy szervünk, a nemzet által fizetett és fentartott szerv, a melyben az állam nyelvének a jogát nem lehet keresztülvinni. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és a szélsöbaloldalon.)* És kinek a kedvéért mondjunk le erről? Talán lemondjunk Ausztria kilencz millióny népének kedvéért, a mely azt akarja, hogy az egész monarchiának, mindkét államnak összes nemzetei az ő nyelvét fogadják el egy fontos szervezetben? Vagy talán az osztrák császári udvar kedvéért, mely bármilyen tiszteletreméltó müveltséggel, históriai és családi tradiciókkal bir, mégis idegen a magyar koronához. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsöbaloldalon.)* Az osztrák császári hatalomnak, dinasztiának és udvarnak a magyar trónhoz, a magyar követelményekhez, a magyar eszmékhez semmi köze. És felhivom mindenkinek figyelmét, hogy ha a most megindulo küzdelem áthatja, legalább tudósitásokban vagy hirben, a mi országunk határait, ha Európa szine elé megy az, hogy miért küzd a magyar parlament és a magyar nemzet — azért, hogy a hadszervezetben az ő nyelve és államisága érvényesüljön — és hogy ezzel szemben áll ma, a XX. században, az anarchizmusnak és más veszélyes tanoknak korszakában, az a csekély számu dinasztia, a mely nem becsüli meg annyira egy ország békés trónjának a birtokát, *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és a szélsöbaloldalon.)* hogy annak nyelvét és intézményeit fogadja el, hanem önmaga kényszeriti rá nyelvét és müveltségét arra a nemzetre: akkor egész Európa bámulva és meglepetéssel fogja ezen küzdelmet tudomásul venni, bámulni fog azon, hogy egy 19 milliónyi nemzet ezt türte eddig, és csak most következett el annak az ideje, hogy ezen jogoknak érvényt tudjon szerezni. *(Helyeslés, tetszés és éljenzés a bal- és a szélsöbaloldalon.)*

A harmadik követelmény az állam jelvényeire vonatkozik. Az állam jelvényei tán értéktelen, talán jelentőségtelen dolgok sokaknak szemében, mert annyira meg nem fogható azoknak becse és értéke, hogy azokat talán máshoz hasonlitani sem lehet, mint ahhoz a másik értéktelen dologhoz, a melyet pedig annyira becsülünk, hogy életünket adjuk érte: az egyéni becsülethez. A nemzet becsülete az, a mely az ő jelvényeihez füződik. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsöbaloldalon.)* És a ki azt semmire nem becsüli, a ki azt értéktelen dolognak tartja, épen a legnemesebb, a legértékesebb elemeket dobja ki abból a szervezetből. És még ha közömbösek volnának azok a jelvények, a melyeket tűrnünk kell abban a hadseregben. De nem közömbösek. Százados harczok és küzdelmek szembeállitottak velök bennünket. Az egyik oldalon állott az, a mit ma tisztelni kell, a mely előtt le kell borulnunk; a másik oldalon pedig szembeállottak velök mindig, midőn az állam szabadságáért, területi integritásáért és létünkért küzdöttünk, a mi jelvényeink! Azok a jelvények, az a császári sas a maga jelvényeivel, szineivel, ott lobogott az ellenség táborában, mely ellen küzdve vérünket ontottuk és ezren meg ezren vesztek el. *(Zajos tetszés a szélsöbaloldalon.)* És az a másik jelvény ott lobogott azoknak soraiban, a kik ott állottak ifju mellel, talán tanulatlan fővel, hogy feláldozzák életüket és kivivják az ország szabadságát! *(Zajos tetszés a szélsöbaloldalon.)* És ha önök azt mondják, hogy csekély jelentőségü dolgok ezek: akkor mi erre azt mondjuk, hogy nem ismerik a nemzetnek semmi lélektani motivumát, nem ismerik annak semmi históriai ragaszkodását, mert e nemzet igaz fiai azt mondják: életemet inkább adom oda, mint a nemzet e szent jelvényeihez való ragaszkodásomat. *(Élénk helyeslés a szélsöbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hát 1848—49-ben nem volt osztrák zászló a magyar hadseregnél? *(Nagy zaj és mozgás a szélsöbaloldalon.)*

Holló Lajos: Elfoglalt osztrák zászló lehetett. *(Folytonos nagy zaj.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Tessék elolvasni azokat a dolgokat, ne csak ugy hasból beszélni! *(Nagy zaj és mozgás a szélsöbaloldalon.)*

Szatmári Mór: A császár ellen a magyar szabadságért harczoltak akkor!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: De osztrák zászló alatt! *(Nagy zaj a szélsöbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Bakonyi Samu: V. Ferdinánd zászlója alatt! *(Zaj.)*

Pozsgay Miklós: De most meg önök harczolnak a nemzetiszinü zászló alatt ellenünk!

Holló Lajos: Ezek a jogok, t. képviselőház, a nemzet örök jogaiból folytak és át lettek adva a 67-iki törvényekben, mint a hadsereg vezényletére és vezérletére vonatkozó rendelkezések, ő Felségének, a hadurnak. De ezek a rendelkezések a törvény értelmében a magyar királynak engedtettek át. A szuppozicziő csak az lehetett a törvénynél és a törvényhozásnál, hogy a magyar király az ő királyi jogaiból folyó intézkedéseket tesz meg, és ezen juris reservatákat gyakorolja a magyar királyi korona jogai alapján, nem pedig az osztrák császár jogai alapján.

És azok a törvények is, a melyeket önök tiszteletben tartanak és mi is tiszteletben tartunk, mint az ország törvényeit — ha megváltoztatásukra törekszünk is — ezek a törvények is kimondják azt, hogy Magyarország és Ausztria a teljes paritás alapján áll, hogy a két állam egyenrangu intézményeiben és szervezetében. És én az önök lelkiismeretéhez fordulok, t. képviselőház, az önök lelkiismeretéhez, a kik a 67-iki törvényeket oly magas polczra helyezik: látják-e ezen törvénynek intézkedéseit, belevive a hadseregbe, látják-e, hogy a magyar korona viselője az ő jogát a magyar törvények alapján gyakorolja, látják-e, hogy a dualizmus és a két államnak teljes paritása keresztül van vive, midőn ez a hadsereg vezényszavában, tisztjeinek szellemében, nyelvében, jellemében, jelvényeiben mind megtagadása az államnak, és idegen állami jelvényeknek rákényszeritése. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez, t. képviselőház, az a követelmény, a melyet a nemzet jogai szempontjából felállitunk és a melyhez hozzáfüzöm — csak pár szóval még — a magyar hadseregnek a magyar alkotmányra való felesketését és a magyar hadseregnek Magyarországon való elhelyezését. Ezek azok a követelmények, a melyeket nemzeti szempontból a ma fennálló törvények alapján is fel kell állitanunk, ha itten katonai követeléseket tárgyalni akarunk és katonai kivánságokra az országtól bármily összeget megszavaztatni kérünk.

De áttérek még egy-két kérdésre, a melyet főleg az országnak teherviselése szempontjából és az ország hadseregének biztonsága szempontjából kell felállitanunk. Mindig azt halljuk, — én emlékezem, még gróf Andrássy Gyula t. képviselő ur talán a mult évi ujévi beszédében mondotta, — hogy a katonai terheket arányba kell hozni az ország teherviselési képességével. Ez annyira frázis lett, hogy minden előadónak, minden miniszternek, minden jelentésben a terhek az ország teherviselési képességével mindig arányban állottak. Ugy látszik, hogy ez a teherviselési képesség mindig elmegy addig a határig, a meddig azok az összegek szólnak. Ha ez az összeg kevesebb volna, akkor a teherviselési képesség is kisebb volna, ha nagyobbak a követelmények, akkor a teherviselési képesség is tovább terjed. Ezek azonban mind frázisok; ezekkel szemben a tényeket, az összegeket, a számokat kell vizsgálni, ha az ország teherviselési képességét meg akarjuk ismerni.

Én nagyon kevés számra leszek bátor hivatkozni. A mit katonai terhekként ma az országtól rendes összegben kivánnak, az itteni összeállitás szerint a közös hadi szervezetben a kirótt 361 millióból 126 millió az, a mi az országra esik. Ehhez hozzávéve az ország honvédelmi kiadásait, 39 milliót, — mindenütt leszámitva a saját bevételeket — 165 millió korona az évenkinti rendes összeg, a mely a minimális katonai terheknek csak Magyarországon megfelel. Én nem tudom, t. képviselőház, hogy ezt a hadügyi kormányzat soknak találja-e vagy kevésnek, vagy az ország teherviselési képességével arányban levőnek. Ez a 165 millió abszolute, magában is nagy, de azonkivül hozzájönnek évenkint azok a sokszor elrejtve és titokban csinált más költekezések, a melyekhez ismét milliókkal járulunk. Ime ismét jön 200 millió korona rendkivüli költség, a melyből a ránk eső részt fedeznünk kell! De mérjük a katonai terhek nagyságát azokhoz a dolgokhoz, a melyek megmutatják a képét annak, hogy azok milyen arányban állanak a nemzetnek vagyoni helyzetéhez és azokhoz az áldozatokhoz, a melyeket más téren magára bir vállalni. És akkor majd látjuk, hogy ez a szám folyton nő, mint a lavina és olyan magas lesz, hogy a nemzet azt el nem birja. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ki sem lehet mondani!)*

Hasonlitsuk e terhet azokhoz a terhekhez, a melyeket az ország többi szükségleteire vállalunk, tehát a produktiv kiadásokhoz; mert a katonai kiadások legnagyobb részt improduktiv jellegüek. Produktiv kiadások azok, a melyeket az ország az ő kulturájára, az ő földmivelési, ipari, kereskedelmi és más czéljaira fordithat. Ezek az összehasonlitások pedig azt mutatják, t. képviselőház, hogy a mit hadügyi kiadásokra igénybe vesz az ország részére a katonai kormányzat, az felülhaladja mindazokat az összegeket, a melyeket az ország együttvéve a kulturális, a földmivelési, ipari és kereskedelmi czéljaira fordit. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* A felsorolt valamennyi tárczának költsége 26 millió koronával kevesebb, mint magának a hadügyi tárczának a költsége. És e többi tárczának nem azért nem adunk többet, mert elegendőképen már el vannak látva, hanem nem adjuk meg azért, mert nem birjuk. Nem tudjuk ellátni az országot kellő számu népiskolákkal, hogy a nép legalább az elemi oktatásban részesüljön, nem tudjuk ellátni a beligazgatást azokkal a szervekkel, a melyekkel rendet lehetne csinálni az államban. Nem birjuk, mert nincs meg a rendelkezésre álló összeg. De a hadügyi terhekben már elmentünk azon határokig, a melyek a teherviselési képességet felülmulják. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

És talán még egy mértéket lehetne alkalmazni ennek a megitélésénél. A miniszter ur

bizonyára ép ugy elismeri, mint én, hogy az országnak erőforrásai a mezőgazdaságból erednek. Itt az ipari és kereskedelmi fejlettség, sajnos, oly csekély, hogy ez alig megy másra, mint a mezőgazdaság által kivánt eszközök kielégitésére és beszerzésére. És ha a t. miniszter ur nézi a termelésnek eredményeit, a melyeket az országnak a mezőgazdasága nyujt: hát lehetőnek tartja-e azt, hogy ebből az évenkinti termelési értékből a felét elfoglalja a hadügyi kiadások összege? És vessünk számot azzal, hogyha mindaz az ékes, diszes rónaság, a mely elterül az országban, minden magját, és minden termését odaadná felerészben, az a költség, a mely a hadügyi költségekre szükséges, 19 millió koronával haladná meg ezt az összeget is, azt t. i., a melyet az ország összes mezőgazdasági terményeiből bevesz, — természetesen csak felerészben, — mert csak a felerész vehető számitásba, mint az előállitási költségen felül fenmaradó összeg.

Ezek az adatok mezőgazdaságunk ruinált helyzetében megmutatják a határokat, megmutatják, hogy ne tovább, ellenkezőleg, le erről a veszedelmes lejtőről, és vissza oda, a hol az ország rugalmas erejét visszanyeri. *(Tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hiszen, ha kimeritjük az ország erőforrásait, ha csak a hadi fejlettségre fektetjük a fősulyt, akkor ugy járunk, mint az osztrák ármádia a nápolyi expedicziő alkalmával, mely eljutott Rómáig, de ott elfogyott a pénze, ugy, hogy csak Niebuhr porosz követ személyes kezessége mellett volt képes ideiglenes kölcsönöket felvenni és az expedicziót folytatni. *(Derültség.)* Lehetetlenség a nemzet erőforrásait enerválni béke idejében való katonai szolgáltatásokra, mert a veszélyek idői csak később következnek el, és akkor meg kell lenniök azoknak a tartalékoknak, a melyekhez szükség esetén nyulni kell. *(Élénk tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nem akarok messzebbmenő fejtegetésekbe bocsátkozni; csak kijelentem, hogy arra fektetném a fősulyt, hogy beismertessék, miszerint a kaszárnyaképzésnek az a rendszere, a mely ma fennáll, az ország védelmi czéljaival meg nem egyezik. *(Élénk tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ez elvonja 3 éven keresztül a termelő tőkétől a munkáskezet; ez azzal a kaszárnyaképzéssel, a sok mellékes dologgal, a czifraséggal, a parádéval, a defilékkel, az idegen vezényszók betanulásával elvesztegeti az időt. Az a kitanitás, a melyet előttem szóló képviselőtársam az abrakos-tarisznyától kezdve minden létánián végigvitt, mind német nyelven történik, és azt mutatja, hogy az a kaszárnyaképzés, a melyet eddig követtünk, teljesen helytelen.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagy tévedés! Szántszándékos tévedés!

Holló Lajos: És ez a kaszárnyaképzés nem adja meg azt a legfőbb követelményt, a melyet a katonától kivánnunk kell, hogy t. i. lőfegyverével a lehető legjobban tudjon bánni, mert épen a sok mellékes dolog miatt ebben a rendszerben a lövési képesség kifejtésére nem lehet elég sulyt fektetni. *(Élénk tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Én azt hiszem, mihamar át kell térni a katonaképzésre nézve bizonyos mértékben a népies felfogásra, hogy azt az állampolgárt minél kevésbbé vonjuk el élethivatásától. Ifjuságának idejétől kezdve otthon, szülőhelyén, téli időben, a mikor legkevésbbé akadályozza munkája, a lőképzés egész fokozatán keresztül kell vinni, hogy lövési képességet, mozdulatot, testgyakorlást, szóval mindent elsajátitson, hogy mire a kaszárnyába kerül, lehetőleg kész anyag álljon ott rendelkezésre, és ott rövid idő alatt, leszállitott szolgálati idő mellett a tüzetes begyakorlás lehetővé tegye azt, hogy azokat a megtakaritásokat elérjük, a melyek lehetővé teszik a felszerelések terén azon összegek beszerzését, a melyektől elzárkózni nem lehet. Itten Szemere Miklós t. képviselőtársam a mult esztendőben mutatott rá, hogy azok a nagy ideák, a melyeket a népies képzés bevezetésénél felemlitünk, nem elérhetetlenek, hanem vannak államok, igy Svájcz, Szerbia és mások, a melyek behozzák azt, hogy a nép a lövésben magát teljesen begyakorolja, fegyverekkel látják el, s az előképzés minden fokán végigvezetik. Ezek tehát mint előzmények más államokban már megvannak; ettől a mi hadseregünknek sem lehet elzárkózni és keresni kell az alapot arra, hogy az országot e részben is kedvezőbb helyzetbe juttassuk.

De, t. képviselőház, nem időzöm tovább e kérdésnél, *(Halljuk! Halljuk!)* hanem még mielőtt befejczném beszédemet, számot kell vetnem egy nagy ellenvetéssel, a mely arra vonatkozik, hogy a nemzet jogainak és a nemzet kivánalmainak a hadszervezet terén azért nem lehet érvényt szerezni, mert a nemzetiségi viszonyok utját állják annak, hogy az állam jogai nyelvi és más tekintetekben érvényesülhessenek. Az a különböző széthuzó néptöredék és nemzetiségi töredék kell, hogy egy nagy vasabroncscsal legyen összetartva, a melyet a hadsereg nyelvében, szervezetében vélnek feltalálhatni.

Hát én azt hiszem, t. képviselőház, hogy a magyar politikai világban keveset, vagy senkit sem lehet találni aktiv politikust, a ki az Ausztriával való összeférhetetlenségnek igazi, bevallott politikai hivője lenne. De ha azt az ideát terjesztik Magyarországon, ha azt propagálják, hogy Magyarország nemzeti jogainak érvényesülése nem lehetséges Ausztria nemzetiségi viszonyai miatt, ugy ez képes a nemzetet odavinni, hogy akkor inkább az Ausztriától való elszakadást propagálja, mintsem hogy a nemzeti jogairól való lemondását fogadja el. *(Élénk tetszés és helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De én azt hiszem, t. képviselőház, hogy ez egy hamis tan, hogy ez meg nem áll, hogy ez

maguknak a törvényeknek és az ország viszonyainak világos ismerete alapján ledönthető.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Vannak, a kik mást hisznek! *(Mozgás a baloldalon.)*

Holló Lajos: Hiszen Magyarország nem nemzetiség. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Magyarország egy önálló állam, a mely Ausztriával paritásos viszonyban van. Magyarország nyelvi és nemzeti követelményeit tehát nemzetiségi igényekkel és követelményekkel összehasonlitani teljes lehetetlenség. Hogy nemzetiségi viszonyaink, nemzetiségeink vannak? Mely államban nincsenek? Hiszen magyar honpolgárok élnek Szerbiában, Romániában, Ausztriában. Minden államnak megvannak a maga nemzetiségei, és nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy e nemzetiségi viszonyok miként alakultak idáig.

Nem felejtjük mi el a magyar faj ellen elkövetett százados vétkeket és mulasztásokat, *(Zajos helyeslés balfelől.)* a melyek nemcsak a kipusztitásban és a kiirtásban, de az átoltásban, az idegen fajok kedvezésében, az idegen fajok betelepitésében és szaporitásában vélte ez irányban a hatalmi érdeket szolgálni; *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és ha mi most vissza akarjuk a tért hóditani e hazában, ha nemzetileg meg akarunk erősödni: ezzel csak azon históriai multnak hibáját tesszük jóvá, a melyet önvétkünk nélkül követtek el velünk szemben és ezen törekvésünk számára egy hatalmas fegyvert, első sorban a hadszervezetben akarunk teremteni, a melyhez tömméntelen áldozattal járulunk hozzá, a melynek kedvéért anyagilag talán ruináljuk magunkat, melytől tehát megkivánhatjuk, hogy nemzeti erősbödésünk tényezőjéül szolgáljon, hogy erősbödjünk és ne gyöngüljünk általa. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De talán nem Magyarország nemzetiségi viszonyai, hanem Ausztriának viszonyai azok az akadályok, a melyek a mi jogaink érvényesülését akadályozzák.

Ausztriának a viszonyai nem mennek parallel a magyar viszonyokkal. Ausztriában az a két nagy történeti nemzet, a mely ott a németséggel szembeszáll, a cseh és a lengyel, nem azon a nivón áll, a melyen Magyarország nemzetiségei. Azok históriailag régen kialakult nemzetek voltak, tartományi különállásukat mindvégig fentartották Ausztria németségével szemben. Ha tehát ők nemzeti jogokat követelnek a maguk részére, egy bizonyos históriai folyamat alapján, nemzeti erejük felszaporodása alapján követelik; *(Helyeslés balfelől.)* de hogy erre Magyarország, most legalább, tápot nem ad, az abból következik, hogy ime most ég és lángol legjobban ez a nemzeti küzdelem Ausztriában, mikor ezek a nagy nemzeti igények Magyarországban elismerve nincsenek és nem érvényesithetők. Azok meginditották a harczot; Csehország a maga nemzeti és nyelvi igazaiért küzd és harczol.

Hogyan foly tehát be Magyarország nemzeti jogainak elismerése arra a nemzetiségi küzdelemre, a mely Ausztria békéjét lenne hivatva az önök felfogása szerint helyreállitani? Az a nemzeti küzdelem én szerintem független a magyar államiság gondolatától. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Igaz, és mondjuk is, hirdetjük is, hogy Magyarország nem lesz kapható a jövőben sem, a mint a multban nem volt, egy más nemzet nemzeti jogainak eltiprására és konfiskálására. Magyarország volt az, 1848-ban is és 67-ben is, a mely Ausztriának alkotmányos intézményeit, viszonyait garantálta és talán még ma is Magyarország a legnagyobb garanczia annak, hogy ott a parlamentáris viszonyok fenmaradnak. De bármilyen legyen a helyzet, mi minden beavatkozást Ausztria viszonyaira nézve magunktól visszautasitunk és azért nem fogadok el olyan argumentácziót, a mint előttem is hangzott, hogy követeljük meg, hogy Ausztria katonai intézeteiben a magyar nyelv kötelező tanitása megköveteltessék. Ne követeltessék meg. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem szükséges nekünk az, hogy Ausztria népei előtt gyülöletesek legyünk.

Hát kell minekünk az, hogy az előtt a cseh, lengyel, vagy német tiszt előtt gyülöletesek legyünk, mert nekik a magyar nyelvet az iskolában tanulniok kell? *(Helyeslés balfelől.)* Mi értelme van ennek a nagy asszimilálódási törekvésnek, a melyet t. előttem szóló képviselőtársam hangoztat? Magyarország kell, hogy az ő aspiráczióival kizárólag az ő határain belül maradjon. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Magyarország nem akarja, hogy átcsapjanak ezek a lángok, a melyek az ő lelkében égnek, Ausztriába is. Elég nehéz a küzdelmünk Magyarország határain belül. Hogy ennek a feladatnak megfelelhessünk, elég férfias a munka, mely a nemzetre vár. Hogy a mi aspiráczióink addig terjedjenek, hogy Ausztria határain túl is a magyar nyelv zengését hallhassuk, ez a mi aspirácziónkat, ambicziónkat le nem köti, s ez magában véve is helytelen volna.

Nem ebben van, t. képviselőház, én szerintem, nem ezekben az ugynevezett igazságokban rejlenek ezen viszonyok fentartásának titkai. Nem abban az igazságban, hogy a védelmi szervünk nagyobb, ha a mai hadi szervezet fenmarad; nem abban, hogy a nemzetiségi viszonyok felfordulnak, hanem abban, hogy a magyarság pártos és gyenge volt az elmult időkben és ezzel a gyenge nemzettel szemben birták ezeket a viszonyokat fentartani. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* A szétzüllött, a felekezeti féltékenykedések által felbontott magyar nemzet kénytelen volt türni, hogy ezeket a viszonyokat ellene kiaknázzák.

És milyen más volt a közvéleménynek kialakulása ez irányban, a mint már az előbb

hivatkoztam rá, a multban és az elmult évtizedekben.

A multban alulról támadt a nemzeti közérzület és a nemzeti közvélemény. Azoknak a leszürt nagy szervezeteknek az alapján, a melyek a históriából nőttek fel és históriai háttérrel birtak, olyan családok érzelméből került elő, a melyek századokon keresztül hozzá voltak füződve a nemzet multjához, a melyekből hősök és vértanuk kerültek ki. Alulról keletkezett ez a nemzeti közvélemény és közérzület, a mely szembe tudott helyezkedni ezekkel az áramlatokkal. Az elmult évtizedekben pedig ez a közvélemény felülről nyomódott rá a nemzetre, rányomódott olyan tényezők által, a kiknek a nemzettel való összeforradása sok tekintetben nem oly régi keletü, hogy átszivhatták volna a nemzeti lelkesedésnek azt a masszáját, a melylyel rendelkezni kellene ilyen osztályoknak.

Azok odaszegődtek a hatalom szolgálatába, sokszor, hogy egyéni érdekeket elégitsenek ki; azok ezen nemzeti eszmék iránt a kicsinylésnek, a gúnynak, a lenézésnek mindenféle skáláját alkalmazták. És ha ez még nem volt elég, akkor a nagyzási hóbort eszméjét villogtatták meg a nemzet előtt, hogy többet követeljen, hogy nagyobbat merészeljen és ne álljon meg a reális politika azon szilárd alapján, a melyre századokon keresztül helyezkedett a nemzet. És a hatalom is kivette a maga részét ezen közvélemény dirigálásában és a közérzület felkeltésében. Az elvmegtagadásnak példáival, a hatalom kezelésének önző célokból való példáival, a felekezeti érdekek és széthuzások elvetésének vagy legalább is eltürésének politikájával . . .

Rakovszky István: Kijátszásnak! Egymás ellen!

Holló Lajos: A nemzeti közérzület megjegeczesedésének akadályozásával tündökölt mindig *(Ugy van! Ugy van!a szélsőbaloldalon.)* És ha ezzel szemben mi azt hiszszük, hogy igenis az igazságnak szövétnekét nem ezekben az argumentumokban, de a nemzetnek jó itéletében fogjuk feltalálni, akkor elsősorban számitunk az önök hazafiságára is, számitunk arra, hogy az önök lelkületében is feltámad a kötelességnek az az érzése, a melylyel a nemzet iránt tartoznak. És számitunk a magyar fajnak meggyőződésére, hogy látja azt a faji uralmat, a mely itt veszélyeztetve van. látja azt a küzdelmet, a mely körülöttünk folyik és a mely mindenütt a nemzeti megerősödésnek példáit mutatja, hogy a kishitüségnek, a dermedtségnek, az elaléltságnak eddigi viszonyaiból, helyzetéből kibontakozzék és oda álljon a szuverénitás egyenrangu faktorául. Eszébe fog jutni Nagy Frigyes mondása: »Meguntam szolgák felett uralkodni.« Eszébe fog jutni, hogy egy nemzet felett még az uralkodás sem bir becscsel, ha a nemzet szolgalelkü, *(Élénk éljenzés és taps a bal- és szélsőbaloldalon.)* és csak akkor bir becscsel, ha a nemzet egyenrangu tényezőiül küzdi fel magát a szuverénitás másik tényezője, a korona mellé. Ha egyenlő magaslaton áll, ha egymást tiszteli jogaiban, szervezetében, akkor a trón és a nemzet az összhangnak, az egymás megértésének igaz utjára tér át. És csakis ezen esetben lehetséges a nemzeti boldogulásnak és a trón biztositásának alapját megvetni.

Az az ut, a melyet önök követnek ezen javaslatnál és azon katonai szervezetnél, a mely ma fennáll, messze vezet ettől. Ez nem nyujtja a nemzet biztonságát, ez kételyeket támaszt, hogy ennyi áldozat mellett is meg vagyunk-e védve, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon,)* el vagyunk-e látva azokkal a szervekkel, a melyekkel képesek vagyunk megküzdeni a világ nagy versenyében. Önök maguk rontják le bizalmunkat azáltal, mikor azt mondják, hogy ennyi áldozat mellett az ország még nincsen felszerelve és nincs szervezve, hadiereje nincs ellátva a szükségesekkel. És ekkor mi azt mondjuk: nincs más megoldás hátra, mint ezzel a rendszerrel való teljes, tökéletes, végleges szakitás. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Az előitéleteknek, a makacskodásnak legyen vége. Nem lehet a százados családi hagyományokból, tradiciókból a császárváros kényelme, szük látköre szempontjából trónok és nemzetek viszonyait mérlegelni. Az kis látkör, uraim, annak alapján nem lehet végleges megoldásokat keresni. A nemzetnek lélektani alapjaira kell helyezkednünk, azokat az igazi okokat kell keresnünk, a melyek ez irányban a megoldást és a végleges eredményt előidézik. *(Helyeslés balfelől.)*

Ezek alapján én nem járulok hozzá a szőnyegen lévő javaslathoz, *(Zajos helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hanem bátorkodom a következő határozati javaslatot beterjeszteni *(olvassa)*:

Határozati javaslat. Ausztria és Magyarországnak a pragmatika szankcióban megállapitott együttes birtoklásából és kölcsönös védelmi kötelezettségéből nem folyik az, hogy ezt a kötelezettséget közös hadügyi szervezet által teljesitsük, a mely idegen nyelvével, jelvényével, zászlajával, szellemével, mivelődési eszközeivel kizárja a magyar nemzetnek oly gazdag és fényes multtal dicsekvő ősi, hadi és katonai erényeinek érvényesülését. Mely közös szervezet nem felel meg régi törvényeinkből folyó nemzeti követelményeinknek, nem felel meg az általános hadkötelezettség állami feltételeinek és a modern hadtudomány, az európai hadrendszer és szervezet technikai, s taktikai szabályainak és követelményeinek sem képezi egyedüli és kizárólagos feltételét. Ellenkezőleg a két államnak egymástól való teljes függetlensége megköveteli, hogy mindkét állam haderejét a legfőbb hadur vezénylete alatt önálló alapokon szervezze. E szerint tehát csakis az önálló magyar hadsereg az, a mely ugy az ország állami függetlenségének, mint a trón és a nemzet biztonsága iránt

támasztható követelményeknek egyedül felel meg. Minthogy azonban jelenleg sem a hadszervezet-kérdések, sem az ország közjogi rendjének uj és megfelelő megállapitása nincs napirenden, ennélfogva a szőnyegen levő javaslat elutasitása mellett kimondja a képviselőház, hogy a kormány a ma fennálló törvények alapján haladéktalanul tegyen intézkedéseket a következők iránt:

1. Az összes hadsereg kiegészitő részét képező magyar hadseregben kizárólag magyar tisztek alkalmaztassanak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezen tisztek magyar tannyelvü és kizárólag Magyarországon fennálló katonai intézetekben képeztessenek. A magyar honosság és az állam nyelvének teljes ismerete minden tiszttől, ki a magyar hadseregben szolgál, megkövetteltessék; a magyar tisztikar egy konkrétuált státust képezzen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

2. A magyar hadsereg kiképzési és vezényleti nyelve az állam nyelve legyen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

3. A magyar hadseregben kizárólag az állam jelvényei, zászlaja és czimere használtassanak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

4. A magyar hadsereg tagjai a magyar alkotmányra esküt tegyenek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

5. A szolgálati idő két évre leszállittassék. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

6. A katonai büntető törvénykönyv és eljárás elkészittessenek. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

7. A magyar hadsereg kizárólag az ország területén nyerjen elhelyezést. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: T. ház! Az idő előre lévén haladva és szólásra még többen lévén feljegyezve, a tárgyalást félbeszakitjuk.

A holnap d. e. 10 órakor tartandó ülés napirendje azonos lesz a mai ülés napirendjével. Kérem a t. házat, méltóztassék meghallgatni a főrendiház részéről vett üzenetet. *(Halljuk! Halljuk!)* A főrendiház elnökétől ugyanis értesülést vettem, hogy a főrendiház változatlanul elfogadta a czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. márczius hó 5-ikén kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről, a czukoradóról szóló törvények némely szakaszainak módositásáról és kiegészitéséről és az ország némely törvényhatóságaiban mutatkozó keresethiány enyhitése czéljából elrendelendő közuti munkák költségeinek fedezéséről szóló törvényjavaslatokat. Kérem a t. házat, méltóztassék ezt tudomásul venni, hogy ezen törvényjavaslatoknak legfelsőbb szentesités alá való terjesztése haladéktalanul eszközöltessék. *(Helyeslés.)* E czélból kérem, méltóztassék a mai ülés jegyzőkönyvét nyomban hitelesiteni.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvet).*

Elnök: Van-e észrevétel a jegyzőkönyv ellen, t. ház? A mennyiben nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

T. ház! A holnapi ülés napirendjére vonatkozólag nem mondtam ki, hogy holnap, szerdán az interpellácziós- és inditvány-könyvek felolvasása is napirenden lesz. Erre nézve csak azt a megjegyzést teszem, hogy miután ez a házszabályok értelmében magától értetődik, *(Helyeslés.)* ezeknek külön napirendre tüzése nem szükséges. Ezzel az ülést berekesztem. *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Holló!)*

(Az ülés végződik délután 2 óra 5 perczkor.)

192. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 január 28-án, szerdán,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések. — A miniszterelnök benyujtja a Magyarország és Ausztria közt tiz évre kötendő vám- és kereskedelmi szövetségről; az 1851. évi vasuti üzleti rendtartás hatályának további fentartásáról; az osztrák-magyar vámterület autonom vámtarifájáról; a magyar korona országainak pénzügyminisztere és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok pénzügyminisztere között az üzletüket az osztrák-magyar monarchia mindkét államára kiterjesztő vállalatok kétszeres megadóztatásának elkerülése, valamint az egyenes adók körébe tartozó némely más ügyek iránt létrejött egyezményről s végül a Dunán gőzhajón való szállitás után járó adó megszüntetéséről szóló törvényjavaslatokat indokolásaikkal és a vonatkozó kimutatásokkal együtt. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az 1899. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Gresskowitz Vilmos interpellácziója a földmivelésügyi miniszterhez a Szeben megyében fellépett száj- és körömfájás ellen alkalmazott hatósági intézkedések tárgyában. — A földmivelésügyi miniszter válasza. — Benedek János interpellácziója a miniszterelnökhöz mint belügyminiszterhez, a nyomtatványok utczai árusitása tárgyában. — A belügyminiszter válasza.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, b. Fejérváry Géza, Láng Lajos, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét Szőts Pál jegyző ur vezeti, a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat Endrey Gyula jegyző ur jegyzi.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve hitelesitve lévén, annak felolvasása nem szükséges.

Bemutatom a főrendiház elnökének átiratait, melyekben értesit, hogy a főrendiház

a kivándorlásról,

a külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról,

az utlevél-ügyről,

három uj csendőrkerület felállitásáról,

a határrendőrségről és a

Magyarország és Ausztria között Szepesvármegye és Gácsország szélén az u. n. Halastó körüli területen az országos határvonalnak megállapitása iránt az 1897. évi II. t.-cz. értelmében alakitott választott-bíróság által hozott itélet beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslatokat a képviselőház által megállapitott szerkezetben módositás nélkül elfogadta.

A két ház egyetértésével elfogadott ezen törvényjavaslatok legfelsőbb szentesités czéljából ő Felségéhez fognak felterjesztetni.

Bemutatom Szatmár vármegye közönségének feliratát, a magyarajku görög-katholikusok anyanyelvének megvédése iránt;

Pápa város közönségének Hegedüs Loránt képviselő által beadott kérvényét, a vidéki városok költség-kötvényeinek adómentessége tárgyában.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Hogy az előbb emlitett, a főrendiház által is elfogadott törvényjavaslatok összehasonlitó egyeztetése még a mai napon megtörténhessék, kérem, méltóztassék a mai ülés jegyzőkönyvének erre vonatkozó részét nyomban hitelesiteni.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a mai ülés jegyzőkönyvének vonatkozó részét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a mai ülés jegyzőkönyvének ez a része hitelesittetett.

A miniszterelnök ur kiván előterjesztéseket tenni.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! A mult ülések egyikén voltam szerencsés a t. házzal ismertetni azokat a megállapodásokat, a melyek a magyar és az osztrák kormány

között a Magyarországot és Ausztriát közösen érdeklő gazdasági és pénzügyi kérdésekre nézve létrejöttek. Ezek a megállapodások mind törvényjavaslatok alakjába vannak foglalva, részben pedig a törvényjavaslatokhoz mellékelt indokolásokban vannak azok a többi egyezményszerü megállapodások, a melyeket mint törvényhozás elé terjesztendőket akkor jeleztem a t. képviselőház előtt.

Ime, most van szerencsém mindezeket a törvényjavaslatokat a t. ház asztalára letenni, kérve, — minthogy azokat kinyomatni nem is kell, mert már ki vannak nyomatva — méltóztassék azok szétosztását elrendelni s azután majd leszek bátor előterjesztést tenni azoknak a bizottságokhoz való utasitását illetőleg.

Mindenekelőtt van szerencsém előterjeszteni a Magyarország és Ausztria között tiz évre kötendő vám- és kereskedelmi szövetségről szóló törvényjavaslatot (Irom. 299). Azonkivül ennek kiegészitőrészeképen egy törvényjavaslatot az 1851. évi vasuti üzletrendtartás hatályának további fentartásáról (Irom. 301), — olyan, mint az eddigi — továbbá egy törvényjavaslatot az osztrák-magyar vámterület autonom vámtarifájáról (Irom. 300); azonkivül a vámszövetségről szóló törvényjavaslatnak indokolását, ezenkivül egy összehasonlitó kimutatást, a mely a most javaslatba hozott vámtarifatervezet és a mai vámtarifatételek közötti különbségeket tünteti fel. Továbbá van szerencsém előterjeszteni a Szent István koronája alatti országoknak a külkereskedelmi statisztikájára vonatkozó összes kimutatásokat hat kötetben és a vámterület külkereskedelmi forgalmáról szóló statisztikai kimutatásokat, szintén hat kötetben.

Ezenkivül van szerencsém még előterjeszteni két törvényjavaslatot: egy törvényjavaslatot és annak indokolását a magyar korona országainak pénzügyminisztere és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok pénzügyminisztere között az üzletüket az osztrák-magyar monarchia mindkét államára kiterjesztő vállalatok kétszeres megadóztatásának elkerülésére, valamint az egyenesadók körébe tartozó némely más ügyek iránt létrejött egyezményről (Irom. 302), ezenkivülegy törvényjavaslatot a Dunán gőzhajón való szállitás után járó adó megszüntetéséről. (Irom. 303)

Kérem már most a t. képviselőházat, hogy a következő inditványaimat méltóztassék elfogadni. *(Halljuk!)*

Először is kérem, hogy a vámszövetségről szóló törvényjavaslat előzetes tárgyalás végett utasittassék a közgazdasági és a pénzügyi bizottsághoz; a vámtarifáról szóló javaslat utasittassék a közgazdasági bizottsághoz; az eddigi vasuti üzletrendtartás fentartásáról szóló kis javaslat a közlekedésügyi bizottsághoz és a másik két javaslat, a melyek a pénzügyminiszterek között létrejött egyezmény beczikkelyezéséről szólanak, a pénzügyi bizottsághoz.

A határozat kimondását ennek a sorrendnek megtartásával kérem s a bizottságoknak feladata lesz annak idején véleményes jelentéseiket a ház elé terjeszteni. *(Helyeslés.)*

Elnök: A benyujtott törvényjavaslatokra nézve, a mennyiben már ki vannak nyomatva, csupán azoknak szétosztása rendeltetik el, a mennyiben pedig nem volnának kinyomatva, azoknak kinyomatását és szétosztását rendeli el a ház.

A Magyarország és Ausztria között tiz évre kötendő vám- és kereskedelmi szövetségről szóló törvényjavaslat a közgazdasági és a pénzügyi bizottsághoz utasittatik; az 1851. évi vasuti rendtartás hatályának további fentartásáról szóló törvényjavaslat a közlekedésügyi bizottsághoz; az osztrák-magyar vámterület autonom vámtarifájáról szóló törvényjavaslat a közgazdasági bizottsághoz, és végül a magyar korona országainak pénzügyminisztere és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok pénzügyminisztere között az üzletüket az osztrák-magyar monarchia mindkét államára kiterjesztő vállalatok kétszeres megadóztatásának elkerüléséről szóló törvényjavaslat, valamint a Dunán gőzhajón való szállitás után járó adó megszüntetéséről szóló törvényjavaslat a pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

Következik az inditvány- és az interpellácziós-könyv felolvasása.

Dedovics György jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincs.

Az interpellácziós-könyvben 1903. január 27-dikén Gresskowitz Vilmos, a Szeben vármegye területén fellépett száj- és körömfájás ellen alkalmazott hatósági intézkedések tárgyában, a földmivelésügyi miniszter urhoz; továbbá Benedek János a m. kir. orvostud. egyetemi boncztani intézetnél előfordult esetek tárgyában a vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz; s ugyancsak Benedek János a nyomtatványok utczai árusitása tárgyában a belügyminiszterhez.

Elnök: Az interpellácziók a szokott időben fognak megtétetni.

Következik a napirend szerint az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának (Irom. 199, 268) folytatása.

Endrey Gyula jegyző: Udvary Ferencz!

Udvary Ferencz: T. képviselőház! Mint annak a pártnak tagja, a melyhez szerencsém van tartozni, már a véderő-bizottságban kifejezésre juttattam, hogy a ház előtt fekvő törvényjavaslatot nem szavazom meg. *(Helyeslés a néppárton és a baloldalon.)* Nem szavazom meg pedig azért, mert ennek a törvényjavaslatnak végrehajtása a nemzetre sulyos vérbeli és anyagi áldozatot ró. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. ház! Ha a szóban forgó törvényjavasla-

tot és az azzal kapcsolatos minden mellékkörülményt a t. ház tagjai birálatuk tárgyává teszik, nem hiszem, hogy ez a törvényjavaslat oda juthasson, hogy annak megszavazását a kormány a többségtől megkaphassa. A magyar parlamentnek az a kötelessége, illetőleg a magyar parlamentet az a hazafias irány kell, hogy vezesse, hogy olyan törvényt alkosson, a mely nemzeti fejlődésünkben bennünket csak előre visz, bennünket előre segit. Már pedig ha ezen törvényjavaslat törvénynyé válik, ez bennünket dekadenciába sodor. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Bonczoljuk, t. ház, a szóban forgó javaslatot egy kissé. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

A 199-ik számu törvényjavaslat az 1889-ik évi VI. t.-cz. 14-ik §-ára támaszkodva és annak rendelkezése folytán azt kivánja, hogy a közös hadsereg részére az eddig érvényben volt évi 103.100 főnyi ujonczlétszámot, a melyből Magyarországra eddig évente 43.881 ujoncz esett, 125.000-re emeljük fel. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez tehát annyit jelent: adjon a nemzet a munkabiró ifjuságból ujabban 9549 fővel több embert katonának. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Másodsorban pedig ugyancsak az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-ával megegyezőleg az 1890. évi V. t.-cz. 3. §-ára támaszkodva és annak értelme szerint a honvédség részére, a mely eddig 12.500 főnyi ujonczjutalékot sorozott be évente katonának, 15.500 embert igényel a folyó esztendőben. Ez pedig ujabban 3000 főnyi véradót kiván. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

12.549 emberrel több katonát óhajt a hadügyi kormányzat. A mikor a véderő-bizottságban eme fontos javaslatot tárgyaltuk, az ország ellenzéke felemelte óvó és tiltakozó szavát, mintegy jelképezni akarva azt, hogy a parlamenti ellenzék kivétel nélkül ellene van e törvényjavaslatnak. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Ekkor kitanitottak bennünket arra, azt az indokolást hallottuk a kormány részéről, hogy erre szüksége van a hazának, ez kell azért, mert a szövetségben levő hatalmas államok, a melyek azonban dúsgazdagok, erősen kifejlett, hatalmas seregekkel rendelkeznek. Mi tehát, ha ezt elérni nem törekszünk, velük párhuzamba vonhatók nem vagyunk. Szent igaz az, hogy egy gazdag állam, hogy egy olyan nemzet, a mely közgazdaságilag elérte a vagyonosodás csúcspontját, adhat katonát; de mi Magyarország, ha már a külföldi példát mindenben szem előtt tartjuk, miért nem tartjuk ebben az egyben szem előtt azt, hogy azoknak a katonai fejlesztése produktiv, a mienk azonban nem produktiv. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* A külföldi államok természetszerüleg szivesebben adják a hadsereg részére, — a mi az ő szemük fénye — azt az adót. Miért? Mert azok az államok a katonai politikával egyetemben és parallel olyan gazdasági politikát üznek, hogy ez egy erős, az ottani közvagyonosodás fejlesztésére expanziv politikát jelent. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Hát vajjon milyen politikát üz a mi hadügyi kormányzatunk? Parallel politikát a gazdaságival? Előre segit e bennünket valamiben? Expanziv-e a mi politikánk? Tudunk-e egyetlenegy kis helyecskét felmutatni, a melyet a mi katonaságunknak köszönhetnénk, hogy ott áruczikkeinket tovább adhassuk? Igen! Van egy! Azt mondják, itt van Bosznia. De hisz már régen ki lett fejtve, hogy a boszniai okkupációnak is csak az lett az eredménye, hogy az ottani szerencsétlen vasuti politikával Ausztriának gazdaságát és nem a magyar gazdaságot erősitettük meg.

Endrey Gyula: Drága gyarmat az nekünk!

Nessi Pál: Az volt a szándékuk!

Udvary Ferencz: Vagy reprezentál-e bennünket hadseregünk a külföldön valaha? Tudunk-e egy ilyen helyet, melyen legalább a quóta arányában is reprezentálva lett volna a magyar faj, népfaji speczialitás?

Eszembe jut, t. Ház, egy kis epizód, a párisi kiállitás idejéből. *(Halljuk! Halljuk!)* A kiállitás területéhez közel egy szomoru alakot pillantottam meg, de viselkedésének, ruházatának formájából szinte láttam, hogy arra a magyar faji bélyeget a természet rásütötte. Megszólitom, ő magyarul felelt. Mit csinál Párisban? Elmondja a kérdésemre, hogy szegény mesterlegény, a ki előre elküldötte pénzét Párisba, hogy ott azután abból legégetőbb szükségleteit kielégithesse. Hétszer ment fel párisi közös képviseletünkhöz, hétszer próbált magyarul beszélni és hétszer azt magyarázták meg neki német nyelven, hogy nem értenek ott magyarul.

Nessi Pál: Ezen még csodálkozik valaki?

Udvary Ferencz: Ha a katonai kormánynak szüksége van erre a 12.549 főnyi többletre, megszerezheti azt más módon is, mert a katonai szervezet egyes részeinek helyesbitésével valószinüleg sikerül a 12.549 embert megszerezni a nélkül, hogy a munkabiró nép sorából kelljen azt besorozni. A véderő-bizottságban ugyanis már szóba került a katonai tiszti szolgák funkcziója. Tegnap ugyan Solymossy Ödön t. barátom ráczáfolt arra, hogy az keresztülvihető lenne, miszerint a katonai tiszti szolgákat, a kik jelenleg, eltekintve a kiképzés rövid idejétől, tulajdonképen egyenruhában szolgáló cselédek, a kombattáns hadsereg részére lehetne felhasználni. Azt hiszem, 17.500 a száma a közös hadseregben szolgáló gyalogsági tiszt uraknak.

Nessi Pál: Huszonkétezer tiszt van!

Udvary Ferencz: A gyalogságnál 17.000! Már most, ha mindezeknek a szolgáit sikerülne arra a hivatásra vinni, a melyre tulajdonképen szüksége van a hadügyi kormánynak, . . .

Gr. Wilczek Frigyes: És a melyre be lettek sorozva!

Udvary Ferencz: . . . ugy szükségtelenné válnék az uj véradó követelése. Hisz a gyakorlati életben látjuk, hogy igen sok katonatiszt van, a ki egyenruhában járkáló szolgáját polgári ruhába öltözteti, mert maga is resteli, hogy azok, kiket katonai szolgálatra soroztak be, az előszobákban lakájok gyanánt cselédminőségben szolgáljanak vagy esetleg a promenádokon száraz dajkák legyenek. *(Helyeslés a baloldalon.)* Természetes dolog, hogy ez egy kis pénzbe kerülne, mert azért a 16 koronáért, a melylyel jelenleg a katonai kincstár kártalanitaná azt a katonatisztet, a ki lemondana a tiszti szolgálatnak természetbeni kiszolgáltatásáról, polgári cselédet nem tarthatna magának. De nagyon helyes lenne ez az intézkedés, mert elvonná azt a kiváltságot, hogy a bajtárs cseléd legyen a bajtársnál. Adjunk inkább nagyobb váltságot, mert ezzel megoldjuk azt a nehéz kérdést is, hogy az a számos és különben derék és katonaviselt ember, a ki kenyér nélkül marad s ácsorog az utczán, de azért épen olyan jól tudja a katonai fegyelmet, mint a kin rajta van a katonai egyenruha, alkalmat nyerjen arra, hogy ilyen tiszteknél szolgálatot vállaljon. *(Helyeslés a baloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Jelentkezhetik önként ma is!

Udvary Ferencz: A hadügyi kormányzatnak is megvan ám a maga bölcs irányzata és megtalálja a módját annak, hogy mily esetleges rendszabályokkal vagy törvényjavaslatokkal lehetne elérni azt, hogy azok az emberek biztositva lennének a béke idejében a tisztek számára. Meg is lehetne könnyiteni ezt az eljárást, hisz nem arról van szó ma, hogy ez a csekély költség a nemzet háztartásában differenciát csinál, hanem 12 ezer emberről van szó, tehát véradóról. Ezeknek a tiszti szolgáknak ellátását megkönnyithetné a hadügyi kormányzat olyképen, hogy ellátásukat ugyanolyan állami egyedárban adná nekik, mint a hogy most a katonaság kapja. *(Zaj a baloldalon.)*

Lehetséges, hogy eme javaslatnak törvényerőre jutását az ellenzék tiltakozó akciója sem tudja megakadályozni, mert a többség törvényerőre fogja emelni. Feltéve, de meg nem engedve, hogy ez megtörténik, mindenesetre ajánlatos lenne a t. hadügyi kormányzatnak figyelmét a hadkiegészitő parancsnokságok kontingentálására is kiterjeszteni. Tudjuk azt, hogy a felső magyarországi vármegyékben rengeteg azon katonaköteles egyének száma, a kik törvényes, de legtöbb esetben törvénytelen uton-módon surrantak át a határon és a kik itt e hazában véradójuknak eleget nem tesznek. Tudjuk azt is, hogy az ujonczozás alkalmával szinte csodálkozva látja a bizottság, hogy a 70—80 hadköteles helyett a biró és a jegyző megjelenik egy-két átabota legénynyel és hogy nem tudják a kontingenst kiállitani. Azokban a vármegyékben pedig, a melyekben a megélhetési módok még megvannak, a hol még a népet a viszonyok nem szoritották a kivándorlásra, a hol a jó anyaföld még ád ennivalót, jobban tudják kiegészíteni a kontingenst, tehát a hiányzó kontingenst ebből egészitik ki.

Igy történik az igazságtalanság azokkal a póttartalékosokkal, a kiknek különben azzal kedvezett volna a szerencse, hogy a póttartalékba jutnak, mégis hároméves szolgálatra lesznek bevonva. Ha a kontingentálást az egyes vármegyék specziális viszonyaihoz arányitanók, ezt a kérdést is jobban meg lehetne oldani és igazságosabban lenne elosztva a véradó.

Tudomásom van arról is, hogy számos család él a külföldön, különösen Amerikában, a melyek fölkeresnek bennünket leveleikkel, üzeneteikkel, hogy azt a hazát, a melyet ezelőtt 10—20 évvel elhagytak, de ma már visszasirnak, felkereshessék, ide visszatérhessenek. Ezek az emberek azonban nem mernek visszatérni Magyarországba, mert nagyon jól tudják, hogy fennálló törvényeink szerint ők ma katonaszökevények és tudják, hogy milyen sulyos büntetés vár rájuk és hogy hazájuk viszontlátása nekik többé örömet nem szerezne.

Ugy tudom, hogy ő Felségének a régebbi időben azt a javaslatot terjesztette elő a kormány, hogy adjon kegyelmet azoknak az embereknek. Ez nagyon helyes. Nem volna czélszerütlen, azt hiszem, ha a t. hadügyi kormány most is tenne az iránt lépéseket, hogy a koronának tudomására hozná, hogy mennyi apa és családfő van kinn Amerikában, külföldön, a kik maguk helyett ma ujabb népet, ujabb generácziót hoznának haza és fiaikban, gyermekeikben sokkal több katonát adnának. Ezáltal azonban nem akarom mintegy szentesittetni azt, hogy szabad legyen a törvényt megszegni és majd a király kegyelme visszasegit még egyszer.

Nessi Pál: Ehhez érezni is kellene!

Udvary Ferencz: A legutóbbi időben a kormányzatunk által még az ellenzék részéről is többé-kevésbbé helyeselt kivándorlási javaslatban ugyan részben láttunk egy ilyen czélzatot arra, hogy a felső-magyarországi legénység, illetőleg ifjuság, a mely védkötelezettségének még eleget nem tett, e hazában visszatartassék, hogy megnehezittessék a védköteleseknek az e hazából való kivándorlás. Ez helyes intézkedés, de mégis ugy lehetne ezt módositani, hogy egyáltalában ne kapjanak a védkötelesek a kivándorlásra engedélyt. Igaz, hogy ez drákói szigor lenne; de ha már annyira kell idehaza az ujonczlétszámnak felemelése, — a kormányzatnak szigorunak kell lenni. A mikor a t. honvédelmi miniszter ur Bécsből visszatért és az előbbi, ezen törvényjavaslatot megelőző és az ugyancsak idevágó törvényjavaslatot kicserélte, a mely a póttartalékosokra vonatkozólag oly sulyos áldozatot rótt volna e nemzetre, akkor már kijelentette az ellenzék, hogy csakis abban az esetben kiván e felett egyáltalában diskusszióba

bocsátkozni, ha a t. honvédelmi miniszter ur garanciát nyujt arra nézve, hogy Magyarországnak jogos, nemzeti és törvényes igényei respektáltassanak, hogy elősegitse a nemzetet arra, hogy a hároméves szolgálat helyett a kétéves szolgálati idő behozására tesz lépéseket. *(Halljuk! Halljuk!)* Minek itt Magyarországon hároméves katonáskodás, mikor az általunk mindenben utánzott és megcsodált külföld egyenkint behozza a kétéves katonai szolgálati időt? Nálunk, természetesen, ezt ugy magyarázzák, hogy a kétéves szolgálat nagy nehézségbe ütközik, hisz a két esztendő rövid és az alatt nem lehet a legénységet azokra a nagy katonai tudományokra kiképezni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Azt nem állitotta senki!

Kubik Béla: Ujabb álláspont!

B. Feilitzsch Arthur: Csak győzzük pénzzel!

Udvary Ferencz: Annál jobb, t. miniszter ur! Még volna egy ellenvetés. Azt magyarázzák a nemzetnek, minek kivánunk kétéves katonáskodást, hiszen az sokkal drágább. Bátor leszek azonban kifejteni, hogyha bár látszólag drágább is, mégis sokkal olcsóbb, mint a hároméves szolgálat. Első sorban is, reflektálni kivánok ama feltevésre, hogy az ujonczok kitanitása, a katonaságnak harczképessé tevése megkivánja a hároméves katonai szolgálatot. Ez módositható. Hiszen tudjuk, hogy mi a katonáskodás: egyszerü testi nevelése az emberanyagnak, a mely még hasonló minőségben nem működött. Ma, a mikor az ujonczok legnagyobb részét mégis csak a föld népétől kapjuk, a mely azzal a magasabb intelligenciával nem bir, hogy középiskolát végezhetett volna, bizony, az első időben kissé keservesen megy a kiképzés, de ha a hadügyi kormányzat fontolóra venné a kérdést, hogy ezt a nevelési rendszert elősegitené egy másikkal, talán meg lehetne találni annak a módját, hogy a három év helyett ebben az irányban a két évet akczeptálhatná a hadügyi kormányzat is és pedig olykép, hogy érintkeznék a hadügyi kormányzat a közoktatásügyi miniszteriummal, hogy hozzák be az iskolákba a gyermeknevelésnél azt a módszert, hogy az iskolásfiuk, a kik játszi hajlandóságuknál fogva mindig katonásdit játszanak, táborokat csinálnak, kis csatákat vivnak, a mai fennálló katonai szolgálati szabályzat keretébe illeszkedjenek a játékukkal, ugy, hogy bizonyos előnevelést nyernének és ezzel a testi ügyességet is fejlesztenék.

Ezzel azt nyernők, hogy az ifjuság, a melynek ily módon való nevelését a kötelező ismétlő iskolákban is népszerüvé lehetne tenni, már bizonyos exerczirozási kvalifikáczióval lépné át a kaszárnya udvarát, *(Ellenmondás a jobboldalon.)* mozgékony, elasztikus lenne.

Nos, mi következik ebből? Az, hogy a besorozás után már ezzel az elasztikusabb elemmel csak az engedelmességet kellene megértetni és ily módon rövidebb idővel is beérhetnők talán, mint a két esztendővel. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondják, hogy a gyalogságnál talán be lehet hozni a kétesztendős szolgálatot, de a lovasságnál az ki van zárva, a technikai csapatoknál meg abszolute lehetetlen. Ha bonczoljuk a sorozás szervezetét, azt hiszem, rá fogunk jutni e szervezet alakulásában oly hibára, a mely miatt a sorozás nem felel meg a maga czéljának és a mely miatt a sorozás eredménye nem előnyös abban az irányban, hogy a katonáskodás idejét rövidebbre szabhassuk. Ez pedig azért van, hogy a sorozó-bizottság rendesen egy magasabb gyalogsági tiszt elnöklése alatt működik és sem a technikai csapatok, sem a lovasság nevében ott tiszt nem ül. Mi történik tehát? Természetes, hogy ugy mondjam: az emberi egoizmus folyamánya, a gyalogsági főtiszt a sorozásnál kiválogatja a legintelligensebb legényeket a gyalogsághoz.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem áll!

Udvary Ferencz: Ez kérem igy van, bebizonyitom. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Igy van! A miniszter ur nem jól tudja! Látjuk a sorozásnál!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem áll! Élethivatásukhoz képest osztják be az ujonczokat.

Udvary Ferencz: A gyalogság elveszi a legénység elejét, a legügyesebb részét, ott marad a technikai csapatoknak és a lovasságnak kevésbbé intelligens része.

Ha pedig a technikai csapatok és a lovasság is képviselve volna a sorozó-bizottságban, meglenne a módja annak, hogy azok a csapatok, melyek nagyobb intelligenciát követelnek a legénységtől, első sorban soroztassanak, mert, a mint tudjuk, azoknak az ágyukezelést, lovaglást és a katonai gyakorlatok terén az önképzést is kell elsajátitani. Természetes, hogy intelligens elemekkel két év alatt el lehetne érni, a mit kevésbbé intelligens elemmel három évig kell próbálnunk. *(Helyeslés balfelől.)* Vegyünk csak egy sorozási példát.

Gabányi Miklós: A honvédelmi miniszter is csak olyan pocsolyakerülő volt, minő én voltam, azért fogja pártját a gyalogságnak!

Udvary Ferencz: Itt van az 5. dragonyosezrednek kontingentálási kerülete. Itt a t. hadügyi kormányzat lovasságot rekvirál Stájerország, Karinthia és Krajnában, pedig tudjuk, hogy ezen, különben igen derék, u. n. Gebirgsbauerek lovassági szolgálatra egyáltalában nem alkalmasak, ezek már foglalkozásuknál fogva arra termettek, abban nevelődtek, hogy kitünő gyalogos katonákká váljanak. Hogy ebben igazam van, a t. honvédelmi miniszter ur is tudja. Mert ugyanezen kerületből soroztatnak a 7., 14. és 47. gyalogezredek és ezek vannak a hadseregben legjobban dekorálva, mint gyalogos katonák legjobbaknak elismerve. Az az egyetlen

példa, hogy talán az 5-ös dragonyosoknak sorozókerületéből nem lehetne olyan lovaskatonát teremteni, a ki három év alatt, mint kész lovaskatona harczképességét megszerezze, nem dönti halomra ezt az irányzatot, tessék az ujonczozást olykép megejteni, hogy azok a gyalogosok közé soroztassanak, hiszen itt Magyarországon sok olyan gyalogosezred van, a melynek legénysége született lovas.

A hadügyi kormányzat törvényjavaslata, mely előttünk fekszik, valóban nagyon sulyos, nagyon nehéz. A nép megnyilatkozott akkor, mikor a házhoz beküldte óvó szavát és a mint tudom, eddig 36 törvényhatóság nyilatkozott meg, hogy már nem birja ezt a nyomasztó terhet tovább viselni, mert évtizedeken át nem látta a nép, hogy a hadügyi kormányzat lépéseket tett volna oly irányban, hogy ezáltal az államháztartásban közgazdaságunk és a nép javára takarékoskodni lehetett volna. Ha veszszük a hadügyi budgetet, abban azt látjuk, hogy a honvédkerületi adlátusok körülbelül egy éve vannak szolgálatban. Ezek a magas tisztségek már ezelőtt négy és fél évvel lettek kreálva, de négy évig ezen tisztségek betöltve nem lettek. Szükséges-e ez? a mikor a kerületi parancsnokhelyettesek, adlátusok munkája naponta 8—10 akta aláirásából áll, mégis ennek a szükségét azzal magyarázza a hadügyi kormányzat, hogy esetleges háboru alkalmával a bevonulandó pót-tartalékosokból és népfelkelőkből összeállitott csapatokat legyen, a ki vezérelje.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az is!

Udvary Ferencz: Nincsen nekünk elég nagyon fiatalon penzionált főtisztünk? Nincsen nekünk elég olyan tisztünk, ki ezt a szolgálatot teljesithetné? Ilyen van sok. Ha ezzel a takarékossági szisztémával lép a t. honvédelmi miniszter ur a ház elé, akkor nekünk ez ellen a törvényjavaslat ellen nem kellene itt küzdeni, hanem üdvözölnők a miniszter urat és ovácziónban részesitenők. *(Mozgás és derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Ezt nem igen fogjuk megérni!

Udvary Ferencz: Lényeges kiadás van a magasabb parancsnokoknak nyugalomba vonulása előtt is. Ki a rendeleti közlönyt figyelemmel kiséri, láthatja, hogy a magasabb parancsnokok, mielőtt nyugalomba vonulnak, 6—8 hónappal előbb már helyettesitve lesznek.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mondjunk hármat!

Udvary Ferencz: Ha három, az is felesleges, mert minden krajczárt meg kellene takaritani. Ezek a parancsnokok tehát hónapokkal nyugalomba vonulásuk ideje előtt szolgálatot nem teljesitenek, viszont a helyettük oda rendelt parancsnok, ki a szolgálatot teljesiti, ép ugy, mint a másik, huzza a gázsit. Ez kétszeres fizetés, melyre szükségünk nincs. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Soha nagyobb baj ne legyen!

Udvary Ferencz: A megtakaritások nem olyan dolgok, a melyek felett könnyen át lehet surranni. Még egy ilyen pont van és ez a katonai ellenőrzési utasitásokban foglaltatik, a melyekben szigoruan meg van irva, hogy minden egyes ezredparancsnok köteles minden hónapban megvizsgálni századjait. Mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy oly nemzet vagyunk, melynek igen sok pénze van arra, hogy nagy parádékat csapjon ilyen vizsgálatokkal is. Teljesen elégséges lenne, ha a kiképzés idejében egy évben egyszer történnék ezen vizsgálat, mert ne csak azt vegyük, mit jelent ez a költség a budgetben, hanem vegyük figyelembe az ezzel kapcsolatos indirekt kiadásokat is, melyek a hadügyi kormányzat tárczáját terhelik.

Tudjuk nagyon jól, hogy mikor a tiszti fizetések felemeléséről volt szó, főképen az volt az indok, hogy a tisztek exisztencziája drága, sok pénzbe kerül. Ez nagyon természetes, mikor nálunk minden csak parédával jár; *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* parádéval jár még az is, ha a tiszt reggel 4-kor az abrakoláshoz megy, ott is zsinóros atillában kell megjelennie, mint mikor bálba vagy az udvarhoz megy. Ez fölösleges. Annak a katonatisztnek igaza volt akkor, mikor fizetésfelemelést kért, a melyet végre is mi éreztünk meg, mert a külsőségekben nagyon drágán kell neki megjelennie, a mire pedig nincs szükség, mert ezzel nem lehet csatát győzni. *(Tetszés a baloldalon.)*

Itt lehetne módositani a szabályzatokban. Csináljanak olyan szabályzatokat, a melyek e tekintetben javitást biztositanak. Hiszen a módositás még a háboruban is, a csatatéren előnyné válnék, mert tudjuk azt, hogy a legutóbbi időkben a külföldi államoknak hadvezetősége is mindig jobban és jobban az egyenruházatnak egyszerüsitésére törekszik. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Már régebben láttuk, hogy a német hadsereg a franczia háboruban besubiczkolta fényes gombjait, a csákón levő fényes diszt azért, mert feleslegesnek látta, hogy ezzel a nagy diszszel menjen a terepre. Felesleges is, mert czélpont, mert már messziről meglátszik; pedig nekünk nem az kell, hogy hadseregünk a terepen az ellenség előtt külsőségekkel ragyogjon, hanem az kell, hogy a nemzet javára lelkesedéssel és hazafisággal állja meg helyét. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Már pedig, t. képviselőház, a fényes ruha, a mely indirekte nekünk is igen sok pénzünkben van, nem biztositja a katonát győzelmekre, annak lelkébe, szivébe az még nem önt lelkesedést. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Kubik Béla: Erre nem ad Fejérváry semmit!

Udvary Ferencz: T. ház! Nem csodálkozhatunk azon, hogy ha a szóban forgó törvényjavaslat, hogy ugy mondjam, a nép között, mintegy közfelháborodást idézett elő. Ha az ember egye-

dileg birál is valamit, tudjuk nagyon jól azt, van idő, a mikor, felesleges dologra is több pénzt ad ki, mint egyébkor szokott. Mikor teszi ezt az egyed, az ember? Akkor, ha valami kedvenez ideájának akar hódolni, ha valamit szeret, ha valami megnyerte az ő tetszését, szivét.

T. ház! Vajjon a mi hadseregünk megnyerte-e a nemzetnek szivét? Elérte-e a mi hadseregünk azt, hogy mi magyarok épen ugy, mint a külföld államai, hadseregünket egy beczézett, valami ideális dolognak tartsuk, a melyre áldozhatunk? Ellenkezőleg tudjuk azt, hogy a legkisebb, de legjogosabb nemzeti kivánalmainknak sem tesznek eleget. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagyon gyenge érv!

Udvary Ferencz: T. ház! Az ellenzéknek az óhaja, a midőn nemzeties érzésről beszél, rendszerint azzal lesz letárgyalva, hogy ilyesmikkel győzni nem lehet. Pedig nem ugy van. Miért van az, hogy az egyszerü ember, a nép legegyszerübb rétegeiben is, esodálkozik azon, hogy ő, a ki magyar ezredben szolgált, ott magyar vezényszót nem hallott, nem érti, hogy magyar ezredekben nem hallja nemzeti nyelvét?

Igaz, hogy erre a t. hadügyi kormányzat azzal felel meg, hogy a hadseregnek egységes vezénylete szempontjából mintegy létkérdés az egynyelvü kommandó. Bocsánatot kérek, de erre a katonai gyakorlati életből egy-két példával fogok szolgálni. *(Halljuk! Halljuk!)* Tudjuk a történelemből — és a honvédelmi miniszter ur talán legjobban fogja tudni — hogy Custozzánál 1866 junius 24-én a Casano del Sole és Sommacampagna magaslatok ellen küzdött csatározásokban Albrecht főherczeg paranesára a négy magyar baka-ezredet magyar szóval és a Rákóczy-indulóval vezényelték a tüzbe. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)* Ezek az emberek, a kiket akkor is hosszu időn át mindig a német kommandóra tanitottak, ime egypár rövid magyar szó hallatára, egy olyan induló mellett, a mely a szivükhöz nőtt, mentek és győztek. *(Igaz! Ugy van! Élénk tetszés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

De minálunk ma a gyakorlati élet is fényes tanubizonyságot nyujt, hogy igenis lehetséges, bár közös véderővel is, de külön-külön nyelvi kommandók mellett ügyesen gyakorlatot esinálni. Pl. Szegeden a 90-es években a közös hadsereg és a honvédség egyetemben alakitott egy kombinált ezredet. Ezt különben minden gyakorlatnál látjuk. Az első és második zászlóalj közös katonákból állott, a harmadik pedig honvédségből. Természetes dolog, a vezényszó német volt, de a legénységnek direkt, közvetlen vezényszava a honvédségnél magyar volt; nos, és igen nagy eredménynyel exerezíroztak. De itt van Bruck-Ujfalu lövőiskolája, a hova, tudjuk nagyon jól, hogy a hadseregnek minden fegyverneme, a közös hadseregből és a honvédségből is, be van vezényelve lőgyakorlatokra. Hogyan állitják ottan össze a szakaszokat? A közös katonaság és a Landwehr kommandója a kombinált századoknál német, a magyar honvédeké magyar, és mégis gyönyörüen gyakorlatoznak, a mint azt mindenki, a ki mint katonatiszt megfordult ezen gyakorlóhelyen, láthatta. Ime tehát itt van a bizonyiték arra nézve, hogy igenis, kivihető az a szerény, de jogos óhaja a magyar népnek, hogy a magyar ezredekben meglegyen a magyar kommandó. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, ha visszatekintünk a történelemre, igazán jogosan kérdezhetjük, hogy ez az egységes nyelv miért olyan nagyon szükséges? A történelemből mindenki tudja, hogy Waterloonál Napoleont, a ki majdnem a félvilágot meghóditotta, olyan hadsereg tette tönkre, a melynek paranesszava, vezényszava semmi esetre nem volt egységes. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Emlékezzünk vissza, hogy mit tanultunk Königgrätzről. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Königgrätznél az egységes kommandó messze elhangzott és egy kis ehlumi köd elég volt arra, hogy Rückwärtseoneentrirung-ot csináljanak. *(Ugy van! Ugy van! Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Miután a szóbanforgó törvényjavaslat ellen ugy véradóra, valamint annak részben nemzeties jellegére vonatkozólag kifogásaimat kifejeztem, gazdasági szempontból vissza kell térnem a kétéves szolgálatra. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

A kétéves szolgálatra azt mondják, hogy drága. Csináljon a hadügyi kormány oly tervezetet, hogy ne legyen drága. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Az ő szakmájuk, tehát az ő dolguk; a mi kötelességünk csak az, hogy óva intsük őket oly költekezéstől, a mely immár elviselhetlen.

Minő előnyöket nyujt a kétéves szolgálat? A ki a kaszárnyaéletet kissé ismeri, a ki figyelemmel kisérte az ujonez sorsát a kiképzéstől a szabadságolásig, az, azt hiszem, helyesnek fogja a következőket elismerni. A legény, attól kezdve, a mikor besorozták katonának és hazamegy a falujába, ujjongva és legénykedve, hogy »hop császári«, átalakul, fejébe száll a dolog, azzal már józanul beszélni nem lehet. Ezt tanulja az egész idő alatt a katonaságnál is. Igaz, hogy a laktanyában kissé lehűtik és észretéritik és később átgyúrják. Az első két esztendőben megtanulja az ujonez mindazt, a mi szükséges ahhoz, hogy katonává váljék. Különösen az első év, katonanéven u. n. bundás-esztendő, meggyőzi őt arról, hogy bizony az nem tündérvilág, hanem dolgoznia kell. A második esztendőben éri el a katona tulajdonképeni nivóját. De mi történik a harmadik esztendőben? A hadfi tudatára ébred annak, hogy parancsolnia is szabad. *(Zaj. Elnök csenget.)* Mert az ujonezokat ugy nevelik, hogy egy-egy öregebb katonát adnak mellékök, ugy, hogy az az öreg katona most már paran-

esolhat és paranesol is, akár esak egy tábornok. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A harmadik évben a katona már urnak képzeli magát, a kinek a dolog már nem izlik. Olykor-olykor valami parádés kivonulás alkalmával, mikor valamely magasabb rangu tiszt tart szemlét, még csak tesz-vesz valamit, hogy, katonanyelven, elüsse a vizsgát, de tanulni a harmadik esztendőben nem tanul, hanem inkább felejt. Ha tehát a két év után hazaeresztenék, a mikor még nem izlett bele az urhatnámságba, mi történnék? Az, hogy könnyebben lehetne otthon produktiv munkára fogni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Magyaráztassa magának azt a legénységgel!

Udvary Ferencz: Tapasztaltam ezt, miniszter ur! A katonaságnál egyenruhában, paranesszóra nem szivesen dolgozik, viszont odahaza a kétéves szolgálat után könnyebben visszazökkenne a régi kerékvágásba és könnyebben jutna bele a polgári élet kerékvágásába. Ez egy fontos körülmény, t. miniszter ur; ezzel számolnia kell a kormány minden egyes tagjának. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Nagyon sokat jelent, ha a katonai szolgálati időből a három év helyett a kétéves szolgálat behozatala utján egy évet megnyerünk. Mert egy állam esak akkor lehet erős, akkor képes katonát tartani, de olyan katonaságot, a mely az ő nemzeti érzelmeinek megfelel, ha erre kellő tőkéje és munkaereje van. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Már pedig, hogy egy állam ezt az erőt elérje, szükséges, hogy annak minden egyes polgára lehetőleg vagyonosodjék. Nagyon sokat jelent az, ha az a katonaköteles egy álló esztendeig a saját gazdasága javára dolgozik. *(Helyeslés a baloldalon.)*

T. ház! Kint a vidéken azt látjuk, hogy a magyar nép bizonyos félelemmel, bizonyos idegenkedéssel viseltetik a katonai szervezet, a hadügyi kormányzat iránt, és minden olyan tényező iránt, a mely azzal kapesolatos. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Tudjuk nagyon jól, hogy miért van ez. Tudjuk azt, hogy ez a nép, a mely egész alkotmányos és immár ezeréves multjában mindenkor kész volt vért és pénzt áldozni minden olyanért. a mi magyar, igen szivesen áldozna most is annyit, a mennyit képes. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ha ennek a népnek jogos követelményeit, jogos nemzeti aspirácziőit tekintetbe venné a kormány, mindenesetre törekednék e nép a hadsereggel szemben szimpathiáját kifejezni. De nem is érthető, hogy ez a nép nem kapja meg, nem tudja elérni azt, a mi neki a legjogosabb, a legtermészetesebb és a legszentebb kivánsága. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Mi magyarázza meg ezt? Erre a hadsereg nem válaszol. Talán azt hiszik, hogy az a piros-fehérzöld zászló, a melyet ez a nép óhajt, a melyet ez a nép a magyar ezredekben látni kiván, gyengitené a monarehia erejét? Ne higyjék, nem gyengitené, de sőt a monarehia erejét esak erősbitené, és fejlesztené azt az erőt, a mely segitségére lehetne azoknak a tényezőknek, a kik a magyar kard erejére reászorulnak. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon)* Miért kényszeritik ezen népet arra, hogy egy olyan kommandó alatt szolgáljon, a melyet megérteni soha sem tud? *(Tetszés a baloldalon.)* Miért nem engedik, hogy olyan vezényszó alatt mehessen a tüzbe hazájáért és királyáért, a melyet az anyatejjel szivott magába? *(Tetszés és helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

A törvényjavaslatot nem fogadom el, hanem a következő határozati javaslatot vagyok bátor beterjeszteni: *(Halljuk! Halljuk!)*

»Mondja ki a képviselőház, hogy a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot leveszi a napirendről és utasitja a kormányt, hogy az ujonczlétszám tervbe vett felemelése nélkül terjeszszen be ujabb törvényjavaslatot.« *(Élénk tetszés és helyeslés a szélsőbaloldalon és a néppárton. A szónokot többen üdvözlik.)*

Endrey Gyula jegyző: Gróf Ziehy Jenő!

Gr. Zichy Jenö: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nyilvános pályámon soha más nem irányitotta cselekedeteimet, mint a kötelességérzet és az a tudat, hogy nemzetem és hazám érdekében mindent meg kell tennem, a miről azt hiszem, hogy annak javára válik, *(Élénk tetszés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és mindent megakadályozzak, a mit arra nézve károsnak vélek. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon).* Nagyon sajnálom, hogy igen t. barátomnak, a miniszterelnöknek és b. Fejérváry honvédelmi miniszternek, a kit én igen beesülök és tisztelek, javaslatával ellentétbe kell, hogy jöjjek. *(Éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon).* Talán senki sem fogadta nálam nagyobb örömmel, nagyobb tisztelettel és nagyobb ideálizmussal az uj miniszterelnököt, abban a reményben és abban a hitben, hogy az uj érával ilyen, az országot nehezen sujtó törvényjavaslatok többé nem fognak a ház elé hozatni. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon).* Ezt gondoltuk, ezt reméltük. De, sajnos, a körülmények ugy fordultak, még az önök akarata ellenére is, a mint azt b. Solymossy t. barátom mondotta, hogy ma abba a kényszerhelyzetbe kerültek, hogy ezen törvényjavaslatokat, a melyeket maguk is valamennyien az országra nézve lesujtóknak tartanak, mégis ide beterjesztik. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon).*

Rakovszky István: Ezt Solymossy maga mondta!

B. Solymossy Ödön: Azt mondtam, hogy szükségből. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Zichy Jenö: Előre kijelentem, hogy ezt a törvényjavaslatot el nem fogadom. *(Zajos helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Ez a bátor hazafi! *(Hosszantartó éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Itt megszólalt a lelkiismeret! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang: Elaludtak!)*

Gr. Zichy Jenö: Nem fogadom el a javaslatot először azért, mert minden körülmények között be szoktam váltani szavamat. A képviselők állása és működése ma ugyan nincs irányitva már a régi instrukciók által; ma az instrukció nem más, mint lelkiismeretünk, és az igéret, a melyet a választóknak tettünk. *(Zajos éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Lelkiismeretem tiszta volt mindig, tiszta ma is; mert mindig azt cselekedtem, a mit helyesnek és az országra nézve üdvösnek tartottam. *(Felkiáltások a jobboldalon: Mi is!)* S ha most ezen törvényjavaslatot meg nem szavazom, ugy ujból megfelelek annak az igéretemnek, a' melyet kértek tőlem választóim, hogy t. i. ezen nehéz körülmények között, ezen sulyos állapotok között, az országra nézve ily terhes javaslatokat meg ne szavazzak. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: A többiektől is ezt kérték! A többiek is ezt igérték!)*

A másik indok, a miért el nem fogadom e javaslatot, az, hogy ez a javaslat ennek a magyar államnak, a melyet szeretnénk függetlenné, önállóvá tenni, törzsvagyonát támadja meg, azt az örvény szélére viszi. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Azzal Fejérváry nem törődik!

Kubik Béla: Az neki smarn!

Gr. Zichy Jenö: Miért nem olvasta el a kormány azt a 36 kérvényt, melyet a törvényhatóságok benyujtottak? Elhangzanak kéréseik, mint a vox clamantis a sivatagban, midőn igy szólnak önökhöz *(olvassa)*: »T. képviselőház! Vegye figyelembe magasztos hivatását, vegye figyelembe azt, hogy a magyar nemzet képviseletc. Már pedig, ha e javaslatokat megszavazza, méltatlan leend e czimre, mert a nemzeti lét, a nemzet legvitálisabb érdeke ellen cselekszik. Ne feledje el, hogy legfőbb, legnemesebb hivatása védeni a nemzet érdekeit, munkálni javát, biztositani jövőjét. Hát ugyan mit ér a fényes, óriási számu hadsereg, ha annak fentartása koldussá tesz egy nemzetet? Fényes hadsereg, nyomorgó nemzet, hogy illik ez össze? Gyönyörü két kép és e képet akarja a honvédelmi miniszter ur az emlitett javaslatokkal megvalósitani.

Mit gondol a kormány, hogy e nép, e nemzet mindent, a mi a molochnak kell, mindent, a mit Bécs üres büszkesége diktál, türni fog? Vegye tudomásul a mélyen t. ház, hogy a nemzet türelme fogytán, elkeseredése a legmagasabb fokon áll, *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és nem kell érzelmét sértő javaslatokkal inzultálni, mert ha keserüségén uralkodni nem tud, beláthatatlan következményei lesznek megmozdulásának. *(Hosszantartó élénk helyeslés és tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A ki e javaslatokat megszavazza, az ellensége a magyar nemzetnek, *(Zajos helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a képviselőházban pedig nem lehet helye a nemzet ellenségének. *(Zajos helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Sok csapás érte ezredéves történetében már a magyar nemzetet, kihevert tatár-, törökdulást, német inváziót, de nem tudja kiheverni a saját fiai, saját kormánya által reá hozott óriási terhek sulyát, melyek a közösügyes állapotnak nemzetirtó következményei.« *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Ez ország megvárja képviselőitől, hogy bajait orvosolják, sérelmeiken segitsenek. Mikor már igy jajdul fel egy nép, akkor már nagy baj van!

Olvassák csak el ezen 36 törvényhatóságnak kérvényét. 36 törvényhatóság szólalt fel és e közvélemény ellen önök mégis benyujtották ezen törvényjavaslatot. Hát van-e lelkük? *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Van még egy harmadik indok is. Én hármat mondottam, a melyek szemeim előtt lebegnek, midőn ezen javaslattól szavazatomat megtagadom. *(Halljuk! Halljuk!)* A harmadik talán már önöket is közelebbről fogná érdekelni és ez azon lojális érzés, melylyel apostoli királyunkkal szemben tartozunk. Ez az érzés tiltja meg nekem azt, hogy megszavazzam ezen törvényjavaslatot, mert én nem akarom, hogy czen ország összedüljön és koldus legyen, a melyre senki sem támaszkodhatik. *(Hosszantartó, lelkesült éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mindenkinek a saját felfogása irányitja tetteit. Már Deák Ferencz is azt mondotta, hogy mindenki olyan morált csinál magának manapság, a mely kedvéhez, és cselekedeteihez illik. Az én morálom szük, én nem nézhetek sem jobbra, sem balra, csak egy ut van előttem, a melyen szabad mennem: és ez nemzetünk, hazánk fejlődésének utja.

Széll Kálmán miniszterelnök: Mindenkié az!

Gr. Zichy Jenö: Mivel indokolják önök ezt a törvényjavaslatot? Mindig azzal, hogy nagyhatalmi állásunk ezt megköveteli. De ez a nagyhatalmi állás koldusbotra juttatja e nemzetet. A miniszterelnök ur és a honvédelmi miniszter ur a nagyhatalmi állásra szoktak hivatkozni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Tegnapelőtt nem is beszéltem erről! Nem mondtam! *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Solymossy mondta!)* Hát akkor ne hivatkozzék reám! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Mondta már százszor, ezerszer is!

Gr. Zichy Jenö: Miniszter ur, ha felelni akar, tanuljon meg egy igazságot: a családi jólét képezi az állam erejét, és nem a szuronyok száma!

Kecskeméthy Ferencz: Kenyeret a népnek, nem szuronyokat! *(Nagy zaj balfelől.)*

Gr. Zichy Jenö: Önök ezt nem tudják, a kik ezt követelik, hogy a hadsereg létszámát emeljük; mert hogy a többi nagyhatalmak emelik, az érthető; hiszen cgé-

szen más az ő politikájuk, más az ő belszervezetük, nagyobb az anyagi jólétük. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azok expanziv politikát csinálnak és gyarmatokat létesitenek. *(Felkiáltások jobbról: Ki beszélt erről?)* Bocsánatot kérek, igen t. báró Solymossy Ödön képviselő ur mondotta, hogy megkivánják a többi nagyhatalmak. De ha önök nem mondják is ezt, bizonyára ebben látják a kényszert e javaslatok benyujtására. Mert ha ez sincs, akkor miért nyujtották be? Egészen más a mi helyzetünk, mint a többi országoké. Azok üzhetnek expanziv politikát. Az olasz Tuniszban törekszik, a német meg másutt kereskedik, mert az nagyon sokoldalu. Hát kérem, a mi politikánk az kellene hogy legyen, hogy idebent fejleszsze az ország erejét, jólétét, a melyről ma már csak a könyvekben irnak. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha ezt nem teszszük, akkor, t. ház, ez az ország rövid idő alatt teljesen koldusbotra jut.

Én nem akarom a t. házat itten hosszasan fárasztani. *(Halljuk! Halljuk!)* Vannak sokan, a kik még reménykednek, hogy hiszen majd ennek a törvénynek a létesitése során, ennek az árnyéka alatt bizonyos nemzeti érzelmek és érdekek ki fognak elégittetni. Hanem a kik ilyen ideálokban ringatják magukat, még mindig a homályos jövőbe néznek. De én már belátok a jövőbe. En már ilyen igéretekben nem tudok hinni. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Látom azt, hogy itt még mindig a régi nóta járja, és én már ebből nem kérek többet. *(Zajos éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)* Én tehát mindezekkel szemben levonom a konzekvenciákat. Tudom azt, hogy az önök pártjában nincs már többé helyem, tehát kilépek onnan. *(Zajos éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Megyek, ha másképen nem lehet, egyedül, azon az uton, a melyen mennem kell, és nem szavazom meg a törvényjavaslatot. *(Élénk éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik. Felkiáltások: Öt percz szünetet kérünk!)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem. *(Zajos felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Éljen Zichy Jenő!)*

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Kérem a képviselő urakat, legyenek szivesek helyeiket elfoglalni; folytatjuk a tanácskozást.

Endrey Gyula jegyző: Bernáth Lajos!

Bernáth Lajos: *(Halljuk! Halljuk!)* T. képviselőház! A 199. számu törvényjavaslat megállapitja a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámát, illetve az 1889: VI. t.-cz. 14. §-át módositja akképen, hogy ujabb és az eddiginél jóval sulyosabb terheket rak a nemzet vállaira ugy a véradó, mint az anyagi áldozatok tekintetében. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a párt, a melyhez tartozni szerencsém van, általában az egész ellenzék a mult heti egyik ülésén szónokai által megkisértette levétetni a napirendről az egész törvényjavaslatot, megkisértette legalább is annak elhalasztását; *(Halljuk! Halljuk!)* azonban süket fülekre talált. A t. miniszterelnök ur válaszában még csak meg sem emliti azt, hogy miért kivánja oly lázas sietséggel épen ezt a törvényjavaslatot tárgyaltatni, a mely ellen hangosan tiltakozik a nemzetnek egész közvéleménye. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert nemcsak azon kérvények beszélnek, a melyek talán tizenöt városból és talán tizenhárom vármegyéből ide benyujtattak ezen törvényjavaslat ellen, hanem hangosan kiált és tiltakozik az ország egész közvéleménye, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* a mely kiáltást csak azok nem hallják, a kik nem akarják. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A t. honvédelmi miniszter ur azzal indokolja egyebek között a törvényjavaslat benyujtását, hogy a magyar korona országainak teherviselő képessége az utóbbi időben jelentékenyen emelkedett. Igaz, hogy ő talán nem látja közvetlen-közelről a magyar nemzet minden társadalmi osztályainak nyomorát, de legalább elhihetné, miután azt szavahihető és jellemes férfiak hangoztatják ezerszer meg ezerszer ugy itt ebben a házban, mint a sajtóban. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én a nép közt élek, azzal közvetlenül érintkezem, részt veszek annak örömében és bánatában. Látom azt a naponkint megujuló harczot, kétségbeesett küzdelmet a létért, a mindennapi kenyérért, az élet fentartásáért. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: A bársonyszékből azt nem látni!

Bernáth Lajos: Látom, hogy eddig virágzó községek munkás, józan életü, szorgalmas lakosai a szerencsétlen gazdasági viszonyok, a kereskedelem és ipar pangása, a közadók sulyos terhei miatt még a jobbmóduak is ma már takarékpénztáraknál el vannak adósodva, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* egyes lelketlen uzsorások karmai közt vergődnek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát azok, a kik napszámmal kereséték és keresik mindennapi kenyerüket! Tudom, mert látom, hogy az ilyenek, ha a községi vagy egyházi adó rendkivüli, elkerülhetetlen kiadások miatt néha csak tiz vagy husz fillérrel emelkedik is, napokon, sőt heteken keresztül reklamálnak, mindenféle bizonyitékot igyekeznek előkeresni azok lealkuvására, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de utoljára is végrehajtó vagy sokszor csendőri szurony hajtja be tőlük azt a nehány fillért. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És a nemzet nagy tömege, nagy teste, ez a nép! A t. honvédelmi miniszter ur szerint ennek e népnek a legutóbbi időkben jelentéke-

nyen emelkedett a teherviselési képessége. Hiszen a t. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur is meg tudja mondani, hogy az utóbbi időkben hány elszegényedett egyház adta át az államnak iskoláját, azok az emberek, a kik vallásukhoz, iskoláikhoz mindenkor töihetlen hűséggel ragaszkodtak, de már azok fentartására többé anyagi áldozatot hozni nem képesek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt is emliti a t. honvédelmi miniszter ur, hogy azért is szükség van az ujonczjutalék felemelésére, hogy a tényleges állományban szolgáló legénység egy része hazabocsáttassék. Hát akkor mikép áll meg az indokolás azon másik része, hogy az eddigi létszám a békelétszám fentartására nem elégséges.

Pozsgay Miklós: Ez csak olyan szemfényvesztés!

Bernáth Lajos: A kiképzett katonák elbocsáttatnak, helyettük ujonczok vétetnek fel az ujabb, tökéletesebb hadászat terveinek kitanulására, eszközeinek kezelésére. Hiszen akkor a létszám alig emelkedik, tagjai tanulatlanokból vétetnek fel és igy ez a törvényjavaslat immár czéltalanná vált. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A véderő-bizottság jelentésében, a melyben elfogadásra ajánlja ezen javaslatot, egyebek közt azt is mondja, hogy e törvény nem is lépne azonnal életbe, hanem csak 2—5 év mulva. Hát akkor miért sürgeti a kormány oly lázas sietséggel ennek tárgyalását? Miért szőtte be a t. honvédelmi miniszter ur annak 4. §-ába, hogy a jelen törvény kihirdetése napján azonnal hatályba lép, a mely »azonnal« szócskát aztán a pénzügyi bizottság nagyobb következetességgel ki is törült? Miért kéri e törvényjavaslat elfogadását csupán csak az 1903. évre, azt mondván, hogy a törvényhozásnak ugy is módjában lesz ezen törvényjavaslatot évről-évre meg- vagy meg nem szavazni? Igenis módjában lesz, sőt majd kötelességében fog állni évről-évre nemcsak ezt a javaslatot, hanem ennek fokozottabb méretü hatványait is elfogadni és megszavazni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Következményeit!

Bernáth Lajos: A pénzügyi bizottság idevonatkozó jelentésében szintén pártolja e törvényjavaslatot. Egyebek közt azt mondja, hogy ennek életbeléptetése nem jár költségemeléssel; alább azonban már megengedi, hogy mégis 93.000 korona többköltséget fog okozni. Jelentése végén pedig ugy nyilatkozik, hogy a bizottság nem tagadhatja, hogy igen sulyosaknak tartja azon követelményeket, melyek a nemzet áldozatkészségéhez intéztetnek. Igy hát maga a pénzügyi bizottság sincs tisztában ezen törvényjavaslat életbeléptetésének következményeivel. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Vagy ha igen, ámitani próbálja önmagát, a törvényhozást és a nemzetet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Feltéve, t. képviselőház, hogyha a nemzet annyira dobálózhatnék a milliókkal, a miként azt a t. honvédelmi miniszter ur képzeli, kérdem, vajjon nem volna-e ennél égetőbb szüksége a nemzetnek, bajai, melyeket orvosolni kellene? *(Felkiáltások a baloldalon: De még mennyi!)* Ott volna pl. a gazdasági viszonyok javitása, mielőtt az ország végromlásba jut. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ott volna a tisztviselők fizetésének rendezése, a mely még ma is csak papiron van. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ott volna a tanitói fizetések rendezése, a kik már elég régóta várnak és nyomorognak; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hiszen még ma is, ha egy csekély ötödéves korpótlékról van szó, azt csak számtalan rovatos ivek kitöltése és utánjárások után, csak nagyon sokára kapja meg az a tanitó, a mit pedig megérdemelt. Ott volnának az iskolaügyek, az állami iskolák számának emelése. Hiszen pl. Magyarország déli vidékein, egész Dél-Biharban, egyetlen egy állami iskola sincs, hanem a népnevelés a különben is végső nyomorral küzdő, megélni alig tudó, legszegényebb oláh nép által csak itt-ott fentartott iskolákra és az ilyen iskoláknak megfelelő tanitókra van bizva. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ez a nemzetiségi politika!)*

Ott volna a kongrua kérdésének megoldása, a lelkészi fizetések olymérvü pótlása, a mely mellett azok tisztességesen megélhetnek; hiszen ez a pótlék az állam részéről ma csupán csak alamizsna. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Ott volna még számtalan, égetően sürgősen orvoslandó baj. Ezeket csak lassan, fokozatosan lehet orvosolni, mert e bajok orvoslására nincs az államnak pénze, hanem katonai czélokra feltétlenül lennie kell, mert ugy kivánja nagyhatalmi állásunk, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hóbort!)* hogy a békében annyit költsünk a hadseregre, hogy majd, ha netalán nehéz idők jönnének, ne legyen többé miből fedezni a háboru költségeit. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Keserü csalódás ránk nézve ez a törvényjavaslat, t. ház, *(Ugy van! Ugy van! a balés a szélsőbaloldalon.)* Hiszen mi most azt vártuk, hogy a t. honvédelmi miniszter ur megoldja végre a kétéves katonai szolgálat kérdését és ezt terjeszti törvényjavaslat alakjában a ház elé. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És ime, ő azt mondja, hogy ő ugyan ettől nem idegenkedik, de kijelenti, hogy ezen átalakulás óriási anyagi áldozatot követelne az országtól, a mellett még igazságtalanságot is foglalna magában.

Kovács Pál: Nevetséges ez a kijelentés!

Bernáth Lajos: Hát mégis jól tette volna a t. miniszter ur, hogy ha ezt a kérdést oldotta volna meg, és ha erről terjesztett volna törvényjavaslatot a ház elé, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert alig hiszem, hogy ez nagyobb anyagi áldozatokkal járna, mint épen

ez a törvényjavaslat, a mely most a ház asztalán van. Hozzávéve még azt, hogy a mig amazt a nemzet várja és óhajtja, addig emettől irtózik és minden módon menekülni igyekszik. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De kérdem, miért is lelkesednék a nemzet annyira a hadsereg iránt, hogy utolsó betevő falatját is annak áldozza? Hát nemzeti-e ez a hadsereg, a mely nem a nemzeté, a melynek csak fentartási költségei, csak terhei hárulnak e nemzetre, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* de vele semmiképen nem rendelkezik, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* a melynek szelleme, szolgálati nyelve idegen, jelvényei, tisztjei idegenek, a kik a Gotterhalte hangjai mellett tanitják fiainkat lelkesedni, nem a hazáért és a nemzetért, hanem legtöbbször idegen érdekekért. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És az ilyen szellemben kiképzett magyar katonák lelkesültségét a legnagyobb mértékben mutatja az a számtalan öngyilkosság, a mely a katonák között évenkint előfordul *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és a melyben nem utolsó szerepet játszik az idegen tisztek humánus bánásmódja. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

A katonai iskolákban is ugy nevelik a tiszteket, hogy az egyikben követendő példánykép gyanánt oda állitják Hentzi szobrát, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a másikban pedig meghamisitják a történelmet, midőn, pl. Piskiről azt tanitják nekik, hogy 1849-ben ott tette tönkre az osztrák hadsereg a lázadó magyarokat, pedig bizony ez épen nem igy van. S ha az a katona mindezek daczára mégis magyar marad, tiszt korában elhelyezik idegen ajku ezredekhez és hogy ezen sérelem némiképen mégis orvosoltassék, legutóbb legfelsőbb rendelet folytán most már az ilyeneknek magyar ezredekben kell szolgálni, de csak akkor és annyiban, a mikor és a mennyiben a lehetőség ezt megengedi. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Lassan-lassan haladunk!)*

Ennek a hadseregnek, ennek a telhetetlen és idegen bálványnak kellene most ismét a kormány kivánságára ujabb és nagyobb pénz- és véráldozatot hozni a nemzetnek. Ennek a háznak legalább kétharmad része azt igérte választóinak, hogy különösen ebben a tekintetben nem enged ujabb terheket rakni a nemzet vállaira. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Váltsa tehát most be mindenki igéretét! Én ezt a törvényjavaslatot nem szavazom meg. *(Hosszantartó, élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A honvédelmi miniszter ur kiván szólani.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: T. ház! *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! Felkiáltások a baloldalon: Kilép a szabadelvü pártból? B. Fejérváry tagadólag int. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Megéljenezzük, ha kilép!)* Az nem elég jutalom! *(Derültség a jobboldalon.)*

T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Eddigelé három határozati javaslat terjesztetett a t. ház elé. Kötelességemnek tartom, a mennyire lehet, röviden reflektálni azokra és reflektálni azon követelésekre, óhajokra és kivánságokra, a melyek nemcsak a t. ellenzék részéről, de a kormánypárt részéről is, t. i. báró Solymossy Ödön t. barátom részéről, mint óhajok terjesztettek elő. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. ellenzéki pártok vezérei és pedig ugy a 48-as és függetlenségi párt két árnyalatának vezérei, mint mások, többször megpenditették az önálló magyar hadsereg eszméjét. Én azt hiszem, hogy talán kegyesen meg méltóztatik engedni azt, hogy én a magam részéről erre vonatkozólag csak röviden kijelentsem, hogy erre a térre én a magam részéről nem léphetek. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tudtuk előre! Nagy zaj. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Mert ez nem a nemzet többségének akarata és nem áll sem a pragmatika szankczió, sem az 1867 : XII. t.-cz. alapján. Az ideirányuló óhajokkal és követelésekkel tehát, méltóztassanak megengedni, hogy ne foglalkozzam, hogy hiába a drága időt igénybe ne vegyem. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kecskeméthy Ferencz: Majd foglalkozunk mi!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy Tóth János, mint Holló Lajos t. képviselő urak határozati javaslatai ebben az irányban mozognak, s ennélfogva azon követeléseikre, a melyek az önálló magyar hadsereggel szoros kapcsolatban állanak, nem terjeszkedem ki. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Vannak azonban más óhajok és más követelések, a melyeknek egész sorozata itt van előttem. Nem akarom a t. ház türelmét ezeknek felolvasásával igénybe venni, különben is ismerik mindezen követeléseket, hanem csak arra kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy ezekkel a követelményekkel, észrevételekkel és óhajokkal szemben a magam álláspontját jelezzem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én azt az álláspontot foglalom el, hogy a sokat hangoztatott nemzeti követelmények elől a katonaság, a hadügyi kormányzat nem zárkózott el soha, s nem zárkózik el ma sem addig a határig, *(Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* a mig azok nem vezetnének a közös hadsereg törvényes egységének megbontására. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

A magam részéről e követelményeket három kategóriába foglalnám. Az első kategóriába sorozom azokat a követeléseket, azokat az óhajokat, a melyek részben mindjárt, részben a legközelebbi jövőben teljesithetők, és a melyek iránt már bizonyos igéretek tétettek e házban. A második kategóriája e követeléseknek olyan, a mely esetleg érvényesithető lesz, mondjuk, egyik-másik

irányban akkor, midőn a véderő-törvény módositásáról lesz szó, s midőn a t. ház elé fogom azt terjeszteni. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Akkor kérjék majd az ujonczokat is! Elnök csenget.)* A harmadik kategóriára nézve már nyilatkoztam. Az ebben foglalt követelések arra irányulnak, hogy külön magyar hadsereg szerveztessék. Engedjék meg, hogy e kérdésekkel és óhajokkal, a melyeket 36 év óta már számtalanszor hallottunk, most ne foglalkozzam. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Azon kérdések közé, melyeket ugy jeleztem, hogy részben mindjárt teljesithetők, részben kilátásba helyeztetett már, hogy a legközelebbi jövőben érvényesülnek, sorolom először a katonai perrendtartás mielőbbi előterjesztését. Erre nézve kijelenthetem a t. háznak, hogy a tárgyalások e részben annyira haladtak ... *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Tavaly is ezt mondta!)* határozott időt nem mondhattam tavaly sem, nem mondhatok most sem. *(Élénk derültség és nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* De tavaly óta most már annyira vagyunk ... *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Hisz már 36 esztendeje mondják ezt!)* Igenis, 36 esztendeje forog fenn ez a kérdés; de méltóztassék tekintetbe venni e kérdésnek borzasztó bonyolultságát, *(Nagy zaj és derültség a szélsőbaloldalon.)* méltóztassék tekintetbe venni azt, hogy eddigelé 19 vastag kötet javaslat dolgoztatott ki és az igazságügyminiszterekkel nem tudtunk megegyezni. Most már ott vagyunk, hogy az igazságügyminiszterekkel, reménylem, nemsokára megegyezünk. Ennélfogva ezen az alapon kijelenthetem, hogy biztos reményem van ahhoz, hogy ezen katonai perrendtartásról szóló javaslat lehetőleg nemsokára be fog terjesztetni. *(Helyeslés jobbfelől. Nagy zaj és derültség a szélsőbaloldalon.)*

A második kérdés a zászló és jelvény kérdése. Méltóztatnak visszaemlékezni, hogy ugy a t. miniszterelnök ur, mint én is nyilatkoztunk e részben, és e részben a tanulmányozások folynak. *(Élénk derültség a szélsőbaloldalon. Nagy zaj.)* Kérem, tanulmányozás nélkül, csak hasból előterjeszteni az ilyesmit nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* Ha azon az oldalon történik is némelykor, hogy tanulmányozás nélkül is beszél egyik vagy másik, ez lehetséges; de ezt a kormány nem teheti felelősége érzetében. *(Helyeslés. Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* Tehát a kérdés tanulmányozás alatt van és remélem, ez is már nemsokára el fog intéztetni.

De itt az ember hallja vagy olvassa, hogy egyik-másik képviselő hogyan konstruál meg magának egy zászlót, lobogót, s azután nekimegy és azt szépen agyonkritizálja, s ezzel előáll a közönség elé, hogy ime igy terveztetett ez a zászló.

Endrey Gyula: Régi a mi zászlónk, nem kell ujat csinálni! Elég jó az! *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendességet kérek! *(Zajos éljenzés és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen! Ugy van!)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Kérem, ez nem az az eljárás, a mely czélra vezethet. Méltóztassanak egy kis türelemmel lenni, majd lesz szó arról is. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Kérek csendet, különben kénytelen leszek a képviselő urakat rendreutasitani.

Lengyel Zoltán: Az nem baj! *(Folytonos zaj. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő urat kérem, méltóztassék csendben lenni. *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: És ha akkor aggályai támadnak a képviselő uraknak, akkor lesz majd idejük erről közelebbről beszélni.

A harmadik kérdés a magyar tiszteknek a magyar ezredekbe való beosztása. E részben — és ha jól emlékszem, a pénzügyi bizottság jelentésében fel is van ez emlitve, — már nyilatkoztam a pénzügyi bizottságban és most ismétlem e nyilatkozatomat: hogy igenis van egy legfelsőbb kézirat 1868 augusztus haváról, a mely legfelsőbb kéziratnak eddigelé kellő érvény nem szereztetett. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Miért nem?)* De biztos kilátásba helyezhetem a háznak, hogy érvény fog szereztetni. *(Helyeslés jobbfelől. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak, igy nem lehet tanácskozni. *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Már igért vagy hatfélét!

Elnök: Kérem Kubik képviselő urat, ne méltóztassék folyton közbeszólni. *(Halljuk! Halljuk!)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Kérem, nem lehet ezeket a dolgokat csakugy kézfordultával megcsinálni! *(Igaz! Ugy van! jobbfelől. Derültség és zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang: Mióta ül már a miniszteri székben?)*

Felmerült az az óhaj, nem ugyan a jelenleg tárgyalás alatt levő 199. számu, de a 200. számu törvényjavaslattal kapcsolatosan, hogy a 6000 póttartalékos be ne hivassék. Szóba került a dolog a véderő-bizottságban, szóba került a szabadelvü párt értekezletén, a mely nem titkos, a mennyiben a lapokban benne volt; szóba került Tóth János képviselő ur részéről tegnapelőtt. És . . .

Simonyi Semadam Sándor: A »Neue Freie Presse«-ben!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Lehet! *(Derültség.)* A törvényjavaslat elfogadása ugy volt tervezve, illetőleg azt hittük, hogy talán novemberben meglesz. *(Derültség és zaj a szélső-*

baloldalon. Egy hang: Melyik novemberben?) E törvényjavaslat elfogadása lehetséges is lett volna, de mivel tényleg eddigelé nem történt, *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* mivel, mondjuk, attól tartok, hogy talán még bizonyos időbe fog kerülni, mig ebből törvény lesz, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Novemberben!)* és amugy is lekéstünk a taraczk-ütegek *(Élénk derültség és zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Mi nevetni való van ezen!)* azonnali felállitásától, *(Derültség és zaj a szélsőbaloldalon,)* és az erre szükséges legénység behivásától, és mivel ennélfogva a hadügyi kormány az ily késedelmes eljárás következtében a jövő ősz előtt ugy sincs abban a helyzetben, hogy a taraczk-ütegeket véglegesen szervezhesse, a hadügyi kormányzat, engedve a két kormány óhajának, *(Halljuk! Halljuk!)* ráállott arra, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Muszáj volt!)* hogy a 6000 póttartalékos behivásának követelésétől elálljon. *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Ez se tetszik?)* Hát ez se tetszik? *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Álljanak el a többi követeléstől is!)*

Lengyel Zoltán: Könnyü volt lemondani arról, a miről muszáj! Mondjanak le a többiről is! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Oly dologra térek most át, a melyről már többször volt szó e házban. *(Halljuk! Halljuk!)* Legutoljára tegnap Rakovszky István t. képviselő ur hozta fel óhajképen, hogy a katonaságnál még most szabályszerüen divó gúzsbakötés és kikötés eliminältassék.

Rákosi Viktor: Ezt kikötöttük magunknak! *(Zaj.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Már erről, mondom, többször volt szó a delegáczióban is, a t. képviselőházban is. Rakovszky István t. képviselő ur most felhozta és az ő határozati javaslatában benne van. Erre nézve megnyugtathatom a t. házat, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hogy ő Felsége saját inicziativájából már elrendelte a hadügyminiszternél ennek a kérdésnek az alapos tanulmányozását... *(Zajos derültség a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)*

Gabányi Miklós: Mikor rendelte el?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: ... és elrendelte a hadügyminiszter javaslatának mielőbbi előterjesztését. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Ez sem tetszik? *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Elnök: Csendet kérek! *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Itt van azután hatodszor az az óhaj, mely abban a tekintetben jutott kifejezésre, hogy a magyar nyelvre a közös hadsereg nevelő- és képzőintézeteiben figyelemmel legyenek. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Ebben a részben bátor vagyok a következőket jelenteni: ... *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Tanulmány tárgyává tétetett! *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)*

B. Solymossy Ödön: Halljuk! Komoly dologról van itt szó! *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Rákosi Viktor: Csakugyan komoly! Igaza van Solymossynak! Komolyabb, mint ön gondolja!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Jelenthetem, hogy a magyar korona országaiban illetékes valamennyi katonai iskolai növendékre a magyar nyelv tanulása kötelező. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azonkivül az alreáliskolákban a magyar tanórák száma mind a négy évfolyamban hetenkint két-két óra. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Borzasztó!)* Azonkivül hetenkint két napon kötelező a magyar társalgás. *(Élénk tetszés és helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* A főreáliskolákban a heti tanórák száma mind a három évfolyamban két óra, azonkivül hetenkint egyszer magyar társalgás. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Helyeslés! Halljuk! jobbról.)* A katonai akadémián Bécsujhelyen és a műszaki katonai akadémián Bécsben valamivel kisebb tere van a magyar nyelvnek, mert a növendékek rendkivül igénybe vannak véve, ott csak egy-egy magyar óra van hetenkint minden tanfolyamban, és hetenkint egyszer két órán át magyar társalgás. *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Helyeslés. Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)*

Ha még felemlitem azt, hogy ezekben a katonai iskolákban nagyon sok növendék van, ki nem magyar, de jelentkezik a magyar nyelv tanulására, — még pedig nagyon sokan jelentkeznek, — azt hiszem, itt nincs ok az elégületlenségre. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Heti negyven óráből van két magyar óra!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az egész világot, bár magam is szeretném, magyar kaptafára húzni nem lehet. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon).*

Pap Zoltán: Megmutatjuk, hogy lehet!

Rákosi Viktor: Menjünk tovább a kaptafánál!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Vannak azután még más kérdések, mint teszem a póttartalék szabályozása, oly kérdések, a melyek rögtön nem érvényesithetők és a melyek a szabadelvü párt konferencziáján szintén felhozattak. Ezeket a kérdéseket olyanoknak kell minősitenem, a melyek e perczben ugyan nem érvényesithetők, de azon leszek kötelességszerüen, hogy a mennyiben érvényesithetők, ezt a véd-törvény módositása alkalmával a magam részéről meg is tegyem. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mi még az irás-*

nak sem hiszünk!) Azt hiszem, hogy ezen oldalról még nem ismernek engem, *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*, hogy a mit igérek meg ne tartsam.

Holló Lajos: A mit ő Felsége igért 1868-ban, még azt sem tartották meg. *(Nagy zaj jobbfelől.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Engedelmet, de én most először szólok ily értelemben a magyar törvényhozás előtt és ezért, ha megigérem, hogy meglesz, kérem, méltóztassanak szavamnak hinni. *(Élénk helyeslés és éljenzés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Azon kérdések közé, melyek szintén megoldást fognak találni vagy a véderőtörvény módositása alkalmával vagy talán még azt megelőzőleg is, sorolandó azon három óhaj is, a melyet Solymossy Ödön t. barátom hozott fel, a kinek egyébiránt nagyon köszönöm szakszerü érdekes előadását, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* valamint a t. ellenzéknek is őszinte köszönetet mondok, hogy bár élesen, de mégis objektive tárgyalják a kérdést. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Marad még egy pont, melyről csak egész röviden kivánok nyilatkozni. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Magyar vezényszó?)* Ez a kérdés a kétévi szolgálati idő, a melyet ugy bizottságokban, valamint a t. házban is minden oldalról hangsulyoztak. Egy nagyon érdekes brosür jelent meg tegnap Bolgár Ferencz t. képviselő barátom tollából. Mondhatom, hogy a t. képviselő ur ezen brosürben a kétévi szolgálat kérdését nagyon szépen világitotta meg, és habár egyes dolgokban nem is értek vele egyet, mert azt hiszem, hogy ezekben tévedés forog fenn, mégis hangsulyoznom kell, hogy az egész brosür nagyon helyes, mert ugy fogja fel és ugy adja elő a kérdést, a mint van. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ne méltóztassék azt hinni, hogy ezen kérdés egy kézfordulattal megoldható. Ez abszolute lehetetlen. Méltóztassék máshová nézni, részben, a hol ez már megvan, részben, a hol ez tárgyalás alatt áll, mert másutt is tanulmányozzák e kérdést, nemcsak nálunk.

Én a pénzügyi bizottságban, a hol ez a kérdés szintén szóba hozatott, és pedig Rakovszky István t. képviselő ur részéről, kijelentettem, hogy a magam részéről elfogadom a pénzügyi bizottság abbeli javaslatát, hogy a t. ház határozza el, hogy a honvédelmi miniszter a jövő ujonczmegajánlásról szóló törvényjavaslat előterjesztése alkalmával, a mi pedig nyolcz hónap mulva lesz, terjeszszen elő a háznak egy alapos, tájékoztató jelentést ezen kérdésről. Ezt igenis kötelességemnek tartom megtenni, addig azonban, — nagyon kérem a t. házat, bármennyire népszerüen is hangzik a kétévi szolgálati idő — ne méltóztassék erre sok időt vesztegetni, mert drága az idő; *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* most megállapodásra ugy sem jöhetünk, méltóztassék türelemmel megvárni ezen jelentés előterjesztését, akkor rendelkezésükre fog állani mindenféle felvilágositás és magyarázat. Ezt kivántam csak megjegyezni. *(Élénk éljenzés és helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula jegyző: Darányi Ferencz! *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Holnap! Három interpelláczió van!)*

Elnök: Kérem, csak a képviselő ur van arra feljogositva, hogy a házhoz erre vonatkozólag kérelmet intézzen és más senki.

Darányi Ferencz: T. ház! Miután ma három interpelláczió is van bejelentve, melyek előterjesztése előreláthatólag hosszura nyulik, s két óráig az idő nem lesz elegendő, hogy én is elmondhassam beszédemet, arra kérem a t. házat, méltóztassék nekem megengedni, hogy beszédemet holnap mondhassam el. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Tényleg három interpelláczió van bejegyezve, s miután ugyis kevéssel egy óra után szándékoztam a háznak a tárgyalás félbeszakitását javasolni: azt hiszem, méltóztatnak a képviselő ur kérését, melyhez a házszabályok szerint ugyis joga lenne, teljesiteni. *(Helyeslés.)*

Mielőtt azonban az interpellácziókra áttérnénk, méltóztassék megállapitani a holnapi ülés napirendjét. Javaslom, hogy a holnapi ülés napirendje ugyanaz legyen, mely a mai ülésre is ki van tüzve. *(Helyeslés.)*

E szerint a legközelebbi ülés napirendje meg lévén állapitva, következnek az interpellácziók, először is dr. Gresskowitz Vilmos képviselő ur interpellácziója a Szeben vármegye területén fellépett száj- és körömfájás ellen alkalmazott hatósági intézkedések tárgyában a földmivelésügyi miniszter urhoz. *(Zaj.)*

Kérem a képviselő urakat, sziveskedjenek helyeiket elfoglalni s az interpellácziót meghallgatni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A kormánypártiak menjenek helyre!)*

Méltóztassanak a képviselő urak, akármelyik párthoz tartoznak is, helyeiket elfoglalni. *(Zaj.)*

Csendet kérek, igy nem vagyok képes a szónokot hallani, pedig nekem kell őt hallanom. *(Zaj.)*

Ismételve kérem a képviselő urakat, sziveskedjenek csendben lenni, hogy a szónokot meg lehessen hallani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gresskowitz Vilmos: T. képviselőház! Interpelláczióm oka azon gazdasági nyomor, melyet Szeben vármegyében, de különösen annak központi járásában az ott fellépett száj- és körömfájás elfojtására irányuló hatósági intézkedések idéztek elő.

Interpelláczióm egyedüli czélja pedig az igen tisztelt földmivelésügyi miniszter ur figyelmét ezen visszás állapotra felhivni, mert nemcsak az én meggyőződésem, hanem a nehezen sujtott földmiveseknek erős meggyőződése, hogy a hazai kisgazdának országszerte ismert legmelegebb barátja nem fog elzárkózni a segélykiáltásuk jogosultsága elől.

A dolog az, hogy mult évi szeptember ele-

jén, a megyének egyik félreeső községében, a száj- és körömfájás kiütése néhány szarvasmarhánál konstatáltatott.

Ezen magában véve jelentéktelen körülménynek azonban váratlan konzekvenciái lettek, mert azonnal a legtovább menő és túlzott óvó- és zárintézkedések a helyi viszonyok teljes tekintetben kivül hagyása mellett alkalmaztattak, melyek, mint egyes példákkal illusztrálandom, képesek voltak az egész vidéket rövid idő alatt elviselhetlen kinos gazdasági helyzetbe juttatni, azonban nem alkalmasak a betegség tényleges és gyors elfojtására, ugy, hogy jelenleg, azaz a betegség megállapitása óta, az ötödik hónapban a csak hetekre kontemplált rendszabályok jóformán állandósultak. Ugyanis a betegségnek, a mint emlitettem, csak egy és a forgalomtól teljesen félreeső községben történt konstatálása után mindjárt az egész — több mint 30 igen népes községet magában foglaló és terjedelmes járás vészkerületnek nyilvánittatott és a legtúlzottabb zárlati intézkedésekkel az egész járásban a közlekedés beszüntettetett. Továbbá a Nagyszeben városában szeptember 11-én, azaz harmad napra megtartandó volt országos állatvásár betiltatott, daczára annak, hogy sem a városban sem pedig annak közvetlen környékében a betegség nem létezett.

Mily kiszámithatlan és pótolhatlan kárt okoz ily állatvásár kiesése, azt az érintett gazda- és iparoskörök most keservesen, tapasztalták. A kisgazda a számfeletti és a nyáron át eladásra hizlalt marháit nem tudta eladni, hanem kénytelen volt több marhát eltartani, mint takarmánykészlete megengedte volna; és miután a legeltetés is betiltatott, már alig képes állatait életben tartani; másrészt pedig a közlekedés betiltása folytán terméseit sem birta kellő módon értékesiteni.

Ennek folytán a legnagyobb pénzhiányban szenvedett oly időben, midőn a legkülönbözőbb és oly nyomós kötelezettségeinek eleget tennie kellett, melyek nem pontos teljesitésének majd számtalan birósági végrehajtások és árverések voltak a szomoru következményei.

A kisiparos szintén fájdalmasan érezte ezen pénzhiányt, mert készitményei egyedüli vevőjének, a parasztnak kimaradása folytán nem keltek el.

A városban pedig egy eddig nem tapasztalt drágaság állott be, hol a jobbmódu lakosság már alig birja megfizetni a hus magas árát. Végül, hogy még csak ezt emlitsem, a város bevételei különösen a kövezeti és beviteli vámok csökkenése folytán nagy csorbitást szenvedtek.

Nehány hozzávetőleges számokkal is szolgálhatok.

Az őszi szebeni állatvásárra rendesen körülbelül 15.000 darab állat hajtatik fel és ennek átlag $^1/_3$ része — egy felerésze adatik el körülbelül 500.000—700.000 korona vételárért. Hogy ezen összeg kizárólagos kisgazdás viszonyokban mit jelent, nem szükséges tovább kifejteni!

Ezen ijesztő káros következményekkel szemben a közönség jogosan kérdezi, mi a tulajdonképeni czélja ezen a tényleges eredménynyel semmi arányban nem álló zárlati intézkedéseknek egy oly betegség ellen, mely rendesen és különösen a jelenlegi esetben könnyen néhány nap alatt folyik le és kellő gondozás mellett az állatra nézve káros következményekkel nem jár?

Ezen kérdésre a vonatkozó miniszteri körrendeletből azon feleletet kapjuk, hogy a betegségnek nagyobb elterjedése alkalmas a hazai állatállománynak külföldre való kivitelét veszélyeztetni.

Midőn magam részéről a kivitel nagymérvü fontosságát természetesen teljesen elismerem, mégis, miután az állatkivitel hazai mezőgazdaságunknak nem egyedüli czélja, ép oly jogos követelménynek tartom, hogy az alkalmazandó intézkedések és rendszabályok túl ne menjenek ezen a czélon, nehogy a helyett, hogy üdvös eredménynyel járnának, épen a hazai gazdaközönség jelentékeny kárt szenvedjen.

Ha pedig ezen szempontból vizsgáljuk a jelen esetben tényleg alkalmazott intézkedéseket, tagadhatatlan, hogy a czélon túllőttek és a lakosság létérdekeivel szemben kellő kiméléssel nem voltak.

Ennek oka pedig nem az illető közigazgatási hatóságoknak az eljárása, hanem maga a sablonszerü rendszer, melyhez a hatóságoknak betü szerint szigoruan alkalmazkodniok kellett, a nélkül, hogy módjukban állott volna a zárlati módszer túlzott és az ottani viszonyoknak részben meg nem felelő rendelkezésein enyhiteni.

Mert a czélnak inkább és teljesen megfelelt volna, ha a többi nyugoteurópai államokban és különösen azon országokban követett eljárásnak megfelelően, melyekbe hazai állatállományunk kivitele történik, mindenekelőtt csak az udvari zárlat és parancsoló szükség esetén, legfölebb az illető községnek a teljes és szigoru elzárása alkalmaztatott volna.

Erre a rendelkezésre álló állatorvosi személyzet is tényleg ráért volna és igy ezen szükebb körü rendszabálylyal a járvány gyors és sikeres elfojtása a mesterséges beoltás esetleges alkalmaztatásával lehetséges lett volna, a nélkül, hogy az egyik érdek megóvása czéljából egy másik, még fontosabb és általánosabb érdek — tudniillik a helyi gazdasági jólét feláldoztatott volna.

Ezen alkalommal az állami állatorvosi intézménynek egy lényeges hiánya is sajnosan érezhető volt. Tudniillik a magy. kir. állatorvosnak a felektől járó dijak. A zárlatra fennálló szabályok értelmében ugyanis bizonyos feltételek alatt egy egészségesnek talált állatnak az eladása azonnali levágásra meg van engedve. Ily eladásra szánt állatnak a megvizsgálása az illető állami állatorvosnak a hivatása, melyért azon-

ban neki bizonyos dij jár. Rendes viszonyok között ily egészségi bizonyitványnak a kiállitása ritkán fordul elő és igy alig érezhető dolog. Azonban vészkerületi zárlat esetén ezen bizonyitványok száma ezerre megy, mert például a Szeben vármegyében alakitott egyik vészkerületben a lakosság, a Nagyszeben városával együtt, majdnem 80 ezret teszen és ezen lakosságnak a mindennapi hussal már öt hónapja történt ellátása minden egyes vágóállatnál csakis egészségi bizonyitvány beszerzésével volt lehetséges. Ily körülmények mellett elhihető, hogy csak az illető vészkerületben az állatorvosok egész jogosan több ezer koronára menő fuvarköltségeket és dijakat vettek fel a néptől.

Elvitázhatatlan, hogy ezen hallatlan dijszedés két szempontból tűrhetetlen állapotot képez:

Az egyik a méltányosság, mely nem engedheti meg, hogy a forgalom korlátozása által ugyis már eléggé kárositott kisgazdáktól vétessék fel a keserves dij oly rendszabály alkalmazása folytán, melyet az állam nem az illető állattulajdonos érdekében, hanem a vészkerületen kivül lakó többi állattenyésztők érdekének megóvására létesittetett.

De helytelen és egyenesen ártalmas ezen eljárás az állam méltóságának szempontjából is. Mert az illető állatorvos, a ki a nép nyomorán gazdagodik, mint magyar királyi tisztviselő az állam képviselője. Hogy pedig mennyire képes ily visszás állapot az államhatalom tekintélyét veszélyeztetni és a népnek az állam közegei iránt ily rendkivüli körülmények alatt fokozottabb mérvben szükséges bizalmát rontani, azt szembeötlően bizonyitja azon sajnos tény, hogy a kétségbeesett nép az egész nyomoráért az állami állatorvosokat okolja, és mind hangosabban gyanusitja őket, hogy azért nem szüntetik be a zárlati intézkedéseket, mert ezeknek meghosszabbitása egyenesen anyagi érdekükben áll. Jellemző, hogy a nép a betegséget már nem nevezi többé köröm-, hanem koronafájásnak. *(Derültség.)*

Ezen dijkérdésnek az egyedüli helyes megoldása csak az lehet, hogy ily rendkivüli esetekben az állam vállalja magára a saját állatorvosi közegeinek a bizonyitványok kiállitásáért járó dijazását és mentse fel a földmiveseket ezen dij fizetése alól. *(Helyeslés.)*

T. ház! Mindezek alapján és tekintettel arra, hogy a száj- és körömfájás elleni rendszer kérdése a betegségnek hazánk több vidékében történt fellépése folytán országos kérdéssé fajult: bátor vagyok a tisztelt földmivelésügyi miniszter urhoz a következő interpellácziót intézni *(olvassa)*:

Miután Szeben vármegyében a száj- és körömfájás ellen alkalmazott hatósági intézkedések czélt tévesztettek, a mennyiben egyrészt nem bizonyultak alkalmasoknak a betegség gyors és sikeres elfojtására, valamint terjedésének a meggátlására, másrészt pedig túlzottságuknál fogva az egész vidéket elviselhetlen gazdasági krizisbe sodorták, hajlandó-e a miniszter ur sürgősen intézkedni, hogy:

1. a száj- és körömfájás elleni zárlat csak az egyes, betegség által meglepett udvarokra szorittassék és csak ha ezen intézkedés sikeresen már nem vihető keresztül, kivételesen is egyes községek zár alá helyeztethessenek; ezeknél továbbmenő zárlati intézkedések különösen nagyobb, a betegség által nem érintett községekre kiterjedő vészkerületek alakitása valamint ilyen nem fertőzött helyekre eső állatvásároknak a betiltása, mint a lakosság gazdasági jólétét sulyosan veszélyeztető intézkedések hatályon kivül helyeztessenek, illetve jövőre mellőztessenek.

2. Az összes óv- és zárintézkedések alkalmazása és foganatositása nem egy sablonszerü, az egész országra egyformán kiterjedő rendszabály szerint, hanem mindig a különös helyi viszonyok tekintetbevételével és a lakosság létérdekeinek kiméléséve történjék, mi végből a közigazgatási hatóságoknak egy bizonyos mozgószabadság megadassék; a gazdaközönség pedig az állatorvosok által a betegség elleni óv- és fertőtelenitési eljárással megfelelően megismertessék.

3. állatjárványok idejében a zár alá vett helyeken az illető m. kir. állatorvos az egészségi bizonyitványok kiállitásáért kizárólagosan az állam által kárpótoltassék.

Elnök: A földmivelésügyi miniszter ur rögtön kiván válaszolni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Daránvi Ignácz földmivelésügyi miniszter: Talán méltóztatnak megengedni, hogy ezen interpellácziára, a mely hozzám intéztetett, rögtön válaszoljak. *(Halljuk! Halljuk!)*

A száj- és körömfájás, a mennyire kinyomozni tudtuk, a határszéli közös legelőkről hurczoltatott be az országba. Azon vármegye, a melynek érdekében a t. képviselő ur felszólalt, szintén a határszélen fekszik. Ennélfogva azt hiszem, mindenki méltányolni fogja, hogy a határszélen kétszeres óvatosságra, kétszeres figyelemre van szükség, mert ha a határszélen megfelelő óvatosságot az illető közegek nem tanusitanak, akkor az egész országban igen hamar elterjedhetne és igen nagy arányokat vehetne a ragály. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Különben én, a mint a száj- és körömfájás nagyobb méretekben fellépett, még a mult év őszén kiadtam egy igen világos, tájékoztató rendeletet, a melynek az volt a czélja, hogy a hatósági intézkedések ne legyenek egészen sablonokra alapitva, hanem hogy az egyeseknek és az illetékes közegeknek megfelelő mozgási kör biztositassék; épen az, a mit a t. képviselő ur kiván. De rendelkezni kellett ebben a rendeletben az iránt is, hogy a hol kitör a száj- és körömfájás, ott megfelelő vészkerület alakittassék. Azt hiszem, a vészkerület alakitása az alispán által meg is tör-

tént. A vészkerület ezen alakitása ellen senki felszólalással nem élt. s nekem ezt harmadfokban megvizsgálni nem állott módomban. Különben a t. képviselő urnak az a kivánsága, hogy, ha valamely udvarban kitör a száj- és körömfájás, csak az az udvar vétessék zár alá, törvényeinkkel ellenkezik. De ha nem is volnának erre nézve törvényeink, ellenkezik ez a czéllal, a mely előttünk áll. Mert ha csak egyes udvarok záratnának el, ugy azoknak ellenőrzése majdnem lehetetlen volna és igy a ragály igen könnyen vitetnék tovább. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* A száj- és körömfájással általában nagy baj van, az tudniillik, a melyet a t. képviselő ur is jelzett, hogy népünk és gazdaközönségünk jelentéktelen betegségnek tartja. Kezdetben tehát eltitkolja, nem törődik vele sok helyütt és csak később, mikor következményei már látszanak, mikor forgalmi korlátozások állanak be, jön azután rá a mi gazdaközönségünk arra, hogy ezzel komolyabban kellett volna foglalkozni. Akkor azonban már késő. Abban a rendeletben, a melyre az imént hivatkoztam, utaltam arra, hogy leghelyesebb a száj- és körömfájás kitörése esetén elrendelni kötelezőleg az átoltást, az általános fertőtlenitést, mert igy egy község igen rövid idő alatt eshet keresztül az egészen. Meg is adtam a felhatalmazást az alispánoknak, s városokban a tanácsnak, hogy ilyen rendelkezést tehessenek.

Azt mondja a t. képviselő ur, hogy nagy baj a vásárok betiltása. Hát bocsásson meg a t. képviselő ur, de épen ma történt, hogy egy másik képviselőtársunk panaszszal jött azért, mert nem tiltatott be a vásár, s annak folytán az egész vidék a ragály által meg lett fertőztetve. Itt tehát nagyon nehéz igazságosan eljárni, mert könnyen megtörténhetik, hogy egy emberen, vagy egy községen akarva segiteni, ugyanazzal az intézkedéssel száz községnek, vagy száz más gazdának ártunk. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ily esetekben áll leginkább az, hogy a summum ius, summa iniuria lehet.

Különben a kérdéssel két irányban foglalkozom állandóan. *(Élénk helyeslés.)* Az egyik az, hogy lehető pontosan hajtsuk végre a törvényes intézkedéseket azért, hogy az országot külforgalma tekintetében megvédjük és megoltalmazzuk, *(Élénk helyeslés.)* a másik szempont — és az a rendelet, a mely kiadatott, ezen szemponttól van áthatva — hogy túlságos zaklatást ne okozzunk az illető gazdaközönségnek. *(Élénk helyeslés.)* Ennek a két szempontnak az összeegyeztetése a gyakorlati eljárás feladata. Lehetséges, hogy ezen túlmentek azon a vidéken, melyről a t. képviselő ur beszél. Erre nézve nem kivánok nyilatkozni, mert a tényállás tüzetes ismerete nélkül állást nem foglalhatok. Azonban végére járok a dolognak és ha azt tapasztalnám, hogy a képviselő ur által felhozott egészségi bizonyitványok száma vagy dijazása tekintetében jogosult panaszok merülnek fel, legyen róla meggyőződve, hogy azoknak orvoslása iránt intézkedni fogok. *(Élénk helyeslés.)*

De általában kérem, hogy méltóztassék állatorvosi karunkról a legnagyobb fentartással nyilatkozni. Igen sokan vigyáznak arra, hogy mi itt miket beszélünk. Nekünk nincs érdekünkben, hogy állatorvosi karunk érdemét alászállitsuk és hogy ellenségeink ebből az ország ellen fegyvert kovácsoljanak. Arról biztosithatom a t. házat, hogy állatorvosi karunk szinvonala napról-napra emelkedik és hogy állatorvosi karunkról a külföldi szakértők is ujabban a legnagyobb elismeréssel nyilatkoznak.

Csak röviden vagyok bátor még egypár adattal szolgálni. Az én informácziöim szerint egészen elzárt járás azon a vidéken nincs, csupán 11 község van elzárva. Általában jelenthetem a t. háznak, hogy a száj- és körömfájás lényegesen megcsappant. Mig a kulminácziö idején, 1902. évi november 23-án 594 község volt inficziálva, addig most csak 141 község van ragályozva. Azt hiszem, hogy épen most, a téli időt, a mely a ragály elhurczolására a legkevésbbé alkalmas, kellene felhasználni arra, hogy ezen járvány elfojtassék. Erre nézve mindenkinek, ugy a gazdaközönségnek, mint a hatóságoknak is közreműködését kérem, valamint kérem a t. képviselő urat is, hogy válaszomat méltóztassék tudomásul venni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Gresskowitz Vilmos: T. ház! A miniszter ur feleletének azon részét, a melyben kilátásba helyezi, hogy a dolgot meg fogja vizsgálni, tudomásul veszem, valamint azt is, hogy a miniszter ur nagyobb vészkerületek alakitását még nem helyesli.

Az először kiadott rendeletben a nagyobb területre terjedő vészkerületnek az alakitását rendelte el, s azután jött a második rendelet, mely erre nézve bizonyos korlátozást tartalmazott, a mennyiben meghatározta, hogy ily vészkerület bizonyos határon túl nem terjedhet. Azt szintén tudomásul veszem, hogy a miniszter ur megengedte, hogy a zárlati intézkedések tán a szükséges határon túlmentek. De erre nézve bátor vagyok megjegyezni azt, hogy e felett az ellenőrködést a miniszter ur méltóztassék gyakorolni még akkor is, ha esetleg felebbezések nem terjesztetnének fel.

Különben szándékomban sem állott a hazai állatorvosi kart valamiban megsérteni és képzettségét kétségbevonni; én teljesen megelégszem azzal, ha a t. miniszter ur intézkedik, hogy ezen dijak beszedése a jelen rendkivüli körülmények közt magasabb összegre emelkedni nem fog. Különben a választ tudomásul veszem.

Elnök: T. ház! Miután a választ maga az interpelláló képviselő ur is tudomásul vette, azt hiszem, határozatképen kimondhatom, hogy a ház is tudomásul vette a miniszter ur válaszát. *(Helyeslés.)*

Következik Benedek János képviselő ur interpellációja a m. kir. orvostudomány-egyetemi boncztani intézetnél előfordult esetek tárgyában a vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz.

Benedek János: T. ház! Két interpellációt jelentettem be. Az egyiket a vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz, a másikat a belügyminiszter urhoz. Már tegnap beirtam az interpellációkat, hogy az illető miniszter urak tudomást nyerhessenek azokról; azonban, mint látom, talán nagyobb elfoglaltsága miatt a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur nincs jelen itt a házban. Azért arra kérem a t. házat, hogy miután azon adatokra, a melyeket interpellációmban felhozni szándékozom, ha közvetlenül mondom el a miniszter urnak, sokkal inkább módjában áll esetleg azonnal is válaszolni, továbbá, mivel másik interpellációmat is ma teszem meg és az idő is már előre haladott, legyen szabad a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézendő interpellációmat szombaton előterjeszteni.

Elnök: A képviselő urnak jogában áll, hogy szombaton adja elő interpellációját.

A képviselő ur tehát most elő fogja adni a belügyminiszterhez intézendő interpellációját, a nyomtatványok utczai elárusitása tárgyában.

Benedek János: T. képviselőház! Méltóztatnak még visszaemlékezni Szederkényi Nándor igen t. képviselő urnak január 14-én a belügyminiszter urhoz intézett az iránti interpellációjára, hogy saját hatáskörében intézkedjék a belügyminiszter, hogy a hirlapok utczai elárusitásánál a tisztesség korlátai lehetőleg megóvassanak. Meg vagyok győződve, hogy igen t. képviselőtársamat nem vezette a sajtószabadság korlátozásának czélzata. Ezt róla, mint régi 48-asról, fel nem tételeztem, de beszédéből is meggyőződtem, hogy ily szándék nem vezeti őt. De ő oly intézkedésre hivta fel a minisztert, a mely, pláne ha az ellenzék mintegy belekényszeriti abba a minisztert, alkalmas arra, hogy a miniszter akkor is, mikor erre előre nem is gondolhatnánk, a sajtószabadság jelentékeny korlátozásával álljon elő. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A hirlapok utczai elárusitásának korlátozását is nem a sajtószabadság, nem a gondolatok szabad terjesztésének, szabad közlésének szempontjából tartom lehetőnek, hanem csakis azon közigazgatási követelmények szempontjából, a melyeket a rendőrségnek, s egyáltalán a közigazgatási hatóságnak akkor sem szabad szem elől tévesztenie, a midőn ilyen nagy alkotmányjogi, biztositéki törvény keretében mozgó dolognak végrehajtásáról van szó.

A sajtószabadságnak, mint alkotmányunk egyik leghatalmasabb biztositékának lényege épen a gondolatok szabad közlése, terjesztése, a mely két dolgot tartalmaz: az egyik, hogy közölheti gondolatait mindenki, akár hirlapban, akár könyvben, akár folyóiratban, s bár bizonyos követelmények e tekintetben is vannak felállitva, de ez oly óriási joga a magyar közéletnek, a magyar közszabadságnak oly biztositéka, a melyből hajszálnyit sem szabad engednünk.

A másik, a gondolatok szabad terjesztése, vonatkozhatik a lapok utczai árusitására is, és egyszersmind azoknak a röpiveknek, nyomtatványoknak — különösen olcsóbb fajta nyomtatványoknak — terjesztésére, a melyek ujabb időben különösen az alsóbb néposztály körében annyira divatba jöttek, és vonatkozik továbbá a ponyvára is. Kérdem az igen t. belügyminiszter urtól — ezuttal nem mint interpellációt, hanem mint kérdést intézem hozzá — vajjon a ponyvairodalmi termékekre vonatkozólag van-e egyáltalán valamelyes ellenőrzés? Ha végignézem a ponyvairodalmi termékeket, ezek közt a legizléstelenebb, a leghajmeresztőbb dolgokat látom.

Széll Kálmán miniszterelnök: Az már igaz!

Benedek János: Látok olyan dolgokat, a melyek olvasásából nem nyerhet semmiféle ujabb tápot az emberek lelke, sem a jó erkölcs, sem a jó izlés iránt. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És ezeknek a terjesztése szabadjára van hagyva. Különösen egy-egy nevezetesebb esemény alkalmával, legyen az gyászos, vagy egyéb nagy esemény, akár országos jelentősége legyen, akár botrány miatt keltsen nagyobb érdeklődést, ilyen alkalmakkor különösen a napi sajtónak az a része, a mely az utczára támaszkodik, szokott ezekről mindenféle nyomtatványokat terjeszteni.

Én a magam részéről azt tartom, hogy nem lehet korlátozni a sajtót e tekintetben sem. Csak hadd terjeszszék: a ki szereti, hadd olvassa. Azért fejleszszük ki az emberekben az izlést, hogy undorodjanak meg attól, a mi azzal ellentétes, és hagyjuk őket választani a jó és rossz között. Ebben áll a szabadság, a szabadelvüség. Valószinüleg ez a szempont vezette az igen t. miniszterelnök urat mint belügyminisztert akkor, a midőn Erzsébet királyné halála alkalmával egy füzetet adatott ki, melynek czime: »Budapest világváros, hogyan lehet Budapestet világhirü szép várossá emelni, hogy lehet az épitési válsággal megküzdeni. Irta Molnár Antal. Ára 40 fillér. Tudomásul: E munka tiszta jövedelme dicsőült Erzsébet királynénk utolsó budapesti kirándulása 1897. évi október 17-iki emlékének megörökitése czéljából a budapesti Szemlő hegy legmagasabb pontján emelendő diszes emlékoszlop költségeinek fedezéséve van szánva. A szerző.« E munkának az utczán való árusitására Budapest székesfőváros polgármesterétől 112.985/1902 szám alatt engedélyt nyert a szerző. Nekem ez ellen semmi kifogásom nincsen. Egészen helyes dolog egy ilyen nagy esemény alkalmával, hogy részint a kegyelet felébresztése vagy ébrentartása miatt, részint pedig a kegyelet megnyilatkozása alkalmával jobban megnyilatkozni szokott jótékonysági kedv felhasználása szempontjából is az ilyen füzetek terjesztésére, elárusitására engedély adassék. Ez ellen nem is lehet semmi kifogás.

Mikor azonban a magyar nemzet Kossuth Lajos születésének 100-ik évfordulóját ünnepelte, akkor egy kis füzetet adtak ki »Kossuth Lajos a magyar lanton« czimmel. Ebben szavalásra alkalmas Kossuth-ódák és költemények — ismert versek — voltak ujra kiadva, egy kis antologiába foglalva, pár fillérért, talán 4 fillérért volt kapható. Benne volt ebben Hiadornak egy-két régi költeménye, továbbá Tóth Kálmán, Pósa Lajos, Illyés Bálint, Dalmady Győző, Zempléni Árpád, Inczédi László. Ábrányi Emil stb. költeménye, szóval a jobb magyar költőknek azon ismeretes költeményei, a melyek Kossuth Lajossal foglalkoznak. A Kossuth Lajos születésének századik évfordulója alkalmával megnyilatkozó nemzeti kegyelet érzésével teljes összhangzásban áll ezen füzet kiadása, és ezen kis füzet is ezen nemzeti czélt igyekezett szolgálni. Tessék csak meghallgatni, hogy micsoda határozatot hozott erre az ártatlan kis füzetre Budapest székes-főváros polgármestere *(Halljuk! Halljuk!)* 1902-ik évi 172.088. szám alatt: »Véghatározat. Értesitem folyamodót, hogy a bemutatott és »Kossuth Lajos a magyar lanton« czimü verses füzetnek utczai elárusitására a kért engedélyt nem találom megadhatónak. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mivel indokolta?)* Nem indokolta! Megfelebbezte az illető fél, és akkor a belügyminiszter ur a következő határozatot hozta, *(Halljuk! Halljuk!)* 113.584. V. a. szám alatt *(olvassa)*: »annyival inkább helybenhagyandónak találom a polgármester azon megtagadó határozatát, mert a különféle füzeteknek és könyveknek utczai elárusitására közrendészeti okokból engedély nem adható.«

Thaly Kálmán: De a Zimándy könyveit árulják!

Széll Kálmán miniszterelnök: Azt sem engedtem meg!

Benedek János: Vagy áll a miniszterelnök urnak, mint belügyminiszternek az az álláspontja, hogy füzeteknek vagy könyveknek utczai elárusitására engedély nem adható, vagy nem all. Ha áll, akkor minek adott engedélyt arra a füzetre, mely Erzsébet királyné halála után megjelent és a mely sokkal távolabb állott a kegyeletes czél szolgálatától, mert jövedelméből csak egypár fillér adatott volna a jótékony czélra, — annyi, a mennyit a szerző esetleg a maga jószántából odaadott volna. Csakis ennyiben állott összefüggésben a kegyelettel, mert maga a füzet nem foglalkozott Erzsébet királynéval. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mondom, ha érvényben volt ez a szabály, akkor miért adatott meg az engedély amannak a füzetnek az utczai árusitásra?

Széll Kálmán miniszterelnök: Csakhogy mikor adatott meg az engedély?

Benedek János: Mindegyiket megmondom. Ennek a megadó véghatározatnak kelte 1902. junius 10., a szám, a mint mondtam, 112.985; a megtagadó határozat kelte pedig három hónappal későbbről való, 1902. szeptember 18-án kelt. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Molnár Jenő: Nagy hiba!

Benedek János: E rövid egymásutánban tehát két homlokegyenest ellentétes határozat meghozatala egyenes ellentétben áll azzal, a mit Szederkényi Nándor t. képviselő ur interpellációjára a miniszterelnök ur válaszolt. Azt mondta ugyanis akkor: »En, a ki a sajtószabadság uralma alatt kezdtem meg politikai pályámat; a ki az alatt nőttem fel, és a ki minden ízemben, gondolkozásomnak és egyéniségemnek, mondhatom, minden részében át vagyok hatva annak tudatától, hogy milyen nagy kincse a mai kornak, a haladásnak, minden szabadon gondolkodó és alkotmányosan érző embernek a sajtószabadság: soha sem szándékozom semmit sem tenni abban az irányban, hogy az ilyen természetü bajok orvoslása ennek a nagy kincsnek, a mi alkotmányunk és minden közszabadság egyik alapfeltételének sértésével vagy csak érintésével is történjék.«

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez nem helyes? *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Benedek János: Mondom, hogy a t. miniszterelnök ur szavaival többnyire meg vagyok elégedve. A mikor ily kijelentéseket tesz, szavai rendesen oly tetszetősek, hogy a legszabadelvübben gondolkodó embereknek is megnyerik a helyeslését, és csakugyan azokban kifogásolni való nincs. Pl. a Szederkényi multkori interpellációjára adott válaszát is tudomásul vettem, mert az a kijelentés méltó volt Deák Ferencz tanitványához és követőjéhez. De az az intézkedés, a melylyel a »Kossuth Lajos a magyar lanton« czimü ártatlan antologiától megvonta az utczai árusitást, csak azért, mert Kossuth Lajossal foglalkozik, csak azért, mert a Kossuth Lajos iránti kegyeletet akarja a nép közt terjeszteni, nem helyes. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Kicsinyes!)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem lesz az ugy!

Benedek János: És még a mellett ilyen helytelen indokolással is tette! Mert hiszen, ha más kifogás lett volna, fel kellett volna azt hozni! De a mikor ily tényekkel állok szemben, mikor a belügyminiszterium gyakorlatából és egynémely indokolásából azt látom, hogy az ily füzetek utczai árusitására engedély igenis adható, akkor a miniszterelnök ur tényeivel megelégedni egyáltalán nem tudok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nem akarom kiélesiteni és jobban kiszinezni ezt a dolgot, mert hiszen látnivaló, hogy ez magában véve is igen lehangoló. Nem egyeztethető össze ez a miniszterelnök urnak nemcsak ezzel a nyilatkozatával, de egy másikkal sem, a melyet a nagyjaink emléke iránt tartozó kegyeletről méltóztatott mondani. Itt e ház szine előtt Kossuth Lajos emlékének elég szép szavakkal

hódolt, munkássága egy részét csakugyan kiemelte és kifejezést adott hazafias kegyeletének is. Azonban ezt csak itt a házban mondja, kifejezi szép szavakkal, de odakint tettekkel nem érvényesiti. a mit mond.

Széll Kálmán miniszterelnök: Megmondtam: miért!

Benedek János: Épen azért, nem akarván a dolgot jobban kiélesiteni, a következő interpellácziót intézem a t. belügyminiszter urhoz:

Interpelláczió a m. kir. belügyminiszter urhoz:

1. Van-e tudomása a miniszter urnak arról, hogy Budapest székes-főváros polgármesterének 112,985/1902. sz. véghatározatával engedély adatott a »Budapest világváros« czimü füzet utczai árusitására? a mely könyv tiszta jövedelmét szerző egy Erzsébet királyné emlékére a budai Szemlőhegyen emelendő oszlopra szánta?

2. Van-e tudomása arról, hogy ugyancsak Budapest székes-főváros polgármestere 1902. évi 172.088. sz. véghatározatával »Kossuth Lajos a magyar lanton« cz. versesfüzet utczai árusitására kért engedélyt megtagadta; s ezt a határozatot a belügyminiszter ur 1902. évi 113.534/V-a sz. alatt azzal az indokolással hagyta helyben, hogy »a különféle füzeteknek és könyveknek rendszeres utczai árusitására közrendészeti okokból engedély nem adható.«

3. Mivel menti a belügyminiszter ur a sajtótermékek terjesztését szinte lehetetlenné tevő, s a sajtószabadságot korlátozó, tehát a törvénynyel ellentétes ezen utóbbi határozatát?

4. Ha csakugyan nem adható füzetek elárusitására engedély: mivel menti azon eljárását, hogy az első pontban emlitett határozat tanusága szerint mégis adatott ki ilyen engedély?

5. Összeegyeztethetőnek tartja-e ezen egymással homlokegyenest ellentétes két eljárást a »jog, törvény és igazság« követelményeivel? A sajtószabadsággal, s a nagyjaink emléke iránti hálás kegyelettel?

Megjegyzem, t. ház. még igen röviden, hogy mindazokat a sajtótermékeket, továbbá az azokra nézve hozott Budapest székesfővárosi és belügyminiszteri határozatokat eredetiben a ház asztalára ezennel leteszem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! A t. képviselő ur tőlem négy kérdésben olyan felvilágositást kér, a mely egy juniusban kiadott rendeletnek, és egy szeptemberben kiadott rendeletnek egymással ellentétes voltából indulva ki, azt kérdi tőlem először általában, hogy mikép egyeztetem össze a sajtószabadság iránt vallott nézeteimmel azt, hogy a sajtótermékek bizonyos kategoriájának utczai elárusitását mégsem engedem szabadon, és miért hozatott ellenkező határozat egy oly füzetre vonatkozólag, a mely Erzsébet királynéről szólt, vagy annak emlékére akart bizonyos jövedelmeket az elárusitásból forditani, és egy másikra vonatkozólag, mely Kossuth Lajos születésének évszázados fordulója alkalmából árusittatott el?

Először is a t. képviselő ur azt a szentencziát, hogy a mit én a sajtószabadságról mondtam, az nagyon szép, azt elfogadja, és annak hisz, a mint máskor is igen szépnek tartja, ha egyik-másik kérdésben nyilatkozom elvileg, vagy általánosságban, hanem hogy ő tettekben várja azt, a mit szavakban mondok és kifejtek, és hogy ellentét van a közt, a mit teszek és a mit mondok, ezt a szentencziát csak akkor lesz jogositva igy rám olvasni, ha engem egy objektive megbirált tényben, csakugyan ilyen irányban vétkesnek talál. Általánosságban ezt nem fogadom el, mert én nem vétettem azok ellen, a miket mondtam, azon felfogásomat, a melyet a sajtószabadságról elmondtam, tényleg is érvényesitem, mert nem tettem semmi irányban, sem rendeletben, sem előterjesztésben, sem kijelentésben semmit, a mi a sajtószabadságot a legkisebb mértékben érintené, soha sehol, ebben sem. Hát az vajjon nem tény-e, hogy daczára annak, hogy igen sok hirlapiró és egy vidéki hirlapirói küldöttség által, és itt is Szederkényi t. képviselő ur által szorittattam, hogy megrendszabályozzam a vidéki sajtótermékeknek . . .

Szederkényi Nándor: A visszaéléseket!

Széll Kálmán miniszterelnök: — hiszen rájövök! — azt a részét, a mely visszaéléseket követ el; mondom, nem tény-e, hogy ennek daczára azt az álláspontot foglaltam el a multkor itt a házban, hogy nagyon meggondolandónak tartom a kérdésnek ezt a szabályozását, épen a sajtószabadság szempontjából; hogy vonakodtam még eddig oly tényt elkövetni, vagy oly rendeletet kiadni, oly rendszabályozást életbeléptetni, mely csak legtávolabbról a sajtószabadság elleni vétségnek mondathatnék. Hát ez ékesen szól a képviselő ur vádja ellen, de persze nem illik bele a képviselő ur frázisába. Hát az vajjon nem tény-e, a mit multkor kijelentettem, hogy a nem tisztességes és visszaélésekben leledző sajtó ellen közrendőri szempontból bizonyos intézkedéseket helyeseknek tartok, de ezt meg kell gondolni, mert a mesgye nagyon szük, s igen kényes a kérdés, mert semmit sem akarok olyat, a mi a sajtó szabadságának elvébe ütköznék. Ez nem tény? Nem a mellett bizonyit-e ez, hogy a mit hirdetek, vallok, azt igazán cselekszem is, és pedig vigyázva, óvatosan, mert semmiképen sem akarom tettekkel meghazudtolni azt, a mit vallok és hirdetek?

Benedek János: Ez mind csak negativ!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez magában véve egy tény, egy kormányzati állásfoglalás, hogy óvatosan és vigyázva fogok e dologban intézkedni, és csak ott, hol a tisztességet kell megóvni, és a tisztességtelen verseny visszaéléseit kell szabályozni, fogom ebben a kérdésben azt tenni, a mit, mindig a sajtószabadság teljes megvédése mellett, tenni lehet.

A mi a ponyvairodalmat illeti, — hogy keverte azt a képviselő ur ebbe a beszédbe, és hogy illik az akár az Erzsébet királynéról, akár a Kossuth Lajosról szóló füzethez, felfogni nem tudom, és én el is választom annak ügyét ettől a két brosürtől, — mondom, a ponyvairodalmat illetőleg azt tartom, hogy termékeinek az utezákon, ünnepélyes alkalmakkor vagy vásárok idején való árusitásánál a rendőri szempontokat egészen figyelmen kivül hagyni nem lehet. Én gondolom, hogy ez történt is, különben utána fogok járni a dolognak, s annak idején szivesen fogok e kérdéssel foglalkozni, és rendőri szempontból megtenni azt, a mi szükséges, természetesen a sajtószabadság teljes fentartása mellett.

A mi az inkriminált esetet illeti, a képviselő ur ebből mindjárt, és pedig nagy tetszésére a közbeszólónak, azt a vádat akarja rám zúditani, hogy én azért, mert nem viseltetem kegyelettel Kossuth Lajos iránt, nem engedtem meg az utezai árusitást, holott más esetben megengedtem.

Sohasem hallotta tőlem a t. ház, hogy bármely, a belügyminiszteriumból kikerült rendeletre nézve a teljes felelőséget el ne vállaltam volna. Kijelentem most is, hogy vállalom, de miután személyes vonatkozásu támadást kovácsolt a t. képviselő ur ebből a két tényből ellenem, ki kell jelentenem először, ezen személyes szempontból, hogy mindkét dologról ma hallok először. Hiszen a képviselő ur maga is felolvasta, hogy ez az intézkedés a százhuzezredik számot birja, s a t. képviselő ur tudhatja, hogy az mind az én tollamból nem folyhat!

Most elmondom, hogyan gondolom én azt, hogy a belügyminiszterium miért intézkedett az egyik esetben ugy, a másikban amugy. Valószinüleg az a praxis, hogy engedélyt adnak az árusitásra akkor, mikor az árusitásnak valami jótékony ezélja van, s nemesak haszonnal egybefoglalt ezélt követ. Hogyha tehát az árusitásból befolyó jövedelem jótékony ezélra fordittatik, akkor valószinüleg kivételesen megengedik, ha pedig nem jótékony ezélra történik az árusitás, akkor valószinüleg nem engedik meg. Utána fogok nézni a dolognak; arról meg lehet győződve a képviselő ur, hogy nem azért nem lett megengedve az egyik esetben, mert Kossuth Lajosról volt szó, s mert azt az évszázados ünnepélykor akarták árusitani. Egész magamtartása, alantas organumaim magatartása, ország-világ tudja, nem volt olyan, hogy énnekem ilyen kisszerü momentumot lehetne imputálni.

Ez oly kérdés, melylyel az ország tisztában van; soha ily ünnepély iránt annyi kegyelettel, annyi tisztelettel és annyi tekintettel miniszterelnök nem volt, mint én voltam, mert abban résztvett szabadon főispán, alantas hatóság és mindenki, és megengedtem mindazt, a mit ezen a téren meg lehet engedni. A mi az én személyes részvétemet illeti, megmondtam a t. háznak annak idején indokaimat, arra visszatérni nem akarok.

De tiltakozom az ellen, hogy nekem imputáltassék kisszerü momentum vagy kisszerü tekintet, mert ilyen tekinteteket sem ezen ügyben, sem más ügyben soha életemben követni nem szoktam. Kérem a választ tudomásul venni.'

Benedek János: T. ház! A t. miniszterelnök ur, mint belügyminiszter felelt ugyan az én kérdésemre, de választ nem adott.

Széll Kálmán miniszterelnök: Mindig azt mondják; pedig nem igaz!

Benedek János: Egyáltalán nem válaszolt arra a kérdésemre, hogy csakugyan létezik-e olyan belügyminiszteri rendelet.

Széll Kálmán miniszterelnök: Mondtam, hogy igen is létezik, és az az oka! *(Egy hang a baloldalon: Csak ugy képzeli!)*

Benedek János: Ha létezik: hol létezik és mely szám alatt; a törvényhozásnak mely felhatalmazása alapján, mely törvényből kifolyólag hozta, ha hozta, a belügyminiszterium, mert nem ismerek olyan belügyminiszteri rendeletet, a mely azt mondaná, hogy füzeteknek utczai elárusitása tilos. Ilyen belügyminiszteri rendelet nines, mert akkor a ponyvairodalom termékeit nem lehetne árusitani.

Azt mondotta, hogy nem értette az összefüggést, hogy beszédembe miért hoztam be a ponyvairodalmat. Azért hoztam be, mert, ime, annak termékeit szabadon árusitják az utczákon, utczasarkokon, a nélkül, hogy esak egyetlenegy füzetre is bárki a belügyminiszter urnak vagy bármely közhatóságnak engedélyét kikérné és árulják a Disznóvá vált zsidót, meg az Egyiptomi álmoskönyvet, terjesztik tehát a felekezeti és fajgyűlöletet, terjesztik az izléstelenséget, a babonát, *(Ugy van! a szélsöbaloldalon.)* mindezt terjesztik, és erre nincs szava a belügyminiszter urnak. Hanem mikor jó könyv kerülne a ponyvára, a mely Kossuth Lajos emlékezetére, az ő munkásságáról és hazafias magatartásáról iratott, a midőn a legszebb költemények, nem forradalmi költemények, hanem magyar költőknek elismert régi jó művei tétetnének hozzáférhetőkké a kevésbbé tehetős közönségre, az utcza azon közönségére nézve, a mely a hasonló természetü szépirodalmi vagy irodalmi műhöz csak két-három fillér árán juthat, akkor azt mondja a belügyminiszter ur, hogy nem lehet, mert ilyen füzetek utczai elárusitására engedély nem adható. Tehát a ponyvairodalomnak szennyes, babonaterjesztő sötét termékeire nem kell engedélyt kérni, vagy pedig mikor Erzsébet királyné valami oszlopára gyüjtenek valamelyes művel, akkor arra igenis adható és kap is engedélyt az illető; de a mikor Kossuth Lajos emlékével kegyeletesen foglalkozik egy mű, egy antologia, mikor a magyar költők legszebb termékeit akarja megismertetni a kevésbbé művelt közönséggel, akkor a belügyminiszter a rideg elutasitás szavával felel. Eljárását pedig semmivel

sem menti, mert nem mondott eljárásának elfogadható kimentésére semmit sem, daczára annak, hogy én hozzá intézett interpellácziómban igyekeztem hangban, magatartásban azt a mértéket megtartani, a melyet parlamentben szem elől téveszteni, sohasem szabad és a melyet a miniszterelnök ur akképen honorált, hogy álláspontja gyöngeségét érezvén, nekem rontott és azt mondta, hogy ez csak vád és frázis.

Ezt én nem mondtam a miniszterelnök urnak; most azonban már azt mondom, hogy a mikor nem tud megfelelő választ itt adni interpellácziómra, a mikor nem tud hivatkozni a belügyminiszterium azon rendeletére, a mely különben nem is létezik, tehát a tényeknek meg nem felelő dolgot mond a miniszterelnök ur, akkor igenis a sajtószabadságról elmondott elmélete, az alantasaival való dicsekvés, hogy azoknak működésében az ő szelleme szokott érvényesülni: mindez csak hangzatos, üres frázis. *(Zaj jobbfelől.)*

Ellentétben áll ezzel különben a miniszterelnök urnak már többször a ház szine előtt kifejtett azon magatartása, a melylyel ő kormányzati, különösen belügyi igazgatási működésére oly önérzetesen hivatkozik, nagyon sokszor ellentétbe jő ez az ő alantasainak munkálkodásával. Hogy e tekintetben mentegetőzni kiván az igen t. miniszterelnök ur, és most is azt mondotta, hogy ő ma hallja először ezt a két rendeletet, ebből én azt látom, hogy ebben a kérdésben igenis deferál az igen t. miniszterelnök ur, mert ebben a kérdésben, a hozzá intézett interpelláczióban kifejtett tényállással és a ház asztalán levő adatokkal szemben érzi a maga álláspontjának gyengeségét és tarthatatlanságát és épen azért mondja azt, hogy most hallja először ezeket a dolgokat.

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem azért, hanem mert igy van!

Benedek János: Én ezt magam részéről örvendetesnek tartom, nagyon örvendek, hogy igenis hű kiván lenni a miniszterelnök ur a maga szavaihoz, a melyeket a sajtószabadságra vonatkozólag hangoztatott és hogy restelli, még vonakodik ugyan megmondani, de belsejében már elitélte és helytelenitette közegeinek azon eljárását, a melylyel a sajtószabadságot és a Kossuth iránti kegyeletet egyszerre sértették meg.

Az szintén nem áll, mintha a vidéki hirlapirók küldöttsége tisztelgett volna a miniszterelnök urnál az utczai elárusitás korlátozása tárgyában, mert ott a vidéki hirlapkiadóknak küldöttsége tisztelgett, a mi két különböző dolog. A vidéki hirlapkiadók küldöttségét tisztán a maguk szakiparának, a maguk mesterségének érdeke és érdekének megóvása vezette, azonban tudtommal a vidéki hirlapirók, t. i. a hirlapirással foglalkozó emberek ezt magukévá nem tették, mert én irással foglalkozó embert nem ismerek — ha ismernék, nem tartanám méltónak arra, hogy a magyar hirlapirodalom szolgálatában álljon — a ki a magyar sajtótermékek terjesztésének korlátozását a maga részéről helyesnek tartaná. Azért van ügyész, van vizsgálóbiró, azért van közigazgatási és büntetőjogi mindenféle rendelkezés, hogy a sajtó visszaélését megtorolják utólag, de előleges czenzurát ne gyakoroljon sem a belügyminiszter ur, sem pedig ne gyakoroljanak alantas közegei. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azonban rendszerré vált már az, hogy a közigazgatási ellenőrzés örve alatt a közigazgatási hatóságok valóságos sajtó-czenzurát gyakorolnak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Épen ma akartam elmondani a vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz azt az interpellácziómat, a melynek keretében megemlékeztem volna arról, hogy midőn a m. kir. tudomány-egyetemi törvényszéki orvostani intézet visszaéléseiről, az ott előfordult botrányokról, a hullapofozásokról, meg hullafosztogatásokról legelőször lerántotta a leplet egy kőnyomatos ujság, a »Független Hirmondó«, a mely addig éveken keresztül élvezte az utczai elárusitásnak kedvezményét is, nyomban megvonatott tőle a további utczai elárusitás joga. Hogy aztán mi lett a következménye a dolognak, azt majd el fogom mondani a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézendő interpellácziómban, de ez is azt mutatja, t. ház, hogy igenis a közigazgatási hatóságok egészen önkényesen a dolog érdemébe hatoló sajtóczenzurát szoktak tartani, és e szerint gyakorolják abbeli jogukat, hogy valamely sajtóterméknek megadják-e az utczai árusitási engedélyt, vagy sem. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Miután a belügyminiszter urnak mostani nyilatkozata egy cseppet sem alkalmas arra, hogy a közhatóságoknak ezeket a túlkapásait, a sajtószabadság korlátozására vezető ezen intézkedéseit a jövőben megfékezzék, sőt én a miniszterelnök urnak ezt a mostani nyilatkozatát, a melylyel nem mentette ki eléggé a belügyminiszteriumnak téves és helytelen eljárását, nagyon veszedelmes preczedensnek tartom; épen azért a miniszterelnök ur válaszát tudomásul nem veszem. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Azt mások itélik meg rendszerint, — és igen helyesen van igy — hogy valakinek álláspontja, vagy állitása gyenge vagy nem gyenge-e, frázis-e, nem frázis-e . . .

Benedek János: Én először sohasem mondottam!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . hát én a felett most nem akarok vitatkozni, hogy a t. képviselő ur álláspontja gyengébb-e, vagy az enyém erősebb-e. Ezt én a házra bizom. Csak azt az egyet emelem ki, hogy én a t. képviselő urral szemben frázist nem is emlitettem. Én csak azt mondtam, hogy ezek vádak. *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Hát ha mondottam, fenn is tartom, mert azt vádnak tartom, nemcsak frázisnak, hogy nekem azt a kicsinyes indokot imputálta, ezt utasitottam én vissza és ezt nekem jogom van visszautasitani. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Mert ha a t. képviselő ur csak objektive kérdez engem és nem fűz a kérdéshez mindjárt vádat, akkor azt a választ tőlem nem hallja meg. Hanem az iránt igenis érzékeny vagyok, ha igazságtalanság történik rajtam. Ilyen imputácziót pedig annak tartok, és azt mindig vissza fogom utasitani. *(Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.)*

A t. képviselő ur ez iránt, ugy látszik, nem olyan érzékeny. Hát megint kiemelek egyet: hogy a képviselő urban, s nem bennem, vagy a képviselő ur szemüvegében és nem az enyémben, van a hiba.

A t. képviselő ur azt mondja most nekem, hogy a miniszter csak azért, mert álláspontjának gyengeségét érzi, mondta azt, hogy most hall először arról a két rendeletről. Szabad valakinek ezt, a ki jóhiszemüleg állitja — a mint én állitottam — hogy, miután mind a 190.000 darab rendeletét a belügyminiszteriumnak nem ismerem, most hallok csak először róla, de azért vállalom érte a felelőséget — mondom, — szabad-e akkor valakinek, a ki itt engem kitanitani és leczkéztetni akar, mint a képviselő ur, a frázisokról nekem azt imputálni, hogy csak azért mondta a miniszterelnök ur ezt, mert saját gyengeségét érzi, mert ezekre akarja háritani a felelőséget. Hát, engedelmet kérek, a ki igy állit, és igy imputál, az, bocsánatot kérek, előttem legalább olyan leczkeadásra nem kompetens, a milyennel próbálkozott a t. képviselő ur. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

De én továbbmegyek. A t. képviselő ur interpellácziójáť még egyszer elolvastam. Hát itt nincs is a belügyminiszteriumnak két ellenkező rendeletéről szó, hanem itt arról van szó, hogy egyet megtagadott a polgármester, egyet megadott a polgármester. Az egyiket megadta a nyáron, az Erzsébet-könyvről szólót, és azt a belügyminiszterium nem is revideálta, mert az nem volt felebbezve, tehát a belügyminiszteriumnak alkalma sem volt nyilatkozni. A másikra nézve a belügyminiszterium helybenhagyta a polgármester tagadó határozatát. Ha a másikat megappellálta volna valaki, lehet, hogy a belügyminiszterium ott is azt mondotta volna, hogy a rendszeres utczai elárusitást nem tartja megengedhetőnek. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Hát a t. képviselő ur már a kérdések megkonstruálásában sem volt igazságos és nem volt alapos. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Mert hogy vádolhatja a belügyminisztcriumot ellentétes eljárással, a mikor a nyári elintézés nem is került elébe, ott végérvényesen intézkedett — mint a képviselő ur maga is megirja interpellácziójában — a polgármester, a belügyminiszter egy szót sem szólt. A másikra nézve a belügyminiszterium a polgármester megtagadó határozata ellen történt felebbezésnél nyilatkozott és azt helybenhagyta. Tehát csak egyszer nyilatkozott a belügyminiszterium és valószinüleg abból a szempontból indult ki, — mert azt állitom, és abban semmi gyengeséget és tiszteletlenséget a sajtó iránt nem látok, — hogy az mégsem járja, hogy rendszeresen és tömegesen az utczán könyveket és brosürákat áruljanak; *(Helyeslés jobbfelől.)* ezt rendészeti szempontból nem lehet megengedni, mert az utcza nem bolt, az utcza nem elárusitási hely, nem piacz. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Engedelmet kérek tehát, ha a belügyminiszterium erre az álláspontra helyezkedett, helyesen tette.

Az Erzsébet királyné-könyvet illetőleg valószinüen abból a szempontból indult ki nem a belügyminiszterium, hanem a polgármester, hogy az jótékony czélra van, tehát meg kell engedni. Lehet, ha valaki megappellálta volna az előbb mondott szempontból, a belügyminiszterium ezt sem engedte volna meg.

Igy áll a kérdés objektiv elbirálása; ha a t. képviselő ur csak a mellett maradt volna, hogy a polgármester máskép járt el mint a belügyminiszter, az utczai elárusitások kérdését tessék rendezni, én teljes objektivitással, s előzékenységgel azt mondtam volna, hogy egyetértek vele, rendezni fogom. De a t. képviselő ur jónak látta e kérdést igy kihegyezve, vádképen ide állitani. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Meg is gyanusitott, — ha nem elég a vád — azzal, hogy kisszerü szempontból, — hogy t. i. én nem akarok Kossuth Lajos emlékéről szóló könyveket terjeszteni, — tiltotta volna meg a belügyminiszterium nevemben az elárusitást, én ebben vádat és gyanusitást láttam, s ettől magamat mentnek éreztem, azért utasitottam azt vissza határozottan és tiltakoztam ellene, a mit ön frázisnak mond. *(Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.)*

Molnár Jenő: Tiltakozni szabad, de haragudni nem!

Széll Kálmán miniszterelnök: Eszemben sincs, de igazságtalanságot mindig vissza fogok utasitani.

Benedek János: T. ház! Objektiv és igazságos választ magam is mindenkor a legnagyobb örömmel szoktam és szeretek hallgatni és hozzá is vagyok szokva, hogy mindazon kérdésekben, a melyekben a miniszterelnök urnak igazsága van, ő csakugyan mindig objektiv és megtartja a mérséklet határát; azonban a hol valami kis gyengeség mutatkozik, ott már azután ő lép a támadó helyzetébe. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Eszemben sincs!

Benedek János: Én felhivom a ház tagjait, hogy bizonyságot tegyenek mellettem, hogy a miniszterelnök urhoz intézett interpellácziómat egészen nyugodtan és objektive terjesztettem elő. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Igen, de vádolt!

Benedek János: Azonban, hogy én Budapest székesfőváros polgármesterének eljárásáért a belügyminisztert teszem felelőssé, az természetes, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert én nem vagyok tagja a Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának, hogy ott tegyem esetleg szó tárgyává a dolgot és házi ügyet csinálnék belőle, hanem én egyáltalán a közigazgatási hatóságok bárminemü eljárásáért a belügyminisztert teszem mindenkor felelőssé; mert vagy vállal azzal szolidaritást, a mint a jelen esetben tette, vagy nem vállal és azt mondja, hogy ez visszaélés és meg fogja tenni saját hatáskörében a kellő intézkedést. A magam részéről pedig egyáltalán nem fogadom el, hogy én azzal gyanusitottam volna a miniszterelnök urat, hogy csak azért mondja, hogy ma hallja először a dolgot, hogy mentegesse az eljárását.

Széll Kálmán miniszterelnök: Mondta!

Benedek János: Hát engedjen meg, de nem igy értelmeztem.

Széll Kálmán miniszterelnök: Az más!

Benedek János: És azt a gyanusitást, mint hogy ha a miniszterelnök urat nem igazmondással vádoltam volna, a magam részéről visszautasitom.

Széll Kálmán miniszterelnök: Tessék jobban vigyázni!

Benedek János: Tessék jobban vigyázni a miniszterelnök urnak a visszautasitásokkal! Én semmi olyat sem mondtam, a mi visszautasitásra lett volna alkalmas. Én azt mondtam, hogy a miniszterelnök ur álláspontjának gyengeségét mutatja, hogy, bár máskor mindig rögtön kész örömmel vállal felelőséget a maga közegeiért, jelenleg szükségesnek tartotta megjegyezni azt, — a minek igazságáról meg vagyok győződve és a mit kétségbe nem vonok — hogy most látja először ezeket a dolgokat és hogy a közegei csinálták ez intézkedéseket és nem a miniszterelnök ur; sőt épen emlitettem, hogy a miniszter ur e kijelentésében közegei eljárásának helytelenitését látom. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És csak egyre legyen szabad hivatkoznom. A belügyminiszter ur rendeletében, a mely a kis füzetek elárusitására vonatkozik, az az elvi tartalom foglaltatik, hogy füzetek utczai elárusitása egyáltalában nem engedélyezhető. Most pláne kiélesitette azzal, hogy füzeteknek rendszeres elárusitása, pláne tömegekben való elárusitása nem engedélyezhető. Nos ez nem tömeg, ez nem rendszeres elárusitás. Ez Kossuth Lajos születésének századik évfordulója napján történt volna a kegyelet szempontjából. Tetszett volna csak egy hétre megengedni vagy két hétre. Ellenben a »Disznóvá vált zsidó«, az »Egyiptomi álmoskönyv« és a többi, erkölcsöt és gondolkozást mételyező, izlésrontó babonaterjesztő, ponyvatermék árusitása, a melyre soha engedelmet nem kértek, minden utczasarkon divik, a belügyminiszter ur nagyobb dicsőségére. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. képviselőház! Az interpelláló képviselő ur nem vette tudomásul a miniszterelnök válaszát. Kérdem a t. képviselőházat, tudomásul veszi-e a miniszterelnök ur válaszát? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)* A kik tudomásul veszik, kérem, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A többség tudomásul veszi a választ.

Egyéb tárgya a mai ülésnek nincs. Minthogy a holnapi ülésnek napirendje már meg van állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik 2 óra 5 perczkor.)

193. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903. január 29-én, csütörtökön,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — A kir. Curia átiratának bemutatása a Jovanovics István képviselő választása ellen beadott kérvény tárgyában. — Egyéb elnöki előterjesztések. — Az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, b. Fejérváry Géza, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző ur.

Méltóztassanak mindenekelőtt a jegyzőkönyvnek tegnap még nem hitelesitett részét meghallgatni.

Szőts Pál jegyző *(olvassa az 1903. január hó 28-ikán tartott ülés jegyzőkönyvének még nem hitelesitett részét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Baross Károly képviselő ur levelét, melyben egészségi okokból két hónapi szabadságot kér.

A ház a kért szabadságot megadja.

Bemutatom a m. kir. Curia elnökének átiratát, melyben értesit, hogy Jovanovics István országgyülési képviselő választása ellen kérvény adatott be és annak másodpéldányát megküldi.

Tudomásul szolgál és nevezett képviselő mint kérvénynyel megtámadott fog nyilvántartatni.

Bemutatom a kézdi-vásárhelyi Függetlenségi Körnek Ráth Endre képviselő által beadott kérvényét az ujonczlétszám felemelésére és az udvartartás költségeire vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

E kérvény, mivel részben az ujonczlétszámra vonatkozik, mint a többi hasonló tárgyu felirat, ki fog nyomatni és szét fog osztatni. Minthogy azonban az udvartartás költségeinek kérdésével is foglalkozik, az erre vonatkozó törvényjavaslattal való együttes tárgyalás végett kiadatik a pénzügyi bizottságnak.

Az elnökségnek egyéb előterjesztése nincs.

Következik a napirend: az 1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 199, 268) általános tárgyalásának folytatása.

Endrey Gyula jegyző: Komjáthy Béla!

Komjáthy Béla: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Pártállásomnál és belső meggyőződésemnél fogva vannak elveim, törekvéseim, melyektől eltérni nem fogok soha, a melyeket minden cselekedetemben mindenkor szem előtt tartok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Elvem, czélom és törekvésem az, hogy legyen Magyarország önálló, független állam, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mely minden idegen beavatkozástól menten intézze a saját ügyeit. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mert ez az elvem, ez a törekvésem, ez a végczél, a melyet magamnak a politikai élet terén kitüztem, természetesen mindig tőlem telhető erővel támadtam és támadni fogom az 1867-iki alkut, a melyet én hazámra helytelennek, rossznak és vészthozónak tartok. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert egész tárgyilagossággal mondhatom, hogy minden pártkülönbség nélkül minden elfogulatlan embernek el kell ismernie azt, hogy az 1867-iki kiegyezéssel Magyarországnak jogai megnyirbáltattak és megkevesbedtek ugy önrendelkezésünknek, mint faji fenmaradásunknak biztositékai. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én ezuttal nagyon helytelennek tartanám, hogyha egy nagy közjogi

vitát akarnék itt provokálni; én ma kizárólagosan és egyedül csakis a haderő e szempontjából óhajtom nézeteimet elmondani. Kérem a t. ház figyelmét, a mit én azzal igyekszem — most már előre kijelentem — megköszönni, hogy lehetőleg tárgyilagosan óhajtom a kérdéseket tárgyalni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az 1867-iki alkotás az én felfogásom szerint megfosztotta az országot a nemzeti hadseregtől, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és fájdalom, azon a megkezdett uton, a melyet az én hitem szerint a meghunnyászkodás és a kishitüség jelölt ki, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* az ország a lejtőn mindig tovább ment. Mig 1867-ben nemzeti hadseregről beszél a törvény, később már azt is eltüntették, később közössé tették a haderőt és eddig ennek a haderőnek mi csak a terheit érezzük, de az nem a mi erőnk. *(Igaz! Ugy van! Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

A közösnek megtett haderő az én hitem és tudásom szerint a nemzet egyéniségének érvényesitését kizárja. Nagyon helyesen mondotta gróf Apponyi 1889-iki egyik beszédében a következőket: »A hadseregnek semminemü érdekeit sem tudják előmozditani a nélkül, hogy azt össze ne vegyitsék alkotmányos jogaink csorbitásával. A hadsereg körében érvényesitendő és érvényesithető legszerényebb nemzeti óhajok folytonos merev visszautasitásra találnak.«

És nemcsak ebben volt igazsága a t. képviselőtársamnak, a ház t. elnökének, de különösen abban is, mikor ezt megmagyarázta beszéde további folyamán, azt mondván: »A kiegyezés épületét legfőbb szerkezetében fentartják, de annak alapját nemhogy megerősitenék, hanem megingatják, mert a kiegyezési politika szellemével szakitanak«. Ha oly helyről ilyen nyilatkozat történik, akkor azt hiszem, t. ház, nem lesz merész azon állitásom, hogy 1867-ben lejtőre lépett a nemzet, a melyen tovább csuszott, s önállóságunknak, faji erősségünknek biztositékai mindinkább gyengülnek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Legyünk tisztában azzal, hogy nemzeti haderő nélkül önállóságról, függetlenségről nem lehet egy országban beszélni. Önállóságról beszélni akkor, mikor erő nincsen kezünkben, önáltatás, mert csakis a nemzeti haderő képezheti a nemzetnek izomerejét, csakis ez képes megvédeni jogokat, ez képes megfenyiteni azokat, kik a nemzeti jogok ellen fel mernek támadni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* S azért én kimondom egész nyiltan és egész őszintén, hogy bár minden irányban óhajtom a nép terhét könnyiteni, mégis én volnék az első, — s tudom, ez a párt is — a ki minden áldozatot képes volnék meghozni azért, hogy meglegyen a nemzeti haderő, a mely a nemzet jogait biztositsa, biztositsa a jelent, előkészitse a jövőt, s előteremtse az összes garancziáit annak, hogy ez a nemzet nem hiába dolgozik.

Csakis az a nemzeti haderő tudja a nemzeti munkát lehetővé tenni, tudja biztositani azt, hogy a munka meghozza a maga gyümölcseit, a melynek vezető szelleme a hazaszeretet, törekvése a nép jóléte, a nemzet önállósága. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Önök nem találkoznának részünkről soha szükkeblüséggel, ha a nemzeti haderő fejlesztéséről volna szó. Csak egy határ van, melyet ebben is megtartanánk. Miért kell a haderő? Azért, hogy védje a nemzet érdekét. Abban a perczben tehát, a melyben a hadsereg oda törekednék, hogy a nemzetben létező erőt megsemmisitse, ott van a határ, mert ez esetben a hadseregre forditott áldozat épen annak az ellenkezőjét eredményezné, mint a mire törekszünk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Azt hiszem, minden pártkülönbség nélkül hajlandó elismerni minden képviselő azt, hogy az a nemzet, melynek nincsen hadereje, mely nem tud érvényt szerezni akaratának, és pedig mindenkivel szemben, nem képez önczélt. Joga, szabadsága csak tűrt, jóléte ingatag és nem tényező saját ügyeinek elintézésében. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* S kérdem különösen a túloldalon ülő képviselő urakat, hogy a közös haderő a mi támaszunk-e, lehet-e ezt mondani akkor, mikor annak nyelve nem a mienk, mikor annak szelleme nem a mienk, mikor azt egy, törekvéseinkkel ellentétben lévő irányzat vezeti?

Nagyon sokan a másik oldalról ezekre a kitételekre azt a megjegyzést teszik, hogy mindez frázis. Könnyü birálat. Ezt én nem fogadom el. Az aggódó hazafiui szivnek dobbanása, a hazáért gondolkozó agynak kifejezése sohasem frázis. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mikor az ember azt fejezi ki, a mit érez, azt akarja kifejezni, a mi az ország érdekében van, azt frázisnak mondani nem lehet. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De ha azt mondja valaki, hogy ez frázis, mondja meg akkor, hogy frázis-e az is, hogy annak a hadseregnek az ereje, a melynek erősitését kérik tőlünk, a mi erőnkkel, a mi törekvéseinkkel ellentétben áll. Mert ellentétben áll mindennel, a mi magyar, ellentétben áll nemzeti kulturánkkal, mintegy lehetetlenné teszi a nemzeti kultura fejlődését, mert akkor, mikor a nemzet erejének a hadseregben kellene nyilvánulnia, az ellentétes állást foglal el a magyar törekvésekkel, a magyar aspirácziókkal, a magyar kulturával. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gyenge az én szavam arra, hogy ezt szépen megmagyarázzam. Hivatkozhatnám, de nem teszem ezuttal, a ház igen t. elnökére, ki a legutolsó véderővita alkalmával oly szépen, a meggyőződés hangján, oly nagy erővel és igazsággal rámutatott arra, hogy ez a hadsereg a magyar nemzeti kulturával ellentétben áll. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Csak ugy emlékezés okáért rámutatok arra, hogy az 1867-diki alkotás megteremtői nem

gondolhattak olyan hadseregre, mint a minőnek a megerősitését tőlünk most követelik. Csak nézzük azt, hogy a felségjog alapján mit adott ki a nemzet kezéből? *(Halljuk! Halljuk!)* Ott van a vezérlet, vezénylet és belszervezet terén a felségjog, és ezt a jogot azután mikép használták ellenünk, igaz, hogy a mi elnézésünkkel és beleegyezésünkkel.

Ha ezeket elmondtam, akkor logikailag az következnék ebből, hogy beszédemet voltaképen be is fejezhetném, mert ha igazak azok, a miket elmondtam, — mint a hogy azoknak igazságában nem lehet kételkedni, — akkor, ha merev álláspontot foglalok el egy ilyen haderő fejlesztésével szemben és megerősitése tekintetében, akkor kötelességet teljesitenék önmagam és társaim iránt, ha kijelenteném egyszerüen, hogy én ezen hadsereg számára semmit meg nem szavazok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Azonban ennek a pártnak, melynek büszkeséggel vagyok tagja, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* mindenkor feladata volt a tárgyilagosság terén is felvenni a keztyüt és én igenis be akarom bizonyitani, hogy még azon az alapon is, a mely alapon a túloldal áll, a mely alapon a kormány kormányozza az országot, azt a kivánságot, a melyet most előterjesztettek ezen törvényjavaslatban szemben, egy hazájáért igazán aggódó, hazáját szerető embernek teljesiteni nem lehet és nem szabad.

Hogy ezzel tisztában lehessünk, én egy olyan térre akarok átmenni, a mely talán szokatlan ezen az oldalon, de a melyet én mégis szükségesnek és helyesnek tartok. *(Halljuk! Halljuk!)* Rá akarok menni arra az alapra, — de csak e tárgyalás során és ideje alatt, — a mely alapon Magyarországot kormányozzák: rá akarok térni az 1867-diki jogalapra, csak azért, hogy ezen alapról igyekezzem gondolataimat csoportositani, bebizonyitani azon tételt, melyet már előbb elmondottam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az 1867-diki kiegyezésnek mi volt az alapgondolata? Mert remélem, hogy azok a férfiak, a kik akkor a nemzet nevében és érdekében a nagy alkotást megtették, nemcsak ugy ötletszerüleg csinálták meg ezen alkotást; fel kell tennem, hogy azok a nagy államférfiak, a kik Magyarország hajóját igy vélték révbe vezethetni, talán csak nem egy felsőbb akaratnak voltak vak eszközei; hanem fel kell tennem azt, — és én ezt el akarom itt ismerni, — hogy azokat az alkotókat egy nagy, erős gondolat vezette. Mi volt ez a gondolat? Az volt, a mint az ő nyilatkozataikból és későbbi viselkedésükből meggyőződhettünk róla, hogy Magyarország önmagában fenn nem állhat. Ha tehát élni akar, és ha biztositani akarja nemzeti és faji fenmaradását és ha pozicziót akar ezen a territóriumon elfoglalni, akkor nekünk a velünk egy fejedelem alatt álló országgal kell erőinket egyesitenünk. Bár én más ideálnak hódolok, bár ezen kiindulási pontot helytelennek tartom, mint már kijelentettem, e tárgyalás folyama alatt ezt az alapgondolatot elfogadom és nem volnék tárgyilagos, ha el nem ismerném, hogy a haza iránt aggódóknak ez a gondolata tán előtérbe is jöhetett.

Elismerem még azt is, hogy etnografiai és geografiai helyzetünk is — mert a szláv és germán elem közé vagyunk beékelve — tápot adhatott ennek a gondolatnak. Ha nem ez a gondolat lett volna az, a mely az 1867-ki alkotást megteremtette, ha az összbirodalomnak képe lebegett volna az akkori magyar államférfiak előtt, akkor nincs az az erős támadás, nincs az az erős vád, a mely velök szemben jogosult ne volna. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A monarchia, a mint önök nevezik, és annak megerősitése hitem és felfogásom szerint itt annyiban játszhatott szerepet, a mennyiben ennek keretében vélték Magyarország önállóságát megóvni, a magyar faj fenmaradását biztositani. Elfogadom tehát azt az alapot, hogy egyesiteni kell erőinket Ausztriával, mert az a felfogás volt döntő, hogy csak igy lehetünk hatalommá, csak igy tehetünk szert olyan sulyra, hogy politikánkat respektálják, hogy politikánkat érvényesithessük mindenütt és mindenkivel szemben.

Sőt én még tovább is megyek és azt is elismerem — nem mint saját nézetemet, de mint azon alapgondolat kifolyását, — hogy azok, a kik az 1867-ki kiegyezést megalkották, mintegy logikailag átmentek arra a gondolatra is, hogy, ha keresztülviszik ezen törekvéseiket, akkor Ausztriának és Magyarországnak együttesen nagyhatalmat kell képeznie. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ha azonban ezt elismerem, akkor engedje meg a t. képviselőház, hogy ezen kérdésre, bár nagyon röviden, néhány megjegyzést tegyek. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ha a nemzet nem a mások jóakaratából, nem más nemzetek féltékenységéből akarja magát fentartani, szóval, ha önczélú nemzet akar lenni, akkor elismerem, hogy azoknak, a kik az 1867-ki alapgondolatot elfogadták, maguktól el nem lökhették a nagyhatalmi állás gondolatát.

De ha ez igy van, akkor kérdem a t. képviselőházat, méltóztassék nekem megmondani azt, hogy mi a czélja, mi a törekvése és mi a feladata a nagyhatalmi állásnak? mert remélem, a nagyhatalmi állás nem abban csúcsosodik ki, hogy legyen egy nagy haderő, a melynek vezetősége a nemzet felett uralkodjék, a nemzet anyagi erejéből táplálkozzék és egynéhány ezer tisztnek exisztenczját biztositson. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A nagyhatalmi állásnak hitem és meggyőződésem szerint védeni kell ugy az osztrák, mint a magyar érdekeket egész terjedelmükben. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ha bármelyik államnak érdeke mellőztetik is ezen nemzeti áldozatok által megteremtett haderőben, akkor annak a nemzetnek minden áldozata önmaga ellen hozott áldozat. *(Ugy van! a balol-*

dalon.) Ha pedig ezen nagyhatalmi állásban levő erő még a mellett, hogy az egyik nemzet érdekeit nem istápolja, ezt még a másik nemzet előnyére teszi, akkor a nagyhatalmi állást fentartani bűn, hazaárulás. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Ez az igazság!

Komjáthy Béla: De, t. képviselőház, fájdalommal kell mondanom és azt hiszem, ezt felesleges bizonyitani, hogy ez az utóbbi feltevés a helyes. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha pedig Magyarország anyagi erejének támogatásával nagyhatalmi állást tartunk fenn, nézzük csak, mi a feladata ennek a nagyhatalmi állásnak? Az volna feladata, hogy Magyarország önállóságát és függetlenségét védje meg. Ámde, van-e valaki ebben a parlamentben, a ki nyugodt lelkiismerettel, mint becsületes ember el meri mondani, hogy ez a haderő Magyarország önállóságának és függetlenségének támogatója? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen ennek a haderőnek vezérlő szelleme az összbirodalmi ábránd, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mely pedig Magyarországnak csak sirján épülhet fel.

Védenie kellene ennek a nagyhatalmi állásnak az ország faji jellegét és annak fenmaradását; de, t. képviselőház, van-e ebben a parlamentben férfi, a ki férfiui önérzettel és becsülettel meri mondani, hogy e haderő igenis e faji fenmaradásnak biztositéka, — akkor, a mikor mindent üldöz, a mi magyar, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mikor mindennel ellentétben van, a mi magyar? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Annyira igy van ez, t. képviselőház, hogy a hazában lakó idegen ajkuak, idegen nemzetiségüek, ha nem respektálják a magyar nyelvet és a magyar törekvést, az mintegy természetes folyománya annak, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* mert látják, tudják, hogy a nemzet erejét képező hadsereg szintén oly törekvésekkel van szaturálva, mint ők, a kik a magyar nemzet ellen áskálódnak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Legnagyobb feladata volna e nagyhatalmi állásnak, hogy megmentse a nemzetet a maga alkotmányában, egész jövőjében, hogy az ellene törekvő népek, fejedelmek, ellenségek le ne győzzék; mert a hajdani korban a legyőzetés ideiglenes terheket róhatott a nemzetekre, a mai korban azonban a legyőzetés az anyagi kizsákmányolással együtt jár. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha pedig ezt a nemzetet legyőzik, ennek a nemzetnek jövője nincs, és a nemzet meg van halva. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Már most legyünk igazságosak és nézzünk be kissé a történelembe. Ha ellenséget kutatunk, ha ellenséget keresünk, a mely Magyarország önállósága, függetlensége ellen törekedett, ha ellenséget kutatunk, a mely Magyarországot anyagilag kizsákmányolni törekedett, mutassanak erősebb ellenséget, mint voltak Ausztria és annak császárjai. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Ma sincs rosszabb ellenségünk!

Komjáthy Béla: A történelem összes tényei, az összes tények minden tanulságai azt bizonyitják századokon keresztül, hogy Ausztria és annak császárjai azt az egy politikát irták zászlóikra: Magyarországot anyagilag tönkre tenni, Magyarországot megsemmisiteni, Magyarország faji jellegét eltörölni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezeket a tényeket nem lehet megtagadni, és azért ezekből egy dolog következik, az, hogy a mikor mi haderőnket Ausztria hadaival egyesitjük, megerősitjük erejét a hóditónak, előmozditjuk annak a munkáját. *(Mozgás a jobboldalon.)*

Olay Lajos: Halljuk! Halljuk! Ne kaszinózzanak ott! *(Mozgás jobbfelől.)*

Förster Ottó: Hátha jól esik!

Olay Lajos: Tanulhatnának belőle, a helyett, hogy kaszinóznak az urak! *(Mozgás a jobboldalon.)*

Komjáthy Béla: Nem kivánhatom, t. képviselőház, senkitől, hogy meghallgassa, a mit mondok!

Olay Lajos: Joga van megkövetelni! *(Mozgás és felkiáltások a jobboldalon: Hiszen hallgatjuk!)*

Komjáthy Béla: Elismerem, hogy a miket elmondtam eddig, nem az én találmányaim, a miket elmondtam, közhelyek, és hogy tudnia kellene azokat az első iskolába járó gyermektől, egészen a sirig mindenkinek. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)* Tudja is mindenki, de kevesen vannak, a kik kimondják, mert a hatalomban való részesülésért megtagadják saját benső érzésüket. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Álljon fel valaki önök közül és próbáljon a történelemből más tényeket konstatálni, próbáljon más következtetést levonni, mutassák meg a történelemnek csak egyetlen lapját, a melyet Ausztria és annak császárjai nem vérrel irtak a magyar nemzet ellen? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De hát furcsa korszakot élünk, t. ház. Ma azokat a hazafiui érzelmeket, a melyek pedig belénk vannak oltva, elhallgatjuk, ma már azoknak a kiejtése olyan, mint a katonaságnál a magyar szó, mely az előmenetelnek állja utját. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ma már csak nevetségessé kell tenni a nemzeti aspirációkat, ma már lelkesülni a szabadságért, a nemzet jólétéért és nagyságáért, csak szerepelni nem vágyó egyszerü embereknek lehet feladata. A ki szivének igaz érzelmét kiönti, azt meg nem hallgatják, kigúnyolják, sőt azt mondják rá, hogy szegény ember, elzárta maga elől a boldogulás utját.

Barta Ödön: És köpi a markát. *(Derültség.)*

Komjáthy Béla: Bocsánatot kérek ezért a

kis kitérésért, és most térjünk vissza arra a gondolatra, a mit én már előbb kifejtettem. Az 1867-iki alapot önök ott a túloldalon elfogadják, azon alapgondolatból kiindulva, a mit én kifejtettem. Azt lehet szebben, lehet meggyőzőbben kifejezni, de azt hiszem, hogy az önök érdekében igazabban teljesen lehetetlen, mert csak ezen alapgondolat az egyedüli védelmük önöknek azon politikáért, a melyet 1867-ben inauguráltak és a melyet mindig követnek. De most egy kérdést teszek én fel. Azoknak, a kik ezen alapgondolatot elfogadták, a kik az 1867-diki jogalapon állnak, van-e joguk, szabad-e nekik ezt a törvényjavaslatot ugy, a mint az előterjesztetett, elfogadni? Magyarázza meg nekem a túloldalon akárki — nagyon szivesen fogom venni és szivesen veszi ez a párt — hogy Magyarország védelme szempontjából ezen közös haderő mit tett, és van-e arra remény, hogy valaha ezen törekvésünket elő fogja mozditani? Magyarázza meg nekem valaki, vajjon ez a közössé tett haderő a magyar faj érdekében, megerősitésében tett-e valaha valamit és van-e reményünk arra, hogy valamit tenni fog? Magyarázzák meg nekem, vajjon ez a közössé tett haderő nemzeti aspiráczióinkat felfogja-e, lelkesül-e azokért és van-e remény arra, hogy valaha ezen aspiráczióink előmozditásában a mi erőnkké fog változni? Ha pedig ezek nincsenek meg, akkor ezen haderőt ilyen alkotásában még azoknak sem szabad megerősiteni, a kik a 67-es alapot elfogadják, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert ha elfogadtam azt az alapgondolatot jogosultnak, ha ennek konzekvenciáját is elfogadtam, hogy a nagyhatalmi állásra kell törekedni: akkor egyuttal elfogadtam azt is, hogy ez a közös haderő becsülje meg a magyar kulturát, vigye előbbre törekvéseinket minden irányban és váljék olyan nemzeti erővé, a melyre hivatkozhatunk, mint jogaink védőjére és ellenségeink legyőzőjére. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A közös hadsereg azonban — nem akarok hosszasan kiterjeszkedni reá — jelvényeiben, szellemében, gondolkodásában épen az ellenkező irányban halad, mint a mi ideált kellett, hogy önök is kitüzzenek a haza jóléte érdekében. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A magyar ember ott nem boldogulhat, a magyar törekvéseket ott nem respektálják, sőt tovább megyek, bizonyos ranghatáron túl, a ki csak magyar kulturában nevelkedett fel, annak utját állják, annak érvényesülését lehetetlenné teszik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt mondja intésével a t. honvédelmi miniszter ur, hogy nem ugy van. Ha jól emlékszem, Solymossy Odön t. képviselőtársam talán ellenkezőleg beszélt e napokban, mert ő maga is rámutatott arra a tényre, hogy ha nem tud németül egy magyar, akkor már törzstisztté nem lehet, és mikor követelte a sorok közt, hogy ki kellene mondani, nem lehet tiszt az az osztrák honos, ki a magyar nyelvet nem érti, erre már a miniszter ur nem sietett elismeréssel lenni.

Hogy mennyire nem a mi erőnk ez a közös hadsereg, erre nézve egy már régen elcsépelt, de mindig aktuális kérdést vetek fel és ez a hadsereg vezényletének a nyelve. Ugyan kérem t. honvédelmi miniszter ur, méltóztassék nekem egyszer már bebizonyitani azt, hol vette azt a jogot Magyarország királya, hogy ő a hadsereg vezényletében a német nyelvet alkalmazza? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hol vette ezt a jogot? Mert Magyarország koronája a nemzet és az uralkodóház közti egyezség alapján jutott a Habsburgok birtokába. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a magyar nemzetnek birtoka, nem örökösödés utján jutott hozzá az uralkodó ház, hanem a nemzet megegyezése folytán.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Czélszerüség és szükség!

Barta Ödön: Az állam törvényeivel szemben nincs czélszerüség!

Komjáthy Béla: Magyarország királya a felségjogokat csak a magyar törvények alapján gyakorolhatja, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és szolgalelkünek tartom azt, ki lojalitásból meghajlik a király akarata előtt, ha az törvénytelen. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Egységes haderő!

Komjáthy Béla: A magyar király köteles a törvényeket végrehajtani, Magyarországon az államnyelve a magyar. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A Felségnek megadta ugyan a többség az 1867 : XII. t.-czikkben a jogot, hogy a hadsereg vezérlete és vezényletе felett határozzon és intézkedjék, de nem mondott le a nemzet az állam jogairól, nem mondott le a magyar nyelv elsőbbségéről és arról, hogy a király köteles legyen a törvényeket megtartani. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ne felejtsük el, hogy a törvényeket nemcsak a szegény nép nyakára hozzák azért, hogy kizsákmányoltassék a hatalmasok által, hanem a törvény a koldust és a királyt egyformán kötelezi. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* S akkor, mikor a magyar néppel ugy mernek bánni, mint a hogy bánnak, ez azt mutatja, hogy a 67-es kiegyezés Magyarországot tényleg megfosztja jogaitól, megfosztja önállóságától, megfosztja erejétől. Ez a nemzet csak játsza az alkotmányosdit, de ugy bánnak vele, a hogy akarnak, s a nemzetnek térdet és fejet kell hajtania. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezzel az eljárással, mikor ő Felsége a vezénylet nyelvének a németet rendelte el, akár a szanszkrit nyelvet is behozhatta volna. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Jobb lett volna!)* Ez a magyarnak ép annyira idegen nyelv, mint a német, csakhogy ehhez nem köt annyi keserüség, szomoruság és tanulság, mint a német nyelvhez, mert a mióta bejöttünk ebbe az or-

szágba, a német mindig ellenünk harczolt és nemzetiségünket, törekvéseinket mindig megfojtani igyekezett. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondtam beszédem elején, hogy egy nemzeti magyar haderő érdekében minden áldozatra kész volna ez az ország, kész volna ez a párt, a melyhez tartozom, azonban még ott is határt szabnánk, határt szabnánk a nemzet teherviselési képességének mértéke szerint, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert a mely perczben a nemzetet túlterheljük, a mely perczben erősebben veszszük igénybe, mint a mennyit szolgáltatni képes, abban a perczben megsemmisitjük az ország jólétét, képtelenné teszszük a jövőt megteremteni és akkor minek a hadsereg? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ha ez igy van a nemzeti hadsereggel szemben is, holott a nemzeti hadseregre forditott minden kiadás produktiv kiadás, mert a nemzetnek erejét fokozza, mert a nemzet ellenállási képességét mindennel szemben erősebbé teszi, mert — mint mondám — megvédi a munkát és annak gyümölcseit, és igy biztos alapul szolgál arra, hogy a nemzet felvirágozzék: mennyivel inkább tekintetbe kell venni tehát azt, hogy van-e a nemzetnek elég anyagi ereje, mikor olyan hadsereg számára kérnek áldozatokat, a mely nem a mienk, a mely velünk szemben mindig ellentétes irányban halad. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Magyarország mostani helyzetét mindnyájan ismerjük, mindnyájan tudjuk. Az országban kereskedelem nincs, az ipart megfojtják önök politikájukkal, hogy ne is lehessen, a földbirtokos osztály panaszkodik, hogy a megélhetés nehézségeivel küzd, tőkeszegény ország vagyunk, mindennek az értéke megyen lejebb-lejebb, a megélhetés biztositékai nagyon kevesek, ezrek meg ezrek vándorbotot vesznek kezükbe, nincs vállalkozási szellem, még az idegen tőkének bizalma is elveszett ebben az országban ugy, hogy egy kétségbeejtő helyzetben vagyunk, legnagyobb óhajainkat, nemzeti törekvéseinket nem vagyunk képesek még a belügyek terén sem kielégiteni azért, mert anyagi erőnk gyenge. És akkor, mikor ezt mindenki tudja és mikor önöknek a politikája még reményt sem nyujt arra, hogy ebből kibontakozzunk, kérdem, tegye kezét ki-ki szivére és az élő lelkiismeretnek sugása szerint mondja meg nekem, van-e lelke erre az országra még több terhet róni akkor, mikor ezek igy állanak? *(Élénk tetszés és helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Kecskeméthy Ferencz: Lelketlenség!

Komjáthy Béla: Még most is fülünkbe cseng az az expozé, a melyet a pénzügyminiszter ur itt tartott, pedig az az expozé már akkor nagyon sok ténynek elhallgatásával mondatott itt el, — majd ezen beszédem keretében még rá fogok térni, — és mégis már abból mindenki láthatta, hogy deficzitben vagyunk. *(Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Mindenki látja azt, hogy ha ezen az uton haladunk, még ezen óriási terhek magunkra vállalása nélkül is a kibontakozás mindinkább lehetetlenné válik, mikor éreznünk kell azt a nyomort ebben az országban, a mely állandóvá lett, mikor már az erkölcsök is kezdenek megromlani, mert a szegénység terjeszti az erkölcstelenséget leginkább, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mikor már megöljük a jó érzést az emberek lelkében a haza iránt, mert miképen tudja az a tudatlan ember szeretni a hazát, mikor már annak csak terheit érzi, nem pedig áldását. *(Ugy van! Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)* Mikor ez a helyzet tisztán áll mindenki előtt, a ki elfogulatlan, igazságos ember: akkor előállani egy ilyen propoziczióval, hogy ilyen nemcsak vérben, de pénzben is erős áldozatot hozzon meg ez a nemzet, mindez csak azon könnyelmüségre mutat, a mely azon felső köröket mindig vezette és mindig irányitotta, a kik nem gondoltak a nemzet érdekeivel, csak saját érdekeiket tartották szem előtt, a kik a népeket és az országokat csak arra valónak tekintették, hogy legyen anyag, a melyet kizsákmányolhassanak saját érdekükben, de azon anyag fejlesztésére, erősitésére gondot forditani mindig elfelejtettek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Helyzetünk nagyon sulyos. Annyira sulyos, hogy még azoknak is, a kik az 1867-iki alapon állanak, meg kell gondolniok, van-e joguk és szabad-e nekik ezen törvényjavaslatot megszavazni? Ezt azonban kétfelé választom, s az első kérdésre nézve, hogy van-e joguk, kérdem önöket, van-e önök közt egy képviselő ott a túloldalon, a ki a választások alkalmával arra kért és kapott volna felhatalmazást, hogy a nemzet terheit emelje? *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)* Hiszen önök közül mindenki azt mondta, hogy eddig meghoztuk az áldozatot az ország érdekében, de továbbmenni nem lehet! *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)* Programmbeszédeikben mindenütt ilyen kijelentések hangzottak fel, és vajjon akkor az önök joga és nem a nép joga az, a mit önök itt most saját tetszésük szerint akarnak érvényesiteni, ellentétben azokkal az igéretekkel, a melyeket a választóközönségnek tettek?

De most kérdem, szabad-e ilyen javaslatot még akkor is megszavazni, ha a nemzet felhatalmazna is bennünket, ha oly könnyelmü volna is, hogy nem látná a veszélyt, nem kötelességünk-e akkor is nekünk, a kik kell, hogy a müveltség magasabb fokán álljunk és mélyebben tudjunk a dolgokba betekinteni, nem kötelességünk-e megóvni a nemzetet attól, hogy olyan veszedelembe jusson, a honnét megmenteni nem lehet? *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Önöknek tehát, a kik a 67-iki jogalapon állanak, szintén nincs joguk és nem áll szabadságukban ezt a törvényjavaslatot megszavazni, mert ez a törvényjavaslat, a mint azt beszédem folyamán ki fogom mutatni, oly óriási terheket ró a nemzetre, hogy az azokat el nem birhatja. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy beszédem ezen részével végezhessek, engedjék meg nekem, hogy röviden reasszumálhassam, hogy minő álláspontot foglaltam el? Én és ez a párt, a melyhez tartozom, csak a magyar önálló hadseregre tud áldozatot hozni. Bármily bizonyitékkal állanak is önök elő, a mely talán meggyőzhetne sokakat arra nézve, hogy ez a hadsereg az 1867-iki alkotáson épült fel, s annak megfelel, mi ezeket a terheket még abban az esetben sem szavaznók meg. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)* A második, a mit felvettem beszédem alapjául, az, hogy még önöknek, a kik a 67-iki jogalapot elfogadták, sem szabad a törvényt megszavazniok, mert az az alapgondolat, a mely megteremtette a 67-iki kiegyezést, ezen közös haderőben nincs keresztülvive, mert azt az erőt, amelyet a nemzet ott meg akart szerezni, az egyesitett erővel nem szerezte meg, mert az a hadsereg nem ereje a magyar nemzetnek, hanem annak gyengesége. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

És most áttérek beszédem egy másik részére, a hol azt akarom és fogom is bizonyitani, hogy önöknek, még ha egészen máskép gondolkoznak is, mint a hogy én kifejtettem és azt hiszik is, hogy ez a haderő csakugyan megfelel annak a feladatnak, a melyet a 67-iki kiegyezés rárótt, még akkor sem szabad megszavazniok, nem szabad pedig azért, mert először óriási terhet ró a nemzetre és másodszor azért, mert önök még nem ismerik azon terhek mértékét, a melyeket a nemzetre róni fog, már pedig önérzetes nemzetgyülés nem szavazhat meg addig semmit, a mig teljes bizonyságot nem talál arra, hogy mibe fog kerülni a nemzetnek ez az áldozat és a mig nem tudja, hogy milyen terheket fog az reá háritani.

Én ezen bizonyitás megkezdése előtt kijelentem, hogy tudom, meddő munkára vállalkozom, de kötelességet teljesitek. Szeretném önöket felvilágositani és meggyőzni arra nézve, hogy azon az alapon is, a melyen állanak, mi a kötelességük a haza iránt. *(Halljuk! balfelől.)*

Én azt mondottam és azt mondom, hogy a nemzet azt a terhet, a melyet ezen javaslat, elfogadása esetén, reá fog róni, nem birja el. Bocsánatot kérek, ha több oldalról fogom venni a bizonyitékokat, de hiszem, remélem, azoknak valódiságát ott senki kétségbe vonni nem fogja, mert bizonyitékaimat a túloldalon lévő képviselők müködéséből vettem és meritettem. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

A törvényjavaslat szerint létszámemelést tervez a hadügyi kormányzat, a honvédelmi miniszterrel együtt; a létszámemelés — három évre számitva — 80.700 fő volna: ugymint 65.700 a közös hadseregnél, 6.000 a magyar honvédségnél és 9.000 az osztrák honvédségnél. És, t. képviselőház, az ne téveszszen meg bennünket, hogy a törvényjavaslat egy évre szól, mert nekünk — a fennálló védrendszer értelmében — számitásunkat három évre kell megtennünk. *(Ugy van! a baloldalon.)* Tehát — a mint mondottam, — összesen 80.700 főnyi létszámemelésről volna szó. Már most ha mi ezen ujoncz-létszámemelésnek következményeit vérben, pénzben méltatni akarjuk, akkor egy kissé vissza kell tekintenünk és a multakból kell vennünk az alapot ahhoz, hogy itt tisztán láthassunk és helyesen birálhassunk. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

A legutolsó ujoncz-létszámemelés volt — a mint önök nagyon jól tudják — 1889-ben; akkor 7626-tal emelték az ujonczjutalékot. És mi történt akkor? 1889-ben, a mikor először jelentkezett ezen ujonczjutalék felemelésének hatása a költségvetésben és a mikor a hadügyminiszter ur — s azt hiszem, a t. előadó ur ezen számokban nekem tökéletesen igazat fog adni — 341.070 forint hitelt kért, akkor a hadügyminiszter a következő kijelentést tette: *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon. Olvassa):* »A véderőtörvény változtatása által bekövetkezendő mindennemü intézkedésnek költsége legfeljebb 480.000 forintra fog emelkedni.«

Barta Ödön: Épen mint most!

Komjáthy Béla: Tehát 1889-ben, a mikor — mondom — 7626-tal emelték az ujonczjutalékot, igy nyilatkozott a hadügyminiszter. De ez nem elég; hanem a delegácziőban, a hol a túloldalnak t. tagjai szoktak résztvenni, — 1889-ben — az irományoknak még a lapszámát is megmondom, nehogy kutatniok kelljen, honnét vettem az adatokat...

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Tanulmányozni kellett, ugy-e bár!

Komjáthy Béla: Hiszen mindent tanulmányozni kell, t. miniszter ur! A tanulmányozás ellen senki kifogást nem tett, különösen, ha az komoly dolgokra vonatkozik; hanem ha a tanulmányozást olyan nevetséges dolgokra — kibuvókra — használják fel, mint önök a katonai büntető-törvénykönyv kérdésében, meg a többiben, hogy azt 35 esztendeig tanulmányozzák: akkor — engedelmet kérek — az egészen más kérdés; *(Helyeslés és tetszés a szélsőbaloldalon.)* mert hogyha 35 esztendeig olyan egyszerü kérdést mindig csak tanulmányoznak, az arra az agyra, a mely vele foglalkozik, nagyon furcsa birálatot mond. *(Derültség!)*

T. képviselőház! Természetes, ezt a kérdést nekem tanulmányoznom kellett: miért? Mert katona soha sem voltam, a katonai dolgokat külön nem ismerem, mindaz a csekély ismeret, a mi talán rendelkezésemre áll, egyszerü költségvetési tanulmány eredménye, a melyet mindenki elvégezhetne. S ha nekem elég volt erre néhány nap, bizony talán annak az összes katonaságnak, a melyet busásan fizetünk, hogy tanulmányozzanak valamit, a 35 esztendő elég lett volna. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gyerünk tovább, t. képviselőház. A hadügyminiszternek ezen kijelentése után a delegáczio

hadügyi albizottsága az 1889-ik évi delegációnális irományok 167. lapjának tanusága szerint ezt mondotta: »Az emelés nem fog több szükségletet előidézni, mert a hiányok pótlására használják fel.«

Sajátságos! Nem jut önöknek eszökbe az, a mit most mondanak? *(Derültség és helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És azt mondja — itt méltóztassanak figyelemmel lenni, — »megszavazzuk ezt a 480.000 frtot, illetőleg 960.000 K-át, mert ez maximális összeg, a melybe a véderő-törvény változtatása folytán előálló összes intézkedések kerülhetnek.«

Barta Ödön: Másolat az eredetiről!

Komjáthy Béla: Tegnap itt az igen t. miniszter ur — és joggal, elismerem — azt mondta, hogy a mit ő mond, azt tartozunk elhinni. Hát én Fejérváry Gézának mindent elhiszek....

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A miniszternek semmit!

Komjáthy Béla: De, bocsánatot kérek, ez is egész komoly igéret volt, sőt még zsirálta is a hadügyi bizottság — igaz, gondolom bele sem tekintett, csak épen ugy mondta, hogy mondjon valamit. Majd bebizonyitom, miért merem ezt a nagy vádat mondani. Akkor is ilyen állitással állottak elő. Kiváncsi voltam, mi igaz ebből. Megnéztem a költségvetési iratokban a hadügyi költségvetést, és mit láttam ebben? Eleinte nem igen volt nagy változás, mert természetesen az ujonczjutalék által lehetővé vált szervezéseket nem vették igénybe; de 1890-ben már emelkedett a hadügyi kiadás a rendes szükségletben 8,200.000 K-val, 1891-ben 6,100.000 K-val, 1892-ben 10,400.000 K-val, 1893-ban 2.300.000 K-val. Tehát akkor, a mikor a hadügyminiszter ur igért, — igaz, hogy nem mondta, hogy: követelem, tessék elhinni, a mit mondok *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* — és mikor a delegácció hadügyi albizottsága azt mondta, hogy maximális összeg ez a 480,000 frt, akkor mi történt? Az intézkedések keresztülvitele rövid négy esztendőn belül 27 millió korona évi terhet rótt, természetesen a quóta arányában, erre a nemzetre. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Nehogy azt higyjék a képviselő urak, hogy ez a véghatár, majd tovább megyek. Négy esztendőt akartam egyelőre felvenni és ide se számitottam azokat az összegeket, a miket egyszer s mindenkorra adtak ki, mert ezek az általános kiadások fegyverzetre, erődítésre és egyéb beruházásokra megint nagyon sok milliót tettek. Azt hiszem, t. barátom, az előadó, a ki e dologban verszátus, készséggel lesz hajlandó ezt elismerni.

Münnich Aurél előadó: De nem a véderőtörvény következménye ez! *(Nagy zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Ez egész különálló intézkedés.

Komjáthy Béla: Rá fogok én arra térni, hogy mi volt.

Barta Ödön: Ki adta rá a felhatalmazást? A delegácziót kellene felrobbantani! Nem a magyar nemzet adta, hanem a delegácció!

Komjáthy Béla: Ezen négy esztendő alatt, a mely idő alatt nem igen vették igénybe a felemelt ujonczjutalékot és nagyon óvatosan bántak el, mégis 27 millió korona nehezedett teherként a nemzetre a quóta arányában csak a rendes kiadásokban. De itt jön azután a válpont. 1893-ban a német birodalom, a mely duzzad az erőtől, a melynek polgárai jólétben vannak, mely a polgárokat az erő gyüjtésében állandóan segiti, a mely alkalmakat teremt a munkára, a mely a munkának gyümölcseit nagyon is be tudja hajtani, emelte a létszámot. Mi történt akkor? A mi hadügyi vezetőségünknek rögtön fejébe szállt a vér, mert roppant tudnak ilyen dolgokat utánozni, a mire majd beszédem során még rátérek, és rögtön hozzáfogtak az egész ujonczjutalék igénybevételéhez, mert, a mint mondottam, addig nem vették igénybe az egészet. Mindjárt 1893-ban 9962 ujonczczal többet vettek fel a költségvetésbe, és érdekes, hogy ez a delegácziónak is feltünt. Nem ok nélkül czitálom ezt.

A delegácció vizsgálat tárgyává tette, vajjon ez a 9962 ujoncz kitelik-e még az ujonczjutalékból. A mit felemeltünk 103.000-re. Kimutatta ekkor a delegácció, hogy még 5205 felesleg van; és ettől az évtől kezdve egészen az utolsó évig mindig kimutatták, mert mindig megvizsgálták, — méltóztassék átnézni a delegácció iratait, — hogy az ujonczjutalékból kitelik a létszám, még felesleg is van. Hogy a legutolsó évre hivatkozzam, 1901-ben, a delegácció irományainak 290. lapján szóról-szóra ez van: »Az 1902. évre tervbe vett emelés fedezetet nyert.« Nem ok nélkül hoztam ezt fel. Ez 1902-ben történt, most pedig 1903-ban vagyunk. 1902-ben beadott a hadügyi kormányzat egy törvényjavaslatot, a melynek indokolásában azt mondja: »a jutalék emelését azzal indokoljuk, hogy a szervezeti szabályok által megállapitott létszám ki nem telik.« *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Hát előbb a delegácció albizottsága alapos tanulmány folytán konstatálta, hogy még felesleg van, és rövid idő mulva beadott egy törvényjavaslatot, a mely azt mondja, hogy hiányok vannak, azokat pótolni kell, mint a hogy mondották azt 1889-ben. Azért mondtam, hogy méltóztassanak erre ügyelni, mert akkor is a pótlásokra kellett az emelés. Ezt a kontroverziát t. előadó barátomnak is éreznie kellett, annyival is inkább, mert véletlenül a hadügyi albizottságnak és a véderő-bizottságnak is ő volt az előadója. Hogy tehát azt a szerinte látszólagos kontroverziát helyrehozza, — méltóztassanak megnézni a véderő-bizottság mostani jelentését — azt mondja: »Eddig azért telt ki a szervezeti létszám, mert az egyes csapatok létszáma leszállittatott.«

Münnich Aurél előadó: Meg van ezzel magyarázva!

Komjáthy Béla: Majd én másképen magyarázom! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Olay Lajos: Katonamódon magyarázta meg! *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Komjáthy Béla: Bocsánatot kérek, én hivatkozom kutforrásomra. Katona nem voltam, nem vagyok; de mint képviselőnek rendelkezésemre állottak a költségvetések; minthogy pedig a költségvetés minden becsületes kormánynál a tényeknek kell, hogy megfeleljen, én ebből vettem az adataimat. Utánanéztem a költségvetésben, hogy igaz-e, hogy a csapatlétszámok csakugyan leszállittattak, mert vagy a delegáczió albizottságának kellett igazának lenni, a hol azt mondja, »kitelik a szervezeti létszám az ujonczjutalékból« vagy a mostani véderő-bizottságnak, hogy a csapatok létszámai leszállittattak, és csak azért telt ki. Én elővettem a költségvetést és 1888-tól 1903-ig megnéztem sorban, hogy mennyire szavazták meg a költségeket. Összeállitottam az egyes csapatok létszámának kimutatását, és pedig a gyalogságnál, vadászcsapatoknál, a lovasságnál, tábori tüzérségnél, szóval mindenütt. Nem akarok itt hosszas felolvasásokat tartani. *(Halljuk! Halljuk!)* Pl. a gyalogságnál 1888-ban volt a csapatok létszáma 6674 tiszt, 144.318 legény, tehát 151.992. Mikor azután az emelés történt 1889-ben, akkor e szám emelkedett — azokat az éveket elhagyom, csak a későbbi emelkedéseket hozom fel, különösen a legutóbbiakat — 1899-ben 150.000 helyett a létszám már 169.000 volt, 1892-ben szintén 169.825. Mi ebből a tanulság? Az, hogy a csapatok létszámát nem szállithatták le, tehát helytelen az a kifogás, mert ennyire volt a költség előirányozva. Ép igy a vadászcsapatoknál 1888-ban volt 16.807 az összes tiszti és legénységi létszám. Megjött az emelkedés és lett 17.464, tehát apadás egyáltalában véve nincsen. Ép igy a lovasságnál volt 1888-ban 43.788, és lett 47.490. A legutóbbi kimutatás szerint épen a kincstári lovaknál és tábori tüzérségnél még nagyobb lett az emelkedés, mert mig ott volt 1888-ban 9396, de már 1893-ban előirányozva lett 16.241. Vagy, hogy ne vegyük az 1893-ik évet, hanem az 1892-ik évet, ott is 14.349 volt. Tüzér volt 1880-ban 21.287, 1902-ben 27.091. Vegyük már most a véderő-bizottság jelentésének azon kitételét, hogy csak ugy tudott kitelni a szervezeti létszám, ha a csapatok létszámát mindenütt leszállitották. Ezeket én a költségvetésből vettem ki; ezek a költségvetésben megvannak. Tehát itt nem leszállitás, hanem emelkedés van. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Münnich Aurél előadó: Egyszer már elmondtam ezeket a dolgokat a pénzügyi bizottságban, itt is majd készséggel elmondom.

Komjáthy Béla: Igenis, mi ezen dolgot a pénzügyi bizottságban tárgyaltuk, t. előadó ur, de elég, hogy önök a delegácziót olyanná tették, hogy ott tárgyalják az ország érdekeit; nekünk azonban itt kell azokat tárgyalnunk. Ha nem is megyek bele olyan részletekbe, mint mentem a pénzügyi bizottságban, a hol kötelességem volt minden egyes tételre kiterjeszkedni, itt mégis nagyjában és egészében érintenem kell a dolgokat. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mindenütt emelkedés van. De erre azt mondja t. barátom, az előadó ur, hogy már a pénzügyi bizottságban e részben engemet megczáfolt. Jól van, menjünk át konkrét bizonyitékokra, ha ez neki nem elég. Nézzük először is a gyalogságot. A szervezeti szabályok szerint, a mint a Ludovikában használt tankönyvből kiolvastam — mert ennyi az összes katonai ismeretem, megvallom — van 102 gyalogezred, minden ezred áll egy ezredtörzsből, négy zászlóaljból egyenkint négy századdal és egy pótzászlóaljból és a hadkiegészitő parancsnokságból. Egy ezredben összesen 1586 legény van, az összes békelétszám e szerint tehát a gyalogságnál a közös hadseregben 161.772. Igaz, hogy több van, ha tekintetbe veszszük az emelt békelétszámban levő husz zászlóaljat, a melyektől eltekintek, mert akkor e szám 165.228-ra rug.

Hát kérem, méltóztassék most meghallgatni, mi történt? Az 1902-iki delegáczió szerint fordittatott a létszám fedezésére 57.625 ujoncz, a mit mindjárt át kell számitani három évre, azaz: 172.875 legény. Ha már most leszámitjuk a törvényes fogyatékot, azon négy százalékot, a melyet számitani szoktak, az 6915. Ha a tartósan szabadságoltakra veszünk 3000-et, és még hozzávesszük a hadügyi albizottság jelentése szerint az önként továbbszolgálókat, a kiknek száma 6808-ra rúg, mi tünik ki? Az, hogy nem hogy kevesebb volt a legénység száma, hanem több szavaztatott meg a delegáczió által s e szerint általunk, mint a mennyi a szervezet volt, még pedig 6172-vel.

Nos hát, itt a költségvetés sem tud fogyatékról; mert e tételek mindig megszavaztattak. Már most, t. képviselőház, van ugyan némi fogyaték; ezt kell ismernem, nehogy azután szemembe vágja a t. előadó ur, vagy bárki felhozhassa. E fogyaték összesen valami 763-ra rúg; azonban ez ugy állott elő, hogy egyrészt másutt van előirányozva. A voltaképeni hiány csak 274, a zenészeknél. De ha ez igy van — lehet, hogy nincs igazságom, lehet, hogy az előadó urnak van igazsága, hogy mégis leszállitották a csapatok létszámát — de hát akkor hova tették az erre megszavazott összeget?

Münnich Aurél előadó: Megmondtam már a pénzügyi bizottságban!

Komjáthy Béla: Hát nézzünk ezzel a dologgal szembe — —

Münnich Aurél előadó: Elköltötték a törvényadta jognál fogva! Megmondtam már a pénzügyi bizottságban!

Komjáthy Béla: Engedelmet kérek, a dolog a következőleg áll: Ha igaz volna, a mit a véderő-bizottság jelentése állit, hogy itt leszállitották a létszámot, akkor a zárszámadásokban ennek nyomának kellene lennie, s akkor igenis,

tessék nekem a felesleget, a megtakaritást megmutatni.

Münnich Aurél előadó: Hiszen megvan az egyes tételek közt a virement-jog!

Komjáthy Béla: Tagadom, hogy megvolna! Mert épen az átruházási jog nincsen meg!

Münnich Aurél előadó: Majd lesz szerencsém válaszolni.

Komjáthy Béla: Mikor a dolgok igy állanak, nehogy t. barátom idegeskedjék, ismét kiindulási pontomra térek vissza.

Mit is mond a bizottság jelentésében? Ezt mondja: »Nagy költségtöbbletet a javaslat nem fog okozni, mert a fogyaték kiegészitésére forditjuk a jutalékot. A költségvetés évenkint beállittatott teljes létszámra, de megfelelő létszám hiányában erre fel nem használtatott.« Nos, uraim, ez az ellenmondásoknak olyan tömkelege, a melyből kibontakozni egyátalán nem lehet. De hát ha nem volt meg az a legénység, a melyre ezt költeni lehetett volna, *(Halljuk! Halljuk! Zaj. Elnök csenget.)* hova forditották? Annyi bizonyos, t. ház, hogy én magam is kételkedtem a dologban, és tanulmányozásaimban tovább mentem és utánanéztem a dolognak. És arra a meggyőződésre jutottam, még pedig magából a közösügyi zárszámadásból, hogy 1900-ig nem volt megtakaritás.

Münnich Aurél előadó: Senki sem állitotta, hogy volt.

Komjáthy Béla: A csapatok általános kiadásánál méltóztassék megnézni, ott vannak a legénydijak elszámolva, túlkiadás van: 2,239.000 korona. Ha ezeket a tényeket igy összeállitva azt hozzák ki, a mit t. barátom akar mondani, akkor, engedelmet kérek, megbizható ember ebben az országban nincs, mert ellentétben áll, a mit itt mond, azzal, a mi az okiratokban, a zárszámadásban és a költségvetésben benfoglaltatik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezeket, t. képviselőház, azért hoztam fel, mert mindezeket a dolgokat összeköttetésbe kell hoznunk azokkal a törekvésekkel, a melyeket most akarnak elérni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Arra akarok most kiterjeszkedni, hogy 1888-tól 1902-ig — most már tehát nem, mint az előbb, négy év alatt — a békelétszám emelése által mint szaporodtak a kiadások és mily változások történtek a szervezetben ez alatt az idő alatt.

1888-tól 1902-ig — nem akarok itt hosszu statisztikával előhozakodni, mert akkor sok időt kellene igénybe vennem, — *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Sebaj! Tanulunk belőle!)* de végeredményében bejelentem, hogy a legénység száma ez alatt az idő alatt igenis 36.906 fővel szaporodott, nem számitva az 1893-ra az uj szervezettel járó legénységi szaporulatot. A hadsereg főcsapatának, a gyalogságnak szervezetében, a létszámban, a nélkül, hogy a szervezet változott volna, ez alatt az idő alatt az emelkedés: tisztekben: 2244; legénységben: 16.932. A költség, a melyre azt mondták, hogy a végrehajtásban 480.000 forintba fog kerülni, volt 1888-ban: 64,249.602 korona, 1902-ben: 80,609.340 korona. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* A gyalogságnál az évi többlet azóta emelkedett 16,400.000 koronával. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Nézzük, hogy vagyunk a hadsereg másik csapatával, a lovassággal? *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Itt igaz, hogy időközben ujabb draganyosezred állittatott fel. Itt is az emelkedés 1888-tól mostanig 168 tiszt, 3641 legény, 3676 ló; a költség volt 1888-ban — mindig a rendes kiadásról beszélek — 33,963.644 korona, 1902-ben 40,058.630 korona. Ennél a másik főcsapatnál tehát az évi többletkiadás 6 millió korona.

Gyerünk tovább, t. képviselőház! Mert mindezekből ki kell hoznom, hogy mennyibe került az, a mit 480.000 forint maximális kiadással irányoztak elő. A tábori tüzérségnél a keretek nagyon megváltoztak és bajos volt nekem, a ki nem voltam katona, helyesen kiszámitani az egyes tételeket, de a végeredményt kiirtam. 1888-ban volt előirányozva 14,213.212 korona; 1902-ben: 21,900.986, az évi többlet itt: 7,587.774 korona. E szerint, a fizetések arányában kiszámitva, az emelkedés volt: 480 tiszt, 6752 legény, 6015 ló.

Igaz, — hogy meg ne fogjanak, — hogy az 1902-iki költségvetésben 1395 fogyaték van előirva. Ezt elismerem; azonban, majd a ki kiváncsi reá, nézze meg a rendkivüli költségvetést, ott pedig fel van véve 1494, tehát több. *(Derültség.)* Nem akarom birálat tárgyává tenni az összes csapatokat, mert hiszen mindegyiknek itt van a kimutatása, a vadászcsapatokat, utászokat, vártüzéreket, vasuti és távirdaezredet, sőt összefoglalom és azt mondom, hogy az összes szaporulat volt tisztben 3793, legénységben a rendes kiadásban 30.500, lóban 9730, nem számitva a rendkivüli szükségleteket és a Boszniában lévő csapatok létszámát.

És mikor mindezeket igy konstatálom, akkor nézzük meg csak, hogy mibe kerültek ezek a csapatok, mert ez mutatja meg leginkább a különbséget. Mikor ugyanis igy az ujonczjutalék emelkedik, akkor nemcsak a legénység zsoldja és a tiszti fizetés mutat emelkedést, hanem a katonai intézetek mindegyikénél emelkedés van. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A csapattestek és csapatok általános kiadásánál volt a kiadás 1888-ban 47,332.184, 1902-ben már 68,016.046. A természetbeni illetékeknél volt 1888-ban 26,980.364, 1902-ben már felment 37,009.378-ra. A közétkezésnél volt akkor 26 millió, a kisebb számokat elhagyom, felemelkedett 32 millióra. Az ágy- és ruházati szükséglet volt 15 millió. felemelkedett 18 millióra. Elhelyezési költség volt 9 millió, lett 15 millió. A pótlovazásnál volt 3,900.000, felemelkedett 6,500.000-re.

Nohát, t. képviselőház, ezekből a száraz számokból kiderül, hogy a véderő-törvénynek a teljes végrehajtása, mikor azt mondták, hogy összesen 480.000 frtba, azaz 960.000 koronába fog kerülni, végösszegében ezen idő alatt évi 48,278.807 koronát tett ki. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Nem számitom itt természetesen még azokat a kiadásokat, melyek azután a rendkivüliek rovatában előálltak, a mi megint horribilis összegeket tesz ki.

Érdekes dolog és talán beszédembe bele fog illeni, ha kiterjeszkedem arra, hogy itt mi azt hiszszük, hogy a nemzet jogai meg vannak óva egész mértékben, mert az ujonczjutalékot mi szavazzuk meg, és jogunk van, ha a delegáczió megszavazta is a költségeket, ezt be nem iktatni, tehát kezünkben van a költségek megszavazásának a joga. Az 1867 : XII. törvényezikkben benne van, hogy a vezénylet és szervezet ő Felségének a joga. Érdekes dolog, hogy a nélkül, hogy a nemzetből bárki is erről értesülne, mesterségesen csinálnak mindig külön szervezeteket, abba egyik-másik meglevő szervezetből elvesznek embereket, ott hiány támad, itt meg egészen ki nem telik, és akkor előállnak, és azt mondják, hogy harczképességünk érdekében tessék ezt kitölteni. És történik ez a nélkül, hogy a nemzet észrevette volna, a nélkül, hogy tudomásul vettük volna. Csak a t. hadügyi albizottságnak van róla tudomása, ámbár egész müködésük én szerintem, főleg abból áll, hogy jókat ebédelnek és szavaznak oda fent. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Elég az hozzá, ha pl. a t. belügyminiszter ur — épen őt van szerencsém itt velem szembenlátni — egy számtisztet akar beállitani a költségvetésbe, eljön ide és azt megindokolja, pedig az esekély fizetéssel terheli a költségvetést. A katona urak, mert a szervezés joga ott van, milliókat emésztő változtatásokat visznek keresztül a nemzetnek tudta és beleegyezése nélkül. Ez igen érdekes dolog. *(Halljuk! Halljuk!)* Statisztikát állitottam össze; a legénységet el is hagyom, ámbár ez is nagy dolog, mert volt olyan év, hogy 9 ezerrel vontak be többet. *(Mozgás balfelől.)* Mi sohasem tudtunk róla semmit, ezeket esak a költségvetésből lehet kibogarászni. 1888-ban 441 tiszttel többet alkalmaztak, a mi nagyon sok fizetéssel jár. 1889-ben 704-gyel többet, 1894-ben 1791-gyel többet, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* 1895-ben 559-czel többet, 1896-ban 650 tiszttel többet.

Mikor ezeket a tanulmányokat én mint nem katona ember tisztán a költségvetés alapján megtettem és ilyeneket tapasztaltam, méltóztassék elhinni, Istenemre mondom, elkeseredtem és szégyeltem is magamat. Elkeseredtem azért, *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* hogy a nemzettel igy tudnak bánni, és szégyeltem, hogy oly türelmes a magyar nemzet, hogy ő vele ilyen dolgokat lehet megesinálni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon. Gyáva! Szégyen!)* Hány néptanitónk van nekünk, a ki éhezik; hány helyütt nem tudjuk a közügyeket ellátni; a főszolgabiráktól követeljük, hogy tisztességesek, becsületesek legyenek, minden dolgot elvégezzenek, s egy irnokot nem tudunk odaállitani, itt pedig ezreket állitanak be. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rákosi Viktor: A katonafiu tönkre teszi a familiát! Az önkéntes ur!

Komjáthy Béla: Ezek a statisztikai adatok már magukban is tanulságosak; lehet, hogy ezeket mozaikszerüleg hozom fel, de bizonyos ezélzattal, mert a végén, hogyha a mostani helyzettel összehasonlitjuk, látni fogjuk: mi vár reánk a törvényjavaslat elfogadása esetén. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Az 1889-iki véderőtörvény végrehajtása, a mint kimutattam a költségvetésekből, 48,278.807 koronába került a hadügyi bizottság azon kijelentésével szemben, hogy a maximális összeg 480.000 forint lesz. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Százszor annyi!)*

Beszédem első részében rámutattam arra, hogy még azoknak sem szabad megszavazniok ezen javaslatot, kik a 67-es alapot elfogadják, a mig teljesen tisztában ninesenek azzal, hogy ezen javaslatok törvénynyé válta mennyi terhet fog a nemzetre róni. A multakról egy kiesit levettem a fátyolt, s méltóztattak látni, hogy sohasem tájékoztatták sem a delegáeziót, sem a képviselőházat arról, a mi történt. Azok az urak jóhiszemüleg elfogadták a hadügyminiszter előterjesztését, a vége pedig az lett, hogy a nemzetet annyira kizsákmányolták, hogy tovább nem birja ezt az állapotot, s fizetési képességének már vége szakad. *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az ugy van!)*

Rákosi Viktor: Megöljük a tehenet, hogy a kutyának legyen mit enni!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagyszerü mondás!

Bakonyi Samu: Mi vagyunk ott a kutyák!

Komjáthy Béla: T. ház! Ezek a szavak, a melyeket elmondtam, nem is erősek, és a mi a fő, igazak. Bocsássa meg a ház t. elnöke, hogy e részben hivatkozom egy kijelentésére, a melyet méltóztatott tenni 1889-ben, a mikor azt mondotta, hogy megrovásra méltó könnyelmüséget követett el a pénzügyi bizottság Magyarországon, hogy megszavazta akkor ezen ujonczemelést, a mely hétezer és egynéhány százról szólt, mig meg nem győződött arról, hogy az mennyibe fog kerülni, és vakon, indokolás nélkül elfogadta a miniszter azon állitását, hogy legfeljebb 500.000 forintba fog kerülni.

T. képviselőház! Azt hiszem, fényesen sikerült a költségvetésekből bebizonyitanom, hogy az akkori állitás, az akkori igéret nem volt való és azt nem váltották be. Mennyivel inkább igaz mostani elnökünknek akkori szava, hogy mérhetlen könnyelmüség és lelkiismeretlenség kellene ahhoz, hogy megszavazzanak oly törvényjavaslatot, a melynek horderejét a jövőre nem

tudják pénzben kiszámitani. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* a mostani törvényjavaslatban 21.900-al kér több ujonczot a közös hadsereg számára a t. miniszter ur. *(Zaj jobbfelől.)*

Olay Lajos: Odaát valóságos kaszinót csinálnak! *(Elnök csenget.)*

Komjáthy Béla: Ha most a védtörvény értelmében ezeket a számitásokat megteszszük, akkor a békelétszámot három év alatt 65.700-al fogják szaporitani. Óva figyelmeztetek mindenkit — és azt hiszem, a miniszter ur is — sőt talán még az előadó ur is igazat ad nekem, hogy valahogy fel ne üljünk annak, hogy ezt nem fogják igénybe venni.

Most már méltóztatik látni, hogy miért hoztam fel azon mozaikszerü bizonyitékokat, hogy ha már egyszer megszavazzuk az ujonczlétszámot, nohát akkor azt igénybe is fogják venni, és annak minden költsége a quóta arányában a nemzetre hárul.

Pozsgay Miklós: Nemcsak igénybe veszik, hanem még emelik is!

Komjáthy Béla: Méltóztassék visszaemlékezni az 1889-ki véderőtörvényre. Akkor is azt mondták, hogy az ujonczjutalék emelése csak a fogyatékok pótlására kell.

Münnich Aurél előadó: Azonnal nem veszik igénybe!

Komjáthy Béla: Ha már megölnek bennünket, mindegy, most, vagy két év mulva; ha egyszer a terheket reánk rójják. A tapasztalatok szerint, ha egy-két évig nem is, de bizonyosan igénybe fogják venni ezt a megszavazott 65,700 ujonczot.

Hát most, t. képviselőház, legyünk egy kissé tisztában a helyzettel. És én mindig azon uraknak, a kik a 67-es alapot elfogadták, azon az alapon beszélek, a melyen ők állanak, mert mi ugysem szavaznánk meg semmit a közös hadsereg számára; be akarom bizonyitani, esetleg őket is meg akarom győzni arról, hogy nekik sem szabad a törvényjavaslatot elfogadniok. Mondom, nézzünk hát kissé körül. Lássuk, hogy mire kell ez az ujonczjutalék? Mert ez az első. Önérzetes, tisztességes és becsületes ember nem szavazhat meg valamit, ha nem tudja, hogy mire. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Világositsuk meg kissé, mire akarják ezt felhasználni?

Először is nézzük az adatoknak, a felvilágositásoknak a kutforrását, a delegációt. A f. évi delegáczió konstatálta azt, hogy az ujonczjutalék elég a békelétszám fedezésére; másodszor megállapitotta, hogy felállitandók a tábori taraczkütegek először, és másodszor szükséges a hegyi tüzérség ujjászervezése, és akkor megállapitotta, hogy kell legényben 5313, az ágyukhoz külön kell 80 legény, a tüzérhadapród-iskolához kell nekik 750 legény, összesen kell tehát 6748 legény. Ezt ismerjük a delegáczió irataiból. Itt meg visszaszámitva megint a három évre, ennek a fedezésére szükséges évenkint 2350 ujoncz. Azt hiszem, hogy ebben igazságot ad nekem t. barátom, az előadó ur is. De ha elég erre 2350 ujoncz, minek kell akkor a 21.900? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert előre kell bocsátanom, hogy az a tény, hogy a delegáczió megszavazta a taraczkütegeket, a hegyi tüzérség ujjászervezését és a költségeket is, bennünket meg nem akadályozhat abban, hogy külön birálat alá vegyük ezt és megnézzük, van-e szükség arra, hogy ezt azok, a kik a törvényt elvi alapon elfogadhatják, megszavazhatják-e?

Hogy megláthassuk, van-e erre szükség, van-e joga ilyent kérni bármilyen szempontból a hadügyi kormánynak, először nézzük meg, hogy elegendő-e a mai ujonczjutalék a mai szervezeti létszámnak teljes fedezésére, mert csak ha ezt tudjuk, akkor vagyunk képesek megbirálni azt, vajjon a hadsereg vezetősége a jelenlegi békelétszám és a szervezet megszabásánál alkalmazkodott-e a törvényhez, vagy nem, mert, ha nem alkalmazkodott a törvényhez, hanem tetszés szerint emelte a létszámot és a szervezeteket, akkor ennek a nemzetnek joga tökéletesen ki van játszva. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Itt nem akarok visszatérni arra, a mit beszédem közben már előadtam, hogy a Felség joga a szervezetek és a keretek tekintetében meg van határozva azon ujonczjutalék által, a melyet az ország megszavaz. Ha tehát ők ezen ujonczjutalékot ujabb szervezetekben használják fel, ez mindig a nemzet jogainak kijátszásával jár. Ez evidens dolog.

Én kérem a t. honvédelmi miniszter urat, — mert igaz, hogy privátim, ezt hálás köszönettel elismerem, adott nekem a pénzügyi bizottságban erre felvilágositást, azonban azt én itt nem akarom tudomásul venni, — hogy adjon itt a nemzet szine előtt felvilágositást, melyik igaz: az-e, a mit a delegáczió albizottsága mondott, hogy kitelik a szervezeti létszám ujonczjutalékából, vagy pedig az, a mit most mondottak, hogy fogyatékok vannak és szükség van ezeknek pótlására. Hát én nagyon kérem a t. miniszter urat, hogy nekem erre a felvilágositást megadni méltóztassék.

De menjünk tovább az okoskodással. Ha az országgyülés megszavazza a 21.900 ujonczot, akkor micsoda jogot adunk a hadügyi kormánynak? Azt, hogy 65.700 emberrel a békelétszámot felemelhesse. Igen, de mikor ezt a jogot megadjuk, mondja meg nekem akárki, — mélységesen hallgatnak — hogy mire akarják felhasználni ezeket az ujonczokat, a mikor én már kimutattam, a mit eddig ismerünk, hogy erre mennyi kell. Mert, engedelmet kérek, az játék a nemzet jogaival, mikor olyan általánosságokat mondanak, hogy most nem elég, a mennyi legénységünk van, hogy elmaradni más államoktól nem szabad, a keretekben fogyatékok vannak. Mindezek a dolgok általánosságban nem elégségesek arra, hogy megnyugtassák akárkinek lelkiismeretét, hogy

ilyen követelést a hadügyi kormányzatnak megszavazzon. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: Gyengébbeknek való!

Komjáthy Béla: Már most mit tudunk mi eddig hivatalosan, mert azzal nekünk tisztában kell lennünk. Hivatalosan eddig három dolgot tudunk: először a tábori taraczkütegek felállittatnak és a hegyi tüzérség ujjászerveztetik.

Erre kell a hivatalos elismerés szerint 5318 legény, 282 tiszt, 2214 kincstári ló, és ez kerül — mert itt már a költségek is ismeretesek — 5,410.239 korona évi megterheltetésbe, eltekintve attól a 38 milliótól, a melyet már a delegácziók megszavaztak beruházásokra.

Másodszor hivatalosan tudjuk azt, hogy a mostani matróz-hadtestek létszámemelésére kell 750 legény, hajóssuhanczokra 100 legény, gépsuhanczokra 60 legény, és ezeknek költsége 593.390 korona.

Harmadszor tudjuk, hogy a tüzérhadapród-iskolához kell 80 legény; ennek a költsége: rendes 41.522 korona, rendkivüli 70.712 korona.

Tehát az eddig ismert ujjászervezéseknek, a melyeket mégis tudunk, évi költségtöbblete 6,125.863 korona. Ha pedig hozzászámitjuk a tüzérhadapród-iskola többi osztályait is, mert csak az első osztály van beállitva és azonkivül három évre teszszük meg a számitást, 7,300.000 korona az, a mibe ez nekünk és Ausztriának kerül.

Ezeket tudjuk. De még tudunk egy másikat is, mert az idei delegáczióban történt egy másik bejelentés is. Méltóztassék visszaemlékezni, mikor a hadügyminiszter azt mondta, hogy az uj tábori ágyuk mintájának megállapitására való kisérletek a jövő évben már befejeztetnek, már akkor előre jelentette, hogy erre első részletül 40 milliót fog kérni.

Már most a ki figyelembe veszi azokat, a miket elmondtam, láthatja, hogy az ismert szervezeteken kivül a vártüzérség ujjászervezése be fog következni, a mi pedig a nemzetet milliókkal és milliókkal fogja megterhelni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Münnich Aurél előadó: A tábori tüzérség! Az nem mindegy!

Komjáthy Béla: És érdekes, t. képviselőház: ezeket, a miket most elmondtam, már hivatalosan tudjuk; tudjuk, hogy ennyi kiadásunk lesz. Ha mi tudjuk, talán a pénzügyminiszter ur is tudja. És, engedelmet kérek, nem a könnyelmüséggel határos eljárás-e az, hogy ha az expozéját itt végighallgattuk, a költségvetéseket megnéztük, és kivéve az 5 milliót, a mely reánk esik azokra a mostani formácziókra vonatkozólag, sem a 38 millióról, a melyből pedig 13 millió esik a quóta arányában ránk, sem a 40 millióról, sem a többi hadügyi kiadásokról a miniszter ur még csak tudomással sem bir, pedig a nemzetet a pénzügyminiszter köteles lett volna előre figyelmeztetni, óvni és rámutatni, mily terhek hárulnak reá és hogy van-e mód és van-e alap arra, hogy kibontakozzék. *(Tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A könnyelmüséggel határos, hogy a mikor milliókkal akarják a nemzetet megróni, akkor a pénzügyminiszter urnak nincsen egy szava és bennünket kétségben hagy az iránt, hogy ha könnyelmüek lesznek a többség padjain és megtalálják szavazni ezen törvényjavaslatokat, ezeket az óriási kiadásokat honnan fogjuk előszerezni. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Kár ugy felizgatniok egymást!

Komjáthy Béla: Hogy, t. képviselőház, a miket előhoztam, nem egyszerü feltevések, annak bizonyitékát képezi az is, hogy a véderő-bizottságban én nem voltam jelen, de a lapokból olvastam, hogy a honvédelmi miniszter ur épen a tüzérség ujjászervezésének kiegészitését hozta fel mint olyant, a mely a létszámszaporitásnak egyik indoka. Nem tudom, helyesen reprodukálták-e szavait a lapok, mert én csak azokból értesültem erről. Már pedig, ha ez csakugyan bekövetkezik, akkor az ágyuk beszerzésén és egyéb szervezeti költségeken kivül — a mi pedig nagyon sok milliót, sőt előre mondhatom: több száz milliót fog kitenni — nagyon sok millió állandó teher fog a nemzetre hárulni. *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: A mit el nem bir!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Azt is kimutattam, hogy mennyi!

Komjáthy Béla: Micsoda könnyelmüség kell ahhoz, t. képviselőház, hogy, a mikor mindenki látja, vagy legalább mindenkinek látnia kellene, hogy ezek az ujabb ujonczemelési kisérletek hova fognak vezetni: nincs a többség padjain egyetlen ember sem, *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Egy volt, de eljött! Éljenzés a baloldalon.)* a ki saját megnyugtatása okából felvilágositást kérne és megkérné a t. kormányt, lenne szives megmondani, mik azon költségek, a melyek reánk hárulnak, hogy lelkiismeretével számot vetve, el tudja magát határozni arra, hogy vajjon hazamehet-e választói közé önérzettel akkor, ha megszavaz oly kiadásokat, a melyeket a nemzet el nem bir. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, maradjunk csak annál a témánál, hogy mire kell a hadügyminiszter urnak ez a sok ujoncz; mire akarja ezt felhasználni. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Mielőtt azonban erre rátérnék, ha meg méltóztatik a t. háznak engedni, kérném az elnök urat, hogy egy kis szünetet adni szivesked-jék. *(Helyeslés. Élénk éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Kérem Komjáthy képviselő urat, szíveskedjék beszédét folytatni.

Komjáthy Béla: T. képviselőház! Ott hagytam el beszédemet, midőn kegyes volt a ház a szünetbe beleegyezni, hogy nézzük és vitassuk meg, hogy ezen nagy ujonczjutalékot a hadügyi kormányzat mire akarja felhasználni. Hogy e részben okoskodásom alapos legyen, kénytelen voltam a régi ujonczjutalék emelése idejéből adatokat felsorolni; tudom, fájdalom, hogy minden hatás nélkül tettem ezt, mert távol volt tőlem, mintha én barátaimra akartam volna hatni; hiszen az én barátaim velem együtt az önálló magyar hadseregnek a hivei. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hanem félek, hogy hatás nélkül beszéltem, mert talán a túloldalon nem igen szivlelték meg azokat, a miket mondtam. Reményemet azonban még nem vesztettem el, mert hiszem, hogy ott is megdobban néha a szív, midőn a nemzetről van szó, ott is előtérbe jön néha az, hogy, habár kötelesség tartja is önöket a kormány támogatása mellett, de van egy, a mi jobban kivánja a támogatást, a mi jobban van rászorulva, és ez az a szegény magyar nemzet, a mely minket ide küldött. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Az én törekvésem mindig az volt és ma is az, hogy különösen a t. túloldalt győzzem meg arról, hogy könnyelmüen cselekszik, ha megszavazza ezt a törvényjavaslatot a nélkül, hogy annak mélyébe betekintene. Önökben akarom felkelteni a kötelességérzetet e szegény nemzet iránt, *(Helyeslés szélsőbaloldalon.)* hogy vigyázzanak és kérjék számon a hadügyi kormány megbizottjától, a honvédelmi miniszter urtól, hogy adjon kellő felvilágositást önöknek is, mert e felvilágositás nélkül, a mit én kérni fogok, ezen törvényjavaslatot megszavazni nagy bün. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Beszédem előbbi folyamán rámutattam arra, hogy az évi 21.900 ujoncz megszavazása folytán 65.700 az a létszám, a melynek erejéig terjeszkedhetik a hadügyi kormányzat vezetősége, hogyha a törvényt megszavazzuk. Fölvetettem azt a kérdést, hogy mire kell ez, azonban még az eddigiekben nem mutattam ki egészen, hogy az egy ok nélküli kérdés, mert maguk sem tudják bizonyitani a szükséget és hogy, a mire különösen rá fogok mutatni, csak be akarják a nemzetet csapni, hogy a lehetőséget adja meg arra nézve, hogy ennyi embert bevonjanak, majd azután fognak jönni ujabb szervezéssel, a mi ellen nekünk már most szavunk van.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Azokat már jeleztem.

Komjáthy Béla: A véderő-bizottság jelentésében a következők foglaltatnak: *(Halljuk! Halljuk!)* A jelentés először is rámutat arra, hogy ezen törvényjavaslat ujabb és pedig sulyos áldozatot kiván a nemzettől, azután pedig a következőket mondja: »a kért ujonczlétszám azonnal nem fog teljesen igénybe vétetni, de épen a fentebb jelzett ujabbi szervezetek keresztülvitele, valamint a közel jövőben — 2—5 év alatt — tervbe vett két vártüzér-zászlóalj, egy vasuti zászlóalj és három vonatszázad felállitása, valamint a tábori tüzérség ujjászervezése oly létszámemelést foglal magában, mely indokolja, hogy a honvédelmi miniszter azonnal az ujonczjutalék oly mérvbeni felemelését kéri, mely az előrelátható jövőben elkerülhetetlen szükségessé vált ujjászervezése keresztülvitelére is elegendő«.

Münnich Aurél előadó: Ez csak őszinte? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mennyi lesz a költség? Zaj.)*

Komjáthy Béla: T. barátom, az előadó ur, azt mondja, hogy ez tán csak őszinte. Elismerem, azonban egy bizonyos kérdés megvilágitásánál midőn csak ennyi őszinteség van, a többit pedig elhallgatjuk azért, hogy ne lássuk, ezen őszinteségnek mi hasznát nem veszszük, de alapul vehetjük arra, hogy igyekezzünk a nem látott részekbe is lehetőleg betekinteni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja a véderő-bizottságnak felolvasott jelentése, hogy a legujabb fomációk, a mikre kilátásunk lehet, az a két vártüzér-zászlóalj, egy vasuti zászlóalj és három vonatszázad. Ez elég őszinte, azonban ez az őszinteség nem azt jelenti, hogy ez azután a vég, a mire törekszenek, ez csak azt mutatja, hogy ez a kezdet és erre a kezdetre fogják felépiteni azokat a szervezéseket és alkotásokat, melyek a nemzet terhét óriásilag fogják felemelni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert a tábori taraczkütegek és a hegyi-tüzérség ujjászervezése — meg vagyok arról győződve, és azt hiszem, maga a t. előadó ur, sőt a honvédelmi miniszter ur sem tagadja ezt — maga után fogja vonni a vártüzérség ujjászervezését, a mi onnan is látható, hogy az első formáczió, a melyet bejelentett és a melyet őszinte szóval jelzett a t. előadó ur, két vártüzérségi zászlóalj felállitása. Nekem nincs kétségem az iránt, sőt meg vagyok arról győződve, hogy a tábori tüzérség ujjászervezése meglesz. Ezt már onnan is kell tudnom és kötelessége mindenkinek elhinni, hiszen már beszédem első részében rámutattam, hogy maga a hadügyminiszter ur a legutolsó delegáczióban hivatkozott arra, hogy ha az ágyukkal a próbakisérletek befejeztetnek, ő első részletként potom 40 millió koronát fog kérni. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: Drága részletügylet lesz!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hát hiába, ingyen nem kapni anyagot! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Komjáthy Béla: Azt mondja a t. miniszter ur, hogy anyagot hiába nem szavaztatunk meg, ez őszinteség, t. előadó ur.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ingyen!

Komjáthy Béla: Bocsánatot kérek, nézzünk csak, t. miniszter ur a másik őszinteségre. Hát az nem őszinte, a mi a törvényjavaslatban van, hogy azért szükséges az ujonczjutalék emelése, hogy szabadságoltatásokat nagyobb mérvben csinálhassanak? Ott az volt az őszinteség, most meg már egy másik őszinteség van, a mely az első őszinteséget tönkre teszi, mert elismeri a t. miniszter ur, hogy anyagot szükségtelenül, ok nélkül nem szavaztat meg, tehát fel akarja majd használni ujabb szervezésekre és alakitásokra, holott a törvényjavaslat indokolásában azt mondja, hogy nagyobb mérvü szabadságolásokat akar keresztülvinni, tehát az igy támadt hiányok pótlására szükséges. Én az ellentétet ebben találom.

De hát nézzük, hogy ezek a bejelentett formációk, a melyeket itt az előbb felolvastam a véderő-bizottság jelentéséből, mibe fognak kerülni anyagban, mibe fognak kerülni pénzben? Szükséges ezt azért tudnunk, mert ebből akarom kimutatni azt, hogy tényleg olyan tömegét kérik most az ujonczoknak, a melynek felhasználásáról a honvédelmi miniszter ur sem tud semmit, az előadó ur sem tud semmit. Hiszen, t. miniszter ur, méltóztatik rá visszaemlékezni, hogy a pénzügyi bizottságban, mikor ez irányban kérdést tettem, nem tudott rá válaszolni a miniszter ur, és azt mondotta, hogy még most senki sem tudhatja, hogy mit fog a jövő hozni, mert azt nem lehet tudni. Igen, mert az igen t. miniszter ur csak akkor fogja tudni, mikor odafenn megkapja az utasitást, hogy tessék elmenni a magyar parlamentbe és ott az ő schneidig uri modorával igyekezzék ezeket a dolgokat a képviselőháznak elfogadásra ajánlani. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Thaly Kálmán: A mit Kropatschek és Potiorek akarnak!

Komjáthy Béla: Hát nézzük ezeket a dolgokat és itt bocsánatot kérek, ha megint egy kicsit a minucziózitásig a részletekbe megyek, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* de csak akkor érthetjük meg a dolgokat, hogy mibe kerülnek ezek az ismert formációk, a melyeket bejelentettek.

Először is nézzük a két vártüzérzászlóaljat. Hogy mibe kerül egy vártüzérzászlóalj, én azt tankönyvekből vettem.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A pénzügyi bizottságban elmondottam!

Komjáthy Béla: Elmondtam ott is! De most el akarom az országnak mondani, mert a mit a pénzügyi bizottságban mondottam, azt mondottam a miniszter urnak . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: De én is elmondottam!

Komjáthy Béla: . . . és az ott levő bizottsági tagoknak, a mit pedig most mondok, Magyarországnak mondom, *(Élénk helyeslés és tetszés a szélsőbaloldalon.)* mert ott könnyü volt én felettem erőt venni, és engem a többségnek, mely ugy van összealkotva, leszavazni, de meg vagyok arról győződve, hogy a mit most mondok a magyar nemzetnek, az mindenkinek szivébe lesz vésve, mert tudja, mert érzi, hogy nekem igazságom van. *(Hosszantartó élénk tetszés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Hát egy vártüzérzászlóalj áll egy zászlóaljtörzsből, a melynek egy alezredes, vagy egy őrnagy a parancsnoka, egy főhadnagyból, egy orvosból, egy számvevőből, négy tisztiszolgából és egy kincstári lóból. Már most a négy századból álló vártüzér-zászlóaljhoz kell összesen 18 tiszt, *(Mozgás.)* — ezek nem kicsinyes dolgok, mert ebből akarom az összes költségeket kiszámitani — és 422 legény. Összesen kell tehát: a törzsöknél és századoknál 22 tiszt, 422 legény, 1 kincstári és 7 saját tiszti ló. Ennek a mostani fizetési séma szerint — mert azt kell alapul vennem — mi a költsége? Ennek a költsége felmegy 200.295 koronára, ha a fizetéseket nézzük. Ehhez nem számitva nagyon sok egyéb kiadást, a melylyel járnak, hozzá kell számitani a személyi és dologi kiadásokat 9600 koronával. A mostani fizetési zsold alapján tehát kerül egy vártüzér-zászlóalj 209.895 koronába, nem számitva az ágyut, a felszereléseket, az elhelyezési költségeket, a melyek részben egyszersmindenkorra, részben évenkint visszatérőleg jönnek elő. Összesen kell e szerint 419.790 korona és a kettőt összeszámitva, kell összesen 858 ember.

A második formáczió, a melyet bejelentett a t. hadügyi kormányzat, egy vasuti zászlóalj. Ez — ugy, mint mondtam — áll törzsből, egy alezredesből, segédtisztből, tiszti szolgából, több kincstári és saját lóból. A négy századnál kell összesen 20 tiszt és 472 legény. A költségeket megint az előbbi séma szerint számitva, ez belekerül 204.899 K-ba. Azt hiszem, hogy helyesen számitottam. Az átalány azonban itt már a felszerelésnél és a szolgálattételnél fogva több lévén, a költség körülbelül 30 000 K-ra megy, ugy, hogy egy vasuti zászlóalj összes költsége körülbelül 234.899 K. Azonban itt sem számitjuk az elhelyezési költségeket, az egyszerü felszereléseket és egyéb, a fentartással járó jelentékeny nagy kiadásokat. Ehhez, hogyha egyszer felállitjuk ezt a formációt, összesen kell 474 legény.

Most jön a harmadik formáczió, a melyet itten felemlitettek, vagyis a három vonatszázad, a mely viszi a hidászati és egyéb kellékeket, a bakokat. Ennek költségeit már a pénzügyi bizottságban nyert felvilágositás utján sem tudtam egész korrektül kiszámitani, mert annyi különféle szolgálatra van utalva. Azon felvilágositás alapján tehát, melyet a t. miniszter urtól kaptam, csak hozzávetőleg tehetem ugyan meg a számitást; azonban mégis azt hiszem, hogy az a tényeknek tökéletesen megfelel. Itten körülbelül 120 legény kell, az évi fizetések kitesznek mintegy 120.000 K-át, a felszerelést, a lóbeszerzést, az egyszeri beruházást, a melyek tetemes költségeket képviselnek, hozzá nem számitva.

Az eddig ismert formációkat, a melyeket a törvényjavaslatban beterjesztettek, ismerjük. Ismerjük annak létszámát, ismerjük kiadásait, összegezzük tehát ezeket, mert csak akkor leszünk képesek a további számitásokat helyes alapon megtenni.

A tábori taraczk-ütegek és hegyi tüzérségre kell, saját beismerésük szerint — három évet véve alapul — összesen 5313 legény, a matrózhadtest emelésére — itt is megint három évi számitást véve alapul — kell és azt hiszem, ebben igazat ad nekem a t. miniszter ur, 2250 legény, a tüzérhadapród iskolánál kell saját beismerésük szerint 80 legény, a két vártüzérzászlóaljhoz 858, a vasuti zászlóaljhoz 474, a három vasuti századhoz 120; ha ezeket összesitjük, kiderül, hogy mindazok a formációk, a melyekről tud az előadó ur, a melyekről tud, — mert ő sem tud egyebet, mint a honvédelmi miniszter ur — mert csak ennyit biztak rájuk, csak ezeknek a keresztülvitele van utasitásba adva — igénybe vennének 9095 legényt. Az összes költség pedig felemelkednék 8,800.000 koronára az egyszeri felszerelések és az állandó elhelyezés költségén kivül.

De menjünk vissza az alapra. A 21.900 ujonczot háromszor véve, ez kiadja a 65.700-at. Az itt felállitani kivánt és a kilátásban levő ezervezeteket is együvé véve, ebből a 65.000-ből szükséges 9095 ember. Ez oly tiszta dolog, hogy ja megczáfolhatatlan, ezt, azt hiszem, mindnyászn elismerjük. Sőt, még ebből leszámitjuk, — mert én szeretek egészen tárgyilagos és igazságos lenni — a hadseregnél szokásos apadásra a 4%-ot, akkor marad, a mit beállithatunk ezen törvény szerint, 63.072 ember. Ebből egyszerüen matematicze vonjuk le azt a létszámot, a melyre való szükségletet ismerjük, mert mást számitásba nem vehetünk. Álljon fel tehát valaki önök közül . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Én állok majd fel!

Komjáthy Béla: . . . és tessék bebizonyitani, hogy mikor tényleg azok az adatok, a melyeket felhoztam, valók és hogy ha ebből a 4% fogyatékkal leszállitott 63.072 főből levonjuk a 9095-öt, a melyre szükség van és marad a felemelt létszámból 53.957 ember, mire kell ez az 53.957 ember? Engedelmet kérek, ha önök megszavazzák ezt a törvényjavaslatot, akkor önöknek ezt tudniok kell, ha pedig tudják, akkor tessék bennünket felvilágositani. *(Tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én tisztelem mindenkinek meggyőződését és mélyen meghajlom előtte, ugy, a mint megkövetelem, hogy az enyémmel szemben is tisztelettel viseltessék mindenki; de ha tiszteletet követelnek, akkor méltóztassék nekem bebizonyitani, tudják-e önök, hogy mire kell ez az 53.000 sé néhány száz ember, mert ha nem tudják, akkor azoknak megszavazása könnyelmüség és a nemzet ellen bűn. *(Élénk tetszés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)* Mert ezt megszavazni azért nem lehet, a mit a miniszter ur közbevetőleg mondott az imént, hogy bizonyosan nem azért szavazzák meg az anyagot, hogy igénybe ne vegyék!

Tudják-e önök, micsoda költség hárul ebből a nemzetre? És tudják-e, ha megszavazzák ezt a törvényjavaslatot, ugy járunk, mint 1889-ben, a mikor kimutattam, hogy ezrekkel emelték a tisztek létszámát és ezzel együtt a költségeket, olyan időben, a mikor Magyarországon a leglegálisabb igényeket el kellett hallgatni, mert kielégitésükre nem volt pénz! *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)* És a mikor a nemzet napszámosai, a kik a nemzetet nevelik, a kik a hazaszeretetet beleoltják, a kik munkára oktatják a nemzet fiait, nyomorognak, akkor azokat az improduktiv embereket, a kik egyebet nem tudnak, mint gúnynyal, lenézéssel beszélni nemzeti multunkról, folyton tápláljuk. *(Hosszantartó, élénk tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Én érzem, hogy szokásom ellenére a határon kissé túlmentem, hogy talán modorom nem volt helyes, a mikor azt az erős vádat emeltem, hogy nem az előadó ur, de még a miniszter ur sem tudja, mire akarják forditani az 53.957 ujonczot. Hát én nem szeretek ugy ötletszerüen valakiről valamit mondani, ez pedig — elismerem — erős vád, meg is mondom, miért jöttem elő vele. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)* Eltekintve attól, hogy a pénzügyi bizottságban nem tudtam felvilágositást nyerni kérdésemre, egy érdekes dolog történt, t. képviselőház, méltóztassék csak megfigyelni. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)*

Ez a törvényjavaslat már nem az első javaslat, mert volt egy másik is, de azt — a mint méltóztatnak emlékezni, — visszavonták. Abban a régi visszaszitt javaslatban kérték 20.000 póttartalékosnak a behivását. Tehát mit mondtak ezzel? Azt, hogy nekik szükségük van 20.000 emberre, mert csak azzal tudják ők a hadsereg harczképességét fentartani, csak azzal tudják ők azt a nagy czélt szolgálni, a mit ők maguk elé tüztek. Én, megvallom, — komoly embernek tartván a honvédelmi miniszter urat, — bár nem voltam ugyan egy nézeten vele, de megadtam magamat abban a reményben, hogy majd indokolni fogja, miért kell neki 20.000 ember? Hanem egyszer csak mást álmodtak Bécsben, ez azután a miniszter ur meggyőződésére sajátságos hatással volt, visszavonta a javaslatot és benyujtott egy másikat. És mivel találkozunk, t. képviselőház? Azzal, hogy mig a kormány ott 20.000 embert kért, két hét multán itt egyszerre 21,900-at kivánt. Már most, ha egy ember meggondolva csinál egy törvényjavaslatot, hogy magyarázza meg nekünk azt, hogy 2, mondd két hét alatt mikép emelkedhetett fel a szükséglet 20.000-ről 21.900-ra, vagyis 1900-al többre? *(Mozgás a baloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Megmagyaráztam a bizottságnak!

Komjáthy Béla: Bocsánatot kérek, én azzal a magyarázattal nem mentem sokra, mert én emlékszem arra, hogy a mikor egy katona kiváncsi volt, hogy mi az a Kirchenparad és azt a feleletet kapta, hogy az Kirchenparad, arra ő azt mondta, hogy most már érti. *(Derültség.)* Ennyibe lehet venni a miniszter ur felvilágositását, mert én azon magyarázatokból, a miket én a miniszter urtól hallottam, — ugy szóban, mint irásban — tanulmányaimat és ismereteimet gyarapitani nem voltam képes.

A felhozott észrevételeket tehát a miniszter ur nem czáfolta meg, általánosságoknál egyebet nem hallottunk tőle, mert mit mondott a miniszter ur? Azt, hogy kérem, vigyázni kell, a monarchia védképességét emelni kell, a szövetséges társakkal együtt kell haladnunk, épen ugy kell fejlesztenünk haderőnket, mint azok fejlesztik, nem szabad az országot védtelenül hagyni stb. Hát, t. miniszter ur, ez aztán a valódi frázis. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hanem én valami felvilágositást nem kaptam, sőt tovább megyek, a mit kaptam, azt meg nem szabad tudnom. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Bocsánatot kérek, ez kötelességem, hasonlóképen járna el velem szemben a t. miniszter ur is. Én kaptam egy felvilágositást, a melyet felhasználhatnék, ha szabad volna elmondanom, az azonban csak nekem volt mondva, a gavallérság pedig minden irányban köti az embert, ergo nem tudok semmit és igy erről nem beszélek. *(Tetszés és helyeslés.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mindenesetre helyes!

Komjáthy Béla: Meg volt győződve a honvédelmi miniszter ur is arról, hogy mikor e felvilágositásokat nekem megadta, ez ugy is lesz, mert ez természetes dolog.

Már most én nem tudom felfogni, hogy miképen emelkedhetett a szükséglet két hét alatt egyszerre 1900 emberrel. Talán valami hadüzenet történt? Két hét alatt egyszerre 1900 emberrel növekedett a szükséglet! Hiszen ha annyira tényleg szükség van, akkor könnyelmüség volt, hogy miért kért csak 20.000-ret a kormány azelőtt? *(Helyeslés a baloldalon.)* Hanem ugy látszik, hogy önkényüleg, minden meggondolás nélkül csinálják a dolgot, mert az itteni kormányzatnak az a kötelessége, hogy teljesitse mindazt, a mit odaát kivánnak. Elhiszem, odaát meg voltak győződve, hogy 20.000 emberre volt szükség; hanem, a mikor két héttel később 21.900-at kivánnak, vagyis 1900-al többet, a kormány ennek is a teljesitésére hajlandó. Ez természetesen könnyü dolog, mert, a mint nem tudták megindokolni a 20.000-ret, ugy annál kevésbbé tudják megindokolni a 21.900 főnyi követelést, illetőleg az 1900 főnyi többletet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én azt hiszem, ennek mégis volt — nem ugyan itt, mert a honvédelmi miniszter urról nem teszem fel — de azt hiszem, odafenn egy inditó oka.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Kiváncsi vagyok reá!

Komjáthy Béla: Igen, kérem. Nagyon meg voltak lepődve Bécsben. Micsoda? Magyarországon már kezd önérzet lenni? Máris van a többség soraiban ember, a ki duzzogni mer a katonai javaslatokkal szemben? No várjatok! megtanitunk mi benneteket! Büntetésből — nem tetszett nektek huszezer ember — adjatok 21.900-at! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj.)* Mivel pedig ez az 1900 ember — a mivel több, mert megint három évre kell számitanunk — 5700 legényt tesz, ez nem kicsiny dolog. Hogy tehát 5700 embernyi szükségletet valaki két hét előtt ne ismerjen, két hét után pedig vitassa, a mikor semmi uj körülmény nem merült fel, engedelmet kérek, de ez jogot ad nekem arra a feltevésre, hogy önök itt nem öntudatosan, nem saját meggondolásuk szerint, hanem egyszerüen végrehajtási szempontból, végrehajtási közegként szolgálnak a hadügyminiszternek. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hiszen, t. képviselő urak, érdekes dolog ez; mosolyog erre a t. honvédelmi miniszter ur; pedig ő tegnap olyan önkénytelenül, olyan szépen kifejtette ezt már maga is, mikor azt mondta, hogy a két kormánynak befolyása volt és rá tudták venni a hadügyi kormányt, hogy követelésétől elálljon. Ámde, kik azok az urak, t. képviselőház? Hisz azok szolgáink, a kiknek mi parancsolunk! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen mi kell, hogy rávegyük őket, hogy tegyenek valamit. Dehogy! Ők csak arra valók, hogy a mit ez a nemzet parancsol, ők hajtsák végre.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem egészen ugy van!

Komjáthy Béla: És ők előállanak és vivmányképen tüntetik fel, hogy a közös hadügyminiszter urat követelésétől el lehet tériteni! Hát, bocsánatot kérek, annak a közös hadügyminiszternek az önök törvénye meghatározza a jogát; annak nem szabad mást tenni, mint a mit mi akarunk; sőt tovább megyek; csoda, hogy olyan kevés önérzet van az urakban, hogy a magyar nemzettől, a melyiknek a nyelvét nem tanulják meg, a fizetést arczpirulás nélkül elfogadják. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Molnár Jenő: A pénz, az jó!

Thaly Kálmán: Még egy magyar hadügyminiszter sem volt 35 esztendő óta! Miért nem neveznek ki magyart is hadügyminiszternek?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ne izgassák fel magukat annyira, kérem!

Bartha Ferencz: Vegye vissza a javaslatokat, akkor nem izgatódunk fel!

Komjáthy Béla: Legyen meggyőződve a t. miniszter ur, hogy minket nem ez a javaslat

izgat, mert ez oly természetes kifolyása az önök multjának, hogy ez bennünket ugyszólván meg sem lep. Hiszen a t. miniszter ur egész beszéde, a melyet a többség ugyan mérsékelt tapssal és halk éljenzéssel igyekezett honorálni, ránk épen ellenkező hatást csinált, mint a mit a miniszter ur elérni akart. Mert mit vitattunk mi mindig? Vitattuk azt, hogy az 1867-iki alku Magyarországnak önrendelkezési jogát letörte; vitattuk azt, hogy voltaképen ennek a nemzetnek egyéb feladata nincsen most, mint térdet, fejet hajtani a bécsi hadügyi követeléseknek és az elhatározás nem tőlünk függ.

Tegnap előáll a miniszter ur és nagy vivmányként előadja, hogy a póttartalékosoktól eláll. Nem akarok triviális lenni, de eszembe jut az a régi adoma, mikor azt irták a vitéz katonákról, hogy nagy lelkcsülten meghaltak a hazáért és azután hozzátették parenthézisbe: igaz, hogy kénytelenek voltak vele. Engedelmet kérek, hogy itt a miniszter ur vagy ott a hadügyi kormányzat saját jószántából vonta vissza, az nem lehet; hanem nagyon szépen bebizonyitotta, hogy ezt keresztülvinni nem lehetvén, idején és nagylelküen visszavonja javaslatát. Most előáll a miniszter és azt mondja, hogy a kikötés büntetésének eltörlésére nézve ő Felsége saját inicziativájából történtek tanulmányok. Bocsánatot kérek, ez nem is olyan kis dolog, mint hiszik, mert ez azt jelenti, hogy a miniszter ur tudomására akarta hozni a nemzetnek, ne higyjc azt, hogy az ő kivánságára történt valami, mert arra nem adnak ott semmit. Épen azért kellett kijelentenie, hogy a kezdeményezés ő Felsége akarata volt. Pedig annak a királynak a hatalmát, a fényét mi tartjuk meg, annak a koronának jövője ennek a nemzetnek hűségétől függ, a mely nemzet ezért a hűségéért ellenszolgáltatást soha sem kapott. *(Hosszantartó, élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj. Elnök csenget.)*

T. ház! Igaz, hogy vakmerő feladat az én részemről, hogy ezeknek a dolgoknak u. n. misztériumaiba polgári észszel bele merjek tekinteni, mert tényleg azokat az okoskodásokat, a melyek a hadügyi közcgeket rendesen vezetik, polgári észszel megérteni nagyon bajos. Minthogy én csak ezzel rendelkezem, szeretnék rámenni arra, hogy megvilágitsam, hogy voltaképen mire akarják felhasználni ezt az 53.957 embert, mert hogy felhasználják, az egyszer bizonyos.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az kétséget nem szenved!

Komjáthy Béla: És szeretném tudni másodsorban azt, hogy mindez mibe kerül? Mert, t. uraim a túloldalon, nem közönbös dolog ám az, hogy ez mibe kerül. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az önök lelkiismeretét ne nyugtassa meg az, hogy most egynéhány millióval terhelik csak meg az országot; mert ha megszavazzák ezeket a javaslatokat, ugy jogokat adnak a delegácziónak arra, hogy ezután olyan terheket rójon a nemzetre, a melyeket azután nagyon is megsiratunk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ma tessék megkérdezni a t. miniszter urtól, hogy mire akarják azokat felhasználni. Én megtettem ezt a bizottságban és ugy-e miniszter ur, nem tetszett érdemileg válaszolni?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hogyne, még az irásbeli kimutatást is odaadtam!

Komjáthy Béla: Ez az irásbeli kimutatás itt van nálam; abból senki okosabb nem lesz. Csak annyit engedek meg, hogy mig először azt mondották, hogy a javaslatok nem fognak költségtöbbletet okozni, addig itt már megengedték, hogy 20 millió korona költségtöbbletet okoznak. De hogy mik azok a költségek, azok itt ebben a kimutatásban nincsenek benn. A hadügyi kormányzat terveit nekünk ismernünk kell. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha mi azokat nem ismerjük, nem vagyunk abban a helyzetben — már nem ezt a pártot értem, a mely elvi szempontból is ellenzi ezt a törvényjavaslatot, hanem a magyar képviselőházat — hogy ezt a törvényjavaslatot megszavazzuk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ebbe a dologba szeretnék egy kicsit mélyebben belepillantani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Egygyel méltóztassanak tisztában lenni. Ez az, hogy itt nemcsak véráldozatról van szó, a mely a nemzet ifjuságát elvonja feladatától, a mely a nemzet anyagi erejét e részben megbénitja, hanem itt oly nagy kiadásokról is van szó, a melyek a mi budgetünket alapjában érintik. Ez a nemzet hosszu éveken keresztül tényleg emberfeletti dolgokat müvelt azzal, hogy a deficzites kormányzati és költségvetési életet más utra terelte át. Mikor a közszolgáltatásokat a legmagasabb fokig felcsigáztuk, mikor ez az ország a legnyomorultabb helyzetben és viszonyok közt van, mikor az utaink olyanok, hogy ez az eminenter mezőgazdasági állam nem tudja mezőgazdasági terményeit értékesiteni, mikor a vizszabályozási kalamitások óriási teherként nehezednek ránk és ezektől nem vagyunk képesek szabadulni anyagi okok miatt: akkor nagyon is vigyáznunk kell arra, hogy meg ne szavazzunk olyan tételt, a melyet nem látunk előre és a mely államháztartásunkat ismét a legnyomorultabb helyzetbe vezetheti vissza. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Már most okoskodtam én azon, hogy miképen tudnám kiszámitani ennek az 53.957 embernek a költségét, mert a többinek költségét már 8 millióban kiszámitottuk, mint évenkint visszatérő terhet. Már most én számitásba vettem azt, hogy mennyibe kerül nekünk most egy ujoncz, mert ez a polgári észszel legelfogadhatóbb alap a számitáshoz. Tudomásom szerint egy legközönségesebb gyalogosnak a költsége zsoldban, természetbeli illetményben évenkint 269 koronába kerül. Ha jól emlékszem, ez a szám már felvet-

tetett a pénzügyi bizottságban is, és a t. előadó ur is, — ha jól emlékszem — ezt a számitást méltóztatott elismerni.

Münnich Aurél előadó: 289 koronába!

Komjáthy Béla: Hát én még kevesebbre számitottam ki! Tudomásul veszem, hogy 289 koronába kerül.

Münnich Aurél előadó: Majd részletezem!

Komjáthy Béla: Ezt, kérem, önnek jobban kell tudni, mint nekem, mert ön katonaember! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Őrnagy!)* Ezennel készséggel meghajlok az előadó ur számitása előtt; az én számitásom szerint felmenne évi 14 és fél millió koronára, ha igy van, természetesen a 15 millió koronát is meghaladja. Ez csak egy baka. Már most nem akarok visszatérni előbbi statisztikai adataimra, hanem méltóztassék csak visszaemlékezni, hogy 1889-ben hétezerszáz és egynéhány emberrel emeltük az ujonezjutalékot. Ezen jutalék felhasználása által 1889-től 1902-ig bezárólag körülbelül talán 6000-re megy a tisztek száma, a kiket rendszeresitettek, és volt olyan esztendő, melyben 1400-nál többet állitottak be. Már most, ha ehhez hozzáveszszük az 53.977 gyalogoshoz szükséges tisztikarnak beállitását és fizetését, akkor ez oly horribilis összeg, a melyet bizony kimutatni nehéz, de mégis kötelességünk, *(Halljuk! Halljuk!)* mert ennek kimutatása nélkül az én felfogásom szerint még a kormánypárt tagjai sem szavazhatják meg a javaslatot. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: Mindent megszavaznak! *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak!

Komjáthy Béla: Mert természetesen, mikor ezen kiadásokról beszélünk, nem szabad elfelejtenünk az elhelyezéssel járó költségeket sem, azonkivül a kaszárnyákra és más egyebekre történő kiadásokat sem. Én nagyon tárgyilagosan és mélyen szeretek a dologba belemenni. Önöknek ezt tudni kell, ha meg akarják szavazni a javaslatot. Próbáljuk meg egy kissé a költségeket még jobban kihámozni. *(Halljuk! Halljuk!)* Az én felfogásom szerint, sőt azt hiszem, hogy a helyes gondolkozás szerint mindenki felfogása szerint is, ha mi 53.977 ujonezot beállitunk a létező szervezetbe, akkor ennek a katonai szervezetnek minden egyes része, a legalsótól a legfelsőig ezt meg fogja érezni a kiadásokban is. Már most kérdést intézek a t. miniszter urhoz. *(Halljuk! Halljuk!)* A mostani létszám a költségvetésben 291.558 legény. Már mostan ezeknek kórházi ellátása, a katonai orvosokon kivül, belekerül 3,681.604 koronába. Kérdem a t. miniszter urtól, hogyha mi ide beállitunk ennyivel több embert, ugyanannyiba fog-e kerülni a kórházi ellátás? Vajjon van-e valaki, a ki azt hiszi, hogy a jelenlegi létszámban megállapitott ruházási, ágy- és egyéb költségek ugyanannyiból fognak kikerülni, mint a mennyiből most?

Vajjon magánál a hadügyminiszteri számvevőségnél a megszaporitott ujonezjutalék által megnövekedő ügyeket ugyanazon személyzettel fogják-e elvégeztetni, igen, vagy nem? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát én azt hiszem, hogy nem túlzás, sőt nagyon is helyes igazság, ha azt mondom, hogy a hadseregnek ilyetén megszaporitása a hadi igazgatás minden ágában óriási nagy összegeket fog felemészteni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezen számitásomat, a melynek részleteit mellőzöm, — tekintve az idő előrehaladottságát, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* és hogy még több elmondani valóm van, — most már félbeszakitom és csak kijelentem, hogy meggyőződésem igenis az, hogy 40—50 millió teher fog reánk hárulni a quóta arányában, ha önök ezen törvényjavaslatot elfogadják, még pedig azon 8 millión kivül, melyet már az ismert formáezióknál kiszámitottunk. A t. miniszter ur ezt ugyan kevesebbre számitotta ki abban a felvilágositásában, a melyet a bizottságnak átadott. Azonban én azt nem tartom egészen helyesnek, mert nem felel meg annak, a mit kértem, s azért én határozati javaslatot is fogok benyujtani, a melynek elfogadását kérem. E határozati javaslat elfogadása az önök érdeke, a t. túloldalon ülő képviselőké. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* És meg is mondom, hogy miért.

Nekünk elvi álláspontunk az, hogy a közös hadsereg számára nem szavazunk meg semmit; az önök álláspontja az, hogy ezt Ausztria és Magyarország, vagyis, a mint önök szokták mondani, Osztrák-Magyarország érdekében szükségesnek tartják és meg akarják szavazni. Ha önök meg akarják szavazni, akkor kötelességük tudni, hogy a megszavazott ujonezot és pénzt hogyan használják fel. Minthogy pedig nem hiszem, hogy van önök közül egy is, — ha van valaki, álljon fel — a ki tudja, hogy e szaporitás mibe kerül, azért határozati javaslatom elfogadása szükséges; szükséges, hogy álljon elő a kormány azzal az őszinteséggel, a melylyel a t. előadó ur és miniszter ur diesekedni szokott, hogy mibe fog mindez kerülni.

Határozati javaslatom a következőleg hangzik *(olvassa)*:

»Határozati javaslat.

Terjeszszen elő a kormány egy részletes kimutatást, mely kitünteti, miként kivánja a hadsereg vezetősége az ezuttal kért 21.900 ujonczt többletet, a háromévi szolgálati időt figyelembe véve, a hadsereg békelétszámának 65.700 főnyi legénységgel való emelését, felhasználni. Ebben kitüntetendő:

1. milyen uj szervezéseket terveznek és mennyi a legénységi szükséglet ezen uj szervezéshez;

2. mennyivel akarják a már meglevő szervezetek létszámát fokozni?

Továbbá terjeszszen elő a kormány egy részletes kimutatást, melyből kitünik, hogy a

hadsereg békelétszámának a 21.900 ujoncztöbblettel való emelése három év alatt 65.700 főnyi legénységi létszámmál való emelése következtében:

a) mennyi egyszersmindenkora való kiadás merül fel az 1903., 1904., 1905. és 1906. évi költségvetésben, a költségvetés czimei és tételei szerint; *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

b) mennyivel emelkedik a létszámemelés következtében a hadsereg rendes szükséglete az 1903., 1904., 1905. és 1906. években a költségvetés czimei és tételei szerint; *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

c) mennyi lesz az uj szervezések költsége az 1903., 1904., 1905. és 1906. években;

d) hány tiszttel és havidijassal kell a szervezeti létszámot szaporitani, a legénységi létszámemelés és az uj szervezések következtében.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Ismétlem, erre feltétlenül szüksége van a képviselőháznak, különösen önöknek, a kik velünk szemben ülnek. Mert ezek a költségek nem kicsinyek, ezek alapjában fogják megtámadni államháztartásunkat. Ha önök tisztán látva, és meggyőződve ezekről, lelkiismeretüket meg tudják nyugtatni, ám szavazzák meg a törvényjavaslatot; mi is kötelességünket teljesitve, más irányban a magunk elvei mellett szigoruan és hiven megmaradunk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ez a határozati javaslat, t. ház, nagyon szükséges, és megvallom, nem akarom feltenni a többségről, hogy ezt el nem fogadja; mert akkor, a mikor arra törekszünk, hogy önök tisztán lássanak, akkor csak nem akarják oda adni szavazatukat, hogy az Istenért, tisztán ne lássanak? *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Ha be akarják bizonyitani, hogy öntudatosan, meggondoltan cselekesznek az ország érdekében, csak nem akarják szándékosan lehetővé tenni, hogy azt mondhassák, hogy a sötétbe ugranak? Az önök kötelessége ezt elfogadni, mert elmondhatják ugyan a szabadelvü körben és ismételhetik itt is bizalmuk kifejezését a t. honvédelmi miniszter ur iránt, de hogy önök iránt ily bizalommal legyen a nép, ha haza mennek, meg kell mondaniok, hogy azért szavazták meg a törvényjavaslatot, mert mindezekről a dolgokról meggyőződtek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A véderő-bizottság jelentése önöknek, uraim, ne legyen irányadó; abban igazán könnyelmü bonhomiával van felvéve, hogy az egész javaslat lényeges költségtöbbletet nem fog okozni. Ez is őszinte szó volt, t. előadó ur? *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* A mikor azt hiszem, hogy tárgyilagosan szólok, — mert senki sem vetheti szememre, hogy mesterségesen igyekeztem a számokat csoportositani, mert minden egyes tétel az önök okmányából, a költségvetésből van meritve — akkor önöknek nem szabad megelégedniök az általános kijelentéssel, kötelességük a dolog lényegébe tekinteni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nem akarok arra kiterjeszkedni, hogy mily könnyelmüség jellemzi ezt az országot. Már beszédem folyamán felhoztam, hogy annak daczára, hogy ily nagy költségekkel állunk szemben, ha a törvényjavaslat elfogadtatik, a t. pénzügyminiszter urnak az egészhez szava nem volt. Kötelessége lett volna, ismerve az állam erejét, felvilágositani a nemzetet, hogy igaz ugyan, hogy terhek vannak, de vannak erőforrások is, a melyekkel a terheket fedezhetjük. Könnyelmüséggel vádolhatnak bennünket eljárásunkért, különösen ha más országok példáját veszszük alapul, és az ottani eljárást, a mi eljárásunkkal hasonlitjuk össze.

T. képviselőház! Azt mondtam az előbb és fentartom, hogy önérzetes parlament a nélkül, hogy nem tudja, mily költségbe kerül egy alkotás, azt meg nem szavazza. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ne higyjék, hogy ezt azért mondom, hogy hangulatot keltsek ama törekvések mellett, a melyeket képviselek. Példaképen hivatkozom a német birodalomra, hol hasonló esetek megtörténtek. Kérem erre most kissé a t. ház figyelmét. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Méltóztatnak visszaemlékezni, hogy 1893-ban a német birodalomnak hadügyi vezetősége szintén egy ilyen javaslattal lépett a birodalmi gvülés elé és kérte, hogy szaporitsák meg a hadsereget 72.037 legénynyel, 11,587 altiszttel; és mindjárt kimutatta, hogy szüksége van neki ezekre ezért meg ezért a szervezetért, és kimutatta az eddigiek alapján, hogy ennek összes költsége, ha be fog állittatni, állandóan 64 millió márkával fogja terhelni az államkincstárt, egyszer s mindenkorra pedig 67 millió márkával. Hát higyjék el nekem az urak, hogy Németországban nem mertek volna e javaslattal igy előállni.

Ott tudták, hogy a német nemzet féltékeny a maga jogaira, őrzi a jólétét és bele akar tekinteni mindenbe; de ott a kormányzat ab ovo tisztában volt azzal, hogy neki meg kell adni minden lehető felvilágositást és fel kell fejteni minden utolsó márka kiadást. Ott persze más viszonyok vannak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Ott nincsenek mamelukok!)* Hogy nincsenek mamelukok, annak az a bizonysága, hogy daczára annak, hogy igy kimutatták ezt, a birodalmi tanács bizony még sem fogadta el, hanem a törvényjavaslat megbukott, ugy, hogy az ottani államvezetőség, a császár, a nemzetre hivatkozott. Ugyan, t. miniszter ur, próbáljanak önök a nemzetre hivatkozni! *(Éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)* Merjenek önök a nemzetre hivatkozni, szólitsák fel a magyar nemzetet: *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* akartok-e ti ennyi meg ennyi ujoncz-emelést, ennyi meg ennyi száz millióra menő állandó költséget magatokra vállalni?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mutassanak nekem egy olyan nemzetet a világon, a mely azt mondja, hogy akarok!

Kubik Béla: Akkor nem is szabad ilyen törvényjavaslatot beterjeszteni! *(Zaj.)*

Komjáthy Béla: Megvallom, nem hallottam a miniszter ur megjegyzését, de itt mellettem ülő barátaim figyelmeztetnek, hogy a miniszter ur mondta volna, hogy mutassanak egy nemzetet, a mely ezt igy megszavazza.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem! hanem a mely kijelentené, hogy »akarom« ezt meg ezt megszavazni; ha kénytelen vele, akkor megszavazza. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak, hadd folytassa a t. képviselő ur beszédét. *(Zaj.)*

Pozsgay Miklós: Hát miniszteri székből lehet olyant mondani?

Elnök: Kérem, most Komjáthy képviselő uré a szólás joga. *(Derültség.)*

Komjáthy Béla: A t. miniszter ur ne vegye tőlem rossz néven, ha azt a megjegyzést teszem, hogy saját érdekében és a magyar nemzet reputációja érdekében nagyon jól tette volna, ha ezt a megjegyzést nem tette volna. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Többféle okból megmagyarázom ezt önnek, miniszter ur. Egy parlamentáris államformának az alapja a népakarat. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Önnek nincs ott helye, miniszter ur, a mely perczben a népakaratot nem respektálja. *(Élénk helyeslés a szelsőbaloldalon.)*

Igaz, hogy a Felség bizalma hivja oda, de a nemzet akarata tarthatja önt csak meg; *(Élénk helyeslés a szelsőbaloldalon.)* és ha azt az erőt, a melyből én saját erőmet meritettem, nem akarom elismerni, akkor önérzetemnél fogva ezt az erőt igénybe sem vehetem. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem hallok egy szót sem! *(Halljuk! Halljuk!)*

Komjáthy Béla: Tovább megyek, t. miniszter ur; a nemzet érdekében is szerettem volna, ha ezt a megjegyzést elhallgatta volna. A magyar nemzetet ne méltóztassék meggyanusitani . . . *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ki az ördög gyanusitja!

Komjáthy Béla: . . . mert a magyar nemzet hosszu századokon, sőt egy ezredéven keresztül mindenét szabadságáért és függetlenségéért áldozta fel. Erre a nemzetre nem lehet azt mondani, hogy ha veszélyben van a haza, szükkeblü lenne a véráldozat meghozatalában. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mikor szükség volt reá, Kossuth Lajos szavára kétszázezer ujonczot szavazott meg az országgyülés, mint egy ember, s mikor Czegléden Kossuth megszólalt, az egész ország szive megdobbant s az egész nemzet megmozdult a nemzet joga, becsülete és szabadsága védelmére. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez a magyar nép, ha önök bebizonyitják, hogy szükség van erre a véráldozatra, megyen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az a bajusztalan gyerkőcz s azok az öreg emberek együtt mentek a sánczokra, ha kellett, és semmibe sem vették életüket; ne bántsák hát ezt a nemzetet! Önöknek igenis nem szavazza meg az ujonczokat, mert önök nem a nemzet érdekeit képviselik. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hatásra szánt, teljesen indokolatlan gyanusitás! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Komjáthy Béla: T. miniszter ur, ezt most már egy kicsit hozzuk tisztába!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Jó, hozzuk tisztába!

Komjáthy Béla: Ha a t. miniszter ur ezt a gyanusitást abban az értelemben méltóztatott venni, hogy én nem helyesen fogom fel az ő intenczióját, és az ő szempontjait nem tudom helyesen mérlegelni, akkor ahhoz szavam nincs. De abban a körben, a melyben mindketten élünk, a gyanusitásnak más értelme van. Nem akarom hinni, hogy olyan értelemben akarta volna a gyanusitást nekem ide dobni . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem!

Komjáthy Béla: . . . mert az sem én hozzám nem volna méltó, sem önhöz, miniszter ur! *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Visszatérve beszédem előbbi folyamára, mondom, hogy a német birodalom parlamentje, mikor nem győződött meg az emelés szükségességéről, a javaslatot visszautasitotta, és csak akkor, midőn a hadügyi kormányzat és a császár beleegyezésével sokkal leszállitották a költségeket, és mikor meggyőződött arról, hogy mire használják fel a katonákat, mikor mindezt megmondták az utolsó krajczárig, csak akkor szavazta meg a költségeket, sőt 1900-ban, mikor ujabb törekvés mutatkozott a felemelésre, a nemzet ellenállása ujra feltámadt. Az én számitásom szerint mi nagyon rosszul állunk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi a tönk szélén álló nemzet vagyunk az anyagiakban, a német birodalom meg egy előrehaladott állapotban levő állam, virágzó gazdasága van, ipara, kereskedelme nagy lendületet nyert, gyarmati birodalmakat tudott szerezni, erőforrásokat nyitott a nemzetnek. Magyarországon pedig az önök politikája a természetes erőforrásokat is bedugaszolta. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, beszédemnek első részében rámutattam arra, hogy 1894-ben kezdődött nagyobb kitolása a kivánságoknak az emelés szempontjából, a mikor a német birodalomban is nagy létszámemelés történt. Hát, t. képviselőház, az a mi szerencsétlenségünk, hogy hadügyi kormányzatunk, a hadsereg vezetősége, mindenképen utánozni akarja azon ország hadseregének vezetőségét, a mely ország, mint mondom, egészséges szituáczióban él.

Itt egy másik térre megyek át, t. ház, a mit megint kell, hogy felfejtsünk. Méltóztatik

tudni, hogy Németország, a melynek oly nagy világkereskedelme van, hogy már csaknem az elsőség az övé, elkezdte emelni a flottáját. Rögtön a mi admirálisainknak a fejébe szállott a vér és rögtön az utánzás által inditva, szintén arra a térre léptek, holott Magyarországnak és Ausztriának helyesen felfogott érdeke a tengerészet terén a partvédelmen túl nem terjedhet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Sőt még a partvédelemről sem szabad oly erősen gondolkoznunk, hiszen az egyedüli hatalommal, a melytől félhetünk, szövetségben állunk második évtized óta, t. i. Olaszországgal. Azonban mi történt? 1893-ig megmaradtunk a partvédekezésnél, kevesebb költséggel csináltuk hajózási dolgainkat. Akkor Németországban megtörtént a felemelés, és akkor utána mentünk, mintha nekünk azokat utánoznunk kellene. Méltóztassanak betekinteni a közös hadügyi költségvetésbe és meglátják, hogy tengerészeti költségeink azóta megkétszereződtek, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ugy, hogy mig 1892-ben csak 25 és fél milliót adtunk ki haditengerészetre, most a legutolsó költségvetésben ez közel 49 millióra emelkedett.

Thaly Kálmán: Kinában földet szereztünk ám! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Komjáthy Béla: T. képviselőház! Én nem tudom, mi szükség van arra, hogy mi ezen kiadásokat megengedjük. Ennek a nemzetnek egyszer már önérzettel ki kell mondania a szót, hogy: elég! *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ha az idő ennyire előre nem haladt volna... *(Halljuk! Halljuk!)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagy szerencse!

Komjáthy Béla: Nagyon szeretem, hogy a t. miniszter ur igy nyilatkozik. Mert legyen róla meggyőződve, hogy ha ő neki tetszenék az én fejtegetésem és beszédem, nagyon restelném itt ezen a párton. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Mondom, ha az idő engedné, hát kiterjeszkedtem volna még azokra is, a mik a honvédséggel összeköttetésben vannak. Azonban ezt más alkalommal fogom tenni.

Már most hogy áll ez a tény? A tény a következő és ezt nem cáfolja meg senki: A legutolsó emelés alkalmával, a mikor egy harmadrészszel kevesebb emelés történt, mint most kérnek, az lett az eredmény, hogy csak a rendes kiadásokból évi 48 millió többlet hárult a nemzetre a quóta arányában. Most háromszor annyit kérnek és nincs kétség, hogy ezt igénybe fogják venni; ha pedig ezt igénybe veszik, az egyszer és mindenkori költségen kivül oly óriási állandó teher fog a nemzetre hárulni, hogy a nemzet a teher alatt össze fog roskadni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kérve kérem önöket ott a túlsó oldalon, lojalitásból ne szavazzák meg, a király iránti tekintetből ne szavazzák meg, ne akarják annak kettős birodalmát letörni, erőtlenné tenni, ne engedjék azt, hogy a katona uraknak szeszélye, utánzási vágya által odajussunk, hogy ez a nemzet anyagilag tönkremenjen. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kérve kérem önöket, gondolják meg, hogy akkor, a mikor ajándékot adnak látszólagos lojalitásból Bécsnek és a kormánynak, akkor egy nagyon erős ütést mérnek saját nemzetükre. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Nincs rá felhatalmazásom, de annyira össze vagyunk forrva ezen a párton az eszmék terén, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* annyira egy a törekvésünk, annyira egy a célunk, hogy el merem mondani Isten és ember előtt, hogy az áldozatok legnagyobb mérvére ez a párt képes akkor, ha a nemzet veszélyben van. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Legyenek arról meggyőződve, hogy ha az önök politikája, a melyet elitélünk és kárhoztatunk, ezt a nemzetet olyan vészbe fogja sodorni, hogy még egyszer a nemzetre kell hivatkozni, mi el fogjuk a sérelmeket felejteni, oda fogunk állani a nemzet védelmére; de segédkezet nyujtani arra, hogy Ausztriának a törekvéseit előmozditsuk, hogy Magyarországot megöljük, arra mi kaphatók nem vagyunk, Isten bennünket ugy segéljen! *(Hosszantartó, zajos tetszés, helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az idő előre lévén haladva, miután szólásra még többen vannak feljegyezve, a tanácskozást ma berekesztem.

A holnap délelőtt tiz órakor tartandó ülés napirendje az lesz, a mi a mai ülés napirendje volt. Ezzel az ülést bezárom. *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Komjáthy!)*

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 55 perczkor.)

194. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 január 30-án, pénteken,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A kereskedelmi miniszter benyujtja jelentését a ruma—klenaki h. é. vasut szávaparti rakodó vágányának meghosszabbitására vonatkozó engedélyokirati függelék kiadása tárgyában; továbbá a békéscsaba—vésztői h. é. vasutnak és a balaton szentgyörgy—keszt-helyi h. é. vasut keszthely—tapolczai folytatólagos vonalának engedélyezéséről szóló törvényjavaslatokat. — Az 1839. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, b. Fejérváry Géza, Plósz Sándor, Láng Lajos, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig jegyzi Endrey Gyula.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Szőts Pál jegyző *(olvassa az 1903. január hó 29-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Pécs szabad kir. város közönségének feliratát, a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződés megváltoztatása iránt.

Zemplén vármegye közönségének feliratát, továbbá a zala-egerszegi állami iskola gondnokságának Farkas József képviselő által beadott kérvényét a tanitók fizetésének rendezése ügyében.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

A kereskedelemügyi miniszter ur kiván előterjesztést tenni.

Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! Van szerencsém benyujtani egy jelentést (Irom. 306) a ruma—klenaki helyi érdekü vasut szávaparti rakodó vágányának meghosszabbitására vonatkozó engedélyokirati függelék kiadása tárgyában; továbbá egy törvényjavaslatot (Irom. 305) a békéscsaba—békés-vésztői helyi érdekü vasut engedélyezéséről, és egy második javaslatot (Irom. 304) a balatongyörgy—keszthelyi helyi érdekü vasut keszthely-tapolczai folytatólagos vonalának engedélyezéséről. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Kérem a t. házat, méltóztassék ezen javaslatok közül az első sorban emlitett két javaslatomat a közlekedési bizottsághoz, a másodsorban emlitett utolsó javaslatomat pedig a közlekedési és pénzügyi bizottsághoz utasitani előzetes tárgyalás végett. Kegyeskedjék egyszersmind gondoskodni azoknak kinyomatása, szétosztása s annak idején az osztályok mellőzésével napirendre tüzése iránt. *(Helyeslés.)*

Elnök: A javaslatok ki fognak nyomatni, szét fognak osztatni és az első sorban emlitett két javaslat a közlekedési bizottsághoz, a balatonszentgyörgy—keszthelyi helyi érdekü vasut keszthely-tapolczai helyi érdekü vonalának engedélyezéséről szóló törvényjavaslat pedig előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a közlekedési és a pénzügyi bizottsághoz utasittatik. E javaslatoknak napirendre tüzése iránt a ház annak idején határozni fog.

Következik a napirend: az 1889: VI. t.-cz. 14 §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 199, 268) általános tárgyalásának folytatása.

Dedovics György jegyző: Hieronymi Károly!

Hieronymi Károly: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A tegnapi napon Komjáthy Béla t. barátom kijelentette, hogy elvi álláspontjánál fogva egyáltalában nem hajlandó semmit sem megszavazni, a mi a közös hadseregnek erősbitésére és fejlesztésére szükséges; beszédé-

nek további folyamán azonban az 1867 : XII. t.-cz. alapjára helyezkedett, a melyen mi állunk s ebből a szempontból birálta meg a törvényjavaslatot. Beszédének ez a része igen beható, igen lelkiismeretes tanulmányra vall, és nézetem szerint ezeknek a kérdéseknek itt az országgyülésen való megvitatása a dolognak csakis előnyére válhatik. A közügynek válik előnyére, ha a hadsereg szervezetével, a hadseregre vonatkozó költségvetésekkel az ellenzék oly behatóan és oly lelkiismeretes gondossággal foglalkozik, mint azt Komjáthy Béla a maga beszédében tette. De midőn elismerem azt, hogy az adatokat egész lelkiismeretességgel gyüjtötte össze, azokban a konkluziókban, a melyekre ezen adatokból jutott, én vele osztozni nem tudok és első sorban ezt fogom indokolni. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. barátom beszédében arra helyezte a sulyt, hogy az uj katonai reformok, a melyek miatt a kormány az ujonczjutalék felemelését kérte, mennyi költségbe fognak kerülni. Minthogy költségvetést a kormány elő nem terjesztett, ő kombinácziók utján igyekezett ez iránt magának tájékozást szerezni és az ő gondolatmenete a következő volt :

Azt mondta, hogy az ujonczlétszám felemelése 1889-ben történt a véderő-törvény utolsó módosítása alkalmával, és azután végigböngészte a költségvetéseket és zárszámadásokat és ezeknek adataiból következtetett arra, hogy mennyibe kerül tulajdonképen évenkint az országnak, mennyi terhet ró az országra évenkint az ujonczlétszám felemelése, és azután ugy okoskodott, hogy ha az akkori 9000 főre menő ujonczjutalék-emelés ennyibe kerül, a mostani létszámfelemelés, a mely az akkorinál nagyobb lesz, még sokkal többe fog kerülni. Kombinációkat is tett erre nézve.

Hogy egészen lelkiismeretesen járjak el, beszédének erre vonatkozó részeit fel fogom olvasni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Először beszédének azon részében, melyben az 1889-iki ujonczjutalék felemelésének pénzügyi eredményéről szól, azt mondja *(olvassa)*: »És mikor a delegáczió hadügyi albizottsága azt mondta, hogy a maximális összeg — t. i. a mennyivel fog járni az ujonczjutalék felemelése, — 480.000 forint, akkor mi történt? Az intézkedések keresztülvitele négy esztendőn belül 27 millió korona évi terhet rótt erre a nemzetre.« Tehát nem azt mondja, hogy a közös hadügyi költségvetés emelkedett huszonhét millióval, hanem, hogy erre a nemzetre rótt 27 millió koronával többet.

Beszédének további folyamán azután azt mondja *(olvassa)*: »Az 1889-iki véderőtörvény végrehajtása, a mint kimutattam a költségvetésből, 48 millió koronába került, a hadügyi bizottság azon kijelentésével szemben, hogy a maximális összeg 480.000 frt lesz.« Számitásokat tesz azután arra nézve, hogy mennyi lesz a többköltség a mostani ujonczjutalék felemeléséből, és arra a konkluzióra jön, hogy ez 40—50 millió koronányi terhet jelent reánk nézve.

Még egyszer ismétlem, hogy Komjáthy Béla t. barátom nem azt mondta, hogy a hadügyi költségvetés fog ennyivel emelkedni, hanem azt állitotta, hogy a Magyarországra eső teher lesz ennyivel több, és ezt kellőleg ki is szinezte. Azt mondja pl., hogy ha már megölnek bennünket, mindegy, ha most vagy két év mulva teszik, ha egyszer a terheket már ránk rójják.

Neki, mint ellenzéki szónoknak, a ki a javaslat ellen beszél, természetes, érdekében volt, sőt jogában is volt ezeket a terheket, a melyeket a javaslat a nemzetre fog róni, lehetőleg erősen kiszinezni. De azt hiszem mégis, hogy hogy ebben a tekintetben meszsze túlment a határon; majd bátor leszek kimutatni, hogy az, a mit ő állit, hogy t. i. az 1889. évi ujonczlétszám-felemelés négy év mulva 27 millió többköltséget rótt a nemzetre, és hogy ez a teher a későbbi években 40—50 millió koronára emelkedett: nem áll.

Azt, hogy a mostan tervezett ujonczlétszámfelemelés mennyibe fog kerülni, természetesen én sem tudom; de ő is csak kombinál, én is csak kombinálhatok; a multra nézve azonban az adatok rendelkezésre állanak és ennélfogva kérem a t. képviselőházat, hogy ezen adatok fonalán legyen szives megbirálni, vajjon megállhatók-e Komjáthy t. barátomnak állitásai? Még egyszer ismétlem, hogy midőn az ő állitásait megczáfolom, nem azt akarom vitatni, hogy a költségelőirányzatokból kiirt és a zárszámadásokból vett számadatai nem helyesek, hanem a következtetései nem azok.

Komjáthy, hogy állitásait bebizonyitsa, a ház előtt elmondja azokat a tanulmányokat, a melyeket ő a közösügyi kiadásokra vonatkozó sok évi zárszámadásokból levont. A t. háznak ezeket a számadatokat ellenőrizni nagyon nehéz, mert hiszen hogy azokat valaki ellenőrizhesse, ugyanazt kell tennie, a mit Komjáthy t. barátom tett, a mi elég fáradságos munka. Azért tudom ezt, mert én magam is alávetettem magamat ennek a munkának, hogy t. i. sok évre visszamenőleg a közösügyi zárszámadásokat kell áttanulmányozni. Kerestem olyan hivatalos adatot, mely mindenkinek a kezeügyébe esik és a melyből ezt a kérdést, azt hiszem, teljes alapossággal, alaposabban, mint a hogy Komjáthy t. barátom tette, meg lehet itélni.

Méltóztatnak tudni, hogy az állami számszék időről-időre sommázatot készit a zárszámadásokról, hogy azokat össze lehessen hasonlitani. Ilyen sommázat van itt előttem az utolsó harmincz esztendő zárszámadásaiból. Ez a sommázat arra a czélra, hogy megitéljük, miképen növekedtek a hadügyi kiadások, sokkal megfelelőbb, mint a zárszámadások. Mert a mi zárszámadásaink, méltóztatnak tudni, évről-évre nem egészen egyforma alapon készülnek; az átmeneti kiadásokkal, a beruházásokkal évek során ke-

resztül nem ugyanaz az elbánás követtetett. Minthogy azonban az állami számszék a kezeim közt levő hivatalos iratot azon czélból készítette, hogy az egyes évek zárszámadási eredményeit össze lehessen hasonlitani, ebből a czélból ezeket a zárszámadásokat egyforma alapra fektette, vagyis minden zárszámadásban egyformán választotta ki az átmeneti kiadásokat, a beruházásokat és igy tovább. Megjegyzem továbbá azt is, hogy ebben az összeállitásban nincsen benne a hadügyi költség külön, hanem benne vannak a Magyarországot a közös ügyekből terhelő kiadások. Ezek fedezése, a mint a t. képviselőház tudja, olyanformán történik, hogy először levonatnak a vámbevételek, a melyek közösek, és azután a quóta arányában oszlik meg az igy fenmaradó költség. Azonban az összehasonlitás czéljából, ha nem azt keressük, hogy mennyi az abszolut költség a maga összességében, a mely a monarchia két államát terheli, hanem azt keresük, hogy mennyivel szaporodott az innen származó teher Magyarországra, akkor ezek az adatok tökéletesen használhatók.

1888-tól kezdve, a honnan fogva Komjáthy t. barátom használta a zárszámadásokat, a vámtételek nem változtak: 1888 óta a zárszámadás alapja egyforma maradt és ennélfogva azt, hogy a teher, a mely a közösügyi kiadásokról Magyarországre esik, mennyivel növekedett, ezekből az összeállitásokból egészen pozitive meg lehet tudni.

Nézzük már most, mit mondanak ezek a számadatok. Itt van előttem az a kimutatás, a mely közkézen forog, kiosztották mint röpivet, és a képviselőház irományai közt is feltalálható és igy mindenkinek rendelkezésére áll.

Ezek a számadatok a következőt mondják: *(Halljuk! Halljuk!)*

1889-ben, méltóztatnak tudni, történt az ujonczlétszám felemelése. Már pedig a közös kiadásokból terhelte Magyarországot: 1888-ban: tehát az ujoncz-létszám felemelését megelőző évben 29,172.000 forint, 1889-ben: 26,558,000 forint, 1890-ben: 23,850.000 forint, 1891-ben: 28,376.000 forint, 1892-ben: 29,648.000 forint.

A Komjáthy t. barátom által idézett négy esztendőn belül, vagyis 1892-ben tehát épen annyi, mint 1888-ban. Nemcsak hogy nem áll tehát, hogy Magyarország terhe ezekben az esztendőkben 27 millió koronával emelkedett, hanem ellenkezőleg változatlan maradt. Ennélfogva méltóztatnak látni, hogy Komjáthy Béla t. barátomnak állitása, hogy az ujonczjutalék felemelését követő négy év alatt a Magyarországot terhelő költség 27 millió koronával növekedett, abszolute nem áll.

De ha továbbmegyek és keresem, hogy állnak...

Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter: A közösügyi hozzájárulások...

Hieronymi Károly: A közösügyi hozzájárulások ugyanazok voltak akkor is, ekkor is.

Mondom, ha keresem, hogy mikép állanak a számok az előző években, arra az eredményre jutunk, hogy 1888-ban 29 millió forint volt Magyarország terhe, 1897-ben 30,805.000 forint, az összes tiz évi emelkedés tehát másfél millió forint, vagyis három millió korona volt, nem pedig, mint Komjáthy Béla t. barátom számitotta, 40—50 millió korona.

Elismerem, hogy az ellenzéknek joga van ezeket a dolgokat fekete szinben festeni, de ily auxezisbe menni már inkább árt a dolognak.

Előre el vagyok készülve arra az ellenvetésre, *(Mozgás és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Több is lesz!)* hogy bátoritom a hadügyi kormányt, hogy csak költekezzék, mert kimutatom, hogy mily keveset költekezik, hogy aránylag mily kicsi az emelkedés. Nem tettem volna, ha az ellenzék részéről ily szertelen túlzásokat nem tapasztaltam volna, a melyek megczáfolása igenis kötelességünk; *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* de e kötelességteljesitéssel nem biztatjuk a hadügyi kormányt a költekezésre.

Arról, hogy e katonai terhek sulyosak, hogy sulyosak különösen a mai gazdasági viszonyok közt, arról, tessék elhinni, a t. képviselő urak sincsenek erősebben meggyőződve, mint én. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* De abból nem következik, hogy ily szertelenül nagyitsuk a dolgot, hogy az egész országnak kellőképen borsódzék a háta. *(Helyeslés jobbfelől.)* Az igazságot kell keresni.

Barta Ödön: Majd meglátjuk, melyik az igazság!

Hieronymi Károly: Bocsánatot kérek, arra nézve, hogy kinek lesz igaza a jövőre nézve, lehet köztünk véleménykülönbség, de már arra nézve, hogy mi volt a multban, arra nézve a számok határoznak, *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* és ezeket a számokat akartam a t. ház elé terjeszteni. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Erre nézve nem lehet azt mondani, hogy majd meglátjuk, melyik az igazság. Ezt meglátjuk a számokból. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Madarász Imre: Más csoportositás esetében más az eredmény.

Széll Kálmán miniszterelnök: Nincs csoportositás!

Hieronymi Károly: Ha Komjáthy t. barátom számitásokat akart tenni és azt is akarta kimutatni, hogy az ujonczlétszám felemelése mily pénzügyi teherrel fog járni, az egészen helyes. Ha ily reformról van szó, nemcsak az ujonczlétszám felemelését kell tekintetbe venni, hanem tekintetbe kell venni a költségeket is.

Az tény, hogy a költségek tekintetében mi ez idő szerint nem vagyunk alaposan tájékozva, és ennek az oka először is abban van, hogy a körülmények folytán mintegy provizórikus törvényjavaslattal állunk szemben, mely az ujonczlétszámot felemeli, de csak egy évre. Az egész törvénynek keletkezése is erre a karakterre vall, mert méltóztatnak tudni, hogy az 1902-ik évben tartott delegáczió alkalmával a közös hadügyminiszter kimutatta a tüzérség reformjának elodázhatat-

lan szükségét s ezen tüzérségi reform egy részének költségeit kérte a költségvetésbe beállittatni. Egyuttal jelentést tett arról, hogy az ujonnan felállitandó ütegek számára a legénységet a megszavazott ujonczjutalékból nem tudja kiállitani, ennélfogva a delegáczió csak feltételesen szavazta meg a költségeket és azt mondta, miután nem vág hatáskörébe az ujonczlétszám felemelése, melyet törvényeink egészen világosan az országgyülésnek tartanak fenn, megszavazza a költségeket azon feltétellel . . .

Endrey Gyula: Ez törvénytelen volt!

Hieronymi Károly: Épen erről akarok beszélni! Mondom, megszavazta azzal a föltétellel, hogy a képviselőház majd az ujonczjutalékot felemeli. Akkor a képviselő urak azt mondták, a mit épen most hallottam, hogy ez törvénytelen volt. A törvénytelen mód abból állott, hogy akkor először a költség lett kérve és utólag lett kérve az ujonczlétszám. Most megforditva vagyunk, most előre kérik az ujonczlétszám felemelését s majd utólag fogják a költségeket a delegáczió elé terjeszteni. Talán erre is azt mondják, hogy törvénytelen.

Endrey Gyula: Előbb meg kell szavazni a létszámot!

Hieronymi Károly: Akkor most, ugy látszik, a képviselő uraknak az óhaja érvényesül, mert most az ujonczlétszám felemeléséről van szó.

Endrey Gyula: A lényeg ellen van kifogásunk!

Hieronymi Károly: Röjövök erre is, legyen egy kis türelemmel, nem térek ki a kérdés elől.

A dolog ez idő szerint csakugyan ugy áll, hogy miután az ujonczlétszám felemelése az országgyülésnek van fentartva, mig a hadügyi költségvetést a delegáczió állapitja meg és az országgyülés azt vagy egészében megszavazza vagy elveti; egyszerre a kettő nem történhetik; mert két külön alkotmányos testületre van ezen jog bizva, s ennélfogva, ha ezt igy folytatjuk, sohasem jön az országgyülés abba a helyzetbe, hogy az ujonczlétszám felemelése és a költség iránt egyszerre határozzon. Én abban a vélekedésben vagyok, hogy egyik legfontosabb alkotmányos jogunknak ily módon való gyakorlása az ügy érdekében csakugyan nem áll.

Én azt tartom, hogy akkor, mikor egy hadügyi reformról van szó, kivánatos, hogy az országgyülés az ujonczlétszám felemelése és a költség iránt egyszerre határozhasson, s ezért nekem az a nézetem, hogy talán jó lenne a legközelebbi véderőtörvényben imperative kimondani, hogy valahányszor az ujonczjutalék módositásáról, különösen felemeléséről van szó, a kormány a költséget is mutassa ki. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Most csakugyan nem vagyunk abban a helyzetben, hogy a költségek tekintetében valami határozott állást foglaljunk el, mert én sem tehetnék egyebet, mint azt, a mit Komjáthy Béla t. barátom tett, hogy t. i. kombinácziókba bocsátkozzam; de hogy mi komolyan tárgyaljuk a jövő költségeket azok alapján, a melyek a t. előadó urak jelentéseiben foglaltatnak vagy pedig a honvédelmi miniszter urnak szóval tett kijelentése alapján, ezt helyén valónak csakugyan nem látom, *(Helyeslés a néppárton.)* mert hogy a költségeket tárgyalhassuk, arra részletes előterjesztések szükségesek.

Barta Ödön: Tessék tehát elfogadni a határozati javaslatot!

Hieronymi Károly: Dehogy, egészen más következik ebből!

Endrey Gyula: Vaktában megszavaznak mindent! *(Zaj.)*

Hieronymi Károly: Ebből pedig én rám nézve az következik, hogy helytelen az, hogy Komjáthy Béla t. barátom tegnap azt mondta, hogy mi azzal, hogy ezt a törvényjavaslatot megszavazzuk, felhatalmazzuk a delegácziókat a költségvetések megszavazására. Ez, engedelmet kérek, nem áll. Én azzal, hogy ezt a törvényjavaslatot megszavazom, abszolute nem érzem magam megkötve az iránt, hogy micsoda állást foglaljak el a költségekkel szemben. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj és ellenmondás balfelől.)*

Endrey Gyula: Dedóba való beszéd! *(Mozgás a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselőház! *(Folytonos zaj a szélsősaloldalon.)* Ha az elnöki figyelmeztetés nem használ, kénytelen leszek a képviselő urakat név szerint megnevezni.

Hieronymi Károly: A költségvetés előterjesztésekor lesz feladatunk megvizsgálni azt, hogy vajjon azok a költségek csakugyan szükségesek-e és hogy ezek a szükséges költségek micsoda arányban osztassanak fel idő szerint. Mert hiszen az sem mindegy, hogy vajjon azokat a reformokat minő tempóban hajtják végre és azt hiszem, különösen ebben a tekintetben az ország gazdasági helyzetére való tekintet igen komoly megfontolást igényel, nagyon mérlegelendő lesz a reformok végrehajtásának mérvére és időterjedelmére nézve az a kérdés, hogy milyen lesz az országnak közgazdasági helyzete. *(Ugy van! a jobboldalon.)* A t. ellenzéki urakat semmi sem gátolja abban, hogy ugy, a mint most Komjáthy Béla t. barátom tette, a közösügyi költségvetéseket lelkiismeretes alapossággal tárgyalják és arra vonatkozó észrevételeiket itt megtegyék. Ezzel a dolog csak nyerni fog. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Tessék elhinni, hogy nyerni fog, mert sokkal alaposabban lesz tárgyalva a kérdés, hogy ha contradictorice meg lesz vitatva, mint ha a közösügyi költségek itt ebben a házban mindig általános szólamok alapján intéztetnek el. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Ez felhivás arra, hogy járjunk tánczot! *(Zaj.)*

Hieronymi Károly: Az ellenzéki szónokok nagyobb része abból az álláspontból indult ki, hogy a közös hadseregre egyáltalában semmit

sem szavaz meg. Rakovszky István t. képviselőtársam pedig multkori beszédében azt mondotta, hogy a mit a hadsereg fejlesztésére forditunk, azt mi mind a nagyhatalmi állás érdekében teszszük, holott külügyi politikánk egyáltalában nem felel meg a nagyhatalmi állásnak. Hát nekem az a vélekedésem, hogy elvileg helytelen álláspont azt mondani, hogy semmit sem szavazunk meg a hadsereg részére, de épen olyan helytelen álláspont nézetem szerint azt állitani, hogy mi a nagyhatalmi állásnak áldozunk. Nézetem szerint nem annak áldozunk. Egyáltalában a nagyhatalmi állás nem olyas valami, a mi valami dokumentumokkal bizonyitható. Az, kérem, magától jön. Függ az általános politikai viszonyoktól és különösen az illető nemzet erőviszonyaitól. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Rakovszky István: És ügyes államférfiaktól!

Hieronymi Károly: Az ügyesség nagyon hasznos dolog, de tessék elhinni, nem sokat pótol.

Rakovszky István: Ott van Bismarck!

Hieronymi Károly: Hát ha Bismarck mögött nem lett volna az iskolázott német nemzet, az az erőteljes faj ... *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Most vagyunk nyomon! *(Zaj.)*

Hieronymi Károly: Bismarck sem tudott volna elérni semmit.

Endrey Gyula: Nemzeti zászló alatt küzdjön az a hadsereg!

Elnök: Kérem Endrey képviselő urat, hogy ne méltóztassék folyton közbeszólni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Hieronymi Károly: Én abban a vélekedésben vagyok, hogy nekünk a mi hadseregünket fejlesztenünk kell és meg kell neki adnunk mindazt, a mire szüksége van, hogy erőteljes akcziót fejthessen ki, még pedig nem a nagyhatalmi állásra való tekintetből, hanem annak a közös védelemnek a szempontjából, melyre a pragmatika szankczió folytán kötelezve van.

Barta Ödön: Kölcsönös védelemre! *(Zaj.)*

Hieronymi Károly: Hát igenis, a kölcsönös védelemre.

Barta Ödön: Igen és nem a pragmatika szankczió folytán, mert nekünk ilyen nincsen. *(Zaj! Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Hieronymi Károly: Ha a t. képviselő ur csak egy perczig szives lesz türelemmel lenni, mindjárt be fogja látni, hogy nem is erre helyezem a sulyt, hanem igenis azt mondom, hogy kötelezve vannak, de a mi az én felfogásom szerint ma Magyarországnak és Ausztriának ép olyan érdeke, nemcsak kötelessége, mint a milyen volt a pragmatika szankczió megkötésekor, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* mert, t. képviselőház, én azt tartom, hogy egy ország, a mely két olyan nagy katonai hatalom közé van ékelve, minő Németország és Oroszország, melyek mindegyike expanziv természetü, a mi Németországot illetőleg nem is erről az oldalról, hanem az ellenzék részéről, Holló Lajos t. képviselőtársam beszédében lett felemlitve, Oroszországról pedig köztudomásu, hogy nemcsak Ázsiára és Mandzsuriára, hanem a Balkánra is igyekszik kiterjeszteni hatalmi szféráját; mondom, ha egy ország két ilyen expanziv természetü katonai nagyhatalom közé van ékelve, akkor annak kötelessége a védelem eszközeiről gondoskodni. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Nemzeti irányban!)*

Igaz, t. képviselőház, hogy mi Németországgal szövetségben vagyunk *(Egy hang a szélsőbaloldalon: S e miatt kell ellene fegyverkeznünk!)* és én óhajtom, hogy ez a szövetség továbbra is fennálljon. *(Helyeslés jobbfelől.)* Az is igaz, hogy Oroszországgal megegyeztünk a legközelebbi teendőkre nézve, a mit helyes politikának tartok. De már olyan könnyelmü nem szeretnék lenni, hogy hazámnak biztonságát, állami létét csak egyedül papiros szerződésekben állapitsam meg. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Nekünk ezen szövetségek és az egyetértő politikai eljárás csak addig vannak biztositva, a meddig saját erőnk szolgál annak hátteréül. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Helyeslés jobbfelől. Gróf Zichy Jenő a terembe lép. Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Hiszen én nem akarom a t. képviselőházat elcsépelt szólamokkal és statisztikai adatokkal untatni, de méltóztassék csak figyelembe venni, hogy Németország hadseregének békelétszáma 605.000, hadi létszáma pedig, a Landwehrt nem számitva, 2,550.000 ember; Oroszország békelétszáma 940.000, hadi létszáma pedig 2,883.000 ember. Ezekkel az adatokkal szemben abszolute nem lehet azt mondani, hogy a mi hadseregfejlesztésünk valami szertelen. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Én szerencsétlenségnek tartottam mindig, hogy a hadi készülődések terén Európa államai között ez az őrült verseny van, *(Helyeslés.)* hiszen ez szívja ki a nemzetek legjobb erejét, mert akármilyen gazdag is Németország és akármilyen gazdag Oroszország, méltóztassék elhinni, ezeknek az államoknak gazdasági helyzetére ez a nagy katonai létszám és az ezekre forditott nagy költségek nem közönbösek, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Minket pedig tönkre tesznek!)* és ha az uj világ, Amerika, túlszárnyalt bennünket, ennek nem a legkisebb oka abban van, hogy ott a militarizmus terhei a nép vállait nem nyomják.

Ámde mi nem válogathatunk, mi itt vagyunk ebben a helyzetben és a magyar história azt mutatja, hogy volt már Magyarországon idő, a mikor hasonló — azaz helytelenül mondom, hogy hasonló — hanem mikor expanziv, erős katonai törekvésekkel szemben, a melyek a külföldről fenyegettek bennünket, az ország kicsinyelte a veszélyeket; beleesett abba a nagy hibába, hogy az ellenáramlatokat nem becsülte a maguk tel-

jes sulya szerint, beleesett abba a hibába is, hogy a védelmi eszközöket nem fejlesztette, hanem bizott a lelkesedésben, a nemzeti felbuzdulásban. És a vége katasztrófa volt. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Én nem szeretném, hogy Magyarország ma megint ebbe a hibába essék *(Helyeslés a jobboldalon.)* és bármennyire sulyosan esik — hiszen szerencsétlenség, hogy ezek a katonai terhek, mert hogy terhek származnak ebből, azt tagadni balgaság volna, épen most szakadnak reánk — de a világesemények nem kérdezik azt, hogy mikor megy nekünk jól a dolgunk és mikor rosszul, *(Ugy van! a jobboldalon.)* nekünk nem szabad a mi biztosságunkat és állami jólétünket koczkára tenni azért, mert most bizonyos áldozatok meghozatala nehezünkre esik. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: De tönkretesznek bennünket!)*

A t. képviselő ur, azt hiszem, még mindig Komjáthy képviselő ur beszédének behatása alatt áll. *(Egy hang a a szélsőbaloldalon: Természetes!)* Ha az a 40—50 millió K háramlanék teherként ránk, a melyről ő beszélt, ez csakugyan tönkre tenne bennünket, de igy, a hogy áll a dolog, sulyos, nagyon sulyos, de engedelmet kérek, azt állitani, hogy elviselhetetlen teher fog ránk nehezedni, mely tönkre tesz bennünket, ez saját erőnk kicsinylése.

A kik ellene vannak a javaslatnak, nem is igen tagadják, én legalább nem hallottam, hogy — a hogy Barta Ödön t. képviselőtársam most magát kifejezte — kölcsönös védelemre ne volnánk kötelezve. Azt mondják, hogy ez a kölcsönös védelem sokkal helyesebben, sokkal erőteljesebben gyakorolható egy önálló magyar hadsereggel.

A kik az önálló magyar hadsereg mellett szólottak, leginkább két szempontból tárgyalták a dolgot; először abból a szempontból, hogy nekünk önálló magyar hadseregre jogunk van. Hiszen szó sincs róla, az országnak joga van törvényes uton az 1867 : XII. törvényczikket módositani. Hanem én az 1867 : XII. t.-czikk szempontjából kivánom a kérdést kissé tüzetesebben megvilágitani. *(Halljuk! Halljuk!)* Az 1867 : XII. törvényczikk 10—13. §-aiban szól a hadügyről. Azt mondja, hogy a magyar hadseregnek . . . *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugye, magyar hadsereg!)* Hogyne, hiszen benne van a törvényben! *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: De a valóságban nincs meg!)* Az sem tetszik az uraknak, ha arról beszélek, hogy igazuk van abban, hogy joga van az országnak magyar hadseregre?

Ne legyenek türelmetlenek az urak! *(Halljuk! Halljuk!)* A magyar hadseregről, mint az összes hadsereg kiegészitő részéről azt tartalmazza az 1867 : XII. t.-cz., hogy a kiegészitésről, az ujonczmegajánlásról, a szolgálati idő megtartásáról, a katonaság elhelyezéséről, a katonaság élelmezéséről a magyar országgyülés határoz és hogy a védelmi rendszer megállapitása és átalakitása mindig csak a magyar országgyülés hozzájárulásával történhetik.

Azt hiszem, hogy az 1867 : XII. t.-czikkben is a magyar hadsereg egyéni, nemzeti jellege eléggé ki van domboritva. Azonban akárhogyan gondolkozunk is, akár ugy, mint a hogyan a függetlenségi és 48-as párt ezt a dolgot felfogja, akár pedig az 1867 : XII. t.-cz. szempontjából: egy előttem egészen világos, *(Halljuk! Halljuk!)* az, hogy a magyar hadseregnek primordiális posztulátuma — a mi pedig a törvényben nincs — hogy az magyar emberekből álljon, hogy necsak a legénység legyen magyar, hanem magyarok legyenek a tisztek is. Ez nincs a törvényben. *(Egy hang a baloldalon: Hát hol van?)* Azt tetszik kérdezni, hol van, hát a törvényben nincs, mert oly természetes legelsőrendü követelmény, hogy nem volt szükséges törvénybe iktatni.

Ha már most azt tekintjük, hogy e tekintetben miképen állunk, a következő eredményre jövünk. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)*

A közös hadseregnek összes tiszti létszáma, beleértve a tábornokokat, tiszteket, orvosokat és számtiszteket, az 1903. évre szóló költségvetés szerint 17.400 fő. Ebből a hadügyminiszter által az utolsó delegáczió elé terjesztett kimutatás szerint magyar származásu tiszt összesen 4.744. Mig tehát a magyar korona országai legénységben az egész legénység létszámának $42^1/_2$ %-át szolgáltatják, addig a magyar tisztek létszáma csak 27 %. Ugyancsak a hadügyminiszternek a delegáczió elé terjesztett kimutatása szerint ebből a 4744 magyar származásu tisztből 722 szolgál nem magyar sorhadi csapatoknál. Ha már most levonjuk ezt a 722-t a 4744-ből, mint a magyar tisztek összes számából, kitünik, hogy a magyar sorhadi csapatoknál szolgáló magyar tisztek száma csak 4022, vagyis a létszámnak csak 23 %-át teszik a magyar tisztek. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* És ha a magyar tisztek ugyanabban a számarányban lennének, mint a magyar legénység, mint a minő arányban lenniök kellene, akkor 7300 magyar tisztnek kellene lenni, holott — mint kimutattam — csak 4744 magyar tiszt szolgál, tehát 2500 magyar tiszttel kevesebb, mint a mennyinek lenni kellene.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem a kormány az oka ennek!

Hieronymi Károly: Ez egy régi dolog és régi panasz; nagyon sokszor hallottam azt, hogy ennek az az oka, hogy a magyar ember nem szeret szolgálni, hogy a magyar ember felviszi a kapitányságig, s mikor azután kapitány, akkor otthagyja pályáját. Azt is hallottam, hogy igenis bántja a magyar ember önérzetét a közös hadsereg szelleme. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Ezek azonban mind szubjektiv okok. *(Zaj.)* Igenis, szubjektiv okok.

Kubik Béla: De lényeges okok!

Hieronymi Károly: Lényegesek lehetnek, de mégis szubjektivek. És én mindig hajlandó vagyok szubjektiv okokat is elfogadni, ha objektiv okot nem találok. Azonban, t. képviselőház, én azt hiszem, hogy ennek meg van egy nagyon alapos objektiv oka is, és ha ezt tekintetbe veszszük, nem az fog kitünni, hogy nem akar a magyar ember szolgálni, hanem, hogy jobban akar, mint más fajbeliek. T. i. ha visszamegyünk arra, hogy a közös hadseregnek tiszti létszáma honnan egészül ki, akkor megint hivatalos adatok szerint az tünik ki, hogy a katonai akadémiákból az egész tiszti létszámnak 17·3, a hadapródiskolákból 68·3, a tartalékos tisztek ténylegesitéséből 18, az egyéb forrásokból 8%-ka kerül ki. 85%-ka a tiszteknek tehát katonatisztképző-intézetekből kerül ki, és ez természetes, helyes is, mert hiszen azok a jó tisztek, a kik a katonatisztképző-intézetekből kerülnek ki. Hanem, ha most már azt nézzük, hogy a katonatisztképző-intézetekből hány magyar ember kerül ki, arra az eredményre jutunk, hogy csak 13%.

Molnár Józsiás: Nem veszik be őket! *(Ellenmondás jobbfelől.)* Határozottan tudom, nem veszik be őket!

Hieronymi Károly: Hát akkor van-e azon mit csodálkozni, hogy a tényleges tisztek számában a magyar emberek 20%-kal szerepelnek, a mikor a katonai tisztképző-intézetekben csak 13% magyar növendék van? *(Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások balfelől: Nem megy oda magyar ember, mert nem veszik fel!)* Ha tehát a katonai intézetekből kikerülők számarányában keressük a magyar elemet, méltóztatik látni, t. képviselő ur, hogy azok a szubjektiv okok teljesen halomra dőlnek. Akkor a számok ellenkezőleg azt bizonyitják, hogy a magyar ember igenis, megmarad a katonaságnál, mert esak 13% kerül ki katonai tisztképző-intézetekből, és mégis 20% van az aktiv tisztek közt.

Mielőtt tehát a hadsereg nemzeti irányban való fejlesztéséről beszélnénk, ezen kell segiteni *(Ugy van! jobbfelől.)*; ez a legelső dolog és addig, a mig ezen nem tudtunk segiteni, a többiről hiába beszélünk. A legelső dolog mégis az, hogy abban a magyar hadseregben minél több magyar tiszt legyen. És ebben a honvédelmi miniszter urnak igen nagy érdeme van. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* A t. honvédelmi miniszter urnak ez idő szerint már három magyar tisztképző-intézet áll rendelkezésére: az egyik a Ludovika-Akadémia, a másik a pécsi és a harmadik a nagyváradi hadapródiskola. *(Felkiáltások balfelől: Ott is osztrák szellemben nevelnek! Felkiáltások jobbfelől: Nem áll! Zaj.)* Nem akarom emliteni a soproni főreáliskolát. E három tisztképző-intézetből évenkint körülbelül 200—220 olyan fiatal ember kerül ki, a ki tiszti állásra képesitve van; a honvédségnél pedig, a melynek mostani tényleges tiszti létszáma 2250, évenkint körülbelül 140 kell a tiszti létszám kiegészitésére. A honvédség tehát a magyar iskolákból kikerülő fiatal növendékeket nem emészti fel egészen, mert onnan több jön ki, mint a mennyi a honvédségnél elhelyezést talál. Ez a többi fiatal tiszt a közös hadsereghez megy és a közös hadsereghez menő, ilyen magyar intézetekben kiképzést nyert magyar tisztek száma évenkint 80 és 180 között változik. Ez is javitja a helyzetet; azonban kétségtelen, hogy ez nem elég. Én azt hiszem, hogy ha valamely bajt orvosolni akarunk, legelőször is a baj okát kell felfedezni. Senki sem ingathatja meg azt a meggyőződésemet, hogy a magyar tisztek elégtelen számának oka az, hogy nem elegendő fiatal magyar ember kerül ki a tisztképző-intézetekből. Hogyan lehet ezen segiteni és miért vannak az osztrákok nagyobb számmal? Egyszerü oknál fogva. Azért, mert sokkal több alapitványi ingyenes hely áll rendelkezésükre az osztrákoknak, mint a magyaroknak. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Miért nem kérik ezeket a milliókat inkább alapitványi helyekre?

Hieronymi Károly: Engedelmet kérek, most nemcsak hogy milliókat nem szavazunk meg, de egyetlenegy milliót sem. S ha a t. képviselő ur akkor, mikor idején lesz, azt fogja inditványozni, hogy uj magyar alapitványi helyek kreáltassanak, én csekély szavazatommal mellette leszek. *(Helyeslés a baloldalon.)* Nekem az a véleményem, hogy ezen a bajon csak ily módon lehet segiteni.

A másik szempont, a melyet kidomboritottak azok a t. képviselő urak, kik az önálló magyar hadsereg álláspontján állanak, az, hogy az önálló magyar hadsereg azért lesz sokkal helyesebb eszköze a védelemnek, azért lesz egyáltalában sokkal hatásosabb haderő, mert az az önálló magyar hadsereg, a melynek nyelve a magyar s nemzeti vezényszó alatt szolgál és a nemzeti ideálokért lelkesedik, sokkal vitézebb, sokkal megbizhatóbb lesz, mint a mai közös hadsereg. Hát én azt hiszem, hogy ezek között legfontosabb a magyar vezényszó. Először is azt állitom e tekintetben, hogy a história nem mutatja azt, hogy német vezényszó mellett a katonaság ne tudna nemzeti ideálokért lelkesedni.

A t. honvédelmi miniszter ur tegnap egy közbeszólás alakjában utalt arra, hogy 1848-ban is német kommandó alatt szolgáltak katonáink, már pedig azoknak a nemzeti ideálok iránti lelkesedését nem lehet kétségbe vonni. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Azután nézzünk szemébe annak a kérdésnek, vajjon mi kelt lelkesedést a katonában? Azok, kik abban a vélekedésben vannak, hogy ezt a vezényszó teszi, azt hiszem, nagy tévedésben vannak. Én abban a véleményben vagyok, hogy a vezényszó a fegyelemnek és nem a lelkesedésnek egyik eszköze. A hadseregnél egyaránt szükséges a fegyelem is, a lelkesedés is. A lelkesedést vezényszóval kommandirozni nem lehet. A lelkesedés akkor támad, ha az egyének a hadseregben tudnak a nemzeti ideálokért lelkesedni. S kérem, a mi közös hadseregünk nem

áll zsoldosokból; abban a közös hadseregben szolgálnak a mi barátaink, a kikkel minden nap politikai és társadalmi téren érintkezünk, ott szolgálnak a mi testvéreink és a mi fiaink, s azokról feltételezni azt, hogy azért, mert egy esztendeig vagy három esztendeig német katonaszó alatt szolgálnak, elfelejtik a nemzeti ideálokat, nagy igazságtalanság. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Az én felfogásom szerint a nemzeti ideálokért való lelkesedés nem a vezényszóban és nem a jelvényekben keresendő. A vezényszó fegyelmi kérdés. Azokat a feladatokat, a melyeket valamely nemzetnek kulturális missziója teljesitésében meg kell oldani, nem válogathatja tetszése szerint; azok nem mondva csinált dolgok, azok a történelemből és a geografiai helyzetből fejlődtek, valamint a nemzet jellegéből, egyéni tulajdonságaiból. Ebben a nemzetnek nem lehet válogatni.

A magyar nemzetnek ez a nagyon nehéz feladat jutott, hogy ámbár külbiztonságának érdekében köteles és érdeke is fentartani közös intézményeket Ausztriával, azért mégis feladata a maga kulturális egyéniségét is fejleszteni, erősiteni és kidomboritani. Hogy ez nem könnyü feladat, azt mindennap tapasztaljuk azokból az éles ellentétekből, a melyek ezen kérdések körül felmerülnek. Épen Magyarország történelme, azok a harczok és szenvedések, a melyeken keresztülmentünk, azok a kiváló tulajdonságok, melyek közt a politikai belátás a legmagasabb fokon áll és a melyek a magyar nemzetet képessé tették, hogy ilyen mostoha viszonyok között, ilyen csekély számban, Európának ezen a helyén a maga misszióját teljesitse: ezek én bennem azon erős meggyőződést keltik, hogy daczára a közös intézményeknek, igenis képesek leszünk nemzeti sajátos kulturánkat fejleszteni, megerősiteni és magas fokra emelni. És mikor mi ezen törvényjavaslatot megszavazzuk, tudatában annak, hogy ezzel épen nagyon kedvezőtlen időben nagy terhek rovatnak a nemzet vállaira, akkor teszszük ezt abban a meggyőződésben, hogy igenis szükségünk van arra, szükségünk van rá, hogy kulturális missziónk teljesitésében külbiztonságunkat helyezzük szilárd, rendithetlen alapra *(Helyeslés a jobboldalon.)* és közjogi viszonyainkat ne bolygassuk minduntalan. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ebben a meggyőződésben kérem, méltóztassék ezen törvényjavaslatot elfogadni. *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Endrey Gyula jegyző: Darányi Ferencz! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek t. képviselő urak! Méltóztassanak, kérem, helyöket elfoglalni. Folytatjuk a tárgyalást.

Darányi Ferencz: T. képviselőház! Valóban nehéz napokat élünk! Ha a ház asztalán feküdt valaha törvényjavaslat, a melynek megvitatásához az észnek, a szivnek és a legkiismeretnek teljes harmóniája volt szükséges, ez a jelen javaslat. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)* És látva a t. kormány túlbuzgó jóindulatát, melylyel a javaslatot körülveszi, valóban Kölcsey szavaival kellene felszólalásomat kezdeni, ekként: »Félve szólamlok meg, t. ház.« De ezen kellemetlen helyzetemen nagy részben segitett gr. Zichy Jenő t. képviselőtársamnak bölcs és hazafias beszéde, *(Élénk éljenzés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* a melyben megmagyarázta a saját pártjának, hogy a képviselőnek nem az a kötelessége, hogy a pártfegyelmet megtartsa, *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* hanem az, hogy keresse és találja meg azt az utat, a melyen a nemzet boldogulni fog. Miután pedig ez a törvényjavaslat nem ezen az uton halad, én is ellene szavazok. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Ezen szavazatomnak indokolását három csoportban leszek bátor előadni, és pedig először pénzügyi, másodszor harczászati, és harmadszor nemzeti szempontból fogom e javaslatot birálni. *(Halljuk! Halljuk! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Pénzügyi szempontból, a mikor azt látjuk, t. ház, hogy közgazdasági helyzetünk egészben beteg, a mikor azt látjuk, hogy a városi háziurnak nincs lakója, de van annál több adója és egyéb közterhe, a mikor azt látjuk, hogy az iparos és a kereskedő sorra bukik, szökik vagy legföljebb tengődik; a mikor azt látjuk, hogy a kis- és középbirtokososztály mind mélyebben és mélyebben keveredik jelzálogi és váltóadósságokba, mert terményeinek nincsen ára, — de nem akarom e sötét képet tovább festeni — *(Halljuk! Halljuk! a néppárton.)* mondom, mikor mindezeket a jelenségeket látjuk, akkor az én hazafias lelkületem és lelkiismeretem azt parancsolja, hogy tartózkodjunk minden olyan törvénynek hozatalától, a mely a közterheket fokozni volna hivatva. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Ellenkezőleg iparkodjunk olyan törvények, olyan intézmények létesitésére, a melyek a nép boldogulását, különösen pedig a földmives-osztálynak vagyoni és erkölcsi boldogulását mozditják elő, mert ezen földmives-osztály a nemzetnek gerincze, ezen nyugszik egész hazánk sorsa. Ha ezt mi kiszipolyozzuk, tönkre teszszük, akkor a nagy Róma sorsára fogunk jutni. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)*

És itt kitérek báró Solymossy Ödön t. képviselőtársam, mint az első kormánypárti szónoknak beszédére, a ki azt mondotta, hogy igaz, hogy a katonaság sok pénzt emészt, de az is igaz, hogy a katonaság fogyasztó publikum is, s mint ilyen a nemzetnek jövedelmet ád.

T. ház! Ez nagyjában igaz, részleteiben azonban több keserü csalódással találkozunk e téren, mert a katonaságnak szüksége van nyerstermányeinkre, a buzára, hogy az abból készült lisztből ételt csinálhasson; szüksége van a zabra, szüksége van sok egyébre, szüksége van a lo-

vakra. De mindezek beszerzésénél mit tapasztalunk? Azt, hogy a katonai kincstár nem tartja szem előtt a nép érdekeit, hanem csak a saját kényelmét; nem törődik azzal, hogy ezáltal egyrészt a kincstárnak nagy kiadást okoz, másrészt pedig a népet nagyobb jövedelemtől fosztja meg.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Minden gebét nem lehet megvenni!

Darányi Ferencz: A t. miniszter urnak talán még nem volt alkalma ezeket tapasztalni, mint nekem, a ki a vidéken élek és ismerem az életet. Az a lóavató-bizottság nem vesz attól a nyomorult parasztttól lovat, akármilyen jó ló legyen is. Ha 300 forintot kér a lóért, kinevetik és elküldik. Észreveszi azonban a paraszt, hogy Krausz Samu lóvállalkozótól sokkal haszontalanabb gebét drágább pénzen is megvesz a lóavató-bizottság. Mit csinál t. polgártársam? Krausz Samuhoz folyamodik, mert másképen nem tud a lován túladni, és azért a lóért, a melyért a lóavató-bizottságtól 300 forintot kért, nem is mer annyit kérni, és hogy Krausz közvetitésével eladhassa, megelégszik 200 forinttal, a mit valósággal beleetetett a lóba, és Krausz Samu félóra mulva eladja 400 forintért. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Ez a gyakorlati igazság; és itt a lóavató-bizottság kétszeres bünt követ el, mert először is azt a nyomorult szegény embert megfosztotta száz forintnyi tiszta jövedelmétől, másfelől a kincstárnak száz forintos jogtalan kiadást okozott a Krausz Samu javára.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Annyi eszünk nekünk is van! Nincs ez igy!

Darányi Ferencz: Ez a komoly igazság! Azt mondja Solymossy Ödön t. képviselőtársunk, hogy nemcsak a katonaság drága, az igazságszolgáltatás is drága, és tönkreteszi főleg a népünket a sok korcsma. Az első állitás nem felel meg a tényeknek. Ebben téved Solymossy Ödön, *(Felkiáltások a baloldalon: Báró!)* mert az igazságszolgáltatás voltaképen pénzbe nem kerül, értem a költségvetés keretében, minthogy közvetett jövedelmekből, bélyegekből, illetékekből fedezi kiadásait. Abban azonban igaza van Solymossy Ödön képviselőtársamnak, hogy a korcsma sok pénzét veszi el a szegény népnek. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* De a mikor igy feljajdul és finánciális oldalról beszél, akkor miért nem interpellálja mindjárt a pénzügyminisztert és az egész kormányt, hogy álljon itt sarkára a nép érdekében, és ne adjon minden folyamodónak korcsmai engedélyt az 1888-iki törvény értelmében, mert a sok korcsma arra jó, hogy a kincstárnak jogtalan, erkölcstelen hasznot hozzon, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* és a nyomorult népet tönkretegye, arra csábitsa, hogy elhagyja Istenét, családját, vallását, vagyonát és mindenét.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez nincs az ujoncztörvényben!

Gr. Wilczek Frigyes: Ez csak felelet Solymossynak!

Darányi Ferencz: A másik szempont, a melyből ezt a kérdést birálom, a harczászati szempont, hogy Madarász József t. bátyám nyelvén beszéljek. *(Helyeslés a baloldalon. Felkiáltások: Militarizmus!)* Ebből a szempontból bizonyos fentartással a javaslatot magam is elfogadhatónak tartanám, és bizonyára a t miniszter urat csak ez az egyetlen szempont vezette, a mikor a javaslatot beterjesztette; minden más fontos szemponttól eltekint. Azonban itt is bizonyos fentartásokat kötök ki. Első kikötésem az lenne, hogy a katonaságnál a tiszti kar a legénységgel ne mint emberanyaggal bánjék, hanem mint egyes emberekkel; tisztelje, becsülje a katonában az emberi méltóságot, magát az embert, és akkor nem fog megtörténni olyan eset, mint ebben a hónapban Zágrábban, a mire ezennel felhivom a t. miniszterelnök ur figyelmét, hogy ott a nagy hidegben egy baka, a kit az őrségen hagytak, megfagyott. *(Mozgás a baloldalon.)* Azt hiszem, ez nem a jó bánásmód jele, hanem ellenkezőleg a rossz bánásmód rovására irandó.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Egyes szerencsétlenségek, visszaélések történhetnek.

Darányi Ferencz: Mert a szabályzat két órát ir ugyan elő, de a mikor 25 fokos hideg van, legyen a tisztnek szive és esze, *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Elő van irva!)* és ne tartsa a bakát csak emberanyagnak, hanem tartsa embertársának, és ne hagyja az őrségen addig, a mig megfagy.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Felelőségre vonják!

Kubik Béla: Benne van a szabályzatban!

Darányi Ferencz: Másik kikötésem, a melyről már többen beszéltünk, és a melyre nézve határozati javaslatot is nyujtottunk be, hogy a szolgálati idő két évre leszállittassék. *(Helyeslés a baloldalon.)* Ezt részemről nem ugy kontemplálnám, mint Solymossy t. képviselőtársam, hogy ezzel drágábbá tétetnék a katonai szolgálat, mert szerintem ugy kellene szervezni, hogy a harmadik év a mai beosztás mellett legyen felesleges, még pedig azáltal, hogy azokat az ordonánszokat, a kiket a tisztek lefoglalnak maguknak, rendeljék ki a csapatszolgálatra, azokkal végezzék el a gyakorlatozást, nemcsak a katonaság szaporitásával. De ha csakugyan drágább is lenne ez a két évi szolgálat, mint a három évre beosztott szolgálat, mégis e mellett törnék lándzsát, mert nem lehet kicsinyelni, sőt nem lehet eléggé előnyösen kiemelni azt a nemzetgazdasági hasznot, a mely abból áll, hogy az az ifju munkás a harmadik évben már produktiv munkára használtatik fel, akkor, mikor még nem felejtette el a becsületes munkát.

Hátra volna most a szerintem legnyomósabb érv, a nemzeti szempontból való érvelés.

(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.) Itt már valósággal fel kell hazafiui szivemnek jajdulni, midőn erről a kérdésről beszélek. Hol van az ifjui álmainkban látott magyar nemzeti állam kifelé, avagy mindazon intézményekben, melyek közösek akár Ausztriával, akár a velünk egy korona alatt álló Horvátországgal? A mi Ausztriával közös, az német, a mi Horvátországgal közös, az a t. miniszterelnök urnak január 13-diki magyarázata szerint horvát. Hát hol van akkor a magyar, hol van a magyar nemzetnek joga, a magyar nemzetnek sulya? Én ugy látom, hogy sehol, legfölebb a szivünkben ég, és égre kiált a magyarok istenéhez, hogy nem szününk meg addig küzdeni, mig ezt a jogot ki nem vivjuk. *(Helyeslés balfelől.)* Szégyenpir jő az arczomra, mikor rágondolok a t. miniszterelnök urnak január 13-diki azon magyarázatára, hogy az 1868. évi XXX. törvényczikk értelmében a magyar utlevél-ügy közös, s ennélfogva a horvátok dirigálnak abban, hogy az utlevél milyen nyelven állittassék ki. Ez csak olyan bécsi logika, mert ha közös, mint a törvénynek 10. §-a értelmében csakugyan közös, akkor ez legfölebb azt jelenti, hogy azoknak is van hozzászólási joguk, de nem azt, hogy nekünk nincs.

Már pedig horvát állampolgárságot nem ismerünk, csak magyar állampolgárságot, s ha azt az utlevelet a magyar állam állitja ki, akkor hipokrizis és lehetetlenség, hogy horvát nyelven legyen kiállitva, annak magyar nyelven kell kiállitva lenni, magyar czimer alatt! Legfeljebb udvariasságból teszszük meg, hogy a horvát szöveget is alányomatjuk a magyarnak, mert különben a külföldit, a ki nem tud magyarul, abba a téves helyzetbe hozzuk, hogy vagy azt a magyar czimert nézi horvátnak, vagy a horvát szöveget nézi magyarnak. Már pedig én Horvátország kedvéért és az 1868: XXX. t.-cz. kedvéért nem vagyok hajlandó édes hazám nyelvét horvát nyelvvel felcserélni; viszont vagyok annyira hazafi, hogy nem akarom azt az idegen állampolgárt abba a kellemetlen helyzetbe hozni, hogy zavarban legyen az iránt, hogy melyik a a magyar czimer és melyik a horvát, vagy melyik a magyar nyelv és melyik a horvát.

T. ház! Addig, mig a magyar miniszterelnöknek budavári palotája szomszédságában ily felirást lehet olvasni: »K. u. k. Militär-Bau-Abtheilung«, addig, a mig katonai épületek kapui és duczai fekete-sárga szinnel vannak befestve, és csakis ezzel; addig, mig a vezényszó ebben a magyar hadseregben, melynek magyar voltát Hieronymi Károly t. képviselőtársam oly szépen hangsulyozta, nem magyar: addig magyar nemzeti államról beszélni csak beteges képzelődés. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Igaz, hogy ezt a német vezényszót, meg a fekete-sárga szint a honvédelmi miniszter ur a hadsereg egységével okolja meg, azonban ezt még látszólagos érvnek sem fogadom el, mert én a hadsereg egységét nem abban látom, hogy ott németül beszéljenek és fekete-sárga szint használjanak; annak egysége az egy hadurban van kifejezve. De megforditom most a t. miniszter ur okoskodását. Én ugyan nem teszem magamévá, de feltéve, hogy helyes volna, hogy egy nyelv és egy szin kell, tekintettel arra, hogy az 1867: XII. t.-cz., a melynek alapján én is és t. pártom is áll, 4. és 11. §-aiban világosan, kifejezetten, s a mint azt latinul szokták mondani, expressis verbis fentartotta összes nemzeti aspiráczióinkhoz való jogunkat s a magyar nemzeti hadsereget, ha már ezen fentartás ellenében az az abszurd gyakorlat fejlődött ki, hogy a hadsereg egysége kedvéért 35 esztendőn keresztül, 1867-től 1903-ig, az osztrák hivatalos nyelvet és az osztrák szineket használták, akkor ezen 67-es kiegyezési törvény alapján követelem a t. miniszter urtól és az egész kormánytól, hogy a nemzet jogát érvényesitse, s hogy további 35 esztendőn át ez az egységes nyelv a magyar nyelv, s az egységes szin a magyar szin legyen, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert csak ugy lesz igazság és paritás.

Ha pedig erre nem mer vállalkozni, akkor előre kijelenti, hogy a magyar nemzetnek érpekeit és jogait nem akarja, vagy nem tudja érvényesiteni. Ha nem akarja, akkor bünös mint magyar hazafi és magyar képviselő és nem érdemes a mandátumra, ha pedig nem tudja, akkor felfelé tehetetlen magyar miniszter s akkor kérem a nemzet nevében, méltóztassék lemondani. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Élénk derültség a jobboldalon.)*

Azt is felhozzák érv gyanánt a fekete-sárga szin mellett, hogy hiszen az nem bánthat minket, mert az az uralkodóház családi szine. Én nem akarok triviálisan nyilatkozni, de ez gyerekes beszéd, mert a világon mindenki tudja, hogy a fekete-sárga szin az osztrák birodalom szine. Ha pedig az osztrák birodalom szine, akkor legalább összeférhetlen helyzet forog fenn az uralkodóház és az osztrák birodalom közt. Már pedig ha ebben a parlamentben egy képviselő összeférhetlen esetét nem türjük meg, mert az ellenkezik a parlament tisztességével, akkor nem tűrhető meg az sem, hogy az uralkodóház és az osztrák birodalom helyzete egymással összeférhetlen legyen, mikor az uralkodóháznak trónbirtokosa egyuttal magyar király is. Nem kell ennek megszüntetéséhez, mint azt a t. miniszter ur mondta, hosszu tanulmány. Régóta tanulmányozzuk és fájljuk ezt mi magyarok; tudja, érzi mindenki, hogy nekünk van igazságunk, de nincs akarat ennek megszüntetésére, és én épen azt kérem, mint magyar képviselő, hogy legyen akarata ezen kormánynak, hogy ezen összeférhetlen helyzetet szüntesse meg, mert mig ez a helyzet meg nem szünik, ez a fekete-sárga szin csak arra alkalmas, hogy a magyar szent koronának, a melyhez pedig nemcsak történelmi multunk és dicsőségünk, de nem-

zeti jogaink is vannak füzve, a fényét itt benn a hazában elhomályositsa, kifelé pedig egyszerüen eltakarja, láthatatlanná tegye. Addig, mig fekete-sárga szin alatt szerepelünk a katonasággal a külföld előtt, minket, mint magyarokat, mint önálló Magyarországot nem ismernek. Sajnos, igy van. Nem kell messze menni, csak a sürü külföldi kiállitásokra kell tekintenünk, a hol Ausztria czimere alatt vagyunk rendszerint besorozva. Nem is vehetjük rossz néven a külföldieknek ezt a fogalomzavart, a melyet a magyar kormány hoz áldozatul egyfelől Ausztriával, másfelől Horvátországgal szemben.

Az 1867 és 68-as kiegyezés, hogy visszatérjek előbb már érintett arra az érvelésére a t. miniszterelnök urnak, hogy ő nem tehet róla, ennek igy kell lenni, mert igy van az 1868-as kiegyezésben, tehát, ugy látszik, igy gondolkodik a 67-es törvényről is, vagyis, hogy ezekben a kiegyezési törvényeinkben mi nemzeti aspirációinkról, nemzeti jogainkról lemondtunk volna. Hát, t. ház, hiszen azt mindenki tudja, — azt hiszem, sikerült is nagyjából kimutatnom — hogy lemondás ezen törvényekben nincs, ellenkezőleg. Deák Ferencz hazafias és bölcs szelleme ugy alkotta meg azt a törvényt, hogy erősen meg vannak védve nemzeti jogaink azokban. És a ki azt állitja, hogy ott lemondás foglaltatik, és igy nincs más hátra, mint rezignáczió, az vét a Deák Ferenczet megillető kegyelet ellen, vét mindazok ellen, a kik annak a törvénynek a létrehozásában részt vettek; és legjobban vétenek önmaguk ellen azok, a kik nem átallják azt mondani, hogy 67-esek, pedig nem 67-esek, hanem osztrákok. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon. Ellenmondás a jobboldalon.)*

Kubik Béla: Osztrák zsoldosok!

Darányi Ferencz: Mi 67-esek vagyunk és védelmére kelünk ennek az alapnak a tisztaságáért.

Mondjuk, hogy a miniszterelnök ur érvelése — ne adja Isten, — de felteszszük, hogy helyes lett volna, hogy tehát nemzeti jogainkról az 1867. és 68-iki kiegyezési alaptörvényekben quasi lemondottunk, akkor kérdem a t. házat, az volna-e a magyar képviselőháznak, az volna-e a kormánynak most a feladata, hogy ebbe belenyugodjék? Én azt hiszem, hogy nem az volna a feladata, hanem az lenne a kötelessége, hogy ilyen törvénynek — ha mindjárt alaptörvénynek czimezik is — ellenszegüljön a leghatályosabban azért, hogy nemzeti jogainkat kivivjuk.

Rákosi Viktor: Gerincz kellene ahhoz!

Darányi Ferencz: Ausztria velünk szemben, mióta csak vele szövetségben élünk, a kigyó szerepét játszotta. Sürün mártogatta nemzeti testünkbe méregfogát. De hogy 1867 óta, a mikor ez a kiegyezés olyan bölcsen kodifikálva lőn, még mindig megengedtük ezt a kigyó szerepét játszani, ezt csakugyan nem értem, és csakugyan nem értem azt, hogy 35 év óta egy és ugyanazon rendszer mellett mert uralkodni az a kormány, és meri azt mondani, hogy ő a magyar nemzet érdekeit képviseli. Én, t. ház, nem vagyok hajlandó, nincs kedvem hozzá, hogy a keblemen kigyót melengessek, hogy az akkor mártsa méregfogát a testembe, a mikor neki tetszik. Azért én, nagyon természetes, ezt a kigyó-politikát nem is helyeslem, hanem ellene küzdök. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Miután pedig arról vagyok meggyőződve, hogy a t. honvédelmi miniszter ur ezen javaslatával, egész viselkedésével, de az egész magyar kormány is, sőt a volt kormányok is 1867 óta ezt a kigyó-politikát követik, vagyis nem a magyar nemzet jogait akarják képviselni és érvényesiteni, azért ezt a törvényjavaslatot meg nem szavazhatom. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Most már röviden rátérek arra, hogy szinezzem, miként látom én ezt a kigyópolitikát a t. miniszter ur eljárásában, intézkedéseiben. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Ő a magyar nyelvről, magyar vezényszóról, magyar czimerről, magyar zászlóról a magyar hadseregben, a melyet az 1867-es törvény is ilyennek jelent ki, tudni sem akar. Hiszen az előbb, azt hiszem, sikerült már megczáfolnom, hogy ez magyar nemzeti irányban milyen helytelen, sőt jogtalan, mert jogunk volna ahhoz igenis, hogy további 35 évben legalább is a magyar legyen a közös vezényszó, de akkor — már most kijelentem, — kikötöm előre, hogy Ausztriában maradjon a német, nálunk legyen a magyar nyelv, mert nem kérek többet abból a közösségből. Én csak a viszonzást kérném Ausztriától, hogyha 34 évig nyögtünk az ő nem szép, és nem hangzatos német nyelvükön, hát a mi szép és hangzatos nyelvünket tanulják és érvényesitsék az osztrákok a hadseregben. *(Zaj jobfelől.)*

Kecskeméthy Ferencz: Tegnap, mikor az ámitásokról volt szó, nem volt olyan jó kedvük, akkor hallgattak. *(Zaj.)*

Darányi Ferencz: Panasz merült fel az iránt, hogy noha ő Felsége már 1868-ban elrendelte, hogy magyar tisztek legyenek a magyar ezredekben, még mindig nincsenek magyar tisztek.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mert nem szolgálnak!

Darányi Ferencz: Erre azt mondja a t. miniszter ur, hogy részben nincs elég magyar tiszt, részben más és sok mindenféle megfontolandó oka van ennek. Hát azok a megfontolandó okok nem léteznek, t. miniszter ur, hanem az az érv, hogy nincs elég magyar tiszt, tényleg fennáll. De miért nincs magyar tiszt? Azért, mert annak a magyar ifjunak önérzete nem engedheti meg, hogy belépjen olyan iskolába, olyan hadseregbe, a hol az ő nemzeti énjét tönkreteszik a felebbvalói, tönkreteszik az intézők. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mesebeszéd! *(Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Darányi Ferencz: Engedelmet kérek, hiszen annyira vagyunk, hogy a közös hadseregtől minduntalan jönnek át a honvédséghez tisztek, és a pécsi honvédhadapród-iskolában megtörtént, hogy tavaly áthoztak egy közös hadseregbeli tisztet történet-tanárnak . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Magyar ember volt!

Darányi Ferencz: . . . és ez a tiszt ur még magyarul sem tud beszélni! Nekem nem volt szerencsém vele sohasem beszélni, nem tapasztalatból mondom, hanem hallottam a növendékektől, hogy törve beszéli a magyar nyelvet. *(Zaj jobbfelől.)*

Daróczy Aladár: Nem áll! Olyan tiszt nem volt! Ezt Darányinak tudni kellene; ilyen állapotot nem tűrne meg a hadapródiskola parancsnoka.

Darányi Ferencz: Már most a többit el tudom képzelni, hogyan tanitja az a történetet, ha még a magyar nyelvet sem birja!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Zavaros fogások ezek. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Pichler meg volt elégedve! *(Derültség.)*

Darányi Ferencz: Panasz merült fel az iránt, hogy még ma is kikötik a katonákat, még ma is ilyen megszégyenitő büntetéssel sujtják. A t. miniszter ur szives volt nyilatkozni, hogy majd tanulmányozza és tanulmányoztatja ezt a nagy kérdést, hogy a mai czivilizáczió mellett, a mai jogi felfogás mellett lehetséges-e ez vagy nem. *(Zaj balfelől.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Fontos kérdés ez, mert mozgósitás alkalmával nem lövethetünk agyon minden embert, hanem más büntetésnek is kell lennie! *(Zaj balfelől.)*

Darányi Ferencz: Különben, ha jó bánásmódban részesül, valószinüleg nem lesz szükség sem agyonlövésre, sem kikötésre!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nanananana! *(Derültség.)*

Darányi Ferencz: Kérem, t. ház, nem-e kigyó-politika ez?

Azt mondta a t. miniszter ur a magyar nyelvre nézve, hogy hiszen már van bizonyos intézkedés az iskolában, hogy ezt az ifjak elsajátitsák, mert Ausztriában is a katonai iskolákban vannak u. n. magyar társalgási órák.

Kubik Béla: Vakulj magyar! *(Derültség jobbfelől.)*

Darányi Ferencz: Én köszönettel honorálom a miniszter urnak, hogy ez iránt volt oly kegyes a közös hadügyminiszterrel egyetértően intézkedni, azonban ez engem még nem elégit ki. Nekem nem az szükséges, hogy egyes társalgási órák legyenek, hanem az szükséges, hogy azok az ifjak megtanuljanak ugy magyarul, mint ahogy én beszélem a magyar nyelvet, mert csak akkor lehet jó katona Magyarországon, ha a magyar nyelvet tökéletesen birja.

Azt is mondta a t. miniszter ur — ezt már közbeszólásképen jegyezte meg Komjáthy Béla t. képviselőtársam beszédére — hogy melyik nemzet akarja a katonai létszámot felemelni és a katonai költségeket megszavazni?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ok nélkül!

Darányi Ferencz: . . . vagyis, hogy egyik sem akarja, tehát a magyar sem akarja, tehát ő mint magyar képviselő szintén nem akarja, mert a nyilatkozatában ez impliczite benne van. Hát én ezt a kijelentését a t. miniszter urnak szintén köszönettel honorálom, hogy olyan szives volt nekünk őszintén megnyilatkozni és tudomásunkra juttatni, hogy igenis ő se akarja, a mint mi nem akarjuk, mert egyáltalában magyar ember nem akarhatja sem a katonai létszám felemelését, sem a költségek szaporitását.

Most már azonban, t. ház, azt kérdezem én, hogy ha a t. miniszter ur nem mint katonaminiszter, de mint képviselő, mint magyar ember nem akarja ezt, honnan tudja a lelkiismeretével összeegyeztetni, hogy mint miniszter mégis ilyen javaslatot terjesztett be. Ennek csak egy magyarázata van, hogy kényszerhelyzet előtt áll, a mint maga is megmondta, de ezt a kényszert nem a nemzetnek az óhaja, nem a nemzetnek a szüksége szülte, mert ha az szülte volna, akkor ott állnánk mi a leglelkesebben a törvény megalkotásánál, de kényszerhelyzet szülte, Bécsből kapta az utasitást. Már pedig magyar miniszternek Bécsből soh'se szabad utasitást elfogadni, onnan meriteni a nemzeti szükségleteket, mert ha ez a hadsereg közösnek is van nevezve, azért a törvény és ős jogainknál fogva az magyar hadsereg, magyar hadsereg felett pedig csak Magyarország, csak a magyar nemzet, csak mi dirigálhatunk és nem Bécs.

Most leszek bátor áttérni, — hogy a kormány politikáját tovább czáfolhassam — Hieronymi t. képviselőtársamnak imént elhangzott tetszetős beszédére is. *(Halljuk! Halljuk! a néppárton. Felkiáltások jobbfelől: Nagyon jól beszélt!)* Ő azt mondta a hadseregre nézve, illetve a hadsereg nyelvére nézve, hogy igaz, hogy a hadsereg a törvénynél fogva magyar, de minket az mégsem bánthat, ha németül vezénylik és e mellett az szolgált érvül, — a mit az ellenzéki padokról is sokszor felhoztak, — hogy mikor szorul a kapcza, magyar jelszóval viszik a fiukat előre, mert szivesebben mennek, mint a német szóra. Azt mondja erre Hieronymi t. képviselőtársam, hogy különbség van a lelkesedés és a vezényzó között; tehát a vezényszó lehet német, az nem bánt, az nem alterál minket, de mikor lelkesedni kell, akkor magyarul lelkesedjenek. Hát kérem, ez szofizma, a mivel szolgálatot akart tenni t. képviselőtársunk a kormánynak, a mely szofizmát azonban az egyenes magyar észjárás be nem veszi.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Érteni kell a dolgot! Gabányi érti!

Kubik Béla: Ez gimplifogás!

Darányi Ferencz: Azt is mondta t. képviselőtársunk, Hieronymi Károly, hogy a szabadelvü pártot, a kormánypártot tőrbe csalja, — hogy ma nem a költségek megszavazásáról van szó, tehát ne beszéljünk a dolog pénzügyi oldaláról, hanem csak arról van szó, hogy a nagyhatalmi állás — ez az örökösen hangoztatott frázis — megköveteli a katonai létszám felemelését, tehát emeljük is fel a katonai létszámot, hanem ma még költségekről ne beszéljünk, az még a jövő titka, majd ha annak tárgyalása következik, módjában lesz a képviselőháznak mérlegelni, hogy mit lehet és mit nem a nemzet sérelme nélkül megszavazni.

Nohát, t. képviselőház, Hieronymi t. képviselőtársamnak ez a logikája épen olyan szofizma, mint az, a melyre az előbb rámutattam.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Meg is fogják szavazni. *(Felkiáltások balfelől: Mi nem!)*

Darányi Ferencz: Ebből önként következnék az a kötelessége a képviselőháznak, hogy majdan a reá forditandó költségeket is megszavazza; hát hogy lehet igy felállitani a kérdést, hogy ne beszéljünk még arról, az a jövő dolga, ma csak arról beszéljünk, felemeljük-e a katonai létszámot. Ez az, a mit én előbb kigyó névvel jeleztem, ez az a politika, a mely csúszik, mászik, a mely nem egyenes irányban halad, *(Tetszés és helyeslés a baloldalon és a néppárton.)* a mely igy akarja lépre vinni a nemzetet.

Kecskeméthy Ferencz: Ámitás.

Darányi Ferencz: Hát, t. képviselőház, én ennek a szomoru, ennek a kétszinü, fekete-sárga politikának nem akarok részese lenni, nem akarom ezt támogatni, én ahhoz sem vér-, sem pénzadót nem adok és igy magam részéről a törvényjavaslatot el nem fogadom, de kérem a t. házat, méltóztassék határozati javaslatunkat, a melyet a párt nevében Rakovszky István t. képviselőtársunk benyujtott, elfogadni. *(Élénk helyeslés és tetszés a néppárton és a szélsőbaloldalon. A szónokot többen üdvözlik.)*

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Folytatjuk a tanácskozást.

Szólásra ki következik?

Endrey Gyula jegyző: Bakonyi Samu!

Bakonyi Samu: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ugyan ki tagadhatná, hogy tárgyalásaink során olyan pontra értünk, a melyen a magyar törvényhozónak nehéz harczot kell önmagával vívnia. E harcz nehéz voltát bizonyitotta az imént a t. többségnek egy olyan kiváló tagja, mint a milyen Hieronymi t. képviselőtársunk, a kinek ez a lelki harcz egész érvelésén végigvonul.

T. képviselőház! Hieronymi igen tisztelt képviselőtársunk azért vett részt a vitában, ezt szemmel láthatólag tapasztalhatta mindenki, a ki az ő a fejtegetéseit a személyét megillető figyelemmel kisérte — hogy czáfolatot mondjon Komjáthy Béla igen tisztelt képviselőtársam tegnapi számcsoportositására, azokra az érvekre, a melyekkel ő a költségvetésekből és a zárszámadásokból bizonyitotta be meggyőződésem szerint azt, hogy ezt a javaslatot magának a t. többségnek sem volna szabad elfogadni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én, t. képviselőház, nem tartanám a magam részéről egészen ildomosnak, hogy tudva azt, miszerint Komjáthy Béla t. képviselőtársamat zárszó illeti meg, az őt illető érvelésével Hieronymi Károly t. képviselőtársamnak én foglalkozzam. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én érveinek e csoportjából egyetlenegyre kivánok csak válaszolni, mert az összefüggésben van saját igénytelen felfogásommal. Annyit t. i. Hieronymi Károly igen t. képviselőtársam fejtegetéséből konstatálhatunk már ma is itt ezeken a padokon, hogy ő nyilt beismerést tett előttünk, azt a beismerést nevezetesen, hogy a t. többség tagjai nincsenek alaposan tájékoztatva ama terhek lényege, mennyiségére nézve, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a melyeket ennek a javaslatnak elfogadása az országra fog háritani. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ehhez a kijelentéshez füzi azt a megjegyzést, a mely helyzetének, az ellenünk vivott harcznak nehéz voltát meggyőződésem szerint még élénkebben megvilágitja, azt a kijelentést, a mely akként hangzik: »igy tehát én sem tehetek egyebet, mint azt, hogy kombinációkba bocsátkozzam.«

Ha ez a beismerés, t. ház, a miben kételkedni okom egyáltalán nem lehet, őszinte, a mit különben a kijelentésnek nyiltsága is feltétlenül igazol, akkor t. képviselőtársam, ebből csak egy dolog következik, az én meggyőződésem szerint, Hieronymi Károly t. képviselőtársamra és a t. többség azon tagjaira nézve, a kik az ő fejtegetéseit honorálták, az t. i., hogy méltóztassanak elfogadni a mi pártunk részéről benyujtott azt a határozati javaslatot, a mely módot ad a t. képviselőháznak, a t. többségnek arra, hogy magának igenis alapos tájékozást szerezzen, azokat a terheket illetőleg, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a melyeket ez a javaslat a nemzetre fog háritani, és a mely határozati javaslatnak ha eleget tesz a t. kormány, a ház utasitása következtében, akkor igenis egyebet kell tennie, meggyőződésem szerint, Hieronymi Károly igen t. képviselőtársamnak; nem kombinációkba kell bocsátkoznia, hanem e javaslatok megszavazását kell megtagadnia. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Hieronymi Károly t. képviselőtársam szemünkre veti azt, hogy a delegációnak eljárásával szemben, a melynek során t. i. megállapit-

tatott a taraczküteg-osztályok részére kivánt legénységre szükséges költség, mi azt mondjuk, hogy ez az eljárás nem felel meg a törvénynek; azt mondja Hieronymi Károly t. képviselőtársam, a nélkül, hogy nyiltan czáfolná e felfogásunkat, hogy ime most megforditva áll a dolog, most előbb kéri a kormány közvetlenül a törvényhozástól a létszám felemelését, azután fogja a költségeket kérni a delegácziótól, hát mi ezt is törvénytelennek tartjuk?

Nem fogadhatom el a szemrehányást, t. képviselőház, mert fenn kell tartanom a magam részéről igenis azt a felfogást, hogy a delegáczió ebben a kérdésben nem követte azt az eljárást, a mely egyedül felel meg a törvénynek, t. i. az én igénytelen nézetem szerint oly kérdésekkel még költség megállapitásának alakjában sincs joga a delegácziónak foglalkozni, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mely kérdések az 1867 : XII. törvényczikk által határozottan a törvényhozásnak, a magyar országgyülésnek jogkörébe vannak utalva. *(Igaz! Ugy van! a szelsőbaloldalon.)*

A mi t. i. a védelmi rendszer kérdését illeti, a melynek kétségtelenül egyik lényeges alkotó része a létszám megállapitása, pláne a jelen, illetve abban az esetben, a mely esetben a delegáczó foglalkozott a költség megállapitásával, a mely költségmegállapitás még a szolgálati időt is érintette, mert hiszen arról volt szó, hogy a póttartalékosok fognak behivatni szolgálattételre, a mi pedig a póttartalékosokra a törvényben meghatározott szolgálati idő felemelésével járt volna, ennek szabályozása pedig kétségtelenül kizárólag a törvényhozás jogkörének van a 67-es törvény által fentartva. Azzal védekezik ezen szemrehányással szemben a t. többség, hogy nem követett el törvénysértést, mert hiszen csak feltételes volt a határozata. Hát kérdem, van-e a delegácziónak egyáltalában olyan költségmegállapitó határozata, a mely nem feltételes? Hiszen azok a költségek, melyeket a delegáczió megállapit, hogyan kerülnek a törvénybe? Természetesen csak ugy, ha a magyar törvényhozás azokat beilleszti, tehát mindig ettől a feltételtől függnek. Ez tehát kimentéséül, törvényesitéséül ennek az eljárásnak abszolute nem szolgálhat. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De mikor szembeállitja a mai helyzetet a mult év végén fennállott helyzettel ezen kérdést illetőleg Hieronymi igen t. képviselőtársunk, hogy t. i. most megforditva áll az, én nem fogadhatom el az ellentétet a két helyzet közt, mert hiszen ezek a tövényjavaslatok nem most nyujtattak be, hanem akkor, mikor a költség a delegáczió által már megállapittatott, ennélfogva igenis áll az, hogy a delegáczió idő előtt, mielőtt az erre egyedül jogosult és illetékes törvényhozás foglalkozott volna a védelmi rendszert érintő ezen kérdésekkel, átlépte a maga hatáskörét, és költségmegállapitás alakjában magához ragadta a per eminentiam a törvényhozást illető jogot. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Egyébiránt pedig, hogy mennyire tarthatatlan ez az érvelés, azt az is mutatja, hogy a véderő-bizottságban egyik érv gyanánt szerepelt, sőt ma is érv gyanánt szerepel a t. előadó urnak az előterjesztésében, hogy a delegáczió már megállapitotta a költségeknek egy részét, a melyekre vonatkozólag mi most a létszámmegállapitással és az ujonczlétszám felemelésével foglalkozunk. Mindig igy vagyunk ezekben a kérdésekben t. ház, a delegáczió határozatait mindig mint fait accompli-t állitják elénk és akkor aztán hiába küzdünk a t. többség erős pártfegyelme folytán, hogy azt a feltételt, melytől függ minden határozata a delegácziónak, a nemzet javára érvényesitsük. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja Hieronymi igen t. képviselőtársam, hogy a mikor ő a létszámemelést megszavazza, nincs kötve a tekintetben, hogy a delegácziónak a költség megállapitását megszavazza-e vagy nem. Hát én nagyon kiváncsi vagyok arra, t. ház, vajjon mikor majd a delegácziónak ez a kérdés a következő költségvetés tárgyalása alkalmával előkerül, Hieronymi t. képviselőtársam a magatartásával csakugyan bizonyitani fogja-e azt, hogy ő nincs kötve itteni szavazatával és felszólalásával a tekintetben, hogy a delegácziónak a most felemelt létszám költségeit megszavazza. A jövő majd megmutatja, én azt hiszem, hogy Hieronymi t. képviselőtársam mindenesetre sokkal konzekvensebb támogatója a hadügyi kormánynak, semhogy magát mostani magatartásával lekötve ne tartaná.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Majd ő tudja, mit csináljon!

Kubik Béla: Keveselni fogja bizonyára!

Thaly Kálmán: Miniszter akar lenni! *(Zaj.)*

Bakonyi Samu: A ki figyelemmel kiséri a delegáczió tárgyalásait, az bizonyithatja azon észrevételem igazságát, hogy készebb, odaadóbb, áldozatra hajlandóbb támasza a hadügyi kormánynak a delegácziónak alig akad, mint épen Hieronymi igen t. képviselőtársam. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Egy hang: Münnich is!)* Mások is, de a versenyt vele az én igénytelen tudomásom szerint ki nem állotta senki sem. *(Felkiáltások a szelsőbaloldalon: Münnich!)* Engem minden tiszteletem mellett, melylyel az ő személye iránt viseltetem, mai magatartása épen ezért egyáltalában meg nem lepett.

Thaly Kálmán: Tegyen ugy, mint Zichy Jenő! Egyik exczellenczias ur menjen a másik után!

Kubik Béla: Én azt vártam!

Bakonyi Samu: Egy dolog azonban meglepett mégis. Azon magatartás után, melyet szerencsém volt szemlélni ma is, Hieronymi t. képviselőtársam a maga felfogásának támogatására elibünk idézi azon időknek szellemét, mely idők

szellemének helyes felfogásával nem ülhetne meggyőződésem szerint ott, önök között, és nem érvelhetne ugy, a mint ma érvelt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ő nevezetesen figyelmeztetett bennünket, hogy nagyon jól fontoljuk meg Európa államainak erőviszonyait, mert, ugymond, volt idő, mikor a nemzet a veszélyeket kicsinyelte, s mi lett a vége? Katasztrófa. Gondolom, hogy ezzel a 48—49-iki időkre célzott.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ő nem! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: 1866-ra! Abban igaza volt!)*

Bakonyi Samu: Abba a nemzetnek semmi beleszólása nem volt. Sőt én azt hiszem, hogy épen az, hogy beleszólása nem volt, ez volt egyik tényezője az 1866-iki katasztrófának, melyet Hieronymi t. képviselőtársunk — ha ugyan erre célzott — ugy látszik, a t. honvédelmi miniszter ur helyeslése mellett érv gyanánt hozott fel a tekintetben, hogy a nemzet nem fontolta meg kellően a maga erejét.

Hanem, ha csakugyan ama dicső idők szellemét idézte fel, én e tekintetben hajlandó vagyok őt követni. Azonban a konzekvenczia, a melyet én levonok, aligha lesz az, a melyet ő levon. Nevezetesen, ha azokat az örök tanulságokat meg akarjuk állapitani, melyeket amaz ép oly dicső, mint szomoru idők teremtettek, akkor azokból is a helyzetnek egészen más felismerése következik, mint a melyet Hieronymi t. képviselőtársunk részéről tapasztaltunk. Ezen tanulságokból nekünk fel kell ismernünk, hogy nekünk nemcsak külső ellenség ellen kell védelemre készülnünk, mert nekünk egy állandó, egy konok, szivós kitartásu ellenségünk van abban a kapcsolatban, melybe bennünket az önök akarata oly mérték szerint szorit bele, mely mértéket törvényeink az én meggyőződésem szerint nem állapitottak meg erre a kapcsolatra. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőtársam azonban pártállásánál fogva hivatva érzi magát . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Meggyőződésénél fogva! *(Ellenmondás és derültség a szélsőbaloldalon.)*

Bakonyi Samu: Nem tételezem fel, hogy ebben a t. házban lehessen képviselő, ki valamely párthoz nem meggyőződésből csatlakoznék; ha a t. miniszter ur máskép tudja, ez bizonyára nem az ő álláspontjának igazságát bizonyitná.

Barta Ödön: Ez a kölcsönös védelem! *(Derültség.)*

Bakonyi Samu: Azt mondja nevezetesen és erre pártállásánál és meggyőződésénél fogva érzi magát kötelezve, — hogy ugy gondolja, hogy a magyar hadsereg nemzeti volta az 1867. évi XII. t.-czikkben eléggé ki van domboritva. Hogy mennyiben, milyen mértékben lehet ezt igazság gyanánt elfogadni, arra majd leszek bátor később rátérni.

Egy becses dolog azonban van ebben a kijelentésben, nevezetesen az az állitás, annak az elfogadása, hogy t. i. a magyar hadsereget, mint intézményt a 67-es felfogás szerint is el lehet képzelni, hogy a 67-es felfogás is teljes mértékben konczedálja a magyar hadsereget, mint intézményt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mikor azonban mi állitottuk ezt ezen az oldalon és a mikor mi hivatkoztunk az 1867 : XII. t.-czikk 11. §-ára, a mely — mint Hieronymi t. képviselőtársunk helyesen idézi — a magyar hadsereget kifejezetten magában foglalja, mi történt akkor az önök részéről, t. túloldal? Az, hogy nemsokára felállott az igen t. miniszterelnök ur és Deák Ferencz örökségére hivatkozva, Deák Ferencznek 1868-iki beszédét idézve, abból, hogy az 1868-iki törvény nem használja a »magyar hadsereg« kifejezést, helytelen értelmezéssel azt következtette, hogy tehát az 1867 : XII. t.-czikknek az a kijelentése, a melyet érvényben állónak elismer Hieronymi igen t. képviselőtársam, ma már tulajdonképen fenn nem áll.

Igaz, t. képviselőház, az 1868 : XL. t.-czikkben ez a kifejezés, hogy »magyar hadsereg«, használva nincs. Azonban nehogy e tekintetben tévedés maradjon fenn olyan tekintélynek a hatása alatt, olyan közjogi tekintélynek a sulya alatt, mint a milyen az igen t. miniszterelnök ur, én nagyon egyszerü dolgot fogok ennek ellenébe vetni. *(Halljuk! Halljuk!)* Nevezetesen utalok magára az 1868 : XL. törvényczikknek ugyancsak 11. §-ára, a melyben szóról-szóra ezek foglaltatnak: »A monarchia közös védelmére szükséges szárazföldi és tengeri hadsereg az 1867 : XII. t.-cz. 11., 12., 13. és 14. §-ában foglalt alkotmányos jogok alapján azok fentartása mellett«. Ezekben a hivatkozásokban tehát senki kétségbe nem vonhatja, hogy az 1868 : XL. t.-czikk és az 1868-iki véderőtörvény is a magyar hadsereget kifejezetten fentartja. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mint a közös hadsereg kiegészitő részét!

Bakonyi Samu: Azt mondja azonban Hieronymi igen t. képviselőtársam, hogy igaz, hogy ha mi magyar hadsereget akarunk, s azt mint intézményt életre akarjuk hivni, ezt a jogot a törvény nekünk biztositotta — és én kimutattam, hogy a következő törvény fentartotta, — azonban ez azért nem lehet, mert ehhez első sorban magyar emberekből kellene a hadseregnek állania és magyar tiszti karnak kellene a magyar legénység élén állania. Ez azonban lehetetlen — ugymond Hieronimy igen t. képviselőtársam — ez idő szerint, hiszen a magyar tisztikarnak száma nincsen arányban a magyar legénység számával. Azt mondja, hogy akadályai ennek csupa szubjektiv okok. Hát, t. képviselőház, nem akarom az ő statisztikai adatainak az igaz voltát kétségbe vonni; ha azonban az okokat keresem, akkor a szubjektiv okokon kivül én igenis tudok találni más objektiv okot is, mint a milyeneket ő hozott fel; nevezetesen én azt kérdem, hogyan lehessen kivánni a magyar társadalomnak intelli-

gencziájától, a mely a maga magyarságát nem akarja más tekinteteknek alárendelni, a mely az anyanyelvhez való szivós ragaszkodással nem akarja kitenni magát annak, hogy a magyar nyelv használata miatt a közös hadseregben reá görbe szemmel nézzenek...

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Senki! *(Zajos ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Babó Mihály: Nem megy előre, a melyik magyarul beszél!

Benedek János: Meg is tiltják a tiszteknek, hogy magyarul beszéljenek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Bakonyi Samu ... a mely nem akarja azt a megaláztatást, azt a kicsinylést elszenvedni, a melynek ki van téve magyarsága miatt, mondom, hogyan lehet kivánni a magyar társadalomnak intelligenciájától, hogy oda tóduljon ennek a hadseregnek tisztikarába? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mesebeszéd!

Bakonyi Samu: De jó, elfogadom egy pillanatra az érvelés egyszerüsitése kedvéért azt, hogy e tekintetben ma már haladás mutatkozik, mert hiszen van három magyar tannyelvü katonatisztképző-intézetünk és azután a honvédelmi miniszter ur is bizonyitja előttünk, hogy e tekintetben olyan messze jutottunk már, hogy nemcsak itt, hanem Ausztriában is kell magyarul tanulni a tiszti növendékeknek.

Hát én nem tudom, mióta van ez igy, hogy ott tanitják a magyar nyelvet, de azt tudom, hogy 35 esztendő óta ezen a téren, a legutolsó néhány esztendőt megelőzőleg legalább, abszolute semmi sem történt. Méltóztattak volna t. kormány és t. többség a rendelkezésükre állott idő alatt azon lenni minden erejükkel, a melyet nem korlátolt semmiféle tényező, a melyet a nemzet ellenállása sem gyengitett, sőt követelése fokoztatott, méltóztattak volna azon lenni kötelességük szerint, hogy a magyar uyelvü tisztképzés minél nagyobb mérveket öltsön a hadseregben, akkor talán nem állithatná azt Hieronymi igen t. képviselőtársunk, hogy az az akadálya van a magyar hadsereg felállitásának, mert nincsen magyar tisztikar.

Tovább folytatva velünk szemben érvelését, azt mondja Hieronymi t. képviselőtársunk, hogy a vezényszó kérdése nem a lelkesedésnek tényezője, a vezényszó nem egyéb, mint a fegyelemnek kérdése. Hát a nélkül, hogy ezen állitás tartalmi igazságának taglalásába bocsátkoznám, csak egyet kérdek: hogy ha csakugyan — a mit én is elismerek — a legfontosabb követelmények egyike, a melyet a hadsereggel szemben fel lehet állitani, a fegyelem, vajjon ezt a fegyelmet fokozni vagy csökkenteni alkalmas-e az a körülmény, hogy a legénység azokat a parancsszavakat, a melyek szerint neki cselekednie kell, nem az általa értett nyelven kapja, hanem olyan nyelven, a melyet nehezen lehet az ő fejébe verni, a mely szivének, lelkének, agyának egyaránt idegen? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt hiszem, a katonaságnál feltétlenül szükséges fegyelmet annál hatályosabban lehet kifejteni, — hogyha ennek a fegyelemnek tényezője az a vezényszó, — minél közelebb férünk azzal a legénységnek lelkéhez, tehát Magyarországon a magyar nemzet nyelvén. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Igen tanulságos előadását azzal fejezi be azután Hieronymi igen t. képviselőtársunk, hogy nem szabad nekünk a tőlünk kivánt áldozatoktól visszariadnunk, hiszen meg kell ezeket hoznunk azért, hogy kulturánkat kifejthessük. Az igen t. képviselőtársam épen mai beszédének első részével bizonyitotta be, saját szempontjából minden esetre igen fényesen, hogy ő milyen nagyszabásu pénzügyi kapaczitás. Hát én felkérem őt, hogy épen azért kegyeskedjék csak azokat a budget- és zárszámadási összehasonlitó tanulmányokat arra a térre is kiterjeszteni, hogy ama mindinkább fokozódó áldozatoknak sulya alatt, a melyek alatt 35 év óta görnyed a nemzet, a melyeknek fokozását is épen kulturánk fejlesztése érdekében kéri tőlünk Hieronymi t. képviselőtársunk is, vajjon mennyit áldozott ez a nemzet közvetlenül kulturájának fejlesztésére és mennyit áldozott a hadügynek fejlesztésére? És hogy ha az ő pénzügyi zsenijével ezt az összehasonlitást eszközölni fogja, majd rá fog jönni, hogy ezek az áldozatok kulturánknak életerejét szívják el, hogy ezen áldozatok épen azok, a melyek miatt kulturánkat ki nem fejleszthetjük. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hiszen az a lelkesedés, a melyet hallani olyan gyakran van alkalmunk a t. többség részéről, a hadügyi áldozatok indokolása mellett, nem egyéb, mint ama régi latin költő, Ennius, gúnyos jellemzésének az igazolása, a ki azt mondja: »Hostem dum fugeret, se Fannius ipse peremit.« Persze itt nem arról van szó, hogy az ellenség elől elfussunk, hanem szó van az ellenségtől való védekezésről. Hanem azt kérdezi azután Ennius: »Hic rogo non furor est ne moriare mori?« Vajjon nem eszeveszettség-e? — bocsánat ezen kifejezésért, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* de a forditás hűsége ugy kivánja — önmagunkat megölni, hogy meg ne haljunk? Már pedig, t. képviselőház, majd hogyha nemsokára megvilágitom az én igénytelen tanulmányaim eredményével azt, hogy micsoda arány van a kultura kifejlesztése érdekében hozott katonai áldozatok tekintetében Magyarország és hozzáteszem, az Ausztria által hozott áldozatok és ama nagyhatalmak által hozott áldozatok között, a melyekkel való lépéstartást kivánja tőlünk a t. előadó és kivánja a t. honvédelmi miniszter ur, akkor ezen összehasonlitásból, ezen arány megállapitásából méltóztatnak majd belátni, hogy az a haladás, a melyet ezen a téren mutatunk, igazán nem vezet egyébhez, mint hogy kulturánkat nem fejlesztjük, hanem megöljük.

Abból indultam ki beszédemnek elején, hogy abban a küzdelemben, a melyet mi most vívunk egymással, a magyar törvényhozónak nehéz harczot kell magával megküzdeni. Ez a nehézsége a harcznak pedig abból következik, mert meggyőződése szerint a nemzeti védelemnek kérdéseiben az érzelmi és az értelmi okoknak teljes harmoniája szükséges. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezt pedig minálunk nemcsak ápolni kell, hanem még ezentul kell megteremteni, hiszen a multnak mennyi keserü tanusága igazolja azt, hogy ez az érzelmi egység nem volt meg, és hogy ezt az ellentétet milyen jogosulatlanul, mennyire vesztünkre táplálta a hatalom. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Már pedig a mi helyzetünkben, a melynek a jövőben annyi nehéz problémája áll előttünk, szakitani kell ezen felfogással és arra kell törekedni, hogy ezt a harmoniát minden lehető erővel helyreállitsuk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy megvan-e ez a harmonia vagy nincs, azzal én túlságosan nem akarok foglalkozni, csak rámutatok egyes dolgokra, a melyek már a jelen vita folyamán is felmerültek.

A legelső szerintem az a körülmény, hogy a magyar ezredek legénysége és tisztikara a magyar alkotmányra, a magyar törvényekre esküt tenni nem köteles. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És ezen óriási sérelem, ellenében azzal védekezett a véderő-bizottságban a hon védelmi miniszter ur, hogy a kivánt eskü egészen felesleges, hiszen a magyar csapatok legénysége és tisztikara esküt tesz a közös hadur iránti hűségre, a király pedig esküt tesz a magyar törvényekre, a legfelsőbb hadur iránt tett esküben tehát implicite benne van a magyar törvényekre letett eskü is.

Bocsánatot kérek, én ennek az elméleti helytelenségét nem akarom most vita tárgyává tenni, hanem csak rámutatok egy oly eshetőségre, a melynek ismétlődését nem zárhatná ki a miniszter ur, nevezetesen arra az eshetőségre, hogy az, a ki a magyar király trónjára a trón-öröklési törvények szerint következik, elfoglalja a trónt és nem teszi le az esküt, a melyet törvényeink a magyar királytól megkövetelnek. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem volt rá példa elég?)*

A miniszter ur a fejét rázza? Hiszen a honvédelmi miniszter ur értékes bizonyságait nyujtotta annak, hogy alapos tanulmány tárgyává tette a magyar közjogot és a magyar történelmet. Hát akkor miért rázza a fejét, hiszen tanulmányai során bizonyára rájött arra, hogy nem is olyan régen volt, nem II. Józsefről beszélek, hanem most uralkodó királyunkról, a kivel ugy töltötte be a trónt a dinasztia, igaz, hogy a magyar nemzet hozzájárulása nélkül, hogy nem tett esküt a magyar törvényekre! *(Ugy van! Igaz! a szélsőbaloldalon.)* De a honvédelmi miniszter ur közjogi tudását hivom fel, hogy igazolja az én felfogásom helyes voltát, nézze meg, mit mond az 1791 : III. t.-cz. Nem azt rendeli-e, *(Zaj. Elnök csenget.)* hogy a király trónralépésétől számitott hat hónapra köteles csak az esküt letenni?

Azt hiszem, senki sincsen közöttünk, a ki a történelem bizonyos véres tanuságainak ismétlődéseit óhajtaná; de a történelem bizonyitja azt, hogy az események gyakran ismétlődnek és ha megint olyan helyzetbe jutunk, mint a milyenbe már jutottunk, hogy állunk majd akkor azzal a felfogással, a melylyel a honvédelmi miniszter ur czáfolni akarja a mi követelésünket, hogy t. i. a legfőbb hadurnak letett eskü magában foglalja a magyar törvényekre letett esküt is, holott a legfelsőbb hadur esetleg nem tett, vagy nem is akart esküt tenni a magyar alkotmányra?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Rég elmult idők azok! *(Zajos ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Bakonyi Samu: 35 esztendeje, és hogy ez milyen kevés, azt maga a t. honvédelmi miniszter ur bizonyitotta tegnapelőtti beszédében, mert hiszen 35 esztendő óta folytatott hosszas tanulmányokról számol be nekünk, a melyek azonban még nem jutottak odáig, hogy azok eredményét magunk előtt láthatnánk. Ime tehát, épen a t. honvédelmi miniszter urnak nem is lenne szabad ezt az időt olyan nagyon hosszunak mondani. De hogyha ő régmult időkről beszélt, én nem térek ki ez elől sem, s hivatkozom, az ő felfogásának magyar nemzeti szempontból való helytelenségét bizonyitandó, azon időkre, a melyekre Hieronymi t. képviselőtársam is czélzott, a mint ezt beszédéből kivettem. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

1848-ban a magyar katonaságnak jelentékeny része azokból került ki, a kik esküt tettek a legfőbb hadurnak. Mikor azután a viszonyok ugy változtak, hogy ezen katonaságnak a magyar törvények védelmére kellett fegyvert fognia és a horvát betörések ellen kellett az országot megvédenie: akkor milyen példákra találunk? *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Teleki Ádám tábornok, mikor a magyar kormány őt kötelezte arra, hogy menjen Jellačič ellen, azzal védekezett — és ki is jelentette Csányinak, a magyar kormánybiztosnak — hogy ő Jellačič ellen harczolni egyáltalán nem fog, mert őt vele együtt »ugyanazon eskü kötelezi a fejedelem iránt.« Nohát ime ugyanazon eskü! Vajjon ha azok az egyáltalán nem kivánt idők ismétlődni találnának: kérdem, ugyanaz az eskü, a melyet a legfőbb hadurnak letesznek, kötelezi-e ezen felfogás szerint a magyar katonatiszteket, a magyar tábornoki kart arra, hogy a magyar törvények védelmére is harczba szálljon? Az én meggyőződésem szerint igen.

Azonban itt nem felfogásokról van szó; nekünk törvényes garanczia kell, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és épen

ezért a magunk részéről soha egy pillanatra sem szününk meg hangoztatni, hogy a legkevesebb, a mit meg kell tennie az igen t. kormánynak — ha igaz az, a mit a honvédelmi miniszter ur nemcsak a maga, hanem a közös hadügyminiszter részéről mondott, hogy t. i. az nem akar elzárkózni a nemzeti követelmények elől — mondom, a legkevesebb annak a törvénybe iktatása, hogy a magyar hadcsapatoknak ugy legénysége, mint tisztikara, valamint az azok fölé rendelt parancsnokok is a magyar törvényekre letegyék az esküt. *(Tetszés és helyeslés a baloldalon.)* És mert én ezt egyik legfontosabb kérdésnek tekintem a most szőnyegen levő kérdések között, ennek megoldására határozati javaslatot vagyok bátor benyujtani, a mely a következőképen hangzik *(olvassa)*: »Határozza el a képviselőház, miszerint utasitja a kormányt, hogy addig is, mig az önálló magyar hadsereg felállittatik, sürgősen terjeszszen a ház elé törvényjavaslatot az iránt, hogy a magyar ezredek tisztikara és legénysége, ugyszintén a föléje rendelt összes felsőbb parancsnokok a magyar állam törvényeire esküt tegyenek.« *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Ha pénzünk jó, alkotmányunk is jó! *(Zaj.)*

Bakonyi Samu: Ez nem uj dolog részünkről; hanem meglehetősen uj dolog a 48-ikit megelőző törvényhozások magatartásával szemben a mostani t. többség részéről az a konokság, a melylyel ezen kivánalmunk teljesitésének utjába áll, mert a régibb törvényhozások e tekintetben egészen más alapon állottak. *(Ugy van! Igaz! a baloldalon.)* Méltóztassék csak t. miniszter ur — ha eddig nem tette volna — a maga közjogi és történelmi tanulmányait kiterjeszteni például az 1791-iki országgyülésnek irományaira is. Ott a koronázási diplomának tervezetében mi foglaltatik? *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Egyéb kivánságok mellett, a melyek a mi követeléseink között — fájdalom — még mindig helyt foglalnak, mert még mindig nincsen kilátásunk azok megvalósitására, foglaltatik nevezetesen az a követelés, hogy a katonaság esküt tegyen a magyar törvényekre, mert hogyha azt nem tenné: »pro hoste tenebitur«, vagyis különben ellenségnek fogják tekinteni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én felhivom a t. többséget, ne tagadja meg ezeket a tradicziókat! Fogadja el a mi határozati javaslatunkat, mert csak annak elfogadásával fogja fedni a t. miniszter urnak azt a kijelentését, hogy a hadügyi kormány nem zárkózik el a nemzeti követelések elől. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez csak frázis! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Bakonyi Samu: De, t. ház, hogyan lehetne meg az a részünkről követelt érzelmi és értelmi egység, a melyet szükségesnek elismert a t. többség is, mikor a mellett, hogy a hadseregnek tagjai esküt sem tesznek a magyar törvényekre, a mellett ennek a hadseregnek a nyelve is teljesen idegen a mi nyelvünktől. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A t. honvédelmi miniszter ur ezzel szemben azt fogja mondani, hogy czélszerüségi okokból — a tegnapi felszólalásában igy fejezte ki magát — a nyelvkérdésben való intézkedés jogát a nemzet a Felségre ruházta. Nos, az a Felség, a kire, ha ugyan ráruházta — mert én tagadom, hogy valaha ráruházta volna a nyelv tekintetében való intézkedés jogát a nemzet — csak a magyar király lehet! A magyar állam szuverénitását kizárólag a magyar király hordozza. Erre a magyar királyra oly jogot, hogy a nemzet hadseregének nyelvévé idegen nyelvet tegyen, a nemzet soha, de soha nem ruházhatott. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De, még ha tette volna is — a mint hogy nem tette —...

Holló Lajos: Néphadsereget idegen nyelven vezényelni! Abszurdum!

Bakonyi Samu: ...akkor is a nemzetnek és e törvényhozásnak mindig joga volt és joga lesz a felségjogot vagy visszavenni, vagy korlátozni ugy, a mint az neki tetszik, a mint azt a nemzet érdekével és boldogságával meg tudja egyeztetni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A Felség beleegyezése mellett!

Holló Lajos: Nem szavazzuk meg az ujoncokat! Nem lesz ujoncz, akkor lehet német vezényszó!

Bakonyi Samu: Ámbár azt mondja a t. honvédelmi miniszter ur, — a mit én elfogadok, — hogy a Felség beleegyezésével, mert törvényt a nemzet természetesen a koronával együtt alkot, de ez az elv, a melyet én jogosultnak ismerek el, áll e törvényhozás másik tényezőjére is; áll a Felségre is. Ebből pedig az következik, — és ezért kár volt a honvédelmi miniszter urnak erre hivatkozni, — hogy a Felség az országgyülés világos beleegyezése nélkül jogot magára nem ruházhat, vagyis hogy az uralkodó a korona jogkörét túllépte. *(Ugy van! Ugy van! Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Törvényes uton való eljárás volt!

Holló Lajos: Nem vagyunk mi hitbizomány, kérem!

Bakonyi Samu: De miből deriválja a t. kormány ezt a felségjogot, a mely szerinte a vezényleti nyelv idegenségét is magában foglalja? Nincs rá törvény; hanem bizonyosan az 1867 : XII. t.-cz. 11. §-át értelmezi ekként, a mely a vezérletről és vezényletről beszél. Nos, én itt a szóval és a fogalommal való visszaélést látok. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Sokkal nagyobb mértékben meggyökeresedett ez már, semhogy én a magam gyenge erejének arrogálhatnám azt, hogy ezt a félreértést eloszlathassam; azonban kötelességemnek tartom hozzájárulni legalább annyira, a mennyire tő-

lem telik, ennek eloszlatásához. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mert mit mond a 11. §? A vezérletet és a vezényletet állitja egymással szembe. Nézzük, katonai szempontból mit jelent e két fogalom?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Egységes! Ne méltóztassék ezt a szót kihagyni!

Bakonyi Samu: Egységes vezérlet és vezénylet. Ha ez a felfogás igy igaz, hát jó, akkor nem vonatkozhatik egyébre, mint tisztán katonai meghatározásra, katonai megitélésre. Nevezetesen akkor meg kell vizsgálnunk, hogy mi a különbség a vezénylet és a vezérlet közt és ha ezt megvizsgáljuk, rá fogunk jönni, hogy a vezényletbe nincs belefoglalva a vezénylet nyelve is ugy, hogy a vezénylet nyelvének magyar volta ki volna zárva. A vezénylet nem egyéb, mint a stratégiai vezetés, a vezénylet nem egyéb, mint a taktikai vezetés. Már pedig azt, hogy a taktikai vezetést ne lehetne épen oly jól teljesiteni magyar nyelven a hadsereg egységének minden sérelme nélkül, a t. miniszter ur nekem soha sem fogja bebizonyitani, hanem igenis bebizonyitom én az ellenkezőt. Bebizonyitom azt a gyakorlattal és a magyar törvényhozás alkotásaival. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. miniszter ur a véderő-bizottságban ki akart bennünket és a nemzetet ábrándítani egy tévedésünkből, illuziónkból. *(Egy hang: Az csak előtte illuzió!)* Azt mondotta nevezetesen, hogy nagyon téves felfogás azt hinni, mintha a magyar törvényhozás a honvédség megalkotásával külön magyar nemzeti haderőt akart volna teremteni, a mely hivatva legyen az általunk követelt önálló magyar hadsereg magvául szolgálni. A t. honvédelmi miniszter ur szerint nem akart egyebet ez a nemzet a honvédség megalkotásával, mint a közös véderőnek egy olcsóbb és könnyebb kategoriáját létesiteni. Ezt méltóztatott mondani. No hát én tiltakozom ez ellen a felfogás ellen, mert ez csakugyan nagy kiábrándulásra vezetne. Nevezetesen arra, hogy a t. többség nem osztja Hieronymi igen t. képviselőtársunknak azt a fölfogását, a mely szerint a 67-es alkotás az önálló magyar hadsereghez való jogunkat fentartotta és a magyar törvényhozás ezen jognak megvalósitása felé a honvédség megalkotásával közeledni akart. A kiábrándulás persze nem a mienk, mert hiszen mi a t. többség magatartásából minduntalan kénytelenek vagyunk meggyőződni arról, hogy e tekintetben ellentétes a felfogása olyan illusztris tagjának a felfogásával, a minő Hieronymi Károly képviselő ur, hanem azoké, a kik a t. többség kebelében még a meggyőződés egységét keresik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A vita kedvéért azonban elfogadom a t. honvédelmi miniszter urnak ezt a felfogását. E szerint tehát nem egyéb a honvédség, mint a közös haderőnek olcsóbb és könnyebb kategóriája. A magyar törvényhozás a magyar honvédség vezényleti és szolgálati nyelvévé a magyar állam nyelvét tette meg. *(Élénk tetszés és helyeslés a szélsőbaloldalon. Egy hang: Nagyon ügyes!)* A t. honvédelmi miniszter ur szerint pedig azért nem lehet a magyar csapatokba behozni a magyar szolgálati és vezénynyelvet, mert az 1867 : XII. t.-cz. 11. §-a szerint ez ellenkezik az egységes vezérlet, az egységes vezénylet fogalmával. *(Zajos helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Erre tessék kadenciát mondani!

Bakonyi Samu: Ott van a honvédség kebelében a hetedik honvédkerület. Az ehhez tartozó horvát ezredeknek szolgálati és vezényleti nyelve a horvát. Árt-e ez? Ellentétben áll ez az egységes vezérlet és vezénylet követelményeivel? De vegyük tekintetbe azt is, hogy az ezred-kötelékeken felül — tudjuk nagyon jól — nincsen is kommandó, nincsen is vezényszó. A honvédségnek műszaki csapatai nincsenek, hanem a honvédség a hadosztályi beosztás szerint kapja a közös hadseregtől a tüzérséget. *(Élénk helyeslés és tetszés a szélsőbaloldalon.)* Annak vezényleti nyelve, miután a közös hadseregnek tartozik, német, és mégis együtt operál a magyar vezényleti nyelvvel biró honvédséggel. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Vicziálja ez, t. honvédelmi miniszter ur, az egységes vezényletet és vezérletet?

Én elvárom a t. honvédelmi miniszter urtól, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy ugy is, mint közjogász, de különösen, mint katona nekem ezt az ellentétet meg fogja magyarázni és engem ki fog tanitani felfogásom helytelenségéről.

Deák Ferencz működésében különböző epochákat lehet megkülönböztetni. Az ő működésében az az epocha, a melyet önök tesznek magukévá, ellentétben áll az én meggyőződésem szerint azzal, a melyet mi tartunk eszményünknek, de az az epocha, a melyre mi teljes joggal hivatkozunk a magunk működésében, az igenis megerősiti a mi érveinket. *(Halljuk! Halljuk!)* Igy pl. 1840-ben, abban a korszakban, mikor a magyar törvényhozás azzal szemben, a mit a hadügyi kormányzat követelt, nem volt olyan kész minden áldozatnak a meghozatalára, mint most Hieronymi Károly t. képviselőtársunk, abban a korszakban, 1840-ben Deák Ferencz azt mondja *(olvassa)*: »Mulhatlan feltétel gyanánt kivántuk mi az ujonczok ajánlásához kötni azt, a mit az 1830-ik évi országgyülés több ideig vitatott, hogy t. i. a magyar és véghelyi ezredeknél a kormányszavak magyarok legyenek« — a mai elnevezés szerint a vezényszavak, a kommandók — »és tisztek csak olyanok legyenek és lehessenek, a kik született magyarok és magyarul tudnak«.

Önöknél nagy divat, — a t. miniszterelnök ur tanitott meg bennünket reá — hogy mikép kell a mi nagyjainknak történeti egyéniségét ketté tördelni. Ketté tördelte Kossuth Lajos egyéniségét is. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én tehát kérem a t. miniszterelnök urat, hogyha ő Deák Ferencz egész politikai egyéni-

ségének harmonikus követője, akkor tegye magáévá Deák Ferencz politikai egyéniségének ezeket a posztulátumait is, a melyeket ő 1840-ben a magyar ezredek vezényleti és szolgálati nyelvéről irt. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

De hogy lehetne az érzelmi és értelmi harmónia meg a mi mai hadügyi szervezetünkben akkor, a mikor, mint mondám, sem magyar eskü, sem magyar vezénylet nincsen a magyar csapatoknál, de nincsen magyar zászló sem! A t. honvédelmi miniszter ur erre bizonyára megelégedetten mosolyog. Ezzel már tisztába jöttünk, mert hiszen kijelentette, hivatkozva a miniszterelnök urnak egy interpellációnkra adott válaszában foglaltakra, hogy foglalkozik a kérdéssel a hadügyi kormányzat, tanulmányozza a zászló kérdését, hogy az a mai közjogi helyzetnek megfelelő módon oldassék meg. En óvakodom attól, hogy a közvéleménybe kikerült megoldási módozatokat birálat tárgyává tegyem; fölösleges is az, mert én a magam részéről semmiféle olyan megoldást, a milyenekre irányuló kisérlettel ezek a tanulmányok foglalkoznak, megengedhetőnek nem tartok, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és pedig azért nem, mert én a zászlót, a czimert az állami szuverénitás külső kifejezőjének tekintem.

A t. miniszterelnök ur a maga közjogi tudásával bizonyára nem fog ezen felfogásnak, ezen tételnek czáfolatába bocsátkozni. Ha ez igaz, akkor talán igaz az is, hogy a magyar szuverén államnak czimere, zászlója semmiféle olyan kisérlet tárgyává nem tehető, a mely közösségbe foglalja azt egy másik állam zászlójával, egy másik állam czimerével. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert abban a kapcsolatban is, a melyet én és pártom Magyarország jövőjére üdvösnek nem tartunk, megvan a magyar államnak a szuverénitása. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De a közösségnek olyan kifejlesztése, mint a milyet kontemplál a t. miniszterelnök ur és a honvédelmi miniszter ur, mint a milyent konczedál a közös hadügyi kormány, én azt hiszem hogy Deák Ferencz közjogi felfogásával sem volna semmiféleképen összeegyeztethető. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azért, bár nem vagyok arra felhatalmazva, de azt hiszem, hogy pártom tagjai közül senki sem dezavuálna engem abban a kijelentésben, hogy mi semmiféle közös zászló, semmiféle közös czimer konstruálásába bele nem megyünk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Van a magyar nemzetnek vérrel, dicsőséggel, szenvedéssel és könyekkel megszentelt zászlója, a nemzeti háromszin, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* van a magyar nemzetnek, a magyar állam szuverénitásának, sok századnak véres küzdelmeiből dicsőséggel kikerült és fentartott saját czimere; azt mi egyesiteni, összeilleszteni, konstruálni egy másik állam czimerével megengedni soha sem fogjuk. *(Élénk, hosszas helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja azonban a t. honvédelmi miniszter ur, és vele együtt Hieronymi igen t. képviselőtársunk is, hogy t. i., hiszen ha német vezényszó, német zászló is van, az nem csökkentheti a magyar nemzetnek lelkesedését, a magyar katonának hazaszeretetét, és megint felidézik elébünk a 48-as eseményeknek emlékét...

Endrey Gyula: Gyász-magyar!

Elnök: Méltóztassanak ilyen közbeszólásoktól tartózkodni. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Bakonyi Samu:... azt mondván, hogy nézzünk csak azokra az időkre — *(Folytonos zaj a szélsőbalalon. Felkiáltások: Persze hogy gyászmagyar!)*

Elnök *(csenget)*: Figyelmeztetem a képviselő urakat arra, hogy ilyen közbeszólásoktól tartózkodjanak. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ne legyenek gyászmagyarok! Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem tudom, melyik képviselő ur ismételte ezt a kifejezést, de ha tudnám, rendre utasitanám. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a a szélsőbaloldalon.)*

Bakonyi Samu: Hivatkoznak azokra az időkre — és megvallom, nekem a t. honvédelmi miniszter ur ajkáról jól esett, hogy még ő is azokra hivatkozik — a melyeknek eseményeiből meritjük mi lelkesedésünknek javát, törekvéseinknek szentesitését és igazolását: az 1848/49-iki szabadságharczra, és rámutatnak arra, hogy német vezényszó és német zászló alatt harczoltak a mi csapataink. Igaz, erre volt eset az 1848/49-iki szabadságharczban. Hivatkozás történt az 1889-iki véderő-vita folyamán ennek a felfogásnak igazolására a hadügy szervezését czélzó 48-iki törvényjavaslatra, a Mészáros Lázár hadügyminiszter törvényjavaslatára. Azonban ez a törvényjavaslat nem igazolja ám ezt a felfogást. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: De nem ám!)* Mert annak az 5-ik szakasza azt mondja: »Uj ezredek alakittassanak, az uj ezredeknél az ügyvezetés és vezényleti nyelv, továbbá a zászló, ruha, jel magyar leend.« De a 6-ik szakasz azután azt mondja: »Mihelyt a körülmények megengedik, a már létező ezredek is tökéletes magyar lábra állittassanak.« *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ez világos beszéd!)* Hát hogyha ilyen értelemben hivatkozott a 48-as példára a t. miniszter ur és szava szentségének sulya alatt nekünk arra nézve tesz igéretet, hogy mihelyt a körülmények megengedik — természetesen a körülményeket azután lássák szintén amaz idők szellemében, a melyekre hivatkoznak — a létező ezredek is magyar lábra fognak állittatni, t. i. elláttatnak magyar zászlóval, magyar czimerrel és kiküszöböltetik keblükből a német vezényszó és a német szolgálati nyelv: akkor, t. miniszter ur, meggondolás tárgyává fogjuk tenni...

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagyon kegyesek! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Okolicsányi László: Ez a legkevesebb!

Bakonyi Samu: Bocsánatot kérek, ne méltóztassék a t. honvédelmi miniszter urnak ezen gúnyolódni és olyanokat mondani, hogy nagyon kegyesek vagyunk. A maga részéről a t. miniszter ur annál kegyetlenebb nemzeti aspiráczióink és nemzeti multunk tanuságai iránt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És felfogásának, bocsánatot kérek, ezzel a most tanusitott frivolitásával *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* egyáltalán nem szanálja a helyzetnek élességét, hanem mindinkább fokozza; és figyelmeztetem a t. honvédelmi miniszter urat arra is, hogy ez nem fog javára válni azoknak a törekvéseknek, a melyeket maga elé tüzött. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Figyelmeztetem a t. miniszter urat, hogy máskor, a midőn legbensőbb érzelmeinknek adunk kifejezést, a mikor a nemzetnek jogokat követelünk, a nemzettől elalkudott, lekötött jogok visszaszerzéséért megyünk bele a küzdelmekbe, igazán kegyeskedjék tartózkodni az ilyen czinizmustól. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha már idáig jutottunk, lássuk, hogy vagyunk a 48-as példával, mi abban az egész igazság? Oly ezredeket tudhat a t. honvédelmi miniszter ur mutatni, a melyek megtartották az osztrák zászlót, a német vezényszót, de én meg emlékeztetem például a Turszky-ezredre, a mely Budavárában legelső kötelességének azt tartotta, hogy leszakitsa ruházatáról a fekete-sárga zsinórt, eltépje a fekete-sárga zászlót és követelje a magyar lobogót, a magyar vezényszót. *(Élénk tetszés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Itt volt; itt vannak az adatok, rendelkezésére állnak a miniszter urnak.

Thaly Kálmán: A Dom Miguelek Komáromban is ezt tették! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Jól tették!)*

Benedek János: Ilyenkor megforditják a zászlórúd végét!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Megijedek!

Lengyel Zoltán: Ha háboru lesz, majd előállnak a nemzeti zászlóval!

Endrey Gyula: És a Kossuth-nótával!

Bakonyi Samu: De hát nem zárkóznak el a nemzeti követelések elől! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Kegyesen igéri a miniszter ur, hogy azt, a mit 1868. augusztus 6-ikán kelt legfelsőbb rendeletével az uralkodó már megparancsolt, ő most, 34 esztendő után, ellátja a maga girójával. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A végrehajtást elvállalom!

Bakonyi Samu: Nagyon rövid az a legfelsőbb hadi parancs. Megérdemli, hogy szórólszóra becses figyelmébe idézzem. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Azt mondja a hadügyminiszternek a Felség: »Már ezuttal tudatom önnel abbeli akaratomat«, — már 35 évvel ezelőtt, — »hogy az életbeléptetendő uj védrendszernek, s az ország ismételten nyilvánuló kivánatának megfelelőleg, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* egyszersmind pedig a hadsereg czélszerü szervezésének érdekében is a *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* magyar koronám országaiból kiegészitett ezredekhez és csapatokhoz, a mennyiben lehetséges, egyedül az ezen országokban született tisztek osztassanak be.« Hát ha 35 esztendőn át respektálták volna azt az akaratot, melyet önök rendszerint egyedül szoktak respektálni, hol volnánk ma e tekintetben? Akkor a t. honvédelmi miniszter urnak nem kellene ilyen nehezen beváltható girót magára vállalnia. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

De hiszen nem is csoda, t. ház! A mi kormányaink és a mi uralkodóházunk — történetet beszélek, — nem törekedett arra, hogy azt az érzelemegységet helyreállitsa, a mely nélkül meggyőződésem szerint a hadügy a trón és a haza üdvére nem fejleszthető. Nem az volt a felfogása a mi uralkodóházunknak, a mi volt a porosz, a német uralkodóháznak, a hol, mikor megteremtetett az állandó hadsereg, a nagy választó fejedelem, III. Frigyes Vilmos arra törekedett, és II. Nagy Frigyes is ezt követte és az ő utóda, II. Vilmos is ezt tartja szem előtt, hogy a nemzeti szellemet fejleszsze és tegye minél erősebbé a hadseregben. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy ez mennyire igy van, volt alkalmunk tapasztalni, mert hiszen II. Vilmos eljött ide Budára, hogy nekünk ő hirdessen nemzeti ideálokat.

Barta Ödön: És tiz kisebb szobrot kijárjon!

Bakonyi Samu: Hogy a hadseregnek mai szervezete egyáltalában nem felel meg az 1867 : XII. t.-cz.-nek, talán felesleges bizonyitgatni. Hiszen Andrássy Gyula, a ki egyik megalkotója volt ennek a mostani alkotmánynak, maga jelentette ki, hogy szerinte az egyetlen hézag, a mely ebben az alkotásban van, a hadseregnek mai szervezete. Hogy e tekintetben csak visszaesést tapasztalunk a 35 év óta kormányon lévő pártok részéről, azt, ha megengedi a t. előadó ur, egy elődjének az előterjesztéséből vett idézettel fogom én bizonyitani. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. előadó ur karriérje, ugy lehet, követni fogja ennek az elődjének a karriérjét. Kerkapoly Károlyról beszélek. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Az 1868-iki véderő-törvénynek volt ő előadója, és ezen előadói szerepe után nemsokára honvédelmi államtitkár lett.

Kubik Béla: Ebből ugyan nem lesz!

Lengyel Zoltán: Mit szól akkor a többi aspiráns?

Bakonyi Samu: Kerkapoly azt mondta, hogy »a hadseregnek közössége nem akadály abban, hogy a csata veszélyei közt a haza jelvényei szemléléséből merithessen a magyar katona lelkesedést, és tudja, hogy ez a dicsőség, melyet a harcztéren arat, egyszersmind hazájának dicsősége; nem akadály, mert a hadsereg, melyről itt szó van, mely e törvényjavaslat által

az 1868. törvény által teremtendő lesz, nem egységes hadsereg«, — t. honvédelmi miniszter ur, ezt mondta Kerkapoly Károly — »a melybe a magyar elem beleolvad, hanem ezen hadsereg közös sereg«.

Ime, a kik közvetlenül Deák Ferencz mellett vitték a magyar politikát 1868-ban, hogyan distingváltak azok.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Törvényben van! *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Bakonyi Samu: Azt hiszem, Kerkapoly volt olyan illetékes értelmezője Deák Ferencz alkotásának, mint t. képviselőtársunk, az előadó ur, vagy akár az igen t. miniszterelnök ur, mikor ilyen kontradisztinkcziót csinált a hadsereg szervezetére vonatkozólag, hogy az nem egységes, hanem közös hadsereg, melynek a magyar hadsereg egy része.

De nem kell annyira visszamennünk. Előttünk áll az örökké emlékezetes nagy vita, mely ex asse foglalkozott a magyar véderő-szervezet kérdésével, az 1889-ik évi véderővita. Eszembe jut egy középkori leoninus versnek megmaradt töredéke, melyet a harangokra vésték volt s mely Schiller a harangról szóló költeményének is jelmondata: »vivos voco, mortuos plango«; nem tudom hozzátenni a harmadikat, a mit pedig várt a nemzet azoktól, kikre hivatkozom, hogy: »fulgura frango«. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Azok, a kikre e részben hivatkozom, ugyanazt vallották, a mit Kerkapoly, az 1868-iki véderőtörvény előadója. Szilágyi Dezső, ki akkor egyik vezére volt a nemzet hadügyi követelményeiért folytatott küzdelemnek és Horánszky Nándor elhaltak. Él azonban és tanuságot tehet mellettem a ház mélyen t. elnöke, gr. Apponyi t. képviselőtársunk. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mi volt akkor a nemzet közvéleménye, melynek követeléseiért harczoltak az ő fényes vezérlete alatt az ellenzéki pártok összes tagjai? *(Halljuk! Halljuk!)* Hogyan értelmezte a hadsereg közösségét gr. Apponyi Albert t. képviselőtársunk? Ugy, hogy az »egy olyan hadsereg, mely nemcsak a monarchiának nyers fizikai erejét foglalja magában, hanem magában foglalja a nemzetnek egész erkölcsi és szellemi erejét; egy hadsereg, melynek minden egyes tagja beviszi oda szivét, lelkét és lelkesedését«. Ezekre a szavakra akkor erről az oldalról árnyalatok különbsége nélkül zajos helyeslés, taps és éljenzés hangzott fel. Azt hiszem, hogy ezek a szavak ezt a zajos helyeslést és tapsot ma is megérdemlik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Bolgár Ferencz: Nem tagadja senki!

Bakonyi Samu: Mikor ilyen tanulságokra, ilyen kijelentésekre hivatkozunk, s mikor ezek közt foglaltatik a tisztelt elnök urnak még egy olyan kijelentése is, hogy mi nekünk a hadügy, hogy ha az nem képes a mi kulturánkat, a mi nemzeti egyediségünket megvédelmezni«, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mikor az akkori helyzet és a mostani helyzet közt a magyar nemzet jogosult aspiráczióinak érvényesülése tekintetében én semmi különbséget nem találok...

Biró Lajos: Nagy különbség van!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagy különbség van! *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Papp Elek: Csak az, hogy a nemzeti párt ott ül a kormánypárton!

Bakonyi Samu: T. ház! Én czen pártalakulásnak az igazolását, melynek kifolyása a mai többség, a mai t. kormánypárt, nem találom meg parlamentünk mai helyzetében, mert én annak igazolását csak abban találnám, hogyha azok, a kik beleolvadtak a t. többség kebelébe, ezt a programmot egész vonalában, egész terjedelmében megvalósithatnák most, a mikor ilyen hadügyi követelésekkel állunk szemben. *(Mozgás a baloldalon. Elnök csenget.)* Azt hallottuk mindig, hogy a volt nemzeti párt a többségbe elveinek teljes fentartásával vonult be. Hogyha, t. képviselőház, ez igy volna, annak az önök mai politikájában kellene végre-valahára megnyilatkoznia. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ennek a politikának a megnyilatkozását én nem látom az önök egyetlenegy kormányzati tényében, egyetlenegy törvényhozási kezdeményezésében sem, nyiltan, határozottan kimondom. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Avagy talán, t. képviselőház, azokban az engedményekben lássam én ezen programmnak az érvényesülését, ezen nemzeti tartalomnak a hadseregbe való bevitelét, a mely engedményeket az igen t. honvédelmi miniszter ur előttünk tegnapelőtt kifejtett? Hát mik azok az engedmények?

Thaly Kálmán: Nagyon homályosak!

Bakonyi Samu: A legelső kijelentés az, hogy ő azokkal az érvekkel, a melyekkel mi az önálló magyar hadseregnek a felállitását követeljük, nem foglalkozik, mert — ugymond — a nemzet többségének az akarata és a pragmatika szankczió meg az 1867 : XII. t.-cz. alapján ezek a követelések nem teljesithetők. Hát, t. képviselőház, én már emlitettem, hogy a t. honvédelmi miniszter ur milyen előmenetelt tesz a tanulmányai során. Legutóbb pl. nagy elismeréssel tapasztalhattuk azt is, t. ház, hogy a magyar népies szólásformák elsajátitásában milyen haladást tanusitott.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez haladás!

Bakonyi Samu: De már bocsánatot kérek, mikor ő ezen népies szólásformák közt azt a kijelentést is teszi, hogy nem huzhatunk mindent magyar kaptafára, ezen kijelentése után a t. honvédelmi miniszter urnak az önálló hadsereg ügyében szerzett közjogi erudicziója után, bocsánatot kérek, én nem adhatok más kivánságomnak kifejezést, mint hogy némely esetekben jobb

a kaptafánál maradni. *(Éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: A kaszárnyánál, vagy a bakancsnál!

Bakonyi Samu: A pragmatika szankczióra való hivatkozással, t, képviselőház, egyáltalában nem lehet ám olyan könnyen elütni az önálló magyar hadsereghez való jogunkat és az annak érvényesitésére irányuló törekvéseinket. Mert méltóztassék csak azokat a közjogi studiumokat kiterjeszteni Deák Ferencznek 1861-iki kijelentésére is. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mit mondott Deák Ferencz 1861 május 13-án a pragmatika szankczió tartalmának? »Magyarország az uralkodóházzal szerződött, nem az örökös tartományokkal.« Mire szerződött? »Az örökösödés felett, nem valamely szorosabb kapcsolat felett. Ezt megváltoztatni és helyébe szorosabbat állitani, magát az örökös tartományok érdekének lekötni és ez által alkotmányos önállóságáról lemondani szándoka bizonyára a nemzetnek nincs.«

Hát, t. miniszter ur, mikor a pragmatika szankcziónak olyan felfogását hallom, akkor ezzel, azt hiszem, teljes jogosultsággal állitottam szembe Deák Ferencz felfogását. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezen kijelentés után a t. miniszter ur megörvendeztet bennünket a maga engedményeivel. Azt mondja, hogy nem zárkózik el — ismételnem kell már talán harmadizben ezt a kijelentését — a hadügyi kormány a nemzeti követelmények elől. Hát az a hadügyi kormány ugyebár hadügyi kormánya Ausztriának is, az a közös hadügyminiszter minisztere a Reichsrathban képviselt tartományoknak és országoknak is. A katonai javaslatokat az osztrák Reichsrath első olvasásban tegnapelőtt tárgyalta. Nézzük csak, hogy micsoda kijelentések történtek ott ezen tárgyalás folyamán, hogyan egyeznek meg ezek a kijelentések azzal, a mit a t. honvédelmi miniszter ur mondott, hogy t. i. nem zárkóznak el odaát a magyar nemzeti követelményeknek teljesitése elől. Egy kijelentés történt ott, a mely igy hangzik. Hitelesség kedvéért németül olvasom *(olvassa)*: »Wenn wir für die Armee Opfer bringen, thun wir dies, weil sie eine einheitliche Armee ist, — a mint a t. miniszter ur vallja, szemben Kerkapolyval és Deák Ferenczczel — und der einheitliche Staatsgedanke ist heute nur noch in der Armee verkörpert.« *(Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* Már most, t. miniszter ur, nézzük csak tovább . . . *(Zaj és felkiáltások: Ki mondta?)* Azok közül való mondotta, t. miniszter ur, a kiknek segitségével egyedül volt lehetséges az, hogy első olvasásban keresztülmenjenek ezek a javaslatok Ausztriában.

Krasznay Ferencz: Az osztrákok mindig őszintébbek ennek kimondásában. A kiegyezésnél is Körber megmondotta, hogy monarchikus érdek! Ezek őszinte emberek, becsületes emberek! *(Zaj jobbfelől.)*

Bakonyi Samu: Hát ne méltóztassanak olyan nagyon tiltakozni ezen fájdalmas tény ellen, a mely létezik, mert hiszen ezen felfogást kifejezve láttuk már és hallottuk a legfelsőbb életfeladat meghatározásában is, t. honvédelmi miniszter ur! *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Folytatja azonban a t. honvédelmi miniszter ur a maga vivmányainak felsorolását és a katonai bünvádi perrendtartásról beszél nekünk. Csak a bünvádi perrendtartásról, egy szót sem szól azonban a katonai anyagi büntetőtörvénykönyvnek reformjáról.

Báró Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Perrendtartást követeltek mindig, tehát arról beszéltem!

Bakonyi Samu: Mi követeltük mindig a katonai büntetőtörvénykönyvet, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* sőt mi azt követeltük, t. miniszter ur, hogy a magyar államnak büntetőtörvénykönyve terjesztessék ki a fegyveresen szolgáló magyar állampolgárokra is. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Meglesz az is! Nem lehet mindent egyszerre!

Bakonyi Samu: Ne méltóztassék tehát azt mondani, hogy mi csak a bünvádi perrendtartást követeltük.

Azt mondja a t. miniszter ur, hogy most már nem olyan igéret ez, a miket már eddig hallottunk. Megfeledkezik azonban arról, hogy ezzel egy nagyon sulyos vádat emel azok ellen és azokra az igéretekre vonatkozólag, a melyeket eddig is hallottunk, mert hát csakugyan azoknak az igéreteknek megbizhatatlanságát dokumentálja akkor, hogyha most a maga igéretének megbizhatóságát követeli egészen joggal. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)* De hát ebben sem tud nekünk semmiféle terminust adni; azt mondja: azonban most már alkalmasint »megegyezünk az igazságügyminiszterekkel.«

Barta Ödön: Ha nem hal meg a referens!

Bakonyi Samu: Hát csakugyan igaza van a t. miniszter urnak, ezeknek a reformoknak életbeléptetése 1867 óta mindig az igazságügyminisztereknek hozzájárulásán tört meg; én azt elfogadom. Milyen rosszak is ezek az igazságügyminiszterek, milyen konok emberek ezek akkor, a mikor egy büntetőjogi, akár anyagi, akár eljárási reformot akarunk, mindjárt azt követelik, hogy abba belevitessék a modern jogszolgáltatásnak minden vivmánya, a szóbeliség, a közvetlenség, a nyilvánosság és a védelemnek a szabadsága az egész vonalon. Tárgyalunk most is, de le kellett ujra küzdeni az igazságügyminiszterek ezen ellenállását. Mert ezek most is csak azt akarják, hogy a modern jogszolgáltatásnak ezen garancziáit a katonai jogszolgáltatásba is belevigyük. Én a miniszter ur kijelentéséből csak ezt tudom megállapitani. *(Helyeslés és tetszés a szélsőbaloldalon.)* De nem arról van a

szó, t. képviselőház, hogy az igazságügyminiszterek engedjenek, hanem én azt követelem, s meg vagyok róla győződve, hogy az ellenzéknek minden tagja is azt követeli, hogy akkor, a midőn igazságügyi reformkérdésben ellentét merül fel a katona és a jogász között, akkor a katona retiráljon meg és ne a jogász. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Önök mindig azt akarják, hogy a katona retiráljon meg!

Papp Elek: A katona nálunk csak a háboruban retirál! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Bakonyi Samu: Egy további vivmány, a mit a honvédelmi miniszter ur kilátásba helyez, a honvédtiszteknek magyar csapatokba való beosztása, melyről azonban már megemlékeztem. Hanem a mi most következik, azzal a t. miniszter ur ugyancsak lefőzte az ellenzéket. Elejét vette a mi támadásainknak, igy hirdetik legalább a t. kormánypárt közlönyei. Azt mondják, hogy micsoda nagy konczessziót tett a hadügyi kormány azzal, hogy elejtette a másik törvényjavaslatnak azt az intézkedését, hogy a póttartalékosok behivassanak. A t. miniszter ur megfeledkezik arról, hogy ez talán nem valami spontán elhatározás.

Talán emlékszik még az igen t. miniszter ur, hogy a javaslatnak ezt az intézkedését a véderőbizottságban az ellenzék milyen heves ostrommal támadta meg és talán figyelemre méltatja annak a 36 törvényhatóságnak kérő és tiltakozó szavát, a mely a leghevesebb ellenállást kivánja a törvényjavaslat ezen intézkedésével szemben és talán a t. honvédelmi miniszter ur azt sem felejtette el, hogy a saját pártjának katonai dolgokban mindenesetre igen kiváló tagja, Bolgár Ferencz t. képviselőtársam volt az, a ki ezen intézkedéseket a javaslatok méregfogának nevezte. És vajjon a t. előadó ur és a t. honvédelmi miniszter ur a vita folyamán ezeket az igazságokat elismerte? Dehogy. Tiltakoztak ellene és a mit most nagyon méltányosnak tartanak és nagy vivmánynak akarnak feltüntetni és a mit a nemzet akaratának tekintetbevétele gyanánt világitanak meg, az ellen a t. előadó ur, az érveknek, bár az én felfogásom szerint elég gyenge, de egész arzenálját vitte a harczba.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mindent a maga idején! *(Derültség a jobboldalon.)*

Bakonyi Samu: A legigazságtalanabbnak tartották azt, a mi ma a legigazságosabb szerintük.

A t. előadó ur nem fog engem megczáfolni, mert hiszen ő mondotta, hogy a póttartalék az a kategoriája a véderőnek, a mely a véletlen folytán élvez olyan kedvezményeket, melyek az általános védkötelezettség eszméjével nem egyeztethetők egészen össze. Ennélfogva legigazságosabb volt szerinte, hogy az ujonczlétszám emesénél épen a póttartalék vétessék igénybe.

Münnich Aurél előadó: Sohasem mondta senki!

Bakonyi Samu: Ez volt akkor a t. előadó ur felfogása és álláspontja.

Münnich Aurél előadó: Azt mondottam akkor, hogy ideiglenesen vétessék igénybe.

Bakonyi Samu: Szóval ez volt akkor a t. előadó ur álláspontja! Akkor tehát, t. képviselőház, a mikor a mi álláspontunk elfogadásával a maguk álláspontjuknak a feladását jelentik be, akkor ezzel dicsekedni igazán okuk nincsen. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Egy további nagy vivmány, a mit a t. honvédelmi miniszter ur bejelent, az, hogy a guzsbakötést és a kikötést most már a hadügyminiszter ő felsége parancsa folytán tanulmányozza.

Hát, t. képviselőház, itt megint szorgosan ajánlani kell az igen t. honvédelmi miniszter urnak, hogy kissé intenzivebb művelés alá fogja a maga közjogi tanulmányait, és ne hivatkozzék nekünk a király parancsára, a mikor törvényünk van rá 1868 óta; az akkori véderő-törvénynek 54. §-a e törvény szentesitése után követő időre nem ő Felsége akaratától teszi függővé ennek a kérdésnek a szabályozását, mert ez a szakasz imperative és kategoricze megtiltja, hogy bármiféle testi fenyiték alkalmaztassék a véderő tagjaira.

Azt talán nem fogja kétségbevonni a miniszter ur, hogy ez alatt nemcsak a botozást kell érteni, hanem kell érteni a guzsbakötést és a kikötést is, mert megengedem, hogy az ilyen ocsmány megaláztatás sulya alatt szenved és összetörik a lélek is, de mégis első sorban a test érzi azt meg, ezek a büntetési nemek tehát a testi fenyiték kategoriájából ki nem vonhatók. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! A póttartalék kontingentálásának és a kétéves szolgálati időnek kérdésén kivül, a melyeket ad graecas calendas tanulmányoznak . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nyolcz hónap nem ad graecas!

Bakonyi Samu: Láttunk határozati javaslatokat másokat is, sőt felolvastam egy királyi parancsot, a melynek kibocsátása óta nem nyolcz hónap, hanem 35 esztendő telt el és mégis ott vagyunk, a hol voltunk. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hát ezek azok a vivmányok, a melyeket a kétévi szolgálati idő és a póttartalék kontingentálásának kérdésén kivül kilátásba helyeznek a nemzetnek most mindjárt, és pro futuro? Most én azt kérdem azoktól, a kiknek a nemzet örök hálájára érdemes működését invokáltam, fedik-e ezen vivmányok ama nemzeti követelmények tartalmát, a melyeket ők akkor az ellenzék és a nemzet üdvrivalgása és tapsai között kifejtettek? *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Azt hiszem, nincsen egyetlen egy sem, sem a régi, sem az uj szabadelvü párt tagjai között, a ki erre a kérdésre igen-nel tudna felelni. Mert hogyha igen-nel akarna felelni, akkor egy nagyon fájó csalódással kellene megbarátkoznia ennek a nemzetnek, azzal, hogy azok a férfiak, a kikben a nemzet nagy része törhetetlenül bizott, azok a férfiak nem voltak tisztában azzal, hogy az ő politikai meggyőződésük minő változáson fog keresztülmenni attól a percztől fogva, a mely perczben, a mint mondták, összes elveiknek teljes fentartásával vonultak be a kormányt támogató párt soraiba. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Beszédem anyagának legnagyobb részét az idő előrehaladottsága folytán kénytelen vagyok elhagyni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Bocsánatot is kell a t. háztól kérnem, hogy eddig is igénybe vettem nagybecsü türelmét. Egyet azonban nem hagyhatok el és ez az, hogy a mikor katonai javaslatokkal találkozunk, akkor rendesen hivatkozás történik a magyar állam geografiai helyzetére, az európai hatalmi viszonyokra, szövetségeseinkre, a kikkel ugyan a miniszter ur azt mondja, lehetetlen a versenyt felvenni, de a kikkel, a mint tegnap egy közbeszólásában mondta, mégis lépést kell tartanunk. A t. előadó ur azonban 1889-ben egyenesen azt mondta, hogy igenis azt kivánják tőlünk szövetségeseink, hogy mi ép ugy fejleszszük a magunk véderejét, mint ők és mint különösen Németország. Gondolom, emlékezni fog az igen t. előadó ur ezen kijelentésére, a melyet most hirtelenében nem tudok szóról-szóra idézni.

Kubik Béla: Ha el nem ismeri, rá olvassuk!

Bakonyi Samu: Azonban, t. képviselőház, ez nem áll, mert a szövetségnek nemcsak mi vagyunk tagjai; egyik tagja annak Olaszország is. És hogyha tőlünk kivánja, akkor attól is kivánja, ha pedig attól nem kivánja, akkor tőlünk sem kivánhatja. Méltóztassék összemérni az olasz haderőt az osztrák és a magyar haderővel és akkor azt méltóztatik megállapitani, hogy az olasz békelétszám csaknem százezer fővel kevesebb, mint az osztrák és a magyar.

Münnich Aurél előadó: Ez arány!

Bakonyi Samu: Azt méltóztatik erre mondani, hogy ez arány. Azonban az arányt nemcsak a kiállitott létszám szempontjából kell tekintetbe venni, hanem tekintetbe kell venni — talán épen olyan mértékben — az arra forditott költség szempontjából is.

És hogyha ezt az arányt vizsgáljuk, nem akarok hosszadalmas lenni és az idő előrehaladta folytán untató statisztikai számitásokba bocsátkozni, csak a végeredményeket vonom le, s ez az, ha ezt az arányt vizsgáljuk Európa leghatalmasabb, és leginkább katonai államai között, akkor mit fogunk tapasztalni? *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Tapasztalni fogjuk, hogy Németországnak, a német birodalomnak összes költségvetése 6450 millió márka, ebből a katonai budget 832 millió márka, tehát az összes költségnek $^1/_8$-ad része. Az olasz állam összes költségvetése 1730 millió lira, ebből a katonai 189 millió, tehát az összes költségvetésnek $^1/_9$-ed része. Az óriási Oroszországnak, a melynek dimenzióit Hieronymi igen t. képviselőtársunktól hallottuk megvilágitani, összes költségvetése 1788 millió rubel, vagyis 4756 millió korona. A katonai ebből 324 millió rubel, vagyis 862 millió korona, tehát az összes költségvetésnek $^1/_5$-öd része.

Ime, t. képviselőház, látjuk tehát ezt az arányt. Állitsuk ezzel szembe Ausztria és Magyarország hadügyi költségvetését a többi államok költségvetésével összehasonlitva. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Ausztriának és Magyarországnak összes költségvetése — megmondom az évet is, hogy ellenőrizhető legyen a számitásom — 1901-ben 2833 millió korona. Ebből az összes hadügyi költségvetés 460 millió korona, tehát az egésznek $^1/_6$-od része. Vagyis szövetséges társaink közül, t. képviselőház, Olaszország költségvetésének csak $^1/_9$-ed részét forditja katonai czélokra, a hatalmas német birodalom csak $^1/_8$-ad részét, Ausztria és Magyarország, a melyek bizonyára nem erősebbek Németországnál, összes költségvetésüknek $^1/_6$-részét! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Münnich Aurél előadó: Bennünket csak Magyarország érdekel, azt tessék kiszámitani, hogy mennyi lesz.

Bakonyi Samu: Ennél nagyobb arány egyedül az orosz hadügyi költségvetésnek az összes költségvetésekkel való összehasonlitásában található. *(Egy hang a jobboldalon: Quóta szerint számitandó!)* Tudom, hogy közös a hadügy; a quóta szerint is átszámitva megvannak adataim, de én most nem akarom ezzel az időt tölteni, méltóztassék majd átszámitani; az arány, a melyet feltüntettem, akkor is megmarad. Most a közös hadügyről tárgyalunk, tehát arról kell beszélni.

Ebből tehát az állapitható meg, t. képviselőház, hogy Európában a mienknél nagyobb költekezést hadügyének fejlesztésére egyesegyedül Oroszország fordit.

Széll Kálmán miniszterelnök: Az nem áll!

Szatmári Mór: Hiszen Bolgár kimutatta a delegáczióban, hogy mi hozzuk a legnagyobb áldozatokat egész Európában!

Bakonyi Samu: Most már befejezem beszédemet, t. képviselőház. Befejezem azzal, hogy mi, ez a párt, az önálló független magyar hadseregnek vagyunk törhetetlen hivei. És noha azt el kell ismernünk, hogy a t. többség legkiválóbb közjogászai teljesen igazat mondanak, különösen a mint Beksics Gusztáv t. képviselőtársam legutóbb megjelent, legsarkalatosabb közjogi igazságainkat feltüntető munkájában kifejti, igazat mondanak abban, hogy az 1867: XII. törvényczikk alapján a magyar hadügyi követelmények-

nek nemzeti tartalmát meg lehet valósitani és még inkább igazat mondanak annak a kijelentésében, hogy az 1867 : XII. törvényczikk megalkotásával Magyarországnak az önálló magyar hadsereg felállitásához való joga meg nem szünt, ma is él, és a nemzetnek mindenkor szabad elhatározásától függ, hogy a két mód közül melyiknek a megvalósitására vállalkozik, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mégis önök e közjogi igazságokat csak ex kathedra hirdetik, azonban minden politikai ténykedésük homlokegyenest ellenkezője és czáfolata e sarkalatos közjogi igazságoknak. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A mi felfogásunk azonban Deák Ferenczneknek 1865 óta tanusitott felfogásával kiegyenlithetetlen, örök ellentétben áll. Deák Ferencz husvéti czikke szerint az ő művének alapeszméje az volt, hogy a magyar politika czélja: »fentartása Magyarország alkotmányos fennállásának, jogainak, törvényeinek, a melyeket a pragmatika szankczió is ünnepélyesen biztosit, a melyekből többet elvenni, mint a mit a birodalom szilárd fennállhatásának biztositása mulhatlanul kiván, sem jogos nem volna, sem czélszerü.« Ime, ez a Deák Ferencz művének alapeszméje, a legilletékesebb kommentátornak, magának Deák Ferencznek alapvető munkája, a husvéti czikk szerint.

Nekünk pedig, e pártnak, politikánkban egyetlen czélunk Magyarország függetlenségének visszavivása, a melyet nem kivánunk, de nem is engedünk semmi más tekintetnek alárendelni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mi Magyarország jogaiból, törvényeiből semmi más czélért — a birodalom fennállhatásának biztositása érdekéből sem *(Ugy van! Ugy van! a szelsőbaloldalon.)* — nem engedünk többet elvenni, sőt politikai és hazafiui becsületünk, férfiakaratunk és életfeladatunk, elménk és vérünk eltökélt áldozatával minden eszményeinket magában foglaló, változhatatlan czélunk nagyságához és szentségéhez szükséges teljes elszántsággal küzdünk mindaddig, mig a mi szivünktől idegen, boldogságunkra halálos érdekeknek lekötött jogokat egytől-egyig vissza nem küzdjük. *(Élénk tetszés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Ám lássák mások az idegen érdekeknek szolgáló nagyhatalmi állás dicsőségében Magyarország jövő boldogulását: mi ezen az oldalon, a kik a Mohácsnál letünt magyar hatalomért és nemzeti nagyságért 4 évszázadon keresztül észszel és szivvel, vérrel és törvénynyel egyaránt harczoló, egyaránt dicső seregnek őrtálló csapatának tudjuk magunkat, nem nyugszunk addig a mig egyetlen egy joga visszavivatlanul marad Magyarország önállóságának. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Mi elmulhatunk, de követnek bennünket mások és a mint a mi szivünkbe azok a dicső seregek beleoltották ezt a hitvallást, melytől el nem tándorodunk soha, ugy a mi példánk, a mi kitartásunk, a mi küzdelmeink bele fogják oltani utódainkba ezeket az igazságokat, a melyeknek előbb-utóbb érvényesülniök kell, mert mi azt valljuk megtartó és megváltó igazságul, hogy ennek a nemzetnek ezen a földön van még saját rendeltetése, saját élethivatása. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Épen azért minden tőlünk telhető erővel, a becsületes férfimunkásság és czéltudatos élet minden következetességével azon vagyunk, hogy e nemzetnek elharácsolt jogait visszaszerezzük, tiszta látását visszaadjuk, hogy megtalálja azt az igaz ösvényt, a melyen haladva egyedül követheti saját csillagát, a mely elvezeti a nemzetek üdvének egyedüli forrásához, a teljes állami önállósághoz. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

És mert ez a törvényjavaslat nem ezt a czélt mozditja elő, mert ez a törvényjavaslat Magyarország jogait gyöngiti, erejét sorvasztja, magyar voltát meg nem védi, a szolgaságtól meg nem váltja, én ezt a törvényjavaslatot meg nem szavazom, hanem ajánlom a pártunk részéről beterjesztett határozati javaslatnak elfogadását. *(Hosszantartó zajos helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az idő előrehaladván, minthogy még többen vannak szólásra feljegyezve, a tanácskozást félbeszakitjuk.

A holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülés napirendjéül, az inditvány- és az interpellácziós-könyv felolvasása után, a ma félbeszakitott tanácskozás folytatását, illetve a mai napra megállapitott napirend ujabb felvételét ajánlom. Megjegyzem, hogy még arra az esetre is, ha az interpellácziós-könyvbe ujabb bejegyzés nem történik, Benedek képviselő ur holnap fogja a szerdai napon elmaradt interpellácziját előterjeszteni. *(Helyeslés.)*

Ezt mint határozatot kimondom és az ülést berekesztem. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Bakonyi!)*

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 20 perczkor.)

195. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 január 31-én, szombaton,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — B. Kaas Ivor megbizólevelének bemutatása. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Az első biráló-bizottság jelentésének bemutatása Harkányi János megbizólevele tárgyában, ennek alapján nevezett képviselő végleges igazolása. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az 1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Benedek János interpellácziója a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, a m. kir. orvostud. egyetemi törvényszéki orvostani intézetnél előfordult esetek tárgyában. — A vallás- és közoktatásügyi miniszter válasza.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, b. Fejérváry Géza, Plósz Sándor, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdödik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig jegyzi Endrey Gyula.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Szöts Pál jegyző *(olvassa az 1903. január 30-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom báró Kaas Ivor, Nyitra vármegye zsámbokréti választókerületében időközi választáson megválasztott országgyülési képviselő megbizó-levelét.

Megvizsgálás és jelentéstétel végett kiadatik az igazoló állandó bizottságnak.

Bemutatom Eitel Viktor Adolf képviselő kérvényét, melyben egészségének helyreállitása czéljából háromhavi szabadságot kér.

A ház a kért szabadságot megadja.

Bemutatom Csik vármegye közönségének kétrendbeli feliratát, u. m. a magyar földnek magyar kézen való megtartása és a magyar nemzeti érdekek megóvása és a nemzetiségi izgatások meggátlása iránt;

Győr sz. kir. város közönségének feliratát melyben a büntetőtörvénykönyvnek a párbaj intézményére vonatkozó rendelkezéseit módositani kéri.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom Csik vármegye közönségének feliratát, az ujonczlétszám felemelésére és a pót-tartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

Letétetik a ház asztalára és az emlitett törvényjavaslatokkal együtt fog elintéztetni. Egyuttal elhatározza a ház, hogy, mint a többi hasonló tárgyu felirat, ez is kinyomassék.

Végül bemutatom a Tót-Komlóson tartott népgyülésnek Veress József képviselő által beadott kérvényét, az önálló vámterület létesitése iránt, a közterhek emelése ellen és a titkos szavazat behozatala tárgyában.

A mennyiben ez a kérvény is foglalkozik részben a katonai törvényjavaslatokkal, szintén kinyomatik és letétetik a ház asztalára, azután pedig ki fog adatni a kérvényi bizottságnak.

Az első biráló-bizottság elnöke kivan jelentést tenni.

Sréter Alfréd: T. ház! Van szerencsém jelenteni, hogy az első biráló-bizottság b. Harkányi János, a facseti választókerületben megválasztott képviselőnek az osztály által kifogásolt és hozzáutalt választási ügyét tárgyalta. *(Halljuk! Halljuk!)* Ezen ügy, miután kérvénynyel meg lett támadva, függőben tartatott. Most, miután az első kérvényt a Curia visszaadta, mert az vissza lett vonva, és a második kérvényt végleges itéletével visszautasitotta: a bizottság az ügyet érdemlegesen tárgyalta és a tárgyalás alapján báró Harkányi Jánost végleg igazolt képviselőnek jelenti ki.

Van szerencsém az ügyre vonatkozó iratokat beterjeszteni.

Elnök: B. Harkányi János a végleg igazolt képviselők közé soroltatik.

Következik az inditvány- és interpellációskönyv felolvasása.

Dedovics György jegyző: Tisztelettel jelentem a háznak, hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincsen.

Az interpellációs-könyvbe be van jegyezve Benedek Jánosnak a mult ülésről elmaradt interpellációja: A m. kir. tudományegyetem orvostani intézeténél előfordult eset tárgyában, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez.

Január 31-éről, Nessi Pál interpellációja: Az állami alkalmazottak fizetésének rendezése tárgyában, a pénzügyminiszterhez.

Elnök: Az interpellációk az ülés végén fognak megtétetni.

Következik a napirend: Az 1889 : VI. t.-czikk 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának (Irom. 199, 268) folytatása.

Endrey Gyula jegyző: Illyés Bálint!

Illyés Bálint: T. képviselőház! Köztudomásu dolog, hogy mi, kik ezeken a padokon ülünk, *(Halljuk! Halljuk!)* az önálló nemzeti hadsereg hivei vagyunk, hivei meggyőződésből, hivei egy hosszu multnak tapasztalataira és a bizonytalan jövő esélyeire való tekintettel, melyekből más következtetést levonni nem tudunk, mint azt, hogy önállóságunk, állami létjogunk, alkotmányunk, szabadságunk legelső és legfőbb biztositéka az önálló nemzeti hadsereg. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Olyan ez egy nemzet életében, mint a fának éltető gyökere, mely saját talajából szivja a tápláló nedvességet; beültethetik, belekényszerithetik azt diszesebbnél diszesebb edénybe, ápolhatják, öntözhetik vegyileg mesterségesen előállitott tápanyagokkal, talán lombokat hajt, talán gyümölcsöket is nevel egy ideig, de a mesterkélt földben és mesterkélt táplálkozás mellett csakhamar elhervad és utána elhervad a fa is és elveszti életerő-képességét. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ne erőltessenek egy nemzetre olyant, a mi az ő jellemével, a mi az ő természetével homlokegyenest ellenkezik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ne irtsátok ki belőle a nemzeti önérzetet, mely a katonának első sorban szükséges. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Igenis nemcsak nemzeti, de hadászati szempont is igazolja ezt. Érezték és tudták ezt a 67-iki kiegyezés törvényhozói is, midőn a IX. t.-cz. 10-ik §-ában azt mondják: »az állitandó ujonczok egyedül magyar hadseregbe soroztassanak.« Nemcsak a nemzeti jelleg fentartására, de az ujonczok nemzeti önérzetére is néztek kétségkivül e törvényhozók és méltán. Hiszen vaknak kellene, ugyszólván, lennie annak, a ki ma már nem veszi észre, hogy az a hagyományos, czopfos rendszer a népek öntudatra ébredésével és előrehaladó művelődésével szemben egészen elvesztette létjogát. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Egész Európa tudja már ma, hogy nem csupán a chlumi köd, nem is egészen a vezénylők fogyatékossága, hanem a katonai önérzet hiánya és a lelkesedés hiánya verte meg az osztrák, mondjuk, birodalmi hadsereget. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert hiszen, ha nem lelkesül is a katona, különösen a magyar katonáról szólok, a birodalmi egységért, a nagyhatalmi állásért; de megvan benne az a faji büszkeség, ha az önérzetet ki nem irtják belőle, mely őt vitézségre, hősi tettekre ösztönzi azzal a gondolattal: legalább mutassuk meg, hogy magyarok vagyunk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hátha még az az öntudat, az az önérzet lelkesiti őket, hogy ők egy különálló magyar hadseregnek tagjai, a kik a hazáért, királyért és bármi néven nevezendő közczélért magyar lobogóval, magyar jelszóval indulnak a csatába: megkétszereződik, sőt megszázszorozódik bennük az erő, a harczi tűz és a kötelességérzet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Készek inkább éltüket feláldozni, mint meggyalázni azt a zászlót, mely nemzetüknek szinét jelképezi, meggyalázni azt a hadtestet, mely nemzetüknek nevét viseli. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy milyen erő rejlik ebben a tudatban, ebben az önérzetben, azt bizonyitják a mult időknek, a hazánk földjén oly sokszor lezajlott harczoknak eseményei és azoknak fényes példái; de bizonyitják közelebbről a 48/49-ki események, azok a titáni harczok, a midőn egy-egy tanulatlan, hiányosan fegyverzett magyar hadsereg azokat a hosszu időn át képzett, tökéletesen felfegyverzett, dróton rángatott osztrák ármádiákat nem egyszer verte tönkre. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Szóljak-e a szolnoki, az isaszegi csatákról, Budavár, Nagyszeben bevételéről és a piski hidról? Nem akarom egyiket se a másik felett kiemelni, mert érzem a költővel: nem tudom, hogy melyik volt szebb, melyik dicsőbb, melyik nagyobb. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* De élnek azok a nemzet köztudatában. És a mi a nemzetre nézve oly felemelő erkölcsi erő, nem volna-e az erkölcsi erő a trónra, melyen alkotmányos király ül, és nem volna-e megsokszorosodott mértékben erkölcsi erő azon nemzetekre nézve, melyek velünk szövetségben vannak? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Sajnos, hogy ezt nem látják be ma sem Bécsben és nem látják be sokan ideát sem, közelebbről épen a t. honvédelmi miniszter ur.

Nessi Pál: Nem tanulnak soha!

Illyés Bálint: Hát ezekre, sajnos, ráillik az a naiv példaszó vagy szálló ige: ime a háztetőn egy gólyafészek, minden ember látja, csak egy vak nem látja. Én nem hiszek azonban ebben

a vakságban, mert én nem hiszem, hogy a túloldalon ülő képviselőtársaim édes álmát meg ne zavarják olykor a bizonytalan jövő sejtelmei, mikor áttekintenek a Lajtán túlra és látják azt a kézzelfogható, — nem: ököllel fogható egyetértést, mely a Reichsrathban ma megnyilatkozik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Alig hiszem, hogy legédesebb álmukban meg ne jelennék egy-egy falirás, mint az ókorban Nabukodonozornak, a mely falirásban talán Petőfi eme soraira ismerhetnének rá: »Miként elpusztult Jeruzsálem, el fogsz pusztulni Ausztria.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Minél előbb; adná az Isten!

Illyés Bálint: S ha majd megérik a különböző vegyi elemek egymás ellen törő, egymást felemészteni törekvő proczesszusa és szétrobbantja azt a lombikot, melyet ma Ausztriának nevezünk, vajjon nem fognak-e ők is majd felsóhajtani: Quid tunc?

S a hullámtorlaszokban, a nemzetek küzdelmeiben hol keresik, hol találják fel azt a védelmező erőt, mely a hazát a veszedelemtől megmentheti, ha nem lesz önálló magyar hadseregünk? Mert nem akarom hinni, bármily lemondók legyenek is közöttünk a túloldalon sokan, hogy legyen egyetlenegy magyar ember is, ki mint a vad népek, elhalt hitveseik, mondjuk Ausztria után az égő máglyára lépjen, vagy annak sirjába temetkezzék. Mert Ausztria elveszhet, de mi nem, s érezni fogják odaát is Kölcsey eme szavait: »neked élned kell óh hon, s örökre mint tavasznak virulnod« és várnod kell a jóslatra, mely talán igy hangzanék ma: Magyarország nemcsak volt, hanem lesz is. *(Helyeslés és tetszés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Álláspontom igazolására csak főbb vonásokban mutattam reá azon inditó okokra, a melyek az önálló nemzeti hadsereg mellett szólnak, és most rátérek a 67-iki kiegyezésre. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy ez a kiegyezés, mely csaknem korlátlan hatalmat adott át a királyi Felségnek a katonai téren, több sarkalatos jogunkat feladta, megnyirbálta: azt csak az nem látja, a ki nem akar látni. Hiszen maga Deák Ferencz is azt mondotta: »Én az adott esetben jobb kiegyezést csinálni nem tudok. De legalább megteremtettem az alapot, a melyen a nemzet idővel visszavívhatja azokat a jogokat, a melyeket még vissza nem vívott.« Tehát Deák Ferencz sem hitte azt, a mit utána egy hirneves államférfiu mondott, hogy t. i. mindent megnyert. Deák Ferencz is hibázott azonban kettőben, midőn ezt mondotta. Hibázott egyrészről abban, hogy nem tekintett vissza a multra, a melyen, mint veres fonal . . .

Barta Ödön: Sárga-fekete fonál!

Illyés Bálint: . . . huzódik keresztül az osztrák államhatalomnak, mint uralkodó hatalomnak, vagy a kamarillának czentralisztikus törekvése, a melynek czélja: a nemzetet szabadságában leigázni, jogaiban megröviditeni, vagyonában meggyengiteni, szóval Magyarországot állami különállásától megfosztva, Ausztria gyarmatává alacsonyitani. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Ez az a bizonyos sárga-fekete fonál!

Illyés Bálint: Mert hiszen nem ez ellen küzdött-e ez a nemzet a 17-ik század elejétől a 18-ik század elejéig, a szomoru emlékezetü szatmári békéig? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És azután is nem ujultak-e meg kisebb-nagyobb időközökben ezen kisérletek szabadságunknak, jogainknak megröviditésére, sőt a nemzetnek elnémetesitésére? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kiváló példa erre II. József, ki az alkotmányt önként eltörölte és mint korlátlan császár uralkodott Magyarország felett. És egy századdal előbb Ferencz király, ki törvény és saját esküje ellenére is ujonczot és adót szedetett és az engedelmeskedni nem akaró tisztviselőkre császári parancsnokokat küldött. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez a veres fonál huzódik át a 48—49-iki eseményeken; ez fojtotta vérbe nemzetünknek igazságos, magasztos küzdelmeit. Ezért szenvedtek ki honfiaink közül többen börtönben és bitófán, ezért kellett, mint előbb Rákóczinak, ugy később Kossuth Lajosnak, idegen földön számüzetésben halni meg. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ezt Deák Ferencz nem látta, vagy inkább elforditotta ezeknek iszonyától szemeit.

A másik, a miben tévedett, a nemzetnek ellenálló ereje és kitartása. Ő nem hitte azt, hogy annyi kegyetlen, annyi brutális bánásmód után a nemzet annyira önmegadó, önlealázkodó legyen, s még kevésbbé gondolt arra a hiperlojalitásra, mely a költő lelkét is megrezegteté és eme szavakra készteté: nem a kinyujtott vasmaroktól, de a simogatástól féltelek! *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)* Deák Ferencz tehát azt hitte a 67-es kiegyezéskor, hogy azon az alapon, melyet ő megteremtett, a nemzet felépitheti csonkán maradt alkotmányát s visszavívhatja még meg nem szerzett jogait. És ma, ha visszanézne azon három és fél évtizedre, mely a 67-et elválasztja tőlünk, megdöbbenve fordulna vissza sirjába, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert látnia kellene, hogy a sasfiakból hizelkedő, turbékoló gyáva galambok lettek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De látnia kellene azt is, hogy azon a kapun, a melyet ő akár félénk aggódásból, akár kényszerüségből nyitva hagyott, a legerősebb hatalom, a katonai szupremáczia tartja időről-időre a bevonulását. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Erre mutatnak mindazok a legujabb kisérletek, melyek ezen a téren ismétlődve jelentkeznek 1868 óta és melyek az 1889-iki véderővita alkalmával a 207. törvényjavaslat benyujtá-

sában érik el ma legmagasabb csúcspontjukat. Husz teljes esztendő kellett a nemzetnek arra, hogy kábultságából felébredjen és ellentálljon azon törekvéseknek, melyek őt ősi jellegéből és jogaiból ki akarják forgatni, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és pedig a katonai szupremáczia utján és annak köpenyege alatt. Hát ez az ut, a melyről Deák Ferencz álmodozott, ez az ut nem a jogok visszaszerzésének, de a jogok elfecsérlésének utja, nem az előrehaladás, de a visszafejlődés utja. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az 1867-iki kiegyezési törvény paritásról és dualizmusról beszél. De hol látjuk ezt a gyakorlati életben, különösen a katonai téren? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem épen ellenkezőt mutatnak-e azok a kisérletek, azok a tüntetések, azok a kisebb-nagyobb, sokszor vérig menő sértegetések, melyeket a katonai hatalmasság és egy-egy idegen ajku tiszt részéről tapasztalunk, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* kik sokszor keresve-keresik az alkalmat, hogy ellentétbe helyezkedhessenek hazafias érzelmeinkkel, kik meggyalázzák jelvényeinket, gúnyolják nyelvünket, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a kik anyanyelvéért üldözik, bebörtönzik a szegény katonákat, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a kik a paritást ugy értelmezik, hogy az egyik félnek, t. i. az osztráknak, urnak kell lenni, a másiknak pedig, t. i. a magyarnak, alázatos rabszolgának? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mindezek nem fordulnának elő, ha az 1848. évi erdélyi III. t.-cz. 5. §-ának *b)* pontját, mely azt mondja, hogy tiszteknek ezentúl csak magyarul tudó honfiaknak kell lenniök és csak azok alkalmaztathatnak, sutba nem dobták volna. De hát az ilyen törvények nem tetszenek Bécsnek, sőt ugy félnek tőlük, mint valami kisértettől.

Hát a zászlókérdéssel hogy vagyunk?

Barta Ödön: Csehül!

Illyés Bálint: Ide vonatkozólag egy kedveskedő igéretet tett a t. honvédelmi miniszter ur: hogy épen tanulmányozás alatt van ez a kérdés. Hát én részemről, akárhová lyukad ki ez a tanulmányozás, nem kérek belőle, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert ez csak szorosabbra füzné azt a közös-ügyes köteléket, a melyet mi minden áron ketté akarunk szakitani.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Akkor ne tessék követelni!

Barta Ödön: Van nekünk zászlónk! *(Egy hang a szélsőbaloldalon: 1848-ban megtanulhatták volna, hogy mily zászló alatt győztek!)* Ezeréves nemzetnek nem kell uj zászló! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Illyés Bálint: De ugy látom, hogy nem tudják Bécsben — és azon én nem csodálkozom, — de hogy ideát sem tudják sokan, hogy még nincsen eltörölve az 1848 : XXI. törvényczikk 1. §-a, a mely azt mondja: »a nemzeti szin és az ország czimere visszahelyeztetnek ősi jogaikba.« Ezt mondja a törvény, és mégis, ha ránézünk a közös hadseregre, a melynek a magyar hadsereg, mint mondatik, kiegészitő része, tehát egyik alkatrésze, mit látunk mást, mint a fekete-sárgát. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Egyik közbeszólásában a napokban a t. honvédelmi miniszter ur azt mondta, hogy hát 1848—49-ben nem harczoltak-e osztrák zászló alatt?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagyrészt!

Illyés Bálint: Igaza van!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Kivételesen egyszer igazam van! *(Derültség a jobboldalon.)*

Illyés Bálint: Harczoltak a bejött zászlóaljak és ezredek odáig, a mig aztán zászlóikat foszlányokba tépték és azután nemzeti zászlókkal cserélték ki; ámde, addig is, mig ez megtörtént volna, nagy nemzeti szalagokat kötöttek a zászlókra, melyekre lelkes honleányi kezek vagy a zászlóalj nevét, vagy pedig valami kiváló hazafias mondatot himeztek. *(Élénk tetszés és helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hentaller Lajos: A sárga-fekete zsinórt is letépték a mondurról, mindjárt, a mint átjöttek!

Illyés Bálint: Nos hát, a lázas pillanatokban nem lehetett mindjárt a zászlókérdéssel foglalkozni; azonban nem emlékszem, hogy lett volna magyar kormány, a melyik ezt a visszaélést felhozta volna, sőt, sajnos, ha emlékezetem nem csal, volt idő, mikor a nemzeti szint a kormány és pártja leszavazta. Mindezek azt bizonyitják, hogy ott, a hol a haza jogairól van szó, emberekre épiteni nem lehet. Az irott törvényt is sutba dobhatják egy ideig, de azért az mégis törvény marad és bemohosodott sirjából is kidugja fenyegető ujjait és rákiált a könnyen feledkező nemzedékre: »Még nem haltam meg, még élek!« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ne csináljunk azért oly törvényeket, a melyek nemzeti jogainkkal, létérdekeinkkel ellenkeznek és ne fogadjunk el olyan törvényjavaslatokat, a melyekről láthatjuk — mert hiszen annyi ép érzékünk még van, — hogy azokat nem a nemzeti géniusz sugallta, nem a nemzeti szellem és jellem melegágyából keltek azok ki, hanem egy idegen csudamadár, a kétfejü sas keltette ki azokat. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És már ezért is vissza kellene utasitani a kezünk alatt lévő törvényjavaslatot, ha nem tiltana is el elvi álláspontom attól, hogy közösügyes hadsereg számára ujonczokat szavazzak meg és ha nem látnám is azokat a visszafejlődési tüneteket, a melyek az 1867-iki kiegyezés óta oly sokszor ismétlődtek nemzetünk életében, különösen a katonai téren.

De, t. képviselőház, nem lehet és nem szabad felednem azt sem, hogy a véderő kérdése állami és szocziális életünk majdnem minden ágára kiterjed, *(Ugy van! Ugy van! a szélső-*

baloldalon.) kiterjed ez nemzeti kulturánkra is, mert nem közönyös dolog az, hogy milyen szellemben neveltetnek katonáink; de kiterjed főleg gazdasági és megélhetési viszonyainkra, és ezt nem lehet elég komolyan mérlegelni akkor, a mikor az ujonczlétszám felemeléséről van szó. Ilyenkor a legegyszerübb, de természetes eszével gondolkodni tudó magyar parasztnak is felötlik agyában az a gondolat, hogy vajjon azokért a nagy áldozatokért, a melyeket pénzben és vérben ad az államnak, micsoda viszontszolgálmányt kaphat? És a midőn elnéz verejtékes munkáján, mindinkább fogyatkozó keresményén, szükölködő családján, növekedő fiain és eszébe jut, hogy ezeket is épen akkor viszik el, a midőn azokra a legnagyobb szüksége volna: ne csodáljátok, ha elkeseredik és benn a hazában nem találva gyámolitó kezet, a mely felemelje, kivándorol oda, a honnan legalább egy csalóka remény integet felé. *(Élénk tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ehhez a képhez, a mely bár sötét, de nem mondhatja senki, hogy nem az igazság tollával és szineivel van megrajzolva, nagyban hasonlit a mi szegény hazánk: Visszaesés, pangás az ipar, a kereskedelem, a mezőgazdaság, az állattenyésztés terén, a minek következménye a közép- és kisebb birtokosok eladósodása, a nagyobbaknak tönkrejutása, a szegény nép keresetforrásainak bedugulása és a napról-napra növekedő terhek mellett az élelmi czikkek megdrágulása. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ezek azok az árnyékvonalak, a melyek Magyarország szocziális képét megrajzolják, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és a melyek fenyegetőleg emelik fel kezeiket azon telhetetlen Moloch-bálvány előtt, a melyet szelid néven nagyhatalmi állásnak neveznek, és a melyet a katonai szupremáczia éltet és táplál. De ezzel szemben hiába int, hiába fenyeget akárki: a vérivó szörnyeteg mindig ujabb és ujabb áldozatokat követel tőlünk; el akarja nyelni, el akarja rabolni tőlünk ipari, gazdászati munkásságunk főbb eszközeit, az emberi munkáskezet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Bizonyára elszomoritó tény honfiaink kivándorlása, de nem kevésbbé elszomoritó az a törekvés, a mely gazdasági nyomasztó viszonyainkat azzal is meg akarja nehezíteni, hogy nagyobb és nagyobb ujonczlétszámot követel. Elszomoritó ez a jelenben, de elszomoritó a jövőt tekintve is, s méltán kérdhetjük mi is azzal a fent emlitett szegény emberrel, hogy a nagy áldozatokért, melyeket hozunk, micsoda ellenszolgálmányokat kapunk? Hát én megmondom. Kapunk nagyhatalmi állást, a mely hasonlit a délibábhoz, a mely sokszor felemeli a büszke városoknak czifra tornyait és palotáit, és azután eltünik szemünk elől; sem város, sem palota, sem torony. Hát ilyek tüneményszerü valami a mi nagyhatalmi állásunk. Kapunk továbbá fekete-sárga zászlót kétfejü sassal, fekete-sárga kardbojtot és zsinórt, német vezényszót, és mindezek fölébe durva bánásmódot. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát ez messze áll, t. ház, attól a sokat emlegetett dualizmustól és paritástól, és még messzebb áll attól, a mit mi sürgetünk, a mit mi kivánunk, a mit mi követelünk, hazafias lelkünk egész erélyével: az önálló nemzeti hadsereg eszméjétől, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mely a mi politikai hitczikkelyünk főágazatát képezi, s melynek megvalósitásáért kitartással, meggyőződéssel, elvszilárdsággal küzdeni kötelességünknek tartjuk mindenkor, főleg pedig kötelességnek tartjuk akkor, a midőn a mostanihoz hasonló törvényjavaslatok terjesztetnek a ház elé. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert, habár az 1867-iki kiegyezés barátai és törvényhozói lemondtak volna is Magyarország önállóságáról — a mint sokan lemondani látszanak az önálló hadsereg eszméjéről, — a népek milliói nem mondottak le és nem is fognak lemondani. És épen ebben áll a nemzetnek életfentartó ereje, hogy hiven őrzi keblében százados multjának emlékeit, hagyományait, lelkesül azoknak dicsőségén, s habár mindenét feláldozná is, véren szerzett jogait nem adja oda senkiért és senkinek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ennek a magasztos érzelemnek, ennek a magasztos tudatnak akarunk mi megfelelni akkor, a mikor a kezünk alatt levő törvényjavaslatot határozottan visszautasitjuk. Ezen törvényjavaslattal szemben pártunknak jelenlegi kitünő vezérszónoka ugyancsak pártunk nevében egy határozati javaslatot terjesztett be, a melyhez én lelkem egész meggyőződésével csatlakozom. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ennek kijelentésével bevégezhetném beszédemet; minthogy azonban az 1848-iki törvényekből egy jottát sem akarok eltöröltetni, vagy legalább agyonhallgatás által érvénytelenségre juttatni, a jelen viszonyok között is fentartandónak hiszem az 1848: XXI. t.-cz.-nek 1. szakaszát, mely szerint a nemzet szinei és az ország czimere visszaállitandók eredeti jogaikba. Fentartandónak annyival is inkább, mert ha igaz az, hogy forma dat esse rei, ugy különösen áll ez a szinekre nézve. Micsoda büvös-bájos erő rejlik a nemzeti szinben és zászlóban, azt csak az tudja igazán felfogni, a ki a csaták viharában látta a zászlók lobogását *(Zajos éljenzés a szélsőbaloldalon.)* és a vitéz hadfiaknak csudás-mesés lelkesedését. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Csak az tudja ezt igazán méltányolni, a ki tud lelkesedni a multak dicsőségéért és a szebb jövendő reményéért. *(Zajos éljenzés a szélsőbaloldalon.)* Van szerencsém azért a következő határozati javaslatot beterjeszteni: *(Halljuk! Halljuk!)*

»Utasitja a ház a kormányt, hogy az 1848. évi XXI. t.-cz. 1. §-át, a mely igy szól: A nemzeti szin és az ország czimere ősi jogaiba visszaállittatik, mint minden más téren, ugy a katonai téren is érvényre juttatni, elodázhatatlan köte-

lességének tartsa.« *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon. A szónokot többen üdvözlik.)*

Endrey Gyula jegyző: Beőthy Ákos!

Beöthy Ákos: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ha a ház asztalára letett törvényjavaslatnak egyrészt alapgondolatát, másrészt ezek előzményeit és következményeit elfogulatlan vizsgálat és birálat tárgyává tesszük, akkor egészen jogosult az a felfogás, hogy ezek a törvényjavaslatok a legvakmerőbb támadást és merényletet képezik, a mely támadást a hadügyi kormányzat a magyar kormány bölcs asszisztencziája mellett ennek a nemzetnek anyagi érdekei és jóléte ellen indit. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Czélzatosan mondom, hogy a magyar kormány asszisztencziája mellett, mert csakugyan elsősorban őket kell felelőssé tenni és támadni, . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mint bünrészeseket! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugy is van! Mint tetteseket!)*

Kecskeméthy Ferencz: Ne paczkázzék a képviselőházzal!

Beöthy Ákos: . . . mert ha feladatuk magaslatán állottak volna, akkor ezzel a törvényjavaslattal szemben feltétlenül a non possumus álláspontjára kellett volna helyezkedniök. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És mert a dolog igy van, jogosult az ellenzék részéről a legerősebb megtorlás, a legélesebb parlamentáris fegyvereknek a használata, *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* oda értve az ugynevezett obstrukcziót is. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nem fogadhatom el azt a felfogást, hogy csakis erőszakos kormányok jogositanak ezen ultima ratióra. Erőszakos kormányokkal szemben ez nemcsak jog, de egyenesen kötelesség. Jog az az ily törvényjavaslatokkal szemben, általában mindannyiszor, mikor becsületes meggyőződésből az ország érdekében történik és a mikor a következésekért kész az ember helytállani. Akár azért, hogy ez a törvényjavaslat megbukik, akár azért, hogy a kormány megbukik, ez a kormányzati szentháromság: atya, fiu, szentlélek, — a honvédelmi miniszter ur az atya, a miniszterelnök ur a fiu és a pénzügyminiszter ur a szentlélek — készek vagyunk helytállani. *(Élénk derültség.)*

T. ház! Végzeteseknek mondottam ezen törvényjavaslatokat azért, mert sulyos, majdnem elviselhetetlen terheket rónak a nemzetre akkor, mikor ezt a monarchiának katonai és nemzetközi helyzete nem követeli, akkor, mikor az tisztán és egyedül a militarizmus kirohanása és túltengése, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a mit én politikai tekintetben hátrányosnak, katonai tekintetben jóformán értéktelennek tartok; mert az egész tulajdonképen katonásdi-játékra lyukad ki, mint a hogy azt a hadgyakorlatok bizonyitják. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Még egyszer hangsulyozom, t. képviselőház, hogy a monarchiának nemzetközi és katonai exigencziái nem domborodnak ki azzal a plasztikai erővel, hogy előttük szemet hunyni ne lehetne; ez tisztán a katonai kormányzatnak követelése, mely igaz, szeret a dogmatikus csalhatatlanságnak köpenyébe burkolózni, de a mely erre sem rendszerénél, sem multjánál fogva egyáltalában nincs feljogositva. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert ugy vélem, különben is nem a mi feladatunk beigazolni, hogy ezekre a létszám-felemelésekre nincs szükség; a hadügyi kormányzatnak kell igazolnia, hogy van szükség, és ha erre nem képes, no hát akkor az ember egész egyszerüen azt válaszolja, mint a hogy a római prétor mondta: non liquet, nem tiszta munka, és elutasitja. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Bátor leszek, t. képviselőház, mindezt érdemlegesen és tárgyilagosan beigazolni. Mielőtt azonban ezt tenném, hogy némi tekintetben előadásomnak szubjektiv sulyát fokozzam, egy-két inczidenst akarok felhozni; mert az előbbi példák bizonyitják már, hogy nekem előbb is igazam volt. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* 1886-ban tárgyaltuk a népfelkelési törvényt és annak 5. §-át. Ez az 5. §. azt a rendelkezést tartalmazta, hogy a hadügyi kormányzat fel van jogositva a népfelkelés első kategóriájába tartozó védköteleseket a működő hadseregbe beosztani. Később azután jött az 1888, gondolom, XVIII. törvény, aztán az 1889-iki védtörvény, a mely ezt a diszkreczionális hatalmat a póttartalékosokra és a negyedik szolgálati évre kötelezettekre kiterjesztette. Én már akkor megmondtam a t. miniszter urnak, hogy ez egy oly diszkreczionális hatalom, melylyel a hadügyi kormányzat a létszámot tetszés szerint fokozni fogja. Akkor tagadni méltóztatott ezt ép ugy, a hogy most rázza a fejét; pedig a multkor Tóth János t. képviselőtársam igen szépen, számadatokkal bizonyitotta, hogy mily önkényesen és rendszer nélkül fokozták az egész idő alatt a létszámot. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Többször hangsulyoztam azt is, hogy a t. kormánypártnak olyan a viselkedése a delegáczióban, a mely nemcsak hogy az ellenőrzést teszi lehetetlenné . . .

Rakovszky István: Az igaz. Lehetetlen az ellenőrzés!

Beöthy Ákos: . . . hanem egyszerüen még azt is lehetetlenné teszi, hogy a nemzetnek tiszta bort lehessen a poharába önteni, vagyis megállapitani, miben áll tulajdonképen a terhe.

Egyszer Rakovszky István t. barátom felhozta itt azt az összekülönbözést, a mely köztem és a hadügyi albizottság között régebben történt. Ez is a létszám kiszámitása miatt esett meg. Mert egyszerre csak kisült, hogy három létszám van. Az egyik a törvényes, t. i. a mely a delegáczió előbbi megszavazásaiból jött létre,

a másik a hivatalos, a melyet beiktattak a költségvetésbe, a harmadik pedig a valóságos. Nem voltam képes ott igazaimat érvényesiteni, és nagyon jól emlékszem, hogy mikor utána többeknek t. szomszédaim közül előadtam a dolgot: lehet, talán tréfából, azt mondták nekem: ugy kell neked, miért mégy be a delegáczióba, miért támogatod azt a hátrányos intézményt? Nekem pedig — bocsánatot kérek — ellenkezőleg az a nézetem, hogy az a hiba, hogy az én t. barátaim nem mennek be. *(Igaz! Ugy van! néppárton.)* Jól van, nem fogadják el a közös hadsereget, sem a kiegyezést, nincs is rajta mit szeretni; *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hanem hát tiltakozással belépheténének. Hiszen hogyha ezt a hadsereget ketté akarják választani, akkor okvetlenül szükséges, hogy annak az intézményeit, költségvetését lehetőleg jobban ismerjék, azt pedig ott mégis jobban lehet megismerni, mint itt. Igy ezen igen magasztos álláspont mellett az történik, hogy tulajdonképen a hadügyi kormányzat malmára hajtják a vizet; az garázdálkodik tetszése szerint és az ország ütheti bottal a nyomát és fizetheti a rengeteg költséget. Egészen más volna az, ha 10—12 ember bemenne. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon: Ez a mi dolgunk!)*

Gr. Zichy Aladár: Ez nem a maguk dolga, ez az ország érdeke.

Barta Ödön: Majd felelünk rá érdemleges formában, de nem közbeszólások alakjában. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Beöthy Ákos: Áttérek már most arra, a mit előadásom érdemleges részének lehet venni; *(Halljuk! Halljuk!)* t. i. hogy a monarchiának nemzetközi és katonai helyzete ezt nem igényli. Ezek a katonai és nemzetközi exigenciák azok, a melyek a nagyhatalmi állásnak tetszetős formulája alá rejtőznek. Ezzel a formulával, mint a miniszterelnök ur formuláival, ugy vagyok, hogy eszembe jutatja Goethének azt a hires mondását: »Wo Begriffe fehlen, stellt sich ein Wort zur rechten Zeit ein.« Tény, hogy ezt a nagyhatalmi állást soha, de soha senki nem definiálta. Nem mondta meg, hogy mi annak a tartalma, mik a feltételei, melyek a követelményei, mennyi békelétszám kell rá, mennyi hadi létszám kell rá, hogy micsoda előny származik belőle, ha megvan, és micsoda hátrány származik, ha nincs meg. Legalább is háromféle verziója lehet a dolognak. Lehet az a verziója, hogy a monarchia az európai konczertben imponáló állást foglaljon el. Lehet az a verzió, hogy fejlesztés, hóditás politikáját kövessük, és végül lehet az a verzió: hogy az a defenziva, a védelem politikája. Nem akarok hosszas fejtegetésekbe bocsátkozni, csak röviden mindegyikre teszek egy megjegyzést. *(Halljuk! Halljuk!)* A mi azt az imponáló állást illeti, arra nézve Deák Ferencz már megmondta, hogy az a nagyhatalmi állás nem tisztán a seregek nagyságától függ. Észak-Amerika — nemhogy nagyhatalom, világhatalom, pedig serege jóformán nincs. De azonkivül mindenesetre szükség van politikailag rendezett viszonyokra, virágzó közgazdaságra, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* pénzügyekre. Hiszen egy hires osztrák tábornok, Montecuccoli mondta azt, hogy a hadviseléshez pénz, pénz, és ismét pénz kivántatik. Ilyen módon pedig elfecséreljük a pénzt jóelőre.

A mi a hóditást illeti, arról talán nem szükséges beszélni, mert hiszen ez hivatalosan leczáfoltatott. Marad tehát a defenzivának politikája. És itt valójában nem nehéz kimutatni, hogy ezen létszámemelésekre szükség nincs. Igen jellemző dolog, hogy Deák Ferencz, mikor arról volt szó, hogy az országgyülés mondja ki, hogy biztositja a nagyhatalmi állást, ez ellen tiltakozott. Ő azt mondta: ha a nagyhatalmi állás alatt a pragmatika szankczióban elvállalt kötelezettséget értik, nincs ellene kifogásom, de akkor maradjunk a pragmatika szankczió kifejezés mellett; ha pedig valami mást, akkor ez egy indok arra, hogy ellene tiltakozzam. Deák Ferencznek nagy igaza volt abban, mert azok a példák, melyek ő előtte állottak, nagy óvatosságra intettek.

A mult században a monarchia a nagyhatalmi állásnak két tipusát tüntette fel. Az egyik az volt, a mely Metternich nevéhez füződik. Ez maga után vonta a 48-iki eseményeket. Jött a másik, a mely Schwarzenberg Félix átkozott nevéhez füződik, a kit Széchenyi István vampirnak és szörnyetegnek nevezett el. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezután jött Solferino és Königgrätz. Az a nagyhatalmi állás semmi más, mint az uralkodóháznak családi politikája, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mely a monarchia államait, tartományait, népeit, nemzeteit ugy tekinti, mint a családi hitbizománynak állagát — Deák Ferencz azt mondta majorságát, — melyet növelni kell. Ez a politika vezette az uralkodóházat Belgiumba, Nápolyba, Szicziliába, a melyet még területileg sem lehetett a monarchiával összeköttetésbe hozni, ez vezette Olaszországba, Németországba, a minek következtében minden európai kérdésben benne voltunk, minden európai háboruban benne voltunk, a melyeket Magyarország vérével és vagyonával vivtak nagyrészt, mig a haszon az örökös tartományoké és Bécsé volt. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez az olasz- és németországi pozicziő hozta a monarchiát konfliktusba a német és olasz egységi törekvésekkel, mely arra az emlitett katasztrófára vezetett. Hozzáteszem, ez igazán áldás volt a monarchiára; szerencse volt, hogy minket Németországból és Olaszországból kidobtak, mert ott nem volt mit keresnünk.

A monarchiának hagyományos szerencséje ez alkalommal ismét megnyilatkozott, a mi kihat a létszám kérdésére. Azonban, fájdalom, a monarchiának vezetősége ezt fel nem használta. Mikor az 1866-ki háboru lezajlott, méltán le-

hetett attól tartani, hogy azok a német és olasz egységi törekvések tovább és tovább fognak fejlődni és támadást fognak intézni a monarchiának integritása ellen. Ennek következtében, mikor 1868-ban megállapitották a védrendszert és a hadilétszámot 800.000 emberben, ebből a konczepczióból indultak ki s a németországi háboru eshetőségének akartak eleget tenni. És mi történt? Nem az történt, hogy Olaszország és Németország támadást intézett, hanem ők jöttek maguk szövetséget kinálni, a mely szövetség 25 év óta fennáll, mindegyik államnak érdekében van, és a köztudat szerint az európai békének biztositéka. Ha tehát a Németországgal való esetleges háborura elégnek látszott a 800.000 ember, akkor a szövetség esetére ezen számot nem fokozni, hanem csökkenteni kell. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Egy hang: Ez a logika!)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Gyenge logika!

Beöthy Ákos: Nem lehet azt mondani, hogy a szerződésben más van. Ezt a szerződést mi ismerjük. Olyan pontja, hogy nekünk folyton fegyverkeznünk kell, nincsen, de ez ellenkeznék is a monarchia szuverénitásával.

Rakovszky István: Bülow azt mondta, hogy ennélfogva kevesebb katona szükséges.

Beöthy Ákos: Marad tehát az Oroszországgal való u. n. antagonizmus a keleti kérdésben és a Balkán-félszigeten. A mi ezt az Oroszországgal való antagonizmust illeti, erről én, ki a delegácziónak oly sok ideig tagja voltam — kiszolgáltam négy kapitulácziót, négy hadügyminisztert — tudok egyet-mást mondani. *(Halljuk! Halljuk!)* Ugyanis, mikor a hadügyi kormányzatnak valami olyan követelése van, melyet nem tud indokolni — pedig rendesen olyan van — *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* akkor egyszerre csak jön az orosz mumus. A távol ködében, a galicziai határszélen egyszerre csak kozák tömegeknek ezrei és ezrei tünnek fel, egész lándsaerdők meredeznek az ég felé, mintha a Jeges-tenger hullámai dörömbölnének a Kárpátok alján betöréssel fenyegetve. Mikor a hadügyminiszter megkapta azt, a mit akart, akkor a kozáktömegek egyszerre csak eltünnek . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Megijedtek! *(Derültség.)*

Beöthy Ákos: S akkor előlép a külügyminiszter, szalonöltözetben, virágcsokorral gombluykában, és azt mondja: áldás és béke van mindenütt, szövetségben, barátságban vagyunk mindenkivel, a béke biztositva van, de a pénz már elfogyott. *(Élénk tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Igy járják a bolondját!

Beöthy Ákos: Egypár konkrét példával is akarok szolgálni. Igy pl. az orosz mumussal szavaztatták meg a 10-ik hadtest áthelyezését Brünnből Przemysl-be, azután jött a przemysli és krakkói várak épitése. Hozzá kell tennem, hogy ez a krakkói vár oly közel van az orosz határszéllhez, hogy az oroszok azt összelőhetik a saját területükről.

Mikor véget ért a velenczei várnégyszög komédiája, a mire mindjárt rátérek — akkor kezdődött a komédia Galicziával. A hadügyi kormányzat nem okult a katonai történet példáin, hogy az ilyen várak csak czinkefogók, a hol a hadsereget elcsipik, mert ez történt 1797-ben Wurmserrel Mantuában, 1805-ben Mack-kal Ulmban, 1870-ben Bazaine-nel Metzben. Mindig fejlesztették. Egyszer már a delegáczió megunta a dolgot és azt mondta: de több pénzt nem adunk. Természetes, hogy a másik esztendőben megint megszavazták. Igy jött azután a krakói sátortábor épitése, a mely egyike a legczifrább dolgoknak. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Gyalázat!)* Hát a pénzügyi része ugy áll a dolognak, hogy először kértek 3 milliót, aztán kértek 1 milliót. Hogy mibe került, azt senki sem tudja, talán maga a hadügyi kormányzat sem. Hát kérem, nem itt van a dolognak a czifrája, hanem hogy olyan fej nélkül, olyan Hübele Balázs módjára csinálták, hogy másnak, mint botrányosnak az eljárást nem lehet nevezni. Fogalmuk sem volt a terepről; nem tudták azt, hogy vezetnek-e oda utak; utakat kellett épiteni; a terepen magán földcsuszamlások állottak elő zimankós időben, a minek folytán roppant kár keletkezett. És oly lóhalálában épitettek, hogy a jó lengyelek iszonyu munkabéreket fizettettek maguknak. Maga a hadügyi kormányzat restelte a dolgot, bujkált vele, de egyszer a palacsintát ki kellett tálalni a delegácziónak és a delegáczió most is fizetett. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szép!)*

De hát, t. képviselőház, nézzük magát azt a keleti kérdést is. Nekem egyszer egy hires, egy ismert diplomata azt mondta: Kérem, a diplomáczia ugy van azzal a keleti kérdéssel, hogy mikor akarja, van keleti kérdés, mikor akarja, nincs.

Ha akarja, elég, hogy egy vásáron egypár ember összeverekedjék, mindjárt kész a keleti kérdés. Ha nem akarja, lemészárolhatnak ezreket és ezreket, mint 1895-ben Örményországban, senki sem gondol vele. Nézzük a Balkán-félszigetet! Ha mi köztünk és Oroszország között a Balkán-félszigeten létezik antagonizmus, akkor aztán nem lehet mást mondani, mint hogy ez a monarchia külpolitikájának legsulyosabb elbirálása. Mert akkor nem volt szabad elállanunk az 1856-iki párisi szerződéstől, a mely Törökországnak integritását az európai konczert által biztositotta; *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* nem volt szabad megengedni 1877-ben az oroszok támadását, mikor Erdélyben egy hadtestnek a felállitása katasztrófát idézett volna elő. Nem volt szabad belenyugodni a berlini békekötésbe, mely Törökországot feldarabolta. Nem lett volna szabad okkupálni

Boszniát *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* s azt mondani, hogy az orosznak Bolgárországra szerzett joga van, mint a hogy azt gróf Kálnoky a delegációban kimondta. Természetes dolog, hogy az ilyen állapotból okvetlenül bekövetkezik olyan konfliktus, mint a milyen konfliktus bekövetkezett Németországgal a schleswig-holsteini kérdésben. Azonban, t. képviselőház, Istennek hála, a dolgok talán még sem állanak igy. Mert hiszen a mi Oroszországot illeti, ez mindenesetre felhagyott azzal a hatalmaskodási politikával Bulgáriát illetőleg, a mely pl. a Kaulbars-misszióban kifejezésre jutott. Világosan ki van mondva, hogy a Balkánfélszigeten idegen államoknak nincs mit keresniök. Oroszország sulypontját a messze Keletre helyezte, és igen helyesen, mert ott kulturális missziója van; és a most uralkodó czár ő Felsége volt az, a ki a hágai békekonferenciát kezdeményezte. Hogy ilyen viszonyok mellett, t. képviselőház, köztünk és Oroszország között a Balkán-félsziget miatt háborura kerülhetne a sor, engedelmet kérek, az még sem tartozik a lehetőségek közé. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Áttérek most annak a tételnek beigazolására, hogy a hadügyi kormányzatnak egyáltalán nincsen arra jogczime, hogy ilyen dogmatikus prepotenciával lépjen fel. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát hogy áll a dolog elvileg? Valamennyi nagy katonai tekintély, Napoleon, Moltke, Klausewitz, a háboru nagy theoretikusa, tisztában vannak azzal, hogy a háboru mindig a politikának eszköze. Ezt a politikát nem a hadügyi kormányzat csinálja, hanem csinálja a törvényhozás és a fejedelem. Hogy mennyire csinálja, bizonyitja az a körülmény, hogy Franczia országban és Németországban, a melyek talán elég érzékkel birnak a katonai követelések iránt, még a békelétszámot is törvénynyel állapitják meg, nem ugy, mint nálunk a delegáczió budgettétel alakjában, a mely delegáczió ugy tánczol, mint a hogy a hadügyi kormányzat fütyül. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Nincs nagyobb szerencsétlenség, t. képviselőház, mint hogyha katonák csinálják a politikát. Ennek a monarchiának története egész sorát tünteti fel a katasztrófáknak. Ezek közül csak egyet fogok felemliteni, — ex uno disce omnes — a mely összeköttetésben van azzal, a mit előbb mondtam. Vonatkozik ez Velenczére és a velenczei várnégyszögre.

Méltóztatik tudni, hogy 1865-ig Velencze a monarchiának tartománya volt. Ott volt a hires várnégyszög, négy vár, Mantua, Verona, Legnago, Peschiera, a melyek a monarchia nagyhatalmi állása kulcsának tekintettek. Még 1865-ben egy osztrák publiczista, Gröber, a ki a »Botschafter«-nek, az akkori félhivatalos lapnak szerkesztője volt, — ennek a »Botschafter«-nek czikkére irta Deák Ferencz a husvéti czikket — kiadott egy röpiratot, — nekem meg is van — a hol katonai auktoritások alapján ki lett mondva, hogy nemcsak a monarchiának, de Németországnak biztonsága is a várnégyszögtől függ. Ha akkor valaki ez ellen felszólalt volna, azt épen ugy megkövezték volna, mint azt, a ki a t. szabadelvü párt pátrónusa és védszentje, a honvédelmi miniszter ur förmedvényei ellen felszólal. *(Zajos tetszés és éljenzés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Ez volt 1865-ben. 1866-ban egyszerre csak látszott, hogy Poroszország és a monarchia közt háboru lesz.

Attól lehetett tartani, hogy Olaszország belevegyül és akkor a monarchia két tüz közé kerül. Akkor a külügyi kormányzatnak az az okos gondolata támadt, hogy miután ezt a Velenczét ugysem lehet tartani, legjobb lesz az olaszokkal kiegyezni és nekik odaadni. Jöttek a tábornokok, belepancsoltak *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és a következő politikában állapodtak meg: Jól van, Velenczét odaadjuk, de csak győzelmes hadjárat után, mert ugy kivánja azt a hadsereg becsülete. *(Derültség balfelől.)* Ha majd győztünk, levertük Poroszországot és elvettük tőle Sziléziát, akkor odaadjuk az olaszoknak Velenczét. *(Derültség balfelől.)*

Hát én megengedem, hogy a családi hitbizomány szempontjából van ennek bizonyos értelme, hogy az uralkodóház megkapja Sziléziát és odaadja Velenczét. De ebből látszik a hadügyi kormányzatnak a megbizhatatlansága, hogy három hónappal előbb azt mondja, hogy a nagyhatalmi állásnak conditio sine qua non-ja a várnégyszög, három hónap mulva meg kisül, hogy oda lehet adni, és megcsinálja oly okosan, hogy Sziléziát nem kapta meg, de Velenczét elvesztette. *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Mit szól az atyauristen ehhez!?)*

Méltóztassék már most, t. képviselőház, megengedni, hogy a hadügyi kormányzatnak költségvetési és létszámpolitikáját illetőleg néhány konkrét adattal szolgálhassak. *(Halljuk! Halljuk!)* Csak azokról fogok beszélni, a mikről nekem magamnak közvetlen tudomásom van, és a miknek megvan a maguk doce-ja, 1886-ban történt, hogy neszét vettem annak, a mi készül és azt a kérdést intéztem gróf Bylandt akkori hadügyminiszterhez a hadügyi albizottságban: hogyan vagyunk a hadsereg felszerelésével és készenlétével? Erre ő nekem azt mondta: kérem, a hadsereg az utolsó gombig készen van; a mint nem is lehetett másképen, mert hiszen husz év alatt megszavaztunk nekik mindent. *(Zaj jobbfelől.)*

Bocsánatot kérek, egy közbevetést kell tennem: én ezekre a nyilatkozatokra nem vagyok képes perrendszerü bizonyitékokkal előállani, mert kérem, a hadügyi albizottság üléseiről nincsenek hiteles feljegyzések. Nagy érdeke a kormányzatnak, hogy homály legyen és valahogy a nyilatkozataihoz oda ne lehessen őt szegezni. De én soha életemben valótlanságot nem mond-

tam; Istennek hála, még az emlékezőtehetségem jó, különben is, a mit mondok, nem a magam, hanem az ország érdekében mondom. *(Élénk éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ez volt kérem 1886. október, novemberben. Erre egyszerre csak 1887. februáriusban összehivnak minket rendkivüli ülésszakra, kérnek tőlünk egy 52 milliós felszerelési hitelt, a melyet nem indokolnak, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Leszakadt a gomb!)* nem speczifikálnak, és a melyet nem a delegáczió appropriál, mert ez államtitok. Én az albizottságban mégis elkezdtem firtatni a dolgot: kérem, micsoda dolog ez, hiszen alig pár hóval ezelőtt azt mondta a hadügyminiszter ur, megvan minden, hát most mire kell az 52 millió? Erre a hadügyminiszter azt mondta: mondja meg nekem a delegátus ur, hogy mit csinál az orosz hadügyminiszter Varsóban, majd én is megmondom, hogy ez mire kell. *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én igazán az hittem, hogy Hannibal ante portas, veszély van, meg is szavaztam, — egyszer életemben történt, hogy hitelt adtam a hadügyminiszternek, akkor is lépre mentem. *(Élénk derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Mondom, kérem, megszavaztam, de a nyilvános ülésben mégis néhány kritikai megjegyzést füztem hozzá. Akkor egyszer csak felemelkedett helyéről az akkori miniszterelnök, Tisza Kálmán, és a legnagyobb indignáczióval és pathoszszal tiltakozott az én szavaim ellen, mert azt lehetne hinni, hogy Magyarország nem volna kész vért és életet áldozni, ha kell. Teljesen meg voltam semmisülve. *(Élénk derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Gondoltam magamban, ha már ilyen fogyatékos ember vagyok, hát, Istennek hála, vannak miniszterek, van hadügyi kormány, többség, azok jóváteszik, a mit az ilyen tökéletlen ember elkövetett! *(Élénk derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Andrássy Tivadar: Ugy van! Egészen ugy van!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy van! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Beöthy Ákos: Ugy látszik, t. képviselőház, az orosz hadügyminiszter ettől az 52 milliótól tényleg végkép megrémült, mert a mennykő nem csapott le, zivatar sem lett és egyszerre csak ismét derült kék ég mosolygott.

Ez történt 1887. február—márcziusában. 1887. őszén összejön a rendes delegáczió, akkor előáll a hadügyminiszter és azt mondja: Az urak adtak nekem 52 milliót, de én ebből csak 30 milliót költöttem el, huszonkettőt visszabocsátok. — Az egész delegáczió extázisban volt. Ez a derék, jó, takarékos hadügyminiszter! No lám, csak 30 milliót költött el.

A másik esztendőben megint jöttek 43 millió ilyen hitellel. No, ezt már nem szavaztam meg. Hanem a következő esztendőben jöttek a zárszámadások. Én nézem a zárszámadásokat, és látom, hogy ezek el vannak számolva a költségvetés rendes rovatai közt; p. o. kétszersült és huskonzervek, ágynemüek beszerzése és szállitása, szövött pamut-fehérnemü, sat., a melyek, ismételem, a delegáczió által rendesen megszavaztatnak és appropriáltatnak. Ha ezeket igy speczifikálni tudták a zárszámadásokban, miért nem lehetett speczifikálni az előirányzatban? Megvolt annak az oka! Mert akkor indokolni kellett volna és akkor nem a hadügyminiszter disponált volna felette, hanem a delegáczió. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Meg is mondtam a hadügyminiszternek: »Excellenczíád hivatkozott nekem az orosz hadügyminiszterre. Hogy annak a példáját követte-e, azt nem tudom, de hogy az orosz pénzügyi gazdálkodás követtetik, *(Élénk derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* azt látom, mert ott sincs ellenőrzés, itt sem volt ellenőrzés.« Akkor gróf Bylandt azt mondta nekem: »A képviselő ur sokszor igazságtalan én velem szemben! *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Szegény!)* Én most elmegyek. Ez az én hattyudalom, de majd meglátja, mi lesz: Kommt selten was Besseres nach!« *(Zaj és mozgás.)*

Már most, t. képviselőház, méltóztassanak megengedni, hogy itt egy pillanatra megállapodjam és ennek a tanulságait levonjam.

A mint méltóztatik látni, a képviselőházzal szemben mindig a legnagyobb presszióval dolgozik a hadügyi kormány. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mindig ugy állitják oda a dolgot, hogy: ha pedig azt, a mit mi akarunk, meg nem szavazzátok órára-perczre, akkor ilyen és ilyen eshetőségek következnek be. Ezek az eshetőségek azonban sohasem következtek be. Akkor előáll a hadügyminiszter, — mert ez is megtörtént — s azt mondja: Kérem, hát az urak azért támadnak engem, hogy nem volt háboru, nem volt baj; adjunk hálát az Istennek! Igen, de azt, t. képviselőház, elfelejtik, hogy csak ilyen presszióval lett a dolog megszavazva, különösen elfelejtik azt, hogy nekünk, igaz, kötelességünk a monarchia és a magyar haza biztonságára gondolni, de kötelességünk az adófizetők filléreit is megtakaritani és nem engedni, hogy az elpazaroltassék. *(Tetszés és helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És, t. képviselőház, a dolgok ugy állanak, hogy nálunk nemcsak az nyereség, ha esetleg meg nem szavazzuk a költségeket, de nyereség még az is, ha eltoljuk azoknak megszavazását, mert kisül, hogy a kiadásokra nincs szükség. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Barta Ödön: Pedig rendesen igy van!

Beöthy Ákos: Erre is van példa. 1887-ben jött a hadügyminiszter a Manlicher-fegyverekkel. Az is órára-napra kellett. Az is meg lett szavazva; megszavaztatott t. i. 90.000 tizenegymilliméteres fegyver. Mikor aztán ez megvolt, akkor jött a 9 milliméteres fegyver, ugy, hogy az egész 90.000 fegyvert el kellett dobni. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Thaly Kálmán: A népfelkelésnek adták! De még penálét is fizettünk, s pedig 3 milliónál többet, a gyárnak gépek beszerzéséért! *(Mozgás a baloldalon.)*

Beöthy Ákos: Hát, t. képviselőház, tökéletesen igaza volt gr. Bylandtnak: »Kommt selten was Besseres nach.« Jött azután Bauer és Krieghammer. No mondhatom, hogy ez már valóságos delirium tremens volt. *(Derültség.)* Különösen, t. képviselőház, a létszámemelések történtek meg a legnagyobb méretekben. Megengedem, hogy a létszámemelések némileg más kategóriába tartoznak, mint a felszerelések. Igaz, hogy a létszámemeléseknél az a bizonyos presszió, hogy »jön a tatár«, nem alkalmaztatik, hanem jönnek bizonyos általános indokok; majd erre mindjárt reá fogok térni. Hát ennyiben előnyösebb a dolog. De másrészt hátrány van, jelesen abban, hogy míg a felszerelések után valami érték mégis csak marad, addig a létszámemelés tisztán kidobott pénz, mert kidobott pénz az, hogyha mi 30—40.000 emberrel nagyobb békelétszámot tartunk, *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* nem is szólva, t. képviselőház, arról, hogy ezáltal mennyi munkáskéz vonatik el. Ezeket a létszámemeléseket és az egészet tulajdonképen nem a hadügyi kormányzat csinálja, hanem a hadvezérkar. Mindenütt annak ott a keze. Erre a hadvezérkarra mondta Napoleon — az osztrákra, — »tanult emberek, de a háboruról egész hamis felfogásuk van«. *(Derültség.)*

Én is ismertem a delegációban egy-két ilyen portentumot. Volt közöttük egy, annak a sok tudománytól — úgy látszik — mindig fájt a feje; mikor azután valamit megmagyarázott, kevesebbet tudtunk, mint előbb. *(Derültség a baloldalon.)*

Elég az hozzá, ezt a hadvezérkar csinálja.

A létszámemelés két kategóriába oszlik. Az egyik az ujjászervezés. Mert az ujjászervezés permanenciában van. Ujjászervezték a gyalogságot, a tüzérséget, a vezérkart. A lovasságot nem bántották; hanem ott vannak a lovassági felügyelők, mindeniknek más a rendszere. Az egyik hajkurászsza a lovat, a másik kiméli, az egyik hosszu kengyellel lovagoltat, a másik rövid kengyellel; szerencsére olyan jó a mi lovasságunk, hogy még igy sem lehet tönkretenni. *(Élénk derültség és tetszés a baloldalon.)*

A másik, a létszámemelés pur et simple. A mig én szolgáltam, azalatt két ilyen létszámemelés volt. Az egyik volt 1889-ben. Ez 4860 embert tett ki. Ez a boszniai megszállás következménye, mert abban a paradicsomban, abban a kulturállamban magasabb létszámra van szükség, mint másutt. *(Derültség balfelől.)* A másik általános létszámemelés volt 1893-ban. Minden gyalogsági században ugyanis 9 emberrel fokozták a létszámot, a mi kitett 14.688 embert. Mi volt az indokolás? Az indokolás az volt, hogy a többi államokban mindenütt erősebb a békelétszám. Pl. századonkint a német 165, a franczia 125, az orosz 103 emberből áll. De hát már ebből lehet látni azt, hogy a létszám nem egy kaptafára van, hanem mindegyik állam saját különleges viszonyai szerint állapitja azt meg. Hogy nincsen verseny, azt épen a német és franczia századok közötti viszony bizonyitja, mert különben Franciaország annyira emelné létszámát, mint Németország.

Általában egyike a legmeddőbb dolgoknak az ilyen gépies összehasonlitás. Oroszországnak — megengedem — a békelétszáma talán 800 ezer, vagy 1 millió emberből áll. De hiszen Oroszország egy egész világ. Neki még a működő hadserege is három részből áll: az európaiból, a kaukázusiból és az ázsiaiból. Mikor azután háborura kerül a dolog, akkor jóformán alig tud valamit oda hozni és pl. az orosz-török háboru alatt Plevnánál tönkre verik az oroszokat, ha nem jönnek a románok. Vagy vegyük a francziákat. A francziák békelétszáma 530.000 ember. Ebben benne van a csendőrség is. Azután még tekintetbe kell venni, hogy ott vannak a gyarmati tartományok, ott van Tunis, ott van Tonking s ott van Madagaskar. Erről hímet varrni csakugyan nem lehet. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Az egésznek a faczitja az, hogy ha összehasonlitjuk az 1885-iki létszámot az 1902-diki létszámmal, akkor az eredmény a következő: 1885-ben volt 12.300 tábornok, törzs- és főtiszt, 251.000 altiszt és közlegény; 1902-ben tábornok és tiszt 16.612, altiszt és közlegény a rendes költségvetésben 289.000, a rendkivüliben 4.700, összesen 293.700 ember. Összehasonlitva ezt az 1885-diki 250.000 emberrel, látjuk, hogy 15 év alatt 40.000 emberrel fokozódott a békelétszám. Senki sem tudja megmondani, hogy miért, senki sem tudja megállapitani, mivel voltunk akkor rosszabbul, és mivel vagyunk most jobban. Engedelmet kérek, t. ház, ilyen példák után valójában nem lehet indulni. *(Élénk helyeslés a balés a szélsőbaloldalon.)*

De nézzük a mostani törvényjavaslatoknak és a mostani emelkedésnek az indokolását.

Azt mondják: hegyi ütegekre van szükség. Ugyan kérem, kivel fogunk mi hegyi háborut viselni? Olaszországgal? *(Egy hang a szélsőbaloldalon: A bosnyákokkal!)* Hiszen Olaszországgal békében vagyunk. Talán Tirol miatt? Hiszen mindig meg tudták védelmezni. Vagy pláne Montenegróval? Hiszen világcsufság, hogy ilyen érvvel állanak elő. Vagy pedig ott van a hajóhadnak a szaporitása. *(Halljuk! Halljuk!)* Hiszen ha a fejünk tetejére állunk, sem leszünk tengeri hatalom. Miért? Mert a természetes előfeltételek hiányoznak. Hiányzik a megfelelő partvidék és hiányzik a kereskedelmi flotta. Mindig hátrányban fogunk lenni az európai flottákkal szemben, legfeljebb azt fogjuk nyerni, hogy ugy el fogják venni tőlünk, mint a hogy a dánok flottáját elvették az angolok 1809-ben. Különben is tudjuk nagyon jól, hogy a világ sorsa bizony

most nem a tengeren, hanem a szárazföldön dől el. Nem Abukir döntött, hanem Marengo, nem Trafalgár, hanem Austerlitz. És 1870-ben milyen gyönyörü flottája volt a franczióknak, a németnek pedig semmije sem volt. És mi döntött? Metz és Sedan, és a franczia flotta legénységét oda kellett vinni a szárazra.

De hát nézzük az általános indokolást. Az általános indokolás egyszerüen az, *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* hogy nem maradhatunk el. De hát kivel akarunk versenyezni? Sem Franczia-országgal, sem Németországgal, sem Oroszországgal nem versenyezhetünk, akár a vagyont tekintjük, akár a népességet. Ez az egész eszembe juttatja Aesopus meséjét, a rana rupta et bost. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De hát miért akarunk versenyezni? Mi nem akarunk senkit sem bántani; talán attól félünk, hogy minket fognak megtámadni, mitőlünk veszik el a tartományokat? Nagyon jellemző, hogy mikor a nemzeti követelések teljesitéséről van szó, akkor azt mondják, hogy Ausztria egy európai szükség, azért nekünk áldozatot kell hoznunk nemzeti követeléseinkből; de mikor a militarizmusról van szó, akkor ugy tüntetik fel, hogy egy bellum omnium contra omnes van, mint hogyha az éhes farkasoknak csoportja leselkednék a monarchia határain, hogy azt szétmarczangolja.

Én nem habozom kimondani, hogy azokban a támadó háborukban többé nem hiszek. Én az olyan müveleteket, mint a milyen volt Lengyelország és Törökország feldarabolása, ma kizártnak tekintem, nemcsak azért, hogy a polgáriasodás halad, de egyszerüen azért is, mert az ilyen akvizicziók — ott van pl. Elzász-Lothringia, ott van Posen példája — valójában a lehető legnagyobb kárral és hátránynyal járnak. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hozzá a hagyományos osztrák politika Ausztriában gondoskodott arról, hogy ott annyi darázsfészek legyen, hogy én el sem tudom magamnak képzelni azt, hogy valakinek fájjon a foga azokra a tartományokra.

A dolog másképen van. Igenis világosan meg kell azt mondani, hogy ilyen veszély létezik, de zsákban macskát nem kell és nem szabad árulni. Elmult az az idő, mikor a diplomáczia nagy képpel fontoskodott és homályba burkolta a dolgokat. Hogy ma hogy csinálják, ott van a Bismarck példája, a ki a legnagyobb nyiltsággal megmondta, hogy Németországnak az egységét csak vérrel és vassal lehet megcsinálni. S egy igen illetékes egyéniség, Moltke tábornok, megirta, hogy a mai időben a dinasztikus háborúknak vége van; csak nagy nép- és nemzeti érdekekért lehet harczolni; *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* ezek pedig nyilvánosan pertraktáltatnak; sőt még a katonai oldala is nyilvánosan pertraktáltatik. Itt van épen Moltke, aki 1877-ben a német birodalmi tanácsban megmondta, hogy annak következtében, hogy Poroszország megszerezte a német hegemóniát, és hogy elvette Elzászt és Lotharingiát, 50 esztendeig vértezetten kell állania. Különben, t. képviselőház, az a furcsa dolog történt, hogy most már 30 esztendő óta néz ez a két állam egymással farkasszemet és történik a legőrültebb költekezés a revans kontójára, de se revans, se posztó.

Ilyenek után, t. képviselőház, mi egyáltalában nem indulhatunk. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Azt tartom, t. képviselőház, kimutattam, hogy sem nemzetközi szempontokból, sem pedig a mi a hadikormányzatnak tekintélyét illeti, ez kellőképen indokolva nincsen. Nekünk, t. képviselőház, egyszer már le kell számolnunk ezekkel a hivatalos mesékkel és fikcziókkal. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Le kell számolni azzal, hogy a katonai kormányzat játszsza az országgal szemben a gondviselés szerepét. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Istennek hála, a magyar országgyülésnek van elég esze, hogy meg tudja azt oltalmazni; és az a magyar haza, az a magyar államiság, a melyet a szoldateszka védelmez, csakugyan gyenge lábon áll. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Le kell számolni, t. képviselőház, azzal, hogy a katonai kormányzat magának követeli a felelőségnek monopoliumát és követeli a katonai felelőségnek a szupremácziáját a politikai felelőség felett. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Tudom én, t. képviselőház, hogy nagy a katonai kormányzat felelősége, nagy a hadvezérnek a felelősége. Tudom én ezt; hiszen ennek a monarchiának a győzelmes hadvezéreiről szól a szálló ige: Dank vom Hause Oesterreich. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Menynyivel inkább áll ez a vert sereg hadvezéréről, mint a hogy azt Benedeknek példája bizonyitja. De mindannak daczára állitom, hogy a mi felelőségünk, hogy az a koczkázat, a melyet magunkra vállalunk, sokkal nagyobb. Először is ott van az a koczkázat, hogy ennek a rendszernek adhatunk vért és pénzt akármennyit, de az még sem képes győzni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert ez egy gépies rendszer. Az osztrák hadsereg egy gép, a mely ki van tépve a nemzeti életnek talajából, a melyben hadat üzennek a szellemnek és az erkölcsi tényezőknek, mindannak, a mi a hadseregnek lelkét képezi, és ennek következtében az osztrák hadsereg minden más komoly hadsereggel szemben mindig a rövidebbet fogja huzni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagyon hazafias kijelentés!

Beöthy Ákos: De, t. ház, nemcsak ez a koczkázat van meg. Az azután már nem is koczkázat, hanem bizonyosság, hogy e költekezés mellett mi a legnagyobb pénzügyi válsá-

gokba jutunk bele. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mikor a Manlicher-fegyvert kérték, azt mondotta gróf Bylandt: meg kell szavazni ezt a fegyvert, mert azért vesztettük el Königgrätzet, mivel rosszabbak voltak a fegyvereink. Én akkor azt válaszoltam: nem a miatt történt a csatavesztés, mert hogy a rossz fegyverrel lehet győzni, azt megmutatta Gablentz Trautenaunál; hanem épen a miatt a rendszer miatt és különösen a miatt, mert azokat a fejedelmi felségjogokat, a hadseregnek szervezetét, vezényletét és vezérletét illetőleg, a lehető legrosszabbul gyakorolták. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De bármikép történt is, a katonai Königgrätzet kihevertük; ha egy közgazdasági és pénzügyi Königgrätz jön, azt nem heverjük ki soha. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nem akarok én túlozni, nem mondom, hogy katasztrófa lesz belőle; de igenis állitom, hogy a nemzetnek ezen örökös szivattyuzása folytán nem vagyunk képesek a tartományi és gyarmati exisztenczia alantasságából az államiság magaslatára emelkedni, *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)* s ennek következtében nem vagyunk képesek a monarchiának a tengelyét és gerinczét képezni, a mire senkinek nagyobb szüksége nincs, mint Ausztriának és a dinasztiának, mert a maga lábán és a maga emberségéből soha, de soha nem fog megélni. *(Ugy van! Ugy van! Tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nem fogadom el a törvényjavaslatot. *(Élénk helyesles, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. A tanácskozást folytatjuk!

Endrey Gyula jegyző: Kelemen Béla! *(Halljuk! Halljuk!)*

Kelemen Béla: T. ház! A régi Róma történetében van egy korszak, a melynek jellemzésére a történetiró azt jegyzi fel, hogy az államnak az egész élete egy nagy hazugságra volt alapitva. Ebben a korszakban keletkezett ugyanis az a politikai kétszinüség, a mely élettelen intézményeket élők gyanánt szerepeltetett, és az állami életnek ez a sajátos rendszere betetőzését akkor nyerte, a mikor Octavianus az állami szerveknek minden jogkörét magához ragadta, csak a czimet nem vette fel, a mely szuverén állását kifejezte volna. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Szóval, ebben a korszakban léteztek köztársasági, republikánus intézmények és ebben a keretben az egyeduralmi, a monarchikus elv nyert megvalósulást.

A midőn, t. ház, mondanivalóim bevezetéseül kiindulási pont gyanánt annak a hasonlatosságnak a kiemelését használom fel, a mely Róma akkori élete és hazánk mai közjogi helyzete közt van, akkor az állami élet nagysága és dicsősége tekintetében létező különbözőségekre való tekintet nélkül, sőt ezeknek még csak érintése nélkül is csupán csak abban találom fel a hasonlatosságot, hogy miként Róma akkori állami életét a politikai kétszinüség jellemezte, ép ugy hazánk mai közjogi helyzetét egy valótlanság, nem akarom mondani, hazugság jellemzi. *(Zajos felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Csak mondd!)* Egész életünk arra van alapitva, hogy szuverén, önálló és független állam vagyunk, holott nem vagyunk egyebek, mint idegen katonai befolyás, az osztrák militárizmus befolyása alatt vergődő olyan ország, a melynek sajátos, különleges autonomiai szervezete van. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A forma, a melyben állami életünket éljük, alkotmányos, parlamentárisan korlátolt egyeduralom; a valóság pedig az, hogy katonai egyeduralom vagyunk, de nem a Caesarok, nem a Napoleonok katonai állama, nem saját országunk nagyságáért és dicsőségeért vérezünk, hanem tőlünk teljesen idegen érdekekért, a bécsi udvar hatalmi érdekeiért, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* annak érdekében merittetnek ki összes erőink és minden segélyforrásaink. *(Élénk tetszés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A parlamentárizmus ma már csak formula, a mely leplezi a katonai abszolutizmust.

A katonai javaslatok felett megindult vita is egy komolyan megszivlelésre méltó incidenssel kezdődött. A t. előadó ur ajánlotta a javaslatokat elfogadásra; utána felkelt a honvédelmi miniszter ur és beszédének zárószavában annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy ezekből a javaslatokból törvény lesz, daczára annak, hogy mi roppantul köpjük a markunkat. Mondhatna ilyent a honvédelmi miniszter ur, ha nem lett volna meggyőződve arról, hogy a háta mögött olyan többség ül, a mely megszavaz mindent, a mit csak a bécsi udvar óhajt, kiván és követel? *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Megszavaz mindent, a mi hazafias és helyes! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: A kik nem szolgalelkek, azok már ki is ugrottak!

Kelemen Béla: Kérdem a t. házat, vajjon nem üres, nem minden belső, igaz érték és tartalomnélküli-e az a parlamentárizmus, a hol fenforog a lehetőség, hogy a nemzet közakarata ellenére is törvényerőre emelkedjenek ilyen főbenjáró javaslatok? Hiszen megrendül a nemzetben a hit, megrendül a bizalom az alkotmányos intézkedések iránt, ha beáll annak a lehetősége, a mint tényleg megvan, hogy a kormány háta mögött lévő nagy többség megszavaz mindent, a mit a kormány csak előterjeszt! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Miről van ugyanis szó? Arról, hogy olyan katonai javaslatok terjesztetnek ide, a melyekkel szemben felzúdult az egész ország közvéleménye, olyan katonai javaslatokról, a melyekre nézve az előadó ur, az összes bizottságok, sőt még maga a honvédelmi miniszter ur is kijelentette, hogy tudatában vannak annak, hogy ezek sulyos terhet képeznek és nagy áldozatkészséget igényelnek a nemzettől. A törvényhatósági bizottságokból halmazával érkeztek ide a feliratok, a melyek közül csak egyet idézek; kiveszem annak a vármegyének a feliratát, a mely vármegyének a kötelékébe tartozom: Csongrád vármegye közönségének a feliratát, a mely ugyan utolsónak, de jó utolsónak mégis beérkezett és a mely vármegye törvényhatósági bizottságában nem az ellenzéki politikai párt van többségben, sőt ellenkezőleg nagy törpe minoritásban van; és mégis ezen vármegyének közönsége tiltakozik az ellen, hogy ezen javaslatok törvényerőre emeltessenek és kifejezést ad azon kérésének, hogy az országgyülés képviselőháza ne helyezkedjék ellentétbe a nemzet közakaratával. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

A mikor tehát mi, t. ház, a nemzet igazaiért küzdünk, küzdünk azért, hogy a nemzeti véderő nemzeti alapra legyen fektetve, a midőn küzdünk azért, hogy megóvjuk a magyar népet ezektől a további sulyos megterheltetésektől, a mikor küzdünk azért, hogy a nép akarata és nem a bécsi udvar kivánalma érvényesüljön itt a parlamentáris intézmények kötelékében: akkor az igen t. honvédelmi miniszter ur nem lát bennünk és a mi intencziónkban egyebet, mint embereket, a kik roppantul köpik a markukat. *(Mozgás a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Jellemző!)*

Pap Zoltán: Ágyutöltelékek vagyunk mi is!

Kelemen Béla: Én azt tartom, t. képviselőház, hogy a mi pártmüködésünknek az a jellemzése, hogy azt marok-köpésnek mondják, nem annyira mireánk bántó, nem annyira mireánk sértő, mint inkább annak a bizonyitékát nyujtja, hogy az igen t. honvédelmi miniszter ur nincs helyes felfogással a parlamentáris élet követelményei iránt. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagyon rövid idő óta van a parlamentben! *(Derültség jobbfelől.)*

Molnár Jenő: Ő tudja a közjogot jól!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy?

Molnár Jenő: Bizony, mert tanulta! *(Derültség a jobboldalon.)*

Kelemen Béla: Áttérve a tárgyra, az osztrák militarizmus telhetetlenségének megnyilatkozását látom ebben a törvényjavaslatban, a melyet a t. honvédelmi miniszter ur a közös hadsereg és haditengerészet, nemkülönben a magyar királyi honvédség ujonczlétszámának felemelése tárgyában a törvényhozás elé terjesztett. Ezen törvényjavaslatra vonatkozólag Tóth János igen t. barátom az igazságnak meggyőző erejével kifejtette pártunk elvi álláspontját; reámutatott arra, hogy állami függetlenség, nemzeti önállóság, nemzeti hadsereg nélkül el nem képzelhető; reámutatott arra, hogy véderőnk mai szervezete ellentétben áll a nemzetnek, a hazának, magának a királyi trónnak is az érdekével; reámutatott arra, hogy ellentétben áll a mi ezeréves történeti multunkkal és egész állami életünkkel. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És tényleg, t. ház, hát mi is ez a közös hadsereg? Hadseregnek ugyan hadsereg, de közösnek nem mondható, mert hiszen osztrák abban minden; magyar talán legfölebb az a vér, a mi ott elpusztul. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt a közös hadsereget rövid pár szóval találóbban jellemezni nem lehet, mint a hogy pártom t. vezére, Kossuth Ferencz, épen egy képviselőházi beszédében rövid pár szóval jellemezte, olykép, hogy ennek a hadseregnek zászlója császári, nyelve német, szelleme ósztrák. Most idők multán pedig csak ezt lehet hozzáfüzni: himnusza pedig a Gotterhalte. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez tehát, t. képviselőház, olyan hadsereg, a mely nyelvére, jelvényére, érzületére, egész szellemére tőlünk idegen hadsereg, a mely hadseregben a tisztek még csak nem is polgárai annak az államnak, annak a hazának, a mely hazának megvédelmezése pedig az ő élethivatásukat képezi, a mely hadseregről épen azért el lehet mondani azt, hogy mindenféle czélra alkalmas és felhasználható, csak igazi rendeltetésének, hivatásának aligha fog megfelelni, mert nem lesz soha a nép szabadságának és a magyar állam függetlenségének támasza, védője. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az elvi szempont tehát az első, a melynél fogva a törvényjavaslatot el nem fogadom, hanem szivvel-lélekkel csatlakozom pártunknak az önálló hadsereg felállitása tárgyában benyujtott határozati javaslatához.

T. ház! Nem állok meg azonban annál a határnál, hogy tisztán és kizárólag elvi szempontokra hivatkozzam akkor, a mikor a törvényjavaslatot el nem fogadom, hanem óhajtok röviden foglalkozni magával a törvényjavaslattal, illetőleg némely irányban megjegyzéseket füzni óhajtok magához a javaslathoz, annak indokolásához, a véderő-bizottság jelentéséhez. *(Halljuk! Halljuk!)* A napirenden lévő törvényjavaslat a közös hadsereg és hadi tengerészet javára a magyar korona országainak terhére 10.927 ujonczczal, a honvédség javára 3000 ujonczczal követel többet, mint a mennyi az 1889: VI. t.-cz. 14. §-ában meg lett állapitva. Ez százalékban kifejezve annyit jelent, hogy a törvényileg megállapitott ujonczjutalékot a hadügyi kormány Magyarország terhére a közös hadseregre és haditengerészetre nézve több mint 20%-kal,

vagyis egy ötöddel, a honvédségre nézve 24% -kal, vagyis közel egy negyeddel kivánja felemelni. Ez oly sulyos követelés, hogy azt hiszem, mindenkinek kötelességévé teszi, különösen pedig e ház minden tagjának, bármely párthoz tartozzék is, hogy behatóan mérlegelje azokat az indokokat, a melyek elénk terjesztetnek, annyival is inkább, mert itt nemesak véráldozatról, hanem milliókra és milliókra menő pénzbeli megterheltetésről is van szó. Hiszen maga a pénzügyi bizottság sem tagadhatta meg, hogy sulyosak azok a követelmények, a melyek nemzetünk áldozatkészségéhez intéztetnek és épen azért fokozatosan áll elő annak a szüksége, hogy a javaslatban foglalt ujabb katonai követelések szükségességét tárgyilagos szigorusággal mérlegeljük. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A véderő-bizottság jelentésében első helyen, mint első és főindok emeltetik ki a hadsereg harczképességére való tekintet, s az mondatik, hogy ezért állott elő annak elodázhatatlan szüksége, hogy a hadügyi kormány az ujonczlétszámnak ezt a felemelését kérje a törvényhozástól. S megindokoltatik a hadsereg harczképességére való tekintet azzal, hogy 1889 óta csaknem évenkint uj és uj szervezetek lettek a közös ügyek tárgyalására kiküldött országos bizottság által megszavazva, a melyek létszámemelést foglaltak magukban. Most azt mondja az indokolás, hogy eddig ez kikerült az ujonczjutalékból, az utolsó esztendőben azonban esak akként lehetett ezen létszámemelést foganatositani, hogy egyes esapatok állománya leszállittatott.

Ebből az indokolásból két irányban tudok következtetést vonni. Az egyik az, hogy 1889 óta a hadügyi kormány sokkal nagyobb ujonczjutalékot vett igénybe és sokkal nagyobb ujonczjutalékkal rendelkezett, mint a mennyire szüksége volt, mert csakis igy vált lehetségessé, hogy a delegáczió által évenkint megszavazott különböző szervezetek megalkotására és életbeléptetésére szükséges jutalékot ebből a rendes ujonczjutalékból tudta fedézni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A második az, hogyha igaz a véderő-bizottság jelentése, a mint hogy kétségtelenül igaz, akkor ebből az következik, hogy a csapatok akkor is képesek tulajdonképeni katonai hivatásuknak megfelelni, ha az ujonczlétszám leszállittatik.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Kényszerhelyzetben!

Kelemen Béla: Mert nem lehet feltételezni a hadügyi kormányról azt, hogy bármilyen kényszer hatása alatt leszállitotta volna az állományt annyira, hogy kérdésessé vált volna a hadsereg harczképessége. Ha pedig lehetséges volt 1889 óta folytonosan leszállitani egyes csapatok állományát, a mint hogy lehetséges volt, ugy ezután is lehetséges lesz. Ezen a czimen tehát semmi szükség az ujonczlétszám felemelésére. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A hadsereg harczképességének szempontja tehát nem követeli az eddigi törvényes ujonczjutaléknak a felemelését; hiszen 1889-ik év óta folytonosan kikerültek a delegáczió által megszavazott szervezetek az eddigi ujonczkontingensből. Másodszor pedig nyilvánvaló az is, hogy ezen ujonczjutalék azért sem szükséges, mert hiszen, a mint a mult idők tapasztalatai ezt bizonyitják, az eddigi létszám unos-untig elég volt a hadseregnek béke idejében különben is improduktiv feladatának teljesitésére. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Van azután még egy bizonyiték arra nézve, hogy csak álürügy *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a hadseregnek harczképességi szempontja. Ezt a bizonyitékot pedig abból vonom le, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy ime, benyujtatott ide a törvényhozás elé a 200. számu törvényjavaslat az iránt, hogy 6000 póttartalékos a rendes tényleges szolgálatra kivételesen három évre visszatartassék. Mi volt ennek az inditó oka? Ennek az inditó oka is az volt, hogy hadseregünk harczképessége szempontjából nagy hátrány származnék abból a mulasztásból, hogyha ez a 6000 póttartalékos be nem vonatnék. Ezelőtt három nappal még a hadsereg harczképességének szempontja megkövetelte . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Megmagyaráztam!

Kelemen Béla: . . . ezen 6000 póttartalékos behivását és bentartását, ellenben most három napi idő eltelte után ez többé nem szükséges. Ebből meritem megint azt a következtetést, hogy a harczképesség csak álok, álürügy és ezzel ellentétben arra a megállapodásra kell, hogy jussunk, hogy voltaképen itt nem történik más, mint Ausztria részéről a közös intézményeknek abban az irányban való kihasználása, hogy Magyarországot vagyonilag kimeritsék. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A javaslatnak a második indokát az képezi, hogy megköveteli a közös hadsereg ujonczjutalékának sürgős felemelését — kifejezetten hangsuly van rá fektetve, a sürgős felemelését — azon körülmény is, hogy a tábori és hegyi tüzérség ujjászervezése és tökéletesitése, valamint a fedett ezéltáblák megostromlására szükséges lövegek, azaz tábori taraczkütegek felállitása szükséges, bizonyos lévén különösen az utolsó dél-afrikai hadjáratban meritett tapasztalat folytán, hogy az eddig alkalmazásban volt ekrazit-lövegek nem felelnek meg a czélnak többé. *(Halljuk! Halljuk!)* Én nem vindikálom magamnak a magasabb szakértelmet a tüzérségi technika terén és arra nekem valami különösebb szükségem nines is. Én a gyalogságnál szolgáltam, nekem mint szolgálaton kivüli főhadnagynak nem szükséges ilyen magasabb szakértelem. De épen annál az ezrednél szolgáltam, a melynek a t. honvédelmi miniszter ur az ezred-tulajdonosa és ott önkéntes koromban tanultam annyit, hogy meg tudjam különböztetni a löveget a lövedéktől. A löveg az a masina, a melyet ágyunak

hivnak, a lövedék pedig az, a mit az ágyuból kilőnek. Az ekrazit pedig az a robbanó anyag, a melylyel a lövedék meg van töltve.

Már most azt mondja ez az indokolás, hogy azért szükséges, — pláne amire később adatok is vannak — a 42 taraczküteg-osztály felállitása, mert az ekrazit robbanó anyag nem felel meg rendeltetésének. Ez a dolog reám azon benyomást teszi, mint mikor valakinek van egy tartós tölgyfából készült iróasztala, a melyen kék tintával szokott irni. Egyszer azután rájön, hogy a kék tintánál sokkal jobb az intenziv fekete tenta, tehát kapja magát és kidobja azt a tölgyfából készült asztalt és vásárol magának egy mahagoni fából való másik asztalt és azon aztán fekete tintával ir. Meg voltak azok az ágyuk eddig is, a melyekből ezen lövedékeket kilőtték, ha nem jó az a löveg, akkor töltsék meg egy más intenzivebb hatásu anyaggal.

Vészi József: De nem tartja ki, szétpukkad! *(Derültség. Zaj.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek, t. képviselő urak!

Kelemen Béla: Hiszen a harczászati czél csak az lehet, hogy födött czélpontot találjon az a lövedék és ott felrobbanjon. Már most természetesen a robbanó anyag erejétől függ ennek az erőnek hatása. Hát ha nem jó ez a mostani robbanó szer, mert én azt elhiszem a t. honvédelmi miniszter urnak, hogy a bécsi hadügyi kormány a délafrikai háboruból más tapasztalatot, más okulást nem meritett, minthogy az ekrazit a szabadságszerető és házi tüzhelyt védő népek kipusztitására nem elég intenziv hatásu. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* akkor szerezzenek más robbanó anyagot, töltsék meg a meglevő lövedékeket, s azután a meglevő ágyukba helyezzék el ezen uj robbanó szerrel ellátott lövedéket, hanem azért, mert uj robbanó anyagra van szükség, azért az eddigi ágyukat eldobni és uj ágyukat beszerezni magam részéről a legnagyobb pazarlásnak, felesleges költekezésnek tartom. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem pohár az az ágyu, hogy egyszer vizet, máskor bort lehessen beléje tölteni!

Kelemen Béla: Hát ha nem igy van a dolog, mint ahogy felfogtam, akkor abban igazat méltóztatnak nekem adni, hogy nem én vagyok ezért a hibás, mert a jelentésből ezt kell értelmezni. Méltóztassanak tehát indokoltabb jelentést előterjeszteni, hogy megérthessük belőle azt, hogy csakugyan mi mély indoka van annak, hogy az ekrazit nem eléggé intenziv hatása miatt egészen más ágyurendszerre van szükség. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Nagy zaj. Elnök csenget.)* Ugyanebben a pontban beszél a jelentés a tábori és hegyi tüzérség ujjászervezéséről és kéri ez alapon a törvényjavaslat megszavazását. Én meg vagyok győződve róla és meggyőződésemnek igen egyszerü alapja az, a mit magától a t. előadó urtól hallottam előadói beszédében, hogy feltárta előttünk azt a helyzetet, hogy most az ujonczlétszám felemelését követeli és csak azután fognak előjönni a különböző átalakitási költségekkel. Igaz, hogy a t. előadó ur 20 millió koronát mondott, azonban Komjáthy Béla t. képviselőtársunk kifejtette ebben a kérdésben, hogy még ezen mostani javaslat is évi 40—50 millió korona kiadást igényel; és azután jönnek a száz és száz milliót tevő beruházások. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha mi most megszavazzuk az ujonczok felemelését, lehetséges, hogy a honvédelmi miniszter urnak már az iróasztalában készen vannak azok a törvényjavaslatok, melyeket ide fog terjeszteni és azt fogja mondani, hiszen ez az országgyülés megszavazta az ujoncztöbbletet, ember és katona van már most, tehát most hátra van még, a mivel őket foglalkoztatni kell, tehát következnek azután az uj ágyurendszer-beruházások. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbalodalon.)*

Itt tehát, t. ház, nem arról van szó ebben a törvényjavaslatban, hogy az ujonczoknak száma ennyivel meg ennyivel emeltessék, hanem ez a legszervesebb összefüggésben áll azokkal a törvényjavaslatokkal, a melyek e törvényjavaslat elfogadása esetén a ház asztalára fognak kerülni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Itt tehát nem elegendő, t. ház, az, hogy azt mondja a pénzügyi bizottság, hogy ezen javaslatoknak az elfogadása sulyos terheket füz a nemzet áldozatkészségéhez, mert itt már nem áldozatokról van szó, hanem ebben a kérdésben én azt hiszem, hogy már gróf Zichy Jenő t. képviselőtársamnak van igazsága, a ki igazán a nemzet elismerését és tiszteletét megérdemlően kimutatta a jelenlegi politikai helyzetből való kibontakozásnak egyedül helyes és egyenes utját és megmondta, hogy nem szavazza meg a javaslatot azért, mert nem akarja, hogy hazánk összedüljön és koldussá legyen, a kire senki sem támaszkodhatik. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Itt már nem áldozat az, a mit tőlünk követelnek, hanem katonai műnyelven szólva, valóságos harácsolás. El akarnak az osztrákok tőlünk mindent venni, a mi csak nálunk található. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A véderő-bizottság jelentésének harmadik része pedig azt tárgyazza, hogy követeli az ujonczjutalék felemelését, és a mi már elodázhatatlanul szükséges, a hadi tengerészetnél az elavult hajóknak pótlását és különböző uj hajótipusok szervezését.

Én a magam részéről a haditengerészet gyarapitását semmiféle irányban indokoltnak nem tartom, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és perhorreszkálom ebből a czélból a jelenlegi létszámnak csak egy ujonczczal való felemelését is és ilyen költségek czimén csak egy árva garasnak is a megszavazását. *(Helyeslés a szélső-*

baloldalon.) Ennél a tételnél kell, hogy előtérbe lépjen az a kérdés, vajjon mi a feladata a mi haditengerészetünknek. Arra van-e hivatva, hogy produktiv feladatokat teljesitsen és olyan agressziv vállalatokra van-e hivatva, melyek szükségessé és indokolttá tennék erejének gyarapitását?

Rákosi Viktor: Navigare non est necesse!

Kelemen Béla: Abban igazat méltóztatnak nekem adni, hogy a haditengerészetre annak az államnak van szüksége, melynek gyarmatai vannak, mely koloniális kereskedelmi politikát követ. Magyarországnak gyarmata nincsen. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mi vagyunk a gyarmat!)* Igaz, Magyarország maga a gyarmat, azonban olyan gyarmata Ausztriának, hogy annak kizsákmányolásához tengeri haderő nem szükséges. *(Élénk tetszés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)* A kikötőkben meg van mindazon jogunk, melylyel más országok népei birnak.

Micsoda igazi benső oka lehet annak, hogy sürgős szüksége merül fel a haditengerészet fejlesztésének oly időben, mikor gazdaságilag nyomoruságban sinylődik az ország? Ezt az indokot tisztán és kizárólag Ausztriának az örökös hatalmi terjeszkedési vágyában, ennek túltengésében keresem. Csakis Ausztriának van oka arra és azért akarnák megadóztatni a magyar népet, hogy, ha talán a szomszéd szövetséges államok megint valami, reánk nézve kétes értékü expedicziót csinálnak, vagy pedig a megtorlás eszméje által vezetett exekucziót végeznek, a mint történt a krétai expediczió és a kinai exekucziónál, a mikor mi a mi tengeri haderőnkkel mint statiszták ott szerepeltünk. Ez az érdeke Magyarországnak nincsen meg és a haditengerészet hivatását betöltöttnek tartom azzal, hogy ez a hivatás válságos időben a magyar tengerpart védelmére szoritkozik. Erre nézve pedig a haditengerészet unos-untig kielégitően van szervezve és igy teljesen megengedhetetlennek tartom, hogy az osztrákok ezen a czimen igénybe vegyék a magyar népnek nehéz munkával, véres verejtékkel összekuporgatott adófilléreit. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azok az indokok tehát, melyek a véderő-bizottság jelentésében vannak felhozva, legkevésbbé sem teszik elfogadhatóvá az ujonczlétszám felemelését. Épen azért valóságos elkeseredéssel tölti el a magyar nemzetet annak a tudata, hogy, ha már a kormánynak háta megett lévő t. többség hajlandó is megszavazni ezen javaslatokat, legalább az u. n. rekompenzácziókat — pedig ezek nem is rekompenzácziók, hanem a magyar államiság jogainak kifolyásai, tehát jogos követelések, — miért nem biztositják olykép, hogy ezáltal ezen a téren legalább előhaladás legyen tapasztalható? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hiszen, t. többség, az önök részéről is minduntalan halljuk azt hangoztatni, hogy az a kivánság, hogy a magyar államiságnak a követelményei a közös intézményekben is kifejezésre jussanak, nem az ellenzéki pártoknak a sajátja, hanem a nemzet egész egyetemének köztulajdona. Az önök részéről is halljuk minduntalan hangoztatni, hogy különösen a hadsereg kérdésében vannak oly jogos kivánságaink és követeléseink, melyek törvényes igénynyel birnak a megvalósulásra és ép azért kell, hogy megvalósulhassanak.

Hogyan van tehát, hogy önök ezt folyton hangoztatják, de nem tevékenykednek, nem működnek, nem tesznek velünk karöltve egy lépést sem a tekintetben, hogy a hadseregben a magyar állam integritása kifejezést nyerjen? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt méltóztatnak hangoztatni, hogy léteznek ezek a kivánságok, de minden lelkiismereti furdalás nélkül belenyugodnak abba, hogy ezen jogos követelmények teljesitése elnapoltassék, elodáztassék. Épen az 1867: XII. t.-cz.-ben gyökerező közjogi alap mellett is mindazt kellene legalább követelni, a mi hazánkat elvitázhatlan jogossággal megilleti. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A helyett azonban, hogy ilyen irányban valósittatnék meg a nemzet jogos követelése, a t. túloldal részéről, Solymossy Ödön t. képviselőtársam részéről hallottam több kérést hangoztatni, a melyeket azonban nemzeti vivmánynak tekinteni nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A mi pedig azt illeti, — a sajtó utján lett nyilvánossá téve — hogy érvény szereztessék az 1868-iki legfőbb haduri intézkedésnek, hogy a magyar katonatisztek magyar ezredekben helyeztessenek el, erre a t. honvédelmi miniszter ur azt a feleletet adta, hogy ez meg fog majd történni, hanem csak lassan, lassan. Az ilyen eljárás a komoly kritikát igazán nem állja ki, erre csak tréfásan lehet válaszolni és felidézni azt a közismert zsidó jókivánságot, mely ebben a helyzetben igy hangzik: Légy száz évig magyar miniszter, hanem gyorsan, gyorsan, gyorsan. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Azon jogos követelések közt, a melyek a védelmi kötelezettség kölcsönössége mellett is megvalósithatók, a jelvényeknek közjogilag helyes rendezése mellett első sorban áll azon kérdésnek megoldása, hogy a közös hadseregnek Magyarország területén elhelyezett csapatainál a szolgálati nyelv magyar legyen. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hiszen abból, hogy a védelem kötelezettsége kölcsönös, hogy Magyarország és Ausztria csak együttesen indithat háborut és csak együttesen köthet békét, a legkevésbbé sem következhetik az, hogy a magyar ezredek szolgálati nyelve nem lehet magyar. A magyar nyelvnek szolgálati nyelvvé tétele legkevésbbé sem veszélyeztetné az önök aggódó szemei előtt lebegő azt a czélt, hogy a monarchia biztonsága, együttmaradásának életfeltételei sértetlenül megóvassanak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ebből a szempontból helyesen történt utalás ezen vita folyamán arra, hogy épen Szegeden történt 1890-ben,

hogy a német vezényszóval vezényelt császári és királyi közös hadsereg és a magyar vezényszóval vezényelt m. kir. honvédség a legnagyobb eredménynyel együtt operáltak. Végre háboru esetében ki van zárva annak lehetősége, hogy az összes corps-ok, hadtestek együtt legyenek, együtt vonuljanak fel, mert ha együtt is vonul fel osztrák és magyar hadtest, azok egymás kommandóit hallani nem fogják. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Épen ezért azt tartom, hogy csakis álürügy az, a mikor hivatkoznak arra, hogy az egységes vezérlet elve kizárja a magyar ezredeknél a magyar nyelvnek szolgálati nyelvvé tételét, mert hiszen maga a »viribus unitis» sem egységes hadsereget jelent, hanem különböző, de egy és ugyanazon czélra működő egyesült hadsereget. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Annak a nagy czélnak szolgálatában, hogy szüntessük meg a nemzeti érzés nélküli hadsereget, két követelmény teljesitése parancsolólag lép előtérbe. Az egyik az, hogy a közös hadseregnek Magyarország területén elhelyezett ezredei és összes csapattestei szolgálati nyelve a magyar legyen, a másik pedig az, a mi ezzel szorosan összefügg, hogy a közös hadseregben szolgáló tiszteknek meg kell adnunk az állampolgári jogokat, de viszont tőlük meg kell követelnünk az állampolgári kötelességeket. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ebben az utóbbi irányban van szerencsém benyujtani határozati javaslatomat, a mely a következő: »Határozati javaslat. Mondja ki a képviselőház, hogy a kormány az önálló magyar hadsereg felállitásának idejéig megfelelő intézkedéseket tegyen a tekintetben, hogy a véderő mai szervezetében a közös hadseregnek Magyarország területén elhelyezett csapataihoz tisztekké ezentúl csak magyar honosok neveztessenek ki, a jelenleg tényleges szolgálati viszonyban lévő nem magyar honos tisztek pedig az Ausztria területén lévő csapattestekhez való áthelyezés következménye mellett záros határidő alatt köteleztessenek a magyar állampolgárság megszerzésére.« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ezen határozatnak csak rövid indokolásánl bátor vagyok fölhozni annyit, hogy épen a mostani vita alkalmával a közös hadsereg tisztikaráról két irányban hallottunk véleményt mondani. Az egyik vélemény volt b. Solymossy Ödön képviselőtársamé, a ki azt mondotta, hogy ő neki a katonatisztek panaszkodtak azért, hogy bár testestől-lelkestől szolgálják a hazát és bár mindenüket koczkára teszik, nem részesülnek semmiféle elismerésben; a másik vélemény, a mely Komjáthy Béla t. képviselőtársamtól eredt, az volt, hogy a közös hadseregbeli tisztek nem tudnak egyebet, mint gúnynyal, lenézéssel beszélni a mi nemzeti multunkról, egyszóval kicsinyelni állami létünket és polgári társadalmunkat. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha kutatjuk, hol van az igazság, annyit kell mondanunk, hogy mindkét élettapasztalat igaz, azonban általánositani egyiket sem lehet. Mert a mint botorság volna a közös hadseregbeli tisztek mindegyikéről azt mondani, hogy szeretettel csüng a magyar államon, a magyar hazán, ép ugy igazságtalanság volna azt feltételezni róluk, hogy csupa Dinstli, Rüsstow, Janszky és Uzselácz valamennyi.

A megoldást abban találom, hogy át kell alakitani a tisztikarnak szellemét, és pedig olyképen kell átalakitani, hogy el kell onnan távolitani a rossz érzelmü elemeket. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kötelezzük őket a magyar honosságnak, a magyar állampolgárságnak megszerzésére, és mint művelt, gavallér uriemberekről kell, hogy feltételezzük róluk, hogy fogják tudni azt, hogy az állampolgári jogok gyakorlása a haza iránt milyen kötelezettségekkel jár. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Még csak egy szempontot akarok röviden megemliteni, *(Halljuk! Halljuk!)* mely szempont szintén arra kell, hogy késztesse a t. házat, hogy ezt a törvényjavaslatot el ne fogadja. Ennek, a fegyveres erő erősitésére szolgáló törvényjavaslatnak visszautasitása legyen az első vétó, a melyet a magyar törvényhozás a fegyveres erőnek folytonos készenlétben tartása ellen kimond. Én nem abban látom a katasztrófát, ha e törvényjavaslat el nem fogadtatik, hanem igenis ennek a fegyveres erőnek folytonos erősbitésében, a mely nemcsak hazánkat, hanem az összes európai államokat előbb-utóbb a katasztrófa örvényébe sodorja. Ez az állig való fegyverkezés az, a mely lehetetlenné teszi az államoknak, hogy az anyagi jólét emelése és a szellemi művelődés terjesztése körüli feladatuknak megfelelhessenek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az egész emberiségnek, az emberi társadalom rendeltetésével ellenkezésben van ezeknek az irtózatos nagy hadseregeknek fentartása. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Épen ez az, a mi a védekezésnek hamis ürügye alatt a nemzeti vagyon elpusztulásához vezet és eltereli az államot tulajdonképeni czéljainak megvalósitásától, a földmivelés, az ipar, a kereskedelem, a vallás és erkölcs, a tudomány és művészet nagy érdekeinek istápolásától, tehát voltaképeni igazi hivatásának méltó betöltésétől. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezekben óhajtottam röviden összegezni azokat az indokokat, a melyeknek alapján a törvényjavaslatot el nem fogadom. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: T. ház! Az idő előre lévén haladva, miután a mai napon két interpellácziót is nyujtandó be, a tárgyalást itt félbeszakitjuk.

Előbb azonban méltóztassék a kedden délelőtti tiz órakor tartandó legközelebbi ülés napirendjét megállapitani. Ennek a kedden tartandó ülésnek napirendje volna a most félbeszakitott

napirend tárgyalásának folytatása. De a keddi ülés napirendjére már ki van tüzve a Győrffy Gyula képviselő ügyében kisorsolandó összeférhetlenségi itélő-bizottságnak kisorsolása. Ehhez képest az eddigi gyakorlat szerint az előbb kimondott napirend tárgyalását folytatjuk egy óráig, egy órakor az ülést egy fél órára felfüggesztjük, és fél kettőkor történik ennek az itélő-bizottságnak kisorsolása, a mint ez eddig is mindig történt. *(Helyeslés.)*

Ha méltóztatnak ebbe belenyugodni, a keddi ülésnek napirendjét ebben az értelemben állapitjuk meg.

Most kérem Benedek János képviselő urat, adja elő a vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz intézendő interpellációját a kir. tudomány-egyetem törvényszéki orvostani intézeténél előfordult esetek tárgyában. *(Halljuk! Halljuk!)*

Benedek János: T. képviselőház! A budapesti m. kir. tudomány-egyetem orvosi szakának egyik igen fontos intézménye a törvényszéki orvostani intézet. A gyönge idegzetü emberek borzadálylyal, az érző szivüek szánalmas megilletődéssel tekintenek a szomoruságnak ezen vigasztalan helye felé, a hol a legnagyobb emberi tragédiáknak utolsó jelenetei játszódnak le, a hol a napi élet drámai hősei, a bünös szenvedélyek áldozatai és a keserves kenyérharcz ádáz tusáiban elesetteknek hullái kerülnek a kutató, tudományszomjas orvos bonczkése alá.

Bennünket, t. képviselőház, a kiknek kötelességünk a végrehajtó hatalomnak munkásságát az állami élet minden vonalán figyelemmel kisérni és ellenőrizni, főképen és első sorban azért és annyiban érdekel ez az intézet, vajjon rendben folynak-e ott a dolgok, annak ügykezelése, vezetése megfelel-e ezen intézet hivatásának és hogy általában megfelel-e ezen intézmény azoknak a követelményeknek, a melyek hozzáfüződnek az igazságszolgáltatás és a tudomány kettős szolgálatában működő ezen intézethez? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Az elmult héten egy esküdtszéki tárgyalás tartatott meg a budapesti törvényszék mint büntetőbiróság előtt, a mely esküdtszéki tárgyalás épen a budapesti m. kir. tudományegyetem törvényszéki orvostani intézete körül forgott. Ezen esküdtszéki tárgyalás folyamán olyan adatok kerültek nyilvánosságra, a melyek nem a legkedvezőbb szinben tüntették fel ezt a tudományos intézetünket. Olyan adatok merültek fel, a melyek nemcsak arra alkalmasak, hogy szánalmat és borzadályt keltsenek bennünk ezen intézetben végbemenő dolgok iránt, hanem e mellett még felkeltik bennünk a felháborodást is. Mi ugyanis azt képzelnők, hogy ezen szomoru intézetben az oda kerülő szerencsétlen áldozatok a leghumánusabb, a leggyöngédebb bánásmódban részesülnek. Ezen esküdtszéki tárgyalás folyamán azonban tanubizonyitásokkal, beismerésekkel beigazolást nyert az a körülmény, hogy ebben az intézetben a hullákkal nem hogy gyöngéden és humánusan bánnának, hanem ellenkezőleg, akadnak emberi érzésből kivetkőzött szolgák, a kik a hullákkal a legbrutálisabb, a legbestiálisabb dolgokat viszik véghez, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* pofozzák és rugdossák a hullákat, egymáshoz verdesik a holttesteket, sőt a mint egyik tanuvallomásból kitünik, a levágott hullafejekkel footballt játszanak. Kitünt továbbá ezen esküdtszéki tárgyalás folyamán az is, hogy ezen intézet ügykezelése sincs a legnagyobb rendben. Szóval olyan jelenségek merültek fel, a melyek kell, hogy felkeltsék a felettes hatóságnak, t. i. a vallás- és közoktatásügyi miniszternek figyelmét, valamint a mi figyelmünket is, hogy ezen dolgok helyrehozásáról, szanálásáról gondoskodjunk. Jól tudom, t. ház, hogy annak idején, a midőn ezen dolgok legelőször láttak napvilágot a sajtóban, a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur azonnal megindította a fegyelmi eljárást ezen intézetben előfordult események megvizsgálása tekintetében. Hogy minő adatok merültek fel a fegyelmi vizsgálat folyamán és mi lett az eredménye, azt nem tudom, de azt jól tudom, — mert épen a lefolyt esküdtszéki tárgyalásnak ez volt egyik mozzanata, — hogy ez a fegyelmi vizsgálat oly felületesen vezettetett, hogy mikor épen egyik legfontosabb terhelő tanu, a ki a mostani esküdtszéki tárgyalás folyamán is a legterhesebb bizonyitékokat szolgáltatta, annak idején a fegyelmi vizsgálat folyamán kihallgattatott, vallomása jegyzőkönyvbe nem vétetett, sem a jegyzőkönyv vele alá nem iratott, ugy hogy az az aláiratlan, félig kiállitott jegyzőkönyv a fegyelmi iratok közt most is ott hányódik, vetődik. Látnivaló tehát, t. ház, hogy ezen intézet beléletében valóban oly jelenségek forognak fenn, a melyek miatt okvetetlenül szükséges az igen t. vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak ujabban és szigorubban eljárni, mint azt eddig cselekedte. Én nem is kétlem, hogy azon meleg érdeklődésnél fogva, a melylyel az igen t. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur az egyetem iránt viseltetik és azon meleg szeretetnél fogva, a mely mindnyájunkkal közös az egyetem iránt, el fog ez ügyben járni. Hisz a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur feladatát képezi első sorban az egyetem reputációját a közönség előtt megvédelmezni és megoltalmazni, és én hiszem is, hogy azt nem fogja elmulasztani. Mondom, minthogy meg vagyok arról győződve, hogy a saját hatáskörében e tekintetben meg fogja tenni a kellő intézkedéseket, erre kivánok neki alkalmat szolgáltatni, a mikor a következő interpellácziót intézem hozzá *(olvassa)*:

Interpelláczió a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urhoz:

1. Van-e tudomása a miniszter urnak arról, hogy a budapesti esküdtbiróság előtt f. évi január 20. és következő napjain megtartott tár-

gyaláson a m. kir. budapesti tud.-egyetemi törvényszéki orvostani intézetre vonatkozólag olyan esetek nyertek bizonyitékot, melyek arra mutatnak, hogy ezen intézet vezetése nem történik a megkivántató rendben?

2. Van-e tudomása arról, hogy az ezen intézet szabálytalanságai ügyében már egy izben folyamatba tett fegyelmi vizsgálat oly felületesen vezettetett, hogy a nyilvánosságra jutott adatok szerint egyik legfontosabb tanu vallomása jegyzőkönyvbe nem vétetett, sem a jegyzőkönyv vele alá nem iratott?

3. Szándékozik-e a miniszter ur ezen ügyben ujabb szigoru vizsgálatot tartani; gondoskodni a visszaélések vagy mulasztások megszüntetéséről; s szándékozik-e eljárásáról a háznak jelentést tenni? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter: T. képviselőház! Meg méltóztatik engedni, hogy erre az interpelláczióra azonnal válaszoljak. *(Halljuk! Halljuk!)* Ha jól vettem ki a t. interpelláló képviselő ur beszédéből, ő is részben a kérdés személyi részével, t. i. a felmerült panaszokkal foglalkozott, részben magával az intézettel is, a mennyiben jelezte, hogy az intézetnél a megkivántató rend nincs meg, a mit ő a sajtó-esküdtszéki eljárást illető hirlapi közleményekből merit és bizonyos javitó intézkedéseket nélkülözhetetleneknek tart. Én is tehát válaszomat két részre osztom. *(Halljuk! Halljuk!)* Először foglalkozom a dolognak személyi részével, t. i. a felmerült vádakkal és másodszor magával az intézet feladatával és annak reformkérdéseivel.

A személyi részre nézve legyen szabad a t. képviselőházat a következőkről értesitenem: Csorba István ottani intézeti szolga ellen többrendbeli panasz és följelentés érkezett az egyetem rektorához, a ki erre a szabályszerü fegyelmi eljárást ellene meginditotta; ezen fegyelmi eljárás során meghozatott az itélet, a melyben a szolga elbocsátásra itéltetett, és pedig igen sulyos vétségek miatt, a hullakezelés körül elkövetett szabálytalan eljárás, hivatalos állásával való többrendbeli visszaélés, előzetes feddések eredménytelen volta miatt: szóval a fegyelmi vétségek egész halmazata fordult elő.

Itt mellékesen megjegyzem, — mert méltóztatott mondani, hogy fölületesen vezettetett a fegyelmi eljárás és hogy aláirás nélkül maradt egy jegyzőkönyv, — hogy én betekintettem az iratokat és mondhatom, hogy a tanuk mind aláirták vallomásaikat, kivéve Csorba Istvánnét, a ki megtagadta az aláirást, ezt a megtagadást azonban Margitay jegyző a jegyzőkönyvre nem irta rá — méltóztatik látni, egészen hiven adom elő a tényeket.

Csorba István, az elbocsátott szolga Ajtay tanár ellen emelt panaszt és pedig igen sulyos, mondhatom, a büntető-törvénykönyvbe ütköző vádakkal lépett fel; pl. az egyik vád az volt, hogy az intézet czéljaira szállitott berendezési tárgyakat és anyagokat a saját czéljaira forditja, a második, hogy a szolgaszemélyzetet az intézeten kivüli álló munkára alkalmazza, hullarészeket kever a trágya közé, a hullaöltöztetési pénz egy részét a maga számára tartja meg. Ezek kétségtelenül igen sulyos vádak, és a midőn Csorba az ellene hozott itélet ellen fölebbezéssel élt a miniszteriumhoz és a miniszterium az itéletet jóváhagyta, az Ajtay tanárra vonatkozólag felhozott vádakra nézve maga a tanár ur hivatott fel arra, hogy az ellene emelt vádak megtorlása czéljából a szükséges lépéseket tegye meg, mert hisz az exceptio veritatis, a sértő állitás valódiságának bebizonyitása meg lévén engedve, ott magának vagy elégtételt szerez, vagy bebizonyittatnak ezek a tényállitások és akkor azoknak következései levonandók.

A mikor Ajtay tanár erre már felhivatott, ez a felhivás tárgytalanná vált azért, mert Csorba maga tette meg a följelentést a rendőrségnél, tehát bünvádi utra terelte a kérdést. A rendőrség áttette ezt a följelentést a királyi ügyészséghez, a mely a nyomozást teljesitette és kimondta, hogy az Ajtay ellen emelt vádat teljesen alaptalannak találja és a bünvádi perrendtartás 101. szakasza 3. pontja alapján a nyomozás folytatását beszüntette. Most a »Független Hirmondó», gondolom, kőnyomatos lap, azokat a vádakat, a melyeket föl is olvastam, és a melyek miatt bűnföljelentés tétetett, de melyekre nézve a kir. ügyészség a nyomozást megszüntette, közölte, és ekkor a tanár ur sajtópert inditott. A sajtóper folyamán az itélet meghozatott; hivatalosan az itélet még nincsen kezemben, de ugy tudom, hogy becsületsértés miatt az illetőt elitélték.

Azonban kezemben van a budapesti törvényszék vádtanácsának végzése, a mely ezt mondja *(olvassa)*: »Minthogy pedig az inkriminált közlemény a dr. Ajtay Sándor elleni rágalmazás vétségének ismérveit tünteti fel, a melybe a becsületsértés vétsége szubszidiárius jellegénél fogva beleolvad és minthogy az állitott tények valódisága a megejtett vizsgálat során beigazolást nem nyert, a vádtanács a rendelkező rész szerinti vád alá helyezést indokoltnak látta«.

Mondom, t. képviselőház, hogy az esküdtszék itélete nincs még kezemben; én is csak a lapokból tudom, azonban kijelentem — és azt hiszem, ez megnyugtathatja a t. képviselőházat, hogy én a bünügyi iratokat át fogom kivánni és ha azokból arról győződöm meg, hogy olyan mozzanatok merültek fel, a melyek további eljárást igényelnek, azokat hivatalos kötelességemhez képest természetesen a legnagyobb készséggel teljesiteni is fogom.

Most, t. képviselőház, áttérek magára az orvostani intézetre, a melynek állapotait szintén felhozta az igen t. képviselő ur. Mindenekelőtt, t. képviselőház, tisztában kell lennünk azzal, hogy mi a tulajdonképeni czélja ennek az egyetemi orvos-

tani intézetnek? Ez mint tudományos intézet tulajdonképen csak arra volna hivatva, hogy a törvényszéki bonczolásokat végezze, azután egyéb törvényszéki esetekben a megkivánt tudományos vizsgálatokat teljesitse és véleményt mondjon ezekben az esetekben. Azonban, t. képviselőház, ez az orvostani intézet a multban nem csupán ezen rendeltetési körrel birt, hanem a körülmények, a viszonyok oda kényszeritették ezen intézetet, hogy sok egyébbel is kénytelen volt foglalkozni.

Például, hogy tiszta képet nyerjen a t. ház, csak röviden felsorolom, hogy a rendőri bonczolások, a vizbefult, a talált, az ismeretlen és a ragályos hullák kezelése az intézetet terhelte; azután az oda került hulláknál a halottkémlés, a statisztikai adatok kiállitása, az anyakönyvvezetésre szükséges adatok egybeállitása a legkülönbözőbb hatóságokkal: a törvényszékekkel, a rendőrséggel, az árvaszékkel, a kerületi előljáróságokkal, a fővárosi tanácscsal és az egyházi hatóságokkal való levelezés — mindez egy óriási adminisztrativ anyagot képez. Hozzájárul a székes-főváros rohamos fejlődése, a mely a munkát hatványozta. És ha meggondoljuk azt, hogy a rákos-kereszturi temetőnek hulla-házában, sőt Ujpesten is a rendőri bonczolásokat az orvostani intézet személyzetének kellett végezni: magam is azt mondom, hogy ez a helyzet ilyképen tarthatatlan és legjobban érezte ezt maga Ajtay tanár ur, ki a reformot sürgette is. De én ezen meggyőződésre nem most, a szóban forgó esküdtszéki tárgyalás után jutottam, hanem már hivatalba lépésem óta folyton tárgyaltam az irányban, hogy ez az intézet adassék vissza eredeti rendeltetésének.

Már most e dolog rendezésében az igazságügyminiszter, a belügyminiszter, a főváros és számos más tényező volt érdekelve, és ennélfogva nem voltak olyan könnyen leküzdhetők az akadályok. De most már jelenthetem a t. háznak, hogy a kellő eredményeket sikerült elérnem, mert az intézet részéről átengedett egy helyiségben már most a hullafelvétclt és kiadást, a főkapitány rendeletére, egy rendőraltiszt teljesiti, kellő számu szolgákkal. Ez már nagymérvü debarrasszirozása az intézetnek. *(Helyeslés.)* De sokkal nagyobb eredmény az, hogy — az 1903. évi költségvetésből méltóztatnak ezt látni — sikerült egy hullaház épitésére, továbbá a temetkezési kápolna költségeire egy összeget felvennem. Ezentúl az összes hullakezelést az uj épületben elhelyezendő rendőri expozitura, kirendeltség fogja teljesiteni. Tehát az orvostani intézet rendeltetésének megfelelően ezentúl csupán a bonczolással, továbbá a törvényszéki és rendőri bonczjegyzőkönyvekkel és jelentések szerkesztésével fog foglalkozni. *(Általános helyeslés.)*

Tehát mindazon intézkedések megtörténtek, a melyek azon, kétségtelenül előfordult visszásságoknak elejét fogják venni: az intézet megszabadul azon terhektől, a melyek tulajdonképpeni rendeltetésével összhangzásban nem is állottak és már most erősen hiszem, hogy a törvényszéki orvostani intézet jól meg fog felelni hivatásának. Ez intézet vezetője, tudom, hogy több körben ellenszenvvel találkozik; hogy mi okból, valóban nem tudom, mert kiváló ember, de magam is meggyőződtem arról, hogy egyes körökben ellenszenvvel találkozik. Én azonban annál is inkább kötelességemnek tartom igazságot szolgáltatni neki, mert tény, hogy a törvényszéki orvostudománynak ő a valódi megalapitója, hogy neki az igazságszolgáltatás körül rendkivül nagy érdemei vannak. Mondom, ha megteszszük azon intézkedéseket, a melyek segitségével ezen óriási adminisztrativ terhektől megszabadul az intézet és tulajdonképeni rendeltetésével foglalkozhatik, az intézet nagyérdemü tanára a jövőben nem gáncsot, hanem elismerést fog érdemelni. *(Általános helyeslés.)*

Kérem válaszom tudomásul vételét. *(Helyeslés.)*

Benedek János: T. ház! Az igen t. miniszter ur két részre osztja az interpellációmat és azt mondja, hogy annak egy része személyes jellegü, másik része pedig foglalkozik az intézettel, mint ilyennel, a közérdek szempontjából. Én semmiféle személyi élt interpellációmnak nem szántam; nincs is szerencsém személyesen ismerni a törvényszéki orvostani intézet vezetőjét, bár a törvényszéki orvosi tudományok terén tanusitott eddigi munkálkodásáról nekem is van némelyes tudomásom. Itt azonban nem erről van szó, hanem arról, hogy ezen nyilvános esküdtszéki tárgyalás alkalmával felmerült bizonyitékok alkalmasak arra, hogy ezt az intézetet a közönség szemében oly szinben tüntessék fel, a mely nem felel meg ez intézet igazságszolgáltatási és tudományos hivatásának. Ez a soha szem elől nem tévesztendő kötelesség inditott engem arra, hogy alkalmat nyujtsak a miniszter urnak egyfelől nyilatkozattételre az általa ismert adatok és tények alapján, másfelől eljárásra az esetben, ha a tények előtte ismeretlenek volnának. És mivel az igen t. miniszter ur kilátásba helyezte, hogy ha majd ebben a büntető ügyben a jogerős itélet, a minthogy kell is, vele közöltetni fog, és annak indokaiból ujabb világosságot fog esetleg látni ebben az ügyben, és olyannak fogja azt az itéletet tartani, a mely fegyelmi eljárásra alkalmas, akkor saját hatáskörében megteszi a kellő intézkedéseket; azért én válaszának ezt a részét igenis tudomásul veszem. *(Általános helyeslés.)*

A mi a dolognak másik részét illeti, hogy t. i. én személyi oldalán támadtam volna meg az intézet vezetőségét, e tekintetben kijelentem, hogy sem nem támadni, sem pedig interpellációmmal az igazgató magasztalására, neki nyujtandó elégtétel adására alkalmat adni nem kivántam. Nem kivántam annál kevésbbé, mert azok az adatok, a melyek nyilvánosságra jutottak, cseppet sem alkalmasak arra, *(Igaz! Ugy*

van! a szélsőbaloldalon.) hogy épen ezen alkalomból emeljük ki munkásságát, vagy fejezzük ki előtte elismerésünket. Mert habár egyéb munkásságával arra tán rászolgált is, ezen intézet vezetése körül tényleg oly szabálytalanságok, a mint a miniszter ur mondotta, olyan visszásságok merültek fel, a melyek következtében, bármily tudományos érdemei legyenek egyéb tekintetben, bármiképen is intakt egyéniség legyen máskülönben, egész nyugodtan rámondhatjuk, hogy ezen intézet vezetése körül nem a legfényesebb eredményeket mutathatja fel. Lehet, hogy ez nem kizárólag az ő hibája, hanem, hogy az olyan okokban rejlik, a melyeket a t. miniszter ur most megismertetett, hogy t. i. csekély volt az intézetnél az alkalmazottak létszáma és azért nem tehettek eleget azon kötelezettségeknek, a melyek ezen intézetre hárulnak.

Miután e tekintetben is felvilágositást adott a miniszter ur, azt mondván, hogy szaporitotta a létszámot és hogy már az ez évi költségelőirányzat módot és alkalmat nyujt arra, hogy ez intézet a maga czéljainak jobban megfeleljen, mint a hogy megfelelt a multban, azért én a miniszter ur válaszának ezt a részét is tudomásul veszem.

Elnök: Miután az interpelláló képviselő ur a választ tudomásul vette, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a választ tudomásul veszi.

Következik Nessi Pál képviselő ur interpellácziója az állami alkalmazottak fizetésének rendezése tárgyában.

Nessi Pál: T. ház! Már a trónbeszéd hangoztatta a tisztviselők fizetésének rendezését. Később az 1902. évi expozéban is a pénzügyminiszter sürgős feladat gyanánt jelezte ezt. Ezért én azt a kérdést akartam intézni a pénzügyminiszter urhoz, miért nem hajtja azt végre. Miután azonban interpellácziómat csak ugy éri el czélját, ha rögtön választ kapok, mert csak ez tudná megnyugtatni az aggódó tisztviselőket, s miután a pénzügyminiszter ur nincsen jelen, azért én interpellácziómtól ezuttal elállok és a legközelebbi interpellácziós napra halasztom. *(Helyeslés.)*

Elnök: Nessi Pál képviselő ur interpellácziójá a legközelebbi interpellácziós napon fogja megtartani.

A mai ülésnek más tárgya nem lévén, az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 45 perczkor.)

196. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 február 3-án, kedden,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök bejelenti Fassie Tódor képviselő elhunytát, Janits Imrének képviselői megbizatásáról való lemondását és bemutatja Bauer Mihály képviselő megbizólevelét. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Az el nem intézett inditványok és interpellácziók jegyzékének felolvasása. — Az 1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. — A Győrffy Gyula összeférhetlenségi ügyében itélni hivatott bizottság tagjainak kisorsolása s a kisorsolt tagok eskütétele.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, b. Fejérváry Géza, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál; a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rátkay László jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Szőts Pál jegyző *(olvassa az 1903. január hó 31-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Szomoru jelentéssel kell az ülést megkezdenem. Azzal t. i., hogy Fassie Tódor, Bihar vármegye magyar-csékei választókerületének képviselője folyó hó 1-én elhunyt. A boldogult a képviselőháznak 1899 óta volt tagja. Legutóbb, mint a számvizsgáló-bizottság elnöke, fejtett ki tevékeny munkálkodást. Azelőtt mint megyei tisztviselő működött. A boldogult egyike volt azon hazafias érzésü román ajku testvéreinknek, a kik fajrokonaik között fáradhatatlanul és eredményesen terjesztették a magyar haza iránti szeretet szellemét és ezen a czimen, valamint a parlamentben kifejtett hazafias működése czimén is, mindenesetre megérdemli, hogy emlékét kegyelettel őrizzük. *(Helyeslés.)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a képviselőház halála felett jegyzőkönyvileg ad kifejezést fájdalmának. *(Helyeslés.)*

Bemutatom Janits Imre képviselő ur levelét, mely szerint kir. közjegyzővé történt kineveztetése folytán képviselői megbizatásáról lemond.

A ház a lemondást tudomásul veszi és megbizza az elnököt, hogy az uj képviselőválasztás iránt intézkedjék. Hasonlóképen megbizza az elnököt, hogy a megüresedett magyar-csékei kerületben is uj képviselőválasztás iránt intézkedjék.

Bemutatom Bauer Mihály, Sopron vármegye nagy-martoni választókerületében időközi választáson megválasztott képviselő ur megbizólevelét.

Kiadatik az állandó igazoló-bizottságnak.

Bemutatom Pozsony vármegye közönségének feliratát, az ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló 1891 : XIII. t.-cz. módositása iránt;

Győr sz. kir. város közönségének feliratát, a magyar nemzeti érdekek megvédése és a nemzetiségi izgatások meggátlása végett;

Szabolcs vármegye közönségének feliratát, uj választási törvény alkotása iránt;

Pécs sz. kir. város közönségének feliratát, a tanitók fizetésének rendezése ügyében.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom Zala vármegye közönségének feliratát, az ujonczlétszám felemelésére és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

Letétetik a ház asztalára és az emlitett törvényjavaslatokkal együtt fog elintéztetni. Egyuttal elhatározza a ház, hogy mint a többi hasonló tárgyu felirat, ez is kinyomassék.

A mai lévén február havában az első ülés, következik a házszabályok 239. §-a értelmében a beterjesztett, de még el nem intézett inditványok és interpellácziók jegyzékének felolvasása.

Dedovics György jegyző *(olvassa a jegyzéket).*

Elnök: Tudomásul vétetik.

Következik az 1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának (Irom. 199, 268) folytatása.

Dedovics György jegyző: Wolfner Tivadar!

Wolfner Tivadar: Tisztelt ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A legutóbbi ülésen Kelemen Béla tisztelt képviselőtársam a szőnyegen levő törvényjavaslattal foglalkozva ugyis mint főhadnagy, a taraczkágyuk rendszeresitését illetőleg odanyilatkozott, hogy kár volt az uj ágyukat beszerezni és hogy ő ezt a maga részéről pazarlásnak és fölösleges költekezésnek tartja. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igaza volt!)* Leszek bátor bebizonyitani, hogy ez nem igy van. *(Halljuk! Halljuk!)* E tekintetben a véderőbizottság indokolását, melyből ő csak az ekrazitlövedék czélszerütlenségét emeli ki, elégtelennek mondja. — Engedje meg a tisztelt ház, hogy mint volt tüzértiszt, az előttem szóló képviselő urnak megadjam a felvilágositást, már csak azért is, mert a tisztelt képviselő ur felszólalása folytán az a nézet kaphatna lábra, hogy a hadvezetőség a taraczkütegosztályok rendszeresitésével, a delegáczió pedig a költségek megszavazása által a nemzeti vagyonnal könnyelmüen bánt. — Ez pedig, tisztelt ház, nem áll! A véderő-bizottság jelentése világosan megmondja, miért kellenek a taraczkok. Mondja pedig a következőket *(olvassa)*:

»De követeli a közös hadsereg ujonczjutalékának sürgős felemelését azon körülmény is, hogy a tábori és hegyi tüzérség ujjászervezése, tökéletesbitése, valamint a födött czélpontok megostromlására alkalmas lövegek, azaz a tábori taraczkütegek felállitása feltétlenül szükséges, bizonyos lévén kivált az utolsó délafrikai hadjáratból meritett tapasztalatok folytán, hogy az eddig alkalmazásban lévő ekrazit - lövedékek többé nem felelnek meg a czélnak«.

Tehát a tábori taraczkütegek felállitása fedett czélpontok megostromlására szükséges. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ez a kérdés lényege és itt rejlik a tisztelt képviselő ur tévedése, mert egészen más a tüzérségnél a szabadon fekvő czélok ostromlása és más a fedett czélpontoké. Mig ugyanis az előbbinél razans röppályáju lövéseket kis beesési szöggel, addig a fedett czélpontok elérésére nagyobb röpivü és ennek folytán nagyobb beesési szöggel biró lövéseket eszközölnek, hogy a lövedékek lehetőleg a födözet legmagasabb pontja mögé közvetlenül lecsapódjanak. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Ezen két, teljesen különböző lövésre, köztudomás szerint is, teljesen különféle szerkezetü löveg és lövedék kell. Mert a különböző czélok elérésére szolgáló lövegek és lövedékek neme szerint, azok anyaga, részeinek szerkezete, alakja, a lőpor mennyisége és feszitő ereje, a lövedék kezdő sebessége is megfelelően változik és csakis ezen összes anyagi és szerkezeti tényezők mértani és mathematikai pontossággal a ballisztika törvényei szerint egybevágó összmüködése eredményezheti a lövések biztos hatását. *(Ugy van! jobbfelől.)* Az ágyuknak egyszerü átalakitása tehát, vagy olyformán való használata, a mint azt t. képviselőtársam mondotta, teljesen lehetetlen *(Ugy van! jobbfelől.)* A taraczkütegek hadászati fontossága és alkalmazásának kérdése különben meglehetősen régi keletü.

Endrey Gyula: Mi mindig elkéstünk! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Most is önök késleltetik!)*

Wolfner Tivadar: Már a 77/78-i orosz-török háboru alatt Plevna ostrománál bebizonyult, hogy a lapos röppályáju tábori lövegek, sőt az ily szerkezetü vártüzérségi lövegek is, daczára annak, hogy az oroszok igen nagy erővel rendelkeztek és valóságos muniziópazarlást vittek véghez, a törökök fedett tábori erődit-ményeiben és sánczaiban levő csapatok között vajmi csekély kárt okoztak, mert a lövedékek a tábori erődit-mények legmagasabb pontja felett lapos röpivben elröpülvén, messze a sánczárokban fekvő ellenségtől, robbantak fel és kárt nem okoztak. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Ezen háboru tanulságait az összes nagyhatalmak levonták és mindannyian igyekeztek oly ágyuszerkezetre szert tenni, mely a Plevnánál alkalmazásban volt tábori fedett erődit-ményeket sikeresen ostromolhassa. Első sorban Franczia-ország, azután Német- és Oroszország volt az, melyek ezen tapasztalatból a tanulságot levonták.

Kétféleképen akarták az ágyu hatását tábori fedett czélok ostromlására tökéletesbiteni. Először, hogy oly ágyukat, illetve taraczkokat szerkesztettek, melyek lövedékeinek beesési szöge például 4000 méter távolságra 38 fok, mig ugyanoly távolságra razans röppályáju, rendes tábori ágyuk lövedékeinek beesési szöge maximálisan 19 fok. Ezen taraczkokkal tehát elérhető az, hogy a fedett czélpontok felülről jobban megközelithetők és az ellenség fedett álláspontjából könnyebben kiüldözhető.

Másodszor, hogy uj lövedékeket szerkesztettek és oly, többnyire nitro praeparatummal töltötték meg, melyek az eddig szokásban levő lőporgránátoknál nagyobb feszitőerővel birván, a robbanás eredménye is nagyobb volt. Igy keletkeztek nálunk az ekrazit-, Franciaországban a melinit-, és Angolországban a lidit-lövedékek. Egyes államok óriási pénzt költöttek ezekre a kisérletekre, de végrevalahára, nem ma, t. ház, hanem már évekkel ezelőtt több állam megtalálta azt az ágyutipust, a mely az ő czéljának és intencziójának megfelel.

Ezen kisérletek hosszu ideig és igen alaposan végeztettek és ezek befejezése után Franczia-, Német- és Oroszország taraczkütegosztályokat állitottak fel és Anglia is a legutóbbi háboru alkalmával szerzett tapasztalatai folytán

szintén készül taraczkütegosztályokat felállitani, mert meggyőződött róla, hogy lidit-lövedékei razans röppályáju tábori ágyuból lőve, fedett állásban levő ellenségben semmi, vagy legalább is igen csekély kárt okoztak. *(Ugy van! jobbfelől.)* Sőt ujabb időben még Törökország is felszerelte hadseregét taraczkütegosztályokkal, ha jól tudom, 12 cm. Krupp-taraczkkal.

Ezen tényekkel szemben kell, hogy konstatáljam, hogy ezen taraczkok rendszeritésére égető szükség volt, mert tüzérségünk fejlesztésében ugyis visszamaradtunk sulyos gazdasági helyzetünk folytán; szegényebb ország lévén, természetszerüleg nem vehettünk részt abban az őrületes versenyben, melyet a tüzérség felszerelését illetőleg Francziaország inaugurált, mely a 70/71-i, a poroszokkal folytatott háboruban azon meggyőződésre jutott, hogy csak nagyszámu, kellően felszerelt és jó tüzérséggel lehet modern ütközetet megvívni. Németország ennek folytán már háromszor volt kénytelen tüzérségi uj formációkat aktiválni, illetőleg tüzérségét igen erősen, rohamosan és óriási pénzáldozatok árán fejleszteni.

A külállamok tüzérségének ilyetén fejlődése késztette hadvezetőségünket és a delegációt arra, hogy taraczkütegosztályokat rendszeresitsenek, illetőleg erre költségeket megszavazzanak *(Ugy van! jobbfelől.)* és nézetem szerint, ezen taraczkütegosztályok felállitásával már tovább várni sem lehetett, mert a közös hadsereg tüzérségét, mely eddigelé a kontinens első tüzérsége, és remélem a jövőben is az lesz, megfosztottuk volna azon szükséges segédeszközöktől, hogy ők az ellenséges tüzérséggel szemben, ha nem is jobb, de legalább is egyenlő fegyverekkel küzdhessenek. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Ezek fellállitásának elmulasztásával vagy mellőzésével — a tüzérség harczképességének szempontjából — sulyos mulasztást követett volna el ugy a hadvezetőség, mint a delegáczió. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Ezeket óhajtottam a tisztelt képviselő ur megjegyzésével szemben a véderő-bizottság álláspontjának védelmére előadni. A szőnyegen levő javaslatot különben, nehéz szivvel bár, mert sulyos gazdasági válságban vagyunk, de az ország területi integritása és a királyi trón biztonsága szempontjából szükségesnek tartom és elfogadom. *(Élénk helyeslés a jobb- és a baloldalon. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Endrey Gyula jegyző: Kapotsfy Jenő! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Kapotsfy Jenő: T. képviselőház! Mielőtt a szőnyegen levő javaslat méltatására áttérnék, b. Solymossy Odön t. képviselőtársam egy megjegyzésére, jobban mondva, hozzánk intézett felhivására kivánnék reflektálni, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* a melyben ugyanis azt hozta fel, hogy ne támadjuk mi folyton a közös hadsereg intézményét, mert ezáltal nemcsak a tekintélyt ássuk alá, de nagy elkedvetlenedést idézünk elő azon magyar tiszteknél, a kik ott szolgálnak és hazafias kötelességüket mindenkor és minden irányban teljesiteni készek. Hát, t. ház, ebben a kérdésben nagyon helyes a distinkczió. A mi pártunk soha nem támadta egyénileg azokat az atyánkfiait és magyar honosokat, a kik a közös hadseregben szolgálnak, hanem támadta az intézményt, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* támadta azon szellemnél fogva, mely ott uralkodik, és azon meggyőződésben, hogy az az intézmény ugy, a mint alkotva van, nem felel meg sem a nemzeti kivánalmaknak, sem azon czélnak, a melyért alkottatott, a nemzet sikeres védelmének, a külés belbiztonság megóvásának. Én azt hiszem, hogy mi akkor teljesitünk kötelességet, ha rámutatunk a hiányokra, hibákra, azokat nem akarjuk leplezni, és akkor teljesitünk kötelességet, mikor vindikáljuk az ország és a nemzet részére azokat a jogokat, a melyek bennünket a törvény alapján és ősi alkotmányunk alapján megilletnek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De még ha ezen indokból talán lehetne is a közös hadsereg intézményét némileg gyengébben támadni, eszünkbe kell, hogy jusson, hogy ennek a nemzetnek nem volt oly szenvedése, midőn annak alkotmánya és népe megtámadtatott, hogy ezen közös intézmény, melyet én csak a régi folytatásának tekintek, ne játszotta volna abban a legsötétebb szerepet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Midőn ezt kijelentem, hozzáteszem, hogy midőn látjuk, hogy azon magyar honosok, kik jelenleg a közös hadseregben szolgálnak, ott hazafias érzésüket, gondolkozásukat, alkotmányunkhoz való ragaszkodásukat megtartják, sőt ezt a maguk körében terjesztik is, tudatában vagyunk annak, hogy azok nehéz viszonyok között nehéz kötelességet teljesitenek és annál inkább érdemesek rokonszenvünkre és tiszteletünkre, s ezért nem félünk attól, hogy mi akkor, midőn a közös hadsereget mint intézményt támadjuk, ezeknek a kedvét szegjük a kötelesség teljesitésében.

A másik, a mire ki akarok térni, az, hogy azt mondta a t. képviselőtársam, hogy kár nekünk a közvéleményben azt a hitet terjeszteni és megerősiteni, hogy a közös hadseregre forditott költségek okozzák a nép elszegényesedését és túlterhelését, mert vannak mások is, a mik ezt nagyobb mértékben elősegitik: ilyen az uzsora, a drága igazságszolgáltatás és a pálinkaivás terjedése stb. Ebben igaza van a t. képviselőtársamnak; csak az adresszben tévedett, mert ezt a figyelmeztetést ahhoz az oldalhoz kellett volna intéznie. *(Helyeslés. a szélsőbaloldalon.)*

B. Solymossy Ödön: Én nem figyelmeztettem a pártot, csak felhoztam általánosságban!

Kapotsfy Jenő: T. képviselőtársam azt a kormányt támogatja, melynek módjában van ezeken a bajokon segiteni és mégsem segit; és mert magának t. képviselőtársamnak is módjában van ezeket a kérdéseket határozati javaslatok alakjában saját pártjánál mintegy forszi-

rozni, ez a szemrehányás egyáltalában nem illet minket, és nem czáfolja meg azt, hogy ezekkel egyetemben a hadügyi terhek is a legnagyobb mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a nép közteherviselési képessége ugyszólván a végponton van. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezek után rá akarok térni a Hieronymi képviselő ur beszédében felhozott két momentumra. Az egyik a nyelvkérdés, a másik a magyar tisztihiány kérdése a közös hadseregben. Azt mondja a t. képviselőtársam, hogy a magyar nyelv kérdése a hadseregben tulajdonképen nem egyéb, mint a fegyelem kérdése, fegyelmi eszköz. A t. honvédelmi miniszter ur, midőn ezen kérdés taglaltatik, rendesen azzal az ellenvetéssel szokott előállani, hogy az 1867-iki törvény a nyelvkérdést a legfőbb hadurnak hatáskörébe sorozza s azt mint felségjogot ő Felsége gyakorolja. Az 1889-iki véderővita bőséges és tanulságos anyagot szolgáltat erre, s azt hiszem, ma nem lehet közjogász, ki tárgyilagosan el ne ismerje annak a tételnek igazságát, hogy a magyar közjog olyan felségjogot, melynek keretébe tartoznék a magyar nyelv, nem ismer; ez a magyar közjogból nem ered. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Vannak felségjogok, de olyanok nincsenek, melyekre a nemzet befolyását, megváltoztatási jogát és azok feletti őrködését magának örökre ne biztositotta volna. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azon jogok között, melyeket a Felség gyakorol, vannak olyan felségjogok, melyeket a Felség korlátlan mértékben gyakorolhat és olyanok is, melyeket csak korlátolt mértékben gyakorolhat; de mindkét esetben azok erejét csakis a nemzeti törvényekből vehette és ezekre a törvényhozás ingerencziája mindig fel lett tartva. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy mennyire fedik egymást ezek a nyilatkozatok, erre nézve bátor vagyok röviden hivatkozni oly aranyigazságokra, a melyeket épen mélyen t. elnökünk vitatott azon emlékezetes 1889-iki véderővitában, mely az ő nagyságához csak hozzájárulhatott. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ő azt mondta: »A nyelvkérdés túl Ausztriában lehet pártszempontok alá sorolandó, de nálunk a magyar nyelv nem csupán faji jelentőséggel bir, a magyar nyelv államunk nyelve, nemzeti egyéniségünknek, önálló nemzeti államunk kifejezője és jelképe«. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* »A magyar nyelv feletti őrködést kivenni a törvényhozás kezéből, annyit jelent, mint feladni az őrködést állami integritásunk felett.« *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* »A magyar állam integritása szempontjából a nyelv-kérdés összeköttetését a magyar állami jogositványok teljességével csekélyebb sulyunak tartani, mint annak összefüggését a hadsereg szervezetével, egyenesen nemzeti megalázkodás.« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Midőn a t. képviselő ur a magyar nyelv kérdését fegyelmi kérdésnek mondja, s a honvédelmi miniszter ur azt mint felségjogot statuálja, ez egyáltalában nem fedi ezeket az aranyigazságokat, melyeket mélyen t. elnökünk akkor interpretált. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy e részben minő véleményben van a miniszterelnök ur, van-e ezen konczepczióra külön formulája, azt én nem tudom. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Majd megtudjuk!)* Az a kijelentés, hogy a magyar nyelv kérdése a hadseregben nem lehet más, mint fegyelmi eszköz, az, megvallom őszintén, mélyen elszomoritó és ellentétben áll a taxativus magyar törvényekkel. Az 1807-iki első törvényczikk az ujonczok kiképzésénél már megrendelte a magyar nyelv alkalmazását.

A Ludovika-akadémia alapitásában erre határozott utalás történt. Az 1840. évi VI. törvényczikk kivánja, hogy magyarul tudjanak a véghelyeken és magyarul levelezzenek a katonai és egyéb polgári hatóságok, sőt Deák Ferencz maga, mint követ, követi jelentéseiben mindig hangsulyozta, hogy a magyar nyelvnek használata a magyar csapatoknál behozandó, és ezzel lerakta alapját annak is, hogy a magyar nyelv önálló állami és nemzeti integritásunk kelléke, a mely felett a törvényhozásnak kell őrködnie. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy ezek után mikép lehet a nyelvkérdést egyszerüen a fegyelem kérdésének minősiteni, mikép lehet ezt olyan felségjognak minősiteni, a mely akár a hadsereg egysége, akár egyéb szempontokból ki lehetne véve a törvényhozás hatásköre alól, azt a magam részéről egyáltalában megérteni nem tudom.

Rátérek a t. képviselő ur azon ellenvetésére, hogy az önálló magyar hadsereg behozatala első sorban is tárgyi akadályokba ütközik, mert hiszen nincs meg az elegendő tisztikar; és kiszámitotta, hogy mennyi a hiány, viszonyitva azon csapatokhoz, a melyek a magyar korona országaiból soroztatnak; t. ház, megengedem, hogy ezen kérdés ugy áll; kérdem azonban, — épen a t. honvédelmi miniszter ur akkori közbeszólása folytán, hogy »ennek nem a kormány az oka« — hogy akkor hát tulajdonképen ki az oka annak, hogy a magyar tisztek a hadseregben ilyen elégtelen számban jelentkeznek? En azt hiszem, hogy az az alaptétel, hogy a ki a czélt akarja, annak az eszközöket is akarnia kell, eléggé megvilágitja azt az álláspontomat, hogy ha a valamikori kormányoknak, vagy magának a hadsereg intézőségének az lett volna czélja, hogy a hadseregben a magyar tiszteknek száma gyarapodjék, intézkedéseket kellett volna tennie, hogy ez megtörténhessék, és régen el kellett volna fogadni, a mi ma sincs elfogadva, hogy a közös hadsereg kötelékébe a magyar katonai akadémia és a magasabb magyar katonai képzés és nevelés behozassék. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És én azt hiszem, hogy bármikor jött volna és bármelyik kormány a törvényhozás elé azzal a kérelem-

mel, hogy anyagi eszközöket adjunk rendelkezésére e czél elérése végett, azt a törvényhozás mindig szivesen megadta volna. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, én, a ki átnéztem e tekintetben gyenge erőmhöz képest az egyes adatokat, nem akadtam olyan intézkedésre, a melylyel megkönnyitve lett volna az, hogy magyar szülők gyermekeiket a közös hadsereg képzőintézeteibe adják; sőt azt tapasztaltam a gyakorlatból is, hogy ez ment, ment, de igen sokszor igen nagy akadályokba ütközött, különösen a magyar nyelv szempontjából, és kedvét is szegte az illetőknek. Ehhez még, t. ház, csak annyit kivánok megjegyezni, hogy nem lehet felállitani a tételt ugy, hogy csak akkor lehet az önálló magyar hadsereget kreálni, ha számszerüleg megvan minden egyes tiszt, a mennyi oda szükséges; mert én meg vagyok arról győződve, hogy a milyen a fegyelem, és a milyen az alkalmazkodási képesség a közös hadseregben, a legfőbb hadurnak rendelkezése, ha megtörtént volna azelőtt, már régen azt eredményezte volna, hogy azok is magyar tisztek lettek volna, a kik talán nem születtek magyaroknak, és igen szivesen átalakultak volna egészen használható, jó magyar tisztekké. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Továbbá azt mondja Hieronymi t. képviselő ur, hogy igaz ugyan, hogy a jelen javaslat horderejét különösen pénzügyi szempontból megbirálni még ő maga sem tudja, de ezt nem tartja veszedelemnek, mert ha meg is szavaztatik a felemelt ujonczjutalék, azt a kérdést, hogy mikép használtatik fel, mily tempóban fognak az egyes uj formácziók és reformok keresztülvitetni, majd a delegácczióban fogja tanulmányozni, s ott fog arra vigyázni, hogy ez az ország anyagi érdekeinek lehető figyelembevételével eszközöltessék. Hát véges észszel, legalább az enyémmel, ennek a konzekvencziáját egész világosan nem látom, mert én arra még példát nem tudok, hogy mi valaha a katonai kormánytól visszakaptunk volna olyant, a mi annak legális uton megszavaztatott, sőt azt sem, a mi nem legális uton jutott hatalmi körébe. Hát képzelhető az, hogyha majd a t. delegáczió elé jön ez a kérdés, akkor oly határozatot fognak hozni, vagy legalább is oly intézkedést fognak tenni, hogy nem győződtek meg annak szükségességéről, vagy legalább is, ha bővebb megfontolás után azt látják, hogy akkora költségek merülnek fel, hogy ez a nemzet teherviselési képességével nem áll összhangban, akkor majd nem fogják megszavazni ujolag ezeket a költségeket, illetőleg ezeket a formácziókat?

De kérdem az igen t. miniszterelnök urtól, vajjon parlamentáris szempontból ennek a javaslatnak mostani tárgyalása teljesen megokolt-e? A véderőtörvény reviziója nem történt meg. Az én felfogásom szerint lehet ugyan a dolgot ugyis magyarázni, hogy a prolongácziókhoz nem kell az osztrák alkotmányban megállapitott kétharmad többség s hogy ez intézkedések életbeléptetéséhez a 14. §. is elégséges; azonban én azt hiszem, hogy a hol ilyen mélyreható reformok czéloztatnak, hol az anyagi megterhelés ekkora mértéke állittatik elé, talán mégis helyesebb lett volna, ha már vártunk azokkal a taraczkütegekkel, — mint a t. előttem szóló kimutatta — már 25 év óta, t. i. az orosz-török háboru óta, megvárjuk azt az időt, a midőn a véderőtörvény reviziója megtörténik, a melynek keretében talán lehetett volna — én nem vagyok akkora szakértő, hogy rá is tudnék mutatni — oly intézkedéseket tenni, hogy ki lett volna elégitve a hadügyi kormányzatnak követelése és kevésbbé lett volna megterhelve vele a nemzet teherviselési képessége pénz- és emberáldozatban.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Már öt év óta várjuk!

Kapotsfy Jenő: És, t. képviselőház, Hieronymi t. képviselő ur indokul még azt is felhozta, hogy majd akkorra jobban meg fogjuk birálhatni, hogy a nemzet gazdasági ereje mennyire birja meg az uj terhet. Előttünk van, t. ház, a tisztviselők fizetésrendezése, a kiegyezési kérdés, a mely még parlamenti tárgyalás alá sem került, előttünk vannak a kereskedelmi szerződések, melyeknek hatását nincs olyan bölcs, a ki előre kiszámitani tudná, előttünk van sok oly függő kérdés, a melyek lényeges szervi összeköttetésben vannak a nemzet gazdasági fejlődésével, de melyeknek financzialiter számbavehető eredményéről ma még jóhiszemüleg senki biztos és pozitiv képet nyujtani nem tud. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ki áll jót arról, t. ház, hogy nemcsak a katonai ujabb terhek miatt, hanem mert talán — mondjuk — ezeket még elviselhetné a nemzet, de az uj kiegyezés hatása miatt, az uj kereskedelmi szerződések, és az európai viszonyok folytán nem fognak-e még a gazdasági viszonyok minálunk sokkal — ha ugyan még lehet sokkal, — de mindenesetre rosszabbodni? *(Ugy van! Ugy vam! a szélsőbaloldalon.)*

Itt van előttünk, t. képviselőház, egy régi tartozása a törvényhozásnak a tisztviselők irányában: a tisztviselői fizetések rendezése, itt van előttünk a felemelt udvartartás költsége; ezek mind olyan körülmények, a melyek egyáltalában nem indodolják a kérdésnek most való felvetését, annál kevésbbé, mert engem dogmaticze és okmányokkal, vagy nem tudom, mily pozitiv bizonyitékokkal sohasem fognak arról meggyőzni, hogy akár a külpolitikai helyzet, akár az etnografiai és geografiai helyzet, a melyben örökké álltunk, épen azt indokolná, hogy e követelésekkel a katonai kormányzat most lépjen fel. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Vonják vissza! Egy hang balfelől: Meg is teszik!)*

Áttérve már most, t. ház, a szőnyegen forgó javaslatra: ha én nem elégszem meg azzal, hogy tisztán katonai szempontból, tisztán adatszerüleg kezeljem a kérdést, e részben az én állás-

pontom egy nagyon jó autor, egy nagyon bölcs államférfiu mondásával van takarva. *(Halljuk! Halljuk!)* Az 1889-iki védtörvényvitánál is felhangzott az a szemrehányás, hogy minek kevernek az ellenzék részéről oly dolgokat is a vita anyagába, a melyek oda nem tartoznak, mikor tulajdonképen csak a 14. és 25. §-ról volt szó. Akkor gróf Apponyi Albert, mélyen t. elnökünk, fejtette ki általános helyeslés között, hogy a véderő kérdését minálunk a nemzeti élet mindazon ágának szempontjaiból kell felfogni, a melyekre az befolyást gyakorol, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és ha már reformokat csinálunk védelmi szervezetünk tekintetében, azoknak a reformoknak nem szabad egyoldalulag katonaiaknak lenniök, hanem ki kell terjeszkedniök mindarra, a mi védszervezetünk más, a katonaiakkal egyenrangu szempontok tekintetében is hiányos és dekretálta azt a jogot és elvet, hogy igenis, a magyar törvényhozásnak épen azon javaslatoknál kell e kérdésekkel foglalkoznia, a melyek a katonai kormányzat részéről jönnek, mert más alkalma a törvényhozásnak, erre ingerenciát gyakorolni, nincsen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ha mi abba a hátrányos helyzetbe jöttünk, hogy legfontosabb, állami, nemzeti és gazdasági életünkre egyaránt kiható kérdésekben csak egy albizottság utján tárgyalhatunk, illetőleg egy ilyen albizottságnak vagyunk kiszolgáltatva, hogy az mennyire teljesitette a reá bizott feladatokat, arra most kiterjeszkedni nem akarok, de mindenesetre nem ugy, hogy az a nemzetben megnyugvást kelthetett volna: — akkor teljes joga és kötelessége az ellenzéknek itt és akkor, a mikor ezen javaslatok előjönnek, előállani mindazon kivánalmakkal, a melyeket e téren elérni és kivívni akar, vagy mindazzal, a mit e téren kárhoztat és nem helyesel. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Én, t. képviselőház, azzal a kérdéssel, hogy mennyire veszi igénybe az uj javaslat az emberáldozatot, mekkorák lesznek a terhek, részletesen foglalkozni nem kivánok. El lett ez már mondva előttem nálamnál hivatottabbak által, és el fog mondatni, azt hiszem, még utánam is. De foglalkozni akarok, t. képviselőház, egyes szempontokból kiindulólag oly kérdésekkel, melyek egyrészt a jelenlegi védelmi rendszerrel, a hadsereggel vannak összefüggésben, másrészt pedig kiterjednek arra az álláspontra, a melyet a mi pártunk mindig vallott, és vallani fog: az önálló hadsereg kérdésére. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem akarok ismétlésekbe bocsátkozni, t. ház, csak konstatálom röviden, hogy a pragmatika szankcióban elvállalt kölcsönös védelem kötelezettsége módjára nézve a nemzet szabad intézkedési joga mindig fennállott és fentartatott. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt hiszem, nem tévedek, a midőn azt mondom, hogy 1867 óta állami életünk és nemzeti önállóságunk kiépitése terén és legkardinálisabb, legéletbevágóbb jogaink követelése és visszaszerzése terén nagyobb mulasztást nem követtünk el, mint épen a véderő kérdésében. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én nem tudom, t. ház, milyen lesz a jövő nemzedék, milyen állapotban fogja ez találni hazánkat és a véderő kérdését; de én azt hiszem, ha lesz benne fogékonyság a mult iránt, a nemzeti jogok iránt, pirulni fog, midőn a törvényhozás azon lapjait fogja olvasni, a melyek a véderő-törvények kérdését tárgyazzák. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A multért, már a parlamentáris elvnél fogva is, a felelőséget teljes mértékben az akkor és azóta folyton uralmon lévő pártra háritom, bizonyos felelőséget a volt nemzeti párt működésére is, de bizonyos felelőséget magára a függetlenségi pártra is. A politikai életnek igen hátrányos irányban történt fejlődése, azon valóban szomoru korszak, a melyet az 1875-ben létre jött fuzió a nemzetre háritott, kedvezett azoknak a törekvéseknek, hogy mig egyrészt a korona túlsulya folyton emelkedett, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mig egyrészt a hiperlojalitás a nemzeti jogok érvényesülését hátra szoritotta, addig igen természetesen ennek nyomában a militarizmus, a katonai diktatura is elérkezettnek látta az időt arra, hogy azt a régi hagyományos rendszert folytassa, erősbitse, a mely mindig sajátja volt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az 1875-diki fuzióról röviden csak annyit jegyzek meg, hogy én azt azon korszaknak ismerem, a hol mindent tisztán a hatalmi kérdés irányitott. A nemzeti ellenállást a hadsereg kérdésében is oly korszaknak ismerem, a melyről Tacitus azt mondta, hogy alkalmas a köztársaság intézményének meggyengitésére, mert nemcsak a nyilt és egyenes támadás veszélyezteti az alkotmányt, de veszélyezteti a nemzeti közvéleménynek elbágyasztása, meggyengitése is, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és ez sokszor, és különösen a megpróbáltatások idejében, sokkal rosszabb, mint a nyilt megtámadás és a nyilt erőszak, mert a nemzet ellenállási erejét teszi tönkre. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A midőn a t. nemzeti párt négy éve a kormánypártba beolvadt, én, a ki mindig nagy rokonszenvvel és őszinte tisztelettel kisértem a nemzeti párt müködését már abban az időben, midőn vele — bár ezen padokról — de némileg fegyverbarátságban működtünk, akkor, midőn épen a túloldal ellen kellett Deák Ferencz művét megvédelmezni: én, mondom, t. ház, etikailag nagyon értékesnek tartottam ezt, és örültem rajta, mert azt hittem, hogy oly nagy szellemi tőkének, oly nagy akaraterőnek, oly nagy, tiszta hazafiságnak belevitele a kormányzat közvetlen közelébe, főleg midőn annak quasi részesévé lesz, oly nemzeti eredményeket és aspirációkat fog kielégiteni, melyek, ha nem is fedik teljesen a mi kivánságainkat, mindenesetre az ország javára érvényesülnek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem is vonom kétségbe, t. ház, hogy

különösen a közszabadság, a politikai tisztesség és a közélet egyéb ágaiban történtek is örvendetes változások; de én, a ki egyik legszerényebb tagja vagyok ennek a háznak, azt hiszem, általános volt az a nézet, hogy lesz egy pont és egy terrénum, a mikor és a hol meg fog bukni minden igyekezet, minden erőfeszités, a mely más, mint nemzeti irányban igyekszik tovább vinni ennek az országnak ügyeit, és ez a hadszervezet, a hadügy. És, t. képviselőház, ha ezen javaslatból is törvény lesz, talán egyenlő nagynak fogom tartani nemzeti szempontból és a nemzet közérzülete szempontjából azt a kárt, a midőn a nemzet meg fog arról győződni, hogy még legjobbjai sem tudtak semmi erőfeszitéssel ezen a téren a nemzet számára valamit megmenteni; ők lesznek egy tapasztalattal gazdagabbak, s a nemzet lesz egy nagy reménységgel szegényebb. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mi, t. ház, a függetlenségi párt akcióját illeti, uton-utonfélen találkozunk azzal a szemrehányással, hogy a lefolyt 35 év megtanithatott volna bennünket arra, hogy ne üzzünk tovább meddő politikát, hanem lépjünk az aktivitás terére és több eredményt fogunk elérni.

A t. honvédelmi miniszter ur hajtogatja a fejét; igy hát ő is ebben a nézetben van. El is hiszem. Én azonban a mostani javaslat szempontjából és a mostani javaslatból vont konzekvenciák alapján — még ha lettem volna is az ellenkező véleményen — határozottan a mellett maradok, hogy a függetlenségi pártnak igenis ezt a politikát kell tovább folytatnia, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* csak hogy fokozottabban, erélyesebben, intenzivebben. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én, t. ház, a történelemből azt látom, hogy Magyarország jogainak megóvására a legalkalmasabb eszköz volt az a gravaminális politika, melyet a mi elődeink évszázadokon át üztek, a melyet üzniök kellett, mert folytonos sérelmekkel, az alkotmánynak, a nemzet érdekeinek folytonos támadásával kellett megküzdeniök. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És kérdem, hogy ha olyan illusztris pártnak, a szellemi erők akkora tárházának, a hazafiság oly magasfoku megtestesülésének, mint a nemzeti párt volt, midőn bement oda, nem sikerült négy éven keresztül ezen a téren a legkisebb engedményt kivívni: akkor mire való volna a mi törekvésünk és a mi aktiv politikánk? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És, t. képviselőház, valahányszor itt a házban foglalkoztak oly általános érdekü, a nemzetet érdeklő nagy kérdésekkel, a melyek nem ütköztek a mi közjogi alapunkba, a mi kardinális politikai tantételeinkbe: vajjon nem járultunk-e mindig hozzá ezen alkotásokhoz, nem segédkeztünk-e mindig? Nem is tekintve arra, hogy egymásután sajátitották ki azokat az eszméket és ideákat, a melyekért mi küzdöttünk, de a melyeket önök előrántottak akkor, a mikor szükségük volt czekre állásuk megerősitése végett. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A t. honvédelmi miniszter ur a mi kivánalmainkkal szemben, midőn a magyar hadsereg kérdését vetjük fel, rendszerint azzal szokott válaszolni, hogy a 67-iki törvény megállapitja a pragmatika szankcióból keletkezett kölcsönös védelemnek ezt a módját, hogy az egységes hadsereg a védelem szempontjából sokkal megbizhatóbb és ez annak a legtökéletesebb módja, tehát azon változtatni nem kell, azon változtatni nem lehet.

Hát elég volna erre azt mondanom, t. képviselőház, hogy, mivel a tapasztalat és a gyakorlat a legjobb mester, talán hivatkoznék a t. honvédelmi miniszter ur arra is, vajjon hol volt ez kipróbálva? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert én ugy tudom, hogy 1867 óta volt a monarchiának egy kérdése Dalmácziában, a hol a győzelmet Rodics tábornok pénzen alkudta ki a felkelőktől; volt később a boszniai okkupáczió, egy kisterjedelmü dolog, a mibe mi százezrekkel mentünk bele. Azt hiszem, t. képviselőház, még ezek egyáltalában nem igazolják azt, hogy a védelemnek ez a módja a legmegfelelőbb. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, egy kérdéssel jőjjünk tisztába. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Én azt hiszem, a t. honvédelmi miniszter ur eszmemenete az, hogy már 1867-ben, midőn a kiegyezés ezt a formát állapitotta meg, az volt az elhatározó ugy a koronára, mint azokra a férfiakra, a kik a kiegyezést csinálták, hogy ez a védelemnek legjobb módja, tehát a közös érdekben, a közös védelem szempontjából a nemzetnek le kell mondania alkotmányának ezen kardinális tételéről: az önálló, magyar hadseregről.

Én a hadtörténet és az adatok tárgyilagos megbirálása utján más meggyőződésre jutottam. *(Halljuk! Halljuk!)* Keltezem ennek eredetét már 1859-ben, a midőn, tudjuk, — bizonyára a honvédelmi miniszter ur sokkal jobban, mint én — hogy Ausztria nagyhatalmi állásának az első lökés adatott; és hadászatilag konczedálom azt is, hogy 1859-ben a hadjárat még nem volt elveszve akkor, mikor a béke megköttetett, mert Ausztria meg lett ugyan verve, de nem lett meggyőzve. Tujduk azt is, hogy a Felséget az inditotta a gyors békekötésre, mert egyrészt hátul volt Magyarország, a mely nem volt már annak a monarchiának az a biztos talaja, de talán inditotta az is, hogy a mint a hadtörténet igazolja, 1859-ben az egységes hadseregnek tagjai ugyszólván akkor inkább zsoldosok, mint néphadsereg — nem állották meg helyüket ugy, a mint kellett volna. A miniszter ur a fejét rázza.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ott voltam, magam láttam!

Kapotsfy Jenő: Méltóztassék megnézni, a Kriegs-Archivumban meg fogja találni épen

Clam Gallas hadtestparancsnoknak a jelentését, a kinek a vezérkari főnök meghagyta, hogy uj harczot vegyen fel és másnap a harczot Solferinonál ujra kezdje. Ez jelentése szerint azt tapasztalta, hogy teljes dezorganizáczió volt főképen a magyar ezredeknél és nehány határőrvidéki ezrednél. Továbbá, t. képviselőház, tudjuk a történelemből azt, hogy már 1860-ban, 1861-ben tervezték a bécsi körök Poroszország megrohanását, mert tudták, hogy annak előbb-utóbb be kell következni, mert a német hegemónia kérdésben volt és azt Poroszország teljesen meg akarta tartani. Mire volt itt szükség? Arra, hogy a monarchia védereje fejlesztessék, hogy legyen pénz és katona, mert nem lehetett tudni, mely időben fog a kérdés eldőlni. Természetes, az a sivár, rideg kormányzati politika, a melyet Schmerling inaugurált, minden hatásában kudarczot vallott; kudarcznak vitte a császárt Németországban; ugyanaz a kudarcz következett be minálunk is gazdaságilag; sőt a katonai továbbfejlesztés is ugyszólván megakadt és belátták azt, hogy valamit tenni kell, mert ezzel az erővel, ezzel a szervezettel nemcsak megállani, de még kevésbbé támadók lenni nem tudunk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Elkéstek és jött az 1866-iki katasztrófa.

Tartozom a történeti igazságnak azzal is, hogy midőn az 1866. nagy katasztrófa bekövetkezett, a király erős lelkületet, nagy határozottságot tanusitott és őszintén akarta a népeivel való kiegyezést. Tudták ezt azok a körök is, melyek a mi engesztelhetlen ellenségeink voltak, mert hiszen látták, hogy Magyarországon a kiegyezést, az alkotmányosságnak visszaállitását megakadályozni épen a királyi akarat és a viszonyok és a tények kényszerítő hatása alatt nem lehet. Tehát mire terjedt az igyekezet? Arra, hogy megtartsanak maguknak egy pontot, egy erősséget, a melyben megtalálják mindazt, a mit a multban el kellett veszitenie, de a melyben megtalálják a jövőre nézve is azt, hogy a hatalom és az erő részben az ő kezükben lesz; értem ez alatt a hadsereget. Nem az volt a dirigens szempont, hogy a közös hadsereg, mint intézmény fog legjobban megfelelni a védelemnek, hanem igenis az a bizalmatlanság, — s azt némileg indokolni is lehetett még akkor, — a mely az ország és a király között fennállott, de talán jobban felülről lefelé, mint alulról felfelé. Kétségtelen, hogy az önálló magyar hadsereg mellőzése nem hadászati, hanem politikai indokokból történt. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És vizsgálva a 67-iki kiegyezést, látjuk, hogy az nem egy, örök időkre megállapitott dogmatikus tétel. Nem indultak ki ebből azok sem, a kik azt megalkották. Hiszen az ebben legkompetensebb, az 1867-iki kiegyezésben Deák Ferencz egyik illusztris társa, Horvát Boldizsár, a t. házban maga beösmerte, hogy, ha a viszonyok kényszerítő befolyása alatt nem is sikerült helyreállitani Magyarország alkotmányát annak teljességében, a mint azt ők is szerettek volna, de mindenesetre alapot teremtettek arra, hogy a mint a nemzet erejében gyarapodik, kulturájában halad és kifejtheti azt az erőt, melyet egy nemzet ki tud fejteni, ha szabadságát visszanyeri, akkor lesz alkalma visszaszerezni azokat a veszteségeket is, a melyek a 67-iki kiegyezésben az alkotmányt tényleg érték. Ennek okszerü folyománya az lett volna, hogy mindenesetre figyelembevéve a védelmi kérdéseket, Magyarország iparkodott volna megvalósitani, ha nem is mindjárt, a mi programmunkat, a teljes önálló magyar hadsereget, hanem azokat a nemzeti aspirácziókat, a melyekről a nemzet még 1867-ben sem mondott le. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Én ezekből csak oda konkludálhatok, hogy az önálló magyar hadsereg felállitása, de különösen a nemzeti követelmények megvalósitása, a hadseregnél nem ütközhetik másba, mint tisztán a korona akaratába és azon befolyásokba, a melyek hadügyi dolgokban sokkal közelebb állók, sokkal döntőbb befolyásuak, mint maga a felelős kormány. *(Helyeslés a szelsőbaloldalon.)*

A t. honvédelmi miniszter ur mindig a hadsereg egységét emlegeti, valahányszor arról van szó, hogy ott a magyar nyelv, a magyar jelvények, a magyar czimer, a magyar zászló, általában a magyar szellem érvényesülhessen. Hát megvallva őszintén, bár foglalkoztam egy kissé ezzel a kérdéssel, én a hadsereg egységének korrekt definiczióját mindeddig nem hallottam. Nem hallottam, hogy tulajdonképen mi az a hadseregnek az egysége. Ha a hadsereg egységét a legfelsőbb vezénylet teszi, ha a hadsereg egységét a kiképeztetés egyforma elvei statuálják, ha a hadseregnek egysége más hadi, adminisztrativ beosztásoknak a kérdése, akkor kérdem a t. honvédelmi miniszter urtól, vajjon nem-e mindegy, hogy ugyanezen dolgokat a magyar hadseregnél elintézteti és végezteti a legfelsőbb hadur, a magyar király, a birodalom másik felénél pedig ugyanezt tételi meg az osztrák császár? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A miniszter ur bizonyosan jobban tudja, mint én, hogy tulajdonképen az osztrák hadseregnek eredete és alapja az a hadsereg volt, a melyet császári meghatalmazásra nagy jogok adományozása és nagy hatáskör adományozása mellett még Wallenstein alapitott meg. De annak a hadseregnek az az egysége, a mely akkor volt, az sem felel meg, — pedig az császári hadsereg volt — a mai hadsereg egységének, mert hiszen tudjuk nagyon jól, hogy ugyanazon hadseregben spanyolok, olaszok és számos más nemzetiségek saját nyelvük, saját vezényletük és saját parancsnokaik alatt szolgáltak az egységes czélért; pedig az egy zsoldos hadsereg volt, a császár akaratának és feltétlen dispoziczióinak és czéljainak alárendelve.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az akkori viszonyok között!

Kapotsfy Jenő: Felvetik azt a kérdést is, hogy tulajdonképen parlamentáris szempontból a nemzeti követelmények megadása és teljesitése nélkül ezen mindenesetre reformkérdés itt menynyire jöhet számitásba és vajjon a t. kormánynak megvan-e erre az az erkölcsi alapja és ereje, a melyet a valódi többség, a gondolkodó többség, a megfontoló többség a parlamentnek mint párt ad.

Ha azt a kérdést vetik fel, hogy a gazdasági kiegyezést, a vámközösséget ő Felsége az eddigi alapokon akarja fentartani, s ha a törvényhozás ezt el fogja fogadni, ez ellen parlamentáris szempontból kifogást tenni nem lehet, mert kétségtelenül a t. túloldal mint többség ezen az alapon áll. Ha pedig azt mondják, hogy az önálló magyar hadsereg felállitását a korona nem akarja, tehát fenn akarja tartani a védelem eddigi módját és ez előtt a törvényhozás meghajol, erre nézve is akczeptálni kell azt, hogy a t. többség ezen az alapon lett megválasztva, tehát ehhez sem férhet szó.

De ha azt a kérdést vetik fel, vajjon a hadügyi megterheltetés, a hadügyi reform tekintetében is, a melyek sulyos vér- és pénzáldozatot követelnek a nemzettől, van-e a t. kormánynak a háta mögött oly többség, a milyennel a kormánynak etikailag, parlamentáris alapon birnia kell, ezt bátor vagyok kétségbe vonni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert a mennyire én figyelemmel kisértem a választásokat, ott ugyszólván mindenki, a kinek csak szüksége volt reá, mert volt ellenjelöltje, azt hangsulyozta, hogy az amugy is a pauperizmussal küzdő nép további megterheltetését ily czimen nem fogja megengedni, és követelni fogja a 67-iki kiegyezés alapján a nemzeti követeléseknek és törekvéseknek érvényesitését. És az a párt, mondom, a mely beolvadt a túloldalba és a melynek, mint előbb is mondtam, etikailag nagyon igazolható indokai és a közélet terén nagy érdemei vannak, az a párt világosan elveinek e részbeli integritásával vonult oda be, és nem képzelem azt, hogy itt ekkora áldozatot pénzben és vérben megszavazhasson a nélkül, hogy a másik oldalon ne szerezzen a nemzet részére vivmányokat.

Az kétségtelen, hogy a nemzetnek a korona iránti lojalitását kétségbe vonni nem lehet, nem szabad. Mi igenis azt a trónt minél biztosabbnak akarjuk látni, minél nagyobb fénynyel körülvéve. Minekünk, t. ház, a bizalmunk, a ragaszkodásunk és a hűségünk nincs egyes kérdésektől függővé téve, mert mi azt az alkotmányt akarjuk, azt az alkotmányt védjük, a mely a király iránti hüséget is okvetlenül maga után vonja. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez az ország függetlenségének, alkotmányának részben való feláldozásával mindig áldozatrakész volt ott, a hol az országról, a hol a királyról volt szó. És mégis, nem hallgathatom el, hogy jelenségek vannak arra nézve, hogy ez a mi bizalmunk, ez a mi lojalitásunk — miért, miért nem, nem tudom, nem is vitatom — bizonyos tekintetben nem részesül olyan méltatásban, mint a milyenben részesülnie kellene. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hivatkozom arra, t. ház, hogy midőn mi a birodalom másik feléből »los von Rom!«, de tulajdonképen »los von Wien!« kiáltásokat hallunk, midőn minden nemzeti tüntetésnél megjelenik az a kék buzavirág, a Gesammt-Monarchiát képező nagy néptömegeknél; mikor azt látjuk, hogy abban már a különösen hűséges Tirolban is a parasztoknál a nagy Vilmos császárnak és Bismarcknak a képe függ a falon; mikor arról értesülünk, hogy sokkal hosszabb vonalban, mint talán az olasz lakosság lakik, Tirolban kigyulladtak az örömtüzek, mikor az olasz király arra utazott; mikor látjuk a szlovén és szláv kaczérkodást: akkor mindenesetre önként és jogosan azt a kérdést vethetjük fel, miért vannak azok iránt több bizalommal, mint irántunk? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De lássuk a képnek másik oldalát is. Kolozsvárott egy nagy királynak a szobrát lepleztek le, a ki nemcsak mint államférfiu, mint hadvezér, mint hős, hanem mint tudós is az egész világ bámulatát vívta ki magának. Igen örült volna a magyar nemzet, ha egy ily nagyjelentőségü, az egész országra, a történelemre kiható ünnepségnél ott üdvözölhette volna királyát. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Látjuk, t. képviselőház, hogy önerejéből rendezett az országnak egy igazán, — ha különbséget lehetne tenni, azt mondhatnám, — leglojálisabb vidéke, Pozsony, egy kiállitást. Ő Felségének csak egy-két órai diverzióra lett volna szüksége, mikor a sasvári hadgyakorlatokra utazott, hogy ezt a kiállitást meglátogassa, de azt a kiállitást a király nem látogatta meg. Ezzel szemben azt olvastam az ujságokból, hogy volt Bécsben egy halászati kiállitás. Nem tudom, mennyivel fontosabb ez akár Mátyás király szobránál, akár a pozsonyi kiállitásnál. Ezt ő Felsége megtisztelte látogatásával. Felavattak egy árvaházat is Bécsben, vagy Bécs mellett, nem tudom biztosan, azok is szerencsések voltak abban, hogy a felavatást és a megnyitást ő Felsége teljesitette.

Én nem kérdem azt, t. ház, hogy hol volt a t. miniszterelnök ur akkor, és hogyan érvényesitette befolyását? Én tudom is méltányolni a t. miniszterelnök ur helyzetét és el tudom magamnak képzelni, hogy ő igen szivesen látott vendég akkor, mikor arról van szó, hogy a nemzettől áldozatok csikartassanak ki, illetőleg áldozatok hozassanak, hogy ő igen kedvelt vendég akkor, mikor egy oly kiegyezés megkötéséről van szó, melynek az ország többsége — nem ugyan itt, de kinn — és az ország közvéleménye ellene van; sőt akkor a t. miniszterelnök ur elég szerencsés még oly kegynyilvánitásokban is részesülni, a minőben a trónörökös részéről

részesült, a ki, mint a lapok irták, megelégedését fejezte ki, a mikor a kiegyezési tárgyalások megtörténtek. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azt is tudom, t. képviselőház, hogy a t. miniszterelnök ur, a mikor 1889-ben Deák Ferencz hagyományait kellett megvédelmezni, a nagy hallgatók sorában volt, s nem tudok arra momentumot, hogy mikor a nemzeti aspirációk megvalósitásáról volt szó, bármikor valami nagyon exponálta volna magát. Akkor, t. ház, mondom, elismerem, hadügyi kérdésekben, ebben a nehéz me tangere ügyben, valamit az ország részére kivinni csak ugy lehet, ha a kormány a korona előtt a legerősebben és leghatározottabban kifejti azt, hogy a megterheltetés terén elértük azt a határt, a melyen túlmenni nem lehet, de alkotmányjogi szempontból is elért a militarizmus addig a határig, a hol már az abszolutizmus következik. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Annál a helyesebb szempontnál fogva, — talán nem az a helyes, hogy ily soká beszélek, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hanem az, hogy egyes hadügyi kérdésekkel foglalkozni most van idején, — mondom, ennél a helyes szempontnál fogva bátor leszek kiterjeszkedni egy kérdésre, s ez a hadügyminiszter kérdése. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloladlon.)*

Endrey Gyula: A honvédelmi miniszter csak adjutánsa a hadügyminiszternek!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Endrey rendeleteit várom!

Kapotsfy Jenő: Ferencz császárról tudjuk, hogy szerette az élczet, és a mikor a pénzügyi tönk idejében az emberek, kik gazdagon feküdtek le, másnap arra ébredtek, hogy semmijök sincs, ő mint jó nemzetgazda ugyszólván akkor alapitotta meg a dinasztiának vagyonát; mondom, ez a Ferencz császár, a ki szerette az élczet, a wagrami ütközet után, a mikor Radetzkyt táborkari főnökké kinevezte, azt mondta neki, — nem magyarul, mert az egységes hadserege akkor flóreált legjobban, — azt mondta: »Nem hiszem, hogy ostobaságokat készakarva csinálna; erre nézve garanczia a karaktere; a közönséges ostobaságokhoz meg már meg vagyok szokva.«

T. képviselőház! Távol legyen tőlem, hogy én ezt ily értelmében alkalmazzam, csak átvitt értelemben, és kérdem a t. honvédelmi minisztertől, a kit nem akarok azzal megrágalmazni, hogy talán nemzeti érdekek és követelmények védelmében nem lehetett valami nagyon jó lábon a megbukott hadügyminiszterrel, kérdem tőle, hogy miként volt lehetséges alkotmányos államban, hogy 8 esztendeig olyan hadügyminiszter intézze a hadügy dolgait, a kiről a nekünk ugyan nem valami nagy barátunk, de katonai ügyekben kétségtelenül járatos ujság, a »Reichswehr«, a következőket mondja. Nem akarom felolvasni, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* de a dolog veleje, hogy a hadügyminisztert ugy jellemezte, hogy basatermészet, fittyet hány az alkotmánynak, a sajtónak, nem respektálva a szabad gondolkozást, nem tűr önérzetet, és ugy kormányozza a hadsereget és annak tiszti karát, mint a basák a rájuk bizott tartományokat.

Megirja róla, hogy erőszakos volt, a fegyelmet ugy gyakorolja, mint az önkényt, mint a rideg békókba zárt akaratelvonást. Feltétlen engedelmességet követelt, akár volt az észszerü, akár nem. Bámulja ez a lap azt, hogy hogyan tudott ez a miniszter 8 esztendeig a hadügy élén lenni, mikor annak rossz hatását érezte az adminisztráczió, a tiszti kar. Kimondja, hogy valami szarvashibákat nem követett el, mert mint Ferencz császár mondta, hozzá voltunk szokva a közönséges dolgokhoz, de ezt nem az ő érdemének rótta fel, hanem az apparátusnak, mely akkor is jól fungál, ha a miniszter nem. A miniszternek vezetőnek, oktatónak, a szellemi főnek kellett volna lenni. Ezt a derék férfiut siratta el itt a t. miniszterelnök ur, mikor kimondta rá, hogy nagyon alkotmányos érzületü és Magyarország iránt nagyon előzékeny és minden tekintetben kifogástalan volt, és reméli, hogy az utódja is az. Jobban tudja a t. honvédelmi miniszter ur, mint én, hogy a jelenlegi hadügyminiszteri állásnak a betöltése egy régebben folyó harcz volt tulajdonképen, a mely a táborkari főnök és a hadügyminiszter közt folyt.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ebbe a titokba nem vagyok beavatva!

Kapotsfy Jenő: Mire lehetünk tehát elkészülve? Arra, hogy a mint a magyar kormánynak nem volt ereje és hatalma ahhoz, hogy ezen visszás állapotot a közös védelem szempontjából nyolcz esztendő alatt megváltoztassa, ép ugy nincs a t. kormánynak ingerencziája arra, a mire pedig kellene lenni, a mi nekünk vitális érdekünk, hogy a hadsereg élére és vezetésére olyan egyén állittassék, a ki érzékkel bir az alkotmányosság, a nemzet kivánalmai, a népnek a java és mindazon alkotmányos kérdések iránt, melyekkel neki okvetlenül számolni kell, mint a közös néphadsereg vezetőjének és főnökének.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Engedelmeskedni a 48-as pártnak!

Kapotsfy Jenő: Még csak egy kérdéssel, illetve felelettel vagyok adós, t. i. annak a beigazolásával, hogy igen sok és fontos irányban a 67-diki állapotokhoz, sőt azokhoz képest is, a melyek később következtek be, a midőn talán még az érzékenységi tekintetek jogosultabbak voltak nem csak retrográd irányban haladunk, de mutatkozik lépten-nyomon az, hogy a hadsereg igazgatásában vagy nem akarják respektálni még azokat a törvényes követelményeket sem, melyek meg vannak állapitva, vagy nem tudnak azoknak érvényt szerezni. Az 1889-diki vitánál, midőn az ellenzék garanciát követelt arra nézve, hogy szük körben bár, de a tiszti vizsgáknál a magyar

nyelv joga honoráltassék, az lett mondva, hogy az a határozati javaslat, a melylyel a kérdés el lett volna intézve, elégséges, mert a katonai parancsnokságok engedelmeskedni tartoznak, azok tudják, hogy mihez tartsák magukat és ez a garanczia arra nézve, hogy készakarva injuriák nem fognak történni. Viszont a t. miniszter ur is többször kijelentette már itt a házban, hogy a magyar nyelvnek a megtisztelése, a magyar nyelv szuverénitása, a magyar nyelv alkotmányos helye a törvényes kereteken belül a hadseregben szabadon érvényesülhet a magyar kulturában, csak a katonai szabályok vetnek annak gátat, illetőleg azok a felségjogok czimén gyakorolt jogok, melyek az 1867-iki törvényben statuálva vannak.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A hadsereg egységének követelményei!

Kapotsfy Jenő: Én azt hiszem, hogy a magyar embernek nem természete a vádolás. De nincs is mód arra, hogy az adatok egész özönével jöhessünk ide, hiszen a hadsereg belső dolgai erős titoktartás alatt intéztetnek.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Dehogy nincs!

Kapotsfy Jenő: De az okszerü következtetés jő az ember segélyére, midőn egy kérdést meg akar állapitani, van-e vagy nincs. Teszem azt, egy teljesen magyar ezrednél itt Budapesten — ha a t. miniszter ur kiváncsi reá, megtudhatja — történt most két esztendővel ezelőtt, hogy mintegy 50 önkéntes közül több mint 60 százalék bukott meg, s a megbukottak közül 26 vagy 28 szolgálta a második évet.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Meg vagyok győződve, hogy nem igaz!

Kapotsfy Jenő: Ugyanezen ezrednél megtörtént az, hogy önkéntesekkel ablakokat suroltattak, mikor nem volt kirukkolás s őket egyáltalában meg nem engedett munkákra használták. De nem is oly régen volt, épen ezen magyar gyalogezrednél, hogy mint parancsnoki óhaj lett kifejezve — pedig tudjuk, hogy a mit a parancsnok mint óhajt fejez ki, az egyuttal parancs is — hogy a magyar nyelv a társalgásban, a tiszti étkezőben ne használtassék; sőt midőn a könyvtár gyarapitásáról volt szó, kimondták, hogy egyáltalában semmiféle magyar nyelven irt munkát ne vegyenek. *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ezt nem tartom lehetségesnek; mesebeszéd!

Barta Ödön: Az ilyet nem lehet eltagadni!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Kérem az adatokat!

Kapotsfy Jenő: Szivesen! Nem is akarom azt emliteni, a mit nem én tapasztaltam, de egy képviselőtársamtól hallottam, a ki tartalékos tiszt. Midőn be volt rukkolva és Bruckban az étkezőben magyarul beszélgettek, berohant az ezredes és azt mondotta: Uraim, mit gondolnak? nem tudnék hová lenni pirulásomban, ha valamelyik főherczeg ur ő fensége most megjelennék és azt hallaná, hogy önök magyarul társalognak. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

T. honvédelmi miniszter ur, ha ezen adatok oly hihetetlenek, még egy adatot mondok, a mely még hihetetlenebb. A 16. hadosztály-tüzérségnél egy önkéntest ki is kötöttek. *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)* Igaz, hogy rövid időre, mert az instructions-tiszt felszólalt ez ellen és figyelmeztette a századost, hogy ezt a szabályok tiltják, s akkor fel is oldották, de mégis megtörtént. *(Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez már adat! Kurtavasra is verik!)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ha megérdemelte! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: Igy kell bánni a müvelt magyar ifjusággal?

Kapotsfy Jenő: Tudjuk azt mindnyájan, hogy a legközelebbi háborunak — melyet a Gondviselés minél messzebbre halaszszon — legfőbb és legnehezebb része az lesz, midőn az annyira kifejlődött tűzvertechnika ellen a csapatokat előre kell vinni. Hadügyi irónak a munkájából idézek azt hiszem tehát, igaz, hogy az lesz a jövőnek legnehezebb problémája, hogy eltekintve mindentől, hogyan lehet annyi morális erőt, hogyan lehet annyi derékséget — mert igy fejezi ki — és férfiasságot kifejleszteni az emberben és a csapatokban, hogy ezt az óriási erőfeszitést kifejthesse, midőn egész erejével be kell neki menni a czél elérésére, midőn egész erejét és minden igyekezetét fel kell használnia, hogy ezt hogyan fogják a tisztek, hogyan fogják a parancsnokok teljesiteni?

T. képviselőház! Egészen egyszerü definiczió az, hogy a hadsereg két részből áll: legénységből és tisztekből. Az 1867-iki kiegyezés után, kétségtelen dolog, a tisztikar egészen más volt, mint ma, mások voltak a viszonyok, a mint a t. honvédelmi miniszter ur szokta mondani. Ma már, t. képviselőház, a tisztikar sem az, a mi azelőtt volt; nemcsak hogy a katonai intézetekbe is hatol be már világosság, hanem maga a társadalmi életbeli mozgás is egy bizonyos átalakulást idéz elő, a mely az illetőnek gondolkozását, jellemét, nézeteit és a tényeknek, ugy a multnak, mint a jelennek megitélését egészen máskép alakitja.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A kötelességérzet ugyanaz, a mi volt!

Kapotsfy Jenő: De a kötelesség teljesitése nehezebb a tisztnek és még nehezebb annak a legénységnek, a mely a fegyelem mellett ma nem részesül semmi egyéb olyan morális segitségben, olyan morális nevelésben, a melyre neki okvetlenül szüksége van.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az nem áll!

Kapotsfy Jenő: Azt mondta a t. honvédelmi miniszter ur vagy egy másik felszólaló, hogy azok a katonák, a kik a szolgálatból távoznak, rendszerint nagy jóakarattal, nagy szeretettel emlékeznek meg arra az időre, a melyet a ka-

tonaságnál töltöttek. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Kérdezzük csak meg őket!)* Hát, t. miniszter ur, ez nem ugy van. Lehet, hogy ez a hadi szolgálat móresre tanit, — a mint Solymossy t. képviselő ur magát kifejezte, — de ahhoz, hogy a katona a jövő háborujában a kötelességét és azokat a feladatokat teljesitse, a melyek mindenesetre sokkal nehezebbek és sulyosabbak, mint azelőtt voltak, ehhez nem móres kell, hanem az kell, t. miniszter ur, hogy a katona saját nyelvén képeztessék ki, az ő saját nemzeti szelleme benne ébren tartassék és fokoztassék, történetének dicső lapjai elébe tartassanak, hogy mint intő példa, mint utmutató szolgáljon ez arra, hogy mit kell tennie; a haza iránti szeretetet, az alkotmány iránti szeretetet és a nemzetisége iránti szeretetet kell benne kifejleszteni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Ha lehetett is a régi időkben, hogy más volt a tiszt és más a legénység, de ma ez kivihetetlen. Ma, ha a tiszt és a legénység nincs összeforrva, ugyanazon ideáloktól áthatva, nem fogja birni azon morális erőt, a mely szükséges ahhoz, hogy a modern technika ellen azon erőfeszitéseket kifejthesse, a melyekre okvetlenül szükség van. Ma már nem elég, ugy mint Montecuccolli idejében, a pénz, pénz és pénz; nem elég maga az, hogy uj taraczkütegek, ágyuk és fegyverek hozassanak be: morális erőt, alapot és tartalmat kell a hadseregbe vinni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A mai viszonyok, a mai rendszer, a mai katonai igazságszolgáltatás mellett pedig, t. képviselőház, mindent el lehet érni, de ezt nem; magában a tisztikarban sem lehet, nemhogy a csapatokban lehetne.

Azt mondta b. Solymossy Ödön t. képviselőtársam, hogy a hadsereg intézményének folytonos támadása kedvetlenné teszi a tiszteket. Hát én, t. honvédelmi miniszter ur, megmondom, hogy mi az, a mi a tiszteket, ha egyáltalában kedvetlenek — a mint hogy bizonyos szempontból azok is — kedvetlenné teszi. Ez nem egyéb, mint az a túltengés és az az indokolatlan stréberség, a melyet a hadsereg ügyei intézésében, de a szolgálatban magában a vezérkari szervezet kifejt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A numerusokban talán tévedhetek, mert hiszen annyi anyag nem áll rendelkezésemre, de én azt hiszem, hogy a táborkar 300 vagy 500 egyénből áll. Biztosan nem tudom, de akár ennyiből, akár annyiból, az mindegy. Tudjuk azt, hogy évenként a honvédintézetekből és a közös hadsereg intézeteiből, hozzászámitva a tartalékos tisztekből való aktiválást, körülbelül ezer egyén lép be a katonai szolgálatba. Ezekből évenkint legfeljebb 100—115 vétetik fel a vezérkarba, illetőleg bocsáttatik a hadi iskolába. Mi ennek az eredménye? Ha leszámitjuk azt a perczentet, a melyet a hadsereg kiegészitésénél a t. hadügyi kormány 4%-ban számit, de én a protections-percentet a vezérkarnál sokkal nagyobbnak számitom, tehát ott mindenesetre helyek vannak fentartva azon befolyásosoknak, azon magas állásuaknak is, a kik talán egyébként nem jutnának oda, nem mondom, hogy túlnagy mértékben, de az minden emberi intézménynél már csak igy szokott lenni: akkor arra a következtetésre jutok, hogy évenkint ezen ezer tisztjelölt közül körülbelül 80—100 fog bejutni a felső hadi iskolába, és hogyha ez a rendszer, ez az intézmény be fogja magát tetőzni, az az eredmény fog beállani, hogy azok a csapattisztek, a kiknek nem adatik meg a szerencse vagy egyébként nem felelhettek meg azoknak a kivánalmaknak, felsőbb parancsnokságot csak elvétve fognak elérhetni, azoknak az összes katonai karriere-jük be fog fejeződni, mikor 25—30 évi szolgálat után a századosságot elérték.

Hát azt hiszi a t. miniszter ur, hogy ezt nem érzi épen a hadseregnek legfontosabb eleme? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A fősuly a taktikai egységen, a századon alapszik, és annak teljesen kötelességhű és ambiciózus vezetésén. Igy azok az ezrei és ezrei a tiszteknek ki vannak szolgáltatva, hogy mikor megkezdik katonai szolgálatukat, a második, harmadik évben már látják annak a végét. Az a vég pedig egy kevés nyugdij, akkor, a midőn fizikailag már olyan állapotba jutott a folyton növekedő kivánalmak és a folyton sokszor ész nélkül végzett menetgyakorlatozás által, hogy egyéb kenyérkeresetre nem is lesz már képes az a katonatiszt.

Ebben rejlik az oka, t. honvédelmi miniszter ur, hogy van elégedetlenség, és abban, hogy olyanokat kényszeritenek ezrével ide idegen tiszteket arra a léleköló munkára, hogy egy más ajku ezrednél a bakancstalptól kezdve a legnehezebb kérdésig, a mit egy csapatnál tudni kell, ki kell képezniök a legénységet olyan csapatnál, melynek nyelvét nem értik, történetét nem ismerik, melynek szelleme előttük idegen. E miatt lehet elégedetlenség, hogy felmorzsolódik erejük ilyen haszontalan vállalkozásban, a mely sem a hadseregnek, sem a legénységnek, sem magának az illetőnek nem válik előnyére. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Köszönöm az utbaigazitást! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kapotsfy Jenő: A vezérkari szervezés mai állapotában tehát alig lehet számitani annak az ugynevezett troupier-tisztnek arra, hogy ha bármit is csinál, többet elérjen, mint azt a sablonszerű állást, a melyet a századosságban elért. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! A midőn kijelentem, hogy a törvényjavaslatot nem fogadom el, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* egyuttal határozati javaslatot nyujtok be arra nézve, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hogy mondja ki a törvényhozás, hogy addig is, mig az önálló magyar nemzeti

hadsereg felállittatik, a magyar nyelvnek a hadseregben érvény szereztessék, illetőleg a vezénylet nyelve magyar legyen. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És a midőn arra kérem a t. kormányt, hogy szivlelje meg mindazon jogos, mindazon szükséges, a hadsereg és a katonaság érdekében egyaránt álló motivumokat, a melyek erről az oldalról felhangzottak, figyelmükbe csak azt ajánlom, hogy ilyen és hasonló dolgok elintézésénél kövessék Napoleon tanácsát, ki azt mondta: hogy az legczélravezetőbb, leghasznosabb, a legegyszerübb és legtermészetesebb eljárás, ha ez mindjárt a legnehezebb is. A javaslatot nem fogadom el. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Halljuk a határozati javaslatot!)*

Elnök: A határozati javaslat fel fog olvastatni; méltóztassék azt meghallgatni.

Rátkay László jegyző *(olvassa):* Határozati javaslat. A képviselőház utasitja a kormányt, hogy addig is, mig az önálló magyar hadsereg felállittatik, a magyar korona országainak területéről kiállitott összes katonaságnál a magyar szolgálati és vezényleti nyelv behozatala iránt mielőbb nyujtson be törvényjavaslatot. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hentaller Lajos! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szünetet kérünk!)*

Elnök: T. képviselőház! Egy órakor ugyis félbeszakitjuk a tárgyalást és akkor félórai szünet lesz; gondolom, hogy most a szünettől eltekinthetünk.

Kérem, méltóztassék a szónokot meghallgatni. *(Helyeslés. Halljuk! Halljuk!)*

Hentaller Lajos: T. képviselőház! Tagadhatatlan, hogy a képviselőház ellenzéke felette nehéz helyzetben van akkor, a midőn állást foglal a szőnyegen lévő javaslattal szemben, *(Halljuk! Halljuk!)* állást foglal pedig azért, hogy annak törvényre emelkedését megakadályozza. Nehéz helyzetben van az ellenzék, t. ház, nemcsak azért, mert Wolfner Tivadar t. képviselőtársam élőszóval is védelmébe vette a javaslatot, de nehéz helyzetben van azért is, mert azok az osztrák katona urak a magyar nemzettől ujabb pénz- és véráldozatot követelnek és ilyen alkalmakkor rendesen a nagyhatalmi állás bő palástjába burkolóznak és azt hiszik, hogy ők a szuronyok hatalmára alapitott ékesszólás erejével birnak.

Ezzel szemben, t. ház, mi képviselőházi ellenzék egyszerüen csak hazánk szomoru pénzügyi viszonyaira, a polgárságnak e miatt való jogos elkeseredésére, a mind nagyobb és nagyobb mértékben terjedő kivándorlásra, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* nemkülönben a napról-napra növekvő elkoldusodásra mutathatunk rá. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

És én, t. képviselőház, daczára a szuronyok hatalmára alapitott ékesszólásnak, mégis hazám pénzügyeire hivatkozva tagadom meg a törvényjavaslattól az elfogadást. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Megtagadom, t. képviselőház, mert nekem Ausztria nagyhatalmi állásánál előbbre való az, hogy Magyarországon már a katonai terheket emelni nem lehet, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és hogy Magyarországon az ujabb adóemelés a lehetetlenségek közé tartozik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a lehetetlenség, t. ház, én előttem fontosabb Ausztria nagyhatalmi állásánál. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Fontosabb annál, hogy mennyi millió zsoldos áll a hármasszövetség szolgálatában fegyverben. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mert, t. képviselőház, ha az ujabb katonai terhek emelése következtében hazánk anyagilag végleg tönkre megy, akkor reánk nézve egy-két év mulva tökéletesen mindegy, hogy milyen nagyhatalom Ausztria, milyen az európai konstelláczió, milyen az európai helyzet, mert mi akkor abból a nagyhatalmi hóbortból már teljesen ki leszünk ábrándulva. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Miután azonban, t. képviselőház, a bécsi katonai körök ezeket az ujabb terheket ismét a nagyhatalmi ábránd érdekében követelik a magyar nemzettől, azt kérdem, mikor lesz már ennek az ujabb és ujabb teherkövetelésnek vége? Vagy talán ez évről-évre emelkedni fog? Ezt, t. képviselőház, nagyon bajos volna előre meghatározni. Bajos, sőt majdnem lehetetlen. Lehetetlen, t. képviselőház, mert Madách haldokló rabszolgájának ezt a három szavát, hogy »milliók egy miatt«, sohasem lehetett Európára jobban alkalmazni, mint épen 1871 óta napjainkig, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* azóta, t. képviselőház, a mióta a porosz-franczia hadjárat végezte után Európának előbbi, normális, állitólagos politikai egyensulya megbillent.

Sajnos, t. képviselőház, hogy a porosz-franczia hadjárat óta a nagyhatalom szó az az egy, a melynek a népek millióinak érdeke, jóléte és jövője áldozatul van odadobva. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a nagyhatalom szó, ez az ujkori Minotaurusz, a melynek a jog, a politikai igazság, a népek érdeke teljesen oda van dobva. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tudja azt már Magyarországon, talán épen a t. honvédelmi miniszter urat kivéve, mindenki, hogy itt katonai terheket ujabban emelni nem lehet, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és épen, mert tudja, érzi is mindenki, hogy végrevalahára be kell bizonyitani azt, hogy a milliók érdekeit nem lehet végleg feláldozni az egy miatt. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Be kell azt bizonyitani annál is inkább, mert hiszen még Madách is, Egyiptomban, a piramisok épitésének idejében, a sötét ó-korban adta haldokló rabszolgájának szájába ezt a három szót, hogy: »milliók egy miatt«, és nem korunkban, a felvilágosodás, az állitólagos szabadelvüség korában, a hol bizony már manapság a napisajtó még az udvari légkörnek néha igen csiklandós titkait is nap-nap

után szellőzteti. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Meg kell tehát szünni az ujabb katonai áldozatok megszavazásának, annyival is inkább, mert ezeket a milliókat mégis nem a nép nyomorának enyhitése érdekében, hanem a nagyhatalmi állásért kéri a kormány. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Engedje meg a t. képviselőház, hogy egész röviden tegyek előbb néhány megjegyzést először a honvédségre és azután a hadseregre. *(Halljuk! Halljuk!)*

A multban a honvédség a nemzetnek kedvencz eszménye volt, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* nagyon kedvencz intézménye, és a nemzet még a legsajnosabb, a legszomorubb pénzügyi viszonyok között is nagyon szivesen hozta meg a honvédségért a pénzáldozatokat. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Szivesen hozta meg a nemzet az áldozatokat, mert szeretettel és bizalommal tekintett a honvédség intézményére. Ez nem is csoda, mert az év-év után tartott hadgyakorlatok beigazolták azt, hogy a honvédség esztendőről-esztendőre fejlődik és erősödik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Fejlődött és erősödött a magyar honvédség annyira, hogy a hadgyakorlatok alkalmával olyan esetekben, a mikor honvédeink a közös hadsereggel működtek, a diadalmi babért rendesen a honvédek vitték el. Ha pedig akár bel-, akár külföldi szaktekintélyek mondtak véleményt a honvédségről, ez a vélemény ilyen esetekben is rendesen a közös hadsereg hátrányára ütött ki. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Váltakozva a közös hadsereggel!

Visontai Soma: Pedig büszke lehetne rá a honvédelmi miniszter ur! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az is ritka honvédelmi miniszter, a ki haragszik, mert dicsérik a honvédséget! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem a közös hadsereget képviseli itt!)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Hentaller Lajos: És mégis mit látunk? Látjuk és észleljük azt, hogy a honvédség egy alárendeltségre kárhoztatott intézmény. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hogyan?

Hentaller Lajos: A honvédségnek nincsen tüzérsége, a honvédségnek nincsenek müszaki csapatai, a honvédségnek nincsenek tábornokai.

Endrey Gyula: Van 13! *(Mozgás a baloldalon.)*

Hentaller Lajos: Látjuk és észleljük továbbá azt, hogy, ha ezen szükséges felszereléseket kiosztják a honvédeknek, akkor a honvédség ép ugy kapja ezeket a közös hadseregtől, mint a hogyan az ujoncz kapja a kiszolgált vén bakának levetett ruháját, a mi sok esetben már használhatatlan és elkopott. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Látjuk és észleljük továbbá azt, hogy a honvédség a közös hadsereggel szemben alárendeltségi helyzetben van. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez az alárendeltségi szerep pedig a honvédségre nézve nagyon méltatlan szerep. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Méltatlan, mert a honvédség nem magántulajdon, a honvédség nem a kormányé, nem a honvédelmi miniszter uré, nem a hadügyminiszteré, nem a legfőbb haduré, hanem a nemzeté. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Épen ezért legnagyobb sajnálattal konstatálom, hogy ez a méltatlan szerep egyrészt megölte a honvédség szellemét, másrészt kiölte a nemzetből azt a hitet és ragaszkodást, a melyet a honvédség, mint intézmény iránt tanusitott. Kiölte pedig azért, mert a nemzet átlátta, hogy a honvédség olyan ferde helyzetbe jutott, a mely nem egyeztethető többé össze a nemzetnek aspirációival. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Most pedig legyen szabad néhány szóval megemlékeznem a közös hadseregről. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

A magyar nemzet 1867-ben, a kiegyezés megkötésekor, fátyolt boritott a multra és elfelejtett mindent, a mi az elnyomatás szomoru napjaiban történt. Tette a nemzet ezt azért, mert hitte, hogy az ő magatartásával kiegyenlitheti, a mi azután később áthidalhatatlannak bizonyult, mert a nemzet és a trón között nem lett olyan az egyetértés, mint a minőnek kellett volna lenni. És kérdem én, honnan van ez? Ennek oka az, mert a befolyásos osztrák katonai körök minden egyes alkalommal, mint éles ék, állottak a nemzet és a trón közé. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ennek oka az, mert az osztrák katonai körök, ha tehették, mindig beigazolták azt, hogy a magyar nemzetet Bécsben lenézik és gunyolják.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Soha sem mondta senki!

Hentaller Lajos: Már, t. honvédelmi miniszter ur, bocsásson meg, de az a legnagyobb lenézése a nemzetnek, a hogy ön itt velünk szemben viseli magát. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt az egész dolgot, a tárgyalásokat a miniszter ur csak tréfának veszi és azt mondja: beszéljetek csak, én majd kommandirozni fogok!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hiszen meghallgatom, a mit mondanak, a legnagyobb türelemmel! Mit akarnak még?

Hentaller Lajos: Azt hiszem, azért van itt a miniszter ur, hogy meghallgasson. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az osztrák katona urak az okai annak, t. ház, ha a közös hadsereg intézményét 1867 óta a magyar nemzet nem kedvelte meg. A közös hadsereg 1867 óta teljesen igazolta azt, hogy a katonaság nem egyéb, mint állam az államban. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ehhez még hozzáteszem azt, a mit emlitett Kapotsfy t. barátom is, hogy ha ebben a hadseregben semmi

egyéb nem magyar, csak a legénység emberanyaga és a pénz; akkor nem is lehet csodálni, ha a közös hadsereget a magyar nemzet csakugyan nem szereti. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nem lehet pedig ezt csodálni, épen azért, mert én szerintem nekünk a közös hadseregre legalább jelenlegi szervezetében szükségünk nincs. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ebben a meggyőződésben van a függetlenségi párt és ezért követeli folyton az önálló magyar hadsereg felállitását. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kérdem én a t. házat, hogy oly alkalmakkor, midőn a függetlenségi párt az önálló magyar hadsereg felállitását követelte, mi volt a felelet a túloldalról erre a kérdésre? Az, hogy nem lehet, hogy lehetetlenség, mert a hadsereg jelenlegi szervezetét épen a nagyhatalmi állás szempontjából nem szabad megbolygatni. Pedig minden halad, minden fejlődik, a régi, ósdi eszmék mind elmulnak. A gőzt kiszoritotta a légszesz, a légszeszt a villany, csak egy marad örökösen állandó: az osztrák hadsereg vezetőinek czopfja. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem, a t. honvédelmi miniszter ur nagyon is halad, csakhogy diplomaticze és politicze halad mindig. Az osztrák hadsereg vezetői azonban nem tudják azt, hogy a világ és a védrendszer harmincz esztendő óta teljesen megváltozott, mert a védrendszer ma semmi egyéb, mint maga a nemzet. Nem én mondom ezt, t. honvédelmi miniszter ur, hanem Európa legelső katonai tekintélye, Rüstow irta meg . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem is szóltam egy szót sem!

Hentaller Lajos: . . . . ebben a rövid kis mondatban: »a legjobb, legtermészetesebb viszony az, ha a hadsereg nem egyéb, mint a mozgósitott nép és a nép a leszerelt hadsereg.« Igaza van, t. ház, Rüstownak. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nagyon igaz!)* A hadseregnek egyet kellene értenie a nemzettel, a polgárral, az önkéntessel, a népfelkelővel. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nagyon is igaza van Rüstownak, de hát ő nem tudta azt, hogy mi magyarok minő szerencsétlen, minő abnormis helyzetben vagyunk itt a hazánkban akkor, midőn az általános védkötelezettség daczára a katonaság külön államot képez az államban és külön törvények alatt áll. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ebből az abnormis, természetellenes állapotból, viszonyból én azt következtetem, hogy ez a közös hadsereg nem fog győzni a harczmezőn soha.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hátha téved?

Hentaller Lajos: Nem lesz képes ez a közös hadsereg a jelenlegi szervezetében győzni soha, mert a hadsereg tisztikara nem érez együtt a legénységgel, mert a hadsorok előtt sárga-fekete zászló lobog és mert ezt a közös hadsereget nem a lelkesedés, hanem a vasfegyelem tartja össze. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Már pedig vasfegyelemmel nem lehet pótolni az erkölcsi erőknek a hiányát. A hol nincs erkölcsi rugó, nincs lelkesedés, ott az első vesztett ütközet megbomlaszt mindent, mert a sereg nem mechanizmus, hanem organizmus. Ha egy sereg nem lelkesedik azért a harczért, a melybe viszik, akkor kiesik abból a hadseregből az erkölcsi rugó, elveszti a szivét. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Csak három évtizede annak, hogy egy klasszikus példáját láttuk annak, mivé lesz olyan hadsereg, a melynek részére az európai konstellácziő örve és a nagyhatalmi állás ürügye alatt csikartak ki a néptől milliókat. A franczia ióknak utolsó császára és miniszterei szórlövegek, erődités ek és hátultöltő puskák czéljaira milliókat és milliókat zsaroltak ki a franczia népből és tudjuk nagyon jól, hogy ezzel a vasfegyelemmel összetartott hadsereggel és császárjával Szedánnál számolt le a történelem. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Legyen szabad felvetnem egy kérdést, a melyről elismerem ugyan, hogy nem illik be a mai világnézetbe, nem illik be a mai keretbe, de miután az igen t. honvédelmi miniszter ur megigérte, hogy meghallgatja mindenkinek a véleményét és nézetét . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Kötelességem!

Hentaller Lajos: . . . leszek bátor azt egész röviden előadni. Én nem vagyok barátja az állandó hadsereg intézményének nemcsak az általam előbb felsorolt indokoknál fogva, hanem azért sem, mert megtanultam a történelemből, hogy a nemzeteknek a szabadságát rendesen állandó hadseregekkel verték le. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nem vagyok barátja az állandó hadsereg intézményének, mert hazám történetéből azt tanultam meg, hogy hazám alkotmányát, törvényeit és függetlenségi szabadságküzdelmeit rendesen idegen zsoldosok segélyével verték rabigába. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Végül nem vagyok barátja az állandó hadsereg intézményének azért, mert a mai általános védkötelezettség mellett nem tartom egyébnek az állandó hadsereg intézményét, mint eszköznek arra, hogy végleg kiszijják, kizsarolják a népnek anyagi erejét. Én a milicziának, a néphadseregnek, vagyok barátja. Minden városnak, községnek, falunak legyen meg a maga milicziája, a fiatal embereket már gyermekkorukban szoktassák a fegyverforgatáshoz . . .

Gr. Zichy Jenő: Ez Stein szisztémája!

Hentaller Lajos: . . . és ha felnőttek, akkor gyakorolják be a katonai fogásokat. Az igy nevelt, igy kiképezett magyar katonaság helyt fog állani a veszély napjaiban mindig. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem akarok arra nézve, miként lehet hirtelen jó, lelkes hadsereget összealkotni, a 48—49-iki szabadságharczra emlékez-

tetni, a midőn pár hetes, pár hónapos, teljesen ujonczokból alakitott honvédség összetörte, összeverte a hires győzhetetlen császári sereget, mert esetleg czélzásnak találnák venni. De itt napjainkban a szemünk előtt folyt le az a hősi, igazán Homeros megéneklésére méltó küzdelem, a melyet a maroknyi bur nép folytatott a világ legnagyobb hatalmasságával, Angliával szemben.

Azt hiszem, ha ezt emlitem, akkor az osztrák katona urak is kénytelenek lesznek beismerni, hogy mire képes egy katonának nevelt nép, hogyha igazán a hazája szabadságáért kell küzdenie. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ebből a példából meritem én azt a hitemet, hogyha Magyarország jövő nemzedékét már az iskola padjain hozzászoktatjuk a fegyverforgatáshoz, ha a fegyverhordozást állandósitjuk, akkor nem kell sem két-, sem hároméves szolgálati idő, mert már 18 éves korában minden magyar fiu jó lövész, jó lovas és jó gyalogos katona lesz. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezeknek azután csakugyan elegendő lesz pár hét arra, hogy szervezve, fegyelmezve legyenek. Ezek, t. ház, legalább is lesznek oly jó katonák, mint Európa bármelyik hadserege. Ezekből azután támadnak legalább is olyan jó hadvezérek, mint a mily rosszakat eddig a bécsi katonai hadi iskola nevelt.

És legyen szabad hazánk történetére hivatkoznom abban a tekintetben, hogy egy magyar hadsereg, magyar vezényszó, magyar zászló a legbiztosabb — határozottan merem mondani, az egyetlen — eszköz Magyarország védelmére, Magyarország hatalmának erősitésére és a magyar nép dicsőségének megnyerésére. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ez az általános védkötelezettség alapján alkotott magyar néphadsereg sokkal erősebb biztositéka Magyarországnak, mint a jelenlegi közös hadsereg, a melynek sem érzelme, sem hazája nincsen, tehát nem is tudja, hogy miért harczol. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De eltekintve ettől, Magyarország adózó polgárságára a nép-hadsereg felállitása valóságos életkérdés, mert Magyarország népe a jelenlegi adóterheket már alig-alig birja meg. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Olyan szerencsétlen helyzetben vagyunk, hogy teljes ellentétben állunk a kormánynak egy állitásával, *(Halljuk! Halljuk!)* a mely azon az alapon kéri a katonai terheknek emelését, mert az utolsó években a közjólét és az adózóképesség Magyarországon emelkedett. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Én nem mondtam!

Hentaller Lajos: Bocsánatot kérek, de benne van a jelentésben, a melyet nem tetszett elolvasni, mint nagyon sok egyebet.

Azután itt vannak a kérvények. Ezekből a kérvényekből leszek bátor egyes passzusokat felolvasni, a melyekből kitünik az, hogy az ország közvéleménye, a törvényhatóságok és a városok egészen más véleményben és nézetben vannak erről a dologról, mint a kormány. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Pl. Budapest székesfőváros közönsége a katonai terhek alatt különben is roskadozó magyar nemzetről beszél és konstatálja, hogy »az ország gazdasági helyzete, sajnos, már évek óta kedvezőtlen, hovatovább nehezebbé válik; az ipar, kereskedelem és mezőgazdaság egyaránt válságos időket él, a megélhetés gondjai napról-napra nyomasztóbbak, ugy, hogy csak a vállvetett munka és az összes munkabirók megfeszitett tevékenysége nyujthatnak reményt arra, hogy a gazdasági javulás és kibontakozás utjára jutunk.« *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

A hajduszoboszlói választókerület népgyülése előérzete az, hogy »a fegyverbe öltöztetett béke lassanként félelmesebbé lesz, mint a háboru«. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Arad szab. kir. város, pedig ez nem is ellenzéki, át és át érzi, hogy »az ország évről-évre sulyosbodó gazdasági helyzetét figyelembe véve, a hadsereg békelétszámának exorbitáns felemelése épenséggel nem indokolt, s egyáltalában nem áll arányban az ország teherviselési képességével. Az ország görnyed a katonai kiadások terhe alatt, melyek évről-évre aggasztó módon emelkednek, mig a közgazdasági viszonyok évről-évre ijesztő módon roszszabbodnak.« *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A lojális Pozsony szab. kir. város közönsége sem zárkózhatik el azon tény elől, hogy »nemzetünk sulyos gazdasági válsággal küzd.« *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kecskemét város közönsége nyiltan és egyenesen kimondja, hogy »az ország egész lakossága a megélhetés legsulyosabb gondjaival van terhelve, a termelés minden ága válságos helyzetben van, a kereskedelem pang, gazdasági és kulturális szükségleteink kielégitésében a legszükebb határok közé vagyunk kénytelenek visszaszorulni, s a visszaesés már államháztartásunk nagy gonddal és áldozatokkal megalkotott s szeretetteljes féltéssel őrzött rendjében is kezd mutatkozni«. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Szatmár-Németi város közönsége szintén nem tud arról semmit, mintha anyagi jólétünk emelkedett volna, daczára annak, hogy Hieronymi Károly t. képviselő ur olyan nagyon is a felemelés mellett volt. Szatmár-Németi város közönségének kérvénye ugyanis azt mondja: »Ha figyelembe veszszük az ország kedvezőtlen gazdasági helyzetét, az ipar, kereskedelem, de különösen a mezőgazdaság válságos állapotát, a népre nehezedő sulyos közterheket, lehetetlen nem tiltakoznunk azon nyilvánvaló törekvés ellen, mely a nép helyzetét nyomasztóbbá, sőt elviselhetetlenné teszi«. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A kormánypárti Komárom szab. kir. város közönsége egész nyiltsággal kimondja, hogy »hazánk jelenlegi közgazdasági állapota minden illetékes tényező egyhangu beismerése szerint

nehéz válságokkal küzd. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az ipar, kereskedelem pang, a mezőgazdasági helyzet a sok tehernyomások alatt megbillent. Népünk szegény, vállai a közterhek mindenféle neme alatt roskadoznak, s ujabb teher elviselésére nem képesek«. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A makói és a szomszédos választókerületek pártkülönbség nélkül összegyült választópolgárságának népgyülése ezeket mondja, hogy: »a nyomoruságos közgazdasági viszonyok, a kereskedelem és ipar pangása, s az ezekből folyó elszegényedése népünknek és a militarizmus telhetetlensége és kapzsisága, — mind szomoruan jelzik az egykor oly hatalmas és dieső magyar nemzetnek erkölesi és anyagi sülyedését.« *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Debreezen szab. kir. város törvényhatósága sem marad el, mert beismeri, hogy »a közterhek a nagyobb katonai létszám miatt természetszerüen emelkedvén, a sulyos adókkal túlterhelt nép az ujabb adóterhek viselésében kimerül«. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Legenyhébben szól Szeged szab. kir. város közönsége, a mely eltérőleg a magyar alföldi népnek megszokott, nyilt őszinteségétől, csak ugy odavetve mondja, hogy: »a nemzet ereje megfogyatkozott és kiméletre szorul«.

Pichler Győző: Ezt Lázár fogalmazta! Szegény Lázár! *(Derültség.)*

Hentaller Lajos: A hajduböszörményi függetlenségi és 48-as párt egész férfias határozottsággal jelenti ki, hogy »a ki a javaslatokat megszavazza, az ellensége a magyar nemzetnek; a képviselőházban pedig nem lehet helye a nemzet ellenségének«. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Eljen gróf Zichy Jenő!)*

Sáros vármegye közönsége, a hol pedig még lámpással sem lehet ellenzéki embert találni, a következőket mondja: »A magunk részéről figyelembe véve évről-évre sulyosbodó *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* gazdasági helyzetünket, a hadsereg békelétszámának ily nagymérvü felemelését, nem tarthatjuk az ország teherviselési képességével arányban állónak. Az ijesztő módon rosszabbodó közgazdasági viszonyok közepette el nem palástolható aggodalommal tekintünk mi is a katonai kiadások ujabb emelése és ezzel kapcsolatban az ország produktiv munkaerejének nagymérvü csonkitása elé.«

Pichler Győző: Ez a volt nemzeti párt fészke! A nemzeti párt tanitotta meg erre!

Hentaller Lajos: Szaboles vármegye közönsége előtt most is meghajthatjuk a zászlót ezért a nyilt, férfias beszédért *(olvassa)*: »A már-már elviselhetetlen katonai terheknek ezen ujabban tervbe vett jelentékeny emelése az egész országban megdöbbenést keltett, mert hiszen a jelenlegi nyomasztó viszonyok annak ellenkezőjét tennék szükségessé. Az ország közgazdasági helyzete napról-napra sulyosabb, és ebben kétségtelenül jelentékeny szerepe van annak, hogy hadseregünk fejlesztésére már eddig is erőnkön felül költekeztünk; a hadsereg érdekében az igazságszolgáltatási, közigazgatási kivánalmak legfontosabb szükségleteit elhanyagoljuk, közoktatásügyünk fejlesztésére anyagi erőnkből a legszükségesebbre alig telik.« *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hajdu vármegye szintén nines egy nézeten a kormánynyal, mert feliratában ezt mondja: *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon. Olvassa)*: »Figyelembe véve az ország évről-évre sulyosodó gazdasági helyzetét, iparunk és kereskedelmünk fejletlenségét és a nyugoti államokkal szemben való versenyképtelenségünket, annyi ezer és ezer honpolgár munkaerejét elvonni a polgári foglalkozástól, és ugyanakkor a közterheket teherviselési képességünkkel arányban nem álló módon sulyosbitani, nemesak hogy szükségesnek és kivánatosnak nem tartjuk és véljük, de határozottan sérelmesnek, igazságtalannak és következményeiben kiszámithatatlanul károsnak állitjuk.« *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hódmezővásárhely, magától értetődik, nines egy nézeten a kormánynyal, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Olvassa)*: »mert ha figyelembe veszszük országunk kedvezőtlen gazdasági helyzetét, az iparnak, kereskedelemnek, de különösen a mezőgazdaságnak válságos állapotát, a köznépre nehezedő sulyos közterheket, nem találunk kellő indokot az ujonezlétszám emelésére.« *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Szepes vármegye, a mely Münnich Aurél előadó urat ajándékozta nekünk, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* homlokegyenest ellenkező nézeten van, mint a t. előadó ur. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azt mondja *(olvassa)*: »Hazafias kötelességünknek tartjuk, hogy állást foglaljunk e káros és indokolatlan törvényjavaslatok ellen. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Az ország évről-évre sulyosbodó gazdasági helyzetét, az ipar, kereskedelem, de különösen a mezőgazdaság válságos állapotát s a népre nehezedő sulyos közterheket figyelembe véve, a hazafiui aggodalom érzését kelti fel bennünk az, hogy e nehéz viszonyok között egy nagy számát a polgároknak akarják a nemzeti munkától elvonni, s ezenkivül még nagyobb anyagi áldozatot követelnek a katonai terhek kiadásai alatt görnyedő nemzettől.« *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Sajátságos, t. képviselőház, hogy Turóez vármegye is ugy gondolkozik, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hogy: »Tekintetbe véve az ország rossz gazdasági viszonyait, a t. ház ne szavazza meg a katonai terheket.«

Oly ijesztően azonban egyik felirat sem nyilatkozik meg, mint a Mezőturon tartott népgyülés felirata, *(Élénk éljenzés a szélsőbaloldalon.)* a mely azt mondja: »Hazánknak Ausz-

triával fennálló gazdasági közösségének ideje alatt az egész ország közgazdasága a legsulyosabb válságba és pusztulásba jutott. Vidékünkön, mely pedig Magyarországnak mondhatni legjobb gabonatermő helye, már a mezőgazdaság sem fizeti ki magát, mert terményeinket kellőleg értékesiteni nem tudjuk, és állami terheink oly magasak, hogy ezek miatt földbirtokaink évről-évre nagyobb és nagyobb adósággal terheltetnek meg. Kisiparunk végleg elpusztult, kereskedelmünk forgalma a minimumra csökkent. Mindezeknek ijesztő következménye vidékünkön a munkás nép nyomora, a szocializmus óriási terjedése.« Ez az, a mit valóságos tacitusi rövidséggel igy fejezett ki Komjáthy Béla t. barátom, hogy a nép nem szereti hazáját, mert annak csak terheit viseli. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt hiszem, nincs oka senkinek sem csodálkozni, ha most, rövid beszédem végén, felvetem a kérdést, hogy mi jogon állnak elő a bécsi katona urak ujabban és ujabban ezen vér- és pénzáldozatok követelésével? Talán az osztrák katona urak foglalták el Magyarországot a mi részünkre? Talán az osztrák katona urak tartották fenn ezer esztendeig a magyar nemzetet? Talán ez alatt az ezer esztendő alatt védelmezték az osztrák katona urak csak egyszer is Magyarország szabadságát, függetlenségét, törvényeit? Avagy kérdem, tett-e valamit az osztrák katonaság amagyar faj érdekében? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Soha!)* Nem tett, t. ház, soha semmit. S miután azt látjuk, hogy magyar nemzeti szempontból nem tett semmit, kérdem én, tettek-e az osztrák katona urak valaha valamit az emberi művelődés és haladás szempontjából? *Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Semmit!)* Talán az osztrák katona urak találmánya a gőzgép, a vasut, a távirda, a telefon, a villany vagy a szérumok? Talán egy eszmével, egy ténynyel, egy gondolattal, egy eszközzel előbbre vitte valaha egy osztrák katona a haladást? Erre a kérdésre is csak azt felelhetem, hogy nem, soha. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mivel érvelnek tehát önök nekünk, a nagyhatalmi ábrándtól eltekintve, hogy mi magyarok szavazzuk meg ujabban a katonai terheket? Semmivel. Azaz tévedtem, igenis van valami, a mivel az osztrák katona urak érvelhetnek az ujabb terhek megszavazása mellett. Ez nem egyéb, mint a magyar nemzetnek a bünös türelme. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Hogy ki nem dobta régen őket!

Hentaller Lajos: Az a türelem, a mely kaszárnyákat épit kórházak helyett, erődöket emel iskolák helyett, szuronyokat készit a legszükségesebb iparczikkek helyett, és osztrák katonát nevel jó magyar ember helyett. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Egyedüli mentségünk az, hogy nem mi vagyunk egyedül ebben a helyzetben. Egész Európa érzi mellére nehezedni az ágyu- és szurony-kolosszust, egész Európában a milliók egy miatt szenvednek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nincs egy állam sem Európában, a mely politikai, társadalmi és közgazdasági életében ne érezné a fegyveres békének nyomoruságát. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez az őrült fegyverkezés igy fog tartani mindaddig...

Molnár Jenő: Mig ki nem ütjük a kezükből!

Hentaller Lajos: . . . mig a poroszok által elfoglalt Elszászt és Lotharingiát ki nem cserélik Ausztriának német tartományaiért. Az a »Los von Österreich« kiáltás, mely áthallatszik a Lajtán túlról, azt mondja nekünk, hogy erre már nem sokáig kell várnunk. Ausztriára is rá illenek a költő Zrinyinek szavai, a melyeket I. Lipótnak, a »vastagajkunak«, trónraléptekor irt naplójába: »A fátum nagy változásokat készit elő.« Ausztriában, t. ház, a fátum nagy változásokat készit elő, mert Ausztria benne van már a felbomlás stádiumában. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Addig is, mig ez bekövetkezik, nekünk kötelességünk azt megakadályozni, hogy itt a katonai terheket ujabban felemeljék.

Miután pártomnak és nekem ez a nézetem, nem fogadom el a javaslatot, hanem a következő határozati javaslatot nyujtom be *(Halljuk! Halljuk! Olvassa)*: »Miután a kormány a katonai költségek emelését azzal indokolja, hogy az utóbbi években hazánkban emelkedett a közjólét és a teherviselési képesség, miután azonban a közjólét emelkedésével nem egyeztethetők össze a rendszeres napirenden levő és folyton fokozódó adóvégrehajtás: épen ezért, mielőtt a ház a tárgyalás alatt levő katonai javaslat sorsa felett döntene, utasitsa a pénzügyminisztert, hogy mutassa ki a háznak, mennyi adó folyt be az utolsó 10 évben önként és mennyit hajtottak be adóvégrehajtás utján?« *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Megállapodás szerint a tanácskozást a mai ülésen csak egy óráig folytatjuk. Miután ehhez az időhöz már igen közel vagyunk, szólásra pedig többen vannak feljegyezve, a tárgyalást most félbeszakitjuk. Most a hasonló esetekben követni szokott eljárás és néhány nap előtt a ház által elfogadott terv szerint az ülést fél kettőig felfüggesztjük és fél kettőkor fog eszközöltetni annak az összeférhetlenségi itélő-bizottságnak kisorsolása, a mely Győrffy Gyula képviselő ur összeférhetlenségi ügyében itélni hivatva lesz.

Mielőtt a szünetet megkezdenők, állapitsuk meg a következő ülés napirendjét.

A holnap délelőtt tiz órakor tartandó ülés napirendjének első pontja lenne a házszabályok szerint, — mivel szerdai nap lesz, — az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása; de akár lesz ezekben más bejegyzés, akár nem, a holnapi napon az ülés végén fogja Nessi Pál

képviselő ur előadni a mult szombatról elmaradt interpellációját. Az inditvány- és interpellációskönyvek felolvasása után következnék ugyanazon napirend, mely a mai ülés napirendje volt *(Helyeslés.)*

Figyelmeztetem a t. képviselő urakat és a közönséget is arra, hogy az összeférhetlenségi. itélő-bizottság ülései nyilvánosak lévén, intézkedtem, hogy a nagy közönség, a mennyiben a nyilvánosságot igénybe akarja venni, az összeférhetlenségi itélő-bizottság helyiségeihez az országház dunai oldalán levő bejárat utján bejuthasson. *(Helyeslés.)*

Ezzel az ülést, mint mondám, fél kettőig felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Következik az összeférhetlenségi itélő-bizottság tagjainak kisorsolása Győrffy Gyula képviselő ur összeférhetlenségi ügyében. Kisorsolandó 12 rendes és 3 póttag.

Van szerencsém jelenteni, hogy a jegyzékben foglalt 80 képviselő közül a kisorsolás napirendre kitüzése előtt nyert távozási engedélyt, szabadságot kettő: gr. Károlyi Sándor és Sczitovszky János. Ezeknek nevei tehát a kisorsolandók közül kimaradnak.

Ez alkalomból bátor vagyok felhivni a t. képviselő urak figyelmét egy körülményre. *(Halljuk! Halljuk!)* Ugy a jelen alkalommal, mint más alkalommal is megtörtént, hogy egyes képviselő urak, kik meggyőződésük szerint alapos akadály folytán nem lehettek jelen, hozzám fordultak és mentségüket nekem előadták. Ennek házszabályaink értelmében semmi hatálya nincsen és nem lehet, minthogy a házszabályok 172. §-a az összeférhetlenségi állandó bizottságot teszi annak birájává, vajjon a távolmaradás indokolt-e vagy nem. A ki tehát indokoltan távol van, a házszabályok szerint igenis tartozik utólag mentségét beküldeni a ház elnökségéhez, a mely azt egyszerüen átteszi az összeférhetlenségi bizottsághoz. *(Helyeslés.)*

Figyelmeztetem egyszersmind a t. képviselőházat, illetőleg a kisorsolt képviselőket, hogy a ki a házszabályok 151. és 154 §-ában foglalt valamely kizárási okot, melynél fogva ezen ügy elbirálásában részt nem vehet, magára nézve fennállónak tud, tartozik ezt mindjárt nevének kihuzása után a háznak bejelenteni.

Kihuzom először a 12 rendes tag nevét *(Egyenkint kihuzza a neveket)*: Leidenfrost László, gróf Tisza István, *(Felkiáltások: Nincs itt!)* gróf Wilczek Frigyes, gróf Erdődy Gyula, Piukovich József, Pattyánszky Elek, Förster Ottó, Mihályi Péter, Semsey László, *(Felkiáltások: Nincs itt!)* gróf Zselénszky Róbert, *(Felkiáltások: Nincs itt!)* Károlyi Antal, Kapotsfy Jenő, Visontai Soma, Neiszidler Károly, *(Felkiáltások: Nincs itt!)* Jakabffy Imre, Malatinszky György. Ez lesz a 12 kisorsolt rendes tag. A távollevő képviselő urakat felszólitom, hogy távolmaradásuknak igazolását hozzám beterjeszteni sziveskedjenek. Meg kell emlitenem, hogy a kisorsolt távollevők közül *(Halljuk! Halljuk!)* mentségüket ketten nálam előzetesen bejelentették, de én, mint mondtam, azzal nem tehetek egyebet, mint hogy azt az összeférhetlenségi állandó bizottsághoz átteszem. *(Helyeslés.)*

Most következik a három póttag kisorsolása. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tizenhárom rendes tag van!)* Kérem felolvasni a kisorsolt rendes tagok neveit.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a névsort)*.

Elnök: E szerint 12 rendes tag van kisorsolva. Következik most a három póttag kisorsolása: *(Kihuzza egyenkint a neveket)* Thaly Ferencz, Kállay Lipót, gróf Zichy Aladár. *(Éljenzés balfelől.)*

Megállapitom már most, hogy a kisorsolt képviselő urak közül egy sem jelentkezett arra nézve, hogy a házszabályok 151. §-ában emlitett akadály reá nézve fenforogna.

Most a házszabályok 171. §-a értelmében a szekrényben maradt nevek fognak felolvastatni.

Dedovics György jegyző *(olvassa a szekrényben visszamaradt neveket)*.

Elnök: Most kérem azokat a t. képviselő urakat, a kik nem tagjai a bizottságnak, méltóztassanak helyeiket elfoglalni, hogy meg lehessen állapitani, hogy a tagok mind itt vannak-e.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a kisorsolt tagok névsorát)*.

Elnök: Méltóztassék az eskü-mintát meghallgatni és az esküt letenni.

Rátkay László jegyző *(olvassa az eskümintát. A bizottság tagjai leteszik az esküt)*.

Elnök: Jelentem a t. háznak, hogy az összeférhetlenségi bizottság az előadással Heintz Hugó tagját bizta meg.

Méltóztassanak a jegyzőknyvnek erre vonatkozó pontját meghallgatni és nyomban hitelesiteni, mert az erről szóló jegyzőkönyv kivonata az előadó Heintz Hugó utján fog az itélő-bizottságnak kiadatni.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a jegyzőkönyv vonatkozó részét)*.

Elnök: Ha nincs észrevétel, ugy a jegyzőkönyvnek ezen pontja hitelesittetik.

Visontai Soma képviselő ur jelentkezett szólásra; nem tudom, minő ügyben. Méltóztassanak ezt bevárni, aztán kisorsolt t. tagtársaink a háznagy ur vezetése alatt mindannyian el fognak menni abba a helyiségbe, a mely a bizottság tárgyalására előkészittetett.

Visontai Soma: Ugy a magam, mint Kapotsfy Jenő t. képviselőtársam nevében egy tiszteletteljes kérelmet intézek a mélyen t. elnök urhoz. Ugyanis ma délután öt órára az igazságügyi bizottság tárgyalása is ki van

tüzve. Minthogy ott igen fontos törvényjavaslatot tárgyalnak és különben is az utóbbi napok nagyon is bizonyitották, hogy minden bizottsági tagnak jelenléte mennyire feltétlenül szükséges, a jury tárgyalása miatt pedig ugy nekem, mint Kapotsfy képviselőtársamnak lehetetlen megjelennem, tisztelettel kérem a mélyen t. elnök urat, sziveskedjék vagy az igazságügyi bizottság elnöke, Hodossy t. képviselőtársunk által, vagy pedig ő exczellenciája, az igazságügyminiszter ur által intézkedni, hogy az igazságügyi bizottságnak mai tárgyalása elhalasztassék, mert különben lehetetlen volna, hogy képviselői fontos kötelességünket teljesithessük. *(Helyeslés.)*

Elnök: T. képviselőház! A felszólalásnak tárgyát én csak tudomásul vehetem. Nekem nincs hivatalos ingerencziám arra, hogy az egyes bizottságok mikor tartsák üléseiket; azonban tolmácsolhatom a képviselő ur ezen óhaját az igazságügyminiszter ur előtt. *(Felkiáltások balról: A ház mindig határozhat!)* Engedelmet kérek, hogy valamely bizottság mikor ülésezik, azt itt szavazással eldönteni nem lehet.

T. képviselőház! A holnapi ülés napirendje már meg van állapitva, és mivel egyéb tárgy nincs, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délután 1 óra 50 perczkor.)

197. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 február 4-én, szerdán,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Az összeférhetlenségi itélő-bizottság itéletének bemutatása Győrffy Gyula összeférhetlenségi ügyében. — Az összeférhetlenségi állandó bizottság jelentésének bemutatása Lázár Menyhért képviselő összeférhetlenségének megszünése; továbbá Bauer Antal képviselő összeférhetlenségi ügyében. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az 1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. — Nessi Pál interpellácziója pénzügyminiszterhez, az állami alkalmazottak fizetésrendezése tárgyában. — Marjay Péter interpellácziója a miniszterelnökhöz, mint belügyminiszterhez, a közigazgatás egyszerüsitése kérdésében. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter válasza.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, b. Fejérváry Géza, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja Szőts Pál jegyző ur, a javaslatok mellett szólni kivánók neveit jegyzi Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rátkay László jegyző ur.

Méltóztassék meghallgatni a tegnapi ülés jegyzőkönyvét.

Szöts Pál jegyző *(olvassa a február 3-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom az összeférhetlenségi itélő-bizottságnak Győrffy Gyula képviselő összeférhetlenségi ügyében hozott itéletét, mely a házszabályok értelmében fel fog olvastatni.

Rátkay László jegyző *(olvassa az itéletet).*

Elnök: Tudomásul szolgál.

A házszabályok rendelkezése szerint a ház szine előtt meg fogom állapitani azt, hogy az itélethez csatolt és lepecsételt szavazati és ellenőrzési lapok az itéletben foglalt szavazati aránynyal megegyeznek-e. *(Megtörténik.)*

Kijelenthetem, hogy ezek teljesen megegyeznek.

Bemutatom az összeférhetlenségi állandó bizottság jelentését, mely szerint a bizottság megállapitotta, hogy Lázár Menyhért képviselő a reá nézve kimondott összeférhetlenséget a törvényes határidő alatt megszüntette.

A határozat a házszabályok 159. §-a értelmében fel fog olvastatni.

Rátkay László jegyző *(olvassa a határozatot).*

Elnök: Tudomásul szolgál.

Bemutatom az összeférhetlenségi bizottság jelentését, mely szerint a bizottság Bauer Antal képviselő összeférhetlenségi ügyét tárgyalásra előkészitette és a vonatkozó iratokat beterjesztette.

A házszabályok 170. §-a értelmében az ügy tárgyalására hivatott összeférhetlenségi itélőbizottság kisorsolása a mai naptól számitott 9-ik napra, vagyis február hó 13-án, pénteken tartandó ülés napirendjére tüzetik ki, a mikor is a napirenden levő ügyek tárgyalása egy órakor megszakittatik, a kisorsolás megejtetik és az ügy tárgyalása a kisorsolás után azonnal meg fog történni.

Egyéb előterjesztése az elnökségnek nincsen.

Következik napirend szerint az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása.

Dedovics György jegyző: Tisztelettel jelentem a t. háznak, hogy az inditvány-könyvben ujabb bejegyzés nincs. Az interpellácziós-könyvbe be van jegyezve Nessi Pál képviselő urnak a mult szombati ülésről elmaradt interpellácziója a pénzügyminiszterhez: az állami alkalmazottak fizetésrendezése tárgyában. Továbbá február 4-iki kelettel Marjay Péter képviselő ur interpellácziója: a közigazgatás egyszerüsitése kérdésében a belügyminiszterhez.

Elnök: Az interpellácziók a szokott időben az ülés végén, fognak megtétetni és pedig elsősorban Nessi Pál képviselő urnak a mult szombatról a mai ülésre maradt interpellácziója, azután pedig Marjay Péter képviselő urnak ma bejelentett interpellácziója.

Következik az 1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának (Irom. 199, 268) folytatása.

Rátkay László jegyző: Barta Ödön!

Barta Ödön: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Egy nagy per, a mely századok óta folyik e hazában, mondhatnám, a haza ellen, egy uj stádiumba jutott, és ennek egy uj fejezete fekszik előttünk. Ennek a pernek, a mely a nemzet ellen századok óta folyik, tárgya értékes, mert a magyar nemzet önállósága, a magyar nemzet szabadsága a dij. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Eszközei változatosak bár, de mégis mindig vissza-visszatérnek ugyanazokhoz a formákhoz, ugyanazon fegyvernemekhez és ezek az eszközök: az erőszak, a megtévesztés, a félrevezetés, a be nem váltott igéretek, a nemzet legjobbjainak különböző eszközökkel való elnémitása, tüz és vas; mind-mind megkiséreltettek, mind harczba vitettek, mindig és mindig ugyanazért a czélért, azért, hogy e nemzetet alkotmányilag biztositott szabadságától és önállóságától megfoszszák. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha végigtekintünk történelmünk lapjain, igazán borzadva kell látnunk azokat a sulyos küzdelmeket, a melyek között e nemzet évszázadok óta erejének java részét kénytelen volt feláldozni vérben és pénzben csak azért, hogy védelmezze a maga számára azt, a mit maga szerzett, és megvédelmezze épen azoktól, a kikkel a saját szerzette alkotmányának hatalmi részét megosztotta. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Fájó érzelmekkel konstatálhatjuk, hogy ezen hosszu-hosszu korszak viharos századai alatt ezen nemzetnek legjobb ereje fogyott el és nem maradt ideje és ereje arra, hogy megszerezze azokat a jóléti intézményeket a kultura és gazdaság terén, a melyek terén ezen idő alatt más nemzetek óriási előhaladást tévén, nemzetünket messze s alig utolérhetően túlszárnyalták. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha elfogulatlanul biráljuk is, s ha a nemzeti önérzet nem vakit is el bennünket, ezen hosszu idők küzdelmeit: önérzettel mutathatunk rá arra, hogy ezen nemzet ama hosszu küzdelmeknek ideje alatt épen azt védelmezte, a mit a maga számára nem biztosithatott, t. i. a nyugati népek kulturáját a keletről jövő támadásokkal szemben.

A művelt nyugatnak háláját szerezte meg, legalább érdemessé tette reá magát a nemzet azon küzdelmei által és azon áldozataival, a melyeket a kultura előhaladása ellen keletről jött támadások visszaverésében magának szerzett.

De viszont az egész művelt világ bámulatát vivta ki magának e nemzet, s ezt nem vitathatja el tőle senki, azon dicsőségteljes harczaiban, melyeket alkotmánya védelmében századokon keresztül meg-megujuló támadásokkal, és legutóbb egy, félszázaddal ezelőtt orvtámadás módjára ellene intézett merénylet dicsőségteljes visszaverésében vivott. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Csak azért emlitem ezeket, hogy rövid vonásokban jelezvén a tényeket, a történelmet hivjam tanuságul azon vádakkal szemben, a melyek most a nemzet egy része, s a nemzet képviselőinek egész tömege ellen felhangzanak; hogy kimutathassam, hogy ez a nemzet megmutatta azt, hogy nagy nemzeti czélokért, nagy nemzeti ideálokért küzdeni, áldozni — vért és pénzt — mindenkor képes is volt, kész is. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* S ha ellenállást fejt ki bizonyos törekvésekkel szemben, ezen ellenállást nem az áldozatkészség hiánya, hanem az egyenérték hiánya provokálja, a melyet áldozataiért megkiván. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Fátuma ennek a nemzetnek és fátuma volt hosszu idők óta, hogy épen azok, a kiknek hatalmuk nagy részét egyenesen átadták nemzetünk alapitói és fentartói, azok nem akarták, vagy nem tudták megérteni. Fátuma, hogy a körülmények szerencsétlen kialakulása következtében épen azon a helyen, a melynek jóindulatáért, fényéért és hatalmáért ezen nemzet annyi áldozatot hozott, rendszeres bajjá vált, hogy összetévesztik az okot az okozattal, és elfogultságból, ferde előitéletekből előállott összeütközések terén a nemzetet állitották oda, mint okozót, holott a nemzet csak ellenáll bizonyos okok által előidézett okozatoknak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Igy, és csakis igy fejlődhetett ki az a káros viszony, a melyet mi nem vagyunk képesek eléggé fájlalni; de fájó érzéssel mutatunk rá minden alkalommal, hogy a nemzet legjogosabb aspiráczióiért, törekvéseiért és eszményeiért folytatott küzdelmei néha gúny, néha csendes mellőzés, nem ritkán erőszakos visszautasitás tárgyaivá tétettek épen a nemzeti hatalom azon tényezője részéről, a ki részéről megértetni, a kinek szivére öleltetni, ennek a nemzetnek mindig legintenzivebb törekvése volt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

1867-ben sulyos megpróbáltatások után a félig kimerült, félig reményvesztett nemzet kishitüsége elment az ujabb áldozatok terén egy lejtő magasságára, a mely lejtőre rálépve, — a mint a sajnos tapasztalatok mutatják, — olyan helyzetet teremtett, a melyen a nemzeti eszmének feláldozásában a megállás lehetetlen.

Azoknak, a kik az 1867-ben létesitett kiegyezésnek, vagy, a mint azt annak idején Deák Ferencz olyan előszeretettel nevezte, »kiegyenli-

tés«-nek megteremtői voltak, emléküknek, — a mennyiben nem élnek, — és itéletünk igazságosságának tartozunk azzal, hogy el ne hallgassuk azt az egyedüli mentségüket, a melyet ezen mű megalkotásával elkövetett bünüknek igényelhetnek, a mely az, hogy ők maguk is azon hitben voltak, — hirdették is, — hogy ha a nemzetet egyszer visszahelyezik az alkotmányos küzdelem terére, a nemzetnek mód és alkalom fog nyujtatni arra, hogy az 1867 : XII. és az ezzel kapcsolatos törvényczikkekben elhomályositott vagy részben felfüggesztett jogait, a melyekről a nemzet soha kifejezetten le nem mondott és a melyeknek felfüggesztésébe ugyszólván propter bonum pacis és egy jobb jövő reménységétől áthatva nyugodott bele, szintén vissza fogja vivhatni.

Harminczöt év keserü tapasztalatai feküsznek előttünk. A nemzetnek itélőképességgel biró elemei, miután életkérdéseikről volt szó, módot és alkalmat szerezhettek arra, hogy meggyőződjenek, igazságuk volt-e ezen feltevésben, beteljesült-e ezen várakozásuk és ezen reménységük, a mely reménységet annak idején a nemzet többségébe beültetve, ezt a kárhozatos müvet létesiteniök sikerült. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ne hivatkozzanak a t. túloldalon arra, hogy a nemzet időnkint itél, a midőn a 67-es alapon álló kormánynak többséget küld be; nem, ne hivatkozzanak erre t. képviselőtársaim a túloldalon és a t. kormány még kevésbbé, mert önök legjobban tudják, hogy nem a nemzet többsége nyilatkozik meg ilyenformán, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert a nemzet millióinak nincs beleszólása abba, a mihez teherviselési képessége arányában, sőt erejét jóval meghaladólag hozzájárul. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Módja volt itélni, t. ház, és különösen módja van most a nemzetnek, — egy véletlen találkozás — hogy ime itt fekszik most előttünk az 1867-ben inaugurált, 68-ban megalkotott, 89-ben in peius megkorrigált véderőtörvényjavaslat. Szilveszter éjjelén pedig hosszu hatéves, vagy a jelenlegi kormányelnök ur segédkezése mellett, négyéves vajudás után hat év óta most másodszor megszületett az a megváltó mű, a mely megváltja talán Magyarországot szenvedéseitől, mert elő fogja segiteni a kimulását. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Itt fekszik előttünk mind a kettő: a gazdasági és a hadügyi kiegyezésnek dicső müve.

A t. ház nem fogja rossz néven venni, ha visszavezetem egy kissé a multba, egy igazságnak felismerését megkönnyitendő. *(Halljuk! Halljuk!)* Az igazság meggyőző erejével hirdette egykor nemcsak ennek a nemzetnek, hanem egyszersmind üzenetként a trónnak, a Szent István koronája viselőjének, ezeket az igazságokat Magyarország aktiv politikájának egykori nagy tényezője. Azt mondotta *(olvassa)*: »Állam, a melynek nincs nemzeti hadi ereje; állam, mely nem rendelkezik önállóan pénzügyei felett; állam, a melynek létele nincs diplomatikailag elismerve, s mely ezen körülménynél fogva sem gyakorolhatja a külpolitikában az őt megillető befolyást, sem saját fennállása iránt biztos, sem uralkodója trónja hatalmának és fényének fentartásában és növelésében erős, sem emberiségi és müvelődési érdekeknek őrizetére és elővitelére alkalmas nem lehet.« *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem merik önök, t. túloldal, ezeket helyeselni? Hiszen a túloldalon ülő t. képviselőtársaink ugyanazon alapon állanak, a mely alapon állva, ez az államférfiu önöket 15 hosszu esztendőn keresztül ezen jólét országában kormányozta.

Arany igazság volt, a mit mondott; arany igazság ez ma is, a mely nem veszitett egy szót sem, egy szemernyit sem erejének sulyából azáltal, hogy az illető a hatalom birtokához jutva, vagy azért, hogy a hatalom birtokába jusson, ezen igazságok igazságát megtagadni hajlandónak bizonyult! T. képviselőház! Ez az igazság nem magántulajdon, ez a nemzet igazsága, a mely csak akkor fog elveszni, ha a nemzet fog róla öntudatosan és kifejezetten lemondani. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elemezzük egy kissé ezt az igazságot.

Igaz-e most is, hogy az önök jóvoltából nincs ennek a nemzetnek önálló hadi ereje? A t. honvédelmi miniszter ur ezt bizonyosan nem fogja megtagadni.

Igaz-e, hogy ennek a nemzetnek az önök változhatlan politikája folytán nincs teljesen önálló pénzügye?

Igaz-e, hogy nincs magyar külügyi képviselete?

Madarász József: Nagyon igaz!

Barta Ödön: S igaz-e, hogy a külföldön ezt az ezeréves államot mint provinciát ismerik, mert önöknek még annyi bátorságuk sem volt, hogy épen olyan módon, mint a hogy annak idején egy abszolut térre lépett uralkodó — alkotmányos kötelességeit cserben hagyva, — notifikálta Magyarország szabadságának elkobzását, notifikálták volna a külállamoknak, hogy Magyarország alkotmányos élete visszaállittatott. Ezt sem fogják önök megtagadhatni, mert ez tény. Diplomácziánk kint mint osztrák diplomáczia szerepel, és Magyaroszág alkotmányos érájának visszaállitását hivatalosan önök notifikálni nem merték. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szégyen, gyalázat!)*

T. képviselőház! Ugy bánnak ezzel a nemzettel bizonyos körökben, mint ha csak hagyatékát kellene örökölni részletekben. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ugy bánnak vele, mintha már meghalt volna. Pedig tévednek: ez a nemzet nem halt meg, legfeljebb csak aluszik.

Ennek a vitának, a melynek kereteibe igénytelen felszólalásommal csekély tehetségemhez képest beilleszkedni igyekszem, egyik feladata, a nemzet szemét kinyitni, a nemzetet

felébreszteni, a nemzetet tettre szólitani jogainak, önállóságának és elvitázhatatlan szabadságának megvédésére. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Beszédem keretének szükitése czéljából *(Halljuk! Halljuk!)* kénytelen leszek talán némely helyen rapszodikusan foglalkozni azzal a nagy anyaggal, a melyből meggyőződésemet megindokolni a legczélszerübbnek látom.

Mindenekelőtt foglalkozom azzal a kérdéssel, jogosult-e az a vád, hogy az ellenzéki akczió nem nyugszik helyes alapokon, mert hiszen semmi oka nincs arra, hogy erőteljesebb támadásokat intézzen azon kormány ellen, a mely most változott alapokon, a nemzet nagy megnyugvására intézi az ország sorsát.

Frázis ez, a melyre nem akarok frázissal válaszolni, hanem egyenesen rámutatok az igazságra. Egyes kormányzati tények helyesebb formája, egyes kormányzati intézkedéseknek a nemzet mindennapi érdekeivel szorosabb kapcsolata nem jelent még rendszerváltozást olyan politikai értelemben, a mely politikai értelemben indokolttá tenné, hogy az a harcz és harczmodor, a melyet a 67-es alapon állott eddigi kormányok ellen ez a nemzet mindannyiszor kifejtett, valahányszor vitális érdekeinek megvédéséről vagy ujra elalkuvásáról volt szó, megváltozzék.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A párt igen, a nemzet nem!

Barta Ödön: Szeretném most a honvédelmi miniszter urat egy plebiscitum általános szavazása alá bocsátani, és akkor meghallaná a t. miniszter ur, vajjon a nemzet-e, vagy csak ez a párt-e az. mely az önök kormányzati rendszerét elitéli. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Sulyos, eddig ki sem számitott áldozatokat követelnek a nemzettől.

Lesz alkalmam beszédem keretében az áldozatok mérvével és az erre vonatkozó adatok hivatalos formájával is foglalkozni; most csak rámutatok arra, hogy ez az ország sulyos és válságos gazdasági helyzetben van. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ennek a válságnak oka kettős. Az egyik az, hogy 35 év alatt, mint azt boldog emlékü Horánszky Nándor arról az oldalról igen helyesen hirdette, 35 év alatt ez a nemzet sulyos áldozatokat hozott minden téren, olyan áldozatokat, a melyek túlhaladták erejét, akár az állami, akár a társadalmi téren hozott áldozatait tekintjük is. A válságos helyzet másik okául, eltérőleg boldogult Horánszky Nándor idevágó nézeteitől, a ki azt mondotta, hogy a másik ok az volt, hogy »eseményszerüen« szakadtak ránk a sulyos terhek, én azt mondom, hogy a válság másik oka, hogy nem eseményszerüleg, hanem tervszerüleg intézett támadások utján nehezedtek ennek a nemzetnek vállaira azok a sulyos terhek, a melyeknek elviselésére a nemzet ma már nem képes. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A tervszerüség áthuzódik minden intézkedésen, a mely a nemzet anyagi erejét igénybe vette. A terv egységes és változhatatlan, a forrás ugyanaz, Kolonics politikája: koldussá kell tenni ezt a nemzetet, hogy önállóságának visszavivására erejét és kedvét elveszitse. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Ellenmondás a jobboldalon.)* Bizonyitsák be, hogy nem ugy van; kezükben van a hatalom, bizonyitsák be, hogy nem ugy van és én igen szivesen fogok elégtételt szolgáltatni és visszavonom állitásomat.

Van e másik oknak egy világos bizonyitéka, s ez az, hogy válságos helyzetbe kellett ennek az országnak végre jutnia, mert 35 évi gazdasági függés ideje alatt idegen földet javitottunk a nemzet verejtékével és nem hazánk földjét. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt az igazságot elvitatni — azt hiszem — senki sem merészkedhetik a túloldalon sem.

De, t. ház, nem akarok most ezzel a nagy gazdasági kérdéssel foglalkozni; hiszen közeledik a harcz ideje, össze fogjuk mérni fegyvereinket. Az önök fegyvere a hatalom, a mienk az igazság. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha kevesebben leszünk harczosok, még se fognak önök minket leverni, mert a jog nélküli nép milliói is mellénk fognak állani igazságunknak, elvitázhatatlan jogunknak, alkotmányszeretetünknek és a haza védelmében kifejtett tevékenységünknek megerősitésére, és akkor az igazság győzni fog. *(Tetszés és helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nem először történik, t. ház, hogy felséges királyunk szavait, a ki, sajnos, közvetlenül nagyon ritkán szól a magyar nemzethez, tehát közvetve a nemzethez intézett szavait idézzük, jeléül annak, milyen nagy fontosságot tulajdonitunk azoknak, és milyen nagy garancziákat keresünk a király szavaiban.

Méltóztatnak reá emlékezni, hiszen majdnem szálló igévé vált ebben az országban a legutóbbi trónbeszéd egy passzusa, a mely a magyar állam kiépitésének nagy művéről szól, azt mondván, hogy ez a mű nem tűrhet szünetelést és megszakitást. Hát, t. képviselőház, igy szól a király az önök közbenjöttével a nemzethez. És ime, itt fekszik előttünk egy javaslat, meg egy másik javaslat, a melyre később fog rákerülni a sor. Hát igy váltják be önök a királyi szót? Igy akarják önök a magyar nemzeti állam kiépitésének és megszilárditásának alapjait megvetni? Igy akarják ezt az épületet felépiteni? *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Csak megvédeni!

Barta Ödön: Azt mondja a t. miniszterelnök ur, hogy meg legyen védve. Előbb anyag kell, hogy legyen mit védelmezni. Meg kell erősiteni az anyagot, hogy kedve legyen védeni e hazát, nem pedig, vándorbotot véve kezébe, kivándorolni, itt hagyván védtelenül ez országot, a melyhez őt érdek ugy sem köti. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Meg akarják önök erősiteni: de mit? Nem a magyar nemzetet, nem a magyar államot; nem, t. miniszter ur! Önök meg akarnak erősiteni egy intézményt, a melynek erőssége — mint a hogyan Komjáthy Béla t. barátom legutóbbi beszédében oly szépen mondotta — ennek az országnak gyengesége. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Arany igazság ez is; egy fejcsóválással, t. miniszter ur, ezt elütni nem lehet. Ez igaz, és higyjék el, rossz nyomon járnak; akár a korona óhajtására teszik ezt, akár pedig a védelem fokozására irányuló törekvés vezeti munkájokban: minden tekintetben rossz nyomon járnak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A védelem fokozása ily módon kétes, és téved a t. miniszterelnök ur, mikor közbevetőleg azt mondja, hogy megvédjük az országot, mert hiszen az áldozatkészség túlcsigázása folytán kimeritett nemzet hadereje sem ellenállási képességgel, sem védelmi képességgel felruházva nem lesz. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Egy elernyesztett, egy gazdaságilag elsorvasztott, tönkrejuttatott nemzet védelmére vajmi keveset lehet számitani. De, t. ház, a korona fényét is ebben keresik.

Higyjék el, ott ül önök között egy igen jeles tagja ennek a háznak, előkelő politikai állásban, a ki látja az ország sorsát közelről. Akkor is jól látta, a mikor azt mondta, hogy a »korona fénye csak egy nemzeti aspirációiban és alkotmányos jogaiban kielégitett, egy megelégedett nemzet szeretetétől válik igazán ragyogóvá.« *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)* Igaz ez ma is, és én azt hiszem, hogy, ha a korona előtt ezen igazságokat leplezetlenül feltárják, maga a felséges uralkodó be fogja látni, hogy rossz nyomokon vezették ennek az országnak sorsát. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Szemünkre hányják, t. ház, és épen nekünk, mintha mi csinálnók, pedig mi csak szócsövei, jelentéktelen szócsövei vagyunk egy ezeréves, alkotmányos multtal biró nemzetnek, szemünkre hányják, mondom, hogy ellentét mutatkozik a nemzet és a hadsereg között.

Ha ezt az ellentétet látják önök a túloldalon és a t. kormány, akkor látniok kell azt is, hogy megint összetévesztik az okot az okozattal. Önök csak az ellentétet látják, és az ellentét okát a nemzetben keresik. Nem látják azok, kiknek kell, hogy látóképességük és politikai belátásuk legyen, hogy ennek nem a nemzet az oka? És mert nem a nemzet az oka, nem lehet czélja sem, hogy saját fiai közt ellentéteket idézzen fel: látniok kell logicze azt az egyedül igaz más okot, mely abban áll, hogy a hadsereg szervezete, intézményei ellentétben állanak a nemzet közérzületével.

A nemzet nem vetkőzheti le közérzületét, de a hadsereg intézményeit, szervezetét megváltoztatni igenis lehet. Szükséges igenis a védtörvény reviziója, de nem védelmi szempontból, hanem kulturális és nemzeti szempontból, különös figyelemmel a nemzet teherviselési képességére is, mert annak az ellentétnek, hogy az egyiknek ereje a másiknak gyöngesége, sohasem szabad ismétlődnie. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Nem képezheti vita tárgyát, hogy a hadsereg kérdése nemcsak nálunk, hanem egyebütt is, de nálunk kiválólag nem tisztán katonai, hanem elsőrendü politikai és annak megfelelőleg nagyjelentőségü pénzügyi kérdés is.

És itt közbevetőleg legyen szabad nekem a t. honvédelmi miniszter urral egy kis kontroverziát elintéznem, *(Halljuk! Halljuk!)* a mely tegnap a vita folyamán egy kissé köztem is, de főleg pártunknak egy érdemes tagja, Hentaller Lajos és a miniszter ur közt felmerült.

Egészen belevág beszédem keretébe és ezért akarom most elintézni.

Hentaller t. barátom azt mondta, hogy a kormány azon alapon kérte a katonai terhek felemelését, mert az utolsó években a közjólét és az adózóképesség Magyarországon emelkedett.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mutassa meg, hogy hol!

Barta Ödön: Mindjárt megmondom! *(Tovább olvassa):* »Ellenmondás a szélsőbalon. B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Én nem mondtam!«

Most felhiv a t. honvédelmi miniszter ur, mutassam ki, hol mondta. Meg is teszem, és remélem, le fogja belőle vonni a konzekvenciát. *(Olvassa):* »199. számu törvényjavaslat, eredeti szöveg, benyujtja b. Fejérváry Géza, m. kir. honvédelmi miniszter. Indokolás.« A nyomtatvány második oldalán: »Tekintettel arra, hogy az 1900. évi deczember 31-én foganatositott népszámlálás adatai s az ujonczállitások eredményei szerint ugy a magyar korona országainak, mint az ő Felsége uralkodása alatt álló többi királyságoknak és országoknak teherviselési képessége is jelentékenyen emelkedett,« *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* — tehát teherviselési képességről volt szó — »és tekintettel a póttartalék nagymérvü emelkedésére is, e tekintetben aggály nem forog fenn.«

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ebben igazam is van!

Barta Ödön: Hát, t. képviselőház, az ujoncz nem jár ruházat nélkül, s nem él pusztán abból a lelkesedésből, a mit ott beleöntenek. A teherviselési képességet a t. miniszter ur nem választotta szét, nem distingválta s igy egészen helyesen hivatkozhatott rá Hentaller t. képviselőtársam, hogy a kormány mondja, hogy a nemzet teherviselési képessége emelkedett. Hát ha hiba van és félreértésre ad okot, akkor a hiba nem a mienk, a kik olvasunk, hanem az önöké, t. miniszter ur, a kik irnak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mikor nem volt hibás a kormány? Az mindig hibás!

Barta Ödön: T. képviselőház!

Ha általánosságban nem lehet ugy distingválni, hogy egyszerü katonai kérdés a véderő szervezése, az ujonczjutalék felemelése, stb. még más országokban sem: ismétlem, kiválólag nem lehet igy distingválni ebben az országban, mert egy idegen érdekek szolgálatában kiszipolyozott országra nézve ez elsőrendü pénzügyi kérdéssé válik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Évekkel ezelőtt, a t. túloldalnak ez idők szerint egyik kiváló tagja, egy kiváló katonai szaktekintély igy nyilatkozott a teherviselésről — pedig akkor kisebb terhekről volt szó, mint a milyenekről most szó van: — »Ha ez a törvényjavaslat törvénynyé válik, Ausztria-Magyarország lesz az az ország, a melyik az összes európai államok közül a legnagyobb áldozatokat hozza a hadsereg érdekében.«

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Aránylag!

Barta Ödön: Kérem, nem mondta, hogy aránylag!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Igen, de én mondom!

Barta Ödön: Azt majd végezzék el, t. miniszter ur, egymás közt! »Igaz« — azt mondja — »hogy Franczia- és Németország sokkal nagyobb költségeket fordit hadseregére, mint mi, de nemcsak a költségek nagyságát, hanem az ország képességét is tekintetbe kell venni.«

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Helyes!

Barta Ödön: Igen? Helyes? Hát igaz ez ma is?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Igaz és mindig igaz lesz!

Barta Ödön: Hát majd lesz alkalma a miniszter urnak, mert majd megkeresem benne az igazságot, hogy mutassa meg, hogy hol és menynyiben vették figyelembe ennek a nemzetnek a teherviselési képességét, a mikor arról volt szó, hogy e nemzet terheit fokozzák; majd azokat az adatokat számon fogom kérni a t. miniszter urtól, még talán ennek a beszédnek a folyamán.

Azóta nagyot haladt a világ, t. ház; mi is nagyot haladtunk az elszegényedés terén. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Uj intézmények létesültek azóta nálunk: kivándorlási irodáink vannak, mert kivándorlóink százezrei számára a rendes szervezet már elkerülhetetlenné vált. A mikor ez már igaz volt, 1889-ben, akkor még ezt a bajt nem ismertük ebben az országban; s mégis egy gondolkodó elme, a ki egyuttal katonai szaktekintély volt, már akkor is nyiltan hirdette, hogy ez az ország nagyobb erőfeszitéseket tesz a katonai szervezkedések terén, tett már akkor is, mint a mennyi a nemzet erejével arányban áll, és ha ez a javaslat, a mely akkor szőnyegen forgott, törvénynyé válik, a mint hogy törvénynyé vált, akkor Magyarország lesz az az állam, a mely a legnagyobb katonai áldozatokat hozza minden európai államok között. *(Egy hang jobbfelől: Relative.)* Igenis relative, kétségtelenül relative, mert hiszen egy kisgazda nem utánozhat hitbizománytulajdonosokat, egy szegény szatócs nem utánozhat milliomos bankárokat. Hát természetes, hogy relative, a mi szegénységünkhez képest, ahhoz a gazdasági helyzethez képest, a melyben ez az ország az önök jóvoltából van.

Ebben az állapotában ez ország terheinek fokozásáról jó lélekkel, körültekintő gondossággal, kötelességtudással, nem lehet, nem szabad beszélni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az önálló hadsereg kétannyiba kerülne!

Barta Ödön: A t. miniszter ur ne ijeszszen bennünket azzal, hogy az önálló magyar hadsereg kétszer annyiba kerül, mert ha kétszer annyiba is fog kerülni, — megmondtam már beszédem elején, — ez a nemzet sohasem riad vissza attól, hogy nagy nemzeti ideálokért és czélokért erejét felülmuló áldozatokat is hozzon, de idegen czélokért és idegen talaj megtermékenyitésére áldozni ez a kiszipolyozott nemzet nem képes. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gazdasági életünk és politikai életünk összeforrt és ezért az ugynevezett gazdasági élet mezejéről rátérve politikai életünknek ugynevezett közös kérdéseire, azt hiszem, ellenmondás nélkül állithatom, hogy három kérdés van Magyarország közös természetü ügyeiben, a melyeknél a fukarkodásnak még a nyomait sem lehet feltalálni.

Az egyik a czivillista, a másik a horvát egyezmény, a harmadik a véderő. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem akarok most a másik kettővel foglalkozni. Erre még lesz alkalmunk, hiszen »Hannibal ante portas,« mind a két dolog kopogtat már a ház ajtaján; lesz tehát alkalmunk velük bőségesen foglalkozni. Most csak ezzel a kérdéssel akarok foglalkozni, a melynél, állithatom, — azt hiszem, senki sem mondhat ellene — hogy itt a fukarkodásnak még csak a nyomait sem lehet feltalálni.

A fukarkodásnak még csak nyomai is hiányoznak ugy a költségek megajánlásában, — a költségek követeléséről nem is beszélve, — mint a költségek felhasználásában, mert azokat ugy használják fel, mintha az a pénz nem is a nemzet verejtéke, hanem ugy féligmeddig bizonyos értelemben a Csáky szalmája volna.

Illusztris elnökünk annak idején, mikor hasonló helyzetben volt, mint mi most, hasonló teherrel állott szemközt, mint mi most, szólt erről a kérdésről, a melyről most nyilatkozom; csak épen nyilatkozatom megerősitése végett hivatkozom reá, és nem vonom kérdőre érte,

hogy ezen igazságokért szándékozik-e harczba lépni vagy nem?

Ezt mondotta *(olvassa)*: »Nem szabad megelégedni azzal a kijelentéssel, hogy az egész művelet részletes adatok nélkül, pár százezer forintba kerül, holott ezen nyilatkozat a belső valószinütlenség legmagasabb fokán áll. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ilyesmit pusztán a miniszteri felelőségre támaszkodva elfogadni könyelmüség lenne.«

Saját ügyeiben, t. ház, mindenki lehet könynyelmü, mindenki lehet hiszékeny, mindenki megelégedhetik kevesebb vagy több garanczióval, de az ország ügyeiben, az ország vagyoni és vérbeli áldozatai mérlegelésénél részletes adatok nélkül, az elkerülhetlen szükségesség kimutatása nélkül, egyszerüen az u. n. miniszteri felelőségre támaszkodva hitelt adni bizonyos kijelentéseknek, nem könnyelmüség csupán, hanem hazaellenes bün. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy van! Helyes!

Barta Ödön: Nagyon örülök, hogy a t. miniszter urban is megnyilatkozik az alkotmányos érzék, mikor ezt helyesli, mert ez az egyedül megengedhető, a parlamentáris felelőséggel egyedül összeegyeztethető forma.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Részletesen kimutattam!

Barta Ödön: A miniszteri felelőségre támaszkodva, abban bizakodva, különösen ebben az országban abszolute nem szabad könnyenhivőnek lenni, mert nálunk a miniszteri felelőség csak irott malaszt, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Egy hang: Politikai fikczió!)* politikai fikczió, mint itt helyesen mondják. Mert miniszteri felelőség csak ott lehet, a hol igazi váltógazdaság, igazi váltórendszer van a politikai hatalmi tényezők között. Nálunk azonban, a hol minden exminiszter a másiknak háta mögött ül, politikai és miniszteri felelőségről nem lehet komolyan beszélni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Tessék többséget szerezni az országban!

Barta Ödön: Méltóztassék behozni az általános szavazati jogot, és biztositom a t. miniszter urat, hogy nem fogjuk várni a biztatásait. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Katonailag sem áll, hogy minél több katona, annál jobb. Mert nemcsak a numerusról van szó, hanem a szellemről, arról az erkölcsi, nemzeti erőről, mely a véderőben benne van, mert csak akkor van katonailag is nagy értéke.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Teljesen igaz!

Barta Ödön: A fölött meg vitatkozni sem lehet, hogy pénzügyileg épen nem áll az a tétel, hogy minél több katona, annál jobb. Mert minél több katona: annál szegényebb ország. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Én azt hiszem, hogy ennek a tételnek az indokolására elégséges azt az igazságot elösmertetni, a melyet nem vonhatnak kétségbe a t. túloldalon sem, hogy t. i. az állam pénzügyi ereje nem birja utolérni azt az extenziv fejlődést, a mely a hadseregnél mutatkozik; s igy haladva, nemcsak a nemzetgazdaságnak, hanem magának a haderőnek is ártunk, mert elveszszük lába alól a talajt, a melyen élnie, működnie és fejlődnie kell. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hogy ez igy van s hogy ez ma fokozott mértékben van igy, arra egy klasszikus tanut nevezek meg: gazdasági életünk egyik legfőbb őrét, az ország kincstárnokát, ha ugyan szabad ezt mondanom. Lucus a non lucendo, mert hisz kincsünk — fájdalom — nincsen.

A pénzügyminiszter ur ez évi expozéjában a következő nyilatkozatot terjesztette a ház elé, a melyet fontosságánál fogva nem akarok interpretáczió alakjában ismertetni, hanem szórólszóra olvasok fel *(Halljuk! Halljuk! Olvassa)*: »Midőn szerencsém volt a mult év végén a folyó évre vonatkozó költségvetési előirányzatot expozém kiséretében beterjeszteni, igyekeztem a gazdasági viszonyokról képet tárni a t. ház elé. A ki szives lesz visszaemlékezni arra a beszédemre, konczedálni fogja, hogy az a kép, a melyet akkor a t. ház elé terjesztettem, nem volt rózsás szinben tartva, sőt talán sokan azt túlsötétnek találták. Azonban, t. képviselőház, hogy az a kép megfelelt a valóságnak, hogy az a diagnózis, melyet az akkori állapotokra vonatkozólag felállitottam, helyes volt, az ma már minden kétségen kivül be van bizonyitva azon hivatalos, félhivatalos és azon egyéb adatok által, melyek a mult évre vonatkozólag közkézen forognak és melyek bizonyitják, hogy az 1901. év, fájdalom, ismét nem volt kedvező sem mezőgazdasági, sem ipari, sem kereskedelmi tekintetben, sem a termelési foglalkozások egyéb ágában és hogy az 1901. év nem volt egyéb, mint egy változatlan lánczszeme a gazdaságilag kedvezőtlen évek hosszu sorozatának.«

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Előfordul mindenütt a világon!

Barta Ödön: Azután igy folytatja: »De, t. ház, ha a statisztikai és más adatok ezt nem bizonyitanák is, bizonyitja ezt a zárszámadás, a mely az imént lett a t. ház asztalára letéve, bizonyitja a gazdasági depresszió. Mert konstatálnom kell, hogy a társadalmi gazdálkodásban mutatkozó visszaesésnek nyomai most már — és pedig ez alkalommal először — jelentkeznek az állami háztartásban is. *(Mozgás balfelől.)* És ez nem is lehet másként, t. képviselőház. Mert teljesen lehetetlen és nem képzelhető az, hogy a gazdaságilag teljesen kedvezőtlen évek hosszu sorozata minden nyom nélkül enyészszék el az államháztartás felett. És mi még szerencséről beszélhetünk, hogy a gazdasági depresszió csak ily későn, ily

hosszu idő mulva érezteti hatását államháztartásunkban, a miből azt a reményt merithetjük, hogy abban az esetben, ha jobb termések és egyéb viszonyok javulása következtében a helyzetben kedvezőbb fordulat fog beállani, azok a hátrányos hatások, a melyek most már jelentkezni kezdenek az államháztartás körében, nem fognak tartós, nem fognak állandó nyomokat hagyni maguk után.« *(Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Sajnálom, hogy ily hosszasan kellett ezzel a kérdéssel a t. ház becses türelmét igénybe vennem. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: De csak halljuk! Halljuk!)* Fel kellett ezt olvasnom, mert az országnak legkiválóbb pénzügyi szakembere, a ki már állásánál fogva is legközvetetlenebbül képes megitélni a gazdasági helyzetet, ily képet fest az ország szine előtt a gazdasági helyzetről. És akkor egy másik tárcza kezelője, alkalmasint felsőbb parancsra, felsőbb körök intenczióit követve s nem a nemzet érdekeit tartva szem előtt, oly követelésekkel lép a nemzet elé, melyek az igy lefestett nemzetet ujabb milliók és milliók feláldozására kényszeritik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Annak egyetértésével!

Barta Ödön: Szinte képzelem, milyen örömmel adta beleegyezését a pénzügyminiszter!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem vagyunk olyan koldusok, mint önök festik! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Az ország koldus!)*

Barta Ödön: Meg tudná a t. kormány mondani, hogy mely adatok alapján szerezte azt a bátorságot, hogy e nemzet teherviselési képességéhez ujból kiszámithatatlan és nem is kiszámitott milliókra menő ujabb áldozatokért forduljon? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Kimutattam!

Barta Odön: Látom. Majd reátérek! Elmondhatják-e önök, t. miniszter ur, hogy mikor ily követelésekkel jönnek a nemzet szine elé, érezték, hogy »mögöttük áll a nemzet?« *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Igen! *(Nagy zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Hát, t. miniszter ur, ha volnának politikai szemorvosok, akkor a t. miniszter urat arra kérném, hogy politikai rövidlátására keressen náluk orvosságot; mert ez, a mit most mondott, akkora mértékét árulja el a politikai rövidlátásnak, a milyent én ilyen hosszu tapasztalatokkal biró, kiváló képességü politikusnál, mint a t. miniszter ur, nem feltételeztem volna. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát nem áll mögöttük a nemzet, t. miniszter ur. Csak épen hogy nem áll még közvetlenül önökkel szemben. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nyujtsanak a nemzetnek alkalmat, kérdezzék meg a nemzetet, de nem elburkoltan, hanem nyiltan és világosan, hogy beleegyezik-e, megnyugszik-e az önök kormányzatában, mely erre van alapitva, és majd akkor megtudják, hogy mögöttük áll-e a nemzet? *(Ugy van! balfelől. Felkiáltások: A félhivatalosak igen!)*

T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nézzük a javaslatot a teherviselési képesség elbirálása szempontjából.

Néznünk is kell, akármennyire kellemetlen is esetleg bizonyos köröknek, de a kritikának ki kell reá terjeszkednie, nézzük, hogy minő áldozatokat hozott Magyarország katonailag annak a közösségnek az alapján, a mely alapon önök az országot kormányozzák. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Magyarország védereje az 1867-iki törvény lejtőjén lejebb csusztatva közössé tétetvén, — nem akarok ezzel a részlettel foglalkozni, csak reámutatok, — ma ugy áll, hogy a hadsereg két szubszidiárius hadsereggel van kiegészitve: Magyarországon a honvédség, Ausztriában a Landwehr; ha tehát azt akarjuk mérlegelni, hogy Magyarország minő áldozatokat hozott haderejére, világos a számitás, miután a két tényezőre adott kiadás ebből a szempontból körülbelül egyjelentőségü. Mert hisz önök a honvédséget is beolvasztották a közös haderőbe, pedig nem az volt a nemzet czélja, ezzel csak a nemzet áldozatkészségét aknázták ki törekvéseik számára. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A czél nem lehetett kétséges!

Barta Ödön: Nem akarok ily kitéréseket tenni, nagyon messze vezetne, azért nem reflektálok bővebben a miniszter ur minden közbeszólására, csak rámutatok arra, hogy nem ugy volt, a mikor a honvédségért áldozatokat kivántak; de a hozott áldozatok kiszámitása szempontjából kétségtelen, hogy az u. n. közös hadsereg költségein felül Magyarországon a honvédségért, Ausztriában a Landwehr-ért hozott áldozatokat is számitásba kell venni.

Az u. n. közös kiadásokhoz, szintén az önök jóvoltából, e nemzetnek egy közösügyi törvény alapján quótaszerüen kell hozzájárulnia, a quótának pedig törvényesen kell megállapittatnia az 1867: XII. t.-czikk rendelkezéseiben előirt módon, a két állam népeinek egyetértésével; most csak az utolsó, törvényesen legalább fennálló, törvény szerint megállapitott quóta adatai-ig megyek vissza, és onnan fogok a t. kormánynak adatokat rendelkezésre bocsátani, a melyekbe nem szeretnek betekinteni, a melyeket azonban mégis bizonyára ismerniök kell.

Ezek az adatok talán nem oly közkézen forgók, mint Hieronymi Károly t. képviselőtársam adatai, de mindenesetre birnak annyi hitelességgel, mert szintén a zárszámadásokból vannak nem egyszerüen lediktálva, hanem összeállitva.

Az összeállitást csak röviden, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* és idő kimélése kedvéért csak évtizedeket emlitve, akarom ismertetni, közbeesik ugyis uj szervezetek létesitése, ezeket majd ott a maguk helyén meg fogom emliteni. Előttem van az egész részletes kimutatás, a melyből évről-évre állapitható meg a hozzájárulás, a melyet Magyarország, és a hozzájárulás, a melyet Ausztria adott. Megállapithatók a költségek, a melyeket a honvédségre Magyarország, és a Landwehrre Ausztria adott. Megjegyzem, hogy az osztrák honvédelmi miniszterium számadásai kiterjednek a csendőrségre is, és mindkét ország költségeinek összeállitásánál figyelmen kivül hagyom a központi költségeket, a melyek mindenütt egyformán körülbelül 250—300 ezer forintot tesznek ki évenkint.

Az osztrák összegekben benfoglaltatik évenkint körülbelül 100—150.000 forint, a melyről a zárszámadás nem tünteti fel, vajjon Landwehrvagy csendőrségi kiadás-e, de mivel mindegyikben benne van, azt hiszem, egyre megy. A számok magyarázatául előrebocsátom, hogy az 1880—87 közti időből eredő emelkedésnél számitásba van véve az akkori népfelkelési szervezés költsége. Az adatok igy állnak: 1870 ben Magyarország költött 9,529.000 frtot, Ausztria 3,267.000 frtot a honvédelemre. 1880-ban Magyarország 6,156.000 frtot, Ausztria, 3,938.000 frtot költött. *(B. Fejérváry Géza tagadólag int.)* Nem hiszi a miniszter ur? Tessék utána számitani; én nem hivatkozhatom másra, mint a zárszámadásokra, ezeket ide csak nem hozhatom be, de elhiheti a miniszter ur, hogy falzifikáczióval nem jövök ide. Valószinüleg azért lepi meg, mert nem foglalkozott vele. *(Derültség.)* 1890-ben a népfelkelés szervezése után Magyarország 15,326.000 frtot költött, Ausztria 12,409.000 frtot. 1896-ban — ez az utolsó quóta-adat, t. i. az utolsó törvényesen megállapitott quóta idejéből való adat — Magyarország 17,255.000 frtot, Ausztria 14,786.000 frtot költött.

Ettől a progressziótól eltekintve, a melyről szintén elmondhatnám bátran, hogy a számok beszélnek és a népek sirnak, most lássuk a tanulságot.

A tanulság az, hogy Magyarország ezen idő alatt, melyet emlitettem, forditott ezen czimen honvédségére, haderejére 272,643.000 frtot, Ausztria ugyanazon czimü kiadásokra 196,166.000 frtot. Csodálatos, hogy a t. miniszter urat ez mennyire meglepi, pedig szives emlékezetébe hozom, hogy ezen adatokat már egyszer a t. miniszter urnak elmondtam.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Benyomást nem tett reám, a mint most sem!

Barta Ödön: Csodálatos, hogy meglepi és csodálatos, hogy mégsem járt utána, hogy megczáfolja. Lássuk, hogy mi esett volna az akkori quóta szerint Magyarországra, mennyit kellett volna áldoznia a quóta szerint a hadügyre, vagyis, mondjuk, az együttes, a megalkuvás szerint kölcsönös, az önök törvényes megállapitott terminologiája szerint pedig közös védelem czéljaira.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Törvényes!

Barta Ödön: A törvényeket a túloldalnak köszönhetjük, mely változatlanul egyformán működött. Esett volna quóta szerint Magyarországra 142,280.000 frt, elköltött pedig tényleg, a mint kimutattam, 272,643.000 frtot, vagyis 27 év alatt 125,435.000 frttal, vagyis évenkint 4.653.000 frttal többet, mint a mennyit a quóta szerint rádiktálni lehetett volna.

És itt van a felelet a t. honvédelmi miniszter ur azon állitására is, hogy mikor a honvédséget felállitotta az ország, nem azért állitotta fel és nem azért ajánlotta fel az áldozatokat, mint ő mondja, hanem mert azt remélte, hogy ezzel az önálló magyar hadsereg magvát ültetjük el. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Ellenmondás jobbfelől.)* Ha nem ezért áldozott a nemzet, akkor becsapták, akkor nem jártak el vele szemben azzal a hűséggel, azzal a lojalitással, a melyet áldozatáért megérdemelt volna. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hentaller Lajos: Épen mint a várpalota épitésénél!

Barta Ödön: De azt mondják, — nemcsak Hieronymi t. képviselőtársam és nemcsak itt, hanem a delegáczióban is, a melynek a legutóbbi évről szerkesztett naplóját kiváló érdeklődésben részesitjük, nemcsak itt és nemcsak ő, hanem többen mondották — szószerint idézem, nehogy megczáfolásnak legyek kitéve, hogy: »az államnak elengedhetlenül szükséges kiadásaira minden körülmények között meg kell lennie a fedezetnek.« Igaz, nem vonom ezt kétségbe, csak azon a téren nem vették fel a vitát és kerülik ma is, hogy melyek az államnak elengedhetetlen és elkerülhetetlen szükségletei? Ezek, a mik itt vannak, ezek nem elengedhetlenül szükségesek.

Bebizonyitotta ezt maga a kormány, a mikor az egyik, meglehetősen nagy terhet involváló javaslatot egyszerüen visszavonta. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Vagy elkerülhetlenül szükséges volt az, mint azt a delegáczió érdemes tagjai megállapitották adatok nélkül, akkor nem volt szabad visszavonni, mert hiszen »Salus reipublicae suprema lex esto«, és ha a nemzet, az ország védelmére okvetlenül szükséges, nem volt szabad visszavonni. Vagy nem volt elkerülhetlenül szükséges, akkor kár volt benyujtani és meggondolatlanság volt megajánlani. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt szokták mondani és ezen kérdésnél is azt mondották már, hogy ellenzéki álláspontról véve figyelembe a helyzetet és arra utalva, könnyü megtagadni az eszközöket, a melyeket a véderő számára kivánnak. *(Halljuk! Halljuk!)* De viszont a delegáczió nem egy érdemes szónokától hallottuk és itt a házban is azt mondották:

fájó szivvel bár, érezve a gazdasági helyzet súlyos voltát, mégis megszavazzuk, »mert nem vállalhatjuk a felelőséget az ország biztonságáért«.

Különös helyzet ez, t. ház.

A láthatatlan ellenségektől, a melyeket még névszerint sem tudnak megjelölni, mozdulataikat nem tudják figyelemmel kisérni és velünk is megismertetni, ezektől félnek, ezekkel rémitenek bennünket, a látható ellenségekkel pedig nem mernek szembeszállani. A látható ellenség a militárizmus terjedése, az a fegyveres béke, a mely a nemzetnek idegeit, erejét, agyát és lelkét emészti fel vagyonával együtt. Ezzel nem mernek önök vitatkozásba bocsátkozni, hanem maguk elé idéznek rémeket, a melyeket senki sem lát és a melyeket senkinek sem tudnak megmutatni, és azzal takarják azt a felelőségnélküli állást, a melynek felelőségét ok nélkül hangoztatják, mert hiszen senki sem vonhatja önöket felelőségre. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Beöthy Ákos: Okos beszéd ez, miniszter ur!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Még okosabb, mint a Beöthy Ákosé! *(Derültség a jobboldalon.)*

Barta Odön: Köszönöm a bókot!

Szatmári Mór: Oly fenhéjázással nézik le ezeket a dolgokat!

Barta Ödön: Tehát szerintem ezt a kettőt szembeállitva, azt mondhatjuk: az egyik pozitiv valóság, a másik — nem mondhatnám egyébnek — egy hipokrizis, vagy legalább is egy hipotezis, a melynek semmi néven nevezendő alapja nincs.

Én azt hiszem, hogy ezzel szemben rámutathatnék arra, a mit a delegácziónban konstatáltak, hogy t. nemcsak a hármas-szövetség az, a mely a békét biztositja, hanem örömmel üdvözölték a másik kettős-szövetséget, a mely szintén ugyanazon békés törekvéseknek hatalmas eszköze. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Igy jelöli ezt meg a külügyi bizottsági jelentés . . .

Szatmári Mór: A Balkánra nézve!

Barta Ödön: . . . és igy vette ezt tudomásul a delegáczió minden vonatkozásában, nagy örömmel és lelkesedéssel konstatálván, hogy ilyen nagy eredmények eléréséért a külügyminiszternek csak bizalom és ragaszkodás nyilvánitható.

Ha ez igy van, akkor csak igazam van, hogy az a rémitgetés semmi egyéb, mint egy másik eszköze a nemzet áldozatkészsége provokálásának, mikor az a másik eddig használt eszköz esetleg már csütörtököt mondott. Osztom, t. képviselőház, azon t. elvtársaim és barátaim álláspontját, a kik oda konkludáltak, hogy elérte ez a nemzet az áldozatkészség határát, azt a végső határt, a melyen túlmenve már nem áldozatokról, hanem a nemzet anyagi kivégzéséről, elpusztulásáról lesz szó. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Természetes, hogy miután ez igy van, én ehhez a javaslathoz hozzájárulni soha nem fogok. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De mert érzem a felelőséget, t. ház, a mely terhel és oly czélból, hogy a birálatnak nem felületes látszatát, hanem az alaposságnak legalább némi nyomát hagyja maga után ezen igénytelen felszólalásom, engedtessék meg nekem egy megjegyzés.

Az elengedhetetlen szükségességre térek vissza megint, a melynek örve alatt ujabb megszámlálhatatlan milliók kéretnek a nemzettől.

Elengedhetetlen szükség a létező erőnek a kimélése. De abstrakte véve, magát a tényt birálva, meri-e itt a kormány valamelyik tagja állitani a nemzet szine előtt — a hol nem zárt ajtók megett folyik a tanácskozás, mint a delegácziók füstös termeiben, hanem itt, a hol a nemzet szemével, figyelemmel kisérik önöket, a nemzetnek minden szivedobbanása aggódva fordul ezen ház felé, a hol életének és jövőjének tárgyalása folyik — meri-e valaki állitani, hogy azokban a keretekben is, azokban a kiadási keretekben, amelyek ma fennállanak, csak a legszükségesebb mértékben veszik igénybe a nemzet áldozatkészségét?

Nincs felismerhető jele a könnyelmü gazdálkodásnak, a takarékosság teljes hiányának?

Nincs, t. képviselőház, — azt hiszem — senki sem, a ki gróf Tisza István t. képviselőtársunkat vádolhatja azzal, hogy valami rettenetes szélsőbali velleitástól volna áthatva. Tessék megnézni a delegáczióban legutóbb mondott beszédét, nem akarom részletezni azt a beszédet, méltóztassék utána nézni, hogy csak egy tételnél, az élelmezés egy tételénél, egy nélkülözhetetlen tételnél, a melyet azonban, sajnos, eddigi adófizető polgártársainknak most már százezrei nélkülöznek, a főzőliszt beszerzésénél minő megdöbbentő adatokat tárt gróf Tisza István, — a kit nem is lehet valami naiv pénzügyi embernek mondani — a bizottság elé, a melyek azt mutatták, hogy a főzőliszt beszerzése körüli gazdálkodás eredménye az, hogy Kassával szemben Lembergben 9 korona 53 fillér, Przemyslben 8 korona 33 fillér, Josefstadtban 13 korona 30 fillérrel volt drágább a főzőliszt métermázsánkint, mint a kassai relácziónban. Olyan forgalmi viszonyok között, mint a milyenek vannak Kassa és Przemysl, Kassa és Lemberg, vagy Kassa és Josefstadt között is, 13 korona, vagy visszamenőleg azok az előbb részletesen emlitett összegek, a minimális összeg is 8 korona 30 fillér egy métermázsánál, ez horribilis pazarlás. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ezt megmagyarázni nem lehet, és e felett egyszerüen napirendre térni ez a párt nem fog, és ennek a háznak nem szabad. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Beöthy Ákos: Be kell menni a delegáczióba! *(Zaj.)*

Barta Ödön: Nem megyünk be, itt fogjuk megvitatni!

Szatmári Mór: Hová megy az a különbség? *(Zaj.)*

Barta Ödön: T. képviselőház! Sohasem szerettem a féligazságokat. Oda állitom az egész igazságot, akarom, hogy tisztán lássanak, a kik itélni akarnak, a kiket talán még érdekelnek az ilyen kérdések is. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Ezzel a számitással szemben a delegációban a hadügyi gazdálkodás ezen részének védője is akadt. A védelem azt igyekezett kimutatni, hogy ezek a számok csak maximálisak, de nem mindig vétetnek alkalmazásba. Ez csak egy latitude, a mely engedve van az egyes hadtestparancsnokoknak. A végeredmény azonban — szerintem — az, hogy ilyen latitude-öt engedni nem szabad, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* hogy ilyen latitude alapján a nemzetet óriási károsodás érheti és éri. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A védő számitásainak konkluziója pedig a következő: azt mondja, hogy 42 milliót tesz az adagolás, az élelmezési forgalom, adagonkint mindössze alig 2 kr. különbség áll elő, a mint látszik, a kivitelben. Két krajczár adagonkint! Hát ez igazán csekélység, a mely azonban lévén összesen az egésznek 15%-a, évenkint csekély 6 milliót tesz ki. *(Nagy mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)* Hát mi egy urnak 100 arany és mi egy ily gazdag országnak egyetlen egy tételnél nyomornlt 6 millió? *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hát ha Ausztriában olcsóbb egy czikk, mi onnan hozassuk? Az a kérdés! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Nem tudom, a t. miniszter ur miről beszél most. Hiszen én lisztről beszélek...

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Lisztről, hiszen az is élelmi czikk!

Barta Ödön: Én lisztről beszéltem, és azt hiszem, hogy lisztet Ausztriából még nem hoznak, mert még odáig az önök vámpolitikája sem vitte az országot.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Épen ugy Ausztriában is azt kivánják, hogy az ottani lisztet vásárolják! Legyünk igazságosak!

Barta Ödön: Hiszen én azt hiszem, az igazságnak, az igazságérzet nyilvánitásának talán a szuperlativusai között mozgok, midőn a támadás mellett a védelmet is elmondom . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: De csak részben!

Barta Ödön: . . . és megkimélem a miniszter urat attól a fáradságtól, hogy azt a vaskos kötetet átböngészsze és kikeresse azt, a mit én már kikerestem. Mindenesetre lesz alkalmam meghallgatni a t. miniszter urnak czáfolatát, de igy inczidentaliter, igy közbevető — hogy ugy mondjam — rövid válasz- és viszonválaszokkal ezt a kérdést elintézni nem lehet igy ezt megvitatni nem lehet.

A delegáczió működéséről és a hadügyi gazdálkodásról is van szó. Hát, t. miniszter ur, miért echauffirozza magát a t. miniszter ur a hadügyminiszter urért?

Mezőssy Béla: Majd megmondjuk az okát is!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mert igazságos vagyok!

Barta Ödön: Én joggal kérdem, miért echauffirozza magát a t. miniszter ur? . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem echauffirozom magam egy cseppet sem! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: .... a hadügyminisztert helyett, mert alkotmányunk értelmében itt a miniszterelnök urnak kellene voltaképen felelni. . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az nincs itt, én meg itt vagyok!

Barta Ödön: . . . . . mert hiszen az u. n. közös kormánynak valamely tényéről van szó, a melyért a magyar kormány vonható felelőségre.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Kérem, azért vagyok én most itt!

Barta Ödön: Hát kérem, hagyjuk ezt a kérdést, elégedjünk meg azzal, hogy egy adattal elég volt előhozakodnom, hogy megvilágitsam azt, hogy a mikor a nemzet vállaira terheket raknak, nem tartják magukat a legnagyobb szükség mértékéhez, pedig ez az első követelmény. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! A haderőnek, mint fogyasztónak, mint eltartottnak, a keresők irányában, a nemzetnek czivilrésze irányában lehet áldásthozó hivatása is, mert hiszen a fogyasztás is bizonyos mértékig a nemzet gazdasági haladásának javára válik. Lássuk ezt az arányt: Mert midőn a legszükségesebb kiadásokról van szó, mérlegelni kell, mennyi az, a mi azokból visszatérül. Ebből a szempontból épenséggel olyan csehül állunk, mint a másikkal.

Egészen hiteles adatokból beszélek, ha szabad a delegaczionális adatokat hiteleseknek jeleznem. Megemlitem azt is, hogy hol találhatók ezek az adatok, a mult évi ülés naplójának 108. és következő lapjain vannak ezek ismertetve, azokban az indokolásokban, a melyek előzményei voltak bizonyos határozati javaslatoknak, a melyek azután határozatokká váltak, a melyekben még a delegácziónak különben egyáltalában rebellisnek nem nevezhető tagjai sem zárkózhattak el attól, hogy felpanaszolják Magyarországnak azon sérelmét, a mely szerint az ország teherviselése és teheráldozata arányában Magyarországon a gazdasági és iparczikkek nem szereztetnek be, vagyis, nem foly vissza még a quóta arányában sem az az összeg, a melynek törvény, jog és igazság, de legalább a méltányosság szempontjából és a helyes belátás szempontjából vissza kellene folyniok. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem akarom az egész anyagot ismertetni, de kénytelen vagyok álláspontom indokolására egyet-kettőt a legnagyobbakból felhozni; adatokat, a melyek, — ezen forrásból meritve, — talán nem lesznek czáfolatnak kitéve. *(Halljuk! Halljuk!)*

A hadseregre forditott kiadások a zárszámadási adatok szerint 1900. évben azt mutatják, — mert ezek kissé hátrább járnak, mint a polgári esztendő, — tehát 1900-ról beszélek, hogy ezek 303,656.542 koronát tettek.

A tengerészetről majd külön fogok beszélni.

Az emlitett összegből Ausztriában elköltetett 64·6%, Magyarországon 30·88%, a megszállott tartományokra 4·23%, melynek oroszlánrésze, legalább is $^9/_{10}$-ed része szintén Ausztria javára esik.

A tengerészetnél az összkiadás 45,300.301; ebből elköltetett Ausztriában 68·44 százalék, Magyarországon 10·74 százalék; a megszállott tartományokban 33 százalék, ez mellékes, hanem a külföldre 20·49 százalék.

Hát, t. képviselőház, ha ezt igy használják fel, van-e joguk azt mondani, hogy önök az ország érdekeit minden vonatkozásban megvédelmezik, még azon az alapon is, a melyet mi kárhozatosnak, az országra veszélyesnek tartunk, de azon az alapon, a melyen haladniok kellene, mert hisz az politikai exisztenciájuk alapja.

Hisz ezt a quóta arányában követelni joguk volt, de követelték is, csak nem adtak rájuk semmit, és épen ez mutatja annak a felesleges voltát, a mit Beőthy Ákos t. képviselő ur tőlünk kér, hogy odamenjünk követeléseinket érvényesiteni, olyan szervezetbe, a melyben meghallgatásunk nincsen, a melyben, a mint Beőthy Ákos képviselőtársam magát kifejezte, őt bolonddá tették! Ha olyan okos embert is, a milyen ő, bolonddá tudtak tenni, hát akkor mit keressünk egy olyan intézményben?! *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Förster Ottó: Ott is lehet obstruálni! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Barta Ödön: Ha én e mellett a két adat mellett csak ugy mellékesen rámutatok arra, hogy egy kiskoru pótló — ezt eddig nem méltóztattak ismerni — évi nevelése 200 koronába kerül, holott — boesánat a paralleláért — egy tanitóképezdei fiu-növendék nevelése sem kerül annyiba, vagy arra nem áldoznak annyit, — hát ebből igenis az következik, hogy az egyik oldalon üzött pazarlás a másik oldalon, a hol a nemzet érdekei vannak, szükölködésre kényszerit! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Thaly Kálmán: Egy esikó többet ér nekik, mint egy tanitó!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem, hanem az nem tanul olyan könnyen! *(Élénk derültség.)*

Barta Ödön: Az érem másik oldalának megvilágitása ezéljából nagyon könnyü rámutatni, csak nem akarom számokkal túlterhelni a t. képviselőház figyelmét, *(Halljuk! Halljuk!)* azokra a szintén beszélő számokra, a melyek az elhelyezésre, a tisztek és egyéb honoráeziorok elhelyezésére világitanak rá, azok is azt mutatják, hogy mig az egész ujoncz létszámnak 42 és fél százalékát Magyarország szolgáltatja, addig a tábornokoknak csak 22, a törzstiszteknek 30, a főtiszteknek 27, a hadbiráknak 13, a katonaorvosoknak 20 és a számtiszteknek 33 százaléka kerül ki magyar emberekből.

Beőthy Ákos: Ninesen annyi!

Barta Ödön: Én Magyarországról mint Szt. István birodalmáról beszélek!

Thaly Kálmán: A horvátokkal együtt van annyi!

Barta Ödön: Méltóztassék megengedni, hadbirót ebből a kiválóan juristanemzetből csak lehetne kapni, hisz ennek a nemzetnek egyik nagy fiával, Deák Ferenczczel, a kinek még az emlékét is annyira imádják önök, esett meg, hogy maga a felséges király azt mondta, hogy az a kifogása van ellene, hogy »er betraehtet Alles vom juridischen Standpunkte« — és ebből a nemzetből nem kapnak önök annyi hadbirót, hogy legalább ezek a quóta arányában legyenek alkalmazva?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Én nem tehetek róla, ha magyar ember nem szolgál!

Beőthy Ákos: Elkedvetlenitik!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter! Tessék elfoglalnia az őt megillető helyet! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem akar osztrák lenni!)*

Barta Ödön: T. képviselőház! Annyi argumentumot hordtak össze az ellenzéki szónokok eddig, a melyek közül a t. miniszter ur egyet sem tudott megczáfolni . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az nem igaz! *(Élénk ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Tessék t. miniszter ur részletezve a nem igazságokat odamondani, mert most nem tudom, melyikre mondja a t. miniszter ur, hogy nem igaz. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Akkor eltartana a tárgyalás tiz esztendeig! *(Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon. Felkiáltások balfelől: Mi ráérünk!)*

Rakovszky István: Azt nem lehet mondani, hogy az ellenzék nem mond igazat! Legfeljebb azt, hogy téved! *(Ugy van! a baloldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Tehát téved!

Rakovszky István: Azt már akezeptálom, de azt nem akezeptálom, hogy nem mond igazat! Ugy tessék tehát mondani, hogy téved! *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Méltóztassanak a szónokot meghallgatni!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Halljuk! Halljuk!

Barta Ödön: Hát, t. képviselőház, én azt állitottam, hogy az ezen oldalon elhangzott beszédek fonalán az ellenzéki szónokok egy egész

sorát hozták fel azon okoknak, a melyekre ez a sajnálatos tény visszavezethető, a melyek eddig megczáfolva nem lettek. Erre a t. miniszter ur azt mondja közbevetőleg, hogy nem igaz. Hát mi nem igaz?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hát tévedés!

Barta Ödön: Az nem igaz, a mit én mondtam?

B Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: 1889-ben már megczáfoltuk!

Barta Ödön: Mert az igaz, a mit én mondtam. Hogy azon állitások közül, a melyekre hivatkoztam, melyek nem igazak, arra nézve a t. miniszter urnak nemcsak joga lesz felelni, de kötelessége is. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És akkor lesz alkalom arra, hogy itéljen felettünk a közvélemény, a nemzet, hogy ki mondott igazat: s hogy igazak-e a mi adataink, a hivatalos adatok, a melyeket mi felsorolunk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Szatmári Mór: A közös hadügyminiszter kimutatásaiban vannak benne!

Barta Ödön: Hanem szolgálok én még egy adattal, a melyre megint azt fogja kérdezni a t. honvédelmi miniszter ur, hogy ki annak az oka. *(Halljuk! Halljuk!)*

Hasonlitsuk csak össze, — mert hiszen a teherviselési képesség elbirálásáról van szó és abból a nagy mezőből csak imitt-amott szedek ki egy kis virágszálat a miniszter ur számára, a pénzbeli áldozatokat, melyeket ez ország hoz kulturális czélokra és hasonlitsuk össze az itélet pontossága kedvéért nemcsak saját országunknak ez iránti adatait, hanem két, bizonyos tekintetben egymástól nagyon különböző és nagyon távoleső országnak adatait is ugyanazon országok hadügyi kiadásaival. Azt hiszem, meg lesz elégedve velem a t. miniszter ur, ha ezen adatok kikeresésénél Uj-Seelandba megyek, a mikor a kulturális áldozatokat keresem; azt hiszem, elég messze megyek és viszont ezzel szemben elmegyek egy közelebb eső helyre is, a kultura nagy emporiumába — azt hiszem ez is kompetens lesz a t. miniszter urnak — Francziaországba és azután maradunk itthon; s már most nézzük e három ország adatait egymással egybevetve, *(Halljuk! Halljuk!)* következőket látjuk: Uj-Seeland 700.000 lakossal bir.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Emberevők!

Thaly Kálmán: Krieghammer is az volt! *(Derültség.)*

Barta Ödön: Épen azért érdekes az adata kulturális szempontból; hiszen nem az emberevésre szánt kiadásokról beszélek én; *(Élénk derültség.)* én nem élelmezésre szánt kiadásokról beszélek, hanem kulturális kiadásokról. Méltóztassék csak meghallgatni.

A t. miniszter ur nagyon kedélyes, mert elvégre is a nemzet fogja a terhet viselni. De én az összehasonlitást kénytelen vagyok megtenni, mert ezzel kötelességet vélek teljesiteni *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Uj-Seelandnak 700.000 lakosa van. Ez közoktatásra áldoz 11,250.000 frankot. Ebből a költségből egy-egy uj-seelandi emberevő kulturális szükségleteire esik 16·7 frank.

Most jőjjünk a másik szélsőségbe: *(Halljuk! Halljuk!)* Francziaországnak van 34 millió lakosa, *(Egy hang balról: Több!)* legalább a legujabb adatok szerint.

Hock János: 45 millió!

Barta Ödön: Az én kezemen forgó adat szerint 34 millió. Francziaország kulturális czélokra 198 millió frankot költ. Ez fejenkint 5·29 frank.

Most nézzük a mienket! A mi összes kulturális kiadásaink 37,342,802 K. Ha ehhez még a beruházásokat is hozzáadjuk, akkor ez összesen 42,046.802 K. és igy esik fejenkint Magyarország lakosságára 2·3 K.

Hogy mit áldoztunk hadi erőre, mit áldoztunk védelmi, katonai szervezetekre, azt volt szerencsém az imént kimutatni; most pedig összehasonlitó adatként ideállitottam és kimutattam, hogy épen, mert az ok és az okozat egymással egyenes vonatkozásban van, hogy, mert sokat áldozunk más czélokra, improduktiv czélokra, azért kulturális haladásunk czéljaira, áldozatkészségünk határára eljutva, nem áldozhatunk annyit, a mennyit kell. *(Zaj.)*

Elnök: Méltóztassék a szónokot meghallgatni!

Barta Ödön: T. képviselőház! Szükséges — és nem is zárkózom el a kötelességem teljesitése elől — hogy a teherviselés és szolgáltatás szempontjából azokat az arányszámokat is vizsgálat alá vegyem, a mely arányszámok akkor állanak elő, ha Magyarországnak és Ausztriának hasonló czimeken teljesitett szolgáltatásait veszszük számitásba.

Pénzbelileg már rámutattam ezekre a számokra. Az emberanyag terén szolgáltatott áldozatok számát és számitási táblázatát akarnám még a t. házzal megismertetni, s ezzel kapcsolatban egynémely konkluziót levonni, de a t. ház, ugy látom, fáradt és kissé a ház fáradtsága a szónokra is fárasztólag hat; tisztelettel kérem tehát a t. elnök urat, sziveskedjék egy kis szünetet adni. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Kérem Barta Ödön képviselő urat, sziveskedjék előadását folytatni.

Barta Ödön: T. ház! Igéretet tettem a szünet előtt, hogy legalább főbb összetételében azokat az arányszámokat fogom bemutatni, a melyek arról tesznek tanuságot, hogy Magyarország a véderőhöz nemcsak — a mint már volt szerencsém kimutatni — pénzbelileg, hanem ember-

anyagban is többet áldoz, mint a mennyit a helyes arány figyelemben tartása mellett áldoznia kellene, még azon arányt is számitásba véve, a melyet kulcsul az 1899: VI. t.-czikkben a törvényhozás elfogadott és a mely aránykulcsot a t. kormány most fennálló törvényeink teljes negligálása mellett ujból rá akar a nemzetre erőszakolni.

Mielőtt azonban az arányszámokat kimutatnám, szükségesnek tartom ezt az állitásomat, hogy az aránykulcs a javaslatban minden törvény ellenére van felhasználva és alkalmazásba véve, magából a törvényből kimutatni. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem akarok idézetekkel élni, hisz mindenkinek, a ki ezekkel a javaslatokkal foglalkozik, ismernie kell a törvény főbb alapelveit és indokolását. Alapszik a törvény, mint minden közösügyes alkotás, a 67-iki kiegyezési művön.

Az 1867: XII. t.-czikknek sokszor emlegetett és harczba vitt 25-ik szakasza szerint az alapfeltétel, melyhez ez a kiegyezési mű füzetett, az, hogy a teljes alkotmányosság ő Felsége többi országaiban és tartományaiban életbe lépjen, mert Magyarország azon országoknak csak alkotmányos képviseletével léphet bármi közös viszonyokra nézve érintkezésbe.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hát ha ez megakad!

Barta Ödön: Ha megakad, akkor méltóztassék megkérdezni, mit rendel a magyar közjog, a mely azt mondja, Magyarország az 1723-ik évi I. és II. t.-cz. megalkotása előtt mint mindig önálló és független ország volt, a mely semmi néven nevezendő más országnak vagy hatalomnak alárendelve nincs és melynek ügyeibe semmiféle idegen hatalomnak beavatkozási joga nem volt, és akkor tessék ezt alkalmazni, akármilyen fájó szivvel fog is ez megtörténni.

Nem esik ki a világ a maga sarkaiból, nem esik ki Magyarország a maga létének jogosultsági köréből, ha Ausztriában feje tetejére áll az alkotmányosság még jobban, mint a hogy azt eddig feje tetejére állitották.

Én nem is ezt akartam a vita keretébe bevonni.

Én nyugodtan, tárgyilagosan, tisztán a jog fonalán haladva akartam kimutatni, és ki is mutatom, hogy az 1889-ik évi VI. t.-czikkben alkalmazott aránykulcsnak további alkalmazása törvénytelen. *(Halljuk! Halljuk!)*

Törvénytelen pedig azért, mert az 1867: XII. t.-cz. 25. §-a nem tűr semmi néven nevezendő furfangos körülkertelést, *(Igaz! Ugy van! szélsőbaloldalon.)* hanem világosan megmondja, hogy a közös érdekü ügyekben Magyarország csak Ausztria népeinek alkotmányos képviseletével léphet érintkezésbe. Ez alkotmányos képviselete pedig Ausztriának senki más, mint az osztrák Reichsrath, mint az összes örökös tartományok képviselőinek gyülekezete. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Épen ugy, mint a hogy Magyarországot nem képviseli ilyen ügyekben Magyarország kormánya, épen ugy nem képviselheti Ausztriát ezen alku terén a megvalósitás stádiumában a törvénynyé emelés kérdésében Ausztria kormánya, és nem pótolhatja az alkotmányos képviselettel való érintkezésben rejlő erőt és garancziákat egy ide-oda ingó, mozgó, mozgatható és eltávolitható osztrák kormánynak bármi néven nevezendő intézkedése. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Molnár Jenő: Különösen az olyan kormányé, mint a mostani, mely nem parlamentáris kormány!

Barta Ödön: Nekem semmi közöm sincs ahhoz, hogy Ausztriának kormányát a többség kormányának nevezik-e, vagy hivatalnoki, vagy kompromisszum-miniszteriumnak, vagy akárminek. Én — a vita kedvéért — azon a törvényes álláspontón állok, a mely az önök létét biztositja, a kiegyezésnek álláspontján, a melyet mi ostromlunk, de törvényerejünek kell, hogy elfogadjunk, és azt állitom, hogy a népek képviseletével való érintkezésnek ily módon kijátszása, hogy a népek képviseletével való érintkezésben rejlő garancziák helyébe egy időleges osztrák kormánynak bármi néven nevezendő rendelete helyeztessék: ez egyenes ellentétbe helyezkedés az 1867. évi XII. törvényczikk szellemével, és igy törvénytelen is.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A 14. §!

Barta Ödön: Az a két erős pillér, a melyre Deák Ferencz a maga művét felépitettnek hirdette, nem két gyarló kormány volt, hanem két nemzet. Ő azt hitte, hogy a két nemzet az a két erős pillér; . . . *(Egy hang a jobboldalon: Tévedés volt!)*

Tévedés volt? mi azt mondtuk, hogy tévesztés volt, mi tehát továbbmentünk. Ebből a két pillérből az egyik nem emel, nem funkczionál, és igy mi a pillért pótló u. n. oszlopoknak, a kormányoknak nem látjuk azt az értékét, a melyet mi a pillérben magában felismertünk, vagy helyesebben, melyet önök velünk fel akartak ismertetni. Álláspontjuk törvénytelen, mert méltóztassék megnézni, hogy a helyzet hogy áll? *(Halljuk! Halljuk!)*

Az 1889-iki törvény hatálya lejárt.

Ennek a törvénynek egyik rendelkezése az is, hogy a hozzájárulási arány a véderő számára a népesség aránya szerint állapittatik meg 10 évre és hatályát veszti 10 év mulva, mert fix határidőhöz van kötve és nem kell felmondani, mint a gazdasági kiegyezést.

Ez az idő elmult, ez a kulcs tehát elvesztette értékét, elvesztette alkotmányos alkalmazhatóságának jogosultságát. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Valamint ezt a kulcsot a két állam törvényes képviseletének megegyezővé tett akaratnyilvánitása hozta létre, épen ugy ennek megváltoztatásához a két állam képviseletének egyértelmü hozzájárulása szükséges. Azt hiszem, ez

világos, ebben rabulisztikának a nyomát még a miniszter ur sem fogja találni.

Tisztán áll tehát a dolog:

nincsen meghosszabbitva a kulcs érvényessége azon törvény szerint, a melyre alapitották, vagyis az 1889-iki törvény alapját képező 1867: XII. t.-cz. 25 §-a szerint. Provizóriumok utján, császár-paragrafussal ezt meghosszabbitani, ezt az aránykulcsot Ausztriára rádiktálni nem lehetvén, Magyarország nincs abban a helyzetben, hogy másképen oldja meg ezeket az áldozatokbeli hozzájárulásokat, mint azon törvények alapján, a melyek akkor voltak életben, a mikor az 1867: XII. t.-czikk nem létezett, a melyre az imént hivatkoztam, mely szerint t. i. Magyarország a maga alkotmányos királyával egyetértőleg megállapitja, hogy ő mit ad; de nincs joga senkinek arra hivatkozni, hogy az a hatályát veszitett kulcs alkalmazást nyer ujabban, holott Ausztriának törvényes népképviselete ennek a kulcsnak fentartása felett nem nyilatkozik.

Tőlünk meg nem is kérdik.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A törvényben benne van!

Barta Ödön: Épen ez az, a miről beszélek. Azt mondom, hogy tőlünk nem kérdik, mert nem is teszi vita tárgyává, nem is exponálja a t. kormány ezt a kérdést, nem is mondja, hogy kérem a házat, határozza el, hogy azt a hatályát vesztett aránykulcsot provizórikus módon egy vagy két esztendeig még alkalmazzuk. Nem, hanem a törvény szövegében egész könnyüvérüséggel azt mondja, hogy az 1889: VI. t.-cz.-ben megállapitott aránykulcs szerint ebből esik Magyarországra ennyi meg ennyi. Ebből nem esik, t. miniszter ur, semmi, mert az az aránykulcs nem létezik, azon aránykulcs szerint tehát Magyarországra nem esik semmi.

Azon aránykulcsra hivatkozni ennélfogva törvénytelen dolog. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha pedig kérni akar a t. honvédelmi miniszter ur a véderőhöz való hozzájárulást ettől a nemzettől, tessék azt kérni a magyar nemzet önrendelkezési joga alapján, nem pedig egy lekötött jog alapján, melynek lekötése a törvény hatályon kivül helyezése folytán megszünt. Ez az igazság.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Évről-évre a törvényben van!

Barta Ödön: Az aránykulcs évről-évre a törvénybe bele van csempészve, de vita tárgyává téve és exponálva nincs, és becsempészni sem szabad. Exponálni kell a kérdést ugy, a mint én mondtam, és akkor fogunk a dologhoz hozzászólhatni. A dolog világosan igy áll.

A sorok között sokszor kell nekünk keresni, hogy mi az intenciója egyik, vagy másik dolognak? Nem a t. miniszter ur szövegezte, ne vegye tehát magára, hogy ha a szövegezés ellen kifogást teszünk.

Én ebben a tekintetben a t. miniszter urat ártatlannak tartom. Elhiszem, hogy ezt készen küldték neki; ezt igy kellett előterjesztenie, mert felső helyen ezt igy parancsolták meg.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez megint tévedés!

Barta Ödön: És jó szerencse, hogy legalább bizalmasan azt nem mondja a kormány, hogy ezen még stiláris módositásokat sem szabad tenni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ismét tévedés!

Barta Ödön: Azt mondják, hogy évről-évre meghosszabbitjuk. Nincs nekünk semmi közünk Ausztria törvényhozásához, de közünk van nekünk, a kik az 1867: XII. t.-czikkel létesitett közösség ellen harczolunk, ahhoz, hogy mindenütt kimutassuk, a hol ez a közösség megtagadta a szolgálatot, és minden momentumra rámutassunk, a mi azt bizonyitja, hogy ez a közösség hatályát vesztette de lege lata és hogy előáll annak a szüksége, hogy hatályon kivül helyezzék de lege ferenda.

A 14. §-ra az ujonczjutalék és arány-megállapitás nem bazirozható, mert ez világosan és határozottan az osztrák alkotmányba is beleütközik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Bizzuk azt az osztrákokra! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: De nem bizzuk az osztrákokra, t. miniszter ur! Mert mi ostromoljuk azt az alapot, a melynek alapján önök uralkodnak az osztrákok kormányával egyetértőleg.

És engedjen meg nekem a t. miniszter ur: ha önök azokat a hagyományokat örökölték, akkor ne felejtsék el Deák Ferencznek azt a hagyományát sem, a melyet önökre hagyott, a mikor azt mondotta, hogy a népek rokonszenve képezi biztositékát annak a szövetségnek, a melyet ő létesiteni akart. Ha pedig önök olyanokat tesznek, a mivel a népek rokonszenvét ott még nagyobb ellenszenvvé változtatják Magyarországgal szemben, mint a minővé eddig változtatták: akkor ehhez nekünk igenis közünk van, mert mi óhajtjuk, hogy felforduljon az az alap, a melyre önök ezt a közösséget felépitették, és nekünk ki kell mutatnunk lépten-nyomon, hogy ez az alap tényleg megtagadta már a szolgálatot. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! A 14. §-a annak az osztrák alkotmányjogi törvénynek világosan és kifejezetten a Reichsrath hatáskörébe utalja azokat a kérdéseket, a melyeknek az osztrák kormány általi elintézésébe a t. kormány szükségből belenyugszik.

Ennél a vitánál is meg akarom örökiteni önök előtt, t. képviselőtársaim, meg akarom örökiteni a ház naplójában azt a hivatkozást arra, hogy az ujonczjutaléknak és az arányszámnak Ausztriára császárparagrafussal való ráerőszako-

lása ismét egy attentátum azon alap ellen, a melyen állanak, mert megtámadják vele az 1867. évi XII. t.-cz. 25. §-át. Azért fel fogom azt olvasni.

A 11. §. azt mondja *(olvassa)*: »Der Wirkungskreis des Reichsrathes umfasst alle Angelegenheiten, welche sich auf Rechte, Pflichten und Interessen beziehen, die allen im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern gemeinschaftlich sind.«

Ez az egyik tétel. Ezzel szemben áll azután a 14. §.

A 11. §. világosan megállapitja, hogy mi tartozik a Reichsrath hatáskörébe; ezek közt világosan meg van emlitve a katona-ügy is.

A 14. §. pedig azt mondja: »Wenn sich die dringende Nothwendigkeit solcher Anordnungen, zu welchen verfassungsmässig die Zustimmung des Reichsrathes erforderlich ist, zu einer Zeit herausstellt, wo dieser nicht versammelt ist, so können dieselben unter Verantwortung des Gesammtministeriums durch kaiserliche Verordnung erlassen werden, insoferne solche keine Abänderung des Staatsgrundgesetzes bezwecken, keine dauernde Belastung des Staatsschatzes und keine Veräusserung von Staatsgut betreffen.«

Én nem is beszélek a »ständige Belastung«-ról, pedig senki sem vonhatná kétségbe, hogy az ujonczjutaléknak akár megállapitásában, akár pláne felemelésében, egy sulyosabb, vagy kevésbbé sulyos arányszámnak elfogadásában a »dauernde Belastung« jellege és minden kriteriuma benfoglaltatik, már csak azért is, mert arra még példa nem volt a hadseregek és a hadügyi kormányok történetében, hogy leszállitották volna a létszámot és hogy visszaadtak volna valamit abból, a mit a nemzetektől egyszer megkaptak.

De nem erről beszélek. Az én szemem előtt a törvénytelenség szempontjából, a melyet megtámadok, az lebeg, hogy csak akkor van mód a népakaratnak császárparagrafussal való helyettesitésére, »wenn sich die dringende Nothwendigkeit herausstelt.« Ez az egyik feltétel; a másik feltétel pedig az, — s ez az előbbitől el nem választható, — ha olyan időben áll elő a »dringende Nothwendigkeit«, a mikor nincsen együtt az országgyülés. Tehát csak a legnagyobb végszükség adja meg ezen szurrogátum használatára a jogosultságot. A két feltételnek együtt kell fenforognia.

Kristóffy József: Elnapolják az országgyülést mindig!

Barta Ödön: Azt mondja a túloldalról egyik, még pedig — ugy látszik — nem közjogász képviselőtársam, ha jól vettem észre, hogy elnapolják a Reichsrathot. Hát ez a nemzetek jogaival üzött galád játék, de nem alkotmányos államforma. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Ballagi Géza: Az ő dolguk, nem a mienk!

Barta Ödön: Azt mondja most már az egyik túloldali közjogi tekintély, Ballagi Géza t. képviselőtársam, hogy az ő dolguk.

Nagy baj, ha minden tanitványával olyan nehezen tud megértetni valamit, mint a milyen nehezen önök értik meg azt, hogy az 1867: XII. t.-cz. 25. §-a szerint ez nem az ő dolguk, hanem a mi dolgunk, mert mi csak alkotmányos képviselettel és teljes alkotmányossággal kormányzott népekkel léphetünk ezen ügyekre nézve érintkezésbe . . .

Ballagi Géza: A mi dolgunkat mi intézzük el. *(Zaj.)*

Barta Ödön: . . . kellett ezt a kérdést érintenem azért is, mert benyujtandó határozati javaslatom egyik pontja erre is utal.

Rosenberg Gyula: Hát lesz határozati javaslat?

Molnár Jenő: Lesz bizony!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Lesz még husz is!

Barta Ödön: Ha t. képviselőtársam kissé türtőzteti magát . . .

Pichler Győző: Még a szabad hajózásnál is lesz határozati javaslat! *(Derültség.)*

Barta Ödön: Én igen szivesen odaadom t. képviselőtársamnak benyujtandó határozati javaslatom szövegét előzetes átolvasás végett, csak ne méltóztassék türelmetlennek lenni.

Már most áttérek az arányszámokra; nem akarok nagy részletezésbe bocsátkozni, csak rámutatok arra, hogy az általános népesség arányszáma fogadtatott el 1889-ben mint kulcs, a mely már hatályát vesztette. Hogy ezen kulcs Magyarországra nézve és Ausztriához viszonyitva milyen eredményeket szült, mert abstrakte van odaállitva, tekintet nélkül a népesség különböző képességeire és az állitási egyébkénti eredményekre — csak ugy összegezve az arányszámokat — mutatja a következő: Az általános népesség arányszámai szerint Magyarországra esett ezerből 427·5, Ausztriára pedig 572·5. Akármelyik másik kombinációt veszszük, a melyeket pedig ezen adónemek megállapitásánál kombinative kell figyelembe venni, mindenütt kedvezőbb Magyarországra az eredmény, és mégsem azt fogadják el aránykulcsnak.

Ha a 20—24 év közötti arányt veszszük, melyre már Rakovszky t. képviselőtársam hivatkozott, akkor az az arány az, hogy 590 esik Ausztriára, 410 esik Magyarországra.

Ha az állitásra kötelezettek és megjelentek arányát veszszük, akkor 594 esik Ausztriára, 406 Magyarországra.

Ha a szükségletet veszszük, illetve a követelményeket, a melyekkel elénk állnak, akkor számitásba kell venni az egész véderőre forditott áldozatokat, és igy az egész szükségletet össze kell számitani. Vagyis számitásba kell venni az u. n. közös véderőhöz és egyfelől a honvédséghez, másfelől a Landwehrhez nyujtott anyagot is. Ha ezt összegezzük, akkor arra az eredményre jutunk, hogy az összes 155.000 ujonczjutalékból, miután 125.000, a mit kérnek, a felállitott számok szerint, le kell vonni 15.000

honvédet itt, 15.000 Landwehrt ott — az igazságos megterhelés alapjára állva. — Ez arányszám szerint esnék Ausztriára 87.737, ebből levonva a 15.000 osztrák Landwehrt, kellene lenni 72.737-nek; Magyarországra esnék 66.265, e ből levonva a 15.000-et, maradna 51.265 fő.

Hogyha a 20 és 24 év közti arányszámot veszszük, akkor az arány igy állana: Ausztriára kell, hogy essék 91.450; ebből levonva 15.000-et, marad 76.450, Magyarországra 63.555, ebből levonva a honvédjutalékot, marad 48 550.

Már most, t. képviselőház, hogy ha ez összeállításokat vizsgáljuk, azt látjuk, hogy az egyik kulcs szerint 2175, a másik szerint 4888, a harmadik szerint 5508 haderőbeli individuummal kevesebbet szolgáltat Ausztria, mint a mennyit szolgáltatnia kellene. Világos sérelme ez Magyarországnak, Magyarország erejének igénybevétele tekintetében, világos erőpazarlás Magyarország részéről.

Hogy ennek káros hatása egyéb tekintetben is milyen mérvü, azt ismételni nem akarom.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A véderőtörvény reviziója alkalmával lehet erről beszélni!

Barta Ödön: Hát, t. miniszter ur, minthogy abszolute nem mondhatja senki, hogy az ellenség az ajtó előtt áll: senki sem korlátozta a t. miniszter urat abban, hogy az 1889-iki törvény hatályának lejártakor a véderő-törvény revizióra vonatkozólag javaslatát és intencióját az országgal meg ne ismertesse, és módot nyujtson arra, hogy az ország e tekintetben magának véleményt formálhasson. E helyett önök kerülő uton járnak és segitenek megkerülni az osztrák törvényhozás jogait és belevisznek minket oly helyzetbe, melybe belevinniök joguk nincs.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mindent a maga idejében!

Barta Ödön: Mégis, — eltekintve a miniszter ur tetszésétől — csak talán nagyfontosságunak fogja elismerni a t. háznak más elvi álláspontón álló minden tagja is, hogy abból a szempontból, hogy mennyi áldozatot hoz egy ország a másikhoz viszonyitva: igen nagy jelentőségü a keresők és eltartottak száma is. Azt csak nem vonja kétségbe a t. miniszter ur...

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Semmit sem vonok kétségbe! *(Derültség.)*

Barta Ödön: — hogy a haderő egy ország nemzetgazdaságában az eltartottakhoz tartozik. Az csak kétségtelen dolog. Ezt minden vonatkozás és minden rosszindulatu megjegyzés látszata nélkül is elmondhatom.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Rossz indulatot egyáltalában nem teszek fel!

Barta Ödön: Tehát nemzetgazdaságilag ugy áll a dolog, hogy a keresők és eltartottak szerint kell megkülönböztetnem a nemzet adófizetőit és a haderőt, mert ez az eltartottakhoz tartozik.

Molnár Jenő: Improduktiv kiadás!

Gr. Andrássy Tivadar: Az országot egy veszedelem esetén megmenteni, nem improduktiv kiadás! *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Barta Ödön: Egyenesen rámutattam arra, hogy ez, abszolute minden más vonatkozás nélkül, csakis a nemzetgazdasági, tudományos álláspontból való megkülönböztetés, a mi ellen nem is lehet felszólalni, mert ez az egész világon igy van elfogadva: a keresők és az eltartottak száma. Ez ellen remonstrálni, abszolute nem lehet ok, mert ez nemzetgazdasági tétel. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj és közbeszólások a jobboldalon.)*

Ez minden statisztikai munkában benne van, hiszen az első éves juristáknál közkézen forgó könyvben is megtalálható. — *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mondom, Ausztriában és Magyarországban a keresők és eltartottak számaránya a következőleg alakult. *(Halljuk! Halljuk!)* Ausztriában minden 1000 lélekből 568 a kereső, és 432 az eltartott; ellenben Magyarországon *(Zaj a jobboldalon.)* — várja meg legalább t. képviselőtársam, mig megmondom, s azután kritizáljon, — minden 1000 lélekből 432 a kereső és 568 az eltartott. Épen megforditott arány.

Ezen adatot én csak azért állitottam ide, hogy megvilágitsam azon állitásom jogosságát, hogy a teherviselési képesség szempontjából a megajánlásra szánt ujonczjutalékok megállapitásánál feltétlenül szükséges, hogy ezt az arányszámot is felvegyük, mert hiszen minél több keresőt vonunk el a magyar nép tömegeiből, annál rosszabbá válik ez az arányszám a magyar nemzet fejlődése és gazdagodása szempontjából. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Tartozom a t. miniszter urnak egy kis rektifikáczióval és le akarom róni adósságom. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

A t. miniszter ur beszédem elején, még mikor a költségekről és az ismeretlen milliókról beszéltem, azt mondta, hogy beterjesztette az adatokat. Hát méltóztassék megkérdezni t. képviselőtársaimtól, hogy hánynak vannak azon adatok kezében? *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Nekem van egy a kezemben, mert Komjáthy Béla t. barátom rettenetes kiváncsiságának, és az ő ismert kitartó hazafiságának *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Komjáthy!)* sikerült bizonyos adatokat kapnia egy igen nagyszabásu, előzetes akczió eredményeként, a melyben benne volt egy kis sétautazás talán Bécs felé is, és egy hadi tanács a magyar ügyek felett — Bécsben. Pedig az összes tényezők itt voltak: itt volt a kormány elnöke és itt volt az a honvédelmi miniszter, a ki a javaslatot benyujtotta, a ki tehát annak benyujtása előtt minden irányban tájékozta magát a nemzettől kivánt áldozatok nagysága és a nemzet teherviselési képessége tekintetében.

Nohát azzal állottunk szemben, t. ház . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hogyha a nemzet képviseletének óhajait tekintetbe veszszük, akkor az meggondolatlanság és könnyelmüség!

Barta Ödön: Ha én tudnám, t. miniszter ur, hogy nem fogja ezt bántásnak venni, akkor azt mondanám a t. miniszter urnak, hogy nagyon kis szerepe lehetett a népképviselet akaratnyilvánitásának abban, hogy azt a bizonyos másik javaslatot visszavonták. Kérem, ne firtassuk e kérdést; azt hiszem, hogy e vita keretében még ki fog pattanni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Jó!

Barta Ödön: Én nem is arról, hanem a költségekről beszéltem; hogy t. i. a t. miniszter ur eme javaslatában oly bagatell dolgokról beszélt, hogy majd kitelik az egész »a maga foltjából«.

Itt van nálam a javaslat; nem akarom felolvasni, de mikor Komjáthy Béla t. barátom igen indokolt részletes határozati javaslatot nyujtott be a pénzügyi bizottságban azon emlékezetes vitának keretében, a hol t. barátom három ülésen keresztül tartotta szükségesnek a honvédelmi kormányt kitanitani a katonai ügyek mibenlétéről, ezen ülésen a t. miniszter ur még nem mondta meg, hogy milyen költségekről van szó. Hanem egy Bécsben megtartott haditanács után megkaptuk ezt. Itt van a kezemben, ezt sem fogom felolvasni. De mert a t. miniszter ur itt a törvényhozás termében azt mondta, hogy »beterjesztettem«, azért kérdezem: szét van-e ez a t. képviselőtársaim közt osztva? *(Felkiáltások a bal- és szélsőbaloldalon: Nincs!)* Hát ez t. képviselőtársaimat nem érdekli? Hát t. képviselőtársaim megint a bizalom álláspontjára helyezkednek? Hát kiben biznak?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem mondtam el előszóval?

Barta Ödön: Kérem, a mit a t. miniszter ur előszóval mondott, az nem a javaslat beterjesztése, nem annak indokolása, az már a javaslat védelme lett volna. De én azt kérdezem, hogy a ház tárgyalásainak ilyetén módon való előkészitése nem oly bizonyos semmibevevése-e a parlamenti tárgyalások komolyságának? És nem érzik-e önök, t. képviselőtársaim, a kik ezen adatokat sem ismerik, hogy önöket arra tartják predesztinálva, hogy önök vakon, a javaslat és adatai ismerete nélkül, a bizalom és pártfegyelem alapján szavazzanak meg a nemzet terhére milliókat? *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Hol az önérzet?)* T. képviselőtársam itt azt mondja, hogy hol van az önérzet. Nos, egyszer felbuzdult az önérzet is! Itt van előttem önérzetes felbuzdulása egy testületnek, a melynek művei körül az igen tisztelt miniszterelnök ur is nagy érdemeket szerzett magának legalább a többség nézete szerint.

Egy nunciumot intézett Ausztriához a quóta-ügyek tárgyalása alkalmával, a melyben igazán felbuzdult a nemzeti önérzet. *(Halljuk! Halljuk!)* Példaadásul hivatkozom rá, és csak azért, hogy megmutassam, hogy ennek az önérzetes felbuzdulásnak következménye az volt, hogy megmondtuk nekik, hogy nincs igazságuk és mégis többet fizetünk nekik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Igy szoktunk mi tenni. Rájuk kiáltottunk, hogy térjenek ki, mert ha nem, akkor — mi térünk ki. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Itt is ez az eset. *(Halljuk! Halljuk!)* Mikor a quótabizottságok egymással izenetet váltottak Magyarország teherviselési képessége arányáról, volt akkor is szó, mint most, s akkor is oly törvényesen oldották meg, mint most akarják — akkor az osztrák nunczium túlment annak a bizonyos, itt nem kritizálandó tónusnak a határán is, a melyet eddig használt, mert akkor már azután igazán elevenére tapintott az országnak. Akkor a magyar bizottság, a jelenlegi miniszterelnökkel az élén, azt izente nekik vissza: »Az osztrák bizottság emlékeztet arra, hogy az osztrák tartományok az összmonarchia fentartásáért mindenkor a legnagyobb áldozatokat hozták, a melyek Magyarországnak is előnyére váltak és — teszik hozzá az osztrákok — ha Magyarország ma kétségtelenül jogosult büszkeséggel üli meg ezredévi állami fennállásának ünnepét, ehhez osztrák vagyon és vér nem csekély mértékben járult hozzá.«

A magyar országos bizottság nem ösmeri és nem is kutatja azon okokat, a melyek szükségesnek, vagy akár csak opportunusnak tüntették fel a t. osztrák bizottság előtt, hogy a quótakérdést Magyarország milleniumával kapesolatba hozza, hanem szoritkozik azon történelmi tény konstatálására, hogy valahányszor a monarchia külellenség által megtámadtatott, az osztrák tartományok igenis annak védelmére keltek, hanem ugyanezt tette a törvényben vállalt kötelezettsége szerint Magyarország is, a melynek hozzájárulása nem egyszer döntő volt a monarchia sorsára nézve. De a mit Magyarország ez idő szerint a t. osztrák bizottság részéről is jogosultnak mondott büszkeséggel megünnepel, ez nem is első sorban azon tény, hogy az ország ma ezer év után még fennáll, hanem az, hogy nemcsak mint geografiai fogalom, vagy az osztrák monarchia provinciája áll fenn, hanem mint törvényes önállósággal biró alkotmányos szabad állam; ezt pedig egyes egyedül azon szivós kitartásnak, s határt nem ismerő áldozatkészségnek köszönheti, a melylyel a magyar nemzet törvényes önállóságát és alkotmányos szabadságát századokon át bárki ellenében is megvédte; megvédte nemcsak erkölcsi fegyverekkel, hanem nem egyszer hosszu és véres küzdelmekben is. Hogy pedig, — és ez az önérzetes megnyilatkozás — törvényszerü önállóságának és alkotmányos szabadságának megvédésére folytatott ezen küzdelmeiben, a melyeknek eredményeit ma élvezi és ünnepli, a magyar nemzet valamikor az osztrák tartományoknak

akárcsak erkölcsi támogatásával, anyagiról nem is szólva, dicsekedhetett volna, arra vajmi nehéz volna a történelemben akár csak egyetlen egy példát felmutatni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ekkor önérzetesen vágtak vissza; ennek az önérzetnek azonban érvényt szerezni, azt intézményeinkben Magyarország önállóságára, függetlenségére, teljes alkotmányos szabadságának a visszaszerzésére és fentartására megvalósitani, ahhoz bátorság önökben, t. túloldal, nincsen, t. kormányukban pedig még kevésbbé. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

S most, t. ház, tisztáznom kell egy kontroverziát, a mely a körül forog, hogy melyik eljárás a helyes: az-e, hogy a delegáczió állapitja meg előbb a szükségletet és mi adjuk hozzá a többit vagy megforditva? *(Halljuk! Halljuk!)* A részleteket az idő kimélése végett el fogom hagyni. Nem szándékozom rekapitulálni, a mit a delegáczionális bizottságban erre vonatkozólag mondottak, *(Halljuk!)* de igazán feltünt nekem, s ezért is teszem szóvá, hogy maga a t. miniszterelnök ur, a ki pedig a közjogi disszertációk terén olyan nagy tájékozottsággal bir és a distinkciókban olyan válogatós, annyira tévedhetett.

A t. miniszterelnök ur ugyanis erre a kérdésre azt a megnyugtató választ adta, hogy igy kell ennek lenni, mert különben megtörténhetnék, hogy a törvényhozás valamely határozatot hoz, s az azután a delegáczió magatartása miatt végrehajthatatlanná válik. Hát ilyen fejetetejére a delegáczió fogalma még soha sem lett állitva. Megtörténhetik, — azt mondja — hogy a törvényhozás elhatározza a létszámfelemelést és a delegáczió nem állapitja meg hozzá a költségvetést. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Hát ki hallott olyat, hogy egy törvényhozás többségéből kikerülő küldöttség a törvényhozásnak, a mely azt megbizással látta el, a határozatát egyszerüen lehetetlenné tegye? És ebben nagy tanulság rejlik. A t. miniszterelnök ur jól szokott distingválni, de ugy látszik, tapasztalta, hogy a delegációban a törvényhozás akaratával abszolute nem törődnek, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* abszolute nem hajtják végre a törvényhozás követelményeit, legfölebb csak körülöttük járnak, de azokat nem valósitják meg.

A t. miniszterelnök urnak idevonatkozó nyilatkozata feltalálható az 1902-ik évi delegáczió naplója 199. lapján, a mit csak azért konstatálok és tudatok, nehogy azt mondja valaki, hogy én egy idézettel szemben argumentáltam, a mely idézet azután nem található.

Van még egy dolgom. *(Halljuk! Halljuk!)* A közös czimer és jelvény kérdésével, a melylyel minket nem biztatnak, a mint önök hiszik, hanem rémitgetnek . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Megijedtek? *(Derültség jobbfelől.)*

Barta Ödön: Igenis rémitgetnek, mert ha a multba visszatekintünk, én elhiszem, hogy önök talán képesek lesznek ezt is megvalósitani. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Thaly Kálmán: Uj közös ügyet teremtenek!

Barta Ödön: Nem kérünk belőle, mert ez Magyarország állami önállóságának egyszerü arczulütése volna. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A ki szégyenli Magyarország állami jelvényeit kitüzni az épületére, az ne vegyen fel az állami pénztárból fizetést. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugyan ki rajzolta azt a czimert, a melyet most kritizálni méltóztatik?

Barta Ödön: Én nem tudom. Akárki rajzolta, mint rajz igen értékes lehet, de mint czimer sohasem lesz Magyarország állami önállóságának czimere. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De hogy is jutottak erre a kolosszális ideára? Ez nem pattant ki valami pihent agyból egyszerre, azért, hogy a nemzet aspirácziói megvalósuljanak. Oh, nem! Egyszerü sajtóhibából ered az egész. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A miniszterelnök mondta!)* A miniszterelnök ur is csak azért disszertált erről, mert az a sajtóhiba már megvolt.

Az 1878-ik évi vámszövetség megujitása után a bankstatutum is megujittatott. Alapszabályaiba véletlenül-e, már nem tudom, vagy véletlen szándékosságból, *(Derültség.)* vagy igazán puszta véletlenségből belecsuszott az a rendelkezés, — mert nagyon alaposan szokták megvizsgálni a törvényszöveget, a mint már ez szokás, — miszerint a bank a maga bankjegyeit az osztrák-magyar monarchia czimerével fogja ellátni.

Tehát benne volt az abszurdum a törvényben.

Ezt a törvényt pedig alkotta a törvényhozás az 1880 : XIII. t.-cz.-kel az alapszabályok 82. szakaszára támaszkodva.

Az osztrák-magyar bank mint kiváló kereskedelmi vállalat természetesen szigoruan ragaszkodik a maga jogaihoz és kötelességeihez, azokat ő pontosan szereti teljesiteni és ennélfogva előállott annak a szüksége, hogy megállapittassék, hogy hogyan tegyen eleget ennek a kötelességének, hogy hol vegye az osztrák-magyar monarchia czimerét, minthogy »Az osztrák-magyar monarchia irásban és képben« megvan, de czimerben nincsen. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)* Egy lehetetlen helyzet elé állottak és kénytelenek voltak egy pótló törvényt hozni, a melyben ezen sulyos obligáczió alól felmentették a bankot, — nem lévén kéznél osztrák-magyar czimer — és akkor foglalkoztak ennek a nagy nemzeti aspirácziónak a megvalósitásával, a melyik az ördögnek sem kell, hogy önök egy közös czimert találjanak ki ahhoz a közös intézményhez, a melyben élnek és munkálkodnak.

Nem először történt az, hogy ezt a pártot, a melyhez nekem is szerencsém van tartozni,

aposztrofálják és hivják a közös intézmények keretében a delegáczióba is.

Ezt a kérdést, természetesen, a párt nevében megvitatás tárgyává nem tehetem, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* és csak igénytelen nézetemet, meggyőződésemet mondhatom el. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ez a párt nem ment be a delegáczióba, mert Kossuth Lajos nevével nemcsak ékeskedik, de Kossuth Lajos hagyományait, elveit és tanitásait magára nézve mértékadókul tekinti. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nem ment bele a delegáczióba azért, mert Magyarország sohasem volt hajlandó bemenni egy intézmény kereteibe, a mely a Centralparlamentnek bármily formáju megvalósitását képezi. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hogy pedig ez az, azt hiszem, a legjobban teszem, ha azzal bizonyitom, a mit azok mondanak, a kiknek ez nem is elegendő vivmány velünk szemben, vagyis a mit az osztrákok mondanak. Méltóztassanak kontrollálni.

Mikor szó volt arról, hogy az 1867-iki kiegyezési részleteket Ausztria is tárgyalja, akkor a delegáczió intézménye is megbeszélés tárgyává tétetett, természetesen, mint a minusza annak, a mit Ausztria követelt tradicziói nyomán, t. i. a Centralparlament és a Gesammtmonarchie valóságos, effektiv megvalósitása helyett. Ezt nem tartották elegendőnek, megkritizálták. Tanulságos, hogyan nyilatkoztak erről odaát?

Plener, Mende stb. különböző árnyalatu, elég tekintélyes képviselők, akkor igy nyilatkoztak:

»A magyarok nagy darabját adták fel külön joguknak, és ez nekik fáj, de mégis megtették az egész haza fentartása javára.« *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Azért tették önök, ők odaát beszélnek igy. Folytatólag azt mondják: »Bármily fogyatékosnak látszik is a forma, a melyben a törvényjavaslat az alkotmányos közösséget kifejezésre juttatja, nem szabad szemet hunyni előtte, mert benne«, — a delegáczióban — »az osztrák állami élet hosszú létezése óta legelőször arat diadalt az alkotmányos közösség gondolata«.

T. képviselőház! Ennek az alkotmányos közösségnek a gondolata sem kell nekünk, még a gondolatától is irtózunk, és épen azért, akárhogy hivogatnak, bármennyire sajnáljuk, hogy nem robbanthatjuk fel azt az intézményt, a mely Magyarország létalapját támadta már meg, végtelenül sajnáljuk, de az én igénytelen felfogásom szerint nem állhatunk ezuttal a hivogatók rendelkezésére. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mielőtt beszédemet befejezném, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* csak nagyon röviden akarom megemliteni, mit kértem határozati javaslatomban. Azt tartom leghelyesebbnek, ha a határozati javaslatot magát felolvasom. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon. Olvassa):*

»A ház a kormány által benyujtott 199. sz. törvényjavaslatot részletes tárgyalás alapjául nem fogadja el és pedig — a már felhozott okokon kivül — főleg azért nem, mert:

I. A kiállitandó ujonczjutalék arányszámát megállapitó 1889 : VI. t.-czikk 14. §-ában megjelölt kulcs hatályának tartama lejárt a nélkül, hogy valamely uj kulcs az 1867 : XII. t.-czikk 25. §-a rendelkezésének megfelelő módon törvényhozásilag megállapittatott volna; mert

II. A nemzettől követelt ujabb vér- és pénzbeli áldozatok szükségességét, valamint a pénzáldozatok mérvét feltüntető részletes és pontos adatokat a kormány a törvényhozás elé nem terjesztette.

III. Mert a kormány nem tájékoztatta a törvényhozást azon módokról, melyek mellett a javaslattal kapcsolatos 38 milliónyi egyszeri szükséglet fedezetének Magyarországra eső részét miként véli az államháztartás egyensulyának megingatása és a nemzet erejének kimeritése nélkül előállithatni.

Utasitja a ház a kormányt:

Terjeszsze elő a részletes adatokat arra nézve is, hogy:

a) Mekkora pénzáldozatot igényel a tüzérségnél tervezett uj ágyuk beszerzése, melyeknek költségeire első részletül már ez évre a hadügyi kormány részéről 40 milliónyi összeg helyeztetett kilátásba?

b) Melyek és mily összegüek azon alapitványok, melyek magyar alattvalók kiképzése czéljából tétettek. Ki és milyen módon kezeli ezeket?«

T. ház! Határozati javaslatomnak több részével volt már alkalmam beszédemnek folyamán foglalkozni, csak röviden mutatok reá arra a két részletre, hol az összegek emlittetnek, t. i. a 38 és a 40 millió. Hogy a 38 millió ezen javaslat keretében teendő felszerelések egyszeri szükségletére van kérve, s a delegácziók által adatok hiányában ugyan, de a szükségességről teljesen meggyőződve, minden adat nélkül az meg is igértetett, vagy megállapittatott, az tény. A másik az a 40 millió, a mely a delegáczió kezelésében már nem szokatlan első részletként szerepel, a már kipróbált anyagból készitendő uj ágyuk készitésére.

Azt hiszem, a legprimitivebb parasztgazda fogalma szerint csak egy árurészlet-üzletnél lehet valakit becsapni azzal, hogy az első részlet 50 krajczár, a többi azután lesz, a mennyi lesz. De egy ország dolgát igy intézni, egy ország költségvetését és háztartását igy odaállitani: ezt már nem lehet eléggé szigoruan elitélni! *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)*

Bocsánatot kérek, az első részlet beállitása csak akkor ismerhető és mérlegelhető, ha tudjuk az egésznek összköltségeit. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon)* Akkor tudja az ember azt a maga erejéhez mérni. És mit látunk, t. ház? A delegáczió irományai lépten-nyomon mutatnak folytatólagos részleteket.

Arról már nem is beszélek, hogy egyes esetekben jobb lenne, olcsóbb is lenne a további részleteket egészen megszüntetni, és lehetne stor-

nirozni az egészet, abbahagyni azt a beszerzést, mint végigfizetni, erről nem is beszélek. Tehát nem határozzák meg az összeget, csak azt, hogy mi az első részlet. Hát lehet az a szelid 40 millió is első részlet. De mennyi jön majd utánna? *(Zaj.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hol kértem!

Barta Ödön: A t. miniszter urat én nem okolom. Én sem olvastam volna el a delegáczió irományait, ha nem lettem volna azzal kénytelen. Hát a t. miniszter ur kérdezi, hol kérte. A delegácziőban nem kérte, hanem jelezte. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Pittreich fogja kérni!)* A t. miniszter ur őszintén bevallhatja, hogy már tudja is, hogy ez már az idei követelések közt benne van. Most már követelés. Ugy szokás nálunk, a hadügyi dolgokban — néha nem is jelzik — hogy előbb jelzik, azután követelik.

A politikában persze ez másképen áll. Ott előbb követelik, azután óhajtják, vagy jelzik. De a katonáéknál, midőn hadügyi kiadásokról van szó, rendszerint ugy van, hogy előbb jelzik, azután követelik.

Hát azt kérném én a határozati javaslatomban, hogy erre nézve méltóztassék a nemzet szeméről a fátyolt levenni és megengedni neki a tiszta látást; mert e nélkül a tiszta látás nélkül nem mondhatja a t. kormány, hogy a magyar nemzet a szükségességről meg van győződve és a maga teherképességének latbavetésével, mérlegelésével szavazott meg ennyi és ennyi millió ujabb terhet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Határozati javaslatom egyik része vonatkozik egy oly dologra, a mely szintén ellenkezik alkotmány-jogunkkal. A többi közt csak egyről szólok: nem akarom mindazt felemliteni, a mi a delegáczió iratai közt e fajtából feltalálható, hiszen még lesznek ennek a pártnak szónokai, a kik fáradságot vesznek maguknak erre. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Juliusban! Nyáron!)* Csak erre az egyre akarok reámutatni.

A t. miniszter ur mindig azt mondja, hogy azért kevés a tiszt, mert ezek és ezek az okok vannak, melyekre ő szokott hivatkozni és nem azok, a melyeket ezen oldalról mondanak. Ezen okok közül az egyik a delegácziőban is szóba került és szóvá tétetett az alapitványok kérdése, melyek magyar alattvalók számára katonai nevelésben részesülő ifjak kiképzése czéljából tétettek. Hát én a delegáczió hangját és követelési formáját csak abban tudom megbirálni, hogy egyik-másik határozatában nagy lelki gyönyörrel olvashattam volna, ha nem fájt volna látnom, hogy elmondják, hogy a hadügyminiszter ur ezt a kivánságot, a delegácziónak ezt az elfogadott határozatát nem respektálta, mert az eredmény ezt mutatja, a végén azonban azt mondják, hogy bizalmat és elismerést szavaznak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Igy nem lehet birálni.

Csak ennek az eljárásnak köszönhető és valószinüleg ez a sorsa lesz ennek is, hogy a határozatok közt, melyeket a delegáczió mult évi ülése meghozott, van egy, a mely az alapitványokra vonatkozik. A határozat intencziója teljesen nemzeti. Kell, hogy ez a nemzet magáévá tegye és hangosan tiltakozzék azon visszaélés ellen, hogy magyar honosok javára, magyarok által tett alapitványok — akár elvonva rendeltetési czéljuktól, akár nem — de magyar fenhatóságtól elvonva idegen tényezők által kezeltetnek és a magyar ellenőrzés alól elvonatnak.

Thaly Kálmán: És osztrák állampapirokban helyeztetnek el!

Barta Ödön: Az a bizonyos kis démon, mely olykor belejátszik a legkomolyabb ügyekbe, belejátszik ebbe is.

Az a deutsche Gründlichkeit, mely a delegácziőban is meglehetősen otthon van, ez egyszer cserben hagyott bennünket. Olvasom és azt találom, hogy a delegáczió követeli a felvilágositást illő szerénységgel, hogy milyen jogczimen kezeli ezt a hadügyminiszter. Hivatkozik az alapitó-levelek intenczióját, és, hogy törvénynyel is üsse a minisztert, hivatkozik törvényre, még pedig az 1723 : L. t.-czikkre.

Molnár Jenő: Sajtóhiba!

Barta Ödön: Én azt hiszem, hogy nem az. Szemben az 1723 : L. t.-czikkel.

Ez a kérdés csak azért merülhetett fel, mert ez a törvényczikk az elsőszülöttségről rendelkezik. Én azt hiszem, hogy Ausztriának primogeniturai jogát akarták itt előtérbe állitani, és a mieink önérzetesen szembehelyezték Magyarország elsőszülöttségi jogát, mondani akarván: hogy hol volt még Ausztria, mikor Magyarország már megvolt? *(Derültség.)*

De van ennek a sajtóhibának nevezett tévedésnek egy másik kis démona is, mely azt a csendes borzongást mutatja, a mely a delegácziőban 1848 iránt nyilatkozik. Az alapoknak ki által kezeltetéséről könnyü törvényt idézni, nem kell az 1723 : LXX. t.-czikkre visszamenni, — ezt akarták ugyanis idézni — hanem itthon kell maradni az 1848 : III. t.-czikknél. Delegácziónális iratokban azonban 1848-ik évi törvényre hivatkozni és a hadügyminisztert ezen alapon felelőségre vonni, ez már több volna a szentségtörésnél. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezért mutattam rá erre, és kértem most a nemzet nevében ezen alapoknak idehozását és a magyar törvényhozás ellenőrzése alá vonását. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A t. kormánynak, mely oly gyakran veszi igénybe a nemzet áldozatkészségét, szives figyelmébe ajánlom az amerikai nagyhatalomnak egyik nagyhatalmi tényezője által igazán megszivlelendő módon ide izent — mert igazán csak nekünk szánhatta izenetét — következő szavakat: »Nagy szolgálatot nem tehet a világnak az az

ország, a mely magát nem szolgálja első sorban.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* »A nemzetek közösségének hasznos tagja csak az a nemzet, melynek minden csepp vére tele van nemzeti eszmével és mely érvényesiti, megvalósitja teljes, összes jogait mint nemzet és elvégzi összes kötelességét saját polgártársaival szemben.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Teljes mértékben osztom ezt a nagy igazságot, és, mert ezen javaslatban az ilyen iránynak és törekvésnek még nyomát sem találom fel, nem fogadom el a törvényjavaslatot. *(Hosszas élénk helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: T. ház! Elérkezett az interpellációk megtételének ideje és miután a napirenden levő javaslathoz még többen vannak feljegyezve, a holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülés napirendjére a ma félbeszakitott tárgyalás folytatását tüzzük ki. *(Helyeslés.)*

Következik Nessi Pál képviselő ur interpellációja az állami alkalmazottak fizetésrendezése tárgyában a pénzügyminiszterhez.

Nessi Pál: T. ház! A jelen parlamenti ülésszakot megnyitó trónbeszéd egyik passzusa ugy hangzik, hogy gondoskodás tárgyát fogja képezni az állami tisztviselők helyzetének javitása, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Üres beszéd! Irott malaszt!)* és az, hogy a kormány erre nézve már legközelebb törvényjavaslatot fog előterjeszteni! Ez elhangzott 1901 október 28-án. Az igen t. pénzügyminiszter ur 1901 november 23-án, az 1902. évi költségvetés beterjesztése alkalmával tartott expozéjában ezt mondta: »A pénzügyminiszterium átmeneti kiadásai közé fel van véve 3 millió korona, melynek az a rendeltetése, hogy a tisztviselők fizetésemelésének első évi szükségletét fedezze.« Az 1902. évi október 22-én, midőn az 1903. évi költségvetést beterjesztette, azt mondotta a t. pénzügyminiszter ur: »Hogy a tisztviselők kérdésével komolyan akarunk foglalkozni, bizonyitja az a körülmény, hogy már a folyó évi költségvetésbe 3 millió korona lett e czélra felvéve,« és Barta Ödön közbeszólására, hogy fel is lett-e használva, azt mondta akkor: »remélem, hogy ezen összeg fel lesz használható ugy, hogy az még ebben az 1902-ik esztendőben folyósitásra kerül.«

Ezzel szemben a dolgok ugy állanak, hogy a ház előtt e javaslatok ma sem feküsznek és azok tárgyalása előkészitve nincs. Miután pedig a tisztviselői kar, az a sok ezer és ezer fehér rabszolga várva-várja, és az igéret alapján indokoltan várhatta, hogy a t. pénzügyminiszter ur atyai jóindulatát azzal fogja megmutatni, hogy siet ezen javaslat előterjesztésével; és miután ismerjük a viszonyokat és tudjuk azt, hogy a tisztviselők igen nagy része ezen igéretek alapján a remélt fizetésemelést szerény budgetjébe már fel is vette, talán már el is költötte, vagy legalább is arra adósságot csinált, s igy most a legnagyobb zavarba kerülhet, én különösen azért is hozom napirendre ezt a kérdést, mert a mint méltóztatnak látni, a katonai javaslatok tárgyalása oly nagy méretekben indult meg, hogy azt hiszem, a t. miniszter ur sem reméli, hogy ezen javaslatok tárgyalása egyhamar be fog fejeződni, mert meggyőződésem az, hogy az ellenzék nem érdemelné meg azt a bizalmat, melylyel ideküldték, ha nem követne el minden lehetőt, hogy ezt megakadályozza. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És bizom az ellenzék erejében, hogy meg fogja tudni akadályozni.

Ezen okokból egész röviden előterjesztem interpellációmat, a mely a következőképen hangzik *(olvassa)*:

1. A t. miniszter ur mikor szándékozik végre az állami alkalmazottak fizetésének rendezésére vonatkozólag több izben megigért javaslatot beterjeszteni?

2. Mi akadályozza ezen javaslat beterjesztését a jelenben?

3. Szándékozik-e a beterjesztendő javaslatot a most tárgyalás alatt lévő ujonczlétszám-felemelés és megajánlásáról szóló törvényjavaslatok megszakitásával sürgősen tárgyalás alá bocsájtani?

4. Mivel igazolhatja azt, hogy az 1902. évi költségvetésbe a pénzügyminiszterium átmeneti kiadásai között ezen czélra felvett és megszavazott 3 millió koronát nem forditotta ezen czélra? És

5. megigéri-e, hogy a beterjesztendő javaslatokkal egyidejüleg, vagy röviden azután a szolgálati pragmatikáról szóló javaslatot is be fogja terjeszteni a kormány?

Szükségesnek tartottam ezt az interpellációt azért, nehogy esetleg a katonai vitának hosszu tartama után az ódium esetleg az ellenzékre háruljon azért, hogy a tisztviselőknek sorsát szivünkön nem viselnők. *(Ellenmondás a jobboldalon.)*

Nagyon kérem a miniszter urat, hogy a mennyiben módjában áll, ezen nagyszámu tisztviselők megnyugtatása czéljából lenne kegyes ezen interpellációra azonnal válaszolni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az interpelláczió kiadatik a pénzügyminiszter urnak.

Következik Marjay Péter képviselő ur interpellációja a közigazgatás egyszerüsitése tárgyában a belügyminiszterhez.

Marjay Péter: A közigazgatás egyszerüsitéséről szóló törvény életbeléptetése óta több rendbeli kifogások emeltettek a törvény ellen a lapokban, részint komoly, részint tréfás megjegyzések kiséretében. A törvényt a gyakorlatból fogjuk majd megismerni, hogy miképen vált be, csakugyan az egyszerüsitése-e a közigazgatásnak, még pedig czélszerü egyszerüsitése, vagy nem. Én azonban máris a saját közvetlen tapasztalatom után egy olyan dologra, a közigazgatás olyan hibájára jöttem rá ezen törvény

életbeléptetése alkalmából, hogy szükségesnek tartom itt, a hol annak a helye van, ezt a dolgot tisztázni.

A közigazgatás egyszerüsitéséről szóló törvény elrendeli az egységes iktatást a községi jegyzői irodákban; és a hol egynél több jegyző van, ott a törvény végrehajtását magyarázó utasitás az iktatást a közigazgatási jegyző hatáskörébe utalja. Van azonban rá példa, hogy a jegyző, tulságos elfoglaltságára való hivatkozással, megtagadja az iktatókönyv vezetését. Abban igazuk lehet a jegyzőknek, hogy tulságos munkával vannak elhalmozva, mert a jegyzői munkakörnek legalább is háromnegyed része nem a község érdekét, hanem állami érdeket szolgál. Állami szolgák azok a községi jegyzők: az adóügy, a katonaügy, az anyakönyvvezetés — az utóbbi leginkább, mert legnagyobbrészt az anyakönyvezés a jegyző kezében van — az országos statisztika igen megszaporitja munkájukat, annyira, hogy hivatalos idejüknek és szolgálatuknak jóformán csak egynegyedrészét áldozzák annak a községnek, a mely fizeti őket. Már most, hogy sok dolguk van-e a jegyzőknek, én nem tudom; a miniszter ur lesz hivatva megmondani, igazuk van-e vagy nincs ennél az állitásnál, hogy az egyszerüsitésről szóló törvény megszaporitotta volna az ő munkájukat.

Nessi Pál: De mennyivel!

Marjay Péter: Azt mondják, hogy az iktatókönyv vezetése, a munkakiosztó-könyv vezetése, a leltár rendezése, a gyámügyeknél való eljárás igen-igen megszaporitotta az ő munkájukat, szóval azt mondja egyik jegyző, hogy ő az iktatókönyvet semmiképen nem vezeti, az aljegyző vagy az adóügyi jegyző azt mondja, hogy ő sem vezeti, kivánják tehát egy beadványban a képviselő-testülettől, hogy állitson be segédmunkaerőt 800 korona fizetéssel, a hol pedig nincsen két jegyző, ott a jegyzők a képviselőtestület előtt felhozták ezt a munkaszaporulatot és külön dijazást kérnek érte. Én már tudok példát is rá, hogy egyik község képviselőtestülete megszavazott a jegyzőnek 100 koronát.

T. képviselőház! Szerintem a községi, különben is agyongyötört, agyonterhelt üres pénztárakat tovább terhelni nem lehet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Szerintem a jegyző a fizetési többletet vagy pedig a segédmunkaerő beállitását a községtől nem követelheti. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A község annak nem oka, hogy az az uj törvény, a mely egyszerüsiteni akart, munkatöbbletet tolt a jegyzők irodájába, hanem, ha csakugyan van munkatöbblet és az dijazásra érdemes, akkor dijazzák azok, a kik okozói voltak a törvény életbeléptetése folytán a munkaszaporulatnak, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* dijaztassanak ezek a segédmunkaerők vagy pedig a jegyzők az állampénztárból.

Ez az eset, a melyet én közvetlen tapasztalásból tudok, nemcsak egymagában áll, hanem azt hiszem, hogy az országban ez igen sok helyen igy van. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Már most ennél az esetnél, a melyet felvetettem, a dolog tovább igy fejlődött. A képviselőtestület méltányolni akarván a munka értékét, de meg a közérdek czélszerü kiszolgálása érdekében nem zárkózott el mégsem ridegen azon a helyen a követeléstől, bizonyos összeget ajánlott fel, hanem azt keveslették, nem fogadták el. Akkor a főszolgabirónál jelentést tesz a jegyző és a főszolgabiró egy rendeletet ad ki, a melynek alapján feljogositja azt a jegyzőt, hogy állitson be a képviselőtestület akarata ellenére a községi pénztár terhére az iktatás teljesitésére egy uj munkaerőt.

Vertán Endre: Az autonomia nagyobb dicsőségére!

Marjay Péter: Ez az eset igen gyakori volt eddig is, most is napirenden van, de jogtalan.

Már most miért hozom én ezt a kérdést ide? Ha ez ellen a községek panaszt emelnek, vagy fegyelmi utra terelik a dolgot, nem lesz annak vége, nem győzi bevárni az ember az ilyen panasznak elintézését. Hogy pedig a főszolgabiráknak nincsen joguk segédmunkaerőt csak ideiglenesen is kirendelni, kétségtelenül meglátszik az erről rendelkező 1886: XXII. t.-cz. 67. §-ából, a hol az van mondva, hogy a nagyközségekben egyedül a képviselőtestület van jogositva arra, hogy munkaerőt állitson-e be vagy sem. Már most a községi autonomia megsértése az, ha egy főszolgabiró vagy bárki odatolja azt a segédmunkaerőt a községi pénztár terhére. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez ellen akarok én itt tiltakozni és provokálni akarom a legfőbb fórumot ebben a kérdésben, a miniszter ur nyilatkozatát, hadd tudják meg azok a főszolgabirák, a kik az ilyenekben szokták magukat gyakorolni és mutogatni a hatalmukat, mert méltóztassék azt figyelembe venni, hogy a leginkább egyszerü emberekből álló képviselőtestületek a főszolgabiró intézkedését megdönthetetlennek tartják és az ellen panaszszal élni nem mernek. Már pedig a községeket, hogy ugy mondjam, megpumpolni és azok autonomiáját sérteni, teljesen helytelen dolog.

Ezért a következő interpellácziót intézem a belügyminiszter urhoz *(olvassa)*:

»A közigazgatás egyszerüsitéséről szóló törvény rendelkezése szerint minden község házán egységes iktató-könyv vezetendő, a törvény végrehajtására vonatkozó utasitás, oly helyen, hol két jegyző van, az iktatást a közigazgatási jegyző hatáskörébe utalja; van rá példa, hogy egyik jegyző, túlságos hivatalos elfoglaltságára hivatkozva, ez ujabb, sok időt igénylő kötelesség teljesitését megtagadta, s midőn a kért segéd-munkaerőt a községi képviselőtestület megtagadta, a főszolgabiróhoz fordult, s attól nyert felhatalmazással a községi pénztár terhére egy iktatót alkalmazott, s azt a képviselőtestületnek be nem jelentette.

Minthogy az 1888 : XXII. t.-cz. 67. §-a szerint nagyközségekben uj munkaerő, vagy segédhivatalnok alkalmazása egyedül a képviselő-testület joga, ez esetben ez a jog meg van sértve, s nem lehetetlen, hogy ilyen eset több helyen is fordulhat elő, hogy az efféle jogsértéseknek eleje vétessék, tisztelettel kérdem a t. belügyminiszter urat:

1. Hajlandó-e az emlitett esetet megvizsgáltatni, az eljárást megsemmisiteni, esetleg megtorolni?

2. Hasonló visszaélések kikerülése czéljából, hajlandó-e egy felvilágositó rendelettel a közigazgatási hatóságokat, illetve szolgabirákat figyelmeztetni, hogy nagyközségekbe segédmunkaerőt hivatalból nem rendelhetnek? Végre

3. Nem tartja-e szükségesnek a községi jegyzőket figyelmeztetni, hogy a közigazgatás egyszerüsitésével bekövetkezett terheket ujabb dijazás és munkaerő kirendelése nélkül teljesiteni tartoznak.«

Kérem a belügyminiszter urat, legyen szives legalább ebben a tekintetben elvi kijelentést tenni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Az igen tisztelt képviselő ur egy konkrét eset alkalmából, a melynek megvizsgáltatását kéri, illetőleg a melynek kapcsán elvi kijelentést akar tőlem hallani, általában kiterjeszkedni méltóztatott a közigazgatási eljárás egyszerüsitéséről szóló törvény végrehajtására is és azt méltóztatott mondani, a mit egy másik képviselő ur nagyon helyeselni látszott, hogy általában ez az egyszerüsitési törvény munkaszaporulatot és munkatöbbletet ró a községi jegyzőkre. Igy ezt el nem fogadom és igy nem is áll a kérdés.

Az egyszerüsitési törvény az egész közigazgatásba rendszert, egységet, rendet, egyformaságot hozott be. Már most ott, a hol rend nem volt, a hol az iktatót rosszul vezették vagy egyáltalában nem vezették, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* ott természetesen munkaszaporulat állt elő. De méltóztassék megnézni és megkérdezni azokat a közigazgatási fórumokat a községtől fogva, fel az alispánig, a hol rendes volt az eljárás, ott mondhatja ugyan valaki, hogy nem okult még bele ebbe az uj eljárásba, vagy hogy ennek egyik vagy másik része talán szövevényes vagy talán másforma lehetne, hiszen mindenki egyéni nézetének jogosultságát nem vitatom; de hogy munkatöbbletet, munkaszaporulatot okoz, az egyáltalában nem áll.

Mikor én azt a rendeletet kibocsátottam, a mely a törvényen alapszik, az országnak igen sok hivatott és arra való szakértőjét hivtam meg, magam prezideáltam azokon a tanácskozásokon, a melyek igen sok időt vettek igénybe, mert alaposan és végigtárgyaltuk az összes kérdéseket; községi jegyzők is voltak ott és voltak a gyakorlati adminisztráczió férfiai közül az ország minden részéből igen előkelő emberek, a kik mind helyeselték ezt az operátumot.

A mit pedig mint észrevételt felhoztak, azt én a szabad diskussziónak eredményeképen fel is vettem a rendeletekbe. Most ezek életbe vannak léptetve. Négy hete fungál ez az uj eljárás. Négy hét után nem lehet itéletet mondani. Hiszen minden dolog, mikor megindul, először nehezebben indul és visszatetszést is szül, különösen sokaknál, a kik a régitől nem akarnak eltérni. Ez magától értetődik, hiszen az uj szekér is rosszabbul megy, mint a kijárt szekér és a töretlen uton is lassabban halad, mint a tört uton.

Az tehát semmit sem bizonyit, hogy vannak panaszok, ez minden uj intézménynél igy van. Majd ha nem bizonyulna be tökéletesnek egyes részeiben és ezt a gyakorlati élet elfogulatlan, nyugodt birálata fogja megmutatni: én leszek az első, a ki rendeleteimet módositani fogom. *(Tetszés és helyeslés.)* De ezt nem lehet most, négy héttel az életbeléptetés után tenni, hanem teszi az ember három-négy vagy hat hónap mulva, vagy esetleg egy esztendő mulva. *(Helyeslés.)* De én meg vagyok győződve, hogy ezek a rendeletek beválnak és ez az egyszerüsités is beválik a maga egészében; részleteiben pedig lehet majd rajta javitani. Hanem ott, a hol nem volt rend, a hol nem volt rendszeres eljárás, a hol nem teljesitették kötelességeiket a községi jegyzők: ott, természetes, hogy munkatöbblet van, mert most azt mind teljesiteni kell.

Vertán Endre: De azt nem kell fizetni!

Széll Kálmán miniszterelnök: A községi jegyzők itt-ott feljajdulnak illetéktelenül és az illetők részéről, a kik hivatva vannak a rendeleteknek érvényt szerezni, ki is tanittattak már sok helyütt. Most előállanak és azt hiszik, hogy ez igen alkalmas időpont arra, hogy az ő nagy túlterheltetésüket — a mi igaz — bebizonyitsák és azt mondják, hogy nem győzik a munkát. De nem az egyszerüsitési eljárás okozta ezen túlterheltséget, hanem annak a száz és száz törvénynek a végrehajtása, a melyek — én is, mint belügyminiszter nem egyszer mondtam e házban — valóságos tehervonó, igavonó géppé teszik a községi jegyzőt; ezek ruházzák reájuk azt a sok munkát. *(Ugy van! Igaz! a jobboldalon.)*

Ez az egyszerüsités nem fogja a munkát szaporitani, ellenkezőleg, a túlterhelésig menő munkahalmazba rendet hoz be és ha egyszer beletanulnak, ez jelentékenyen könnyiteni fogja az eljárást. *(Ugy van! Ugy van! jobbról.)* Áll tehát az, hogy a munkatöbbletet az egyszerüsitésről szóló törvény nem okozza, e törvénynek nem is ez volt a feladata; hanem ez a törvény Magyarországon a közigazgatást akarta egyszerüsiteni és egységesiteni, a mi nemzeti szempontból is nagy haladás. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Majd annak idején, ha a belügyi tárcza költségvetését fogjuk tárgyalni, bővebben be fogom bizonyitani, hogy ezen rendeletek, ha azokat helyesen kezelik, a megyei, a községi közigazgatásban, azután az árvaügyeknél, a járásokban

és községekben szóval, az egész adminisztráczión keresztül — hiszen tiz ilyen rendeletet bocsátottam ki, mindegyik egy-egy vastag kötet — egyszerüsiteni fogják az eljárást. De azért nem kell ám gondolni, hogy mert egy rendelet vastag, az sokasitja a dolgot. Abban minden blanketta benne van.

Vertán Endre: Nagy betükkel!

Széll Kálmán miniszterelnök: Az jó, ha nagy betükkel van, legalább az emberek könnyebben kiismerik magukat. *(Helyeslés.)* Mondom, minden blanketta benne van, minden iratnak — kezdve az iktatástól egészen a kiadásig — ott vannak a mintái. Ha azokat valaki szorgosan áttanulmányozza és beletekint, akkor sokkal világosabban fogja látni a dolgot, mint ma, a mikor vezérfonal nincs és akkor egységesen fognak eljárni Pozsonytól Orsováig, Máramarostól Somogy megye utolsó községéig, s általában mindenütt az országban egyszerübb, egyöntetübb és gyorsabb lesz az eljárás. *(Általános helyeslés.)*

Már most, hogy a jegyzők itt-ott nem okulnak be oly hamar, ezt én elhiszem; de ez az ő nagy túlterheltségüknek, a melyet én elismerek, a következése, nem pedig ennek a törvénynek; következése ez a harmincz esztendő óta hozott sok törvénynek, a melyeket mind in ultima analysi annak a szegény községi jegyzőnek vagy körjegyzőnek kell végrehajtani. Ezen van hivatva segiteni a községi reform. És én most már, miután az egyszerüsitési eljárással és egypár más adminisztráczionális reformmal, mint a pénzkezelésnek, a könyvvitelnek, a számvitelnek a reformjával megkezdtem a közigazgatási reformot, ezt folytatni szándékozom, még pedig, a mint a belügyi tárcza költségvetésének tárgyalásánál lesz szerencsém exponálni, a községek rendezésével. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalról: Mikor akarja tárgyaltatni a költségvetést? Még ebben az évben?)* Majd akkor, az adminisztráczió rendezésénél lesz idején a túlterheltség megszüntetéséről is gondoskodni: akkor lesz ideje megoldani mindezen kérdéseket. A háztartási kérdéseket sem veszem ki. Ezekre nézve is nem egyszer kijelentettem, hogy az állam bizonyos közvetett adóknak átutalása által kell, hogy enyhitse a községeknek a háztartási terheit, a mennyiben a községek állami feladatokat is teljesitenek. Mindezen dolgoknak a reformja a községi adminisztráczió rendezésénél lesz keresztülviendő. *(Helyeslés jobbról.)*

Nessi Pál: Mikor tárgyaljuk?

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát kérem, ez talán ehhez az interpellácziához még sem tartozik. Majd ha künn a folyosón megkérdez a képviselő ur, szivesen fogok konverzálni erről. *(Helyeslés jobbról. Felkiáltások a szélsőbaloldalról: Az ország is kiváncsi rá!)* Tartom magamat az interpellácziához. Azt kérdezi a t. képviselő ur, hogy helyeslem-e azt, a mi történt s a mit ő itt előadott? Határozottan és egyszerüen bátorkodom kijelenteni, hogy azt nem helyeslem, nem is tartom törvényesnek. *(Helyeslés és tetszés a szélsőbaloldalon.)* Igaza van a képviselő urnak abban, hogy annak a főszolgabirónak nincs joga ráparancsolni a községre a képviselőtestületnek a hozzájárulása, illetőleg elhatározása nélkül, hogy akármiféle munkaerőszaporitásról, segédjegyzőről gondoskodjék. *(Helyeslés és tetszés a szélsőbaloldalon.)* A község terhére kirendelni munkaerőt a főszolgabirónak nincsen joga. A főszolgabirónak joga van a községet arra birni, hogy a maga törvényes autonomiájának hatáskörében azt a munkát, a melyet a törvény elrendel, teljesitse, teljesitse a községi jegyzők által, vagy pedig gondoskodjék, ha azok nem birják, másképen. Hiszen a t. képviselő ur is mondta, hogy akartak is gondoskodni róla bizonyos mértékig. De hogy a községi képviselőtestületnek hire és tudta nélkül ezt ráoktrojálja valaki, ez nem helyes és nem törvényes eljárás, a melyet én, ha hozzám kerül, minden körülmények között kasszálni fogok. *(Helyeslés és tetszés a szélsőbaloldalon.)* Ezt az elvi kijelentést teszem. *(Helyeslés.)*

Az ügyet in concreto egyébiránt meg fogom vizsgáltatni és intézkedni fogok ily szellemben.

A mi azonban az általános rendelet kibocsátását illeti, ezt én ezen egyes eset alkalmából nem tartom szükségesnek. Különben elvi nyilatkozatot kért tőlem, mint legfőbb fórumtól, a képviselő ur. Helyesen tette. Ime, megmondtam; mindenki ahhoz tarthatja magát; és ha ilyen konkrét esetek hozzám kerülnek, igy fogok itélkezni. Általános rendelet kibocsátását ez okból nem tartom szükségesnek. *(Helyeslés.)*

Az egyszerüsitési eljárás felett való végleges itélethozatalra pedig ma még az idő nem érkezett el; azt tessék függőben tartani akkorra, a mikor a gyakorlati élet tapasztalata kitanit bennünket, jó-e ez vagy nem jó? Én azt tartom, hogy jó; de ha itt-ott mutatkozik valami igazitani való, — mert emberi mű mindig gyarló — én leszek az első, a ki azt igazitani és módositani fogom. *(Élénk helyeslés és tetszés jobbfelől.)*

Marjay Péter: T. képviselőház! Nagyon ritkán szoktam megelégedve lenni a miniszterelnök ur nyilatkozataival, de most meg vagyok elégedve. Nem akartam egyebet, mint hogy arról a helyről hallják a főszolgabirák az igazságot. Hogy munkaszaporulat van, ezt a jegyzők mondják, én egy szóval sem mondtam. Én azt mondtam, hogy ők mondják. Köszönettel tudomásul veszem a választ. *(Helyeslés.)*

Elnök: A képviselő ur is tudomásul vevén a választ, a ház tudomásul veszi.

A jövő ülés ideje és napirendje meg lévén állapitva, az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 5 perczkor.)

198. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 február 5-én, csütörtökön,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az 1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, b. Fejérváry Géza, gr. Széchenyi Gyula, Plósz Sándor, Láng Lajos, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdödik d. e. 10 óra 20 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rátkay László jegyző ur jegyzi.

Méltóztassék meghallgatni a tegnapi ülés jegyzőkönyvét.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a február hó 4-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha a jegyzőkönyv ellen észrevétel nincs, ugy azt hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Mosony vármegye közönségének feliratát, melylyel felterjeszti a mosonymegyei szigetközi községek kérvényét, a szigetközi ármentesitő társulat terhei alóli felmentés és a befizetett járulékok visszaadása iránt.

Kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Az elnökségnek egyéb előterjesztése nincsen.

Következik a napirend az 1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról (Irom. 199, 268), továbbá az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról és póttartalékosoknak a közös hadsereg és haditengerészet békelétszámának kiegészitése végett kivételesen leendő igénybevételéről (Irom. 200, 269) szóló törvényjavaslatok általános tárgyalásának folytatása. Méltóztassanak helyöket elfoglalni, megkezdjük a tárgyalást.

Szólásra fel van jegyezve?

Rátkay László jegyző: Trubinyi János *(Halljuk! Halljuk! a néppárton.)*

Trubinyi János: T. képviselőház! Kétszeresen nehéz feladat hozzászólni az előttünk fekvő törvényjavaslathoz, a mely a nemzet legszélesebb rétegeit oly mélyen érinti. *(Ugy van! a néppárton.)* Kétszeresen nehéz feladat hozzászólni és a nemzet panaszát itt előadni, mikor előre tudjuk, hogy ugy a kormánynál, mint a katonai végrehajtó hatalomnál a legridegebb elutasitásban részesülünk. Az ellenzéki képviselők ugy a házban, mint a delegácziókban kérték, követelték a kormánytól, hogy ne álljon elő uj terhekkel; de süket fülekre találtak.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Kérjék a többi hatalmasságokat!

Trubinyi János: A kormánynak nincs érzéke a nép szenvedései iránt. *(Ugy van! a néppárt padjain.)* Nem kérdi, honnan fedezi a nemzet azt az óriási terhet és költséget, a melyet folytonosan vállaira raknak; nem kérdezi, vajjon a a mai nehéz, válságos gazdasági viszonyok közt képes-e elviselni azt, hanem szép szavakkal, nemcsak keservesen szerzett filléreit, de legszebb, legerősebb fiait is elveszi.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy beszél-e akkor is, mikor a Péter-fillérekről van szó? *(Derültség jobbfelől.)*

Trubinyi János: Oda is adunk, de csak annyit, a mennyi telik.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Itt is ugy van, hogy csak annyit kérünk, a mennyi telik.

Trubinyi János: Mi is katonák vagyunk, kik kötelességeinket hiven teljesitjük. *(Ugy van! a néppárton.)* Ugy látszik, hogy az a vita, mely a czifra nyomoruságnak ebben a gyönyörü palotájában oly izzóvá vált, czélra vezetni nem fog; mert a parlament gyönge ahhoz, hogy

kényszeritse a kormányt arra, hogy meghallgassa a nép panaszát....

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Meghallgatja, ha indokolt! Kötelessége!

Trubinyi János: . . . és meghallgassa kérelmét, hogy czen elkeseredett vitának alapját képező törvényjavaslatot vonja le a napirendről. Ennek daczára mégis beleszólok a vitába. Beleszólok ugy is mint képviselő, ugy is mint lelkész.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Itt nincs lelkész, itt csak képviselők vannak!

Trubinyi János: Be fogom bizonyitani az igen t. miniszter urnak, hogy jogom van hozzászólni, mint lelkésznek is.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Tessék! Majd hozok én is egypár generálist! *(Derültség jobbfelől.)*

Trubinyi János: Letérek azonban a vitának politikai oldaláról, tisztán csak a közélet terére megyek át és onnan fogom összeszedni mindazon dolgokat, a melyek a nép legszegényebb osztályát, a parasztosztályt, a legközvetlenebbül érintik. Akkor, a mikor állami tisztviselőink sanyaru helyzetükből kifolyólag már-már az egész vonalon munkafelmondással fenyegetnek, akkor, mikor tanitóink valósággal éheznek, áll elő ujolag a hadügyi kormány, követelvén nagy vér- és pénzbeli adót. A t. miniszter ur pedig bevezető beszédében, a mikor a törvényjavaslatot elfogadásra ajánlotta, a ház hazafiságára hivatkozott.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy van!

Trubinyi János: Ha a t. túloldal hazafiságból fogja megszavazni ezt a törvényjavaslatot, nekünk kötelességünk hazafias felfogásunkból kifolyólag a törvényjavaslattal szemben a lehető legerősebb oppozicziót kifejteni, *(Helyeslés a baloldalon.)* mert előttünk az a szempont lebeg és az a hazafias czél, hogy azon iparkodjunk, hogy az adófizető polgároknak fizetőképességét fentartsuk és fokozzuk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mi haszna lesz az országnak abból, ha az állam létalapját képező osztály, a melynek én a parasztosztályt tartom, elpusztul, tönkre megy? Köztudomásu, hogy a haderőnek, vagyis a besorozottaknak nemcsak legnagyobb kontingensét szolgáltatja a parasztosztály, de szolgáltatja a legénységnek anyagát is. Ebből a szempontból a parasztosztály jelentékeny faktor a véderőben és azért jogos a kivánság, hogy a parasztosztály a katonaság részéről nagyobb méltánylásban részesüljön; jogos e követelés annál inkább, mert, sajnos, az egész vonalon látjuk, hogy miképen pusztul a parasztosztály; ma már nem lehet a parasztosztályon segiteni azokkal a szép szavakkal, a melyeket onnan túlról sokszor hallunk, hogy hát segitsünk a paraszton, emeljük ki nehéz helyzetéből, segitségére csak ugy lehetünk, ha e szép szavakat tettek követik. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

A levegő tele van óhajokkal, törekvésekkel, melyek a szocziális reformokat czélozzák és sürgetik. A legszükségszerübb szocziális reformot a parasztosztálynál kell keresztülvinni első sorban, mert, sajnos, ez az osztály már a véderővel szemben is nagy dekadencziában van. A t. miniszter ur legjobban fogja tudni, hogy a sorozásoknál a parasztosztály évről-évre gyengébb anyagot szolgáltat. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Ennek nagyon sok oka van, legnagyobb oka pedig az, hogy a parasztosztály tömegesen pusztul, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* elszegényedik, szegénységében silányan táplálkozik, pálinkaivásra adja magát, ugy, hogy a gyermekek is elcsenevészednek, és a mikor férfikorba jutnak, nem lehet őket a véderőnél használni. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* És mi lesz e tönkrement parasztból? Elzüllött existenczia, veszedelmes kozmopolita, legveszedelmesebb szocziáldemokrata. Ha a t. kormány ezeknek a számát akarja növelni, akkor méltóztassék több ily törvényjavaslattal előállani, és a parasztosztály romjain ugy fog ülhetni és keseregni, mint egykor Marius Karthagó romjain. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Figyeljük csak meg azt a statisztikát, a melyet a sorozó járások évenkint kitüntetnek, és látjuk, hogy sok vármegyéből az ujonczoknak majdnem 75 százaléka már Amerikában van.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hol?

Trubinyi János: Liptó vármegyében és több felső vármegye egyes járásaiban.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Tessék a plébánosoknak gondoskodniok arról, hogy ne menjenek ki.

Trubinyi János: Ha a t. miniszter ur görcsösen ragaszkodik e törvényjavaslathoz, nem marad más kötelességünk, mint azokat az embereket az éhenhalástól megmenteni, és őket elküldeni oda, a hol kenyeret szerezhetnek.

Azokban a járásokban, a hol a kontingenst nem fogja megütni a besorozottak száma, honnan fogja a t. miniszter ur a hiányzó kontingenst szedni? Nem ott-e, a hol megvan a kellő anyag?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A hol nincs, onnan venni nem lehet!

Trubinyi János: És ki fog szenvedni ezáltal? Nem-e a parasztosztály fogja adni a legnagyobb kontingenst? És ugyanazokat, a kik különben rendes körülmények között a sorozásból kiesnek és a birtoknál otthon maradhatnak, fogja elvinni. Honnan szedi ezt a kontingenst? Vajjon a városoknak blazirt és enervált fiatalságából? Vajjon a szegény munkásosztálynak kiaszott tömegéből? Vajjon azokból fogja-e rekrutálni ármádiáját, a mint méltóztatott egy közbeszólásban mondani, a kik bevándorolnak? Kik vándorolnak be? Egy-két idegen mágnás jön földet venni az országba, hogy annak zsirját másutt elköltse, és a lengyel zsidók jönnek be. Ezekből akarja-e az ármádiáját kiegésziteni?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ott, a hol lehet. Nem látok benne akadályt.

Trubinyi János: Gratulálni fogok az ilyen ármádiához!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Sok derék katona van zsidó!

Trubinyi János: Nem kételkedünk benne, de hogy az a lengyel zsidó jobb katona legyen, mint a mi fiunk, azt kétségbe vonom.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ezt nem is állitja senki.

Trubinyi János: A t. miniszter ur azt mondotta beszédében, hogy a nemzet még elbirja ezeket a terheket. Mi, a kik ezeken a padokon ülünk, de ott is, a túlsó oldalon azon igen t. képviselő urak, a kik a néppel szoros viszonyban élnek, kik a népet közelről megfigyelik, vele éreznek, együtt szenvednek s együtt nyögnek a nagy terhek alatt, bátran mondhatjuk, hogy a nép ezt tovább nem birja el. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Egy igen nevezetes jelenetnek voltam tanuja a minap, *(Halljuk! Halljuk!)* mikor t. képviselőtársam báró Kaas Ivor megválasztása alkalmával egy parasztember őt üdvözölte ezen szavakkal: *(Halljuk! Halljuk!)* »Méltóságos uram! Bennünket, tót nyelvü parasztokat itt a felső vidéken pánszlávoknak neveznek. Én itt az Isten szabad ege alatt ez ellen tiltakozom a nép nevében. *(Helyeslés a baloldalon.)* Nincs e hazának fia, a ki jobban szeretné hazáját, mint mi, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* kik a haza iránti szeretetből odaadjuk fiainkat és utolsó filléreinket is, és hogyha a haza veszélyben fog forogni, nemcsak utolsó gyermekünket adjuk, de reszkető karunkba fegyvert fogunk a haza védelmére. *(Tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Összetett kezekkel kérem méltóságodat, mondja meg a kormány embereinek, hogy mi ezen terheket többé elviselni nem vagyunk képesek. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Jőjjenek ide közibénk, nézzék, lássák, hogy pusztul a paraszt, hogy szegényedik el és kénytelen máshová menni«. Igen t. miniszter ur, méltóztassék a nép teherviselési képességét tekintetbe venni, méltóztassék letekinteni a szegény osztály közé; *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* tessék nézni az eladósodott barázdás birtokot, méltóztassék megtekinteni a szegény ember elcsigázott barmát, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* tessék odanézni, hogy a szegénységben és nyomoruságban mennyire csigázta el magát az a kérges kéz nehéz munkájával, és akkor nem hiszem, hogy lesz a kormánynak lelke, hogy továbbra is görcsösen ragaszkodjék e törvényjavaslathoz. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Kubik Béla: Ezek lelkiismeretlenek!

Trubinyi János: Nagyon sok okom van a törvényjavaslatot el nem fogadni; *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* azonban ismétlem, eltekintve politikai oldalától, csak azon körülményeket fogom virágcsokorba összefoglalni, melyek a véderő szempontjából a parasztosztályt mélyen és közelről érdeklik. Sokszor hallották ezt t. képviselőtársaim, ha én mégis ismétlem ezeket, teszem ezt azért, mert bis repetita placent és gutta cavat lapidem non vi sed saepe cadendo. Ha mi a szegény nép nyomorát ismételten ajánljuk a t. miniszter ur becses figyelmébe, fenmarad egy kis halvány remény, hogy kemény szivét mégis csak valahogyan meglágyitjuk *(Ugy van! a néppárton.)* és nagy tekintélyével gondoskodni fog arról, hogy a parasztosztályt egy kicsit méltányolják is a katonáéknál.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter Nagyon is méltányolják!

Trubinyi János: Majd kimutatom, hogyan!

Nem terjeszkedem ki ezuttal azon anomáliákra, a melyeket katonáéknál tapasztalunk, mellőzöm tehát említését annak a szekaturának, a melynek a bevonult legénység ki van téve.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Majd elmondom én a papságnál!

Trubinyi János: Azt majd én mondom el, t. miniszter ur, én illetékesebb vagyok e tekintetben, mint a miniszter ur!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Én pedig illetékesebb vagyok arra nézve, a mi a katonaságnál történik!

Trubinyi János: Azt én is nagyon jól tudom, hogy mi történik ott.

Nem akarom én a tisztikarnak hazafiságát kétségbe vonni, hiszen nyilatkozott erről b. Solymossy Ödön t. képviselőtársunk, és obligót is vállalt és ezt hajlandó vagyok hinni is, jóllehet ismerek egy őrnagyot, a ki valóságos furor teutonicusban szenved, valahányszor magyarul hall beszélni, pedig ez az ember magyarnak született.

Kubik Béla: Nem magában áll!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Uj felfedezés! *(Derültség jobbfelől.)*

Trubinyi János: Én csak arra akarom figyelmeztetni a tisztikart, irányitsa oda törekvését, hogy ne engedje, hogy az altisztek brutális módon bánjanak a legénységgel. Igen t. miniszter ur, szemtanuja voltam, a mikor egy kanászfiu káplár egy önkéntest, a ki tanult ember, a ki érzékenyebb, ide nem való szavakkal és káromkodásokkal illetett.

Az ellenzéknek a törvényjavaslattal szemben kardinális követelése a kétévi szolgálat. Erről én nem beszélek, sokkal hivatottabb egyének lesznek, akik erről beszélni kivánnak, én csak jelezni akarom, hogy ennek behozatala a parasztosztályra nézve nemzetgazdasági szempontból elengedhetetlen követelés. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Hiszen ezt nagyon könnyen el lehetne érni egy adminisztrativ intézkedéssel. A harmadik esztendőben méltóztassék őket februárban, vagy márczius elején szabadságolni és ha kell, hadgyakorlatokra behivni; ezek az emberek februártól, márcziustól kezdve őszig kenyeret tudnak szerezni, azt a

három, vagy négy hetet nagyon könnyen nélkülözhetik és igy egyelőre meg lesz oldva a kérdés. Ezáltal növeljük a parasztságban a hazafias érzületet, mert, méltóztassék elhinni, tisztán csak hazafias érzésének köszönhető az, hogy még egészen össze nem roskadt a nagy terhek alatt, *(Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* a parasztosztályban a hazafiságot csak ugy fogjuk fentartani, csak ugy fogjuk fokozhatni, ha megtartjuk azon rögnél, a melyet őseitől örökölt. *(Ugy van! a néppárton.)* Én láttam egy kivándorló családot, a mely keservesen zokogott, mikor átlépte volt hajlékának küszöbét, könnyével áztatta azt a helyet, a hol bölcsője ringott, csókolgatta azt a rögöt, a melyet magáénak vallott, a melyet örökre el kellett hagynia. Ha ezen törvényjavaslatból törvény lesz, meg vagyok győződve, hogy nagyon sok paraszt erre a szomoru sorsra fog jutni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Attól ne tartson!

Trubinyi János: A miniszter ur mondhatja ezt, mert nem ismeri azt az alsóbb osztályt, mert mindig csak a felsőbb köröket nézi, az alsóbb osztályt sohasem.

Szólani kivánok arról, a mit az igen t. miniszter ur közbeszólólag mondott, hogy nagyon is méltányolják a parasztosztályt, szólani kivánok a véderő-törvény 38. § ának intézkedéséről, a mely a póttartalékba való áthelyezésről szól. Hogy ez az eljárás rendkivül egyoldalu, erről nemcsak azok fognak tanuságot tenni, a kik fegyver alatt voltak, hanem azok is, a kik ezzel közelről foglalkoztak és ezt közelről megfigyelték. Nem elég itt kimutatni, hogy a szülők keresetképtelenek, nem elég kimutatni, hogy a parasztbirtok végleg eladósodott, hogy az tiszta hasznot egy fillért sem hoz, itt ki kell mutatni azt, hogy a paraszt annyira munkaképtelen, hogy nem mehet ki a szobájából, meg nem nézheti az udvarát, darabka földjét.

Itt előttem van egy eset. *(Halljuk! Halljuk!)* A véderő-törvény 34. §-a és az annak végrehajtásáról szóló rendelet 1. részének 55. §-a arról szól, hogy egy özvegy anya egyetlen veje, vagy ami egy és ugyanaz, a keresetképtelen apósnak egyetlen veje ezen §. értelmében áthelyezendő a póttartalékba. Egy ilyen tényleges szolgálatban levő egyetlen veje — egy keresetképtelen ipának — folyamodik, hogy helyezzék át a póttartalékba. A közigazgatási hatóság, a szolgabirói hivatal, ekként intézkedett ezen ügyben *(olvassa)*: »1902. évi november 20 án Pozsonyban tartott utóállitás alkalmával orvosilag megvizsgált és mindenkorra munka- és keresetképtelennek talált egyénnek egyedüli támasza, ennélfogva a felszólalási kérelemnek, mint alaposnak, hely adatik.« És ezt áttette a katonasághoz azon értelemben, hogy ezen kérelemnek ott is hely adassék.

Ezek most visszairnak, és ezt a szakaszt egészen mellőzik, hanem ugyanezen törvény végrehajtási rendelete I. részének 138. §-át alkalmazzák, a mely arról szól, hogy időelőtti nősülési engedély még senkit sem jogosit fel arra, hogy a póttartalékba helyeztessék át. Pedig itt nem arról volt szó, hanem egy keresetképtelen após vejének az áthelyeztetéséről.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hát lehet tévedés!

Trubinyi János: Hát kérem, ha ez tévedés is, ezek a tévedések napirenden vannak és azokkal a szegény népet folytonosan ok nélkül költségbe verik.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ilyen esetről beszélni csak ellenzéki fogás, semmi egyéb. *(Mozgás a baloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Trubinyi János: A t. miniszter ur azt mondja, hogy ez ellenzéki fogás. Minthogy az ügy most a t. miniszter ur előtt fekszik, remélem, hogy annak megoldását méltányosan fogja eszközölni. *(Folytonos zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Tessék nekem ideadni az ilyen ügyeket és nem kigyót-békát kiáltani a kormányra egy ilyen esetből kifolyólag! Ez nevetséges! *(Nagy zaj a néppárton)*

Beöthy Ákos: A törvényt meg kell tartani; ez nem nevetséges, t. miniszter ur! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Helyeslés a néppárton.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Adják ide nekem! *(Folytontartó zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tessék a minisztert rendreutasitani! Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Ne méltóztassék a szónokot közbeszólásokkal zavarni! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A miniszter zavarja!)*

Trubinyi János: A törvény megsértésének idehozatala, igen t. miniszter ur, sohasem volt ellenzéki fogás! *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Az ellenzék kérheti a törvény betartását a miniszter urral szemben is. *(Igaz! Ugy van! a neppárton.)*

Mert nincsen, igen t. miniszter ur, a véderő-törvényben egy szakasz arra nézve, hogy az ilyen parasztbirtoknál egy fix jövedelem mutattassék ki . . .

Gromon Dezső honvédelemügyi államtitkár: Megvan!

Trubinyi János: Nincsen meg, igen tisztelt államtitkár ur, hanem van sok félreértés, sok irka-firka. A falusi jegyző, vagy a szolgabiró megállapit egy bizonyos összeget, és akkor a katonáéknál azt mondják, hogy ez nem felel meg annak a követelésnek, melyről majd itt később szólok.

Egy másik anomáliával is találkozunk e téren. Annak, a ki a póttartalékba való áthelyeztetését kérelmezi, a törvény követelése szerint ki kell tüntetni, hogy oly jövedelme van, a mely egy öttagu család fentartását biz-

tositja. Hozzá van téve az, hogy ennek azonban a négyszeresét nem szabad felülmulnia. Tehát itt a törvény biztositja oly parasztfiunak a póttartalékba való áthelyezését is, a kinek tiszta birtokjövedelme 20 tagból álló család fentartására elegendő. S mit látunk a gyakorlatban? A gyakorlatban ma alig lehet beszélni a parasztbirtok jövedelméről. Ki tudna olyan kisgazdát mutatni, a ki tiszta jövedelmet tud felmutatni saját birtokán? És mégis az ilyen kérvények elbirálásánál is, hogy vajjon hely adassék-e a kérésnek vagy sem, minduntalan ez az irányadó. Nem elég, t. ház, a parasztnak egyetlen fiát szabadságoltatni; szükséges, hogy minden parasztbirtoknál egy fiu otthon maradjon. Hányszor történik, hogy egy paraszt gyermekei intellektuális pályára lépnek; egy megmarad otthon; ez most hiába kivánja, hogy póttartalékba helyeztessék. A családi értesitő azt mutatja, hogy rajta kivül is van egy fiu, de hogy ez intellektuális pályára lépve, tökéletesen elvész a parasztbirtok számára, azt nem veszik tekintetbe. Vagy lehet három-négy fia is otthon, de három már családot alapitott és a saját birtokán gazdálkodik; ezek is az atya birtokára nézve tökéletesen elvesztek. Hiába kérelmezi az illető, hogy fiát hazabocsássák; négy fia van a családi értesitő szerint, hát nem eresztik. Ez a törvénynek a sötét pontja, a melyet legalább is fel kellene világositani.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Meg van világositva!

Trubinyi János: Még sem tartják meg, ha százszor is meg van világositva.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy nem tartják, a hogy önök kivánják, hanem ugy, a mint elő van irva.

Trubinyi János: Ezzel áttérek a véderőtörvényeknek egy másik rendelkezésére, a mely ugy a parasztgazdára, mint az iparososztályra nemcsak hátránynyal, hanem nagy károkkal is jár. Ez az u. n. őszi fegyvergyakorlat, ez a méregdrága vakháboru. Hogy szükséges-e ez a fegyvergyakorlat négy-öt heti időtartamra, arról, azt hiszem, felesleges vitatkozni, és hogy milyen pénzébe kerül ennek az elszegényedett államnak, azt a miniszter ur legjobban tudja, mert hiszen a kezén keresztülmegy, de mi még jobban tudjuk, mert mi érezzük. Hogy mennyi cselédet, hogy mennyi iparossegédet von ez el a tisztességes keresettől, arról is sokat beszélhetnénk. Nagyon természetes, hogy ezek a fegyvergyakorlatok az őszi munka idejében tartatván, az illető, ki őket alkalmazza, nem várhat rájuk négy-öt hétig, hanem más munkaerő után kell néznie, ezek pedig hazajövet kódoroghatnak négy-öt napig, mire kenyérkeresetre találnak. Hogy két hét alatt ezek a rezervisták elsajátithatják azt, a mit három esztendő alatt tanulnak, azt minden rezervista nagyon jól tudja. És mégis, a helyett, hogy a tényleges szolgálatban lévő paraszt fiut az aratási és cséplési időre hazabocsátanák, még az otthon lévőket is, a kikre elengedhetetlen szükség van, bevonják a fegyvergyakorlatra. Pedig egy magasrangu katonatiszt azt mondta nekem, hogy sokkal nagyobb hasznát látná az állam, ha ezek otthon volnának a gazdaságnál, mint a kaszárnyában.

T. képviselőház! Mikor leszünk szerencsések láthatni azt az intézkedést, hogy a sorozások után a be nem vált legénységnek bizonyitványt adnak, a mely bélyeg és dij nélkül állitandó ki, hogy ez mindenkor és mindenütt be tudja bizonyitani, hogy kötelezettségének már eleget tett? *(Helyeslés a baloldalon.)* A legénységgel szemben tanusitott sok szekaturának lehetne elejét venni ezáltal. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* Azonkivül, t. képviselőház, én magam láttam, de többen is látták már azt, hogy mikor a legénység a háromévi szolgálati idő eltelte után hazavonul, mennyi szegény ember távozik onnét majdnem félmeztelenül! Hát nem lehetne humanizmusból is annak az elbocsátott szegény katonának a sok kopott ruhából a legszükségesebb ruhadarabokat odaadni, a helyett, hogy azokat potom áron eladják valami handlénak? *(Helyeslés a baloldalon.)*

T. képviselőház és igen t. miniszter ur! Egy különös körülményre bátorkodom most a t. miniszter ur becses figyelmét felhivni. *(Halljuk! Halljuk!)* Nagyon jól tudjuk mi, kik odakint élünk, hogy a mikor az idős rezervisták bevonatnak, nagyon sokan közülük, a kik tisztán csak napi keresményükből élnek, nemcsak feleséget, de 4—5 tagból álló családot is hagynak otthon, a legnagyobb nyomornak kitéve. Abban a véleményben vagyok, hogy legalább ily rendkivüli esetekben az államnak segitségére kellene menni az ilyen szegényen maradt családoknak, mert addig, a mig az apa fegyver alatt szolgál, az az anya nem képes annak a 4—5 gyereknek kenyeret nyujtani, és ez a szegény anya még e szavakkal sem vigasztalhatja gyermekeit: »Csitt gyermekek! Apátok majd négy-öt hét mulva hazajön, akkor majd kaptok kenyeret. *(Mozgás a baloldalon.)* A nagyhatalmi állásért nektek is kell valamit szenvednetek, négy-öt hétig koplalnotok!« *(Mozgás.)* Nem méltó egy czivilizált államhoz, hogy addig, mig az apa szolgálatot teljesit, a gyermekek otthon éhezzenek vagy koldulásból szerezzék be mindennapi kenyerüket. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Nézzük már most, t. képviselőház, hogy áll a kisgazda a katonaság számára szállitott termények tekintetében? *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Azt látjuk, hogy itt-ott egy-egy lovat direkt termelőktől vesznek, de e tekintetben is a nagybirtokos sokkal nagyobb előnyben van, mint a kisgazda. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* Sok esetet tudok én, igen t. miniszter ur, a hol a hatóság felszólitotta a kisgazdákat, hogy egy bizonyos vásárra hajtsák fel lóállományukat, de a sorozó-bizottság nem is tartotta

méltónak megtekinteni ezt a lóállományt; de azért másod- vagy harmadnapra már egy igen nagy csoportot szállitottak a katonaság számára; természetes, mert lókupeczek istállójába kellett először bevezetni. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)*

Lengyel Zoltán: Ez igaz!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Alaptalan! Megvizsgáltattuk százszor!

Trubinyi János: Igy vagyunk a többi szállitmányokkal is. A parasztember gabonája addig nagyon csekély minőségü katonáéknál, mig az a saját birtokában van. De ha már összevásárolták a nagykereskedők, és azok szélmalmán keresztülment, akkor már 30%-kal jobb minőségü. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* E tekintetben sokkal jobb helyzetben vannak az osztrák parasztgazdák, mint a mieink. Ott a katonaság számára szükséges anyagok nagy részét direkt a termelőktől szállitják.

De sokkal rosszabbul áll a parasztság a katonákkal szemben a hadgyakorlatok alkalmával elkövetett károk tekintetében. Nagyon nagy hálára kötelezné az igen t. miniszter ur a parasztosztályt, ha a kártalanitási küldöttségeknek szigoruan meghagyná, hogy a kárvallottakkal illően bánjanak, *(Ugy van! balfelől.)* hogy a kárvallottakat hallgassák ki, hogy a károkat objektive vegyék fel, hogy a kárt egészben téritsék meg, nehogy a kártalanitás alamizsnaszámba menjen, vagy az illető egyátalán ne kártalanittassék.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez is katonai dolog?

Trubinyi János: Hát micsoda? Kik tették a kárt?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Igen, de a kár megbecsülése polgári utra tartozik. Nem tudja? Akkor ne tessék lármázni. *(Zaj.)*

Trubinyi János: Kik csinálják a kárt?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az más! De ki becsüli meg? Arról van itt szó!

Trubinyi János: Én magam láttam katonai küldöttséget a károk megvizsgálásánál.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Polgári utra tartozik az!

Trubinyi János: A polgári hatóságnak a szava ott egyáltalán nem vétetik semmibe! *(B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter tagadólag int.)* Én saját tapasztalatomból beszélek. A miniszter ur nem tudhatja, soha sem volt künn.

A legrosszabbul azok a községek vannak, a hol a lőgyakorlatok tartatnak azzal az u. n. éles tölténynyel. Öt-hat-hét napig nem tudnak kijönni az emberek a mezőre; nem tudnak dolgozni, nem tudnak vetni; és ha azután hosszas esőzés áll be, akkor a parasztgazdának a jövő évi termése odavész.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ne tessék túlozni!

Trubinyi János: Ha ez túlzás volna, akkor nem hoznám itt elő, t. miniszter ur! Én épen ugy adom elő, a mint az künn történik. Itt is akarnak kártalanitani; s akkor előállanak az 5. §. 4. pontjával, meg a 13. szakaszszal; csakhogy ezekben kárról, mint ilyenről egyátalán nincs szó. De lehetne itt is a kártalanitást keresztülvinni egy kis jóakarattal, még pedig a ki nem használt emberi és állati erő mérlegelésével. Nagyon sok anomáliát lehetne megszüntetni; csak tessék elrendelni, hogy ezek a gyakorlatok ne tartassanak épen május 10-étől julius 10-ig, vagyis a vetési és cséplési időben, azonkivül ne mindig ugyanazon a helyen, hanem máshol.

Erre való tekintettel határozati javaslatot nyujtok be a házhoz.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Változatosság kedvéért!

Trubinyi János: Mivel ez nem politikai, hanem tisztán csak adminisztrativ jellegü, azt hiszem, a t. képviselőház hozzá fog járulni. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa):*

»Határozati javaslat. Utasittatik a kormány arra, hogy a parasztgazdák tényleges szolgálatban levő fiait az aratási és cséplési időben hat hétre szabadságolja;

hogy a póttartalékosok, a kik a föld- és szőlőmüvelésnél alkalmazva vannak, ne hivassanak be fegyvergyakorlatra a cséplési, illetőleg a legsürgősebb őszi munka idején;

hogy a hadgyakorlatok alkalmával okozott kárt a kárvallottaknak egészben téritsék meg, akkor is, hogy ha a már vetés alá előkészitett földet összetaposták;

hogy az előfogatok kérdését már egyszer kellően rendezzék.« *(Helyeslés balfelől.)*

Ezek után, t. képviselőház, azt hiszem, bátran állithatom, hogy ezen törvényjavaslat népünknek nem csak társadalmi, de családi életét is nagyon mélyen érinti, és ha már a nagyhatalmi állás kedvéért odaadjuk népünk legerősebb fiait, kötelességünk itt ezen a helyen őrködni népünk létérdekei felett. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem csak a nagyhatalmi állásért, hanem az állam biztonságáért is!

Trubinyi János: A törvényjavaslat elfogadását a nagyhatalmi állásnak szempontjával indokolják.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Is! És saját biztonságunk szempontjával!

Trubinyi János: T. képviselőház! Nagyon természetesnek fogják találni, hogy, mint lelkész, egypár körülményre felhivom a t. képviselőháznak és az igen tisztelt miniszter urnak a figyelmét. Felhivom a t. miniszter ur figyelmét azokra a körülményekre, a melyek a katonaságnak ideális, vallási érzületét sértik és veszélyeztetik. Figyelmeztetni bátorkodom az igen t. miniszter urat arra, hogy a katonaságnál ke-

vés a lelkészek száma. A katonai lelkészi állomások ugy vannak elhelyezve, hogy tisztán csak a Corpscommandók és az egyes erősebb garnizonok székhelyein vannak ma lelkészek. Ezek az irásbeli munka által agyonterheltetvén, tulajdonképeni lelkészi hivatásuknak nem tehetnek eleget. Én, a ki lelkészkedéssel foglalkozom, a ki a katonai lelkészekkel folytonos érintkezésben vagyok, ezt jobban tudom elbirálni, mint az igen t. miniszter ur, a ki csak fegyverekkel dolgozik. Azután a katonai lelkészek áthelyezésénél ugyanazt a sablont követi, mint a tisztek áthelyezésénél. Nincsen tekintettel a garnizon nyelvére, pedig a katonai lelkészi működés nem egy a vezénylettel. Ha Galicziában megüresedik egy lelkészi állomás, és egy magyar lelkész van soron, a ki azonban sem lengyelül, sem ruthénul egy szót sem tud, akkor azt küldik oda.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez a tábori püspök dolga!

Trubinyi János: Mi nem beszélhetünk a tábori püspökkel, nekünk itt a terrenumunk, itt lehet és kell azt felhoznunk. Ismétlem tehát, a hivők kapnak papot, a pap hiveket, kik egymást nem értik, és igy kész a bábeli nyelvzavar. Hogy működjék az a lelkész? Én elismerem, — nem vonom kétségbe, — a vezető körök jóakaratát, sőt elismerem, hogy itt-ott találkozunk határozott javitásokkal. Igy pl. látjuk, hogy az ellenőrző szemlék vasár- és ünnepnapokon már nem tartatnak meg. De ha ezért elismeréssel adózom, akkor méltóztassanak megengedni, hogy joggal követelhessem, hogy más tekintetben is történjék előhaladás. Én tehát összegezve a katonai lelkészeket illető kivánságaimat, követelem a lelkészek számának felemelését, mert ha már az ujonczok létszámát felemelik, ugy nagyon természetes, hogy fel kell emelni a lelkészi hivatalok számát is. S követelem másodsorban, hogy legyenek tekintettel az áthelyezéseknél a garnizonok nyelvére.

T. ház! Arról kivánok még szólani, hogy a vasár- és ünnepnapok a katonaságnál is megtartassanak, illetőleg, hogy jobb mód nyujtassék, mint jelenleg, arra, hogy vasár- és ünnepnapokon a legénység részt vegyen az istentiszteleten.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mindig részt vehet!

Trubinyi János: Elismerem, de épen azt kivánom, hogy erre neki még jobb mód nyujtassék. És kérem, méltóztassék kiküszöbölni azt az anomáliát, hogy más vallásuak is vezényeltessenek ki az istentiszteletre. Mit keresnek nem keresztények a keresztények istentiszteletén? Avagy nem anomália, hogy a gyakorlóiskolában tartanak istentiszteletet, ott, a hol sokszor a legdurvább, leggorombább káromlások fordulnak elő? Nem anomália, a mikor nem keresztény ifju vezeti katholikus istentiszteletre a keresztény ifjakat?

Kristóffy József: Tisztelem érte!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hol történt?

Trubinyi János: Van rá száz példa, csak méltóztassék megnézni a katonaságot! Hát honnan szedem én ezeket?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A levegőből kovácsolnak vádakat!

Trubinyi János: A t. miniszter ur egyszer erre vonatkozólag azt mondotta, hogy a katonaságnak nem hivatása barátokat nevelni. Ebben tökéletesen igaza van, csakhogy megfeledkezik arról, hogy barátnevelés és azon intézkedés között, hogy a katonaságnál a vallásos érzület kellőkép gondoztassék, nagy különbség van ám. Ha a t. miniszter ur minden gondoskodását odairányitja, hogy a katonaság hű legyen királyához, ő Felségéhez, akkor tessék oda is irányitani figyelmét, hogy hű legyen az a katonaság Istenéhez, vallásához is. *(Éljenzés a baloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az a lelkészek dolga!

Trubinyi János: Adjanak teret, majd megteszszük. Általános panasz, hogy a katonaságnál nagy az öngyilkosságok száma. Kutatjuk az okát. Nagyban hozzájárul ehhez az a brutális bánásmód, sőt az öngyilkosok számát a büntetéstől való félelem is növeli, a mint azt kimutatta Rakovszky István t. képviselőtársam, ki ráutalt, hogy az az embertelen kinzás, a kikötés most is divik a katonaságnál. Szégyenletes állapot, hogy mikor az egész czivilizált világon nincsen fentartva, nálunk még mindig divik. *(Zaj.)* Ugy látszik, a nevető képviselő urak még nem látták a büntetés ezen nemét, a mely valósággal hasonlit azon torturához, *(Nagy zaj. Elnök csenget.)* a melylyel a katonát a brünni kazamatákban büntették.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Maguk sohase végezték? *(Derültség.)* Maguk kezdték!

Trubinyi János: Mi kezdtük? Ha mi rosszul kezdtük, akkor nem szép dolog, hogy önök még rosszabbul folytatják. Én azonban másban látom az okot, nem ebben.

Gabányi Miklós: Nini, katona meg pap, hogy mókáznak együtt. *(Derültség.)*

Trubinyi János: Én másban látom ennek az okát; mélyebben fekszik az, abban, hogy a katonaságnál a vallásos érzelem nincsen kellően gondozva, mely a szenvedések között megnyugvást, mely a sötét pillanatokban ellenálló erőt nyujtana a kétségbeesőknek. *(Halljuk! Halljuk!)* A mikor az elszegényedés általános, a mikor mindenki deficzittel küzd, a mikor közeledünk az általános bukáshoz, a mikor az állam polgáraival szemben obligóját már-már nem képes beváltani, a mikor abból az ezer milliós budgetből a nép kulturájára csak u. n. morzsák jutnak, a mikor népünk kulturális czéljaira alig birunk egypár milliócskát forditani, akkor nem vagyok abban a helyzetben, hogy a katonaság

luxusát és parádéját még növeljem. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Dedovics György jegyző: Gr. Andrássy Gyula!

Gr. Andrássy Gyula: *(Halljuk! Halljuk!)* T. képviselőház! A szőnyegen lévő törvényjavaslatot különböző álláspontokból, különböző érvekkel támadták meg. Vannak, a kik abból indultak ki, hogy ennek a monarchiának nincsen szüksége a jelenlegi haderőre sem, nincsen szüksége nagyhatalmi állásra. Ezt az álláspontot a legterjedelmesebben, igen szellemesen, sok tanulmánynyal, idézettel ellátva Beőthy Ákos t. barátom fejtette ki. *(Élénk éljenzés és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Éljen Beőthy!)* Ő abból indul ki, s azt mondja, hogy a nagyhatalmi állásnak tulajdonképen értelme nincs, ez egy megfoghatatlan, nem definiálható dolog. Azt kérdezi, hogy milyen létszám kell ahhoz, hogy a nagyhatalmi állás biztosittassék? Hát ebben igaza van. Pontosan, állandó számokkal nem lehet megállapitani azt, hogy mennyi erő kell ahhoz, hogy egy hatalom nagyhatalom legyen. De kérdezem t. barátomtól, mondja meg nekem, mennyi agyvelő kell ahhoz, hogy valaki okos ember legyen? *(Élénk tetszés. Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Tudja-e ezt abszolut mennyiségben kifejezni? Ugy-e nem?

Barta Ödön: Csak szerencse kell hozzá!

Gr. Andrássy Gyula: És abból, mert definiálni nekem nem tudja, hogy mennyi agyvelő kell ahhoz, hogy valaki okos legyen, ugy-e bár, még sem fogja azt a következtetést levonni, hogy tehát nem is érdemes törekedni arra, hogy az ember okos legyen. *(Élénk tetszés jobbfelől.)*

Beőthy t. barátom, ámbár szerinte definiálni a nagyhatalom fogalmát nem lehet, mindjárt reá mégis szolgál egy definiczióval, hanem olyannal, a mely igaz, hogy neki ad igazat, mert annak csakugyan nincs beltartalma a mai viszonyok között. Azt mondja, hogy a nagyhatalmi állás nálunk nem más, mint dinasztikus politika, dinasztikus politika kifelé, szembeállitva a nemzet érdekeire alapitott politikával.

Hát ez egy történelmi anachronizmus. Lehetett erről beszélni, volt is alapja ennek a dinasztikus politikának addig, mig a dinasztia olyan országokban is uralkodott és mig olyan hatalmi állása is volt, a melynek megvédésében többi tartományai érdekkel nem birtak. De most ez megszünt. A t. barátom példái mind abból a korból vannak véve, a mikor tényleg volt egy különvált dinasztikus érdek. Mi volt a lényege ennek a dinasztikus érdeknek? Lényege két főpontja volt: a Németországban és másodszor az Olaszországban fentartandó hegemonia. Ezzel szakitott külügyi politikánk teljesen. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mert muszáj volt!)* Megengedem. És a fejedelem a világtörténelemben ritka példáját adta annak, hogy népeinek jólétét és valódi érdekét . . .

Lengyel Zoltán: És nemzeti érdekeit!

Gr. Andrássy Gyula: . . . és nemzeti érdekeit, igenis, magasabbra helyezi minden dinasztikus hiuságnál, *(Élénk helyeslés és tetszés. Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* mikor megbizható, hű barátja lett azoknak a fejedelmeknek, a kik megfosztották ezen tartományoktól. *(Élénk helyeslés. Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Hát ha ez igy áll, kérdem: szabad-e, méltányos-e, igazságos-e itt dinasztikus politikáról beszélni és nem kell-e ezt erélyesen visszautasitanunk? *(Élénk helyeslés és tetszés. Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

De hát, kérem, ha a nagyhatalomnak nem ez a lényege, hát mi az? Csakugyan nem lehet ezt megközelitőleg sem definiálni? Nézetem szerint lehet. Nagyhatalom az az állam, a mely olyan erővel rendelkezik, hogy a határain kivül történő politikai eseményekre döntő befolyást bir gyakorolni, még pedig gyakorolni bir azért, mert egy offenzivára is képes hadserege van. *(Ugy van! Ugy van! Élénk helyeslés jobbfelől.)* Nagyhatalom az, a melynek szövetségét Európa legnagyobb hatalmai keresik, és ha érdekük megengedi, minden más szövetség fölé helyezik. Egyszóval, nagyhatalom az európai államok egyik leghatalmasabb állama.

Hogy mekkora létszám kell ehhez, mekkora haderő, azt megállapitani nem lehet, ez változik, *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* és sajnos, eddig évről-évre fokozódott. De azért csodálom Beőthy Akos t. barátom okoskodását, a mikor azt mondja, hogy 1868-ban ennek a monarchiának el kellett készülnie Poroszország és Olaszország esetleges támadása ellen; ma Németország és Olaszország szövetségesei a monarchiának; akkor szövetségese nem volt, ma tulajdonképen igazi ellensége nincs, és ennek következtében ma kevesebb haderőre van szüksége, mint volt akkoriban,

Bocsánatot kérek, elfelejtett t. barátom két nagy tényezőt. Az 1870-iki háborut, a melynek következtében a franczia revanche-eszme a német és franczia haderő oly fokozását okozta, hogy a mai létszámok egész Európában messze túlmennek azon a létszámon, a mely 1868-ban szükséges volt. A másik tényező pedig, a melyet elfelejtett, az, hogy Oroszország, a mely 1870-ig kipihentette, mint mondták, a krimi háborut, azóta megint belépett az aktiv szereplők sorába, és ma aktiv külügyi politikát, keleti politikát visz. A mai állapotot hasonlitani az 1868-ikihoz csakugyan nem lehet, az akkori viszonyokból a maiakra himet varrni csakugyan nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)*

De azt mondja t. barátom ezzel kapcsolatosan, hogy azt a hagyományos szerencséjét a monarchiának, a mely abból állott, hogy régi ellenségeink szövetségeseinkké lettek, nem tudtuk kihasználni arra, hogy a létszámot apaszszuk.

Először, megint kérdezem, méltányos-e, igazságos-e azt mondani, hogy ez csupán hagyományos szerencse, hogy csupán hagyományos szerencse dolga, hogy szövetségeseinkké lettek azok, a kik azelőtt ellenségeink voltak? Nincs-e ebben érdem? És kérdezem, nem gondolja-e ő, hogy ennek a hagyományos szerencsének az előfeltétele épen a mi erőnk volt; *(Tetszés jobbfelől.)* hogy abban a perczben, a mikor ez az erő megszünnék, a hagyományos szerencse is otthagyna bennünket? *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* Mert a szövetségnek mi az előfeltétele? Az erő. Gyengével ki szövetkezik? Senki. *(Igaz! Ugy van! Élénk tetszés a jobb- és a baloldalon.)*

És ne mondják, hogy a német szövetség kedvéért kell áldozatokat elfogadnunk. Ez nem áll. Minden szövetségért kell áldozatokat hozni. Ha ma otthagy a német azért, mert azt mondja: az érdekazonosság megszünt, találhatunk akárhány más szövetségest; de ha azt mondja, hogy otthagy minket azért, mert gyengék vagyunk, kérdezem, ki fog odaállni mellénk, ki fog velünk szövetkezni? *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Senkisem. Ez csak természetes.

Beőthy Ákos t. barátom és Komjáthy t. képviselőtársam is kérdezték, hogy álljon fel valaki, és mondja meg, mit használt eddig a nagyhatalmi állás és a nagy katonaság? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon; felkiáltások: Tönkre tette az országot!)* Bátor leszek erre felelni. *(Halljuk! Halljuk!)* Használt abban, hogy a békét fenn tudtuk tartani, hogy azalatt művelődhettünk, dolgozhattunk, bizonyos mértékig gazdagodhattunk. *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)* Használt abban, hogy ámbár határaink mellett nagy háboru dúlt, mi a nélkül, hogy beavatkoztunk volna e háborúba, érdekeinket megóvhattuk. *(Helyeslés jobbfelől.)* Használt abban is, hogy szövetségeseket szerzett nekünk.

De az a további kérdés merül fel: vajjon, ha eddig szolgálatot tett is a nagyhatalmi állás, van-e arra szükség a jövőben? Beőthy Ákos t. barátom azt mondja, hogy a keleti kérdés egy mumus, mikor akarják, előrántják azok a ravasz osztrák diplomaták, ha nem akarják, el is tüntetik, el is tünik végkép, nincs semmi nyoma.

Hát, hogy áll ez a kérdés? Igazán mumus-e a keleti kérdés, melyet elő lehet rántani? Méltóztassék csak először a közelmult történetébe visszapillantani. Mig Nyugat-Európa békét élvezett, keleten öt háboru dúlt: a szerb-török, a montenegrói-török, török-orosz, szerb-bolgár és görög-török. T. barátom önmagával jön megint ellentétbe, mert ő, a ki a külügyi politikát mindig ostorozta, mindig rossznak tartotta, s rossznak fogja mindig tartani, akárminő lesz is az, most olyan érdemeket tulajdonit ennek a külügyi politikának, a melyeket én, a ki ezt a külügyi politikát s annak nagy irányait helyeseltem, határozottan túlzottnak tartok. Ő azt mondja, hogy ma már megszünt a keleti kérdés. Hát elérhette volna ezt a mi monarchiánk? Hisz ez csoda volna! A berlini szerződés igenis előbbrevitte a keleti kérdés megoldását, megközelitette az ottani állapotok konszolidációját, lehetővé tette a jövőben az ellentétek kisimulását, de mindezt biztositani nem volt képes. Ma is ugy áll a dolog, hogy a török az ottani kereszténységet kormányozni azok megelégedésére nem birja, ma is ugy áll a dolog, hogy az ujonnan alakult tartományok és országok bizonyos aspirácziói egymással és a török birodalommal ellentétben vannak. *(Igaz! jobbfelől.)* Ma is ugy áll tehát a dolog, hogy mindennap háboru előtt állunk. *(Mozgás.)*

És ezen kérdés nem olyan, hogy azt csekély erővel meg lehetne oldani, hogy vele csekély erővel szembe tudnánk nézni. Mert nemcsak ezek az államok vannak a játékban, melyek gyengébbek nálunk, hanem Európának összes nagyhatalmai érdekelve vannak a keleti kérdésben. Azt mondja a t. barátom — és ebben igaza van, — hogy Oroszországgal antagonizmusunk nincs. Tovább megyek, érdekellentét sincs, *(Zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* de azért nem fogja senki sem tagadni azt, hogy Oroszországban élnek oly aspirácziók, tradicziók és ambicziók, melyek igenis ellentétben vannak létérdekeinkkel . . .

Barta Ödön: Mint azt osztrák tradicziók!

Gr. Andrássy Gyula: . . . melyek, ha fölülkerekednek, végzetes órákat idézhetnek föl monarchiánkra. És senki sem fogja tagadni, hogy ezek az aspirácziók és tradicziók erőre tesznek szert Oroszországban, ha mi gyengék vagyunk. *(Igaz! Ugy van! Élénk helyeslés jobbfelől.)*

De Beőthy Akos t. barátom megnyugtat erre vonatkozólag és beáll legutolsó Habakuknak, legutolsó prófétának és azt mondja: ne féljünk semmit, ezentúl a hóditási politika lehetetlen, az lejárta magát. Én ugyan ezen jóslatot el nem fogadom, de tegyük fel, hogy igaza van, akkor is kérdezem, hogy ha az érdekellentétek alapján összeütközések keletkeznének köztünk és egy más nagyhatalom közt, a mit kizártnak ő sem tart, és ha akkor, — a mit, sajnos, ő magától értetődőnek tart, miután azt mondja, hogy minket mindig megvertek és mindig meg fognak verni — megint tényleg megtalálnak verni, kérdezem őt, meg van-e győződve, hogy akkor sem lesz veszélyben Szt. István koronájának integritása? *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* és kérdem, olyan nyomoruságos, olyan szegény-e ez az ország, hogy senkinek sem kell belőle semmi még akkor sem, ha már legyőzte, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és kérdem, talán olyan homogén, fajilag, nemzetileg olyan abszolut egységes-e ez az állam, hogy nem is képzelhető olyan szomszéd, ki a mi rovásunkra akarna terjeszkedni? *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Bocsánatot kérek t. barátomtól, hogy ha az ő jóslata felett napirendre térve gondoskodunk arról, hogy ha mégis bekövetkezik az, a mit ő kizártnak tart, hogy akkor erős védelem legyen biztositva, mert sem lelkiismeretünket, sem az országot többé meg nem mentené, ha azt mondanók: igazunk volt, a mikor igy cselekedtünk, mert Beőthy Akos nagy történelmi tanulmányai alapján megjósolta, hogy többé háboru nem lesz. *(Derültség a jobboldalon.)*

T. barátom kigúnyolta a katonákat, mikor politikával foglalkoznak, és erre példát hozott fel. Bocsánatot kérek, de én bátor vagyok azt állitani, hogy a politikusok, még a legszellemesebbek, a legmüveltebbek is, ha a katonasággal foglalkoznak, szintén baklövéseket csinálnak. *(Élénk tetszés a jobboldalon.)* Bátor vagyok ezt épen t. barátom példájával bizonyitani. *(Halljuk!)* Ő egyszerüen nevetségessé teszi a galicziai várakat; azt mondja, ki fog ma várakat emelni? A vár az egy kaliczka és arra való, hogy benne megfogattassa magát a hadsereg. Méltóztassék elmenni Elszász-Lotharingiában a franczia határra, vagy Lengyelországba: ott azt fogja látni, hogy óriási várakat emelnek *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* és akkor meg fog hajolni.

Beőthy Ákos: A franczia egyetlen-egyet sem épit.

Gr. Andrássy Gyula: A franczia határ tele van erődítésekkel. Méltóztassék oda utazni, be sem eresztik a legtöbb várba. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Akkor nem fog olyan gúnyosan, lenézően elbánni az ilyen várakkal; mert azt osztrák barátainktól tanulta el t. barátom, hogy a mit mi csinálunk, az mind rossz, és csak ott hajlik meg, a hol idegenről van szó.

A másik ilyen katonai példa, hogy azt mondja, milyen gondolat az, hogy hegyi ütegeket kivánnak; talán csak Tirolt akarják védeni? Igaz, hogy Tirolt is akarjuk védeni, de a kérdés az, hogy csak Tirolt-e? *(Mozgás balfelől.)* T. barátomat fanatizmusa, hogy mindent tagadjon, arra birta, hogy tagadja ezt a követelést is, és ez máskép nem lehetett, mint hogy elfelejtette Erdélyt, a Kárpátokat, Boszniát. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Molnár Józsiás: Békében is kellene védeni Erdélyt!

Gr. Andrássy Gyula: És még hozzá *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* t. barátom maga mutatott rá ezen beszédében Erdély sztratégiai fontosságára, mert azt mondta, hogy a török-orosz háboru alatt az egész krizisnek más lefolyást adott volna az, ha egy corps-t állitunk fel Erdélyben. Hát itt nincs megint egy ellenmondás?

Beőthy Ákos: Semmi nexusban nincs egymással.

Gr. Andrássy Gyula: Hát nincs nexusban, hogy ott, a hol egy corps-t állitok fel, a mely alapja, bázisa a hadi működésnek, erős legyek, hogy ott tudjak mozogni és tudjak védekezni? Hegyek között pedig hegyi üteg csak kell! *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Ezek után áttérek az ellenvetések másik csoportjára. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt mondták igen sokan, hogy azért sem szavazzák meg az ujonczokat, mert ez a hadsereg tulajdonképen törvényellenes szervezettel bir, mert az 1867: XII. t.-cz. magyar hadseregről beszél és annak a törvénynek végrehajtása nem tünteti fel ezt a magyar hadsereget.Tényleg külön szervezetü magyar hadsereget nem látunk. Tóth János t. képviselő ur ezt a vádat akkép élesitette ki, hogy azt mondta, hogy a későbbi törvényhozás elsikkasztotta az 1867: XII. t.-cz.-ben lefektetett elveket. *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugy is van!)*

Barta Ödön: Lecsuszott a lejtőn!

Gr. Andrássy Gyula: A törvények szerint igenis van magyar hadsereg!

Lengyel Zoltán: A miniszterelnök eltagadta!

Széll Kálmán miniszterelnök: Az nem tagadott el semmit! Tessék elolvasni, hogy mit mondottam! *(Zaj.)* A mit a törvény rendel!

Lengyel Zoltán: Fejérváry is eltagadta!

Széll Kálmán miniszterelnök: Azt rosszul tetszett hallani. Tessék elolvasni! *(Zaj.)*

Gr. Andrássy Gyula: Ez a magyar hadsereg kiegészitő része az összes és az egész hadseregnek. Mindakét kifejezéssel él az 1867: XII. t.-cz., kiegészitő része az összes és egész hadseregnek. Az 1867: XII. t.-cz. tehát megalapitott egy összes és egész hadseregét, melynek része a magyar hadsereg. *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hol van?)* Méltóztassék csak türelemmel lenni és meghallgatni az egészet. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Ezen összes és egész hadsereg vezérletét, vezényletét és belszervezetét azon egyetlen kikötéssel bizta a királyra, hogy ezen vezénylet és belszervezet egységes legyen. *(Élénk ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Babó Mihály: Benne van a törvényben?

Gr. Andrássy Gyula: Betüről-betüre benne van a törvényben. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Nincs benne!

Gr. Andrássy Gyula: Szóról-szóra a következő van benne: A magyar hadseregnek belszervezetére, vezényletére és vezérletére vonatkozó intézkedések a király jogát képezik, egységes belszervezetére, egységes vezérletére és egységes vezényletére. Az egységes szó vonatkozik erre a háromra, tehát a belszervezetre is. *(Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Kérdem tehát, nem fából való vaskarika-e egy egységes szervezetü sereg, mely kettős szervezetü ugyanakkor? Meg tudja ezt valaki érteni? Én nem. Ilyen abszurdumot az 1867: XII. t.-cz. alkotni nem akart. Bizonyitja ezt a történelme is az 1867. évi XII. t.-czikknek, hogy akkor senki azok

között, a kik ezt a szerződést kötötték, nem hitte azt, hogy ebből a törvényből kifolyólag a királynak törvényes kötelessége a közös hadseregen belül egy külön magyar hadsereget szervezni. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Ezt nem mondták. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Nem mondták a királynak sem és ő Felsége a király, a mikor elfogadta ezt a szerződést, azon értelmezéssel fogadta el, hogy Magyarország most ez alkalommal nem akar külön hadsereget *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* és a királyi jogokat, a mint azok eddig gyakoroltattak, megkötni nem akarja. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Most tehát utólag nem módosithatjuk az értelmezését annak a törvénynek; ha megváltoztatni akarjuk, az más, az czélszerüségi kérdés, ahhoz jelenleg most hozzászólásom nincsen. De ne állitsuk, hogy másként értelmezték, mint a hogy értelmezték, mert akkor megszegtük szavahihetőségünket és becsületünket. *(Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.)*

Még az a kérdés merül fel, hogy ha ez igy van, mi értelme van annak a kifejezésnek, hogy »magyar hadsereg«, mert ez benne van a törvényben. Hát én ezt nem tartom értelmetlen frázisnak. Ellenkezőleg. Mit fejez ki ez? Kifejez egy tényleges és jogi állapotot, kifejezi azt, hogy a magyar állam és a magyar nemzet bir katonai erővel, mint a hogy arról le sem mondott. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: De nem rendelkezik vele!)* A jelzője annak, hogy mivel rendelkezik a magyar állam, de nem mondja, hogy miképen rendelkezik vele. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Azt jelzi, hogy van egy magyar hadsereg, ezt szervezhettük volna önállóan, szervezhetjük egységesen az osztrákkal, a mint tényleg ugy is szerveztük. De azért ez mindig magyar marad . . .

Lengyel Zoltán: Mikor németül vezénylik!

Gr. Andrássy Gyula: . . . abban az értelemben, hogy csak a magyar törvény kötelezi a hadi szolgálatra. *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubinyi Géza: Tessék meghallgatni a szónokot! Mi mindig meghallgatjuk az ellenzéket. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Természetes, hogy ilyet nem hallgathatunk meg nyugodtan! *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Tessék a szónokot nyugodtan meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Zboray Miklós: A honvédelmi miniszter most nem szól közbe soha! *(Zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Most hallgat!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mert okosan beszél! *(Élénk derültség a jobboldalon. Folytonos zaj a szélsőbaloldalon és a néppárton.)*

Gr. Andrássy Gyula: Tessék meghallgatni, a mit mondok, mert ilyen zajban talán még nehezebben értjük meg egymást. *(Halljuk! Halljuk!)*

Áttérek most a német szolgálati nyelv kérdésére. Erről is azt mondják, hogy ez törvényellenes; törvényellenes azért, mert a magyar állam hivatalos nyelve a magyar.

Barta Ödön: A király szentesitette ezt a törvényt! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Ugyan kérem, ne idegeskedjenek, nekem ötvenszer közbeszóltak tegnap és én nem voltam ideges! Mégis csak csodálatos! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Azért kell olyan nagyon hallgatni, mert gróf? Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* A miniszter ur egész párbeszédeket tartott a beszédem alatt.

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Gr. Andrássy Gyula: A hadügy pedig egy kormányzati ág, ennélfogva a hadseregben a magyar nyelvnek kell érvényesülnie. *(Élénk felkiáltások a szélsőbalon: Természetes!)*

Benedek János: Ez volna a természetes eljárás!

Gr. Andrássy Gyula: Ez az önök felfogása!

Ugron Gábor: Minden nemzetnél igy van a világon! *(Nagy zaj.)*

Lengyel Zoltán: Minden uralkodó igy jár el. *(Folytonos nagy zaj. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Gr. Andrássy Gyula: Bocsánatot kérek, mikor a német nyelvet a hadsereg szolgálati nyelvévé tették, akkor csak taxative — és ez egészen 1868-ig igy volt — sorolta fel a törvényhozás azokat az ügyeket, a melyekben a magyar nyelv kötelező módon van előirva.

Komjáthy Béla: Magyar képviselő beszél igy!

Barta Ödön: Ez az alkotmány visszaállitása? *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Szatmári Mór: És az 1840:II. törvényczikk? *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Leszkay Gyula: Ha ezt szász képviselő mondaná, még csak járná!

Lengyel Zoltán: Egy szászt kidobnának ilyenért a parlamentből!

Thaly Kálmán: Magyar akadémikus beszél igy? *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Andrássy Gyula: Mi most nem arról beszélünk, hogy a század elején ez a törvényes eljárás helyes volt-e vagy sem, magyaros volt-e vagy sem. Tény az, hogy igy volt. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Mert tény az, hogy . . . .

Ugron Gábor: De visszaélés volt! *(Zaj balról. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Leszkay Gyula: Nem lehet arra hivatkozni, a mi visszaélés volt! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Andrássy Gyula: Nem is volt visszaélés, mert a nemzeti nyelv fontosságát abban az időben nem értették meg. *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ma sem!)*

Ugron Gábor: Csak a főrendek nem értették meg!

Szatmári Mór: Csak a főrendiházban nem értették meg! Széchenyi és Wesselényi akkor is magyarul beszéltek!

Gr. Andrássy Gyula: Én tehát most csak azt a jogi tényt konstatálom . . . *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról. Elnök csenget.)*

Thaly Kálmán: Nem jog az, abuzus! *(Folytonos zaj. Zajos kiáltások jobbról: Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Andrássy Gyula: . . . hogy nem volt kimondva az általános érvényü magyar állami nyelv. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Azt nem is kell kimondani! Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)* Az 1847-iki törvény kiterjesztette a magyar nyelv kötelező voltát az állami élet legtöbb ágára.

Szederkényi Nándor: Mindenre!

Gr. Andrássy Gyula: Nem, a hadseregre nem szólt máskép, mint a levelezésre vonatkozólag, és ott is azt mondja, hogy a hadsereg főhatóságai nem tartoznak magyarul levelezni. *(Ugy van! Ugy van! jobbról.)*

Babó Mihály: Dehogy mondja! Ezt nem mondja! Ez nincs benne!

Gr. Andrássy Gyula: Ezt mondja! De ez nem is tartozik ide.

Az 1868-iki törvény, a nemzetiségi törvény mondja ki világosan azt, hogy a magyar nyelv az állam nyelve Magyarországon. A kérdés tehát az, hogy ezt a törvényt lehet-e a közös intézményekre alkalmazni, igen vagy nem? *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Az 1867-ik évi kiegyezés megállapitja azt, hogy azok a törvények, a melyek a közös ügyeket érintő dolgokat módositják, miképen jőjjenek létre; megmondja, hogy a kormányok érintkezzenek egymással, hogy egyenlő elvek alapján álló törvények nyujtassanak be. Az 1868-iki törvény nem igy jött létre, minthogy nem is volt a czélja bizonyos intézményekre, a közös intézményekre vonatkozó jogszabályokat felállitani, hanem a belkormányzatot . . .

Lengyel Zoltán: Tartományi állás!

Gr. Andrássy Gyula: . . . szabályozta a nyelvi kérdésben. Tehát az 1868-iki törvényt a közös ügyekre alkalmazni akarni annyi volna, mint a magyar ügyek számára hozott törvényeket a közös ügyekre alkalmazni, vagyis annyi, mint automaticze, lassacskán megszüntetni a közös ügyeket. *(Ugy van! Ugy van! jobbról. Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az lenne a helyes!)*

Babó Mihály: Deák Ferencz és Andrássy is igérték, hogy az az állapot megszünik! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Andrássy Gyula: Sohasem igérték! *(Ugy van! Ugy van! jobbról. Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Sohasem igérték! *(Zaj a baloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Ezután már konstatálni kell, hogy Magyarország létezik-e vagy sem! *(Folytonos nagy zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Rátkay László: Hallgasson gróf Andrássy! *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Andrássy Tivadar: Rátkay hallgasson! *(Helyeslés a jobboldalon. Folyton tartó nagy zaj mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László: Ha nemzetiségi képviselő beszél igy, kidobják! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Folyton tartó nagy zaj. Zajos felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Andrássy Gyula: Higyje el t. képviselőtársam, hogy azt, a ki az én hazafiságomban kételkedik, megvetem! *(Zajos éljenzés a jobboldalon. Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Tényekkel kell bizonyitani; a frázisok nem érnek ma semmit! *(Folytonos zaj. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök: Kérem, ne tessék folytonos közbeszólásokkal zavarni a tanácskozást! *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Andrássy Gyula: Tagadom, hogy legyen bárkinek is joga abban kételkedni, hogy ha ellentétben vagyok is az önök felfogásával és egyes frázisokkal, bennem más, mint hazaszeretet legyen. *(Élénk éljenzés a jobboldalon. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubinyi Géza: Majd Lengyel Zoltántól fogunk tanulni hazafiságot! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Szatmári Mór: Ne terrorizáljanak minket! *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Andrássy Gyula: Komjáthy Béla t. barátom azt mondotta, hogy szolgalelküség követni a király azon parancsát, hogy német legyen a szolgálati nyelv, mert az törvénytelen.

Komjáthy Béla: Törvénytelen! Fenn is tartom! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igaz! Ugy van! Ellenmondások jobbfelől. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Gr. Andrássy Gyula: Én azt állitom, hogy szigoru kötelessége minden állampolgárnak azt tisztelni, azért, mert nem törvénytelen . . . *(Zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Nem tiszteljük!)*

Benedek János: Nem tiszteljük, csak türjük!

Gr. Andrássy Gyula: . . . mert a törvényes korlátokon belül mozog. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Magyar király nem lehet német! *(Helyelés a baloldalon.)*

Gr. Andrássy Gyula: Nem is az! *(Ugy van Ugy van! a jobboldalon.)*

Szatmári Mór: A felség-jog mellett is ott van, hogy alkotmányos! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Andrássy Gyula: Elismerem azt .... *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Kénytelen leszek azokat, a kik a tanácskozást folyton zavarják, neveik megnevezésével, a mit nem szivesen teszek, rendreutasitani! *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Gr. Andrássy Gyula: .... hogy a király ép ugy más nyelvet, a magyart határozhatta és állapithatta volna meg ...

Lengyel Zoltán: Nem is határozhatott volna egyebet! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk! Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő urat rendreutasitom!

Gr. Andrássy Gyula: ... és ha ezt nem tette, tisztán csak katonai, czélszerüségi okok vezették, mert nem akarta, hogy a seregből egy babiloni torony váljék. *(Nagy zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Nem babiloni torony! 600.000 ember nem babiloni torony! *(Helyeslés és felkiáltások balfelől: Ugy van! Ez áll!)* A nemzet szuverénitása felett nincs kétség! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Andrássy Gyula: Ezt t. képviselőtársam felháborodva visszautasitja. Joga van hozzá. Felfogása szerint *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Ez nem nézet dolga!)* ez lehet helyes, de utoljára is a nézetek különbözhetnek. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A magyarságra vonatkozólag nem!)*

Rigó Ferencz: Menjen Bécsbe! Mi magyar emberek vagyunk! *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Andrássy Gyula: Menjenek önök, legalább beszélni tudnék! *(Derültség a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Méltóztassanak a szónokot meghallgatni! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Zaj a a szélsőbaloldalon.)*

Leszkay Gyula: Ilyen beszédet nem lehet hallgatni! Menjen a Reichsrathba! *(Helyeslés a baloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Szatmári Mór: Itt van a császár, azért beszél igy! *(Ellenmondások a jobboldalon.)*

Rigó Ferencz: Ilyeneket még Fejérváry sem mond! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Justh Gyula: Ez az ut a miniszterelnökséghez! *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk a jobboldalon.)*

Szatmári Mór: Itt van az osztrák császár! Azért beszélnek igy! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! *(Halljuk! Halljuk!)*

Mezőssy Béla: Az édesapja nem igy beszélt! *(Nyugtalanság és zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Szatmári Mór: Nem bizony! 1868-ban nem igy beszélt gróf Andrássy Gyula!

Gr. Andrássy Gyula: Azt kérdezem, mivel az önök felháborodása olyan nagy ... *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Méltán! Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak, különben kénytelen leszek a képviselő urakat név szerint rendreutasitani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Andrássy Gyula: ... azt kérdezem az uraktól, hogy mi egy embernek és egy országnak legnagyobb érdeke? Legnagyobb érdeke az, hogy magát megvédhesse. Ha valaki abban a nézetben van — a melyben én vagyok, nem birván azon belátással, mint az urak — ha abban a nézetben van, hogy jobban fogja a hazát megvédhetni, nagy, veszélyes perczekben jobban fogja létét megóvhatni ...

Szatmári Mór: Német nyelvvel! *(Zaj.)*

Gr. Andrássy Gyula: ... ha egységes szolgálati nyelvü sereggel rendelkezik, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Miért nem magyar?)*, mint ha ilyennel nem rendelkeznék; szolgalelkü volna és hazaáruló, ha nem védené ezen álláspontját és nem kivánná a hazának érdekében, hogy, a mi megvédi hazáját a veszély perczében, az megadassék, megadassék akkor is, ha önöknek nem tetszik, ha annak a vádnak teszi ki magát ezáltal, hogy a hazáját nem szereti. *(Ugy van! Ugy van! Élénk tetszés jobbról. Egy hang a szélsőbaloldalon: Ugy is van!)* Ezt fogom én vallani, akárhogy lármázzanak is önök, minden körülmények között; ettől én eltérni nem fogok. *(Élénk helyeslés és éljenzés jobbfelől.)*

Thaly Kálmán: Báró Récsey sem tért el!

Szatmári Mór: Szóval, mi hazafiságból élünk! *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Gr. Andrássy Gyula: Most kérem, áttérek *(Halljuk! Halljuk!)* az ellenvetések harmadik csoportjára, a mely abban áll, hogy azt mondják, hogy ennek a seregnek ujonczot adni már azért sem érdemes, mert azt ugyis meg fogják verni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem is adunk!)* Meg fogják verni azért, mert abból hiányzik a nemzeti érzés. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Itt talán szerencsésebb helyzetben vagyok, mert talán a t. urak szája ize szerint beszélhetek, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* mert mondhatom, hogy ha ebben a hadseregben a magyar érzelemnek helye nem volna, akkor azt bizony csakis megverni lehetne. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalról: Meg is verik!)*

De azt tartom, hogy igen igazságtalan vád ez; igazságtalan a magyar nemzet iránt, mikor azt hangoztatják, hogy sok ezre a magyar nemzetnek elfeledkezik legszentebb kötelességéről, legforróbb érzelmeiről, ha pár évig egy hadseregben szolgál, a melynek szolgálati nyelve német ...

Benedek János: Vannak rá veszedelmes példák!

Gr. Andrássy Gyula: . . . Hát üres kérkedés, üres henczegés volt az, a mit én komoly valóságnak hiszek és tudok: az, hogy, ha a magyar nemzet valamiben nagy, ugy a hazafiságban volt az mindig és a nemzeti érzésben? *(Igaz! Ugy van! Élénk tetszés jobbfelöl.)*

Thaly Kálmán: Csak volt!

Gr. Andrássy Gyula: De megengedem még azt is, hogy ha ebben igazam van is, hogy ha a magyar nemzetet és a magyar elemet a szolgálat idejében elnémetesiteni és hazafiságából kivetkőztetni nem is lehet, ez nem volna argumentum arra, hogy adjunk magyar ujonczokat olyan seregnek, a mely ezt a kisérletet megteszi. Olyan intézményt, mely ellensége a magyar nemzetnek, a magyar nemzet önérzetének, a magyar nemzet hazafiságának, olyan intézményt, mondom, bizony talán még ott akad, a ki erősitene, de én soha. Legyenek meggyőződve, hogy olyan intézménynek sem pénzt, sem ujonczot nem adnék. *(Élénk helyeslés.)* A kérdés csak az, hogy hát ez a közös hadsereg csakugyan akarja-e a magyart kivetkőztetni érzelmeiből, hazafiságából, igen vagy nem? *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igen! Nagy zaj. Elnök csenget.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Dehogy akarja!

Gr. Andrássy Gyula: Hát, kérem, nem akarja! A hadsereg hadura a magyar király! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az osztrák császár! Unser Kaiser! Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Barabás Béla: A magyar király nem lenne ilyen lelketlen!

Lengyel Zoltán: Soha ott erről nem beszélnek! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbról. Elnök csenget.)*

Elnök: Csendet kérek! Kénytelen leszek rendreutasitani a közbeszóló képviselő urakat.

Justh Gyula: Soha ott ezt szóba sem hozzák!

Gr. Andrássy Gyula: A magyar király, a ki minden alkalomkor hangoztatja és büszkén mondja, hogy szereti a hű magyar nemzetet.

Lengyel Zoltán: A vérét, meg a pénzét! *(Felkiáltások a jobboldalon: Rendre!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak, mert igy lehetetlen tárgyalni. *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Lengyel Zoltán: A szeretetből sok volt már! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Rendre!)*

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő urat rendreutasitom. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Andrássy Gyula: Kérdés, lehetséges-e az, hogy valaki mást üldözzön olyanért, a mit maga érez, és a mit érezni hivatásos kötelessége! Nem is teheti czt a magyar király, mert maga a hadsereg érdeke is tiltaná. A hazafiságot a hadseregben pótolni egyáltalában nem lehet. Nem lehet a királyszeretet által, mert a királyszeretetet különválasztani a hazaszeretettől lehetetlen. Ez annyira összeforró egység, *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Dehogy forrt össze!)* hogy az egyikre hivatkozva, a másikat gyengiteni abszolute nem lehet. Nem lehet pótolni a hazafiságot a diszcziplina által, mert az ugyan sine qua non-ja a sikernek, okvetlenül szükséges hozzá, de nem az egyedüli előfeltétele és lelkesedést adni nem képes. Nem lehet pótolni a hazafiságot valamely közös hazafisággal, mert az nincsen, mert közös állam nincsen. Az osztrák és magyar patriotizmus, ha becsületes és őszinte, mindig találkozni fog az ellenséggel szemben, de egybeolvadni, egygyé válni nem fog sohasem. *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)* Hadsereget csak reálisan élő nagy erőkkel lehet alapitani, nem pedig mesterségesen egy-két év alatt konstruálandó érzésekkel. *(Élénk helyeslés.)* A szervezet egységével nem jár az érzelmek egysége. *(Élénk helyeslés.)*

T. ház! Teljes őszinteséggel kell most arra a kérdésre válaszolnom, hogy ha ezek az ideáljaim a sereggel szemben, meg vagyok-e teljesen elégedve a mai állapottal? *(Halljuk! Halljuk!)* Erre a kérdésre épen olyan őszinteséggel, a milyennel bátor vagyok minden alkalommal önökkel szemben nézeteimet kifejteni, állitom, hogy távol van még attól a hadsereg szelleme, hogy engem kielégitsen. *(Helyeslés jobbról. Egy hang a szélsőbaloldalon: Most tessék éljenezni! Nagy zaj és nyugtalanság.)*

Rákosi Viktor: Ne tessék szánakozni, hanem változtatni rajta, ha nincsenek vele megelégedve! *Folytonos zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Andrássy Gyula: Utjában van ennek itt-ott egyesek felfogása, a kik még a régi sablon szerint, a régi czopf alapján *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Fejérváry!)* — nem, kérem, nem Fejérváry, ellenkezőleg *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* egyesek, a kik a magyarban még mindig rebellist látnak. *(Folyton tartó, meg-megujuló zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelöl.)* Ilyenek még vannak, de megvallom, hogy ezekre sulyt azért nem fektetek, mert tudom, hogy a dolgok természetes fejlődése és ereje ama nagy érdekeknek ezeket a felfogásokat el fogja seperni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mikor?)* Én bizom abban. Abszolute bizom az igazság, a józan ész diadalában *(Halljuk! Halljuk!)* Sokkal nagyobb baj az, hogy tényleg kevés a magyar tiszt. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Én, t. képviselőház, a hadsereg, a király és a magyar nemzet érdekében egyáltalában azt tartanám elérendőnek, hogy a magyar csapatok, a magyar legénység tisztán magyar vezérek, magyar tisztek vezénylete alatt álljon. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Azért tartanám ezt nagyfontosságunak, igen kiváló fontosságu dolognak, mert meg vagyok győződve, hogy a kötelességérzet, a bajtársi kötelék, mely kifejlődik a szolgálati időben, nem képes oly szilárd egysé-

get teremteni, mint a vérbeli egység, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* mint az érzelmi egység, és a harcz perczeiben a taktikai egység, mely ezzel rendelkezik, fölényt fog nyujtani mindennel szemben. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Azért igenis azt kivánom és hiszem, hogy mi, kik itt egymással disputálunk, és néha gorombáskodunk is, abban a nagy perczben egyet fogunk érteni és közelebb leszünk egymáshoz, mint bármely privát barátunk, a ki nem magyar. *(Élénk helyeslés és tetszés. Egy hang a szélsőbaloldalon: Harminczöt évig tartott a nagy percz! Halljuk! Halljuk! jobbról.)* Attól a seregtől akkor lehet az igazi nagy vitézséget és bátorságot elvárni, hogyha érzi, hogy az, a mit tesz, az a dicsőség, a melyet szerez, vagy az a kudarcz, a melyet vall, nemcsak egyéni dolga, de dicsősége, vagy kudarcza a nemzetnek is. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Mivel én ennek utjában állónak nem tekintem és nem látom sem a hadsereg közösségét, sem ezt a kormányt, ellenkezőleg tudom, hogy a kormánynak ugyanez az intencziója, s miután én a jelenlegi szervezettel az ilyen szellemet nemcsak hogy ellentétben levőnek nem látom, hanem ellenkezőleg azt tartom, hogy ezen szervezet is csak akkor lehet erős, ha ezen szellemmel megbarátkozik, azt magába felfogadja, tehát mivel ellentétet a közös hadsereg és ezen helyes hazafiság között nem látok, azért fogadom el ezt a javaslatot.

És még csak egy kéréssel fordulok a t. képviselő urakhoz. Azzal a kéréssel, hogy daczára azoknak a felhevüléseknek, a melyeket itt tapasztalunk, ne feledkezzenek meg a higgadtságról és mérsékletről. Kötelességet végeznek, kötelességet teljesitenek, a mikor heves küzdelmet folytatnak ezen javaslat ellen. Kötelességet azért, mert az önök meggyőződése az, hogy ez a javaslat káros. Kötelességet teljesitenek azzal, hogyha a nemzetet, minket, a többséget fel akarnak világositani arról, hogy ez egy hibás dolog és hogy ne szavazzuk meg. És hogyha erős küzdelmet folytatnak ezért, akkor is kötelességet teljesitenek. De egyre kérem önöket, hogy ne keverjék ebbe a küzdelembe a házszabályokkal való visszaélést. *(Élénk helyeslés. Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mi nem követünk el visszaélést! Itt van az elnök! Ez az elnök dolga!)*

Elnök *(csenget)*: Kérem, méltóztassanak csendben lenni és a szónokot meghallgatni! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Andrássy Gyula: Én abszolute nem mondom, hogy önök ezt teszik. Én csak azt kérem, hogy ne tegyék. Még pedig megindokolom, hogy miért kérem. Mert két igen t. barátom az ellenzék kitünő férfiai közül felszólitotta az ellenzéket, hogy ezt tegye. *(Folytonos nagy zaj.)*

Beöthy Ákos: Ez jogosult! Tudom, mit beszélek és helyt állok érte! *(Ugy van! Ugy van! Helyeslés a szélsőbaloldalon. Folytonos zaj.)*

Gr. Andrássy Gyula: Én tehát csak arra kérem önöket a túloldalon . . . *(Folytonos nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Marjay Péter: Nem kell nekünk a tanácsa!

Elnök: Kérem Marjay képviselő urat, ne zavarja a szónokot. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Andrássy Gyula: Én tehát csak arra kérem önöket a túloldalon, hogy ne tegyék ezt. A házszabályoknak czélja az, hogy minden kérdés alaposan megvitattassék.

Lengyel Zoltán: Ezt csinájuk!

Gr. Andrássy Gyula: Helyes. Semmi kifogásom nincs. Ellenkezőleg, én azt mondtam, kötelességet teljesitenek! Ismétlem, a házszabályoknak czélja az, hogy minden kérdés, ugy a napirenden levő javaslat is, alaposan tárgyaltassék, de nem az, hogy az állam akarata megbénuljon, nem az, hogy a képviselőház határozatot ne hozhasson. Mert az ilyen visszaélés . . . *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem visszaélés! Csak a védekezésnek lehetséges eszköze! Nagy zaj.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez visszaélés! A kisebbség visszaélése! *(Ugy van! Ugy van! jobbról. Folytonos nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak. Különben kénytelen leszek a képviselő urakat megint névszerint megszólitani! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Andrássy Gyula: . . . mert ez visszaélés egy olyan kormánynyal szemben, a melyről ellenfelei is azt mondják, hogy a maga részéről nem él vissza a hatalom eszközeivel; ez visszaélés olyan javaslattal szemben, a melyről a legrosszabb kritika sem mondhatja azt, hogy tényleg alkotmánysértés van benne . . .

Barta Ödön: Az van benne! Kimutattam tegnap, hogy van! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Gr. Andrássy Gyula: Minden jogos alapot nélkülöz. A parlamentáris erőszak, a parlamentáris forradalom fegyvereihez nyulni veszélyes, káros és elsősorban a parlamentárizmust veszélyezteti. *(Élénk helyeslés. Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Gr. Andrássy Gyula: A magyar alkotmány érdekében arra kérem önöket, ne nyuljanak ehhez a fegyverhez. *(Élénk helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* A törvényjavaslatot elfogadom. *(Hosszantartó élénk éljenzés a jobb- és a baloldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hoch! Hoch! Szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Rakovszky István képviselő ur személyes

megtámadtatás czimén kiván szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Rakovszky István: Személyes kérdésben kérek szót és azért veszem a t. ház idejét igen röviden igénybe, mert akkor, a mikor én felszólaltam itt e házban, pártom megbizásából szólaltam fel és igy nem engedhetem meg, hogy az én szavaimhoz a legkisebb kétely is férjen. *(Helyeslés a baloldalon.)*

T. képviselőtársam, gr. Andrássy Gyula ur azt mondotta, — igaz, feltételes formában, — hogy e házban két ellenzéki férfiu felhivást intézett az ellenzékhez, hogy a házszabályokkal visszaéljen. *(Mozgás a baloldalon.)* Meg is nevezte a kettőt: az egyik Beőthy Ákos t. barátom, a másik csekélységem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én, t. képviselőház, nem hivtam itt fel soha az ellenzéket arra, hogy a házszabályokkal visszaéljen. *(Ugy van! balfelől.)* Én kétszer szólaltam fel e tárgyban: az első izben akkor, a mikor a t. miniszterelnök ur beterjesztette a törvényjavaslatot és a pártok részéről felszólalások történtek, a melyek oda kulmináltak, hogy e törvényjavaslatokkal szemben a legerélyesebb, a legelszántabb ellenállást fogják kifejteni. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Ezt én akkor magamévá tettem és mai napig is ezen az álláspontou vagyok. *(Élénk helyeslés a néppárton és a baloldalon.)* Másodszor pedig akkor szólaltam fel, a mikor az én pártomnak, reám nézve igen nagyrabecsült bizalma kötelezett arra, hogy felszólaljak. Én akkor is kijelentettem, hogy ugyanazon érdekekből kiindulva, a melyeket gróf Andrássy Gyula t. képviselőtársam itt most kifejtett, hogy t. i. a dinasztia és a nemzet érdekei kell, hogy elválaszthatatlanok legyenek, én ezen törvényjavaslatot a nemzet érdekére károsnak, veszélyesnek, rossznak tartom, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* következőleg annak tartom azt a dinasztia érdekében is, minél fogva helyes, beszavatolható, helyénlévő és ellenzéki kötelességből kifolyó, hogy ezen törvényjavaslatok ellen egy elszánt ellenállás fejtessék ki. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Én a házszabályokkal való visszaélésről egy szót sem szóltam. Igenis, beszédem vége felé fejtettem ki azt a teoriát, hogy azon álparlamentárizmussal szemben, a mely Magyarországon uralkodik *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és a melylyel a t. túloldal mindig mi ellenünk fordul, azt mondván, hogy mi veszélyeztetjük a parlamentárizmust, mondom, az ilyen parlamentárizmus ellen még teoreticze is beszavatolható lenne az obstrukczió. *(Ugy van! a baloldalon.)* Én eddig sem a t. függetlenségi párt, sem a mi részünkről nem láttam azt, hogy itt olyan fegyvereket alkalmaztak volna, a mely a házszabályokkal való visszaélésnek lenne nevezhető. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Különben ezt az igen t. elnök ur nem engedné meg, de sajnos, a mit konstatálnom kell, hogy mig mi itt beható vitát folytatunk és az ellenzék tagjai megteszik a kötelességüket, a legnagyobb sajnálatomra a t. honvédelmi miniszter ur beszéde és közbeszólásai, a melyekkel az ellenzéki felszólalásokra reflektál, talán nem felelnek meg mindig a házszabályoknak. Ezt voltam bátor kijelenteni. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Okolicsányi László!

Okolicsányi László: T. képviselőház! *(Folytonos zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk!)* A mikor a parlamenti szokáshoz hiven, beszédem elején az előttem szólott t. képviselőtársam beszédével kivánok foglalkozni, czélul tüzöm ki magamnak, hogy reflexióimban a higgadtságnak és nyugodtságnak a legnagyobb mértékét fogom megőrizni, pedig érzem, hogy igen nehéz feladatot vállalok magamra ezáltal, mert ha gróf Andrássy Gyulának előttem elhangzott beszédében foglaltattak is olyan kijelentések, — a melyekre még vissza fogok térni, — a melyekben vele egyetértek, viszont azonban hallottam tőle olyan kijelentéseket is, a melyeknél elszomoritóbbat ebben a képviselőházban még soha nem hallottam. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mondhatom, mióta tagja vagyok ennek a képviselőháznak, sohasem hallottam itt olyan beszédet, a mely reám fájdalmasabb hatást gyakorolt volna, mint az a beszéd, a melyet gróf Andrássy Gyula épen az imént elmondott, a mely beszédben, mintha csak azt akarta volna elérni, hogy ezen oldala a háznak, a mely ezen javaslatokkal szemben kötelességszerüleg állást foglal és védi a nemzet jogait, még magasabb mértékben legyen kötelességének teljesitésére felébresztve, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mintha csak azt akarta volna, hogy figyelmeztessen bennünket arra, hogy a veszély nagyobb és közelebb van, mert ime, egy gróf Andrássy Gyula az, a ki a magyar nyelvnek a hadseregben való használata ellen ebben a házban tiltakozó szavát felemelte. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház, argumentálni azzal, hogy egy 1840-ik évi törvény taxative sorolta fel azokat az eseteket, a mikor a magyar nyelv alkalmazandó, argumentálni azzal az 1840-iki törvénynyel a mostani hadsereggel szemben: nem lehet és nem szabad. Méltóztassék figyelembe venni azt, hogy egészen más volt az a hadsereg 1840-ben, és egészen más a hadsereg 1867 óta. Nemcsak a nemzeti állam eszméje ébredt fel azóta, hanem maga a hadsereg is a nemzet hadserege lett. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Legyen szabad nekem itt egy nagytekintélyü államférfiu szavait idéznem ezen különbségek kidomboritására, az akkori és a mostani hadsereg összehasonlitására; és azt hiszem, hogy ezek a szavak nemcsak tartalmuknál fogva, de annak a férfiunak személyére való tekintettel is, a ki azokat mondotta, gróf Andrássy Gyula t.

képviselőtársam előtt bizonyos sulylyal fognak birni. A régi hadseregről azt mondja *(olvassa)*: »A sereg izolált állást foglalt el, külön kasztot képezett, mentül távolabb állott az állam többi intézményeitől, sőt sokszor ellentétben állott ezekkel. A ki az időben azt állitotta volna, hogy lehet ily sereg nélkül is győzedelmes hadjáratot vezetni, azt kinevették volna. Az általános védrendszer eszméjét csak 1867-ben karoltuk fel. Az nap, a midőn az általános védkötelezettség rendszere tényleg életbelépett, a hadsereg feladatai egészen megváltoztak. A hadseregnek nem lehetett többé feladata, magát izolálni az állam többi tényezőitől, hanem feladata lett azokra kiterjeszteni a katonai szellemet. Oly sereg tagjaitól, a melynek egy része tényleg csak három, egy része pedig csak egy évig szolgál, a melynek ezrekre menő tisztekre van szüksége. a kik nem hivatásszerü katonák, hanem szolgálati idejükön kivül olyan állampolgárok, a kik rendszerint nemcsak hazájukban, hanem szükebb szülőföldjükön vannak elhelyezve, nem lehet várni, hogy saját hazafiui önérzetüket otthon hagyják«. Ezeket a szavakat gróf Andrássy Gyula mondotta 1889 április 5-én a főrendiház bizottságában. Azt mondja tehát, hogy egy olyan hadsereg tagjaitól, a melynek tagjai csak 1—3 évet töltenek a szolgálatban, nem lehet azt várni, hogy saját hazafiui önérzetüket otthon hagyják. Most pedig t. képviselőtársam egészen természetesnek találja azt, hogy ebben a seregben ezek a magyar szellemü, magyar hazafisággal telitett emberek a német szolgálati nyelvet és a német vezényszót fogadják el, és ő ezt helyesnek, indokolhatónak és elfogadhatónak mondja. A röpke szó közszájon forog, hogy: »Nyelvében él a nemzet«, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* s a mely nemzet a nyelvét megtagadja, az önérzetének igen nagy mértékét áldozta fel. A nemzet alkotja az államot, az állam szuverénitásának kifejezője a hadsereg *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és annak a hadseregnek törvény, jog és politikai bölcseség szerint nem lehet más a nyelve, mint az állam-nyelv. *(Ugy van! a baloldalon.)*

De nem is lehet azt állitani, hogy a magyar nyelvnek szolgálati nyelvül való elfogadása a hadseregre katonai szempontból bármi tekintetben veszélyes volna. Nem lehet ezt állitani különösen akkor, a mikor látjuk azt, hogy a magyar honvédség, a mely az egységes hadseregnek, a véderőnek egy kiegészitő részét képezi, a magyar nyelvet használja szolgálati nyelvül, a magyar honvédség egy része pedig a horvát nyelvet használja szolgálati és vezény-nyelvül, és ezek együtt, a jelenlegi katonai körök nézete szerint is, mindig képesek lesznek operálni, a nélkül, hogy a nyelv ezen különbözősége bármi tekintetben hátrányosan hatna reájuk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De, t. képviselőház, én örömmel konstatálom, hogy ez a szerencsétlen és veszedelmes felfogás és törvénymagyarázat, a melyet gr. Andrássy Gyulától hallottunk, még a tulsó oldalon sem általános. *(Ugy van! a baloldalon.)* Én hallottam a mult évi delegációkban olyan felszólalásokat, a melyek homlokegyenest ellenkeznek ezzel. Különösen hivatkozom a túloldaldalnak egy igen tiszteletre méltó és kiváló tagjára, a ki egyik beszédében, a mikor azt hozták fel, hogy a hadsereg német szellemét különösen a hármasszövetségre való tekintettel kivánják fentartani, erre ezzel válaszolt *(olvassa)*: »Hadi szervezetünk német jellege nem a hármasszövetségnek következménye, hanem ezen jelleg elavult, megrögzött, ósdi előitéletnek szülöttje, a mely előitéletet még alighanem igen drága hadi tapasztalásokkal fogjuk leküzdeni, hogy azután belőle, ugy, mint sok más előitéletből, kiábránduljunk.« Mondta ezt Hodossy Imre t. képviselőtársam. *(Éljenzés a baloldalon.)*

Hock János: Mondja ma is!

Okolicsányi László: Csak azt akarom ezzel bizonyitani, hogy a többségnek minden tagja — hála Istennek — nem gondolkozik ugy, mint a hogy Andrássy Gyula t. képviselőtársam.

Ugron Gábor: Nagyon helyes!

Okolicsányi László: De, t. képviselőház, ha gróf Andrássy Gyulának előbb elhangzott beszédét bonczolgatom, arra a meggyőződésre kell jutnom, hogy talán-talán még ő sem gondolkozik egészen ugy, mint a hogyan beszél; mert hiszen a képviselő ur azt mondotta, hogy annak a hadseregnek magyarnak kell lenni; csak azután bicsaklik meg az ő logikája, ugy, hogy a magyar szónak jelentőségét akarja a maga valóságos, természetes értelméből kiforgatni.

Ugron Gábor: Az igaz!

Okolicsányi László: Azt mondja t. képviselőtársam, hogy itt a törvényben a magyar szó nem azt jelenti, hogy az állam miként rendelkezik a hadsereg felett, csak azt jelenti, hogy az állam mivel rendelkezik. Tehát rendelkezik az állam egy magyar hadsereggel; de nem jelenti azt, hogy rendelkezzék egy magyar nyelvü hadsereggel. Nem tudom, hogyan lehet elképzelni magyar hadsereget német vezényszóval és német szolgálati nyelvvel. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A legerőszakosabb törvénymagyarázatok közé tartozik az, ha valaki az 1867: XII. t.-cz. 11-dik §-ából azt akarja kimagyarázni, hogy e szakasz felhatalmazta a koronát annak elrendelésére, hogy ennek a magyar hadseregnek szolgálati nyelve és vezényleti nyelve ne a magyar legyen. Ez a paragrafus egyszerüen azt mondja, hogy ő Felségének a hadügy körébe tartozó, alkotmányos fejedelmi joga folytán mindaz, a mi az egész hadseregnek és igy a magyar hadseregnek is, mint az összes hadsereg kiegészitő részének egységes vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozik, ő Felsége által intézendőnek ismertetik el. Az »egységes« szót soha sem értelmezték ugy, hogy az az osztrák hadsereg és a magyar hadsereg közötti

egységet jelentette volna, hanem értelmezték ugy, hogy a magyar hadseregnek az egységére, az egész hadseregre kiterjed e jog.

Hogy ennek az értelmezése abban az időben mi volt, arra nézve most nem állanak rendelkezésemre adatok, de össze tudnám szedni azokat az 1867/8-i összes zsurnalisztikának, az akkori nagy hirlapi polemiáknak, az akkor a képviselőházban és azon kivül nyilvánosan elmondott beszédeknek óriási halmazából. És, t. képviselőház, ha e törvénynek magyarázatába bocsátkozunk, akkor ne álljunk azután meg a 11. §-nál, hanem nézzük meg azt, hogy a 12. §-ban pedig a nemzet fentartotta magának az ujonczmegajánlásnak nemcsak jogát, hanem feltételeinek megállapitását is. Ennek a nemzetnek tehát igenis, a hadsereg vezérletére, vezényletére és belszervezetére, bár ezek fejedelmi jogok, módjában van ingerencziát gyakorolni azáltal, hogy az ujonczok megajánlását oly feltételekhez köti, a melyek az ő nemzeti aspiráczióinak megfelelnek és a melyeknek kielégitését az eddigi állapotban meg nem találta. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ebből a szempontból teljesen jogosult és törvényes tehát az az álláspont, a melyet a háznak ez az oldala elfoglal akkor, a mikor az előttünk levő törvényjavaslat megszavazásakor a nemzeti aspiráczióknak, a nemzeti követelményeknek kellő figyelembevételét, kellő életbeléptetését követeli. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Arra, t. képviselőház, a mit gróf Andrássy Gyula Beőthy Ákos t. képviselőtársam beszédére mondott el, én nem terjeszkedem ki, mert hiszen Beőthy Ákos t. képviselőtársamnak módjában lesz foglalkozni vele; de mivel e törvényjavaslat elfogadásának egyik indokául ő a monarchia nagyhatalmi állását és a nagyhatalmi politika szempontjait hozta fel, ezzel a kérdéssel akarok itt röviden foglalkozni.

Hát én tökéletesen egyetértek gr. Andrássy Gyula képviselőtársamnak azzal az okoskodásával, hogy a nagyhatalmi állás mibenlétét nem lehet definiálni; a mint Hieronymi képviselőtársam magát kifejezte, azt nem lehet dokumentumokkal igazolni. Egészen helyes az ő hasonlata is, mikor azt mondja: nem lehet megállapitani, hogy mennyi agyvelőre van valakinek szüksége ahhoz, hogy okos ember legyen. Ebben igaza van, de én meg tudom azt, hogy ahhoz, hogy valaki okos ember legyen és agyveleje helyesen és normálisan működjék, nem elég a nagy agyvelő, hanem ahhoz az egész szervezetnek az egészsége, az ereje, a rugékonysága szükséges. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* S épen ugy egy állam hatalmának, erejének a kifejezéséhez nem elég a nagy hadsereg, a folytonos létszámszaporitás, hanem magának a nemzet egészének kell erőteljesnek lennie.

Gr. Zichy Jenő: Az általános jólét a főczél!

Okolicsányi László: Sőt az is nagyon kérdéses még a mi korunkban, vajjon a nagy hadseregek és létszámok valóban nagy erőt képviselnek-e. Hiszen még katonailag sincsen kipróbálva azoknak a milliókra menő hadseregeknek a működési képessége, nincs kipróbálva, menynyire lehetséges azokat az óriási tömegeket háboru esetén kellő tervszerüséggel mozgatni, elhelyezni és szükségletekkel ellátni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De még ha mindez nem is volna felhozható, csak nem akarja gr. Andrássy Gyula elhitetni velünk azt, hogy a mi nagyhatalmi állásunk biztositásához szükségünk van arra a 21.900 emberre, a melylyel most a létszámot fel akarják emelni. Én magam sose tudtam ezért a nagyhatalmi állásért lelkesedni, és mondhatom, a legnagyobb csodálkozással és megdöbbenéssel hallottam a delegáczióban egyes tagok részéről azt az indokolását a katonai terhek emelésének, hogy azért fogadják azt el, mert a szövetségeseink iránt való kötelességünk ezt igy kivánja. Egy másik viszont azt mondotta: elfogadom azért, mert akarom, hogy ez a monarchia nagyhatalom legyen. Pedig annak a kérdésnek az eldöntésénél, hogy ilyen sulyos terheket rakjunk-e az ország vállaira, talán mégis tisztába kellene jönnünk azzal, hogy milyen czélt fogunk elérni ezekkel az áldozatokkal.

Nem elég tisztába jönni azzal, mekkorák ezek a terhek, bár ezt sem ismerjük még, hanem tisztába kell jönnünk azzal is, hogy szükséges-e, czélszerü-e ezeknek a terheknek a nemzet vállaira való rakása és hogy a nemzet ezzel a maga törekvéseit, aspirácziőit kielégitve találja-e? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hogy mekkora áldozatokat fog ez a törvényjavaslat maga után vonni, arra nézve még olyan alaposan kutató és számitó elme, mint Hieronymi Károly t. képviselőtársam, sem tudott nekünk semmi felvilágositást nyujtani. Nem nyujt nekünk felvilágositást még a pénzügyi bizottságnak a jelentése sem. Pedig hát első sorban a pénzügyi bizottságtól kellene elvárnunk azt, hogy gazdasági és pénzügyi tekintetben világositson fel arra nézve, hogy milyen következményei lesznek ezen javaslatok megszavazásának. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A mi a pénzügyi bizottság jelentésében és a t. előadó ur jelentésében, illetőleg itt elmondott bevezető beszédében is foglaltatik, ezekből én csak azt látom, hogy minket itt a sötétbe akarnak ugratni, és nem őszinték ezen felvilágositások megadásában, nem adnak nekünk megnyugtató tájékozást. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja Münnich előadó ur, hogy ennek a törvényjavaslatnak az elfogadása alig fog valami terhet róni az országra, és kiszámitja, hogy minimális összeg, 75.000 korona, a mit a honvédségnél kiadunk, a közös hadseregnél meg épen semmit. De nyitva hagyta magának a hátulsó ajtót, mikor azt mondta *(olvassa)*: »Meg kell azonban jegyezni, nehogy valaki félremagyarázza szavaimat, hogyha azok az általam jelzett uj szervezetek, a tábori és hegyi tüzérség vég-

leges szabályozása és szervezése életbe fog lépni, akkor természetes, hogy ujabbi költségek fognak származni«. Hogy milyenek lesznek ezek az ujabb költségek, arra nézve én sehol semmiféle tájékozást nem találok, és mondhatom, épen azért, mert a multból is tudjuk, hogy fájdalom, a katonai előterjesztések ilyen tekintetben soha őszinték lenni nem szoktak, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* én óva intem ezt a képviselőházat, hogy ezeknek a javaslatoknak a megszavazásába még azok is, a kik semmi elvi akadályt nem látnak, nem mehetnek bele és ne menjenek bele addig, a mig ezeknek közgazdasági, illetőleg pénzügyi hatásáról maguknak teljesen alapos és megnyugtató tájékozást nem szereztek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mert hogy vagyunk ezekkel a közös kiadásokkal és a hadsereg szükségleteivel? Az ujonczjutalék megszavazása a képviselőháznak joga, a költségek megszavazása a delegáczió feladata. Már most ennél a két tényezőnél mindig az egyik a másiknak prejudikál, az egyiknél a másikra hivatkoznak. Valami nagy dolgot csináltak abból a mult évi delegácziőban, hogy a delegáczió az ujonnan szervezendő tüzérségi batteriáknak költségeit csak feltételesen szavazta meg, vagyis attól feltételezve, hogy az ujonczlétszámot a képviselőház megszavazza. Engemet nem nyugtatott meg ott sem, és nem nyugtatott meg mai napig sem ez az eljárás. Nincsen ebben semmi különös óvatosság. Hiszen a delegáczió, ha ugy veszszük, mindent mindig csak feltételesen szavaz meg; a delegáczió megszavazása csak akkor válik végrehajthatóvá, hogyha a két állam törvényhozásai azt elfogadják. Semmi joga sincsen tehát sem a véderő-bizottságnak, sem a t. előadó urnak arra hivatkozni, hogy itt nincsen költségtöbblet, mert hiszen ezeket a költségeket már a delegáczió megszavazta. A delegácziőban pedig azt mondják: hiszen ez nem a mi felelőségünkre megy, mi föltételesen szavazzuk csak meg, ha a törvényhozás azután meg fogja szavazni.

Ha most a törvényhozás ezt az előttünk fekvő javaslatot el fogja fogadni, akkor a jövő delegáczió azt fogja mondani, hogy hiszen az ujonczlétszám már megvan, a költségeket meg kell szavazni hozzá, mert a törvényhozás az ujonczokat már megszavazta; ezeket az ujonczokat tartani, ruházni, táplálni és fizetni kell. És ennek a delegácziónak határozatait azután a képviselőház többé nem fogja visszautasithatni; mert akkor a képviselőháznak mostani határozata önnönmagának fog prejudikálni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez circulus vitiosus. Ez tehát csak azt bizonyitja, hogy mennyire óvatosaknak kell lennünk minden ilyen javaslat megszavazásánál és mennyire erélyesen kell arra az álláspontra helyezkednünk, a melyet először ebben a házban Komjáthy Béla t. képviselőtársam foglalt el, hogy teljesen világos képet, minden legkisebb részletnek és szükségletnek felvilágositását követeljük, és addig ne szavazzunk meg egyetlen-egy bakát sem. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Aggódóvá tesz, mert gyanus szinben tünik fel előttem az is, hogy ez a törvényjavaslat az ujonczlétszámnak egyszerre ilyen horribilis nagy számmal való felemelését kivánja. Hát, t. képviselőház, a legutóbbi delegácziőban a 14 tábori taraczk ütegosztály és a tiroli hegyi ütegosztály összes szükségletére, hozzá számitva még a matróz-hadtestnek 750 fővel való szaporitását is, mindössze 6000 legénynyel több kivántatott. Ennyit mutatott ki a közös hadügyminiszter. És most a közös hadseregnél 21.900 fővel akarják szaporitani az ujonczlétszámot. A közös költségvetés mutatja, hogy annak a 6000 fővel való szaporitásnak költségei már magukban véve 5,241.000 korona többszükségletet idéznek elő, a mely több szükségletből, igaz, az 1903. évre a közös hadügyminiszter takarékossági szempontból csak 4,091.000 koronát kiván igénybe venni. Ebben azonban még nincsenek benne a tengerészetnél előálló szükségletek. Tehát ha 6000 fővel való ujonczlétszám-szaporitás 5,200.000 korona többszükségletet idéz elő, akkor mennyi többszükségletet fog előidézni 21.900 ujonczczal való szaporitás?

Azokat a kijelentéseket, a melyek a véderőbizottság jelentésében, valamint a t. előadó ur beszédében is benne vannak, hogy hiszen ezeknek a nagyobb létszámu ujonczoknak az összessége eleinte, vagy egy időre — gondolom, ezt a kifejezést használta az előadó ur — egy időre nem fog igénybe vétetni, azután azt a kijelentését, hogy az eddig mutatkozott hiányokat belőlük fogják pótolni, s hogy ezáltal lehetővé lesz téve a nagyobb mennyiségben való szabadságolás: ezeket a kijelentéseket, t. előadó ur, pro futuro nem fogadom el, csak a legközelebbi jövőre nézve ismerem el, hogy igaza lesz. Egykét év mulva aztán majd az előadó ur hivatkozik arra, hogy megmondta, hogy ez csak egyelőre van igy.

Münnich Aurél előadó: Ugy van!

Okolicsányi László: Ugy-e bár igy lesz, de egy-két év mulva azt mondják majd, hogy van még 21.900 emberünk, behivjuk mind.

Münnich Aurél előadó: Ha kell! *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Mindig kell!)*

Okolicsányi László: Ha kell! És akkor elő fognak állani oly ujabb átalakitásokkal, ujabb berendezésekkel, a melyekre azt fogják mondani, hogy kellenek. És, t. képviselőház, hogy ha abból indulunk ki, hogy kell-e, vagy nem kell-e, akkor a terhek szaporodásában, az ujonczok megszavazásában soha valamely határhoz eljutni nem fogunk, mert, engedelmet kérek, ez már talán az emberek gyengeségében rejlő dolog, hogy minden ember az ő saját hivatásának, saját foglalkozásának a fontosságát becsüli legnagyobbra, és azt akarja a modern kor minden találmányának, minden vivmányának felhasználásával

legtökéletesebben felszerelni. És itt azután esünk abba a hibába, hogy túlmegyünk azokon a határokon, a melyeket a czél, a szükség, a rendeltetés irnak elő. Hogy ne hozzak fel más példát, bátor vagyok csak a tengerészetre hivatkozni.

Hiszen nekünk ma már, mondhatom, modern szinvonalon álló, igen szépen fejlett tengerészetünk van. Ha azonban a tengerészet vezetőségével érintkezik az ember, folytonosan panaszokkal vannak eltelve, hogy még ez nincs, az nincs, uj hajók kellenének, uj ágyuk kellenek és mindenféle uj felszerelés. Hiszen ennek a monarchiának az én tudtommal és meggyőződésem szerint nem lehet más czélja, mint az a kis partvédelem, annak a néhány száz kilométer partnak a megvédése, a melylyel mi rendelkezünk. Fájdalom, több tengerészeti partunk nincs. Ha volna, nagyon szivesen megszavaznók ezeket a nagyobb tengerészeti költségeket és fejlesztenők tengerészetünket, mert akkor a nagyobb tengerpart bizonyára ujabb gazdasági erőforrásokat nyitna meg az állampolgároknak és a teherviselést könnyebbé tennék részükre.

De hiszen, t. képviselőház, oly mértékben fejlesztettük tengerészetünket, a mely semmi arányban nincs a mi tengerészeti érdekeinkkel. Ha nézem a mi tengerészeti költségvetésünket az utolsó tiz évben, ahhoz az eredményhez jutok, hogy Ausztria és Magyarország tengerészeti budgetje, a rendkivüli hitelt is beszámitva, 1893-ban 24,000.000 K-t tett ki. 1903-ban kitett 48,940.000 K-t, tehát mégegyszer ennyit. Hozzászámitva még a kinai hadi kárpótlást, a mit a kinai expediczióval felmerült kártérítésekre fizetünk, összesen 54,866.000 K.

Tengerészeti budgetunk tehát tiz év alatt 24,000.000 K-ról 48,940.000 K-ra emelkedett. Ha már most összehasonlitjuk Franciaország tengerészeti budgetjét, látjuk, hogy Franciaországban a tengerészeti budget 1893-ban 267,000.000 K volt. Ez abszolute véve természetesen sokkal nagyobb, mint a mienk, de ez 10 év alatt emelkedett 298 millióra. Olaszországnak a tengerészeti budgetje pedig az utóbbi 10 év alatt 28 millióval kevesebb lett, mint volt. Ha ezeket a szempontokat vizsgálom, akkor ennek a törvényjavaslatnak az elfogadása azért is veszedelmes, mert módot és alapot nyujtunk vele arra, hogy a mi terheink kiszámithatatlan mértékben tovább is fokoztassanak. Ha a szükség a mult nyáron azt kivánta, hogy 6000 fővel szaporitsuk az ujonczlétszámot, akkor nem vagyok képes belátni és senki sem adott felvilágositást arra, hogy miért szaporitsuk ezen létszámot ma egyszerre 21.900-zal.

Tudom, hogy oly viszonyok közt, mikor az államnak biztonsága forog kérdésben, a katonai intézmények fejlesztése, a hadsereg megerősitése kétségtelenül hazafiui kötelesség. Én ebben a kérdésben nem helyezkedem elvi álláspontra, nem abból a szempontból birálom ezt a javaslatot, a mely szerintem és ezen oldalnak meggyőződése szerint helyes, nem az önálló magyar hadsereg szempontjából, hanem birálom azon szempontból, hogy megszavazhatom-e ezen javaslatot akkor is, ha az a hadsereg olyan volna, a milyennek mi óhajtjuk. Én arra a meggyőződésre jutok, hogy nem látom ma a szükségességét ezen javaslat elfogadásának. Én nem tudom magamat megnyugtatni azzal a kijelentéssel, melyet Solymossy képviselő urtól hallottunk, a ki azt mondta, hogy ha a honvédelmi miniszter ur nem látta volna be ennek a javaslatnak szükségességét, akkor bizonyára nem hozta volna a ház elé, ő tehát megnyugszik abban, hogy a miniszter ur a javaslatot szükségesnek tartja és ezért is elfogadja. Én annak a nagy áldozatnak, melyet ezen javaslattal az országra háritunk, a szükségességét magam akarom látni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha pedig ezt vizsgáljuk, akkor fel kell vetnem azt a kérdést, hogy fenyegeti-e valahonnan a mi monarchiánkat veszély? A külügyi expozé a lehető legmegnyugtatóbb nemzetközi állapotokat tünteti fel. Szövetséges viszonyban vagyunk Közép-Európa leghatalmasabb államaival, barátságos viszonyban az összes államokkal, sehol sincs mitől félni. Ily körülmények között miféle foka a politikai bölcseségnek indokolhatja azt, hogy ezt a törvényjavaslatot épen most terjesztjük a képviselőház elé, mintha épen most volna kedvező az idő arra, hogy az ország vállaira ujabb terheket rakjanak és tőle ujabb áldozatokat kivánjanak.

A mi gazdasági viszonyaink Ausztriával még véglegesen és megnyugtatóan rendezve nincsenek; a kiegyezés kérdése még függőben van, gazdasági viszonyaink nem valami brilliánsak, s azt hiszem, mindenki elismeri, hogy nyomasztóbb helyzetben ez az ország még nem volt. A vállalkozás kedvtelen, az ipar pang, a mezőgazdaság eladósodik, elszegényedik, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a föld népe vándorbotot ragad és tengeren túl keres megélhetést. Az ország belszükségletei, kulturális igényei nincsenek kielégitve, minden oldalról vannak panaszok és követelések, és ily viszonyok közt állanak elő ilyen javaslattal, mely beláthatatlan terhet ró erre az országra. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Velem ne hitesse el senki, mert nem hiszem el, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* hogy a kik ily körülmények között ily terheket akarnak a nemzet vállaira róni, hogy azok számot vetettek volna az ország teherviselési képességével, és velem ne hitesse el senki, hogy ezen törvényjavaslatok kizárólag egy felsőbb akarat kivánatára kerültek volna a törvényhozás elé, mert ha ezen felsőbb akarat folytán került volna e javaslat a ház elé, a kellő felvilágositást meg lehetett volna és meg kellett volna adni tartozó hűséggel, hazafisággal és lojalitással, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy ez a nemzet nem képes arra, hogy szükségtelen

terhet a vállaira vegyen, és meg kellett volna ezt mondani őszinte nyiltsággal, s ha ez meg nem történt volna, akkor kötelességet mulasztottak azok, kik legközelebb állanak a trón zsámolyához. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Fájdalom, gyakran van okunk feltételezni azt, hogy azok, kik a trónhoz közel állanak, nem teszik meg abbeli kötelességüket, hogy ott az akadályokat és nehézségeket is feltárnák, és megismertetnék az ország sanyaru helyzetét. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Következtethetjük ezt oly beszédekből, mint a milyen pl. elhangzott a mult évi delegáczió megnyitásakor, mikor a delegáczió elnöke beszédét azzal kezdette: »Mielőtt munkához látnánk, idejöttünk hódolatunkat bemutatni; az országos bizottság feladata a közös költségvetés megállapitása, áldozatkészségünkben ez idén sem lesz hiány.« *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Azt elhiszszük!)*

Nem ez az a hang, mely a nemzet és király iránt egyaránt tartozó hűségnek követelménye, hanem az őszinte szó, mely megmondja azt: Uram, e nemzet hűségében, hazafiságában változatlan és rendületlen, de ereje a kimerülésen van. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ha én keresem azon okokat, melyek ezen törvényjavaslatot idehozták, — meglehet, hogy tévedek, — de én annak tulajdonitom, hogy a f. évi május havában lejáró és már a mult évben megujitott hármas-szövetségi egyezmény kötelezte ezt a monarchiát véderejének szaporitására, s ezen kötelezettségének akart a hadügyi kormány eleget tenni. Én megvallom, nagyon nagyra becsülöm a monarchia szempontjából a szomszéd államoknak barátságát és szövetségét; de azt tartom, hogy veszedelmes az olyan szövetség, a mely csak a hadi áldozatok terén folyton ujabb és ujabb követelményekkel tud előállani, a közgazdasági kérdésekben pedig elnyom minket és akadályoz abban, hogy gazdasági erőforrásainkat nagyobb mértékben kimeritsük. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Egyáltalában a német birodalomnak irántunk követett politikájában valami nagyon különös magatartást látok.

A hivatalos német birodalom a mi őszinte és igaz barátunk és szövetségesünk, a nem hivatalos német birodalomban pedig mindenhol látjuk a monarchia összetartozandósága ellen irányuló törekvést. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy ezek már milyen erősek, azt bizonyitja, hogy csak néhány nappal azelőtt a német birodalom bécsi nagykövete egy nyilvános ünnepélyes alkalommal beszédében figyelmeztette az ő honfitársait arra, hogy ha az osztrák és magyar monarchia vendégszeretetét igénybe veszik, a vendégjoggal kötelességek is járván, ennek a monarchiának belügyeibe ne avatkozzanak.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Igaza volt!

Okolicsányi László: Tökéletesen igaza volt, t. miniszter ur, de épen az, hogy erre a figyelmeztetésre szükség volt, azt bizonyitja, hogy egy igen erős törekvés létezik a német birodalomban, a mely törekvés annál veszedelmesebb, mert visszhangra talál a monarchia másik államában és ott millió számra vannak olyanok, a kik rokonszenveznek vele, a kik tüntetnek a német birodalom iránt érzett rokonszenvükkel. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Molnár Jenő: Az nem baj! *(Zaj.)* A ki közbeszól, az már illojális; itt nem szabad egy szót sem szólani.

Okolicsányi László: T. képviselőház! Ha azokhoz fordulok, a kik nagyrabecsülik azt a szövetséget, a kiknek ideálja és vágya a nagyhatalmi állás, azt kérdem, mit ér az a nagyhatalmi állás, a mely egy elszegényedett, gazdaságilag kiszipolyozott és részben czentrifugális törekvésü erőkből álló népkonglomerátumból áll? Az ily nagybani állást komolyan venni nem lehet és itt már megvan az a mérték, a mikor a nagyhatalmi állásnak nem létezését konstatálni lehet. Ha pedig azt a nagyhatalmi állást ma még Európa többi államai respektálják, én ugy vagyok meggyőződve, hogy az udvariassági tény nél nem egyéb. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbalodalon.)*

Igen t. képviselőház! Abban az államok szövetségében, a melyet a mi külügyi kormányunk létesitett és a melylyel nagyon szeret dicsekedni, én meg tudnám találni a monarchiának egy igen nagy és nemes feladatát, és ha azt meg tudja ez a monarchia oldani, akkor töltötte be igazán kulturmisszióját Közép-Európa és a müvelt világ irányában. Dicsekednek azzal, hogy Németországgal, Olaszországgal szoros szövetségben vagyunk, az utóbbi időben pedig Oroszországgal szemben is egy nagyfoku közeledés, egy entente cordiale jött létre, legutóbb pedig értesültünk arról, hogy Németország és Franczia-ország közt azok a régi ellentétek szintén már nem olyan élesek, sőt barátságos közeledés is történt. Nos hát akkor uraim, itt van Közép-Európa összes nagyhatalma és ereje, hát, ha őszinte barátság és szövetségben vannak egymással, miért tartják feladatuknak a népeket még mindig fegyver alatt tartani, hadi tervekkel tönkre tenni, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* gazdaságilag nyomorba kergetni, ugy, mintha mi valóságos barbár csordákkal volnánk körülvéve, mintha minden oldalon félteni kellene határaink épségét!

Miért nem lépnek akkor egyetértésre, és ha megvan köztük az egyetértés, miért nem használják fel ezt abban az irányban, hogy az emberiség nemes hivatását tegyék lehetővé. Az embernek a hivatása nem fegyvert viselni, hanem hogy dolgozzék, gazdasági értékeket termeljen, hogy szellemileg és anyagilag haladjon, és a kulturának legmagasabb fokára törekedjék. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A fegyverviselés

minden embernek kivétel nélkül a kötelessége akkor, a mikor reá szükség van. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezen törekvésben, és ezen feladatnak megoldásában látnám én a monarchiának kulturmisszióját igazán. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Egy állam sem volna méltóbb, egy sem volna hivatottabb ennek az iránynak kezdeményezésére, mint a mi monarchiánk, ha ugyan volna olyan külügyi képviselete, hogy valaha egy önálló kezdeményezést képes lett volna megcsinálni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, tagadhatatlan, hogy addig is, a mig ez a czél el lesz érve, a mig talán eljutunk oda, a mit mint szép ábrándot Hentaller Lajos barátom ugy fejezett ki, hogy a hadsereg ne legyen egyéb, mint felfegyverzett nép, a nép pedig ne legyen egyéb, mint a leszerelt hadsereg, addig is gondoskodnunk kell a hadsereg védőképességéről és fentartásáról, s én nem akarok arra az álláspontra helyezkedni, hogy ennek a hadseregnek semmit meg nem szavazok. Mert hiszen, habár az én törekvéseimnek és czéljaimnak az ideálja az önálló magyar hadsereg, azért tudom, és tisztában vagyok vele, de tisztában van vele minden magyar ember, hogy addig, a mig a nemzet ehhez való jogát kivivni nem birja, az ország védelméről gondoskodni egyforma kötelessége mindegyikünknek. Igen, de jogunk van akkor vizsgálni azt, hogy ennek a hadseregnek milyen a szelleme, iránya, hogy ez a hadsereg ennek a magyar államnak, a magyar állam szuverénitásának, a magyar nemzet érzelmeinek és a magyar nemzet törekvéseinek megfelel-e és azzal összhangzásban áll-e? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! A mostani vita folyamán több izben hallottunk panaszokat a miatt, hogy nálunk a hadsereg és a nemzet között nincsen meg az a benső egyetértés. Báró Solymossy t. képviselőtársam pl. felhozta azt, hogy a tisztikarra roppant elkedvetlenitőleg hat, hogy ők gyakran igen erős kritikának vannak kitéve. Felhozta ő is és mások is, hogy a közös hadseregben nem elég magyar ember szolgál. Én ezeket a panaszokat tökéletesen jogosultaknak fogadom el, de az a meggyőződésem, hogy az adott viszonyok közt nem is lehet másképp. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ne a tiszt urak legyenek érzékenyek, ha a hadsereg szelleme miatt megrójuk őket, hanem legyenek némi tekintettel a nemzet érzékenységére, a mely nemzet a hadsereget pénzéből és véréből fentartja és a mely nemzetet jelvényeiben és nyelvében ez a hadsereg minden istenadta nap százszor sért meg. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ha azt akarják, hogy a tisztikarban több magyar ember szolgáljon és szivesen szolgáljon, akkor annak a hadseregnek nem szabad olyannak lennie, a milyen volt a zsoldos hadsereg korában, hanem alkalmazkodni kell a nemzeti állam követelményeihez, a modern igényekhez. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Mindnyájunk legfőbb kivánsága az, hogy a hadseregbe a magyar szellemet bevigyük, de viszont nem lehet kivánni azt, hogy magyar emberek katonai intézetekbe adják a fiaikat, hogy ott azután elnémetesitsék őket. Hiszen felhivom a t. ház figyelmét csak arra, hogy a mult évben, a mikor a delegáczióban szóvá tétetett, hogy a tengerészeti pályán olyan feltünő csekély számban vannak magyarok, a tengerészet vezetősége egész őszintén bevallotta, hogy a felvételi vizsgák maguk megnehezitik a magyar iskolákból kikerült fiatal embereknek a tengerészeti akadémiába való felvételt. Ez inditotta azután a mult évi delegácziót arra, hogy határozati javaslatban utasitotta a tengerészet vezetőségét, hogy állapitsa meg a tengerészeti akadémia felvételi vizsgáit ugy, hogy a magyar iskolákból kikerült fiatal emberek hátrányt ne szenvedjenek, de hogy ez a határozati javaslat mikor fog valósággá lenni, azt természetesen senki sem tudja. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Látva azt, hogy az idő nagyon előrehaladt, még csak néhány szóval azokra akarok reflektálni, a miket a honvédelmi miniszter urtól legutóbb hallottunk és a miket ugy állitottak oda, mintha azok bizonyos nemzeti aspirácziók kielégitését foglalnák magukban; talán azt is várták, hogy a miniszter urnak ezen kijelentései roppantul meg fognak bennünket nyugtatni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Akármit mondanék, az urakat nem nyugtathatnám meg! Nem is vártam soha!

Okolicsányi László: Ha nem várta, akkor nem csalódott, mert kénytelen vagyok kijelenteni, hogy azok, a miket a miniszter ur kilátásba helyezett, egyáltalán semmit sem jelentenek.

Azt mondta a honvédelmi miniszter ur, hogy a katonai bünvádi eljárás mielőbb elő fog terjesztetni. Hisz ezt már régen hallottuk.

De hogy mikor fogja ezt a katonai bünvádi eljárási törvényjavaslatot előterjeszteni, azt sem most meg nem mondta, sem azelőtt nem mondta meg. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem tudom, nem akarja-e a miniszter ur a felelőséget csak az igazságügyminiszterekre tolni, a mikor azt mondja, hogy az igazságügyminiszterekkel nem tudnak megegyezni. De ezt én különben egész természetes dolognak is tartom és ebből már következtetni is tudok azon javaslatoknak tartalmára és irányára. Azt hiszem, hogy az igazságügyminiszterekkel való megegyezés talán azért nem tud létrejönni, mert azok a javaslatok semmiben sem fognak olyan rendelkezéseket tartalmazni, a melyek egy modern jogász gondolkozásával megegyeztethetők. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Uray Imre: Sötétségben bujkálnak!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Előleges kritika!

Okolicsányi László: Ez nem előleges kritika; ez csak következtetés arra, hogy mi okozza azon végtelen nehézséget, hogy ezen javaslatok, a melyeket évtizedek óta sürget a közvélemény, nem tudnak a törvényhozás elé jutni. Nem leszünk kénytelenek előleges kritikát gyakorolni, t. miniszter ur, ha méltóztatik azon javaslatokat a legnagyobb nyilvánosság elé bocsájtani és azokat a legnagyobb nyilvánosság előtt letárgyaltatni. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Méltóztassék azokat a javaslatokat közzétenni, nem bánom, akár a »Neue Freie Presse«ben, *(Derültség a baloldalon.)* vagy más valamelyik lapban.

Kubik Béla: A »Reichswehr« az ő lapja!

Okolicsányi László: Igy alkalma lesz hozzászólani az összes birói és ügyvédi köröknek, a jogtudományi karnak, s általában az összes gyakorlati és teoretikus jogászoknak. *(Ugy van! a baloldalon.)* Mert hogyha büntető törvényt és büntető perrendtartást akarnak csinálni, akkor azt nem ósdi katonai szellemben, hanem jogi szellemben, a modern jogászok szellemében kell megcsinálni. *(Helyeslés a baloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Világos!

Okolicsányi László: Beszélt azután a miniszter ur a zászló és a jelvény kérdésének tanulmányozásáról is. E kérdésre nézve már tegnap nyilatkozott Barta Ödön t. barátom; ezzel minket csak megrémiteni lehet és csak arra inditani, hogy a legnagyobb elszántsággal ellentálljunk az ilyen törekvéseknek, mert ugy látszik — és itt is csak kombinálni vagyok kénytelen és előleges kritikát gyakorolni — hogy valami közös jelvényen vagy közös zászlón törik a fejüket. *(Ellenmondás jobbról.)*

Ugron Gábor: Egy közös vereshagymát találjanak ki! *(Derültség a baloldalon.)*

Holló Lajos: Azt mondja a miniszterelnök ur a delegációban, hogy közös jelvényt csinálnak!

Széll Kálmán miniszterelnök: Azt nem mondtam! Azt mondtam, hogy egy más jelvényt, a mely a dualizmusnak megfelel. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Ugy van! Ugy van! jobbról.)* Azt mondtam, hogy együttes jelvényt!

Holló Lajos: Igen!

Széll Kálmán miniszterelnök: Nohát, az más!

Ugron Gábor: Nem együtt csináltuk az osztrákkal ezt az országot! Együttesen lehet megállapodni, de együttes jelvényt csinálni nem lehet!

Széll Kálmán miniszterelnök: Azt majd akkor látjuk meg!

Okolicsányi László: A magyar államnak megvan a maga czimere, megvan a maga jelvénye; azt más államával egyesiteni nem lehet; azt nem lehet sem más államnak átadni, sem más állam czimerét és jelvényét nekünk elfogadni nem lehet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem más államnak, csak olyan intézménynek, a mely mindkettőé!

Kubik Béla: A mienk nem lesz a kétfejü sas soha, sem a sárga-fekete! Az nem létezik! *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Okolicsányi László: Ha egyszer titkot csinálnak abból, hogy mit terveznek, én csak azt konstatálhatom, hogy azt nem jelentették ki, hogy a magyar hadsereget magyar szinekkel és magyar zászlóval akarják ellátni; minden egyéb megoldás pedig helytelen és törvénytelen. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Rosszban törik a fejüket!

Okolicsányi László: A t. honvédelmi miniszter ur nyilatkozatában találkozom még azzal az igérettel is, hogy a magyar tiszteknek a magyar ezredekbe való beolvasztására vonatkozó legfelső kéziratnak érvény fog szereztetni. Hát ennek az igéretnek nem nagy fontosságot tulajdonitok. Mert ha 1868 óta, a midőn az a legfelsőbb kézirat megjelent, egészen mostanig az végrehajtva nincs, hát ugyan mit bizzunk benne most? Miért fogják azt most végrehajtani? Tehették volna eddig. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A hatezer póttartalékos be nem hivása — a mint már előttem szólók foglalkoztak ezzel — egyáltalán semmit sem jelent, mert hiszen azok behivásától már az idő szempontjából is elestünk, mivel azokat a mult év októberében kellett volna behivni; a törvény nem volt készen; nagyon könnyü tehát olyat elengedni, a mit behajtani ugy sem lehet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Ne engedjék el! Próbálják meg!

Okolicsányi László: A magyar nyelv tanitásának kérdésével is foglalkozott a t. miniszter ur. E kérdés megbirálásánál — sajnálom, hogy már bővebben ezzel nem foglalkozhatom, mert az idő már előrehaladt — nagyon szerettem volna reflektálni Solymossy t. képviselőtársam előadására, a ki annyira ment, hogy még az osztrák fiuknak a magyar nyelvben való oktatását is kivánta. Mondhatom, semmitől sem irtózom jobban, mint az ilyentől. Azoknak az osztrák katonai növendékeknek, a kik magyarul akarnak tudni — mert vannak olyanok, a kik a jövendőbeli szolgálatuk érdekében a magyar nyelvet meg akarják tanulni — most is módjukban van a magyar nyelvet megtanulni. Látjuk is, hogy tanulják. Hiszen a közös hadügyminiszter kimutatásában van arra vonatkozó statisztika is, hogy meglehetős nagy számban vannak az osztrák növendékek közül, a kik a magyar nyelvet tanulják; de bármily tekintetben kényszeriteni őket arra és kötelezővé tenni a magyar nyelvet azokra nézve, a kik nem magyar honosok, ez semmi esetre sem kivánatos. *(Igaz! Ugy van!*

a szélsőbaloldalon.) Nem akarom, hogy a magyar nyelvet mások előtt oly gyűlöletessé tegyük, mint a milyen gyűlöletes minálunk a német. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Végre, t. képviselőház, még kötelességem egy kijelentést tenni egy oly dologról, a mely még sok félreértésre ad, adott és talán még adhat alkalmat. Ez a kétéves szolgálat. E követelés benne van Holló Lajos t. képviselőtársamnak határozati javaslatában, a melyet én is elfogadok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ki kell azonban jelentenem, hogy a kétéves szolgálatnak olyan magyarázatait hallottam, a melyek mellett nemcsak hogy el nem fogadnám, sőt tiltakoznám ellene. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A kétéves szolgálatot mi értelmezzük ugy, hogy a jelenlegi ujonczlétszám mellett . . .

Holló Lajos: A magyar nyelv behozatala mellett!

Okolicsányi László: . . . a magyar nyelv behozatala mellett . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az ujonczlétszám leszállitása mellett!

Okolicsányi László: Nem! Annyira vérmesek nem tudunk lenni, hogy leszállitásról beszéljünk! De a leszállitást, igenis, czélnak tartom; a leszállitásra, mint czélra, törekedni kell. A leszállitás talán ma még csak ábránd, de oly ábránd, a melyet meg lehet és meg kell valósitani. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A kétéves szolgálatot mi ugy értelmezzük, hogy a jelenlegi ujonczlétszám megtartása mellett azok az ujonczok, a kik a két év alatt kiképeztettek, a második év végén egyszerüen haza bocsáttatnak. Ehhez további magyarázgatás és kiforgatás nem férhet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert én ugy vagyok értesülve, hogy katonai körökben a kétéves szolgálatot csakis ugy tartják megvalósithatónak, ha annak megfelelőleg az ujonczlétszám annyira felemeltetik, hogy a jelenlegi létszám abból is kikerül. A kétéves szolgálatnak nemcsak az az egyedüli czélja, hogy az az egyén, a ki szolgál, hamarább kerüljön vissza az eke szarvához és családi köréhez, hanem a czélja az is, hogy az államháztartás terhein könnyitsen. Ez a könnyités pedig csakis a kétéves szolgálatnak olyan módozata mellett lesz elérhető, a milyent én előbb jeleztem.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hol történt ez eddig?

Okolicsányi László: T. miniszter ur, nem kell példák után menni, nem kell példákat keresni; egyszer már mi is adhatnánk példát. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Az elmondottakat röviden abban foglalom össze, hogy azoknak a nagy áldozatoknak, a melyek a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslattal járnak, jelenleg a mértékét sem ismerjük, a szükségét sem látjuk be és igy már ezért sem járulunk hozzá azok elfogadásához. De nem járulunk hozzá e törvényjavaslatok elfogadásához különösen azért, mert abban a hadseregben, a melynek megerősitésére és szaporitására ezek a javaslatok törekednek, nem látjuk kielégitve a magyar nemzet jogos és törvényes követeléseit. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Azok az urak pedig, kik kormányzatunknak és hadseregünknek élén állanak, tartsák első kötelességüknek, hogy akkor, mikor ily sulyos javaslatokat terjesztenek az ország elé, világositsák fel a nemzetet mindazon következményekről, a melyek ilyen javaslat elfogadásával járnak, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és tartsák kötelességüknek másodsorban felvilágositani a koronát arról, hogy azok az áldozatok, a melyeket ezek a javaslatok követelnek, nemcsak önmagukban véve sulyosak, de sulyosak különösen gazdasági viszonyainknál fogva, és azért azoknak keresztülvitele, megszavazása a jelenlegi körülmények között, a jelenlegi gazdasági viszonyok között a legnagyobb politikai könnyelmüség. A javaslatot nem fogadom el. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. A szónokot többen üdvözlik.)*

Elnök: Miután az idő már előrehaladt és még többen vannak szólásra feljegyezve, a tanácskozást most félbeszakitjuk.

A holnap délelőtt tiz órakor tartandó ülés napirendje ugyancsak a mai ülésre kitüzött napirend lesz. *(Helyeslés.)*

Ezzel az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik d. u. 2 órakor.)

199. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 február 6-án, pénteken,

Tallián Béla elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök bejelenti Hortoványi József képviselő elhunytát. — Egyéb elnöki előterjesztések. — Az igazoló állandó bizottság jelentésének benyujtása Bauer Mihály és b. Kaas Ivor képviselők megbizó-levele tárgyában. — Napirend előtti felszólalások. — Az 1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, b. Fejérváry Géza, gr. Széchenyi Gyula, Láng Lajos, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rátkay László jegyző ur fogja jegyezni.

Mindenekelőtt a tegnapi ülés jegyzőkönyve fog hitelesittetni.

Szőts Pál jegyző *(olvassa az 1903 február 5-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek kifogása a jegyzőkönyv ellen?

Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Jelentem, hogy Hortoványi József, Pozsony vármegye galántai választókerületének képviselője ma éjjel meghalt.

Elhunyt képviselőtársunk az 1892—1896 és a mostani országgyülés alatt volt a háznak szorgalmas és rokonszenves tagja. *(Igaz! Ugy van!)*

A ház fájdalmas részvétének jegyzőkönyvében ad kifejezést és egyuttal megbizza az elnököt, hogy az uj képviselőválasztás iránt intézkedjék. *(Helyeslés.)*

Bemutatom Csanád vármegye közönségének feliratát, az udvartartás költségeinek felemelésére vonatkozó törvényjavaslat ellen.

Az emlitett törvényjavaslattal való együttes tárgyalás végett kiadatik a pénzügyi bizottságnak.

Bemutatom Szatmár vármegye közönségének feliratát, az ujonczlétszám felemelésére és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

Letétetik a ház asztalára és az illető törvényjavaslatokkal együtt fog elintéztetni. Egyuttal elhatározza a ház, hogy mint a többi hasonló tárgyu felirat, ez is kinyomassék.

Bemutatom Kassa sz. kir. város és Békés vármegye közönségének feliratait, a magyar nemzeti érdekek megvédése és a nemzetiségi izgatások meggátlása ügyében;

Kassa sz. kir. város közönségének feliratát, a nemzetiségi egyenjoguságról szóló 1868 : XLIV. t.-czikk módositása iránt;

Pozsony sz. kir. város közönségének feliratát, az egyesületi és gyülekezési jog törvényhozási rendezése tárgyában;

Szabadka sz. kir. város közönségének feliratát, a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződés megváltoztatása iránt;

a békés-csabai állami iskola gondnokságának Szőts Pál képviselő által beadott kérvényét, a tanitók fizetésének rendezése ügyében.

Kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Dedovics György jegyző: Belitska Béni, az igazoló állandó bizottság előadója!

Belitska Béni előadó: T. képviselőház! Bauer Mihály, Sopron vármegye nagymartoni választókerületében 1903. január 27-dikén és b. Kaas Ivor, Nyitra vármegye zsámbokréti választókerületében 1903. január hó 30-dikán időközi választások alkalmával megválasztott országgyülési képviselőknek megbizó-levelét az igazoló állandó bizottság megvizsgálta és miután azt találta, hogy mindkét megbizó-levél alaki tekintetben a törvényes kellékeknek megfelel, a nevezett két

képviselőt, a kérvényezésre kiszabott 30 napi határidő fentartása mellett, igazolt képviselőknek jelentette ki.

Van szerencsém az erre vonatkozó jegyzőkönyvet bemutatni.

Elnök: Bauer Mihály és b. Kaas Ivor a 30 nap fentartásával igazoltatnak és egyuttal mindkét képviselő ur, miután az V. osztály hiányos, mert abban csak 43 képviselő van, az V. osztályba soroztatik.

Van szerencsém jelenteni, hogy napirend előtti felszólalásra kért engedélyt Barta Ödön és Holló Lajos képviselő ur.

Barta Ödön képviselő urat illeti a szó.

Barta Ödön: T. ház! Ha valaki ennek a nemzetnek a gazdagodási statisztikáját a legutóbbi korszakokról össze fogja állitani, azt hiszem, egy uj rovatot kell a statisztikusok számára feltalálnia, mely a csalódásokban való gazdagodást fogja feltüntetni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Semmi sem fájhat ennek a nemzetnek jobban, mintha olyan fiai, a kik tradiczióik, a nemzet hite, tehetségük és pozicziójuk szerint arra volnának hivatva, hogy belátva egy káros rendszer tévedéseit, a nemzet jogos aspiráczióinak kivivásában a nemzet élén haladjanak, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* időnkint keserves csalódásba juttatják a nemzetet, tényeikkel vagy nyilatkozataikkal tápot nyujtva olyan hitnek, mintha a hatalom kegye, jóindulata, a hatalomnak esetleg egy-egy nyájas mosolya előttük becsesebb volna, mint a nemzet nagy aspiráczióiban rejlő erőnek kivivására irányzott törekvésben feltalálható dicsőség. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ez a párt, melyhez tartozni szerencsém van, s melynek megbizásából ezuttal szót kértem, a leghatározottabb ellentétben állott annak a pártnak a küzdelmével, mely nem a 48-as törvényekben ismételten és ujabban biztositott teljes nemzeti önállóság és függetlenség kivivását bár, de mégis nagy vonatkozásokban a nemzeti aspirácziók megvalósitásának fokozatos politikáját irta zászlajára.

Annak a pártnak a törekvései közt a nemzeti aspirácziók megvalósitásának programmjában igen jelentékeny helyet foglalt el a magyar nyelv teljes diadalra juttatása. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy mennyire fáj ennek a nemzetnek, hogy ezeket az aspiráczíókat a tettleges politika terére lépve némileg feledésbe, legalább homályba engedik borulni, azt most fejtegetni nem akarom.

Az utóbbi napok eseményei, a mult hetekben az országban felhangzott izgalmas hangok eléggé tanuskodnak a mellett, hogy a nemzet nem szivesen látja és nem aggodalom nélkül látja azt, hogy ha jeles fiai ilyen aspirácziók küzdelmében talán elfáradva, lehanyatlanak a küzdőtérről. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

S ime, t. ház, a példa mennyire hatott! A tegnapi napon itt egy nagyon nagy figyelemmel hallgatott szónok ajkairól állásánál, multjánál és családi tradicziójánál fogva az egész országra nézve nagyfontosságu beszéd hangzott el, a melynek keretében, daczára annak a figyelemnek, a melylyel a beszéd első, történelmi és külügypolitikai részét az ellenzék pártállására való tekintet nélkül részesitette, ennek az oldalnak lehetetlen volt a feljajdulás erős hangjait elfojtani. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem kevesebbről volt szó a tegnapi beszéd egy jelentékeny részében, mint egy olyan abszolutisztikus felfogás bizonyitásának megkisérléséről, a mi ellen ez a nemzet évszázadok óta mindig küzdött. *(Igaz! Ugy van! szélsőbaloldalon.)*

Annak a tannak a hirdetése talált szószólóra gr. Andrássy Gyula t. képviselőtársunk személyében, a mely tan Magyarországnak a magyar államiság érvényesülésének lehetetlenségét hirdeti. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Valamikor tréfásan, de mégis bizonyos hazafiui lelkesedéssel mutattak reá azokra az épületekre, a melyeknek homlokzatán a kormány kezdeményezése folytán is, ide mindenesetre a közérzületet követve, azt irták fel, hogy »nyelvében él a nemzet«. Egyike ez amaz arany igazságoknak, a minőket nem is kell más országokban hirdetni, a melyeknek nincsenek olyan keserves, ugynevezett »közösügyes« viszonyai, minők a mienknek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hirdetendőnek tartottuk, hogy csak azért él ez a nemzet, mert nyelvében él és csak addig élhet, mig nyelvében él. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gróf Andrássy Gyula t. képviselőtársunk tegnapi felszólalásában a Verwirkungstheorie egy ujabb kiadása jelent meg, midőn azt mondta, hogy mert bizonyos törvényeinkben a magyar nyelv államnyelv jellegével való, kötelező volta a hadseregre vonatkozólag expressis verbis kifejezve nem volt, azért nem lehet azt állitani, hogy a német nyelvnek a hadseregben — tehát egyik állami intézményben — kötelezővé tétele törvénytelen alapon állana. Ez a Verwirkungstheorie egy ujabb kiadása. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez nem azt jelenti-e, ez nem azt hirdeti-e, hogy a magyar nemzetnek minden jogát expressis verbis minden törvényben fenn kell tartania, mert különben elévül? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Eltekintek attól a közjogi tételtől, a mely abszolut lehetetlenné teszi még feltevését is annak, hogy egy nemzet alkotmányos jogai elévülhessenek, mert a közjog terén elévülés nincs. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ott lehet jogfosztás, lehet erőszak, lehet lemondás, de elévülés, — szunnyadás vagy elaltatás folytán, — a nemzet jogaira nézve be nem következhetik. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Nálunk, t. képviselőház, a hol a felségjogok minden közjogász egyértelmü véleménye szerint mindannyian a nemzettől származnak, hol maga a királyi hatalom is a nemzeti hatalom átruházásából származik, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* nálunk ilyen értelemben való Verwirkungstheoriáról beszélni abszolute lehetetlenség és közjogilag képtelenség. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Szatmári Mór: Nem is mondhatott le a nemzet a nyelv jogáról.

Barta Ödön: De gr. Andrássy Gyula t. képviselőtársam egy nagy ellenmondásba is keveredett, amikor az 1867-iki kiegyezés előtti állapot és az 1868. évi törvényhozás alkotásai közt összehasonlitást téve állapitotta meg a maga konkluzióját. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen, a ki a kiegyezésről egy akadémiailag is elismerésben részesitett művet irt, a melynek gondolatmenetével ugyan mi abszolute nem értünk egyet, . . .

Ugron Gábor: Önmaga magát czáfolta meg!

Barta Ödön: . . . de a ki általában a közjogi készültségnek azon a fokán áll, a melyen gr. Andrássy Gyula képviselőtársunkat mi hiszszük, . . .

Uray Imre: Arrogál magának!

Barta Ödön: . . . annak nem lehet szem elől téveszteni, hogy az 1840-iki törvények és az 1867-iki törvények, vagy pláne a 68-iki törvényhozás közt, egy nagy korszak folyt le és egy nagy korszak küzdelmei nyomán igen nagy hagyaték maradt a nemzetre.

Avagy 1848-ról t. képviselőtársunk teljesen elfeledkezett?

Lengyel Zoltán: Azt nem szabad idézni.

Barta Ödön: Az 1848 nem a magyar alkotmány ujjászületése?

Lehet-e, szabad-e ebben az országban, a melyben az ujjáébredés korszakát kulminációjában a 48 fejezi ki, azokra az időkre visszamenni, mint jogforrásra és ott keresni jogforrásokat azokban az időkben, a melyekben az egész országnak minden erejét és tevékenységét a gravaminális politika foglalta le, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* még pedig nem a nemzet hibájából, hanem azon bünök folytán, a melyeknek lánczolata ezen nemzet előrehaladását évszázadokon át megakadályozta? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Jön azután gróf Andrássy Gyula t. képviselőtársunk beszédében egy másik tétel, a melynek hamissága feltünő és szembeszökő, és különösen ez az, a melyet én közjogi szempontból károsnak, veszélyesnek nevezek.

Azt mondja t. képviselőtársunk, hogy az 1867-iki törvénynyel létesitett közös ügyek mikénti intézésének módja a 67-iki törvényben meg van irva, a 68-iki törvény pedig, a mely a nyelvvel foglalkozik, nem érinti ezeket az 1867: XII. t.-czikkbeli közös ügyeket, világos tehát, hogy — mivel nem is volt hatásköre, a mint ő magát kifejezi — a magyar törvényhozásnak, hogy azt az egyetértő megállapodást pótolja, a mely az 1867: XII. t.-czikk szerinti közös ügyekre elő van irva, mert szerinte a 68-iki törvény rendelkezései a közös intézményekre nem alkalmazhatók.

Veszélyes teoria és jaj ennek az országnak, hogyha e tannak követői akadnak, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és százszor jaj ennek az országnak, hogyha e tannak szolgálatába áll a magyar kormány, mint a magyar nemzeti hatalom gyakorlatának exponense. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Méltóztassanak csak belenézni egy kissé ebbe a nyilatkozatba. *(Halljuk! Halljuk!)* Az 1867: XII. t.-cz. megállapit bizonyos közös természetü ügyeket, azoknak a mikénti kezelési módját megállapitja, de mi tekintetben? Elmondja, hogy a határozatok miként hozandók és bizonyos, az érdemet illető megállapodások miként létesitendők, különösen a nemzet teherviselése szempontjából. De arról, hogy a magyar államnyelv érvényesülése czéljából akármi néven nevezendő rendelkezésbe egy más ország hatalmának beleszólása legyen: ilyen a 67-iki törvényekben nincs. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ismétlem, ilyen az 1867-iki törvényben nincs. *(Ellenmondás a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Először idézem most már azt a konkluziót, a melyet gróf Andrássy Gyula t. képviselőtársunk ebből a hamis premisszából levont.

Ő azt mondja, hogy az 1868-iki törvényt a közös ügyekre alkalmazni akarni annyi volna, mint a magyar ügyek számára hozott törvényeket a közös ügyekre alkalmazni, vagyis annyi volna, mint automaticze, lassacskán megszüntetni a közös ügyeket.

Hát kérem, közös ügy a hadsereg nyelve? Közös ügy a magyar állampolgárok százezreinek nyelve? Ki tette közössé? Talán a 67-iki kiegyezés?

Azt mondja gróf Andrássy Gyula t. képviselőtársunk, hogy nem mondták a királynak, hogy ezt igy interpretálják. Hát mutassa meg nekem valaki azt a bátor férfiut még emlékében is, a ki meg merte volna a nemzetnek mondani, hogy a magyar nyelvről lemondtak a kiegyezésben.

Ha ez igaz volna, nem arra kell törekednünk, hogy a közös ügyek automaticze, lassacskán megszünjenek, hanem arra, hogy azokat, ha felfordulással is, kitörüljük törvénykönyvünkből és intézményeink sorából!

Kubik Béla: A ki nem ugy érez, nem magyar ember! *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: E házban ily kifejezésekkel élni ne méltóztassék!

Barta Ödön: Nem mondta ezt senki, nem is mondhatta soha senki. Nem is állhat ez összefüggésben még a 67-iki alappal sem, mert

a 67-iki alap egyik oszlopos tagja, gróf Apponyi Albert, évek hosszu során át mondotta ebben a házban és hirdette a nemzetnek és senki sem mondott ellent, hogy a magyar nyelv használati jogáról a közös ügyek intézményének létesitésével ez a nemzet se kifejezetten, se hallgatag le nem mondott. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De én elmegyek szivesen oda, a hova gróf Andrássy Gyula t. képviselőtársunk bennünket invitált: az 1840-iki törvényhozásra, sőt magának a kiegyezési mű létrehozójának nyilatkozatához is, és ebből csak egyet akarok felolvasni.

Deák Ferencz a negyvenes évekbeli követi jelentésében az 1840-iki VI. törvényczikk 9-ik §-ára való hivatkozással ezt mondja *(olvassa)*: »Az a tan, mintha a magyar nyelv érvénye a hadseregben a törvényhozás intézkedési körébe nem tartozott volna, határozott tévtan, és közjogunk alapelveivel ellenkezik«. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Tovább menve, később a kiegyezés után ugyanő mondja, hogy *(olvassa)*: »Az 1867:XII. törvényczikk 11. §-a szerint a Felség által intézendő tárgyak közé sorozott vezénylet és belszervezet kifejezés alatt minden érthető, csak a magyar nyelv jogának kérdése nem, mert minderre — ugymond — ellenkező preczedens létezik«.

Méltóztassék megnézni: ez az idézet nem uj, nem először áll a ház előtt, gróf Apponyi Albert beszédei egyik, azt hiszem, második kötetének 675-ik lapján hivatkozik reá, közli nyomtatásban, tehát hozzáférhetővé tette a nemzet, valamint azok számára, a kik nem hallották ebben a házban és nem volt itt alkalmuk ellene tiltakozni.

Mutassanak egy olyan bátor férfiut, a ki ezen igazság ellen valaha a nyilvánosság előtt tiltakozni mert volna. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Én nem hozok itéletet ebben a kérdésben.

Mikor Beőthy Ákos t. képviselőtársunk a multkor egy fulmináns és igazán tanulságos és nagyhatásu beszédében azokat a viszonyokat fejtegette, a melyek miatt Magyarországon a katonai javaslatok tárgyalása a magyar nemzet elleni merényletnek minősül, akkor Göthére hivatkozott; jól hallottam a t. miniszterelnök ur közbeszólását, a ki azt mondta, hogy »az mindig igazat mond.« Ez gúnyos megjegyzés volt. Most én Andrássy Gyula t. képviselőtársam tegnapi beszéde alkalmából és annak a hatásnak alkalmából, a melyet az sajnosan kell, hogy tegyen a nemzet millióira, Börnére hivatkozom egy hasonló idézettel, a melyre talán a miniszterelnök ur is azt fogja mondani, hogy abban sok igazság van. Szó szerint idézem, nem kommentálom. Börne azt mondja *(olvassa)*: »Auf der hohen Leiter der Sünden, im Staatsleben steht die Schwäche auf der ersten Sprosse, Feigheit auf der zweiten. Über beide muss die Macht schreiten, wenn sie zur Spitze klettern will, wo die Willkür thront.«

Gróf Andrássy Gyula t. képviselőtársam tegnap rálépett az első létrafokra; fájó szivvel látná a nemzet, ha tovább haladna.

Ez az ut az önkényhez vezet, ezért tettük szóvá és ezért tiltakozunk már az első lépés ellen a nemzet nevében. *(Hosszantartó, élénk tetszés, helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* Én csak azért emelek szót Barta Ödön t. képviselőtársam után, mert teljesen szokatlannak, sőt talán egészen preczedensnélkülinek tartom, hogy egy napirend előtt történt felszólalásban reflexió történjék valamely képviselő részéről egy előttevaló napon elmondott beszédre, ha az illető képviselő a házszabályoknak nem azon pontja alapján kér szót, a mely személyes kérdés, vagy a félremagyarázott szavak értelmének helyreállitása szempontjából erre jogot ad.

Hát hová jutunk, t. képviselőház, ha a házszabályok ezen rendelkezésén magunkat túlteszszük? *(Nagy zaj.)*

Kubik Béla: Halljuk! Ugy beszél, hogy nem hallunk semmit! Szégyelli, a mit mond? *(Nagy zaj.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát én sohasem szégyelltem, a mit mondtam! *(Tetszés a jobboldalon.)*

Kubik Béla: Nem tudjuk másképen magyarázni! *(Nagy zaj.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: A t. képviselő urak legyenek csendesen, akkor meghallanak. *(Nagy zaj.)* Én mindig egyforma hangon beszélek, de kiabálni nem szoktam a házban és a ki engem meg akar hallani, az meghall. Tanulja meg Kubik Béla t. képviselőtársam, hogy én sohasem szégyellem azt, a mit gondolok és a mit mondok, a mit pedig gondolok, azt megmondom mindenkinek. *(Hosszantartó, élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Molnár Jenő: Erre be vannak rendezkedve!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak! *(Nagy zaj.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát azt tartom, hogy akkor, a mikor egy képviselő ur nem lett megnevezve az illető beszédben, sőt nem is indokolta mostani felszólalását azzal, hogy valamely személyes megtámadtatás miatt kér szót,... *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Thaly Kálmán: A magyar nemzetet támadta meg!

Széll Kálmán miniszterelnök: ... sem azzal, hogy félreértett szavainak értelmét akarta volna igazolni, ...

Lengyel Zoltán: Ez nem is magánügy, ez a nemzet ügye! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . akkor — ez nézet, nem ugyan az önöké, de talán szintén jogosult, épen ugy, mint az önöké — én azon nézetben vagyok, hogy a napirend előtti felszólalásnak ilyen kérdésben helye nincsen, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Ellentmondás és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az elnök megadta a jogot.)*

... nincsen pedig különösen akkor, a mikor a vita még folyik, tehát a képviselők egész sorozata teljes szabadsággal és teljes jogkörrel válaszolhat és felelhet *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* azokra, a miket gróf Andrássy Gyula tegnap mondott. Még Barta Ödön t. képviselőtársam is *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* — mert határozati javaslatot is nyujtott be — jogositva van még szólani, aztán a szónokok egész sorával leszünk szerencsések találkozni. Már ma az általános vita első szónoka is tiltakozik, mint a hogy önök mondják, a vita alatt, a nemzet nevében. De, hogy »a nemzet nevében« kelljen tiltakozni egy napirend előtti felszólalásban, a mi egészen másra szokott igénybe vétetni, ezt én a tárgyalás természetes rendjével ellentétben levőnek tartom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* A vitatott kérdésbe, vagyis annak a vitatásába, hogy hogyan áll nézetem szerint a kérdés, most ezuttal belebocsátkozni nem fogok. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Pedig szeretnök! Halljuk! Halljuk!)* Hát a t. képviselő uraknak igen nehéz a kedvükben járni. Néha azt hallom, hogy már megint a miniszterelnök beszél, mindig csak ő beszél; és a mikor azt mondom, hogy én a vita rendjét akarom megtartani és majd a vita folyamán akarok felszólalni, mert fogok felszólalni, akkor azt mondják: miért nem beszél még a vita rendjén kivül is, a napirend előtt? *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Jobb ezt mindjárt tisztázni! Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* De hát hogy azt ne higyjék a t. képviselő urak, hogy én a kérdés elől szándékozom kitérni . . . *(Folytonos zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Széll Kálmán miniszterelnök: Barta képviselő ur felszólalására egypár megjegyzést azonnal megteszek. *(Halljuk! Halljuk!)* Én nem tartom jogosultnak azzal vádolni gróf Andrássy Gyulát . . . *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Nem vádoltuk!)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak. Méltóztassanak a szónokot meghallgatni, különben kénytelen leszek a közbeszóló képviselőket névszerint megnevezni. *(Folytonos zaj. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát az nem vád, mikor Barta t. képviselő ur a hatalom kegyéről szól? Persze, az önök részéről akármi mondatik, az sohasem vád! Hát az nem vád,— és pedig sulyos vád,— a mikor a t. képviselőtársam azon kezdi beszédét, hogy szomoru dolog, hogy a hatalom kegye végett valaki ilyen fejtegetéseket tesz, vagy amolyan dolgokat mond? *(Élénk helyeslés tetszés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Azt csak el kell ismerni, hogy ez vád, sőt vádnál is több, mert ez meggyanusitás és ha én ezt a meggyanusitást csak vádnak jellemzem, még ez sem tetszik azoknak, kik közbeszólással zajongnak és az ellen tiltakoznak, hogy ez csakugyan vád volt. *(Folytonos zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* Nagyon nehéz akkor önökkel vitatkozni, mert akkor a zajongó urak az igazságot nem szeretik és nem tűrik el! *(Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon. Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Rendre! Rendre! Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak. Én abban, a mit a miniszterelnök ur mondott, semmiféle sértést sem látok. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Abczug! Abczug!)*

Gabányi Miklós: Látszik, hogy talián és nem magyar! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tessék rendreutasitani a minisztert!)* A jobb- és baloldalon egyaránt csendet kérek, mert kénytelen leszek a képviselő urakat rendreutasitani! *(Lengyel Zoltán közbeszól.)* Csendet kérek, Lengyel képviselő ur!

Gabányi Miklós: Látszik, hogy talián! *(Nagy derültség a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Gabányi képviselő urat rendreutasitom. *(Folytonos zaj, mozgás a néppárton és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát én azt állitom, t. képviselőház, ha valakit azzal a váddal illetnek, — hogy ne mondjam, gyanusitással — támadnak meg és én most erre a vádra akarok felelni és állitom, hogy abban vád van, abban, a mit Barta Ödön ur mondott és önök ez ellen demonstrálnak: akkor jogom van azt mondani, hogy azok, a kik ezt nem akarják meghallgatni, az igazságot nem akarják elismerni, mert ki tagadhatja nyugodtan, hogy az vád volt? És biróvá teszem Barta Ödön t. képviselő urat, nem akarta-e gróf Andrássy Gyulát megvádolni? *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Majd megmondom!

Széll Kálmán miniszterelnök: Az ő álláspontja szerint meg akarta vádolni. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Rászolgált! Élénk felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Az megint más kérdés, hogy rászolgált-e vagy nem. En azt tartom, hogy nem, és hogy gróf Andrássy beszédének lényegét és tendenciáját félreértették. Tény az, hogy meg volt vádolva, mert a vádnak legobjektivebb tényállása benne van a képviselő ur állitásában. És önöket csodálatosan mégis türelmetlenné teszi, hogy én azt mondtam, hogy önök nem akarják ennek az én állitásomnak igazságát belátni. *(Mozgás és élénk ellenmondás a baloldalon.)* Én

sohasem szoktam senkit sem megsérteni, sőt kifejezéseimben mindig innét maradok annak, a mi csak sértés látszatával birhatna is. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Most is, ime, nem beszéltem gyanusitásról, csak vádról . . .

Barta Ödön: Nem is volt az gyanusitás!

Széll Kálmán miniszterelnök: Én igenis állitom, hogy ha valakire azt mondják, hogy a hatalom kegyét vadászsza és azért tesz bizonyos nyilatkozatokat: az megvádolás. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Andrássy Gyula pedig az ő egyéni nagy tulajdonainál és abszolut integritásánál, az ő kiváló multjánál, az ő kristálytiszta jelleménél fogva ezt a vádat nem érdemli meg soha, semmi körülmények között és most se, a mikor ő az ő meggyőződése szerint fejtegetett, egészen konkréte és objektive egy kérdést. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Ő fejtegette azt a kérdést és fejtegette azon meggyőződése szerint... *(Zaj a szélsőbaloldalon. Molnár Jenő többször közbeszól.)*

Elnök: Molnár Jenő képviselő urat kérem, ne méltóztassék folytonosan közbeszólni!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . mondom, azon meggyőződése szerint, a mely nem mai keletü, hanem meggyőződése volt mindig és fejtegette azon az alapon és ebből meritette meggyőződését és érvelését, hogy a 67. és 68-iki törvényhozás, az 1867 : XII. t.-czikk és a véderőről szóló 1868-ik évi t.-czikk, de különösen az 1867 : XII. t.-czikk az összes és egész hadseregnek, a melynek kiegészitő része a magyar hadsereg, egységes vezérletére vonatkozó intézkedést a legfőbb hadurra bizta. Ezen, az egységes vezényletről szóló szakasza a törvénynek, vagyis a 11. §. igy hangzik *(olvassa)*: »Ő Felségének a hadügy körébe tartozó alkotmányos fejedelmi jogai folytán mindaz . . .« *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Alkotmányos!)* ». . . a mi az egész hadseregnek és igy a magyar hadseregnek is, mint az összes hadsereg kiegészitő részének, egységes vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozik, ő Felsége által intézendőnek ismertetik el.« *(Zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Ő Felsége, a magyar király által intézendőnek!)*

Hát már most gróf Andrássy Gyula azt tartja, hogy czélszerüségi okokból — s ezek voltak az ő szavai... *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . mondom, azt tartja — czélszerüségi okokból — hogy az egész és együttes hadseregben, a mint a törvény a hadsereget nevezi, az egységes vezénylet czélszerübben szerveztetik, hogy ha a vezényleti és szolgálati nyelv az összes és egész hadseregben egy nyelvben állapittatik meg. *(Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Ez volt gróf Andrássy Gyula okoskodása és ezen okoskodása és az egységes vezényleti nyelvnek szüksége czélszerüségi okokra volt visszavezetve. Világosan arra volt fektetve az okoskodás, hogy az 1867 : XII. t.-czikk 11. §-ában lefektetett jognál fogva állapitotta meg a király az egységes vezényleti nyelvet a czélból, hogy a hadsereg egységes vezérlete, — a mit a törvény világosan emlit — ilyenformán és ezáltal is biztositassék. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

És ez az én nézetem is, ugy a mint most kifejtettem. E tekintetben lehetnek eltérő nézetek és — megengedem — olyan ellenkező nézetek, a melyek mellett igen sokat lehet felhozni. De azt mondani, hogy ezen okoskodás a magyar nyelv, a magyar állam megsértését jelenti: nem lehet. *(Ugy van! a jobboldalon. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)* Hiszen azért mi is nagyra tartjuk és szentnek tartjuk azt, hogy nyelvében él a magyar . . . *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hoch! Hoch!)* . . . ha az 1867 : XII. t.-cz. alapján az egész hadseregnek, a melynek vezényletét és belszervezetét a koronára bizza a törvény, vezénylete, czélszerüségi okokból, nem magyar nyelven történik is. *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon).* Azért a magyar nyelv nem tétetik, mint Barta Ödön t. képviselő ur mondja, egy más országtól függővé, mert annak ebbe semmi beleszólása nincsen, hanem a királyra, a legfőbb hadurra bizatott a hadsereg vezényletének és igy vezényleti nyelvének meghatározása a törvény értelmében. Aztán azért ezzel az se sértetett meg, — a mit Barta Ödön t. képviselőtársam mond s a miben én is egyetértek vele, — hogy minden jog és igy a felségjogok is a nemzet egyetemétől származnak, hiszen a korona és nemzet egységes és elválaszthatatlan testet képez, mert az 1867 : XII. t.-czikk alapján gyakorolja a korona ezt a jogot, tehát a törvényhozás, a nemzet egyetemes akaratának törvényhozási megnyilatkozása alapján. *(Ugy van! a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

A magyar nyelv ezáltal közös ügygyé sehogy sincs téve, ha az 1867 : XII. törvényczikk értelmében 35 esztendei gyakorlat alapján az az állapot áll fenn, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Elég szégyen! Nagy zaj a szélsőbalon. Elnök csenget.)* hogy czélszerüségi okokból az egységes vezénylet joga alapján a német a vezénynyelv. *(Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* A magyar nyelv jogai azért a hadseregben is megvannak *(Élénk ellenmondás és zaj a szélsőbaloldalon.)*, megvannak az oktatásban, megvannak a levelezésben. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől. Zajos ellenmondás és nyugtalanság és szélsőbaloldalon. Egy hang: Fejérváry nem ismeri el!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! Méltóztassanak nyugodtan meghallgatni a szónokot!

Széll Kálmán miniszterelnök: A magyar nyelvnek megvannak a maga örök és elévülhetetlen jogai. *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem lehet tovább hallgatni! Eláll! Elnök csenget.)* Hát azt sem akarják koncedálni . . . *(Folytonos nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem, t. képviselő urak, méltóztassanak nyugodtan és csendben meghallgatni a szónokot! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát azt sem fogadják szivesen . . . *(Felkiáltások a szélsőbaloldalról: Nem! Ne tessék ilyen theoriákkal előállani! Zaj. Elnök csenget.)* Azt hittem, hogy azt csak elismeréssel fogadják, ha én ebből a székből azt hirdetem . . . *(Folytonos, nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* a mikor én azt hirdetem ebből a székből, hogy a magyar nyelvnek megvannak a maga elévülhetetlen jogai, azokat szentül tiszteletben tartjuk s hogy a magyar nyelv a hadseregben is érvényesüljön ott, a hol az egységes vezénylet mellett lehetséges. *(Élénk ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Rákosi Viktor: Igen! Landessprache!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . Hát a magyar tisztek visszahelyezésére vonatkozó kijelentéseink is mit jelentenek egyebet? Ezekben tehát mind fentartjuk a magyar nyelv jogait *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* és nem lesz magyar politikus sem itt, sem másutt, a ki a magyar nyelv legitim jogait, a magyar államnak ezt az elévülhetetlen jogát csorbitani engedné. Hanem czélszerüségi okokból a vezénylet a szolgálati nyelvre nézve ugy van szervezve, hogy egységes nyelve legyen, mert nem akarunk oly hadsereget, a mely szükség esetében, épen a nem egységes vezényleti nyelv miatt, védképességében és harczképességében szenvedhetne. *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Eláll!)*

Igy áll a kérdés. Ezeket akartam elmondani. *(Helyeslés jobbfelől. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Holló Lajos képviselő urat illeti a szó. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: T. képviselőház! A. t. miniszterelnök ur nem látja annak indokát, hogy mi gróf Andrássy Gyula képviselő urnak tegnapi felszólalását itt napirend előtt felszólalás és megbeszélés tárgyává teszszük. Ő ezt a jogot megadná az egyénnek, a kit megneveztek, a ki személyében van megtámadva, de nem akarja megadni oly esetekben, mikor a nemzetnek nagy közjogai, a nemzetnek históriailag kidomborodott egyénisége azok, a mik támadás tárgyát képezik. Mi nem veszszük és nem vehetjük ki ezt az anyagot a vitának további medréből, nem is szándékozunk. Felszólaló t. barátaim a mai napon is, azt hiszem, méltó fejtegetésben, visszautasitásban és válaszban fogják ezt a vádat részesiteni. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* De vannak esetek, midőn kijelentések hangzanak el ebben a parlamentben, a melyek a nemzet jogai ellen sértők. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Szatmári Mór: A túloldal demonstrál!

Holló Lajos: Ezek, bárki részéről: nemzetiségi vagy magyar képviselő részéről hangozzanak is el, mindig visszautasitásban részesültek a multban és visszautasitásbban fognak részesülni a jövőben. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Gr. Andrássy Gyula t. képviselőtársunk felszólalását fokozta nemcsak az ő egyéni sulya, de az is, hogy a kormány a maga tetszésével, félhivatalos lapjának hozzájárulásával, annak egész tenorját magáévá tette. Azt mondotta tegnap a félhivatalos kormánylap, hogy a mit gróf Andrássy Gyula ur fejtegetett, azt el fogják olvasni országszerte. El fogja ismerni mindenki, hogy a mikor a katonai javaslatok védelmére kelt, a törvények tisztelete, jogaink épségben tartása, nemzeti érdekeink biztositása lebegett lelki szemei előtt. Az ő beszédei mély tanuságot tartalmaznak, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* a melynek benyomásai a szivekbe és elmékbe fognak bevéső dni. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rákosi Vikor: Felköszöntő!

Holló Lajos: Mik azok a tanitások, a melyek alkalmasak arra, hogy a nemzet lelkébe és szivébe bevéső djenek?

Thaly Kálmán: Báró Récsey Ádám tanai!

Holló Lajos: Az első tanitása — csak a közjogi dolgokra térek ki — az, hogy a nemzetnek joga a hadszervezetben az ő nyelvéhez nem alapszik törvényen. Azt mondja szó szerint: »Áttérek most a német szolgálati nyelv kérdésére. Erről is azt mondják, hogy az törvényellenes . . .« Azonban »nem volt kimondva az általános érvényü magyar nyelv. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Ez hallatlan!)* A 47-iki törvény kiterjesztette a magyar nyelv kötelező voltát az állami élet legtöbb ágára, de a hadseregre nem. Csak a 68-iki nemzetiségi törvény mondja ki világosan, hogy a magyar nyelv az állam nyelve Magyarországon, de ezt a törvényt a közös intézményekre alkalmazni nem lehet, mert ekként a közös ügyek automaticze lassankint megszüntetnének.« *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Talán sajnálja őket!)*

Mezőssy Béla: Igy még az ó-konzervativek sem beszéltek!

Thaly Ferencz: Mit szól mindezekhez a volt nemzeti párt? *(Zaj. Elnök csenget. Felkiáltások: Hol vannak a nemzeti pártiak?)*

Holló Lajos: Ha mi, a miniszterelnök ur szerint, nem szeretjük az igazságot, legalább nem mindig . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: A vádról beszéltem!

Thaly Kálmán: Azt mondotta, hogy nem szeretjük az igazságot! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Az egész pártra mondotta! Ezt nem felejtjük el!

Széll Kálmán miniszterelnök: A vádról beszéltem!

Leszkay Gyula: Nem lehet azt eltagadni, ott vannak a gyorsirói jegyzetek! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Persze, hogy ott van, a mit mondtam!

Thaly Kálmán: Vonja vissza! *(Nagy zaj.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Micsoda beszéd az! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Méltóztassanak nyugodtan meghallgatni a szónokot. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Vonja vissza előbb a miniszterelnök azt, a mit mondott!)* Most nem a miniszterelnök, hanem Holló képviselő ur beszél. *(Nagy zaj. Felkiáltások: Szünetet kerünk!)*

Holló Lajos: Én nem szeretném elterelni a figyelmet, a mikor ilyen sulyos kijelentésekről van szó, a melyek értelmét ebben a házban . . . *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)* tisztázni kell.

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak! *(Halljuk! Halljuk! Folytonosan tartó zaj.)*

Holló Lajos: A t. képviselő ur a magyar államnyelvnek a magyar hadszervezet keretében való érvényesülését nem ismerte el törvényesnek és törvényen alapulónak. Ezt magából az államnak szuverénitásából kell lefejteni és a ki ezt kétségbe vonja ebben a házban, az ennek a nemzetnek szuverén jogait vonja kétségbe. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert ha a mi szuverénitásunkból nem folynék az, hogy az állami élet egy részében nem birjuk érvényesiteni államiságunkat, az csak azt jelentené, hogy mi egy másik hatalom által, jelen esetben az osztrák császári hatalom által vagyunk *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugy is van!)* e részben törvényesen és intézményileg leigázva és az ő hatalma alatt tartva. De ez ellenkezik a mi ezeréves önálló létünkkel, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a melybe igenis csusztak bele visszaélések, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* van egy tényleges helyzet, de a törvényes álláspont ebben az országban sohasem volt az, hogy a mi szuverénitásunk ebben az országban meg volna csorbitva. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És ha a t. képviselő ur tagadásba veszi ehhez való törvényes jogunkat, és hogy ugyanazt még másból, mint a szuverénitásból lefejteni kellene, akkor ott van az 1791:X. t.-cz., mely kimondja törvényesen, hogy Magyarország egy önálló és semmi más hatalomnak alá nem vetett nemzet, *(Igaz! Ugy van! Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)* ott vannak az összes 1848-ik alkotmánybeli intézkedések, melyeket restauráltunk és a melyeket törvényes erejükbe visszahelyeztünk, ott van maga az 1867-ik évi törvény és 67-iki alkotmány, a mely mit állapit meg? Azt, hogy Ausztria és Magyarország teljes paritást élveznek a közös ügyekben.

Hogy ha tehát itt ki volna zárva az ország jogainak érvényesülése épen a közös intézményekben, hisz akkor annak a törvénynek nincsen érvénye, akkor nincsen paritás. Ausztria és Magyarországnak nevezzük a két államot, dualizmusát megállapitjuk, magában a törvényben azokat a jogokat, a melyeket a Felségre átruháztunk, mint alkotmányos királyra, mint a magyar korona viselőjére ruháztuk át. Ezekből semmiképen sem következik, hogy Magyarország az ő törvényes jogát bármikor csorbitotta volna, bármikor lemondott volna arról és hogy ezek a visszaélések érintik a magyar nemzet ezeréves alkotmányát. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem is igy értette!

Holló Lajos: A második észrevétel a következő megjegyzésre vonatkozik: *(Halljuk! Halljuk!)* Ha a magyar nyelv a hadseregbe behozatnék, a seregből egy babiloni torony változnék. *(Zajos ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Mikor a miniszterelnök ur itt az ő egyéni véleményét fejtegette ebben a zajban, bocsásson meg, ha mi türelmetlenséggel fogadtuk, mert hiszen ez alkalommal nem a miniszterelnök ur felfogását akarjuk vita tárgyává tenni, hanem azt, hogy gr. Andrássy Gyula itt elhangzott szavai először önmagának meggyőződésével, másodszor a pártnak és a kormánynak hozzájárulásával és tetszésével találkoznak-e.

Lengyel Zoltán: Sőt nagyban helyeseltek!

Holló Lajos: Hát itt van a babiloni torony fogalma a magyar államnyelvnél. Mit jelent ez, t. ház? *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Azt akarta a képviselő ur mondani, hogy ha Ausztriában az osztrák államnyelv, Magyarországban a magyar államnyelv behozatik, ez a hadseregben babiloni zavarokat létesit? Ez nem lehetséges; mert a két állam nyelve a két nagy revierben érvényesülve semmiféle babiloni zavart nem okoz. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az ő meghatározása tehát mit jelentett? Meghatározása babiloni toronyról azt jelentette, hogy ha Magyarország haderejében a magyar nyelvnek jogát elismerjük, el kell ismernünk itt a nemzetiségeknek a jogát is. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Nagy zaj. Elnök csenget.)* A babiloni torony azt jelenti, hogy ha a magyar nyelvet behozzák a magyar ezredekbe, be kell hozni a tót, a román, a szerb és a többi nyelveket is. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon; élénk felkiáltások: Ezt értette!)* Ezt jelenti az a babiloni zavar, *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* a mely egyuttal lesülyesztése a magyar történelmi nemzetnek a nemzetiségek nivójára. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Folytonos zaj.)* És azt felejti el a t. képviselő ur, hogy Magyarországon, ha vannak is nemzetiségek, mint minden államban vannak nemzetiségi átnyulások, de mi nem szüntünk meg soha egy történelmi, összeforott egységes nemzet lenni, a mely egységes nemzetnek megvannak a maga jogai az ő nyelvében, intézményeiben, zászlajában és jelvényeiben. Ezt akarjuk mi érvényesiteni és magunkat nemzetiségi nivó-ra lesülyeszteni senki kedvéért nem fogjuk. *(Élénk éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Mi sem akarjuk!)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Senki sem akarja! Andrássy sem akarja!

Thaly Kálmán: Tényleg igy van! A hadseregben csak ezrednyelvnek ismerik a magyart, ugy mint az oláht! *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rákosi Viktor: Babiloni trón! Uj czimet kell adni!

Holló Lajos: T. képviselőház! Én nem vitatom, hogy ez a kijelentés helyes volt-e. Orülnék, ha a t. kormány és a t. többség részéről az ellenkező állittatnék. *(Felkiáltások jobbfelől: Erről volt szó! Nagy zaj. Elnök csenget.)* De nem erről volt szó. Arról volt szó, hogy tegnap egy tekintélyes képviselő részéről itt a házban olyan kijelentés történt, — méltóztassék elolvasni — hogy a magyar nyelvnek behozatala a közös hadseregbe a hadseregből egy babiloni tornyot alkotna. Ennek következtében, ha mi ezt a felfogást visszautasitjuk és ez a t. miniszterelnök ur méltatlankodását vonja maga után, akkor a t. miniszterelnök urnak fel kellene állani és ezt a felfogást visszautasitani . . . *(Ugy van! Ugy van! Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Megmagyaráztam most! *(Folytonos zaj.)*

Holló Lajos:... nem pedig bennünket szemrehányással illetni, hogy a személyi jogok kereteit túllépjük, mikor ily kijelentéseket kritika és felszólalás tárgyává teszszük.

De lehet, hogy ennek a babiloni nyelvzavarnak az volt az értelme, hogy ha Magyarországon az államnyelv talán érvényesülne is a hadseregben, ez Ausztriában nehézségeket keltene, hogy ezt Csehországban, Lengyelországban szintén követelnék. *(Élénk mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez volt az igazi értelme! *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mi közünk hozzá! Mi közünk Ausztriához! Nagy zaj.)*

Holló Lajos: T. ház! A magyar állami jogok érvényesülése . . . *(Folytonos nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem, méltóztassanak legalább a saját szónokukat meghallgatni! Csendet kérek! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Holló Lajos: A magyar állami jogok érvényesülésének . . . *(Folytonos zaj. Lengyel Zoltán közbeszól.)*

Elnök: Kérem Lengyel képviselő urat, ne méltóztassék állandóan közbeszólani!

Rákosi Viktor: Ráérünk! Még három hónap az indemnitás!

Holló Lajos: . . . Ausztria belviszonyai egyáltalában utját nem állhatják, mert akkor Magyarországon parlamentáris rend, akkor Magyarországon önálló törvényhozás sem létezhetnék.

Beöthy Ákos: Miniszterium sem lehetne!

Holló Lajos: Nem lehetne független miniszterium sem, mert mindez Csehország és Lengyelország aspirácziójáit is képezi. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De hát szükséges-e ahhoz, hogy Csehországban és Lengyelországban a nemzeti érzések feltámadjanak, szükséges-e ahhoz a mi beleegyezésünk? Hiszen méltóztatnak látni, sokkal energikusabban, sokkal hazafiasabban, sokkal nagyobb összetartással küzdenek ők nemzeti jogaikért most, a mikor le vannak igázva ezek az állami területek, és lépésről-lépésre haladnak előre nemzeti jogaik kivivásában. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rákosi Viktor: Ők fogják sprengolni a kedves közös hadsereget!

Holló Lajos: Ahhoz, hogy Ausztriában mi történjék, nekünk semmi közünk és semmi beavatkozásunk ninesen, nem is vindikáljuk magunknak.

Széll Kálmán miniszterelnök: Az ugy van!

Holló Lajos: Azt a különbséget megteszszük, én legalább mindig megteszem, hogy Ausztria belviszonyai és Magyarország belviszonyai közt nemzetiségi szempontból óriási különbséget látunk. Mert nekünk vannak nyulványaink, ide hozzánk bejövő, itt a külső támadás ellen védelmet kereső, védelmet találó nemzetiségeink; ott pedig nagy történelmi, históriai multtal biró nemzetek vannak, a melyeket abba az állami szervezetbe beolvasztottak, leigáztak, és a melyek nemzeti jogaikat felszabaditani akarják, a mit én csak helyeselni tudok. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Igazuk van!)* De mi ebbe a küzdelembe sem most, sem a jövőben beleszólni nem akarunk. Csak azt a kijelentést teszem magam részéről, mindig is tettem, hogy Magyarországon azt a tant hirdetni, illetékes helyről olyat hirdetni, hogy a mi állami jogaink, törvényen alapuló, még az 1867-iki kiegyezésen is alapuló jogaink érvényesülése ellen azt lehetne felhozni, hogy Ausztria belviszonyai gátolják a mi viszonyaink és jogaink érvényesülését: ebben a legveszedelmesebb propagandát látom, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* propagandáját látom annak a tannak, a melynek ma egyetlen aktuális hive nincsen, de a mely ily teoriák mellett könnyen hivekre találhat. Mert inkább elszakadok Ausztriától, semhogy Magyarország függetlenségét feladjam. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Megmagyaráztam a dolgot!

Holló Lajos: A harmadik megjegyzés, ezt a t. miniszterelnök ur is ismételte, államjogilag már kevésbbé bir fontossággal, de ehhez mint utolsó megjegyzéshez mégis néhány szót akarok füzni, azt mondta a t. képviselő ur, hogy ő nem akarja kitenni az országot annak a veszélynek, hogy nehéz helyzetekben, vészes perezekben meg ne védhesse a hadsereg, mert ezt a védelmet csak egységes szolgálati nyelvü hadsereg fogja teljesiteni. Bennünket tehát, a kik az államnak jogaiért a nyelv terén küzdünk és a kik érvényt akarunk szerezni annak, most annak a vádnak

tesz ki, hogy mi az államot veszély idején a legnagyobb megpróbáltatásoknak és szerencsétlenségeknek kivánjuk kitenni azzal, hogy az egységes szolgálati nyelvet a hadseregből ki akarjuk küszöbölni. Pedig a tanulság mindig az ellenkező volt a nagy veszedelmekben. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tanuskodnak erről az osztrák hadtörténeti irók is. Hiszen a t. honvédelmi miniszter ur sokkal jobban ismeri őket, mint én. *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* Leirják pl. a solferinói ütközet történetét. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Egyenlő haderők küzdöttek egymással szemben osztrák és olasz-franczia részről. A ezentrumban maga a császár vette át a vezényletet, és a baloldalon elhelyezett osztrák csapatok gróf Wimpffen vezénylete alatt kétszeresen megerősitve küzdöttek volna, hogy a balszárnyat elnyomják és a ezentrumot oldaltámadásban részesitsék. A jobb szárnyon állott Benedek a magyar csapatokkal.

Thaly Kálmán: A Rákóczyt huzták!

Holló Lajos: És egész nap reggeltől fogva folyt a csata és a legádázabb tüzelés folyt a két ellenfél között. A ezentrum megtört, a kétszeres erő Wimpffen alatt megtört, visszavonult, és Benedekhez már a visszavonulásra való paranesot a császár elküldte. De Benedek győzött, mert élére állt a magyar ezredeknek és magyar csapatoknak magyar szóval, magyar szellemmel. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* És mikor részére a császár visszavonulást paranesolt, akkor Benedek azt mondta, hogy a fegyverbeesület tiltja a visszavonulást, mert ő győzelemben van és meg akarja tartani poziczióját a magyar csapatokkal.

Béke idején mindig az ellenkező tapasztalatok vannak. Nem áll az, hogy csak az egységes német nyelvvel és szellemben lehet biztositani az ország védelmét; ellenkezőleg, a história mindig azt mutatja, hogy akkor előveszik a nemzetnek történelmi érzéseit, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a nemzetnek ragaszkodását ahhoz az ősi gondolathoz, hogy ő mint magyar nemzet mindig ezen a földön érvényesült, és akkor tömjént gyujtanak ennek a gondolatnak, melyet az osztrák katonai szellem béke idején megtagad és megsemmisiteni törekszik.

Ezek azok a megjegyzések, melyeket gróf Andrássy Gyula t. képviselő urnak szavaira tenni kellett. Én végtelenül sajnálom, hogy épen azok, — legalább nagy részükben — a kik a magyar történelmi nemzetet családi nagy leszármazásukra, vagyoni nagy birtokaikra való tekintettel legjobban volnának hivatva képviselni, vonják ki magukat ezen nemzeti küzdelemből. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Talán nem is fog bekövetkezni egész gyökeres átalakulása ennek az országnak addig, mig ez a nemzeti meggyőződés át és át nem hatja ezen magas régiókat. A história azt mutatja, hogy mindig esak nagy és nehéz időkben találkoztak ezen magasabb körben a nemzettel együtt érző és együtt küzdő elemek. Találkoztak a Rákóczy-szabadságharczban, mikor feláldozták vagyonukat, családi boldogságukat, nyugalmukat magasröptü, nagy, előkelő vezérei ennek az országnak, és akkor együtt volt a nemzet ebben a harczban. De ismét jöttek olyan korszakok, mikor közülük kerültek ki azok a vármegyék nyakára küldött adminisztrátorok, a kik behatoltak fegyveres erővel a vármegyék termeibe, megsemmisitették jegyzőkönyveiket, összetépték magyar nyelvü irományaikat, mert a császári hatalomnak ezen az uton kivántak szolgálni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Uray Imre: Nem halt ki ma sem ez a fajzat!

Holló Lajos: Nem a hazafiság kérdése ez. Én a hazafiatlanság vádját sem gróf Andrássy Gyulára, sem egyetlen mágnás tagjára ennek az országnak nem tudnám emelni. Ezt esak annak a tévedésnek tulajdonitom, a mely az ő elméjüket lenyomja, átfogja, hogy ők az ország sorsát ugy találják jónak, ha odaszegődnek a hatalom széke mellé; de hogy nyugalmukat áldozatul hoznák annak, hogy a nemzet élére álljanak, és feláldozzák vagyoni erejük egy részét a nemzet czéljaira, vagy legalább is azt a munkásságukat és azon előmenetelüket, melyet különben az udvar körében tennének: ez ma nincs meg, nines meg azon félreértés alapján, hogy ők talán hazájukat jobban vélik szolgálni, ha ennek a békés, türelmes, de egyuttal minden előhaladás nélküli korszaknak szentelik idejüket, a helyett, hogy a nemzeti törekvéseknek okosan, mérséklettel, de bátorsággal élére állnának, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* hogy neesak akkor, mikor törésre kerül a dolog, sorakozzék össze az egész nemzet, hanem a nemzetnek békés munkájában, az alkotmányos nehéz küzdelemben is együtt legyen. Ennek örültünk, mikor magában a pártban is megindult a mozgalom arra, hogy elég volt a nemzetietlen irány a hadszervezet terén, hogy tehát vivmányokat követelünk. Azt hittük, ez a lavina tovább fog gördülni, a nemzetnek a meggyőződése, a mint fel fog kelni ebben az országban, ép ugy fog az önök részéről is támogatást nyerni, és az ebben való csalódás, a mint azt Barta t. képviselőtársunk mondotta, keserübb, mint azok a szomoru közjogi fejtegetések, a melyek itt kifejezést nyertek. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ezt kellett, t. ház, itt elmondanom, és bárki részéről, bármikor történnek ilyen közjogilag helytelen, káros, veszélyes fejtegetések, azok ellen mindig tiltakozni fogunk, azokat mindig vissza fogjuk utasitani. *(Élénk éljenzés, helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kubik Béla képviselő ur személyes kérdésben kér szót!

Kubik Béla! A miniszterelnök urnak iménti felszólalása alkalmával én közbeszóltam, hogy

talán szégyenli azt, a mit mond, azért beszél ilyen csendesen.

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem beszéltem csendesen!

Kubik Béla: Meg kell, hogy magyarázzam, miért mondottam én ezt. Egyszerüen azért, mert tegnap, a mikor azokat a szomoru közjogi fejtegetéseket gróf Andrássy Gyula ajkairól elhangzani hallottuk, akkor a miniszterelnök ur volt az, a ki hangulatot csinált, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Rendezte a klakkot!)* hogy a beszéd a kormánypárton annál hatásosabb legyen.

Elnök: Napirend előtti felszólalás határozathozatal tárgyát nem képezvén, következik a napirend: az 1889-ik évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása.

Rátkay László jegyző: Mezőssy Béla! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szünetet kérünk!)*

Mezőssy Béla: Én is szünetet kérek. *(Hosszantartó nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Öt percz szünetet kérünk!)*

Elnök: Miután a képviselő urak szünetet kérnek, az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök *(csenget)*: Az ülést folytatjuk, t. képviselőház!

Rátkay László jegyző: Mezőssy Béla!

Mezőssy Béla: T. képviselőház! A miniszterelnök ur ugy fogta fel az ellenzék napirend előtti felszólalását, mint hogyha talán mi a vélemény- vagy szólásszabadságot a legkisebb vonalon is korlátozni akarnók. Ez a szándék, t. képviselőház, mitőlünk teljesen távol áll. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon!)* Sőt ellenkezőleg, annyira nem akartuk korlátozni a vélemény- és szólásszabadságot, hogy módot kivántunk nyujtani az igen t. miniszterelnök urnak arra nézve, hogy jelentse ki, hogy azon közjogi fejtegetésekkel, a melyeket itt gróf Andrássy Gyula tegnap kifejtett és a melyek a háznak ezt az oldalát határozottan felháboritották, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* egyetért-e, igen vagy nem? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez volt a kérdés, t. képviselőház és miniszterelnök ur!

Én ismerem más államok parlamenti szokásait is, hát tudom, hogy vannak tárczanélküli miniszterek, a kik a miniszterek helyett szoktak beszélni; de hogy miniszterek vegyenek védelmükbe egy bármilyen tekintélyes képviselőt, a kinek tárczája nincsen, *(Egy hang a néppárton: De volt!)* ez egy olyan modern szokás. Én azt látom ebből, hogy ha olyan, a bőbeszédüségnek isteni áldásával megáldott miniszterelnök, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* mint a milyen Széll Kálmán, ebben a kérdésben nyilatkozni nem tud, annak előttem csak egy magyarázata lehet: hogy a magyar nemzeti nyelv kérdése kényes kérdés, nem a törvényes álláspont szempontjából, mert meg vagyok győződve, hogy e tekintetben teljesen tisztában van a miniszterelnök ur, hanem kényes kérdés abban a tekintetben, hogy miként nyilatkozhatik a miniszterelnök ur arra nézve, hogy mi a magyar nemzeti nyelv joga a hadseregben.

És mert a hadseregről van szó, a t. miniszterelnök ur és a honvédelmi miniszter ur is . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mi van velem?

Mezőssy Béla:... mivel arról van szó, hogy mik a hadsereg keretében a magyar nyelv jogai, mert erről van szó, t. miniszter ur, hát a miniszterelnök ur, a ki, mondom, máskor olyan bőbeszédü és nyilatkozatokra annyira kész szokott lenni, és a t. honvédelmi miniszter ur is . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az rekedt!

Mezőssy Béla: . . . a ki két hét óta ugyszólván közbeszólásokkal obstrukcziót folytat itt, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* most mind a ketten a porticii néma szerepét játszszák. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Rekedt vagyok! *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: A porticii néma tánczol és nem beszél!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mondtam már kétszer, Ugron urat nem vagyok kiváncsi hallani! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ne fészkelődjék! *(Kitörő, perczekig tartó nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Szünni nem akaró zajos felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Rendre! Követeljük a rendreutasitását! Az elnök szüntelenül csenget.)*

Leszkay Gyula: Utasitsa rendre! *(Folytonos nagy zaj.)*

Elnök *(szüntelenül csenget,)*: Csendet kérek! *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon. Zajos felkiáltások jobbról: Halljuk az elnököt!)* Ha nem lesz csend, kénytelen leszek a képviselő urakat névszerint rendreutasitani. *(Szüntelen nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Szakadatlan zajos felkiáltások jobbról: Halljuk az elnököt!)* Méltóztassanak engem meghallgatni, az elnök akar beszélni! *(Szüntelen nagy zaj. Az elnök szakadatlanul csenget.)* Kérek csendet egy pillanatra, mert igy lehetetlen, hogy megértessem magam. *(Zajos felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Rendre kell utasitani! Addig nem lesz csend! Zajos felkiáltások jobbról: Halljuk az elnököt! Az elnököt meg kell hallgatni!)* Csendet kérek, t. ház! *(Szakadatlan nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Kérem Nessi képviselő urat, az elnökkel . . . *(Szakadatlan nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon; az*

elnök szavait nem lehet hallani. Zajos felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Rendre! Rendre! Az elnök ismételten csenget.) Csendet kérek!

Molnár Jenő *(a folyton tartó nagy zajban a terem közepén):* Bocsánatot kérek, nem vagyunk iskolában. Ma az egyik képviselőt utasitja rendre a miniszter, holnap meg engemet utasit majd rendre, holnapután meg egy másikat! Azt mondta, hogy ne fészkelődjék! *(Szakadatlan nagy zaj. Zajos felkiáltások jobbról: Halljuk az elnököt! Az elnököt meg kell hallgatni!)*

Elnök *(ismételten csenget):* Csendet kérek, képviselő urak! *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)* Kérem, az elnök akar beszélni. *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Kérem Nessi képviselő urat, hallgassa meg az elnököt! *(Zajos felkiáltások jobbról: Halljuk az elnököt!)* Csendet kérek, képviselő urak! *(Halljuk! Halljuk! jobbról. Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek, t. ház. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Kérjen bocsánatot!)* A házszabályok értelmében az elnöknek bármikor joga és kötelessége nyilatkozni. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Élénk helyeslés jobbról.)* Kérnem kell a t. képviselő urakat, ha az elnök szólani akar, méltóztassanak engedelmeskedni mert igy teljesen lehetetlen a tanácskozást vezetni! *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Már öt percz óta akarok szóhoz jutni s ez a tisztelt oldal nem hagy szóhoz jutni. Ez pedig helytelen dolog. *(Élénk helyeslés jobbról.)* Azt kivánják az elnöktől, hogy intézkedjék. Ebben a lármában, ebben a zajban egyetlenegy szót sem hallottam, sem pro, sem contra. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Méltóztassanak az elnököt meghallgatni! *(Halljuk!)* Lehetetlen intézkednem oly kérdésben, a melyről nem vagyok tájékozva. Itt vannak a jegyző urak, kérdeztem; azok sem tudtak felvilágositást adni. Igy lehetetlen intézkednem. Nem tudom, mi történt. Felvilágositást kérek a gyorsirói jegyzetekből. *(Felkiáltások jobbról: Semmi, semmi!)*

T. ház! Mielőtt az ülést tovább folytatnók, meg fogom nézni a gyorsirói jegyzetekből, hogy mi történt és azután fogok intézkedni. Ennek megtörténtéig öt perczre az ülést felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! A folytatólagos ülést megnyitom.

Kötelességemhez hiven nemcsak a gyorsirói jegyzeteket hozattam fel és tekintettem meg, hanem egyuttal azon t. képviselő urakat is, a kik a kérdéses közbeszólást hallották, meghallgattam. *(Halljuk! Halljuk!)* Első sorban kötelességemnek tartom a gyorsirói jegyzetek idevonatkozó részét felolvastatni, azután erre vonatkozó nézetemet a házszabályokból kifolyólag megmondani. Egyuttal jelentem azt, hogy Ugron Gábor képviselő ur személyes kérdésben kért szót. Miután azonban a házszabályok a már megkezdett beszédnek a megszakitását . . . *(Nagy mozgás, élénk ellenmondások és felkiáltások a a bal- és a szélsőbaloldalon: Már meg lett szakitva!)*

Csendet kérek! *(Helyeslés jobbfelől. Nagy zaj a baloldalon.)* Méltóztassék megvárni, mig befejezem beszédemet. *(Halljuk! Halljuk!)* Miután a házszabályok egy megkezdett beszédnek a félbeszakitását nem engedik meg, *(Ellenmondás és nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és Ugron Gábor képviselő ur maga belenyugodott abba . . . *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem nyugodott bele!)* és én azt hiszem, hogy Ugron Gábor képviselő ur nem fog engem meghazudtolni abban, hogy az elnöki szobában folytatott párbeszéd közben — még ha utólag megváltoztatta volna is nézetét, — velem szemben belenyugodott abba, hogy Mezőssy Béla beszédének befejezése után fog személyes kérdésben szólni. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem lehet! Mozgás jobbfelől.)*

Álláspontom ennélfogva a következő: a beszédét be fogja fejezni Mezőssy képviselő ur, azután pedig Ugron Gábor fogja személyes kérdésben való felszólalását megtenni. *(Nagy zaj balfelől.)*

Mielőtt azonban Mezőssy képviselő ur beszédét folytatná, kérem az idevonatkozó gyorsirói jegyzetek felolvasását. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Madarász József: Tiltakozom a házszabályok nevében az ellen, hogy az elnök határozza meg, hogy ki beszélhet, ki nem? *(Élénk ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én ugyan a házszabályokhoz kivántam szólni, de a többség tehet törvénytelenül is. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj és mozgás jobbfelől.)*

Elnök: Kérem, méltóztassék engem nyugodtan meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Nekem, t. ház, kötelességem a házszabályok megtartása felett őrködni, s ezért nem engedhetem meg, hogy most bárki is beszélhessen. *(Helyeslés jobbfelől. Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ezt a házszabályok állapitják meg!)*

Kijelentem egyébként, hogy én nem állapitottam meg azt, hogy ki fog szólni, hanem azt mondtam el, a mi a házszabályokban foglaltatik. *(Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj és mozgás balfelől.)* A házszabályok végrehajtására vonatkozólag pedig az a kérésem, hogy mindaddig, mig a ház e kérdésben máskép nem határoz, méltóztassék az általam mondottakban megnyugodni és most a gyorsirói feljegyzéseket meghallgatni.

Rátkay László jegyző *(olvassa a gyorsirói feljegyzéseket).*

Elnök: A felolvasott feljegyzések alapján, egyfelől a gyorsirói jegyzetek, másfelől pedig azon képviselő urak szavahihetőségének figye-

lembevételével, a kik előttem nyilatkoztak, kötelességem konstatálni, hogy más, mint a mi a gyorsirói feljegyzésekben foglaltatik, nem történt és nem mondatott. *(Ugy van! jobbfelöl. Élénk ellenmondások és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: A feljegyzések hiányosak!)*

Bocsánatot kérek, de senkinek nincs jogában kétségbe vonni azt, a mit én, mint a megejtett vizsgálat eredményét kihirdetek. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A feljegyzések hiányosak!)*

Ennek következtében, előrebocsátásával annak, hogy a felizgatott kedélyhangulatnak jobbról és balról való lecsillapitása mindegyikünknek, de különösen a háznak első és imminens érdeke és szüksége, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* arra kérem a t. házat, hogy ezen sem egyik, sem másik oldalról el nem követett sértés felett napirendre méltóztassék térni. *(Hosszantartó nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon. Helyeslés jobbfelöl.)* Csendet kérek! *(Folytonos nagy zaj. Ugron Gábor szólásra jelentkezik. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk Ugront! Zaj jobbfelöl.)*

T. ház! Kérek nyugalmat és csendet. *(Halljuk! Halljuk!)* Én előbb kijelentettem már azt és ezt kötelességem volt megmondani, hogy házszabályaink értelmében a szónokot félbeszakitani nem szabad és nem lehet. *(Folytonos nagy zaj és ellenmondások a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Ne méltóztassanak állandóan közbekiabálni, hanem tessék megvárni, mig én a konzekvenciát szavaimból levonom. *(Nagy zaj.)*

Ez az első kötelessége a képviselő uraknak. *(Zaj.)* De ha a t. ház a házszabályok ellenére meg kivánja engedni, hogy Ugron Gábor képviselő ur most szóljon, én ebbe kénytelen leszek belenyugodni, kijelentvén azonban, hogy ez preczedenst semmi esetre sem képezhet. *(Nagy zaj és nyugtalanság a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelöl. Zaj. Felkiáltások a jobboldalon: Megengedjük!)* Azonban kötelességem előbb a kérdést feltenni. *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Engedelmet kérek, de mielőtt Ugron Gábor képviselő ur szól, köteles vagyok feltenni a kérdést, hogy megadja-e a t. ház az engedélyt? *(Felkiáltások: Megadjuk!)*

Rakovszky István: A házszabályokhoz kérek szót! *(Folytonos nagy zaj.)*

Elnök: A szólási engedélyt a ház tehát megadta.

Ugron Gábor: T. ház! A ház elnöke felolvasta a gyorsirói feljegyzéseket. A gyorsirói feljegyzések azonban hiányosak, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Ellenmondások jobbfelöl.)* mert Fejérváry Géza honvédelmi miniszter urnak nyilatkozatából ez hiányzik: »mert különben«, a mit én is hallottam. *(Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon. Zajos ellenmondások a jobboldalon.)*

Okolicsányi László: És ezt fenyegetve mondta! *(Nagy zaj.)*

Rosenberg Gyula: Ott ültem közvetlenül mögötte, de nem hallottam. *(Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek.

Nessi Pál: De mondta és megfenyegette kétszer. *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház.

Ugron Gábor: Megköszönöm a háznak, hogy megadta a jogot, hogy felszólalhassak. Ezért rövid fogok lenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Igen, a honvédelmi miniszter ur most már harmadszor teszi azt, hogy czélzatos és irányzatos közbeszólást intéz velem szemben. Én azonban mindig elhallgattam és mindig el is fogom hallgatni, mert a kivel lovagias ügyem volt, a kit kihivattam, a kit fegyveres elégtételadásra felszólitottam, a mit ő minden indok nélkül megtagadott és a kit azután én nyilvánosan vénasszonynak neveztem, ahhoz több szavam nincs. *(Hosszantartó élénk tetszés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. Nagy zaj és mozgás a jobboldalon.)*

Elnök: Kötelességem Ugron Gábor képviselő urat figyelmeztetni, hogy képviselőtársával szemben ilyen kifejezést ne használjon. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Czitálta csak! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek. *(Folytonos zaj.)*

Ugron Gábor: Most is csak azért szólaltam fel, hogy senki ne legyen kétségben az iránt, hogy miért hallgatok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelöl.)* Én magam hivom fel a honvédelmi miniszter urat, hogy azt, a mit a »mert különben« kifejezéssel, mint fenyegetést akart felém irányozni, teljesitse. Én nem félem azt, hanem nyugodt lelkiismerettel, felemelt fővel és üres zsebbel fogom bevárni. *(Hosszantartó élénk tetszés, éljenzés és taps a néppárton és a szélsőbaloldalon. Nagy zaj és mozgás a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház! *(Folytonos nagy zaj.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: T. ház! *(Élénk éljenzés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház, minden oldalon!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mindenekelőtt bocsánatot kérek, hogy nem nagyon hangosan beszélek, mert rekedt vagyok. *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek! Ne méltóztassék egyik képviselő urnak a másikat zavarni! Hisz az mégsem járja! *(Zajos felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: A miniszternek járja?)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugron Gábor képviselő ur beszédének elején azt mondta, hogy a gyorsirói feljegyzések hiányosak. Én sem nem mondom, hogy hiányosak, sem nem

mondom, hogy igazak, én azokra az urakra hivatkozom, a kik itt közelemben voltak, a mikor közbeszóltam és a kik megértettek. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Helyeslés a jobboldalon.)*

Vészi József: Nem hiányosak, teljesen hűek! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Ne beszéljen közbe!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Azt mondta Ugron Gábor képviselő ur, hogy én azt mondtam volna, »különben . . .«, fenyegetőleg. *(Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Azt mondta!)*

Szederkényi Nándor: »Mert különben!« Azt mondta! *(Élénk ellenmondás a jobboldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mondtam, vagy nem mondtam, arról én nem szólok. Itt vannak azok az urak, a kik hallották!

Rosenberg Gyula: Nem mondta! *(Nagy zaj a ház minden oldalán.)*

B. Feilitzsch Arthur: Nem igaz! *(Folytonos zaj.)*

Vészi József: Nem mondta! *(Nagy zaj és ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Vészi tudja! *(Folytonos zaj a ház minden oldalán.)*

Vészi József: Rakovszky ur engem nem fog terrorizálni sem szóval, sem gesztussal! Én a miniszter tőszomszédságában állottam és ezért beszélek! *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Az elnök ismételten csenget.)*

Rakovszky István: A miniszter beszéljen!

Gr. Zichy Aladár: A miniszter mondja meg!

Rakovszky István: Nincsen nekik fejük, csak a Vészi! *(Folytonos zajos közbekiáltások a ház minden oldalán. Az elnök ismételten csenget.)* A miniszter ur mondja meg!

Elnök *(ismételten csenget)*: Kérem a ház tagjait, méltóztassanak csendben lenni. Rakovszky képviselő urat is kérem, hallgassa meg nyugodtan a szónokot.

Rakovszky István: Nem lehet tűrni, hogy a »Budapesti Napló« játszsza a miniszteri gondviselést. *(Nagy zaj.)*

Vészi József: Semmi köze Rakovszky urnak ehhez! Én álltam a miniszter háta mögött, s ön nem fog engem terrorizálni!

Elnök: Ilyen nagy zajban lehetetlen egymást megérteni!

Zboray Miklós: Vészi lármázik! *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Vészi képviselő urat kérem, legyen csendesen. Rakovszky képviselő urat hasonlóképen.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Különben azt is mondta Ugron képviselő ur, hogy én már két izben czélzatos és irányzatos megjegyzéseket tettem. Ugyanazt mondtam, a mit ma mondtam. Felhozza azt, hogy egy alkalommal én nem adtam neki fegyveres elégtételt. Igaz. Indokoltam is. Ha jól tudom, Rakovszky István képviselő ur... *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: .... volt egyik segéde és ő tudja, hogy mit mondottam; hisz a jegyzőkönyvben is volt, ha jól emlékszem. A mellett maradok is. Egyéb mondanivalóm nincsen. *(Hosszantartó élénk helyeslés és taps a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(ismételten csenget)*: Rakovszky István képviselő ur szólani kiván. *(Folytonos nagy zaj a ház minden oldalán.)* A t. házat figyelmeztetem, hogy még mindig az előbbi kérdés előtt állunk. *(Helyeslés a jobboldalon. Zajos ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon. Az elnök ismételten csenget.)* Kérem Kubik Béla képviselő urat, méltóztassék az elnököt nyugodtan kihallgatni. Másodszor kérem már, ne méltóztassék közbeszólni, mielőtt konkluziómat le nem vonom. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Épen azért csendet kérek, t. ház! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nessi képviselő urnak nincsen joga közbeszólni.

T. ház! Kérdem a t. házat, hogy meg méltóztatik-e adni a képviselő urnak a szólási jogot, hogy Ugron Gábor ügyében felszólalhasson? *(Felkiáltások: Megadjuk! Nagy zaj.)* A t. ház beleegyezését adta ahhoz, hogy Rakovszky képviselő ur felszólalhat, tehát méltóztassék folytatni.

Rakovszky István: T. képviselőház! Én a t. ház engedelmét köszönettel veszem, de el nem fogadom, mert én nem akarok ahhoz hozzájárulni, hogy itt egy preczedens alkottassék. *(Helyeslés a néppárton. Igaz! Ugy van! a szélsőbalololdalon.)* Én nekem a házszabályok 215. §-ának *c)* pontja értelmében feltétlenül jogom van felszólalni és tiltakozom a ház előtt a t. elnök urnak azon felfogása ellen, hogy mi itten egy beszéd közben szólalunk fel. Beszéd most nem tartatik, a t. elnök ur maga szakitotta félbe az ülést. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Ha a t. elnök ur azon az álláspontón van, hogy mi itt beszéd közben vagyunk, akkor sem az igen t. elnök urnak, sem a miniszter urnak nem lett volna joga a kérdéshez hozzászólani, és a t. elnök ur ez esetben elmulasztotta azt a kötelességét, hogy a miniszter ur felszólalásánál megkérdezte volna a házat, hogy neki a szólás jogát megadja-e? *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon. Folytonos zaj.)*

Én személyes kérdés czimén csak azért kérek szót, hogy egy tévedést, a mely a t. miniszter ur előadásába belopózott, helyreigazitsak. *(Halljuk! Halljuk!)* Én, ha jól értettem a t. miniszter urat, *(Halljuk! Halljuk!)* azt vettem ki szavaiból, mintha a t. miniszter ur azt mondta volna, hogy én lettem volna az ő szekundánsa.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem!

Rakovszky István: Hát ugy is áll, nem én voltam a segédje, hanem én Ugron Gábornak a szekundánsa voltam, eljártam az ügyében; hogy a másik ur ki volt, arra nem emlékszem, és azt is tudom, hogy jegyzőkönyv ebben az ügyben felvéve nem lett. Bocsánatot kérek, ha meg fogok győződni — a mint meg is győződhetünk a hirlapokból — hogy nem helyesen emlékezném az ügyre, kész vagyok ezt a tévedésemet a ház előtt reparálni. Arra is emlékszem, hogy a t. miniszter ur nem adott mást válaszul, mint azt, hogy Ugron Gáborral egyáltalában meg nem verekszik. *(Nagy mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Nahát! Most tessék éljenezni!)* Ez volt, a hogy én tudom. a válasz, és ha jól emlékszem, a t. miniszter ur nem is nevezett meg szekundánsokat. Ismétlem, t. képviselőház, hogy abban az esetben, ha tévedtem volna, és ha emlékező tehetségem cserben hagyott volna, tökéletesen kész vagyok arra, hogy a ház előtt a valódi tényállást megmondjam, mihelyt erről az ujságokból meg fogok győződni. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon. Folytonosan tartó zaj és mozgás.)*

Szentiványi Árpád: T. képviselőház! *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: T. ház! Mielőtt Szentiványi Árpád képviselő urnak a ház a szólásjogot megadná, egy kérdést vagyok kénytelen elintézni. Bevallom, hogy a midőn a honvédelmi miniszter ur felszólalt, megfeledkeztem arról, hogy a házat megkérdezzem arra nézve, vajjon megadja-e neki a szólásjogot vagy sem. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* De azt hiszem, hogy abban a zavarban és kedélyhangulatban, a melyben a t. ház velem együtt van, nem veszi ezt tőlem rossz néven. *(Folytonosan tartó zaj a szélsőbaloldalon.)* Könnyü a képviselő uraknak itt lenn a padokon az elnök eljárását birálat tárgyává tenni, és más az elnöknek a helyzete, ki ilyenkor e helyről a tanácskozás rendes menete felett köteles őrködni; *(Általános, élénk helyeslés.)* és talán elvárhatom a képviselő urak részéről is az elnézést akkor, hogy ha egy elkövetett hibámat utólagosan készséggel bevallom. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Méltóztassék nekem, e meglehetős nehéz helyzetben, a tanácskozás rendes menetének fentartását lehetővé tenni. *(Általános helyeslés. Halljuk! Halljuk!)* Mielőtt Szentiványi Árpád képviselő ur felszólalna . . . *(Nagy zaj.)*

Szentiványi Árpád: Személyes kérdésben kérek szót. *(Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Ebben az esetben csak a háznak van joga a szólásjogot megadni; megadja azt a t. ház? *(Felkiáltások: Megadjuk! Halljuk! Halljuk!)*

Szentiványi Árpád: T. képviselőház! Személyes kérdésben kérek szót azért, mert a t. miniszter ur felszólitotta azokat, a kik körülötte ültek, hogy miután ő nem fog nyilatkozni, nyilatkozzanak azok, hogy ő mit mondott. Én itt ültem egészen csendben, hallgatva, figyelve minden mozzanatra. Azt hiszem, avval talán nem vádolhat senki, hosszu éveken keresztül itt töltött időm után, hogy én talán igazságtalanságot, vagy tán, a hogy mondják, kéznyalást fogok elkövetni. *(Halljuk! Halljuk!)* Jó lélekkel mondhatom, hogy tisztán hallottam a miniszter ur szavait, a melyek igy szóltak: »Már háromszor mondom, hogy nem vagyok kiváncsi Ugron Gábor beszédjére.« *(Ugy van! a jobboldalon. Folytontartó nagy zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Egyebet nem mondott. *(Folytontartó zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: A gyorsirói feljegyzések is többet mondanak! Ellenmondások a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek t. képviselő urak!

Szentiványi Árpád: Közbeszólások voltak onnan, de a miniszter ur többet nem mondott. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Ebben magában még sértés nem foglaltatik. *(Élénk ellenmondások a szélsőbaloldalon. Folytontartó nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Szentiványi Árpád: . . . és igy kérem a t. házat, méltóztassék ezt a dolgot abbahagyni, s térjünk felette napirendre. *(Nagy zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon. Helyeslés jobbfelől.)*

Lengyel Zoltán: Zárt ülést kérünk! *(Zaj a baloldalon. Ellenmondások a jobboldalon.)*

Elnök: Kérem Mezőssy Béla képviselő urat, a ki szólásra van feljegyezve, méltóztassék beszédét folytatni. *(Helyeslés a jobboldalon. Folytontartó zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Majd holnap! Ma nem tárgyalunk! Ellenmondások a jobboldalon és felkiáltások: Halljuk Mezössyt!)*

Elnök: Csendet kérek, t. ház! Méltóztassanak nyugodtan lenni! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

A házszabályok 212. §-a következőleg intézkedik: *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Méltóztassanak meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa:)* »A megkezdett beszédet az ülés folyama alatt kell bevégezni, s azt a következő ülésben folytatni nem szabad.« Ennek következtében kérem Mezőssy Béla képviselő urat, méltóztassék beszédét folytatni. *(Helyeslés a jobboldalon és felkiáltások: Halljuk! Halljuk! Zaj a szélsőbaloldalon, s felkiáltások: Majd holnap!)*

Méltóztassanak csendben lenni! *(Nagy zaj.)* Csendet kérek, t. képviselőház!

Kubik Béla: A házszabályokhoz kérek szót! *(Zaj és ellenmondások a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Bocsánatot kérek, a házszabályokhoz nem lehet szólani beszéd közben! *(Folyton tartó nagy zaj a baloldalon.)* Csendet kérek, t. képviselő urak! Mezőssy Béla képviselő urat pedig kérem, méltóztassék beszédét folytatni. *(Zajos*

felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ma nem tárgyalunk! Majd holnap! Folyton tartó nagy zaj.)

Csendet kérek, képviselő urak! Ne méltóztassanak kényszeriteni arra, hogy a házszabályok legrigorózusabb végrehajtását vegyem foganatba. *(Nagy zaj.)* A házszabályok értelmében járok el akkor, midőn kijelentem, hogy lehetetlen a megkezdett beszédet megszakitani. *(Helyeslés a jobboldalon. Folyton tartó nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Ne méltóztassanak ilyen precedenseket teremteni! *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk Mezössyt!)*

Kérem a képviselő urat, méltóztassék beszédét folytatni! *(Zaj.)*

Mezössy Béla: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én mindenesetre rendelkezésére bocsátom magam a ház akaratának. De minthogy már az igen t. elnök ur is hivatkozott arra, hogy mily nagy a zavar és milyen izgatott a kedélyhangulat e házban — és mivel én beszédemet tulajdonképen meg sem kezdtem, — mert az eddig csak egy mondatból állott, — kérném tehát annak holnapra való halasztását. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj és ellenmondások a jobboldalon.)*

Elnök: A házszabályok értelmében nem lehet! Méltóztassék beszédét folytatni!

Rákosi Viktor: A ház megengedheti! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Nem tárgyalunk! Majd holnap!)*

Lengyel Zoltán: Zárt ülést kérünk! *(Zaj a jobboldalon.)*

Gajári Géza: Tessék a következő szónokot felszólitani, ha Mezőssy nem beszél! *(Folyton tartó nagy zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: Mivel a tanácskozást folytatni nem lehet, a házszabályok értelmében az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Méltóztassék helyöket elfoglalni. Az ülést folytatjuk.

Következik Mezőssy Béla.

Mezőssy Béla: Miután abban az izgatott hangulatban, a mely a házat elfogta, én tulajdonképen csak egypár szót mondtam, és igy beszédemet meg nem kezdtem, tisztelettel kérem a házat, hogy beszédemet holnap kezdhessem meg. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Annak megállapitásával, hogy Mezőssy Béla képviselő urnak elmondott alig néhány szava abban a nagy zavarban egyáltalában hallható nem volt, konstatálom a beszéd meg nem kezdését, és ennélfogva azt hiszem, a ház megengedi, hogy Mezőssy Béla képviselő ur beszédét holnap megkezdhesse. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

A holnapi ülésre vonatkozólag van szerencsém javasolni, hogy a mai napirend tétessék át holnapra. Elfogadja a ház? *(Igen!)*

A ház ezt elfogadja. Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 40 perczkor.)

200. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 február 7-én, szombaton,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — A kir. Curia átiratának bemutatása, mely szerint gr. Thorotzkay Miklós választása ellen ujabb kérvény nem adatott be, s ennek alapján nevezett képviselő végleges igazolása. — Ruffy Pál képviselő levelének bemutatása, mely szerint képviselői megbizatásáról lemond. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Napirend előtti felszólalások. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az 1889 : VI. t.-cz. módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Barta Ferencz interpellácziója a belügyi és földmivelésügyi miniszterekhez abiharmegyei, belényesi és vaskohi járásokban levő éhinség tárgyában. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter válasza. — Darányi Ferencz interpellácziója a kereskedelemügyi miniszterhez a felekezeti tanároknak és tanitóknak vasuti kedvezménye tárgyában. — A kereskedelemügyi miniszter válasza. — Csávolszky Lajos interpellácziója a miniszterelnökhöz Szerbia királyának f. hó 11-én ideutazása tárgyában. — A miniszterelnök válasza.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, gr. Széchenyi Gyula, b. Fejérváry Géza, Láng Lajos, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György, az azok ellen felszólalókat pedig Rátkay László jegyző ur.

Mindenekelőtt a tegnapi ülés jegyzőkönyve fog hitelesittetni.

Szőts Pál jegyző *(olvassa az 1903. évi február 6-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Észrevétel nem tétetvén, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom a m. kir. Curiának átiratát, melylyel értesit, hogy gr. Thorotzkay Miklós képviselő választása ellen — miután az első kérvényt visszavonták — az 1899: XV. t.-cz. 11. §-ában emlitett 15 napi határidő alatt ujabb kérvényt nem adtak be.

Ennélfogva gr. Thorotzkay Miklós képviselő, miután ellene sem panasz, sem kifogás nem tétetett, végleg igazoltatik.

Bemutatom a belügyminiszter átiratát, melylyel tudatja, hogy ő császári és apostoli királyi Felsége Ruffy Pál országgyülési képviselőt az állami gyermekmenhelyek országos felügyelőjévé nevezte ki.

Ezzel kapcsolatban bemutatom Ruffy Pál képviselő levelét, melylyel bejelenti, hogy a mondott okból képviselői megbizatásáról lemond.

Tudomásul vétetik. Egyuttal a ház megbizza az elnököt, hogy Bars vármegye ujbányai választókerületében az uj képviselőválasztást elrendelje.

Bemutatom Maros-Torda vármegye közönségének feliratát, az ujonczlétszám felemelésére vonatkozó törvényjavaslat ellen.

Letétetik a ház asztalára és együtt nyer majd elintézést a törvényjavaslattal. Egyuttal elhatározza a ház, hogy mint a többi hasonló tárgyu felirat, ez is kinyomassék.

Bemutatom az Orsz. Gazdasági Egyesületnek Rubinek Gyula képviselő által beadott kérvényét, a mérsékelt áru marhasóról szóló 1897: I. t.-cz. módositása iránt beadott törvényjavaslat tárgyában.

Kiadatik a pénzügyi bizottságnak az emlitett törvényjavaslattal való együttes tárgyalás végett.

Napirend előtt felszólalni kiván, interpellácziora adandó válasz megsürgetése tárgyában Nessi Pál és személyes kérdésben Rakovszky István képviselő ur.

Nessi Pál képviselő urat illeti a szó.

Nessi Pál: T. ház! Az igen t. miniszterelnök ur tavaly, midőn egy interpellácziora

adandó válasz tárgyában felszólaltam és megmegsürgettem a választ, elismerte velem szemben azt, hogy az interpellációk tekintetében bizonyos lax kezelés kapott lábra. Én azt hittem akkor, hogy midőn a t. miniszterelnök ur ezt elismerte, egyuttal el is határozta magát arra, hogy komolyabban fogja venni ezt a dolgot. Ugy látjuk azonban, hogy ez a lax kezelés tovább is tart, mert ime a napirendből kivehetőleg november 12-dikéről, 27-dikéről, 29-dikéről, deczember 20-dikáról, január 10-dikéről vannak interpellációk bejegyezve, melyekre eddig még válasz nem adatott.

A mi okot ad nekem a mostani fölszólalásra, az az, hogy a 30 nap rég eltelt azóta, hogy ezek az interpellációk elhangzottak és az, hogy a mult szombaton elhalasztottam egyik interpellációm előadását csak azért, mert a pénzügyminiszter nem volt jelen; elhalasztottam pedig szerdára, mikor a pénzügyminiszter itt volt. Akkor interpellációmat előadtam és daczára annak, hogy a t. pénzügyminiszter jelen volt és nem lehetett semmi oka, hogy ne válaszoljon a tisztviselők fizetésrendezése tárgyában, bár tudja azt, hogy a tisztviselők mily aggódó lélekkel várják ügyük elintézését, nem tudom: az interpellácziónális jog iránti kicsinylésből, vagy a tisztviselők iránti lenézésből interpellációmra választ nem adott.

Azon tiszteletteljes kérelmet intézem tehát a miniszter urakhoz általában, legyenek szivesek ezt a fontos alkotmányjogot egyszer már komolyan venni és ez interpellációkra akkor, a mikor lehet, válaszolni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! A t. képviselő ur sziveskedett reám hivatkozni, mondván, hogy én a mult évben kijelentettem egy ilyenforma felszólalásra, hogy elismerem, hogy egy bizonyos lax kezelés állott be arra vonatkozólag, hogy az interpellációkra néha később adatik meg a válasz. Elismerem azt, hogy ha a házszabályokban előirt 30 napon túl adatik a válasz, az illető miniszter tartozik igazolni, hogy miért késett vele, mert azt tartom, hogy 30 napon belül kell megadni a válaszokat. De a t. képviselő ur, ha reám hivatkozik, ne méltóztassék mindjárt azt hozzátenni, hogy én nem sziveltem meg azt, a mit akkor mondtam és hogy annak tényleg nem feleltem meg, mert a t. képviselőház tanuságot tehet arról és a t. interpelláló képviselő ur is, hogy én az interpellációk legnagyobb részére igyekszem lehetőleg nyomban válaszolni, válaszoltam is majdnem valamennyire. Én ugy tudom, hogy azon idő óta hozzám igen sok interpelláczió intéztetett és én egynek kivételével valamennyire válaszoltam. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Tessék megnézni ezt a listát, hozzám nincs is intézve interpelláczió egyéb, mint egyetlenegy január 10-éről, a többire a választ megadtam nyomban.

Nessi Pál: Ezt elismerem.

Széll Kálmán miniszterelnök: Erre az egyre, vagyis Csávolszky Lajos képviselő interpellációjára, e napokban meg fogom adni a választ, a miniszter urakat pedig a házszabályok értelmében a ház t. elnöke fel fogja szólitani és kötelességüknek fogják tartani az interpellációkra válaszolni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Következik Rakovszky képviselő ur.

Rakovszky István: T. képviselőház! Tegnap az ülés folyamán a t. honvédelmi miniszter ur reám hivatkozott és én kénytelen voltam egy három év előtt lefolyt ügyről nyomban nyilatkozni. Ezen nyilatkozatomban kijelentettem, hogy a mennyiben egyes részletekre nézve tévedtem volna, mivel emlékezetből hivatkoztam reájok, ezen tévedésemet kötelességemnek fogom tartani a ház legközelebbi ülésén rektifikálni.

Ennélfogva tartozom a t. honvédelmi miniszter urnak egy nyilatkozattal, — mivel tévedtem akkor, a mikor ezeket mondottam: »arra is emlékszem, hogy a t. miniszter ur nem adott mást válaszul, mint azt, hogy Ugron Gáborral egyáltalában meg nem verekszik«. Igenis, a t. miniszter ur ezt a választ adta ugyan, de indokolta is, a mint ezt a kezemnél levő levél mutatja. Indokolta pedig ugy, hogy Ugron Gáborral, a Kassics-ügyben elfoglalt állásfoglalása miatt, nem akar szóba ereszkedni.

Ez volt a t. miniszter urnak álláspontja, minélfogva nem indokolás nélkül, hanem indokolással tagadta meg az elégtételt.

Ezen nyilatkozattal tartoztam a t. miniszter urnak. *(Helyeslés.)*

Elnök: Következik napirend szerint az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása.

Dedovics György jegyző: Tisztelettel jelentem a háznak, hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincs, ellenben az interpellációskönyvbe be van jegyezve:

1903 február 5-éről dr. Lengyel Zoltán, Győr város polgármesterének a győri pályaudvaron kifüggesztett hirdetménye tárgyában, a miniszterelnökhöz és a kereskedelemügyi miniszterhez;

február 6-áról Bartha Ferencz, a bihar-vármegyei belényesi és vaskóhi járásokban levő éhinség és nyomor tárgyában, a belügyi és földmivelésügyi miniszterekhez; Darányi Ferencz, a felekezeti tanitóknak és tanároknak vasuti kedvezményadása iránt a kereskedelemügyi miniszterhez;

február 7-éről Csávolszky Lajos, Szerbia királyának folyó hó 11-én ideutazása tárgyában a miniszterelnökhöz és Molnár Józsiás, Ozsdola község tagositása ügyében a miniszterelnökhöz, mint a kormány fejéhez.

Elnök: Az interpellációk az ülés végén, még pedig azok számára való tekintettel, már egy órakor fognak megtétetni.

Következik napirend szerint az 1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös

hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapításáról szóló törvényjavaslat (Irom. 199, 168) általános tárgyalásának folytatása.

Rátkay László jegyző: Mezőssy Béla! (*Halljuk! Halljuk!*)

Mezőssy Béla: T. képviselőház! Mindenesetre igen hálás tárgy lenne én rám nézve az, hogy ha kutatni merném azokat az okokat, a melyek itt a házban tegnap az általános vihart felkavarták, mert ha én ezzel foglalkoznám, arra az eredményre kellene jutnom, hogy ebben a viharban a fő inditó ok a t. honvédelmi miniszter ur magatartása volt; (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) az a magatartás, a melylyel már hetek óta ezt az egész vitát ugyszólván gunyosan lenézi, (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) minket pedig semmibe sem vesz. Higyje meg azonban a t. honvédelmi miniszter ur, ez nem reánk nézve sértő, hanem jellemzi azt az alkotmányos érzületet, a melylyel a honvédelmi miniszter ur a népakarat iránt van. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Köszönöm a leczkét!

Mezőssy Béla: De én tartózkodom ennek a kérdésnek a vitatásától azon egyszerü okból, mert attól félek, hogy a t. honvédelmi miniszter ur megint olyan sikerülten fog közbeszólani, (*Derültség.*) hogy a ma elkezdett beszédemet talán még a jövő héten sem fejezhetném be. (*Derültség.*) Ebből kifolyólag tárgyilagosan a vita keretében kivánok megmaradni. (*Halljuk! Halljuk!*)

Mindenesetre egy általános megjegyzést teszek, mielőtt a legközelebbi napok eseményeire kiterjeszkedném, és ez az, hogy sajátságos dolog, hogy a t. túloldalnak minden egyes szónoka, élén a t. honvédelmi miniszter urral, aztán Hieronymi, gróf Andrássy, Wolfner és Solymossy képviselő urak, szóval mindazok, a kik a t. túloldal részéről ennek a javaslatnak védelmére felszólaltak, egy kérdést mesés óvatossággal érintetlenül hagytak. Ez az egy kérdés: a nemzet teherviselési képessége. (*Igaz! (Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Érintetlenül hagyták ezt, mert a ki ennek az országnak közállapotait elfogulatlan szemekkel vizsgálja, annak lehetetlen arra a meggyőződésre nem jönnie, hogy ez a nemzet válságosan beteg. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Nagyon, de nagyon rossz szolgálatot tesznek tehát azok, a kik e nemzetnek ezt az általános betegségét letagadni vagy szépitgetni igyekeznek. Más nemzetek történelmében a XIX. század mindenütt az anyagi jólét, a kultura, a nemzeti vágyak megvalósitásának hatalmas határköve gyanánt szerepel. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Ellenben mit mutatnak nálunk a hideg betük, mi volt ennek a nemzetnek a sorsa ebben, illetőleg a mult század folyamán? Semmi egyéb, mint az ország általános elszegényedése. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Ha majd egyszer a történelem itélni fog az önök kormányzati rendszere felett, ezt az eredményt tisztán és kizárólag az önök számlájának a terhére fogja majd róni. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

Ennek az általános megjegyzésnek megtétele után legyen szabad gr. Andrássy Gyula igen t. képviselő urnak a beszédével foglalkoznom, azzal a beszéddel, a mely ma ugyszólván az egész magyar nemzeti közvéleményt foglalkoztatja.

Holló Lajos: És izgatja!

Mezőssy Béla: Először ezzel is jelezni akarva azt a határtalan különbséget, a mely engem gr. Andrássy Gyula képviselő ur felfogásától elválaszt, azzal kezdem a felszólalásomat, a mivel ő végezte. Ő egy kérést intézett az ellenzék tagjaihoz, és ez a kérés abban összpontosult, hogy ne éljen vissza a magyar ellenzék a képviselőház házszabályaival.

A házszabályok mikénti értelmezésének kérdése nem a mi jogkörünk. E felett a magyar képviselőház elnöke őrködik, (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) és igy a t. képviselő ur a czimzést eltévesztette; mert, remélem, egy perczig sem akarja a magyar képviselőház elnökét, kinek pártatlansága előtt mindnyájan a legnagyobb tisztelettel hajlunk meg, (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*) azzal a váddal illetni, hogy ő módot kiván nyujtani arra nézve, hogy mi a házszabályokkal visszaéljünk. Az elnök pártatlansága, t. ház, jogczim, biztositék önökre nézve a tekintetben, hogy, ha mi ezekkel a házszabályokkal tényleg vissza is akarnánk élni, az semmi esetre sem fog megtörténhetni; de viszont palládium, védpajzs reánk nézve is, hogy a házszabályok keretében számunkra biztositott minden jogot igénybe fogunk vehetni oly czélból, hogy a nemzetre nézve káros törvényjavaslatnak törvényerőre emelkedését meggátoljuk. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

És, ugy látom, t. ház, ez a gondolat az, a mely gr. Andrássy Gyula t. képviselőtársamnak olyan igen fáj. Fáj, mert ő azt mondja, hogy az ellenzéknek nincs jogczime az obstrukczióra azért, mert ez a törvényjavaslat a magyar alkotmányt nem sérti, hanem csak kissé több terhet rak a nemzet vállaira. (*Derültség a szélsőbaloldalon.*)

Uray Imre: Könnyü az ellenkezőt igazolni!

Mezőssy Béla: Az igen t. képviselő ur mindenesetre nagyon kegyes, a midőn az anyagi szolgáltatásoknak azt a mértéket, a melyet a javaslat a nemzet vállaira hárit, egy egyszerü, »csak« szócskával . . .

Thaly Kálmán: Biztatja a hadügyminisztert, hogy még többet követeljen!

Mezőssy Béla: . . . Van olyan is, a ki biztatja! Mondom, egy »csak« szócskával és egy közbevetett mellékmondattal kivánja elintézni. Higyje el a t. képviselő ur, hogy boldog lenne a nemzet, a melynek majd ezen terheket viselni kell, hogy ha ezen terheken ő is ily főuri köny-

nyedséggel és előkelőséggel túltehetné magát. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De én akczeptálom a t. képviselő ur kiindulási pontját. Fogadjuk el azt helyesnek, ámbár, a mint Uray t. képviselő ur közbe is kiáltotta, nagyon könnyü beigazolni, hogy a törvényjavaslat igen is sérti a magyar alkotmányt is, *(Ugy van! Zajos helyeslés a szelsőbaloldalon.)* mert sérti a fennálló törvényeket. Hogy miben sérti, meg fogom azt is mondani. Az ujonczlétszám felemelését czélozza ez a törvényjavaslat. Czélozza a nélkül, hogy a már lejárt 10 évre érvényes véderőtörvény megujittatnék. Mi lesz ennek a következménye? Az, t. képviselőház, hogy nem biztosithat bennünket senki sem arról, hogy ha egyszer a ház az ujonczjutalékot felemeli, a hadügyi kormány elő fog-e állani sürgősen az uj véderő javaslattal: azzal a javaslattal, a melyet már különben is négy évvel ezelőtt kötelessége lett volna előterjeszteni. Kötelessége lett volna előterjeszteni, mert a határidő lejárt, tehát az uj javaslatokkal elő kellett volna állania. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És biztosit bennünket a t. honvédelmi miniszter arról, hogy ha a közös hadügyminiszter ur ennek a törvényjavaslatnak a segélyével meg fogja kapni a felemelt ujonczkontingenst és akkor majd mi fogjuk követelni a véderőreformokat, a kétéves szolgálati időt, azokat a nemzeti reformokat, a melyeket a t. honvédelmi miniszter ur ott a maguk családi körében megigért . . .

Thaly Kálmán: Gyengék!

Mezössy Béla: . . . a melyek nagyon is gyengék, szóval ily fontos kérdéseket, akkor nem egyszerüen azt fogja-e mondani Pitreich közös hadügyminiszter ur, hogy édes magyarom, te voltál szives nekem megszavazni a fölemelt ujonczjutalékot. Nekem ez a sürgős, a mit te kérsz, én uj ember vagyok, azt még én nem ösmerem, engedd meg, hogy ezt a kérdést hadd tanulmányozzam, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* tanulmányozzam legalább oly rövid ideig, mint a hogy az én mélyen t. elődöm, Krieghammer ur a katonai büntetőjog reformját tanulmányozta. *(Tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nem gondolja a t. képviselő ur, hogy ez a fonák helyzet rendkivül könnyen bekövetkezhetik? A magyar alkotmány alapelvei szerint, az én felfogásom szerint a lejárt védrendszer ujonnan való megállapitása nélkül az ujonczjutalékot felemelni nem szabad, *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)* nem szabad, mert sérti a létező törvényt és sérti az eddig fennálló joggyakorlatot. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, én még abba a premisszába is belenyugszom, tegyük fel, posito, sed non concesso, még ha nem sértené is ez a javaslat a fennálló tételes törvényeket és szokást, az én nézetem szerint ennek az ellenzéknek még akkor is minden jogos parlamenti eszközt fel kellene használnia abból a czélból, hogy ez a javaslat törvényerőre ne emelkedjék. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Fel kell használnia épen a parlamentáris elvek alapján. Hiszen a népképviseleti kormányforma lényege nem annyiból áll, hogy egy, a házban lévő és véletlenül összekerült többség a maga akaratát szabad tetszése szerint nyilvánithassa és gyakorolhassa, hanem igenis abban áll, hogy azok, a kik a nemzet akaratának és bizalmának letéteményesei és mandatáriusai, gyakorolják ezen megbizatásukat olyan szellemben, a mint azt tőlük a nemzet érdeke, anyagi érdeke megkivánja. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Gróf Andrássy Gyula igen t. képviselő ur hivatkozott épen erre, a mit én mondottam. 1902 január 1-jén, a mikor, ha jól emlékszem, a szabadelvü párt nevében és megbizásából ő üdvözölte a t. miniszterelnök urat. Ő mondotta ezt *(olvassa)*: »Mi egy szabad nép szabad akaratából jutottunk itt diadalra.«

Uray Imre: Csendőrfedezet alatt!

Mezössy Béla: Én azt hiszem, hogy bizonyos mértékig gróf Andrássy Gyulának igaza volt, a mennyiben a csendőrfedezet a multkori választásoknál sokkal kisebb szerepet játszott, mint pl. az 1896-iki választások folyamán, sőt én még azt is elismerem, hogy talán a vesztegetés láza sem dühöngött ebben az országban oly mértékben, mint ezelőtt öt évvel. De épen azért, mert a t. képviselő ur kijelentette, hogy az a párt a szabad nép szabad akaratának kifolyása, ne méltóztassék a szabad nép szabad akaratát ugy felfogni, hogy annak a választóközönségnek joga van öt évenkint egyszer összegyülni és aztán a grófi bőkezüséggel, előkelőséggel juttatott járulékok fejében nagy büszkén felkiáltani, hogy »Éljen a mi kedves kegyelmes urunk!« Ez még nem parlamentárizmus! A parlamentárizmus lényege abban áll, hogy akkor, a mikor már elpárolgott a választók fejéből az alkotmányos lelkesedésnek a köde, hogy ne mondjam: gőze, a mikor ennek a szegény népnek a bőréről és véréről van szó, akkor mindenki, még a kegyelmes urak is, respektálják a nép akaratát. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Tetszik vagy nem tetszik, t. képviselőház, ez semmi esetre sem egy zártkörü kaszinó, sem nem a góthai almanach, hanem ez a népképviselet *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és hogyha azt állitja gróf Andrássy Gyula itt, ebben a házban, hogy a magyar nép az ujonczjutalék felemelését, ezeket az anyagi áldozatokat óhajtja és kivánja, *(Mozgás és derültség a baloldalon.)* és ha be tudja nekem bizonyitani, hogy erre bárki is a t. képviselő urak közül mandátumot kapott, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* akkor igenis joguk van ezt a törvényjavaslatot megszavazni. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* De hogyha épen az ellenkezője áll a dolognak, — ha a t. képviselő urak azzal a programmal léptek a választóközönség elé, hogy

a magyar nemzet teherviselése már annyira sulyos, . . .

Kubik Béla: Pedig kilencztized részük azt mondta! *(Ugy van! a baloldalon.)*

Mezössy Béla: . . . hogy semmiféle ujabb terheket a vállaikra rakni nem fognak: akkor, t. képviselőház, nem mi állunk a parlamenti forradalom terén, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és nem mi fogunk a parlamenti forradalom terére lépni akkor, hogyha minden rendelkezésre álló eszközzel ezt a törvényjavaslatot meggátolni akarjuk, hanem önök, t. túloldal, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a kik a nemzet akarata, a nemzet kivánsága ellenére az »igy akarom, igy parancsolom« elve alapján egy ilyen javaslatot akarnak keresztülvinni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Lehet, t. képviselőház, hogy ebben a küzdelemben, a mely most megindult, ezen ország alkotmányos kormányzatának lehetősége is esetleg sulyos sebeket fog kapni . . .

Holló Lajos: Sőt a kormány is!

Mezössy Béla: . . . de épen azért, mert mi ezen szánandó és általunk mélyen fájlalt eseményeket előre látjuk, a felelőséget először is a t. miniszteriumra, a mely ezen törvényjavaslattal előáll, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és másodszor arra a pártra, a mely azt támogatja, háritjuk. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás a jobboldalon.)*

Nessi Pál: Ez logikus!

Kubik Béla: Csak övék a felelőség!

Mezössy Béla: És most, t. képviselőház, mielőtt gróf Andrássy Gyula igen t. képviselő urnak egész beszédére részleteiben is kiterjeszkedném, méltóztassék megengedni, hogy általánosságban tegyek egy megjegyzést. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Reám ez a felszólalás azt a benyomást tette, hogy annak alapgondolata az, a mely mint egy vezérfonál huzódik végig a beszéd első szavától az utolsóig és ez az alapgondolat az, hogy a t. képviselő ur bebizonyitsa, hogy a magyar nemzetnek mihez nincs joga. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ez az, a mi, t. képviselőház, annyira visszatetsző, annyira bántó, hogy ez magyarázza meg azt a jogos felháborodást, a mely elfogta az egész ellenzéket és izgatja ma az egész magyar nemzetet. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Őszintén megvallom, engem ez a felszólalás mélyen elszomoritott. Mélyen elszomoritott, mert hogyha a magyar arisztokráczián egy olyan kiváló tagja, mint gróf Andrássy Gyula, egy nagy történelmi névnek birtokosa, a ki maga is történelemtudós, — hiszen e téren kifejtett tevékenységeért az akadémiának legmagasabb jutalmával lett kitüntetve — mondom, hogyha az arisztokráczián egy ilyen tagja igy gondolkozik : . .

Gr. Zichy Jenő: Ekkorát botlik! *(Tetszés és helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mezössy Béla: . . . akkor felállithatjuk a kérdést: hogy hogyan gondolkozik a magyar arisztokráczián az a része, . .

Uray Imre: A rosszabbik része!

Mezössy Béla: . . . a mely esetleg születésénél, neveltetésénél, társadalmi összeköttetésénél fogva a nemzettől idegen? *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Thaly Kálmán: Mint Mária Terézia alatt! Egészen ugy! Még rosszabbul!

Gr. Andrássy Tivadar: Ez azután — bocsánatot kérek — zöld beszéd! *(Nagy zaj és élénk ellenmondások a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Biró Lajos: Nem zöld beszéd ez, de vörös! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Mezössy Béla: Ugy értettem, azt méltóztatott mondani a t. képviselő urnak, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy az én felszólalásom zöld beszéd. Én fogok a legjobban örvendeni annak, ha az én zöld beszédem helyett a t. képviselő ur okosabb beszédet fog mondani. *(Zajos tetszés, helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon. Nagy zaj.)*

Justh Gyula: Egy második Andrássy-beszéd! Elég volt egy Andrássy-beszéd!

Rákosi Viktor: Elnök ur, nem méltóztatott hallani Andrássy közbeszólását?

Elnök: Kérem, méltóztassanak az elnökségre bizni annak a megitélését, hogy mikor lépjen közbe. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk az elnököt! A zajban az elnök szavai nem hallhatók.)* Senki nekem sem erről, sem arról az oldalról nem szabhatja meg azt, mi a teendőm. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Pozsgay képviselő urat pedig rendreutasitom. *(Nagy zaj. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Utasitsa rendre gróf Andrássy Tivadart!)*

Gabányi Miklós: Nem engedünk!

Elnök: Méltóztassanak a szónokot meghallgatni! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ha nem fogja rendreutasitani, nem türjük! Utasitsa rendre!)*

Thaly Ferencz: Legalább figyelmeztesse a szónokot. *(Nagy zaj. Élénk felkiáltások: Rendre!)*

Nessi Pál: Különben zárt ülést kérünk!

Kubik Béla: Mi is hasonló eszközökkel fogunk majd eljárni! Odaát talán minden szabad?

Leszkay Gyula: Nem tűrjük, hogy különböző mértékkel mérjenek!

Elnök: Kérem szépen, nem hallottam semmi olyat, a mi a rendreutasitást indokolná! *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Rendre! Zárt ülést kérünk! A jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)* Méltóztassanak a szónokot meghallgatni!

Leszkay Gyula: Tessék rendreutasitani! Addig nem beszél!

Gajáry Géza: Tessék a szónoknak beszélni!

Gr. Hadik János: Halljuk! Halljuk!

Gabányi Miklós: Nem vagyunk pocsolyakerülők, beszéljen velünk máskép. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Odaát minden szabad! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Kérem, méltóztassanak az elnököt meghallgatni, mert különben minden tanácskozásnak lehetősége megszünik. *(Nagy zaj. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ne gorombáskodjanak velünk! Tessék rendreutasitani!)*

Borbély György: Hát Lengyel Zoltán nem gorombáskodik? Mit henczeg?

Kubik Béla: Rendre is utasitják akárhányszor!

Elnök: T. képviselőház! Méltóztassanak az elnököt meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk!)* Én, t. képviselő urak, legjobb lelkiismeretem szerint teljes pártatlansággal és nyugalommal iparkodom elnöki tisztemet teljesiteni, *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen.)* és lelkiismeretem a tekintetben nyugodt, hogy semmi különbséget nem teszek, ha valamely rendellenes dolog történik a háznak akármelyik oldalán. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Majd hozunk fel példákat! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Elnök: Én semmi különbséget nem teszek, de ezen a helyen ülvén, kötelességem érintetlennek maradni azon szenvedélyektől, *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* a melyek a t. ház tagjait néha elragadják.

Lengyel Zoltán: Nincs itt szenvedély! *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Elnök: Azok a képviselő urak is, — bizom bennük — a kik most ennek ellenkezőjét látszanak vallani, ha később higgadtan meggondolják a dolgot, a midőn a szenvedély heve majd lecsendesedik, *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)* bizonyára igazságot fognak nekem szolgáltatni; hiszem őket annyira igazságosaknak. *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Helyeslés jobbfelől.)* T. ház! Bocsánatot kérek, de én olyasmit, a mi rendreutasitásra okot szolgáltatott volna, nem hallottam, *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Azt mondta, hogy: „zöld beszéd!“ Majd mi is mondunk ilyeneket! Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* ha pedig én alapos ok nélkül élnék rendreutasitási jogommal, akkor sérteném a ház tanácskozásainak szabadságát és nyugalmát.

Pozsgay Miklós: Hát Lengyelt hányszor utasitotta rendre?

Lengyel Zoltán: Igen! Engem hányszor utasitott rendre! Pedig én olyat soha sem mondottam!

Elnök: Én képviselőt akkor utasitottam rendre, a midőn vagy közbeszólásaival a szónokot zavarta, őt beszédében, érveinek kifejtésében gátolta, vagy a midőn a parlament tekintélyét láttam sértve közbeszólásai által. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* Kérem tehát a t. házat, méltóztassék az elnökség iránt azzal a bizalommal lenni, hogy ő rendreutasitási jogát mindig a maga idején gyakorolja. *(Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon! Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Kérem a t. házat, méltóztassék a szónokot meghallgatni. *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem tárgyalunk. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gabányi Miklós: Hát zöld beszéd a Mezőssy Béláé?

Mezőssy Béla: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Engem gr. Andrássy Tivadar urnak egész közbeszólása hidegen hagyott; hidegen hagyott azért, mert ő olyan magas légkörben és olyan előkelő szellemi körben áll az én alacsony szinvonalom felett, *(Élénk derültség és tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy egy ilyen szerény felszólalást olyan magas távlatból másnak, mint zöld beszédnek, semmi esetre sem tekinthet. *(Derültség és tetszés a szélsőbaloldalon.)* Azonban, t. ház, semmi esetre sem emeli a vitának higgadtságát, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* és reánk felszólalókra sincs kellemes befolyással, ha egy, egyébként teljesen tárgyilagos és szorgalommal kidolgozott beszéd ilyen fogadtatásra talál.

Thaly Kálmán: Ők akarják a hecczet!

Gabányi Miklós: Babiloni tornyot akarnak épiteni! *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Mezőssy Béla: T. ház! Visszatérek oda, a hol elhagytam. Gr. Andrássy Gyula t. képviselő ur tiltakozott az ellen, hogy mi az ő hazafiságát kétségbe vonjuk. Egész határozottan kijelentem, hogy ez nekünk eszünk ágában sem volt, csakhogy épen az a hazafiság, a melyre a t. képviselő ur olyan — konczedálom — jogos önérzettel hivatkozott, az a hazafiság követeli meg a magyar arisztokráczia minden egyes tagjától, *(Halljuk! Halljuk!)* és igy ő tőle is, hogy ne méltóztassék olyan tanokat hirdetni, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és olyan irány szolgálatába szegődni, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mely a nemzeti jogokról való lemondást egyedül üdvözitő dogmának hirdeti, és ne méltóztassék az aulikus érzésekben olyan messzire menni, hogy ezeknek ürügye alatt minden jogos nemzetí érdek és vágy szükségszerüleg mellőztessék. Az ilyen eljárás, t. ház, kiszámithatatlan veszélylyel jár magára a nemzetre nézve is, de sokkal inkább a magyar arisztokrácziára. Mi volt a magyar arisztokráczia szerepe e század folyamán? *(Halljuk!)* Mesés idők! Az embernek jobban feldobog a szive, megpezsdül ereinkben a vér, ha visszagondol azon nagy napok eseményeire. A 20-as és 40-es években egy gróf Széchenyi István, egy báró Wesselényi, egy báró Eötvös: ezek voltak a magyar nemzeti aspirácziónak a zászlóvivői!

Holló Lajos: A magyar nyelvért ezek mennyit tettek!

Mezőssy Béla: És 1848 után — csak röviden időzöm e szomoru emlékeknél — a magyar történelemnek előkelőbb neveit viselők lettek tényleg és in effigie felakasztva. *(Ugy*

van! a szélsőbaloldalon.) Vagy tudott volna-e a nemzet oly ellenállást kifejteni a 60-as évek folyamán, a mely megtörte az abszolut rendszert és a melynek eredménye lett az alkotmányos kormányzat, ha jogos követelések háta mögött ott nem áll az egész magyar arisztokráczia? Hiszen kisérlet történt akkor is az udvar részéről, hogy az arisztokrácziát játszszák ki magával a nemzettel szemben.

Thaly Kálmán: Az esztergomi konferenczián!

Mezőssy Béla: Kisérlet történt és felkinálták a magyar arisztokrácziának, hogy mindazon előjogokat, mindent, a mit az 1848-iki törvényhozás megszüntetett, vissza fogják számukra állitani.

Gr. Zichy Jenő: Azt nem tudtam!

Mezőssy Béla: Kossuth Lajos emlékiratainak második kötetében tessék elolvasni! Ő hivatkozik reá. És a magyar arisztokrácziának az lett a válasza, hogy egyenlő szabadság, vagy egyenlő szolgaság; egyenlő öröm, vagy egyenlő fájdalom: mi a nemzet sorsában minden körülmények között osztozunk. Hiszen a magyar történelemnek egyik legfényesebb jelenete volt pl. a hatvanas években a primacziális konferenczia Esztergomban, a mikor Sczitovszky herczegprimás és biboros 50 éves papi jubileumát ünnepelték. Akkor történt az az emlékezetes jelenet, a melyre hivatkozni fogok és a mai viszonyok között talán nem lesz felesleges ennek az emlékezetét felidézni. *(Halljuk! Halljuk!)* A teljhatalmu császári kormányzó, Albrecht főherczeg megjelent Thun miniszterelnökkel és Rechberg külügyminiszterrel Esztergomban és az első magyar pohárköszöntőt Albreht főherczeg mondotta. Rövid volt ez a felköszöntő, de magyar volt és közeledés akart lenni a magyar aspirácziók felé. És hogyan válaszolt erre a magyar arisztokráczia? Ugy, hogy egy gróf Apponyi György, egy gróf Széchen Antal, egy báró Jósika Samu, gróf Cziráky János, a mely neveket egyáltalában nem lehet azzal a jelzővel illetni, hogy liberális férfiak lettek volna . . .

Rakovszky István: Egyikük sem volt az!

Mezőssy Béla: Abban a korban, a melyről azt mondja a költő, hogy akkor bűn volt a hazát szeretni és védeni halál, abban az időpontban gróf Cziráky János és a többiek olyan beszédeket tartottak, hogy a főherczeg azt mondta, midőn megmagyarázták neki: »Das ist ja eine Wühlerei!« *(Derültség a szélsőbaloldalon. Egy hang: Ez a zöld beszéd! Derültség és tetszés a szélsőbaloldalon.)* és utasitotta a külügyminisztert, Rechberget, hogy ezekkel a magyar főurakkal bánjon el. A miniszterelnök azonban tapintatosabb volt és tudta, hogy milyen nemzeti vihart támasztana az, ha ugy bánt volna el velük, mint a hogyan más, közönséges emberekkel az akkori rendszer, Kufstein és Spielberg módjára elbánni szokott. Egyszerüen ad audiendum verbum czitálta maga elé ezen urakat és báró Jósika Samu azt mondta, hogy »leczkéztetést senkitől sem fogadok el, csak az Istenemtől« és Cziráky az mondta, hogy »én előbb születtem magyar embernek és hazafinak és csak azután császári és királyi kamarásnak és valóságos belső titkos tanácsosnak, a felségnek joga van én tőlem ezt a minőségemet bármely pillanatban elvenni; de magyar hazafiságomat csak az életem árán veheti el.« *(Éljenzés. Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Méltóztassék megmondani, hol van ma Magyarországon ez az arisztokráczia? Én igenis ismerek ma is egy arisztokrácziát, a melynek a történelmi jogokhoz való ragaszkodása, a nemzet küzdelmeiben való résztvevése annyira tiszteletet érdemlő, hogy én is meghajtom előttük a magam elismerésének igénytelen zászlaját. De ez az érzés, fájdalom, nem a magyar arisztokrácziában lakozik, hanem egy házzal odébb költözött és ott virraszt a Thunok, a Schwartzenbergek, Auerspergek, Nostitzok szivében, a kik származásukra nézve németek és mégis ma Csehország nemzeti küzdelmeinek zászlóvivői. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Éljenzés.)*

Hát ez igy van, t. ház. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Egy hang balfelől: Azok az urak áldoznak ezért!)*

Gr. Andrássy Gyula: Hát mi nem?

Mezőssy Béla: Természetes. Hisz látjuk, kérem. *(Mozgás jobbfelől.)* Én azt hiszem, hogy tényeket tárgyilagosan fejtegetek és én a legjobban fogok örvendeni, ha az élet engem megczáfol. De méltóztassék nekem megmutatni azt a nemzeti irányt, a melynek ma a magyar arisztokráczia az élére áll; méltóztassék megmutatni azon törekvéseket, a hol államiságunk rozzant oszlopai helyett ők uj támaszokat segitenek lerakni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Thaly Kálmán: Parkklubot emelnek!

Mezőssy Béla: Hát, t. ház, ez az, a mit, fájdalom, nem tud felmutatni a magyar arisztokráczia. És ép azért ezek a szomoru viszonyok, *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* nem akarok gúnyos lenni, mert, ugy látom, különben is érzékenyek; csak azt mondom, hogy ezek az előzmények, ezek a viszonyok azok, a melyek az ellenzéket ugyszólván a legnagyobb foku idegességre ragadták, a mikor azt látta, hogy még egy gr. Andrássy Gyula is a kishitüség és lemondás politikáját hirdeti.

Thaly Kálmán: És az elnemzetietlenedését! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mezőssy Béla: T. képviselőház! Mi czélja volt az igen t. képviselő urnak felszólalásával? Semmi egyéb, azt állitotta tegnap a t. miniszterelnök ur, mint ezt a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatot megvédeni. Akkor ezt megtehette volna a t. képviselő ur olyan formában is, hogy indokolásával ne sértse meg a magyar nép milliói-nak gondolkozásvilágát. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert eredhet bármilyen tiszta forrásból is, és én szivesen konczedálom ezt, a

képviselő ur meggyőződése; de ezt a meggyőződését szükségszerüleg el kell hallgatnia abban a pillanatban, a midőn meggyőződésének kimondásával árt a magyar nemzeti ügynek; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* árt azon nemzeti jogos aspirációknak, a melyeket ez a nép szivében táplál.

Gr. Andrássy Gyula: De erről nem vagyok meggyőződve!

Mezőssy Béla: A t. képviselő urnak, mikor oda konkludál, hogy a magyar nemzeti nyelv egy idegen nyelv előtt feltétlenül kell, hogy háttérbe szoruljon, egész eszmemenete megfeledkezni látszik arról, hogy akkor tulajdonképen a mi nemzeti vágyaink megvalósitása elé önmaga emel korlátokat. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Pedig, higyje el a t. képviselő ur, hogy egy nemzetnek legdrágabb kincse a nyelve. Az elvesztett alkotmányt az idő és a jó szerencse visszahozhatják, a mint Deák Ferencz mondotta és a mint azt a nemzet ellenállási ereje annyiszor visszaszerezte, de ha egyszer önmagunk mondunk le nemzeti nyelvünk terjesztésének lehetőségéről, akkor ezt az országot olyan sirba döntjük, a melyből nincs többé feltámadás. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Megengedem, t. ház, hogy a t. képviselő ur akaratlanul is, de tényleg oly köröknek tett szolgálatot, a kikről épen ő beszéde folyamán azt mondta, hogy azok bennünket rebelliseknek tartanak. Azoknak a köröknek tett szolgálatot, a kikről remélte, hogy a dolog természetes rendje el fogja őket seperni. Nem ez annak a módja, hogy ezek a körök elseperhetők legyenek. Herákles az Augiász istállóját nem keztyüs kézzel söpörte ki. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hanem az lenne a módja, hogy gr. Andrássy Gyula és az egész magyar arisztokráczia ide állna a nemzet szine elé és azt mondaná, hogy minden igazságos hatalom forrása a nép és e népnek jogos, törvényes az aspirációja. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezt meg kell valósitani, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* meg kell, mert ma a nép csak kér, kivánságaiban szerény, de ki tudja: ma gyalog jön, holnap lóháton követelni fog.

Az én nézetem szerint, ismétlem, a t. képviselő ur szolgálatot tett azoknak a koronázatlan királyoknak, a kik ott állnak a koronás király háta mögött, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és a kik ma, fájdalom, nemcsak Magyarországnak, de Ausztriának sorsát is intézik. Hol lesz a t. képviselő ur felszólalása után az a bátor miniszter, vagy bátor miniszterelnök, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a ki oda fog állni ama körök elé és azt meri majd mondani, hogy kérjük a magyar nemzeti aspirációk megvalósitását? *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Szemébe fognak nevetni, és azt fogják mondani a miniszterelnök urnak, hogy hiszen a te oszlopos embered, a ki ott áll a hátad mögött . . .

Molnár Jenő: Utóajánlatot adott be! *(Nagy tetszés, derültség, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)*

Mezőssy Béla: Azt fogják mondani, a mint méltán jegyezte meg Molnár Jenő t. képviselőtársam, hiszen a te oszlopos embered utóajánlatot adott be, a mely reánk nézve sokkal kedvezőbb. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ez a t. szabadelvüpárti kapaczitás ma még a miniszterelnök háta mögött ül, de ha nekünk ugy tetszik, holnapután ott fog ülni a piros bársony székben, *(Mozgás.)* és a miniszterelnök ur elmehet tavaszra Rátótra, megnézheti, milyen szépen legelnek a simmentháli tehenek. *(Igaz! Ugy van! Tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nem akarom azt állitani, hogy a t. képviselő urnak felszólalása ebből a forrásból fakadt.

Gr. Andrássy Gyula: Remélem is!

Mezőssy Béla: Mert meg vagyok győződve arról, hogy az az államférfi, a ki a magyar miniszterelnöki székbe a magyar jogok feladásával kerül, abban a székben egy perczig sem lesz megtűrve.

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem is tette senki!

Mezőssy Béla: El fogja seperni az ellenzék, az ország! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Elkergetjük!

Mezőssy Béla: T. képviselőház, sajnálom, hogy beszédem egész menetén a t. képviselő ur felszólalásával kell foglalkoznom, de minthogy annak egyetlenegy tételével sem tudok egyetérteni, tovább folytatom. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A. t. képviselő urnak felszólalása nagy részben polémia volt Beőthy Ákos képviselő urral szemben. Remélem, Beőthy Akos t. képviselő ur, minthogy neki ennek a vitának a keretében nem lesz módja felszólalni, nem fogja rossz néven venni, ha lehető rövidséggel e kérdéssel én is foglalkozom. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. képviselő ur azt állitotta, hogy ma nincs semmi értelme annak a megkülönböztetésnek, hogy a nagyhatalmi politika a magyar nemzeti politikával ellentétben áll, mert ez teljesen egy és ugyanaz.

Én egy szerény kérdést teszek fel a képviselő urnak, és ha ő erre választ fog tudni adni, én ezennel a ház szine előtt legyőzöttnek jelentem ki magamat. Ez a kérdés: hogyha a t. képviselő ur olyan nagy történelmi tudással beigazolni vélte azt, hogy a magyar nemzetnek mely törvények alapján nincs joga a magyar nyelvhez, legyen kegyes, mutassa meg nekem azt a törvényt, a melynek alapján a dinasztiának joga van Magyarországon a nagyhatalmi politikához. Ne méltóztassék magát fárasztani, ilyen törvényt nem fog feltalálni, sőt ellenkezőleg, én tudok mutatni nyilatkozatokat, a hol egy Deák Ferencz, a kiről pedig azt állitják a

t. képviselő urak, hogy az ő politikájának a letéteményesei, utódai és a kinek a nézeteiről a t. képviselő ur egy könyvet irt, melyben az ő közjogi tanainak változhatatlanságát és örök életét hirdette, . . .

Gr. Andrássy Gyula: Nem!

Mezőssy Béla: . . . az igaz, hogy az idő kissé ráczáfolt, mert a változhatatlan és örök életü tanokat két év mulva egy második könyvben ujra meg kellett irni — ez a Deák Ferencz akkor, a kiegyezés legkritikusabb pontján, mikor arról volt szó, hogy az egész kiegyezés dugába dőlhet, szintén megtagadta a nagyhatalmi politikát, megtagadta annak daczára, hogy az akkori Magyarországnak leendő miniszterelnöke, gróf Andrássy Gyula mindent elkövetett, hogy a feliratba ez a kifejezés: »nagyhatalmi politika«, belejőjjön.

Gr. Andrássy Gyula: Igaz!

Mezőssy Béla: Ugy látom, hogy a t. képviselő ur emlékszik erre a jelenetre, de mivel talán lesznek a házban, a kiket ez érdekel, *(Halljuk! Halljuk!)* legyen szabad röviden erre kiterjeszkednem.

A trónbeszéd, melyet a Felség a magyar nemzethez intézett . . .

Rakovszky István: Igen, a harmadik pont!

Mezőssy Béla . . . harmadik pontjában — a mint Rakovszky t. képviselőtársam helyesen mondja — *(Zaj.)* jelezte a monarchia nagyhatalmi állását és erre az lett a határozat, hogy a felirati javaslatban Deák adja meg a választ. A válasznak ez a passzusa igy szól: »Valamint a legveszélyesebb harczok között is meg volt eddig védve a birodalom a nélkül, hogy Magyarország önállását és törvényes függetlenségét a legkisebb mértékben is meg kellett volna rontani, ugy a jövőben is fennállhat a birodalom biztonsága Magyarország alkotmányos önállása mellett.« Gróf Andrássy Gyula, az akkori deszignált miniszterelnök ezen nézettel nagyon nem volt megelégedve és az akkori határozati pártot összehivta egy értekezletre, . . . bocsánat, a felirati pártot . . .

Rakovszky István: Az is ott volt!

Mezőssy Béla: Igaz, pártkülönbség nélkül ott voltak. Az értekezlet czélja az volt, hogy hátha ezen kérdésben Deák Ferenczet is a szokásos módon meg lehetne puhitani. Ezen az értekezleten Andrásssy előadta, hogy nézete szerint a trónbeszédre, mely három helyen emliti a nagyhatalmi állást, a puszta biztonsággal felelni nem lehet, mert a monarchia csak a nagyhatalmi állás biztositása végett kiván egyezkedni. És még ilyen kritikus időpontban Deák Ferencz semmi körülmények közt nem volt erre kapható, sőt felirati javaslatát indokoló beszédében igy szólott:

»A népek ragaszkodása az, a mi a nagyhatalmat biztositja, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és hogyha az egybeolvasztás törekvése helyett az egyetértés fog előtérbe lépni, ha az állam takarékosság és gondos gazdálkodás által *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* könnyit a terhein, ha teret nyit a polgárok szorgalmának, hogy erejüket a maguk számára fejleszszék ki, akkor az erő nagyobbá, a nagyhatalom még nagyobb hatalommá lesz. Nem teszem bele ezt a szót azért, mert azt hiszem, hogy ő Felsége, midőn a trónbeszédben ezt megemlitette, nem azért tette, hogy azt a felirati javaslatban mi is megemlitsük, hanem mint valóságos konzekráczióját azon kapcsolatnak és közös védelemnek, a mely a pragmatika szankczió által kitüzetett. Ha nem terjed tovább e két szó értelme, mint arra, a mi a pragmatika szankczióban ugyis megvan, akkor felesleges megemliteni.« *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És a ház nem gróf Andrássy Gyula, az akkori Andrássy Gyula álláspontját akczeptálta, a kit ez a dolog annyira elkeseritett, hogy bizalmas leveleiben, a melyek szintén feltalálhatók, kijelentette, hogy Deák Ferencz gyámkodását nem lehet tovább tűrni. De a nemzet tűrte ezen gyámkodást; tűrte, mert annak az embernek, a ki ezt vasakaratával és csökönyösségével meggátolta, igaza volt, mert nagyhatalmi politika és nemzeti politika két különböző dolog. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Andrássy Gyula: Nem!

Mezőssy Béla: Azt mondja a t. képviselő ur, hogy nem. Kérem, próbáljunk erre is válaszolni. Egy nagy angol államférfiu mondja, hogy a monarchikus kormányzat sikerének előfeltétele az, hogy a fejedelem törekvése a nemzet akaratával teljes összhangban legyen. Az a kérdés, hogy megvan-e ez minálunk? Nincs meg sem a kis, sem a nagy dolgokban. Pedig — és itt megint érzelmi hurokat kell pengetnem — mennyire kivánatos lenne az, hogy ez az összhang végrevalahára helyreálljon, és mennyit felejtettünk mi azért, hogy ez létrejöhessen.

Uray Imre: Ők semmit sem!

Mezőssy Béla: Azt mondja az üdvözitő tana: »Bocsásd meg a mi vétkeinket, a mint mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.«

Madarász József: A miatyánknak könnyü azt mondani, de nehéz megtenni!

Mezőssy Béla: Mi megbocsátottuk az ő vétkeiket!

Madarász József: Nem bocsátom meg én soha! *(Élénk éljenzés a szélsőbaloldalon. Derültség jobbfelől.)*

Mezőssy Béla: Nagy kérdés, hogy volt-e joga egy nemzedéknek ezt megbocsátani; volt-e joga fátyolt boritani a történelmi események szakadatlan lánczolatára, mely évszázadok óta semmi egyéb, mint lábbal tiprása minden isteni és emberi jognak, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* semmibe vevése alkotmányunknak, törekvés az ország elszegényitésére és nyelvünk kiirtására. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nagy kérdés, volt-e joga e nemzetnek megbocsá-

tani a magyar martirok vértől párolgó vesztőhelyeiket. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Madarász József: Soha!

Mezőssy Béla: És a nemzet mégis megtette és megbocsátott.

Thaly Kálmán: De nem felejtett!

Rákosi Viktor: Megbocsátott, de nem felejtett!

Mezőssy Béla: Mindenesetre joga van mindenkinek egyéni nézetét vallani, de ez történeti tény, mert hogyha a nemzet nem bocsátott volna meg a dinasztiának, akkor ma nem lenne koronázás és nem lenne alkotmányos kormányzás. Megtette ezt a nemzet abban a tudatban, hogy ennek az engesztelékenységnek az eredménye a magyar nemzet függetlensége és államunknak konszolidációja lesz. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hittünk és keservesen csalódtunk.

Egy franczia diplomata egyszer azt kérdezte Murajev-től, a lengyelek sötét emlékü hóhérjától, a ki 1863-ban a magyar Haynau szerepére vállalkozott, hogy nem rokona-e annak a Murajevnek, a kit a lengyel nép az apostol melléknévvel tisztelt meg és a kit Miklós czár a szabadságharcz leveretése után felakasztatott? És ez a sötét emlékü ember azt felelte, hogy nem! »Én nem olyan Murajev vagyok, a kit felakasztanak, hanem olyan, a ki akasztat.«

A magyar nemzet is a maga politikai engedékenységére körülbelül ilyen fajta választ kapott. Én olyan király vagyok, *(Halljuk! Halljuk!)* a ki megkövetelem, hogy te nemzet felejtsd el a te hőseid emlékét, megkövetelem, hogy felejtsd el évezredes történelmednek mindazon harczait, a melyek a jog, szabadság és függetlenség szeplőtelen zászlaja alatt vivattak, felejts el mindent; de én, én magam felejteni semmit sem tudok. *(Hosszantartó éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. Ellenmondás jobbfelől.)*

T. képviselőház! Végzetes szerencsétlenség ez nemcsak a nemzetre, hanem magára a dinasztiára nézve is. És a t. képviselő ur azt mondotta, hogy a király szive nagy és nemes. Hát miért nem hozzák közelebb a király gondolkodásvilágát a magyar nemzet aspirációihoz a király tanácsosai? Hiszen, t. képviselőház, Olaszországban történt, hogy mikor Saffi, egy republikánus triumvir, a kit életében többször megtisztelt nemzete azzal a bizalommal, hogy képviselővé választotta meg és a ki ezt a megtiszteltetést következetesen visszautasitotta, visszautasitotta azért, mert nem akarta letenni Umberto királynak az alkotmányos esküt: mikor ez az ember meghalt, Umberto királynak első kötelessége volt, hogy részvétnyilatkozatával enyhitett a nemzet fájdalmán és koszoruja ott diszelgett a republikánus hazafi ravatalán. *(Mozgás balfelől.)* A halál után meg kellene, hogy szünjék minden gyülölet, és az engesztelődés érzete a nemes lelkek tulajdona, nagy, nemes és királyi vonás. Miért nem haladt ezen az uton a mi dinasztiánk?

Thaly Kálmán: Hiszen vissza sem adja Umberto vizitjét!

Mezőssy Béla: Miért engedték elrepülni, tovatünni azon történeti pillanatokat, a hol a dinasztiának egy szavába került volna, hogy a magyar nemzet szivét megnyerje és biztositsa? Egy borostyánág, t. képviselőház, az aradi vértanuk sirhalmára, — a mint Kossuth Lajos tanácsolta, — vagy egy egyszerü repkénylevél a Kossuth Lajos koporsóján, higyjék el, többet ért volna a magyar nemzet szemében, mint ezer meg ezer szurony.

Vagy, t. képviselőház, hogyha a férfi a férfinak nem bir megbocsátani, hát miért nem tette le az engesztelődése virágkoszorujját a mi dinasztiánk a nő koporsójára? A közel napokban történt, hogy a magyar nemzet legnagyobb nagyasszonyát, egy igazi hazafias honleányt, gróf Károlyi Györgynét tették le a sirboltba. Miért nem osztakozott részvételével a magyar király? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen, t. képviselőház, ott túlnan Ausztriában, hogyha egy jótékony lelkü Hofrathnak a feleségét temetik, a király felkeresi a családot részvétének melegével. Miért van az, hogy csak a magyar király, csak ez nem osztakozik ennek a nemzetnek sem bánatában, sem szenvedéseiben, sem örömében? *(Éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Azért nem osztozik, t. ház, mert a magyar nemzeti politika nem nagyhatalmi politika, pedig ezen az uton kellene haladnia a dinasztiának; azzal a régi rendszerrel végrevalahára szakitania kellene, szakitania, mert a dinasztia és a trón biztonsága csak igy lenne biztositva.

És ha a kormány annyira gyenge felfelé, hogy ezeket a tanokat ott elmondani illetékes helyen nem meri, akkor kötelessége ennek az ellenzéknek ezen tanokat mindaddig hangsulyozni, mig végre a mi gyenge szavunk is elhat odáig. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mi nem veszitünk semmit, mi nem törünk a hatalom után, mi küzdünk, elismerést nem kérve és nem remélve, a magyar nemzetnek igazaiért, mi átmeneti ivadék vagyunk, mi dolgozunk, fáradunk abban a tudatban, hogy munkánk gyümölcsét élvezni talán nem fogjuk soha, de hiszszük, hogy tevékenységünk nyomán, mint a tél hideg leple alól is kifakad az uj élet, az uj erő: a mi tevékenységünknek is eredménye a magyar haza szabadsága és függetlensége lesz. *(Zajos tetszés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)* És e czélra munkálkodva, teljes nyiltsággal, a legnagyobb határozottsággal meg kell mondanunk, hogy a mi szemünkben sokkal nagyobb baj és veszteség az, ha azt látjuk, hogy itt uralkodik a nagyhatalmi politika, itt uralkodik egy gazdag hatalmas dinasztia, és egy nagy hadsereg, de koldus, és rongyokban sinylődik a nép, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mint hogyha azt látnók, hogy nem lenne nagyhatalmi politika, hanem boldog volna a magyar nép és megelégedett a magyar király. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Talán túlságosan sokáig is időztem ennél a kérdésnél. *(Halljuk! Halljuk!)* Most át kell térnem a hadsereg kérdésére.

Gróf Andrássy Gyula t. képviselő ur hivatkozott az 1887 : XII. t.-czikk 8., 9. és 10. §-aira, és azt mondotta, hogy ezáltal a kifejezés által, »hogy mindaz, a mi a hadsereg egységes vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozik, a magyar királynak alkotmányosan fentartott joga« által a véderőnek közössége lett kimondva ebben a törvényben. Én egy perczig sem állitom azt, hogy ez a törvény a külön önálló magyar nemzeti hadsereget megteremtette volna, nem állitom most sem, hogy a hadügy függetlenségét csak legalábbb is olyan mértékben fentartotta volna, a mint azt a 1847/48. évi törvényczikk 3. §-a előirja. Mi tudjuk, hogy az 1867 : XII. törvényczikk alapján ma a hadügy közös. Hiszen épen ez volt az ütköző pont az akkori politikai pártok között, ez volt az elválasztó határvonal, a mely a határozati és felirati párt programmjában jelentkezett; a balközép, Tisza, Ghyczy, Nyáry, Ivánka vezérlete alatt követelték az önálló magyar nemzeti hadsereget, ellenben a Deák-párt megvalósitotta azt a rendszert, a mely ma törvényeinkbe foglalva van.

Ismétlem, az kétségtelen, hogy a hadügyet az 1867 : XII. t.-cz. közössé tette, azonban itt fordul meg a kérdés, az a vitának a pontja, hogy akkor, mikor a nemzet a maga jogainak a gyakorlásáról lemondott és az u. n. rezervált fejedelmi jogok körébe utalta át az egységes hadsereg vezérlete és vezénylete feletti intézkedést, vajjon képzelhette-e ez a nemzet azt, hogy a magyar király a maga alkotmányos jogát akként fogja gyakorolni, hogy a véderő magyar részének a nyelve nem magyar, hanem német lesz? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát a t. képviselő ur ezt a kérdést . . . *(Zaj jobbfelől. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Buzáth Ferencz: Zárlat a börzén! *(Nagy zaj.)*

Mezőssy Béla: . . . a vezénylet nyelvét, a a magyar nyelvről alkotott törvényekkel akarja igazolni, mondván azt, hogy az 1840: VI. t.-cz. taxative elősorolja azt, hogy a magyar nyelv mikor használtassék, miután pedig a hadsereg nyelvét nem sorolja elő, hanem pusztán csak a katonai levelezések tárgyára szoritkozik, igy a magyar nyelvnek a hadsereg keretében semmi joga nincsen. Igazán kár, hogy a t. képviselő ur csak ilyen korai törvényre hivatkozik. Miért nem méltóztatott már régebbi törvényeket kikeresni, pl. az 1836: III. t.-czikket? Ez még csak annyit mond, hogy a kir. Itélő-táblának nyelve legyen magyar. Vagy miért nem méltóztatott még tovább menni az 1790—91-iki XVI. t.czikkre, a mely csak az iskolák nyelvét teszi magyarrá? Hiszen ezen az alapon kisüthette volna a t. képviselő ur azt is, hogy mindenütt, a hol a magyar nyelv használata taxative nincsen kifejezve, hogy minden más körben, a mely az 1840: VI. t.-czikkben elősorolva nincsen, ott a német nyelvnek a használata a kötelező. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A t. képviselő ur mint akadémikus, ugy látszik, kissé szórakozott. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Megfeledkezett a magyar nemzet történelmének egy nagyfontosságu eseményéről, megfeledkezett az 1848-iki átalakulásokról. *(Gróf Andrássy Gyula tagadólag int.)*

Kérem, a beszédében megfeledkezett. Arról meg vagyok győződve, hogy a t. képviselő ur a 48-as eseményeket tudja, de a beszédében ennek semmi nyoma nincsen. Elfelejtette, hogy 1848-ban egy nagy átalakulás következett be, a mely az az előtti dikaszterális kormányrendszert átalakitotta és a magyar nemzet népképviseletét a független felelős magyar miniszterium valósitotta meg és hogy az 1848: III. t.-cz. a magyar független felelős miniszterium hatáskörét az államélet összes kormányzati ágaira kiterjesztette. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Még a hadseregre is!)* Még a hadseregre is! Ebben tehát t. képviselő ur, benne van az állami szuveréntásnak összes fogalma.

Gr. Andrássy Gyula: Ugy van!

Mezőssy Béla: A t. képviselő ur természetesnek találja ezt; csodálkozom tehát, hogy ha ezt természetesnek találja, miért ütött ki oly balul az a felszólalás.

Azt mondja a t. képviselő ur, tessék nekünk beigazolni azt, hogy melyik törvény mondja azt ki, hogy a magyar nyelvnek a hadseregben jogosultsága van.

Gr. Andrássy Gyula: Nem jogosultsága, de hogy kötelező!

Mezőssy Béla: Tehát kötelező, konczedálom ezt is. Ez benne van magának az állam szuverénitásának a fogalmában. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Beöthy Ákos: A praesumtió is mellette van!

Mezőssy Béla: Hiszen, t. képviselő ur, nem nekünk kell azt igazolnunk, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* hogy a magyar önálló és független nemzetnek a maga államiságához korlátlan joga van, hanem önnek kell beigazolnia, t. képviselő ur, ki ezt a megszoritást állitja, hogy az honnét ered? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ilyet, t. képviselő ur, csak a szórakozott akadémikus állithat. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Ez épen olyan, mint hogyha a képviselő ur véletlenül a parkjában sétálna és látna ott egy méhecskét, a mely virágról-virágra száll és szíjja a mézet és megkérdezné: te méhecske, mily jogon mered szivni a virágból a mézet? Vagy azt kérdené a fecskétől, a mely a ház eresze alatt fészket rak, hogy: te fecske, miért fészkelsz a ház eresze alá és miért nem a fa tetejére? A méh bizonyára megcsipné, a fecske pedig elcsicseregné, hogy azért, mert ez a fecské

nek és a méhnek olyan ősi joga, mint a milyen szükségszerü folyománya az az állam szuverénitásának, hogy a magyar nemzeti nyelv mindenütt érvényesüljön. *(Élénk helyeslés és tetszés a szélsőbaloldalon.)*

És t. képviselőház, hogy a t. képviselő urnak ezekben a kérdésekben mennyire nincs igaza, erre nézve engedje meg, *(Zaj. Elnök csenget.)* hogy én vele szemben két klasszikus tanura hivatkozzam. Az egyik Deák Ferencz, a másik gróf Andrássy Gyula. Előre is ki kell jelentenem, hogy a kettő közül Deák Ferencz álláspontja az, a melyben sokkal, de sokkal nemzetiesebb felfogás jut kifejezésre és az én szerény véleményem szerint a magyar kiegyezés más lett volna, ha Deák Ferenczczel szemben gr. Andrássy Gyula és társai annyi sokat nem puhitottak volna. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Deák Ferenczneknek, sőt még gróf Andrássy Gyulának nyilatkozatai is nagyon világosak ebben a tekintetben. Pl. Deák Ferencz ezt mondja *(olvassa):* »Közigazgatásunk minden ágában, nevelésünknek, a magyar katonaságnál is, szóval a nyilvános közélet minden viszonyaiban a hazai nyelvé legyen az elsőség.« Majd másutt *(olvassa):* »A kormányzati jegyzőkönyvek csak magyarok legyenek, tisztek csak olyanok lehessenek, a kik született magyarok és magyarul tudnak és a lépcsőnkénti előmenetel magyar ezredekben külön konkretuális status alapján történjék. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Beöthy Ákos: Már a 40-es években igy volt!

Thaly Kálmán: Ez 1879-ben szünt meg!

Mezössy Béla: Azt mondhatná erre a t. képviselő ur, hogy ezek a tanok őket csak ugy elméletben, a könyvirás terén, az akadémiában kötelezik, de nem itt, a gyakorlati életben. De mit mondott gr. Andrássy Gyula, a miniszterelnök? Jelzem, hogy az ő álláspontja nemzeti szempontból sokkal dekadensebb *(olvassa):* »Ő Felsége máris — ezt mondotta 1868. julius 30-án — oda utasitotta a közös hadügyminiszteriumot, hogy adjon javaslatot az iránt, hogy és mily mérvben kelljen a külön magyar műszaki ezredeket és csapatokat felállitani.« *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hol vannak ezek!)* Hogy a közös hadügyminiszterium mennyire siet a magyar nemzeti aspirációk megvalósitásával, arra ime egy eklatáns példa, hogy az 1868-iki utasitásnak mai napig is milyen sürgősen tett eleget. *(Folytatólag olvassa):* »Nagy sulyt helyez a kormány a nemzet ezen jogos követelésére azért, mert igenis érzi, hogy a közös haderőnek nem árthat, hanem csak használhat, ha a magyar katona ezen seregben nemcsak száraz kötelességét teljesiti, hanem saját külön hazaszeretete egész sulyát viszi át a közös hadsereg csapataiba.« Ez ugyanaz, mint a mit a volt nemzeti párt igen t. elnöke gyakorta kifejtett.

Biró Lajos: Ma is!

Mezössy Béla: Bár ugy volna, akkor jobban állana az ország. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Odaragadtak! Elvesztek!

Mezössy Béla *(folytatólag olvassa):* És ha e seregnek minden tagja kétszeresen van érdekelve a sereg jó és rossz sorsában, először mint a közös hadsereg tagja és másodszor mint magyar állampolgár, sem nem jogtalan kivánság, sem a közös védelemre nézve nem veszélyes, ha Magyarország, mely mélyen érzi, hogy a monarchia megvédése magyar érdek is, azt igényli, hogy ne kelljen névtelenül elvérzeni az összes terület megvédésében. A törvényjavaslatnak ama világos rendelkezése, hogy csak magyar csapatokba sorozhatók be Magyarország fiai, alkalmat ad arra, hogy miként őseink Európa különböző csataterein babérokat szereztek és dicsővé tették ez által a magyar nevet, ezt tehessék a jövőben is azok, kik a közös birodalom közös megvédésére hivatva lesznek.«

Gr. Andrássy Gyula: Én is ezt mondtam!

Mezössy Béla: Majd levonom a konkluziót! Én vagy ezt nem tudom megérteni, vagy azt nem tudom jól érteni, a mit a t. képviselő ur mond.

Gr. Andrássy Gyula: Csaknem szóról-szóra ugyanezt mondtam!

Mezössy Béla: Majd megmondom azt is, a mi szóról-szóra ugyanaz abban, a mit a képviselő ur mondott, azzal, a mit gróf Andrássy miniszterelnök kifejtett.

T. képviselőház! Gróf Andrássy Gyula 1889-ben a főrendiházban tartott egy hatalmas beszédet az akkori véderő-törvényjavaslatról. Ez a beszéd az önálló hadsereg ellen egy erős vádbeszéd. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Azonban még itt is konczedálta gróf Andrássy Gyula azt, hogy ő a 25. §-t, azt a hires szakaszt, a mely a magyar nyelv jogosultságát a tiszti vizsgálatoknál egészen kétségbe vonta, nem szavazta volna meg, mert jogtalannak tartja azt, hogy büntetéssel sujtják azt, a ki csak a nemzet nyelvét beszéli. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Andrássy Gyula: Ez igaz!

Mezössy Béla: A t. képviselő urnak mindenesetre jobban kell tudnia. Azt én is tudom, hogy ez igaz. Hanem azt nem tudom, hogy igaz-e az, a mit most fogok mondani, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* a mit az akkori lapok irtak, hogy nem Tisza Kálmánnak és nem a szabadelvü pártnak, hanem gróf Andrássy Gyula egy emlékezetes utazásának volt köszönhető az a nemzeti vivmány, hogy a 14-dik és 25-dik §-ok visszaszivattak, illetve ez utóbbi éle egy határozati javaslattal enyhitve lett. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Beöthy Ákos: Ugy van! Neki lehet köszönni!

Mezössy Béla: Hát, t. képviselőház, ebből tény az, hogy gróf Andrássy Gyula — már t. i. a régi — a véderő-vitát alkalmul hasz-

nálta fel arra, hogy a nemzetnek jogokat szerezhessen. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mig ellenben az uj jogokat ad fel.

Gr. Andrássy Gyula: Az jog-elkobzás lett volna!

Rakovszky István: Kolonics akarta elkobozni!

Mezőssy Béla: Beszédem folyamán t. képviselőtársam felhivott arra, hogy hivatkozzam arra is, a mi szóról szóra ugy van és ugy hangzik, a mint azt gróf Andrássy Gyula mondotta. Elmondom azt is. *(Halljuk! Halljuk!)*

1889-ben mondotta gróf Andrássy Gyula — s ez azután csaknem szóról-szóra ugyanaz — *(olvassa)*: »Bizonyos elavult eszméknek, ha vannak is még hivei a közös hadseregben, ezek mentül kevesebben vannak, mondhatni, hogy már csak a kihalók státusába számitandók . . .«

Nessi Pál: De lassan halnak ki! *(Derültség a baloldalon.)*

Mezőssy Béla *(tovább olvassa)*: »Ha mindamellett még teljesen ki nem haltak, ennek magyarázata az, hogy az önálló hadsereg melletti agitáczió eddig még nem engedte őket egészen kihalni.«

Ugy látszik, t. képviselőház, hogy ezek az urak igazán nagyon szivós életüek, mert a t. képviselő urnak tegnapelőtti beszédében elhangzott, u. n. nemzeti követelések, ugyanezt tartalmazzák, vagyis ott állunk, a hol 1889-ben állottunk és ma, 15 év multán is, reménykedik az ország, reménykedik a t. szabadelvü párt, hogy ezek a körök ki fognak végre-valahára halni. *(Mozgás a baloldalon.)*

De, t. képviselőház, talán untatni fogja már a házat is ez a polémia, *(Élénk felkiáltások a baloldalon: Halljuk! Halljuk!)* a melyet t. képviselőtársammal folytatni kénytelen vagyok. Igy hát befejezem beszédem e részét. *(Halljuk! Halljuk!)* Befejezem egy kis történelmi reminiszczencziával.

Gr. Andrássy Gyulának, mielőtt felment volna a magyar miniszterelnöki székből külügyminiszternek, báró Eötvös József ezeket az emlékezetes szavakat mondotta...

Thaly Kálmán: *(Halljuk! Halljuk!)* Ez nagyon érdekes!

Mezőssy Béla: Ezeket mondotta: »Gyulám! Ne menj te Bécsbe, mert erőd csak a magyar földön van és odaát egy gyökértelen fa leszel és el fogsz száradni, habár arany porral fel is diszitenek majd, mint valami karácsonyfát.« Én ellenben azt mondom a t. képviselő urnak, hogy menjen el Bécsbe, *(Élénk tetszés és helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* mert az ilyen tanoknak, a melyeket itt hirdetett, a magyar nemzet közéletében nincsen gyökere. *(Hosszantartó élénk éljenzés és helyeslés a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Menjen Bécsbe! Elnök csenget.)* Ott aztán Bécsben a t. képviselő urat feldiszithetik mindenféle diszekkel és sallangokkal, mint egy karácsonyfát, kaphat akár miniszteri tárczát is.

Gr. Andrássy Gyula: Kell is nekem!

Mezőssy Béla: De az ilyen politikai magatartással a magyar nemzetnek sem háláját, sem köszönetét nem fogja kiérdemelni soha. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Igaz! Ugy van! Szünetet kérünk!)*

Azzal a kérelemmel járulok most az igen t. elnök urhoz, hogy miután beszédem még hosszabb ideig fog tartani, méltóztassék szünetet engedni. *(Helyeslés és élénk felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Éljen Mezőssy Béla! A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést megnyitom és felkérem Mezőssy képviselő urat, folytassa beszédét. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mezőssy Béla: A szünet alatt gondolkoztam azon, hogy abból a nagy anyagból, a mely ennél a vitánál tényleg rendelkezésemre áll, felhasználjam-e épen azt a kérdést, a melyről a még rendelkezésemre álló rövid idő alatt lehetőleg összevonva szólani fogok. *(Halljuk! Halljuk!)* A tegnapi ülésen azonban egy jelenet habozásomat eldöntötte. Ez a jelenet pedig az volt, a mikor Szentiványi Árpád t. képviselő ur a honvédelmi miniszter urnak kijelentésére felkéretlenül is koronatanuként jelentkezett. *(Halljuk! Halljuk!)* Ebből én azt látom, hogy a volt nemzeti pártnak t. alelnöke igen jó halló szervvel rendelkezik akkor, a mikor miniszteri kijelentések megerősitéséről van szó, de sem ő, sem t. pártjának egyetlenegy tagja sem akarja meghallani azokat a kijelentéseket, a melyek eddig vallott programmjukkal homlokegyenest ellentétben állanak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Hogy ez az ország idáig jutott, annak, véleményem szerint, az a legfőbb indoka, hogy a magyar politikában mindennek keresztülvitelére találhatók készséges eszközök. *(Mozgás jobbfelől. Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Két fuziót ismer a magyar politikai élet. Az egyik az 1875-iki, Tisza Kálmán-féle fuzió, a másik a volt nemzeti pártnak beolvadása a szabadelvü pártba. *(Halljuk! Halljuk!)* E kettő között kivánom én a párhuzamot megvonni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A Tisza Kálmán-féle fuzió annyit ártott a nemzet érdekeinek és politikai erkölcseinek, hogy évtizedek hosszu folyama is kevés volt arra, hogy ezt a kalamitást az ország kiheverje. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Most a kérdés az, hogy a volt nemzeti pártnak fuziója is a régi, a megtört nyomokon halad-e, avagy volt tagjai ragaszkodnak-e a szabadelvü párt keretében is a multban vallott elveikhez . . . *(Felkiáltások jobbfelől: Igen!)*

Biró Lajos: Igen!

Mezőssy Béla: Majd meg fogjuk látni! Különben örvendek, hogy több oldalról is hallom egyszerre az igent, *(Halljuk! Halljuk!)*

. . . vagy pedig esetleg csak több tudással és nagyobb ügyességgel fogják végigjátszani azt a fuzionális szinjátékot, a melyet Tisza Kálmán és párthivei szintén eljátszottak? Tisza Kálmán a maga hires fuzionális beszédében ezt mondotta: »Két ok az, a mely engem arra hajt, hogy az ország kormányzását a kezembe vegyem; az egyik: érvényre juttatni elveimnek egy részét, a másik: fentartani nyiltan a jogot elveim többi részének a keresztülvitelére és azok elfogadására a koronánál, a felségnél előkésziteni a talajt.«

Tisza Kálmán neve és multja ma már a történelemé, nem vezet tehát vele szemben engem semmiféle animozitás, annyit azonban mondhatok — és ezt nem az ellenzéki ember mondatja velem, hanem a történelmi tények elfogulatlan birálója — hogy Tisza Kálmán a maga ellenzéki korában tett igéreteiből hosszu politikai életének folyamán semmit, de semmit sem váltott be. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Lehetetlen azt feltételezni, hogy egy olyan államférfiu, mint a milyen Tisza Kálmán volt, a kinek a nemzeti ellentállás korában kifejtett működése, a jogfolytonossághoz való ragaszkodása az egész magyar nemzetnek elismerését vivta ki, ha módjában állott volna csak egyetlen egy igéretét is beváltani, meg ne kisérlette volna. Meg is kisérlette, nem rajta mult, hogy nem sikerült. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az tehát a kérdés, vajjon a volt nemzeti párt megkisérli-e a multban vallott elveit a szabadelvü párt keretében most a vita folyamán érvényre juttatni? *(Halljuk! Halljuk!)*

Mielőtt erre a kérdésre felelnék, csak általánosságban egy nagy franczia államférfiu, Constant szavaira hivatkozom, a ki azt mondja, hogy a politikában azok az igaz emberek, a kik nem azzal szolgálják hazájukat, hogy egy rossz rendszer támogatásához csatlakoznak, mert igy nevüknek tekintélyével fedezniök kell a rosszat, hanem azzal szolgálják hiven hazájukat, ha a válságos pillanatokban a nemzet érdekeit sértő törvényjavaslatoknak ellene szegülnek. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Ez az a fonák helyzet, a mely ma a nemzeti párt részéről jelentkezik. A t. nemzeti pártnak multja tekintélyével, — én felteszem róla, hogy jobb meggyőződése ellenére, — kell fedeznie a rosszat, kell támogatnia a lehetetlen kivánságokat. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Próbálnak a részletekben bizonyos kisméretü enyhitéseket kieszközölni, de végeredményben mégis az ő támogatásuk eredményezi esetleg ennek a javaslatnak elfogadását. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A volt nemzeti pártnak multja annyira tisztes, a nemzeti jogok megvédése terén tevékenysége annyira kiemelkedő, hogy régi dicsőségének még máig is visszasugárzó fényéből a hatalom aranyalmájáért nem lenne szabad engedniök. *(Élénk tetszés és helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Lovászy Márton: Kivált, ha meg sem kapják az aranyalmát!

Mezőssy Béla: A volt nemzeti pártnak módjában volt több izben hatalomra juthatni, meg lettek kinálva a bársony székekkel, és nem a csendes mamelukság szerepével, a mely most osztályrészül jutott, de a t. nemzeti párt vaskövetkezetességgel, hüséggel, rendithetetlen kitartással ragaszkodott elveihez. Minden miniszterelnöknek, Tiszának, Szapárynak, Wekerlének és Bánffynak mindig egy és ugyanazon feltételeket szabta a fuzió létrejöttéhez. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mik voltak ezek a feltételek?

A mi, t. képviselőház, a közhatalomnak becsületes kezelését, a közigazgatási visszaélésnek megszüntetését illeti, konczedálom, ebben a nemzeti párt elvei ma Magyarországon diadalt arattak . . .

Molnár Józsiás: Dehogy, csak a diadal utján vannak!

Mezőssy Béla: . . . vagy legalább is a diadal utján haladnak. Ez azonban az ő politikai felfogásuknak csak egy kis része volt. A harmadik, a legtekintélyesebb, a volt nemzeti párt katonai követelése. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Méltóztassék nékem megengedni, hogy ugy, a mint ezeket a katonai követeléseket részint illetékes, a párt nevében tett elnöki nyilatkozatokból, részint a párt programmjából kivonatoltam, csak röviden ismertessem, mik voltak ezek a katonai követelések? *(Halljuk! Halljuk!)* Vonatkoztak ezek a hadsereg czimerére, a hadsereg zászlajára, vonatkoztak a hadsereg vezényleti nyelvére és általában az egész katonai oktatásra és abban csucsosodtak ki, hogy a nemzeti kulturának minden téren, — nem a magam szavait idézem, — igy a katonai szakoktatás terén is, az iskolákban és kaszárnyákban egyaránt, érvényesülnie kell és meg kell szünnie annak a lehetetlen állapotnak, hogy a magyar véderő tagjai egy idegen kultura, előttünk merőben ismeretlen czélok szolgálatára kényszerittessenek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Biró Lajos: Ma is ezt kivánjuk!

Mezőssy Béla: Nagyon örvendek rajta, és, bár nem akarok, a mint méltóztatnak is látni, semmiféle személyes ellentéteket kihegyezni, de mégis ugy látom, hogy a pártegység ma már annyira kompakt, hogy azt egy kis történeti visszapillantás nem zavarhatja meg. *(Éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Én ezt az álláspontomat tovább részletezni nem kivánom, mert kényes kérdéseket kiszinezni nem szeretek. Csak egyre hivatkozom és ez az, hogy ennek a pártnak állásfoglalása évtizedeken keresztül mindig egy és ugyanaz volt, a mit kifejtettem. Közkatonát is csak elvétve lehetett a nemzeti párt padjairól elvei nélkül oda elcsábitani, de a vezéreket soha. Teljes joggal

mondhatta a nemzeti párt: »Hogy a király és a haza iránt való kötelességünknek tartjuk a sérelmek orvoslását és a nemzeti követelményeknek kivivását. Tudjuk, hogy e programmunk e pontjai állják utját annak, hogy mi kormányra jussunk vagy a hatalom részeseivé válhassunk. Tudjuk, hogy régen ott lehetnénk a hatalmi polczon, hogyha azt a jó tanácsot követnők, hogy a magyar nemzet aspiráczióira vonatkozó követeléseinket egyszerüen elejtsük. Tudjuk, hogy ez nem ügyetlenség, nem ügyefogyottság, hanem mély és szilárd meggyőződés, a melytől lelkiismeretünk nem engedi, hogy eltántorodjunk. A siker kivivásáért mi jót nem állhatunk, egyért azonban jót állunk« — és ez az, a miért én ezt a kérdést felvetettem — »és ez az, hogy elvtagadás, a politikai erkölcsök elsatnyulásának az az árja, a mely nagyra nőtt és nőni akar ebben a szerencsétlen országban, a nemzeti párt padjainál, a mi lábainknál meg fog állani és minket nem fog magával sodorni soha«.

Ez a mult. Ámde most itt van a jelen. A történelem órája ütött, a váltó lejárt és a nemzetnek joga van azt megkövetelni, hogy a nemzeti párt ezeknek a bevallott elveknek a végrehajtásáról gondoskodjék. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Minden aposztazia a politikában kétségtelenül nagyon sajnálatos. Sajnálatos, mert a nép hitét megrenditi azokban a férfiakban, a kikben bizott, mert elveszti komolyságát az a küzdelem, a melyért egy politikai párt évtizedeken át harczolt, de a legveszélyesebb neme az aposztaziának az, hogyha egy uj pártba belépve, csak annyit mondunk, hogy mi kivánjuk, mi követeljük a nemzeti vivmányok keresztülvitelét, egyébként pedig fentartjuk a jövőre nézve cselekvési szabadságunkat. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Szentiványi Árpád: Annak is meg van a maga értelme!

Mezőssy Béla: Azt mondja Szentiványi Árpád t. képviselő ur, hogy ennek is meg van a maga értelme. Én ezt föl is tételezem, mert értelmetlenül komoly politikai férfiak nem beszélnek. De én nem értelmet, hanem eredményt szeretnék látni. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Az ilyen »fentartjuk a magunk cselekvési szabadságát«-féle kifejezés félrevezeti a nemzetet, elaltatja a hazafias érzelmek ébredezését.

Szentiványi Árpád: A ki zölden levágja a buzát, az nem eszik belőle! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Mezőssy Béla: Azt mondja Szentiványi Árpád t. képviselőtársam, hogy a ki zölden vágja le a buzát, nem eszik belőle. Ámde, igen sajátságos buza lehet az, a melyet 26 évvel ezelőtt vetettek el és még most sem ért meg. *(Élénk helyeslés és taps a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Joga van a t. volt nemzeti pártnak azt mondani, hogy bizik a honvédelmi miniszter ur kijelentéseiben.

Biró Lajos: És Széll Kálmán 7sirójában! *(Nagy derültség és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igy vagyunk! Majd megóvatoljuk mi! Folytonos zaj.)*

Rakovszky István: Hát olyan rossz firma a honvédelmi miniszter, hogy váltója nem ér semmit, hanem zsirans kell! *(Derültség és felkiáltások: Gratulálunk! Mozgás jobbfelől.)*

Mezőssy Béla: Én elismerem, hogy a t. képviselő ur most őszinte volt.

Biró Lajos: Mint mindig! *(Zaj jobbfelől. Élénk derültség a szélsőbaloldalon.)*

Mezőssy Béla: Igen, mint mindig, mert tudom, hogy az ő szemében a honvédelmi miniszter ur nem annyira hitelképes a politika terén, mint a miniszterelnök ur.

Biró Lajos: Ezt már nem mondtam! *(Halljuk! Halljuk!)*

Mezőssy Béla: Méltóztassék azonban tudomásul venni, hogy a miniszterelnök ur a minap a birróság előtt jelentette ki, hogy ő váltót senkinek sem zsirál. *(Hosszantartó derültség és tetszés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

De komoly kérdés ez, t. képviselőház. Biró Lajos t. képviselő urnak tökéletesen igazat adok abban, hogy a honvédelmi miniszterben feltétlenül nem bizik. Hiszen volt idő, a mikor 1889-ben az akkori nemzeti párt arra a garancziára abszolute semmit sem adott. Semmit sem adott akkor, a mikor az 1889 : VI. t.-cz. 25. §-a tárgyában egy határozati javaslat nyujtatott itt be, a melyet zsirált a honvédelmi miniszter ur, zsirálta a szabadelvü párt, a hol az egyhangulag határozattá emeltetett és a honnan Gajári Ödön határozati javaslatában ide került, de akkor a nemzeti párt azt mondta, hogy a nemzet jogait nem lehet elcsavarható formulák és miniszteri igéretek önkényére bizni, *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)* hanem félremagyarázhatatlan, szabatos és törvénybe foglalt jogszabálylyal kell azt biztositani. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)* És ez kétségtelenül igy is van.

László Mihály: Hát azt ellenzéki mondhatja! Ha az ember az ellenzéken van, mondhat ilyesmit! *(Hosszantartó zajos derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: A birkanyáj kolomposai megszólalnak!

Pozsgay Miklós: Ugy látszik, a saját gimnáziumában tett érettségit! *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Mezőssy Béla: Ha a t. közbeszóló képviselő ur vezetése alatt álló intézetben is igy oktatják a politikai következetességre a tanitványokat, akkor legyen nyugodt, én oda leczkéket venni nem fogok elmenni soha. *(Élénk derültség és tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Krasznay Ferencz: De még a fiainkat sem adjuk oda!

Mezőssy Béla: Az a kérdés, t. ház, és én erre szeretnék választ hallani, hogy ki változott meg? B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter

ur? A világért sem akarom őt ezzel megvádolni. A miniszter ur sem megvénülni nem tud, sem megjavulni nem akar. *(Élénk derültség a szélsőbaloldalon.)* Ő ép oly javithatatlan a magyar alkotmányos jogok respektálása terén ma, mint a milyen volt 15 évvel ezelőtt. Meg kellett tehát változnia, t. képviselőház, a nemzetipártnak és ha megváltozott, akkor hogy áll a nemzet? Oda jutunk, hogy a Tisza Kálmán és az Apponyi Albert fuziója között a nemzeti aspirációk kivivása terén végeredményében csakis időbeli különbség lesz, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert az egyik és a másik a nemzeti jogok biztositása szempontjából egyformán értéktelen; *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)* értéktelen, sőt veszélyes, mert az áldozatok határtalan mértékét ellensúlyozni akarják csekély konczessziókkal, vészthozó, mert a nemzeti közvéleményt mesterségesen elaltatják és a nagy kérdésekről elterelik a figyelmet a kis kérdések utvesztőjébe. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Olyan mákonyszerü valami ez, a mivel elaltatni akarják ezt az országot, pedig meg van irva, hogy Sámsonnak is akkor nyirta le Delila a haját, a mikor aludt és az a kérdés, hogy ez a nagy barátkozás, a mely most a t. szabadelvü párt kompakt többségéből kitör, nem arra szól-e, hogy közös erővel lehessen a nemzet akarata ellenére is megszavaztatni ezeket a javaslatokat. *(Hosszantartó élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)* Erre kérek én választ bárkitől, kérek különösen azok után, a mikor itt gr. Zichy Jenő képviselő ur, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* a kiből kitört a régi mult emléke, nyiltan, a nemzet szine előtt kijelentette, hogy impossibile tam cito oblivisci, lehetetlen ily könnyen felejteni. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Bevégzem felszólalásomat *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* azzal, hogy egyszer Augustus, a római császár, a népet szokása szerint ugy mulattatta, hogy számára kenyeret adott és czirkuszi mulatságokat rendezett. A mai czézárok sokkal ügyesebbek és okosabbbak: a mai czézárok kenyeret kérnek a néptől a felemelt czivillisták alakjában. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és a czirkuszi mulatságot rendezi nekik a nép, az Isten adta nép, verejtéket vagy vért hullatva most a hadgyakorlatoknál, majd a csaták mezején. A régi, igazi Caesar Augustus, a ki egyébként annyiban hasonlitott a talmi czézárokhoz, hogy szerette, hogy ha dicsőitették, egyszer arra ébredt fel, hogy az ő házának falára egy latin versecske volt felirva, ez a vers igy hangzott: *(Halljuk! Halljuk!)*

»Tota pluit nocte redeunt spectacula mane
Divisum imperium cum Jove Caesar habet.«

a mi annyit jelent: »Egész éjjel esik, reggel azután kiderül, csak azért, hogy megujulhassanak a szinjátékok. Czézár, a te hatalmad nagy, csak az istenséggel kell azt neked megosztanod.« A dolog természetesen nagyon tetszett Czézárnak és felszólitotta a vers iróját, hogy jelentkezzék. Félt az Istenadta és helyette egy álpoéta jelentkezett. Akkor azután másnap a palota falán ez volt felirva:

»Sic vos non vobis
Sic vos non vobis
Sic vos non vobis.«

és ekkor Czézár felszólitotta az álpoétát, hogy magyarázza meg, mit jelentenek ezek a sorok. Nem tudta megmagyarázni és akkor Ovidius magyarázta meg igy:

»Sic vos non vobis fertis aratra boves,
Sic vos non vobis nidificatis aves,
Sic vos non vobis mellificatis apes.«

»Igy nem önhaszonért szánt-vet a barna tinó;
Igy nem önhaszonért fészkel a fürge madár.
Igy nem önhaszonért hordja a mézet a méh.«

Mi az oka annak, t. képviselőház, hogy évszázadok multak el a feledékenység ködében és ezt az egyet mai napig sem akarják megérteni a világ Czézárai? *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Azt mondja a költő: Sic vos non vobis mellificatis apes.«

A miniszter ur katonát és pénzt kér. De hát hogyan? Igy nem önhasznáért hordja a mézet a méh; a nép munkát és kenyeret kér. *(Élénk tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Munka és kenyér: ez legyen az első és nem a katona. *(Hosszantartó élénk éljenzés, tetszés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Most pedig, miután, t. képviselőház, a javaslat érdemével az idő rövidsége miatt nem volt szerencsém foglalkozni, azért, hogy a javaslat katonai részével is foglalkozhassam, egy határozati javaslatot nyujtok be, a mely igy szól *(olvassa)*: »Utasitja a ház a honvédelmi minisztert, hogy tegye meg a szükséges tanulmányokat arra, hogy az ujonczok mennyiségének békelétszáma mely előfeltételek mellett lenne leszállitható.« *(Élénk helyeslés és hosszantartó éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Andrássy Gyula képviselő ur személyes kérdésben kiván szólani! *(Halljuk! Halljuk! Felkiáltások balfelől: Halljuk a babiloni grófot! Elnök csenget.)*

Gabányi Miklós: Összedőlt a babiloni torony! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Andrássy Gyula: T. képviselőház! Személyes kérdésben és szavaim értelmének helyreigazitása végett, kérek szót! *(Halljuk! Halljuk!)*

Igen rövid leszek. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* A t. képviselőház idejét sokkal nagyobbra becsülöm, semhogy személyes ügyeimmel sokáig foglalkoztassam.

Multkori beszédemet sok mindenféleképen magyarázták azóta; akkor is nagy felháborodást szült. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Méltán!)*

Ha csak azért szült volna felháborodást, a mit mondtam, hát bizony nem vesztegetném az időt, mert a mit mondtam, fentartom minden körülmények között. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elég rossz!)* Mivel azonban olyanokkal is hallottam magyarázni a felháborodást, a miket nem mondottam, bátor vagyok azzal kezdeni, hogy elősorolom azokat az állításokat, a melyeket nekem tulajdonitottak és a melyeket nem mondottam.

Első sorban nem mondottam, hogy nem lehet a magyar államiságot érvényesiteni. Ezt mondották rólam; ezt nem tartom, ellenkezőleg, azon abszolut meggyőződésben vagyok, hogy a magyar államnak, mint szuverén államnak módjában áll érvényesülni minden téren. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A hadseregben is!)* Ott is! *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Az a további állitás, hogy Magyarország szuverénitásáról lemondottam, szintén nem felel meg a valóságnak. Sohasem mondtam le, nagyon is ragaszkodom ahhoz, épen annyira, mint önök a túloldalon, ha nem is lármázom annyira.

Hogy a hadsereg jelenlegi szervezetét a magyar törvényhozásnak nem állana módjában és jogában megváltoztatni, azt sem állitottam, hanem ellenkezőleg világosan azt mondottam a beszédemben, hogy az egész 1867:XII. törvényczikket megváltoztathatja a magyar törvényhozás, — természetesen a király szentesitésével — és épen igy megváltoztathatja ennek egyes alkatrészeit is, pl. azokat, a melyek a vezérletre, vezényletre és belszervezetre vonatkoznak. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Azt sem mondtam, hogy elévülhet egy közjog. Ilyeneket mondott Lustkandl, de én soha; ne méltóztassanak tehát ilyen Verwirkungs-theoriát reám fogni. *(Élénk helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*

Hát mit mondottam? Mondtam két lényeges tételt. *(Halljuk! Halljuk!)* Mondtam azt, hogy a király alkotmányos jogaival élve állapitotta meg a közös hadseregben a szolgálati nyelvet. Ez volt az egyik tételem, a mit fentartok. A másik tételem az volt, hogy a mód, a mint ezt megállapitotta, czélszerü volt. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang: Gyönyörü!)* Lehet, hogy gyönyörü. Ezzel szemben Barta t. képviselő ur tegnap egy pár czitátumot olvasott fel Deáktól. Az egyik czitátumot, a melyre Barta t. képviselő ur szerint Apponyi Albert t. barátom egyik beszédében hivatkozott volt, Deák csakugyan mondotta. Ez a czitátum a következő: »Az a tan, mintha a magyar nyelv érvénye a hadseregben egyáltalában a törvényhozás intézkedési körébe nem tartozott volna, határozott tévtan és közjogunk alapelveivel ellenkezik.« Ezt mondotta Deák Ferencz, ezt czitálta Apponyi Albert, ezt a magam részéről én is teljesen elfogadom, aláirom és magamévá teszem. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Soha sem állitottam azt, hogy a magyar törvények nem érintették a hadsereg nyelvének kérdését. Csupán csak azt mondottam, hogy ez intézkedései nem tették jogtalanná azt, hogy a király 1867-ben a szolgálati nyelv ügyében intézkedjék. Többet nem mondtam. A törvényt ugy állapithatta volna meg a magyar állam, hogy ezen jogát a királynak megnyirbálja, őt attól megfoszsza, de nem tette, tehát jogosan cselekedett a király. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Nem is adta át ezt a jogát soha! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

A második czitátum, a melyet Barta Ödön t. képviselő ur Deák Ferencz szájába ad, a következőkép szól *(olvassa)*: »Az 1867:XII. t.-cz. 11. §-a szerint a Felség által intézendő tárgyak közé sorozott »vezérlet, vezénylet és belszervezet« kifejezés alatt minden érthető, csak a magyar nyelv jogának kérdése nem, mert minderre ellenkező preczedens létezik«. — T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Itt engem egy meglepetés ért; az a meglepetés, hogy Barta Ödön t. képviselő ur nem olvasta el azt, a mit czitált. Mert ezt nem Deák Ferencz mondja, hanem gróf Apponyi Albert t. képviselő ur. Még csalódni sem lehet e tekintetben, mert egész formájában ugy van itt ez a dolog kifejtve, hogy beszédének ezen részében nem is czitál, nem is beszél Deákról, hanem a maga nézetét mondja el. Már most csak az a kérdés, hogy gróf Apponyi Albertnek e nézete ellentétben van-e az enyémmel. Bátor leszek bebizonyitani, hogy nincs ellentétben. És ha Barta Ödön t. képviselő ur elolvasta volna ezt a beszédet, akkor láthatta volna, hogy ugyanebben a beszédben közvetlenül ezután gr. Apponyi Albert ur még ezt mondja *(olvassa)*: »Hát, t. képviselőház, ezt ki kellett deriteni — és lesznek még utánam bizonyosan, a kik uj érveket is fognak találni — ki kellett deriteni; mert ezen kérdés felvettetett; átvitték önök a politikai térről a közjogi térre. Ámde, ha politikai értelemben beszélünk, akkor azután másképen szólunk. Én igenis azok közé tartozom, a kik évek óta itt ülnek,« — akkor a véderő-vita alkalmával az ellenzéken volt . . .

Nessi Pál: Bár most is ott ülne!

Gr. Andrássy Gyula: . . . és tapsok és éljenek kisérték — *(olvassa)*: »a kik évek óta itt ülnek, és nem bolygatják a hadsereg szolgálati nyelvében azt az intézkedést, a melyet ő Felsége saját hatalmi körében tett és jogosan tett, *(Helyeslés a jobboldalon.)* mert a törvényhozás többi tényezői nem vették igénybe beleszólási jogukat. Én igenis azok közé tartozom, a kik *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* ma sem akarják bolygatni ezt a kérdést; a kik ma nem akarják bolygatni — tudom, hogy ebben eltérek t. szomszédaimtól — a hadsereg belső szolgálati nyelvének kérdését, hanem tényleg ott akarják hagyni a mostani intézkedési körben, a mostani állapotban.« *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ehhez, t. ház, kommentárt nem füzök, csak kijelentem, hogy tehát állitásaim lényegét már hallották itt felháborodás nélkül. *(Élénk tetszés és derült-*

ság a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon. (Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)

Nessi Pál: De nagy a boldogság ott! (Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)

Gr. Andrássy Gyula: Még egy megjegyzésem van szavaim helyreigazitása szempontjából a babiloni toronyra vonatkozólag. (Mozgás és derültség a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.) Holló Lajos t. képviselőtársam ezt az én kifejezésemet akként magyarázta, hogy én degradálom a magyar államiságot, a magyar államnyelvet (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugy is van!) a nemzetiségek nivójára. Én ezt nem tettem, nem teszem; egész röviden azt mondom, hogy én épen ugy tisztában vagyok azzal, mint ő, hogy a magyar állam egységes állam, a melynek egy államnyelve van és e tekintetben igazán kitanitásra nem szorulok. És igen csodálkozom azon, ha bármely magyar politikusról ilyet tételeznek föl, ha ez nem szükséges; nem is tartom az ország előnyére levőnek, hogy ilyet fogjunk egymásra. (Élénk tetszés és helyeslés a jobboldalon. Halljuk! Halljuk!)

Mit értettem én, t. ház, babiloni torony alatt? Azt, hogy abban a perczben, a melyben azon az alapon, hogy nálunk az állam nyelve a magyar, a magyar hadseregbe behozzuk a magyar vezényszót, akkor nem tudjuk megakadályozni azt, hogy . . . (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Miért? Halljuk! Halljuk! jobbfelől.) Majd megmondom. Tekintetbe véve azt, hogy Ausztriában államnyelv nincs, hanem e tekintetben ott valódi babiloni állapotok vannak.... (Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mi közünk Ausztriához? Elnök csenget. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)

Kubinyi Géza: Tessék végighallgatni!

Kubik Béla: Nem kell nekünk! Nekünk magyar hadsereg kell, magyar nyelvvel! Ez kell nekünk!

Gr. Andrássy Gyula: Ennek következtében a gyakorlati eredménye ennek a mi elhatározásunknak az lenne, hogy nem két nyelvüvé, hanem több nyelvüvé válnék a hadsereg. (Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon: Felkiáltások. Miért?) Azért, mert tényleg Ausztriában nincsen államnyelv, s mert akkor azon czélszerüségi okok, a melyek a német nyelvet odaát Ausztriában fentartják, megszünnének. (Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)

Thaly Kálmán: Mi közünk hozzá?

Pap Zoltán: Megint oda degradál bennünket! (Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)

Gr. Andrássy Gyula: Én nem akarok argumentálni. (Folytonos zaj és közbekiáltások a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)

Elnök (csenget): Kérem, legalább azt hallgassák meg, a midőn a képviselő ur megmagyarázza szavait!

Thaly Kálmán: Ez a dualizmus? Ez a paritás? (Folytonos zaj. Elnök csenget.)

Rákosi Viktor: Ausztriának a kényelmére tegyünk mindent? Ez nevetséges!

Lukáts Gyula: Bánjuk is mi, ha megpukkad is Ausztria! (Zaj.)

Gr. Andrássy Gyula: T. ház! Én nem akarok argumentálni ezen álláspontom helyessége mellett. (Folytonos zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem is lehet!) Nem is akarom a t. képviselő urakat kapaczitálni; hanem konstatálni akartam, hogy mit mondtam . . . (Nagy zaj és közbekiáltások a szélsőbaloldalon.) Ha ezen felháborodni méltóztatnak, tessék! (Zaj a szélsőbaloldalon.)

Thaly Kálmán: Nem vagyunk felháborodva, csak nevetünk!

Pap Zoltán: Csak tiltakozunk ellene, hogy ilyet mondjanak a magyar parlamentben! (Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)

Gr. Andrássy Gyula: T. ház! Személyes megtámadtatás czimén is kértem szót. Barta t. képviselő ur azt mondta: »mintha a hatalom jóindulata, a hatalomnak esetleg egy-egy regényes mosolya előttem nagyobb sulylyal birna, mint a nemzet nagy aspiráczióiban rejlő erőnek kivivására irányzott törekvésben feltalálható dicsőség.«

Széll Kálmán miniszterelnök: Felháborodtak, a mikor azt mondtam, hogy ez vád!

Gr. Andrássy Gyula: A t. ház meg lehet győződve arról, hogy engem politikai magatartásomban semmi olyan czél nem vezet, hogy mosolyt vagy kegyet keressek és találjak. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Majd meglátjuk! Derültség.) Dicsőségvágy sem vezet, hanem tisztán és kizárólag csak egy tekintet: az, hogy mindig és mindenütt azt mondjam, azt tanácsoljam, a mit az ország és a király érdekében levőnek tartok. (Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.) Ha az, a mit igy mondok, nem tetszik akár a királynak, akár a nemzetnek, én tisztelettel meghajolva, ezen reám nézve lesujtó körülmény következményeit a magam állásához mérten mindig le fogom vonni; de ezen meggyőződésemből soha egy mákszemnyit feladni akkor sem fogok; mert épen a kötelesség, a hazát és királyt szolgálni, kizárja, hogy meggyőződésemet bármely nemtetszés következtében megváltoztassam. (Élénk tetszés és helyeslés a jobboldalon és a középen.) Ha azonban nézetem oly urak nemtetszését vonja maga után, a kik a nemzet nevében beszélnek, a mikor joguk hozzá nincs, (Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.) azzal édes keveset törődöm. (Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobb- és a baloldalon! Hoch! Hoch! a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)

Elnök: Az idő előre lévén haladva, minthogy öt interpellácziót jelentettek be, áttérünk az interpellácziókra. (Nagy zaj. Elnök ismételten csenget.) Mielőtt azonban az interpellácziók előadására áttérnénk, (Nagy zaj. Elnök csenget.) a napirendet kell megállapitanunk. A hétfőn d. e. 10 órakor tartandó ülés napirendje ugyanaz lesz, a mely a mai ülés napirendje

volt. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Sokáig ugyanaz lesz!)* Ha ez ellen nincs észrevétel, a hétfői ülés napirendje ekként állapittatik meg.

Következik Lengyel Zoltán képviselő urnak Győr város polgármesterének a győri pályaudvaron kifüggesztett hirdetménye tárgyában a miniszterelnökhöz és a kereskedelemügyi miniszterhez bejelentett interpellációja.

Rátkay László jegyző: Lengyel Zoltán! *(Felkiáltások: Nincs itt!)*

Elnök: A képviselő ur nem lévén jelen, következik Bartha Ferencz képviselő urnak a biharmegyei belényesi és vaskohi járásokban levő éhinség és nyomor tárgyában a belügyminiszterhez és a földmivelésügyi miniszterhez intézendő interpellációja. *(Nagy zaj.)* Kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak helyüket elfoglalni és az interpellációt meghallgatni! *(Nagy zaj. Helyre! Helyre! Halljuk! Halljuk!)* Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak helyüket elfoglalni.

Bartha Ferencz: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! Nagy zaj.)*

Elnök: Kénytelen leszek az ülést felfüggeszteni, ha a csend helyre nem áll! Kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak helyüket elfoglalni. Csendet kérek, t. képviselő urak!

Bartha Ferencz: T. képviselőház! Jobb szeretnék dicsekedni és büszkén beszélni arról, hogy az én kerületem polgárai jólétben és boldogságban élnek, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* de sajnos, ez nincs módomban. *(Zaj.)*

Elnök *(ismételten csenget)*: Csendet kérek, t. képviselőház!

Gabányi Miklós: A nagyszebeni betiltott vásár!

Elnök *(a jobboldalhoz)*: Csendet kérek a ház ezen oldalán! Kérem, méltóztassanak helyüket elfoglalni.

Bartha Ferencz: Az ország szine elé kell lépnem, népem könyörgésének meghallgatását kérve. Azt hiszem, nem fogok süket fülekre találni *(Halljuk! Halljuk!)* akkor, a mikor az emberi érzésnek kell vezetni a jótékony kezet. Előre is bocsánatot kérek, ha talán hosszadalmas leszek beszédemben, de bármily hosszu volna is az és ha szerény tehetségem helyett rendelkezném az eloquencia és meggyőző képesség legmagasabb fokával . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Halljuk! Nem hallom az interpellációt. Majd nem tudok felelni.

Elnök: Már ismételten kértem csendet.

Bartha Ferencz: Akkor is csak halvány képét tudnám festeni annak az irtózatos nyomornak, melyben a belényesi és vaskohi járások népe sinylődik. Néprajzi és történelmi szempontból röviden bátor leszek előrebocsátani azt, hogy ezen két járás Bihar vármegyének déli részében a hegyek közt fekszik, népe csekély kivétellel román és pedig a románoknak az a része, a mely 1848-ban a mi soraink között küzdött és számtalanok voltak közülök Kossuth katonái. Ez a nép ma is becsületes, józan, hazájához rendithetlen hü, és megérdemli azt, hogy el ne hagyassék, és ha az ország figyelme a ruténekre kiterjedett, ezeket a jó románokat, a kik Bihar vármegyében laknak és több 100.000-nyi lelket számlálnak, az ország el ne ejtse, mert ezek a hazának megmenthető, jó magyarok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A 80-as évekig ez a nép boldogan, megelégedetten élt, megvolt neki a maga kis vagyonkája, egy kis földje, erdei fáizási joga, legeltetési joga, jószága, az erdőkből a fáizás után kapta a fát, háziiparilag művelte a dézsa, teknő és egyéb fa-faragási munkákat és a családnak azon tagjai, a kik otthon a gazdaságban elfoglalva nem voltak, járták a nagy Alföldet, én is, még mint fiu láttam ezeket az oláh embereket, a kik kis lovaikra rakva árulták házi gyártmányaikat a magyar Alföldön.

A 80-as években azonban reájuk is rá került a sor, és pedig az urbariális rendezés folytán. Ez a nép nem tudván azt, hogy tulajdonképen mi az, az ország urai miről rendelkeztek, nem is törődött az egész dologgal. Igy történt azután, hogy a két nagy, hatalmas püspökség, mely Bihar vármegyének nagy részét birja, t. i. a nagyváradi római katholikus és a nagyváradi görög-katholikus szertartásu püspökség, melyek mindegyikének 139.000 katasztrális hold földje van, ez a két püspökség a saját jogait, vagy inkább érdekeit védve, a kellő apparátussal és körültekintéssel dolgozott és működött ott a bizottság mellett, s igy történt azután, hogy azon 84 községnek a népe, a mely ezen két uradalomban fekszik, kiforgattatott a birtokaiból, és azok a csekély legelők, melyek nekik megmaradtak, sziklás, vadvizes helyeken osztattak ki, a hol a jószág, a marha megélni nem képes. Természetes, hogy ugyanakkor elvonatott a néptől a legeltetési és fáizási jog is, és ez a szegény nép csak akkor jutott tudamására annak, hogy ő tulajdonképen mit vesztett, mikor jószágait az erdőben legeltetvén, találkozott az erdővédekkel, és azóta már — több mint husz éve — ezrekre és ezrekre megy évente azon árverések száma, a melyek onnan származnak, hogy a nép összeütközésbe került a legeltetési törvénynyel, megbirságoltatik, és csekély ingóik árverésen eladatnak. Ez a nép most husz esztendő után oly irtózatos nyomorban szenved, hogy igaz szivvel ezt nézni nem lehet.

Gyakran megfordulok ott, s meglátogatom a községeket, s látom annak a népnek a nyomorát, éhségét, látom, a mint a gyermekek fetrengnek éhesen, mert az anya nem tud nekik kenyeret adni, hiszen magának sincsen. Télen kalibájukból sem tudnak kijönni, mert nincs a népnek ruházata. Hozzám százával, ezrivel könyörögnek, segitsek rajtuk; azért az ország szine elé hozom könyörgésüket, s kérem a t. kormányt, kegyeskedjék figyelembe venni ezen nyomorult, de becsületes, szegény és magyar hazánkhoz

hiven ragaszkodó román nép ügyét. Hallgassa meg kérését, melyet én tolmácsolok, s adjon neki segitséget. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

20 esztendeje annak, hogy megtörtént ezen urbariális rendezés, s mint emlitettem, a nép teljesen rongyokban van és éhezik. Az a marhaállománya, a mi még volt, mikor még megvolt a legeltetési joga s a melylyel kereskedett, az ma már egy tizedrészre apadt le, s miután legelő nincs, az is elcsenevészedett és gyenge. Igen nagy baj az Bihar vármegye ezen részén, hogy a népet a legelőtől megfosztották és a havasi legelők az uradalmaknak lettek kihasitva, s most óriási drága áron bocsáttatnak árverésen az egyes községek kezébe.

A nagyváradi róm. kath. szertartásu püspökségi uradalomról nem szólok, mert meggyőződtem arról, hogy a vaskohi uradalom intézősége méltányosan jár el a néppel szemben és nem uszitja egymásnak árverésen a községek lakosságát, hanem a legközelebb lévő havasokat az illető községeknek méltányos árban adja ki bérbe. De a görög-katholikus püspökség egészen más szempontokat követ. Ugyanis 4—5 nagy havast, mely 15—20 község határában fekszik, visszatart magának, azután tavaszszal kiirja az árverést a havasokra, 50—60 község betódul Belényesbe, az uradalmi épületbe, a püspöki rezidenczia udvarába és ott árverel egyik a másikára. De miután 4—5 havas, mely 15—20 községnek jutna, ki lett véve az árverésből, ez a 15 község népessége rárohan a többi havasokra, fölverik egymás közt az árakat, a harmadik község a negyedikre, s igy történik meg az, hogy azokért a havasokért, melyeknek legelőhasználatáért azelőtt 30 forintot fizettek, ma fizetnek 500 forintot, 1000 forintot, sőt 2000 forintot is. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Természetes, hogy a nép ezt nem birja, s hogy valamikép segitsen magán, a szomszéd erdélyi járásokból vesz fel a havasi legelőkre jószágot, a miért fizetnek, s ezért azok a kis havasi legelők annyira túltömődnek a szomszéd járások által, hogy mire a jószág lekerül a havasokról, az a 400 koronát érő jószág nem ér 250—300 koronát sem, és az mutatja az életet benne, hogy bőg az éhségtől.

Az csak természetes, hogy ez igy nem maradhat, ezen segiteni kell. Én, hogy meggyőződjem arról, hogy tulajdonképen mivel él az a nép, mit eszik, összevásároltam néhány kenyeret, melyből mutatóul egynehányat leteszek a ház asztalára. Ámde ezt a kenyeret is csak az eszi abban a kerületben, a kinek van, a nagy többség éhezik.

Molnár Jenö: Emelkedett a nép adózási képessége!

Bartha Ferencz: Egyuttal bemutatok egy marék tengerit is, mely az ottani piaczon lett vásárolva. Ezt megtekintvén, meggyőződhetik mindenki, hogy a tengeri dohos, rossz. *(A bemutatott tárgyakat leteszik a ház asztalára.)*

A dolog ugy áll, hogy a tengeri nem érett meg az időjárás mostohasága folytán, a nép azonban arra rá lévén utalva, leszedte, kosarakba rakta, rájött a nagy fagy, a félig nyers, nedves tengeri megfagyott, és a népnek egyéb ennivalója nem lévén, azt a dohos és romlott tengerit használja saját élelmezésére, a kinek t. i. van, ámde ma már százakra és százakra megy a száma azoknak, a kiknek semminemü ennivalója nincs.

Ez a nép gyümölcsterméssel kereskedik, főleg dióval. Ott a dió egész erdő-számra van. Az idén azonban, saját magam tapasztaltam, hogy az egész kerületben nem termett egy kosár dió sem, mert lefagyott. Már pedig ez a nép ebből a dióból fizeti meg az adóját az államnak, és miután fizetni nem tud, a kerületet a nagyváradi pénzügyigazgatóság intézkedésére ellepték az adóvégrehajtók, ott vannak most is a községekben és elszedik a néptől, a mi még elszedhető az állam részére.

T. ház! Én tehát hivatkozva ismételten arra, a mire felhivom a t. kormány figyelmét, hogy ez a nép a magyar állameszmének hive; hogy ez a nép nem romlott még el, nincs elrontva, ideje, hogy az állam gondoskodásában részesüljön, s közelebb hozassék a magyarság szivéhez. Interpellácziómat a következőkben van szerencsém előterjeszteni:

1. Van-e tudomása a bel- és földmivelésügyi miniszter uraknak arról, hogy Bihar vármegye belényesi és vaskohi járásaiban a termés kedvezőtlen volta folytán a nép a legnagyobb nyomornak van kitéve, s ezerek és ezerek éheznek?

2. Van-e tudomása a földmivelésügyi miniszter urnak arról, hogy a belényesi járásban fekvő községek jószágállománya kipusztul, főleg az urbariális rendezés által és azáltal, hogy a nagyváradi gör. kath. püspökség, melynek uradalma e járás összes községeit körülveszi, a havasi legelők árverés utjáni bérbeadásánál a legutóbbi 10 év alatt sok helyt 500 %-kal emelte a bérösszeget, a mit azáltal ért el, hogy néhány havasi legelőt visszatartván, s az ezek mellett fekvő községek legelő nélkül maradván, a szomszéd községek legelőire vetik magukat, s ezek ismét a másik szomszéd község legelőjére, s igy, nehogy jószágaik legelő nélkül maradjanak és elpusztuljanak, az árverésen évről-évre óriási összegekben egymásra liczitálják a legelőket?

3. Tekintettel a nagymérvü legelőhiányra, hajlandó-e a t. földmivelésügyi miniszter ur intézkedni, hogy a már több mint 20 éve vágás alatt volt erdők ugy a belényesi, mint a vaskohi járásokban (a róm. és gör. kath. püspökségi uradalmakban) a legeltetési tilalom alól felmentessenek?

4. Ha a t. miniszter uraknak az ezen járásokban fellépett éhinség és nagy nyomorról tudomásuk volna, hajlandók-e e nyomoron élelmiszerek sürgős kiosztása által momentán segiteni

és a jövő termelhetés tekintetében az inséges népességnek vetőmagvat, főleg tengerit kiosztani? *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Én gondolom, az ügy érdekében is áll, hogy erre az interpellációra azonnal válaszoljak. *(Halljuk!)*

Az interpelláczió második és harmadik pontját illetőleg, a melyben a t. képviselő ur arra vonatkozólag tesz kérdést hozzám, hogy ott a belényesi járás bizonyos községeit körülvevő görög-katholikus uradalom a legelő kérdésében mikép jár el és nem szándékozunk-e erre vonatkozólag valamit tenni, viszont hajlandó-e a földmivelésügyi miniszter ugy intézkedni, hogy a már több, mint husz éve vágás alatt volt erdő ugy a belényesi, mint a vaskohi járásokban a legeltetési tilalom alól felmentessenek, ezekre vonatkozólag csak annyit jelenthetek ki, hogy mind a két kérdéssel adott hatáskörben foglalkozni fogunk és az elsőre vonatkozólag, ha panaszok jönnek — vagy talán a nélkül is — jelentés lesz teendő, s a dolgoknak, a tényállásnak megállapitása után, ha intézkedések szüksége forog fenn, intézkedések is fognak történni. A mi a másikat illeti, a földmivelésügyi miniszter kollegám bizonyosan figyelmére fogja méltatni ezt a dolgot és ugy a vaskohi, mint a belényesi járásokban volt erdőket illetőleg meg fogja fontolni, hogy a berendezett erdőüzem megengedi-e a már levágott erdőknek vagy felerdősitett területeknek legeltetési használatát vagy sem. Ez erdőkezelési szempont, a melyet igy távolról talán a t. képviselő ur sem itélhet meg, mi sem, de biztositathatom a t. képviselő urat, hogy annak idején foglalkozni fog vele a földmivelésügyi miniszter ur. *(Helyeslés.)*

A mi azt a kérdést illeti, — mert gondolom, ez az aktuális — hogy van-e tudomásunk az ott levő nyomorról és mit vagyunk hajlandók tenni, erre vonatkozólag igenis érdemlegesen válaszolhatok a t. képviselő urnak. A belényesi járást illetőleg a biharmegyei alispán jelentése január 11-én lett áttéve hozzám. Ebben a jelentésben, illetőleg felterjesztésben a biharmegyei alispán a belényesi járásban mutatkozó nyomor enyhitésére ezer métermázsa tengerinek bevásárlására kér engedélyt. Én ezt a felterjesztést sürgősen fogom tárgyaltatni a legközelebbi napokban, és ha ugy állanak a dolgok, a mint elő van adva, ennek árát igenis utalványozni fogom, *(Helyeslés.)* és igy a t. képviselő urat megnyugtathatom az interpelláczió minden részét illetőleg. A másik két kérdést meg fogjuk vizsgálni, erre vonatkozólag pedig, ha a kérdés igy áll, azonnal fogok intézkedni. *(Élénk helyeslés.)*

Kérem, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés.)*

Pozsgay Miklós: Elég szomoru, hogy interpellációkból kell megtudni a belügyminiszternek, hogy éhség van! *(Zaj.)* Miért vannak ott a közegei? Ha pedig tudta, miért várta az interpellációt? *(Nagy zaj.)*

Bartha Ferencz: T. képviselőház! Hogy az interpellációt megtettem, annak oka az, hogy mult év október vagy november havában lenn járván a kerületben, értesültem ezekről a dolgokról, felmentem Nagyváradra is, s ott ugy a főispán, mint az alispán urral érintkezésbe léptem és ekkor a főispán ur megigérte nekem, hogy jelentéseket fog bekérni és értesiteni fog engem még deczember hó első felében arról, hogy a dolog mint áll. Miután azonban ezt az értesitést még mai napig sem kaptam meg, és semmi tudomásom nem volt arról, a mit a t. miniszter ur elmondott, hogy valami eljárás van folyamatban, szükségesnek tartottam ezt az interpellációt.

Széll Kálmán miniszterelnök: Helyes!

Bartha Ferencz: A válasznak azt a részét, hogy ezer métermázsa tengeri kiosztás alatt lesz, tudomásul veszem és pedig köszönettel veszem tudomásul, csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy 84 község van ott és ezek között elosztva az ezer métermázsát, körülbelül 8 métermázsa jut egy falura.

Széll Kálmán miniszterelnök: Mindenütt, az egész járásban talán csak nincs nyomor?

Bartha Ferencz: Hát ez talán egy kicsit kevés lesz és ezzel nagy segitséget nem adhatunk. A mi pedig a másik részét illeti a válasznak, t. i. a legeltetésre és az erdőtilalom feloldására vonatkozó részét, azt nem vehetem tudomásul, mert arra a t. miniszter ur nem is adott választ, és én várom a t. földmivelésügyi miniszter ur erre vonatkozó válaszát, miután interpellációmnak ez a része ő hozzá volt intézve. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Miután az interpelláló képviselő ur maga a választ szintén tudomásul vette, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház a választ tudomásul veszi. *(Helyeslések a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Csak az egyik részét vette tudomásul!)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Méltóztatik látni, hogy a lehető legelőzékenyebben tárgyaltam a kérdést, azonnal válaszoltam és kijelentettem, hogy — a mennyiben a tényállás csakugyan valónak bizonyul — a nyomor enyhitésére ugyanannyit, a mennyit kérni fognak — hiszen többet nem is kértek — a magam részéről utalványozni fogok. *(Helyeslés.)*

A mi a második részt illeti, megmondtam, — később sem fogok mást mondhatni — hogy a földmivelésügyi miniszter, a ki felelős az erdő kezeléseért, ha az erdőüzem megengedi, hogy bizonyos turnus után a legeltetésnek a lehetősége beáll, azt meg fogja tenni, ha azonban az nem engedi meg, akkor ő sem tehet másként, mint a hogy én azt jeleztem. De a kérdéssel foglalkozni fog és azért kérem a t. házat, szi-

veskedjék a válaszomnak ezen részét is tudomásul venni.

Bartha Ferencz: T. ház! Ebben az értelemben és ily magyarázattal én is tudomásul veszem a választ. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Kijelentem, hogy a t. ház a választ tudomásul veszi.

Következik Darányi Ferencz interpellációja a felekezeti tanároknak és tanitóknak vasuti kedvezménye iránt a kereskedelemügyi miniszterhez.

Darányi Ferencz: T. képviselőház! Mindnyájan érezzük azt az anomáliát, t. ház, hogy mig az állami tanitók és tanárok, az állami tisztviselőkhöz hasonlóan, az államvasutakon féláru kedvezményt élveznek, ugyanezt a kedvezményt a felekezeti tanárok és tanitók nem élvezik, pedig ezek ugyanazt a kulturális közügyet szolgálják, mint az állami tanitók és tanárok. Ennek az állapotnak az a látszata, mintha a t. kormány a felekezeti tanitókat és tanárokat mintegy degradálná, vagy őket más helyzetben levőknek tekintené, mint az államiakat, pedig ezek a felekezeti tanitók és tanárok nem érdemlik meg ezt a mintegy lenézést, sőt ellenkezőleg, épen a t. kormány részéről megérdemelnék, hogy nagyobb kedvezményben részesüljenek, mint amazok, mert ezek az államnak abszolute nincsenek terhére, ezeket a felekezetek tartják és fizetik, tehát az államtól ilyen előkelő kulturális tényező csak nem várhat lenézést.

Igaz, hogy ezzel szemben azzal állhat elő esetleg a t. kormány, hogy ez financziális okokból kivihetetlen, én azonban azt merem állitani, hogy épen financziális okokból is, ha egyáltalában a zónatarifának a helyes politikáját elfogadjuk, ez teljesen indokolható, mert ez csak a forgalmat emeli. De tiszta dolog, t. ház, másrészt, hogy ha a tanitók és tanárok ezzel oly helyzetbe jutnak, hogy tanulmányutakat tehetnek, tehát magukat jobban képezhetik, ez is csak a hazai közművelődésnek és a közoktatásnak válnék az előnyére. Hogyha ugyanezen az elvi alapon a hirlapirók ingyenjegyet kapnak, a mit kulturális szempontból nem kifogásolok, ugyanezen kulturális szempontból a tanitók és tanárok még az ingyenjegyet is megérdemelnék. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* De ha már ezt az államnak financziális helyzete nem engedi meg, feltétlenül megérdemlik a felekezeti tanitók azt, hogy, mint az állami tanárok és tanitók, féláru kedvezményt kapjanak.

És hogy ez nem is kivihetetlen, leszek bátor az »Országgyülési Napló« V. 141. lapját felolvasni, hol a mult kereskedelmi költségvetés alkalmával Ballagi Géza t. képviselőtársunknak felelve, boldog emlékezetü Horánszky Nándor kereskedelemügyi miniszter erre a konkrét dologra nézve csak azt jelentette ki, hogy ebben az évben meg fogja találni valamely módját annak, hogy ez a specziális kivánság addig is, a mig a rendezés bekövetkezik, valamely módon kielégitést nyerjen. Igaz, hogy boldogult Horánszky Nándor az év folyamán elhunyt, neki tehát nem vethetjük szemére azt, hogy igéretét nem váltotta be, de csak annál hálásabb elismeréssel lehetünk működése iránt, minthogy ezt az igéretet megtette és én meg vagyok győződve, hogy utóda, a jelenlegi kereskedelemügyi miniszter ur az ő álláspontját szintén magáévá teszi, a mire ezennel is kérem és ennek kapcsán a következő interpellácziót vagyok bátor benyujtani *(olvassa)*:

Interpellácziő a kereskedelemügyi miniszter urhoz:

1. Foglalkozik-e azzal a tervvel, hogy a nyilvános iskolákban alkalmazott és törvényes minősitéssel biró felekezeti tanitók és tanárok is, mint az államiak, maguk és családtagjaik részére az államvasutakon féláru kedvezményben részesüljenek?

2. Ha igen, mikor szándékozik ezt az intézkedést életbe léptetni?

3. Ha nem, mivel indokolja a miniszter ur ezen álláspontját? *(Helyeslés a baloldalon.)*

Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter: Mélyen t. képviselőház! Méltóztassék megengedni, hogy az interpellácziára azonnal válaszoljak. A képviselő ur a következő interpellácziót intézi hozzám *(olvassa az interpellácziót)*.

Méltóztassék megengedni, hogy, ámbár nincs előttem az, a mit rövid idővel ezelőtt a házban hasonló esetben kijelentettem, mégis arra hivatkozzam, mert ma sem mondhatok egyebet. Akkor szó volt a rendezett tanácsu városok tisztviselőiről, a kik azon az alapon, hogy a törvényhatósági tisztviselők élvezik ezeket az előnyöket, azt a maguk részére is követelték.

T. ház! Azokat az okoskodásokat, a melyeket t. képviselőtársam előadott, mintha én talán nem becsülném annyira a felekezeti tanárokat, mint az államiakat, talán méltóztatnak megengedni, el nem fogadom. Semmi okom nincsen arra, hogy a felekezeti tanárokat, s tanitókat kevésbbé hasznos és fontos tényezőknek tartsam, mint a többieket. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Már most azt méltóztatnak mondani, hogy akkor miért nem terjesztem ki rájuk a kedvezményeket? Hát az okok ugyanazok, mint a melyeket a fönnebb emlitett esetben már előadtam, nevezetesen, hogy nagyon messzire vezetne és helytelen volna a vasuti jegykedvezmények dolgában azt az álláspontot elfoglalni, hogy mert valakinek van, hát kell, hogy mások is kapjanak. Ez a kiterjesztés a legnagyobb veszedelem volna, mert méltóztassék elhinni, mindig lehet igen sok méltányossági okot találni arra, hogy miután bizonyos társadalmi elemeknek vannak ilyen kedvezményei, legyenek másoknak is. Hiszen igy lassankint odajutnánk, hogy alig volna ember, a ki a vasuton fizet!

Förster Ottó: Az volna jó! *(Derültség.)*

Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter: Ez tréfának megjárja, de komolyan elfogadni, azt hiszem, nem lehet.

A mint tehát más alkalommal is méltóztatott tudomásul venni azon álláspontomat, hogy a kedvezmények kiterjesztése olyan eljárás volna, a mi az államkincstárnak, vagy jobban mondva az államvasutaknak a jövedelmét a legalaposabban veszélyeztetné, ugy most is nagyon kérem a házat . . . *(Felkiáltások a néppárton: Singernek van szabadjegye!)*

Bocsánatot kérek, nincs és tudtommal soha nem is volt. *(Mozgás a néppárton.)*

Én, t. képviselőház, most az ujságirókkal szemben is arra az álláspontra helyezkedem, hogy jegyeik számát korlátozzuk és általában minden téren a törekvés az, hogy az ingyenjegyeket korlátozzuk, nem pedig hogy szaporitsuk. *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás a néppárton.)*

Kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások a néppárton.)*

Darányi Ferencz: T. képviselőház! Sajnálattal vagyok kénytelen kijelenteni, hogy nem vehetem tudomásul a t. miniszter ur válaszát, mert egyedül az az érv, hogy mivel a törvényhatósági városi tisztviselőknek sem adhatta meg, még pedig financziális okokból, ezt a kedvezményt, nem elegendő érv nézetem szerint arra, hogy azt a felekezeti tanitóknak ne adja meg. Bocsánatot kérek, ez az érv nem logikus, *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* és nem helyes, mert itt sokkal magasabb czélról, sokkal magasabb szempontról van szó. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* A tanitók és tanárok olyan magas hivatást teljesitenek az államban és a társadalomban, hogy ezek ezt a kivételes állapotot feltétlenül mindenkivel szemben és mindenki előtt megérdemlik és megérdemlik legalább oly mértékben, mint az ujságirók. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* Már pedig az ujságirókról tudjuk, hogy meglehetős nagy számban élveznek ilyen ingyen vasuti jegyeket; mi pedig nem is kérünk ingyenjegyeket a felekezeti tanitók számára, hanem csak féljegyeket. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* Hogy ezen óhaj iránt a kormány szükkeblü, azt én igazán megérteni nem tudom, s azért a választ nem veszem tudomásul. *(Helyeslés a néppárton.)*

Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter: Én csak ismételhetem, a mit előbb mondottam. Nem kivánok hosszasabban reflektálni. Az általam mondottak alapján méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a néppárton.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, tudomásul veszi-e a kereskedelemügyi miniszter ur válaszát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

A kik tudomásul veszik, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Mozgás a néppárton.)* A ház a kereskedelemügyi miniszter ur válaszát tudomásul veszi.

Következik Csávolszky Lajos interpellácziója Szerbia királyának f. hó 11-én ideutazása tárgyában a miniszterelnökhöz.

Csávolszky Lajos: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Interpellácziómat a miniszterelnök urhoz kivánom intézni. Kifogyván azonban az időből, interpellácziom hosszabb indokolásáról lemondok; *(Helyeslés.)* rövid indokolása ugyis benne van magában az interpelláczióban, s igy leghelyesebben cselekszem, ha az interpellácziót egyszerüen felolvasom. *(Helyeslés.)*

Interpellácziom a következőkép hangzik *(olvassa)*:

»A lapokban olvassuk, hogy Szerbia királya és királynéja a folyó hó 11-én a magyar állam területére jönnek, néhai Milán király sirjának meglátogatására, s őket, mint a magyar király vendégét, Zimonyban a király képviseletében a horvát bán fogadja.

»Minthogy a magyar államnak a külfölddel szemben mindig, mint egységes államnak kell megnyilatkozni a nemzetközi érintkezések minden alakjában, a külföldi fejedelmeket is, ha szt. István koronájának területén tartózkodnak, nem a horvát bánnak, hanem a magyar állam felelős miniszteriumának kell fogadni. A magyar szent korona országai területének Horvát-Szlavonország csak egy része, a rész pedig nem képviselheti az egész államot, s igy Horvát-Szlavonország bánja sem képviselheti a magyar államot.

»Ha tehát igaz a hir, mit a lapokban olvasunk, azt kérdem a miniszterelnök urtól, mikép tudja az egységes magyar állam méltóságával és szuverénitásával összeegyeztetni azt, hogy midőn egy idegen uralkodó a magyar állam területén látogatást tesz, azt nem az egységes magyar államot képviselni egyedül hivatott felelős magyar kormány, hanem a horvát bán fogadja?

»Ha pedig ezt a miniszterelnök ur sem tartja közjogunk értelmében helyénvalónak, hajlandó-e azonnal intézkedni, hogy Szerbia népének uralkodója az egységes magyar állam tényének megfelelő fogadtatásban részesüljön, nemcsak a király, hanem a felelős miniszterium részéről is?« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Én is röviden leszek szerencsés válaszolni, a mint a t. képviselő ur is tette interpellácziójában, de szükségesnek tartom a válasz megadását minden félreértés eloszlatása czéljából.

Egyetértek teljesen Csávolszky Lajos t. képviselő urral abban, hogy a magyar államnak kifelé minden nemzetközi érintkezésben a maga egységében felelős kormánya, a miniszterelnök által kell jelentkeznie, igy kell jelentkeznie minden politikai és nemzetközi politikai érintkezés-

ben. Ha ebben az esetben ez a szempont forogna fenn, akkor legyen meggyőződve a t. ház és a t. képviselő ur, hogy ez igy történnék. Ebben az esetben azonban nem ugy áll a dolog, a mint t. képviselőtársam mondja, hogy t. i. a szerb király és királyné Magyarországon látogatást tesznek, hanem a dolog ugy áll, hogy minden politikai vonatkozás és minden politikai akczió, minden politikai indok és czél nélkül a szerb király ő felsége egy személyes pietási kegyeletes tényt ró le, a mikor atyjának, Milán király sirjának a látogatására jön ide. Egypár óráig tartózkodik a magyar állam területén, ugyszólván keresztülutazik és tisztán egy egyéni sajátos kegyeletes tényt teljesit. Már most ennél is, mert fejedelemről van szó és szomszédos fejedelemről, természetesen kellő tisztelettel történik ez a fogadás, a mint az őt megilleti és a mint az azon barátságos viszonyunknál fogva, melyben Szerbiával élünk, természetes és szükséges. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Miután azonban semmi politikai czélja a látogatásnak nincsen, hanem csupán egy személyes kegyeletes cselekmény teljesitése végett utazik mintegy keresztül az országon, az a megállapodás, hogy a helyi hatóságok fogják fogadni és a horvát bán fogja üdvözölni, mint a ki a helyi hatóságnak, — mert Horvátország a magyar állam része, de ott történik a fogadás — az élén áll. De azért a magyar állam nem tünik el, mert méltóztatnak tudni, hogy a horvát bán egyuttal magyar közjogi méltóság, magyar zászlós ur, még pedig a nagyobb zászlósok harmadika, ezt a méltóságot a törvény számára fentartotta, és mint ilyen jelentkezik mindenütt. Mint ilyen, tagja az országgyülésnek, de különben is mint horvát bán, mint a tartományi autonom kormányzat tagja, a magyar miniszterelnök előterjesztésére és ellenjegyzésével neveztetik ki, tehát minden tekintetben a magyar állami kormányzat tagja. *(Ugy van! a jobboldalon.)* De miután az utazásnak sem politikai oka, sem jelentősége, sem természete, sem czélja nincsen, igy gondolom helyesen levőnek a dolgot. Mert ha ugy lenne, mint a hogy a feltevés szól, hogy Magyarországnak kell jelentkeznie valamely külföldi érintkezésben, akkor a miniszterelnök bizonyára kötelességének tartotta volna, hogy előterjesztést tegyen arra vonatkozólag, hogy ő képviselje a magyar államot. De a dolog másként lévén, gondolom, a t. képviselő urat is megnyugtatja az, a mit mondottam. Kérem a t. házat, méltóztassék a választ tudomásul venni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Csávolszky Lajos: Nagyon sajnálom, de a miniszterelnök ur válasza épen nem nyugtatott meg. A miniszterelnök ur kijelentette ugyan, hogy nem politikai okoknál fogva jön ide a szomszéd állam fejedelme, de kijelentette azt is, hogy hivatalosan fogadják. A mint pedig hivatalosan fogadnak egy szomszéd fejedelmet, a magyar miniszteriumnak kell jelen lennie a fogadásnál és nem a helyi hatóságnak. A miniszterelnök urnak épen az a taktikája, hogy nagy nemzetközi dolgokat elhomályosit.

Széll Kálmán miniszterelnök: Eszemben sincsen!

Csávolszky Lajos: Különösen közjogi viszonyunkat Horvátországhoz folyton félremagyarázza, elhomályositja. Épen az utlevél-ügygyel kezdte meg, a mely ügy örök szégyene lesz Magyarországnak, mert szégyen az, hogy a magyar állam kiállit állampolgárai részére utlevelet és arra a magyar állam nyelvét nem meri belevenni. Ez a mostani tényked és annak a folytatása.

Thaly Kálmán: Tovább is igy lesz, igy vezet a lejtőn! Mindent oda ad!

Széll Kálmán miniszterelnök: Semmit sem ad oda!

Csávolszky Lajos: Azért nem vehetem tudomásul a választ. Nem lehet megengedni, hogy a magyar állam egységjogait sértegessék, Magyarország állami egységének jogait folyton nyirbálgassák. Kérem, hogy tárgyalásra tüzessék ki az interpelláczió. A választ tudomásul nem veszem. *(Helyeslés.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Illő tisztelettel, de egész határozottsággal állitom, hogy a magyar állam egységét és a magyar állam jogát sem nem sértettem, sem nem sértegetem, *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* és el nem homályositom sem ebben, sem más kérdésben, és ez ellen a vád ellen a magam részéről határozottan tiltakozni bátorkodom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Hogy ez a kérdés az utlevélügygyel milyen összefüggésben van, azt nem tudom megérteni, de látom, hogy mesterségesen összeköttetésbe van vele hozva, tehát kijelentem, hogy az utlevélügyben én igenis egyszerüen az 1868: XXX. t.-czikket, a mely nemzetközi vagyis egyezményi természettel bir és a melynek megváltoztatását nem szabad más módon eszközölni a törvény értelmében, mint azon a módon, a melyen létrejött, respektáltam akkor, a midőn az utlevélügyben ugy jártam el, mint a hogy azt a t. ház előtt annak idejében kifejtettem. Mindent rá lehet az emberre fogni plausibilis vagy nem plausibilis indokolással, de ezt magamra fogni nem engedem.

Megmondottam akkor ebben a házban és a másik házban is, hogy ha hiba történt: az 1868: XXX. t.-cz. hibázta el a dolgot, a mely egyszerüen és egyenesen megmondotta, hogy az utlevélügyben közös ugyan a törvényhozás, de az adminisztráczió és a végrehajtás tisztán a horvát autonom kormányzat hatáskörébe tartozik. Az adminisztráczió és a végrehajtás tekintetében pedig ki van mondva, hogy ott kizárólagosan a horvát nyelv használandó.

Én tehát tisztán ezt a nemzetközi egyezmény természetével biró törvényt respektáltam

akkor, midőn azt az álláspontot foglaltam el, mert a magyar állam egységének igenis érdekében áll a törvénytisztelet és a jogtisztelet, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* főleg az egyezményi természetü törvényeknek tisztelete. *(Helyeslés jobbról.)*

Az a törvény azt mondja, hogy közös törvényhozás tárgyává annak a törvénynek módositását nem lehet tenni. Hogyha pedig másképen jártunk volna el, akkor nézetem szerint ez annak az 1868. évi XXX. törvényczikknek impliczite módositása lett volna, a melyet pedig ily uton módositani nem szabad. Azt hiszem tehát, hogy a magyar törvényhozás, a mely hivatva van arra, hogy őrködjék a magyar állam egysége felett, és kötelességszerüleg őrködik is felette, nem fogja azokat az erkölcsi garancziákat csorbitani, a melyek ezen állam egységének, s a magyar állam szuverénitásának és tekintélyének egyik első kellékét teszik, és önmaga megtartja az általa alkotott törvényt.

Megvallom,nekem sem kellemetes, nem kedves, magam sem szeretem, hogy igy kellett eljárnom, de én egyszerüen a törvényt tiszteltem, a mely azt mondja, hogy ezt a törvényt nem szabad megváltoztatni, mert egyezményi természetü, és mert a horvát túlzók kezébe adnánk fegyvert, hogyha rést ütnénk a törvényen, a mely világos és a melyet máskép nem lehet magyarázni.

Mindamellett ott, a hol a törvény betüje ellent nem állott, igenis e kérdésben is nemcsak nem sértettem, hanem még kidomboritottam a magyar állam egységét. De a horvát nyelv kizárólagos használata tekintetében a törvény betüje olyan világos, hogy azon rést ütni nem lehet. Hiszen nem is lehetett volna ráparancsolni a horvát közegekre, hogy magyar nyelven állitsák ki az utleveleket, a midőn nekik a törvénynek, az egyezménynek értelmében nem szabad másképen irniok mint horvátul.

Ismétlem, ott, a hol az egyezmény ezt megengedte, még kidomboritottam a magyar állam egységét. Eddig ugy volt, hogy az utleveleken nem volt ott a magyar állam czimere, hanem Horvát-Szlavonországoknak kis czimere; eddig ugy volt, hogy nem magyar állampolgárok számára állitották ki azokat. Ezután pedig magyar állampolgárok számára fogják kiállitani, és az utlevél nem a horvát-szlavon kis czimer, hanem a Szent István koronája alatti országoknak, a magyar birodalomnak czimerét fogja viselni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ez pedig előrelépés lesz ebben a tekintetben, nem pedig a közjog sértegetése. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelöl.)*

Hiszen, ha a t. képviselő ur foglalkozik a dologgal, ugy engedje meg, hogy felhivjam figyelmét arra, a mit a vita folyamán nem mondtam ugyan, de a mit megmondok most inczidentaliter: ma az az állapot, — és nem lehet róla tenni, mert az 1868:XXX. törvényczikk kifolyása, — hogy az állampolgári okmányt is horvát nyelven állitják ott ki. Hát ha az állampolgárságról szóló okmánynak horvát nyelven való kiállitása nem sérti a magyar állam egységét, akkor ez a passzus sértené?

Mi tehát egyszerüen megtartottuk a törvényt, de ott, a hol az egyezményi természetü törvény azt nem tiltotta, a magyar állam államiságát kidomboritottuk és a magyar állam nagy czimerét odatettük az utlevélre. Ezt határozottan és nyugodtan kijelentem és a vádat magamról elháritom, mert a magyar közjogot nem sértettem; a magyar állam egységét nem csorbitottam, csak megtartom a szerződést, mert azt megtartanom nekem becsületbeli kötelességem, és azt hiszem, hogy a törvényhozásnak is kötelessége. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, tudomásul veszi-e a miniszterelnök ur válaszát, igen vagy nem?

Thaly Kálmán: Kérem, kételyeim vannak, vagyunk-e határozatképes számban? Tisztelettel kérem az elnök urat, méltóztassék a jelenlevőket megszámláltatni. *(Mozgás és zaj jobbról.)*

Elnök: A megszámlálás kéretvén, azt el kell rendelnem. *(Felkiáltások jobbfelöl: Minek ez!)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez nem méltányos! *(Ugy van! Ugy van! jobbfelöl.)*

Thaly Kálmán: Legyenek a képviselő urak jelen, pártkülönbség nélkül; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelöl: Ott sincsenek! Ott még kevesebben vannak! Kérjük a katalógus felolvasását. Zaj.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Én épen ma hallottam azt a vádat, hogy a minisztereket figyelmeztetni kell, hogy az interpellácziókra a válaszokat kötelességszerüen minél hamarább adják meg. Én minden aktuális kérdésben, de a többiekben is — csak egyetlenegy restancziám van, a mint a napokban megmondtam — mindig megadtam a választ. Hát hogyha én mindig megadom a választ, ha Láng miniszter ur is ma nyomban megadta a választ, akkor ne méltóztassanak ilyen felszólalásokkal túlhajtva lehetetlenné tenni, hogy az időt kitöltsük, a mely a napirend értelmében és a házszabályok szerint elő van irva. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelöl.)* Most már többen bejöttek és igy határozatképesek vagyunk.

Thaly Kálmán: Én a házszabályok értelmében kértem a megszámlálást és igy nem kértem házszabályellenest. *(Zaj.)*

Elnök: Kérdem a t. képviselő urat, hogy ragaszkodik-e a megszámláláshoz?

Thaly Kálmán: Miután azt mondják, hogy most már nagyobb számmal vannak jelen a képviselők, tehát nem ragaszkodom hozzá.

Elnök: Miután a képviselő ur nem ragaszkodik a megszámláláshoz, kérdem a t. házat, tudomásul veszi-e a miniszterelnök ur válaszát, igen vagy nem? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)*

A kik tudomásul veszik, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége a választ tudomásul vette. *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Molnár Józsiás: T. ház! *(Folytonos zaj.)*

Elnök: Kérek csendet, mert különben nem tudom megállapitani, hogy Molnár Józsiás képviselő ur mit kiván.

Molnár Józsiás: Tisztelettel kérem a házat, méltóztassék megengedni, hogy interpellációmat, ha beleegyezésével nem ütközik össze, a szerdai napon mondhassam el, mert az idő már nagyon előrehaladt. *(Helyeslés.)*

Elnök: E szerint a mai napirendről a szerdai ülés napirendjére két interpelláczió marad, u. m. a Lengyel Zoltán képviselő uré, a ki ma nem volt jelen, és a Molnár Józsiás képviselő uré, a ki interpellácziójának elhalasztását kérte. *(Helyeslés.)*

A napirend már meg lévén állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 5 perczkor.)

201. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 február 9-én, hétfőn,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, báró Fejérváry Géza, gróf Széchenyi Gyula, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja Nyegre László jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi gróf Teleki Sándor, az azok ellen felszólalókat pedig Trubinyi János jegyző ur.

Mindenekelőtt méltóztassék a tegnapi ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Szöts Pál jegyző *(olvassa az 1903. evi február hó 7-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyv hitelesittetik.

Bemutatom Molnár János képviselő ur levelét, melyben megrongált egészségének helyreállitása végett április hó végéig szabadságot kér.

A ház a kért szabadságot megadja.

Bemutatom Gömör-Kishont vármegye közönségének feliratát, a magyar földnek magyar kézen való megtartása végett;

Torda-Aranyos vármegye közönségének feliratát, a tanitók fizetésének rendezése ügyében.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Az elnökségnek más bejelenteni valója nincs.

Következik a napirend, vagyis az 1889 : VI. törvényczikk 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujoncz-létszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 199, 268) általános tárgyalásának folytatása.

Trubinyi János jegyző: Balogh Mihály!

Balogh Mihály: T. ház! Midőn a napirendre kitüzött katonai javaslatok tárgyalása alkalmával felszólalok, mindenekelőtt tartozom annak kijelentésével, hogy e javaslatokat sem általánosságban, sem részleteiben el nem fogadom, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mivel ujabb sulyos pénz- és véráldozatokat kiván a sulyos terhek által agyonsanyargatott magyar nemzettől. A vita eddigi folyamán az ellenzéknek arra hivatott szónokai teljesen megvilágitották azt az örvényt, a melyben nemzetünknek okvetlenül el kell süllyednie, ha a magyar nemzet sulyos anyagi helyzetével mitsem törődő és gazdasági életünket egyenesen a végromlásba vezető katonai követelésekkel szemben érdekeinket megvédelmezni nem sikerül. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy mégis felszólalok, teszem azt azon kötelesség teljes tudatában, hogy nekünk, a kiket a nép megválasztott azért, hogy érdekeiket idefenn, az ország házában megvédelmezzük, mindannyiunknak kötelessége tiltakozó szavunkat felemelni azon javaslatokkal szemben, a melyeknek tárgyalása előtt már az egész nemzet közvéleménye felzúdult, és a melyek ellen hazánk egyik vidéke a másik után feliratot intézett és intéz az országgyüléshez. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Jól ismerem a magyar nép hangulatát, szorult helyzetét, szomoru sorsát, s mint a ki eddigi életemet a néppel való közvetlen érintkezésben töltöttem, látom, hogy egy jobb jövőbe vetett hite, a melynek eljövetelét a költő megjósolta, már-már ingadozik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezen hangulat tudása és a tényleges állapotok ismerete adják meg nekem a jogot arra, hogy felszólaljak, hogy felszólaljak ezen javaslatok, s egyáltalában a mai rendszer ellen. *(Halljuk! Halljuk!)*

Most, a mikor ugy a mezőgazdaság, mint az ipar és a kereskedelem rendkivül sulyos helyzetben van, az igen t. honvédelmi miniszter ur két javaslatot terjeszt be, elfogadásra ajánlva a háznak. Ezek közül az egyiket, midőn az idő rövidsége miatt kivihetetlennek bizonyult, vissza-

vonta. Ezen visszavonást mint egy kedvezményadást állitja oda a nemzet elé. A másikban nem kevesebb, mint 24.400 emberrel kivánja emelni a hadsereg eddigi ujonczjutalékát. Ezen 24.400 emberből a közös hadsereg részére a magyar korona országaira 9549 fő esik; a honvédség részére pedig 3000, tehát e javaslat 12.549 dologképes és legszebb korában lévő munkástól akarja megfosztani az országot. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Természetes dolog, t. ház, hogy ezen véráldozatnak megfelelő anyagi áldozatot is kellene hozni ennek a nemzetnek, ha ezen javaslatot elfogadná, akkor, a mikor kulturális és nemzeti intézményeinket kellőképen fejleszteni és a mai kor megfelelő szinvonalára emelni a nemzet rendelkezésére álló anyagi erőkkel, épen a katonai kiadások túlmagas volta miatt nem vagyunk képesek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mindezen sulyos pénz- és véráldozatok meghozatalának szükségességét az igen t. honvédelmi miniszter ur megindokolja azzal — szabad legyen az indokolásából csak ezen két ponttal foglalkoznom, — *(Halljuk! Halljuk!)* hogy: a mai változott viszonyok között a hadsereg békelétszáma az eddigi ujonczjutalékkal fenn nem tartható; megindokolja továbbá azzal, hogy a magyar korona országai, illetőleg hogy az ő Felsége uralkodása alatt álló országoknak és a többi királyságoknak teherbiró képessége lényegesen emelkedett.

No hát, t. ház, én ezeket az indokokat, még az annyit hangoztatott nagyhatalmi állást is hozzáértve, nem tartom elég sulyosaknak arra nézve, hogy ezen javaslatokat elfogadva, a nemzetre ismét olyan sulyos terheket rójjunk, a melyek azt egyenesen a végromlásba vezessék. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mivel a hadsereg békelétszáma a változott viszonyok között az eddigi ujonczjutalékkal fönn nem tartható, szállitsák le az egyes csapatoknak békelétszámát, a miként ez a honvédségnél van. Hiszen a honvédségnél az egyes csapatok csak keretekben vannak meg . . .

Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Fájdalom!

Balogh Mihály: . . . és a kiképzés mégis lehetséges, és a mint az eredmények és következmények megmutatták, oly szépen lehetséges, hogy egy vonalon áll a közös hadsereggel.

Mivel a megindokolásban foglalt teherbiró képességre vonatkozólag az igen t. honvédelmi miniszter ur Hentaller Lajos képviselőtársam beszéde alkalmával kijelentette, hogy ezt a teherbiró képességet nem az anyagi dolgokra, hanem az emberanyagra értette: kérdem, nem magából ezen javaslatnak benyujtásából kell-e minekünk következtetni, hogy az igen t. honvédelmi miniszter ur ki nem fejezetten mégis gondolt a teherviselési képesség emelkedésére, azaz az adóképesség emelkedésére akkor, a mikor ujabb megszámlálhatatlan milliót kér a nemzettől? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És lehet, igen t. ház, hogy ez a teherviselési képesség odaát Ausztriában, a hol ez a javaslat készült, meg is van, de nálunk, itt Magyarországon, ez nem tapasztalható másban és alig volna mással bizonyitható, mint hogy a magyar földbirtokosok évről-évre több-több terhet birnak meg, már t. i. a mit reájuk bekebeleznek adóságok alakjában, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ugy hogy ma már a magyar földbirtokos osztálynak legnagyobb része nem tulajdonosa, hanem csak gondozója annak a földnek, a mely kezében van. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Erre vonatkozólag, t. ház, nem szükséges egyéb: nézzük meg a statisztikai kimutatásokat, nézzük meg a vidéki pénzintézetek zárszámadásait és mérlegeit: meggyőződhetünk felőle, hogy milyen rohamos léptekkel halad ugy a mezőgazdaság, mint az ipar és a kereskedelem a végpusztulás felé. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezeket a drága kölcsönöket a legnagyobb részben nemcsak hogy megfizetni nem képesek, hanem, mint azt az utóbbi évek alatt nagyon sokszor tapasztalhattuk, még a kamatait sem képesek másból, mint ujabb adósságok felvételéből leróni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De ha meggondoljuk, t. ház, hogy az ország egyes vidékein oly nagy mérvet öltött kivándorlás rugója nem a tulságos terhek és a megélhetési viszonyok nehézségében van-e, lehetetlenség rá nem jönnünk, hogy nemcsak olyan törvényeket nem kell alkotnunk, melyek a nép terheit emelik, hanem olyanokat is, a melyekkel a már meglévő bajokon segithetünk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha látja az ember a magyar nép pusztulását, küzdelmeit a létért, lehetetlen, hogy szemébe ne tünjék, hogy mikép küzd az a munkás vagy cseléd három-négyszáz korona keresményével, a mely a maga és családja megélhetésére is alig elegendő, a melyből neki még azonkivül állami, községi és egyházadókat kell teljesiteni, és hogy mint kell neki akkoriban, a mikor ő már jórészt munkaképtelenné vált és felnőtt fiában vél támaszt találni, fiát véráldozatként odaadnia. Ha ezt látja az ember, akkor tudja csak meg, hogy mi ez a katonai javaslat. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Öntudatra ébredt már a mi népünk; belátja, hogy nagyon keveset gondolkozunk érette, tudja azt, hogy a létminimumhoz viszonyitva, a melyet alig-alig képes megkeresni, túlságos az a teher, a mely rá pénz- és véradóban háramlik. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És mindezért mily kevés kedvezményben részesiti az állam! Vagyonbiztonságra neki nagy szüksége nincs, a mennyiben nincsen, a mit ellophassanak tőle. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Személybiztonságáról maga képes gondoskodni, mert az megvan az öklében. Igaz, hogy az iskoláztatást az állam kötelezővé teszi, de azt meg is fizetteti vele. Mit kap hát a pénzadóért? A véradóért? Talán még kevesebbet. *(Egy hang*

a szélsőbaloldalon: Semmit!) Ezeken a bajokon kell, t. ház, segiteni a kormánynak, hogy a létminimum adómentességét megállapitva, a legszegényebb néposztályt a tehertől megmentsük *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és teljesen ingyen oktatásáról gondoskodjunk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha igy igyekeznénk nagyhatalmi állásunkat idehaza megteremteni, nem pedig parádézás okáért a katonai békelétszámot felemelni, akkor nem kellene kivándorlási törvényeket tárgyalni és szocziálistaellenes törvényeket hozni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Még csak arra akarok röviden kitérni, t. ház, hogy a véderő-bizottság a jelentésében azt mondja, hogy a régi ekrazit-lövegek, a mint azt a délafrikai háboruban tapasztalták, nem felelnek meg a czélnak és hogy e czélból ujitásokra lesz szükség. De, ha figyelemmel kisértük, t. ház, akkor nemcsak ezt tapasztalhattuk a közelmultban lezajlott délafrikai háboruban, hanem tapasztalhattuk azt is, hogy mire képes egy maroknyi hadsereg, ha a nemzeti önállóság megvédéséről van szó, ha a nemzeti szellem és hazaszeretet lelkesiti azt a hadsereget. Azért, t. ház, szakitani kellene — eljött már az idő — a közös hadseregben is azzal a szellemmel, a mely eddig ott uralkodott; *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* szakitani kellene azzal a hagyományos czopffal, hogy a hadviselés legolcsóbb anyagának, csak mintegy gépnek tekintik az embert és már a kiképzésnél az öntudatos müködés fejlesztésére és a hazafias szellem fentartására kellene a sulyt fektetni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezekben foglaltam össze, t. ház, nagyon röviden azon indokokat, a melyek következtében a szóban forgó javaslatot el nem fogadom. Egyebekben pedig csatlakozom azon határozati javaslatokhoz, a melyek a függetlenségi és 48-as párt részéről beadattak. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Teleki Sándor jegyző: Domahidy Elemér!

Domahidy Elemér: T. ház! Nem a szónoklási viszketeg, sem pedig azon czélzat, hogy a túloldalról a javaslatok ellen felhozott érveket megdönteni óhajtanám, indit a fölszólalásra, hanem egyedül a javaslatok mellett leadandó szavazatomat óhajtom röviden indokolni és ezen indokokra vonatkozó nézetemet előterjeszteni.

Kétségtelen dolog, hogy a javaslat törvénynyé változása esetén felette nagy terheket ró a nemzetre, és én a megterheltetés fő nyilvánulását abban találom, hogy az igénybe veendő 12.549 magyar ujoncz legnagyobb része a nemzeti mezőgazdasági és ipari termeléstől vonatik el. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A jelenlegi viszonyok közt pedig igaz, hogy a munkáskéz, a munkaerőnek szaporitása inkább, semmint azok apasztása volna indokolt, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mert ma már az ország több vidékén, különösen a mezőgazdasági üzem erősen hátráltatva van a munkáskéz hiánya miatt. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ebből kifolyólag nem a véradó emeléséről lehet itt szólani, hanem egyedül csak anyagi áldozatot hozunk a nemzeti termelés szempontjából, mert hiszen a véradó emeléséről nincsen szó; *(Ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mert a czélba vett 12.549 főnyi ujonczemelés azon 40.000 és egynéhány póttartalékos létszámának apasztását idézi elő, a kik háboru esetén különben is tényleges szolgálatra köteleztetnek és a kiknek igen rövid ideig tartó kiképeztetése teljesen kizárja azt, hogy hadviselés esetén megközelitőleg is mint szakképzett katonák működhessenek. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* És hogyha már ezen 40.000 póttartalékos különben is besorozott katona: méltóztassék elhinni, hogy a humanitási szempont követelné meg tőlünk, hogy ezek az emberek valamennyien kiképeztessenek és egy előállható háboruban ne mint félig vagy alig kiképzett katonák vegyenek részt. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagyon helyes!

Domahidy Elemér: Elismerem, a mint már előbb emlitettem, a nehézségeket, az anyagi áldozatokat, a melyek ezen törvényjavaslat törvényerőre emelése által elő fognak állani, de viszont bizalmam és reményem van arra nézve, hogy a kormány ezen 13-adfél ezer munkáskéz apadását megfelelő telepitési akczió által pótolni fogja. *(Felkiáltások a baloldalon: Galicziából!)*

A létszámemelés kérdését én egyedül önvédelmi szempontból birálom el és a kormány jóakaratu, hazafias törekvésében nem kételkedvén, szerény birálatommal azon konkluzióra jutok, hogy a kormány, teljes tudatában a már vázolt és itt igen sokszor előadott nehézségeknek és áldozatoknak, egyesegyedül és kizárólag a fenforgó körülmények késedelmet nem tűrő, követelő hatásának sulya alatt kénytelen ezen javaslatát a képviselőház elé terjeszteni. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Megengedem, t. képviselőház, hogy ez idő szerint nincs akut veszély, a mely e nagy áldozatokkal járó ujonczfelemelést talán indokolná; de ne feledjük el, hogy ezen akut veszély bármely pillanatban előállhat s hogyha az bennünket, az Isten ne adja, készületlenül talál, végzetessé válhatik nemzetünkre nézve. Sajnos, hogy itt a »si vis pacem, para bellum« álláspontjára kell helyezkednünk, mert ma már látszólag megforditott feladat vár a véderőkre. Európa nagyhatalmai és államai látszólag nem azon czélból fegyverzik fel, szaporitják és fejlesztik haderejüket, hogy egy előforduló háboruban annak erejére számitva nemzeti önvédelmüket biztositsák, hanem igenis azért, hogy katonailag egyik nagyhatalom a másiknak imponálva, ezzel egyik a másikat katonailag — mintegy terrorizálva — biztositsák a békének további fentartását. Ma már, t. képviselőház, a stratégia egy szaktudománynyá nőtte ki

magát és én megvallom, hogy mint laikus ember ezen tudományhoz nem értek. De igenis, ha ezen szaktudományban járatos, ezen szaktudománynyal foglalkozó katonai tekintélyek, figyelembe véve szövetséges államainknak, figyelembe véve a többi európai államoknak hadi készületeit, hadi erejük fejlesztését, elkerülhetetlenül szükségesnek tartják a mi haderőnknek is az emelését: én ebben — megvallom őszintén — semmi megfoghatatlan dolgot, vagy valamely dinasztikus hatalmi érdeket legyezve nem találok. *(Helyeslés a jobboldalon.)* És miután az emeléssel járó készkiadások állami költségvetésünk keretében fedezetet találnak, én a törvényjavaslatot elfogadhatónak tartom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

E helyen engedje meg Mezőssy Béla t. képviselőtársam, hogy elmondott igen érdekes beszédének egy passzusára vonatkozást tegyek. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)* Nevezetesen t. képviselőtársam multkori beszédében azt mondta, hogy meglepte őt az, miszerint az eddigi szabadelvü párti szónokok, a kik a vitában részt vettek, mesés óvatossággal kerülték a nemzet teherviselési képességének érintését. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Bátor vagyok Mezőssy Béla t. képviselőtársam beszédének erre a passzusára azt az észrevételt tenni, hogy e javaslatnak törvényerőre emelése a nemzet teherviselési képességét ez évben abszolute nem fogja érinteni. Nem fogja érinteni pedig azért, mert azon költség, a melyből az ujoncztöbblet készkiadásai szándékoltatnak fedeztetni, visszatérül a három évi tényleges szolgálatban levő, de a harmadik évben már szabadságolandó hadkötelesek eltartási költségeinek megtakaritásával. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Felvevén beszédemnek elejtett fonalát, t. képviselőház, elfogadhatónak tartom a törvényjavaslatot különösen két oknál fogva. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Először is azért, mert a 6000 póttartalékos behivására vonatkozó kérdés — a mint igen jól méltóztatnak tudni — elejtetett; *(Helyeslés a jobboldalon.)* másodsorban pedig azért, mert a honvédelmi kormánynak határozott igéretét birjuk a kétévi szolgálati idő behozatalának előmozditására nézve, *(Élénk ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* a mit én magam is örömmel üdvözlök és a melynek magam is hive vagyok. Ezen két feltétel teljesülésének reményében tudom én összeegyeztetni lelkiismeretes meggyőződésemmel e javaslat támogatását.

A 6000 póttartalékos szerzett jogainak megóvása tekintetéből megismételtem volna itt, a képviselőházban is, a véderő-bizottságban előadott ama javaslatomat, a mely szerint a póttartalékosok behivása helyett alkalmaztassanak tényleges katonai szolgálatra az erre különben is alkalmas, cselédminőségben szolgáló tisztiszolgák, ezen tisztiszolgák pedig kevésbbé alkalmas hadkötelesekkel pótoltassanak. Nagy örömömre szolgál azonban az, hogy ennek szüksége ma már fenn nem forog, mert a honvédelmi kormány maga is belátta azon sulyos megterheltetést, mely ezáltal a nemzetre nézve előidéztetett volna. T. képviselőház! Ha most már a benyujtott javaslatot statisztikai szempontból birálom el és figyelembe veszem azt, hogy 1889-ben az ujonczlétszám az 1880. évben megejtett népszámlálás adataihoz viszonyitva állapittatott meg 103.100 főben, tehát ezelőtt 22 évvel eszközölt népszámlálási adatok irányitották mintegy az ujonczlétszám megállapitását: nagyon természetes dolognak tartom, hogy akkor, a midőn 22 év lefolyása alatt az állam lakossága 3,680.000-rel örvendetesen szaporodott, ezen szaporulathoz és a népesség jelenlegi felemelt létszámához képest igyekeztünk minden intézményünket kiterjeszteni és fejleszteni és igy a véderőnél sem stagnálhatunk.

Az európai államok czéltudatos békepolitikájának tulajdonitható, hogy a jelenlegi generácziónak csak egy igen kis része bir közvetlen tudomással a háboru borzalmairól és a közvéleménynek tudatában mindinkább kezd megszilárdulni azon meggyőződés, hogy a katonaság, a katonai szolgálat teljesen felesleges, különösen felesleges azért, mert az egyébre, mint látványos, üres parádék rendezésére nem szükségeltetik.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Gabányi nézete szerint!

Gabányi Miklós: Ugy is van! Kiüt a vihar, ne tessék szólani! Háboru lesz rögtön!

Domahidy Elemér: Igen sokan a háboru lehetőségét is kizártnak tekintik, és ezen téves vélelem idézi elő azt, hogy az adófizető polgár hova-tovább kezd ellentétbe helyezkedni a katonai élettel, a katonai szolgálatot semmittévő naplopásnak tekinti!

Gabányi Miklós: Ugy is van! *(Egy hang a jobboldalon: Maga is katona volt! Mozgás és zaj jobbfelől.)* Akkor naplopó voltam, a korcsmákban, kávéházakban dőzsöltem, meg a bodegákban!

Domahidy Elemér: Végezetül kénytelen vagyok felhivni a t. honvédelmi miniszter ur figyelmét, a véderőtörvény és a végrehajtására szóló utasitások már-már elodázhatatlanná vált sürgős reviziójának nagy fontosságára. Nem is tekintve, hogy e revizió alkalmából fognak azon közjogi kérdések is elintézés alá vétetni, a melyekről a miniszter ur a mult alkalommal nyilatkozni szives volt. Közigazgatási tisztviselőink csaknem tarthatatlan helyzetben vannak a védtörvény végrehajtása és alkalmazásánál. *(Igaz! Ugy van!)* S midőn a belügyi kormány a közigazgatási rendezés és egyszerüsités terén oly nagy lépéssel haladt előre, teljesen kizártnak tartom, hogy a közigazgatásnak a véderő-törvény végrehajtására vonatkozó feladatai még sokáig rendezetlenül hagyassanak. *(Helyeslés.)* Nem is annyira a védtörvény maga okozza a

nehézséget, hanem a végrehajtására kiadott utasitások 1. 21. 3. vaskos füzetei 12 év alatt annyi lényeges módositásokon mentek keresztül, hogy ma már, mondhatni, több bennük a módositott, mint az eredeti szöveg. *(Helyeslés.)* Könnyü elképzelni, mennyi konfuzióra, félreértésre és nehézségre vezet ez aztán gyakorlati alkalmazása közben. *(Helyeslés.)*

A védtörvénynek és az utasitásoknak minden hiányára és hézagára ez alkalommal kitérni nem szándékozom, de engedje meg a honvédelmi miniszter ur, hogy egyet már most kérjek tőle, és ez az, hogy a közös hadsereg kötelékéhez tartozó hadkötelesek részére a hadkiegészitő- és ezredparancsnokságoktól érkező kézbesitvények, u. m. katonai behivójegy, igazolványi könyvek, jelentkezési igazolvány stb. itt Magyarországon magyar szöveggel is láttassanak el. *(Helyeslés.)*

Ezen kérésem indokát az képezi, hogy tudomással birok esetekről, a midőn a közös hadsereghez tartozó hadkötelesek részére érkezett ilynemü kézbesitvények az illetők által meg nem értetvén, az illetők azt leforditani nem tudván, mulasztást követtek el és ezáltal mintegy igazságtalanul az illetők büntetés alá vonattak. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ezen szempontok által vezéreltetve, a honvédelmi kormány jóakaratu hazafisága iránti bizalomnál fogva, a törvényjavaslatot általánosságban elfogadom. Nem mondhatom azt, hogy örömmel üdvözlöm, de a jelzett indoknál fogva megszavazom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Trubinyi János jegyző: Szalay László!

Szalay László: T. képviselőház! Ha a választó-kerületek ma is gyakorolhatnák azt a jogot, mely a követek utasitása és visszahivása tekintetében a vármegyéket megillette, akkor ki lenne zárva az, hogy a jelen javaslatot a többség tagjai támogassák, vagy pedig a követ urak kezében lenne már a visszahivás és meg lennének akadályozva abban, hogy küldőik ellenére, az ország kárára döntsék el annak a javaslatnak a sorsát, a melyből az országra csak kár származik, a mely egyedül csak a telhetetlen militarizmus érdekeit szolgálja. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ma a helyzet más. Ma a javaslat a többség támogatásával kerül tárgyalás alá, pedig az ország véleménye félreérthetetlenül nyilatkozott meg a törvényhatóságok feliratai-ban, a midőn minden törvényhatóság feljajdul a javaslat intézkedései ellen és kiáltó, élénk szinekkel ecseteli azt a veszélyt, pusztulást, a mely ebből az egész országra származik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A többség tagjai azonban nem hallgatnak az ország jajszavára. Elfeledik azt, a mit választóiknak igértek és egyedül csak abból indulnak ki, hogy a kormányt támogatni első kötelesség, hogy a pártegységet megóvni államférfiui feladat. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A kötelességérzetnek ez a modern, ez a laza felfogása előttem teljesen idegen. Én a választóknak tett igéretet az adott szó szentségével egyértékünek tekintem *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és azért ezt a javaslatot, a melynek vészes, káros következményeit látom, el nem fogadom. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! A túloldal véleménye szerint a most folyó vitának egyik kimagasló momentumát képezi gróf Andrássy Gyula képviselő ur felszólalása, a kinek szavait általános helyesléssel, tüntető tetszésnyilvánitással kisérték.

Komjáthy Béla: Nem mindenütt!

Szalay László: . . . és abban feltalálták a politikai bölcseségnek és az államférfiui tapintatnak azt a mértékét, a mely előtt hódolattal kell meghajolniok.

Gabányi Miklós: Az udvari bálhoz beszélt!

Szalay László: Én gróf Andrássy Gyula képviselő ur felszólalásával ezek daczára sem kivánok hosszasabban foglalkozni; és pedig nem azért, mintha abban a véleményben lennék, hogy az öröklött politikai tekintélynek, és apai dicsőség visszfényének oly sulya, oly ereje volna, hogy azzal szemben az igazságnak, az igaz ügynek győzelmében kételkedném, hanem nem teszem ezt két okból. Az egyik ok az, hogy ennek a beszédnek polemikus része egyenesen Beőthy Ákos és Komjáthy Béla t. barátaimhoz intézett kihivás volt, a kik ez elől bizonyára nem fognak kitérni és a kik arra bizonyára önmaguk kivánnak válaszolni. Én tehát e tekintetben elibök vágni nem akarok.

A mi pedig felszólalásának azt a másik részét illeti, a melyet helyesen a nemzeti érdekek és a nemzeti nyelv jogai ellen intézett támadásként jellemezhetünk, beszédének ezen részére Mezőssy Béla t. barátom már előre megadta a méltó feleletet. Én a magam részéről a Mezőssy Béla t. barátom által elmondottakhoz mindenben csatlakozom. Csak azt a megjegyzést füzöm ahhoz, hogy én is valóban szomoru jelenségnek tekintem, hogy a magyar nemzet a maga nemzeti jogait, a maga nyelvének érdekeit és jogait nemcsak az osztrák támadások, hanem még saját fiai ellen is kénytelen védelmezni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én gr. Andrássy Gyula képviselő ur beszédének csak egy szembetünő hézagára kivánok rámutatni. Ő ugyanis követendő példa, követendő czél gyanánt tüzte elénk a nagyhatalmi politikának folytatását és igyekezett kimutatni azt, hogy e politikának folytatása valamint a multban indokolt volt, ugy a jövőben is szükséges leend; igyekezett kimutatni azt, hogy ennek a nagyhatalmi állásnak a fentartása egy erős hadsereget föltételez és végeredménykép arra a konkluzióra jutott, hogy ebből a szempontból a hadsereg létszámának emelésétől most sem zárkózhatunk el. Ámde teljesen megfeledkezett arról, hogy a nagyhatalmi állás az erős hadseregen kivül erős nemzetet is feltételez. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Megfeledkezett arról, hogy a hadseregre forditott kiadá-

soknak nem szabad meghaladniok azt a mértéket, a melyet a nemzet teherviselő képessége határoz meg, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert akkor, hogy ha ezt a szempontot nem veszszük figyelembe, lehet ugyan nagyszámu hadseregünk, azonban az erőt, a melyet csak a nemzet adhat, nélkülözni fogjuk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Megfeledkezett a t. képviselő ur arról, hogy a mi viszonyaink között a katonai terhek további emelése már a nemzet meggyöngitésére vezetne; pedig ezt a szempontot a tárgyalás alatt levő kérdés eldöntésénél figyelmen kivül hagyni nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! A kik Magyarország viszonyait csak felületesen is ismerik, csak némiképen is figyelemmel kisérik, kénytelenek belátni azt, hogy a lakosság helyzete, kereseti viszonyai oly nyomottak, a megélhetés olyannyira meg van nehezitve, hogy minden ujabb teher, minden ujabb erőfeszités csak végzetes következményeket vonhat maga után, s magát az állami lét alapját is képes megingatni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hanyatlik a közszellem; lazulnak az erkölcsök; pusztul a föld; teng az ipar és kereskedelem. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Meg van bénitva minden gazdasági tevékenység. Hiányzik a haladásnak minden előfeltétele, mig ellenben a rohamos hanyatlásnak minden jelensége látható. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Szóval oly sötét, oly vigasztalan kép tárul elénk, a mely még egy jobb jövendőnek reményét is kizárja. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A mi meggyőződésünk szerint tehát elérkezett az ideje annak, hogy a nemzetet önmagának visszaadjuk; elérkezett az ideje annak, hogy a nemzeti erőket a nemzeti célok emelésére, a nemzeti célok szolgálatára összpontositsuk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Régen elérkeztünk már ahhoz a határhoz, a melyen túl a nemzet terheit fokozni egyáltalán nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A leghatározottabban ellenezznünk kell tehát a katonai terheknek minden további emelését, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert meg vagyunk győződve arról, hogy régen elértünk már ahhoz a határhoz, a melyen túl már nem léphetünk, hogy t. i. a katonai terhek már ma is annyira fokozottak, hogy egyáltalán lehetetlenné teszik azt, hogy a nemzet igazi szükségletei csak némileg is kielégitést nyerjenek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Mi is belátjuk azt, hogy a mai viszonyok között minden államnak kötelessége a maga biztosságáról gondoskodni. Mi is belátjuk azt, hogy egy állam sem zárkózhatik el attól, hogy a maga integritásának, a maga alkotmányának, a maga érdekeinek védelmére egy olyan hadsereget, olyan haderőt tartson fenn, a mely a nemzet jogos érdekeit komoly pillanatokban megvédelmezni képes legyen. Ugyde ennek a czélnak csak egy nemzeti hadsereg felelhet meg; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* nemzeti hadsereg, a mely minden izében a nemzet testéből és véréből való; a melynek minden szervében a nemzeti érzés lüktet; a melynek nyelve és szelleme kizárólag magyar és nemzeti; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a melynek szelleme teljes összhangban áll a nemzet érzületével, a nemzet tradicióival; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a melyet lelkesit és tettre késztet minden nemzeti czél, minden nemzeti ideál; a mely velünk áldoz a hazaszeretet oltárán, s a mely jogos érdekeink megvédelmezésére mindenkor készen áll. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nemzeti hadsereg, a mely egyedül a hazaszeretet kultuszát ismeri; nem áldoz idegen isteneknek; nem hódol semmiféle idegen érdeknek, s egyedüli czélját, egyedüli feladatát a nemzeti érdekek megvédésében keresi. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nemzeti hadsereg, a melyet a nemzet büszkén vall magáénak; a mely büszkeségét nemzeti voltában keresi, s a melynek minden tagja versenyezni kész a hazának, nemzetnek odaadó szeretetében. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha már most, t. ház, ezt a mértéket a mi véderőnkre alkalmazzuk, csak egy torzképet látunk, a mely mérhetetlen távolságban áll attól az ideáltól, a melyért küzdeni hazafiui kötelességünknek ismerjük... *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem ugy van!

Szalay László: . . . mert ez az ugynevezett közös hadsereg sem nem közös, sem nem nemzeti. Nem mondható közösnek, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert ránk nézve csak annyiban közös, mert költségei annyi pénz- és véráldozatot kivánnak tőlünk, a melyek erőinket máris meghaladják. De ebben a hadseregben a magyar nemzet jelvényeit, a magyar nyelvet, a magyar szellemet hiába keressük; szelleme teljesen idegen és ellenséges irányunkban. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem lelkesül azért, a mi sziveinket heviti; nem czélja a nemzeti érdekek megvédelmezése; nem ismer hazát, csak »legfőbb hadur«-at, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a kinek parancsszavára kész eltiporni mindent, a mi császári urának feltétlenül nem hódol, nem engedelmeskedik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ebben a hadseregben a nemzeti czélokért való lelkesülés teljesen ismeretlen; azt egyedül a vasfegyelem, a legfőbb parancsszó képes megmozditani, tehát az csak egy holt tömeg, a melyre komoly pillanatokban számolni nem lehet, s a mely a hozzáfüzött várakozásoknak meg nem felel. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A hadi történelem azt bizonyitja, hogy ez a ma is császári, ma is osztrák hadsereg sohasem volt képes sikeresen mérkőzni

azokkal a csapatokkal, a melyeket a nemzeti érzések, a nemzeti eszme lelkesitettek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Számtalan csatavesztés emléke pedig azt bizonyitja, hogy a lelkesedést, a nemzeti öntudatot sem a parancsszó, sem a vasfegyelem nem helyettesitheti, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és hogy a léleknélküli, lelkesedésnélküli hadsereg feladatának komoly pillanatokban elegettenni nem képes.

Ezeket tudva, ezeket tapasztalva, t. ház, mi elhibázottnak tartjuk azt a törekvést, a mely a hadsereg védképességét, a véderő fokozását egyedül csak a létszámemelés által kivánja előmozditani, holott nyilvánvaló, hogy ez a létszámemelés a kivánt eredményt nem biztositja, hanem csak a nemzet olymérvü elgyengitésére vezethet, hogy az veszély idejében, komoly pillanatokban a szükséges erőfeszitésre képes egyáltalában nem lesz.

A hadsereg, a véderő fejlesztését mi is szükségesnek tartjuk, de ezt csak ugy remélhetjük, ha szakitunk a hagyományos szellemmel, az eddigi rendszerrel, és a hadsereget a nemzeti szervezet élő tagozatává teszszük, ha tisztán nemzeti alapon szervezve beviszszük abba a nemzeti érzést, a nemzeti öntudatot. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ha ezt megteszszük, létszámemelés nélkül is büszkén és bátran mondhatjuk majd: ne bántsd a magyart! *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Ha a kormányban nincs is meg az az elhatározás, hogy a nemzet elévülhetetlen és a törvények egész sorozatával biztositott jogait már most érvényesitse, az önálló hadsereget már most felállitsa, még akkor sem a katonai létszám, a katonai terhek emelése az, a mivel a hadsereg védőképességét fokozhatja, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hanem a létező keretekben kell gondoskodni oly reformokról, a melyek az eléje tüzött czélt, a melyet mi is óhajtunk, lényegesen előmozdithatják. És itt, t. képviselőház, már oly szakkérdésekhez érkeztem, a melyekre nézve a t. honvédelmi miniszter ur abban a véleményben van, hogy azokhoz csak katonáknak lehet joggal hozzászólniok.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mihez?

Szalay László: Katonai szakkérdésekhez!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Soha sem mondtam. Hiszen annyit hallottam husz év óta!

Szalay László: Ha csakugyan abban a véleményben van a t. honvédelmi miniszter ur . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Tévedés!

Szalay László: . . . akkor én is kénytelen vagyok elárulni, hogy szintén teljesitettem katonai szolgálatot.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagyon örvendek!

Szalay László: Megvan nekem is az a rózsaszinü könyvecském, a melyet jutalmul kaptam, és igazolhatom vele, hogy a közös hadseregben és a honvédségnél 17 évig és 9 hónapig becsületesen szolgáltam; becsületesen — ezt a jelzőt használja a könyvecske.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Dicséretére válik!

Szalay László: A sors ugy akarta, hogy a vitézségi érmet megszereznem nem sikerült, de birom a helyett a jubileumi érmet, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* a mely szintén azt bizonyitja, hogy a hadsereg a magyar törvényről, a koronázás jelentőségéről vagy nem bir helyes fogalmakkal, vagy azokat szándékosan ignorálja, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és legfőbb urnak ma sem a magyar királyt, hanem az ausztriai császárt tartja.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez tévedés!

Szalay László: Azt már, őszintén mondva, elhallgatnám, hogy egész katonai pályámat a gyalogságnál kezdtem és a gyalogságnál végeztem, mert azt tapasztaltam, hogy a t. honvédelmi miniszter ur a volt huszárokat több figyelemben részesiti.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Például?

Szalay László: Ehhez a rossz nyelvek azt a magyarázatot füzik, hogy ennek oka az lenne, mintha a t. honvédelmi miniszter ur is a gyalogsághoz tartoznék. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Ezeknek előrebocsátásával némileg indokolván ezekhez a kérdésekhez való hozzászólási jogosultságomat, első sorban arra kivánok rámutatni, hogy a legénység kiképzésének jelenlegi rendszre nem simul, nem alkalmazkodik a mai követelményekhez. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A fősulyt ma is a parádés gyakorlatokra, a fegyverfogásokra és a testgyakorlatokra fektetik, a melyek a gyakorlótéren a defilirozásnál, a csapatok megjelenésének külső diszt kölcsönözni alkalmasak ugyan, de komoly pillanatokban a hadsereg gyakorlati használhatóságát egyáltalán nem fokozzák. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kevés idő és kevés gond fordittatik az egyéni kiképzésre, nem fejlesztetik a legénységben az önállóság, az egyéni fellépés biztonsága, pedig jól tudjuk, hogy a mai viszonyok közt, a mai fegyverek mellett a csapatok zárt tömegekben való fellépése már csak kivételesen alkalmazható, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* sikert nem biztosit, hanem a mai időben a szétszórt harczmód az, a mely eredményt biztositha. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Feltétlenül szükséges tehát a mai kiképzési rendszer gyökeres reformja, megváltoztatása; a legfőbb sulyt, a legtöbb időt a legénységnek a terep kihasználásában és a fegyverkezelésben való jártasságra kell fektetni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ezt még Gabányi is elismeri!

Gabányi Miklós: Igen, kolléga ur! *(Élénk derültség!)* Mind a ketten pocsolyakerülők voltunk!

Szalay László: Ezt a gyökeres reformot azonban hiába keressük. Én katonai életem alatt tapasztaltam ugyan bizonyos reformokat, nevezetesen azt, hogy időszakonkint a gyalogság szuronyát 10—15 czentiméterrel rövidebbre vágták, más reformot azonban felfedeznem alig sikerült. Ma már, t. honvédelmi miniszter ur, olyan rövid ez a gyalogsági szurony, hogy ezzel a katonai zseniknek többé nem érdemes foglalkozniok, s talán elérkezett volna az ideje annak, hogy sokkal fontosabb reformokkal foglalkozzanak, melyek a hadsereg használhatóságát a veszély pillanatában biztositják. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Tapasztalati tény, kétségbevonhatatlan igazság, hogy a csapatok ereje háboru idején csak az esetben érvényesülhet, ha azok kifogástalan vezetés alatt állanak, mert a hadak istene egyáltalában nem tekint a hadvezetőknek magas származására, a hadseregben elfoglalt magas katonai rangjára, hanem kegyeiben csak azokat részesiti, a kik megfelelő tehetséggel, képzettséggel birnak, a kik birják azt az isteni szikrát, a melyet hadvezéri talantumnak szokás nevezni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Az osztrák hadseregnek mindig az volt a balvégzete, hogy soraiban a tehetség érvényesülése csaknem mindig ki volt zárva. És a hadsereg sorsa mindig azoknak a hadvezetőknek a kezébe volt letéve, a kik ezen állásra születtek ugyan, de a megfelelő tehetséget magukkal a világra nem hozták, sem meg nem szerezték. Ez a körülmény okozta, hogy ez a hadsereg sikereket csak kivételesen és csak akkor ért el, mikor véletlenségből, a sors kedvező kegyelméből azok lettek a hadvezérek, a kik tehetséggel is birtak. A hadseregben és a hadsereg vezetésében ma is uralkodik ez a rendszer, ma sem a hivatottak, hanem a választottak lesznek annak élére állitva. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezzel a rendszerrel szakitani kell, biztositani kell a valódi tehetségeknek érvényesülését, szakitani kell a protekcziós rendszerrel, és akkor létszámemelés nélkül is több bizalmat formálhatunk a hadsereghez. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Háboru esetén a legénység kiképzése és a hadvezetés kifogástalansága mellett nagyon lényeges befolyást gyakorol a hadseregnek az élelmezése is. Azt hiszem, felment a t. honvédelmi miniszter ur attól, hogy bizonyitani kelljen azt az állitásomat, hogy az osztrák hadsereg élelmezése eddig még minden háboruban példásan rossz volt . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Csak olyan volt, mint másutt!

Szalay László: . . . mert a készletek vagy hiányoztak, vagy kellő helyen és időben rendelkezésre nem állottak. Nem akarok régi időkbe visszamenni, csak a boszniai hadjárat tanulságaira utalok, melyek bebizonyitották, hogy a rendszer e tekintetben sem változott, és ma is abban kulminál, hogy a katonák éheznek, a szállitók pedig meghiznak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elismerem azt, hogy Boszniában nagyon sok különös közlekedési nehézségekkel kellett számot vetni, de ha ezektől eltekintek is, még akkor sem kell visszavonnom előrebocsátott állitásomat, mert a békeidőben folytatott hadgyakorlatok alkalmával is azt tapasztaljuk, hogy a csapatok élelmezése kritikán alul áll, pedig nagyon jól tudjuk, hogy a hadgyakorlatok ismert terepen, ismert viszonyok közt tartatnak, sőt a működési tér nagyban és egészben előre körvonalozva van. Ha tehát az élelmezés béke időben, ismert viszonyok közt sok kivánni valót hagy hátra, akkor ahhoz háboru esetében, idegen terepen vérmes reményeket és nagy várakozásokat nem füzhetünk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Visszatérve még egyszer a csapatok megfelelő kiképzésének kérdésére és a kiképzést gátló akadályokra, most emlitem fel azt, a miről előbb kellett volna szólanom; *(Halljuk! Halljuk!)* értem ez alatt a magyar hadseregbe becsempészett német szolgálati és német vezényleti nyelvet, melynek makacs fentartása a magyar csapatok kiképzését már azért is hátráltatja, mivel ezeknek a német vezényszavaknak betanitása igen sok, jobban értékesithető időt rabol el czéltalanul és eredménytelenül. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De ez a német nyelv a csapatok harczképességét hátrányosan befolyásolja még azért is, mert maga után vonja, hogy a magyar csapatoknál is idegen tisztek legyenek alkalmazva. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* E német vezényszó és szolgálati nyelv egyik legfőbb akadálya annak, hogy a nemzet a maga hadseregével összeforrhasson, s azt magáénak mondhassa. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem tapasztaljuk az életben!

Szalay László: Ebből a hadseregből ezt a bizonyos szellemet soha ki nem irthatjuk.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Gonosz szellem! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igaz! Ugy van!)*

Szalay László: Szégyenfoltja ez valóban a magyarság ügyének, és a világtörténelemben nem találunk arra példát, hogy bármely nemzet ily soká tűrte volna megcsufoltatását. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A német vezényszó és szolgálati nyelv mintegy kényszeritő, elodázhatlan szükség van elénk állitva; ugy van feltüntetve, mintha e nélkül a hadseregnek harczképessége lenne veszélyeztetve.

Barabás Béla: A német nyelvvel csak futni lehet!

Szalay László: Ezen tévtannak hirdetői a maguk nemzetietlen felfogását azzal kivánják menteni, mintha a harczképesség valóban össze lenne forrva a német szolgálati és vezényleti nyelvvel; ezt az állitásukat azonban bebizonyitani eddig legalább képesek nem voltak. Mi adja meg tehát a jogosultságot arra, hogy a német vezényszó fentartásához oly makacsul ragaszkodjanak? Hiszen a német elem sem számban nem erős, sem hűségben nem szilárd; a magyar nemzet, a magyarság katonai erényeivel pedig egyáltalában nem mérkőzhetik. Én azt hiszem és arról vagyok meggyőződve, hogy a német vezényszó nem a hadseregnek a harczképességével, hanem a hagyományos szellemével függ össze. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A harczképesség hangoztatása tehát csak ürügy arra, hogy elvonja figyelmünket a valódi, a leplezni kivánt czéltól. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Szükséges ez a német vezényszó, mert csak igy lehet fentartani a hadseregnek az idegen jellegét, csak igy lehet utját állani annak, hogy a magyar elem a hadseregben, illetve a hadsereg tisztikarában elfoglalja azt a helyet, a mely őt számánál és katonai erényeinél és tulajdonságainál fogva megilleti . . . *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Csakis a magyar elemtől függ, senki mástól!

Szalay László: . . . s a mely szükséges ahhoz, hogy abból azt a hagyományos szellemet ki ne küszöbölhessük. Kell a német vezényszó, kell a német szolgálati nyelv erőszakolása, mert ezzel ideig-óráig utját állják annak, hogy ez a hadsereg valódi nemzeti hadseregg é váljék, hogy ebben a hadseregben a nemzeti szellem tartósan gyökeret verhessen, hogy ez a hadsereg a nemzet alkotmányának, törvényeinek és jogainknak a védelmezője lehessen. Kell a német vezényszó és szolgálati nyelv azért, hogy a magyar nemzet a hadsereget magáénak ne mondhassa és nemzeti öntudatra ne ébredjen, hogy kedvet ne kapjon ahhoz, hogy alázatos könyörgés helyett a maga jogait és követeléseit érvényesiteni minden téren megkisérelje. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Föntartandó ez a német vezényszó és szolgálati nyelv azért, hogy az a hadsereg a jövőben is bázisát képezhesse azoknak a törekvéseknek, a melyeket most elhallgatnak ugyan, de a melyeket a körülmények kedvező alakulása esetén érvényesiteni ujból megkisérlenek, hogy bázis legyen az a hadsereg arra, hogy a nemzettel szemben is felhasználtassék. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én ezeket a czélzatokat, a német vezényszó és szolgálati nyelvnek káros hatását ugy a nemzeti érdekek, mint a hadsereg érdekeinek a szempontjából is károsnak és veszedelmesnek tartom, és a magam részéről mindent el kivánok követni arra, hogy ez a német nyelv a hadseregből, a hol semmi jogosultsággal nem bir, kiküszöböltessék és a hadseregben a nemzeti nyelv természetes jogai helyreállittassanak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Nem kevesebb fontossággal bir ugy nemzeti szempontból, mint — hangsulyozom — a hadsereg harczképességének az érdeke szempontjából az is, hogy a magyar hadseregben csak magyar honos és magyar érzelmü tisztek legyenek alkalmazhatók. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ennek az elvnek, ennek az iránynak megvalósitása ugy a magyar nemzetnek, mint a magyar királynak — nem mondom az osztrák császárnak, de a magyar királynak — is eminens érdeke. Olyannyira eminens érdek, olyannyira elemi követelmény ez, hogy ezt részletesen indokolni valóban alig szükséges.

Hiszen azt láttuk, hogy ez az elv a régi időben, a zsoldos hadseregek idejében is keresztül lett vive, és a történelem minden lapja azt bizonyitja, hogy ezek az idegen zsoldos seregek is mindenkor a saját nemzetiségükhöz tartozó csapat-tisztek alatt lettek a csatába vezényelve, és csak ennek a vezénylete alatt voltak képesek ott eredményt felmutatni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A nálunk fennálló képtelen helyzet valóban párját ritkitja. A mi államböleseinknek speciális találmánya az, hogy miként lehet ily módon a hadsereg harczképességét a minimumra redukálni. Csak a magyar hadsereg van abban a kivételes helyzetben, hogy a tisztek a legénységgel közvetlenül érintkezni képtelenek, hogy a tiszt és a legénység között az egyedüli érintkezési pontot azok a német vezényszavak képezik, a melyeket nagy nehezen a legénység fejébe beerőszakolnak. Ily helyzetben a tisztikar és a legénység között lehetetlenné van téve a kölcsönös bizalom, az összetartás, a mely a sikeres együttmüködésnek egyik főfeltétele, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és meg van bénitva azoknak a csapatoknak tevékenysége, a melyek magyar tisztek vezénylete alatt a magyar hazának és a magyar királynak hasznos szolgálatot tehetnének és ezeknek érdekében esodás eredményeket volnának képesek felmutatni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezt a visszás helyzetet nem orvosolja az, hogy az idegen nyelvü tisztek kötelezve vannak az ezrednyelvnek elsajátitására. Nincs róla tudomásunk, hogy mikép ellenőrzik ezeknek az idegen tiszteknek e részbeni kötelezettségét.

Komjáthy Béla: Sehogy!

Szalay László: Azt azonban én is tudom, én is tapasztaltam, és mindnyájan tudjuk, mindnyájan tapasztaltuk, hogy ezek az idegen tisztek egyrészt idegenkednek a magyar nyelvnek elsajátitásától, másrészt pedig annak elsajátitására képtelenek és hogy azok is, a kik ezt a kötelességet komolyan veszik, alig viszik többre egypár magyar szónál, a melyet végszükség esetében alkalmaznak.

Gabányi Miklós: Legfeljebb káromkodnak magyarul!

Szalay László: T. képviselőház! A magyar tisztek alkalmazásának kérdése oly szoros összefüggésben, oly szoros kapcsolatban áll a katonai nevelés ügyével, hogy a kettő közötti szoros kapcsolatra való tekintettel a jelenlegi tanitási és nevelési rendszernek is gyökeres reformját kell követelni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Magyarországnak, a magyarságnak érdekei, a maga természetes jogai e tekintetben sincsenek érvényesitve, e tekintetben sincsenek biztositva, mert hiszen jól tudjuk, hogy a katonatiszti nevelés kizárólag német és hogy a katonai intézetek tanrendjében a magyar nyelv csakis a nemzetiségi nyelvek között, azoknak sorában szerepel, sőt tudjuk azt is, hogy a magyar nyelvnek jogai még a honvédség tanintézeteiben sincsenek biztositva, mert hiszen a Ludoviea Akadémiában négy fontos tantárgyat németül tanitanak.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Németül is!

Szalay László: Németül tanitanak!

Ennek a jelenleg divó rendszernek, a német tanitási nyelvnek, a német nyelv korlátlan és megszégyenitő uralmának az a természetes következménye, hogy a magyar ifjuság a katonai pályától idegenkedik, és hogy a tisztikarban nincs képviselve olyan arányban, a mint az kivánatos lenne. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A mig ez a rendszer fennáll, a mig a magyar nyelv a maga természetes jogaiba a katonai intézetekben is vissza nem helyeztetik, addig jogosulatlan a t. miniszter urnak a magyar ifjusággal szemben hangoztatott kifogása, szemrehányása, addig hiába minden törekvés arra, hogy a magyar ifjuság a katonai pályát megkedvelje és keresse. De hiu az a reménység is, hogy a magyar esapatok magyar honos és magyar szellemü tisztek vezényletе és vezérlete alá helyeztessenek, mert a jelenlegi nevelési rendszer minden eszközzel arra törekszik, hogy a katonai intézetekbe került magyar ifjuságban a magyar szellemet, a nemzeti érzést már zsenge korukban is elfojtsa, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mire egyik hatékony eszközük még az is, hogy a magyar ifjakat nem ugyanazon intézetben egymással együtt tanitják, hanem arra igyekeznek, hogy őket lehetőleg eloszszák a többi idegen ajku ifjak között.

Minthogy pedig meggyőződésem szerint a magyar nemzetnek és a hadsereg védképességének is az érdeke az, hogy a magyar esapatok magyar tisztek által vezényeltessenek, hogy a magyar tisztek nemzeti szellemben és magyar nyelven neveltessenek, hogy a magyar ifjak a katonai pályára elegendő számmal vállalkozzanak, mindezen czélok elérésére a következő határozati javaslatot nyujtom be *(olvassa)*:

»Határozati javaslat. Minthogy a magyar hadseregben lévő tiszti állásoknak kizárólag magyar tisztekkel leendő betöltése egyrészt az ország ősi jogát képezi, másrészt pedig azt a hadsereg harezképességének, tehát a haza és a trón biztonságának érdeke is követeli, és mert a magyar tisztek számának emelése csak magyar katonai nevelés utján érhető el: mindezen fontos nemzeti érdekre való tekintettel a képviselőház a kormányt arra utasitja, hogy a Magyarország területén lévő közös katonai tisztképző-intézetekben a kötelező magyar tanitási nyelvet haladéktalanul léptesse életbe.« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Kérem a t. házat, hogy a magyar érdekeknek hazafias magaslatára emelkedve, ezt a javaslatot elfogadni sziveskedjék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nem tisztán katonai érdek, hanem főkép a magyarságnak, a magyar nemzeti eszme erősbödésének az érdeke követeli azt, hogy a hadkiegészitési kerületek ujból szerveztessenek, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* hogy az a rendszer, a mely arra irányul, hogy az országban lévő idegen nemzetiségek, idegen ajku védkötelesekből külön nemzetiségi ezredek alkottassanak, hogy ez az irány megváltoztassék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ennek a jelenlegi rendszernek a fentartását a hadsereg érdeke egyáltalán nem követeli, a magyar érdekekre pedig határozottan káros következményeket von maga után és mesterséges akadályát képezi annak, hogy a magyar elem a maga felszivó, a maga asszimiláló hatását éreztesse. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mert tapasztalati tény az, hogy az idegen ajku hadkötelesek magyar ezredekbe beosztva, katonai szolgálatuk ideje alatt nemcsak a magyar nyelvet sajátitják el, hanem érzelmeikben, gondolkozásukban is magyarokká lesznek, s házi és családi tüzhelyükhöz visszatérve, a magyar nyelv terjesztőivé, a magyar állameszmének apostolaivá válnak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én tehát a magam részéről ennek a reformnak életbeléptetését is szükségesnek tartom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Még pár szóval kivánok foglalkozni a túloldal szónokai által ismételten hangoztatott azzal az állitással, mintha a hadügyi terhek emelése azért nem éreztetné végzetes hatását és azért lehetne ezeket a terheket emelni, mintha a hadseregre forditott kiadások a nemzeti terhelés erejét és a nemzet teherbiró képességét jelentékeny mértékben fokoznák. A kik ezt állitották, nem vették tekintetbe a mi sajátságos viszonyainkat, hanem más, önállóbb és fejlettebb iparral biró államok példájából indultak ki, a mely államokban kétségtelenül ugy áll a dolog, hogy a hadseregre forditott költségek direkte vagy indirekte a termelők közé, az adózók közé visszafolynak és a gazdasági életet megtermékenyitik, a termelést fokozzák, a kereseti viszonyokat, a jövedelmi forrásokat javitják, tehát a

teherbiró képességet is lényegesen és kedvezően befolyásolják. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nálunk azonban a helyzet egészen más A mi katonai kiadásaink túlnyomó részben csak Ausztria iparát és Ausztria termelését gazdagitják. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nagyon jól tudjuk, t. ház, hogy a katonai kiadásoknak egy jelentékeny részét a hadsereg felszerelésére, fegyverekre, ágyukra forditott kiadások képezik, és ezeknek a czikkeknek a termelésénél a magyar iparnak csak alamizsnafillérek jutnak, mig az oroszlánrészt Ausztria kapja. Ezt az állitásomat bizonyitják a tények, bizonyitják a magyar delegácziók feljajdulásai, soha végre nem hajtott határozatai, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* pedig tisztában vagyunk azzal, hogy a delegáczióba a szabadelvü pártnak csak legmegbizhatóbb tagjai választatnak be, a kiknek a nemzeti termelés kisebb mérvü mellőzése esetén szót emelni eszükbe sem jutna és a kik már bele vannak törődve abba, hogy Magyarország érdekei az osztrák érdekekkel szemben mindenütt háttérbe szoruljanak. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hazafiság — tudjuk — csak ott uralkodik! *(A szélsőbaloldalra mutat.)*

Thaly Kálmán: Van ott is, de tágabb! *(Mozgás jobbfelől.)*

Gabányi Miklós: Baj lesz mindjárt, miniszter ur!

Szalay László: A hadügyi kiadások másik oroszlánrészét képezik azok, a melyek várakra, hadihajókra és parterődítési czélokra fordittatnak, és a melyek évről-évre jelentékeny emelkedést mutatnak. Talán emlitenem is felesleges, hogy ezek a kiadások szintén nem Magyarországon használtatnak fel, hanem a hadügyi kormány ezeket is az osztrák érdekek istápolására forditja, és minden erődítési munka végrehajtásánál gondja van arra, hogy olyan erődítések létesittessenek, a melyek egyrészt Ausztria biztosságát fokozzák a külföldi támadás ellen, másrészt pedig a viszonyok változásával támpontot nyujthatnak arra, hogy Magyarországon a nemzeti törekvések ismét eltiportassanak.

A hadügyi kiadások harmadik csoportja végül az, a mely a hadsereg élelmi szükségleteinek fedezésére fordittatik. Ez az összeg volna tehát az, a mely fokozhatná a magyar termelést és javithatná az ország kereseti viszonyait, hogy az ennek következtében fokozottabb terhek elviselésére is képessé tenné.

A tényeket elhallgatni, vagy elferditeni egyáltalában nincsen szándékomban. El kell tehát ismerni, hogy ezek az összegek részben tényleg a magyar termelés javára szolgáltak. De mégsem érthetek egyet a felfogással, hogy ezek az összegek éreztetnék hatásukat abban a tekintetben, hogy az adózók a fokozott terhek viselére képesek lennének, mert a hadügyi kiadásoknak ez a csoportja az egésznek csak egy kis részét képezi és különben is a jelenlegi szállitási rendszer olyan, hogy maga a termelő nagyon kevés hasznot lát, mert a termelők ki vannak zárva a közvetlen szállitásból, tehát a szállitók közvetitésére vannak utalva, ugy, hogy ekképen a magyar termelő a maga fáradozásának gyümölcsét kénytelen a szállitóval megosztani. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy a Magyarországban elhelyezett csapatok élelmezésére szükséges czikkek az ország területén szereztessenek be, az oly követelmény, a mely csakugyan természetes, hisz köztudomásu dolog, hogy Magyarország élelmiczikkeket elegendő mennyiségben és jó minőségben termel, de köztudomásu az is, hogy az élelmiszerek árát a szállitási költség nagy mértékben fokozza. Ezek az élelmiszerek tehát a helyszinén, a csapatok elhelyezési területén szerezhetők be a legolcsóbban. Ugyde Magyarországnak érdekei még e tekintetben sincsenek respektálva, még e tekintetben sem érvényesülnek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem áll!

Szalay László: A t. honvédelmi miniszter ur ezen állitásomat kétségbevonja. Én bátor leszek egy példát felemliteni, s azt hiszem, akkor más véleményen lesz. *(Halljuk! a baloldalon.)* E példát nemcsak felemlitenem, de azzal kapcsolatban részletes adatokkal is szolgálhatok. Mielőtt azonban e példát felhoznám, megemliteni kivánom azt, hogy midőn Barta Ödön t. képviselőtársam a mult ülések egyikén szóvá tette azt a kérdést, hogy a Lembergben, Przemyslben és Josephstadtban beszerzett u. n. főzőliszt milyen horribilisen magas egységáron lesz beszerezve, szemben azzal az árral, a melyen az Magyarországon kapható volna: akkor a t. honvédelmi miniszter ur közbeszólásképen ezt mondta: »Hát ha Ausztriában olcsóbb egy czikk, mi onnan hozassuk!?« E közbeszólásból én azt következtetem, hogy a miniszter ur is azt tartaná helyesnek, hogy a magyar csapatoknak mindennemü élelmiszükségletei Magyarországon szereztessenek be.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Világos!

Szalay László: Örömmel konstatálom, hogy a miniszter ur közbeszólásából helyesen következtettem; ámde akkor bátor vagyok kérdezni az igen t. honvédelmi miniszter urtól azt: mit szól ahhoz, hogy pl. a kassai helyőrség részére Ausztriából szállitanak olyan élelmi czikkeket, a melyeket Kassán sokkal olcsóbban lehetne beszerezni. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Előrebocsátom, hogy — a mint a háznak nagyon sok tagja bizonyára tudomással bir róla, — Kassa vidékén, Abauj és Sáros megyének termékeny völgyeiben nagyarányu káposztatermelést üznek. Ehhez még mellékesen azt jegyzem meg, hogy e káposztatermeléssel a dolog természeté-

ből kifolyólag leginkább kisgazdák foglalkoznak. Ennek a Kassa vidékén termelt káposztának elárusitási piacza Kassa; oda hozzák azt olyan nagy mennyiségben, hogy az nemcsak a helyi fogyasztást képes kielégiteni, hanem abból még az ország távolabbi vidékeire is vasuton, waggonszámra, szállitnak el nagy mennyiséget.

Nagyon természetes, hogy ily körülmények között, — és figyelembe véve azt az elvet, a mit a miniszter ur is helyesel, hogy t. i. az élelmiczikkek ott szereztessenek be, a hol a csapatok fekszenek, a végből, hogy ezáltal azon vidék termelési és kereseti viszonyai javittassanak, mondom — nagyon természetes volna, ha a hadsereg részére a káposztát ott Kassán, a helyszinén, szereznék be. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Már pedig, t. honvédelmi miniszter ur, a dolog nem igy áll, hanem a kassai cs. és kir. katonai élelmezési raktár a káposztát nagy mennyiségben hordókban Mödritzból szállitja. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hol van az?)* Mödritz Brünn mellett van, Kassától 674 kilométernyi távolságban; és mégis onnan szállitják, csak azért, hogy az drágább legyen és hogy a magyar termelők érdekei e téren se legyenek megóva. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Thaly Kálmán: Vizsgálatot kellene inditani az eljárt hadbiztosok ellen!

Szalay László: Méltóztassék meggyőződve lenni, hogy nem hoznám fel mindezeket vádként, ha valódiságukról magam nem győződtem volna meg. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Elhiszem!

Szalay László: Módjában lesz az igen t. honvédelmi miniszter urnak ezt hivatalos uton megállapitani és — gondolom, — ezt meg is fogja tenni. De ezzel kapcsolatban megjegyzem azt is, hogy én azt hiszem, hogy ő a mentséget is el fogja fogadni, mert bizonyára azt fogják ezzel szemben mondani, hogy a viszonyok olyanok voltak, hogy ott azt beszerezni nem lehetett. Méltóztassék majd visszaemlékezni; ez fog történni, mert itt csak magyar érdekekről van szó, a melyek pedig nem igen szoktak a hadseregben érvényesülni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem minden szentirás, a mit mondanak!

Szalay László: Méltóztatik majd róla meggyőződni! A most elmondottak után tehát nem szükséges bővebben indokolnom azt, hogy azok a kiadások, a melyeket mi a hadseregre forditunk, a melyeket mi viselünk, csak egy jelentékeny kis részben térülnek meg a nemzeti termelés javára és egyáltalán nem birnak és nem birhatnak azon hatással, hogy a mi teherviselő képességünket oly mértékben fokoznák, hogy ennek alapján a felemelt katonai terhek viselésére végzetes következmények nélkül képesek lennének.

De erről szólva, fel kell emlitenem azt is, hogy a pénzben és vérben fizetett adón kivül még a magyar népnek, különösen pedig a magyar nép földmiveléssel foglalkozó részének jelentékeny áldozatokat és terheket kell viselnie. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ilyen első sorban a beszállásolási teher. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a beszállásolási teher törvényben van ugyan szabályozva, de maga a törvény — és annak a végrehajtása is olyan, hogy a lakosság már a béke idején is megkóstolja a háboru borzalmait, átéli az ostromállapotot és meggyőződik arról, hogy a polgárság legjogosabb érdekeinek is háttérbe kell szorulniok a katonai önkény és katonai érdekek előtt.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Régi nóta, de nem áll!

Szalay László: Fel kell röviden emlitenem a katonai előfogatozás terhét is, a melyre a mult évben egy felszólalásom alkalmával felhivtam a t. ház figyelmét, és a hol azzal a szégyenletes állapottal kell megbarátkoznunk, illetve azt a szégyenletes helyzetet kell eltürnünk, hogy az ország lakosságát erre a teherre, erre a kötelezettségre egy, a sötét időkben kelt császári rendelet alapján kényszeritik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* E kérdésről nem akarok most, ez alkalommal hosszasabban szólani; nem akarom felsorolni azon óriási terheket, a melyek e czimen a lakosság vállaira nehezednek, csak épen példaképen idézem azt, hogy a paritás elve ezen a téren is akképen érvényesül, hogy a hadsereg a magyar előfogatosnak egy kilométer távolság után 14 fillér fuvardijat fizet, ugyanezért a távolságért pedig Ausztriában 32 fillér, *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)* Salzburgban és Tirolban pedig 40 fillér lesz megállapitva.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A belügyminiszteriumban tárgyalják ezt!

Szalay László: Természetes dolog, hogy ebben a 32 és 40 fillérben a quóta arányában mi is részesülünk.

Az igen t. honvédelmi miniszter ur a jelenlegi tárgyalás során, a vitának még az elején, bizonyos nemzeti vivmányokat helyezett kilátásba. Az igaz, hogy oly módon helyezte ezeket kilátásba, hogy eszembe jut Ocskay kassai püspöknek az esete, *(Halljuk! Halljuk!)* a kit valamikor még a 40-es években egy küldöttség felkeresett. Az a küldöttség abból a czélból ment, hogy a püspököt felkérje egy ut létesitéséhez való hozzájárulásra, hogy ahhoz valami adományt adjon. A püspök egyáltalán nem volt hajlandó ezt az utat kiépittetni, de nem akarta a küldöttségnek mégis egészen kedvét szegni, azokat elkedvetleniteni, tehát azt mondotta: »Megigérem önöknek, hogy igérni fogok.« *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Hát körülbelül igy vagyunk a t. honvédelmi miniszter urnak ezen igéretével. Ő is azt igérte, hogy majd igérni fog. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Azért miniszter! *(Derültség.)*

Gabányi Miklós: Nesze semmi, fogd meg jól!

Szalay László: Daczára annak, hogy a miniszter ur igérete semmi pozitivet, semmi megfoghatót nem tartalmaz, a kormánypárti sajtó ezeket az igéreteket mégis örömujjongással fogadta, azok fölött örömujjongásban tört ki és annak a várakozásának adott kifejezést, hogy az ellenzék azok hatása alatt teljesen leszereli azt a mozgalmat, a mely minden törvényes eszközzel utját kivánja állani annak, hogy a nemzet vállaira ujabb terhek rovassanak. Hát ez a várakozás egyáltalában nem sikerült. Hiába gondolta a sajtó, hogy ezek az igéretek olajat fognak képezni, a mely a háborgó hullámokat lecsillapitja, mert mi olajnak tekintjük ugyan, de tüzre öntött olajnak, a mely a nemzeti ellenállást még inkább fokozni fogja! *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A t. honvédelmi miniszter ur igéreteivel azért egypár szóval mégis foglalkozni kivánok. *(Halljuk! Halljuk!)* Első sorban is a tervezett uj zászlóról és jelvényekről kivánok pár szót szólani, a melyekre nézve a honvédelmi miniszter ur kijelentései alkalmával azt a megjegyzést tette, hogy ennek a kérdésnek a megoldása nagyon nehéz, mert nagyon sok tényezővel kell leszámolni. Azokat a tényezőket, a melyekkel neki le kellene számolni, és a melyek ennek a kérdésnek megnyugtató megoldását megnehezitik, a miniszter ur ugyan nem nevezte meg, de mi e nélkül is tudjuk. Tudjuk, hogy ezek között az első a császári hatalom, a császári akarat, a mely mindenkor utját állotta annak, hogy a nemzet jogai, érdekei a hadseregben megvalósulhassanak, a mely nem tudott s nem akart megbarátkozni azzal az eszmével, hogy a magyar hadsereg nemzeti hadsereggé váljék. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az a császári hatalom, a mely utját állja annak, hogy a hadsereg mostani szelleme megváltozzék, hogy az ne képezhesse többé bázisát oly törekvéseknek, a melyek a magyar nemzettel szemben érvényesithetők legyenek. Ez a császári hatalom, ez a császári akarat a mi nézetünk szerint már eleve kizárja azt, hogy a tervezett uj jelvényeknek, uj zászlónak a kérdése a nemzet igényeinek, jogainak megfelelőleg oldassék meg, hogy ezekben az uj jelvényekben a magyar nemzet önállósága kidomborittassék és a magyar hadseregnek nemzeti jellege kifejezésre jusson. Ha pedig ez az ujitás oly szellemben terveztetik, a mely a magyar nemzeti eszmét elhomályositani és a hadseregnek a közösségét kidomboritani kivánja, akkor legyen elkészülve a t. miniszter ur egy másik tényezőre, a mely szintén utjába fog állani ennek a tervezett megoldásnak és ez a második tényező maga a nemzet, a mely e téren alkudozásokba egyáltalán nem bocsátkozik. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ismerve az uralkodó áramlatot, az uralkodó szellemet, mi ezektől az ujitásoktól sokat nem várunk.

Madarász József: Semmi jót, ellenkezőleg, csak rosszat!

Szalay László: Ezek a változások körülbelül abban fognak kicsúcsosodni, hogy megkisérlik a nemzeti czimert befesteni sárga-feketére, vagy pedig a kétfejü sast nemzeti szinre, vagy pedig a frakkot nemzeti szinü sujtásokkal látják el, vagy kipitykézik. Nohát mi ilyen ujitásokba bele nem megyünk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A magyar nemzetnek megvan az őseitől öröklött zászlaja, czimere, megvan az a nemzeti szin, a melyet őseinktől örököltünk, a kik ezért a zászlóért, ezért a nemzeti szinért, ha kellett, ha a szükség ugy hozta magával, vérüket is képesek voltak ontani.

Kötelességünk tehát, hogy utódainkra ezt a czimert, ezt a zászlót és ezeket a nemzeti szineket a maguk tisztaságában hagyjuk hátra. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi ezt hiszszük, és talán nem is fogunk csalódni.

Madarász József: A törvény is ezt mondja!

Szalay László: T. ház! A kormánynak a magyar tisztek áthelyezésére vonatkozó igéretét teljesen értéktelenné teszik ennek a kérdésnek szomoru előzményei. Mert ő Felsége, Magyarország koronás királya, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* 1868. augusztus 6-án kelt legfelsőbb kéziratában, tehát ünnepélyes formában azt a kötelező igéretet tette, hogy tekintettel a magyar nemzet óhajára, tekintettel az uj védrendszerre és a csapatok czélszerü szervezésére, jövőben a magyar ezredekben, a magyar csapatokban csak magyar honos tisztek fognak alkalmaztatni. Ezt az ünnepélyes, királyi szóval tett igéretet a nemzet valódi örömujjongással fogadta.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Egy kissé máskép szól ugyan a törvény, de az nem baj. Csak csürje-csavarja a dolgot!

Szalay László: Bár a nemzet a Habsburgok uralkodása alatt több alkalommal volt kénytelen meggyőződni arról, hogy a nemzetnek tett igéretek, sőt a nemzet számára tett adományozások nemcsak a királyi igéretek, de a királyi hitlevelek ellenére is több izben vissza lettek vonva . . .

Hentaller Lajos: Ugy van! Visszaszivták sokszor!

Szalay László: . . . akkor, ha a körülmények az ő szempontjukból kedvezőbben alakultak *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mindazonáltal a nemzet ezen előzményekből a következtetéseket nem vonta le, és feltétlenül megbizott a királyi szóban, a király adott igéretében. Az 1868. évi királyi kézirat tehát a nemzet legszélesebb rétegeiben megnyugvást és örömérzetet támasztott; ebben a megnyugvásban, ebben az örömben még a kételkedők is osztozkodtak, a mennyiben arról voltak meggyőződve, hogy ezen intézkedés keresztülvitelét nemcsak a magyar nemzetnek, hanem a hadseregnek és a trónnak érdekei is követelik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt az örömet és lelkesedést nem volt képes csökken-

teni az a reservatio mentalis sem, a mely a királyi kéziratban foglaltatott, a melyben az volt mondva, hogy a »mennyire lehetséges.«

Nem csökkentette azért, mert jóhiszemüleg csak akképen lehetett értelmezni, hogy a magyar csapatokban az idegen tisztek csak átmenetileg és csak addig fognak alkalmaztatni, a mig a magyar tisztek száma a magyar ezredek tiszti szükségletét teljesen fedezni képes nem lesz. Ezen ünnepélyes igéretnek beváltása valóban nagyhorderejü, nagyon jelentős következményeket vont volna maga után; fokozta volna első sorban a haderő harczképességét; megszilárditotta, helyreállitotta volna a kölcsönös bizalmat a nemzet és királya között, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és megtanitotta volna a magyar nemzetet arra, hogy hűséggel, odaadással tartozik azon király iránt, a ki az ő nemzeti óhajtásainak teljesitését nemcsak igéri, hanem azokat komolyan teljesiteni és beváltani is hajlandó. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ugy, de ezen ünnepélyes igéret, ez a királyi szó csak a papiroson maradt, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és ma is kénytelenek vagyunk konstatálni, hogy mulnak évek; minden muló, minden változik, csak az nem fog bekövetkezni soha, hogy a király a nemzet iránt bizalommal viseltessék. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* hogy a király személyét a vitába bevonni nem szabad; *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* a kormány felelősége alatt történik minden és csak a kormány felelőségre vonása szempontjából lehet e kérdéseket birálni. *(Nagy mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Ugy van! jobbfelől.)*

Gabányi Miklós: A kormány mindig a király köpenyege alá bujik!

Hentaller Lajos: És a király személyét tolja előtérbe. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Szalay László: És most 35 év multán a t. honvédelmi miniszter ur előáll azzal az igérettel, a melynek teljesitésére 35 év óta hiába várakoztunk; előáll akkor, a mikor pénzt és vért követel ujból a hadsereg részére és a hozandó áldozatot, a keserü labdacsokat ezzel az édes igérettel kivánja megédesiteni. Ne csodálkozzék tehát a t. kormány, hogy mi ezekben az igéretekben nem bizunk, hogy annak a lelkesedését komolyan nem veszszük, hiszen az alatt a 35 év alatt, a melyet eredménytelen várakozásban éltünk át, azok a tisztek már elhaltak, a kiket a magyar hadseregbe kellett volna áthelyezni, azok helyett már fiaik, vagy talán unokáik szolgálnak . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: De megvannak!

Szalay László: . . . és mi nem vagyunk hajlandók készpénz gyanánt elfogadni olyan igéretet, a melynek a teljesitésére ismét 35 évig kell várni.

T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ugy a törvényjavaslat indokolásában, mint a véderő-bizottság jelentésében, nemkülönben több szónoknak felszólalásában utalás történt már a bur háborunak tanulságaira. *(Halljuk! Halljuk!)* Ezzel van többek közt indokolva — a mit csak mellékesen emlitek meg — a taraczkütegek felállitásának szüksége és részben a katonai létszámnak emelése is.

Én ezekkel a szakkérdésekkel, mivel, a mint már emlitettem, csak gyalogos voltam, nem kivánok foglalkozni. Örvendetes jelenségként kivánom azonban konstatálni azt, hogy hadvezetőségünk letért némileg a régi utról és hogy ma már a hadi reformokkal akkor is foglalkozik, a katonai ujitásokat akkor is figyelmére méltatja, mielőtt azok rajtunk gyakorlatilag ki lettek volna próbálva. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Másrészt azonban sajnálatomnak adok kifejezést a felett, hogy a hadügyi vezetőség tisztán csak ezeknek a taraczkütegeknek kérdésénél marad, s a dél-afrikai háborúból levonható több nevezetes tanulság előtt talán szándékosan szemet huny. Ez a háboru ugyanis azt tanusitotta, a mit különben már 50 évvel ezelőtt az 1848-iki szabadságharcz is bebizonyitott, hogy t. i. a csapatokat a lelkesedés, a nemzeti érzés még arra is képessé teszi, hogy a túlerővel szemben is eredményesen szálljanak sikra. Bebizonyitotta azt, hogy ez a nemzeti érzés, ez a nemzeti öntudat, a csapatoknak lelkesedése a harczmezőn is olyan hatékony tényező, a melyet mással pótolni egyáltalában nem lehet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én a magam részéről egy ilyen nemzeti érzésektől áthatott, a nemzeti eszmékért lelkesülő hadsereget kivánok és követelek a magyar nemzet részére, *(Élénk tetszés és helyeslés a szélsőbaloldalon.)* ellenben az osztrák érdekek által kivánt ujabb katonai terheket megtagadom. Nem fogadom el a javaslatot. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Trubinyi János jegyző: Bakó József!

Kecskeméthy Ferencz: Nem vagyunk kellő számban!

Gabányi Miklós: Harminczan se vagyunk!

Elnök: Már vagyunk negyvenen!

Bakó József: T. képviselőház! Midőn Szalay László igen t. képviselőtársam *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* azt emlitette beszédében, hogy a király a nemzethez bizalommal sohasem lesz, a képviselőház érdemes elnöke megintette őt és figyelmeztette, hogy a király személyét a vitába belevonni nem lehet. Az ujságokból azonban azt olvastuk, hogy az udvari bálon mindazoknak a képviselőknek, a kik a javaslat mellett beszéltek, ő Felsége megveregette a vállát *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* és azoknak dicsérő szavakat

mondott. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Beleavatkozott a vitába!)*

Hentaller Lajos: Nem lett volna szabad!

Bakó József: A királynak tehát szintén része van ebben a vitában, holott pedig a királynak jogát fenn kellene tartani szerintem a szentesitésre. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ennélfogva Szalay László képviselőtársam sem követhetett el azzal a pár szóval halálos bünt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mivel a képviselőház tagjait a nemzet választja: igazságosan ugy kellene lenni, hogy a képviselőház, mint a nemzet akaratának és óhajainak letéteményese, munkálkodjék hazánk érdekeinek előmozditásában. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Igy van ez más egyéb országokban is, a hol a képviselők választás utján nyerik el tisztes állásukat, s igy kellene lenni nálunk Magyarországon is, de sajnosan azt tapasztaljuk, hogy számtalan esetekben a magyar képviselőház nem a nemzeti akarat, s nem a nemzet óhajainak letéteményese, *(Ugy van! a szélsőbaldalon.)* sőt inkább gyakran eltér attól az iránytól, melyet a nemzet nagy többsége nem a kortes-asztaloknál, hanem szivében, lelkében és tetteiben követ. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy a magyar képviselőház falai közé a megbizó-levelek alapján beköltöző képviselőkkel nem költözik be egyuttal a magyar nemzet lelke is, *(Helyeslés balfelől.)* arról — sajnos dolog — most ismét van alkalmunk meggyőződést szerezni. A beterjesztett katonai javaslatokkal olyan javaslatok kerültek ismét a ház asztalára, melyek nem a honszerző polgárság szivéből fakadtak, hanem épen a kibirhatatlan terhek alatt nyögő, s már-már haldokló magyar nemzet ujabbi megterheltetésére vannak kigondolva a honvédelmi miniszter ur által, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a ki előtt semmi, ha Magyarországot ma temetik is a sirba, csak az ő kedves Ausztriája, s ezzel együtt a magyar nemzetet megvető közös hadserege boldoguljon. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Szaporitani a katonaságot!... még gondolatnak is borzasztó. Miért kell több katona? Talán azért, hogy még kevés a mostani? . . . Hiszen mindenünket a katonaságra költjük, pedig a nyomoruság nyiltan kisért az utczákon, ugy Budapesten, mint Magyarországnak majdnem minden községeiben. Nem mulik el hét, de alig mulik el nap, hogy az utszélen össze nem esik valaki az éhségtől; a munkanélküliek száma ijesztő és folyton szaporodik s mindenfelé csak szenvedés és nyomor látható az egész hazában. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És a kormány semmit nem igyekszik a magyar népen, a haza lakosságán segiteni, sőt mialatt derék népünkre elmondhatjuk a költővel, hogy »pusztulunk, veszünk«: addig a kormányhatalom kezelői olyan törvényjavaslatokat merészelnek benyujtani a képviselőházhoz, melyek egyenes arczulcsapásai a népnek; *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* melyek, mint az erős korbácsesütések, véresre verik a sanyargatott népnek testét és a kormányhatalom mégis csak gúnykaczajjal válaszol a népnek jajkiáltásaira. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hentaller Lajos: Mindig nevetnek!

Bakó József: A kormányhatalom túlságos kivánsága nem ismer határt; teljesen reátapos a népre és a rendkivüli adóztatások egész sorozatával igázza le a földre. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Barabás Béla képviselőtársam mondotta a képviselőház f. évi január 21-iki gyülésén tartott beszédében, hogy a király fizetéstöbblete, a két millió korona összeg már folyósitva is van minden törvényhozási hozzájárulás nélkül. Miért van ez, tisztelt ház? talán kevés évi fizetés az, a mit eddig a király kapott? *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Igen sok!)* Erre azt hozza fel indokul a kormány, hogy az élet drágább lett és csökkent a pénz értéke . . .

Visontai Soma: Sok a pezsgő!

Bakó József: . . . s a mi valamikor elég volt az élethez, az most kevés. Hát vajjon ha az állam szolgálatában álló összes hivatalnokok és munkások nagyon sok ezeren egy napon azzal állanának a kormány elé: drágább lett az élet, a pénz értéke esökkent, segits rajtunk, sok ezer családapán . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Azért lesz fizetésemelés!

Bakó József: . . . javitsd meg valamennyiünk fizetését együttvéve két millió koronával . . . vajjon mit válaszolna erre a kormány? . . . . mindössze is kaczagna egyet. Pedig ha drágább lett az élet, a legszegényebb nép tud róla első sorban is. Ők megérzik rögtön, ha drágul a kenyér, a só, a ruha, a tüzelőfa, s a lakás. Az ő napi 1—2 koronás keresetük keservesen megsinyli az élet drágulását, de a király 9 millió és 300 ezer koronát kap évenkint Ausztriától, ugyanennyit kap Magyarországtól . . .

Gabányi Miklós: Magyar királyi udvartartásra, a mely ninesen!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Majd lesz, ha Gabányi lesz a főudvarmester!

Bakó József: . . . vagyis összesen 18 millió 600 ezer koronát . . .

Hentaller Lajos: Csak hónapos szobája van Budán!

Bakó József: . . . a miből egy-egy napra, vagy jobban mondva az év minden egyes napjára esik 4580 korona. Ez olyan összeg, a mennyit négy jól fizetett ipari munkás egy esztendő alatt kereshet meg magának. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A hivatalos statisztika megállapitotta azt, hogy a földmüvelő munkás ember naponkint átlagosan csak 27 fillért keres, tehát a mennyit a király egy napra kap, annyit csakis 16962 földmüves keres meg egy napon, ha reggeltől estélig turja a földet és véres verejtékkel dolgozik. Semmi szükség nincs tehát arra, hogy a király fizetése ily szegény országban 2 millió

koronával emeltessék, sőt ellenkezőleg, azt a 2 millió koronát a magyar nép boldogitására kell forditani. Mennyi nyomort lehetne ezzel az összeggel megszüntetni; hány embernek lehetne munkát, s kenyeret adni; hány iskolát lehetne felépiteni; 2 millió korona évenkint olyan összeg, a miből legalább ezer uj népiskolát lehetne fentartani, vagy háromezer néptanitó fizetését lehetne megkétszerezni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De ki törődik a nemzet napszámosaival? . . . . azért napszámosok, hogy éhezzenek, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* az ő számukra nincs 2 millió, de van a király számára, daczára annak, hogy egy több száz millió koronát érő magánvagyonnak is ura, a melynek egyedül kamatai többre rugnak, mint a mit a magyar állam népnevelésre fordit. A király fizetésére a kormány szerint nagyon kell még a 2 millió korona, pedig szegény, nyomorgó, szenvedő magyar népünknek minden fia többet fizet már eddig is évenkint a királynak, mint nagy, gazdag, hatalmas nemzetek fiai. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az uralkodó fizetéséből a lakosságra fejenkint esik Oroszországban 19 fillér, Angliában 29 fillér, Olaszországban 39 fillér, Ausztriában 43 fillér, Poroszországban 49 fill., Magyarországon pedig 58 fillér. És most tőlünk még többet kivánnak! Hát olyan jól megy a magyar nép sora, vagy olyan szegény a mi királyunk, hogy a 2 millió korona elmaradhatatlan? Egyszer már csakugyan magam is hittem királyunknak szegénységét, midőn a kenesei református egyház a mult évben templomépitési legkisebb segélyért folyamodott a Felséghez, és egyházunknak a kérvénye minden megjegyzés nélkül érkezett vissza a legmagasabb irodából, vagyis jól magyarul kifejezve, nem kaptunk semmit, *(Derültség a jobboldalon.)* és csak azután világositottak fel, hogy bizony azt a kérvényt az uralkodó nem is látta, hanem a kabinetirodából minden megtekintés nélkül egyszerüen visszaküldték. A kormánynak e 2 milliós követelését, tekintettel a magyar nép szegénységére, teljesitenünk nem lehet, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert a népnek munkára és kenyérre van szüksége. Ha azonban az országgyülés ezek daczára is megszavazza a 2 milliót, azt a magyar nép ellen szavazza meg *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a magyar nép zsebéből, s a kormánypárti képviselő uraknak nagyon nehéz dolog lesz ezzel választókerületeik előtt elszámolni.

Rákosi Viktor: Áprilisban az uj választásoknál majd elszámolnak!

Bakó József: A budai királyi várpalota épitését mindig az állam pénzkészletéből fedezték és a már 10 millión felüli kiadások, mint előleg számoltattak el a zárszámadás átfutó kezelésében. Ezt tudtommal a zárszámadási bizottságban Komjáthy Béla tisztelt képviselőtársam már szóvá tette és akkor nyilatkozott akként a miniszterelnök ur, hogy a körülbelül 35 millióra menő kiadásokat részletenkint a czivillistából fogják fedezni. Ugy látszik tehát, hogy azért akarják emelni a czivillistát, hogy legyen miből levonást eszközölni. *(Egy hang a jobboldalon: A javaslatról beszéljen!)*

Azt mondja a mi kormányunk, hogy a katonai létszámot szaporitani kell, mert még kevés a katona. Vizsgáljuk csak, t. ház, hogy tényleg kevés-e a katona és mibe kerül évenkint a katonaság? . . .

Az osztrák-magyar hadsereg békeidőbeni létszáma áll körülbelül 27.000 tisztből, 342.000 katonából, 60.000 lóból és 3000 ágyuból. Ehhez járul az osztrák és a magyar honvédség kétkétezer tiszttel, tizenkilencz-tizenkilenczezer katonával és három-háromezer lóval. Ez együttesen 31.000 tiszt, 380.000 katona és 66.000 ló. Ez az ugynevezett békeidőbeni létszám.

A hadi létszám a következő: 45.000 tiszt, 1,830.000 katona, 282.000 ló és körülbelül 500.000 honvéd. Tehát majdnem két és fél millió katona, s ezekhez még körülbelül öt millió népfelkelő. És ez kevés. És mibe kerül a népnek ez a kormányunk szerint kevés katona? . . . Az 1902. évben csak a közös hadsereg 356 és fél millió koronát emésztett fel, a honvédséggel együtt közel 400 millió koronát egy esztendő alatt, és ez még nem elég.

A delegácziók a mult év nyarán már megszavazták a 38 millió koronát, a mit az uj tüzérségi felszerelésre kért a kormány. Ez a tüzérségi felszerelésre forditott összeg csak 4 millió koronával kevesebb, mint a közoktatásra forditott összeg a maga egészében. Mert az 1902. évi közoktatásügyi költségvetés, a vallásbudgettől eltekintve, átmeneti kiadásokkal és beruházásokkal együtt körülbelül 42 milló koronára rugott. Mikor tehát ilyen kevés jut a művelődésre és népnevelésre: méltatlan és jogtalan dolognak kell tartanom azt, hogy a magyar nép-ellenes katonaságnak olyan könnyen dobnak oda milliókat és milliókat.

Most ujra kérnek 21.900 uj katonát. Valóságos telhetetlen sárkánya a katonai ügyvezetőség a magyar népnek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Fel akar falni mindent és fel is fal mindent; kulturánkat, szellemi javainkat és gazdasági jólétünket egyaránt tönkre tette. Sorvadunk a katonaság átka alatt, mely kiszivja belőlünk az utolsó csepp vért, az utolsó csepp életerőt. Valóságos szörnyeteg ez. És mért hizlaljuk? Mért áldozzuk fel neki mindenünket? Kinek van erre szüksége? talán a népnek? Szerintem senkinek. És az országnak még kevésbbé. Nagy állásban levő államférfiaktól, magas rangu uralkodóktól egyebet sem hallunk, csak azt, hogy »a béke biztositva van«. Az orosz czár béke-manifesztumot intézett a világhoz. Hágában összeült a béke-kongresszus.

Minek hát akkor az az óriási hadsereg? Minek a három évi szolgálat? Minek akarják most ujra azt a sok ezer katonát? Minek rónak ujabb

kibirhatatlan terhet a nép vállaira? Jobb lesz, ha már egyszer ugy intézkedik a kormány és a képviselőház, hogy a katonaság létszámát nem szaporitja. Küldjék haza azt a sok ezer életerős ifju embert, a kik a két évet kiszolgálták, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbalolon.)* hadd dolgozzanak hasznos munkát a haza és a nemzet számára, mert ha ez meg nem történik, hanem e helyett a katonaságot szaporitják, ezáltal olyan terheket raknak a népnek vállaira, a melyek alatt leroskadni kénytelen és megszoritják a kulturszükségleteket is. Az államháztartás mérlegét alig tudja a kormány egyensulyban tartani; az államadósságok óriási módon megnövekedtek, az adóprést évről-évre jobban szorongatják, és a katonaság szaporitásával még most is sulyosbitani akarnak a helyzeten.

Hát mi lesz igy belőlünk, t. ház? Hova vezeti az ilyen kormányzás a magyar nemzetet? Bizony, ha nem akad hatalom, mely e káros törekvésnek utját állja, beleesik a nemzet a pusztulásba és végkimerülésbe.

A képviselőháznak a katonai javaslatokat nem szabad megszavazni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Most kell kimutatni a képviselőháznak azt, hogy tagjai nem sorvatagok és a néppel éreznek; most kell kimutatni azt, hogy van ellentálló képessége a háznak és hogy ezen ellentálló képesség gyökerei nemcsak a kiváltságos uri osztály homokos talajából tengődnek, hanem lenyulnak a nép termékeny rétegeibe is. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Most kell kimutatni az országgyülésnek, hogy nem gyenge a talaja, meg a gyökere, s nem hajlik mindig arra, a merre a fehérvári szél fúj. *(Élénk derültség.)* Nekünk, mint a nép képviselőinek, okvetlenül be kell látni azt, hogy a magyar nép az ország több részéből teljes joggal intézett felhivást az országgyüléshez a katonai javaslatok ellen, mert hiszen a nép az, melynek adófilléreiből az a sok száz millió korona évenkint összejön; a nép az, a mely adja az országnak katonáit. A nép vére és a nép pénze tartja fenn a mindenünket felemésztő szörnyeteg katonaságot, melynek eddigi nagy létszáma is kimondhatatlan teherrel nehezedik a nemzetre. hátha még most 21.900-zal megszaporitják, mi lesz akkor e nemzetből? . . . Utoljára is a katonaság parancsol mindenünkből. Nemzetünknek nincs nagyobb ellensége, mint a közös hadsereg katonasága, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* miért is a képviselőháznak becsületbeli kötelessége, hogy szembeszálljon a katonaság folytonos terjeszkedésével, hogy felvegye a harczot és küzdjön az ellen, hogy a katonaság létszáma bármikor is emelhető legyen, mert ez lehet Bécs akarata, de sohasem a magyar nemzeté. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Intelligens és szép állásban levő uri emberek nyilatkoztatták már ki előttem, hogy ha a kormány a katonai javaslatok keresztülvitelével ujabb terheket ró a nemzetre, nem érdemli meg, hogy az országban egyetlen kerületet is hódithasson magának. Valóban, ha a nemzetet megszavaztatnánk e javaslatokat illetőleg, nem hiszem, hogy az országnak $^1/_{10}$ része a javaslatok mellett szavazna. Nagy várakozással is néz ám a nemzet a javaslatok letárgyalása elé, s már előre látom az ország és a nemzet szomoru jövőjét, ha e káros javaslatok megszavaztatnak. De nem! Nem akarom elhinni, hogy a magyar parlament ezeket megszavazni képes legyen. Hiszen tudvalevő dolog, hogy a kormánypárti képviselő uraknak $^9/_{10}$ része épen azzal választatta meg magát képviselőnek, hogy a választókerületükben tartott programmbeszédjökben legerősebben a nép előtt azt hangsulyozzák, hogy a netán felmerülendő katonai terhek sulyosbitását megszavazni sohasem fogják. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én hiszem és remélem, hogy a háznak szabadelvü párti tagjai, választókerületük előtt tett ezen igéretöket be is fogják tartani, . . .

Csávolszky Lajos: No hiszen csak azt várd!

Bakó József: . . . mert hiszen be kell azt látni mindenkinek, hogy a katonaságra az eddiginél többet nem áldozhatunk. Valóban csodálkozni lehet, hogy a mai kormány a szegény magyar népet olyan rókának nézi, a melynek több bőre is lehuzható; csodálkozni lehet, hogy a mai viszonyok és a mai gazdasági helyzet mellett ilyen káros törvényjavaslatokkal még csak a ház szine elé is mer lépni; csodálni lehet, hogy a kormány, nem táplálva szivében semmi jóindulatot, nem veszi figyelembe az országnak szomoru helyzetét, a polgárság túlságos megadóztatását; nem veszi figyelembe azt, hogy egy ország nem azért létezik, hogy hadserege legyen, hanem igenis a hadsereg létezik azért, hogy az országot és annak lakosságát az ellenség ellen megvédelmezze. Fájdalom, hogy nálunk Magyarországon egész más czélja van a hadsereg fentartásának. Itt azzal csak a nép vérét szipolyozza ki a kormány, a mennyiben nagyon gyakran lép fel a hadsereg iránti káros követeléseivel. 1887-ben 15 millió koronát, 1901-ben 6 millió koronát, a tavalyi esztendőben pedig 5 millió 400.000 koronát fizetett az ország a rendes katonai kiadásokon kivül a hadsereg számára, már pedig azt pártkülönbség nélkül mindenki beláthatja, hogy ha egy hadsereg fentartása az ország pénzét annyira felemészti, az ország gazdasági erejét annyira megcsökkenti, hogy annak belső élete elgyengülést szenved és teljesen elpusztul: akkor az a hadsereg nem áldása, nem védelme, hanem egyptomi tiz csapása az országnak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez tesz bennünket földönfutó koldussá, ez teszi az országot szegénynyé és nyomorulttá. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mai gazdasági viszonyaink mellett nagyon könnyelmü kormányzati rendszer az, mely ismét 21.900 koronát követel a nemzettől. Be van bizonyitva az, hogy a mi kormányunk pénztári

készletekkel spekulál, melyeket elvon ugyszólván az országtól, s rendesen a katonaság szaporitására vannak ezek a készletek fölhasználva. Ez igy nem folyhat tovább. Ujabb és ujabb terhekkel nem lehet, sőt nem is szabad megróni a nemzetet, hiszen az egyes polgárok, bármennyire munkálkodjanak, a saját verejtékükkel sem tudnak maguknak teljes megélhetést biztositani. (*Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Ez az oka annak, hogy a szegény magyar ember nem is ragaszkodik az anyaföldhöz, hanem ezrével és százezrével vándorol ki az országból, mert nálunk a katonaságra szükséges kiadás miatt még az éhséget is megadóztatják. (*Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Ennek következtében az elviselhetetlen terhek elől menekül a nép, szökik az országból. 1896-ban kivándorolt 24.649, 1897-ben 14.106, 1898-ban 23.802, 1899-ben 43.294, 1900-ban 54.764, 1901-ben 70.941 magyar.

Az itt folytonosan nagyobbodó számok szomoru bizonyságai annak, hogy nálunk Magyarországon mindig rosszabbak és rosszabbak lesznek az állapotok. És miért szökik el a nép? . . . miért hagyja itt ezt az országot, a melyben született, a melyben nevelkedett, a melyhez a természeti ösztön meleg szeretete fűzi? . . . Azért menekül a nép, hogy elviselhetetlenek reá (*Mozgás a szélsőbaloldalon.*) nézve már azok a terhek, melyeket a kormány reárak vállaira, hogy emelhesse a király fizetését, hogy szaporithassa a katonaságot, mert ezeket a terheket a nép viseli. Csak egy pillantást kell vetnünk az 1902. évi állami jövedelmekre, s akkor látjuk, hogy az egyenes adó, mint a jómóduak adója 213 millió koronára rúg. Ezzel szemben a közvetett adók, a vámok, a fogyasztási adók, a sójövedelem, a dohányjövedelem, a bélyegjövedelem, melyhez még a legszegényebb ember is hozzájárul, mikor egy falat kenyeret nyujt gyermekének, — 413 millió koronát tesznek ki, tehát majdnem kétszerte annyit. Ez hajtja ki a népet az országból, mert minden kis sójában, minden falat kenyerében, minden csepp borában, vagy pálinkájában ott van az adó, melyet az fizet, a ki fogyasztja. (*Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Csoda-e hát, ha vándorbothoz nyul a nép? . . . csoda-e, hogy itt hagyja ezt az országot, melyben 400 millión felül préselnek ki belőle évenkint, hogy ugyanannyit beletömjenek a katonaságnak mindent felemésztő óriási nagy szájába, torkába és hasába. (*Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

Most ismét a katonaság számára akarnak megszavaztatni milliókat. Persze azt gondolják a kormánynyal tartó képviselő urak: könnyü ezt megszavazni, a nép meg majd fizesse. Ha még ez tovább is igy megy, a katonaság sárkányétvágyának kielégitésére nemsokára ki fogják huzni lábunk alól ezt a földet is. (*Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Szerintem a kormány e káros utjában meggátolandó. (*Egy hang a szélsőbaloldalon: Meg is gátoljuk!*) Valamint a Jézus azt mondotta hajdan a tengert felkorbácsoló szeleknek: eddig és ne tovább, ugyanezt kell mondani a képviselőháznak is a kormánynyal szemben: eddig és ne tovább, mert a ki ezt közülünk nem teszi, bármiféle párthoz tartozzék is az, a legrosszabb akaratu ellensége az a hazának és a nemzetnek. (*Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

Elnök (*csenget*): Méltóztassék ily kifejezések alkalmazásától tartózkodni. Az ilyenek használata nincs helyén a képviselőházban.

Molnár Jenő: Majd csak akkor lesznek azok, hogyha megszavazzák! (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát ne szavazzák meg!*)

Bakó József: Ne legyünk a saját nemzetünknek ellenségei. Azt a 2 milliót, a mivel a király fizetését emelni akarja a kormány, azt a sok milliót, a mit a katonaság szaporitására akar forditani, forditsuk inkább a menekülő népek felsegélésére. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Mert habár a törvény most már szembeszáll a kivándorlással, a kivándorolni akaróknak ezrei meg ezrei most sem kérnek egyebet, csak kenyeret, hogy megélhessenek. De a kormány nem adhat nekik kenyeret, mert a saját téves intézkedései folytán a mi kenyér csak van ebben az országban, azt mind a közös hadsereg és a véderő fentartására vagyunk kénytelenek átengedni. Ezért nem lehet aztán elejét venni az ország népe pusztulásának, mert a mely országot annyira agyonnyomorgatnak erőben, annyira tönkretesznek gazdaságilag, annyira nyomnak adórendszerével és sok más egyéb terheivel: abban az országban a nép csakis a menekülésre gondolhat, más egyébre nem. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

A beterjesztett katonai törvényjavaslatokat tehát meg nem szavazom, (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*) mert azok a magyar nemzet ellenére vannak kigondolva és beterjesztve. Nem szavazok meg egyetlenegy njonczot sem, mert hiszen csak az eszközölhetné a haza és nemzet boldogságát, ha a katonaság létszáma leszállittatnék azáltal, hogy a 2 évet kiszolgált katonák azonnal hazabocsáttatnának és törvényileg lenne kimondva, hogy ezentúl csakis 2 év lesz a szolgálati idő, persze azzal a kikötéssel, hogy a szolgálati idő leszállitása mellett semmi szükség nincsen a hadsereg létszámának emelésére, a katonaság szaporitására. (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*)

Pozsgay Miklós: Fejérváry velünk szavaz! Nagyon helyesel!

Bakó József: Sokszor hangoztatta ezt már pártunk, s vele együtt én is itt az országgyülésen és valahányszor a szolgálati idő leszállitásának érdekében itt felemeltem szavamat, megvilágitottam ezt az ügyet minden oldalról és ujra ki kell mondanom, hogy ezt a nemzetboldogitó eszmét a napirendről letünni nem engedem. (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*) Meg

nem dönthető bizonyitékokkal támogattam akkor állitásaimat, melyek mind azt igazolták, hogy a 2 évi katonai szolgálat egy kis jóindulattal könnyen keresztülvihető *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* s nemzetgazdasági szempontból kimondhatatlan nagy nyereség származik az országra a nélkül, hogy az állam biztonsága, s a hadsereg képzettsége általa bármit is szenvedne. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ugy voltam értesülve, hogy a katonai vezető körökben nem is zárkóznak el a nemzetnek e közös óhajától és megigérték azt, hogy foglalkozni fognak ezzel az eszmével, s ha a gordiusi csomó megoldására a szükséges módozatokat megtalálják, akkor az országgyülés szine elé terjesztik a javaslatot.

Pozsgay Miklós: Még 35 esztendeig várhatunk!

Bakó József: Igérve tehát meg volt, de ennek semmi haszna, mert az igéret csak igéret maradt.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter; Csak feltételesen!

Bakó József: Katonáéktól valami jót várni és remélni, hiábavaló fáradság. Én magam is voltam katona, s mint egyéves önkéntes a közös hadseregnél szolgáltam, de az egy esztendő leforgása alatt sohasem hallottam, hogy a legénységhez egyetlen egy tiszt csak egyetlen egy nyájas szót is szólott volna. Ott ki van adva a rendelet, hogy az öntudatos, érző és gondolkodó emberből ki kell ölni az önállóság, függetlenség és hazafiasságnak érzését. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ott elnyomatik a magyar nyelv, s a magyar haza iránti szeretet, ott az kedves, a ki németül tud beszélni, a tiszta magyar legényeket pedig egyre-másra büntetik, mert nem tudják még kimondani sem azokat a furcsa német szavakat, melyekre az ugynevezett bundás-iskolában oktattatnak. *(Derültség.)*

Hogyne volna tehát elég még 2 év is abból az unalmas, nehéz és túlszigoru szolgálatból? Németországban, sőt még Japánban is, de tán mindenfelé eltörlik a három éves katonai szolgálatot; nálunk azonban nem merik eltörölni, mert az osztrák miniszter világosan kijelentette és határozottan kimondotta. hogy ez a dolog még nem érett meg a keresztülvitelre. Azonban mézes madzagot huztak keresztül a szánkon, midőn azt mondották a katonai körök, hogy némileg mégis eleget tesznek a közóhajnak, mert az uj véderőjavaslatok folytán a létszám akkorra lesz, hogy annak egy része a 3 év leszolgálása előtt is szabadságolható leszen. Csakugyan meglátszik ebből, hogy a katonai akadémiákon nem tanitják a logikát. Mert hát miféle okoskodás ez a katonai körök okoskodása? Hiszen ha a létszám az uj véderőjavaslatok által annyira felemeltetik, hogy a ténylegesen szolgáló katonák egy részét hazaküldhetik, akkor egyáltalán minek felemelni a létszámot? Könnyen megdönthető a honvédelmi miniszter urnak az az állitása is, hogy a szolgálati idő leszállitása nagy hátrányára volna a hadsereg harcziképzésének.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ezt nem állitottam, bocsánat, ez tévedés!

Bakó József: Mert ha kevesebb időt pazarolnak el a külső parádékra, ha a tisztek nem nyomoritják agyon a legénységet sok fölösleges haszontalanságokkal, hanem csak arra tanitják a katonát, a mi hadi tudomány a háboruba szükséges: akkor a 2 év leforgása alatt az ujoncz az összes szükséges katonai tudományokat épen ugy elsajátithatja, mint most 3 év alatt.

De hát az a legnagyobb baj, hogy a hadügyi kormány még csak nem is foglalkozott komolyan a 2 évi szolgálati idő kérdésével, pedig az egész nemzet öröme határtalan lett volna, ha a mostani veszedelmes és káros javaslatok helyett erről nyujtott volna be a kormány törvényjavaslatot. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem szavazom meg az ujonczlétszám felemelését, mert a katonaság már is nagyhatalomnak tartja magát hazánkban, ugy, hogy a katonai kormányzat valósággal állam az államban. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Sohasem hittem volna azt, hogy egy országgyülés fölebbvalója ne legyen a katonai hatóságnak.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Én sem!

Bakó József: És szomoruan tapasztalhattuk a Nessi-ügyben, hogy még a parlamentnek is parancsol a katonai hatóság, mert egy országgyülési képviselőt a parlament megkérdezése nélkül vallatóra fogott azért, mert a dicsőséges Mátyás király emlékére tartott ünnepélyen a magyar himnuszt merte énekelni.

Hova jutunk igy, t. ház, ha a katonai hatóság az ország törvényhozó-testületét, a magyar parlamentet semmibe sem veszi. Hát mi az a katonaság? Talán az maga tartja fenn magát? Én még eddig ugy tudtam, hogy annak a kenyerét az ország adja, ennélfogva az országnak a feje tetején az nem ficzánkolhat, mert nagyon természetes, hogy a kinek én kenyeret adok, annak parancsolni is jogom van. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Meg kell tehát fékezni azt az eddig nagy hatalommal rendelkező katonaságot, s mutassa meg neki a magyar parlament, hogy nem oda Buda, más ur is van ám még az országban. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tőlünk az a henczegő katonai hatalom folytonosan vér- és pénzáldozatot követel, meg kell tagadni kivánságait, mert a magyar parlament nem áldozhatja fel az egész nemzetet és a nemzet utolsó falat kenyerét is a katonaságnak. Hiszen borzasztó dolog az, hogy követelésében nem ismer határt, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* nem veszi tekintetbe a nemzet teherviselési képességét, az adózó polgároknak összeroskadásig való megterhelését. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* nem veszi tekin-

tetbe azt, hogy a fizetésre nézve szegény magyar népünk már elérte a végső határt, a melyen túl nem mehet, mert akkor maga hal meg éhen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Összes állami bevételeinknek legnagyobb részét a katonaság emészti fel, s a mire pénz kellene, arra nincsen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Pedig az állam erejének legfőbb tényezője az állam lakosságának anyagi jóléte és most a honvédelmi miniszter ur mégis olyan javaslatokkal áll elő, melyek azt bizonyitják, hogy ő a nép anyagi jólétével, mint az állam erejének legfőbb tényezőjével semmit nem törődik. Engem határozottan a felháborodás érzete lep meg, midőn a beterjesztett káros javaslatokra gondolok, mert az azokban kifejtett kivánságot én sem méltányosnak, sem szükségesnek, sem igazságosnak nem tartom.

Én ugy gondolkodom, t. ház, hogy különösen arra kell vigyázni minden egyes ország kormányának, hogy az ország mindennemü állami szükségletét egyformán, egyarányban elégithesse ki és ne történjék meg az az eset, hogy az egyes államhatalmi ágak nagyobb összegeket nyerjenek, mint a többiek. Már pedig ha csinálunk magunknak egy számitást, könnyen reájöhetünk arra a szomoru eredményre, hogy mióta a 67-es kormány a kormányon ül, azóta a katonaságra több mint 3200 millió koronát áldozott ez a szegény ország. Elmondhatjuk tehát, hogy az ország évenkinti jövedelmének egyharmadrészét minden esztendőben a katonaság emésztette fel. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezért nem jut pénz a tisztviselők fizetésének felemelésére, az éhező és nyomorgó tanitók fizetésének javitására, a protestáns egyházakra nézve kimondhatatlanul szükséges 48. évi XX. t.-cz. végrehajtására, a kivándorolni szándékozók felsegélésére. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezért nem lehet az óriási adóterhet a népek vállain megkönnyiteni, ezért vagyunk kénytelenek minden kis falat ennivalónkért, minden csepp italunkért a rengeteg nagy fogyasztási adót fizetni, mert kell a pénz a katonaságra. Azt tartja a mi kormányunk, hogy csak ennek a szörnyetegnek legyen elég pénz, s nem törődik vele, ha az állam egyéb szükségletei, a földmüvelés, ipar, kereskedés, vallási müvelődés az előbb emlitett nagy pazarlás miatt folytonosan szükséget szenvednek és hátra maradnak is.

Mindenünket az átkos katonaság emészti fel, s még most sem tellett el a katonaügyi kormány a sok vér- és pénzáldozattal.

Ma már nem a papzsák tellhetetlen, hanem a katonazsák, mert még mindig ujabb milliókat követel. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi tehát csak fizessünk, ez a jelszó, mert kell a fényes, a szemvakitó katonai parádékra. No hát nem fizetünk, t. ház; legalább a katonaságra most kért milliókat nem fizetjük meg, t. i. ha minden egyes képviselő kerületének óhaja szerint fog szavazni. Én, mint az enyingi kerület országos képviselője, pártom és az én kerületem határozott álláspontját nyilvánitom akkor, midőn kijelentem, hogy a beterjesztett katonai törvényjavaslatokat el nem fogadom, azokat meg nem szavazom, hanem csatlakozom Tóth János képviselőtársam határozati javaslatához, a magam részéről pedig a következő határozati javaslatot vagyok bátor beterjeszteni *(Halljuk! Olvassa)*:

»A képviselőház utasitja a kormányt, hogy a tényleges szolgálatban álló összes katonák felének, 50 százalékának, minden évben a nyári nagy gazdasági és kenyérkereseti munkaidőben, junius 1-étől október hó 1-éig leendő szabadságolásáról szóló törvényjavaslatot nyujtson be.« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Személyes kérdésben kérnék szót. *(Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Személyes kérdésben?

Gabányi Miklós: Személyes kérdésben. A miniszter urral van egy kis bajom. *(Derültség.)*

Elnök: Kérem, tessék!

Gabányi Miklós: Mint kinevezett főudvarmester, azt tartottam jónak, hogy innen beszéljek a magaslatról. *(Derültség.)* Bakó József t. képviselőtársam, a mikor emlitette azt, hogy ő Felségének évenkint czivillistaként, tehát évi fizetésül 9 millió 300.000 koronát ad Magyarország, én közbekiáltottam, hogy: »a magyar királyi udvartartásra, a mi nincs«. A miniszter ur azt felelte reá nekem, hogy most már lesz, engem nevez ki főudvarmesternek. *(Élénk derültség.)* Ezennel elfogadom. *(Élénk derültség.)*

Tudom én azt, hogy a miniszter ur miért haragszik a másik főudvarmesterre. Egypár évvel ezelőtt, mikor meg méltóztatott jelenni az udvari bálon huszársarkantyusan, hogy az udvari hölgyeknek az uszályába bele ne akadjon, lesrófoltatták. *(Derültség.)* Azóta tompa, s azóta a miniszter urnak magyar érzelme és mindene tompa. *(Élénk derültség.)* Biztositom itt a t. miniszter urat, hogy én követelni fogom ismét, hogy ezentul az udvari bálokon huszársarkantyusan tessék megjelenni, onnan pedig az osztrák szellemet ki fogom küszöbölni. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Ezt akartam elmondani. *(Élénk éljenzés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. képviselőház! A házszabályok értelmében be kell jelentenem, hogy Széll Kálmán képviselő és miniszterelnök ur inditványt adott be irásban, mely igy hangzik *(olvassa)*: »Inditványozom, hogy a folyó évi február hó 11-étől, szerdától kezdve az 1889. évi VI. t.-cz. 14-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalása befejeztéig a képviselőház ülései délután három óráig tartsanak.» *(Helyeslés a jobboldalon.)*

E felett az inditvány felett a házszabályok 203. §-a értelmében a holnapi ülés végén kell

egyszerü szavazással dönteni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Következik a tanácskozás folytatása.

Trubinyi János jegyző; Kovács Gyula! *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap! Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk!)*

Kovács Gyula: T. képviselőház! *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap!)* A képviselőház tanácskozásainak menetében elfogadott gyakorlat, hogy fél kettő elteltével, *(Ellenmondások a jobboldalon.)* az idő előrehaladottságával . . . *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap!)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Mindennap nem lehet házszabályt sérteni! *(Halljuk!)*

Kovács Gyula: . . . a szónok beszédének másnapra való elhalasztását kérheti. *(Zaj. Halljuk most! a jobboldalon.)*

Thaly Kálmán: Ma nem lehet háromig tárgyalni.

Széll Kálmán miniszterelnök: Háromnegyed kettő előtt még nem lehet ezt kérni!

Kovács Gyula; Ha a házszabályok nem engedik is ezt meg, de a ház megengedheti. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István; Nem is vagyunk határozatképesek!

Kovács Gyula; Én nekem, t. ház, az az idő, a mi még rendelkezésre áll a mai ülés tartamából, kevés arra, hogy azokat a miket a javaslatra vonatkozólag elmondani akarok, előadhassam. *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap!)* Azért arra kérem a t. képviselőházat, méltóztassék velem szemben is gyakorolni azt a méltányosságot, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a melyet már más alkalommal is tapasztaltunk, és megengedni azt, hogy beszédemet holnap mondhassam el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. képviselőház! A házszabályok betü szerint azt mondják ugyan, hogy ilyen kérést csak egy negyed órával az ülés *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Már ott vagyunk!)* — méltóztassék engem kihallgatni — befejezésére kitüzött idő előtt lehet a házhoz intézni. De hát a házszabályokat a ház mindig olyan módon értelmezte, hogy a mikor már csak 5—6 percz hiányzott ehhez az időhöz, nem szokta a képviselőknek ilyen kérését visszautasitani. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Azt hiszem tehát, a ház belenyugszik abba, hogy a képviselő ur holnap tarthassa meg beszédét. *(Helyeslés.)*

Gabányi Miklós: Éljen az elnök! *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az éljenzésre nincs semmi szükség; egyszerüen a házszabályokat pártatlanul alkalmazom.

A holnap d. e. 10 órakor tartandó ülésnek napirendjén ugyanazok a tárgyak lesznek, a melyek a mai ülés napirendjére voltak kitüzve.

Az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 40 perczkor.)

202. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 február 10-én, kedden,

gróf Apponyi Albert, közben Daniel Gábor elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az 1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. — Szavazás a miniszterelnök inditványa felett, a ház üléseinek a napirenden levő törvényjavaslat tárgyalása tartamára 3 óráig leendő meghosszabbitása tárgyában.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, b. Fejérváry Géza, gr. Széchenyi Gyula, Plósz Sándor, Láng Lajos, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdödik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Nyegre László, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi gróf Teleki Sándor, a javaslatok ellen felszólalókat Trubinyi János jegyző ur.

Mindenekelőtt méltóztassék a tegnapi ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Nyegre László jegyző *(olvassa a képviselőház 1903. évi február hó 9-én tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom a miniszterelnök átiratát, melylyel értesit, hogy

a czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. évi márczius hó 15-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről, és

a czukorra vonatkozó törvények némely határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről szóló törvényjavaslatokat ő Felsége legkegyelmesebben szentesitvén, azok mint az ezidei I. és II. törvényczikkek az »Országos Törvénytár« utján kihirdettettek.

Tudomásul szolgál.

Bemutatom Szilágy vármegye közönségének három feliratát, u. m.

a tanitók fizetésének rendezése,

a magyar nemzeti érdekek megóvása és a nemzetiségi izgatások meggátlása,

a magyar földnek magyar kézen való megtartása iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom Szilágy vármegye közönségének még egy feliratát, a vitás tengerszem ügyében hozott választott-birósági itélet beczikkelyezése ellen.

Minthogy az erre vonatkozó törvényjavaslatot a ház már elintézte, a felirat irattárba tétetik.

Következik a napirend: az 1889. évi VI. t.-czikk 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 199, 268) általános tárgyalásának folytatása.

Trubinyi János jegyző: Gróf Benyovszky Sándor!

Gr. Benyovszky Sándor: T. képviselőház! A mi a hadsereg létszámának felemelését illeti, én azt teljesen és tökéletesen feleslegesnek tartom, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* még pedig azért, mert ne felejtsük el, hogy nekünk tulajdonképen nem egy, hanem már három hadseregünk van. Itt van először a közös hadsereg, ott van másodszor a honvédség Magyarországon és Ausztriában és azonkivül itt van a népfelkelés, a mely katonai szervezettel bir és őrőrségekre, helyőrségi szolgálatra, háboru idején kitünően alkalmazható. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Már most, t. képviselőház, az u. n. osztrák-magyar monarchia háboru esetére legalább is egy és fél millió embert küldhet a harcztérre. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez, t. ház, egy oly óriási szám, a melyet sem élelmezni, sem pedig fizetni képesek nem vagyunk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Azt tartja,

t. ház, a példabeszéd, hogy addig nyujtózkodjunk, a meddig a takaró ér, azon túl pedig hiába nyujtózkodunk. Már most, t. ház, az kétségbevonhatatlan tény, hogy az élelmezés a legnagyobb szerepet játszsza a hadjáratokban. A helyes és jó élelmezéstől függ a hadjáratok sorsa, a rossz élelmezéstől pedig a legjobb hadsereg is teljesen és tökéletesen demoralizálódik. Nem is csoda; hiszen ha tekintetbe veszszük azokat az óriási fáradalmakat, strapákat, melyeknek a katonaság különösen háboru esetén ki van téve, és ha még hozzáadjuk, hogy az a katonaság éhezni, koplalni kénytelen, akkor bizony nem is lehet csodálkozni, hogy a katonaság demoralizálódik és elveszti minden kedvét. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Csak egy példát akarok felhozni, t. ház. *(Halljuk!)* Először is azt emlitem fel, hogy vegyük figyelembe az évenkint megtartatni szokott hadgyakorlatokat. Megjegyzem, hogy ezen hadgyakorlatok teljes békében tartatnak meg, a midőn minden ugy megy, mint a karikacsapás. Egy ily hadgyakorlaton körülbelül 30—40, legföljebb 50.000 ember vonatik össze. Akkor a szállitási nehézségek elesnek, a melyek a hadjáratban pedig mindig megvannak. És mégis mit tapasztalunk? Azt tapasztaljuk és halljuk az általános panaszokat, hogy a békés időben tartott manőverek alkalmával az élelmezés körül rendkivüli rendetlenségek, rendellenességek fordulnak elő. Hát ha már, t. ház, békében 40—50.000 embernek hiányos az ellátása és az élelmezése, képzelhetjük, hogy háboru esetében, mikor minden másképen megy természetesen, mint békében, 1,500.000 emberből álló hadsereget élelmezni és kellőleg ellátni teljes lehetetlenség. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez teljes lehetetlenség még arra az esetre is, hogy ha ez az 1,500.000 ember nem egy harcztéren harczol. Mert ez valószinü is, hogy ha pl. abba a szerencsétlenségbe jutnánk, hogy háboruba keverednénk Oroszországgal, hogy kétfelé kellene harczolni. De ha kétfelé osztjuk is ezt az 1,500.000 emberből álló hadseregct, még akkor is 750.000 ember állana egy-egy helyen. Azt sem lehetne, t. ház, háborus időben teljesen ellátni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez teljes lehetetlenség, és épen azért a t. honvédelmi miniszter ur becses figyelmét is felhivom erre a körülményre. Az nálunk még példanélküli eset, hogy egy ilyen óriási hadsereget kellett volna ellátnunk élelemmel és fizetéssel. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én egy hadjáratról fogok itt megemlékezni, t. ház, és ez az 1859-diki. Azért hozom fel ezt a hadjáratot példának, mert abban a t. honvédelmi miniszter urnak is része volt, és abban ő magát nagyon ki is tüntette. Már most mi az oka annak, hogy cz a hadjárat Ausztriára nézve elveszett? Megjegyzem, hogy Ausztria 1859-ben hatalmának tetőpontján állott. Nem azért vesztett ez a hadsereg, mintha gyáva lett volna, hogy harczolni nem akart volna; korántsem, mert az a hadsereg fegyelmezett volt és fegyverzetre is, számra is egyenlő volt az ellenséggel. Az egyesült olasz-franczia hadsereg körülbelül 250.000 emberből állott, az osztrák körülbelül ugyanannyiból. Hogy ez a hadsereg nem volt gyáva, és hogy nem lehet ráfogni, mintha nem akart volna harczolni, azt igazolják azok az óriási veszteségek, a melyeket szenvedett. Hiszen a négy ütközetben, Montebello nál, Palestronál, Magentánál és Solferinónál 30—40.000 embert tett ki a halottak és sebesültek száma.

Sokan a vezetés rosszaságának tulajdonitják a hadjárat elvesztését. Kétséget nem szenved, hogy követtettek el stratégiai hibák, de viszont az is kétségtelen, hogy ezeket a hibákat paralizálták a francziák által elkövetett hibák. Hiszen olvassuk csak el a magentai csatáról irt közleményeket, és látni fogjuk, hogy a franczia hadsereg czentruma ott majdnem arra a sorsra jutott, mint később Sedannál.

Az utolsó nagy ütközetben, Solferinónál, szintén nagy hibákat követtek el a francziák. Hiszen köztudomásu dolog, hogy a franczia hadsereg jelentékeny része be sem folyt a harczba, hanem tétlenül állt Mantua előtt. Én tehát, t. ház, az 1859-i vereség egyik fő okát a rossz és hiányos élelmezésben látom. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)* Hiszen emlékszem, sok akkori katonával beszéltem, és azok, a kik franczia fogságba kerültek, mondották, hogy hála Isten, hogy foglyok lettek, mert már ki voltak téve az éhenhalásnak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nagyon hiányos volt az élelmczés, t. miniszter ur, és én ebben a tekintetben szives figyelmébe fogok még egy körülményt ajánlani, az Einacktenesetet. Maguk a legfelsőbb körök is belátták, hogy a hadsereg élelmezésénél óriási hibák követtettek el; kezdték is ezeket a hibákat kutatni. Én ezekkel nem akarok foglalkozni, nem akarok senkit vádolni, csak azt hozom fel, hogy háboru esetén a sereg élelmezése a legnagyobb nehézségekbe ütközik, és hogy jobbára az élelmczéstől függ a hadjárat sorsa.

Már most képzeljük azt az esetet, ha háboruba keverednénk, mobilizálnók a közös hadsereget, a két honvédséget és a katonailag szervezett népfelkelésnek csak egy részét; ez legalább másfél millió embert fog kitenni és ha két harcztéren is harczolna ez a két hadsereg, akkor sem tudnók azt élelemmel ellátni. Már azért is, t. ház, teljesen és tökéletesen feleslegesnek tartom a hadsereg létszámának felemelését. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De még azonkivül figyelembe kell vennünk *(Halljuk! Halljuk!)* egy nagyon fontos körülményt, a mostani irtózatos romboló hatással biró ágyukat és lőfegyvereket. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Most nem lehet, t. ház, ugy hadakozni, mint lehetett ennekelőtte; hisz ennekelőtte pl, ha veszszük a Nagy Na-

poleon alatti harczokat, ütközeteket: ott jobbára lovassági attak döntött és azonkivül a szuronytámadás. Ugy a lovassági attaknak, valamint a szuronytámadásnak a mostani fegyverekkel szemben az ideje teljesen és tökéletesen lejárt. Ha most pl. valaki egy nagy ütközetet lovassági attakkal vagy gyalogsági szuronytámadással akarna eldönteni, az a hadvezér azt a nagy, az ő kezére bizott hadsereget egyszerüen és egyenesen a mészárszékre és a vágóhidra vinné. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen ha meggondoljuk ezeknek a mostani fegyvereknek borzasztó romboló hatását, ugy a laikusnak is be kell látnia, hogy csakis védett és fedett állásokból lehet hadakozni, másképen teljes lehetetlenség; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* már pedig, t. ház, a terrénum nem olyan nagy, hogy egy ilyen nagy hadsereget kifejteni és annak elegendő tért adni lehetne. Hiszen, t. ház, a legutóbbi időben is mit látunk? Látjuk, hogy Anglia, ez az óriási nagyhatalom mennyire mindent elkövetett, hogy ezt a szegény kis búr nemzetet, a melynek egész száma legfölebb annyira rug, mint Budapest népessége, leverje. Az angolok százezrenkint küldték seregeiket; utoljára 300.000 emberük volt a harcztéren, és mégsem voltak képesek a búrokat legyőzni. Ennek is az volt az oka, hogy a búrok jól ismervén a mostani uj fegyverek romboló hatását, fedett állásokból harczoltak, mig az angolok óriási veszteségeket szenvedtek. Én képtelenségnek tartom azt, hogy ilyen óriási nagy haderő mozgósittassék, mert az ujabb szerkezetü ágyukkal szemben csak fedett és védett állásokból lehet manapság harczolni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A németek részéről 1871-ben 950.000 ember volt a harcztéren!

Gr. Benyovszky Sándor: Ez nagyon érdekes adat; ismerem én is, de nagyon jól tudja a t. honvédelmi miniszter ur is, hogy a midőn Saint-Privatnál, Mars-Latournál megkisérlettek ilyen rohamot intézni, akkor az a hadsereg, az a lovasság — pl. Wörthnél a franczia vasasok — ott maradtak a csatatéren. Ugy harczolni tehát, mint a hogy akkor lehetett, mai napság teljes lehetetlenség, különösen azért, mert most annak a két vagy három esetleg harczoló nagyhatalomnak, de sőt mind az öt nagyhatalomnak körülbelül egyforma minőségü puskáik és ágyuik vannak. A mi példának okáért az 1866-iki hadjáratot illeti, ott persze a poroszoknak könnyen ment a dolguk; nekik már akkor megvoltak ezen uj szerkezetü u. n. »Zündnadel«-fegyvereik, mig a mieinknek csak régi puskáik voltak. A mi hadseregünk vezénylete azután eltanulta az olasz hadjáratban a francziáktól az attakokat és szuronytámadásokat és mikor azután az attakot a poroszok Zündnadel-puskái ellen intézte, a hadsereg nagy része a földön feküdt, részint sulyosan megsebesitve, részint pedig meghalva.

Azért hoztam fel ezeket a példákat, hogy kimutassam, hogy teljesen és tökéletesen hiábavaló dolog ilyen óriási hadseregekkel birni, mert azokat sem a harcztérre vezetni, sem élelmezni — pedig ez igen nagy faktor — képesek nem vagyunk.

De hátra van még valami, t. ház. És ez az, hogy fizetni is kell ám azt a hadsereget, azt a borzasztó hadjáratot. Tudjuk, hogy mai napság mennyibe kerül egy hadjárat, a hol annyi embert mozgósitanak, annyi embert szerelnek fel, annyi embert szállitanak, élelmeznek és fizetnek. Egy ilyen nagyméretü hadjárat mai napság milliárdokba kerül. Azt kérdem már most, honnan vegyük mi ezeket a milliárdokat?

Az ellenségtől? Erre nincs módunk, nincs tehetségünk.

De vegyük most a mostani hadügyi kiadásokat is. Erre vonatkozólag bizony el lehet mondani azt, hogy ebben a tekintetben eljutottunk már a Rubikonig, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és nota bene még békében, hát még háborus időben? Miből szerezzük ezeket a kiadásokat?

Hentaller Lajos: A családi pénztárból!

Gr. Benyovszky Sándor: Erre a hadügyi kormányzatok még nem is gondoltak; nem gondoltak az élelmezésre és nem gondoltak e költségek fedezésére. Én itt nemcsak a mi hadügyi kormányzatunkat értem, hanem Európa összes hadügyi kormányzatait. Teljes lehetetlenség ilyen nagy erőt mobilizálni, a kellő időben a harcztérre szállitani, azt kellőleg vezényelni és élelemmel ellátni, a mi pedig egy hadjáratban döntő faktor.

Gabányi Miklós: A költségeket majd a Habsburgok családi kincstárából fedezzük, mert most oda fizetjük a czivillistát! Majd vissza veszszük!

Gr. Benyovszky Sándor: Hát, t. ház, ezek, lehet mondani, igazán áldatlan állapotok, a melyek azonban nemcsak Magyarországon, hanem Európa összes államaiban megvannak. Egész Európa minden népére egyenlően nehezedik a hadügyi kiadások elviselhetlen és évről-évre fokozódó óriási sulya. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Fő dolog most, t. ház, az volna, hogy mérsékeljük ezen elviselhetetlen kiadásokat, és nem pedig az, hogy azokat még jobban emeljük. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Nem kell fegyverkezni!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mondja meg a francziáknak, hogy nem kell fegyverkezni!

Gr. Benyovszky Sándor: De, t. ház, nekem erős meggyőződésem, hogy e bajnak alapoka a hármas-szövetségben keresendő. *(Halljuk! Halljuk!)* Igazságosnak kell lenni, nem szabad semmit sem utóbb egyoldaluan birálni. Én készségesen elismerem azt, hogy a hármas-szövetségnek van egy határozottan nagyon jó oldala is.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy van!

Gr. Benyovszky Sándor: Ez a jó oldala pedig az, hogy Európát egy borzasztó háboru kitörésétől megkiméli. Ámde, t. ház, a hármas-szövetségnek van egy nagyon rossz oldala is, és nem tudom, hogy ez a rossz oldal nem paralizálja-e annak jó oldalát. Hiszen, t. ház, ha átvizsgáljuk nemcsak a mi hadügyi kiadásunkat a hármas-szövetség megkötése óta, hanem ha átvizsgáljuk a német hadügyi kiadásokat, a francziákat, az olaszt és oroszt, azt fogjuk látni, hogy el kell rémülnünk attól, hogy a hármas-szövetség megkötése óta ezeknek az államoknak és igy, lehet mondani, egész Európának hadügyi kiadásai mily óriási mérveket öltöttek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hiszen, t. ház, .rá fogok arra is térni, a hármas-szövetség, mint mondottam, és a mit el is lehet hinni, nem bir offenziv, hanem csak defenziv jelleggel. Ámde, t. ház, az is bizonyos és azt sem lehet kétségbe vonni, hogy defenziv szövetségek gyakran offenziv szövetségekké lettek, a mint a hármas-szövetség is ilyenné változhatik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mi már most a hármas-szövetséget illeti, ennek éle, ezt kétségbe vonni és tagadni nem lehet, két állam ellen irányult és irányul: Oroszország és Francziaország ellen. Mert hiszen ha nem irányulna ezek ellen az államok ellen, akkor értelme sem lett volna e szövetség megkötésének. Kétséget nem szenved, hogy féltek Oroszországtól, az orosz terjeszkedéstől, a németek pedig féltik Elszászt és Lotharingiát, mert nagyon jól tudják, hogy a francziák ezekről a tartományokról nem fognak lemondani soha. A mieink meg félnek az oroszoktól, mert Oroszország bizony terjeszkedik, bár jelenleg nem Európában, hanem Azsiában. Az oroszokban már megvan ez a terjeszkedési vágy. S igy az osztrák kormány megkötötte a szövetséget a némettel, hogy esetleg orosz támadás ellen Németország megvédje Ausztriát, a németek meg viszontszolgálat fejében szövetkeztek, hogy a mennyiben háboruba keverednek Francziaországgal, Ausztria a németek segitségére lesz. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kétséget nem szenved, hogy ebben igazam van. Belátták ennek igazát a francziák és az oroszok is; és mi következett ebből? Belátták, hogy az egyelőre defenziv hármas-szövetségnek éle ellenük irányult. Ők aztán egymással szövetkeztek: t. i. Francziaország szövetkezett Oroszországgal. Ez természetes is; és már most, mióta Francziaország Oroszországgal szövetkezett, igazán lehet mondani, hogy egész Európa két óriási táborból áll: egyrészről ott van Franczia-Oroszország, másrészről Magyarország, Ausztria, Olaszország és Németország. És mi következett abból, hogy a francziák Oroszországgal szövetkeztek? Természetes, látták, hogy mily óriási haderővel bir a hármas-szövetség, látták, hogy esetleg gyengébbek, vagy ha nem is gyengébbek, erősebbek akartak lenni, és ez arra inditotta őket, hogy ők is hadseregük létszámát szaporitsák, azonkivül javitják fegyvereiket, szereznek ujabb szerkezetü ágyukat, és ez viszont a hármas-szövetségre hat; ott is látják, hogy a francziák jobban szervezik hadseregüket, szaporitják annak létszámát, tehát ők is szaporitják. Szaporitjuk mi is, a német is, az olasz is, sőt azonkivül néha nem azért szaporitják, mintha a másik szövetségtől félnének, hanem az egyik szövetséges társnak kivánságára is történik a hadsereg létszámának a szaporitása. Igy pl. a német bizonyosan követeli Ausztria-Magyarországtól is a hadsereg létszámának a szaporitását, uj szerkezetü ágyuknak behozatalát, mert azt mondja: a te szövetségednek, ha nem leszesz elég erős, ha nem lesznek ilyen és ilyen fajta ágyuid, nagy hasznát venni nem fogjuk. Igy történt Olaszországban is. Az olaszok nagy ellenségei voltak a tőlük mind nagyobb és nagyobb áldozatot kivánó hármas-szövetségnek, de az olasz félt, hogy egymagában fog állani, a francziákkal nem nagyon rokonszenveztek, több dologban versengtek egymással, s ezért legjobbnak tartották, ha ők is a hármas-szövetséghez csatlakoznak. De aztán a hármas-szövetség gyengének találta az olasz hadsereget, hiányosnak tartotta a felszerelését, követelte a hadsereg létszámának szaporitását és más fegyverekkel való ellátását. Ennek az eredménye Olaszországra az lett, hogy Olaszország már csaknem a végkimerüléshez jutott el pénzügyi szempontból. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A franczia nagyon gazdag nemzet, hiszen köztudomásu, hogy a kontinensen a leggazdagabb nemzet, de bizony már a francziákat is nagyon, de nagyon megviselik ezek az óriási hadi kiadások, és ők is ugy állnak a költségvetésükkel, hogy deficzittel dolgoznak. Maga a a német is, a mely 1870—71-ben a francziákat kifosztotta, nagyon megelégelte ezeket az óriási kiadásokat és a németországi szoczializmusnak terjedését is jóformán ezen körülménynek lehet beszámitani. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A legsajnosabb az, hogy ennek az áldatlan dolognak a vége beláthatatlan. Mi nem tudjuk, sőt még csak tájékozva sem vagyunk, de nem is lehetünk, hogy mikor fog ez az áldatlan állapot megszünni. Nem azt látjuk, hogy a hadügyi kiadások leszállittatnának, de még azt sem látjuk, hogy a hadügyi kiadások dolgában legalább egy bizonyos megállapodás állna be, hogy ne fokoztatnának azok évről-évre. Sajnos, épen az ellenkezőről kell meggyőződve lennünk. Ez a versengés a nagyhatalmak között hadügyi téren nemcsak hogy meg nem szünik, hanem folytonosan és folytonosan öregbedik. Ez oda fogja juttatni Európát, ha ennek az áldatlan állapotnak vége nem lesz, hogy Európa Amerikával szemben Ázsia sorsára fog

jutni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Vegyük azt a boldog Amerikát, annak nincs állandó hadserege, ellenben évről-évre hihetetlen mérvben gazdagodik, hatalmasodik, gyarapodik, ma-holnap, ha ez igy fog menni, ők fogják az egész világot uralni. Európában ellenben az állapotok évről-évre szomoruabbakká válnak. A legszomorubb az, hogy még kilátásunk sincs, hogy ezek a nyomoruságos állapotok valaha megszünnek. Ezt ugyan az uralkodók is kezdik már belátni, igy többek között az orosz czár is, a ki pedig nem alkotmányos, hanem autokrata fejedelem. Tudjuk, hogy az orosz czár is — és nekem nincs okom az ő őszinteségében kételkedni, mert meg vagyok győződve, hogy az ő népe is megsinyli ezt az elviselhetlen állapotot, — az orosz czár is intézkedett a hágai béke-kongresszus létrejötte tárgyában. Amde elhibázták a dolgot, mert Európa az örök-békéig még nem jutott el, és nem fog eljutni legalább addig, mig bizonyos kérdések megoldva nem lesznek. Európában két megoldásra váró kérdés van, az egyik a keleti-kérdés, a másik az ennél nem kevésbbé fontos elszász- és lotharingiai kérdés. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mindaddig, mig ezek a kérdések igy vagy amugy megoldva nem lesznek, addig az általános legfegyvezésre gondolni sem lehet.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Azután sem!

Gr. Benyovszky Sándor: Mert ha egyszer össze is jönnének ezen hatalmak képviselői Hágában, vagy bárhol, és belátnák, hogy ez egy tarthatatlan állapot, melyet meg kell szüntetni, és megállapodnának abban, hogy lefegyverkezzenek, ez elvben nagyon szép dolog lenne, de a kezdeményezést egyik hatalom sem merné magára vállalni, mert ha pl. mi mennénk előre jó példával, azt mégsem tudhatjuk, hogy a többi, körülöttünk levő népek, az orosz, meg Isten tudja melyik, ezt ki nem használná-e arra, hogy bennünket megrohanjon. Ezt a franczia nem tenné, a német sem, mert nem tudja, hogy Francziaország, hol a revanche még mindig megvan, nem rohanná-e meg, hogy Elszász-Lotharingiát tőle visszafoglalja.

Nekem erős meggyőződésem, hogy mig a keleti-kérdés és az elszász-lotharingiai kérdés megoldva nincs, általános béke nem lesz, az örök-béke pedig utópia marad annakutána is. Ép ezért én az orosz czárnak különben jóindulatból eredő kezdeményezését egészen hiábavalónak tartom és czélhoz vezetőnek nem tartom.

Veres József: Mégis becsületére válik!

Gr. Benyovszky Sándor: Volna a dolognak egy másik módja. Nem tudnának-e ezek a nagyhatalmak egymás közt próbaképen 5—6 évre konvenczíót kötni? Hiszen ez mindenkinek érdekében állana, ha pl. olyan konvenczíót kötnének és köteleznék egymást kölcsönösen, hogy bizonyos ideig sem a hadsereg létszámát fel nem emelik, sem pedig uj szerkezetü fegyvereket be nem hoznak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ebbe minden rizikó nélkül belemehetnének, mert tegyük fel, hogy nem volnának ezek a borzasztó hátultöltő fegyverek, hanem még a régi szerkezetüek, ha minden állam csak ilyen régi szerkezetü fegyverrel birna, akkor az arány egyforma maradna, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ép ugy, mint most, mikor minden államnak uj szerkezetü, s körülbelül egyforma hatásu fegyvere van. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ép igy áll a dolog az ágyukra nézve is.

Ha már most veszszük pl. a nagyhatalmak fegyvereit, ezek a fegyverek körülbelül egyformák; nem nagy a differenczia a franczia, német, osztrák, olasz fegyverek közt, hát miért ne tudnának a hatalmak arra nézve megegyezni, hogy megelégszünk ezekkel a fegyverekkel? Eléggé öldöklők ezek is! Kötelezzék magukat kölcsönösen, hogy legalább ennyi és ennyi évre más szerkezetü fegyvereket behozni nem fognak.

Ugy áll ez a hadseregre nézve is. Az arány itt is ugyanaz. Vegyük azt, hogy ha pl. a német felemelné hadseregének létszámát még százezer emberrel, erre a franczia is azt mondaná: hohó, ez felemelte a létszámot százezer emberrel, felemelem én is. De az arány nem változik akkor, ha mind a két fél ugyanazt teszi és akkor sem változik, ha az egyik fél sem teszi. Ha most nézzük ezeket a szövetségeseket, ezek, a mint előbb is emlitettem, körülbelül egyenlő minőségü fegyverekkel birnak és haderejük is körülbelül egyforma, legalább haderejüknek az a része, a mely használható. Ha hozzáadjuk egyrészről pl. az orosz hadsereget a franczia hadsereghez, másrészről hozzáadjuk Ausztriáét, Olaszországét és Németországét, ezek között a számok között valami nagy differenczia nincs. De ha aztán az egyik fél is felemeli ennyivel, a másik is, a harmadik is ennyivel, az arány ugyanaz marad. Ezt kétségbe vonni nem lehet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azért kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb arányban egyik hatalom sem küzdene a másikkal.

Én azt gondolom tehát, hogy az örök-békéhez ugyan még nem jutottunk el, de ilyen konvenczíót esetleg lehetne létrehozni. Én ugyan nem bizom ebben, főképen azért, mert nem bizom diplomatáink ügyességében; a mi diplomacziánktól sokat várni nem lehet; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hanem tekintve ennek a dolognak nagy fontosságát, ha csak azt érjük el, hogy öt vagy tiz évre ilyen konvenczióra lépnének a hatalmak, ha öt vagy tiz évig nem volna létszámszaporitás, tehát a hadi kiadások öt vagy tiz éven át nem emeltetnének, már ez is óriási előny volna. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De még arról is erősen meg vagyok győződve, hogy ha ilyen szerződésre léphetnének

egymás közt a hatalmak, ezen szerződés időtartamának letelte után ezt a konvenciót ezek a hatalmak megujitanák, mert azt mondanák méltán, ha nem értünk is el egyebet, ez is nagy előny, legalább nem vagyunk kénytelenek hadügyi kiadásainkat folyton és folyton emelni, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* legalább a hadügyi kiadások emelésében szünet állott be. Igy megvoltunk ennyi esztendeig, ennek a konvenciónak ideje le fog járni, hosszabbitsuk ezt meg ismét talán öt vagy tiz évre. Sőt még az sem volna lehetetlen, ha egyszer ilyen konvenciót a hatalmak megkóstolnának, hogy azután azt mondanák akkor — most még nem, hanem annakutána — talán egy lépéssel tovább is mehetünk, hiszen az arány csak az marad, a mi most, talán szállitsa le minden csoport szövetséges hadseregének létszámát ennyivel, a másik annyival, akkor aztán már el lehetne a hadügyi kiadásoknak a leszállitását is lassankint fokozatosan talán érni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én, t. ház, megvallom, hogyha nekünk jobb külügyi képviseletünk volna, akkor talán ezt a dolgot keresztül lehetne vinni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De megvallom őszintén azt is, a mit én már ki is fejtettem, hogy bizony valami nagy bizalommal a mi külügyi képviseletünk ügyességében nem bizom. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Nincs is ok rá!)* Mindennek daczára, t. ház, tekintve azt a nagy előnyt, a melyet azáltal érhetnénk el, hogy a hadügyi kiadások folytonos és örökös fokozásában egy kis szünet állana be, bátor vagyok a t. háznak a következő határozati javaslatot benyujtani. *(Halljuk! Halljuk! Mozgás a jobboldalon.)* Ez nem obstrukcziós határozati javaslat. *(Olvassa):*

»Határozati javaslat. Utasittatik a kormány, hogy tegye magát érintkezésbe a külügyi képviselettel és hasson oda, hogy ez lépéseket tegyen a nagyhatalmak külügyi képviseleténél egy olyan 5 vagy 10 évre szóló egyezmény megállapitására nézve, a melyen belül a nagyhatalmak köteleznék magukat, nem emelni a hadseregük létszámát, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* sem ujabb szerkezetü fegyvereket és ágyukat be nem hozni.« *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Előre megjegyzem, t. ház, hogy ezen határozati javaslatomtól én semmi sikert sem várok, *(Derültség a jobboldalon.)* de benyujtásával csak kötelességemnek tettem eleget. Először azért nem várok semmi sikert, mert sajnosan tapasztalom, ha erről az oldalról valami inditványoztatik, vagy ha határozati javaslat adatik be, az a t. túloldal részéről nagyon, de nagyon ritkán részesül figyelemben. Az ezen oldalról beadott határozati javaslatainknak többnyire semmi sikere sem szokott lenni! A t. honvédelmi miniszter ur talán maga is fontolóra fogja venni ezeket a dolgokat, a melyeket én itt, ebből az alkalomból röviden elmondani bátor voltam és talán ő is fog majd ezek felett egy kissé gondolkodni. Jó lesz ezt a kérdést, ezt a fontos kérdést egy kissé ruminálni, mert ez idővel, t. ház, nagy eredményekhez vezethet. Nagy eredményekhez vezethetne nemcsak minálunk Magyarországon és Ausztriában, de egész Európában. És, azt gondolom, t. ház, hogy ennek a helyzetnek a nyomasztó voltát többé-kevésbbé minden uralkodó, minden kormány, minden parlament és minden nép eléggé érzi és ettől át van hatva. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ebben a tekintetben, t. ház, igazán lépéseket kellene tenni a dolog fontosságánál fogva. Meg kellene legalább kisérelni a dolgot. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hiszen egy ilyen nagyfontosságu dolgot legalább megkisérleni nem kerül sem sok munkába, sem sok fáradságba. Higyje el a t. képviselőház, hogy a mi diplomácziánk akárhányszor sokkal kevesebb jelentőségü, hiábavaló dolgokban jegyzékeket vált hónapokon, éveken keresztül, a melyek pedig nem birnak oly nagy horderővel, mint birna egy ilyen akczió. Azért én, ha nem is remélem, mégis kérem ugy a t. kormányt, valamint a t. túloldalt, ne vegyék semmibe ezt a határozati javaslatot, hanem ragadják meg az alkalmat, mert az, ha nem is mindjárt, de idővel talán eredményre vezet. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Mielőtt beszédem befejezném, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* még a kétéves szolgálati időről kivánom nézetemet elmondani. Kétségtelen, hogy a hároméves szolgálati idő nemzetgazdászati szempontból határozottan káros, s a népnek igen nagy megterheltetésével jár. Európa több államában, Német- és Franczia-országban már folynak is a tárgyalások a kétéves szolgálati idő behozatala iránt, a mely a népnek óriási megkönnyebbülést jelentene. De van a kétéves szolgálati időnek egy óriási hátránya is, az t. i., hogy a hadügyi kiadásokat még jobban fokozná. *(Zaj. Elnök csenget.)* Én figyelemmel olvasom a franczia parlament ez iránti tárgyalásait, és azokból látom, hogy a költségszaporulat csakugyan nagy lesz, mert sokkal nagyobb az ujonczlétszám, több tisztet és altisztet kell alkalmazni, a kiknek a kiképzése ismét sokba kerül.

Hanem én egyebet gondoltam, a mivel a kivánt czélt elérnők. Én azt gondoltam, meg kellene maradni a hároméves szolgálati idő mellett, azonban ott van a latin példabeszéd, hogy nulla regula sine exceptione.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ha sok exczepczió lesz, nem marad semmi!

Gr. Benyovszky Sándor: A katonákat két részre kellene osztani; az egyik rész a második esztendőben már be van tanitva, a másik rész nehezebben tanul. A tisztek hivatva volnának elbirálni, hogy a legénységük közül ki van kellőleg kiképezve, ki nincs. És a kik ki vannak képezve, azok a második év után hazabocsáttatnának.

Pozsgay Miklós: Akkor a protekczió győzne!

Gr. Benyovszky Sándor: Az nem volna szabad! Tudjuk, hogy művelt embernél egyévi szolgálat is elegendő.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem mindig!

Gr. Benyovszky Sándor: Hivatkozom az egyéves önkéntesekre, a kik nemcsak hogy kiképeztetnek egy év alatt, de még tisztek is lesznek. Én azt hiszem, tekintve különösen a józan értelmü magyar népet, kivált a gyalogságnál, a hol legnagyobb számban szolgál, bizvást haza lehetne bocsátani jó részüket két év multán a nélkül, hogy ez a hadügyi költségek emelkedését idézné elő. A 3 éves szolgálati idő mellett azokat, a kik be vannak gyakorolva, a kik ki vannak tanitva, szépen haza lehetne bocsátani.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Sokkal nagyobb ujonczjutalékra volna szükség!

Gr. Benyovszky Sándor: Én azt gondolom, t. képviselőház, hogy »esset modus in rebus«. Lehetne ezen is segiteni. Hanem azt határozottan állitom, hogy ha a legénység nem tartatnék három évig a zászlóknál, ez először pénzügyi szempontból járna nagy megtakaritásokkal, de másrészről nemzetgazdasági szempontból is, mert tudvalevő, hogy a hadseregnek azon nagy része, a mely a zászlóknál tartatik, szolgálatának időtartama alatt semmit sem kereshet, s igy meglévén fosztva keresetétől, ez nemzetgazdaságilag is káros; ha pedig kereshetne az illető, ez nemzetgazdasági szempontból birna nagy jelentőséggel. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt hiszem, hogy mint minden más dolognak, ugy ennek is a kezdeményezése sok bajjal és nagy nehézséggel jár, de e nehézségeket legyőzhetetleneknek egyáltalában nem tartom. Ha pedig a kérdés megoldatnék, ugy ez hadügyi kiadásaink csökkenését idézné elő, a népre sulyosodó terhek kisebbednének, s ezáltal megkönnyebbülést okoznának a népnek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az előttünk fekvő javaslatokat illetőleg a t. honvédelmi miniszter urnak is be kell látnia azt, hogy hadügyi kiadásaink sulyos teherként nehezednek az országra.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagy teher!

Gr. Benyovszky Sándor: A teher ma oly nagy, hogy annak szaporitása tekintetében — meggyőződésem szerint és hiszem, t. képviselőtársaim meggyőződése szerint is — bizony már elérkeztünk a Rubikonig, a melyen túllépnünk nem szabad. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Másként kell itt intézkedni és épen az általam javasolt módon lehetne az óriási hadügyi kiadások okozta terhen könnyiteni.

Mivel pedig ez a javaslat szaporitja a hadsereg létszámát, szaporitja költségeinket akkor, a mikor — s azt hiszem, ezt sikerült is beigazolnom — a létszámszaporitás felesleges, a mikor ezt a nagy haderőt sem élelmezni, sem fizetni nem tudjuk: azért én e javaslatokat nemcsak feleslegeseknek és hiábavalóknak — de tekintetbe véve azon óriási költségeket, a melyek e javaslatok kapcsán az országot terhelni fogják, egyszersmind károsaknak tartom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Polczner Jenő: Menjenek a börzére kaszinózni!

Gr. Benyovszky Sándor: Tegyünk egy kis számitást, hogy mennyivel szaporodtak hadügyi kiadásaink nemcsak a hármas-szövetség megkötése óta, hanem még 1867 óta. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Valóban meg kell döbbennünk az eredménytől. Igaz, hogy hasonló állapottal nemcsak nálunk, de más államokban is találkozunk. Ámde mi nem akarjuk, hogy ez az ország elpusztuljon, népe elszegényedjék, s ezért nekünk e javaslatot elfogadnunk nem szabad. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem fráziskép mondom, hogy ez az ország nagy szegénységben. nagy nyomoruságban van. Bizonyitom ezt a szocziálizmusnak ijesztő mérvben való terjedésével. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mert tény az, hogy a hol a nép csak meglehetős jólétben van, ott nincsen szocziálizmus. Szocziálizmus csak ott van, a hol nagy a nyomor, s állapotaink nyomoruságos voltát épen a szocziálizmus terjedése igazolja.

De ott van a kivándorlás is. Hiszen Magyarország ezelőtt Eldorádó volt; boldog ország volt; nem vándoroltak ki belőle az emberek, hanem ellenkezőleg ide bevándoroltak.

Pozsgay Miklós: Most is bevándorolnak olyanok, a kikre nincs szükségünk! *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Gr. Benyovszky Sándor: Igaz, ma is vannak bevándorlóink, de ezelőtt más elem vándorolt be ide; most nem vándorol be hozzánk valamirevaló elem, hanem kivándorol a nép. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Vegyük egy kissé közelebbről szemügyre a kivándorlást, t. ház. Ezelőtt is vándoroltak ki Magyarország északi megyéiből, azon szegény földhözragadt tót nép közül meglehetős nagy számban olyanok, a kiknek se kenyerük, se keresetük, napszámuk nem volt. Ámde a kivándorlás már ott is olyan óriási méreteket öltött, hogy egész falvak vannak a Felvidéken, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a melyeknek minden munkabiró lakosa kivándorolt, csak az öregek, a tehetetlen aggastyánok maradtak odahaza. És ez, t. ház, már nagy bajra, nagy nyomoruságra vall. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De még ha csak a Felvidékről történnék ilyen elszomoritó mértékben a kivándorlás! Nézzünk az Alföldre, a magyar Kánaán földjére; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Most már ott is óriási mérveket ölt a kivándorlás. Hiszen Dunántúl, Magyarország legvirágzóbb részén is megindult már a föld népe; egy formális népvándorlás van ott, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ugy, mint akkor, a midőn eleink benyomultak ide Magyarországba.

A föld népe, a föld legjobb, legmunkabiróbb népe megmozdult és kivándorol Amerikába. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

80.000-re becsülik, t. ház, a mult évben kivándorlottak számát. Meg vagyok győződve arról, hogy itt túlbecslés nincs, sőt ellenkezőleg sokkal többen vándoroltak ki, mint a mennyiről a statisztikai adatok szólanak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De, t. ház, aránylag nagyon kevés azok száma, a kik utlevelekkel vándorolnak ki, és csak azoknak kivándorlását lehet nyilvántartani, a kik utlevéllel látták el magukat. Minthogy azonban tudják az illetők, hogy az utlevelek megszerzése nagyon sok bajjal és nehézséggel jár, sőt nagyon gyakran akadályokba is ütközik, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* azért nagyon sokan utlevél nélkül vándorolnak ki, sőt merem állitani, hogy az utóbbiaknak száma nagyobb azokénál, mint a kik utlevél birtokában vannak. Már pedig, t. ház, a midőn ez a kivándorlás egyre nagyobb mérveket ölt — a mult hónapról szóló hivatalos kimutatás mutatja, hogy ez a baj nincsen csökkenőben, — ez kétségen kivül a nép nagy nyomoruságát igazolja. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert a kinek csak félig-meddig tűrhetően megy a sora, az bizony el nem szánja magát ilyen lépésre. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen borzasztó még csak el is gondolni azt, hogy valaki ott hagyja házát, kis földecskéjét, ott hagyja hazáját, rokonait, szomszédait, hozzátartozóit és rászánja magát a nagy tengeri utra, hogy ott a messze távolban bizonytalan exisztenczia után nézzen. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez bizonyitja legjobban, hogy mennyire nem frázis az, a midőn azt mondjuk, hogy a nép a legnagyobb nyomorban, a legkinosabb helyzetben van. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mindezeknél fogva kijelentem, t. ház, hogy az előttünk fekvő törvényjavaslatot, a mely a hadügyi kiadásokat ismét hivatva van emelni, el nem fogadom. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Nyegre László jegyző: Szentiványi Árpád!

Szentiványi Árpád: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A szőnyegen lévő, u. n. katonai javaslatok tárgyalásánál leginkább azért kivánok felszólalni, mert a mult szombati ülésen Mezőssy Béla t. képviselőtársam jónak látta aposztrofálni a volt nemzeti pártot.

Gabányi Miklós: Igazsága is volt! Éljen Mezőssy Béla! *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Szentiványi Árpád: Azt a pártot, melynek én egyik szerény, de lelkes tagja voltam két évtizeden keresztül, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* azt a pártot, a melyik a hosszu küzdelemben mind a két oldalról nyomatva ugy össze lett préselve, hogy azt mondhatom, hogy egy családot képezett és ha a testvéri szeretet kifejlődhetik egy csoport ember között, mondhatom, hogy azok között kifejlődött. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gabányi Miklós: A voltra nem ád a zsidó semmit! *(Derültség. Halljuk! jobbról.)*

Szentiványi Árpád: Akkor a mikor .... *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Kérem, talán én is megérdemlem, hogy engemet is meghallgassanak. *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)* Akkor, a mikor ezt a pártot, a melyik ugyan megszünt létezni, de az illető képviselő urak jelen vannak most is, — támadják — kötelességemnek tartom azt megvédelmezni. Azt mondja a t. képviselő ur beszédében, hogy *(olvassa)*: »Két fuziót ismer a magyar politikai élet, az egyik az 1875-iki Tisza Kálmán-féle fuzió, a másik a volt nemzeti pártnak beolvadása a szabadelvü pártba. E kettő közül kivánom én a párhuzamot megvonni. A Tisza Kálmán-féle fuzió annyit ártott a nemzet érdekeinek és politikai erkölcseinek, hogy évtizedek hosszu folyama is kevés volt arra, hogy ezt a kalamitást az ország kiheverje. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Most a kérdés az, hogy a volt nemzeti pártnak fuziója is a régi, a megtört nyomon halad-e, avagy volt tagjai ragaszkodnak-e a szabadelvü párt keretében is a multban vallott elveikhez?«

Az 1875-iki fuziónak a következménye mi volt, arról én beszélni nem akarok, nem is beszélek róla, mert azt tiltja a jóizlés, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* de méltóztassék megengedni, hogy a két fuzió közti különbséget feltüntessem egypár szóval. *(Halljuk! Halljuk!)*

1875-ben a fuzió alkalmával az u. n. balközép kikötött magának rögtön három tárczát és azzal átvette a vezetést. A nemzeti párt beolvadásánál, a paktumot megcsinálva, mondhatom, de talán nem is kell mondanom, mert hiszen a képviselő urak, a kik részt vettek a paktumban, tudják, hogy arról, hogy személyekkel hozakodjunk elő, még csak szó sem volt. Személyes motivumok abba nem játszottak bele.

De nem is kell ezt bizonyitanom, mert hiszen méltóztassanak megnézni, nincsen a volt nemzeti párt tagjai közül egy sem abban az állapotban, azon a helyen, a hol az ország vezetésére hivatott férfiak állnak. *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)* Méltóztassanak megengedni, talán az is egyedüli és páratlan a maga nemében, hogy egy husz és egynéhány esztendeig küzdő párt összeolvad a hatalmon levő párttal és azért semmit sem nem követel, sem semmivel meg nem kinálják.

Komjáthy Béla: Sem nem kap semmit! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Kecskeméthy Ferencz: Sem nem változtat semmit a dolgokon! *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Szentiványi Árpád: De menjünk tovább. Azt mondja a képviselő ur: »Majd meg fogjuk látni. Különben örvendek, hogy több oldalról is hallom egyszerre az igent ..., vagy pedig esetleg csak több tudással és nagyobb ügyességgel fogják végigjátszani azt a fuzionális szinjátékot, a melyet Tisza Kálmán és párthivei szintén eljátszottak.«

Kubik Béla: Teljesen igaza volt!

Szentiványi Árpád: És a konkluziójában mit mond t. képviselőtársam? Először is beismer ennyit: »A mi a közhatalomnak becsületes kezelését, a közigazgatási visszaélések megszüntetését illeti, konczedálom, ebben a nemzeti párt elvei ma Magyarországon diadalt arattak.« Hát, bocsánatot kérek, ezt a t. képviselő ur semminek sem tartja? Hát nem ezen indul ki azután minden, nem ezen lehet kiépiteni azután azokat a nemzeti vivmányokat, a melyeket a nemzeti párt minden alkalommal hangoztatott? *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kecskeméthy Ferencz: Ez talán egészen a nemzeti párt érdeme!

Olay Lajos: Meg kell mutatni, itt az idő! *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Szentiványi Árpád: De azt mondja a t. képviselő ur *(olvassa)*: »Ez a mult. Ámde most itt van a jelen. A történelem órája ütött, a váltó lejárt és a nemzetnek joga van megkövetelni azt, hogy a nemzeti párt ezeknek a bevallott elveknek a végrehajtásáról gondoskodjék. Minden aposztázia a politikában kétségtelenül nagyon sajnálatos. Sajnálatos, mert a nép hitét megrenditi azokban a férfiakban, a kikben bizott, mert elveszti komolyságát az a küzdelem, a melyért egy politikai párt évtizedeken át harczolt, de a legveszélyesebb neme az aposztáziának az, hogy ha egy uj pártba belépve csak annyit mondunk, hogy mi kivánjuk, mi követeljük a nemzeti vivmányok keresztülvitelét, egyébként fentartjuk a jövőre nézve cselekvési szabadságunkat.« Hát, t. képviselőház, a volt nemzeti párt megszünt lenni. Párt a pártban nem létezhetik. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Mi nem tartottunk konferencziákat, azonban én megragadtam az első alkalmat arra, hogy szólásra jelentkezzem, a midőn a szabadelvü párt a katonai javaslatok tárgyalását kitüzte. Ott előadtam kivánságaimat. Tudta a képviselő ur nagyon jól, — hacsak véletlenül el nem olvasta azokat a lapokat, a melyekben az a beszéd megjelent, s ez esetben nem restellem, szivesen felolvasom azt most is, hogy az egész világ tudja, és hogy az ország meggyőződjék arról, — hogy azokat a kivánságokat, a melyeket vallottunk, a melyeket kivántunk akkor, mikor mint nemzeti párt müködtünk, kivánjuk és magunkénak mondjuk még ma is. *(Zaj a szélsőbaloldalon, Felkiáltások: Követelni és megvalósitani kell azokat!)*

Pozsgay Miklós: Nem mernek semmit sem csinálni!

Szentiványi Árpád *(olvassa)*: »Az első csoportba tartoznak azok a kivánalmak, a melyek rövid időn belül megvalósithatók, tehát a legközelebbi hasonló előterjesztésig, még azon esetben is, ha az előterjesztés, a mit különben kivánatosnak nem tartok, ismét ideiglenes rendszabály jellegével birna és a melyek leghelyesebben a véderőtörvény általános reformjával kapcsoltathatnak össze. Ezek: a zászló és jelvény kérdésének hadseregünkben és közös intézményeinkben közjogunknak megfelelő megoldása; továbbá, hogy a magyar ezredeknek a lehetőségig magyar tisztekkel való ellátására, és abból a czélból a magyar honosságu tiszteknek a magyar ezredekbe való visszahelyezésére ő Felségének 1868-ban kiadott rendelete végrehajtassék; hogy a katonai büntető perrendtartás reformja mielőbb létesüljön és életbe lépjen.« *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Erre nézve, t. képviselőház, nem olvasom fel a honvédelmi miniszter urnak akkor mondott beszédét. Megmondta egészen nyiltan és őszintén a miniszter ur, sőt még hozzátette azt is, hogy én nem igértem még soha, de ezt igérem. Nohát, ez talán mégis csak valami.

Pozsgay Miklós: De időpontot nem jelölt meg! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Blaskovics Ferencz: Napot ily kérdésben megjelölni nem lehet! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Szentiványi Árpád: Egy évre szóló törvényjavaslat tárgyalásánál csak ugy inczidentaliter előrántani egyes kérdéseket, hogy ezt nekem most csináld meg, szerintem nem lehet! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Harminczhat év óta kérjük, sőt követeljük!)* Kérem, méltóztassanak meghallgatni.

Végül, hogy a véderőtörvény végrehajtásánál az 1868 : XII. t.-cz. 12. §-a értelmében a védkötelezettségi kedvezmények megitélésénél a honvédelmi miniszter legyen a legfelsőbb fórum. A második csoportba tartozik az a kivánalom, hogy az anyagi áldozatok biztosabb megállapitására a hadsereg békelétszáma időnkint törvényhozás utján állapittassék meg . . .

Pichler Győző: Ez már a második csoport!

Szentiványi Árpád: . . . valamint az is, hogy az 1889 előtt fennálló állapotokhoz visszatérve, a közös hadseregnek póttartaléka, természetesen megfelelő számarányban, kontingentáltassék, a többi hadkötelesek mind a honvédség körébe tartozzanak; végül törvényben mondandó ki, hogy magyar honos, kivéve a horvátországi illetőségüeket, tiszti rangot a magyar ezredekben csak azon esetben nyerhessen, ha a magyar nyelvet birja.

Én nem mondom, hogy ezeket a honvédelmi miniszter ur megigérte, . . .

Lengyel Zoltán: Nem is igérte! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Pozsgay Miklós: Ha meg is igérte volna, akkor sem tartja meg!

Szentiványi Árpád: . . . de vissza nem utasitotta. Emlékezzenek csak a t. képviselő urak vissza, hogy eddig minden olyan kivánság, a mely katonáékkal volt összeköttetésben, a legridegebben utasittatott vissza. *(Zaj és mozgás.)*

Pozsgay Miklós: Ő Felségének a parancsát sem teljesitették! *(Nagy zaj.)*

Szentiványi Árpád: Én mind kihallgattam a képviselő urakat, kérem tehát, hallgassanak

meg engem is! *(Halljuk! Halljuk!)* Én azt tartom, hogy ebben mégis csak van valami közeledés. *(Zaj.)* Belátom, hogy sulyos pénz- és véráldozatot kiván ez a törvényjavaslat, . . .

Kecskeméthy Ferencz: Krokodil-könyek!

Szentiványi Árpád: . . . de én a magam részéről még azt is megszavazom, *(Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tudjuk!)* csakhogy azt az ürt, a mely kétségtelenül megvan a hadsereg és a nemzet között, *(Mozgás jobbfelől.)* ezzel a nemzeti vivmánynyal töltsük be. Ezenfelül annak, hogy egyik részt megigérte a honvédelmi miniszter ur . . .

Kecskeméthy Ferencz: Nincsen semmi virtus abban az igéretben!

Pozsgay Miklós: De meg nem tartja!

Szentiványi Árpád: . . . a másik részét pedig vissza nem utasitotta, van még ennek egy más következménye is. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* A mit én a szabadelvü pártban kijelentettem, kijelentem itt is, hogyha az első pontban kivánt kivánalmak nem teljesülnek addig, mig hasonló törvényjavaslat fog beterjesztetni, vagy ha a második csoportban kivánt kivánalmak a véderőtörvény reviziójáig nem teljesittetnek: én azokat a javaslatokat sem az egyik, sem a másik esetben, megszavazni semmi viszonyok és körülmények között nem fogom. *(Mozgás és zaj.)*

Pozsgay Miklós: Mikor már a nemzet tönkre ment, akkor nem szavazzák meg! *(Nagy zaj.)*

Polczner Jenő: Azt is igérték, hogy a quótát nem emelik és mégis megszavazták!

Kecskeméthy Ferencz: A quótát is megszavazták Horánszkyval, pedig hazaárulónak mondták azelőtt azt, a ki megszavazza. *(Folytonos zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak. Tessék a szónokot nyugodtan meghallgatni! *(Halljuk! Halljuk!)*

Szentiványi Árpád: Nem tudom, mennyi hitelt adna a t. képviselő ur az egyes kimondott férfiszónak, de én a szavamat még sohasem szegtem meg. Igaz, hogy én ezt csak a magam nevében mondhatom, de épen azért hangoztattam azt a nyomásból összecsomósodó testvéri szeretetet, a mely még fennáll a volt nemzeti párt közt ma is. *(Mozgás jobbfelől.)* Meg vagyok róla győződve, ha ezek a kivánalmak nem teljesülnek, azok a képviselők, a kik benn lesznek akkor a képviselőházban, ugyanugy fognak tenni. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Kecskeméthy Ferencz: Csak a Horánszky-quóta támaszt bennünk kétséget!

Szentiványi Árpád: Én nem bánom a kétséget!

Beöthy Ákos: Halljuk! Tessék csak folytatni!

Szentiványi Árpád: Megengedem, hogy van még más követelésünk is katonai téren. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Az egyik a katonai oktatás. Méltóztatnak emlékezni, hogy 1895 ben elfogadtuk azt a megoldást, legalább elvben, hogy ezen az alapon fejleszszük a katonai oktatást, a mint a hadapródiskolákban és a Ludoviczeum kibővitésével megtörtént. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Ez már oly alap, a melyet csak fejleszteni kell, és az egész ügy jó mederbe fog tereltetni!

Thaly Kálmán: Négy-öt tantárgyat ma is német nyelven adnak elő. Önök elfogadták, de mi tiltakozunk ellene! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Szentiványi Árpád: A másik követelésnek mondták a nyelv kérdését. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Hivatkozom csak arra a beszédre, melyet akkori vezérünk a véderő-törvényjavaslat tárgyalásánál mondott. *(Halljuk! Halljuk!)* Azon az alapon vagyunk ma is és azt az álláspontot olvasta fel második felszólalásában gróf Andrássy Gyula. *(Ugy van! balfelől.)*

A szombati ülésen, mikor közbeszóltam Mezőssy Béla t. barátom beszédébe, hogy a ki zölden vágja le a buzát, az nem eszik belőle, ő erre azt felelte, hogy sajátságos buza lehet az, a melyet 26 évvel ezelőtt vetettek el, de még most sem ért meg. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Engedelmet kérek, én azonban abban a meggyőződésben vagyok, hogy mi csak négy év óta vetjük e buzát; de jól van, elfogadom, hogy 26 év óta vetjük, csakhogy, t. ház, a mi buzánk kikelt és legalább zöld, tehát valami eredmény mégis van, mert azokat az eredményeket, a melyeket jeleztem, vivmánynak tekintem a magam részéről, és van közte olyan is, a melyet eredménynek ismert el még Mezőssy Béla t. barátom is. És ha én azt elismerem, hogy mi 26 év óta vetjük és még sem érett meg, akkor a t. képviselő urak meg ismerjék azt el, hogy ők pedig 36 év óta folytatják politikájokat, a nélkül, hogy vetettek volna. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Blaskovics Ferencz: Annak még csak nyoma sincs! *(Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Szentiványi Árpád: Én tehát azt az itéletet, a melyet Mezőssy t. barátom a volt nemzeti pártra mondott, *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* legalább is igazságtalannak és méltánytalannak tartom. *(Nagy zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Azt akarom még csak kijelenteni, hogy én a tett igéretben bizom, *(Mozgás és derültség a szélsőbaloldalon.)* ha az nem teljesül, fentartom magamnak a cselekvő szabadságot arra nézve, hogy majdan azt a javaslatot, mely hasonló természetü lesz, semmi viszonyok és körülmények közt megszavazni nem fogom. . . *(Helyeslés és mozgás.)*

Kubik Béla: Szuverén magyar nemzet!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Igen, a magyar nemzet szuverén, de Kubik Béla nem az!

Szentiványi Árpád: . . . most pedig, minthogy tudom, hogy ez egy bizonyos összegnél többe nem kerülhet és csak egy évre szól . . . *(Nagy zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Örökös lesz ez a teher! *(Zaj.)*

Szentiványi Árpád: . . . bocsánat, nekem nem lesz örökös, mert kijelentettem, hogyha nem teljesül a kívánságom, akkor nem szavazom meg. *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* — minthogy én a t. képviselő urak kedélyét felizgatni nem akarom, kijelentem, hogy az elmondottak alapján a törvényjavaslatot elfogadom. *(Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hoch!)*

Trubinyi János jegyző: Szatmári Mór! *(Zaj. Felkiáltások: Szünetet kérünk!)*

Elnök: Az ülést 10 perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Daniel Gábor alelnök foglalja el.)

Elnök: Méltóztassék helyüket elfoglalni. Az ülést ujra megnyitom.

Trubinyi János jegyző: Szatmári Mór!

Szatmári Mór: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mielőtt beszédem tulajdonképeni tárgyára rátérnék, reflektálni kívánok Szentiványi Árpád t. képviselőtársam imént elhangzott beszédére. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Különös hatást tett rám ez a beszéd, de nemcsak reám, hanem az egész házra, nemcsak erre az oldalra, hanem, vehettük észre, a túlsó oldalra is. Én ebben a beszédben, t. ház, a politikai átvedlésnek, annak a politikai transzformácziónak egy tünetét látom, a melyről majd beszédem során huzamosabban fogok szólani és a melyet majd bizonyos adatokkal illusztrálni is fogok.

A t. képviselő ur találva érezte magát, illetőleg nem is magát, hanem a volt nemzeti pártot azáltal, a mit a képviselőházban Mezőssy Béla t. barátom mondott, a mikor a két fuziót egymással összehasonlitotta.

Szentiványi Árpád t. képviselőtársam a volt nemzeti pártra sértőnek találta azt, hogy Mezőssy Béla t. barátom az ő fuziójukat a Tisza-féle fuzióval hasonlitotta össze. Ő a két fuzió közötti különbséget abban hegyezi ki, hogy az utóbbi fuziónál személyes motivumok nem szerepeltek; ők nem szabtak árat a maguk fuziójának, mert, ime, ők nem kértek maguknak helyet a miniszterségben, ők bementek a szabadelvü pártba minden ár nélkül, ingyen.

Hát, t. képviselőház, ehhez is szó fér. A t. volt nemzeti párt igenis kapott személyes értékeket azért, hogy a fuzió megtörténjék. Hiszen a t. képviselő ur is e fuzió révén jutott a szabadelvü párt alelnöki székébe. *(Nagy zaj és ellenmondások a középen.)*

Blaskovics Ferencz: Hát micsoda az? *(Zaj a középen.)*

Kubik Béla: Politikai befolyás mindenesetre! *(Ellenmondások a középen.)*

Thaly Kálmán: Meg az államtitkárság! *(Zaj a középen.)*

Hentaller Lajos: Lipót-rendet kapott volna, hogy ha nemzeti párti marad? *(Zaj és ellenmondások a középen.)*

Szatmári Mór: És, t. képviselőház, a mikor Szentiványi Árpád igy, ugyszólván, felpanaszolja azt, hogy ők nem kaptak értékeket azért, a miért áldozatot hoztak: ez eszembe juttatja azt a zsidó anekdotát, a mikor a férj azt mondja a feleségének: »Záli, te dicsekszel!« Csakhogy itt meg kell forditani a dolgot és azt kell mondani, hogy »Záli, te panaszkodol.« *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

A t. képviselő ur a volt nemzeti pártról magasztalásképen emlitette azt, hogy a volt nemzeti párt, két oldalról nyomatván, össze volt préselve, illetőleg — a mint ő mondja — össze volt »csomaszolva«. No hát ez az »összecsomaszolás« nagyon jellemzi azt a csoportot, a mely még ma is, a mikor benn van a szabadelvü pártban, a tagjai között való testvériességet, a családi köteléket emlegeti, a mely családi kötelékénél fogva még most is a családi érdekeket akarja előmozditani. *(Zaj a középen.)*

Blaskovics Ferencz: Micsoda családi érdekeket? Minő gyanusitás ez? *(Zaj és mozgás a középen.)*

Szatmári Mór: A t. képviselő ur maga mondta!

Sághy Gyula: Érdekről beszélt, de közérdekről!

Szatmári Mór: Politikai érdekekről van szó! A t. képviselő ur beszélt arról, hogy a nemzeti vivmányok, a melyek megvalósitására irányuló törekvéseiket ők bevitték a szabadelvü pártba, ezután fognak majd érvényesülni. Hát itt az alkalom. Miért nem érvényesitik önök most tradiczióikat, törekvéseiket, azokat a nemzeti aspirácziókat, a melyeket egy életen át hangoztattak, a melyekért küzdöttek? Miért nem igyekeznek érvényesiteni most, a mikor alkalom van reá, és a mikor a nemzetnek hajtanának nagy hasznot, ha ezen aspirácziókat érvényesitenék? *(Egy hang a középen: Megteszszük!)* Mik azok az aspirácziók, a melyeket önök érvényesitettek? Egyetlenegy. Az, hogy felemelték a quótát. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Önök egy választási harczba egész szenvedélylyel, tűzzel mentek bele, azzal a programmal, hogy nem engedik a quótát felemelni, mert az a nemzet életérdekeivel homlokegyenest ellenkezik; mert az megtámadja a nemzet életképességét. És önök azzal kezdték működésüket a szabadelvü pártban, azzal kezdték a nemzeti aspirácziók érvényesitésére vonatkozó programmjuk megvalósitását, hogy felemelték a quótát. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Azt mondja a t. képviselő ur, hogy párt a pártban nem létezhetik. Hiszen az egész fellépésük, a t. képviselő urnak egész beszéde, a fuzió óta az egész sze-

replésük nem bizonyit egyebet, mint azt, hogy igenis önök pártot alkotnak a pártban, pourparléz-nak, tanácskoznak, igyekeznek maguknak vivmányokat kieszközölni, de nem képesek rá. *(Zaj. Ellenmondás a jobboldalon.)*

Pichler Győző: Klikk a klikkben! Politikai szindikátus! *(Zaj a jobboldalon.)*

Ráth Endre; A programmból csak a felháborodás maradt meg! *(Zaj a szélsőbalodalon. Egy hang: Sághy megkapta-e volna az udvari tanácsosságot?)*

Szatmári Mór: Hát beszéljünk nyiltan, uraim. Hát vajjon nem tudja-e azt mindenki, mit csinált a volt nemzeti párt a szabadelvü pártban addig, mig ki tudta magának erőszakolni, hogy Horánszky Nándor megboldogult t. képviselőtársunk a miniszteri székbe kerüljön? *(Zaj a jobboldalon. Egy hang: Nem érdemelte meg?)* Nem tudja-e mindenki azt, hogy a volt nemzeti párt micsoda dolgokat vitt véghez addig, mig sikerült kieszközölni, hogy egy csomó főispánt megbuktasson csak azért, mert azok a volt nemzeti párt ellenségei voltak?

Blaskovics Ferencz: Azért nem!

Szatmári Mór: A t. képviselő ur hivatkozik arra, hogy ime ő következetességének, férfias bátorságának rendkivüli jeles példáját adta, mert hiszen a szabadelvü párt konferenciáján ő előállott és elmondotta, mit követel, s azoknak a követeléseknek teljesitésétől tette függővé jövendőbeli magatartását.

Olay Lajos: A miniszter meg semmit sem igért meg!

Szatmári Mór: Emlékezhetünk arra, hogy a t. képviselő ur csakugyan két csoportba osztotta a maga követeléseit.

Olay Lajos: A miniszter egyiket sem igérte meg!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ne izgassanak!

Szatmári Mór: S mikor a t. képviselő ur azt mondotta, hogy az első csoport teljesitésétől teszi függővé cselekvési szabadságát, arra a t. miniszter ur az ország hahotájára azt felelte, hogy: nem, t. képviselőtársam, én megengedem, hogy ön tartsa fenn cselekvési szabadságát követeléseinek második csoportjára nézve is!

Olay Lajos: Igérni semmit sem igért!

Szatmári Mór: Én felhivom a t. miniszter urat tanuként arra, hogy semmit sem igért Szentiványi Árpád képviselő urnak azon a bizonyos konferenczián, még kilátásba sem helyezett semmit, hanem legfölebb azt mondta: beszélhetünk, gondolkodhatunk bizonyos dolgokról.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Két csoportra osztottam a követeléseket!

Pozsgay Miklós: Ajtót nyitottak nekik!

Szatmári Mór: Beszédének pointje az volt: megengedem, hogy cselekvési szabadságát tartsa meg követeléseinek másik csoportjára nézve is. Ebben megvolt a teljes és tökéletes visszautasitás. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Egyébként, hogy ezt hogyan fogták fel odaát, arra nézve nyilatkoztak a t. képviselő urak, ha nem is nyilvánosan, de ugy egymás között a folyosókon, és valamennyien ugyanazt az álláspontot foglalták el, a melyet én, hogy t. i. a t. volt nemzeti párt a maga követeléseivel ebben a kérdésben a legteljesebb és legtökéletesebb kudarczot vallotta. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Blaskovics Ferencz: Ugy látszik, örül neki!

Pichler Győző: Az egy viccz volt, hogy »lassan-lassan!« Egy jó viccz volt! *(Derültség.)*

B. Solymossy Ödön: Lassan járj, tovább érsz!

Szatmári Mór: Solymossy Ödön t. barátom ne törődjék az én érdekeimmel, majd megvédem én azokat magam!

A t. képviselő ur hangsulyozta azt, hogy ő ezeket a javaslatokat, bár sulyos áldozatokkal járnak, megszavazza. Én erre nézve egy kérdést akarok a t. képviselő urhoz intézni, azt t. i., hogy ha nem volna a szabadelvü párt tagja, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hanem ott ülne az ellenzéken, a hol ült négy évvel ezelőtt, megszavazná-e ezen javaslatokat? *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tessék válaszolni!)*

Veres József: Igen, vagy nem?! *(Nagy mozgás és zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Blaskovics Ferencz: Annak a kormánynak, a mely iránt nem vagyok bizalommal, semmit sem szavazok meg. Bánffynak semmit sem szavaztam meg.

Pozsgay Miklós: Ez az ország érdeke! Ez csak nem bizalmi kérdés?

Blaskovics Ferencz: Nagyon is a bizalom kérdése!

Szatmári Mór: Vagy pedig ragaszkodnának-e a t. képviselő urak ahhoz az igazán jogos és alkotmányos állásponthoz, a melyet 1889-ben foglaltak el, a midőn azt mondták, hogy jogokat, nagy nemzeti érdekeket nem köthetünk hozzá egy miniszter igéretéhez, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* hanem azokra nézve törvényes garancziákat követelünk, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert törvényes garancziák nélkül érdekeket biztositani nem lehet! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Blaskovics Ferencz: Az egészen más volt; ott törvénymagyarázatról volt szó!

Szatmári Mór: Majd lesz módomban bebizonyitani a t. képviselő urnak, hogy milyen irányu kérdésről volt szó. T. képviselőtársam egy hatásos dologgal akarta befejezni beszédét, a mikor azt mondta, azokra a zöld vetésekre czélozván, hogy ők nem 26 esztendő óta, hanem csak négy esztendő óta törik a földet és vetik a magot; azonban az a vetés már nem is olyan zöld, mert annak már eredményei vannak. Hát hogy mik azok az eredmények, én nem tudom. A t. képviselő ur meg lehet velök elégedve, hanem hogy az ország meg van-e elégedve velök, az már egészen más kérdés. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Pichler Győző: Csupa bógáncs!

Szatmári Mór: A t. képviselő ur a függetlenségi párttal szemben igen nagy hibát követett el. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Bünt!)* A t. képviselő ur szemünkre lobbantotta, hogy mi 36 esztendő óta dolgozunk és eredményt nem tudunk elérni!

Blaskovics Ferencz: Csak visszaforditotta a hasonlatot!

Szatmári Mór: Hát mi nem 36 esztendő óta dolgozunk, mi 400 esztendő óta küzdünk, *(Élénk helyeslés, tetszés és taps a szélsőbaloldalon.)* mert mi csak igénytelen harczosai vagyunk azoknak az eszméknek, a melyekért annyi század magyarjai életüket, vérüket áldozták fel, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* azon eszméknek, a melyekért mi most is hadakozunk *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és a melyekért harczolva, azok sem tudtak elérni semmit sem!

Pozsgay Miklós: Még egy Lipót-rendet sem!

Szatmári Mór: De miért nem tudtak elérni semmit? Azért, mert ezekkel az eszmékkel szemben mindig ott találták azokat a törekvéseket, a melyeknek egyik zászlósává most Szentiványi Árpád t. képviselőtársam szegődött. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás és zaj balfelől.)* Igen, t. ház, a 400 éves küzdelemnek eredménye nem volt, mert a mi vetéseinket mindig elperzselte az aszály, a mely onnan jött, Bécsből; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* azokból a körökből, a melyeknek tradicziója az volt, hogy ezt az országot tönkre kell tenni, mert addig, a mig ez tönkre nem megy, alkotmányától meg nem fosztható. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugyan!

Szatmári Mór: Lesz alkalmam bebizonyitani beszédem folyamán, t. miniszter ur, hogy ezt nem én mondom, hanem önök is mondják. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezzel befejeztem reflexióimat Szentiványi Árpád t. képviselőtársam iménti beszédére. Beszédem során még lesznek oly dolgok, *(Halljuk! Halljuk!)* a melyek tanulságosak lesznek a volt nemzeti párt magatartására nézve. *(Halljuk! Halljuk!)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy látszik, hosszu lesz!

Szatmári Mór: Magát a javaslatot három szempontból veszem birálat alá, s mind a három szempontból azon eredményre jutok, hogy ezen javaslatot el nem fogadhatom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Az egyik a közjogi szempont, a másik a közgazdasági szempont, a harmadik pedig a hadseregnek a nemzethez való viszonya.

Közjogi szempontból első sorban nem fogadhatom el a törvényjavaslatot azért, mert én a magyar állam erejét az önálló magyar hadseregben láthatom csak biztositva, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és nem is képzelhető egy állam önálló haderő nélkül. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az önálló haderőben nyilvánulhat meg a nemzet önérzete, ereje, a küzdésre való képessége, és e nélkül az erő nélkül semmiféle küzdésre nem alkalmas. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen maga a trónbeszéd hangsulyozta, hogy az állam biztonsága az állam erejében rejlik, a válaszfelirat is hangsulyozta ugyanezt. Lehet, hogy önök másképen vélekednek, de a mi vélekedésünk az, hogy az állam erejét nem képviseli a közös hadsereg. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az állam erejét csak egy olyan haderő képviselheti, a mely a nemzet törekvéseivel, érzésével, szellemével, hazafiságával össze van forrva intézményekben és szellemben, másféle hadsereg ilyen erőt kifejteni nem képes. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy igy gondolkozott a magyar nemzet, arról tanuskodnak a magyar nemzetnek törvényei, melyek mind azt mutatják, hogy a magyar nemzet óriási sulyt fektetett arra, hogy önálló hadserege legyen. Csak 1867 óta látjuk, hogy megváltozott a nemzetnak ily irányban való küzdése. 1867 óta rálépett arra a lejtőre, hogy nem az önálló magyar haderőt akarja fejleszteni, hanem a közös hadsereget. A közös hadseregben akarja látni a t. szabadelvü párt a magyar állam biztositékát. Nyilvánvaló, hogy a 67-iki alkotás és az az alap, a melyen önök állanak, az a biblia, a melyre önök esküsznek, szintén fentartotta a magyar hadsereget, mert hiszen a 1867:XII. t.-cz. 11. §-ában határozottan benne van a magyar hadsereg. De már 1868-ban látszott, hogy letérnek ezen ösvényről. Még 1868-ban a törvényhozásnak megvolt ugyan az a gondolata, hogy a hadseregbe belevigye a nemzeti tartalmat és a hadsereget közel hozza a nemzet szelleméhez. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az 1867-iki törvényhozást még az a gondolat vezette, hogy a magyar nemzeti szellemtől áthatott hadsereget teremtsen meg. Az 1868-iki törvényhozást friss emlékezet hatotta át két irányban: egyrészt az 1866-iki háboruig, másrészt az 1848/49-iki szabadságharczig és a nemzet akkor friss emlékezettel látta, hogy mi volt az 1866-iki háboru kudarczának az oka és mi volt annak a nagy dicsőségnek az oka, melyet az 1848/49-iki szabadságharczban a magyar nemzet kivivott. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ezért ragaszkodott a 68-iki törvényhozás ahhoz, hogy a közös hadseregben a magyar hadsereg is érvényesüljön. Annyira ment ez, t. ház, hogy azok, a kik 1868-ban a véderőjavaslatot elfogadták, határozottan tiltakoztak az ellen a gyanusitás ellen, hogy a törvényjavaslatban, habár nincs benne kifejezetten a magyar hadsereg, benne lenne a magyar hadseregről való lemondás. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hivatkozhatom Perczel Mórnak a beszédére, a ki azt mondta *(olvassa)*:

»Én határozottan visszautasitom azon inszinuácziót, mintha ezen törvényjavaslat által a nemzeti államiságnak fő posztulátumára vonatkozó igényei és jogai megtagadtattak és feladattak volna és soha én még a bizottsági többség ellenében is azon törvényjavaslatot, a mint az a ház elé terjesztetett, alá nem irtam volna, ha abban ily vétkes megtagadás foglaltatott volna.« Ugyanakkor a jobboldal zajosan helyeselt.

Polczner Jenő: Ez akkor volt!

Szatmári Mór: De kitünik ez a gondolat magának Andrássy Gyula akkori miniszterelnöknek beszédéből is. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Sőt Andrássy beszédéből az is kitünik, hogy a Felség is kivánta azt, hogy a hadseregben a magyar polgárság otthonosan és magyarosan érezze magát. Mikor arról volt szó, hogy a magyar ezredek tisztán magyarok legyenek, erre Andrássy ezeket mondotta: *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Olvassa):* »A kormány sulyt fektetett arra a nemzeti jogra, hogy a magyarok fiai a közös seregben csakis magyar csapatokba osztassanak. Megnyugtatásul mondhatom a t. háznak, hogy ő Felsége e tekintetben már oda méltóztatott utasitani a közös hadügyminiszteriumot, miszerint javaslatot adjon az iránt, hogy és mi módon kelljen a külön magyar műszaki ezredeket és csapatokat létesiteni; nagy sulyt helyezett ő Felsége kormánya a nemzetnek ezen jogos követelésére azért, mert igenis érzi, hogy a közös haderőnek nem árthat, hanem csak használhat, ha a magyar katona ezen seregben nemcsak száraz kötelességet teljesit, hanem saját külön hazaszeretetének egész súlyát viszi át a közös sereg csapataiba és ha e hazának és a seregnek minden tagja kétszeresen van érdekelve a sereg jó és balsorsában: először mint katona, először mint a közös hadsereg tagja, másodszor mint magyar állampolgár.« *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Veres József: Akkor még másképp beszéltek!

Szatmári Mór: Hova jutottunk azóta, t. ház? Ma már csak közös hadseregről beszélünk. Ma már a köztudatba ugy belement a közös hadsereg, mintha magyar hadseregről egyáltalán szó sem lehetne. És a ki erről beszél, azt valami fenhéjázó kicsinyléssel nézik le arról az oldalról azok az urak, a kik azt hiszik, hogy nekik megadatott a jog arra, hogy csak ők gondolkozhatnak bölcsen a nemzet jogairól, kötelezettségéről, hivatásáról és jövendőjéről. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Valami csodálatos transzformáczión ment át a magyar politikusok lelke és valója. Nem a meggyőződések változtak meg, hanem csak az emberek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert hiszen az lehetetlen, hogy férfiak, a kik tehetségüknek teljes erejében, képességük egész tudatában, férfiasságuk egész határozottságával küzdenek bizonyos eszmékért, azokat egyszerre feladják. Hiszen lehetetlen az, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hogy érett férfiak, érett meggyőződésükben egy csapásra igy megváltozzanak. Nem is a meggyőződések változnak meg, hanem a férfiak, az emberek változnak meg. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A birodalmi eszme gondolata az, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a melynek szférájába ha belekerülnek az emberek, ennek a levegője megszéditi őket, ennek a levegőjében nem tudnak a lábukon megállani, és megtántorodnak tőle. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ezért van az, t. képviselőház, hogy 1867 óta a törvényalkotások egész rendjén a hanyatlásnak táblázatát látjuk a hadsereg kérdésében. Hiszen, t. képviselőház, már hanyatlás van Deák Ferencz 1861-iki álláspontja és Deák Ferencz 67-diki alkotása közt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen látjuk, t. képviselőház, hogy 1868-ban micsoda álláspontot foglalt el a hadsereg kérdésében Tisza Kálmán, mily álláspontot foglaltak el az ő hivei és mily álláspontot foglaltak el később. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tisza Kálmán akkor még áll és védi a magyar hadsereget. Ivánka Imre még áll és védi a magyar hadsereget. Ivánka többek közt azt mondja: *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* »Nagy keserüséggel konstatálom a retrogád lépést, mert a javaslatban nincs benn a magyar hadsereg. Már pedig a magyar hadsereg eszméjéről nem mondhatunk le semmi esetre.« *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Bizony lemondott ő. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Hentaller Lajos: Valóságos belső titkos tanácsos lett!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Jobban informálták!

Molnár Jenő: Az észak-keleti vasut igazgatója lett! *(Mozgás.)*

Szatmári Mór: Tisza Kálmán 1868 julius 31-dikén igy szónokolt a véderő-törvényjavaslat ellen: »Az 1867 : XII. t.-czikktől hátralépésnek tartom ezen javaslatot annyiban, a mennyiben itt nem Magyarország véderejéről szándékoltatik törvény alkottatni, hanem igenis egy közös törvény alkotásáról van szó. Már pedig az 1867. évi XII. t.-cz. 13. §-a kimondja, hogy a védrendszer egyenlő elvek alapján állapitandó meg, de arról, hogy még magára ezen tárgyra nézve is közös törvényt kelljen alkotni, egy szót sem szól. Sérelmes és hátralépés ez a javaslat, mert a közös hadügyi miniszter az 1867 : XII. t.-czikkben nem is emlitett közös közeget törvényesiteni szándékozik, sőt hatáskörét túlfejleszti azon körön, a mely ő Felsége alkotmányosan gyakorlandó jogai számára jelöltetett ki ama törvényben. De sérelmes e törvényjavaslat, mert magyar hadsereget nem is emlit.« *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És igy fejezi be: »Valóban bajos ebben egyebet látni, mint annyit emlegetett önállóságunk igen keserves illusztráczióját.« Ó, hogy megváltozott Tisza Kálmán! Micsoda

hanyatlásnak kellett annak lenni, micsoda utnak, a mely elvezetett az 1889-iki véderőjavaslat 11. §-áig és ugyanezen javaslat 25. §-áig!

De, t. képviselőház, van folytatása is ennek, mert hiszen a transzformáczió viszi az embereket. Erről tesz tanuságot az 1889-iki véderőtörvényjavaslatnak a tárgyalása és a volt nemzeti pártnak ennél a tárgyalásnál való szereplése és mostani szereplése. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Megbocsát a t. képviselőház, ha én itt szemelvényeket olvasok fel, *(Halljuk! Halljuk!)* mert hiszen ezek nem lehetnek unalmasak, két szempontból: először azért, mert hiszen ezek a szemelvények nagyon szépek, másodszor azért, mert annak idején igen hatásosak voltak. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ma is azok!)*

Perczel Miklós azt mondta . . .

Beöthy Ákos: Nem volt nemzeti párti! Pártonkivüli volt! Derék, okos ember volt.

Szatmári Mór *(olvassa)*: »Midőn 1868-ban oly nagy áldozatokat hoztunk a kiegyezésnek, méltán várhattuk, hogy a közös véderő kérdésében tanusitott engedékenységünk nem fog oly szervezés állandósitására kihasználtatni, melyben a közös véderőnek kiegészitő része, a magyar hadsereg teljesen elmerül. A kiegyezés nehézségeinek áthidalása reábirhatta a nemzetet, hogy önálló hadsereget ne követeljen; de azt ugyan senki sem akarta, magyar ember, magyar hazafi nem is akarhatta, hogy a közös véderő keretében a magyar jelleg, a magyar nyelv soha érvényre ne jusson«. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ugyancsak Perczel Miklós 1889. márczius 11-én a részletes vitánál azt mondta: »Kötelesség volt az alkotmány védelmezése minden időben, de százszoros kötelesség most, midőn e, csak részben meghiusult kisérletben ismét felüti fejét az a hagyományos politikai áramlat, a mely az egységes Ausztria eszméjét csak szegre akasztotta, de soha fel nem adta, és most, miután minden talajt elvesztett a lába alól, görcsösen ragaszkodik a hadsereg egységéhez, annak osztrákositásához, mert „jelszava még mindig? In deinem Reiche ist Österreich!«

Beöthy Akos: In deinem Lager!

Szatmári Mór: »Ő ezt a kifejezést használta. Élénk helyeslés és tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.«

Gr. Apponyi Albert *(Halljuk! Halljuk!)* akkor áll elő az ő pártjának ugynevezett nemzeti aspiráczióival, s ezt igy okolja meg — és ezt ajánlom Szentiványi Árpád t. képviselőtársamnak figyelmébe — *(olvassa)*: »Miért kell nekünk a katonai reform kérdését közgazdasági, közjogi és nemzeti szempontból is ezen alkalommal felvetni? Egyszerüen azért, mert ez az egyetlen alkalom, midőn a képviselőház abban a helyzetben van, hogy a maga akaratát érvényesithesse; az a képviselőház, mely a hadügyi költségvetést sem tárgyalja direkte, hanem csak egyik bizottsága által«

Beöthy Ákos: Per mops!

Szatmári Mór: . . . »ha ezt az alkalmat sem használja fel, midőn katonai reformokat kérnek tőle, hogy viszont politikai reformokat kérjen, az a képviselőház egyetlen alkalmat sem fog erre felhasználni. Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Most is helyeselják!)* A hadsereg kulturális követelései és intézményei nincsenek összhangban a magyar állam kulturális intézményeivel, nemzeti kulturánk követelményeivel. Az összhang ezen hiánya két momentumnál nyilvánul: ez a tiszti vizsga nyelvének kérdése, a másik a katonai szakoktatás egyoldalusága. A magyar nemzetnek, mint minden életrevaló nemzetnek, egész polgári fejlődésében kisebb-nagyobb öntudatossággal egy politikai ideálja volt: e hazában egy önálló nemzeti államot alkotni.

Önálló nemzeti élet és ezen önálló nemzeti életnek egyik leglényegesebb ága egy önálló, szorosan és kizárólagosan nemzeti kultura. A nemzeti kulturának az állam összes intézményeivel, azok minden fokán találkoznia kell. Az állam minden intézményében bizonyos fokozatok elérése bizonyos kulturális fok elérésétől van feltételezve és ezen kulturális fok meghatározását teljesen azon intézménynek érdeke szabja meg. Ezen kulturának, mely bármily fokon követeltetik, másnak mint nemzetinek nem szabad lennie, mert ha más mint nemzeti kultura követeltetik, akkor azon intézmény, mely ily feltételhez van kötve, ellentétben áll az állam nemzeti kulturájával, az állam egyik leglényegesebb éltető erejével.« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* »A tiszti rangot oly műveltségtől teszik függővé, mely akármilyen magas, nem magyar műveltség, hanem mitőlünk idegen.« *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Milyen aranyigazságok!

Szatmári Mór: Egy másik beszédében gróf Apponyi Albert a többi közt a következőket mondja *(olvassa)*: »Magyar kultura kell a magyar államnak. Ezt kell a magyar állampolgároknál a tisztirang feltételéül kitüzni. Ez nem ütközik a hadsereg egységes vezényletébe.« *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: No lám!)* »Veszedelmes tant hirdet a közös hadseregre nézve, a ki azt mondja, hogy a katonai szempontból követelt kultura ellentétben áll a magyar nemzeti kulturával és csak ezen az alapon lehet azt ellenezni, hogy a katonai tanintézetek egy része a magyar állampolgárokra nézve a nemzeti kulturának feleljen meg nyelvben és nevelési irányban. Ezen követelmények megvalósitása nélkül a katonai reform egyoldalu és ezen követelményeknek megvalósitása nélkül — és én valóban a leglényegesebbekre szoritkozom — a katonai reformokra, bármily helyesek legyenek is magukban, beleegyezésemet nem adom.« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Veres József: Nagyon helyes volna, ha most beszélnének igy!

Szatmári Mór: Bolgár Ferencz t. képviselőtársam, *(Halljuk! Halljuk!)* a ki akkor a volt nemzeti párt külön véleményének előadója volt, előadói beszédében a többek közt a következőket mondta *(olvassa)*: »Az egész ország azt hitte, hogy most végre Magyarországnak az 1867. évi XII. t.-czikkében megállapitott jogai a monarchia katonai ügyeinek rendezésére az uj védszervezet felépitése alkalmából gyakorlatilag is kifejezésre fognak jutni, és valahányszor a delegácziókban vagy itt a házban előhozatott, a mi ezzel a kérdéssel összefügg, mindig arra az alkalomra utaltak, mikor majd a védtörvény fog a házban tárgyaltatni.

A mi a kérdésnek politikai oldalát illeti, határozottan nemmel kell felelni arra, hogy ez a javaslat a várakozásnak megfelel-e. Hiszen ebben a javaslatban abból, a mit mi vártunk, egyetlen betü sem található, hanem ellenkezőleg, ugy ezen, mint a később tárgyalás alá kerülő honvédségi javaslaton veres fonalként az a tendenczia vonul végig, hogy még azt a kevés ingerencziát is kivegyék a népképviselet kezéből, melyet eddig a katonai ügyek vezetésére birt és a hadügyi kormányzat kezébe tegyék le. Már ez maga elegendő ok lenne arra, hogy e törvényjavaslatot el ne fogadjuk és ellene határozott frontot csináljunk. De azonfelül kitünik ebből, hogy az a reakczionárius mozgalom, a mely a katonai körökben néhány év óta észlelhető, nemcsak meg nem szünt, hanem mindig erősödik.« *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Most még azokkal is megerősödött!

Bartha Ferencz: Tempi passati!

Szatmári Mór: Továbbá azt mondja Bolgár Ferencz t. képviselőtársunk *(olvassa)*: »Az a feladat, hogy a tulajdonképeni néphadseregre a hivatásszerü hadsereg jellegét minél jobban rányomják, de azt ma elérni lehetetlen. A hadsereg háboru esetén mégis csak néphadsereg lesz, miután csak egy negyed része fog képeztetni ténylegesen szolgáló katonákból, de háromnegyed része oly elemekből fog állani, melyek hazulról jöttek a hadseregbe. Erre tehát nem kellene törekedni. Elismerve azt a roppant erőt, mely a néphadseregben fekszik, egy kompromisszumot kellene a kettő közt létesiteni, oly hadsereget kellene teremteni, melyben az igazi katonai erények s a határozott akarat és a határtalan szeretet a legfőbb hadur iránt az igazi, a hamisitatlan nemzeti érzülettel és hazaszeretettel párosulva képeznék a hadsereg közös szellemét. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől. Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk! Halljuk!)* A javaslatban erre törekvést nem találok. Én azt hiszem, egy kormány sem tehetne nagyobb szolgálatot mind az országnak, mind a dinasztiának és magának a hadseregnek, mint a mely ebben az irányban inaugurálná katonai politikáját, és kivált Magyarországon szükséges volna ilyen magyar nemzeti katonai politikát inaugurálni, melynek ma csiráit sem látjuk.«

Azt hiszem, t. képviselőtársam, Bolgár Ferencz ur, ma is tartja ezt az álláspontot . . . *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: A véderő bizottságban nem nagyon kardoskodott mellette!

Szatmári Mór: . . , és figyelmeztetni fogja a t. miniszter urat, hogy inaugurálja ezt a politikát, mely szerinte ugy a hadseregre, mint a hazára, mint a dinasztiára is mindenkép hasznos lehet.

Gabányi Miklós: Igy kellene beszélni a babiloni grófnak is. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Szatmári Mór: Gróf Apponyi Albert igen t. képviselő ur későbbi beszédében azt mondja *(olvassa)*: »A törvényjavaslat intézkedésének befolyását, ha törvénynyé válik, — a mint hogy tudvalevőleg törvénynyé vált — nemzeti életünknek majdnem minden ágára oly károsnak tartom, hogy én ebben az összeköttetésben a legegészségesebb katonai reformokat sem fogadhatom el és a törvényjavaslathoz általánosságban sem járulhatok.«

Thaly Kálmán: Elmentek a miniszterek mind; Andrássy beleülhet a miniszteri székbe. Nincs miniszter. *(Zaj jobbfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek.

Szatmári Mór: »A véderő — ugymond — sokkal nagyobb tényező a nemzet életében, semhogy azt kizárólag egyoldaluan, katonai szempontból lehessen megbirálni. A véderő kérdésének s az azzal összefüggő minden kérdésnek befolyása van a nemzeti életnek majdnem minden ágára és egészséges, az állandóság garancziájával biró, sőt hivatásszerü, katonailag is üdvös reformot csak akkor fogunk állitani, ha oly művet létesitünk, mely midőn tisztán katonai szempontoknak is megfelel, egyszersmind a nemzeti élet minden ágára üdvös és áldásos lesz.« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gróf Apponyi Albert t. képviselő ur, a mikor a 25. szakaszt megszavazták, következőket mondta . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: De hosszu az a bünlajstrom!

Szatmári Mór *(olvassa)*: »Hogy e szakasz megszavazása mit jelent a hazára, a nemzeti ügyre nézve, hogy ez a nemzeti ügy, a nemzeti érdek ellen megbocsáthatatlan bűn, melyet el nem engedhet a nemzet önöknek soha, hogy egyszersmind a hadseregre, a monarchiára nézve a bajoknak és veszedelmeknek valóságos Pandóra-szelenczéje, ez iránt kétségünk nekünk nem lehet.« *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt hiszem, hogy ez a szakasz törvénynyé vált és törvény most is. Vajjon gróf Apponyi Albert t. képviselő ur azon az álláspontou van-e most is, hogy ez a törvény megszavazása oly

irtóztató bűn a nemzet és a haza ellen, a melyet megbocsátani nem lehet soha?

Nessi Pál: Nem is szabad kételkedni benne! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Szatmári Mór; És vajjon, ha az a revizió, a melyre t. képviselőtársam, Szentiványi Árpád hivatkozott, be fog terjesztetni és ez benne lesz, vajjon majd akkor gróf Apponyi Albert t. képviselő ur és az ő hivei meg fognak-e maradni ezen az álláspontón, már t. i. az 1889-ikin?

Papp Elek: Nem! Azon az álláspontón maradnak, a melyen most vannak!

Szatmári Mór: T. képviselőház! A mikor mi most ezeket felhozzuk, a volt nemzeti párt azt mondja, hiszen kilátásba helyezik nekünk a nemzeti követelményeknek a teljesitését. Erre nézve, t. képviselőház, én már kifejeztem nézetemet az imént, mikor reflektáltam Szentiványi Árpád t. képviselőtársam beszédére, hogy itt tulajdonképen nem helyeztek kilátásba semmit. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De itt igen fontos kérdés következik, és azért kérem a t. képviselőházat, ajándékozzon meg figyelmével. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azt akarom illusztrálni, hogy hogyan vélekedett e kérdésben a volt nemzeti párt 1889-ben. *(Halljuk! Halljuk!)* Akkor t. i. a nemzeti párt tagjai nem voltak oly engedékenyek, mint most, akkor törvényes garanciákat követeltek, nem pedig ruganyos igéreteket, a minőkkel most megelégednek. Akkor, mint méltóztatik tudni, Gajári Ödön akkori t. képviselő ur egy javaslatot adott be az iránt, hogy a 25. szakasz rideg intézkedéseinek enyhitése szempontjából mondassék ki, hogy az egyéves önkéntesek az elméleti tiszti vizsgát magyar nyelven is letehessék . . .

Veres József: Mézes madzag volt!

Szatmári Mór: . . . Akkor, t. képviselőház, Bolgár Ferencz t. képviselő ur a következőket mondotta. Hogy milyen hangon mondhatta t. barátunk ezt, az kitünik abból, a mit idézek. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa)*: »Nem, t. képviselőház, nem azért vagyunk mi itt, hogy a felett tanácskozzunk és utasitásokat adjunk, hogy mi kerüljön ebbe avagy abba az instrukcióba. Azzal soha sem lennénk készen, hanem azért vagyunk itt, hogy törvényt alkossunk.« *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Ugyanilyen álláspontot foglal el a nemzeti párt minden tagja, igy Perczel Miklós *(olvassa)*: Nekem az a hitem, épen az 1867: XII. t.-cz. alapján, hogy a nemzet teljes joggal megkövetelheti az egész hadsereg kiegészitő részének, a magyar hadseregnek magyar jelleggel való felruházását. Midőn tehát a fokozatos átváltoztatás egyik igen szerény lépését meg akarjuk tenni, nem kegyelmet kérünk, hanem alkotmányos jogot követelünk, a melyet megtagadni senkinek jogában nem áll. Ezt tehát a nemzet megalázása nélkül suttyomban becsusztatni nem engedhetjük és csak akkor . . .

Bolgár Ferencz; Perczel különben nem volt nemzetipárti!

Szatmári Mór: Gróf Apponyi Albert arról beszélt, hogy ezt az utasitást vagy megtartják, vagy nem tartják meg; ruganyos az alkalmazása, meg is változtathatják. »Megengedem — mondá — mig a t. honvédelmi miniszter ur ül e széken, az általa adott szó be fog váltatni. De egy miniszter kötelezettsége csak addig tart, a mig ő foglalja el azt az állást. Én a magyar ifjak azon jogának megóvását, hogy a tiszti vizsgát magyar nyelven tehessék le, nem akarom a jelenlegi vagy bármely más miniszter hivataloskodásának időtartamához kötni« és kérte a túloldalt, hogyha már elfogadja az egyéves önkéntesi szolgálatnak ezt a sulyosbitását, ne tegye azt törvényes biztositékok nélkül.

Majd meg ezt mondja gróf Apponyi Albert *(olvassa)*: »Mondatott több oldalról, hogy lehetne e javaslatot általánosságban elfogadni és a részleteknél megkisérelni a sérelmek orvoslását. Ha ezeket a sérelmeket és hiányokat ugy tekinthetném, mint a különben üdvös reformtörekvés mellett szándékosság nélkül becsuszott hibákat, akkor lehetne ilyen eljárást követni, de a mikor minden oldalról azt halljuk, hogy semminemü lényeges intézkedés módositását nem fogadják el az illetékes tényezők, tehát a hiányok és a sérelmek nem véletlen, nem szándékosság nélkül való botlások, hanem mintegy egész rendszer alapgondolatának nyilvánulásaiként jelentkeznek, akkor mit tehetek egyebet, mint rendszerrel rendszert szembeállitani, mint annak a rendszernek, a mely nekem azt mondja, én veled nem alkuszom, visszaválaszolni, hogy én meg teveled nem.«

Ugyanezt az álláspontot foglalta el akkor Gulner Gyula t. képviselőtársunk is. De ez egy igazán okos, szép, alkotmányos, jogos felfogás, a melynek alkotmányosságát és jogosságát nem kisebb auktoritás támogatja, mint maga Deák Ferencz.

Deák Ferencz 1866 ban, a válaszfelirati javaslatban, az 1866. márczius 6-án kelt kir. leirattal szemben a következőket mondja *(olvassa)*: »Hivatkozik Felséged a legmagasabb kir. leiratban a saját vallásos érzelmeire, és azt mondja, hogy az országgyülésen egybegyült főrendek és képviselők e vallásos érzelmekben fogják az ország alkotmányos létének legbiztosabb zálogát felismerni. Hódoló tisztelettel hajlunk meg e szent érzelmek előtt és ha feladatunk az volna, hogy nem csupán egy nemzedék életidejére biztositsuk a nemzet jogait és alkotmányát, mint egyes polgárok megnyugodhatnánk Felséged eme nyilatkozatában. De mi a magyar alkotmányt, a mely fokonkint fejlődött a nemzeti életből, mint századok művét vettük át őseinktől és kötelességünk azt lehetőleg állandóan biztositva adni át utódainknak. Ennélfogva kötelességünk oly biztositékokról gondoskodni, a melyek nemcsak egyes halandók életére legyenek szoritva,

hanem kiterjedjenek és mint erős jogalap megingathatlanul szálljanak át maradékról maradékra. Azon támasz, a melyet Felséged vallásos érzelmei nyujtanak, csak Felséged magas személyéhez és életéhez van kötve; Felséged legközelebbi utódjára táplálhatjuk még azon reményt, hogy szüleitől hasonló érzelmeket fog örökölni, de a későbbi kor bizonytalanságai ellen ez nem elég oltalom«.

Lukáts Gyula: Ezt Kossuth Lajostól kopizálta Deák Ferencz! Kossuth előbb mondta!

Szatmári Mór: Hát, t. képviselőház, igy látjuk magunk előtt elvonulni a transzformáczió képét. Igy látjuk, t. képviselőház, hogy igen jeles, igen nagytehetségü, igen hivatásos államférfiaink hosszu időkön át küzdenek egy álláspontért, a melyet ugyszólván életezéljukul, életfeladatukul tüznek ki és aztán ezt az életezélt, ezt az életfeladatot egyszerre ott hagyják. Mi ennek a magyarázata? *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Miesoda tulajdonképen a transzformáczió e proczesszusának lélektani magyarázata. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Bolgár Ferencz: Miféle transzformáczió? Ezt nem értem! *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Szatmári Mór: A melyen keresztülmentek a képviselő urak akkor . . .

Bolgár Ferencz: Dehogy mentek keresztül! Épen azok, a kik voltak!

Szatmári Mór: Hiszen nem állanak ott, a hol állottak! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Bolgár Ferencz: Hát hol állanak? *(Egy hang a szélsőbaloldalon: A lejtőn!)* Teljesen ott állanak!

Szatmári Mór: Hiszen egészen más álláspontot foglalnak el ma, mint a melyet akkor elfoglaltak!

Bolgár Ferencz: Dehogy is mást! *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Tessék megmagyarázni!)* Majd meg is fogom magyarázni!

Szatmári Mór: Ha én el is fogadom azt a latitude-ot, a melyre a t. képviselő urak hivatkoznak folytonosan, a mely azoknak a bizonyos aspiráczióknak a hangoztatásában áll, a mikor önök azt mondják, hogy »állunk azok mellett ma is;« — mondom — ha el is fogadjuk ezt a latitude-ot, de itt van egy másik, egy konkrét dolog: önök 1889 ben azt mondották, hogy »a mikor jogokról van szó, akkor igéretekkel nem elégszünk meg«; nos, hát akkor hogy elégedhetnek meg most önök, nem határozati javaslattal, mint a minőről akkor volt szó, nem is igéretekkel, mert hiszen azon kijelentések, a miket a honvédelmi miniszter ur tett, még csak nem is igéretek, hanem . . .

Bolgár Ferencz: Most ujonczokról van szó!

Szatmári Mór: . . olyan igéretekkel, a melyeket csak maguk rajzolnak ki maguknak igéretek gyanánt. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Akkor miért léptek elő ezekkel a követelésekkel?)*

Bolgár Ferencz: Hát ne léptünk volna elő? *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Pichler Győző: A véderő-bizottságban leszavazta mindazt, a mit itt memorandumban benyujtott! Bolgár leszavazott mindent, a tisztek áthelyezését, a magyar nyelvet, szóval mindent. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbról. Az elnök többször csenget.)*

Bolgár Ferencz: Hiszen nem is nyujtottak be ott javaslatot! Csakis előadták!

Pichler Győző: Leszavaztak mindent! *(Zaj. Az elnök csenget.)*

Elnök: Kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak a szónokot nyugodtan meghallgatni.

Szatmári Mór: Én emlékeztetem a t. képviselő urakat arra, hogy 1889-ben a véderőtörvényt nemesak politikai, nemesak katonai, nemesak nemzeti szempontokból utasitották vissza, hanem visszautasitották közgazdasági szempontból, pénzügyi okokból is. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt pedig esak nem fogja a t. képviselő ur és a nemzeti párt akármelyik tagja állitani, hogy közgazdasági, pénzügyi tekintetben ez az ország olyan fejlődésen ment keresztül, olyan virágzásnak indult, hogy ma egészen más állapotok vannak, és hogy ma a létszámot fel lehet emelni nem 6000 emberrel, a miről akkor volt szó, hanem 21.900 emberrel. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én, t. ház, megmaradok a mellett, hogy igenis a transzformáczió proczesszusa megy itt végbe. És miért? Azért, mert mikor az államférfiak belekerülnek a birodalmi eszmék szférájába, a birodalmi egység gondolatvilágába, akkor két dolog között van csak választásuk: vagy megmaradnak a meddő harczok mellett, vagy pedig leteszik a fegyvert, s odamennek a hatalomhoz, mert esak ilyen áron juthatnak hozzá. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* S ugy látszik, t. ház, hogy a kormányképesség és a kormányképtelenség között a demarkáczionális vonal nem is a közjogi politika, nem is a 67-es alap, hanem a katonaság kérdése. A katonaság kérdése, mert hiszen pl. a volt nemzeti pártiak a 67-es közjogi politika dolgában ugyanazon állásponton voltak mindig, a melyen vannak ma. A katonai kérdésekben azonban más álláspontot foglaltak el. Ez volt az a demarkáczionális vonal, melyet át kellett lépniök, hogy a kormányképesség gyönyöreit élvezhessék. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Nem is lépték át, hanem átugrottak rajta!

Szatmári Mór: Soha sem felejtem el, a mit nekem egyszer Szilágyi Dezső mondott, nem ugyan nyilvánosan, hanem csak ugy kettős beszélgetés közben. Azt mondotta: Van egy sziklafal, a melyen megtörik minden, a melylyel szemben nekünk meg kell hátrálnunk és ez a had-

sereg kérdése. A hadsereg kérdésében vagy meg kell alkudni, vagy meg kell hátrálni.

Bartha Ferencz: Ők nem alkudtak, hanem meghátráltak!

Szatmári Mór: Igy jött aztán létre a czélszerüségnek a teoriája. Az a theoria, a melyről az utóbbi időben a kormánypárti publicisztikában oly sokszor olvasunk igen érdekes czikkeket. Miből áll ez a czélszerüségi theoria? Áll abból, hogy a nemzetnek megvan minden joga, a nemzet nem adott fel semmit, joga van az önálló hadsereghez, joga van a nemzeti nyelvhez, joga van a külpolitikában való érvényesüléshez, de mindezekről a czélszerüség parancsa következtében lemondott, ezeket a jogait felfüggesztette. A czélszerüségnek ez a theoriája viszi azután bele a magyar politikai élet férfiait abba, hogy a birodalmi egységnek, — mert hiszen birodalmi egységről van szó; *(Ugy van! a szélsöbaloldalon.)* és mert hiszen a hadsereg egysége a birodalmi egységgel van szerves összefüggésben, — hogy a birodalmi egység eszméjének szolgáljanak.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Pragmatika szankczió!

Thaly Kálmán: Az csak együttest emlit! *(Ugy van! Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Az együttes birtoklást, együttes posszessziót mond!

Szatmári Mór: Hiszen én abban megegyezem a t. honvédelmi miniszter urral, hogy az igazi nagy nemzeti jogfeladás már a pragmatika szankczióval kezdődött. *(Ugy van! Ugy van! a szélsöbaloldalon. Mozgás és zaj.)*

Pichler Győző: Ott nagy hetivásár volt! Sok gróf kapott akkor pénzt! *(Zaj. Az elnök csenget.)*

Szatmári Mór: És nagyon szivesen megváltoztatnám a pragmatika szankcziót. *(Mozgás és zaj.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Csendet kérek!

Szatmári Mór: A czélszerüség feláldoz mindent. Mert igy csinálódott meg a gradáczió: a 67-es alkotás, a közjogi kapcsolat megköveteli a nagyhatalmiságot; a nagyhatalmiság megköveteli a közös hadsereget; a közös hadsereg megköveteli az egységet; az egység megköveteli a német nyelvet és ennélfogva megköveteli az egész magyar nemzeti szellem feladását. *(Ugy van! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagyon szellemes!

Szatmári Mór: Ez a czélszerüség azután csodálatosan találékony. Ez állitotta fel azt a dogmát — mert ez is dogma — hogy a magyar állam itt Magyarországon önmagában meg nem állhat; tönkre kell mennie, hacsak nem részese egy olyan nagyhatalmiságnak, a mely az Ausztriával való közjogi kapcsolattal van szoros összefüggésben. Hát, t. ház, én megpróbálom, ha röviden is, megczáfolni ezt a dogmát. *(Halljuk! Halljuk! a szélsöbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem fog sikerülni!

Szatmári Mór: A történelmi események ugyanis két dolgot kipróbáltak: Az egyik az, hogy a magyar állam itt volt már az Ausztriával való közjogi kapcsolat nélkül is. *(Ugy van! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Ugy van! Osztrák császárság nem volt még, a mikor Magyarország már volt!

Szatmári Mór: A másik dolog, t. ház, a mit a történelem bebizonyitott, az, hogy évszázadokon keresztül akarták ezt az államot tönkre tenni; a Habsburg-dinasztiának száz és száz éven át ez volt a tradicziója és a törekvése. *(Ugy van! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)*

Nessi Pál: Most is az!

Lengyel Zoltán: Most is az!

Szatmári Mór: Bocsánatot kérek, t. honvédelmi miniszter ur, ne méltóztassék az elnöknek inteni, mert én még ennél keményebb dolgokat is fogok mondani.

Lengyel Zoltán: Az elnök is egyetért velünk

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Még keményebbeket?

Lengyel Zoltán: Fogunk alkalmat szolgáltatni a rendreutasitásra!

Szatmári Mór: És én a t. túloldalnak egy igen jeles, egy közelismert tekintélyü jogászára és történetirójára fogok hivatkozni.

Ráth Endre: Halljuk Beksicset!

Lengyel Zoltán: A Kalmár-féle közjogászt!

Szatmári Mór: Ez a törekvés, jól mondta a t. honvédelmi miniszter ur, a pragmatika szankczióval kezdődött. És azután Mária Terézia, közös édes anyánk, a kinek tudvalevőleg vérünket és életünket áldoztuk fel, azzal hálálta és jutalmazta meg a nemzetnek ezt a példátlan önfeláldozását, *(Halljuk! Halljuk! a szélsöbaloldalon.)* hogy először közgazdaságilag nyomoritotta meg Magyarországot, *(Mozgás és zaj jobbfelől.)* másodszor megkezdte a katonaságnak németesitését, jobban mondva osztrákositását.

Lengyel Zoltán: Ezek történelmi igazságok!

Szatmári Mór: T. képviselőház! Az 1741: LXIII. t.-cz. felállitotta a magyar ezredeket, ezek az ezredek még egészen magyarok voltak, élükön állottak Pálffy, Ujváry, Forgách, Andrássy, Szirmai és Erdélyben Bethlen. Magyar volt a neve, nyelve, legénysége egész belszervezete és igy volt ez 1748-ig. Akkor kezdődött meg a németesités Mária Terézia alatt és befejezte a kalapos király József. Hiába küzdött ez ellen a nemzet, a mely akkor még nem volt olyan nagyon engedékeny, mint a mostani nemzedék. Egymásután hozták a törvényeket. Ilyenek voltak az 1790—92. országgyülésen hozott törvények, *(Halljuk! Halljuk!)* ilyen volt 1792: IX. t.-cz., az 1807: I. t.-cz., az 1830: VI. t.-cz., az 1840: II. t.-cz. Azonban mindezek nem használtak, akkor már abszolut erővel csinálta a Habsburg-dinasztia a maga politikáját a

magyar nemzettel szemben. Ez a politika abban állott: leigázni a nemzetet, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* meggyengiteni egész erejében, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy azután a beolvasztás ténye könnyü szerrel véghez vitessék. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem törődtek ők azzal, hogy a magyar nemzet micsoda érzelmekkel fogadja ezeket a dolgokat. Ugy gondolkodtak körülbelül mint Caligula: oderint dum metuant, gyülöljenek bár, de féljenek. És ez megmaradt. Ez a törekvés volt tulajdonképen az igazi oka az 1848/49-diki szabadságharcznak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert mikor az 1848-diki törvényeket megalkották, akkor odaát Ausztriában a Habsburgok egyszerre megijedtek ezektől a törvényektől, illetőleg e törvényeknek a következményétől.

Mi lesz abból, ha Ausztria továbbra is nem élhet a magyar nemzet erejével, ha nem használhatja ki Magyarországnak közjövedelmeit, vagyonát; ha Magyarország maga rendelkezik pénzével, kereskedelmével, iparával? És ők ugy értelmezték még akkor az 1848-iki törvényeket, hogy továbbra is gazdálkodhatnak. Igy 1848-ban megtörtént az az érdekes dolog, hogy a felvidéki kincstári bányáknak az aranyát társzekerekben Bécsbe akarták vinni és azokat az uton foglalta le Kossuth Lajos és ugy vitette el Budára.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Be jó regényiró! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez nem regény! Ez történelem!)*

Szatmári Mór: Nem akartak lemondani Magyarország közjövedelmeiről és egyuttal tudták azt nagyon jól, hogy a magyar nemzet azokat a jogokat, a melyeket az 1848-iki törvényben kivivott és biztositott magának, azokat többé oda nem adja, azokról többé lemondani nem fog, tehát kellett teremteni egy oly helyzetet, a melyben azután a dinasztia megtámadhatja az országot és elveheti tőle a vivmányokat. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És teremtett a dinasztia itt egy forradalmi állapotot, a nemzet ellen uszitották a nemzetiségeket ugy, hogy kénytelen volt a nemzet fegyverhez nyulni és igy jött létre a szabadságharcz. És ebben van a szabadságharcznak teljes és tökéletes legalitása. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát, t. ház, igy volt ez később is. Tessék megnézni az olmützi manifesztumot, a melyben határozottan benne van az, hogy Magyarországnak minden önálló intézkedési jogát fel kell függeszteni és beleolvasztani a birodalmi egységbe.

Nessi Pál: Ez sem igaz? Ez is mese?

Szatmári Mór: Engem az imént a t. honvédelmi miniszter ur meg akart intetni az elnök ur által, hogy a Habsburg-dinasztiának a tradiczióit merészeltem itt szóba hozni. Hát, t. ház, én hivatkozom most egy tanura, a kitől vettem ezeket az adatokat, a ki a többek közt a következőket mondja *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Olvassa)*: »A Habsburgoknak két módjuk volt egy erős és egységes birodalom létesitésére: vagy Magyarország által, vagy Magyarország ellenére. A Habsburg-ház az alternativa második részét választotta. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És csak lassankint, koronkint révedezett egyes tagjának szeme előtt az alternativa első része. A napoleoni háboru okozta katasztrófák idején Gent, udvari publiczista fejezte ki ezt a legvilágosabban és ismételte Miklós czár Varsóban Magyarország leveretése után; II. Vilmos császár figyelmeztette a Habsburgokat Magyarországra, mint a monarchia sulypontjára.« Ez azután már az ujabbi időben történt. »A czentralizált birodalmi eszmének a magyar nemzeti állam gondolatába való összeforrása leendett a nagy problema békés megoldása. A Habsburgok azonban a magyar állameszmét erőszakkal be akarták kényszeriteni a birodalmi eszmébe és ez a törekvés sohasem lépett fel oly határozottan és kiméletlenül, mint Világos után.«

Továbbad ugyanaz a szerző ezt mondja *(olvassa)*: »A nemzet virágát lekaszálhatta a csatatereken és a vesztőhelyeken a dühöngő halál, s megritkithatták a hazafiak sorait számkivetés és börtönök, a szörnyü katasztrófa azonban csak a szabadságharcz nemzedékét sujtotta. A XVII. század végének szintén bécsi rémuralma nem versenyezhetett a Világost követő napok kegyetlenségével és terjedelmével. Caraffa messze elmaradt a bresciai hiéna: Haynau mögött. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De a nemzet jövője ellen soha oly messzeható, hideg észszel kigondolt és tervszerüen végrehajtani akart rendszer nem fogamzott meg Magyarország bécsi ellenségeinek agyában, mint szabadságharczunk idején. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Magyarország beolvasztása és elnémetesitése állandó titkos vágyuk volt a bécsi kormányoknak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A Habsburg-dinasztiának Magyarországon való uralmával teljesen egyidejü ezen czél, elérésére azonban a bécsi kormányok eddig csak ötletszerü eszközöket használtak. Ezen eszközök lehettek véresek, mint I. Lipót gyászos korszakának idején, lehettek pusztán doktrinérek, mint II. Józseféi; de soha oly tervszerüek nem voltak és nem nyugodtak oly széles és szilárdnak látszó alapokon, mint a 48-iki szabadságharcz leveretése után.« *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem akarom, t. ház, hogy az a férfiu, a ki ezeket irta, inkognitóban maradjon. Ez Beksics Gusztáv. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Most is a régi álláspontón van?

Szatmári Mór: Ha szenvedélyeket akarnék felébreszteni, akkor itt van a Beksics könyvében egy momentum, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbal-*

oldalon.) de nem olvasom fel. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Paskievics herczeg 1849. augusztus 16-án — szó szerint czitálom Beksics könyvét — irt Ferencz József császárnak, és azokért a szolgálatokért, a melyeket tett, azt kérte, hogy a szerencsétlen magyar foglyokkal kegyesen bánjék. Az orosz trónörökös pedig személyesen kért kegyelmet a legyőzött magyarok számára. Ferencz József 1849. augusztus 26-án válaszolt Paskievicsnek és kijelentette, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hogyha csak szive sugalatára hallgatna, akkor leplet boritana a multra, és másra sem gondolna, mint azokra az eszközökre, a melyekkel a boldogtalan Magyarországon egy bünös lázadás következtében ütött borzasztó sebeket gyógyitani lehessen. De nekem, ugymond, nem szabad felednem, hogy többi népeim iránt *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* szent kötelességeim vannak, és hogy birodalmam egyetemes java iránt való kötelességemet szem elől nem téveszthetem.

Lengyel Zoltán: Ezért végezték ki az aradi vértanukat!

Szatmári Mór: E szent kötelesség teljesitése boritotta vérbe, boritotta gyászba ezt az országot. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ennek a szent kötelességnek teljesitése sugárzik le a vértanuk szelleméből onnan a magas égből reánk, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ennek a szent köttelességnek a teljesitése volt az is, a mikor Kossuth Lajost, gr. Andrássy Gyulát és a többieket in contumaciam felakasztották.

Nessi Pál: Ez is regény? *(Mozgás jobbfelől.)*

Szatmári Mór: A Habsburg-háznak imént vázolt tradiczióit és törekvéseit fentartotta az októberi diploma is. És mindezek daczára mégis itt vagyunk, itt van Magyarország megfogyva bár, de törve nem. Van egy csonka alkotmánya is, államnak nevezi magát, megvannak jogai is ahhoz, hogy államiságát és függetlenségét teljes mértékben kiépitse. A hatalomnak, az erőnek százados törekvései, százados rendszeres munkája sem tudta elérni azt, hogy Magyarország ne legyen itt, a hol van és hogy a magyar állam megszünjék. Az erőszak nem is tud vele elbánni, csak egy képes erre, az, hogy ha maga ez a nemzet teszi tönkre magát, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* maga ez a nemzet adja fel jogait, maga ez a nemzet adja ki kezéből a fegyvert, a melylyel szükség esetén harczolni tud: szabadságát ahhoz, hogy jogaiért küzdhessen ugy, a hogy neki tetszik. *(Igaz! Ugy van! Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha ezt a fegyvert kiadja kezéből, akkor azután megvalósul a Habsburgok álma, de nem az ő erőszakoskodásuk révén, hanem a mi nyomorultságunk, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mi gyávaságunk *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és kishitüségünk folytán. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A czélszerüség theóriájának másik találmánya az egység. Erre nézve azután meghatározták, hogy az egységnek a feltétele a nyelv. A nyelv nélkül egység nem lehet, ezt a theóriát állitották fel itt most is, ezt a theóriát állitották fel régebben is. Ennek a theóriának a kedvéért egy igen nevezetes és veszedelmes közjogi botlásba esett már bele egyszer a magyar kormány, a mikor t. i. Fabiny Teofil mostani képviselőtársunk és volt igazságügyminiszter 1889-ben azt mondta, hogy azért nem lehet törvénybe iktatni a magyar nyelvet a 25. §. ötletéből, mert az beleütközik a felségjogba. Nohát, hogy valaki a magyar közjogot ugy magyarázza, hogy a felségjog összeütközésbe jöhet a törvényhozás jogával és elvehet a nemzettől egy olyan eminens jogot, minő a nyelv, ez a legnagyobb képtelenség, a legnagyobb absurdum, a mi csak képzelhető. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De nehogy ugy lássék, mintha ezt én találtam volna fel és mintha csak ezen az oldalon magyaráznák a közjogot és felségjogot igy . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Abból nem kérek *(Zaj.)*

Szatmári Mór: . . . ván szerencsém hivatkozni a t. túloldalnak egy igen jeles közjogászára, a ki 1889-ben igen érdekes fejtegetésekkel szolgált a felségjog kérdéséről épen a nyelvi összefüggésben. Ez Hodossy Imre. *(Halljuk! Halljuk!)* Hodossy Imre t. képviselő ur 1889. márczius 11-én, reflektálva Fabiny Teofil volt igazságügyminiszternek erre az abszurd felfogására, azt mondja *(olvassa):* »Ezen állitás, t. ház, közjogi tévedés, ez a magyar állam szuverénitásának és a magyar királyból és magyar képviselőházból álló törvényhozás szuverénitásának tagadása, melyet megengedni és szó nélkül hagyni abszolute nem lehet. Nincs az államéletnek semmiféle ágazata és ezeknek nincs semmiféle részlete, a melyre a magyar törvényhozás jogköre ki ne terjedne. Ezen szabály alól kivétel nincs. A magyar törvényhozás joga kiterjed az államkormányzat minden részletére és az államélet minden ágazatára. Nem létezik oly kérdés vagy ügy, *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* a melyre a magyar törvényhozás jogköre ki ne terjedne. Ezt minden oldalról formulázva kivántam elmondani, pozitive és negative, mert ezt eléggé erősen hangsulyozni lehetetlen. Ismétlem, t. ház, hogy nincs az állami életnek semmiféle ágazata, semmiféle részlete és nincsen semmiféle felségjog, melyre nézve a magyar törvényhozásnak törvényhozási joga ne volna, vagy az bármi tekintetben korlátozva volna.« *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És kérem, t. képviselőház, Hodossy Imre t. képviselőtársam 1889-ben e beszédében kiterjeszkedett azokra a felségjogokra is, a melyeket az 1867 : XII. törvényczikk a fejedelmi jogok révén iktatott törvénybe. Azt mondja *(olvassa):* »Ausztriával szemben a 11. §-ból, a melyet ezekkel az igazságügyminiszter ellentétbe he-

lyez, mintha ebben az volna mondva, hogy bizonyos ügyekre nézve ő Felségének valamely törvényhozási jog tartatik fenn szemben a törvényhozással, mint egészszel. Azt látom, hogy ez szintén egészen téves felfogás. A 11. §-ban az van mondva, hogy: »ő Felségének a hadügy körébe tartozó alkotmányos — alkotmányos — fejedelmi jogai folytán mindaz, a mi a hadsereg vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozik, ő Felsége által intézendőnek ismertetik el. Ez annyit jelent, hogy ő Felsége legfőbb vezére és legfőbb parancsnoka a hadseregnek és mint ilyen, őt illeti a vezérlet. Mit jelent a vezérlet? Az nem más, mit stratégiai vezetés. Ő Felségét illeti a vezénylet. Ez nem más, mint taktikai vezetés. Mit jelent a belszervezet? A hadseregnek stratégiai és taktikai beosztását. Ezek a dolgok, t. ház, ő Felségét illetik, mint a hadsereg legfőbb vezérét. De hogy ő Felsége egymagában ezekre nézve törvényhozási jogokat gyakorolhasson, ebből kimagyarázni nem lehet.«

Pichler Győző: Hodossy nyilatkozata hogy egyeztethető össze gróf Andrássy Gyuláéval?

Szatmári Mór: T. képviselőház! Igen sajnálatos vélekedéseket hallottunk itt a magyar nyelvről, mint a hadsereg nyelvéről, ellentétben azzal a mi felfogásunkkal, hogy mig egyrészről a magyar nemzeti nyelv oly jog, a melyről lemondani nem szabad, nem is lehet, másrészről a német nyelv nem biztositja a hadsereg egységét és igy az katonai szempontból sem okvetlenül szükséges.

Erre nézve is igen érdekes nyilatkozatok történtek 1889-ben és ezekre a nyilatkozatokra felhivom Bolgár Ferencz t. képviselőtársam figyelmét, hogy ugyanazon az álláspontón áll-e most is, mint állottak akkor, mert ha azon álláspontón van, ezt a törvényt megszavaznia nem lehet.

1889 márczius 8-án Gulner Gyula t. képviselőtársunk előrebocsátván, hogy ő hozzájárul ahhoz, ha a 25. §-ba beiktattatik a magyar nyelv joga, vagyis hogy az önkéntesek a tiszti vizsgát magyar nyelven tegyék le, igy folytatja: »De ez nem azt jelenti azután t. ház, hogy ezért én egyszersmindenkorra lemondottam volna amarról; teszi azt, hogy a mikor erre alkalmasabb idők fognak bekövetkezni« — most itt vannak — »nyugodtabb viszonyok, akkor megszerezzük azt, a mi eddig is megvan, csak nem élt vele a nemzet, hogy akkor szerezzük meg ennek teljes folyományát és teljes követelményét és a magyar nyelv szuverénitását beállitsuk a hadseregbe. Mert ez a hadsereg nem osztrák hadsereg; törvényeink biztositják, hogy ez osztrák-magyar hadsereg, hogy ez a hadsereg, a melyről mi itt beszélünk, tulajdonképen magyar hadsereg, a mely a közös hadseregnek a kiegészitő része. Igazán, — ugymond tovább — nem nagy dicsőség, t. képviselőház, hogy egy állam törvényhozában napokig, sőt hetekig kell vitatkozni a felett, hogy annak az államnak a nyelve bejőjjön abba a törvénybe. (Zajos tetszés és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nyomoruság! Szégyen!) És nem győzzük eléggé hangsulyozni, t. ház, hogy a magyar kultura ezen hátralékése, a magyar állameszme haladásának ezen megakasztása mennyivel veszélyesebb nálunk, a hol, mint tudjuk, annyi idegenajku nemzetiség lakik az ország területén. (Ugy van! Igaz! balfelől.«)

Kubik Béla: Ugy is van!

Szatmári Mór: Gulner Gyula azután kifejti igen bőven, hogy a magyar nyelvnek kidobása a hadseregből milyen kárára van először a hadseregnek, azután a hazának, végül magának a dinasztiának és a monarchiának. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* De ezt nem olvasom fel.

Nem tehetem azonban, hogy fel ne olvassam Horánszky Nándornak egy nyilatkozatát, a melyből igazán a hazafias hevület, a magyaros lendület, igazán nemes és szent szenvedély beszél, a mikor a magyar nyelvről van szó (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Olvassa*): »Egyébként, t. ház, én a védelmet önczélnak nem is tartom, a védelem eszköze a két államfél közös biztonságának, az államnak pedig, t. képviselőház, kell, hogy természetes és legfőbb alkatrészét a nyelv képezze.« *(Zaj a jobboldalon. Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Kubik Béla: Nem lehet igy kérem tárgyalni! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Pozsgay Miklós: Milyen türelmetlenek, pedig még csak két óra. Hát még holnap, a mikor három óráig lesz ülés! *(Zaj.)*

Nessi Pál: Már szeretnének szavazni. *(Folytonos zaj a jobboldalon.)*

Elnök (*csenget*): Csendet kérek.

Szatmári Mór: »Nekünk a magyar állam nyelvét . . . *(Folytonos zaj a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Akkor szünetet kérünk!)* Kérem, méltóztassék elnök ur intézkedni, hogy csend legyen. *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek. *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tessék felfüggeszteni az ülést!)* Tekintettel arra, hogy a szónok ur már régen beszél, kérem, szivesked-jenek őt csendben meghallgatni. *(Felkiáltások jobbfelől: Ott van zaj és nem itt!)*

Szatmári Mór *(olvassa)*: »Nekünk a magyar állam nyelvét ép ugy kell védenünk, mint magát a magyar államot.« *(Zaj jobbfelől.)* T. képviselőtársaim, én be akarom bizonyitani azt, hogy én nem obstruálok, mert hiszen ha obstruálni akarnék, akkor már mehetnénk haza; de én nekem mondani valóm van. *(Zajos tetszés és helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon. olvassa)*: »Egyébként, t. ház, nekünk a magyar állam nyelvét ép ugy kell védenünk, mint magát a magyar államot. E kettőt külön választani nem lehet. Én, t. képviselőház, a magyar államot nyelve és annak minden téren való teljes jogosultsága nél-

kül nem képzelhetem. Ilyen állam, t. képviselőház, nekem egyáltalában nem ideálom és én megvallom őszintén és nyiltan, hogy én ilyen magyar államtól még a létező véderőt is megvonnám, mert azt én az én magyar államomnak egyáltalában nem ismerem. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Hosszantartó helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.«

Molnár Jenő: Mit mondanak az örökösök ehhez? *(Zaj jobbfelől.)*

Szatmári Mór: Továbbá azt mondja Horánszky Nándor: »Azok, a kik az 1867-iki kiegyezés épületét emelték, bizonyára arra számitottak, hogy a nemzet ezen kiegyezési épület azon pilléreit, a melyeken a magyar államiság nyugszik, állandóan gondozni, állandóan konzerválni fogják. Nem számitottak arra, hogy bekövetkezzék és bekövetkezhessék a nemzet életében oly léha korszak«, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* »a melyben a saját törvényhozásában kellessék küzdenie oly áramlatok ellen, a melyek ezen állam nyelvét, alkotmányát és államiságát megtámadhassák.« *(Zajos helyeslés és tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* »Valóban szomoru, de megfogható folyománya ez, t. ház, annak, hogy a nemzet a lefolyt 12 vagy 13« — akkor még csak 12 — »év alatt nem tanittatott, nem oktattatott másra, mint a minden irányban való rezignáczióra.« *(Zajos helyeslés és tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Ha ilyen hosszura nem nyult volna beszédem, akkor még szolgálhattam volna adatokkal gróf Andrássy Gyulának arra nézve, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hogy miképen beszéltek azon a hires 1833-iki főrendiházi ülésen a magyar nyelvről, a melyre ő alkalmasint hivatkozott akkor, a midőn azt mondotta, hogy nem értették meg a magyar nyelv jelentőségét. Én bebizonyithatnám neki, hogy Széchenyi István és Wesselényi Miklós akkor is értették a magyar nyelv jelentőségét és tudták annak rendkivüli nagy fontosságát. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Hát, t. képviselőház, a hadseregnél nem olyan mellékes dolog ám a szellem. Nagy fontossága van annak. Elismerte azt mindenki, elismerte azt egy igen nagy tekintély, a ki nem kevesebb, mint I. Napoleon, a ki Szent Ilona-szigetén irt emlékirataiban a többek között ezt mondja: *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* »Háboruban, a siker kétharmad részében, mindig az erkölcsi rugók döntenek.«

Andrássy Gyula t. képviselőtársunk azt mondotta, hogy a szervezet nem áll ellentétben a szellemmel. Jóságos Isten! hogyne állana a szervezet a szellemmel ellentétben, a mikor a hadsereg egész szervezete ugy van megcsinálva, hogy abban minden idegen, minden német, minden osztrák legyen, csak ne magyar. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És, t. képviselőház, egy olyan nagy intézménynek a szelleme, mint a hadseregé, nem attól függ, hogy a baka milyen szellemet visz be és milyen szellemet visz haza belőle, hanem attól, hogy fejében, a táborkarban, milyen szellem uralkodik. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Az egész táborkar azonban roppant távol áll a magyar nemzeti szellemtől; az egész közös hadsereg, valamint a katonai oktatás régi, évszázados tradicziókon alapszik s igy azt a szellemet nem fogja megváltoztathatni a honvédelmi miniszter ur sem, még ha akarná is.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: De ön sem! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Szatmári Mór: Elég baj az, hogy sem én, sem a t. miniszter ur nem változtathatjuk meg azt a szellemet, de — ugy látszik — nem változtathatja azt meg még a magyar törvényhozás sem.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az igen!

Szatmári Mór: Beszélnek önök a hadsereg szelleméről. Ámde, hogy lehet beszélni a közös hadseregben magyar nemzeti szellemről, a mikor az egyáltalában nem érvényesül, pedig feltétlenül érvényesülnie kellene, hogy a magyar hadsereg harczképes legyen. Magyar nemzeti szellem nélkül, nézetem szerint, nem is lehet harczképes a hadsereg és a ki az ellenkezőt meri állitani, az nem jól itéli meg a helyzetet. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj és derültség a jobboldalon.)*

Nagyon szomoru dolog, hogy az igen t. urak ott a túloldalon ezt nevetségesnek találják. *(Mozgás a jobboldalon.)* Én már régen nézem a t. képviselő urakat egy ujságiró megfigyelésével és én rég tapasztalom, hogy micsoda fenhéjázó gőggel és kicsinyléssel néznek le bennünket odaát azok, a kik születésüknél, vagy állásuknál fogva vindikálják maguknak a jogot, hogy egyedül csak nekik adatott meg gondoskodni e hazáról, ennek jogairól, intézményeiről és alkotmányáról. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Ellenmondások a jobboldalon.)* Régen látom én ezt és valósággal megütközöm azon a czinizmuson, azon a nyegleségen, *(Ugy van! Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a mely a túloldalon a mosolygó ábrázatokról lerí ide. Mi itt fontos dolgokról beszélünk. Ha az urak azt hiszik a túloldalon, hogy nekünk nincs igazságunk . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nincs is!

Szatmári Mór: . . . akkor legalább méltányolják azt, hogy meggyőződésünk és hazafias lelkünk egész hevével beszélünk e dolgokról. *(Ugy van! Zajos helyeslés a szelsőbaloldalon.)*

Hogy beszélhetnek önök nemzeti szellemről a közös hadseregben, a mikor még ma is fennáll az az állapot, hogy törzstiszt csak olyan egyén lehet, a ki németül tud, *(Ugy van! a szélsőbalodalon.)* a mikor a német nyelv nem tudása akadálya annak, hogy az illető törzstiszti állást elnyerhessen és pedig nemcsak a közös hadseregben, hanem a honvédségnél is. Hogy

fejlődhessék ki ilyen körülmények közt abban a hadseregben a nemzeti szellem, a mikor azt önök annyira lefokozzák, szemben az osztráknémet szellemmel, melyet amannak rovására emelnek? Hogy várhatjuk akkor, hogy a tisztek megbecsüljék a magyar nemzeti szellemet? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én módot adok önöknek arra, hogy ezen az állapoton változtassanak, a mennyiben egy határozati javaslatot vagyok bátor benyujtani... *(Zaj és derültség a jobboldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A 21-iket! *(Derültség a jobboldalon.)*

Szatmári Mór: . . . a mely alkalmat és módot nyujt önöknek arra, hogy ezen törvény elfogadása mellett s az önök bibliája minden passzusának fentartása mellett is létesitsenek legalább egy olyan reformot, a mely által valahogy megközelitik a magyar nemzeti szellemet. Ez a rendkivül szerény kivánság ekképen szól *(olvassa)*: »Mondja ki a képviselőház, hogy az ugynevezett közös hadseregben és a magyar honvédségben a törzstiszti állás elnyerésének a német nyelv nem tudása akadályát nem képezi.« *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Halljuk az indokolást!

Szatmári Mór: Önök minket azzal vádolnak, hogy mi erőszakosan szembeállunk a többséggel és nem engedjük ennek a törvényjavaslatnak törvénynyé válását a mi inparlamentáris eljárásunkkal. Hátha azt látnám, hogy az állami élet egész terén minden rendben van, hogy a kormány beváltotta minden igéretét, teljesitette programmját és hogy nincsen hátra csak ez az egyetlenegy javaslat, akkor azt mondanám: önöknek van valami igazuk, a mikor állitják, hogy a parlamentárizmus szempontjából helytelen, hogy mi akadályozzuk ennek a javaslatnak törvénynyé válását. De mikor azt látjuk, hogy minden sürgősebb, mint ez a törvényjavaslat s önök a legnagyobb sürgősséget is eldobják és csak ezt erőszakolják, akkor az önök erőszakával szemben jogosultsága van a mi erőszakoskodásunknak is. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Megsinyli az ország!

Beöthy Ákos: Az ilyen minisztereket!

Szatmári Mór: Vannak ennél sürgősebb feladatok is és állitom, hogy azok teljesitésénél önök nem találnak bennünket ilyen rideg ellenállásban. Itt van, t. ház, a fizetések rendezése. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezer meg ezer család várja ezt a reformot, miért nem csinálják?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ne tessék obstruálni!

Szatmári Mór: A t. honvédelmi miniszter ur alkalmasint azt mondja, hogy mi akadályozzuk. Bocsánatot kérek, még be sem terjesztették a javaslatot. Abban a pillanatban, a mikor akarják az urak, mi itt vagyunk, tárgyalhatják.

Beöthy Ákos: Tessék előbb ezt a javaslatot a napirendről levenni.

Szatmári Mór: De önök sürgősebbnek tartják még a czivillista felemelését is és nem riadnak vissza attól a gondolattól, hogy ezer meg ezer állami tisztviselő lelkében és elméjében antidinasztikus gondolatokat és érzéseket ébresztenek. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Önök ébresztik azt ilyen beszédekkel! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Nem engedhetem meg, hogy a képviselő ur feltételesen is ilyent mondjon a tisztviselőkről. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Bartha Ferencz: Fejérváryt utasitsa rendre!

Szatmári Mór: A t. elnök ur engem nem értett meg. Az ellen csak nem lehet kifogása, ha panaszkodom a miatt, hogy ilyen intézkedés az állami tisztviselők lelkében antidinasztikus gondolatokat ébreszthet? *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Ne kotyogjon mindig a honvédelmi miniszter ur!

Elnök: Gabányi képviselő urat rendreutasitom.

Szatmári Mór: Egyébiránt, hogy én nem beszélek a levegőbe, annak az a bizonysága, hogy ezt a gondolatot előttem igen sok, magas állásu állami tisztviselő fejezte ki.

Itt van egy másik kérdés. Kérdem a t. földmivelésügyi miniszter urat, vajjon nem tartja-e végtelenül sürgősnek a magyar állam és a magyar nemzet érdekében, a magyar faj életképességének és erejének izmositása szempontjából, a belbiztonság és belvédelem erősitése szempontjából, a telepitési és parczellázási javaslatoknak tárgyalását?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: És az ujonczozást is!

Szatmári Mór: Ugy tudom, hogy ezek a javaslatok megvannak. A földmivelésügyi miniszter ur és a miniszterelnök ur is nyilatkoztak e tekintetben a pénzügyi bizottságban; miért nem hozzák ide? Mi tárgyaljuk azokat! Hiszen azok nagy életkérdések! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* Miért nem hozzák önök ide az állami beruházásokról szóló törvényjavaslatot? Hiszen ez az ország sir, nyomorog, ebben az országban ezer meg ezer ember jajdul fel.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Önök a kerékkötők! *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Szatmári Mór: Önök a kerékkötők, mert önök hozták ide ezt a javaslatot, a melylyel a mi munkásságunkat lekötik. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Szeretnénk mi egyebet kötni!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak!

Szatmári Mór: Sürgősségről beszélnek önök. Hát nem jobban kötelezi a kormányt az adó-

reform kérdése? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Önök a nemzet előtt nem igérték meg azt, hogy a katonai terheket emelni fogják, de azt megigérték a nemzet előtt, hogy a progressziv adót megcsinálják! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Miért nem teljesitik igéretüket? Állunk elébe. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Pichler Győző: Hegedüs Sándor Kolozsvárott miket beszélt, hogy már meg is van — és ő lett meg! *(Derültség.)*

Szatmári Mór: Önök engedményekről beszélnek. A mikor a t. honvédelmi miniszter ur azt a beszédét megtartotta, melyben az engedményekről volt szó, másnap az egész kormánypárti publicisztika nem tudott egyebet csinálni, mint elragadtatással beszélni azokról a nagy engedményekről, a melyeket majd itt nyélbe fognak ütni. Én ujra hangsulyozom, hogy én egyáltalában nem találok semmit sem, egyetlenegy uj dolgot sem abban, a mit a t. honvédelmi miniszter ur mondott. Mert hiszen azt, a mit a katonai büntető-törvénykönyvre vonatkozólag itt felhozott, Horváth Boldizsár óta minden miniszter mondta. A mikor önök engedményekről beszélnek, akkor sem zárkóznak el attól, hogy sértők legyenek a mi nemzeti aspirációinkkal szemben. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Önök olyan hangon beszélnek a mi nemzeti zászlónkról ....

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Kicsoda? Kicsoda az az »önök«? *(Nagy zaj.)*

Szatmári Mór: Bocsánatot kérek, a mikor mi hangsulyoztuk a magyar zászló nagy jelentőségét a hadsereg harczképessége szempontjából, abból a szempontból, hogy ez heviti, lelkesiti a hadsereget, akkor a t. honvédelmi miniszter ur egy közbeszólást engedett meg magának, s azt mondta, hogy 1848- és 49-ben császári lobogó alatt verekedtek a honvédek!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy is volt!

Szatmári Mór: Hát én megmondom a honvédelmi miniszter urnak, hogy miként volt. Igen, akkor a csapatok és ezredek, melyek otthagyták az osztrákokat, hogy átjöjjenek mihozzánk, hogy magyar hazafias kötelességüket teljesitsék, elhozták a zászlójukat is, s azzal mentek a tüzbe, s annak az egyik oldalára ráfestették a magyar nemzeti czimert. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbalololdalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Dehogy festették!

Szatmári Mór: De igen! És midőn e zászló alatt harczoltak, az egy kettős demonstrácziő volt: demonstrácziő a császári lobogó ellen és demonstrácziő a magyar lobogó mellett. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Önök, t. ház, az engedményeket abban hegyezik ki, hogy a közös hadsereg számára kigondolnak egy közös zászlót. 36 esztendő után önök arra jutottak, hogy a közös hadseregnek egy közös jelvény kell.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hol látták?

Sebess Dénes: Ez az egyetlen igérete a miniszter urnak!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Majd akkor beszéljünk róla, ha látják!

Szatmári Mór: A honvédelmi miniszter ur azt mondta: gondoskodni fogunk egy olyan zászlóról, a melyen rajta legyen Ausztria is, rajta legyen Magyarország is.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Bizony nem mondta ezt a honvédelmi miniszter! Megfelelő zászlóról beszélt a honvédelmi miniszter! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát magyar zászló is lesz? Akkor nem lesz közös zászló?)*

Szatmári Mór: A t. honvédelmi miniszter urnak módjában lesz engem megczáfolni magával azzal a zászlóval. Ha ez a zászló, t. honvédelmi miniszter ur, olyan lesz, mint a milyennek önök kirajzolják maguknak, akkor az a hipokritaságnak zászlaja lesz; *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)* akkor az annak a ledér felfogásnak jelvénye lesz, a mely a magyar közszellemben tápot kap innen a parlamentből. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Valósággal a kétszinüségnek jelvénye lesz és önök arra fogják kárhoztatni a hadsereget, hogy a kétszinüségnek jelvénye alatt menjen a tüzbe, a csatába. És ez rossz lesz mind a két félre nézve; mert a magyarokat irritálni fogja a császári jelvény, az osztrákokat pedig irritálni fogja a magyar jelvény. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Még a közgazdasági szempontról akarnék valamit mondani. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Hogy önök hogyan vélekednek a közgazdasági szempontokról, a felől körülbelül tisztában vagyunk Hieronymi Károly t. képviselő ur és Domahidy Elemér t. barátom felszólalása után. Domahidy Elemér t. barátom felszólalásában legalább van, hogy ugy mondjam, valami becsületes naivitás, midőn azt mondja: én bizom a kormányban; mert a kormány nem fog olyat tenni, a mi rossz; ennélfogva én megszavazom ezt a javaslatot, bár nehéz szivvel, mert belátom, hogy pénzügyi szempontból nem is olyan nagy terheket ró a nemzetre. Én honorálom ezt a becsületes nyiltságot, mely nem akar semmiféle szédelgéssel élni, hanem a mely ráhelyezkedik a bizalomnak őszinte és becsületes álláspontjára.

Más az, a hogy Hieronymi Károly magyarázza a dolgot. Kiszámitja, mennyibe fog az nekünk kerülni. Többet tud, mint a pénzügyminiszter, meg a honvédelmi miniszter, többet tud, mint az egész pénzügyi bizottság, mert eddig egyáltalán senki sem mondta meg, menynyibe fog kerülni ez a reform. Hieronymi Károly ezt is tudja, és szerfölött csekélynek mondja a költséget. Igazán ugy beszél erről a dologról, hogy kedvessé akarja tenni nekünk az áldoza-

tot, mintha csak a hóhér a delinquensnek azt mondaná, hogy légy nyugodt, édes fiam, mert a bitófán van a legédesebb pihenés. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Egyébiránt arra, hogy hogyan gondolkoznak a gazdasági szempontról, nagyon jellemző, hogy 1889-ben a t. előadó ur hogyan vezette be a törvényjavaslatra vonatkozó tárgyalásokat. Ő a közgazdasági szempontot következőleg magyarázta: »Az állam érdekei megkivánják, — t. i. e javaslatot, — az egyesek érdekei alárendelendők a katonai szempontoknak, melyek e törvényjavaslat megbirálásánál egyedül mérvadók, és ezeknek alárendelendők ugy a pénzügyi, mint a közgazdasági tekintetek.« Punktum.

Thaly Kálmán: Ez aztán a mameluk!

Szatmári Mór: Azt hiszem, a t. előadó ur ma is igy vélekedik.

Münnich Aurél előadó: Őszinte! Nem vagyok hipokrita!

Szatmári Mór: Vagyis azt mondja az országnak: Szegény vagy? Mi közöm hozzá? Nem tudsz fizetni? Mi közöm hozzá? Nem akarsz fizetni? Mi közöm hozzá? Nekem kell, a katonaságnak kell, ez a fődolog, ez az egyedüli szempont, a mely mérvadó az állami életben. Ha az ország népe nyomorog, ha tönkremegy ipar, kereskedelem, földmivelés, minden: ez mind semmi. A fő dolog az, hogy a katonaságnak legyen pénze, a katonatiszteknek több fizetése, a fényes czifra világban pedig semmiféle szükség ne legyen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mi azonban, t. képviselőház, nem igy vélekedünk, mert még ha a hadsereg magyar lenne is, még akkor sem lehetnénk oly könnyelmüek, hogy tekintet nélkül a nemzet teherviselési képességére, odaadjuk a nemzet egész vagyonát a hadseregnek. Hiszen látjuk, hogy oly államokban, a melyekben tiszta nemzeti a hadsereg, azokban sem dobálódznak az áldozatokkal. Hiszen Bolgár Ferencz t. képviselő ur könyvet irt a kétéves katonai szolgálat reformjáról. Ime ebben igen ékesszólóan és bölcsen meg van irva, hogy Franciaországban és Németországban mily óriási jelentőséget és sulyt tulajdonitanak a közgazdasági és pénzügyi szempontoknak! Pedig ott, t. képviselőház, nem közös hadseregről van szó, ott csakugyan arról van szó, hogy a nemzet ereje növeltessék, mert minden katona franczia vagy német polgár abban a hadseregben, és ott van a »gloire« és a német egység, mint vezető, nagy nemzeti gondolatok, a melyek oda vannak irva a zászlókra, azokra a zászlókra, a melyek alatt a hadfiak tűzbe, harczba, vészbe mennek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De hogy nálunk, a hol még csak nemzeti, magyar hadseregről sem lehet szó, hanem idegen hadseregről, idegen hatalom erejének növeléséről, hogy ott, t. képviselőház, a nemzet érdekéről, a nemzet életképességének javairól ugy beszéljenek, mint a hogy a t. előadó ur beszélt: engedelmet kérek, a felett lehetetlen meg nem ütődni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én láttam, t. ház, a népet az ő szegényes, nyomorult viskóiban, láttam ezt a népet az ő véghetetlen nyomorában, a kinok és gyötrelmek vergődései közt, és én tudom méltányolni ennek a népnek a panaszát és fájdalmát. Mikor erre gondolok, felháborodom arra a másik gondolatra, hogy a közös hadsereg számára legyen itt pénz annak a szegény népnek vagyonából, véresverejtékkel megszerzett keresményéből, de arra nem gondolnak, hogy ennek a szegény népnek munkát adjanak, hogy munkaerejét érvényesithesse, hogy fizikai és erkölcsi képességét kifejleszthesse és magának a megélhetésre módokat kereshessen. *(Igaz! Ugy van! a szelsőbaloldalon.)*

Pichler Győző: Belényesen éhinség van!

Szatmári Mór: A t. miniszter ur nem ismeri a népet!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: De ismerem a rossz ujságokat! *(Derültség.)*

Szatmári Mór: , . . mert a t. miszter urhoz csak deputáczióban jönnek. *(Zaj.)* Menjen csak a miniszter ur ezzel a programmbeszéddel a választásokba, mondja meg a népnek: Nem vagy szegény, hazudol, ha mondod, hogy szegény vagy. Majd meglátjuk, lesz-e többségük?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ismertem a szegény népet, mielőtt született a a képviselő ur! *(Derültség jobbfelől.)*

Szatmári Mór: Az egyszerü fizikai dolog, hogy a t. honvédelmi miniszter ur előbb született, mint én!

Egész röviden még . . . *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk! Halljuk! Ot percz szünetet kerünk! Elnök csenget.)*

Még egész röviden a nemzetnek a hadsereghez való viszonyáról . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Majd én szellőztetem az ujságirókat, várjon csak! *(Derültség.)*

Elnök: Csendet kérek minden oldalról.

Szatmári Mór: A mi a hadseregnek a nemzethez való viszonyát illeti, azt hiszem, beszédemnek során erről meglehetős sokat beszéltem. *(Egy hang jobbfelől: Igaz! Derültség.)*

Kubik Béla: De nem eleget önöknek!

Szatmári Mór: Mi következik ebből? Az, hogy a magyar nép nem szereti a katonaságot. *(Ellenmondás jobbfelől.)* Ez egy igazság. egy szomoru igazság. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez mutatja, hogy nem ismeri a népet.

Kubik Béla: Majd el fogják mondani bővebben! *(Zaj.)*

Szatmári Mór: A t. honvédelmi miniszter urral magával és gróf Andrássy Gyulával fogom ezt a tételt megczáfolni, mert mikor arról volt szó, hogy kevés a tiszt, hogy kevesen mennek a kadétiskolába magyarok, akkor azzal álltak önök elő, hogy a magyar nemzet intelli-

gencziája idegenkedik a katonaságtól. De hát miért?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem akar szót fogadni! *(Derültség. Zaj.)*

Lukáts Gyula: Jól teszi, hogy önnek nem fogad szót, ön egy ide rendelt osztrák generális! *(Élénk helyeslés és nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Szatmári Mór: A t. honvédelmi miniszter ur kiállitotta a magyar nemzetről a testimóniumot. A magyar nemzet, azt hiszem, nem fogja valami nagy elismeréssel fogadni ezt az ékes bizonyitványt, melyet róla adott. Nem szeretik a katonaságot és idegenkednek tőle, és ennek az oka abban van — *(Lengyel Zoltán közbeszól.)*

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő ur folyton zavarja a szónokot. *(Zaj.)*

Szatmári Mór: És ennek oka abban van, hogy idegenkedik attól a szellemtől, a mely a hadseregben lábra kapott, hanem fentartódik századok óta, a mint hogy levezettem a t. honvédelmi miniszter urnak, hogy kezdődött a mult század elején és folytatódott egész mostanáig és fentartják önök, sőt fejlesztik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a szellem nemcsak nem magyar és nem nemzeti, hanem egyuttal embertelen is.

Polczner Jenő: Kegyetlen!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Volt-e tiszt?

Ráth Endre: Azt kérdezi a miniszter, voltál-e tiszt?

Szatmári Mór: Még katona sem!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Látszik!

Lukáts Gyula: Ön volt katona, de nem ott, a hol kellett volna!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ne mérgelődjék!

Szatmári Mór: Sajnálom, hogy katonai hivatottság nincs bennem, de hisz most nem erről van szó.

Lengyel Zoltán: Most eleget tesz katonai kötelezettségének eléggé!

Elnök: Ne töltsük most diskurzusokkal az időt! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Van idő!)*

Szatmári Mór: A hogy a póttartalékosokkal bánnak nálunk Magyarországon . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hol? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Magyarországon!)*

Szatmári Mór: A Ferencz József-kaszárnyában novemberben 18 méter hosszu, 5 méter széles és 2 méter magas teremben 43 ágy volt elhelyezve, tehát 43 ember hált ilyen helyen. Fűteni természetesen nem lehetett, mert ilyen atmoszféra mellett fűteni is lehetetlenség, hanem nyári takarókkal takaróztak be e szerencsétlen katonák. Már most azt kérdezem a t. belügyminiszter urtól, ha hozzá jönnek azzal a panaszszal, hogy a fővárosban valamelyik lakás ilyen helyiségében 43 ember aluszik, vajjon micsoda intézkedéseket tesz? Azt hiszem, igen erélyesen bánnék el.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Csapja el a reporterét! *(Derültség.)*

Szatmári Mór: A póttartalékosok pl. kimennek Süly-Sápra, novemberben, olyan hideg időben, a milyen hideg volt most novemberben, ottan laknak egy aszfaltozott barakban két hétig.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hallatlan! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Szatmári Mór: A szél átjárja, s oly irtóztató hideg van abban a barakban, hogy azokban a csebrekben a viz megfagy. Nem a mosdóban, mert mosdani kimennek a kuthoz, ott kell mosakodniok és mire beviszik a törülközőt, az csonttá fagy a kezükben. *(Felkiáltások jobbfelől: Talán jéggé?!)*

Molnár Jenő: Barbárság!

Polczner Jenő: Ez az igazi embertelenség és emberkinzás!

Szatmári Mór: Ezek a legények kimennek novemberben az u. n. lőgyakorlatokra és ott oly irtóztató hideg van, hogy a kezüket nem tudják mozditani, nem tudnak lőni és innen van azután az, t. honvédelmi miniszter ur, hogy ellőnek egy délelőtt 20.000 töltényt . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Huszezer töltényt?

Szatmári Mór: És abból 80 találást konstatálnak.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ebből mi következik?

Szatmári Mór: Hogy nem tudnak és nem is tudhatnak lőni. És azután valami csekély szempont az is, hogy 8 krajczár egy töltény és azt az ország fizeti.

T. képviselőház! A t. honvédelmi miniszter ur beszélt az engedmények rendjén, a melyekkel majd kedveskedni fognak nekünk, arról is, hogy a kikötést tanulmányozzák már. Ugy látszik, csakugyan tanulmányozzák, mert még mindig kikötik a legénységet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hol látta?

Szatmári Mór: Én nem láttam.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: No hát akkor ne beszéljen! *(Tetszés és derültség jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Hát a miniszter látta?)*

Szatmári Mór: Utána járhat a miniszter ur. Mult évi november hónapban az üllői-uti kaszárnyában egy legény elment és nem jött vissza a kellő időben, elküldték utána a posztot, az azután megkereste és részegen visszahozta, ezért elitélték három órai kikötésre.

Rakovszky István: Az nem lehet.

Szatmári Mór: Egy negyedórát töltött ott, a mikor aztán félholtan levették.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ismét megbizhatatlan riportere volt.

Szatmári Mór: Tessék meggyőződni róla, hogy igaza van-e vagy nem. Mikor azután levették, már félholt volt és vizzel locsolták, hogy magához jöjjön. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Ez barbárság, ez igaz!

Szatmári Mór: Ez a kaszárnyaszellem!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy van! Brutális dolog!

Szatmári Mór: Ez az a fegyelem, a mely arra ösztönzi a t. honvédelmi miniszter urat, hogy azt mondja a magyar nemzetről, hogy csak azért nem megy katonának, mert nem akar engedelmeskedni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy van, brutalitás az!

Szatmári Mór: Ha ez sem brutalitás, akkor nem tudom micsoda az.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Menjünk tovább. *(Derültség a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Polczner Jenő: Ezeket kellene kikötni, a kik igy nevetnek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Molnár Jenő: Azt kell kikötni, a ki másnak a szenvedésén igy tud nevetni. Embertelenség! *(Zaj jobbfelől. Elnök csenget.)*

Szatmári Mór: Hiszen, hogy az a szellem van nagy hatással arra, hogy a magyarok nem mennek a tiszti iskolákba és nem mennek a hadseregbe, azt a delegációban elismerték a t. kormánypártnak tagjai. Erről igen sokat beszéltek. Én felhivom megint tanuul Bolgár képviselő urat, ő is beszélt erről a delegációban, ő is mondta, hogy közelebb kell hozni azt a szellemet a nemzethez, mert máskép nem lehet boldogulni.

Barta Ödön képviselő ur a minap felhozott néhány statisztikai adatot arra nézve, hogy miképen van kontigentálva a közös hadseregben a magyar és az osztrák elem. Ehhez én még hozzáteszem azt, hogy az 5390 közös hadseregbeli katonai növendék közt mindössze csak 716 magyar van a horvátokkal együtt. Ennyi van a kimutatásban.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ki van mutatva!

Szatmári Mór: És ennek, a mellett, hogy a szellem közrejátszik, van egy másik oka, még pedig az, t. képviselőház, hogy mig odaát Ausztriában 28 ilyen iskola van, addig Magyarországon összesen csak 9 van. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez a paritás! Ez a quóta aránya!)* Emlékeztetem a t. honvédelmi miniszter urat arra, hogy Pap Géza t. képviselőtársunk e miatt a delegációban igen keservesen panaszkodott. Ha jól tudom, valami határozati javaslatot is adtak be az iránt, hogy ezen változtassanak, és ezután Magyarországon szaporitsák meg az iskolákat.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hol van a vádlott? *(Derültség jobbfelől.)*

Szatmári Mór: T. képviselőház! A magyar állami élet minden terén égető reformokra van szükség!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Minálunk a parlamenti reformokra! *(Derültség a jobboldalon.)*

Szatmári Mór: Nincsen a magyar társadalomnak egyetlen egy rétege, a mely ne vágyakoznék belső reformok után. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mélységes zavarok uralkodnak ebben az országban. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nemzetünk kegyetlen gyötrelmek kinjai között vergődik. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nap-nap után csökken, romlik a nemzet fizikai és erkölcsi ereje. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Megpetyhüdt az ellentálló képessége, megpetyhüdt az energiája *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és, t. képviselőház, a magyar közéletben nincsen elég egészséges tartalom, nincsen benne hevület, nincsen benne lelkesedés, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert a hétköznapi gondok emésztő ereje lenyomja a kedélyeket és fogva tartja az elméket. *(Tetszés és helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Regenerálni kell ezt a nemzetet, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* hogy erejében megizmosodva, erkölcsi felfogásában megtisztulva, az idők méhében rejlő nagy eszmeáramlatokkal szemben is meg tudjon állani, azokkal lépést tudjon tartani és kellő ereje és akaratereje legyen arra, hogy harczba álljon a maga jogaiért, a magyar haza magyarságáért, és a magyar nemzet boldogulásáért. *(Élénk helyeslés és tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök ur programmjában benne van az egységes magyar nemzeti állam felépitése. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Na ez ugyan szépen indul!)* Ez a nagy gondolat azonban a semmiségbe vész, ha a helyett, hogy az államnak az alapjait erősitenék, ezeket az alapokat folytonosan gyengitik. Ha a helyett, hogy a nemzetnek anyagi és kulturális érdekeit istápolnák, ezeket az érdekeket folytonosan veszélyeztetik, támadják, még pedig idegen hatalmi érdekek kedveért, idegen befolyások hatása alatt. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Én visszaborzadok attól a gondolattól, t. képviselőház, hogy a magyar nemzetet a nagyhatalmisághoz füződő dogmának az ostobaságáért önök anyagilag tönkre teszik, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* erkölcsileg elzsibbasztják, ugy, hogy a mikor szükség lesz rá, a mikor sorra kerül, akkor a nemzetnek akaratereje sem lesz ahhoz, hogy a maga jogaiért, a maga érdekeiért harczba álljon. *(Élénk helyeslés és tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Ugy látom, t. képviselőház, hogy nemzetünket az a kormányzati rendszer, a mely nagy vonásaiban 35 esztendő óta nem változott, egyre közelebb viszi az örvényhez. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ugy látom, t. képviselőház, hogy a birodalmi eszmének a kultuszát akarják önök a nemzet szivébe oda ültetni a magyar

haza fönséges kultuszának a helyébe. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És ha ez sikerül akkor megvalósulhat a Habsburgok régi álma, megvalósulhat a Habsburgok régi ideálja, a magyar államnak a birodalmi egységbe való beolvadása. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ez ellen kell küzdenünk és e küzdelemhez erő s akarat szükséges. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Senecának egy mondása jut eszembe. *(Felkiáltások a jobboldalon: Hirtelen! Kinek a mondása?)* A középiskolát végzett urak tudják, hogy ki volt az a Seneca — egyébként ó-kori bölcs. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: A gyengébbek kedvéért!)* Seneca mondta: »Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.« Ez ráillik a nemzetekre is. Ne adja Isten, hogy nemzetünkből kiveszszen, vagy kipusztittassék az az erő, az az akarat, a mely nélkül küzdelemre, harczra képes magyar nemzet sohasem lehet. És mert ugy látom, t. képviselőház, hogy az a javaslat, a melyről itt szó van, ha törvénynyé válik, irtóztató mértékben rombolná, pusztitaná a nemzet erejét, akaratát és a küzdésre való képességét: ennélfogva nem fogadom el a törvényjavaslatot. *(Hosszantartó élénk tetszés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Zaj. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Határozati javaslatot ad be.)* Kérem, a képviselő ur már beszédébe foglalva felolvasta s igy az beadatott. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Benne van a gyorsirói jegyzetekben!)*

T. képviselőház! Szatmári Mór képviselő ur beszéde folyamán a következőket mondotta *(olvassa)*: »A másik dolog, t. ház, a mit a történelem bizonyit, hogy évszázadokon keresztül akarták ezt az országot tönkre tenni. A Habsburg-dinasztiának száz és száz éven át ez volt a tradicziója és törekvése«.

Erre Nessi Pál és Lengyel Zoltán képviselő urak ezt mondották: »Most is az!« Nessi Pál és Lengyel Zoltán képviselő urakat ezen közbeszólásukért utólag rendreutasitom. *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: En pedig fentartom mindenben, a mit mondottam!

Gr. Andrássy Tivadar: Az elnökkel nem lehet vitatkozni!

Elnök: Ujból rendreutasitom a képviselő urat!

Most következik, t. ház, a miniszterelnök ur inditványa feletti szavazás. Kérdem, elfogadja-e a t. ház a miniszterelnök inditványát az ülések meghosszabbitása tárgyában, igen vagy nem? *(Igen! Nem! Zaj.)* A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik. Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem határozatképes a ház!)*

A ház többsége a miniszterelnök ur inditványát elfogadja. *(Nagy zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Javaslom, hogy a holnapi ülés napirendjén a mai napirendre kitüzött javaslatok tárgyalásának folytatása legyen. *(Helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Elfogadtatik.

Kubik Béla: A házszabályokhoz kérek szót! *(Zaj és ellenmondások a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Én konstatáltatni akarom azt, hogy vajjon az igen t. szabadelvü párt tagjai, a kik meg akarják hosszabbitani az üléseket, vannak-e itten százan és igy betartattak-e a házszabályok? Mert a házszabályok értelmében határozathozatalnál legalább száz képviselő jelenléte szükséges. *(Felkiáltások a jobboldalon: Vagyunk százhuszan is! Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Ha nincsenek százan, nem lehet határozatot hozni. *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Már ki van mondva a határozat!)*

Elnök: T. ház!

Gajáry Géza: A házszabályokhoz kérek szót.

Elnök: T. ház! Ennek a kérdésnek a felvetése akkor lett volna a helyén, a mikor kérdeztem a házat, hogy elfogadja-e a javaslatot, igen vagy nem. A szavazás után a képviselő ur nem vetheti többé fel a határozatképesség kérdését. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Pichler Győző: Gajáry Géza szót kért a házszabályokhoz.

Kubik Béla: Szólásra jelentkeztem a házszabályokhoz. Bocsánatot kérek, ha szóhoz nem jöhettem, ugy ez nem az én hibám volt, hanem az elnök uré. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Molnár Jenő: Ugy van! Suttyomban csinálták a dolgot!

Ráth Endre: Erőszakoskodnak velünk! *(Nagy zaj. Mozgás és ellenmondás a jobboldalon.)*

Kubik Béla: Nem az én hibám tehát, hanem az elnök uré, hogy csak most juthatok szóhoz. Én most is fentartom azt a kérésemet, hogy konstatáltassék, határozatképes-e a ház, igen vagy nem.

Elnök: Én nyugalommal hallgattam végig, a mit a képviselő ur mondott, de továbbra is tiltakoznom kell az ellen a felfogás ellen, hogy a határozathozatal után állapittassék meg a határozatképesség.

Lengyel Zoltán: A házszabályokhoz kérek szót. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Nem engednek szóhoz! Miféle erőszakoskodás ez?)*

Elnök: A jövő ülés napirendje meg lévén állapitva, az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik délután 3 óra 5 perczkor.)

203. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903. február 11-én, szerdán,

gróf Apponyi Albert, utóbb Tallián Béla elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során Győrffy Gyula képviselő levelének bemutatása, mely szerint az ügyében kimondott összeférhetlenség miatt képviselői megbizatásáról lemond. — Napirend előtti felszólalások. — Zárt ülés. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Lengyel Zoltán interpellácziója a miniszterelnökhöz, az udvari bálon történtek tárgyában. — A miniszterelnök válasza. — Molnár Józsiás interpellácziója a miniszterelnökhöz, Ozsdola község tagositási ügyében.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, b. Fejérváry Géza, gr. Széchenyi Gyula, Plósz Sándor, Láng Lajos, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 25 perezkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Nyegre László, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi gróf Teleki Sándor, a javaslatok ellen felszólalókat Trubinyi János jegyző ur.

Mindenekelőtt méltóztassék a tegnapi ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Nyegre László jegyző *(olvassa a képviselőház 1903. évi február 10-dikén tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a jegyzőkönyv ellen?

Lengyel Zoltán: A jegyzőkönyvhöz kérek szót!

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő ur a jegyzőkönyvhöz akar szólani. *(Halljuk Halljuk!)*

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! Ha jól értettem, a tegnapi ülésről felvett jegyzőkönyvnek a végén az foglaltatik, hogy az idő előrehaladván, az elnök megállapitja a holnapi ülés napirendjét és azután az ülést bezárja. Hát én, mint a ki az ülés végéig jelen voltam és a legnagyobb figyelemmel kisértem az elnöki emelvényen történteket, konstatálni kivánom, hogy semmit abból, a mi ott jegyzőkönyvbe vétetett, nem hallottam. *(Több hang a szélsőbaloldalon: Mi sem! Ellenmondások a jobboldalon.)* Bocsánatot kérek, én csak annyit mondhatok, hogy én nem hallottam, jóllehet oda figyeltem. Itt semmiféle napirend-megállapodás a mai napra vonatkozólag nem történt, és azért én ezt a jegyzőkönyvből töröltetni kérem. Ennélfogva a mai napon tanácskozást sem tarthatunk és az ülést nem folytathatjuk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Lengyel Zoltán képviselő ur inditványt tesz arra nézve, hogy a jegyzőkönyvből az a pont, a mely a mai napirend megállapitására vonatkozik, és a melyet ő, mint mondá, nem hallott, töröltessék. Ezen inditvány felett a háznak határoznia kell.

Hentaller Lajos: Először konstatálni kell azt, hogy a ház elnöke kimondotta-e azt, hogy mi lesz a napirend, vagy sem?

Elnök: A jegyzőkönyvben benfoglaltatik annak a konstatálása, hogy az elnök azt kimondta. Egy képviselő ur ezzel szemben azzal a kifogással él, hogy azt nem hallotta. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Többen!)* Énnekem, t. képviselőház, azt kell hitelesnek elfogadnom, a mi a jegyzőkönyvben benfoglaltatik. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: A mig nines hitelesitve a jegyzőkönyv, addig az nem hiteles!)* Már bocsánatot kérek, én a »hiteles« szót nem a szónak technikai vagy közjogi értelmében mondtam, de én csak abból indulhatok ki, a mi a jegyzőkönyvben benfoglaltatik. Ha a jegyzőkönyv valamely pontja ellen kifogás tétetik és annak törlése inditványba hozatik, ezen inditvány felett dönteni kell. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Természetesen, ha a ház döntése, konstatálása ugy ütne ki, a mint a t. képviselő ur mondja, hogy t. i. napirend meg nem állapittatott, ennek megvolnának a következményei. De ennek megálla-

pitására nézve senki más nem illetékes, mint a ház maga. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Ennélfogva kérdem a t. házat, hogy hitelesiti-e a jegyzőkönyvnek azon pontját is, a mely ellen Lengyel Zoltán képviselő ur felszólalt, hogy a napirend tegnap a felolvasott értelemben megállapittatott? Azok, a kik a jegyzőkönyvnek ezen pontját is hitelesnek ismerik el és igy a jegyzőkönyvet hitelesiteni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem fogadjuk el! Nem vagyunk határozatképesek! Egy hamis jegyzőkönyvet akarnak hitelesiteni!)* T. képviselőház, azt hallottam erről az oldalról, hogy nem vagyunk határozatképesek. Tényleg a jegyzőkönyvet 40-en csak akkor hitelesithetik, ha kifogás nem tétetett. Ha kifogás tétetett, akkor a rendes százas számnak kell jelen lennie. Mivel erre nézve kifogás tétetett, kérem a jegyző urakat, méltóztassanak a jelenlévőket megszámlálni. *(Nagy zaj jobbfelől.)*

Pap Zoltán: Trubinyi ide jöjjön! *(Felkiáltások jobbfelől: Igy nem lehet! Zaj.)*

Elnök: Kérem a két jegyző urat, sziveskedjenek együttesen eljárni!

Gr. Teleki Sándor és Trubinyi János jegyzők *(megszámlálják a jelenlévőket).*

Elnök: T. képviselőház! *(Halljuk!)* A jegyző urak megállapitották, hogy 84 képviselő van jelen. *(Halljuk!)* Ez tehát nem határozatképes szám; e szerint a házszabályok értelmében az ülést egy negyed órára felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Méltóztassanak helyöket elfoglalni. Az ülést ujból megnyitom. Azt hiszem, arra nézve már nincs kétség, hogy a ház határozatképes. Ennek folytán következik a szavazás a Lengyel Zoltán képviselő ur által kifogásolt jegyzőkönyvi pontra nézve, s ujból kérem a képviselő urakat, a kik a jegyzőkönyvnek ezen pontját a jelenlegi szövegben, s ezáltal a jegyzőkönyvet hitelesiteni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Mozgás a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Nem is ismerik! Nem is tudják, miről van szó! Zaj.)* Többség. A jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Győrffy Gyula képviselő levelét, a mely szerint, miután ügyében az összeférhetlenség kimondatott, képviselői megbizatásáról lemond. Tudomásul vétetik, s erről az összeférhetlenségi bizottság jegyzőkönyvi kivonattal értesittetik. Egyuttal felhatalmazza a ház az elnököt, hogy az uj képviselőválasztást Csik megye csikszentmártoni választókerületében elrendelje.

Miután Győrffy Gyula lemondott mandátumáról, megállapithatom, hogy a jövő pénteki napra kitüzött kisorsolása az összeférhetlenségi bizottságnak elmarad. *(Felkiáltások: Nem lehet! Már meg van állapitva!)*

Bocsánat, a kisorsolás nem Győrffy Gyula ügyére, hanem Bauer Antal összeférhetlenségi ügyében volt kitüzve. Ez megmarad, bocsánatot kérek a tévedésemért.

Bemutatom Gömör-Kis-Hont vármegye közönségének kétrendbeli feliratát, u. m.:

a magyar nemzeti érdekek megvédése és a nemzetiségi izgatások meggátlása iránt, továbbá

a tanitók fizetésének rendezése ügyében;

Békés vármegye közönségének feliratát, a magyar földnek magyar kézen való megtartása végett.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Következik a napirend: Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. Előzőleg azonban Kubik Béla képviselő ur kiván a házszabályokhoz szólni.

Kubik Béla: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A házszabályokhoz kérek szót. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Kötelességemnek tartom, hogy a tegnapi ülés végén történt házszabályellenes dolgot szóvá tegyem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A tegnapi ülés végén ugyanis, a mikor arról volt szó, vajjon a ház ülései idejének meghosszabbitását czélzó, a miniszterelnök ur által beterjesztett inditványt elfogadja-e a ház, akkor felálltam és kértem az elnökséget, hogy konstatálja, vajjon a ház határozatképes számban van-e itt. Természetszerü, t. képviselőház, hogy én arra kértem az én politikai barátaimat, hogy abban az akcióban, a melyet a miniszterelnök ur ellenünk tervezve tegnap megindított, midőn az ülések meghosszabbitását proponálta, neki segitségére ne legyünk és innen a mi padjainkról távozzanak az én képviselőtársaim. Hanem ha az a hires szabadelvü párt az, *(Mozgás jobbfelől.)* a mely támogatja ezt a kérést és határozatot akar hozni, akkor én attól a szabadelvü párttól megkivánom, hogy legalább is határozatképes számban legyen itt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: 321-en vannak, s alig van itt 20—30!

Kubik Béla: A szabadelvü párt az a pártja ennek a háznak, a mely az összes dolgokért felelős, a mely itt az összes határozatokat intézi. *(Mozgás jobbfelől.)* Ez az én felfogásom ebben a kérdésben.

Madarász József: Egészen helyes!

Kubik Béla: És akkor, mikor bennünket a kiböjtölési rendszerrel akarnak itt korlátozni, ebben mi segédkezet a szabadelvü pártnak nyujtani nem akarunk.

Felszólaltam volna, t. ház, azonban az elnökség engem ebben elő nem segitett, illetve megadni a szót nem volt hajlandó.

Lovászy Márton! Ez a Bánffy-iskola volt!

Kubik Béla: Be is bizonyitom, hogy én felállottam és szólásra jelentkeztem, sőt a menynyire tőlem tellett, kiabáltam is, *(Derültség jobbfelől és felkiáltások: Ezt elhiszszük!)* hogy a házszabályokhoz szólni akarok.

Azonban a t. szabadelvü párt érezvén a maga gyengeségét, mert én megolvastam, 76 szabadelvüpárti képviselő volt itt; *(Felkiáltások a jobboldalan: 122!)* tehát ezt a határozatot meg nem hozhatta volna, sőt a mennyiben csak annyian hozták meg, az én felfogásom szerint a háznak ez a határozata törvénytelen is. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Felolvasom, t. képviselőház, a tegnapi ülés naplójának azt a részét, a melyben erről volt szó *(olvassa)*: »Elnök: . . . Most következik, t. ház, a miniszterelnök ur inditványa feletti szavazás. Kérdem, elfogadja-e a t. ház a miniszterelnök inditványát az ülések meghosszabbitása tárgyában, igen vagy nem? (Igen! Nem! Zaj!) A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (Megtörténik. Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem határozatképes a ház!«) Tehát ez ugyanabban a pillanatban történik, a mikor az elnökség felteszi a kérdést, hogy elfogadja-e az inditványt a ház. Ugyanakkor itten felkiáltanak, hogy nem határozatképes a ház. És az elnökség a szót nekem nem adta meg, hanem mikor azután az elnök kimondta *(folytatólag olvassa)*: »A ház többsége a miniszterelnök ur inditványát elfogadja.« (Nagy zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.) Javaslom, hogy a holnapi ülés stb.«

Molnár Jenő: Ez is fontos, kérem felolvasni!

Kubik Béla *(olvassa)*: »Javaslom, hogy a holnapi ülés napirendjén a mai napirendre kitüzött javaslatok tárgyalásának folytatása legyen. (Helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.) Elfogadtatik.«

Ekkor kerültem én szólásra és kértem a ház elnökségét, hogy konstatálja, vajjon az ülés határozatképes-e? Erre a kérdésemre az elnök azt mondja *(olvassa)*: »T. ház! Ennek a kérdésnek a felvetése akkor lett volna a helyén, a mikor kérdeztem a házat, hogy elfogadja-e a javaslatot, igen vagy nem. Szavazás után a képviselő ur nem vetheti fel többé a határozatképtelenség kérdését. (Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)«

Nekem a szó akkor, mikor kellett volna, meg nem adatott, de bármikor jogom van a házszabályok értelmében kérni, hogy az elnök konstatálja, vajjon határozatképes-e a ház, tehát még akkor is, mikor már a határozat meghozatott, bármely pillanatban joga van valakinek megkérdezni, hogy határozatképes-e a ház. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Gondolom, bebizonyitottam, hogy akkor, mikor nekem szükségem lett volna arra, hogy az elnökség a határozatképességet konstatálja, nekem szó nem adatott, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és később, mikor már a határozat meghozatott, akkor meg már megtagadtatott, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* tehát ez az elnökség részéről törvényellenes és erőszakos eljárás. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Nem tűrjük!

Kubik Béla: Ha már a házszabályoknak ilyen módon való laza kezeléséhez felszólalok, kötelességemnek tartom megemliteni még más ilyen elnöki visszaéléseket, s a házszabályoknak laza kezelését is, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Erőszakos kezelés!)* a mely erőszakos kezelése a házszabályoknak arra vezet, hogy a parlament nivóját leszállitsa. *(Mozgás jobbfelől.)* Ha ebben a tekintetben valamelyes szó fogja érni a házat, akkor azt ne méltóztassék ide, az ellenzék oldalára adreszszálni, hanem a hol a hibák elkövettetnek, ott méltóztassék a felelőséget elviselni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Tanuja volt a t. ház a most folyó vitában a honvédelmi miniszter ur viselkedésének. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez a viselkedés a kritikát ki nem állja. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Olyan kifejezéseket használt a honvédelmi miniszter ur onnan a miniszteri székből, a melyeket mi innen a legnagyobb indignáczióval fogadtunk és minden alkalommal meg is fogjuk kisérelni, hogy azt megbélyegezzük. Mi, t. ház, valahányszor innen közbeszólunk és az ellentábor szónokait talán zavarjuk, a megfelelő megintésben vagy rendreutasitásban részesülünk, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* azonban a miniszteri székekben ülő urak teljesen más elbánásban részesülnek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Oly kifejezéseket használt különösen a honvédelmi miniszter ur, melyeket szó nélkül hagyni nézetem szerint nem szabad, különösen azokat a közbeszólásokat, melyekben ő most ezen vita alatt, — hogy ugy mondjam, — kéjeleg, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)* melyekre azonban az elnökségnek egyáltalában semmiféle megjegyzése nincs. Én statisztikát készitettem belőle, *(Derültség. Halljuk! Halljuk!)* hogy a honvédelmi miniszter urnak hányszor méltóztatik közbeszólni, természetesen csak azokat a közbeszólásokat vehettem fel a statisztikába, melyek a ház naplójában benn vannak, s azokat nem, a melyek talán még a jó izlésnek sem felelnek meg és a gyorsirók által be nem iratnak, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* nehogy a jövő nemzedék részére fenmaradjanak megörökitve azok a kaszárnyába való kifejezések, *(Zaj és ellenmondás jobbfelől.)* melyeket a honvédelmi miniszter ur itt használ. Mondom, én csak azokról beszélhetek, a melyek a ház naplójában benne vannak.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nincsenek inyükre, azt elhiszem!

Kubik Béla: Bakó József képviselőtársamnak beszéde közben négyszer szólt közbe a t. honvédelmi miniszter ur, Beőthy Ákos t. képviselőtársamnak ötször, Benyovszky Sándor képviselőtársamnak nyolczszor, Kapotsfy Jenő képviselőtársamnak 15-ször, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Szalay László képviselőtársamnak 23-szor, *(Élénk derültség a szélsőbaloldalon.)* Trubinyi János képviselőtársamnak 39-szer, *(Élénk de-*

rültség a néppárton és a szélsőbaloldalon.) Szatmári Mór képviselőtársamnak 49-szer, *(Zajos derültség a szélsőbaloldalon.)* Barta Ödön képviselőtársamnak 58-szor. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Akkor rekedt volt!

Kubik Béla: Engedelmet kérek, t. ház, akkor, a mikor meggyőződésünk szerint egy igaz ügyet, a nemzet igaz ügyét védjük az önök tábora ellen és a nemzet megterheltetése ellen küzdünk, hazafiui lelkesedésünkkel és igaz ügyünk tudatában, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* akkor mi — ám, jól van — megfeledkezünk magunkról és közbeszólunk és ezzel zavarjuk a túloldal szónokait, — rendreutasitásban is részesülünk, el is viseljük az elnökség iránt való tisztelettel, de megvárhatjuk, hogy ezekkel szemben a megfelelő eljárás a honvédelmi miniszter urral szemben is foganatositassék. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én, t. képviselőház, inditványt e tekintetben nem teszek, azonban felhivom az elnökséget, hogy ezekben a dolgokban a hasonló eljárást, a paritást, nem azt a paritást, a mely Ausztria és Magyarország között ma létezik, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* hanem az igazi paritást legyen szives a legközelebbi jövőben alkalmazni. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő ur a házszabályokhoz kiván szólani.

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! A házszabályokhoz kérek szót.

A tegnapi ülés végén a házszabályoknak hármas megsértése történt. Az első az volt, hogy a határozat kimondatott annak daczára, hogy itt a házszabályok értelmében a határozatképesség megállapitását követeltük; nemcsak Kubik Béla t. barátom követelte, hanem követeltem én is. Ezt az elnök ur nagyon jól hallotta és ennek daczára abban a zajban kimondta a határozatot, a nélkül, hogy figyelembe vette volna a mi felszólalásunkat és annak daczára, hogy a határozat kimondását senki ebben a házban a jegyzőn és talán a gyorsirókon kivül nem hallotta. *(Ellenmondások jobbfelől.)*

A másik az volt, hogy a napirend megállapittatott a nélkül, hogy a ház hallotta volna, a ház e tekintetben nyilatkozott volna és határozatot hozott volna. Hát én kérdem az igen t. alelnök urat, a ki a tegnapi ülésen elnökölt, honnan tudja, hogy a miniszterelnök ur talán nem akart felállani az ülés végén és a napirendről való levételét nem akarta volna inditványozni ennek a javaslatnak.

Daniel Gábor: Inditványozta volna, ha akarta volna!

Lengyel Zoltán: Ha akarta volna, sem tudott volna nyilatkozni, mert nagyobb lárma volt és az elnök ur megelőzte őt a határozat kijelentésében.

Daniel Gábor: Miért tetszett lármázni?

Lengyel Zoltán: A harmadik dolog az, — és ez a legnyilvánvalóbb megsértése a házszabályoknak — hogy Gajáry Géza képviselőtársam és csekélységem a házszabályokhoz kértünk szót — ez a naplóban is benne van — és a szó nekünk meg nem adatott, az elnök ur az emelvényről lesietett, a házat itt hagyta magára, hogy csináljunk, a mi nekünk tetszik.

Bocsánatot kérek, nekem a házszabályok értelmében mindig jogom van szólni és az elnöknek nem szabad az ülést addig bezárni, mig én nem szóltam, hogyha szólani kivánok. Én a tegnapi ülés folyamán fel akartam panaszolni ezeket a házszabálysértéseket, a melyek Kubik Béla t. képviselőtársam felszólalása tekintetében történtek, de ezt nem tehettem. Felpanaszoltam tehát a mai ülés elején, a mikor a jegyzőkönyvet is kijavittatni kértem. Ez sem történt meg, t. képviselőház, a napirend megállapitására nézve tárgyalunk most, t. képviselőház, pedig ezt utólagosan pótolni nem lehet. Nem lehet pótolni azért sem, mert a ház határozatképtelenségét erőszakosan határozatképessé tenni nem lehet, sem a jegyzőkönyvben lévő azon hiányt, a mely tényleg és valósággal benfoglaltatik, nem igazitottuk helyre.

A mi pedig a szóelvonást illeti, legyen meggyőződve a t. képviselőház, hogy a házszabályok ilyen erőszakos kezelése mellett mi is megtaláljuk az utat arra, hogy mivel fogunk arra felelni, mert erőszakosságra csak erőszakossággal lehet felelni. *(Helyesles a szélsőbaloldalon.)*

Trubinyi János jegyző: Beőthy Ákos!

Elnök: Beőthy Ákos képviselő ur a házszabályokhoz kiván szólani.

Beőthy Ákos: T. képviselőház! Én nem a t. honvédelmi miniszter ur füszeres és paprikás közbeszólásaira akarok válaszolni, mert nekem az ellen semmi kifogásom nincsen. Hanc veniam damus petimusque vicissim, mi is élünk ezen joggal és én ezt teljes méltányossággal neki is megadom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Hanem, t. képviselőház, szólani akarok a másik kérdéshez, a házszabályok megsértésének kérdéséhez, a melyet én nagyon fontosnak és életbevágónak tartok. *(Halljuk! Halljuk! Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Mindenekelőtt konstatálni kivánom, hogy a tegnapi ülésben véges-végig jelen voltam, mindannak tehát, a mit mondani fogok, fül- és szemtanuja voltam és ennek következtében a tények valóságát és hűségét megállapithatom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Sajnálattal kell konstatálnom, hogy a képviselőház t. alelnöke, a ki tegnap elnökölt, egyik hibát a másik után követte el és ezeket a hibákat okvetetlenkedésekkel és önkénykedésekkel akarta jóvátenni, *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbról.)* a mi ellen nekünk a leghatározottabban tiltakoznunk kell, már azért is, nehogy ebből preczedens al-

kottassék. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Az első hiba, a mit a t. elnök ur elkövetett, az volt, hogy a csendet és rendet nem állitotta helyre és ennek következtében olyan zaj volt, hogy az elnök urnak enunciáczióit a legjobb akarattal is alig lehetett megérteni. *(Igaz! (Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

A másik pedig — és ez már aztán sokkal fontosabb — vonatkozik magára a háznak határozatképességére. Arra nézve, t. képviselőház, hogy a háznak a határozatképességét mikor állapitsuk meg, szoros szabályokat nem lehet felállitani, mert hiszen az az adott helyzetből folyik. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Az esetnek a lefolyása ez volt:

A t. alelnök ur feltette a kérdést, hogy a miniszterelnök ur inditványára az ülések meghosszabbitását illetőleg szavazzanak, akkor a túloldalról többen felállottak, erre Kubik Béla t. képviselőtársam azonnal azt mondta, hogy a ház nem határozatképes. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldolon.)* Mihelyt ezt mondta egy képviselő, azonnal a ház megolvasását el kellett volna rendelni. A t. alelnök ur ezt nem cselekedte, sőt nemcsak hogy ezt nem cselekedte, de még az ellenpróbát sem rendelte el, és ily módon kimondta a végzést, a mely ennek következtében elejétől végig törvénytelen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbról.)*

Én szerintem tehát, t. képviselőház, a dolog ugy áll, hogy ebben a kérdésben, az ülések meghosszabbitását illetőleg, határozat hozva nincsen. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbról.)* Ennek következtében uj határozathozatalnak van helye. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezt pedig máskép nem lehet végrehajtani, mert ez a napirendre kitüzve nem volt, mint ugy, hogy a határozathozatalt a holnapi ülés napirendjére kell kitüzni és ebben az irányban én inditványt teszek. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Rakovszky István: T. ház! Én is mindenben csatlakozom azokhoz, a miket Beőthy Ákos t. előttem szóló képviselőtársam mondott. Ez a határozat, a mely kihirdettetett, törvénytelen, minket nem kötelez *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és a határozathozatalt a holnapi napra kell kitüzni. *(Mozgás jobbról.)*

Beőthy Ákos: Ugy van! Nem engedjük magunkat erőszakolni! Hiábavaló minden törekvés! Akkor nem tárgyalunk! Erőszakot nem vesznek rajtunk! Gyalázat! *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj és ellenmondás a jobboldalon.)*

Pap Zoltán: Igy el lehet adni a hazát! *(Zaj.)*

Beőthy Ákos: A ki nem tud elnökölni, az ne üljön az elnöki széken. *(Zaj. Az elnök csenget.)*

Szatmári Mór: Mindig a parlamentárizmusról beszélnek, hát ez az? *(Nagy zaj a ház minden oldalán.)*

Rakovszky István: Én mindig a legnagyobb tisztelettel hajlok meg az elnökség intézkedései előtt, és mondhatom, teljes bizalommal viseltetem a t. elnök ur intézkedései iránt. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De ép oly kevés bizalommal vagyok a t. alelnök urak intézkedései iránt. És ha én tisztelem az elnök ur intézkedéseit, az alelnök urak intézkedéseivel szemben a legnagyobb bizalmatlansággal viseltetem. *(Mozgás jobbról.)*

Én meghajlok az elnökség irányában, de követelem és követelhetem, hogy az elnökség se sértse meg azon jogokat, a melyek a házat és a ház minden tagját megilletik. *(Tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Követelhetem első sorban azt, hogy az az elnök, a ki az elnöki székben ül, ismerje kötelességét és ismerje a házszabályokat.

Tegnap a házszabályok durva megsértése követtetett el. *(Nagy zaj. Az elnök csenget.)* A ház alelnöke . . .

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Rakovszky István: Köteles lett volna hivatalból konstatálni a ház határozatképességét, abban a perczben, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a mikor erre figyelmeztetve lett. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon. Az elnök csenget.)* A ház elnöke pedig idejekorán figyelmeztetve lett, mert Kubik Béla t. képviselőtársam azt mondta: nem vagyunk százan, száz képviselő jelenléte szükséges. A házszabályok 250. szakasza, a mely a ház tisztviselőiről, az elnökökről és alelnökről szól, 4. bekezdésében azt mondja *(olvassa)*: »Őrködik a csend és a házi ügyrend megtartása felett«. Tehát a t. alelnök urnak kötelessége lett volna hivatalból konstatálni azt, vajjon százan vannak-e? Ezt a t. alelnök ur elmulasztotta megtenni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nem akarom azt mondani, hogy kedvezni akart a kormánynak, a többségnek, *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Pedig ugy van!)* de mindenesetre járatlanságot árult el, a melynél fogva legalább is megérdemli a ház azt, hogy ezt reparálják.

A másik dolog, a mit már felemlitettek előttem szólott t. képviselőtársaim is, hogy a házszabályokhoz kértek szót. A t. alelnök ur itt már nem mulasztást, hanem sértést és erőszakoskodást követett el. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert Gajáry Géza a tárgyalás közben ekként szólt *(olvassa)*: »A házszabályokhoz kérek szót. Elnök: T. ház! Ennek a kérdésnek fölvetése akkor lett volna helyén, a mikor kérdeztem a házat, hogy elfogadja-e a javaslatot, igen vagy nem. A szavazás után a képviselő ur nem vetheti fel többé a határozatképesség kérdését.« Másodszor Lengyel Zoltán szólt *(olvassa)*: »A házszabályokhoz kérek szót. Elnök: A jövő ülés napirendje meg lévén állapitva, az ülést berekesztem.«

A házszabályok 215. szakaszának *c)* pontja pedig ekként szól *(olvassa)*: »Szót kérhetnek

bármikor azok is, *c)* a kik a ház szabályaira azoknak helyes alkalmazása érdekében hivatkozni akarnak, mely alkalommal azonban magához a vita tárgyához nem szólhatnak.«

A t. alelnök ur itten az ellenzéket megröviditette abban a jogában, hogy ellenőrizze az ő ténykedését; *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* pedig őt csak ugy választották azon helyre, ha hiven megtartja a házszabályokat; *(Igaz! Ugy van! a baloldalon és a néppárton.)* most pedig sértette a házszabályokat és sértette az ellenzék jogait. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Ennélfogva én nem teszek ugyan inditványt, de csatlakozom Beőthy Ákos t. képviselőtársam inditványához, hogy t. i. a holnapi napra tüzzük ki azon kérdés eldöntését, vajjon a ház 3 óráig meghosszabbitja-e üléseit, vagy nem, *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* mert alelnöki erőszakoskodásokba nem fogunk belenyugodni. *(Élénk tetszés és helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Benedek János képviselő ur szintén a házszabályokhoz kiván szólani. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Benedek János: T. képviselőház! Szintén a házszabályokhoz kérek szót azért, mert egy másik kérdést akarok itt felemliteni *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és ez az, hogy Lengyel Zoltán t. képviselőtársam a napirend előtt a jegyzőkönyv hitelesitéséhez hozzászólván, kifogásolta a jegyzőkönyv azon pontját, mely szerint a mai ülés napirendjét a tegnapi napon az elnök megállapitotta volna.

Lengyel Zoltán képviselőtársam azt mondta, hogy ez a megállapitás nem történt meg, ő legalább nem hallotta és nagyon sokan, a kik akkor itt a házban voltak, mondják, hogy egyáltalában nem hallottak ilyen kijelentést. A napilapok tudósitásaiból is olvashatjuk, hogy ilyen elnöki kijelentés nem történt. Nem történt meg az ülések meghosszabbitására vonatkozó inditvány felett történt szavazás előtt, illetve a kérdés feltétele előtt, de nem történt meg azután sem, mert midőn Kubik Béla t. képviselőtársam, s azután Lengyel Zoltán t. képviselőtársam is a házszabályokhoz szót kértek, az egyiknek sem adatott meg, hanem — a mint a ház naplójából olvashatjuk — az ülés azonnal berekesztetett, a mit ugy tudtak meg a ház tagjai, hogy az elnök az elnöki emelvényt otthagyta és a ház tagjai csak ebből következtethették azt, hogy az ülés csakugyan véget ért. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon. Zaj és ellenmondások a jobboldalon.)*

Nem arról van szó, t. ház, hogy a jegyzőkönyv azon pontja, mely szerint az elnök a tegnapi ülésben megállapitotta a mai ülés napirendjét, hitelesithető-e vagy nem, hanem arról van szó, hogy az a tény, a mely ott konstatálva van, csakugyan megtörtént-e vagy sem, mert egy meg nem történt tényt másnap jegyzőkönyvhitelesités alakjában a házban megtörténtté tenni nem lehet. *(Helyeslés és tetszés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Ebből egy veszedelmes preczedens származhatnék. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Megtörténhetnék igy az is, hogy zavaros parlamenti időszakokban önkényesen belevennék a jegyzőkönyvbe azt, hogy a törvényjavaslat általánosságban és részleteiben is elfogadtatott és letárgyaltatott, *(Nagy zaj és ellenmondások a jobboldalon. Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* holott az tényleg nem tárgyaltatott le és a mikor a jegyzőkönyvhöz szót kérnek a képviselők, akkor a többség egyszerüen megszavazza a jegyzőkönyvet hitelesnek. Ily módon, jegyzőkönyv-hitelesités alakjában, másnap egy meg nem történt dolgot megtörténtté nyilvánitani nem lehet. Ez meg nem történhetik, s én ennélfogva kérném a tárgyalás kiterjesztését arra nézve is, vajjon csakugyan megtörtént-e az elnöknek ez a kijelentése, s ezt a gyorsirók feljegyzéséből konstatálták-e, vagy pedig a gyorsirók az elnök utólagos bemondása következtében irták azt be, *(Ellenmondás jobbról. Zaj és felkiáltások szélsőbaloldalon: Valószinü!)* mert ily módon a jegyzőkönyvet hitelesithetőnek nem tartom.

A magam részéről különben a Beőthy Ákos képviselő ur által felvetett inditványhoz indokai következtében minden tekintetben csatlakozom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon és a néppárton.)*

Daniel Gábor: T. képviselőház! Őszintén megvallom, bámulok azon, *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* hogy közel négyévi alelnöki működésem után, a mely idő alatt igen gyakran volt szerencsém a házban elnökölni, azzal a váddal illetnek, hogy erőszakosságokat követek el a házban. *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! jobbról.)*

Kubik Béla: Nem először!

Daniel Gábor: Ez ellen határozottan tiltakozom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Én mindig azon igyekeztem, hogy a házszabályokat ugy, a hogy azoknak szelleme megkivánja, alkalmazzam, és meggyőződésem az, hogy a tegnapi ülésen is igy alkalmaztam. *(Helyeslés és felkiáltások a jobboldalon: Ugy van! Ugy van! Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Mindenekelőtt konstatálni kivánom azt, hogy én igenis a napirendet megállapitottam, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* azt határozatilag kimondtam; másodszor pedig konstatálni kivánom a napló szerint azt, hogy a miniszterelnöki inditványra való szavazás után mondatott ki a napirend, és mikor ez a két enunciáczió már megtörtént, akkor állott fel Kubik Béla t. képviselő ur.

Beőthy Ákos: Bocsánatot kérek, nem ugy van! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Szatmári Mór: Ez a szavazás közben történt!

Beőthy Ákos: A tényeket nem lehet eltagadni! Én itt voltam! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Elnök: Miután vita tárgyává tették az alelnök eljárását, és különben is szükséges, hogy minden oldalról eluczidáltassanak a tegnap történtek, kérem, méltóztassék meghallgatni az alelnök urat. *(Halljuk! Halljuk!)*

Daniel Gábor: Én csak azt konstatálom, a mi a naplóban van. Ha erre sem szabad hivatkoznom, akkor elállok a szótól és nem fogok többet beszélni. Azt hiszem, megkívánhatom t. képviselőtársaimtól, a kik engem vádakkal illetnek, hogy meghallgassanak, ha pedig nem akarnak meghallgatni, akkor elállok a szótól. *(Helyeslés a jobboldalon. Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Ujból rámutatok arra, a mit mondtam: hogy mikor én a határozatokat enunciáltam, saját belátásom szerint látva a többséget és meg lévén arról győződve, hogy a ház határozatképes . . . *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Rakovszky István: Az nem elég!

Daniel Gábor: Rakovszky István képviselő ur igen helyesen jegyezte meg, hogy az elnöknek kötelessége arról meggyőződni, hogy a ház határozatképes-e vagy nem.

Rakovszky István: Őrködni, őrködni a felett!

Daniel Gábor: E felett őrködni — mondjuk az ő szavával! Én igenis körülnéztem és ugy láttam, hogy a ház határozatképes. Ezt mi elnökök — méltóztassék akárkit, a ki valaha elnökölt ebben a házban, megkérdezni — mindig igy szoktuk konstatálni. Mikor én a határozatot kimondtam, akkor nagy zaj támadt a szélsőbaloldalon, mert a szélsőbaloldal ez alatt a ténykedés alatt künn volt, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát akkor hogy zajonghatott!? Halljuk! Halljuk! jobbfelöl.)* a mikor én a határozatot kimondtam, és azután jöttek be és akkor támadt ez a zaj.

Bocsánatot kérek, mikor a ház olyan izgatott hangulatban van és olyan nagy zaj van, egyes felkiáltásokat az elnöki székbe fel nem hallani. Legalább én nem hallottam, hogy mit tartalmazott az a zaj. De még abban az esetben is, hogyha egyesek azt kiáltották volna, a mi a naplóban van, hogy a ház nem határozatképes, erre én nem vagyok köteles reagálni, *(Zajos ellenmondások a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelöl.)* a házszabályok szerint, *(Folytonos zajos ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon. Az elnök többször csenget.)* mert ez, a mint mondtam, a határozat kimondása után történt. Ugyanezt mondottam Kubik Béla t. képviselő urnak, a mikor azt kivánta, hogy a szavazatokat megszámláltassam, ugyanezt mondottam, a mit most mondok, hogy igenis, a határozat kimondása után már nem lehet arról szólni, hogy a ház határozatképes volt-e vagy nem a szavazáskor. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Különben azt is konstatálni kivánom, hogy a mikor Kubik Béla t. képviselőtársam ezt, t. i. a szavazatok megszámláltatását tőlem kivánta, akkor igenis a ház nemcsak határozatképes volt, hanem nagyobb számmal voltak jelen a tagok, mint a mennyi a határozatképességhez megkivántatik.

Beöthy Ákos: Tagadom!

Daniel Gábor: Visszatérve arra, a mit Beőthy Ákos t. képviselőtársam mondott, én részemről mindig igyekezem azon, mikor a házban elnöklök, hogy a csendet és rendet fentartsam. Én arról nem tehetek, t. ház, hogy néha a zajon nem birok uralkodni.

Várady Károly: Ott vannak a házszabályok! *(Élénk helyeslés. Ugy van! Ott vannak a házszabályok! Helyes! jobbfelől.)*

Daniel Gábor: Hogyha a t. képviselő urak ott az ellenzéken csak némileg is elősegitik az elnököt a csend és rend fentartásában, — mert hiszen nekik is kötelességük a házszabályok megtartása, nemcsak az elnöknek és a többségnek, — akkor nagyon könnyü lesz a csendet és a rendet fentartani. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelöl. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Hanem, bocsánatot kérek, a tegnapi ülésen ismét, mint igen gyakran, mikor a szenvedélyek felkorbácsoltattak, egészen ellenkezőleg történt. Az elnök bármit csinálhat, kérheti a képviselőket, figyelmeztethet, rendreutasithat, bármit elkövethet, nem áll helyre a csend. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelöl. Élénk mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Függeszsze fel az ülést!)*

T. ház! Ugyanez a zaj és ugyanez a lárma uralkodott tegnap az ülés végén és azért én igazán nem tudtam, — mindenki tudja azt, hogy hogyan szokott történni az ülés végén, minden ember siet haza, felugrik és én látom a nagy fennálló tömeget . . . *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Az ilyen dolgot ne siessük el!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Daniel Gábor: Ismétlem, a tegnapi ülés végén oly zaj volt, és annyi ember állott fel, hogy komolyan állitom azt, nem vettem észre, hogy Lengyel Zoltán képviselő ur a házszabályokhoz kivánt szólni.

Rakovszky István: De Gajáry is kivánt!

Daniel Gábor: Kérem, Gajáry elállott ettől a szándékától. Mondom, nem vettem észre, hogy Lengyel Zoltán képviselő ur a házszabályokhoz kivánt szólni; mert ha észrevettem volna, megadtam volna neki a szólás jogát. Azt hittem, hogy ha a két óráig kitüzött ülés három óráig tart, akkor már igazán nem akar többé senki sem szólni.

Ezzel, t. ház, befejezem azokat, a miket mondani akartam. Még egyszer csak azt akarom kijelenteni, hogy én soha elnöklésem alatt senkivel, a ház egy tagjával szemben sem követtem el erőszakosságot eddig, legalább szándékosan semmiesetre sem, és hogyha a ház bizalmával továbbra is megajándékoz és továbbra is viselem az alelnöki tisztet, ezentúl sem fogok elkövetni.

(Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)

Elnök: Kubik Béla képviselő ur személyes kérdésben kiván szólani.

Kubik Béla: T. ház! Személyes kérdésben kérek szót. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Egyet konstatálnom kell, a miben egyáltalában nem is volt kétségem soha, hogy t. i. az igen t. alelnök ur szavahihetősége minden tekintetben intakt. Ő ugyanis azt mondta: és ha egyesek azt kiáltották volna — ugyanis, hogy a ház nem határozatképes — arra én reagálni nem vagyok köteles. *(Felkiáltások jobbfelől: A szavazás után! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A szavazás közben!)* Azt hiszem, hogy ezzel ő maga elismerte azt, hogy teljesen törvénytelenül járt el. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert neki a házszabályok értelmében erre reagálni kötelessége. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ezen az alapon annak a határozatnak, a mely hozatott, törvénytelensége teljesen dokumentálva van. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt én csak konstatálni kivántam. *(Zaj.)*

Daniel Gábor: T. ház! Tévedés kell, hogy fenforogjon a t. képviselő ur közt és köztem. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mi czimen kiván szólni?)*

Beöthy Ákos: Személyes kérdés czimén! Ehhez neki joga van! *(Helyeslés jobbfelől.)*

Daniel Gábor: Hogyha még most is a czimet kérdik tőlem a szólásra, akkor igazán nem fogok többet szólni. Folytonosan személyes megtámadtatásban részesülök itt és akkor önök, a kik mindig a szólásszabadságot proklamálják, s panaszkodnak annak megsértéseért, most nekem nem akarják megadni. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Polczner Jenő: Mondja meg, hogy milyen czimen szól!

Tallián Béla: Ez az elnök dolga!

Elnök: Méltóztassanak ezt rám bizni, én a házszabályokat liberálisan kezelem, ugy ezzel, mint azzal az oldallal szemben.

Daniel Gábor: Csak azt akarom konstatálni Kubik Béla t. barátommal szemben, hogy valószinüleg félreértés forog fenn közöttünk. Én azt mondottam és azt állitom most is, hogy a határozathozatal kimondása után felmerült egyes közbeszólásokra az elnök nem tartozik reagálni. Ez a házszabályok szerint is igy áll. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Kubik Béla: T. ház! *(Felkiáltások a jobboldalon: Mi ezimen szól?)* Szavaim értelmének helyreigazitása czimén kérek szót. Felolvastam már a naplónak erre vonatkozó részét és az apodikticze és pozitivitással mutatja meg, hogy Daniel Gábor igen t. képviselőtársamnak nincsen igaza. A napló ugyanis igy szól: »A ház többsége a miniszterelnök ur inditványát elfogadja.« Ezt megelőzőleg, tehát e nyilatkozat, illetve határozathozatal előtt ott van zárjel közben: »Zaj. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem határozatképes a ház!« Az elnök csak ezután mondotta ki a ház határozatát, tehát nekem jogom volt megolvastatni a képviselőket, az elnöknek pedig kötelessége lett volna ezt elrendelni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Gajáry Géza képviselő ur kiván a házszabályokhoz szólani!

Gajáry Géza: T. ház! Kettős indokból szólok, egyrészt a házszabályokhoz, másrészt, mert Rakovszky t. képviselőtársam szives volt engemet megnevezni és a tegnapi ülésre vonatkozó naplóban is előfordul a nevem, mint a ki a házszabályokhoz tegnap szót kértem, és ennek megmagyarázása végett is kérek szót. Az első az, hogy jóllehet annak hangsulyozásával, miszerint egyfelől az eskü alatt vezetett napló, másfelől a ház elnökének enunciácziója utólagos vita tárgyát nem képezi, . . .

Buzáth Ferencz: A napló még nincs hitelesitve!

Gajáry Géza: . . . mindazonáltal magából nemcsak ebből a naplóból, hanem épen Kubik Béla t. képviselőtársamnak mostani felszólalása alapján kivánok reámutatni arra, mi a magyarázata annak, hogy a naplóban a »zaj, nincsen határozatképes számban a ház« stb. kitételek miért jutnak kifejezésre az elnöki enunciáczió után. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az elnöki enunciáczió előtt!)* T. ház! Konstatálni kivánom, hogy midőn a ház elnöke a határozatot kimondotta, a naplóban nincsen benne az, a mit én akkor közbeszóltam.

Szatmári Mór: Akkor az egész naplónak nem lehet hitelt adni!

Gajáry Géza: Én egy szót szóltam közbe, a melyet hallottak a körülülők. Azt mondottam, mikor az elnök enunciálta a határozatot, hogy egyhangulag fogadta el azt a ház. *(Zaj. Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* És miért mondottam ezt? Azért, mert a mélyen t. ellenzék abban a pillanatban, a midőn ez a határozat ki lett mondva, felállt és kiment. *(Zaj. Ellenmondás a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Nem mentünk ki mindnyájan!)*

Ugy fogom elmondani, a mint történt . . . *(Nagy zaj.)*

Elnök *(ismételten csenget)*: Csendet kérek!

Gajáry Géza: Ismétlem, ugy fogom elmondani, a mint megtörtént. Az én közbeszólásomra, hogy »egyhangulag«, három vagy négy ellenzéki képviselő ur a kimenőben levők közül hirtelen leült, a többiek pedig kimentek. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* Nem számláltam meg, de semmi esetre sem voltak ekkor többen 4-nél az igen t. ellenzéki képviselőtársaim közül. És ekkor emelkedett fel, de a határozat kimondása és az általam jelzett egyhangu határozat meghozatala után, Kubik Béla t. képviselő ur. *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

De hogy igy történt, ezt be fogom bizonyitani Kubik Béla t. képviselőtársam szavaival is. Mondom, ekkor felkelt Kubik Béla t. képviselő ur, és mit mondott? Szóról-szóra a következőt konstatálta: nem azt, hogy a ház nem határozatképes, hanem azt, hogy »azok a szabadelvüpárti képviselők, a kik a t. miniszterelnök ur inditványát elfogadják, vagy nem, nincsenek százan.« *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Tehát mi történt? Ugyebár az, hogy Kubik Béla t. képviselőtársam azt a véleményét fejezte ki, hogy a házban nincsen olyan száz szabadelvüpárti képviselő. És ekkor jön szóról-szóra a naplóban: »Gajáry Géza: A házszabályokhoz kérek szót.«

Kubik Béla: Kérem felolvasni, mert ez nem felel meg a valóságnak!

Gajáry Géza: Bocsánatot kérek, én ugy nyilvánosan a fórumon, mint négyszemközt is mindig, a valóságnak szóról-szóra megfelelő dolgokat szoktam mondani. *(Élénk helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*

Kubik Béla: Kérem, ez nem felel meg!

Gajáry Géza: Ne vegye tehát most rossz néven t. képviselőtársam és engedje meg a t. ház, hogy ráczitáljam a t. képviselő urra saját szavait. *(Olvassa)*:

»T. ház!« — ez volt az enunciáczió után Kubik Béla t. képviselő ur felszólalása — »Én konstatáltatni akarom azt, hogy vajjon az igen t. szabadelvü párt tagjai, a kik meg akarják hosszabbitani az üléseket, vannak-e itten százan? *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* és igy *(Nagy zaj. Elnök csenget.)* betartattak-e a házszabályok.«

Kubik Béla: Tovább! Tovább!

Gajáry Géza *(olvassa)*: »Mert a házszabályok értelmében határozathozatalnál legalább száz képviselő jelenléte szükséges.« *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nohát! Elnök csenget.)*

Kubinyi Géza: A határozat kimondása után!

Gajáry Géza: Mi következik ebből, ha azt mondja Kubik képviselőtársam, hogy »Betartattak-e a házszabályok?« Az, hogy akkor, a mikor Kubik Béla t. képviselő ur felkelt, már megtörtént az elnöki enunciáczió, és ugyebár az, hogy már kimondatott a határozat? *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)*

Kubik Béla: Ez igaz! Ez ugy van!

Gajáry Géza: Tehát beismeri maga a t. képviselő ur is, hogy már megtörtént a határozat, mert azt mondja: betartattak-e vagy nem a házszabályok? És ezt csakis azokra a képviselőkre kérdezte, a kik benmaradtak, — a miből meg az következik, hogy az ellenzék részéről többen időközben kimentek — s azért támadt kételye, hogy maradtunk-e százan, a kik a t. miniszterelnök ur inditványát elfogadtuk.

Egyfelől ezt kivántam konstatálni, de másfelől azt is megmagyarázom, hogy miért kértem én tegnap a házszabályokhoz szót, és miért nem találok abban abszolute sérelmet és nem fog találni Rakovszky István t. képviselőtársam sem abban, — erről szintén meg vagyok győződve — hogy nem kaptam meg a szót.

Igenis én a házszabályokhoz kértem szót.

Ugron Gábor: Félrebeszélt!

Gajáry Géza: T. képviselőtársam, gróf Teleki Sándor jegyző intett is, hogy szólhatok. De oly zaj volt, hiszen ez a naplóban is meg van irva, hogy rögtön szóhoz nem juthattam, és igy megmondtam a gyorsirói pódium előtt, ott álló képviselőtársaimnak, hogy miért akarok szólani.

Ugron Gábor: A gyorsiróknak?

Gajáry Géza: Minthogy ugyanis abban a meggyőződésben voltam, hogy a miniszterelnök ur inditványára vonatkozólag már megtörtént a szavazás és konstatáltam, hogy száznál többen vagyunk — én megszámláltam: 122-en voltunk *(Zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* ezen az oldalon — *(Zaj és derültség a szélsőbaloldalon. Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* szerettem volna elmondani azt, hogy megszámláltam az itt jelen volt képviselő urakat, és 122-őt számláltam össze. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon Meg kellett volna számláltatni!)*

Gabányi Miklós: Koronában számlálta.

Gajáry Géza: Megmondom, hogy miért akartam szólni. Azért, mert szerettem volna dokumentálni, hogy mi ezen az oldalon 122-en voltunk.

Beöthy Ákos: Meg kellett volna olvastatni!

Gajáry Géza: Ezt akartam. De nem a miniszterelnöki inditványra vonatkozó határozathozatalt illetőleg kivántam volna a megszámlálást, a mihez már nem volt jog hozzászólni. Hanem mert abban a véleményben voltam, hogy a napirendre vonatkozólag még nincs határozat, és azt óhajtottam, hogy ezen kérdésnél számoltassa meg az igen t. elnök ur a házat, s ekkor is ki fog derülni, hogy 100-on felül vagyunk. Ekkor értesültem a gyorsiróktól, hogy már a napirendre vonatkozó határozat ki lett a zajban mondva, s igy a szótól magam állottam el.

Ezek azok, t. ház, a miket ezen ügy tisztázása végett kötelességemnek tartottam elmondani. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Lengyel Zoltán: A házszabályokhoz és személyes kérdésben kérek szót. *(Zaj jobbfelől.)*

Elnök: A házszabályok alapján személyes kérdésben mindenki szót kérhet.

Lengyel Zoltán: Az igen t. alelnök ur azt állitotta, hogy a mikor ezek az enunciációk történtek, oly óriási zaj volt a teremben, hogy nem lehetett itt rendet tartani. Hát én ezzel szemben konstatálni kivánom, hogy ha zaj volt, akkor az alelnök urnak nem lett volna szabad határozatot kimondani, mig a zajt meg nem szünteti. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez az egyik. A másik az, hogy ezen óriási zajban, melyben mi semmit sem hallottunk, a gyorsirói jegyzetekben egy szó sem foglaltatik arról, hogy

az alelnök ur csendre kérte volna a házat. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A harmadik dolog az, hogy ezen zajt nem mi csináltuk. *(Derültség jobbfelől.)* Az egész idő alatt — Gajáry t. képviselőtársam is konstatálja — csak ketten voltunk benn a teremben az egész szélsőbalról, Kubik Béla és én; mi tehát ezen zajt, mely a tanácskozást megakaszthatta volna, legjobb akarattal sem csinálhattuk. *(Derültség.)* Végül, mikor az egész ellenzékből csak ketten vagyunk bent és a házszabályokhoz kérünk szót, akkor igenis az alelnök urnak nagyon is figyelemmel kell lennie arra, hogy ellenőrizzük a tanácskozást, nem pedig felettünk és a mi közbeszólásunk felett oly könnyen napirendre térni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. képviselőház! A hallottak folytán nekem is kell némely megjegyzést füznöm az előadottakhoz.

Kubik Béla: Személyes kérdésben kérek szót. *(Zaj.)*

Elnök: Miután én már elkezdtem azt, a mit mondani kivánok, legyen szives a képviselő ur megengedni, hogy befejezzem. *(Helyeslés.)* Ez vonatkozik — és ezért kérem, hogy előbb fejezhessem be, a mit mondani kivánok — vonatkozik részben azokra is, a miket Kubik Béla t. képviselő ur mondott, a ki egész általánosságban panaszt emelt az ellen, hogy az elnökség bizonyos irányban nem jár el részrehajlatlanul, a házszabályokat nem alkalmazza egyenlően az ellenzékre és a kormány tagjaira. Ehhez még hozzáfüzte Rakovszky t. képviselőtársam, hogy ő teljes bizalommal viseltetik az elnök, már mint az én személyem iránt, de nem viseltetik hasonló bizalommal a ház alelnökei iránt. Erre nekem két megjegyzésem van. *(Halljuk! Halljuk!)* Az első az, hogy az elnökségnek ezt a kettéválasztását és az elnökség tagjainak ezen egymással szembeállitását, melyet a t. képviselő ur tett, daczára annak, hogy azt reám nézve egyénileg megtisztelő alakban akarta tenni, semmiképen el nem fogadhatom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

T. képviselőház! Tévedéseknek egyes esetekben ki vagyunk téve mindnyájan. Megtörténhetik ugy velem, mint t. elnöktársaimmal, hogy egyes esetekben legjobb akaratunk és szándékunk mellett nem találjuk el a helyes utat; ez megtörténhetik ugy velem, mint elnöktársaimmal. De az elvek, a melyekből kiindulunk, t. i. a házszabályoknak szigoru betartása és liberális, mindenkivel szemben egyenlő módon való alkalmazása, ezek köztünk azonosak és bizonyára ugyanazzal a jóakarattal és jó szándékkal és lelkiismeretes kötelességérzettel járunk el, a midőn bármelyikünk ezt a helyet elfoglalja. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

A mi már most Kubik Béla t. képviselőtársamnak azt a kifogását illeti, hogy az elnökség, — a mit most magamra is veszek, mert semmiféle különválasztásba bele nem egyezhetem és annak jogosultságát el nem ismerhetem — részrehajlóan járna el, erre vonatkozólag nyugodt lelkiismerettel mondhatom, hogy ez a vád teljesen alaptalan. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

A közbeszólásokra nézve a házszabályoknak az a határozata, hogy a közbeszólásokkal a szónokot zavarni nem szabad. *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: A miniszter 49-szer szólt közbe!)* Ez nem a közbeszólások számától függ, hanem azoknak folytonosságától. A figyelmeztetésnek pedig van két neme. Az egyik az általánosságban való figyelmeztetés, hogy a szónokot ne zavarják és csak ha ez nem használ, akkor van annak helye, hogy a házelnök egyeseket megnevezzen.

T. képviselőház! Mondhatom, a t. honvédelmi miniszter ur igenis néha sürün szólt közbe. Én akkor erről a helyről megtettem a figyelmeztetést, hogy ne tessék a szónokot közbeszólásokkal zavarni. A honvédelmi miniszter urat nem neveztem meg, mert ezen általános figyelmeztetéssel a házszabálynak érvényt szereztem. Ha megneveztem volna, hibásan jártam volna el, mert ennek csak akkor van helye, ha az általános figyelmeztetés nem használ.

Különben, t. képviselőház, egyes elnöki intézkedések nem képezhetik mentegetőzés tárgyát. Az egészen bizalomnak a kérdése. Ha méltóztatnak bennünk megbizni, akkor mi kötelességünket ezen a helyen teljesiteni fogjuk legjobb meggyőződésünk szerint; ha nem méltóztatnak megbizni, akkor is le fogjuk vonni ebből a konzekvenciát. *(Élénk éljenzés a jobboldalon.)*

A mi már most a tegnap előfordult konkrét esetet illeti, én ahhoz természetesen két indokból nem szólhatok hozzá. Az egyik indok az, hogy én annak lefolyásáról — bár a házban tartózkodtam — a nagy zajban tiszta képet nem alkothattam; a másik indok pedig épen az, hogy én mindenkor teljesen megbizom azon t. kollégám eljárásában, a ki ezt a helyet elfoglalja *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen.)* és sem a házszabályok szerint, sem erkölcsileg nem érzem magamat feljogositva és hivatottnak arra, hogy bárminő felülbirálatot gyakoroljak bármely elnöktársam felett akkor, a mikor ő ezen a helyen ült. *(Zajos tetszés jobbfelől és a középen.)* Bárki ül ezen a helyen, saját felelőségére teljhatalommal gyakorolja az elnökség jogait, s eljárása felülbirálatának részemről nincs helye. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Lesz talán más mondani valóm is. De minthogy Kubik Béla személyes kérdésben kiván szólani, neki adom át a szót.

Kubik Béla: T. képviselőház! Gajáry Géza t. képviselőtársam előbbi nyilatkozatával szemben személyes kérdésben kell felszólalnom. Ő ugyanis azt konstatálta a naplóból, hogy itt egyhangu határozat hozatott. Én ezzel szemben konstatálni kivánom azt, hogy akkor, a mikor az elnökség feltette a kérdést, a napló tanu-

sága szerint már ott van, hogy: »igen, nem«, tehát egyhangulag a határozat nem hozathatott.

Gajáry Géza: Csak közbeszóltam!

Kubik Béla: A második, a mire fel akarom hivni a képviselőtársam figyelmét, és a miben ő téved, az, hogy ő azt mondta, »ekkor felállott Kubik Béla képviselőtársam«. Nem, kérem; a mikor az elnökség megkezdte azt a részét a napirendnek, hogy »a miniszterelnök ur inditványozza« stb., akkor én már ott álltam azon a helyen és próbáltam szólani, annyira próbáltam, hogy megfeledkeztem magamról és azt kiáltottam, hogy: Hej! Hej! *(Élénk derültség jobbfelől.)* Én saját hibáimban is mindig nyilt és őszinte akarok lenni, *(Élénk tetszés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* én nem szépitem a dolgokat. Engem igenis vezetnek bizonyos vezérelvek és bizonyos eszmék, azoknak érdekében helylyel-közzel ilyen apró botlásokat, ha elkövetek is, azt szivesen elismerem mindig. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Én azt akartam az ország előtt dokumentálva látni, hogy a szabadelvü párt akkor, a mikor egy órával meg akarja az ülések idejét hosszabbitani, akkor nem jön ide századmagával, hogy határozatképessé tegye a házat, hanem rászorul arra, hogy az ellenzék tegye határozatképessé a házat. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Ugy van! Szégyen!

Kubik Béla: Én szintén megolvastam a szabadelvü pártnak tagjait: 76-an voltak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha akkor, a mikor ez megolvasható lett volna, tényleg megolvastatta volna az elnökség a jelenlevőket, akkor 78 tagot talált volna idebenn. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Énnekem az elnök ur jóhiszemüsége ellen kifogásom nincs, és teljes készséggel elismerem azt, hogy akkor, a mikor ő valamit cselekszik, az teljesen jóhiszemüen és a közérdek szempontjából, a ház érdekeinek megóvása szempontjából történik. Ha az az általánosságban jelzett figyelmeztetés a honvédelmi miniszter urnak szólt, akkor én felszólalásomnak ezt a részét is elintézettnek tekintem. Azonban azt kérném mindenesetre, hogy máskor ne általánosságban, hanem igenis személyileg nevezze meg az elnök ur a honvédelmi miniszter urat, ha közbeszól. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gajáry Géza: T. képviselőház! A lehető legrövidebben személyes kérdésben kivánok szólni. *(Felkiáltások balfelől: Beőthy Ákos előbb jelentkezett!)*

Elnök: A képviselő ur személyes kérdésben kért szót!

Beőthy Ákos: Én is személyes kérdésben kértem szót. De csak tessék kérem.

Gajáry Géza: Kubik Béla képviselőtársam két olyan dolgot hozott fel az imént és utána még egy olyan állitást hangoztatott, a melyekre vonatkozólag lehetetlen, hogy röviden ne válaszoljak.

Gabányi Miklós: Minél hosszabban!

Gajáry Géza: Az első az, hogy én konstatáltam, miszerint egyhangulag hozatott a határozat.

Hentaller Lajos: Ezt mondta ön!

Gajáry Géza: Hát, mélyen t. képviselőtársam, én épen azért, mert a t. ellenzék épen a határozathozatal pillanatában ment ki, ennek a komikus jelenetnek a hatása alatt azt a tréfás közbeszólást tettem, hogy — mert az urak kimennek — egyhangulag hozatik a határozat, tehát ez nem konstatálása volt a dolognak, hanem csak egy tréfás megjegyzés volt a t. ellenzéknek azon szerintem tréfás kivonulási akciójára.

A másik pedig az, hogy t. képviselőtársam szerint nem 122-en, hanem csak 76-an lettünk volna a szabadelvü párt részéről jelen a szavazáskor. No hát itt az a nagy kérdés merül fel, hogy melyik pillanatban méltóztatott felszólalni és »hej-hej«-t kiáltani. *(Derültség a jobboldalon.)* Erre vonatkozólag megjegyzem, hogy én biz' ezt nem figyeltem meg pontosan, nem is hallottam, nem is mondtam volna azt most szemébe t. képviselőtársamnak, ha hallottam volna is, hanem én szorosan a naplóhoz tartottam magamat és ebből czitáltam előbbi felszólalásomban és a melynek értelmében az én t. képviselőtársam az elnöki enunciáczió után állott fel.

Kubik Béla: Csak azután szólhattam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gajáry Géza: A harmadik és legsulyosabb, a mit mondani méltóztatott és ezt egyénileg appretiálom, az, hogy nem 122, hanem 78 képviselő volt csak jelen. Ne vegye tőlem rossz néven a t. képviselőtársam, ha megkönnyitem a helyzetünket és azt mondom, hogy én nem tudom, melyik pillanatban olvasta meg t. képviselőtársam a jelen volt képviselők számát és melyikben tettem ezt én. Állitom azonban, hogy a mikor én megolvastam, ugy emlékszem, mellettem ült Mandel Pál t. képviselőtársam, s mindketten megolvasva, ő 120-at, én pedig 122-őt olvastunk meg. Ha ebben a t. képviselőtársam kételkednék, én ezennel kötelezem magamat, hogy mind a 120, 121, vagy 122 jelen volt képviselőtársammal személyesen érintkezem, s azok nevét össze fogom irni nyolcz nap alatt és ha kivánja, itt a házban a névsort felolvasom. Ennyit kivántam a t. képviselő urnak válaszolni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Beőthy Akos képviselő ur kiván személyes kérdésben szólani.

Beőthy Ákos: T. képviselőház! Személyes kérdésben kérek néhány rövid szót. *(Zaj. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)* Első sorban konstatálom, hogy én a t. alelnök ur részéről semminemü czélzatosságot, vagy rosszhiszemüséget fel nem tételezek. Meg vagyok győződve róla, hogy a mit tett, azt jóhiszemüleg tette, de azért tévedés követtetett el, a mely tévedés folytán a

házszabályok meg nem tartattak és sulyos sérelem követtetett el. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mindabból, a mit előadni méltóztattak, ugy vélem, konstatálhatja a t. képviselőház, hogy itten a határozatképességnek megállapitása személyes appreciáczió utján történt. Már pedig, engedelmet kérek, ezt nem lehet személyes appreciáczió utján tenni, hanem arra hivatalos eljárás kell, oly hivatalos eljárás, a mely a házszabályokban meg van állapitva, t. i., hogy a jegyzők megolvassák és megállapitják a határozatképességet. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ez, t. képviselőház, nem történt meg, amint nem történt meg az ellenpróba sem. Ennek következtében tehát . . . *(Folytonos zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselőház!

Beöthy Ákos: . . . a határozat kimondásának alapvető feltétele hibázik és az egész határozat érvénytelen és semmis. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én tehát más eljárást nem látok, mint a mely eljárást én bátor voltam proponálni, hogy még egyszer szavazzunk e felett a kérdés felett. Én arra kérem a t. házat, . . . *(Folytonos zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek.

Beöthy Ákos: . . . méltóztassék megtartani a házszabályokat. A házszabályok nekünk, a kisebbségnek egyedüli fegyverünk és hogyha mi abban a törvényes és minket megillető oltalmat nem kapjuk meg, akkor kénytelenek leszünk az oltalmat magunknak máskép megszerezni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és ezért tisztán és egyedül önök fogják a felelőséget viselni. *(Zajos helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj. Elnök csenget.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván nyilatkozni.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Én nem kivántam eddig hozzászólani ehhez a vitához, mert hisz annak czélja eddig az volt, hogy konstatáltassék, miként ment végbe tegnap a határozat kimondása. Most már némely t. képviselőtársunk abban a vélekedésben van, hogy a tegnapi határozat nem hozatott meg érvényesen, vagy törvényesen. Ebben a nézetben van az előttem szólott Beöthy Akos t. képviselőtársunk is. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Igaz is!)* Én a magam részéről nem vagyok ebben a nézetben a hallottak után. *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Azt gondoltuk!)* Én abban a nézetben vagyok, *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* hogy mérvadó erre vonatkozólag az, a mi a ház naplójában mint elnöki enunciáczió le van téve és a mi a ház jegyzőkönyvébe bevétetett, a mely jegyzőkönyvet a t. ház hitelesiteni méltóztatott. *(Zaj.)*

A ház naplójában azt olvasom, — nem beszélek tehát arról, a mit hallottam, — hanem azt olvasom, hogy az elnök kimondja, hogy a ház többsége a miniszterelnök ur inditványát elfogadja.

Beöthy Ákos: Honnan tudja, hogy többség, mikor nem olvasta meg a házat. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbalaldalon. Elnök csenget.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Épen arról akarok szólani, ha a t. képviselő ur szives engem nyugodtan meghallgatni, a mint én meghallgattam őt. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Arról akarok szólani; mert hisz nézeteltérés lehet és nézeteltérést mégis csak egymás nézetének nyugodt meghallgatásával lehet kideriteni. Épen azért kérek szót, hogy elmondjam az ellennézetemet. Az pedig abból áll, hogy ha valaki azon kételkedik, hogy a ház többsége megvan valamely határozathozatalnál, akkor a házszabályok megadják neki azt a jogot, hogy kérheti az ellenpróbát; ellenpróbát, a napló szerint, tegnap nem kért senki. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Hisz kimentek! Elnök csenget.)*

Beöthy Ákos: Megszámlálást kértek! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Ha pedig valaki abban a nézetben van . . . *(Nagy zaj a bal- és szélsőbaloldalon:)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Kubik Béla: Nem volt határozatképes a ház!

Széll Kálmán miniszterelnök: Erről akarok szólani, hogy Kubik urnak is eleget tegyek. Ha valaki abban a nézetben van, hogy a ház nem határozatképes, hát akkor annak a konstatálását kérni kell. *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Kértük!)* Már most én azt tartom, *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* miután a házszabályok megadják a jogot mindenkinek, hogy bármikor szóljon, a kérdés feltétele előtt a házszabályokhoz . . . *(Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Az elnök nem adta meg! Elnök csenget.)* Ha nem akarnak meghallgatni, leülök. *(Halljuk! Halljuk!)* Joga van minden képviselőnek felszólalni, és arra figyelmeztetni *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* az elnököt, felállva, hogy tessék megszámlálni a házat. Ez akárhányszor meg is történt már . . . *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Beöthy Ákos: Jogeljátszás!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . akárhányszor megtörtént és valahányszor megtörtént, a ház elnöke mindig elrendelte a képviselők megolvasását. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon: Tegnap nem! Elnök csenget.)* Most a napló szerint nem kérte senki . . .

Beöthy Ákos: Hát nem igaz a napló!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . sem Beöthy Ákos, sem más képviselő ur fel nem kelt és nem kérte a ház határozatképességének konstatálását, hanem azt olvasom a naplóban, hogy zaj volt. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Széll Kálmán miniszterelnök: Azt olvasom a naplóban, hogy zaj volt és a zajban kérték; de nem kérte egyetlenegy képviselő sem felállva, hanem zajban.

Már most azt mondja az alelnök ur... *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak! Lehetetlen igy tanácskozni. Méltóztassék minden nézetet meghallgatni!

Széll Kálmán miniszterelnök: ... hogy ebben a zajban nem hallotta, hogy a megszámlálást kérik; és Beőthy Ákos képviselő ur maga is beismeri, hogy nem tesz fel az alelnök urról mala fidest, hanem bona fidest. Már most azt az ő bonafidesével tett kijelentést el kell hinnünk; el kell hinnünk, hogy ő nem hallotta azt, mert egyesek nem áljtak fel, hogy kérjék a képviselők számának megolvasását. *(Zaj és ellenmondások a bal- és a szélsődaloldalon.)* Én azt hiszem, t. képviselőház, hogy ennek folytán a ház ebbe akkor belenyugodott. A határozat ki van mondva, a jegyzőkönyv hitelesitve van és azt ma felforgatni én a magam részéről nagyon veszedelmes preczedensnek tartom. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Beőthy Ákos: Az urak csinálják a veszedelmes preczedenst!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hogyha történt is volna hiba, még ezt a hibát is el kellene nézni, mert senki sem mondhatja, hogy erőszakossági czélból történt. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Hiszen az én inditványom nem valami meglepetésszerü dolog volt; az egy nappal előbb a ház asztalára letétetett, a felett a házszabályok értelmében másnap volt a szavazás, és igy nem tételezheti fel senki sem, hogy valaki vissza akart volna élni a házszabályokkal az ellenzék rovására. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Hát, t. ház, még ha történt volna is ilyen kis elnézés, — a mi a nagy zajban történhetett is — még az is kisebb baj, mint hogy ha a ház egy tegnap meghozott határozatát, a melyet hitelesiteni méltóztattak, ma felforgatnók. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Én kérem a t. házat, a ház tárgyalásainak nyugalma szempontjából, a maga méltóságának szempontjából, a törvényhozás méltósága szempontjából: ne méltóztassék a hozott határozatokat invalidálni akarni, mert ez egy oly veszedelmes preczedens volna, a melynél veszedelmesebbet a ház nem is statuálhatna. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Lehet a nézetekben eltérés, véleménykülönbségek lehetnek; azokat itten szabad diskusszió által hozzuk tisztába. De hogyha meg vagyunk arról győződve, hogy senki sem akart itt erőszakosságot elkövetni, még abban az esetben is, ha tényleg tévedés történt volna, ha nem olvasták volna meg, hogy a ház határozatképes-e, ez sokkal kisebb szempont, mint az, hogyha a ház egy, már meghozott határozatát érvényteleniti. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

A házszabályok igenis az ellenzék védelmét képezik, és legyenek arról meggyőződve, hogy én tőlem nem fog kitelni semmi és én nem fogok hozzájárulni semmihez sem, a mi a házszabályokkal való visszaélést vonna maga után. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak nyugodtan lenni.

Széll Kálmán miniszterelnök: Én annyira szivemen hordom a házszabályok szigoru megtartásának kérdését, hogy a multkor például — pedig ezért megvádoltattam némely lapban — abban a nézetben voltam, hogy Ugron Gábor képviselő urnak nem lett volna szabad megadni a szót, a mikor az neki egy általános hangulatnál fogva megadatott. Ezt is helytelenittettem. És én sohasem fogok hozzájárulni ahhoz, hogy a házszabályok önök ellen fordittassanak. *(Helyeslés.)* Sem a többségnek, sem a kisebbségnek nem szabad a házszabályokkal visszaélni, nem szabad a házszabályokat megkerülni semmiképen sem, mert az megboszulja magát a parlamentárizmuson, az alkotmányos életen. *(Igaz! Ugy van! a jobb és a baloldalon.)*

A házszabály épen olyan, mint a törvény, sőt még erősebb, mint a törvény; respektálnunk kell azt mindannyiunknak, mert az a mi szólásszabadságunknak, alkotmányos életünknek és parlamentáris gyakorlatunknak egyik alapfeltétele.

Ha tehát be van ismerve, hogy nem akart senki sem házszabályt sérteni, ha valóban tévedés történt volna is: nagyon veszedelmes preczedens volna, hogyha a ház már meghozott határozatát mogváltoztatná, mert ezzel lejtőre lép, és hogy hová jutunk a lejtőn, nem tudom. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kérem tehát a t. képviselőházat, méltóztassék ezt komolyan szem előtt tartani, és ezt az inczidenst befejezettnek tekinteni. *(Élénk tetszés és helyeslés a jobboldalon. Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő ur kiván a házszabályokhoz szólani. *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! Nagyon röviden fogok szólani. Itt tényekről és a házszabályok alkalmazásáról van szó. A mi a tényeket illeti, én már első felszólalásomban állitottam és hivatkoztam arra, hogy ugy én, mint Kubik Béla t. barátom ezen oldalról, az első padsorban állva és torkunk szakadtából orditva kiáltottunk, hogy kérjük a ház tagjainak megolvasását. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj. Ellenmondás a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház!

Lengyel Zoltán: A legfeltünőbben, az első padsorból tettük ezt. Hát kérem, vagy hallotta az elnök ur, és akkor meg kellett volna olvastatnia a ház tagjait, vagy nem hallotta, s ekkor csendet kellett volna csinálnia és megkérdezni bennünket, hogy mit akarunk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Ellenmondás a jobboldalon.)* A t. miniszter ur arra hivatkozik, hogy nem kértünk ellenpróbát. Hiszen mi a határozatnak abszolut érvénytelenségét állitjuk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: A ház nem volt határozatképes!)* Ha egyszer azt mondjuk, hogy nem vagyunk százan, akkor mi az isten csudájának kérjünk ellenpróbát? *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Miféle parlamentáris kifejezés!)*

T. ház! A miniszterelnök ur igen szép szavakkal hivatkozik a házszabályokra, mint az ellenzék védelmére. Hát ha az ellenzék védelmére szolgálnak, akkor, ha valamely határozatnak érvényességéhez kétség fér, minek méltóztatnak ezt a kétséget fentartani, miért nem méltóztatnak a házszabályokat adandó alkalommal, ilyen pregnáns sérelem esetén, a kisebbség védelmére alkalmazni? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. képviselőház! Azelőtt félbeszakitottam azokat, a miket mondani kivántam, mert több képviselő jelentkezett részint a házszabályokhoz, részint személyes kérdésben való felszólalásra, és én alkalmat akartam nekik adni arra, hogy a felmerült inczidensre vonatkozólag nézetüket elmondhassák. Engedjék meg, hogy most megmondjam az enyémet. *(Halljuk! Halljuk!)* Az én felfogásom, t. képviselőház, hogy az, a mit Beőthy Ákos t. képviselőtársam kiván, hogy t. i. a tegnap megtörtént szavazás meg nem történtnek tekintessék és ma megismételtessék, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem ma, hanem holnap!)* két szempontból lehetetlen a házszabályok szerint. Először abból a kisebb, formai szempontból, a mely azonban szintén korlátot szab, hogy az ülések meghosszabbitására vonatkozó inditványok megtétele esetén az eljárás a házszabályokban meg van határozva. Ez az eljárás pedig abból áll, hogy az inditvány irásban benyujtandó, az elnök által a házban rögtön bejelentendő és a benyujtást követő ülés végén döntendő el. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tegyenek uj inditványt!)* Azon inditvány felett tehát, a mely nem is a tegnapi, hanem az azt megelőző, tehát a mai ülést két üléssel megelőző ülésen adatott be, lehetetlen volna ma a szavazás. Ez az egyik szempont. De van egy másik szempont is, és kérem, méltóztassanak azokat, a miket elmondandó leszek, ugyanazzal a nyugalommal, ugyanazzal az elfogulatlanságtól és a pillanatnyi izgalmaktól és szenvedélyektől távolálló tárgyilagossággal meghallgatni, a mely nyugalommal és tárgyilagossággal és tisztán a ház méltósága és a tanácskozás rendje által vezetett tekintetektől sugallva fogom azt én előadni. Mert nekem erről a helyről más irányt nem szabhat; én erről a helyről sem az egyik, sem a másik párt irányzatával szemben sem rokonszenvvel, sem ellenszenvvel nem élhetek. *(Általános, élénk helyeslés.)* Sem az egyik, sem a másik politikai irány támogatásának törekvése engem itt nem vezethet, bármi legyen különben egyéni érzületem. *(Általános, élénk helyeslés.)*

Midőn ezen a helyen ülök, a legteljesebb neutralitásra kell törekednem. Tisztán a ház méltósága, a ház tanácskozásainak szempontja által vezetett felfogásom pedig a következő: *(Halljuk! Halljuk!)* Benedek János képviselő ur figyelmeztetett arra, hogy előfordulhatnak nagy visszaélések azzal, hogy ha tisztán abból a formai indokból, mert a határozat kimondatott, és mert az esetleg jegyzőkönyvbe vétetett és a jegyzőkönyv hitelesittetett, ezen az alapon bármi legyen a materiális igazság, az igy megállapitott határozatot megdönthetetlennek vesszük. Ez igaz, t. képviselőház. Extrém esetekben ilyen visszaélések előfordulhatnak; de azért mégis a dolognak rendes menetében, ha mindent bizonytalanná tenni nem akarunk, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* a formai igazsághoz kell magunkat tartanunk ép ugy, a mint a biróság köteles magát a formai igazsághoz tartani. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ebben a házban senki sem mondhatja, hogy a tegnapi eset, még feltéve is, hogy hiba történt, bárminemü czélzattal történt volna; nem is mondta senki; sőt ennek egyenes ellenkezőjét mondta Beőthy Ákos t. képviselőtársam. Senki sem mondhatja, hogy ha sérelem történt, feltéve, — de meg nem engedve, mert ehhez hozzászólásom nincsen, — de ha sérelem történt, hogy ez a sérelem szándékos, vagy nagyfoku volt. Itt tehát nem állanak fenn azok az ismérvek, melyek szükségesek ahhoz, hogy akár egy biróság, akár egy testület, akár egy testületnek elnöksége akkor járjon el helyesen, midőn a formai igazságon magát túlteszi. És ha ilyen kivételes eset ismérveinek nem létében a formai igazságot halomra döntjük, akkor mélységes sebet ejtünk házszabályainkon, a ház méltóságán és különösen a kisebbség jogainak védelmén. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Mindezen tekintetekből nagyon kérem a t. képviselőházat, bármi legyen is a képviselő urak egyéni nézete a tegnapi napon történtekről, hogy ezeknek a nagy szempontoknak a figyelembevételével, a melyeket a jelen esetben egyéb nagy szempontok nem ellensulyoznak, méltóztassék a történtekbe belenyugodni. A jegyzőkönyv hitelesitve lévén, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem lehet!)* térjünk napirendre. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Vonják vissza az inditványt és adják be ujra!)* Azt hiszem, hogy a miket mondottam erről a helyről sine ira et studio, talán megnyugtathatják a képviselő urakat arra nézve,

hogy ebből az esetből káros preczedens semmi esetre sem származhatik, *(Zajos ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)* de igenis, káros preczedens származnék a házszabályok meg nem tartásából.

Beöthy Ákos: A házszabályokat meg kell tartani! A törvényt meg kell tartani! Ez a preczedens! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Ugy sem lehet napirend előtti felszólalás folytán határozatot hozni, ugy hiszem tehát, hogy ezek után, minthogy az inczidens megvitattatott, a napirendre térhetünk. *(Zajos ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Beöthy Ákos: Bocsánatot kérek, én inditványt tettem, tessék az inditvány felett szavazni. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Engedelmet kérek, a házszabályokhoz való felszólalás és napirend előtti felszólalások kapcsán határozathozatalnak nincsen helye.

Beöthy Ákos: A házszabályokról van szó, hogy a házszabályok megsértettek.

Elnök: Méltóztatik azt kivánni, hogy ezt a kérdést szavazás utján döntsük el? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igen!)*

Beöthy Ákos: Igen, kérem!

Elnök: Ha kivánják, én kénytelen vagyok meghajolni, de azt hiszem, hogy igen veszedelmes preczedens volna, ha e felett szavaznánk. Méltóztassék megajándékozni az elnökséget azzal a bizalommal . . . *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Már nem ajándékozzuk meg!)*

Nem is ajándékképen kérem ezt, hanem azon müködésem alapján, a melyet e helyen eddig kifejtettem. *(Zajos tetszés és helyeslés jobbfelől és a középen.)* Méltóztassék az elnökség iránt annyi bizalommal lenni, hogy ebben az izgalmas hangulatban, midőn ilyen nehezen kibonyolitható kérdések felmerülnek, talán legilletékesebb arra, hogy az azoknak labirintusából a kivezető utat megtalálja.

Méltóztassék t. képviselőház, most talán áttérni a napirendre. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem lehet! Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Zárt ülést kérünk!)*

T. képviselőház! Husznál több képviselő zárt ülést kér, ennek folytán a zárt ülést ezennel elrendelem.

(Zárt ülés után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Kérem a képviselő urakat, sziveskedjenek helyöket elfoglalni.

T. képviselőház! Beöthy Ákos képviselő ur azt az inditványt, a melyet felszólalása folyamán élőszóval előadott, irásba foglalta. Az inditvány igy hangzik *(olvassa)*:

»Tekintve, miszerint a tegnapi napon a miniszterelnök inditványára a szavazás a házszabályok értelmében nem történt meg, ennek következtében inditványozom, hogy a szavazás a holnapi ülés napirendjére tüzessék ki.« *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Engedjenek meg nekem előbb egypár szót. *(Halljuk! Halljuk!)* Már kifejtettem, mielőtt a zárt ülést tartottuk volna, hogy nekem igen sulyos aggodalmaim vannak arra nézve, hogy ez a kérdés és az azt magában foglaló inditvány szavazás alá bocsáttassék. *(Zaj.)*

A saját felelőségem fedezésére, hivatkozom azokra, a miket e tekintetben a zárt ülés előtt elmondottam. Minthogy azonban a házszabályoknak olyan intézkedése nincsen, a mely az ezen inditvány felett való szavazást kizárná és lehetetlenné tenné, ennélfogva, ha az én legnagyobb sajnálatomra és kérésem ellenére az inditványozó képviselő ur és más képviselő urak ahhoz ragaszkodnának, hogy ezen inditvány felett szavazás történjék, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* kénytelen vagyok a házszabályok értelmében a szavazást elrendelni. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Még pedig, minthogy ezen inditvány feletti szavazásra két iv adatott be, melyeknek egyikén husznál több képviselő névszerinti szavazást kér és egy másik iv, melyen szintén husznál több képviselő a szavazásnak holnapra való halasztását kéri, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* ennek folytán ezen inditvány feletti szavazás lesz a holnapi ülés napirendjének első tárgya. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Most, t. képviselőház, következik a mai ülés megállapitott napirendje szerint az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása.

Gr. Teleki Sándor jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nem foglaltatik. Ellenben az interpellácziókönyvben a következő interpellácziók vannak bejegyezve:

Először Lengyel Zoltán képviselőnek február 5-én bejegyzett és a mult interpellácziós napon elő nem adott interpellácziója a miniszterelnökhöz és a kereskedelemügyi miniszterhez, Győr város polgármesterének a győri pályaudvaron kifüggesztett hirdetménye tárgyában.

Továbbá február 7-ről, Molnár Józsiás képviselőnek interpellácziója Ozsdola község tagositása ügyében a miniszterelnökhöz, mint a kormány fejéhez;

február 7-ről Rakovszky István képviselő ur interpellácziója a honvédelmi miniszter urhoz a kétéves katonai szolgálat tárgyában;

február 10-ről Lengyel Zoltán képviselő ur interpellácziója a miniszterelnök urhoz, az udvari bálon történtek miatt *(Mozgás a jobboldalon.)*

és február 11-ről Benedek János képviselő ur interpellácziója a belügy- és az igazságügyminiszterekhez, a gyüjtésekre vonatkozó rendelet és a »Népszava« 7. és 9. számának elkobzása tárgyában.

Elnök: T. képviselőház! Mikor ily nagy számmal vannak interpellácziók az interpellá-

cziós-könyvbe bejegyezve, akkor ugy szoktunk eljárni, hogy az ülésnek nem az utolsó fél, hanem az utolsó órájában tér át a ház az interpellációkra. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt hiszem, hogy különben is a ház hangulatára való tekintettel czélszerü, hogy ha a mai ülés napirendjének harmadik és negyedik tárgyát, t. i. a katonai javaslatok tárgyalását a mai napon nem folytatjuk és ezek tárgyalásának folytatását a holnapi ülésre halasztjuk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez volna tehát a holnapi ülés napirendjének a második tárgya, a névszerinti szavazás után.

A holnapi ülés napirendje e szerint meg lévén állapitva, áttérünk az interpellációk meghallgatására. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Már két óra van!)*

T. ház! Engedelmet kérek, legyen szabad megelőznöm az erre vonatkozó felszólalásokat és itt nagyon kérem a t. házat, hogy e tekintetben a formai jognak érvényesülését ne méltóztassék kivánni. A képviselőháznak ma intra dominium az legyen a felfogása, a mi a képviselőház jegyzőkönyvében meg van állapitva. Hogy ha a képviselőháznak tetszik egy későbbi határozatával hatályon kivül helyezni egy már hozott határozatot, az a képviselőház dolga. De addig, a mig ez meg nem történt, azt, a mi most még formai igazság, a maga jogaiban fenn kell tartani. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Méltóztassék tehát ebbe belenyugodni, *(Helyeslés a jobboldalon.)* és igy most következik először Lengyel Zoltán képviselő urnak interpellácziója, a mely már a mult szombaton lett volna megteendő, Győr város polgármesterének a győri pályaudvaron kifüggesztett hirdetménye tárgyában. *(Halljuk! Halljuk! Az elnöki széket Tallián Béla alelnök foglalja el.)*

Lengyel Zoltán: T. ház! Én két interpellácziót jelentettem be, de interpelláló társaim beleegyezésével arra kérem a képviselőházat, hogy utóbb bejelentett interpellácziómat mondhassam el először. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Már megint nincsen elnök? *(Zaj.)* Mindjárt baj lesz! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő ur azzal a kéréssel járul a t. ház elé, hogy két bejelentett interpellácziója közül a sorrendben később bejelentettet adhassa elő. *(Mozgás jobbfelől.)* Belenyugszik ebbe a t. képviselőház? *(Igen!)* A ház tehát ebbe belenyugszik és igy a képviselő ur második interpellácziójét fogja most előterjeszteni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)* Ez a párt mindig a legnagyobb lelkiismeretességgel őrködött és őrködik az alkotmányosság fölött. Ebből a kötelességből reám, mint a párt egyik tagjára háramlik az a feladat, hogy interpellácziót intézzek a miniszterelnök urhoz a folyó évi február 7-iki udvari bál eseményei miatt. *(Halljuk! Halljuk!)*

Egy kisebb sérelemmel kezdem, a mely azonban nemzeti érzésünket nagy mértékben megtámadta. Mint sajnálatos tényt kell felpanaszolnunk az ország előtt, hogy ő Felsége, a mint a lapok is közölték, a magyar udvari bálon a magyar miniszterelnökkel a diskurzust német nyelven folytatta. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szokás szerint! Ellenmondások jobbfelől.)* Hogy a király milyen nyelven beszél a miniszterelnök urhoz, az az ő egyéni dolga, de ilyen alkalommal, a mikor magyar királyi mivoltában akar a nemzet előtt feltünni, a mikor a nemzet legelőkelőbbjeihez szól és mikor példát kell, hogy mutasson nekik, akkor, kivált mikor a magyar király nagy áldozatokat kér a nemzettől maga és hadserege számára pénzben és vérben, ez a nemzet elvárhatná, hogy a mi nemzeti önérzetünket emelje, ne pedig az elé gátat vessen azzal, hogy a miniszterelnököt német nyelven szólitja meg. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A másik, a mit fel kell panaszolni, szintén kisebb sérelem. Ezt is közölték a lapok. És ez az, hogy a bálra meghivót nyert mint egy néger köztársaság konzulja — a miért is azt az urat fehérre mosni nem igen lehet — Steinacker Ödön liberiai konzul, magyarországbeli hirlapiró, a kit a magyar királyi bíróság a magyar nemzet elleni lázitásért fogházbüntetésre itélt. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ugyanaz nap!)* Hogy azok a báli meghivók hogy adattak ki, és hogy az ő részére szólót miért nem vonták viszsza, ezt én most nem akarom szó tárgyává tenni; hanem arra kérem a t. miniszterelnök urat, hogy befolyásával hasson oda, hogy ilyen sérelem a magyar nemzeten többé meg ne történhessék; *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem kérdezik őt!)* hogy ott a magyar nemzet fiai és barátai legyenek csak meghiva, és hogy a magyar király udvarában a magyar nemzet ellenségei helyet ne találhassanak, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Arra kérem továbbá a t. miniszterelnök urat, hasson oda, ha még nem teljesitette volna kötelességét e tekintetben, hogy ettől az urtól az exequatur, ha csak egy néger köztársaság konzulja is, azonnal vonassék vissza. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A harmadik és legsulyosabb dolog az, a mi mindnyájunknak szembeötlött és a mit, mint nagyon sulyos sérelmet fel kell panaszolnunk a nemzet szine előtt, az, hogy a tudósitások szerint ő Felsége nagy megelégedéssel és nagy örömmel gratulált azoknak, a kik itt a katonai javaslatok mellett oly hatalmas, nemzetet felrázó nagy beszédeket tartottak. . . . *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Igazunk volt, mikor mondtuk, hogy megveregetik a vállukat!)* Sőt ez nemcsak, hogy megtörtént, de a lapok feltünően hozták is. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Hangulatcsinálásért!)* Ha ez nem czélzatossággal történt volna,

akkor azon lapok, a melyeknek tudósitóit oda vezényelték, nem tették volna ezt olyan feltünővé. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én ezzel szemben az 1848: III. t.-cz. 1. §-ára utalok, a mely kimondja, hogy a király személye szent és sérthetetlen. Ez a princzipium tehát magával hozza azt, hogy ő neki az osztályokon és pártokon, az osztályok és pártok küzdelmein felül kell állania, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy neki a nemzet politikai csatáiba a maga személyével beleavatkozni nem lehet, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert ha ő egyszer abból a magaslatból leszáll ide, a hol a mi küzdelmeink lefolynak, akkor sem a miniszterelnök ur, sem ez a parlament nem fogja tudni őt megóvni a megtámadtatásoktól, nem fogja tudni az ő személyét szent és sérthetetlen méltóságában megtartani. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A király uralkodik és nem kormányoz. Ha tehát ez kormányzati ténye volt neki, akkor azt csak miniszteriuma utján tehette volna; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ha pedig a törvényhozási működése volt, akkor a leghatározottabban tiltakozunk az ellen, mert ő neki, mint a magyar nemzet szuverén uralkodójának megvan a törvényhozási joga; ő neki, a ki törvényjavaslatoknak lehet kezdeményezője a kormány utján, minden körülmények között van döntő szava, ugyanolyan erős, mint a nemzeté, arra nézve, hogy vajjon törvény legyen-e abból a javaslatból vagy sem? Ezen a ponton túlmenni nem szabad; *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert különben ezt a parlamentárizmust a maga alapjaiban támadják meg. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez az egyik szempont. A másik pedig az, hogy ugyan mit mondana a t. képviselőház ahhoz, ha a mi, itten folytatott küzdelmünk sikerre vezetne, ha nekünk a t. túloldal tagjainak lelkiismeretét felébreszteni sikerülne és igy őket meg tudnók győzni ugy, hogy ezt a javaslatot elvetnék akkor, a mikor ő Felsége a maga személyét angazsálta ezen dologban és akkor, a mikor ő Felsége a maga presztizsét állitotta oda velük szemben? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A harmadik szempont, a mi engem vezet, az, hogy mi nem vagyunk egy olyan állam, melynek uralkodója más állam belügyeibe nem avatkozhatik. Mi Ausztriával összekötött szerencsétlen állam vagyunk, a melynek uralkodója két államnak a feje. Ez a dualizmus, a mely a 67-es alkotás folytán fennáll, hozza magával azt, hogy itt két nemzeti akarat érvényesüljön a maga egészében, a maga önállóságában, a maga elhatározásában és a koronás király, illetőleg az osztrák császár a nemzeti akaratot sohasem befolyásolhatja. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert akkor ezen, u. n. monarchiának a keretében a magyar nemzeti államiság fenn nem tartható. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Maga az ildomosság is ugy hozza magával, hogy egy törvényjavaslatnál, melyet a nemzet törvényhozása itt most tárgyal, a maga szavát ne érvényesitse ő Felsége, kinek e tárgyalások befejezte után is lesz döntő szava arra nézve, hogy akarja-e vagy nem, ezt a javaslatot törvényerőre emelni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert vagy törvényhozás vagyunk mi itt és akkor a magunk akaratából, a magunk lelkiismeretéből és a magunk kötelességérzetéből kiindulva kell határozatra jutnunk, — *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* vagy pedig komédia az egész és akkor tessék bennünket hazabocsátani. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A t. miniszterelnök ur ugyanezt a pressziót igyekszik érvényesiteni, mint hallom, a folyosón. Azt mondja, hogy menjünk kerületeinkbe és hirdessük, hogy baj van, uj választás lesz.

Széll Kálmán miniszterelnök: Mondottam én ezt önnek?

Lengyel Zoltán: Mondja meg a miniszterelnök ur ő Felségének azt, a mit most én mondok, hogy mi ettől a fenyegetéstől nem ijedünk meg, sem pedig a miniszterelnöki ebédektől nem kábulunk el, hanem teljesitjük és teljesiteni fogjuk kötelességünket. *(Zaj a jobboldalon.)* Azt szeretném, ha a magyar király továbbra is megmaradna azon a magaslaton, a hol mindnyájunk imádatának és szeretetének a tárgya s nem szeretném és a miniszterelnök ur sem szeretné, ha abból a fényből, abból a magaslatból, abból a varázsból belevonatnék ide a küzdelembe, ide a sárba. *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Hát ez sár? Talán Zilahon igy vélik ezt!)* Hát kérem, a politikai küzdelmek sarába. Ezt lehet mondani.

Kérdem a miniszterelnök urtól, hogyan állhat jót azért, hogy, ha a király arról a magaslatról leszáll, nem fog akadni ember, a ki szentséges palástjába kapaszkodik s azt róla letépi. Itt olyan nagy dolgok vannak, olyan javaslatok vannak tárgyalás alatt, a közvélemény olyan erős, hogy ily viszonyok között ilyen eljárás sem nem időszerü, sem nem szükséges. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ezeknek előrebocsátása után kérdem a t. miniszterelnök urtól *(olvassa)*:

1. Van-e tudomása a miniszterelnök urnak arról, hogy a folyó hó 7-én megtartott udvari bálra meghivót kapott Steinacker Ödön hirlapiró, Liberia konzula, a ki a magyar nemzet elleni lázitásért fogházbüntetésre van itélve? Intézkedett-e már a miniszterelnök ur, hogy az exequatur ettől az embertől azonnal bevonassék?

2. Való-e az, hogy a király a február 7-iki udvari bálon megelégedését fejezte ki azok előtt, a kik a katonai javaslatok mellett felszólaltak?

3. Megegyezőnek tartja-e ezt az 1848: III. törvényczikk szellemével?

4. Hajlandó-e a király ezen tényeért, valamint ennek esetleges azon sulyos következmé-

nyeiért, hogy a király személye a politikai küzdelmekbe belevonatik, a felelőséget elvállalni?

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)*

Horváth Gyula: Ugy látszik, hogy haragszik, tehát nincs igaza! *(Mozgás jobbfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Hogy mikor van, mikor nincs igazam: ezt nemcsak a t. képviselő ur itéli meg, hanem mások is. *(Tetszés jobbfelől.)* Az előre való itélkezés, mint a t. képviselő uré, pedig épen jogosulatlan. Ha pedig azt kiáltják felém, hogy én haragszom, erre azt válaszolom, hogy ha a t. képviselő urak annyiszor haragudnának, mint én, akkor nagyon csendes volna ez a ház, mint a milyen most. *(Tetszés a jobboldalon.)*

Ezuttal sem haragszom, mint máskor sem, eszem ágában sincs, mert azt tartom, hogy a ki haragszik, annak csakugyan nincsen igaza, azért minden harag nélkül azt mondom, hogy a mit a képviselő ur személyemre nézve hozott fel, azt sikerületlen élcznek tekintem, egyébnek nem. *(Egy hang a jobboldalon: Még pedig rossz élcznek!)* A t. képviselő urnak épenséggel joga van ilyenről is beszélni, de hogy izléses dolog-e arról beszélni, hogy én kit hivok meg ebédre, kit nem: az a t. képviselő ur dolga, abban én zavarni nem óhajtom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Hogy azonban a folyosókon én akárkire bármily kijelentéssel pressziót akarnék gyakorolni, az nem áll, és azt legfeljebb annak van joga felhozni és kifogásolni, a kivel szemben megkisérlettem azt gyakorolni, de Lengyel Zoltán képviselő urnak nincsen, mert vele e kérdést illetőleg a folyosón szóba sem állottam. *(Élénk tetszés és helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A mi már most a három kérdést illeti, arra a következőket van szerencsém válaszolni. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Arról, hogy Steinacker ur miféle államnak vagy köztársaságnak konzulja, avagy hogy konzul-e vagy nem, erről nekem valóban nincsen tudomásom ez idő szerint. Majd utána fogok járni. Hallottam vagy olvastam valamit róla és most csak annyit mondhatok a t. képviselő urnak, hogy az én tudomásom szerint — miután ez a kérdés csak a lapokban volt tárgyalva — az az ur az udvari bálon jelen nem volt. *(Ugy van! jobbfelől.)* Azt, hogy meg volt-e hiva, ebben a perczben nem tudom, mert valóban nem gondoltam, hogy ez interpellácziót tárgyává fog tétetni. Ennek is utána fogok majd járni. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ha meghivták volna, akkor ez csak sablonszerü meghivás lehetett, mert minden állam konzulját minden válogatás nélkül meg szokták hivni. Azonban, nem tudom, meghivták-e? Egyébiránt a mi azt az itéletet illeti, a mely ellene hozatott, az még nem jogerős; akkor pedig, a mikor az udvari bál volt, épen nem volt jogerős. Igy tehát, ha meghivatott volna is, nem történt semmiféle sérelem. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

A mi már most az interpellácziő második pontjában foglaltakat illeti, hogy való-e az, hogy ő Felsége a király az udvari bálon megelégedését fejezte ki azon képviselők előtt, a kik a katonai javaslatok tárgyában, a házban beszédet tartottak, — ugy látszik, — a t. képviselő ur mindenféle zsurnalisztikai tudósitásokból meriti a maga nemzeti sérelmeit, mert a bálról hivatalos közlemény arról, hogy ő Felsége kit kegyes megszólitani, kiadatni nem szokott és igy én nem vagyok abban a helyzetben, hogy megmondhassam, de nem is tudom, mert nem lestem folyton, hogy ő Felsége kikkel beszél, kikkel nem? Én csak azt tudom, hogy ő Felsége igen sok képviselővel és igen sok jelenlevő vendéggel kegyeskedett szót váltani, de hogy kivel mit beszélt ő Felsége, arra, megvallom, kiváncsi nem voltam, annak utána nem jártam és azon uraktól sem kérdeztem meg és ők azt nekem nem mondták meg. Én tehát nem tartozom arra felelni és nem is felelek, hogy ő Felsége kit tüntetett ki és hogy mit kegyeskedett mondani. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Arról azonban biztositom, hogy ő Felsége, mint legmagasabb háziur, teljes jogában szólitotta meg, a kiket megszólitani és kitüntetni kegyes volt, ebbe pedig beleszólni a képviselő urnak nincs joga és azt a parlamentáris tárgyalásokba belevonni nem lehet és nem szabad. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon. Helyeslés jobbfelől.)* Azt pedig, hogy ő Felsége bármi tekintetben különbséget tenne politikai kérdésekben a képviselőház tagjai között, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ellenzékit meg se szólit soha!)* vagy pedig hogy bármi tekintetben megkülönböztetést csinálna, — és erről tanuságot tehetek azon négy esztendő óta, mióta ezen a helyen ülök — nincsen jogositva a túloldalon ülő képviselő urak egyike sem mondani. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Ezt kijelenthetem határozottan; de különben is ő Felsége semmi pártnak, semmi nézetnek vagy törvényhozási aktusnak nem fogja pártját, sem pro, sem kontra állást nem foglal; ő Felsége a maga fenkölt lelkületében, nagy és nemes gondolkodásában abból a magas szférából, azon magas poziczióról, a melyre őt a törvény, a mi államunk alkotmánya és a mi hódolatunk helyezte, nem száll le, *(Zaj a szélsőbaloldalon. Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* és meg nem sérti soha semmifélével és respektálja az alkotmányt, a törvényt s a törvényhozás többi alkatrészeinek is az állását. *(Ugy van! jobbfelől.)* És én az ország érdekében, a korona és nemzet közti összhang érdekében, a mely nekünk, alkotmányunknak egyik legnagyobb kincse és biztositéka, csak azt óhajtom és arra kérem a t. képviselő urakat is, hogy bár ezt a magasztos példát mindenki követné és hasonlóval viszonozná ő Felségének ezen nagy példaadását, a ki oly magasztosan fogja fel e részben is

hivatását és állását minden nyilatkozatában, minden tényében és minden szavában. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*) Kérem válaszomnak tudomásul vételét. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! Ezek a dolgok három nappal ezelőtt történtek, a lapokban lettek közölve, a megszólítások megtörténtek, cáfolat pedig nem jött. Ezeket tehát nekem igazaknak kellett tartanom, mint tényeket és igazaknak kell tartanom ma is. Hogy a t. miniszterelnök ur nem tud róla, azt megengedem, de ebben az esetben kötelessége lett volna az ő hivatalos és nagyon szolgálatkész sajtója utján rögtön rektifikálni ezen dolgokat, nem pedig az ország előtt megengedni, hogy ő Felsége oly szinben tünjék fel, mintha korteskednék a javaslatok mellett. (*Zaj jobbfelől. Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) A mi azt illeti, t. ház, hogy ő Felsége talán a pártokat egyformán tekintené, bocsánatot kérek, ha ő az ország mostani állapota iránt akar kérdezősködni, miért nem hivja el oda, illetve miért nem adja tudtára az ellenzéki pártoknak is, (*Nagy mozgás jobbfelől. Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) hogy meg akarja hallani őszinte vélekedésüket az ország közhangulatáról és akaratáról? (*Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Én nagyon jól emlékszem arra az esetre, a mikor egy bécsi udvari bál alkalmával ő Felsége Stranski képviselőt megszólitotta, a ki nagyon őszintén beszélt vele. Én azt hiszem, neki sokkal több szüksége van az ily őszinte beszédre, mintsem hogy olyanokat tüntessen ki megszólításával, a kiknek véleménye iránt ugy sincs semmi kétsége. A választ nem veszem tudomásul. (*Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek, t. ház! Kérdem a t. házat, tudomásul veszi-e a miniszterelnök ur válaszát, igen vagy nem? (*Igen! Nem!*) A kik tudomásul veszik, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A ház a miniszterelnök ur válaszát tudomásul vette. Következik most Lengyel Zoltán képviselő urnak második interpellációja. (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elmult már két óra! Zaj.*)

Lengyel Zoltán: T. ház! Ilyen fontos dolog után azt hiszem, ezzel a kisebb tárgygyal előállani nem szükséges, és épen azért interpellációmat elhalasztom. (*Folytonos zaj.*)

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak. A képviselő urnak nincs joga elhalasztani interpellációját, csak visszavonni. Lengyel Zoltán képviselő ur tehát interpellációját visszavonja. Következnék most Rakovszky István képviselő ur interpellációja, a ki azonban nincsen jelen. Következik tehát Benedek János képviselő ur interpellációja a belügyi és igazságügyi miniszter urakhoz. (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Molnár Józsiás képviselő ur interpellációja a régibb, az következik!*)

Elnök: Bocsánatot kérek, tehát következik Molnár Józsiás képviselő urnak interpellációja, a ki azt már régebben bejelentette. (*Zaj.*) Csendet kérek, képviselő urak.

Molnár Józsiás: T. ház! Mindazok, a kik Magyarország földrajzi helyzetét és a magyar faj elhelyezkedését ismerik, lehetetlen, hogy kétségbe vonják azt a nagyfontosságu hivatást, a melyet a székelység a magyar föld határán betölt. (*Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Részemről — a ki a székelyeket közelebbről ismerem, ismerem a székelyek életrevalóságát, hazafiságukat — azon nézetben vagyok, azt hiszem, hogy azon nézetemben velem mások is egyetértenek, hogy ha a székely nép ma valahol más helyen, idegen országban, távol volna Magyarország területéről, akkor mindent el kellene követnie a magyar nemzetnek azon czélból, hogy a székelyek azon területre, a hol ma vannak, visszatelepittessenek. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Ily körülmények közt, mélyen t. ház, legyen szabad a t. házat megkérdeznem: (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) vajjon czélszerü-e, helyes-e és egyáltalán összeférhető-e a magyar nemzet lovagiasságával, ősi erényével az, hogy összetett kézzel nézze, (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) miképen fosztják ki legédesebb testvéreinket, a székelységet hazánk keleti határán azokból a birtokokból, még pedig minden ellenszolgálat nélkül, a melyek a székelységnek ezer éven keresztül ott a megélhetést biztositották? És ez történik Magyarország erdélyi részében akkor, a mikor a szászok és románok teljes nyugalommal, békében élhetnek, mikor azok vagyonát senki sem háborgatja, mikor a szász közbirtokok nemcsak teljesen érintetlenek, hanem a szász egyetem vagyonát a magyar kormány törvényhozás utján örök időkre biztositja, és ugyancsak a magyar kormány a románság részére a naszódi erdőség óriási nagy területéből biztositotta a jövedelmet.

Igazságszerető ember vagyok, t. ház, és minden körülmények közt az is akarok maradni. (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*) Székely kepviselő vagyok, mint ilyen testvére azoknak a székelyeknek, a kik engem bizalmukkal megtiszteltek, szerető testvére azoknak, a kiket alkotmányos életünk helyreállitása óta folytonosan zaklatnak, a kik alkotmányos életünk helyreállitása óta valóságos kálváriai kinszenvedésnek vannak kitéve, és pedig azok részéről, a kik a székelyeknek vérrel szerzett ősi birtokából minden indok és jogos alap nélkül részeket akarnak kicsavarni és ki is csavarnak.

Távol van tőlem, még csak gondolatnak is véteknek tartanám, feltételezni, (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) hogy a kormány a székelység ellensége. Jól tudom, hogy ellenséges indulatról szó sem lehet. Minden bajnak kutforrása egyedül a tájékozatlanságban van. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) De épen ezt a tájékozatlanságot használják ki azok, kik a székely ősi birtokokból minden körülmények közt

és minden eszközzel jogtalan részt követelnek és csikarnak ki. (*Halljuk! a szélsőbaloldalon.*)

Kubik Béla: A börze megint megindult! (*Ellenmondás a jobb- és a baloldalon. Egy hang: Ne tessék terrorizálni!*)

Molnár Józsiás: Bármily nagy legyen is a ház ideje és türelme iránt való tiszteletem, nekem, mint székely képviselőnek kötelességem, hogy ezekkel a dolgokkal foglalkozzam mindaddig, (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*) valameddig az ország közvéleményének e szomoru tényállásról helyes tudomása nem lesz, és a mig ez a zaklatás véget nem ér.

Részemről biztosan is számitok a t. ház elnézésére és bocsánatára annál is inkább, mert sem engemet, sem a székelységet türelmetlenséggel egyáltalán senki sem vádolhat. Mert a székelyek zaklatása már alkotmányos életünk küszöbén, mindjárt a virilis intézmény felállitásával kezdődött, azóta szakadatlanul folyik, és még mai napig is folyik, noha eddig alig hallott arról az irtózatos zaklatásról a ház valamit, ugy, hogy lehetnek itt a házban olyanok is, a kik méltán azt kérdezhetik tőlem, hogy miből is áll tulajdonképen a székelyek zaklatása? Pedig nagyon szomoru, de ez a zaklatás csakugyan fennáll és pedig részben az erdőtörvénynek alkalmazásában, részben a tagositási és arányositási eljárásban. Hogy milyen sujtólag hat ez a székelységre, arról legelső sorban fényes tanubizonyságot tesz az a székely kérvény, mely ma a ház előtt fekszik, melyet a Székelyföld minden vidékéről 13.800-an irtak alá és adtak be a házhoz.

A mi az arányositási törvény borzalmait illeti, arról már többször volt alkalmam itt az igen t. házban részleteket elmondani. Megismertettem, hogy mikép fosztják ki a székelységet minden ellenérték nélkül azok, a kiknek a székely közös birtokokkoz egyáltalában semmi közük. Az erdőtörvény intézkedéseire vonatkozólag meg kell jegyeznem, hogy e törvényben magában valami kifogásolni valót nem találok, azonban annak alkalmazását fel kell emlitenem már csak a székelység reputációja érdekében is, mert igen sok oldalról hallom azon nézetet, hogy a székelység elszegényedett, mert dologkerülő, nem szereti a munkát, könnyelmüen szeret élni stb. Igy beszélnek azok, a kik nem tudják a valódi okot, s azért legyen szabad nekem elmondani, hogy az az életrevaló, szorgalmas, a harczban vitéz székelység mikép jutott abba az állapotba, a melyben ma van.

Az erdőtörvény meghozatala után mindjárt azzal kezdődött a székelyek zaklatása, hogy a székelységet csaknem légmentesen elzárták erdőinek használatától. Előre kell bocsájtanom, hogy megelőző időkben a székelységnek a Székelyföldön három megélhetési forrása volt. Az egyik volt a földmüvelés, a másik az erdőkihasználás, és a harmadik a marhatenyésztés. A földmüvelésből magából, mivel a Székelyföldön a megmüvelhető területek aránylag nagyon csekélyek, a székelységnek megélni nem lehet, hanem rá volt és van kényszeritve minden körülmények közt az erdő és a legelő kihasználására is. Már most, miután az erdő és a legelő kihasználásától eltiltatott, egyszersmind el volt zárva előle azon forrás, melyből a székelység magát több mint ezer éven keresztül fentartotta. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

És miért tiltották el a székelységet az erdő használatától?

Kérdezhetné valaki, hogy talán nem volt elegendő erdő? Dehogy nem. Volt ott és van erdő elég. De daczára annak a sok erdőnek, a székelynek nemcsak azt nem engedték meg, hogy annak fáját üzleti czélokra használhassa, hanem még saját tüzi fájának megszerzésében is korlátozták. És hogyha az a székely nép nem akart megfagyni, tehát mégis az erdőbe ment, irtózatos büntetéseket róttak rá.

A mint mondottam, erdeje volt a székelységnek elég, és mégis ilyen határozatokkal és tilalmakkal gátolták az erdő használatában. És azután már megspórolt erdőségekkel nem volt mást mit tenni, mint eladni, és ilyenformán azon erdőket, melyekből a székelyek régebben éltek, holdanként 10, 20, 30, 40 frtért adták el egészen idegen embereknek.

Megjegyzem, t. képviselőház, hogy ha a székelyek maguk használhatták volna ki erdőségeiket, — mint régebben, — akkor ez erdőségnek minden egyes holdjából a székelység legalább is 1500—2000 frtot bevett volna, a mennyiben tudvalévőleg minden egyes hold jó közepes erdőnek legalább is 100 köbméter fája szokott lenni, és pediglen elsőrendü. Ezen elsőrendü fáért a legkisebb számitással is köbméterenkint 10 frt jövedelmet a székelység elérhetett volna. Van ezenkivül másodrendü fa is s ennek az elsőrendüvel együtt való kihasználásával, mind mondottam, minden hold erdő után az egyes székely községek lakóinak zsebében, ha ők használhatták volna ki teljesen, 1500—2000 frt maradt volna az esetre is, ha abból semmi egyebet nem csináltak volna, mint boronát és deszkákat. De tudvalévőleg a székely nemcsak lécz, borona és deszkakeritést, hanem zsindelyt és más aprólékos eszközöket, faedényeket is készit. Ha ezt is csinálhatta volna a székelység, ugy mint régebben, az esetre egy hold erdőből nem 2000 frtot, hanem még 3000 frtnál többet is vehetett volna be.

Azt kérdheti már most a t. képviselőház, hogyan történhetett az, hogy a székelyeket épen az ő megélhetési forrásukat képező erdőségek szabad kihasználhatásától eltiltották? A jobb megérthetés kedvéért bátor leszek erre ismételten reflektálni. Alkotmányos életünk helyreállitása után mindjárt, nem tudom miféle czélból, de első gondja volt a magyar törvényhozásnak, az uzsora-szabadságnak tért adni.

Ez mindenütt az egész országban, s igy a Székelyföldön is óriási nagy arányokban rombolt és

pusztitott. De ez a rombolás és pusztitás nem lett volna annyira baj, mint baj volt az, hogy olyan elemeket hozott felszinre, a melyek a közélet ápolására nem mindig bizonyultak alkalmasnak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert a közélet ápolására rendszerint minden társadalomnak a jelesei szoktak felkerülni, minden egyes állam társadalmában a közéletnek élén azok állanak, a kik vagy vitézség, vagy munkásság, vagy jeles ész vagy születés stb. által felemelkednek. De az uzsora által felszinre került rétegei a társadalomnak egészen mások. Ezek nem szoktak termelő munkából élni, ezek olyanok, mint a fa törzsén a gomba, a mely a fa törzsének nedvét és a fának életerejét kiszivja, de gyümölcsöt nem hoz, sőt a fán még lombot sem nevel.

T. képviselőház! S ezek az ily módon felszinre került emberek, a virilis intézmény és az uzsoratörvény által . . . *(Nagy zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Még odafenn is milyen hangosan disputálnak! Nem lehet igy tárgyalni! *(Zaj.)*

Molnár Józsiás: Ezek az uzsoratörvény által felszinre került emberek a virilis intézmény révén mindenütt a község élére kerültek.

Benedek János: Le a virilizmussal!

Molnár Józsiás: Ezeknek a termelési munkásságot egyáltalában nem kedvelő embereknek, mihelyest a község élére állhattak, nem az volt a czéljuk, a gondolatuk, mikép lehetne a község közös birtokait lehetőleg jövedelmezővé tenni, hanem mindjárt azon kezdettek töprengeni, mikép lehetne azoknak a szép székely közös birtokoknak tulajdonjogát magukévá tenni? E czélból elkövettek mindent, hogy a község lakóit az őket illető községi vagyon használásában gátolják és akadályozzák, sőt megtettek mindent a tekintetben is, hogy minél sürübb fátyollal boritsák be a székely közbirtokok tulajdonjogát, már csak azért is, hogy majd idővel a már meghozott arányositási törvény leple alatt abból a maguk részére minél nagyobb darabokat kihasithassanak, azaz, a székelyektől elvehessenek.

Természetes, hogy ezen czélzattal szemben épen kapóra jött az 1879. évi erdőtörvény. Nem mondom, — ismétlem — hogy ez az erdőtörvény rossz lenne, hanem ennek alkalmazása elégséges volt arra, hogy az által a székelységet azon erdőknek használatától, a melyekből addig élt, teljesen elzárják. Igy történt meg, a mint az előbb a zaj között szintén alig tudtam elmondani . . . *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Az elnök ur nem csengetett!)* Az elnök ur csakugyan nem csengetett, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és ezen nézetemet alig tudtam elmondani, alig hiszem, hogy a gyorsiró urak is megérthették, a mit beszéltem. *(Zaj jobbfelől.)*

Kubik Béla: Folyton zavarják a szónokot! Ez hallatlan! Nem lehet kiállani! Ez borzasztó! *(Zaj.)*

Molnár Józsiás: Ilyenformán és ily uton tiltották el a székelységet azon erdők használatától, a melyekből ők több, mint ezer éven keresztül éltek, holott azt az erdőtörvényt applikálhatták volna igy is, hogy te község, ma kihasználod az erdőnek — a mint régen használtad — ezt a részét, holnap a másikat, holnapután a harmadikat; szóval intézkedhettek volna ugy, hogy az az erdő mindig jövedelmező maradjon, ily módon az erdőtörvény intenciója végre lett volna hajtva, és a székelységnek megélhetése nem lett volna gátolva.

Ha ez igy történhetett volna, azon esetben nem megy tönkre a székelység, akkor nem lesz koldus belőle; ha pedig nem lesz koldus a székely, a milyen szorgalmas az, a mennyire ragaszkodik birtokához, nem adja el birtokát, hanem mindenáron azon lett volna, hogy a birtoka megmaradhasson, hogy azt megtarthassa. De koldussá kellett tenni a székelyt azért, hogy azután majd tőle magánbirtokát minél olcsóbban, minél potomabb áron megvásárolhassák. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ilyenformán megfosztva a székelység eddigi életmódjától, természetesen lassan-lassan kifogyott marhaállományából; azután az egyesek magánbirtokaiból ily módon nagyon sok ment át idegen kezekre, és a mikor ez már megtörtént, akkor megkezdődött az arányositási eljárás.

Az arányositási eljárási törvényt többször átolvastam; hogy abból mi vonatkozik tulajdonképen a székely közös birtokokra, még nem tudtam felfedezni, hanem annyit vettem észre az utasitásokból, hogy ott az van mondva, hogy mindenütt az arányositást az eddigi használat arányában kell megkezdeni.

Igen, de nem ugy kezdik meg. Azt mondják, nem tudják, miként birták régebben. Pedig dehogy nem tudják; mindenki tudja, hogy minden székely egyformán birta. Hanem ha mást bizonyitanak, arra az álláspontra helyezkedhetnek, hogy oszszák fel a jelenlegi birtoklás arányában. Igy azok, a kiknek sikerült a székelyeket a munkásságuk előrehaladásában meggátolni, a kiknek a székely magánbirtokok egyes része a kezükbe jutott, ma abban a helyzetben vannak, hogy a magánbirtokkal, a melyet nagyon olcsón megszereztek, reá magyarázzák, hogy a közbirtoknak megfelelő része is az övék. Tehát a Székelyföldön, a mikor arányositanak, akként járnak el, hogy felosztják a közös birtokokat a jelenlegi birtokosok közt s a jelenlegi birtok arányában értetődőnek veszik.

Nem hiszem, t. képviselőház, hogy Magyarországon kivül lehetséges volna találni olyan jogászokat, a kik ezen magánbirtok és ezen közös birtok között valami összefüggést találhatnának. Mert nekem lehet pl. 10—12 emberrel közös birtokom, lehet azonkivül magánbirtokom. Ha én a magánbirtokomat eladtam, mi köze van ahhoz a közös birtoknak? És legkivált akkor mi köze hozzá, a mikor a szerző-

désben egy szó sincsen arról, hogy én ezen közös birtokot is beleirattam volna a szerződésbe? Mindnyájan tudjuk, hiszen talán valamennyien csináltunk adás-vevési szerződést, hogy a birtokeladásnál, ha csak egy számot is elhibáz az ember, a bíróság a tulajdonjogot nem ruházza át, azt mondván, hogy azon szám téves. A székelyekkel szemben nem igy van a dolog. A székely olyan, mint a dúvad, a melyet ki kell irtani az ország határáról. Ezekkel szemben másképen magyarázzák a dolgot. Itt azt mondják: eladtad-e magánbirtokodat, megemlékeztél-e a szerződésben a közös birtokról, vagy nem emlékeztél meg, az mindegy; eladtad tehát közös birtokodat is.

De erről tovább nem beszélek, t. képviselőház, *(Halljuk! Halljuk!)* mert ez nem is tartozik épen már az én felszólalásom tárgyához. Ezeket csak azért emlitettem fel, hogy az igen t. ház és a közvélemény egy általános képet nyerhessen a székelyföldi eseményekről. Mert nem is régebben, talán ma is hallottam azt, hogy a székely szereti a szeszt, a székelyek munkakerülők, a székelyek ilyenek, vagy olyanok. Pedig, t. ház, a székely tisztességes, becsületes munkásember volt mindig és az ma is. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Magyarország büszke lehet a székelységre és akármilyen nemzet büszke lehetne rájuk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert ők azon a helyen, a hol eddig megéltek tisztességben, nem kértek soha senkitől semmi segélyt, megélhetnek ezentúl is tisztességesen, hogyha innét felülről az ő dolgaikba szakavatatlanul, könnyelmüen, minden megfontolás nélkül bele nem avatkoztak volna! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezen csapások mellé, t. ház, jár még egy harmadik csapás is, az u. n. tagositás. Mondhatom, t. ház, hogy a székelység már annyira ment, hogy ettől a tagositástól jobban fél és retteg, mint az arányositástól. Mert az arányositás megfosztja ugyan birtoka legjelentékenyebb részétől minden indok nélkül, de azt a nagy területet, a melytől az arányositás czimén megfosztják, már rég idők óta nem használhatja szabadon. Van 20, 22—23 esztendeje, hogy annak a használatában mindig gátolva vannak.

A mai nemzedék egyik része ezen közbirtokok tulajdonával sincsen már tisztában. 1871 után feltalálták a közbirtokossági czimet, a mely arra volt kitalálva, hogy egyesek a szükebb közösség vagyonából minél nagyobb részeket harácsolhassanak ki. Azóta ott olyan zavar van, hogy a fiatalabb nemzedék már nincsen egészen tisztában a közbirtokok tulajdonjogával. De azt már minden egyes székely tudja, hogy az az 1—3—4—5—10 hold kis szántóföld, a melyet tavaly is elvetett, a melyen az idén is learatta a buzáját, még az övé. A tagositási törvénynél és a tagositási eljárásnál ezt a kis megmaradt birtokocskáját félti, ezért remeg a tagositási törvénytől. Mert, sajnos, az eddigi tapasztalatokból ugy vettem észre, hogy igenigen sok panasz hangzik fel minden egyes tagositás befejezése ellen. Épen ezért a Székelyföldön, mikor valamely községben hire megy annak, hogy itt vagy amott tagositásért a kérést be akarják adni, az körülbelül olyan hatást tesz, mint mikor azt mondják, hogy fölgyujtják a falut, jön az ellenség. A mikor már beadták a tagositási kérést, akkor épen olyan a kétségbeesés, mintha ujra megérkeztek volna a középkori tatárok és ujból fel akarnák perzselni a község házait.

Valóban, ha az ember kissé tüzetesebben nézi a dolgot és komolyabban megfontolja, kivált az, a ki a viszonyokat ismeri, arra a meggyőződésre jut, hogy a Székelyföldön helyes, czélszerü és igazságos tagositást végrehajtani csaknem lehetetlen is. Hiszen vannak olyan helyek, a hol minden egyes hold földet öt osztályba is lehet osztani, pl. van egy domboldalon kezdődő szántó, vagy egy darab birtok, melynek felső része köves, a másik része mindjárt művelhető szántó, alább használható lapály, tovább mocsár, és ez igy megy, ugy hogy a legnagyobb szakértő becslőkkel rendelkező község sem képes, ha a becslés teljesen igazságos, végrehajtani, mert a Székelyföldön igazságos tagositást végrehajtani képtelenség. És talán innét is van az, hogy minduntalan a legképtelenebb dolgokat hallani a tagositás ellen. Én részemről annyi visszaélést hallottam, hogy ha azoknak csak egy negyedrészét is el akarnám a t. ház előtt mondani, talán még a jóhiszemüségemet is kétségbe találnák vonni. Nem akarom tehát ezeket elősorolni, de mégis lehetetlen, hogy egyet és mást fel ne emlitsek, de megjegyzem, hogy a példákat nem az én saját vidékemről veszem, nehogy valaki majd erre czélzást találjon tenni. Hallottam pl. esetet, hogy volt egy szegény embernek három hold földje, első osztályu. Kapott helyette másfél holdat, másod- vagy harmadosztályut. Hallottam olyant, hogy volt valakinek egy darab jó földje, kapott helyette kettőt és kisebbet. Volt valakinek egy darabban bizonyos területe. Azt a területet ott meghagyták neki, csakhogy a felét kapta. Hallottam megint olyant is, hogy p. o. valakinek alig volt két-három hold földje, és a mikor a tagositásnak vége volt, volt egy kis türhető birtoka.

Az ilyen hallomások és feltevések olyanok, hogy szinte restelnék a képviselőház elé állani ilyenekkel; mert nem tudhatom, igazak-e, és igy bizonyitó erővel nem igen birnak. De legyen meggyőződve arról a t. képviselőház, hogy nem is emlitettem volna fel a világért sem e példákból egyetlen egyet sem, ha véletlenül a saját magam tapasztalatából is nem mondhatnék olyan dolgot, a melyet én saját szememmel láttam, a melynek ma is utána lehet nézni és a mely valószinüvé teszi előttem azt, hogy azok, a miket másoktól hallottam, szintén igazak

lehetnek. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Igen lekötelez a t. miniszterelnök ur, ha ezen konkrét dolgot lesz kegyes meghallgatni.

Széll Kálmán miniszterelnök: Halljuk! Halljuk!

Molnár Józsiás: Oroszfalu községben, a hol nekem is malmom van s igy bizonyos tekintetben érdekelve voltam én is az 1871-ben végrehajtott tagositásnál, történt a következő eset: *(Halljuk! a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Kubik Béla: Formaliter zavarják a tárgyalást. *(Derültség a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak.

Molnár Józsiás: Az oroszfalvi tagositásnál az egész községnek volt együtt 600 hold tagositandó birtoka. Ebből a 600 holdból egy asszonyságnak 6 hold után 63 hold jutott. Egyébként lehetséges, hogy ennek az asszonyságnak egypár kvadráttal több vagy kevesebb volt, de semmi esetre sem volt kevesebb ötnél és több hét holdnál. Mondom, ezen asszonyságnak jutott 6 hold után 63 hold, olyan birtok, a melyből 24—25 hold holdankint többet ér és jobb, mint az eredeti 6 hold volt. Ezen asszonyságnak a nevét is megmondhatnám, de miután asszony, nem akarom nevét az ország közvéleménye előtt meghurczolni; hanem hogyha meg akarja tudni bárki is, menjen Oroszfalu községbe; annak 600 hold volt a tagositani való birtoka és alig 2—3 van, a kinek 63 hold jutott; kérdezősködni kell tehát, hogy ki az, a ki hat hold után 63 holdat kapott és Oroszfalu községében bármely kis gyermek meg fogja mondani a nevét, hanem ha még igy sem jutna valaki az illető nevének tudomására, kötelességemnek tartom majd annak a nevét megmondani.

Ilyen eljárások után, a midőn csak egyetlenegy birtokon a 600 holdnak jóformán csak 10 perczentjét kapja — és ekképen kaphatott más is — nagyon természetes, hogy a nép ezen eljárástól előre reszket. Megjegyzem, t. képviselőház, és tartozom az igazságnak azon kijelentéssel, hogy ezen oroszfalvi kérdésnél sem a birót, sem a mérnököt egyáltalában nem lehet vádolni, legkevésbbé sem mulasztottak semmit, én nem is vádolom őket, mert, meggyőződésem szerint, ők a lehető legnagyobb jóhiszemüséggel jártak el. A hibának kutforrása sehol egyebütt nincsen, mint a becslésben. Ezért mondottam épen beszédem bevezető részében, hogy az igazságos becslés a Székelyföldön szinte lehetetlen. Részemről épen tanuja voltam annak, a mikor kérdéses volt, hogy kié legyen az az olcsón lebecsült terület? A birtokosnő férje szólt: hogy legyen az övé, eközben előállt a községben egy becslő s azt mondta fájdalmasan, hogy hisz ők azért becsülték le oly nagyon, hogy a községé legyen, ni, mégis más viszi el.

Hát ilyen és hasonló esetek mindenütt fordulhatnak elő és tényleg talán fordulnak is elő, ugy, hogy én nem hallottam olyan tagositásról, a hol nagyon sokan ne siratnák meg annak az eredményét.

Ezek után áttérek tulajdonképeni tárgyamra, *(Derültség.)* Ozsdola község tagositásának kérdésére. Ozsdola község lakóinál szintén el van rendelve az arányositás; Ozsdola község lakói szintén jórészben el vannak tiltva az erdő használásától és mint más székely községek lakói, ők is usznak az adósságban s alig képesek viselni kamatterheiket. Hogy mennyire szegény az a község, arra nézve is mondhatok egy igen rövid példát. Épen az idén történt, hogy Ozsdola községéből egy férfi- és nőcselédet fogadtam. Mindjárt az első napon pénzt kértek bérükre, kérdeztem tőlük, hogy mire kell a pénz ilyen hamar? Hát váltó törlesztésére, volt a felelet. Maguknak is van váltójuk? kérdeztem tőlük. Mint mindenkinek a faluban, ugy nekünk is, ezt válaszolták. Erre az adósságban uszó, kiszipolyozott községre rámegy már most egy nagy ur és kéri a tagositás végrehajtását. A község okulva a multon, a mások példáján, tudja, mi vár reá. Kétségbeesésében folyamodik a királyhoz, a miniszterelnökhöz, az igazságügyi miniszterhez, a földmivelésügyi miniszterhez, a kézdivásárhelyi törvényszékhez s végül a püspökhöz. A kézdivásárhelyi törvényszék már visszautasitotta a kérvényt. Azt mondják, — a t. miniszterelnök urtól is hallottam — hogy a kisebbségnek nem szabad erőszakoskodni a többség fölött, hanem meg kell hajolnia mindig a többség akarata előtt.

Kubik Béla: Halljuk! Halljuk!

Sándor Pál: Kubik és Kubinyi beszélnek folyton.

Molnár Józsiás: Ozsdola községében egyetlenegy ember kivánja a tagositást és annak a kivánságára hallgat a törvényszék és a többség kérését nem respektálja! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Az elmondottakból kifolyólag azt hiszem, hogy Ozsdola községében is végre lesz hajtva a tagositás, ugy alig marad más hátra, mint hogy szépen felpakkoljanak és más haza után nézzenek. E napokban láttuk ép a lapokban, hogy Oláh-Topliczon olyan birtokot, melynek arányositási eljárására 230.000 koronát költöttek, 700 és egynehány koronáért kellett elárverezni. Ha itt is végrehajtják az arányositást és tagositást, nem lesz más hátra, mint hogy Ozsdolát valamely oláh bank ügynöke nagyon olcsó, potom áron megvásárolja. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A püspök a hozzá intézett kérésre azt mondta, azzal nyugtatta meg a hivőket, hogy imádkozni fog érettük. Én meg azt gondoltam, hogy az ozsdolaiak kérését elmondom a miniszterelnök urnak, mert ugy vettem észre, a székely-kérdésben a miniszterelnök urhoz fordulni Magyarországon — ezt őszintén kimondom — a leghálásabb dolog. Sokakkal beszéltem én a székely-kérdésről magánuton is, a legtöbb vagy

nem akar megérteni, vagy nem ért meg, a dolog lényegéhez nem igen szól hozzá, egyetlenegy magas polczon álló ember van, a legkiválóbb kivétel e tekintetben a miniszterelnök ur, ezt készséggel elismerem. *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)* Mikor legelőször beszéltem a miniszterelnök urral, a legelső alkalommal is neki nem kellett magyarázat, sőt a miniszterelnök ur tanitott engemet és adott véleményt. Én tanultam tőle olyan dolgokat, a melyek eddig a figyelmemet kikerülték. *(Halljuk! Halljuk!)* A ki a székelységgel szemben valami szolgálatot tesz, annak én le vagyok kötelezve, azt én nem felejtem el. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Az igen t. miniszterelnök ur mindjárt, a hogy meggyőződött a dologról, ugy ezelőtt mintegy másfél évvel, előttem adta utasitásul az igen t. igazságügyi és földmivelésügyi miniszter uraknak, hogy a Székelyföldön azt az arányositást és tagositási törvényt meg kell változtatni, mert csakugyan igaza van a barátomnak, — igy mondotta szóról-szóra — *(Derültség.)* ott nagy baj van és sokszor kis dolgokkal nagy eredményeket lehet elérni; ez volt az utasitás. Én azt hittem, hogy a mit a kormányelnök ur a kormány tagjainak mond, annak meg kell történnie. Hazamentem a Székelyföldre, hirdettem a székelyeknek, hogy ne féljenek, bizonyosan meg fognak titeket menteni ettől a nagy zaklatástól, üldözéstől és fosztogatástól. Vártam, vártam rá a szebb jövőt, és az eredménye lett a székely-kongresszus. Tisztelettel hajlom meg a székely-kongresszus intencziói előtt, hanem nekem ugy tetszik, hogy a székely-kongresszus intézői nincsenek olyan tisztában a dologgal, mint a milyen tisztában volt azzal a miniszterelnök ur.

A t. székely kongresszus határozatából, eljárásából ugy láttam, hogy ők akarnak valamit csinálni, de nem nagyon. Pedig ott egy nemzet élete van kérdésben, ott Magyarország sorsa forog kérdésben. Hogyha ott a székelyeket kiirtani engedjük és pedig olyan igaztalan módon, mint a hogy az most folyamatban van, nem sokáig fog Magyarország azzal dicsekedni, hogy Erdély is a mienk, mert Erdélyre már fáj másnak a foga. Romániában voltam és láttam ott az iskolák térképeit, láttam, hogy mikép van ott Erdély rajzolva, hallottam, hogy hogy beszélnek ott Erdélyről, ott már Erdély nem is külön ország, hanem egy hegyentúli résznek nevezik. Nemcsak Romániában beszélnek igy, hanem Erdélyben is. Most mikor hazamentem karácsonykor, épen utközben, Brassóban intelligens emberekkel, ügyvédekkel és másokkal összeálltam beszélgetni egy keveset és az általános nézet az volt, hogy a magyar kormányzatnak vége kell hogy legyen, jön helyébe a román ideiglenesen, azután az orosz, igy mondották! Hogyne lenne vége annak a nemzetnek, ki ha eltüri, hogy a legédesebb testvérét, a faját kiirtsák a Székelyföldről, hol oly fontos feladatot van hivatva betölteni. Egy ilyen kormányzat, egy ilyen rendszer nem is állhat fenn sokáig, annak nincs létjoga fennállani. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azután, hogy egy kissé haladt a dolog, ujból a miniszterelnök urhoz folyamodtunk, és a miniszterelnök ur ujból intézkedett, hogy ez a törvény minél hamarább módositva lehessen, de ugy látszik, hogy a mig az intézkedések, melyeket ezen az uton el akarnak érni, megtörténnek, azalatt már nem lesz más teendőnk, mint a koporsóról, a sirról gondoskodni a Székelység részére, mert azalatt már a székelyek ki lesznek minden birtokukból fosztva, ki lesznek onnan irtva. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Magánuton szerzett biztos kutforrásokból mondhatom, hogy azok, a kik a székely arányositásból haszonra spekulálnak, azok ugyancsak sürgetik a mérnököket, hogy gyorsan dolgozzanak, hogy igy ők minél hamarabb oly végzésekhez juthassanak, a melyet többé megforditani, megmásitani nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezért gondoltam, t. képviselőház, hogy a t. miniszterelnök urhoz fordulok és azt mondom neki, hogy t. kormányelnök ur, ha jól tudom, van a kormánynak olyan hatalma is, hogy közveszély idején saját belátása szerint intézkedhetik.

Én azt mondom a t. miniszterelnök urnak és a t. háznak, hogy a Székelyföldön nagy veszély van; *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* s hogy a miniszterelnök ur annál szebb, hazfiasabb dolgot nem művelt és nem művelhet, mintha ezt az egész arányositási és tagositási eljárást törvényadta jogánál fogva nem holnap, hanem még ma megszünteti mindaddig, a mig a székely földbirtok rendezésére vonatkozólag megfelelő törvény nem lesz hozva! Erre kérem a miniszterelnök urat!

Mivel pedig nem tudhatom, hogy az igen t. miniszterelnök ur szives lesz-e ezen kérésemnek, ezen az ország érdekébe mélyen belevágó és a székelyek érdekében nélkülözhetetlen intézkedésnek eleget tenni, bátor leszek legalább Ozsdola község érdekében irásban a következő interpellácziót beterjeszteni *(olvassa)*:

Interpellácziő Széll Kálmán miniszterelnök urhoz, mint a kormány fejéhez. 1. Ozsdola háromszékmegyei községben egy, a községtől távollakó birtokos megkérte a tagositást. Miután a sajátságos talajviszonyok miatt Ozsdolán igazságos tagositás szinte a lehetetlenségek közé tartozik: azért, ha ott a tagositás végrehajtatik, azon esetre, a közös erdő czélszerü kihasználhatásának indokolatlan korlátozása folytán máris a tönk szélén álló székely lakó túlnyomó nagy része teljesen tönkre jut és kivándorlásra kényszerült. Tekintettel arra, hogy a ma fennálló birtokrendészeti törvények alapján, a község különben is védekezésre képtelen népe érdekét megvédeni nem tudja, annál is inkább,

mert a birtokosok egy része Romániában és szerteszét gyárakban munkára van;

tekintettel a veszély nagyságára és a szerencsétlen lakosok kétségbeesésére, hajlandó-e és szándékozik-e a t. kormány a veszélyről folyó jogával élve, Ozsdolán a tagositási eljárást már most kezdetén haladéktalanul felfüggeszteni?

2. Mikor szándékozik már a t. kormány az általános óhajtásnak, várakozásnak, igazságnak, a magyar állam érdekének megfelelve, az arányositási és tagositási törvényeknek a Székelyföld részére megfelelő módositásáról törvényjavaslatot beterjeszteni? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Még csak nagyon röviden akarok a t. képviselőházhoz egy pár szót szólani. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Valameddig a székely intézményekbe avatatlan kezekkel belé nem elegyedett a kormányzat, mindaddig a Székelyföldön jólét honolt. 1848 után, a mikor a székelység kiváltságát elvesztette, de egyszersmind a katonáskodás nyügétől is megszabadult, egészen alkotmányos életünk helyreállitásáig a székelység nem hogy visszament volna, nem hogy alamizsnáért jött volna ide, hanem példányképe, mintaképe lehetett volna Magyarország összes vidékeinek. Mondhatom, hogy a Székelyföldön, legkivált Háromszéken oly földmüvelés, olyan élénk élet volt ugy az ipar, mint a kereskedelem terén, a milyen nem volt egész Magyarország egész területén. Szóval a székelység mindaddig, a mig meghagyták őt az ő ősi szokásai közt, mig nem akartuk őket minden átmenet nélkül az uj kor követelményeibe, vagyis máskép mondva, a német szisztémába belecsavarni, addig a székelység soha senkitől segélyt nem kért, annak képviselői, ha idejártak volna is, nem lettek volna arra kényszeritve, hogy itt támogatást és segélyt kérjenek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Felkérem tehát a t. házat, a melynek látom, hogy a béketürése már kifogyott, *(Halljuk! Halljuk!)* de kérem különösen a miniszter urat, hogy szivlelje meg azt, a mire beszédem folyamán kértem. Ne engedje ezt a dolgot tovább halogatni, minden egyes napi halasztás több ezer embert foszt meg birtokától, kenyerétől és hazájától. Épen azért ne méltóztassék megvárni, mig a törvényjavaslat elkészül, hanem ideiglenesen is, a mig a törvényjavaslat elkészülhet, méltóztassék haladék nélkül felfüggeszteni a Székelyföldön ugy a tagositást, mint az arányositási eljárást. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az interpellácziót közöltetik a miniszterelnök urral.

Következik Benedek János interpellácziója a belügyminiszterhez és az igazságügyminiszterhez. *(Halljuk! Halljuk!)*

Benedek János: A mennyiben a t. ház kivánja, igen szivesen előterjesztem interpellácziómat. *(Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap! Holnap!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! Benedek János képviselő ur kérdést intéz a t. házhoz. Miután a tárgyalásra szánt idő egy negyed órával már elmult, talán belenyugszik a t. ház, hogy a képviselő ur az interpellácziót *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap! Holnap!)*... nem holnap, de szombaton terjeszsze elő. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap! Nagyon sürgős! Felkiáltások a jobboldalon: Ma!)* Csendet kérek egy pillanatra!

Benedek János: T. ház! Interpellácziom tárgya oly fontos és oly sürgős, hogy már a hétfői ülésen akartam mint sürgős interpellácziót bejegyezni. Azt is meg kell mondanom, hogy miután több miniszteri rendelet megismertetése és több ujságczikk felolvasása is szükségessé válik, hogy érthetővé legyen a t. ház előtt, vajjon igazolt volt-e a Népszavának két izben egymásután való elkobzása, interpellácziom körülbelül egy órai időt vesz igénybe. Képviselői kötelességemet magam részéről szivesen teljesitem, de semhogy szombatra halasztassék el az interpellácziő, és nem holnapra, inkább arra kellene kérnem a t. házat, kegyeskedjék interpellácziómat még ma meghallgatni. *(Halljuk ma! Halljuk! a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap!)*

Elnök *(ismételten csenget)*: Csendet kérek, t. ház ... *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Trubinyi János: A gyorsirók is kidőlnek!

Elnök: Méltóztassanak meghallgatni a képviselő ur előterjesztését.

Benedek János: Minthogy az idő nagyon előrehaladt, és a t. ház türelme meglehetősen kifáradt, kérem a t. házat, hogy interpellácziómat holnap terjeszthessem elő. *(Felkiáltások a jobboldalon: Ma! Halljuk ma! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap!)*

Elnök *(ismételten csenget)*: Csendet kérek! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Névszerinti szavazást kérünk!)*

Azt hiszem, méltóztatnak ebbe belenyugodni. Maga a képviselő ur kijelenti, hogy interpellácziója legalább egy órát vesz igénybe. *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Halljuk ma!)* Csendet kérek. Méltóztassanak meghallgatni az elnököt! Nem volt még rá eset, hogy ha valaki a tárgyalásra szánt idő előtt egy negyedórával kérte az elhalasztást, a ház azt meg nem engedte volna, most pedig a tárgyalásra megállapitott idő után egy negyedórával a házszabályok értelmében feltétlen joga van a képviselő urnak interpellácziója elhalasztását kérni. Belenyugszik a t. ház, hogy a képviselő ur interpellácziját ezen alapon holnap terjeszthesse elé? *(Felkiáltások: Ma! Holnap!)*

A ház belenyugszik, és miután a napirend meg van állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik 3 óra 20 perczkor.)

204. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 február 12-én, csütörtökön,

Tallián Béla, utóbb Daniel Gábor elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — A mentelmi bizottság jelentésének benyujtása Molnár Jenő, Salamon Géza, Benedek János, Vészi József, Ugron Gábor, Bartha Ferencz, Eötvös Bálint, Lendl Adolf és Baghy Béla képviselők mentelmi ügyében. — Sürgős interpelláczió bejelentése. — Névszerinti szavazás Beőthy Ákosnak a tegnapi ülésben előterjesztett inditványa felett. — Az 1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. — Benedek János interpellácziója a bel- és igazságügyi miniszterekhez a gyüjtésekre vonatkozó rendelet és a »Népszava« febr. 7. és 9-iki számainak elkobzása tárgyában. — A miniszterelnök mint belügyminiszter válasza. — Sebess Dénes interpellácziója a miniszterelnökhöz a szerb királynak a horvát bán által Zimonyban történt fogadása tárgyában. — A miniszterelnök válasza.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, gr. Széchenyi Gyula, b. Fejérváry Géza, Plósz Sándor, Láng Lajos, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Nyegre László, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi gr. Teleki Sándor, a javaslatok ellen felszólalókat Trubinyi János jegyző urak.

Mindenekelőtt méltóztassék meghallgatni a mult ülés jegyzőkönyvét.

Nyegre László jegyző *(olvassa az 1903. évi február hó 11-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek kifogása a jegyzőkönyv ellen? Ha senkinek sincsen, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Gr. Teleki Sándor jegyző: Maróthy László, a mentelmi bizottság előadója!

Maróthy László, a mentelmi bizottság előadója: T. képviselőház! A mentelmi bizottság legutóbbi ülésén letárgyalta Molnár Jenő (Irom. 307), Salamon Géza (Irom. 308), Benedek János két (Irom. 309, 310), Vészi József (Irom. 311), Ugron Gábor (Irom. 312), Bartha Ferencz két (Irom. 313, 314), Eötvös Bálint (Irom. 315), Lendl Adolf (Irom. 316) és Baghy Béla (Irom. 317) képviselő urak egy-egy mentelmi ügyét. A midőn az erre vonatkozó jelentéseket tisztelettel beterjesztem, kérem a t. képviselőházat, hogy azokat kinyomatni, szétosztatni és annak idején napirendre tüzni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: A mentelmi bizottság jelentései ki fognak nyomatni, szét fognak osztatni és azoknak napirendre tüzése iránt a ház annak idején fog határozni.

T. képviselőház! Jelentem, hogy Sebess Dénes képviselő ur a szerb királynak a horvát bán által Zimonyban történt fogadása tárgyában egy sürgős interpellácziót jelentett be. Az interpelláczió az ülés végén, a szokott időben fog megtörténni.

Most, t. képviselőház, áttérünk a napirendre, és pedig a névszerinti szavazásra Beőthy Ákos inditványa felett. A házszabályok értelmében először is ki fogom huzni a betüt, a melylyel a névszerinti szavazás kezdődni fog, azután felteszem a kérdést; azután, a házszabályok értelmében elrendelendő öt percznyi szünet után következni fog a szavazás. *(Az elnök kihuzza a betüt.)* A szavazást az U betü kezdi. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: U, U, U!)* A szavazás alatt a névsort olvassa gr. Teleki Sándor jegyző, a távollevőket Szőts Pál, az igennel szavazókat Trubinyi János, a nemmel szavazókat Dedovics György jegyző urak fogják jegyezni. A kérdés a következő lesz: elfogadja-e a t. ház Beőthy Akos képviselő urnak a tegnapi napon beadott és rögtön felolvasandó inditványát? Azok, a kik az inditványt elfogadják, igennel szavaznak, a kik az inditványt nem fogadják el, nemmel szavaznak.

Kérem az inditvány felolvasását.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa)*: »Inditvány. Tekintve, miszerint a tegnapi napon a miniszterelnök indítványára a szavazás a házszabályok értelmében nem történt meg, ennek következtében inditványozom, miszerint a szavazás a holnapi ülés napirendjére tüzessék ki. Beadja Beőthy Ákos.« *(Folytonos zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek. Miután a kérdés fel van téve s a betü ki van huzva, a házszabályok értelmében az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! A folytatólagos ülést megnyitom. Kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak helyöket elfoglalni.

Mielőtt a szavazást megkezdenők, a kérdést vagyok bátor még egyszer feltenni: *(Halljuk! Halljuk!)* a kik Beőthy Ákos képviselő ur tegnap beadott inditványát elfogadják, azok igennel, a kik el nem fogadják, azok nemmel szavaznak.

Következik a névsor felolvasása.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a névsort)*.

Igennel szavaztak: *Ugron Gábor, Urmánczy Nándor, Várady Károly, Veres József, gr. Wilczek Frigyes, Zboray Miklós, gr. Zichy Aladár, gr. Zichy Jenő, Abaffy Ödön, Benedek János, Beniczky Árpád, Beőthy Akos, Bizony Akos, Boda Vilmos, Buzáth Ferencz, Balogh Mihály, Chernel Gyula, Csernoch János, Egry Béla, Ernszt Sándor, Farkas Balázs, Gabányi Miklós, Hellebronth Géza, Hertelendy László, Horváth Gyula, Kacskovics Géza, Kecskeméthy Ferencz, Komjáthy Béla, Kovács Gyula, Kubik Béla, Kelemen Béla, Luby Béla, Madarász József, Miksa Imre, Molnár Jenő, Okolicsányi László, Olay Lajos, Polczner Jenő, Pozsgay Miklós, Rakovszky István, Reich Aladár, Ruzsiák János, Sturmán György, Szabó István, Szabó Kálmán, Szatmári Mór, Thaly Kálmán, Tóth János, Trubinyi János.*

Nemmel szavaztak: *Ugron János, Vancsó Gyula, Weisz Berthold, Wolfner Tivadar, Zsámbokréthy Emil, Zsilinszky Mihály, gr. Andrássy Géza, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Sándor, gr. Andrássy Tivadar, Apáthy Péter, gr. Apponyi Gyula, Avrameszku Pachomiusz, Ballagi Géza, Barcsay Domokos, Bartal Aurél, gr. Batthyány Tivadar, Bay Lajos, gr. Bánffy Miklós, b. Bánhidy Antal, Bedő Albert, Beksics Gusztáv, Belitska Béni, Bernáth Béla, Berzeviczy Albert, Borbély György, Bónis István, Böszörményi Sándor, Brezovay László, Bujanovics Gyula, Csávosy Béla, gr. Csekonics Gyula, Csörgheő Gyula, Cseh Ervin, b. Dániel Tibor, Darányi Ignácz, Daróczy Aladár, Dobiecki Sándor, Domahidy Elemér, Dókus Ernő, Dedovics György, Eggenhoffer József, Erdély Sándor, Éhen Gyula, Fabiny Teofil, Falk Miksa, b. Feilitzsch Arthur, b. Fejérváry Géza, Fernbach Péter, Gajáry Géza, Gränzenstein Béla, Gromon Dezső, Gulner Gyula, Günther Antal, gr. Hadik-Barkóczy Endre, Hadzsy János, Hammersberg László, Hegedüs Loránt, Heltai Ferencz, Hock János, Hodossy Imre, Holczer János, Ivánka Oszkár, Jakabffy Imre, Josipovich Géza, Kabós Ferencz, Kammerer Ernő, gr. Karátsonyi Aladár, gr. Karátsonyi Jenő, Kiss Ernö, Kiss Pál, Klobusiczky János, Kobek István, Krecsmarik János, Kristóffy József, Latinovits Géza, László Mihály, Lázár György, Lázár Menyhért, Lindner Gusztáv, Lónyay Géza, Lukács László, Manaszy György, Mandel Pál, Maróthy László, Mihajlovics Kornél, Mihályi Péter, Miklós Odön, Mohay Sándor, Molecz Dani, Morzsányi Károly, Münnich Aurél, Nagy Ferencz, Nagy Sándor, Neményi Ambrus, b. Nopcsa Elek, Nosz Gyula, Nyegre László, Oberth Károly, Papp József, Pekár Gyula, Perczel Dezső, Pintér Sándor, Piukovich József, Plósz Sándor, b. Podmaniczky Frigyes, Ponory Sándor, Rabár Endre, Radovanovics György, Ragályi Béla, Rónay János, Rubinek Gyula, Sacelláry György, Salamon Géza, Samassa János, Sághy Gyula, Schmidt József, Semsey Boldizsár, Soltész-Nagy Kálmán, b. Solymossy Lajos, Sréter Alfréd, Steiner Ferencz, Sipeky Sándor, Szabó Ferencz, Szájbely Gyula, Szentiványi Árpád, Szentiványi Gyula, b. Szentkereszthy György, Szerb György, Széll Kálmán, Szombathy György, Szöts Pál, Telegdi József, gr. Teleki Sándor, Tormay Károly, Török Bertalan, Trauschenfels Emil, Tuba János.*

Távol voltak: *Udvary Ferencz, Uray Imre, Valasek János, Vásárhelyi László, Vázsonyi Vilmos, Vertán Endre, Veszelovszky Ferencz, Veszter Imre, Vészi József, Vietoris Miklós, Visontai Soma, Vojnics Sándor, Vörös László, Vuja Péter, gr. Wass Béla, Werner Gyula, Wittmann János, Wlassics Gyula, gr. Zichy János, Zmeskál Zoltán, gr. Zselénszky Róbert, Angyal József, gr. Apponyi Albert, Artim Mihály, Adámovics Béla, Adámovics Iván, Babó Lajos, Babó Mihály, Baghy Béla, Bakonyi Samu, Bakó József, Barabás Béla, Baross Jusztin, Baross Károly, Bartha Ferencz, Bartha Miklós, Barta Ödön, gr. Batthyány Lajos, Bauer Antal, Bedöházy János, Bencs László, gr. Benyovszky Sándor, Bernáth Lajos, gr. Bethlen Balázs, gr. Bethlen Bálint, gr. Bethlen István, gr. Bethlen Sándor, Biró Lajos, Blaskovics Ferencz, Bodóky Zoltán, Bogyay Máté, Bolgár Ferencz, Boncza Miklós, Bornemisza Lajos, Botka Béla, Brázay Kálmán, Bruckner Vilmos, Bauer Mihály, Barlovics István, Benák Károly, Chernel György, gr. Csáky Lajos, Csávolszky Lajos, Cziráki Ferencz, Csincsek Flórián, Daniel Gábor, b. Dániel Ernő, Darányi Ferencz, gr. Dessewffy Emil, Dörr Soma, Drakulics Pál, Eitel Viktor Adolf, Eitner Zsigmond, Endrey Gyula Eötvös Bálint, Eötvös Károly, gr. Erdödy Gyula.*

Eremits Pál, Erreth János, gr. Esterházy Kálmán, Egersdorfer Sándor, Farkas Ábrahám, Farkas József, Fáy István, Fejér Antal, Feszty Béla, Fischer Sándor, Fluger Károly, Fogarassy Zsigmond, gr. Forgách Antal, Förster Ottó, Frey Ferencz, Fülöp Béla, Ferrich Ferencz, Francisci Henrik, Gál Sándor, Gorove László, Gresskowitz Vilmos, Gavranics Péter, Georgijevics Tivadar, Gyurgyevics Vászó, gr. Hadik János, Halász Zsigmond, b. Harkányi János, Haydin Imre, Hámory László, Hegedüs Károly, Hegedüs Sándor, Heincz Hugó, Hertelendy Ferencz, Hieronymi Károly, Hilbert Károly, Hintz Ernő, Holló Lajos, Horánszky Lajos, Horváth Dezső, Illyés Bálint, b. Inkey József, Issekutz Győző, Jakabffy István, Jankovich Béla, Jékey Zsigmond, Justh Ferencz, Justh Gyula, Jovanovits István, Josipovich Imre, Josipovich Lajos, Kapotsfy Jenő, Kállay Lipót, Károlyi Antal, gr. Károlyi Sándor, Keczer Miklós, gr. Keglevich Gyula, Kende Péter, Kiss Emil, Kollár Márton, Koller Tivadar, Konkoly-Thege Miklós, Korodi Lajos, Kossuth Ferencz, Kovács Pál, Krasznay Ferencz, Kubina József, Kubinyi Géza, b. Kaas Ivor, Kiss Oszkár, Koszovacz Fridolin, Kovácsevics István, Krajaez László, Krajcsovics Sándor, Lator Sándor, Láng Lajos, Lázár Árpád, Leidenfrost László, Lendl Adolf, Lengyel Zoltán, Leszkay Gyula, Lovászy Márton, Luby Géza, Lukáts Gyula, Luppa Péter, Lurtz Károly, Madarász Imre, Makkai Zsigmond, Malatinszky György, Marjay Péter, Mayer Károly, Melzer Vilmos, Meszlény Pál, Mezössy Béla, Miksa Imre, Mikszáth Kálmán, Molnár Ákos, Molnár János, Molnár József, Molnár Józsiás, Molnár Károly, Mukits Simon, Makszimovics Milán, Martinecz Ignácz, Maseg Lipót, Massics Illés, Milekics Czirill, Nagy Mihály, Nedeczey János, Neiszidler Károly, Nessi Pál, Neumann Armin, Novák József, Nedelykovics Tivadar, Nemcsics Ede, Olay Lajos, Osztroluczky Miklós, Óváry Ferencz, Papp Elek, Pap Géza, Pap Zoltán, Puttyánszky Elek, Pavlovics Ljubomir, b. Perényi Zsigmond, b. Petricsevich-Horváth Artur, Pichler Győző, Pildner Ferencz, Putnoky Mór, gr. Pejacsevich Tivadar, Pliverics József, Popovics Váczki István, Popovics Vászin István, Radvánszky György, Rákosi Viktor, Ráth Endre, Rátkay László, Rétyi Mihály, b. Révay Gyula, Révai Mór, Rigó Ferencz, Rohonyi Gyula, Rónay Ernő, Rosenberg Gyula, Ratkovics Iván, Salacz Gyula, Sándor József, Sándor Pál, Schmidt Károly, Scitovszky János, Sebess Dénes, Seemayer János, Semsey László, b. Sennyey István, Serbán Miklós, gr. Serényi Béla, Simó Lajos, Smialovszky Valér, Soltész-Nagy Kálmán, b. Solymossy Ödön, Stajevics János, Saj Nándor, Sorák Péter, Speveez Ferencz, Stékovics János, Sumánovics Svetiszlav, Szabó Kálmán, Szalay László, Szederkényi Nándor, Szeless József, Szemere Miklós, Székely György, Sziklay Ede, Szivák Imre, Szluha István, gr. Sztáray Sándor, Szulyovszky Dezső, Szüllő Géza, gr. Teleki Gyula, gr. Teleki Samu, Thaly Ferencz, gr. Thorotzkai Miklós, gr. Tisza István, Tomasics Miklós.

Elnök: A szavazás befejeztetvén, következik a szavazatok összeolvasása. *(Megtörténik.)*

T. ház! A szavazás eredményét a következőkben van szerencsém előterjeszteni: Igazolt magyarországi képviselő van 406, horvát-szlavonországi 40, összesen 446. Az elnök nem szavazván, igennel szavazott 48, nemmel szavazott 151, távol volt 246 képviselő. Ennek következtében a ház 103 szótöbbséggel Beőthy Ákos képviselő urnak inditványát nem fogadván el, a háznak ülései meghosszabbitása tárgyában hozott tegnapelőtti határozata érintetlenül marad.

T. ház! Következik a napirend, és pedig a már kitüzött törvényjavaslatok (Irom. 199, 268) általános tárgyalásának folytatása.

Trubinyi János jegyző: Hellebronth Géza!

Hellebronth Géza: T. ház! Előttünk fekszik egy törvényjavaslat, a melyről, méltóztassanak megengedni, de én azon véleményen vagyok, hogy az a törvényjavaslat tulajdonképen nem egyéb, mint a szertelen militárizmusnak egy ujabb kinövése, korcsszülöttje, és épen azért nem láthatók a bölcsőjénél azok az örvendező arczok, a melyek egy életrevaló gyermek keresztelési ünnepélyét olyan kedvessé és vonzóvá teszik, hanem inkább láthatók sötét, borus, nehéz fellegek, láthatók itt-ott czikázó villámok és látható amott komor, nyomott hangulat. *(Ugy van! a szélsöbaloldalon.)* Hiszen maga az édes apja, az igen t. honvédelmi miniszter ur is mintegy erőltetett kedélyességgel, erőltetett nyájaskodással iparkodik elpalástolni az ő szülői aggodalmait s a meghivott nagy közönség közül csak épen talán a t. keresztapának, az igen t. előadó urnak orczáján gyulnak ki az öröm rózsái, *(Tetszés a szélsöbaloldalon.)* mintha ő büszkélkednék abban, hogy 1867 óta már nagyon sok ilyen drága csecsemőt volt szives a keresztvizre tartani.

Pozsgay Miklós: Emlőin felnevelni!

Hellebronth Géza: A legközelebbi rokonok az igen t. miniszter urak, mintha restellenék a dolgot, csak ugy szórványosan jelennek meg a keresztelési ünnepélyen, vagy ha megjelennek is, hát olyan buskomor hangulat uralkodik az arczukon, különösen pedig az igen t. földmivelésügyi miniszter urnak és t. kollegájának, az igen t. kultuszminiszter urnak arczán, mert hiszen jól tudják ők azt és azt akarják belőle értetni, hogy az ő nemzeti törekvéseikre szükséges anyagi erőt ismét el fogja vinni ez a méregdrága katonagyermek, *(Ugy van! a szélsöbaloldalon.)* a nagyközönség pedig, a meghivott nagy vendégkoszoru bizony fájdalommal és aggodalommal tekint az ünnepélyességek elé, mert érzi, mert tudja, hogy ezt a drága csecsemőt ismét neki kell és ismét neki kell eltartani. *(Ugy van! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)*

De hát nem is lehet azt csodálni, hiszen ez a törvényjavaslat valósággal nem egyéb, mint

egy ilyen nagyon drága gyermek, mint a hadügyi kormánynak, a féktelen katonauralomnak egy ujabb kinövése. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Már pedig engedelmet kérek, én tökéletesen igazat adok annak, a ki azt állitja, hogy ha az Uristen egy országot meg akar verni, meg akar büntetni — már azután akár a multban elkövetett büneiért és vétkeiért, akár pedig a gyámoltalanságáért és tehetetlenségeért, mert hiszen egy nemzetnél már ez is bün, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* — akkor nem szükséges már a mai világban, hogy arra a nemzetre az egyiptomi hét csapást zúditsa reá, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* tökéletesen elegendő erre a czélra, nagyon megfelel ennek a czélnak egy, a hiperlojalitásban és az ebből származó, ezzel szoros összefüggésben levő, ettől el nem választható szertelen militarizmusban túltengő hadügyi kormány. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)*

Kubik Béla: Halljuk! Halljuk!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem szólok közbe!

Hellebronth Géza: Hát hiszen tökéletesen igaz az, t. ház, hogy nincs az a természeti csapás, nincs az a pestis, nincs az a sáskajárás, nincs az az országos fagy, vagy országos aszály, a mely egy országot oly biztosan, oly rendszeresen és oly beláthatatlan időre előre tönkre tudjon tenni, mint az a szertelen katonauralom, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a melynek a t. hadügyi kormány vezetői és maga az igen t. honvédelmi miniszter ur is olyan kitünő képviselője, valóságos édes atyja.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Igazán? Nem szólok közbe!

Hellebronth Géza: Fájdalom, t. ház, ma már Magyarországon a katonauralom teljesen ki van fejlődve és a mi e kóros állapotot még veszélyessé is teszi alkotmányjogi szempontból, ez az, hogy nem nemzeti irányban fejlődött ki, hanem tisztán, egyedül, kizárólag dinasztikus irányban. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mert én nemcsak abban látom a katonauralomnak romboló hatását, hogy mig egyrészről teljesen leköti a nemzetnek anyagi erejét, megakadályozza szellemi és anyagi előhaladását, megakadályozza minden hasznos befektetését, másrészt pedig magába szivja a nemzet virágát, a nemzet ifjuságát, a nemzet legkeresetképesebb, legmunkaképesebb osztályát elvonja életfeladatától, elvonja polgári keresetétől, és éveinek legszebb három esztendejét eltölteti a semmittevésben. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hanem még inkább abban látom, t. miniszter ur, a romboló hatását annak a féktelen katonauralomnak, hogy igen alkalmas eszköz a hatalom túltengésének előmozditására. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.))* Már pedig, t. ház, nagyon jól tudjuk azt, hogy a hatalom birtokosai soha sem szüntek meg az ő hatalmuk korlátlan kiterjesztésére való törekvésben. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hiszen az emberi gőgöt, a mindenható hatalmat lehet-e jellegzetesebben kifejezni, mint a hogy azt XIV. Lajos ugyszólván már szállóigévé vált mondása kifejezte: az állam én vagyok, l' état c'est moi. Igaz, hogy az Isten sujtó keze már unokájában utolérte a gőgös királyt, hanem azért, t. ház, a XIV. Lajosok még mindig nem haltak ki és a korlátlan hatalomra való törekvés még mindig nem hiú ábránd, hanem kedvencz eszme egyesek lelkében. A modern államok pedig, fájdalom, még a XX. század hajnalán is rohamos léptekkel haladnak nem a szabadság, nem az egyenlőség, nem a testvériség, nem az emberi jogok dicső eszméje felé, hanem visszafelé a lejtőn a 4000 év előtti állapotokhoz, a midőn nem egy a milliókért, hanem milliók egyért hordták a rabszolgaságot és az igát, szenvedték a nyomort és korbácsütések kiséretében rakták a piramisokat. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hát t. ház, a mai kor modern államai közül is még nagyon soknak megvan a maga Fáraója, megvannak a hizelkedő, megvannak a hajlongó, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* megvannak a kérő, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* megvannak a dicsérő udvaronczai, a kik belekapaszkodva a hatalom biborköntösébe, dúskálnak minden földi jóban és fürödnek a hatalom fénytengerében, a nép pedig oly helyzetben van, t. miniszter ur, mint a milyenben volt Walesnek a népe Edvárd király alatt, mert nincsen, a ki oda mondaná, mint annak a hatalmas királynak a walesi bárd mondta, hogy:

> A nép, az istenadta nép oly boldog rajta, Sir,
> Kunyhói mind hallgatva mint megannyi puszta sír.

(Tetszés és helyeslés a szélsőbaloldalon.)

Én elismerem, t. ház, és azt hiszem, ebben az igen t. honvédelmi miniszter ur is egyetért velünk . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagyon örvendek, hogy csak valami is van, a miben egyetértünk! *(Derültség jobbfelől.)*

Hellebronth Géza: . . . A hol igazsága van a t. miniszter urnak, abban mindig megegyezünk. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Fájdalom, ritkán történik!)* Én elismerem azt, hogy fordulnak elő, sőt fordultak is elő a nemzetek életében oly sulyos, nehéz pillanatok, a midőn a nemzetnek a nagyobb áldozatoktól sem szabad visszariadnia, akkor t. i., a midőn koczkára van vetve minden, koczkára a lét, koczkára az exisztenczia, a szabadság és koczkára van vetve a becsület, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* sőt még azt is elismerem, hogy az ilyen sulyos pillanatokban, az ilyen válságos idők megelőzése végett is kell hozni a nemzeteknek áldozatokat . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy-e, hogy igazam volt, hogy megegyezünk! Tessék csak e nyomon maradni!

Hellebronth Géza: Legyen nyugodt a t. miniszter ur, a végén nem fogunk megegyezni. Mondom, nagyon elismerem, hogy ilyen válságos pillanatok megelőzése végett is kell hozni áldozatokat, még pedig azt a szervezetet, a mely szervezetek a nemzeteket megvédik, tehát a hadsereget ugy a modern technika minden vivmányával felszerelni, mint a többi, akár szövetséges, akár nem szövetséges államok hadseregével lehetőleg egy nivón tartani, természetesen mindig figyelembe véve a nemzet teherviselési képességét. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. miniszter ur, tovább megyek; ez még nem elég, ehhez szükséges még az is, hogy annak a hadseregnek harczképessége is fentartassék és fokoztassék.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy van! Eddig még egyetértünk!

Hellebronth Géza: Hanem, t. ház, a harczképességről szólván, méltóztassék nekem megengedni, hogy én erre vonatkozó nézeteimet lehetőleg röviden elmondhassam, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* annál is inkább, mert itt már azután — sajnos — de nagyon messzire el kell térnem az igen t. miniszter ur felfogásától.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A kérdés csak az, hogy kinek van igaza!

Hellebronth Géza: De nem is csodálkozom én ezen egyáltalában s nem is rovom fel a t. miniszter urnak bünül, mert hiszen egészen más iskolába jártunk mi, egészen más szellemet szivtunk magunkba *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és a mi politikai hitvallásunkat mérhetetlen tenger választja el. *(Ugy van! Igaz! a baloldalon.)*

Én azt hiszem, hogy a harczképességre vonatkozólag az igen t. honvédelmi miniszter ur abban a felfogásban van, hogy a harczképességhez tulajdonképen nem kell egyéb, mint sorshuzás, sorozás, október 15-én pedig berukkolás.

Beöthy Ákos: Meg kikötés!

Ugron Gábor: És a kurta vas!

Hellebronth Géza: Azután ugyancsak október elején a felöltöztetés és felszerelés. Azután kell a harczképességhez október havában a káplárpálcza, vagy legalább is azon keztyüs altiszti kéznek sokszor brutális, de lehetőleg gyakori alkalmazása s azután, a változatosság kedvéért, szükséges a harczképességhez a kaszárnyaáristom, a kurta vas és a kikötés. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Ezt ugy nevezi a miniszter ur, hogy szelid nyomás!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nevelési eszköz! *(Mozgás a baloldalon.)*

Hellebronth Géza: Én most a t. miniszter ur nézetét iparkodom tolmácsolni s nem a magamét.

Azután kell a harczképességhez, a t. miniszter ur felfogása szerint, november 1-én a kényszeritett eskünek a letevése.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Micsoda kényszeritett eskü?

Hellebronth Géza: Kell továbbá a szajkó módra bevágott kommandó, a pompás defilirung, az operettbe illő mozdulatoknak egyszerre való végrehajtása: az egyszerre térdreesés, az egyszerre hasravágódás és az egyszerre szaladás; ez utóbbit nagyon jól tudják, kitünően értik. Azután kell — még mindig a t. miniszter ur nézete szerint — a harczképességhez bizonyos német versecskéknek, német magyarázatoknak pontos eldarálása, mert pl. az a szegény baka lőhet akár a holdba a czéllövéseknél vagy a Vénus csillagába, de ha ezt a versecskét nem tudja:

> Schulscheibe, zweihundert, Ziel, die Mitte des unteren Randes des Zielschwartzen, mit gestrichenen Korn, Aufsatz tiefster,

akkor megszámlálhatatlan kaszárnya-áristom és kurtavas a jutalma. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Nagyon természetes tehát, t. honvédelmi miniszter ur, hogy az a szegény fiu, hogy ezen, nem épen kedves következményektől szabaduljon, nem arra forditja a fősulyt, hogy jól lőjjön, hogy czélt találjon, hanem, ha különösen az ügyeletes altiszt közelében van, arra forditja a fősulyt, hogy ezt a nyelvet kicsavaró német versecskét pontosan eldarálja és ennek természetes következménye az, hogy az ilyen századok legénysége, a mely századoknál szigoruan veszik ezt — pedig a legtöbbnél ugy van — a legrosszabbul lő a világon és az államnak több mint 6 millió koronába kerülő töltényei teljesen kárba vesznek.

Hogy azután még teljesebb legyen a harczképesség, a t. miniszter ur felfogása szerint szükséges még körülbelül 308 fess-egyenruháju generális, szükséges a sárga-fekete zászló, a jól táplált kétfejü csudamadár és a Gotterhaltet muzsikáló cseh katonabanda. Ezek az igenleges követelmények.

A nemleges követelmények ezek: *(Halljuk! Halljuk!)* Legelőször is nem szabad gondolkozni; különösen pedig nem szabad magyarnak lenni. Magyar szabadságról, önállóságról, függetlenségről, magyar alkotmányról sem beszélni, de még álmodni sem szabad. Tépjen ki a szivéből az a magyar fiu mindent, mi őt magyar hazájára, alkotmányára, családi tüzhelyére s még a magyar királyra is emlékezteti, hanem legyen ágyutöltelék, legyen a császári akarat feltétlen rabszolgája, legyen automatikus, gépies szervezet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az én felfogásom szerint egészen más kell a harczképességhez.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hadd tanuljak valamit!

Hellebronth Géza: Feltétlenül kell a harczképességhez, — természetesen a technikai vivmányok felhasználása s kellő felszerelések mellett — a lelkesedés. Csakhogy ezt nem a t. generális urak és nem ezzel a szellemmel, nem a sárga-fekete zászlóval, nem a Gotterhalteval és nem magának a császár személyének folytonos előtérbe tolásával fogják a magyar fiuban fentartani, hanem ezt szüli és fentartja egyedül a hazaszeretet. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezt a legnemesebb érzést kell a magyar fiuban ápolni, hogy tudja az a magyar gyerek, hogy hazájáért, szabadságáért, a magyar királyért kell neki mindazokat az áldozatokat meghoznia. Akkor azok a magyar fiuk nem königgrätzi fiuk lesznek, hanem ismét 48-as dicső hősök, 48-as félistenek, a kik előtt bizony igen sokszor eszeveszetten szaladt az önök által oly jól táplált csudamadár. Vagy talán épen ettől fáznak a t. generális urak még most is? Higyje el a t. miniszter ur, hogy a magyar király trónjának sokkal biztosabb támasza lenne ilyen, alkotmányáért, szabadságáért és a magyar királyért lelkesedni tudó hadsereg, mint az önök által vasbékókba szoritott, osztrák szellemben nevelt automatikus, gépies szervezet. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Szomoru, hogy a bécsi udvari politika nálunk mindennek ép az ellenkezőjét csinálja. Több, mint 300 éve folyik az ádáz küzdelem az összbirodalmi eszme és a magyar függetlenségi eszme között. A korlátlan hatalomra törekvő császári akarat soha nem szünő iparkodással mindig hatalmának továbbterjesztésére törekedett. Megpróbálták erőszakkal, megpróbálták vérszopó hiénákkal, Karaffákkal, Haynaukkal. Nem sikerült. Megpróbálták azután a szép asszony mosolygásával. Egy időre igy elaltatták a nemzetet, mély álomba meritették, de felébredt ujra. Ez sem sikerült. Most azután megpróbálják a mesterséges elszegényités politikájával, és fájdalom a mint a tünetek ma már mutatkoznak, lehet, hogy ez a politika be fog válni.

Ez a politika közgazdasági faktorainkat mind alárendeli Ausztria kapzsiságának. Földmivelő ország volnánk, de nem vagyunk képesek annak felvirágoztatására semmit sem tenni, mert hiába van egy jóakaratu, nemzeti érzelmü, hivatását átérző miniszterünk, de nem tudunk neki elég anyagi erőt rendelkezésre adni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Iparunkat nem tudjuk a csecsemőkorból, a bölcsőből kiemelni, mert az önök által táplált osztrák nagyipar még a bölcsőben megsemmisiti. És a t. magyar kormányok mit tesznek? Azt teszik, hogy ezer milliós költségvetést tesznek a nemzetnek nyakába, de az adófizetési képesség emelésére vajmi keveset gondolnak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Sőt a t. magyar kormány éveket eltölt az alkudozásban a hatalmas osztrák miniszterelnökkel *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és a mi országunkat, a saját országát a legnagyobb válságokba, a legnagyobb gazdasági bizonytalanságokba sodorja. És nem azért, hogy a nemzetnek javát és még egyedüli reményét, a mely megmentheti, a gazdasági önállóságát megteremthesse ennek a nemzetnek, hanem azért, hogy még e reményét is elvegye e szerencsétlen nemzetnek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A t. kormányelnök ur még az utolsó napon is a késő éjjeli órákig ott várakozott Bécsben, lesve, várva, hogy talán a magyarok Istene majd csak meg fogja lágyitani annak a megcsontosodott, megkeményedett osztrák miniszterelnöknek, Körbernek a szivét.

Igaz, hogy a t. kormányelnök ur csatát vivott, hanem abban aztán nagyon téved a t. kormányelnök ur, a mit ujévi beszédében mondott, hogy: csatát vivtam, de nincs győző és nincs legyőzött. Hát, t. kormányelnök ur, volt ott győző is, volt ott legyőzött is.

A t. kormányelnök urnak ezt a csatáját a pártatlan történetiró az augsburgi ütközet mellé fogja irni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nagyon szomoru Silveszter-estét szerzett a kormányelnök ur a magyar nemzetnek, bizony nem volt oka a hálaadásra.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mindig gonosz volt a kormány! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Hellebronth Géza: Azt mondja a t. honvédelmi miniszter ur indokolásában, hogy a magyar államnak, Szent István koronája országának teherviselési képessége jelentékenyen emelkedett, az 1900. deczember 31-én megejtett népszámlálás és az ujonczállitások eredményeiből következtetve.

Hát, t. miniszter ur, hogyha kellő gondossággal, figyelemmel és szorgalommal méltóztatott volna elolvasni igen t. kollégájának, a pénzügyminiszter urnak akár a mult évi, akár az idei expozéját, akkor ezt a passzust bajosan vette volna fel az indokolásába. Mert hiszen, mint a pénzügyminiszter ur férfias nyiltsággal, őszintén és igen helyesen festette a nemzetnek szomoru gazdasági helyzetét . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ő nem olyan ravasz, mint én!

Hellebronth Géza: . . . t. miniszter ur, azokból az expozékból még az elemi iskolát végzett gyermek is nem a teherviselési képesség emelkedését olvashatja ki, hanem ép annak az ellenkezőjét, t. i. a teherviselési képesség rohamos sülyedését. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*

De, t. miniszter ur, a teherviselési képesség emelkedését nagyon fényesen illusztrálja magának a törvényhozásnak, magának a t. kormánynak az intézkedése akkor, a midőn törvényhozási aktust látott szükségesnek a kivándorlás megakadályozására, vagy legalább korlátozására. Hiszen, t. miniszter ur, a mely országban a kivándorlás oly mérveket ölt, hogy az ellen törvényhozási intézkedés válik szüksé-

gessé, ott jólétről, boldogságról, megelégedésről, teherviselési képesség emeléséről abszolute nem lehet beszélni. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Megengedem, hogy a kivándorlók bizonyos része azért megy ki, mert talán kalandvágy, vagy hirtelen meggazdagodás vágya hajtja, és hogy a másik csoportot pedig kiviszi a már előbb kiment ismerősök csalogatása, és leginkább az ügynökök csábitása. De méltóztassék elhinni, hogy a nagy tömeg legnagyobb része mégis azért megy ki, mert itt nem képes megélni, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a mennyiben sem az állam, sem a társadalom nem képes nekik elegendő munkát, keresetforrást adni, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* csupa patriotizmusból pedig senki sem hajlandó családostól éhen halni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Természetes tehát, hogy kiki odamegy, a hol azt hiszi, vagy legalább elhitették vele, hogy nemcsak nyomoruságos életét képes tengetni, de szorgalommal, esetleg kis szerencsével, talán még kis vagyonkát is gyüjt. De nem azért mennek el, mintha megutálták volna, meggyülölték volna a hazát. Dehogy! Szeretik azok a hazát, kik könnytelt szemmel és fájó lélekkel távoznak.

Ha megengedi a t. miniszter ur, leszek bátor egy példát felhozni, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a melynek magam is szem- és fültanuja voltam. A most lefolyt nyáron történt nem Köves-Arábiában, de Magyarország egyik legáldásdúsabb vidékén, a Sajóvölgyében, Szirma-Bessenyő községben, hogy egy tisztes külsejü, őszbecsavarodott polgár bement a plébánoshoz és azt mondta neki: »Tessék szent misét mondani a gyermekeimért, mert a hét végén kimennek Amerikába.« Kiváncsi lettem és magam is elmentem a templomba. Ott volt a fél falu, az egész atyafiság, sógorság, komaság.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A murira! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Hellebronth Géza: Templomba, nem murira!

Gabányi Miklós: Ötvennyolcz közbeszólását jegyeztem fel a miniszter urnak. Őt nem utasitják rendre. Én csak annyit mondtam tegnap, hogy »ne kotyogjon« és rögtön rendreutasitottak. *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő ur! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Egy hang: Kis komolyságot kérünk!)*

Hellebronth Géza: Az nem volt muri!

Pozsgay Miklós: Arról a helyről ne mondjon ilyeneket!

Hellebronth Géza: Szent istentisztelet volt ott és vallási érzületünket ne méltóztassék gúnyolni. *(Élénk helyeslés és taps a baloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Templom volt az, nem kaszárnya! *(Mozgás.)*

Zboray Miklós: Miért kiméli az elnökség? Tessék rendreutasitani! *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház!

Pozsgay Miklós: Az elnök ur nem hallotta? *(Zaj.)*

Kubik Béla: Mindjárt szavazunk! *(Mozgás.)*

Elnök: Engedelmet, de jobbról és balról egyaránt történtek közbeszólások! *(Ugy van! jobbfelől.)*

Pozsgay Miklós: Addig nem szóltunk közbe, mig azt a kifejezést nem használta a miniszter ur! *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Tessék kötelességét teljesiteni, itt nincs privilegiuma senkinek! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Sajnálatos, de a közbeszólásoktól most sem tudtam szavaimat bevégezni, mert a képviselő urak az elnökség iránt nincsenek kellő tekintettel. *(Ugy van! jobbfelől.)* Jobbról és balról egyaránt történvén közbeszólások, kérem, sziveskedjenek a közbeszólásoktól általában tartózkodni. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: A honvédelmi miniszter már vagy hatvanszor szólt közbe és arra nincs szava? *(Nagy zaj.)*

Gabányi Miklós: Az Isten háza nem korcsma! *(Zaj.)*

Zboray Miklós: Tessék rendet csinálni! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Hellebronth Géza: Méltóztassék elhinni, t. miniszter ur, hogy mindegyiknek a szemében ott ragyogott a köny, mindegyiknek arczán ott volt a fájdalom kifejezése, és szivet rázó volt látni azt a kétségbeesett édes anyát és megtört édes apát. Midőn kérdeztem, hogyha oly nehezen válik el gyermekétől, minek ereszti ki az ismeretlen idegenbe, azt mondta: uram, ha csak zabkenyeret tudnék is nekik adni, akkor sem ereszteném ki őket, de erre sem vagyok képes.

Csávolszky Lajos: Hát ez muri?

Gabányi Miklós: Smarn, nem muri.

Hellebronth Géza: Ha ilyen jelenetek fordulnak elő Magyarország egyik áldásdus vidékén, a Sajó-völgyében, milyen lehet a helyzet a Kárpátok között, a természet által mostohán sujtott vidéken? A t. miniszter urnak kegyes engedelméből erre is mondok egy példát.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Joga van hozzá!

Hellebronth Géza: Élek is vele. A t. miniszterelnök ur kegyességéből engedélyezett hosszu nyári szünet alatt bejártam a Kárpátok egyik nagy vidékét, többek közt a magyar Svájcz, Szepes megye festői szépségü tájékát. Elmondom, mit láttam ott. *(Halljuk! Halljuk!)* Láttam, t. miniszter ur, nyomort, láttam inséget, szegénységet, láttam elégedetlenséget. Láttam, t. miniszter ur, elpusztult falvakat, láttam beszegezett ajtókat és ablakokat.

Pozsgay Miklós: Murit láttál-e másutt, mint a tiszti kaszinóban?

Hellebronth Géza: Láttam az egyik városban azokat a százados velenczei stilben épitett palotákat, láttam az óriási áruraktárakat, mert annak a városnak árumegállitási joga volt, a hol összegyült hét országnak áruja, kincsei, láttam a pénzváltó helyiséget az ódon városház csarnokaiban és ma a falak omladoznak, a paloták fényét elhomályositotta az utódok szegénysége, hull a vakolat, roskadoznak az oszlopok. Az áruraktárak, t. miniszter ur, patkányok és egerek fészkei, azok a pénzváltó helyiségek ma muzeumok, mutogatják, mint egy rég letünt, boldog, soha vissza nem jövő kor emlékét. Még mást is láttam ott, t. miniszter ur. Láttam ott mélyen a völgyben eltakarva az emberi szem elől fényes palotákat. Az egyikre azt mondták, hogy ez a magyar állam vitéz hadseregének laktanyája, a másikról pedig azt állitották, hogy ez a magyar állam-kultura palotája. Hát nagyon jó volt abba a mély völgybe épiteni, az emberi szem elől elrejteni, mert ez egy óriási tévedés. Azok a kaszárnyák nem a magyar állam vitéz hadseregének laktanyái, hanem az osztrák szoldateszkának a lakása. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Bizony, a vitéz brigadéros hadfiai régen nyugalomra tértek abban a városban. A másik csoportra pedig, azoknak homlokzatára a t. kultuszminiszter ur bátran föliratthatta volna: fenn az ernyő, nincsen kas, mert azok a kulturpaloták igen alkalmasak arra, hogy a t. kultuszminiszter ur azt a népet megtanitsa arra, hogy hol van még Amerikában olyan elrejtett zug, hol van még a világon olyan vad rengeteg, hol van olyan vad sivatag, prairie, mely boldogabb hazát képes nekik nyujtani,mint ez a czifra palotákkal behintett Magyarország. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*Önkéntelenül is arra a meggyőződésre kellett jönnöm, hogy ezen városok érdekét polgárainak jólétét sokkal jobban szivükön viselték azok a hires főbirák, Fabricziusok, mint az igen t. magyar kormány. Azok adtak az ő polgáraiknak gazdagságot, hatalmat és meg is tudták védelmezni azt; a mostani t. magyar kormány ad azoknak a városoknak czifra kaszárnyákat, czifra palotákat s a népnek ad hozzá vándorbotot és koldustarisznyát. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ilyen ma Magyarországon a teherviselési képesség jelentékeny emelése. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ne méltóztassék bennünket olyan naivoknak képzelni, hogy mi feltételeznénk a miniszter urról, hogy ne tudná azt, hogy nem elég azokat a katonákat besorozni, azokat fel is kell szerelni, öltöztetni, el is kell tartani s ez mind pénzbe kerül, pénzt pedig csak ott lehet venni, a hol van, a hol nincs, ott maga sem tud venni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Hiába működik az adóprés!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ne tessék közbeszólni! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ott az elnök, majd ő figyelmezteti!)*

B. Feilitzsch Arthur: Ne tessék közbeszólni!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Egyenlő mértékkel mérjünk!

Molnár Jenő: Nem sértő közbeszólás, ez a tárgyhoz tartozik! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Hellebronth Géza: Ha nem méltóztatik rossz néven venni, . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Semmit sem!

Hellebronth Géza: . . . és megigéri a t. miniszter ur, hogy nem fog megharagudni, . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Jó gyomrom van!

Hellebronth Géza: . . . én egyszerü módját ajánlanám annak, hogy a t. miniszter ur meggyőződést szerezhessen magának az ország teherviselési képességéről. Méltóztassék azt a nagyon szép és nagyon megérdemelt fényes táborszernagyi egyenruhát rövid időre, két hétre letenni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nincs rajtam!

Hellebronth Géza: Legalább egy hónapra és valamely vidéki telekkönyvi hivatalba egyszerü beamternek beállani. Majd ott meg fogja látni azoknak a telekkönyvi betéteknek azt a bizonyos »C« lapját, mily irtóztató rohamosan szaporodik, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* ugy, hogy a t. kormány már gondoskodhatik egy külön papirgyárról, hogy a telekkönyvi hivatalt elláthassa csak a »C« lapokkal.

Molnár Józsiás: Nálunk 10%-a sem szabad a birtoknak!

Hellebronth Géza: Azt hiszem, a t. miniszter ur fogja tudni, hogy azok a bizonyos »C« lapok annak a birtokos osztálynak nem vagyonszaporulatát fogják mutatni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azután a második hónapra méltóztassék valami vidéki pénzintézethez — akármelyikhez, szabadon választhat — beállani könyvelőnek. Nagyon szép hivatal, szép polgári állás 600—1200 frt a fizetése, valamivel kevesebb, mint a táborszernagy uré és a miniszter uré, de azért ebből is meg lehet élni. Ott el fog borzadni a t. miniszter ur attól az óriási váltóforgalomtól, a mi ott van. *(Igaz! Ugy van! szélsőbaloldalon.)* Pedig tessék elhinni, ez a váltóforgalom nem az egészséges kereskedelem hiteligénybevételét mutatja, hanem fogja mutatni a közép- és kisbirtokos osztálynak teljes elszegényedését, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a személyes hitelnek teljes kimeritését. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én azt hiszem, hogy ez a két hónapi tanulmányut nem lett volna ártalmára sem a miniszter urnak, de magának az országnak sem, mert a saját praxisából meritett adatok, — meg vagyok róla győződve, — megtéritették volna jobbik szivét és jobbik eszét és azt mondta volna: ilyen országnak, a mely ilyen állapotban van, ilyen törvényjavaslatot benyujtani nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* T. miniszter ur! Ne katonaszemüvegen át méltóztassék

az ország helyzetét megitélni. Megengedem, hogy ha azon nézi, mindent rózsaszinben fog látni, mert talán abba a szemüvegbe Calderoni mindig rózsaszinü üveget tesz, talán felsőbb parancsra. Azután ne a vérmezői fényes parádékból, ne a milliókba kerülő királyi gyakorlatok szemkápráztató szinpadi hatásából tessék magának véleményt alkotni, hanem méltóztassék leszállni a nép közé és közvetlen közelből látva, az életből meritni adatait. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* És én akkor meg vagyok róla győződve, hogy a t. miniszter ur igazat fog adni annak a szálló igének: szegény ember dolgát boldog Isten tudja. Csakhogy a boldog istenek nem önök, nem a király tanácsosai, nem a t. miniszter urak, mert azok édeskeveset törődnek vele, vagy nem tudják, vagy legalább is nem akarják tudni.

Vannak, a kik állitják és meg is irták, mert nemcsak hallottam, hanem olvastam is, még pedig egyik kitünő közjogi irónk, Grünvald Béla munkájában, mintha a magyar nemzet már 1715-ben lemondott volna örökre az önálló magyar hadsereg eszméjéről, illetőleg követeléséről.

Én azonban a t. ház és t. miniszter ur engedelmével leszek bátor, a mennyire tőlem telik, ennek az ellenkezőjét bebizonyitani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az 1715: VIII. t.-cz. ugyanis ezt mondja *(olvassa)*: »Miután minden nemes, vagy e név alatt érthető, az ország védelmére felkelni, katonáskodni, zászlóaljat kiállitani tartozik, miután azonban az ország egyedül a nemesi felkelés által meg nem védhető, ennélfogva rendes idegen és honfiakbóli hadsereg felállitása szükségeltetik, mely adó nélkül fel nem állitható. Ezen adót az országgyülés határozza meg.«

Tehát, t. miniszter ur, ez a rendi országgyülés legelső sorban is fentartja a tisztán nemzeti haderőt, fentartja a nemesi felkelést, fentartja a banderiális rendszert és csak ennek elégtelensége folytán ád egy bizonyos összeget — gondolom 2,400.000 forintot — a fejedelem rendelkezésére, hogy ebből egy rendes haderőt tartson. De ugyanakkor mindjárt a legfőbb követelést, a legfőbb kivánalmát annak a hadseregnek, t. i. az adómegszavazás jogát magának az országgyülésnek, tehát a nemzetnek tartja fenn. Különben, hogy ez a hires, u. n. császári hadsereg, abban az időben is milyen gyönyörüségesen viselkedett, mutatja az ugyanazon évben hozott 43. t.-cz., a melyben a rendek érdekesen panaszkodnak, hogy a katonaság a polgári és hatósági ügyekbe is beavatkozik és a nemesek és polgárok személyét gyalázza, veri, elzáratja. Ebből látszik, hogy az a császári hadsereg akkor se viseltetett valami barátságosan a czivil bagázs iránt. Épen olyan ez, mintha csak a mostani viszonyokat festené az akkori törvényczikk. De még érdekesebb, mikor azt mondja, hogy különböző fizetéseket, vámokat csikar ki a lakosoktól; az urak és városok kárára korcsmát, mészárszéket állit fel. Tehát ebben az időben a generális urak, korcsmáros és mészáros urak is voltak. Bizonyosan nagyon jól jövedelmező állás lehetett ez abban az időben és nem valami sok hősiességet igényelt.

Ezt igazolja az 1723: XXI. t.-cz. is, a mely azt mondja, hogy a király a tábornokok által bitorlott korcsmákat, mészárszékeket és malmokat vétesse el. Tehát a korcsmárosság, a mészárosság mellett még molnár urak is voltak. Valószinüleg annak emlékére kapták a generális urak a molnárkabátot, hogy őseik különben nagyon tisztességes, de nem valami nagy hősiességet igénylő mesterséget üztek. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Hanem az már bizonyos, t. miniszter ur, hogy nem lehet csodálni, hogy Ausztria ezekkel a korcsmáros, mészáros és molnár generális urakkal bizony nem sok dicsőséges hadjárattal dicsekedhetik és ezért válhatott azután szállóigévé az, hogy: Bella gerunt alii, tu felix Austria nube.

De hogy a rendi országgyülések, t. miniszter ur, folyton éber figyelemmel kisérték a hadügyet, az kitünik következő törvényeinkből is. Az 1764: V. t.-cz. követeli, hogy a katonaság öltözék-szükséglete Magyarországon is készittessék és a magyaroktól is vétessék, ha az osztrákokkal egyenlő áron adják. Ez a törvényczikk két szempontból is érdekes: először érdekes azért, mert ebből látszik, hogy az osztrák ipar és az osztrák kapzsiság már ezelőtt 230 esztendővel is olyannyira tűrhetetlen volt, hogy a rendeknek már akkor is panaszkodniok kellett és ezt törvénybe kellett iktatniok. Érdekes az a panaszos kérő hang is, a mely ebből a törvényből kirí, mintha csak az ember a mostani delegácziókat hallaná.

A delegácziókban is évről-évre felmerül a sóhaj, felmerül az óhajtás, felmerül az alázatos kivánság, a hadügyminiszter ur ezek teljesitését minden évben meg is igéri és épen a hadügyminiszter ur az, a ki azt évről-évre meg nem tartja, vagy legalább is nem a quóta arányában. Az 1791: XIX. törvényczikk az ujoncz-megajánlást és a hadsereg fentartására szükséges adó megtagadását ismételve az országgyülésnek tartja fenn. Érdekes az 1792: VI. törvényczikk, mely 5000 ujonczot ajánl meg és a melyben a háboru költségeinek fedezésére a magyar nemesség először adóztatja meg magát, a midőn 4 millió forintot és ezer lovat bocsát a fejedelem rendelkezésére, de érdekes, hogy ugyanekkor a IX. törvényczikkben, hogy a haderőnek magyar jellege megtartassék, kiköti, hogy a magyar rendes és a határőri ezredeknél magyar tisztek alkalmaztassanak.

Ilyen világos törvények mellett miként lehetséges azt állitani, hogy a magyar nemzet örökre lemondott volna az önálló magyar hadsereg eszméjéről? Hisz ennek az ellenkezőjét bizonyitja az 1902: II. törvényczikk is, mely a magyar ezredek kiegészitéséről szólván, azt

mondja, hogy a magyar hadsereg kiegészítése mind a kiegészítés módját, mind számát tekintve, a magyar országgyülés elé tartozik. A 3. §-ban pedig azt tartalmazza, hogyha a háboru kiütvén, a 12.000 ujoncz nem lenne elegendő, hivjon össze ő Felsége országgyülést, ha pedig ez nem lehetséges, katonai toborzást tartson, fentartván különben az 1791 : XIX. törvényczikket, tehát a magyar országgyülés jogát.

Az 1800 : I. törvényczikk a nemesi felkelésről intézkedik, tehát tisztán magyar haderőről, és azt tisztán magyar szellemben kivánja fejleszteni. Az 1807 : I. törvényczikk pedig, midőn az országgyülés ujabb 12.000 ujonczot ajánl meg, kiköveteli, hogy az ezredekbe és a határvidékre alsóbb törzstiszteket és tábornokokat nevezzen ki és hogy a katonáknak anyagi engedmények nem adatnak. Tehát, még abban az időben is katonai engedményekkel birtak azon tisztek és generális urak. Az 1800 : VI. törvényczikk 20.000 ujonczot ajánl meg; legfontosabb követelménye, hogy az ujonczok egyedül és kizárólag magyar ezredekbe soroztassanak és az ugyanazon évi VII. törvényczikk megállapitva a Ludovika akadémia katonai intézetét, kiköveteli, hogy a katonai tanárok lehetőleg szolgáló, vagy szolgált magyar tisztekből neveztessenek ki, a jogi, történeti és ehhez hasonló tantárgyakra pedig, ha nincsen alkalmas katonai egyén, a tanárok polgárokból neveztessenek ki. Az 1830 : VII. törvényczikk, a mely 48.000 ujonczot ajánl meg, a szolgálati időt 10 évre szabja meg, ezáltal elejét vévén az addig divó és sokszor visszaélésekre alkalmat szolgáltató, sőt néha majdnem az egész életen át tartó katonai kötelezettségnek. De kiköti, a mikor ismét 20.000 ujonczot ajánl meg, hogy csak akkor, ha az örökös tartományok megtámadtatnak, hogy a megszavazás csak 1831. október 2-áig tart és a háboru megszünte után élve maradottak azonnal hazabocsátandók. Az 1840 : II. törvényczikket, a hol a rendi országgyülés utoljára intézkedik ilyen katonai dolgokban, a hol ismét 38.000 ujonczot ad, a többi intézkedések között azt követeli, hogy a tisztek magyarok legyenek, másodszor pedig, hogy az ujonczok magyar ezredekbe osztassanak.

Ennek a törvénynek még egyik nevezetes intézkedése az, hogy először hozta be a sorshuzást, a mivel sok visszaélésnek vette az elejét.

Azt hiszem, hogy az idézett törvényekből eléggé sikerült beigazolnom, hogy a rendi országgyülés soha sem mondott le az önálló magyar hadsereg követeléséről és eszméjéről. Hiszen a mellett, hogy folytonosan fentartotta és fejlesztette a tisztán nemzeti haderőt, a nemzeti felkelést, a banderiális rendszert, a rendes hadseregre is kiterjesztette figyelmét és folytonosan követelte a magyar szellemet, a midőn azt követelte, hogy az ezredek magyar tisztekkel láttassanak el és követelte, hogy a magyar fiuk magyar ezredekbe soroztassanak, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* sőt még a magyar iparra is kiterjedt a Rendek figyelme. Hát, t. miniszter ur, hogy ezen törvények mind csak irott malasztok maradtak, valamint azok maradtak 1867 óta a delegácziónak siralmas panaszai és az országgyülésnek követelményei is, ennek, t. miniszter ur, oka egyrészt a nemzetnek tehetetlensége és gyámoltalansága, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és okai azok a magyar kormányok, a melyek nemcsak a multban, de a jelenben is mindenkor földig hajolnak a bécsi udvar katonai követelései előtt. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

1848-ban megszünvén a rendi alkotmány, megszüntek a nemesi kiváltságok, a nemesi kiváltságok megszüntével megszüntek a nemesi kötelezettségek is; a nemesi felkelés, a banderiális zászlóaljak, az inzurrekczionális csapatok az archivumba, a muzeumba kerültek. De az akkori bölcs törvényhozás, miután rögtön belátta, hogy egy tisztán a fejedelmi akarattól függő hadsereggel szemben föltétlenül szüksége van a nemzetnek egy, a nemzet akaratától függő haderőre is, sietett megalkotni az 1848 : XXII. törvényczikket és abban a nemzetőrséget. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy ez a tisztán nemzeti intézmény ki nem fejlődhetett, méltóztatik tudni, hogy ezt a közbejött háborus viszonyok akadályozták. De a mint kissé a felhők, nem elvonultak, csak megritkultak, — mert ma sem vonultak el, — a mint a nemzet kissé szabadabban lélekzett, sietett nemzeti aspiráczióit, nemzeti érzelmeit, nemzeti követelményeit az államélet minden terén, tehát a hadsereg terén is érvényesiteni és megalkotva az 1867 : XII. t.-czikket, abban nem a mai értelemben vett közös hadsereget teremtette meg, hanem teremtett egy közös hadsereget, igen, de csak a közös hadur, az osztrák császár és a magyar király azonos személyében és a közös védelmi kötelezettségben. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Annak a hadseregnek két része van, az egyik az osztrák, a másik a magyar kiegészitő rész. De, hogy ezt a hadsereget a mai értelemben tényleg közössé tették, itt az érdem ismét a t. kormányoké és a t. túloldalé, a mely a kormányoknak a lehetőséget erre megadta.

De, t. miniszter ur, mintha érezte volna az akkori országgyülés és az akkori nemzeti közvélemény is, hogy ennek a törvénynek a megalkotásával nagy rést ütött a nemzet jogaiban, szükségét látta külön, hogy magyar hadsereg felállitását is követelje és ennek a közvéleménynek nyomása alatt alkottatott meg az 1869 : LX. t.-cz., a mely a magyar honvédséget állitotta fel. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nagyon sulyos áldozatokat hozott a magyar nemzet a honvédségért, de örömmel hozta meg, mert azt hitte és remélte, hogy ez az a mag, a melyből az önálló magyar hadsereg terebé-

lyes fája ki fog nőni. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)* Ebbeli hitünkből és reményünkből alaposan kiábrándított bennünket a hadügyi kormány és a t. honvédelmi miniszter ur, a kinek több mint negyedszázados uralma alatt, fájdalom, nagyon gyönyörüségesen sikerült ezt a csirájában magyar intézményt teljesen elosztrákositani, a közös hadseregbe teljesen beolvasztani, ugy, hogy bizony az ma már csakugyan semmi egyéb, mint a közös hadsereg kiegészitő része. Azt is elismerem, hogy e téren igen nagy érdemei vannak a miniszter urnak és azokat a ragyogó kereszteket, azokat a fényes csillagokat, a melyek daliás termetét ékesitik, méltán megérdemelte, csakhogy ebbeli érdeme kizárólag a dinasztia irányában áll fenn. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! 1867 óta soha sem szüntek meg az országgyülések a nemzeti sérelmek orvoslását követelni, de még a lojalitásukról túlhires delegácziók is évről-évre legalább is sóhajtoztak. De hogy a nemzetnek ezek a törvényadta jogai, hogy az állami életnek ez az első attributuma, az önálló magyar hadsereg eszméje még ma sem érvényesült, annak, t. miniszter ur, oka első sorban a bécsi udvari politika, az a bécsi czopf, a mely sok századon keresztül folytonosan a nemzet beolvasztására törekedve, annak a molochnak, annak a bálványnak, annak az összbirodalmi eszmének a szolgálatába akarta mindenkor a nemzetet beleterelni. Okai másrészt a nemzet gyenge kormányai, a melyek mindenkor földig hajoltak meg Bécs akarata előtt; oka az a t. túloldal, a mely az ezen padokról felhangzó nemzeti követelményeket unottan, mosolyogva hallgatja, de ujjong és tapsol, nem a magyar honvédelmi miniszter ur, hanem igen sokszor az osztrák táborszernagy ur nyilatkozatainak. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)* De legfőbb oka, t. ház, a nemzet elszegényedése és az ebből következett politikai és erkölcsi süllyedés, a melynek bizony ma már — fájdalom, — igen jelentékeny tüneteit látjuk és a mely elszegényedés, a mely süllyedés okozta azt, hogy a választások alkalmával igen hálás mezőre találtak a pártkasszák, a bor, a pálinka, az erkölcsi és hatalmi presszió, a vesztegetés, a mely bizony nem válogatós eszközök, azoknak a választó polgároknak igen nagy tömegét az önök nemzetietlen politikájába hajtották. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Most oszlassák fel a házat és legyen választás, akkor meglátjuk, hányan rukkolunk mi be, Herr General! *(Derültség a jobboldalon. Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Hellebronth Géza: Azt hiszem, t. képviselőház, eléggé sikerült bebizonyitanom azt, hogy az önálló magyar hadsereg eszméjéről sem a rendi országgyülések, sem a népképviseleti országgyülések nem mondottak le soha. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Erőszakkal elvehették tőlünk, fondorlatokkal elaltathatták a nemzetet egy kis időre, az erőszakos kormányok elvehették e jogot a nemzettől egy kis időre, de e jogáról a nemzet örökre nem mondott le soha, nem mond le a jelenben és nem fog lemondani soha a jövőben sem, mert ennyire ezt a nemzetet önök sem lesznek képesek elaltatni. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hiszen tudjuk jól, t. ház, azé a hatalom, a kié a fegyver, és valamint a különböző nemzetek közötti, ugy a fejedelem és a nemzet közötti igen szomoru, de előfordulható és már elő is fordult éles ellentéteket mindenkor a fegyver hatalma dönti el. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Hát már most kérdem én a t. honvédelmi miniszter urtól, hogy ha az a hatalom, az a fegyver csak a dinasztia kezében van, esetleges megtámadások esetén, a nemzet alkotmányának megsértése esetén mi marad ennek a nemzetnek védelmére? Azok az irott törvények? Ezek a holt betük, t. miniszter ur? Hiszen tudjuk, t. miniszter ur, hogy ezek csak addig jók, a mig a hatalomnak szolgálnak, de a mint a hatalomnak érdekeit megsértik vagy annak utjába állanak, egyszerüen eldobják és ha a táborszernagy ur a kardjára üt és a fegyver hatalmára appellál, akkor a nemzetnek nem marad egyéb hátra, mint egy alternativa: vagy a forradalom vagy az egyiptomi rabszolgaság. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De, t. miniszter ur, hiszen maga a külföld is csak azt a nemzetet becsülheti, azt a nemzetet tisztelheti, a melynek kezéből ez a hatalom kicsavarva nincs, mert hiszen a külföld csak azt tiszteli, a kié a fegyver, a kié a hatalom; az olyan országot, az olyan államot, a melynek kezéből kicsavarták ezt a legfőbb hatalmat, a fegyver hatalmát, nem tekintik államnak, hanem csak egy egyszerü gyarmatnak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Különben, t. miniszter ur, még magából az alkotmányos monarchikus elvből kifolyólag is nagyon helytelen dolog az, midőn ez a hatalom csak az egyik faktor, csak az egyik tényező, a dinasztia kezében van, mert hiszen az alkotmányos monarchikus elv a jogok és kötelességek egyenlő megosztási elvén alapul. Ha már most az a legfőbb hatalom csak az egyik faktor, a dinasztia kezében van, az, t. miniszter ur, nem alkotmányos monarchikus állapot, hanem az kényuralmi, abszolutisztikus helyzet. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Sajnos, t. ház, hogy nálunk épen ez a szomoru helyzet érvényesül. Nálunk a hadsereg feletti rendelkezés joga kizárólag az egyik faktor, a korona kezében van, a nemzetnek semmi befolyása rá, az csak vérét és pénzét áldozza hozzá, minden ellenérték nélkül. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az a hadsereg, t. miniszter ur, ránk nézve idegen, az nem a nemzetnek testéből való test, az nem a nemzetnek véréből való vér, az egy állam az államban, mely alkotmányjogi szempontból még veszélyessé is válhatik. *(Ugy van! Igaz! a*

szélsőbaloldalon.) Annak a hadseregnek a szelleme osztrák, nyelve német, zászlója fekete-sárga s jelvénye a kétfejü sas. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Annak a hadseregnek nem kötelessége ismerni, nem kötelessége védeni a magyar alkotmányt, mert hiszen arra esküt sem tesz. Bizony az ilyen hadseregért én nem tudok lelkesedni, ilyen hadseregért nem tudok áldozni semmit. De nem is lelkesedik ezért a hadseregért egy magyar szülő sem. Innen van az, hogy mig a görög hőskorban a laczedemon asszony, mikor fia elérte a férfikort, felfegyverezte és ezzel adta kezébe a pajzsot: fiam, vagy vele, vagy rajta, addig a mostani korban, mikor a fiu eléri azt a rettegve várt sorozási időt, a magyar asszony szalad a jegyzőhöz, nyalábszámra iratja az instancziákat, magyarázgat eget-földet, tehetségéhez képest igér fűt-fát, még képviselőjének vélt protekczióját is igénybe veszi, hogy fiát felszabaditsa az általa gyülölt hadseregben való szolgálat alól, vagy legalább is a póttartalékba soroztassa. Ide juttatták a t. kormányok, ide juttatta a honvédelmi miniszter ur a harczi vitézségéről hajdan hires magyar nemzetet.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Beszélhet, a mit akar! Szalmacséplés az egész!

Hellebronth Géza: Megtörténik nagyon soknál, hogy még viruló ifju életét is eldobja, csakhogy szabaduljon a szolgálat alól. Szomoruan igazolják ezt az állitásomat a t. miniszter ur által beterjesztett statisztikai adatok, a melyek az öngyilkosságról és az öngyilkossági esetekről szólanak. Érdekes ez a statisztika nekünk is, nemcsak a t. honvédelmi miniszter urnak. Azt mondja ez a statisztika, hogy pl. a mult évben csak magánál a közös hadseregnél 204-re ment az öngyilkossági esetek száma. Ezek közül a hivatalos magyarázat 40 esetet a katonaságtóli idegenkedésre, hatot a rossz bánásmódra, 58-at pedig ismeretlen okokra vezet vissza.

Azt hiszem, nem messze járok az igazságtól, ha ezt az 58 esetet is visszavezetem a másik két okra, és igy kisül, hogy az összes öngyilkossági eseteknek több mint fele vezethető vissza a katonaságtóli idegenkedésre és rossz bánásmódra. Érdemes volna, t. miniszter ur, megfigyelni egy igen érdekes tünetet. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt t. i., mi lehet az oka annak, hogy a legtöbb öngyilkossági eset épen a negyedik hadtestnél fordul elő, annál a hadtestnél, a mely túlnyomólag, vagy egészben magyar fiukból áll. Ott vannak tudtommal a jász-kun fiuk is besorozva. Ennél a hadtestnél az összes öngyilkossági eseteknek egy negyede fordul elő, ötven, tehát több, mint az egész honvédségnél; és ebből mindjárt az első szolgálati időre esik 37. Azt hiszem nem csalódom, mikor azt mondom, hogy itt nemcsak a katonaságtól való idegenkedés, hanem nagy mértékben a rossz bánásmód is játszik szerepet.

Arra kérem már most a t. honvédelmi miniszter urat, legyen szives ezt a szerencsétlen országot felvilágositani arról, hogy tulajdonképen mire jó az a nagy békelétszám, mire jó az a nagy hadsereg. Hiszen a béke és a rend, a személy- és vagyonbiztonság fentartására felesleges. Hiszen azt meg kell adni, hogy a magyar királyi csendőrség elismerésre méltólag teljesiti kötelességét, mert hiszen daczára a folyton hiányos létszámnak elmondhatjuk ma büszkén, hogy Magyarországon ma a személy- és vagyonbiztonság áll oly nivón, mint Európa bármely kulturnemzeténél. Erre tehát nem szükséges. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Háboru esetén pedig, t. miniszter ur, méltóztassék megengedni, de ha szabad a multakból itéletet és következtetést vonni, akkor nem a békelétszám, hanem az egész hadi létszám, mind a generális kevés. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Ugy van! Ezzel a szellemmel!

Hellebronth Géza: Ha területi épségünket, az ország integritását kell megvédelmezni, erre felesleges, mert hisz az elpusztulásnak, a feldarabolásnak már sokkal egyszerübb és olcsóbb módját találták ki. Itt vannak a választott-birósági. Ez nem kiván semmiféle áldozatot és mindenesetre sokkal olcsóbb mód az elpusztulásra, mint egy vesztett háboru. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hiszen, ha a multakból szabad következtetni, látjuk, ha az olasz megtámadott bennünket, akkor elvesztettük Lombardiát és Velenczét, ha a porosz támadott meg bennünket, akkor königgraetzi diadalokat arattunk, ha pedig egy kis provinciát kellett elfoglalni, akkor több katonát kellett oda elküldeni, mint a mennyi lakossága csecseméstül együtt annak a provinciának volt. Hát mire jó az a hadsereg? Kegyes engedelmével én megmondom a miniszter urnak, hogy mire jó. Nagyon jó, t. miniszter ur, a leplezett abszolutizmus fentartására.

Kubik Béla: A generálisok hizlalására. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hellebronth Géza: De mivel én ennek az abszolutizmusnak sem nyilt, sem leplezett alakjában nem vagyok barátja, nem lehetek barátja annak az intézménynek sem, a mely hivatva van ezt fentartani, nem vagyok tehát barátja az önök által közösnek nevezett hadseregnek sem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Le is vonom ebből a konzekvenciát és megtagadom tőle azokat a módozatokat, a melyek fentartásához szükségesek; ugy a kiegészitést, mint az annak fentartására szükséges költséget. Én, t. miniszter ur, ennek a hadseregnek nem a nemzet virágát, ifjuságát, nem milliókat, százezreket, ezreket, de egy árva fillért sem adok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezt a javaslatot, t. ház, én nem fogadom el, hanem bátor vagyok a t. ház engedelmével . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Határozati javaslatot beterjeszteni! Nagyon helyes!

Hellebronth Géza: Igenis, t. miniszter ur! Ez még csak a tizenkilenczedik! Határozati javaslatot van szerencsém beterjeszteni, a mely igy hangzik:

Határozati javaslat.

Utasittatik a kormány, hogy a jelen katonai javaslatok napirendről levételével terjeszszen a törvényhozás elé a nemzeti követelményeknek megfelelő uj, általános véderő-törvényjavaslatot. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Midőn határozati javaslatomat benyujtottam, azt nem obstruálási szándékból tettem, hanem azért, mert igenis annak szükségét, czélszerüségét és időszerüségét látom *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* s egyszersmind át vagyok hatva a képviselői kötelességtől is. És akkor, mikor ilyen politikai aktust teszek, azt meg is indokolom. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Mivel pedig ez az indoklás a tárgy nagy fontosságánál és sokoldaluságnál fogva talán kissé hosszu időt is fog igénybe venni, azért nagyon kérem, hogy a ház t. elnöke lenne szives nekem öt percz szünetet engedni.

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Daniel Gábor alelnök foglalja el.)

Elnök: Csendet kérek, t. ház! Az ülést ujból megnyitom.

Hellebronth képviselő ur fogja folytatni beszédét. *(Zaj.)* Csendet kérek mind a két oldalon.

Hellebronth Géza: T. képviselőház! Beszédem első részében bátor voltam foglalkozni nemcsak a függetlenségi és 48-as párt, . . .

Kubik Béla: Nincsen miniszter! Hát hogyan tárgyaljunk?

Hellebronth Géza: . . . hanem az egész magyar nemzet legelső és legfőbb követelményével, az önálló magyar hadsereg felállításának elodázhatatlan szükségességével.

Kubik Béla: Hol van a miniszter ur? Addig nem tárgyalhatunk! *(Zaj jobbfelől.)* Minisztert kérünk! Hozassák elő! mert igy nem lehet tárgyalni! *(Zaj. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Akkor függeszszük fel addig az ülést!)*

Elnök: A házszabályok értelmében nem kötelezhető a miniszter, hogy mindig itt benn legyen. *(B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter a terembe lép. Éljenzés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Éljeneztetek ti Bánffynak is! *(Zaj a jobboldalon.)*

Manaszy György: Én nem!

Rakovszky István: Mert nem voltál itt!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Hellebronth Géza: Azt hiszem, sikerült beigazolnom, hogy a magyar nemzetnek eminens jogáról, a melyet 36 esztendő óta folyton hangoztatunk, de a mely százados követelése a magyar nemzetnek, t. i. az önálló magyar hadsereg felállításának szükségességéről, sem a rendi országgyülések, sem a népképviseleti országgyülések, tehát maga a nemzet sem mondott le soha; elvehették tőle egy időre bünös kezek, az erőszak fegyverei, el is altathatták, a gyenge kormányok el is vehették, de maga a nemzet nem mondott le róla soha. Élt az a magyar nemzet szivében az elnyomatás korszakában, élt a tespedés korszakában, él az ma is és élni fog, mig magyar ember lesz a föld hátán, *(Ugy van! a szelsőbaloldalon.)* a t. kormányoknak minden rabulisztikus és minden kétértelmü törvénymagyarázatai és formulái daczára. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt hiszem, hogy sikerült beigazolnom azt is, hogy az önálló magyar hadseregnek felállitása nem ellenkezik még azzal a világhirü magyar lojalitással sem, mert hiszen tény az, hogy sokkal erősebb támasza, sokkal erősebb oszlopa lenne a magyar trónnak és a magyar hazának egy ilyen lelkesedett, magyar hazaszeretettől és a magyar király szeretetétől áthatott hadsereg. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert hiszen, t. miniszter ur, a nemzetnek biztonsága egyszersmind a trónnak is a biztonsága. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Még ezt sohasem hallottam! *(Derültség a jobboldalon.)*

Hellebronth Géza: A nemzetnek biztonsága egyuttal biztonsága a trónnak, és a koronának dicsősége egyuttal a dicsősége a magyar nemzetnek is. És higyje el a t. miniszter ur, hogy én azt tartom a legbünösebb kéznek, és azt tartom a legképtelenebb politikának, a mely e közé a két faktor közé disharmóniát akarna keverni, az egyiknek a hatalmi körét a másiknak rovására akarná a végletekig kiterjeszteni, *(Helyeslés a szelsőbaloldalon.)* és a helyett a kölcsönös tisztelet és szeretet helyett, a melynek az alkotmányos, monarchikus elv mellett a korona és nemzet között meg kellene lenni, ezek a kezek idegenkedést, gyülölséget és visszavonást dobnak az emberek szivébe. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ne izgassák egymást!

Szederkényi Nándor: Közbeszólni nem szabad!

Hellebronth Géza: De megpróbáltam, t. ház, azt is igazolni, hogy annak a hadseregnek kettéválasztása, annak az önálló magyar hadseregnek, annak a magyar kulturának a bevonása, annak a magyar nyelvnek bevitele és érvényesülése a hadsereg magyar részébe, ez még az önök által, a t. túloldal által olyan szentirásnak tartott 67-es kiegyezéssel sem ellenkezik, az még annak a keretén belül is megvalósitható. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert hiszen, a mint voltam bátor a t. ház előtt kifejteni, és a mint nagyon jól is méltóztatnak tudni, ha akarják, az a 67-es törvény nem ezt a mostani hadsere-

get teremtette meg, hanem megteremtette azt a közös hadsereget, a melynek közössége áll a közös hadur, az osztrák császár és a magyar király együttes személyében és áll a közös védelemben, de tovább semmi másban. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Annak az a magyar hadsereg kiegészitő része, de önálló kiegészitő része. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Megjegyzem azonban, t. miniszter ur, hogy ezt az argumentációt csakis a t. túloldal érdekében hoztam fel. Mert nekem és azt hiszem, hogy az ezen padokon ülő függetlenségi és 48-as képviselő uraknak is egészen más a nézetük. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az én felfogásom, és azt hiszem kivétel nélkül az ő felfogásuk is az, hogy ha a magyar hadsereg fölállitása, a magyar kulturának érvényesülése lehetséges, és benne van a 67-es kiegyezési törvényben, hát akkor azt meg kell valósitani. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha pedig nincsen benne, akkor azt a törvényt, a mely oly gátló akadályul szolgál a nemzeti aspirációknak, a mely törvény megakadályozza a nemzet legszentebb követelményeinek érvényesülését, egyszerüen el kell dobni, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* azzal a rendszerrel együtt, a melyet az inaugurált, és hozni kell olyan törvényt és életbe kell léptetni olyan rendszert, a mely rendszer mellett ez a magyar követelmény, az önálló magyar hadsereg megvalósitása lehetővé válik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Hogy az 1867 : XII. t.-czikk keretén belül a magyar kultura nem érvényesithető, hogy ezen rendszer mellett ezen kereten belül a magyar nyelv alkalmazása a hadseregben törvénytelen volna . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ki állitja? Senki!

Hellebronth Géza: . . . ennek a bebizonyitására, erre a hálátlan szerepre volt szives vállalkozni az én igen t. képviselőtársam, gróf Andrássy Gyula az ő mult héten tartott beszédében. Őszintén megvallom, t. miniszter ur, hogy a nemes gróf ur beszéde reám azt a hatást tette, hogy először nagyon jogos volt a nemzetnek azon méltó felháborodása, a mely beszédét nemcsak a házban, hanem künn az országban is kisérte, de másrészt azt a hatást is tette rám, hogy az argumentáczió a t. gróf urnak nem sikerült. De tette rám még azt a hatást is, hogy ő, ugy látszik, maga is megsokalta, a mit beszéde elején mondott, mert a midőn beszéde fonalán eljutott a német nyelv, a germanizmus dicsőitéséhez, mintegy visszariadt és megborzadt tőle, és nagyon helyesen jegyezte meg Molnár Jenő t. képviselőtársam, hogy mintegy utóajánlatot tett akkor, a mikor enyhiteni igyekezett kijelentéseit. *(Báró Fejérváry Géza honvédelmi miniszter közbeszól.)* Ugy tessék közbeszólni, hogy megértsem, mert különben nem birok rá reflektálni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Rekedt szegény!)* Én elhiszem, hogy nem tetszik ez a miniszter urnak, pedig a vezérszónokuk volt!

Ezt mondotta *(olvassa)*: »Távol van még attól a hadsereg szelleme, hogy engem — t. i. őt — kielégitsen«. A javulás akadályának pedig azt mondja a t. képviselő ur *(olvassa)*: »Utjában van ennek itt-ott egyesek felfogása, a kik még a régi sablon szerint, a régi czopf alapján, a magyarban még mindig rebellist látnak«. Azt hiszem, a t. miniszter urban nem láttak rebellist!

Polczner Jenő: No, abban ugyan nem!

Hellebronth Géza *(olvassa)*: »Megvallom, hogy ezekre sulyt azért nem fektetek, mert tudom, hogy a dolgok természetes fejlődése és ereje ama nagy érdekeknek ezeket a felfogásokat el fogják seperni. Én bizom ebben, abszolute bizom az igazság, a józan ész diadalában.«

Hát igen nagy tévedésben méltóztatik lenni az igen t. képviselő urnak, midőn azt mondja, hogy egyesek állanak utjában annak, hogy a magyar nemzet aspirációi érvényesülhessenek. Hát nem egyesek állanak utjában, hanem utjában áll maga az a gonosz rendszer, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mely 300 esztendőnél több, hogy folytonosan és következetesen, soha el nem lankadó kitartással iparkodik ezt a magyar nemzetet kiölni, elpusztitani az élők sorából, hogy annak a képtelenségnek, a nagyhatalmi állásnak, annak a fantazmagóriának az elméletével, a melyből következik az összbirodalmi eszme, a Gesammt-Ausztria kedvencz eszméje, hogy ennek a jármába hajtsa a nemzetet.

Gabányi Miklós: De soha sem fog nekik sikerülni!

Hellebronth Géza: De utjában állanak, t. miniszter ur, azok a magyar kormányok is, a melyek eléggé váltogatják ugyan egymást, de a melyek a hiperlojalitásban csak egymást liczitálják túl. Azután utjában áll maga a t. többség, a mely, a mint már volt szerencsém mondani, a mi kivánalmainkra, sérelmeinkre mosolyog, de a mikor a t. miniszter ur olyan nem egészen hazafias nyilatkozatokat tesz, akkor tapsol s ujjong!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hazafiság csak ott van! Kijelentem egyszersmindenkorra!

Hellebronth Géza: Utjában áll annak, hogy a mi nemzeti követelményeink nem érvényesülhetnek, végül maga az igen t. képviselő ur, a ki nemcsak szavazatával, hanem szónoki dialektikájával is odaszegődik annak a pártnak a támogatására. Nagyon helyesen jegyezte meg itt valamelyik t. képviselőtársam, gondolom Rákosi Viktor, a ki azt mondta: »Ne tessék szánakozni, hanem változtatni rajta, ha nincsenek vele megelégedve.« Hát én magam is csak annyit mondok rá, hogy jó katholikusnak ismervén az igen t. gróf urat, s nagyon közeledvén a hamvazó-

szerda, meghintheti a fejét hamuval és verheti a mellét és elmondhatja: »mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa«.

Azzal vigasztalja magát gróf Andrássy Gyula igen t. képviselő ur, hogy ő bizik az igazság, bizik a józan ész diadalában. Ebben igazsága van a képviselő urnak. Osztozom nézetében. Én is bizom az igazságban és én is bizom a józan ész diadalában. Csakhogy én még másban is bizom, t. miniszter ur: én még bizom a magyar nemzet szivósságában és a magyar nemzet erejében is. *(Tetszés és helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mert hogyha ez a szivósság egyesül az igazsággal és az erővel, akkor, t. miniszter ur, olyan hatalommá fogja magát kinőni, hogy el fogja seperni mindazokat az akadályokat, kormányostul, miniszterestül, képviselőstül együtt, a melyek utjában állanak a nemzeti aspirációknak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Andrássy Gyula t. képviselő ur beszédének végén elegikus hangulatba csapott át; fellép a katedrára és professzori hangot vesz fel, a midőn azt mondja *(olvassa)*: »És még csak egy kéréssel fordulok a t. képviselő urakhoz. Azzal a kéréssel, hogy daczára azoknak a felhevüléseknek, a melyeket itten tapasztalunk, ne feledkezzenek meg a higgadtságról és a mérsékletről.« Ezt mondja.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagyon helyes!

Hellebronth Géza: Hát, t. képviselőház, ez az elegikus intelem, vagy kérelem, vagy, mondjuk, talán oktatás, ez a kissé nagyon professzori hang . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Azt nem szeretik!

Hellebronth Géza: . . . talán helyén volna az iskolában, de semmi esetre sincs helyén képviselőkkel szemben. *(Igaz! Ugy van! a bal és a szélsőbaloldalon.)* Engedelmet kérek, az ilyen oktatási vágy sérti a képviselői tekintélyt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ha már minden áron ki akart törni a t. képviselő urból az oktatási vágy, hát akkor legalább a helyet választotta volna meg alkalmasabban; mert hogyha ő ezt az oktatást, ezt az intelmet a Reichsrathban mondta volna el, akkor talán a multak eseményei kissé igazolták volna az ő fellépését, és valószinüleg igen nagy szivességet tett volna Körber osztrák miniszterelnök urnak, s Körber ur valószinüleg honorálta volna is ezt a professzori előadást. De különben e tekintetben nem lehet panasza a t. gróf urnak az igen t. kormányelnök ellen sem, mert hiszen daczára annak, hogy meglátszott rajta a kezdő, azért eléggé jól betöltötte a Regimentstambur szerepét. Csak abban hibázott, hogy nem találta el mindig a kellő alkalmat a hangulatkeltésre, mert pl. nem adott jelt a t. kormányelnök ur akkor, a mikor a nemes gróf ezt mondotta *(olvassa)*: »Bocsánatot kérek, mikor a német nyelvet a hadsereg szolgálati nyelvévé tették, akkor csak taxative — és ez egészen 1868-ig igy volt — sorolta fel a törvényhozás azokat az ügyeket, a melyekben a magyar nyelv kötelező módon van előirva.« Tehát szerinte a német nyelv törvényes és a magyar nyelv behozatala volna törvénytelen.

De akkor sem emelte a t. kormányelnök ur a tamburbotot, mikor a német kultura, a német nyelv dicséretére elhangzott dythirambusaiban a t. képviselő ur valóban költői magaslatra emelkedett. Igazán költői hasonlattal élt, a mikor azt mondotta: »És ha ezt tette, tisztán csak katonai czélszerüségi okok vezették, mert nem akarta, hogy a hadseregből babiloni torony váljék.« Nagyon eltévesztették a kellő pillanatot, mert épen ennél a kijelentésnél kellett volna jelt adni, mert ez volt a legjobb pillanat arra, hogy a t. túloldal valóban egyhangulag, zajos lelkesedéssel, kórusban üdvözölje a t. képviselő urat. Épen ez a kijelentése a t. képviselő urnak az, a mely bizonyos köröket a legkellemesebben érintett, épen ezek a nyilatkozatai, a melyek azoknál az egyéneknél, kiket ő maga is a nemzeti aspirácziók akadályaként emlegetett, a legkellemesebb elismerésben részesültek. Akkor kellett volna tehát ujjongni és tapsolni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hát én megengedem, hogy a nemes gróf mindezt a legjobb szándékkal tette, de talán mégsem volt helyén ez az oktatás, mert a multak története egyáltalában nem ad neki igazat. Voltak e házban tényleg igen heves, igen zajos, de mindig nagyszabásu viták.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Csak most nem. Ez zajos, de egyáltalában nem nagyszabásu!

Hellebronth Géza: A t. miniszter ur ezen közbeszólásával szemben leszek bátor bebizonyitani, hogy igenis nagyszabásu ez a vita, mert igenis a t. miniszter urnak nagyszabásu beszédére fogok reflektálni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De nem foglalkozom tovább gróf Andrássy Gyula fejtegetéseivel, mert azt a méltó felháborodást, a melyet az az egész országban, itt e házban, és azon kivül előidézett, eléggé tolmácsolták már az ezen padon ülő t. szónok urak, ugy napirend előtti felszólalásaikban, mint a napirend keretén belül. E tekintetben elismerés illeti különösen Mezőssy t. képviselőtársamat, a kinek nagyszabásu beszéde méltó válasz volt arra a másik, állitótag nagyszabásu beszédre. De különben ugy vagyok gróf Andrássy Gyula ur beszédével, mint a t. miniszter ur, a mi első követelésünkkel, az önálló magyar hadsereg követelményével. Azt mondotta a t. miniszter ur, hogy erről nem is beszél, hogy erre a drága időt vesztegetni kár.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A mig nem törvényes uton halad.

Hellebronth Géza: Igy vagyok én gróf Andrássy Gyula beszédével, mert sokkal csekélyebb-

nek tartom magam, sokkal csekélyebb tehetséggel áldott meg az ég . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem veszem észre!

Hellebronth Géza: . . . hogysem azt remélhetném, hogy fejtegetéseim a grófot fejtegetéseinek visszavonására birnák.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez már igaz!

Hellebronth Géza: Én csak annyit mondok a t. képviselő ur beszédére, hogy nagyon messze állunk egymástól. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az én hitvallásom ma is Rákóczy ezredesének, Simontornya kapitányának a felfogása, a t. gróf ur felfogása pedig valószinüleg a brigadéros generális felfogása, de a generális ur politikai hitvallásának második felvonásából, a lőcsei csata után.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Törvényen alapszik!

Pozsgay Miklós: Nagyon megtartják a törvényeket!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Igen, megtartjuk! Azért vagyunk itten! *(Egy hang balfelől: Csak ott, a hol nekik kedves!)*

Hellebronth Géza: Megpróbálom most már, t. ház, és t. miniszter ur, hogy beadott határozati javaslatomat megindokoljam. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Mert, a mint volt szerencsém már kifejezni beszédem bevezetésében . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az már régen volt! *(Derültség.)*

Hellebronth Géza: . . . én ezt egy fontos politikai aktusnak tekintem. Hogy a t. miniszter minek tekinti, az már más kérdés; hanem én annak tekintem és kötelességemnek is tartom, hogy akkor, amikor ilyen határozati javaslatot teszek, azt meg is okoljam. Mert hiszen mi a népnek képviselői vagyunk, minket a nép bizalma azért küldött ide, hogy a nép érdekeinek megfelelő meggyőződésünket itt a ház szine előtt, az ország szine előtt elmondjuk, nem azért küldtek ide bennünket, hogy semmittevésben éljünk itten boldogan és vidáman és mi is szaporitsuk az inventárius mamelukok seregét. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Határozati javaslatomat leszek bátor két szempontból megokolni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Kettő? Az kevés, az nem tart sokáig! *(Derültség.)*

Hellebronth Géza: Elég ideig fog az tartani és sok igazság lesz abban. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Az egyik az időszerüségi szempont, a másik pedig a szükségesség . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: No, halljuk!

Hellebronth Géza: . . . különösen pedig a sürgős szükségesség szempontja.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Halljuk! Szeretem az oktatást!

Hellebronth Géza: A mi az időszerüséget illeti, iparkodni fogok, t. ház, az általános indokok mellett ezt magának az igen t. miniszter urnak nyilatkozataiból beigazolni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* A hadügyi kormány a t. miniszter urnak postai közvetitésével, expeditorságával . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Igen, igen! Értem! *(Derültség.)*

Hellebronth Géza: . . . benyujtott egy katonai javaslatot, a mely javaslat mélyen belenyul a hadsereg szervezetébe, a nemzet teherviselési képességébe és a fennálló törvény megváltoztatását czélozza; benyujtott egy javaslatot, a melynek pénzügyi következményeiről senki ebben az országban tájékozva nincs . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mert nem akarnak!

Hellebronth Géza: . . . a mely javaslatnak pénzügyi következményeiről sem a t. pénzügyi bizottság, sem a t. miniszter ur nem látják jónak az országot felvilágositani. Beszélnek ott csekély költségről, kevés megterheltetésről, de hogy mi lesz annak a vége, mennyi lesz, arról méltóztatnak bölcsen hallgatni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Megmondtam itt a házban!

Hellebronth Géza: Hát, t. miniszter ur, az ilyen eljárásra igazán reá illik a kormányelnök urnak már szálló igévé vált az a nyilatkozata, hogy ez valóságos sötétbe ugrás. Hogy pedig ez mennyire veszélyes, hogy ily tájékozatlanul bele kivánják a nemzetet vinni ilyen tetemes költségekbe, hát én a miniszter ur ellenében, engedje meg, egy igen illusztris férfiura, a ház igen t. elnökére, gr. Apponyi Albert képviselő urra hivatkozom. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Sebess Dénes: Azt nem ismeri el Fejérváry tekintélynek!

Hellebronth Géza: Gr. Apponyi Albert 1889 január 11-én tartott beszédében a következőket mondja . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez akkor volt!

Kubik Béla: Majd megmondja, hogy ez-é a felfogása ma is!

Hellebronth Géza *(olvassa)*: »Először a pénzügyi szempontot akarom megvilágitani, vagy jobban mondva, konstatálni, hogy a ház a javaslat pénzügyi következményeire nézve teljes homályban van.« Épen ugy, mint ma.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez 1889-ben igy volt, és 1903-ban igy lesz!

Hellebronth Géza: »És ez alkalommal nem maradhat megrovás nélkül a t. pénzügyi bizottságnak az a példátlan könnyelmüsége, melylyel ezen hozzáutasitott ügyet tárgyalta.« *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* »A t. pénzügyi bizottság hivatva lett volna kideriteni, hogy mik lesznek ezen törvényjavaslat életbeléptetésének pénzügyi következményei.« *(Igaz! Ugy*

van! a bal- és a szélsőbaloldalon.) «És mit tett a t. pénzügyi bizottság? A t. pénzügyi bizottság megelégedett egy minden indokolás nélkül tett miniszteri nyilatkozattal, mely szerint a javaslat összes pénzügyi következményei az egész hadseregre mindössze egy fél millió forint több kiadásban fognak nyilvánulni.« Ezeket mondta gróf Apponyi Albert 1889 ben.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Régi dolog!

Kubik Béla: Ha régi is, de igaz volt.

Hellebronth Géza: Méltóztassék megengedni, t. miniszter ur, de az idők tanulsága, az idők következményei gróf Apponyi Albertnek adtak igazat. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert az az ominózus törvényjavaslat törvénynyé vált, és nem félmilliókba került az egész birodalomnak, hanem magának Magyarországnak, a birodalom felének, nagyon, de nagyon sok milliójába. Nagyon szépen kifejtette ezt Tóth János t. képviselőtársam a vitát bevezető nagyszabásu beszédében, a mikor kimutatta, hogy kétezer millió forinton felül járunk a hadügyi költségekkel.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Türelmes a statisztika!

Pozsgay Miklós: Mi is türelmesek vagyunk, hogy ily közbeszólásokat meghallgatunk!

Kubik Béla: Az összes kiadások! Igaza volt!

Hellebronth Géza: Hogy a helyzet most nagyon hasonló az akkorihoz, mutatja a pénzügyi bizottság jelentése is, mutatja magának a t. honvédelmi miniszter urnak nyilatkozata is. Soha határozott összeget nem mondanak arra nézve, hogy mibe fog kerülni, de beszélnek kevés költségről, kevés megterhelésről.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem beszéltem?

Hellebronth Géza: De hogy tiszta képet nyujtanának, azt nem teszik; a javaslatnak e nagyon fontos részét örömestebb hallgatással mellőzik, soha nem beszélnek róla. Engedelmet kérek, csak igy becsempészni a nemzet életébe ily törvényjavaslatot, és azt követelni, hogy a nemzet vakon bele menjen az ily előre nem látható nagyságu követelésbe, az, t. miniszter ur, nem alkotmányos eljárás és nem helyes. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De hát, t. miniszter ur, engedje meg, időszerünek tartom határozati javaslatomat abból a szempontból is, mert mélyen belenyul már létező törvény határozataiba, létező törvény megváltoztatását czélozza. Az 1889:VI. t.-cz., gondolom, az utolsó véderő-törvény.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy van! Igaza van, mint mindig!

Hellebronth Géza: Ez a törvényjavaslat megállapitja a béke-létszámot a gyalogságnál, a lovasságnál, a tüzérségnél, a haditengerészetnél.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Erről nincs tudomásom!

Hellebronth Géza: Ezt most tetemesen akarják emelni. És ne csak egy évi emelést méltóztassanak számitani, hiszen az emelkedés a harmadik esztendőben már háromszoros. Ez már egyenes megváltoztatása a törvénynek. A mikor ily követelésekkel állnak elő, és semmiféle ellenértéket nem akarnak adni, nem jogos-e követelésünk?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mindig!

Hellebronth Géza: Tessék a hadügyi kormánynak az egész véderő-törvény revizióját vonatkozó javaslatot beadni, tessék abban ezeket a követeléseket előadni, és tessék beievenni azokat, a miket engedményeknek mondanak, és ne tessék pusztán csak miniszteri igéretekkel előállani. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Igy bánnak a nemzet milliói val!

Hellebronth Géza: De időszerünek tartom, t. miniszter ur, az én határozati javaslatomat, és magának a t. miniszter urnak nyilatkozatából meritem az argumentumaimat.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Innen származik minden rossz! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Derültség jobbfelől.)*

Hellebronth Géza: Maga a t. miniszter ur elismeri január 28-án tartott beszédében, hogy vannak nemzeti óhajok — önök csak óhajoknak nevezik, mi követeléseknek — és vannak nemzeti aspirációk, melyek elől maga a t. miniszter ur sem zárkózik el. Vannak óhajok, melyek mindjárt megvalósithatók, és a melyekre nézve bizonyos igéretek is tétettek, vannak olyanok, a melyek még alapos tanulmányozás tárgyát kell, hogy képezzék, azután vannak olyanok, melyeket a .t. miniszter ur egyáltalában elvet.

T. miniszter ur, ezeket a nemzeti aspirációkat csak most méltóztatik megismerni? Hát ezek az aspirációk, ez a nemzeti érzület 36 esztendő óta csak most jutott el a hadügyi kormány füléhez? Hiszen 36 esztendeje folytonosan követeljük, 36 esztendeje a t. túloldal minket mindig azzal vádol, hogy nem tudunk egyebet, csak mindig a közjogi sérelmeket emlegetni, különösen a hadügy terén. Csodálatos, hogy ez csak most jutott a t. miniszter urhoz és a hadügyi kormányhoz, csak most akarják ezeket tanulmányozni. Engedelmet kérek, ez játék a nemzet érzelmeivel. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Teljes joggal követeljük mi, hogy ha már a t. miniszter ur maga is elismeri bizonyos követelések valósitásának lehetőségét, akkor azt ne incidentaliter, ilyen novelláris uton, ne csak puszta igéretekkel méltóztassék a ház elé terjeszteni, hanem tessék beterjeszteni az egész véderőtörvény revizióját és abban kimondani, hogy mit akarnak, mit nem.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Méltóztassék formulázni, hogy miből álljon! *(Zaj.)*

Pozsgay Miklós: Hány javaslatot nyujtunk be, egyet sem fogadnak el!

Hellebronth Géza: Időszerünek tartom határozati javaslatomat — bocsánatot kérek, hogy ilyen hosszu ideig igénybe kell vennem figyelmüket, de nagyon fontos a dolog, *(Halljuk! Halljuk!)* — abból a szempontból is, mert jelenleg olyan kormányhoz van szerencsénk, melynek elnöke, feje annak a pártnak, mely támogatja, a vezére, azt mondta a beköszöntő beszédjében, hogy ő a jog, a törvény és az igazság alapján áll. Hát én ezt elfogadom és örömmel is veszem tudomásul; de épen ebből a szempontból terjesztem most be határozati javaslatomat, mert feltételezem, hogy ők komoly államférfiak és különösen oly nagyfontosságu kérdésben nem játszanak a szavakkal, hanem komoly államférfiakhoz méltón annak valóságot is fognak adni. Azért terjesztem most be javaslatomat, mert azt már csak nem méltóztatik elvitatni, t. miniszter ur, hogy mikor egy nemzet nemzeti életének legfontosabb követelményeivel, a haderő nemzeti követelésével áll elő, akkor a jog, a törvény és az igazság bizonyára nem azon férfiak mellett van, a kik ezt megakadályozni akarják, hanem áll azon férfiak és azon párt mellett, a mely férfiak és a mely párt lelkük minden érzületével, szivük minden dobbanásával ezt a nemzeti követelményt akarják diadalra juttatni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Attérek most, t. miniszter ur, határozati javaslatom megokolásában a második főmomentumra, t. i. a szükségességi okra s igyekezni fogok lehetőleg röviden beigazolni, hogy határozati javaslatom első és legfőbb követelménye a nemzeti hadsereg. Ezen állitásom beigazolására épen a t. honvédelmi miniszter ur azon beszédéből meritem az adatokat, a melyet szives volt január 28-án elmondani. Abban a beszédében nagyon kegyes volt a nemzet iránt, s jónak látta a nemzeti követelményeket kategóriákba sorozni. Az első kategóriába sorozta azokat, melyek elől nem zárkózik el, melyekre nézve bizonyos igéretek is tétettek. A második kategóriába azokat, melyek elől ugyan nem zárkózik el a hadügyi kormány, hanem azok még alapos tanulmány tárgyát kell, hogy képezzék. Mikor ebben a nagy kegyességében eljutott bizonyos határig, akkor, hogy ne rontsa el azt a sok jót, a mit addig mondott, a harmadik kategóriába sorozta mindezen követelmények édes szülő, anyját, az önálló magyar hadsereg követelményét. A többi az mind ebből folyik, ez a lényeg, erre pedig azt mondta, hogy ezzel nem is foglalkozik. Drága az idő, nem akarja azt hiába igénybe venni. Én azt hiszem, ezt nem a magyar honvédelmi miniszter mondotta, hanem az osztrák táborszernagy.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy van! *(Derültség jobbfelől.)*

Hellebronth Géza: Ez a magyar nemzet már annyira sülyedt, hogy a magyar parlamentben egy magyar miniszter megtorlás nélkül mondhat ilyet? Vagy annyira elaludt, hogy az ily éles tőrszurás sem képes felébreszteni? Ne higyje ezt; ez a nemzet nem sülyedt még annyira, hanem csak türelmes, de a türelemnek is van határa, ha pedig alszik, fel fog ébredni s akkor veszélyessé is válhatik. Hiszen az erdők királya, az oroszlán sem veszélyes addig, a mig alszik, hanem a mikor felébred, akkor eszeveszetten futnak előle oduikba az erdők apró vadai. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mi az első és második kategóriába sorozott igéreteit illeti, megszokta már ez a nemzet a t. miniszter ur igéreteit ad graecas calendas tenni. 36 esztendeje igéri a katonai büntető perrendtartásnak a modern kor követelményei szerint való átalakitását; maga a miniszter ur azt mondja, hogy 18 vaskos kötet van összeirva, de nem birták az igazságügyi miniszter urak hozzájárulását megnyerni.

Én azokat az igazságügyi miniszter urakat modern felfogásu jogász elméknek tartom, de azt meg nem föltételezem bennük, hogy tisztán csak ellenzéki viszketegből ne járultak volna a t. hadügyi kormány javaslataihoz. Más lehet annak az oka. Az, hogy önök valószinüleg nem tudnak kibontakozni abból a középkori barbár fölfogásból; *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* igenis, önök még most is kétszáz évvel hátrább élnek, és az akkori, ma már bizony barbár eljárásokat követik továbbra is, azt az inkvizitórius eljárást, a mely annak a szegény szerencsétlen vádlottnak még a védelmet is megtagadja. A t. miniszter urék ma is az Alba herczegek és Karaffák korába szeretnék magukat beletalálni, ugy, hogy cseppet sem csodálkoznám rajta, ha a t. miniszter ur egy szép reggelen azzal az ujdonsággal lepné meg a házat, hogy a király kinevezte Karaffát az eperjesi vértörvényszék elnökévé.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Régen meghalt; az lehetetlen! *(Derültség.)*

Hellebronth Géza: Engedje meg t. miniszter ur, nagyon sok vihar elvonult Európa egén, a melyek megtisztitották az európai szellemet, öntudatra ébresztették az embereket, felébresztették az alvókat és azok a viharok megszülték a szabadságot, egyenlőséget, testvériséget, az emberi jogok magasztos eszméit, de a mely eszméket, t. miniszter ur, ma már sem a Heródesekkel, sem az Alba herczegekkel, sem a Karaffákkal nem lehet többé némává, nemlétezővé tenni. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Más világot élünk, más csillagok járnak, t. miniszter ur.

Gabányi Miklós: A miniszter ur maga is Karaffának a Kis-Kohn-ja! *(Derültség.)*

Hellebronth Géza: Igaz, a t. miniszter ur a zászló és jelvények kérdésében is igéretet tett, de hogy mit, azt hiszem, maga a miniszter ur sem tudja. Mert hiszen azt méltóztatik mondani beszédében: ez még tanulmányozás tárgyát képezi. Hát, t. miniszter ur, ugyan mit gondol, mit csinálna a szerb skupstina azzal a

szerb hadügyi miniszterrel, a ki a szerb czimerre és szerb zászlóra vonatkozólag ilyen kijelentést merne tenni a szerb skupstinában?

Csávolszky Lajos: Kikergetnék onnan!

Hellebronth Géza: Meg vagyok róla győződve, hogy sem a Mihály-téren, sem a topcsideri parkban annak a miniszternek emlékoszlopot nem emelnek, hanem sokkal valószinübb az, hogy igen hamar megismertetnék vele Nándor-Fehérvár kazamatáit; mert méltóztatnak tudni, ott vannak a börtönök. De hát, ugy látszik, t. miniszter ur, Magyarországon minden lehet, minden szabad. Itt szabad gázolni a nemzeti érzületben, itt szabad gázolni a magyar czimerben, itt szabad gázolni a magyar zászlóban, pedig az a czimer, meg az a zászló egyuttal a nemzeti becsület is, t. miniszter ur. És azt mondják, még ezt is tanulmányozni kell.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Még jobban!

Hellebronth Géza: Tessék megmondani annak a hadügyi kormánynak, hogy ha tanulni akar, méltóztassék elmenni az elemi iskolákba, ott lehet tanulni, ott vannak a diákok, a kik ezt tanulják.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Köszönöm becses tanácsát! *(Derültség.)*

Hellebronth Géza: Vagy el méltóztatnak felejteni az 1848: XXI. törvényczikket? Hiszen elég világosan szól az. Vagy talán ez a törvényczikk is olyan taxativ-e, mint az Andrássy Gyula nyelvtörvénye? Különben ugy vagyok a t. miniszter igéretével, — méltóztassék megbocsátani, hogyha kissé népiesen fejezem ki magam —

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Csak tessék! Minden meg van bocsátva! *(Derültség.)*

Hellebronth Géza: Ugy vagyok vele, hogy borsózik tőle a hátam, mert a hadügyi kormánytól ez a nemzet jót még nem kapott soha. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha tehát az valamit akar adni, én nagyon félek tőle . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Timeo Danaos!

Hellebronth Géza . . . hogy ismét egy olyan dualisztikus, egy olyan uj közösügyes szörnyszülött találjon belőle származni, a melyre igenis mondhatjuk, hogy: Timeo Danaos et dona ferentes. Van nekünk zászlónk, t. miniszter ur, van nekünk czimerünk, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és azt a zászlót igen sok dicsőséges hadjáratban lobogtatta a magyar hadsereg diadallal és azt a zászlót, azt a czimert nem adjuk az önök dualisztikus jelvényeiért. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha ilyet akar adni a t. miniszter ur nekünk, a nemzetnek, akkor méltóztassék megtartani reliquiái között, mert mi nem kérünk belőle. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hát milyent akarnak? *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: A nemzeti szinü zászlót!)*

Csávolszky Lajos: A régit akarjuk, a mely megvan!

Hellebronth Géza: Beszédének további folyamán a t. miniszter ur igéreteinek gazdag tárházából ismét kiröpit egy szenzáczióra számitó nyilatkozatot, a midőn azt mondja: »A harmadik kérdés a magyar tiszteknek a magyar ezredekbe való beosztása. E részben — és ha jól emlékszem, a pénzügyi bizottság jelentésében is fel lett emlitve — már nyilatkoztam a pénzügyi bizottságban és most ismétlem e nyilatkozatomat, hogy igenis van egy legfelsőbb kézirat 1868. augusztus haváról, a mely legfelsőbb kéziratnak eddigelé kellő érvény nem szereztetett, de biztos kilátásba helyezhetem a háznak, hogy érvény fog szereztetni.

Igazán kedves egy nyilatkozat.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Remélem!

Hellebronth Géza: Mindjárt lerántom annak kedvességét, t. miniszter ur. E nyilatkozattal szemben, megvallom, t. miniszter ur, hogy nem tudom, min csodálkozzam inkább: ezen a magyar nemzeten-e, a mely eltűrte azt, hogy törvénybe iktatott jogát, egy királyi parancscsal elrendelt intézkedést önök a nemzeti követelménynyel szemben mai napig sem teljesitenek, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* vagy még jobban csodálkozzam magán a magyar királyon, a ki eltűrte azt, hogy önök, az alárendeltjei, a végrehajtó közegei, a királyi parancsnak nem engedelmeskednek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát, t. miniszter ur, alkotmányjogi szempontból a felségjogok kit illetnek: a miniszter urat, vagy pedig ő Felségét? És az engedelmesség kötelezettsége kit terhel: a miniszter urat, vagy ő Felségét? Igenis, én nagyon jól tudom, hogy a t. miniszter urat terheli. Ép azért csodálkozom azon, hogy daczára felelősége tudatának, daczára a királyi parancsnak, a melynek mint hű alattvaló, mint hű végrehajtó közeg engedelmességgel tartozott volna, ezt mai napig nem teljesitette. Hát miért hozzák ilyen különös világitásba magát a koronát? Hiszen a t. miniszter ur nyilatkozatából az tünik ki, legalább azt a szomoru dilemmát lehet belőle következtetni, hogy a mit ő Felsége egyik kezével ad, azt a másikkal elveszi, hogy a mit a magyar király jónak lát megadni az ő hű népének, a magyar nemzetnek, azt az osztrák császár rögtön dezavuálja, mert másképen nem türhetné tanácsnokai sorában mai napig is azokat, a kik az ő parancsának 36 esztendeig nem engedelmeskedtek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De tovább megyek, t. miniszter ur!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Még tovább?

Hellebronth Géza: Nekünk ez a jogunk nem királyi kéziratoktól függ. Nem, ez a jogunk nekünk törvényadta jogunk. Magyar országgyülések hozták, királyok szentesitették. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Elég szégyen, hogy

eddig végre nem hajtották. Az 1792 : IX. t.-cz. azt mondja, hogy a magyar rendes és határőri ezredeknél magyar tisztek alkalmaztassanak. Ez elég világos. Az 1802 : II. t.-cz. pedig kiköti, hogy az ezredekhez és a határőrvidéken magyar alsóbb törzstisztek és tábornokok neveztessenek ki. Ez sem taxativ felsorolás. Az 1840 : II. t.-cz. 12. pontja pedig ismét azt mondja, hogy a tisztek magyarok legyenek. Ez sem taxativ felsorolás. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát, engedelmet kérek, t. miniszter ur, ezek a törvények ma sincsenek hatályon kivül helyezve és épen ezen törvények alapján 1867 óta sem az országgyülések, sem pedig a delegácziók soha sem szüntek meg ezen követeléseket folytonosan előadni, ezen sérelmeket felpanaszolni, ezek orvoslását kérni, kivánni és követelni.

Hát csak azért hoztam fel, t. minister ur, ezeket, hogy ha végrevalahára megteszik is ezt, ne méltóztassék ezt valami nagy engedménynek tartani és abból tőkét csinálni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem is csinálunk!

Hellebronth Géza: Hogyha a hadügyi kormány részéről meg is történik, ez akkor sem lesz egyéb, mint egy százados sérelemnek végrevalahára való orvoslása. *(Igaz! Ugy van! a szelsőbaloldalon.)* Ezért tehát dicsőretet nem érdemel, s azért ne méltóztassék azt engedménynek nevezni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mikor mondtam, hogy vivmány? Méltóztassék nekem megmutatni! Állitani könnyü, de bebizonyitani nem olyan könnyü!

Hellebronth Géza: Engedelmet kérek, a mi részünkről lenne vivmány, de az önök részéről nem lenne engedmény.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Tessék rám olvasni, hogy mikor mondtam!

Hellebronth Géza: Érdekes a t. miniszter ur nagylelkűsége, a midőn beszéde további folyamán kijelenti, hogy a hadügyi kormányzat engedve a két kormány óhajának, ráállott arra, hogy a hatezer póttartalékos behivásának követelésétől eláll és ezt mint egy nagylelkü engedményt látszik feltüntetni a hadügyi kormányzat.

Engedelmet kérek, t. miniszter ur, de ezt a nagylelkűséget önmaga rontja le, a midőn ezen nyilatkozata előtt ezt a nyilatkozatát meg is indokolja és a mikor azt mondja, hogy *(olvassa)*: »A törvényjavaslat elfogadása ugy volt tervezve, illetőleg azt hittük, hogy talán novemberben meglesz. E törvényjavaslat elfogadása lehetséges is lett volna, de mivel tényleg eddigelé nem történt, mivel, mondjuk, attól tartok, hogy talán még bizonyos időbe fog kerülni« — hát nagyon sok időbe fog kerülni — »mig ebből törvény lesz és amugy is lekéstünk a taraczkütegek azonnali felállitásától és az erre szükséges legénység behivásától, és mivel ennélfogva a hadügyi kormány az ilyen késedelmes eljárás következtében a jövő ősz előtt ugy sincs abban a helyzetben, hogy a taraczkütegeket véglegesen szervezhesse«, stb. stb., hát ezért és ezért, és itt következik azután a nagylelkü ajándék.

Engedelmet kérek, t. honvédelmi miniszter ur, ha itt ismét egy népies kifejezéssel élek és azt mondom, hogy talán savanyu volt a szőlő. *(Derültség. Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kényszerhelyzetben volt a t. kormány, mert törvény nélkül talán csak nem tarthatta vissza azokat a póttartalékosokat, mert hiszen az, hogy törvény nélkül tartsák vissza a póttartalékosokat, t. miniszter ur, csak nyilt abszolutizmus mellett lett volna lehetséges. Már pedig dicséretére legyen mondva a t. hadügyi kormánynak és a t. miniszter urnak, hogy eddig még csak a leplezett abszolutizmus tágasabb mezején száguldanak. Tehát nem tarthatták vissza törvény nélkül. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De annyi bizonyos, t. miniszter ur, hogy a hadügyi kormány ugyancsak magas fokára emelkedett a naivitásnak, mikor azt mondja, hogy azt hittük, hogy a javaslatból novemberben törvény lesz. A magyar parlament munkásságáról ellenségei sok minden rosszat elmondhatnak, de azzal az egygyel meg nem rágalmazhatják, hogy ez a törvényhozás akkor, mikor a nemzet nagy érdekeiről van szó, a mikor a nemzeti kultura, a nemzeti nyelv, a nemzeti aspirácziók megvédéséről és érvényesitéséről van szó, hogy akkor ez a törvényhozás csak ugy könnyelmüen átsiklik a dolgokon. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen a multak véderővitái megtanithatták a t. hadügyi kormányt és a t. honvédelmi miniszter urat arra, hogy ez nem megy olyan könnyen.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: 1886-ban egy nap alatt megszavazták.

Hellebronth Géza: Saját szavaival czáfolom meg a t. miniszter urat, hogy mily nagyfoku naivitás volt ezt hinni.

A t. miniszter ur, engedelmet kérek, 1900. november 6-ikán terjesztette be ezeket a javaslatokat. Azt csak méltóztatik tudni, hogy ezeket a javaslatokat előbb két bizottságnak, a véderő- és pénzügyi bizottságnak kellett tárgyalnia, azután kell tárgyalnia a plénumnak, a főrendiháznak és mindezek után még szentesités végett kell azokat felterjeszteni. Engedjen meg, ha ebben a házban egy szál ellenzék nem volna — a minek nem hiszem, hogy különben a t. miniszter ur örvendezne, mert hiszen akkor kinek szólna közbe, a mit pedig megkiván a természete, a t. túloldal pedig valószinüleg szintén nem örvendezne, mert akkor annál nagyobb lenne a csődület — hát mondom, ha egy szál ellenzék nem volna, még akkor is fizikai lehetetlenség lett volna 24 nap alatt ezt a javaslatot törvénynyé emelni. De hát a miniszter ur jól tudta, hogy van ellenzék a házban, hála Isten,

még pedig van erős és czéltudatos ellenzék, a melyről, meg lehet győződve a miniszter ur, hogyha kisebb kérdésekben van is közöttünk nézeteltérés, de a mikor a nemzet legnagyobb követelményeiről, a nemzeti kulturáról, a nemzeti érzületről, a nemzeti aspirácziókról és ezeknek érvényesitéséről van szó, akkor mindig együtt talál bennünket és mindig szemben talál benünket önökkel. *(Tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Hát, t. miniszter ur, mi nem az önök, nem a hadügyi kormány és nem az udvari politika képviselői vagyunk; minket a magyar nemzet küldött ide, nekünk a magyar nemzet érdekeit kell megvédelmeznünk. És ebben a tekintetben mi egyetértünk gróf Apponyi Albert 1889-iki felfogásával, a mikor ő, október 7-ikén, jászberényi választói előtt tartott beszámoló beszédében ezeket mondotta *(olvassa)*: »Mindezeknek a bonyodalmaknak utvesztőjéből csak egy menekülés van, és ez az, hogy ennek az országnak politikai tényezői, ennek az országnak egyéniségei arra legyenek eltökélve, hogy a politikai pályán a nemzetet, csak a nemzetet és ismét egyedül a nemzetet és semmi mást ne szolgáljanak.«

Hát mi is azt tartjuk, t. ház.

A t. miniszter ur a magyar nyelv tanitására vonatkozólag a katonai iskolákban a következő felvilágositásokkal szolgált *(olvassa)*: »Az alreáliskolákban a magyar tanórák száma mind a négy évfolyamban hetenkint két-két óra, azonkivül két napon kötelező a magyar társalgás. A főreáliskolákban a heti tanórák száma mind a három évfolyamban két óra, azonkivül hetenkint egyszer magyar társalgás.«

Hát erről eszembe jut diákkorom; mi a középiskolában épen ennyit kaptunk a görög nyelv tanitásából; igaz, hogy nem is tanultam semmit, de igaz az is, hogy a honvédelmi miniszer ur szisztemájával a magyar nyelvből sem fog senki megtanulni semmit.

Ha mi a Reichsrathban ülnénk, mint nemzetiségi képviselők és ott a birodalmi miniszter állana elénk ilyen nyilatkozattal a magyar nyelv tanitását illetőleg, akkor talán még volna ennek valami alapja, ámbár nem hiszem, hogy az esetleg ott ülő magyar nemzetiségü Reichsrath-tagok közül is bárkit kielégithetne ez a nyilatkozat. Hanem az, hogy a magyar országgyülésen egy miniszter . . . nevethet a t. miniszter ur, szokása igenis, hogy kineveti a nemzeti érzületet! *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elég szomoru!)* Elég szomoru dolog, épen azt akarom mondani, hogy itt a magyar országgyülésen, egy magyar miniszter megtorlatlanul tehet ilyen nyilatkozatot.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Miféle nyilatkozatot?

Hellebronth Géza: Bocsásson meg a t. miniszter ur, de én erre nem találok illő parlamenti kifejezést, hanem egyszerüen csak azt mondom, hogy ilyen fejetetejére állitott állapot nem lehet széles e világon, csak nálunk Magyarországon, *(Ugy van! Igaz! a baloldalon.)* mert ilyen bolond nemzet nincs talán még a zanzibári szultán birodalmában sem. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Kecskeméthy Ferencz: Nem is fogja örökösen azt tehetni, hogy itt paczkázzon a parlamenttel! *(Zaj a jobboldalon.)*

Hellebronth Géza: A t. honvédelmi miniszter urnak már ugyszólván második természetévé vált az, hogy arról, a mi neki nem kedves, nemcsak maga nem szeret beszélni, hanem azt kivánná, hogy mások se beszéljenek róla. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Szólásszabadság van!

Hellebronth Géza: Mindjárt beigazolom ezt a t. miniszter ur saját szavaiból. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

A két évi szolgálati időre vonatkozó követelményünkkel szemben, midőn annak tanulmányozását megigéri a t. miniszter ur, a következőket mondja *(olvassa)*: »Nagyon kérem a t. házat, bármennyire népszerüen is hangzik a két évi szolgálati idő, ne méltóztassék erre sok időt vesztegetni, mert drága az idő.« A t. honvédelmi miniszter ur tehát nem szereti, ha mi beszélünk róla.

Abban igazsága lehet a t. miniszter urnak, s magam is elhiszem, hogy drága az idő; ámde, t. miniszter ur, még drágábbak azon sulyos áldozatok, a melyeket önök követelnek tőlünk, s pedig minden ellenszolgáltatás nélkül; de még drágább a kivánt emberanyag. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az ország védelméről van szó!

Hellebronth Géza: Hát lehet arról is beszélni, s beszélgessünk csak egy kissé róla. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Mi, e padokon ülő függetlenségi képviselők, a kétévi szolgálati idő behozatalával igen nagy eredményt remélünk elérni. Remélünk pénzügyi megtakaritást egyrészről, másrészről pedig reméljük az emberanyag kimélését, a mi gazdasági szempontból bir nagy jelentőséggel. Mert ne méltóztassék azt gondolni, t. miniszter ur, hogy mi a kétévi szolgálati idő behozatalának mintegy rekompenzációjaképen majd valami létszámemelést hajlandók volnánk megszavazni.

Kubik Béla: Isten őrizz!

Hellebronth Géza: Hiszen akkor, t. miniszter ur, csakugyan oda jutnánk, a mivel riasztanak, rémitenek bennünket, hogy t. i., a mit megnyerünk a vámon, azt elveszitjük a réven; sőt még akkor — megengedem, hogy ebben igaza van a honvédelmi miniszter urnak — még túlköltekezésbe is jutnánk azon állitólagos megtakaritás révén, vagy, mint a hogy Kubik Béla t. képviselőtársam mondja, akkor cseberből-vederbe esnénk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi pedig erre kaphatók nem vagyunk. Mi az általunk

most is túlságosan magasnak tartott létszám mellett követeljük a kétévi szolgálati idő behozatalát. Az csak természetes, hogy ha egy embert nem három évig, hanem két évig tartunk ottan, az tetemes megtakaritást eredményez, mert igy egyévi eltartás terhétől menekülünk, s háromszázezer emberről lévén szó, ez már jelentékeny pénzügyi eredmény volna. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Számtani vizsgát méltóztatott tenni? *(Derültség a jobboldalon.)*

Hellebronth Géza: Igen, tettem. Hanem erre megjegyzem, t. miniszter ur, hogy nem ilyen számtani históriákról való vicczekkel lehet ezt elütni, hanem hozhatott volna fel a t. miniszter ur jobb érvet is, s ez az lett volna, hogy talán két év alatt nem lehet a legénységet, s különösen az altiszti kart kioktatni. Ez sokkal komolyabb és sokkal okosabb ellenvetés lett volna. Számitottam is arra, hogy ezt fogja mondani a t. honvédelmi miniszter ur. Ámde, még ha ezt mondta volna is, ezt sem fogadtam volna el, hanem azt válaszoltam volna rá, hogy ha ezen rendszer mellett nem lehet kioktatni, ám tessék eldobni ezt a rendszert, és tessék felállitani egy olyan rendszert, a mely mellett lehetséges. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Tessék behozni a magyar szolgálati nyelvet, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mindjárt lehetséges lesz. Hiszen ugy gondolom, hogy a miniszter ur nemcsak osztrák táborszernagy, hanem honvédelmi miniszter is.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Azt mondják!

Hellebronth Géza: S mint ilyen, csak nem dezavuálja a saját honvédjeit. Hát a magyar honvédség nincs kiképezve? Ez a t. miniszter ur hibája volna, a ki több mint 25 esztendeje képezi. De ez nem igy van. Ki van képezve, ő Felsége minden királygyakorlat után nem győzi eléggé dicsérni. Hát ha olyan nagyon jól vannak kiképezve a legénység és az altisztek is, akkor miért nem hozták be a magyar szolgálati nyelvet a közös hadseregnél? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Ennél is nagyobb eredményt várunk attól, hogy ezáltal igen nagy emberanyag-kimélést érhetnénk el. Az bizonyos, hogy három esztendeig lenni öntudatlan gépnek, vagy pedig két esztendeig, az mindenesetre nagy különbség. Rövid időt még Plutó birodalmában is ki lehet állani, de a hosszas szenvedés mindig gyilkoló hatásu. De nemcsak az emberanyag kimélése szempontjából, hanem nemzetgazdasági szempontból is nagy különbség, hogy az a keresetképes magyar fiu három évre vonatik-e el kenyérkeresetétől, családjának fentartásától, avagy pedig két esztendőre. Nemzetgazdaságilag is nagy kár tehát, hogy ott semittevésben három esztendőt töltsenek el.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Próbálta?

Hellebronth Géza: Nem próbáltam. De méltóztassék elhinni, hogy többször láttam, mint a t. miniszter ur, mert az ablakom előtt minden nap csinálják ezt Egerben, a t. miniszter ur pedig egyszerre a generálisságon kezdte.

T. ház! Azt hiszem, hogy eléggé sikerült bebizonyitanom, még a t. miniszter ur előtt is, *(Zaj. Elnök csenget.)* hogy határozati javaslatom benyujtása időszerü és hogy az igazolt.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagyon gyenge!

Hellebronth Géza: Méltóztassanak megbocsátani, hogy fejtegetéseim egy kissé hosszura nyultak, de mentse ki ezt az ügynek nagy fontossága . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A szervezett obstrukczió!

Hellebronth Géza: . . . a képviselői kötelességteljesités. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A magyar nemzetnek, ha élni akar, ha számottevő tényező akar lenni az európai konczertben, ha önállóságra és függetlenségre törekszik, első sorban a magyar géniuszt kell megvédelmeznie, a magyar kulturát, a magyar nyelvet, a magyar nemzeti érzést. Ezt kell érvényesiteni minden téren, minden intézményben, a hadseregben is. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* S ha ez nem érvényesithető az önök által inaugurált rendszerrel, akkor el kell söpörni azt a föld színéről, mindazokkal együtt, a kik akadályául szolgálnak a nemzeti törekvések érvényesitésének. Ilyen értelemben adtam be határozati javaslatomat és ilyen értelemben kérem annak elfogadását. *(Zajos helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az idő már előrehaladván, azt hiszem, áttérhetnénk az interpellácziókra.

De mielőtt ezt tennők, állapitsuk meg a holnapi ülés napirendjét. *(Halljuk!)*

Javaslom a t. háznak, hogy a holnap, pénteken délelőtt 10 órakor tartandó ülés napirendjére a most megszakitott vitának folytatását tüzzük ki. *(Helyeslés.)* Azt hiszem, hogy a ház ezt elfogadja. *(Helyeslés.)* Tehát ezt határozatilag kimondom.

Ugyancsak holnapra ki van már tüzve az összeférhetlenségi itélő-bizottságnak kisorsolása Bauer Antal összeférhetlenségi ügyében. Az eddigi gyakorlat szerint ez ugy fog történni, hogy az ülés vége előtt egy órával, tehát két órakor az ülés fél órára felfüggesztetik. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mikor?)* Két órakor. Az ülést egy félórára felfüggesztjük és a kisorsolást fél háromkor fogjuk eszközölni.

Kubik Béla: Ha jól emlékszem, mert még nem találtam meg az értesitőben azt a részét a tárgysorozatnak, a hol az elnök ur a 197. ülésen február 4-én kitüzte az itélő-bizottság kisorsolását, ha jól emlékszem egy órára. En javaslom, hogy ebben a két tárgyban, a mely

különben is ki van tüzve ... *(Egy hang jobbról: Óra nem volt kitüzve, csak nap!)* Majd kikeresem, hogy egy órára volt kitüzve. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Perczel Dezső: A levélben, a melyben értesitettek, sem volt óra, csak a nap!

Elnök *(csenget)*: Az óra tudtommal nem volt kitüzve. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki volt tüzve!)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Meg lehet változtatni!

Elnök: Különben is a ház megváltoztathatja az órát. *(Zajos ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Megtaláltam. *(Olvassa:)* »Bemutatom az összeférhetlenségi bizottság jelentését, mely szerint a bizottság Bauer Antal összeférhetlenségi ügyét tárgyalásra előkészitette és a vonatkozó iratokat beterjesztette. A házszabályok 170. §-a értelmében az ügy tárgyalására hivatott összeférhetlenségi itélőbizottság kisorsolása a mai naptól számitott 9-ik napra, vagyis a február 13-án, pénteken tartandó ülés napirendjére tüzetik ki, a mikor is a napirenden levő ügyek tárgyalása egy órakor megszakittatik, a kisorsolás megejtetik és az ügy tárgyalása a kisorsolás után azonnal meg fog történni.«

A napirend tehát itt már meg van állapitva a pénteki napon egy órára.

Elnök: Akkor még nem volt meghosszabitva az ülések ideje. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az mindegy!)*

Kubik Béla: Ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes! *(Zaj.)*

Elnök: Engedelmet kérek, a gyakorlat az volt, hogy a napirend tárgyalására megállapitott idő előtt egy órával történt meg a tárgyalás megszakitása. A képviselőház azonban időközben megváltoztatta a tárgyalási időt, tehát az eddigi gyakorlatnak megfelelően most két órára tartom kitüzendőnek. *(Helyeslés jobbfelől. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Egyik napirend a másikat nem változtathatja meg! *(Zaj. Halljuk!)*

Thaly Kálmán: *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* A házszabályokhoz, illetőleg a napirend kérdéséhez kivánok röviden szólani és a fenforgó ügynek egyik oldalához, mert két oldala van.

Ha már egyszer a háznak határozata volt, nincs semmi ok ezen határozaton keresztülgázolni. Én tehát a régi határozatot a magam részéről respektálom.

De a t. elnökséghez van egy kérdésem.

Nevezetesen az, hogy ezek az egymás után, majdnem minden héten előforduló ilyen összeférhetlenségi itélőbizottsági ügyek, a melyek miatt minduntalan egy-egy ügy kedvéért sorsolgatják ki a nyolczvan képviselőből, a tizenkettő plusz hármat, vagyis tizenötöt, nem kis terhe azoknak a képviselő uraknak, a kik, fájdalom, a nyolczvan közt vannak. Én már kértem a t. elnök urtól, hogy mivel tavaly már szolgálatot tettem, hagyjon ki a listából, de nem tette. *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem lehet!)* Kötelesség, jól van, a mig az ember egészsége birja, teljesiti. De egyet tehet az elnökség: azt tudniillik, hogy utasitaná a bizottságot, vagy nyomást gyakorolhatna arra az előkészitő összeférhetlenségi bizottságra, — *(Ellenmondások jobbfelől.)* értem az ügyrend tekintetében, — a melynek kezében vannak ezek az ügyek, hogy, mint például most az előző Beck-féle, Győrffy-féle ügygyel tehette volna; ezeket egyszerre terjeszsze be, mert most igy potyogtatva jönnek a dolgok és a képviselők e miatt szekaturáknak vannak kitéve.

Perczel Dezső: Törvény szerint csak egyet lehet ...

Thaly Kálmán: Ha egyszerre lehetne beterjeszteni ezeket az ügyeket, akkor legalább könnyebb volna a dolog. Hiszen mindig van egy egész sereg. Gyakorlatibb volna, ha nem minden héten külön-külön nyaggatnák a nyolczvan képviselőt, hanem megvárnák, mig több ügy kerül össze. Hiszen, fájdalom, nem kell sokáig várni, mert több van, mint kellene. Ha többet adnának be egyszerre, kevésbbé lennének zaklatva a képviselő urak.

Ezt csak mint óhajtást fejezem ki a magam részéről. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azt a kérdést, hogy megváltoztattassék-e a már egyszer kitüzött idő, azt a kérdést felvetni sem szabad. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Az elnöki székből!

Szederkényi Nándor: Erre szavaztatni pedig egyáltalán nem is lehet. *(Zaj.)*

Lengyel Zoltán: Csakugyan oroszlánok ketreczébe kerül az elnök! *(Mozgás a jobboldalon.)*

Szederkényi Nándor: Ha nem akarják megváltoztatni, akkor ne is disputáljunk róla. Tessék egyszerüen kijelenteni, hogy a meghatározott napirend akként marad, a mint már megállapitották és akkor nincs szavam.

Gr. Zichy Aladár: Jó lesz vigyázni!

Elnök: A t. ház határoz mindenesetre a napirend felett. *(Zaj.)*

Csávolszky Lajos: Nem lehet! Megvan már a határozat.

Szatmári Mór: Az elnök már enunciálta!

Szederkényi Nándor: Ha nem nyugosznak meg a már hozott határozatban, akkor fentartom jogomat, hogy hozzászóljak. Meg akarja változtatni az elnök ur az időt? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igen!)* Erre nézve azonban jogában sincs feltenni a kérdést. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Itt terminusok vannak kitüzve.

Pozsgay Miklós: Egyik határozat nem ellenkezhetik igy a másikkal.

Szederkényi Nándor: Ezekből az illető képviselőkre kötelezettség hárul.

Thaly Kálmán: Már a szerint rendezték el az illetők dolgaikat!

Szederkényi Nándor: Ha az illető képviselő urak az illető időpontban meg nem jelennek, de kisorsoltatnak és nem igazolják magukat, ebből reájuk nézve hátrányos körülmények származnak. Ez a terminus tehát olyan, hogy ki lévén tüzve, az elnöknek most már azt megváltoztatnia nem lehet. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Ha pedig megváltoztatná a t. ház, akkor a legnagyobb törvénytelenséget követné el, (*Ellenmondás a jobb- és a baloldalon.*) mert a háznak határozatát abrogálni, megröviditeni, vagy másként érinteni nem szabad, tilos. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

Gr. Wilczek Frigyes: T. ház!... (*Felkiáltások jobbfelől: Halljuk a miniszterelnököt!*)

Széll Kálmán miniszterelnök: T. Ház! (*Felkiáltások a jobb- és baloldalon. Halljuk! Halljuk!*)

Perczel Dezső: Csak négyen beszélhetnek! (*Zaj.*)

Pozsgay Miklós: A házszabályokhoz szólhatnak akárhányan!

Széll Kálmán miniszterelnök: A napirendnek az a része, a mely határidőt tüz ki valamely funkczióra, a melyet a ház az ülések alatt végez, pl. interpellácziók intézésére, interpellácziókra adandó válaszokra, emlékeztetem a t. képviselőházat, ugy szokott tekintetni, hogy azt a t. ház minduntalan a tárgyalás menete szerint megváltoztathatja. (*Ellentmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Szederkényi képviselő urnak azon hangzatos kijelentését, hogy itt megint törvénytelenség szándékoltatik, nem tartom helyénvalónak. (*Helyeslés jobbfelől.*) Hányszor történik az, hogy a t. képviselő urak, ha interpellálnak, maguk kivánják annak megváltoztatását, a mi már el volt határozva. (*Ugy van! jobbfelől.*)

Szederkényi Nándor: Az más! (*Zaj.*)

Széll Kálmán miniszterelnök: Persze, ezt mindenre lehet mondani, mert két tojás sem hasonlit egészen egymáshoz, bár én azt tartom, hogy ebben az esetben nagyon is hasonlit a két dolog egymáshoz, ép ugy, mint a tojás. Miről van szó? Az elnök enunciál egy határidőt . . .

Szederkényi Nándor: A mely személyenkint kötelező az összes képviselőkre!

Széll Kálmán miniszterelnök: Engedelmet, de én a képviselő urnak nem accompagnirozhatom betüről-betüre, szótagról-szótagra. Igy tehát nagyon nehéz a képviselő urral érvelni, pedig maga is azt akarja, hogy érvelés utján jöjjünk tisztába.

Kubik Béla: Nem lehet! (*Mozgás jobbfelől.*)

Széll Kálmán miniszterelnök: Ha nem lehet, akkor ne tanácskozzunk, hanem zajongjunk! Én azonban nem igy fogom fel a parlamentáris tanácskozás természetét. (*Helyeslés jobbfelől.*) Mikor az elnök azt a határozatot enunciálta, abban a feltevésben volt, hogy két órára lesz ma is kitüzve a ház tárgyalásának a bezárása. Ezért egy órával a ház bezárása előtt tüzte ki a terminust. Ezen határozat szelleméhez képest, az elnök ur jogositva volt most proponálni — mert ő propoziczíót tett — hogy ezuttal, mivel három óráig tartanak az ülések, két órakor történjék a kisorsolás egy óra helyett. (*Helyeslés jobbfelől.*) Azt hiszem, hogy a ház elnöke egész jogosan és nagyon is a hozott határozat szelleme szerint járt ma el. (*Ugy van! jobbfelől.*) Miután azonban én tegnap azt a tételt vitattam, a mit vitatok ma is, hogy a háznak meghozott határozatát a legnagyobb skrupulozitással kell megtartani, mert annak megváltoztatása veszedelmes preczedens volna, hacsak nincs arra urgens szükség; ezen szempontból magam is kérem a házat, hogy tartsa meg az egy órás határidőt. (*Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem ezen szempontból!*)

Elnök: Azt hiszem tehát, a t. ház belenyugszik abba, hogy holnap egy órakor függeszszük fel az ülést kisorsolás czéljából. (*Zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Nem határozat ez! Ki van mondva!*) Ennélfogva holnap egy órakor történik meg a kisorsolás.

A holnapi ülés napirendje e szerint meg lévén állapitva, következnek az interpellácziók, még pedig Benedek János interpellácziója a gyüjtésekre vonatkozó rendelet és a »Népszava« február 7-iki és 9-iki számainak elkobzása tárgyában a belügyi és az igazságügyi miniszterekhez.

Benedek János: T. képviselőház! (*Halljuk! Halljuk!*) A mig e márványtól és drága disztől ragyogó teremben mi törvényjavaslatok felett tárgyalunk, melyeknek előterjesztését a legfelsőbb hatalom legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, az alatt az utczákon éhező és sápadt emberek járnak fel és alá, hasztalanul követelve jogot, munkát és kenyeret, legtöbb esetben hiába keresve ebben a nagy embersivatagban még emberi irgalmat is. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) A milyen káprázatos ennek a palotának a fénye, ép oly ijesztő az a borongó árnyék, melyet vet a munkásnép elégedetlensége, a munkásnép nyomora és az az erőszakosság, melyet a hatóságok vele szemben tanusitanak, (*Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*) midőn kiforgatni igyekeznek őket legtermészetesebb polgári és emberi jogaikból. (*Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

A függetlenségi és 48-as párt mindenkor teljesitette kötelességét a hatalom túlkapásával szemben, s teljesitette nem csupán saját érdekei megvédelmezésére és megoltalmazására. Legyen szabad e tekintetben hivatkoznom azokra az erőszakosságokra, melyek a választások alkalmával a Bánffy-uralom idejében a néppárttal szemben tanusittattak. A függetlenségi párt nem az önzés szemüvegén keresztül nézte azt az előnyt,

mely a néppárt háttérbe szoritásával a mi programmunkban is benne volt, a liberálizmusra háramolt volna, hanem az a magasabb szempont vezérelte, hogy az egyéni vélemény szabadságának, s az egyéni meggyőződés jogos megnyilatkozásának ily elfojtását egy kormányhatalom sem teheti a nélkül, hogy annak a vádnak szégyenbélyege ne érje, hogy a legtermészetesebb emberi és polgári jogokat sárba akarja tiporni. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ez a magasabb szempont vezet engem a jelen alkalommal, midőn szó tárgyává teszem azokat az erőszakosságokat, a melyeket a hatóságok a munkásokkal, a szocziálistákkal szemben napról-napra elkövetnek. *(Halljuk! Halljuk!)* Jót tudom, hogy ebben a házban nem népszerü dolog a szocziálisták védelmére kelni. Hogy mennyire nem népszerü, kimutta ezt a »Magyar Nemzet«-nek, a kormány félhivatalos lapjának, tegnapi száma, melyben említés történt az én teendő interpellácziómról és a melyben meg van irva, hogy interpellácziót fogok intézni a nemzetközi szocziáldemokraták lapjának elkobzása miatt. Tudom, hogy a legszélsőbb törekvések utjába mindig azt az ellenvetést szokták tenni, hogy azok a magyarság jól felfogott érdekével ellenkeznek, hogy nem is lehet jó magyar hazafi, ki ezeket a törekvéseket, a melyeket a »Magyar Nemzet« tegnapi számában nemzetközieknek jelent, bármi tekintetben is védelmébe veszi.

Hammersberg László: Ugy is van!

Benedek János: Hivatkozva arra, hogy az a lap, melynek elkobzása ügyében interpellálok, nincs nemzetközi jelzővel ellátva, hanem a magyarországi szocziáldemokrata párt központi közlönyének mondja magát. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hogy vannak-e ebben a pártban nemzetköziek vagy nincsenek, az az ő dolguk, feleljenek meg magukért ők. De hogy vannak köztük jó magyarok, s hogy ez a lap is magyar nyelven jelenik meg, azt jól tudom.

Szatmári Mór: Nemzeti irányt kell adni a szocziálizmusnak, törődni kell vele!

Benedek János: Án a magam részéről is aláirom azt, hogy a legnagyobb, a legnemesebb, az emberiség előbbrevitelére legnagyobb befolyással birt eszmék és történelmi igazságok is ránk nézve csak akkor birnak csakugyan becscsel, hogyha a magyar hazaszeretet próbakövén mutatják meg a maguk értékét. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De kérdem, előállhatnak-e velem szemben a túloldalról ezzel az ellenvetéssel épen most, midőn oly törvényjavaslat fölött tárgyalunk, mely a német nyelvü, osztrák szellemü hadsereget még szélesebb alapra akarja helyezni, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mely a magyarság érdekét nem szolgálta soha, s most is csak háttérbe szoritja. Most kellene előállani azoknak a hires, jó hazafiaknak, a kik a magyar hazaszeretettel annyira szeretnek kérkedni, mert most van alkalmuk igazán megvédelmezni a magyarságnak érdekét, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ezeknek a törvényjavaslatoknak tárgyalása alkalmával, és nem akkor, mikor az elnyomott, az üldözött munkás kebeléből feltörő sóhajt kell erőszakosan visszafojtani. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A tény, a melyet a t. házzal meg akarok ismertetni, és a melyből kifolyólag interpellácziót intézek a bel- és igazságügyminiszter urakhoz, abból áll, hogy ezen a héten két izben kobozták el a már emlitett szocziálista ujságot, a »Népszavá-t«. És pedig elkobozták annak szombati és keddi számát. Hogy mi okból, azt elő fogom terjeszteni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az elkobzás okául az a magatartás szolgál, a melyet a »Népszava« következetesen tanusit azon rendelettel szemben, a melyet a belügyminiszter ur . . .

Visontai Soma: Nem a mostani!

Benedek János: . . . nem a mostani, hanem annak idején, még a Bánffy-kormány alatt Perczel Dezső belügyminiszter bocsátott ki, a gyüjtések dolgában.

Polczner Jenő: Melyet azonban a mostani fentart!

Benedek János: Mielőtt tovább mennék, engedje meg a t. ház, hogy emlékezetébe idézzem a t. háznak ezt a rendeletet, a mely egy izben már képezte szó tárgyát a t. házban, a midőn Visontai igen t. képviselőtársam és barátom azt felhozta, a midőn az igen t. kormányelnök urat is nyilatkozatra birta ezen rendelettel szemben, s a midőn az igen t. kormányelnök ur ki is jelentette, hogy ő ezt a rendeletet ha nem helyezi is hatályon kivül, a legliberálisabb szellemben fogja kezelni.

Széll Kálmán miniszterelnök: Kezeli is!

Benedek János: Ez a rendelet a segélygyüjtések szabályozása tárgyában adatott ki valamennyi törvényhatóságnak. Benne a nyilvános jellegü adománygyüjtések ügye van szabályozva, taxative sorolván fel mindazon czélt, a melynek érdekében a meginditható gyüjtést szabályozni akarja a belügyminiszter. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nem hosszu a rendelet, fel fogom tehát olvasni teljes szövegében. *(Olvassa):* »Perczel Dezső belügyminiszter, 1897. junius 17. Ujabb időkben mind gyakrabban fordul elő, hogy ugy egyesek, mint testületek, — részint hirlapokban közzétett, részint postán megküldött vagy egyéb uton terjesztett felhivások, gyüjtőivek utján — a közönséget valamely emberbaráti vagy egyéb közérdekü (például templom-, iskolaépités, emlékszobor-feállitás stb. efféle) czélra leendő adakozásra szólitják fel. A gyüjtésnek ezen módjai azonban igen alkalmasak arra, hogy a hatóságok figyelmét és ellenőrzését kikerüljék.«

Miután a miniszter indokolja a maga rendeletét, meghozza a maga rendelkezéseit arra nézve, miképen kell történnie Magyarországon a segélygyüjtések ügyének, miképen kell erre az engedélyt kérni, szóval itt meg vannak állapitva az egyes módozatok. Egész terjedelmében még

sem fogom a rendeletet felolvasni, mivel ez hosszu időt venne igénybe és mivel már abból is, a mit felolvastam, láthatja a ház, — hogy e belügyminiszteri rendeletnek czélja semminemü politikai czélra való gyüjtésre nem vonatkozik, hanem a benne levő rendelkezések csakis emberbaráti, kulturális czélokat szolgáló gyüjtésekre, minők a templomépitési, a könyöradományi gyüjtések — vonatkoznak, hiszen csakis ezen gyüjtések azok, a melyek általánosak, a melyek mindenkire kiterjednek, a melyek általában véve felhivják a közönségnek minden rendü, rangu, vallásu, nemzetiségü és foglalkozásu tagját arra, hogy a mennyiben érdeklődik azon emberbaráti, jótékonysági, vagy közmüvelődési czél iránt, arra tőle telhetőleg hozza meg önkéntesen a maga áldozatát.

Visontai Soma: Nincs is joga mást rendészetileg szabályozni!

Benedek János: Azonban semmiféle politikai gyüjtésről itt említés nem történik. De hogy nem is lehetett czélja a Bánffy-kormány idejében a belügyminiszternek politikai czélokra való gyüjtésre vonatkozólag hozni rendeletet, legjobban bizonyitja az a mindnyájunk előtt ismeretes ténykörülmény, hogy magának a Bánffy-kormánynak választási czélokra több millió forint állott rendelkezésére, a melyet ő maga gyüjtött össze és pedig itt a házban tett saját beismerése szerint olyan hazafiaktól, a kik a kormányt a választásoknál ilyen módon támogatni kivánták. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tehát akkor, a mikor a Bánffy-féle kormány a maga pártczéljaira maga is csinált ilyenféle gyüjtéseket, nem tételezem fel azt az erkölcstelenséget, azt a politikai lehetetlenséget, hogy ugyanakkor más politikai pártoknak lehetetlenné akarta volna tenni, hogy a maguk választási czéljaira esetleg a maguk körében gyüjtéseket rendezhessenek.

A magyarországi szocziáldemokraták, a kiknek serege a munkásosztályból kerül ki, a maguk czéljait politikai uton szintén elő kivánván mozditani, hogy jelölteket állithassanak fel, s azok alkotmányos költségeit fedezhessék, gyüjtést inditottak maguk között. Azt a gyüjtést azonban nem az egész országra, nem a közönség minden egyes tagjára kiterjedőleg csinálta a párt, hanem azt csakis saját elvtársai körében, tehát mintegy házi ügyképen kezelte. Hogy nem is lehetett czélja az ő gyüjtésöknek a hatósági ellenőrzés kijátszása, ezt legjobban bizonyitja az a körülmény, hogy habár ezt mintegy a saját házi körükben teljesitették, saját elvtársaik körében akarták véghezvinni, azért mindig nyilvánosan számoltak el azokon a gyüléseken, a melyeket időről-időre szoktak tartani és a melyekre vonatkozólag — és épen azért hoztam fel a »Népszava« ide vonatkozó számait — példákat is tudnék felhozni, hogy nyilvános elszámolás utján számoltak be minden fillérről, a mely erre a czélra történt gyüjtés következtében kezeikhez került.

Ennek daczára az történt, hogy már a Bánffy-féle kormány idejében több izben megbüntették őket ezen általam idézett és részben fel is olvasott belügyminiszteri rendeletre való utalással tiltott gyüjtésért.

Visontai Soma: Tiltott könyöradomány gyüjtése czime alatt!

Benedek János: Ez a mozgalmuk az 1901-ik évben indult meg. Ekkor több felhivás jelent meg ugyanebben az ujságban. Mikor pedig megbüntettek egypár embert közülök, a »Népszava«, a mely vitatta, nem annyira ennek a rendeletnek törvénytelen voltát, mint inkább azt, hogy ez a rendelet az ő gyüjtésükre nem vonatkozhatik, tovább folytatta a gyüjtést és felhivást intézett a gyüjtésnek tovább folytatására. Midőn pedig kritika tárgyává tette a hatóságnak ez iránti eljárását és sajtóper indittatott ellene, a melynek folyamán izgatásért ugyan elitélték egyik párthivüket, de a budapesti törvényszéki itéletben világosan kifejeztetett, hogy: »enyhitő körülményként vette figyelembe a büntetőtörvényszék, hogy vádlott a megtámadott miniszteri rendeletet, melynek szövegezése különösen az egyéni hajlamtól vezetett individuális felfogásnak tág tért enged, akként értelmezte, hogy az politikai pártczélokra való gyüjtésekre nem vonatkozhatik, minthogy pedig a rendőri hatóság vádlott ellen épen ez alapon, azaz politikai czélokra való gyüjtés miatt inditotta meg a kihágási eljárást, vádlott ezt jogtalan zaklatásnak tartotta és eme meggyőződéséből fakadt, tehát indokolt elkeseredésében irta meg az inkriminált közleményt.«

Tehát a törvényszék ezt maga is nyomatékos enyhitő körülménynek tekintette. Látható, t. ház, hogy a belügyminiszteri rendeletről nemcsak a szocziálisták maguk, hanem még a birószágok is ilyen véleményben vannak, a mennyiben még azok is kiemelik, hogy a rendeletnek individuális értelmezése ugyancsak tág tért enged és hogy az kifejezetten egyáltalában nincsen benne, hogy vajjon az a rendelet politikai pártczélokra való gyüjtésre is alkalmazható-e, sőt miután ez a kijelentés egyáltalában nincsen benne, ez méltán feljogosit mindenkit arra, a kinek érdekében áll, hogy azzal védekezhessék, hogy ezt a miniszteri rendeletet, mint utjába álló akadályt ilyenül ne tekintse. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mindezeket a körülményeket megerősiti egyébként t. barátom Visontai Soma is, a ki ezen törvényszéki bünügyben annak idején védőként szerepelt.

Hogy pedig ezt a miniszteri rendeletet csakis a szocziálistákkal szemben értelmezik igy, annak tömérdek példája van mindenfelé az országban. Hiszen olvasunk napról-napra fővárosi és vidéki hirlapokban gyüjtésekre való felhivásokat, a melyekre vonatkozólag egész jó lélekkel mondhatom, hogy ugyancsak nem jutott és nem

jut eszébe senkinek, hogy a belügyminiszteriumnak, vagy valamely alatta lévő közhatóságnak az előzetes engedélyét kikérje. Nyomorba jutott, hirtelen szerencsétlenül járt családok szomoru sorsának a leirása, odaviszi az ujságiró jó szivét, hogy rögtön felhivja a közönséget adakozásra a szegény család részére, nyilvánosan nyugtázzák a befolyt összegeket, s meg vagyok róla győződve, hogy még sohasem kérték ki erre vonatkozólag a belügyminiszter engedélyét, pedig az egész országra kiterjedőleg felhivják a közönség figyelmét a jótékonyság gyakorlására.

Amde van ennek még számtalan egyéb példája is, hogy pedig kizárólag csak a szocziálistákkal szemben alkalmazzák ilyen szigoruan ezt a rendeletet a belügyminiszterium és az alatta levő hatóságok, ennek illusztrálására legyen szabad még egy más körülményt is felemliteni. *(Halljuk! Halljuk!)* Egy magyar honfitársunknak, a szocziáldemokratáknak elvtársa, a hires Frankl Leónak, a ki annak idején, mint Franczia-országba kivándorolt magyar ember a franczia commune idején miniszter is volt, részint, mint magyar születésü embernek, részint mint elvtársuknak a felállitandó emlékéhez a magyarországi szocziáldemokraták is hozzá akartak járulni. Hogy ezt ne suttyomba tegyék, engedélyt kértek a rendőrségtől arra, hogy engedtessék nekik a Frankl Leó emlékére való gyüjtés maguk között.

Bátor leszek felolvasni azt a határozatot, a melylyel a budapesti államrendőrség feje az erre vonatkozó kérést egyszerüen elutasitotta, megtagadta. Azt mondja ez a határozat *(olvassa)*: »Végzés. Baron Illés Ede, Garami Ernő és Izrael Jakab budapesti lakosok azon kérése, hogy engedtessék meg nekik, miszerint a Párisban felállitandó Frankl Leó siremlékéhez leendő hozzájárulhatás végett Budapest székes-főváros területén gyüjtést rendezhessenek, teljesithetőnek nem találtatott, mivel a nyilvános könyöradományok gyüjtésének szabályozása tárgyában kiadott belügyminiszteri rendelet teljes érvényben fentartott körrendelet második pontjának rendelkezése értelmében a magyar kir. államrendőrség főkapitánya Budapest székes-főváros területén könyöradományok gyüjtésére engedélyt csak azon budapesti lakosoknak adhat ki, a kik önhibájukon kivül nagyobb mérvben károsultak és közsegélyre szorultak. Minthogy pedig a jelen esetben nincsen szó nagyobb mérvü károsodásról és e miatt közsegélyt igénylő egyénről, ennélfogva ezen kérelmet, mint nem teljesithetőt a fennálló szabályok értelmében elutasitani kellett. Miről stb. stb. Rudnay főkapitány.«

T. ház! Ha nem valami komoly jelentőségü dolog volna ez és nem rejlenék elvi kérdés a háta mögött, azt lehetne hinni, hogy a budapesti államrendőrség főkapitánya humorizálni akart ezekkel az emberekkel, mert hiszen a Frankl Leó siremlékére való gyüjtés talán nem könyöradomány gyüjtése, hanem kegyeletes tény, a mely kegyeletet mindenkinek szabad éreznie és szabad mindenkinek érzelme szerint cselekednie. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha pedig cselekvési szabadságában akadályoztatik valamely magyar ember, akkor nem dicsekedhetünk többé azzal, hogy Magyarország jogállam.

Az igen t. miniszterelnök ur mint belügyminiszter, annak idején, a mikor ez a kérdés felvetődött itt e házban, azt mondta Visontai Soma t. barátomnak, hogy ő a segélygyüjtések tárgyában kibocsátott rendeletet liberális szellemben fogja kezelni. Ezt a főkapitányi végzést, a mely 1899. deczember 22-én hozatott meg, tehát három esztendővel ezelőtt, megfelebbezték és három év és három hónap óta ott hevernek az idevonatkozó iratok elintézetlenül a belügyminiszter urnál. *(Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* A felebbezést a belügyminiszter érdemileg még ma sem intézte el és azok a munkások, a kik a kérvényt beadták, mikép engedtessék meg nekik, hogy a kegyelet oltárán áldozhassanak, még ma sem tudják, hogy szabad-e gyüjteniök vagy sem?

Kubik Béla: Liberálisan van megoldva, az biztos! *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Botrány!)*

Polczner Jenő: Mindent oly gyorsan intéznek el a miniszteriumokban! Esztendőről-esztendőre ott marad minden!

Pozsgay Miklós: Bezzeg a katonai javaslatok nem maradtak igy a fiókban!

Benedek János: Nem csoda tehát, ha maguk ezek a polgártársaink sem tudják, mi szabad nekik és mi nem, szabad-e segélyt gyüjteniök pártczélokra, szabad-e gyüjteniök a szoboralap javára, vagy a lap czéljaira, mint a hogy az történik esetleg más lapoknál is? Innen van az azután, hogy magában véve ez a körülmény, t. i. a gyüjtés, felhozatik elpalástolásául a tulajdonképeni oknak, a politikai üldözésnek akkor, a midőn a szocziálistákat az ország minden részéből igyekeznek kitiltani, kituszkolni, csak ugy, mint a hogy cselekedték a multban, a Bánffy-féle pandurkorszak idejében. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Erre vonatkozólag legyen szabad bemutatnom Fólya község előljáróságának, tehát még nem is hatóságnak, nem is a szolgabirói hivatalnak, hanem az előljáróságnak egy igen érdekes határozatát. Ez annyira érdekes, hogy megérdemli, miszerint egész terjedelmében bemutassam a háznak *(olvassa)*: »Ügyszám 221/1903. közigazgatási. Kelt Fólyán, 1903. február 4-én. Aláirva a biró és a jegyző és oda van ütve Temes megye Fólya község, csákovai járás pecsétje. *(Zaj. Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)* Gagyán Miklós, tolvadiai illetőségü, jelenleg ideiglenes lakhatási engedélylyel biró egyénnek, szocziálista elvekkel községünkben történt izgatás és pénzzsarolás által elkövetett kihágás

miatt Fólya község területéről örök időkre kitil- illetve kiutasitása tárgyában Fólya község előljárósága a következőleg határozott:

Gagyán Miklós, tolvadiai illetőségü, 24 éves, görög-katholikus vallásu, szocziálista-vezér, Fólya község területéről örök időkre kitil-, illetve kiutasittatik«. *(Élénk derültség.)*

»Jelen elsőfoku véghatározat, tekintettel a vádlott által elkövetett kihágásnak nagymérvüségére, nyomban lép jogerőre, illetőségi községéből azonban három nap alatt felebbezhető«.

Az indokolás pedig a következő *(olvassa)*: »Gagyán Miklós, tolvadiai illetőségü, máig községünkben csak ideiglenes lakhatási engedélylyel biró egyén, Fólya község területéről, első sorban az 1886: XX. t.-cz. 4. §-ának b) és c) pontjai, továbbá az 1879: LX. t.-cz. II. fejezetének 39. §-a értelmében, mivel békeszerető községünk népeit szocziálista elvekkel ámitja és izgatja, s a megejtett vizsgálat alkalmával megállapitott pénz-zsarolás miatt a községben felbomlott béke, rend és közcsend helyreállitása czéljából, Fólya község területéről örök időre kitil-, illetve kiutasitani kellett«. *(Derültség.)*

Manaszy György: Igazuk volt!

Pozsgay Miklós: Jó volna azt az előljárót ide főkapitánynak felhozni!

Polczner Jenő: A legjobb volna mindjárt belügyminiszterré tenni!

Benedek János: Ez csak egy kis kiszakitott és igen kis része azon nagymérvü üldözésnek, a melynek a szocziálisták a vidéken ma is épugy ki vannak téve, mint a multban. Számtalan példát tudnék felhozni az ülések meg nem engedésére, a melyek indokaiul igazán badarabbnál-badarabb dolgok vannak felhozva, s a melyeket — dicséretére legyen mondva a miniszterelnök urnak — a belügyminiszter ur jóformán egytől-egyig megsemmisit, de legtöbbnyire akkor, a mikor a kért határidő már eltelt.

Hát, t. ház, látni való az általam eddig elmondottakból is, hogy a segélygyüjtés tárgyában kiadott miniszteri rendelet egyfelől törvénytelen, másfelől pedig olyan természetü, a mely tág tért enged az egyéni értelmezésnek és a szocziálisták egyáltalában nem hibásak abban, ha ezt a belügyminiszteri rendeletet, a melyben egy hang állitás sem tétetik a politikai czélokra való gyüjtésről, nem tartják az ő gyüjtésük utjában akadálynak és nem tartják helyeseknek a hatóságoknak ide vágólag hozott végzéseit sem, a melyekre vonatkozólag különben itt a házban nyertünk biztatást az igen t. belügyminiszter urtól arra nézve, hogy ezt a rendeletet liberális szellemben fogja kezelni.

Legközelebb azonban megtörtént, hogy Groszmann Miksa és Fleischmann Andor szocziálistákat elitélte a budapesti főkapitány és ezt a legmagasabb fokon magáévá tette a belügyminiszter is; hozzájárult Széll Kálmán miniszterelnök ur, mint belügyminiszter, az ő megbüntetésükhöz és pedig egyenes hivatkozással a Perczel-féle rendeletre. Látnivaló tehát, hogy ezen rendelet értelmezésében és alkalmazásában egyáltalában nem tanusitotta a belügyminiszter ur az általa megigért és kilátásba helyezett liberális szellemet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mikor ezt a »Népszava« szó tárgyává, illetve kritika tárgyává tette, a mint hogy kritika tárgyává tehető a törvényszéki, sőt még a kuriai itélet is és a mint hogy számtalan példa van arra, hogy jogerősen befejezett olyan ügyekben, a melyeket reparálni sem lehet, szakvéleményt mondanak és kritika tárgyává teszik a meghozott itéletet — mondom, igy kritika tárgyává tette ezt az itéletet is a »Népszava«...

Fülöp Béla: Izgatni nem szabad!

Benedek János: ... és midőn ez a kritika szombaton, a »Népszava« czimü lap február 7-diki számában megjelent, akkor ama bizonyos éjjeli ügyész ezt a hirlapot azonnal konfiskálta. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Polczner Jenő: Mégis vannak éjjeli ügyészek? *(Zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Mi az?)*

Benedek János: Hogy, t. ház, miféle csodabogár az az éjjeli ügyész, erről, azt hiszem, már volt szó e házban. Valóban arczpiritó, a mi e tekintetben történik. Az nem jogállamba való eljárás, a mit az éjjeli ügyészekkel véghez visz a t. igazságügyminiszter ur. Semmiféle törvény, a bünvádi perrendtartás sem jogositotta fel az igazságügyminiszter urat arra, hogy olyan rendeletet bocsásson ki, a mely az ügyészi intézményt spionsággá akarja lealacsonyitani. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Odavezényelni az ügyészt éjjel a postához és feltartóztatni a postai rendes szolgálatot, nem várva be a köteles példány megérkezését, a posta, mint annak idején a cabinet noir cselekedte ...

Plósz Sándor igazságügyminiszter: Nem igaz!

Benedek János: Ha az ügyész bármely kis dolgot lát, a melybe beleköthet — és épen a »Népszava« az, a melybe mindig bele szokott kötni — akkor ott van a vizsgálóbiró kitöltött blankettája, aláirva, csak ráteszi a kezét és megakadályozza annak postai szállitását.

Fülöp Béla: Jól teszi!

Benedek János: T. ház! Legyen szabad egész terjedelmében felolvasnom azt a czikket, a melyért a »Népszava« legujabb számát az ügyészség jónak látta elkobozni. *(Halljuk! Halljuk! olvassa)*: »A gyüjtés. Széll Kálmán belügyminiszter végre itélkezett. Kimondotta, hogy Groszmann Miksa és Fleischmann Andor elvtársak bünösek, mert gyüjtöttek a szocziáldemokrata-párt választási alapja javára. Kimondotta, hogy e bünükért lakolniok kell öt és tiz napi elzárással. Széll Kálmán ezzel az itélettel magáévá tette a maga egész terjedelmében elődjének, a hirhedt pandurminiszternek, a földmives munkások hóhérának, Perczel Dezsőnek gyüjtéstiltó rendeletét is.«

Perczel Dezső: Mindig büszke leszek rá!

Benedek János: »Magáévá tette ezt a maga alkotmánytipró törekvéseivel, a munkások ellen irányuló kivételes, tehát a jogegyenlőséget rutul arczulcsapó végrehajtásával egyetemben.«

Fülöp Béla: A Janku szobrára nem engedtek gyüjtést!

Benedek János: »Perczel Dezső mondotta ki egy törvénytelen rendeletében, hogy a munkásoknak tilos a gyüjtés. Hogy mit akart ezzel a brutális alkotmánysértéssel, a jogegyenlőségnek e durva arczulcsapásával elérni, abból nem csinált titkot: Meg akarta fojtani vele a munkásmozgalmat. Az egész parlament tapsolt neki akkor. Tapsolt a többség, a mely összeharácsolt három millió árán jutott a parlamentbe, tapsolt az ellenzék, a mely kevesebb, de szintén gyüjtött pénzzel folytatta választási agitáczióját, tapsoltak, hogy, a mi nekik szabad volt, az nekünk tilos lesz; az alkotmányos parlament ujjongott a jogegyenlőség letiprásán!«

»Persze az ujjongás korainak bizonyult. A pandur-miniszter uralma nem soká tartott; elpusztult, a nélkül, hogy el birta volna pusztitani a munkások mozgalmát is. Csak mérhetetlen nyomort, szenvedést és elkeseredést szült gyászos hóhérmunkája, a melylyel párhuzamosan lépésről-lépésre erősödött, szilárdult a szocziáldemokrata-párt. Bánffy, Perczel megbuktak, jött Széll. Ez az ur azzal kezdte kormányzását, hogy a törvény, jog és igazság hármas jelszavával fogadkozott, hogy jobb lesz, mint elődjei. Gyönyörü beszédeket eresztgetett szélnek s mi feszülten vártuk, mit fog tenni elődjeinek törvénytipró rendeleteivel, főleg mit fog tenni a gyüjtési tilalommal. Semmit sem tett. Valahányszor szóvá tették előtte, akár a parlamentben, akár azon kivül Magyarországnak eme szégyenfoltját, mindig sajnálgatva vonogatta vállait, mint a ki ártatlan, de a rendelet visszavonásáról semmit sem akart tudni. Több elvtársunk előtt kijelentette, hogy »nem dezavuálhatja Perczelt«, azonban gondoskodni fog arról, hogy ez a rendelet a »legliberálisabban« kezeltessék. *(Egy hang a jobboldalon: Elég rosszul tette!)* Ez utóbbit kijelentette a mult esztendőben a parlamentben is Visontai képviselőnek adott válaszában, a melyben ismét — Isten tudja, hányadszor — kijelentette azt is, hogy ő tiszteli a jogegyenlőséget és az ő szemében még a szocziálista is ember!«

»De tett még egyebet is. Esztendőkkel ezelőtt gyüjteni akartunk Frankl Leó elvtársunk párisi siremlékére. Engedélyt kértünk a gyüjtésre a rendőrségtől s a rendőreszü Rudnay megtagadta a siremlékre való gyüjtési engedélyt — az adománygyüjtési rendelet alapján. Megfölebbeztük ezt a rendőrszagu betiltást a belügyminiszterhez és kiváncsian vártuk, mit fog tenni Széll Kálmán, a jogegyenlőség dicső lovagja. S ez az ur könnyen segithet magán: Semmit sem tett. Közel négy esztendeje fekszik nála a fölebbezés, de mindez ideig nem volt érkezése válaszolni. Frankl siremléke azóta már régen föl is van állitva s Széll Kálmán még mindig töprenkedik a gyüjtési tilalom fölött. Azaz dehogy töprenkedik: az ő jezsuita észjárása már elintézte a dolgot. Engedélyt adni nem akart, megtagadni szintén nem akarta, — egyszerüen nem válaszolt.«

»Ez volt a »legliberálisabb« kezelés első megnyilatkozása.«

»A második a mostani.«

»Ennek előzményei ösmeretesek. A választási mozgalmak előtt Groszmann elvtárs felhivást tett közzé lapunkban, a melyben kifejtve, hogy a Perczel-féle rendelet politikai gyüjtésekre nem vonatkozhatik s hivatkozva arra, hogy az összes pártok gyüjtenek eme czélra, felhivta az elvtársakat, hogy gyüjtsenek pártunk választási alapjára. Egy ügybuzgó rendőr — kell-e mondani, hogy Tóth Lajos volt — sietett ez ellen megindítani az »eljárást«, bár a többi pártok választási gyüjtéseivel mit sem törődött. Ő tudta, hogy Magyarországon a jogegyenlőség legfőbb elve: »a munkás — az más!« Megindította az eljárást s ezután — itélt és büntetett. Rudnay Béla, a főrendőr, csekély változással helybenhagyta itéletét, a mely aztán Széll Kálmán elé került.«

»Itt volt tehát az első eset, a hol Széll Kálmánnak nyilatkozni kellett a Perczel-féle rendeletről, a hol el kellett döntenie, hogy az vonatkozik-e politikai gyüjtésekre s szabad-e kivételesen velünk szemben alkalmazni. Széll Kálmán kimondta, hogy Tóth Lajos helyesen itélt, megerősitette a Perczel-féle rendeletet, a maga egész szégyenteljes, arczpiritó brutalitásában.«

»Igy alkalmazta Széll Kálmán a Perczel-féle rendeletet másodszor is — a »legliberálisabban«.

»Nem tudjuk, akad-e majd a magyar parlamentben képviselő, a ki felelőségre vonja ezért Széll Kálmánt.« *(Élénk felkiáltások jobbfelől: Akad! Mindenre akad! Még a katonai javaslatokra is. Tovább olvas):* »Majd elválik. De akár akad, akár nem, akármit válaszoljon is Széll Kálmán mentségül, egyet tudunk: azt, hogy mi azt a rendeletet soha sem fogjuk valamibe venni!« *(Mozgás jobbfelől. Felkiáltások: Hát ez nem izgatás!)* Ez a rendelet törvénytelen s alkalmazása még törvénytelenebb! Ha volna Magyarországon a kormány fölött álló, törvényt magyarázó legfelsőbb biróság, mint van Európa minden kultur-államában, akkor az már régen megsemmisitette volna a Perczel-Bánffy-Széll-féle gyüjtési rendeletet. Hiszen még Zsitvay Leó is kimondta egy itéletben erről a rendeletről, hogy szövege hiányos, félremagyarázható« . . .

»Gyüjteni fogunk továbbra is! Gyüjteni fogunk most már kettőzött erővel!« *(Mozgás jobbfelől.)* »A brutális erőszaknak nem hajlunk meg. Hurczoljanak börtönbe valamennyiünket:

nem engedünk a magunk igazából, a mely az egész népé, az igazi jogegyenlőségé és igazságé! Elvtársak! Gyüjtsünk továbbra is, kettőzött erővel — csak azért is!« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Polczner Jenő: Jól teszik!

Széll Kálmán miniszterelnök: Jól teszik? *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Fülöp Béla: Ez kritika? Hogy magyar ember igy beszélhet, igazán csoda!

Polczner Jenő: A miniszterelnök négy esztendeig alszik a rendeletnél!

Széll Kálmán miniszterelnök: Azt sem tudja, miről van szó!

Benedek János: Nem akarok elébe vágni a törvényszék esetleges itéletének, a mely e czikk felett hivatva lesz itélkezni és nem akarok véleményt mondani a felől, vajjon az ebben a czikkben foglalt hang, továbbá egyes kitételek nem alkalmasak-e arra, hogy ezért bünvádi eljárást inditsanak. Azonban, hogy valami olyan imminens veszedelem forogna fenn ebben a czikkben azért, mert igen t. képviselőtársam Perczel Dezső, volt belügyminiszter ellen egy pár durva kifejezés foglaltatik benne, *(Felkiáltások jobbfelől: Törvényellenes!)* azt hiszem, hogy e miatt laplefoglalásnak nincs helye, mert azért van törvény, hogy megtorolja az elkövetett törvénysértést. Azonban a sajtószabadságnak elvével sehogy sem egyeztethető össze az, hogy előzetes birálatot gyakoroljon a hatóság, az ügyészség és reá tegye egy lapra a kezét, azt lefoglalja és annak elterjesztését ilyen módon megakadályozza. És midőn mégis megtörtént ez, s legközelebbi számában a »Népszava« jelentette, hogy korábbi számát lefoglalták és egy kis politikai entrefilét tett közzé, akkor ezt a másik, a február 10-iki számát a »Népszavá«-nak ismét lefoglalták. A lefoglalt lappéldány egyik számát vagyok bátor bemutatni, rövid az egész közlemény, felolvasom: *(Halljuk! Halljuk!) a szélsőbaloldalon. Olvassa):* »Gyüjtés. Lapunk legutóbbi számában egy vezérczikk jelent meg, a melyben foglalkoztunk Széll Kálmán azon végzésével, a melyben helybenhagyja Rudnay Béla itéletét Grossmann Miksa és Fleischmann Andor elvtársak felett, a kik pártunk választási alapjára gyüjtöttek. Lapunkat ezen vezérczikk miatt lefoglalta a czenzor, mivel hogy Széll Kálmánt érdem szerint keményen megtámadtuk benne, s mert egyben kijelentettük, hogy továbbra is gyüjteni fogunk. Miután olvasóink legnagyobb része — a magyar sajtószabadság magasabb dicsőségére — nem kapta kézhez lapjainkat, e helyütt ujból kijelentjük, hogy a Perczel-féle rendeletnek, politikai gyüjtésre való alkalmazását törvénytelennek tartjuk.« — Megjegyzem, hogy ebben igazsága is van. — »Természetszerüen folyik ebből, hogy továbbra is gyüjteni fogunk pártunk czéljaira.«

»S ezért elvtársak: gyüjtsetek tovább is, kettőzött erővel — csak azért is!«

Ezért megint lefoglalták a »Népszavát« ugy, hogy szerdán harmadszor jelent meg, még pedig a következő jelzéssel: »Második, biróilag áttekintett és jóváhagyott kiadás.«

Bátor vagyok felolvasni azt a végzést, a melylyel a lefoglalás történt: »Saly Dezső vizsgálóbiró 1903. február 6. A másolat hiteléül: olvashatatlan aláirás.«

»Végzés. A budapesti kir. ügyészségnek mai napon«, tehát február 6-án, megjegyzendő este 8 órakor jelenik meg a lap és ugyanakkor vitetik póstára és félkilencz órakor este a rendelet meghozatott. *(Olvassa):* »A budapesti kir. ügyészségnek mai napon tett feljelentése alapján a »Népszava« czimü időszaki lap 1903. évi február 7-én megjelenő 16-ik számának lefoglalását a bünvádi perrendtartás 566. §-a alapján elrendelem és ennek foganatositása végett határozatomnak kiadása mellett a székes-fővárosi m. kir. államrendőrség főkapitányi hivatalát azzal keresem meg, hogy a lefoglalás a lapnak már póstára adott, valamint a szerkesztőnél, a kiadónál, a nyomdásznál vagy más egyénnél készletben levő összes példányaiban eszközlendő. Indokok: A »Népszava« időszaki lap f. évi február 7-ik napján megjelenő 16-ik számának »A gyüjtés« czim alatt kiadott czikkében a magy. kir. belügyminisztternek 1897. évi 35.100 sz. a. kiadott rendelete ellen engedetlenségre egyenest felhivást intéz. Fenforogni látszanak tehát a btkv. 172. §-ának első bekezdésében meghatározott izgatás vétségének jelenségei. Minthogy e miatt a kir. ügyész feljelentést tett s a lappéldányok lefoglalását is inditványozta, ennek elrendelése a Bp. 567. szakasza értelmében indokolt.«

Visontai Soma: Csak bűntettre vagy vétségre való felhivást ismer a törvény, kihágásra valót nem!

Benedek János: A büntető törvénykönyv e szakaszára való hivatkozás tévedése az ügyészségnek, a mennyiben — igaza van Visontai t. képviselőtársamnak, — a büntető törvénykönyv distingvál abban a tekintetben, hogy bűntettre, vétségre vagy pedig csak kihágás elkövetésére történik-e a felhivás.

Plósz Sándor igazságügyminiszter: Engedetlenségre hivott fel.

Benedek János: A büntető törvénykönyv 172. és 171. §-a között, mondom, épen ez a lényeges különbség. *(Mozgás a jobb- és a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Három óra elmult!)*

Kubik Béla: Mi az? Hát ha még szavazni fognak!

Széll Kálmán miniszterelnök: Már megjegyzést sem szabad tenni!

Benedek János: E szakasz szerint a ki a hatóságnak *(Zaj. Elnök csenget.)* törvényes hatáskörében kiadott rendelete vagy meghagyása, határozata ellen engedetlenségre egyenes felhivást intéz vagy terjeszt, büntetendő.

Visontai Soma: Igy van, de kihágás ellen nem!

Benedek János: A hatáskörben kiadott rendelet ellen! Ez a rendelet nem vonatkozik politikai gyüjtésre. Midőn tehát a gyüjtésre vonatkozólag felhivja a »Népszava« elvtársait, hogy tovább is gyüjtsenek, akkor nem vonatkozik az erre a belügyminiszteri rendeletre, mert ez a rendelet csakis a jótékonyczélu könyöradományokra, emberbaráti, közmüvelődési czélokra való gyüjtésre vonatkozik, de egyáltalán nem vonatkozik politikai czélokra való gyüjtésekre. Ily értelme nincs a rendeletnek és ilyformán az ellen a rendelet ellen nem foglaltatik izgatás; hanem egyszerüen oly joggal kivánnak élni, a melytől senkit eltiltani nem lehet, hogy ugyanis politikai czélok támogatására segélygyüjtést indithassanak és folytathassanak. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, ám büntesse meg az illetőket, ha jónak látja a kormány, a belügyminiszter a maga rendje szerint, ha ugyan van hozzá joga, de ahhoz nincs joga semmiféle hatóságnak, sem ügyészségnek, sem vizsgálóbirónak, hogy ilyen ártatlan dolog miatt, egy 100 frt pénzbüntetéssel büntetendő, homályos értelmü rendeletbe ütköző kihágás miatt egy időszakilag megjelenő politikai napilapot kétszer egymás után lefoglaljanak, mert ez nem egyéb, mint az előleges czenzurának behozatala.

A sajtóczenzurát az 1848-diki törvény megszüntette és széttörte a sajtó bilincseit az 1848 márczius 15-dikén felviharzott nemzeti felszabadulás.

Nézzük csak, milyen módon áll fenn a sajtóczenzura, mik azok a módok, melyeket azokban az országokban, a hol az fennáll, vagy fennállt, alkalmaztak vagy alkalmaznak? Nálunk az előleges czenzura volt szokásban, a mely szerint nyomdafesték alá sem lehetett bocsátani azt az iratot, a melyre előbb a czenzor oda nem irta: »typis submittitur«. Muszkaországban az utólagos czenzura van érvényben, ott mindent szabad kinyomni, de mikor már ki van nyomva, fölülvizsgálja a rendőrhatóság, és azokat a czikkeket, melyek neki nem tetsző dologgal foglalkoznak, egyszerüen fekete festékkel bemázolja. Akár egyik, akár a másik módját, akár az előleges, akár az utólagos módját veszszük a czenzurának, az a módja, a melyet az igazságügyminiszter ezen törvénytelen rendeletével akar életbeléptetni, még borzasztóbb a sajtóczenzuránál, mert itt kinyomják a lapot, meghozzák az óriási költséget annak kinyomására és akkor egy pár kifogásolt sor miatt az egész nyomtatványkészletet, az egész lapot konfiskálják. Ez veszedelmesebb faja a czenzurának, mint a mely Muszkaországban van és e tekintetben Magyarország hátrább áll, mint Muszkaország. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Visontai Soma: Ilyenkor, ha felmentik, nem adnak kártéritést!

Plósz Sándor igazságügyminiszter: Az 1848-iki törvény engedi!

Benedek János: T. ház! Azt hiszem, hogy a mi alkotmányjogunknak sarktételei a véleményszabadság, a politikai meggyőződés szabad nyilvánitása, a gondolat szabad nyilvánitása és terjesztése, vagyis a sajtószabadság. Az a két rendelet, a melyre hivatkoztam, vagyis az igazságügyminiszternek az éjjeli ügyészekre vonatkozó 88.835. szám alatt 1898-ban kiadott miniszteri rendelete, továbbá az általam hivatkozott és a gyüjtésekre vonatkozó belügyminiszteri rendelet nem egyéb, mint ezen két kardinális sarktételnek lábbal tiprása különösen azon esetben, ha a gyüjtésekre vonatkozó rendeletet a politikai czélokra való gyüjtésre is alkalmazzuk.

Jól tudja a t. ház, hogy azokat a munkás, durva kezeket, melyek nehéz, nagy munkában fáradoznak, sokszor talán igazságtalanul látjuk ökölbe összeszorulni és pl. mi ellenünk, a függetlenségi párt ellen is fenyegetődzve megmozdulni, de pártérdek, magán vagy egyéni érdek és semmiféle más érdek nem tarthat vissza bennünket attól, hogy az elnyomottaknak a megmentésére, felszabaditására siessünk akkor, a mikor nem pusztán az ő szabad mozgásukról, hanem ilyen kardinális alkotmányjogok megsértéséről van szó. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha nem fenyegethetne is bennünket az a veszedelem, hogy hodie mihi cras tibi, a bennünk élő alkotmányos érzés, mely Magyarországon minden embert egyforma joggal ruházott fel, és azon egyforma jog megmentése ezt kötelességünkké teszi. Én azon belső szózatnak engedtem ezen interpellácziő megtételénél, a mely kell, hogy felhangozzék minden magyar emberben akkor, midőn ily erőszakosságokat lát és szemlél; ezek az erőszakosságok jóra nem vezetnek, nem a kiengesztelésnek, nem a hazaszeretetnek, hanem az elkeseredésnek, a nemzetközivé válásnak utját fogják előmozditani és a helyett, hogy azokat a munkáskarokat a magyar hazának és a magyar nemzeti államnak hasznos és erős támaszaivá tennék, csak az elkeseredést, az elkedvetlenedést, a gyülöletet fokozzák a kormány és fennálló intézményeink iránt. *(Igaz! Ugy van! szélsőbaloldalon.)* Én ezen felfogástól indittatva, a következő interpellácziót intézem a belügyi és igazságügyi miniszter urakhoz. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa!)*:

Interpellácziő a belügy- és igazságügyminiszterhez. 1. Szándékozik-e a belügyminiszter ur az 1897. évi 35.100 számu körrendeletet, melyet a segélygyüjtések szabályozása tárgyában kibocsátott vagy visszavonni, vagy annak helyes értelmezése tárgyában kibocsátandó ujabb rendelettel akkép kiegésziteni, miszerint ez a rendelet politikai czélokra, valamely politikai párt keretén belül azon párt tagjai között folyó gyüjtésekre vagy önkénytes adományozásokra nem vonatkozik?

2. Szándékozik-e az igazságügyminiszter ur az 1898. évi 8.835. szám alatt a nyomtatványok sajtórendészeti köteles példányainak a büntetőjogszolgáltatás czéljaira való felhasználása tár-

gyában kibocsátott rendeletet, mely a sajtószabadság nyilt elnyomását és az előzetes sajtóczenzura ujra visszaállitását foglalja magában, visszavonni? *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Bocsánatot kérek, — igazán nem tehetek róla, — hogy daczára az előrehaladott időnek ezen már kétszer elhalasztott interpelláczióra, melynek tartalmát, ha nem is czélját, t. képviselőtársam már előzetesen velem közölte, a miért csak köszönettel tartozom, — azonnal megadom a választ.

Higyje el nekem, hogy engem nem kell figyelmeztetni arra, hogy Magyarország társadalmában milyen fontos és értékes elem a munkásosztály. Én azzal a munkásosztálylyal több érintkezésben voltam, mint a t. képviselő ur, mert öregebb ember vagyok, régebben forgok az életben, s én, ki egész életemen keresztül a munka embere voltam, a munkának értékét meg tudom becsülni, s a tisztességes munkást, ki az állami rendet és a jogrendet tiszteli, ép ugy tisztelem, mint a képviselő ur. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Engem nem szükséges arra figyelmeztetni, hogy ne erőszakoskodjam, mert ez az én természetemtől távol áll. Én nem erőszakoskodom soha senki irányában, a munkások irányában sem. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Ezeket a hangzatos szólamokat... *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Fülöp Béla: Lázitások!

Széll Kálmán miniszterelnök: A képviselő ur egyszer azt mondta, ne mondjam, hogy frázisokat beszél, mert ez sértő; tehát nem mondom; pedig az onnan elhangzó kifejezések erőteljesség tekintetében ugyancsak kiállják a versenyt az innen elhangzókkal. Ismétlem tehát, a képviselő ur e szólamokat nem is tudta megargumentálni mással, mint a néppárt ellen az 1896-iki választások alkalmával elkövetett erőszakoskodásokkal és egy másik példával. A mi az elsőt illeti, ahhoz nincs közöm, azt talán elismeri a képviselő ur is; az hajánál fogva van idehuzva, hogy azzal is izgasson ellenem a munkások közt, *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* — hát hogy hangulatot keltsen. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Élénk ellenmondás a baloldalon. Halljuk! Halljuk!)* A másik példa az, hogy a csákovai járásban Fólya községben egy szegény előljáró micsoda határozatot hozott. Engedelmet kérek, hát ezen előljárónak határozata, melyet nem felebbezett meg hozzám senki, mely nem jött felülvizsgálat alá, az mond kritikát az én politikám fölött? A velem szemben ülő Visontai képviselő ur már igazságosabb. Ő már nem egyszer elismerte, hogy én nemcsak a munkásokkal, hanem a szocziálistákkal szemben is, mindenütt, a szobámban is — mert ott is felkerestek és nem egynek a baján segitettem — egyenlően és igazságosan jártam el. Én azért rendeletileg mondottam ki, — a mi nem történt meg én előttem — hogy csak azért, mert valaki szocziálista, hogy, ha nem zavarja különben az állam és társadalom jogrendjét, és semmi törvénytelenséget nem követ el, üldözni nem szabad. Ezért egész felháborodással veszem a képviselő urtól ezeket a szólamokat, — megint ezzel a kifejezéssel élek, — a melyekkel engem erőszakoskodással vádol.

Most már áttérek magára az esetre.

Az eset, a hogy a képviselő ur állitja, az, hogy egy belügyminiszteri törvénytelen rendelet alapján törvénytelenség történt egy elitélés alkalmával egy Groszmann nevü betüszedőn, a ki a hirlapokban »Gyüjtsünk« czim alatt közzétett egy felhivást. A második inkriminált dolog pedig az, hogy miért koboztatott el a »Népszavá«-nak bizonyos száma.

A mi az elsőt illeti, az a rendelet, mely kibocsáttatott, a t. képviselő ur nézete szerint törvénytelen. Először, én azt törvénytelennek nem tartom, mert ez a rendelet az adminisztrácziő körében a törvényes miniszterium által bocsáttatott ki, törvénybe nem ütközik, senkinek jogát nem sérti és egy legfelsőbb felügyeleti és kormányzati jognak gyakorlása körében lett kibocsátva. Már most ahhoz szó férhet, hogy ezen rendelet minden izében helyes-e vagy nem, erről lehet vitatkozni; de a rendelet fennáll, a rendeletet nem vontam vissza. Lehet, hogy ezt a rendeletet másikkal fogom pótolni, lehet, hogy a kérdést esetleg törvényhozási megoldás alá fogom hozni, de ma ez a rendelet még fennáll. Már most ez a rendelet — nem ugy, mint a t. képviselő ur mondja, hogy csak emberbaráti és könyörületességi adományozásokra nézve köti ki az engedélyezést — nem taxative sorolja fel a czélokat. Itt fekszik előttem a rendelet. Nem taxative sorolja fel a czélokat, mert azt mondja *(olvassa)*: »gyüjtőivek utján a közönséget valamely emberbaráti vagy egyéb közérdekü czélra leendő adakozásra szólitják fel.« Tehát emberbaráti, vagy közérdekü czélra. És a közérdeket megmagyarázza nem taxative, hanem zárjel között igy: »Pl. templom-, iskolaépités, emlékszobor-felállitás stb. efféle.« De én még nem hallottam azt, hogyha akár törvény, akár rendelet, azt mondja: »például s több efféle«, ez taxativ felsorolás lenne. Méltóztassék csak a dolgokat ugy állitani oda, a mint valóságosan állanak, teljesen jó értelmezés mellett.

Hát ez a rendelet igy szól. Már most ezen rendelet alapján meg lett büntetve Groszmann, mert egy czikket irt, a melyben felszólitotta a közönséget nyilvánosan, engedély nélkül adakozásra, tehát nyilvános gyüjtést rendezett választási czélokra. Hát engedelmet kérek, most, a mikor már egy olyan választás után vagyunk, a melyről önök is elmondják, — és kell, hogy elmondják, ha igazságszeretők — hogy az emberi lehetőség határán belül tiszta választás volt,

egy törvény után, a melyet meghoztunk épen e czélból: szabad akkor valakinek azt mondani, hogy nyilvános felhivás választási czélokra való gyüjtésre megengedett dolog? *(Egy hang balról: Miért nem?)* Azért nem, mert ha tiszta választást akar valaki, akkor nyilvánosan pénzt gyüjteni választási czélokra nem szabad. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Magánkörben ez lehetséges talán, nincs kizárva, nem is lehet kizárni talán, de nyilvánosan gyüjteni választási czélokra, a választási biráskodási törvény uralma alatt, bocsánatot kérek, nem lehet.

Ezt határozottan állitom. S ennek következtében, mert ez igy van és az illető ez ellen vétett, elitélték. A főkapitány aztán 200 koronáról és 10 napról leszállitotta büntetését 100 koronára és öt napra. Ez lett helybenhagyva. Már most az történt, hogy ezen helybenhagyott itélet kifogásoltatik. Hát én azt mondom, hogy a kifogás nem helyes, mert a mig az a rendelet fennáll és azt a rendeletet jól értelmezi valaki, nem lehet a választási czélokra való gyüjtést olyannak tekinteni, a mely ezen rendelet alá ne tartoznék, mert, ha még az ily gyüjtést megengedettnek is tekintenők, akkor is csak közérdekü czélra való gyüjtésnek lehetne mondani, — mi egyéb, ha nem közérdekü? — már pedig a közérdekü gyüjtés a rendeletnek tilalma alatt áll. Ez az egyik.

A másik az, hogy mikor ez a Groszmann ur meg lett büntetve, ellene sajtóper is lett folytatva és maga a törvényes sajtóbiróság itélte el az esküdtek verdiktje alapján 40 koronára és egy havi államfogházra. A mikor igy az illetékes hatóságok és biróságok kimondották, hogy ezt nem lehet türni: akkor nem szakvéleményt mond ám a »Népszava«, Benedek képviselő ur, hanem az ő szakvéleménye ebből áll, felirtam magamnak a felolvasott czikkből szóról-szóra — hogy »ezt a rendeletet pedig sohasem fogják valamibe venni«. No hát, ha ez is szakvélemény, *(Felkiáltások a jobboldalon: Lázitás!)* akkor minden lehet szakvélemény a világon. *(Élénk helyeslés jobbról.)*

Hát én azt mondom, hogy nekem kötelességem az állami jogrend fentartása szempontjából *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* törvényesen meghozott rendeleteket érvényben tartani, és a kik ellene vétenek, azokat a törvénynek sulya alá helyezni és megbüntetni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Hogy pedig törvénytelen eljárás nem történt és nem ugy történt a dolog, mint a hogy a t. képviselő ur kifigurázni méltóztatik azt az éjjeli ügyészt, hanem történt a törvény értelmében: arra nézve felolvashatnám a 48-iki sajtótörvényt, a mely a köteles példányok beszolgáltatását elrendeli és a lefoglalást rendeli el mindannyiszor, valahányszor büntetendő cselekmény forog fenn. A büntető törvény 172. §-a pedig azt mondja, hogy: »A ki a 171. §-ban meghatározott módon a törvény ellen, a ki hatóságoknak törvényes hatáskörükben kiadott rendelete, meghagyása, határozata ellen engedetlenségre egyenes felhivást intéz, vagy terjeszt stb. »Ha tehát valaki azt mondja, hogy a hatalom pribékjeire nem szabad hallgatni, — mert az is benne volt a Groszmann-féle felhivásban, — hanem ezt a rendeletet semmibe sem veszszük és folytonosan ellene fogunk szegülni: engedelmet kérek, megszünik a jogrendnek fogalma, ha ezt büntetlenül türjük. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Én igenis liberálisan fogom ezt a rendeletet magyarázni addig is, a mig nem módositom. És kijelentem, hogy valószinüleg módositani, klarifikálni és uj alapokra helyezni szándékozom; de addig, mig az a rendelet fennáll, addig annak igenis foganatot kell szerezni. Én liberálisan magyaráztam nem egy esetben, a mely hozzám került; megmutathatnám, hogy én többször megengedtem a gyüjtést és ha ártatlan dologban bona fide történt bár engedélykérés nélkül, azt is engedtem.

Az a Frankl-féle gyüjtés, mely annyira szememre vettetik, talán mégsem egészen ugy áll, mint a hogy a közbeszóló képviselő urak a maguk felbuzdulásában látják. Ennek a rendeletnek az volt a genezise, hogy igen sok visszaélés történt a gyüjtések terén. Emlékeztetem a t. képviselőházat, hogy 1895-ben és 1896-ban az agrár-szocziálizmusnak igazán ijesztő módon való terjedése alatt hallottunk és olvastunk annyiféle gyüjtésről és oly czimen való gyüjtésekről, a melyek igazán visszaélésszámba mentek. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Hát a munkást kellett megoltalmazni, a munkástársadalmat kellett megóvni attól, hogy visszaélések ne történjenek. *(Élénk helyeslések a jobboldalon.)* Ez volt a rendeletnek czélja.

Én azt a Frankl-féle gyüjtést sem tiltottam el, hanem igenis hevertettem az ügyet. És ha Polczner képviselő ur egyszer szerencséltetne a belügyminiszteriumban, akkor meglátná, hogy nem ugy áll a dolog, a mint ő hiszi, hogy ott halomban állanak a restancziák; ilyesmit igy mondani hamarjában igen könnyen lehet, de bizonyitani igen nehéz. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Én azt mondtam magamban: a magyar munkásnak a mai sanyaru viszonyok között talán nem épen telik arra, hogy Franklnak sirjára sirkövet emeljenek innen Magyarország részéről, Franklnak, a ki nem szolgált Magyarországon, nem magyar ügyet szolgált, hanem kiment Francziaországba, s a párisi commune minisztere volt. Ez a körülmény engem nem buzditott és nem lelkesitett arra, hogy ily dologban nagymérvü nyilvános gyüjtést engedélyezzek. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Hát igen, t. képviselőház, én a munkást, az igazi tisztességes magyar munkást, a ki a törvényt tiszteli, nemcsak nem üldözöm, nem bántom, de egyenesen szeretem. *(Élénk helyeslés*

a jobboldalon.) Példákat hozhatnék fel, munkásokat állithatnék ide, kik érezték ennek a szeretetnek a hatását, mert segitettem a bajukon ott, a hol kellett. *(Helyeslés a jobboldalon.)* De én azt gondolom, t. ház, hogy első sorban ez ország minden társadalmi rétegének és a munkástársadalomnak is a törvénytisztelet az első kötelessége, első szüksége, és ennek a szükségnek és ennek a kötelességnek szellemében jártam el, a mikor ekként cselekedtem.

Ezeknek az elmondásával kérem a t. házat, hogy válaszomat tudomásul venni méltóztassék. *(Zajos helyeslés és tetszés a jobboldalon.)*

Benedek János: T. ház! Habár az idő igen előre haladott, mégis röviden válaszolni kivánok a t. miniszterelnök ur kijelentéseire, és azon kezdem beszédemet, hogy válaszát tudomásul nem veszem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Nem veszi tudomásul?)*

A kik figyelemmel kisérték felszólalásomat, bizonyságot tehetnek mellettem, hogy igazán tárgyilagos voltam ezen felszólalásom megtételében, és én a miniszterelnök urnak különösen sremélye irányában semmiféle gyanusitást, semmiféle bántást, semmiféle sértő czélzatot nem használtam. Nem a miniszterelnök urnak személyéről van itten szó. Beszéde végén kijelentette, hogy ő egyénileg szereti a munkást. Hát reám az nem tartozik, hogy a miniszterelnök ur szereti-e a munkást, vagy nem szereti. Nekem intézmények, kormányzati intézkedések kellenek, a melyek megfeleljenek annak a czimnek, a melyet az a nagy párt, a melynek az élén most a miniszterelnök ur áll, visel. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Kell, hogy ezek az intézkedések csakugyan szabadelvü intézkedések legyenek és ne emlékeztessenek bennünket arra, *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hogy az intézkedések forrása csak a »sic volo sic jubeo«.

A miniszterelnök ur a maga intézkedéseinek mentésére nem hozott fel semmit sem, csak azt, hogy e dolgok igenis megtörténtek. Azt hozta fel, hogy megvan a rendelet és ő ezt a rendeletet végrehajtotta. Hát akkor hol van a tett igérete? Hol van a kormányrendszerben előállott fordulat? Hol van a brüszk erőszak helyébe ültetett szelid, liberális felfogás? Hol van az a tett igérete, hogy liberális szellemben fogja kezelni ezt a rendeletet? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És azt mondja t. miniszterelnök ur, hogy talán ezt a rendeletet is valószinüleg módositani fogja. Hiszen maga ez a kijelentése foglal magában bizonyos elitélést erre a rendeletre vonatkozólag! De nekem nem erre van szükségem, hanem pozitiv igéretre, még pedig az időpontnak is a megigérésére.

Azt én készséggel elismerem, hogy a hatóságoknak és legfőbb fokon a belügyminiszteriumnak, mint a legfőbb belügyi hatóságnak, igenis kötelessége a jótékony gyüjtések ügyére felügyelni akkor, a midőn az az egész országra vonatkozik. Kötelessége ez az egész országra vonatkozó gyüjtésekre a belügyminiszternek, az egyes törvényhatóságok területén pedig a törvényhatóságoknak. És nagyon helyes, hogyha közigazgatási intézkedéseket léptetnek e végből életbe. Azonban ez a rendelet, a melyre hivatkoztam és a mely a sérelemnek legnagyobb okát képezi, ez a rendelet egy szóval sem emlékezik meg a politikai gyüjtésekről. Erőszakosan lett abba belemagyarázva a politikai gyüjtés, és most az igen t. miniszterelnök ur azt mondja, hogy mert nem foglaltatik benne a miniszteri rendeletben az, hogy a politikai gyüjtésekre nem vonatkozik, ennélfogva vonatkoztatható erre is, mert ott nem taxative vannak felsorolva a gyüjtés esetei, hanem csak példákkal. De azon példák mind olyan dolgok, a melyek jótékonysági, közmüvelődési czélt kivánnak szolgálni, nem pedig politikai czélt. A »politikai« szó még csak benn sincs ebben a rendeletben. A belügyminiszter urnak ez a kijelentése nem alkalmas sem a munkások, sem a mi megnyugtatásunkra, kiknek ugy, a mint ennek a felszólalásnak is, nem az a czélunk, hogy a munkásokat felizgassuk. Ezt a vádat, ezt a gyanusitást egyszerüen visszautasitom.

Nem kell azokat a munkásokat izgatni, ha ily rendeleteket alkalmaznak velük szemben és ha azt az alkalmazást ily módon cselekszik; nem kell azokat izgatni, ha közlönyeiket napnap után elkobozzák olyan czikkek miatt, a melyekben az elkobzásra alkalmas okot keresve sem lehet találni. Mindezeknél fogva a miniszterelnök ur válaszát tudomásul nem veszem. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérem a t. képviselő urakat, a kik a miniszterelnök válaszát tudomásul veszik, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Ellenpróbát kérünk! Élénk ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Molnár Jenő: Miért nem kérték tegnapelőtt az ellenpróbát? *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek. A válasz tudomásul vétele mellett olyan túlnyomó többség volt, hogy az ellenpróba felesleges. Azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház a választ tudomásul veszi. *(Helyeslés.)*

Következik Sebess Dénes képviselő ur interpellácziója.

Sebess Dénes: T. ház! Számolni fogok az idő előrehaladott voltával és az önök türelmével és kérem, méltóztassanak meghallgatni, mert interpellácziómnak sürgős természete van.

A ma reggeli lapokban mindnyájan olvastunk egy hirt, a mely alkalmas arra, hogy azokban, a kik a magyar közjogot a maga sérthetetlenségében meg akarják tartani, a legnagyobb felháborodást keltse. Sándor szerb király feleségével atyja sirboltját jött meglátogatni és Zimonyban a horvát bán által fogadtatott ünnepélyesen. A horvát bán ott a következő üdvözlő beszédet tartotta. *(Olvassa)*: »Fenkölt uralkodóm parancsára az a megtisztelő feladat

jutván nekem, hogy Felségteket az osztrák-magyar monarchia határán fogadjam, van szerencsém Fenségteket ép oly tiszteletteljesen, mint szivesen üdvözölni. Engedjék meg nekem, hogy azt az óhajt fejezzem ki, miszerint a magyar korona országainak területén való rövid tartózkodásuk legfelsőbb megelégedésükre teljék el.«

T. ház! Ha egy magyar zászlósur, *(Zaj. Elnök csenget.)* egy közjogi méltóság nem tudja azt, hogy a magyar állam területe nem közös ügy, hogy osztrák-magyar monarchia területileg nem létezik, hogy itt magyar birodalomról lehet csak szó, de osztrák-magyar birodalomról nem, akkor az valósággal megdöbbentő. A horvát bánnak ez a közjogellenes felfogása annál megdöbbentőbb, mert épen szombaton, pár nappal ezelőtt volt alkalma a magyar képviselőháznak e kérdéssel foglalkozni és bizonyos direktivát adni a horvát bánnak. Csávolszky Lajos képviselőtársam interpellálta meg a miniszterelnököt ebből az alkalomból szombaton, és akkor mondta ő azt, hogy aggódik a felett, hogy a horvát bán a szerb királyt, mint Horvátország bánja, fogja fogadni és nem mint a magyar birodalom egységének kifejezője, és hogy szükségesnek tartotta volna, hogy kifejezésre jusson a magyar birodalmi egység ott a fogadásnál, mert — ugymond — a magyar szent korona országai területének Horvát-Szlavonország csak egy része, a rész nem képviselheti az egészet, és igy Horvát-Szlavonország bánja nem képviselheti a magyar államot.

Erre a miniszterelnök ur szives volt rögtön válaszolni és válasza ebben a tekintetben teljesen korrekt, helyes felfogásról tanuskodik; bátor leszek azt felolvasni. *(Halljuk! Halljuk! a jobbés a baloldalon.)* Azt mondja a t. miniszterelnök ur *(olvassa)*: »Miután azonban semmi politikai czélja a látogatásnak nincsen, hanem csupán egy személyes kegyeletes cselekmény teljesitése végett utazik mintegy keresztül az országon, az a megállapodás, hogy a helyi hatóságok fogják fogadni és a horvát bán fogja üdvözölni, mint a ki a helyi hatóságnak — mert Horvátország a magyar állam része, de ott történik a fogadás — az élén áll. De azért a magyar állam nem tünik el, mert, méltóztatnak tudni, hogy a horvát bán egyuttal magyar közjogi méltóság, magyar zászlós ur, még pedig a nagyobb zászlósok harmadika; ezt a méltóságot a törvény számára fentartotta és mint ilyen jelentkezik mindenütt. Mint ilyen tagja az országgyülésnek, de különben is mint horvát bán, mint a tartományi autonom kormányzat tagja, a magyar miniszterelnök előterjesztésére és ellenjegyzésével neveztetik ki, tehát minden tekintetben a magyar állami kormányzat tagja.«

Hát, t. képviselőház, ugy látszik, a horvát bán tényleg nem akart megjelenni, mint Horvátország képviselője, de nem akart megjelenni, mint az egységes magyar birodalom képviselője sem; ő nagyobbat akart, ő az osztrák-magyar birodalom, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* az osztrák-magyar monarchia képviseletében akart megjelenni. *(Derültség és mozgás a szélsőbaloldalon.)* Ő a szerb királyi vendégek előtt ugy tüntette fel Zimonyt, mint az osztrák-magyar birodalom határát, a hol ő van hivatva üdvözölni a szerb királyt.

Hát, t. képviselőház, ez a legnagyobb mértékben közjogellenes, alkotmányellenes. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy én az igen t. miniszterelnök urnak megkönnyitsem a válaszadást és hogy abba a kellemes helyzetbe jöhessek, hogy tudomásul vehessem válaszát — és remélem, alkalmat fog adni arra, hogy azt megnyugvással vehessem tudomásul — bátor vagyok egy preczedensre hivatkozni, a melyre engem ma délelőtt figyelmeztettek és a melynek én utána is néztem. *(Halljuk! Halljuk!)*

1887-ben folyt le itt a képviselőházban egy teljesen analog vita . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: 1888-ban.

Sebess Dénes: Mondjuk, hogy 1888-ban; *(Derültség jobbról.)* lehet, hogy csal az emlékezőtehetségem; hiszen én 1888-ban nem voltam még tagja a háznak, a t. miniszterelnök ur pedig már akkor a ház tagja volt, s igy jobban emlékezhetik.

Ugyanis, t. képviselőház, 1888-ban a Románia és Magyarország közti határ-kiigazitásról volt szó és a mikor a határvonal lett ott megállapitva, elnézésből egy közjogellenes kifejezés csuszott be a törvényjavaslatba, a mely kifejezés itt a képviselőházban éles és nagy vitákra adott alkalmat. E vitákban résztvettek a törvényhozás akkori vezérférfiai mindnyájan: gr. Apponyi Albert, Beőthy Ákos, Justh Gyula és még többen a volt mérsékelt ellenzéki párt részéről és mindnyájan hangsulyozták, hogy helytelen és közjogellenes kifejezés az »osztrák-magyar határ«; közjogellenesnek és alkotmányellenesnek tartották és hangsulyozták, hogy azt meg kell változtatni. És ekkor Tisza Kálmán — ezt hangsulyozom — az ő tudvalevő erőszakoskodásával nem emelte ugyan határozattá e felfogást, de annyit konczedált felszólalásában Tisza Kálmán is, hogy ez hibás kifejezés volt, — hogy az nem helyes — nem felel meg az alkotmánynak. Ámde nem tekintetett a dolog oly nagyfontosságunak, oly nagyjelentőségünek, hogy az egészet visszaadták volna ujra a bizottsághoz, hogy igy esetleg ujabb diplomácziai tárgyalások induljanak meg. Azt azonban konczedálta Tisza is — és ezt hangsulyozom — hogy e kifejezés hibás volt.

Már most én a t. miniszterelnök urhoz azért intézem interpellácziómat, — a melyet röviden meg is indokoltam — hogy alkalmat adjak neki arra, hogy a horvát bánnak ezt a tapintatlanságát, e tudatlanságát, — mert nem akarom rosszakaratnak nevezni — reparálhassa itt a törvényhozás házában. *(Helyeslés.)*

Interpellácziom következőkép hangzik *(olvassa)*:

1. Van-e tudomása a miniszterelnöknek, hogy a szerb királyi párnak Zimonyban, e hó 11-dikén történt ünnepélyes fogadtatása alkalmából a horvát bán az osztrák-magyar monarchia határának jelezte Zimonyt és az osztrák-magyar monarchia képviseletében intézett hozzá üdvözlő beszédet?

2. Minthogy a horvát báni méltóság kizárólag magyar közjogi méltóság és a horvát bán mint ilyen funkczionált e fogadtatásnál, — közjogunk ellen a magyar birodalom mellőzésével — mint osztrák-magyar monarchia képviselője jelentkezett.

3. Szándékozik-e a miniszterelnök intézkedni, — hogy e közjogellenes és a magyar állam tekintélyét mélyen sértő eljárás orvosoltassék? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az interpelláczióra azonnal válaszolok. Én is ismerem azokat a preczedens eseteket, a melyek a házban lefolyt vita alatt tisztázták azt a fogalmat, hogy nincsen és nem lehet másról szó ezen ország területét illetőleg, mint a magyar állam területéről és a magyar állam határvonaláról. *(Helyeslés jobbfelől.)* Higyje meg nekem a t. képviselő ur, hogy eszeágában sem volt és nem is lehetett a horvát bánnak, *(Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Honnan tudja?)* hogy ezt a közjogi felfogást sértse, vagy azzal magát ellentétbe állitsa, mert hiszen ép ugy tudja, mint bárki, a mit egyébiránt nem is lehet nem tudni. De közjogi aktusról ennél az üdvözletnél nem lehet szó abban az értelemben, mint egy okmánynál, törvénynél, szerződésnél, a melyekbe mindezeket a törvényes definicziókat distincte és nagyon óvatosan kell bevenni. Itt egy franczia nyelven elmondott üdvözletről volt szó, a melyben, hogy a horvát bánnak eszeágában sem volt valami közjogellenest mondani, mutatja az, hogy azt mondotta: remélem, hogy Felségtek a magyar korona országainak területén jól fogják magukat érezni. Ezt mondotta. Nem mondom, hogy a másikat nem mondta, de épen az, hogy itt magyar területről beszélt, bizonyitja, hogy a másik kifejezéssel sem akart és nem akarhatott közjogi sérelmet elkövetni, hanem az ország határvonaláról beszélt, inkább geografikus értelemben. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* A bán ott ő Felségét képviselte, ő Felsége megbizásából s mint a helyi hatóság főnöke volt ott jelen, azonban mint magyar zászlósur, a magyar államot is képviselte, a mint ezt megmondottam. Ez rövid válaszom, a mely, azt hiszem, megnyugtathatja a t. képviselő urat is. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Kérem ennek tudomásul vételét. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Sebess Dénes: T. ház! Hangsulyozni kivánom, hogy közjogunk magyarázata terén semmiféle jelenséget nem tartok csekélynek arra, hogy felszólalás tárgyát ne képezhetné. Semmifélét különösen akkor, a mikor nemzetközi érintkezésről van szó, a hol mindig és minden körülmények között kellő óvatosság szükséges. Hiszen tudvalevő dolog, hogy ezt az üdvözletet, a melyet a bán a szerb királynak tartott, Bécsben diplomácziai uton előre és nagy fontoskodással állapitották meg és igy itt nem lehet szó elszólásról, jelentéktelen cselekményről, hanem igenis közjogi cselekedetről. Tetszett volna annak a bánnak megfontolni azt, a mit mondott. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha magyar méltóság, beszéljen korrektül, képviselje méltón a magyar államot, ugy, a hogy az neki hivatása, a hogy az neki kötelessége. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nem veszem tudomásul a választ. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérdem a t. háztól: elfogadja-e a miniszterelnök ur válaszát? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház a választ tudomásul veszi.

T. ház! Egyéb tárgy nem lévén s a holnapi ülés napirendje meg lévén állapitva, az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik d. u. 3 óra 55 perczkor.)

205. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 február 13-án, pénteken

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések; ezek során b. Harkányi János levelének bemutatása, mely szerint képviselői megbizatásáról lemond. — Az 1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös kadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. — Az összeférhetlenségi itélő-bizottság tagjainak kisorsolása Bauer Antal összeférhetlenségi ügyében. — A kisorsolt tagok eskütétele.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, gr. Széchenyi Gyula, b. Fejérváry Géza, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Nyegre László, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi gr. Teleki Sándor, a javaslatok ellen felszólalókat Trubinyi János jegyző ur.

Mindenekelőtt méltóztassék meghallgatni a mult ülés jegyzőkönyvét.

Nyegre László jegyző *(olvassa az 1903. évi február hó 12-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

T. ház! Méltóztatnak a jegyzőkönyvből is kivenni, hogy a tegnapi napon történt megállapodás értelmében 1 órakor az ülés egy fél órára fel fog függesztetni és fél 2-kor fog az összeférhetlenségi itélő-bizottság tagjainak kisorsolása eszközöltetni. Ebből folyólag, természetesen, daczára a ház azon fennálló határozatának, hogy az ülések 3 óráig tartanak, az ülés nem lesz tovább folytatható, mert 15 képviselőnek kell — hivatalból — távoznia a ház üléséről, a mennyiben a házszabályok azt rendelik, hogy a jurynek müködését azonnal meg kell kezdenie. E szerint az ülés ezen jury kisorsolásával véget fog érni. *(Helyeslés.)*

Bemutatom báró Harkányi János képviselő levelét, melyben bejelenti, hogy képviselői megbizatásáról lemond.

A ház ezt tudomásul veszi és egyuttal megbizza az elnököt, hogy Krassó-Szörény vármegye facseti választókerületében az uj képviselőválasztást elrendelje.

Más előterjesztése az elnökségnek nincs.

Következik a napirend: az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujoncz-létszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 199, 268) általános tárgyalásának folytatása.

Trubinyi János jegyző: Vertán Endre!

Vertán Endre: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Valahányszor a véderőre vonatkozó és a nemzet áldozatkészségét igénybe vevő törvényjavaslat kerül a ház asztalára, mindannyiszor felujulnak a magyar nemzetnek régi sebei; *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* erről az oldalról, itt benn a házban és künn a perifériákon mindannyiszor felhangzik a nemzeti jogok visszaszerzésére vonatkozó követelés. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha egyéb nem, e körülmény is igazolja, t. ház, hogy az 1867-diki kiegyezés a nemzet elkobzott jogait nem adta vissza sértetlenül, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és hogy a nemzet aspirácziói ez a kiegyezés nem elégitette ki mindenben; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* igazolja továbbá, hogy történelmünknek fátyollal boritott korszaka nincs feledve, mert a kiengesztelődés egyik oldalról nem tudta elölni a hatalmi vágyat, másik oldalról pedig nem tudta elaltatni a nemzeti önérzetet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És legyen bár sajnos, ha minden ilyen alkalommal a vita kicsap medréből, mi ebben mégis egy vigasztaló tényt látunk és ismerünk fel: azt, hogy addig, a mig ez igy van, nem félhetünk attól, hogy kivész a

nemzetből egy jobb jövő reménye. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én is, t. ház, e kérdésekkel kivánok foglalkozni. A törvénykönyvre állok és Corpus Jurisunkból akarom bebizonyitani, hogy a nemzet önállóságát, függetlenségét fel nem adta és ha a ma fennálló közös hadsereg nem az, a melyet a törvény szerint alkotni kellett volna, ennek nem a törvénykönyv, nem a jogfeladás az oka, az nem a joghiányon, de kizárólag a tényleges állapotokban rejlő önkény hatalmán alapszik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mi sem természetesebb, mint az, hogy azok, a kik a mai állapotokat, a 67-diki kiegyezést védik, ezzel szemben beigazolni iparkodnak azt, hogy a király alkotmányos jogaival élve állapitotta meg a közös hadseregben a szolgálati nyelvet, s teremtette meg ezzel a hadsereg egységét. És a mennyiben ebben a megállapitásban mégis hiány mutatkoznék, ezt igazolni kivánják politikailag is, hogy t. i. az a mód, a melylyel ez megállapittatott, nemcsak törvényes, hanem egyszersmind czélszerü is. Az első tehát a jog, a másik a politika, a czélszerüség kérdése. E különbséget megtéve akarom bonczolni ezen állitások helyességét. *(Halljuk! Halljuk!)* Mindjárt az első tételre nézve azt állitom, hogy midőn a hadseregnek egységes nyelve, tehát a német nyelv megállapittatott, akkor igazság szerint közös hadsereg sem volt, és igy egy még nem létező hadsereg nyelvét sem lehetett megállapitani; a miből következik először, hogy törvényesen és jogszerüen sem állapittathatott meg ez a német nyelv, másodszor pedig, hogy nem a magyar király és nem alkotmányos jogaival élve állapitotta meg a hadseregnek egységes német nyelvét. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Midőn ezt bizonyitani akarom, az első kérdésre felelve, azt a további kérdést kell felvetnem, hogy először is mikor keletkezett a közös hadsereg és másodszor, hogy mikor állapittatott meg számára az egységes német szolgálati nyelv. Az első kérdésre nagyon röviden lehet felelni. A felelet az, hogy: akkor, mikor a magyar nemzeti hadsereg akár egészben, akár csak részben megszünt magyar hadsereg lenni és oly módon olvadt be akár a közös, akár a császári hadseregbe, hogy önálló egyediségét, önálló létét elvesztette. Maga a beolvadás történhetett azután tényleg, vagy jogilag. De ne feledjük, hogy a tény és jogosságnak fednie kell egymást! Mert ha azt állitja a t. túloldal, hogy a király alkotmányos jogaival élve állapitotta meg az egységes hadsereget és annak egységes nyelvét, akkor a tények a jogokkal egyezők kell, hogy legyenek, mert egy tényleg fennálló, de jogilag nem szervezett hadseregben az annak nyelvére vonatkozó intézkedés sem lehet törvényes és alkotmányos, mert ez az intézkedés csak akkor alkotmányos, ha alkotmányos maga az egész szervezet. Ezen irányelvre való tekintettel fogom vizsgálat tárgyává tenni a kérdést, a melynek megoldása előtt röviden a következőket kivánom kijelenteni. *(Halljuk! Halljuk!)* Minden egyesnek veleszületett joga az önfentartás, melyben benne van az önvédelem is. Ha elidegenithetetlen és ősjoga ez az egyesnek, ugy épen ily elidegenithetetlen ősjoga kell, hogy legyen a nemzetnek is, a mely a népek között ép oly individuális egyéniséggel bir, a milyennel bir az egyes ember az egész emberiségben. Az önfentartás és önvédelem egyik leghathatósabb eszköze pedig a hadsereg, a mely nélkül sem hazát alapitani, sem hazát fentartani nem lehet. E nélkül állammá sem alakulhat egyetlenegy nemzet sem, már pedig a nemzetek saját faji jellegüket, sajátságaikat csak államban tudják kifejteni. Ezt az ősjogot, a magyar hadseregnek való jogot, az ezer éves állami léttel biró magyar államtól sem lehet megtagadni. És igy e kérdés megvizsgálásánál nem azt kell nézni, a mit az igen t. honvédelmi miniszter ur néz, hogy benne van-e a pragmatika szankcióban, vagy a 67-es kiegyezésben az önálló magyar hadsereg, és benne van-e ennek a magyar nyelvhez való jogosultsága, hanem azt kell vizsgálni, hogy a nemzet akár a pragmatika szankcióban, akár a 67-es kiegyezésben, akár máskor valamikor lemondott-e a magyar hadseregre való jogáról, igen vagy nem? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én bevallom, hogy bármily figyelemmel néztem át törvénykönyvünket, ilyen lemondást a törvénykönyvből kiolvasni nem tudok. A kik ezt törvényeinkből akarják bebizonyitani, az 1715 : VIII. törvényczikkig mennek vissza, erre a törvényre hivatkoznak, még pedig Deák Ferencz tekintélyével, a ki e törvényt rossz törvénynek mondja és ebből akarják bebizonyitani azt, hogy a hadsereg kérdését illetőleg önállóságunkról lemondtunk és lemondottunk jogainkról.

Veres József: Milyen körülmények voltak 1715-ben!

Vertán Endre: Maga gróf Andrássy Gyula igen tisztelt képviselőtársam, nem ugyan e házban mondott beszédében, de az 1867-i kiegyezésről irt művében erről az 1715 : VIII. törvényczikkről a következőket mondja. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa):* »Az 1715-i törvény, mely a rendes hadsereget felállitotta, felhatalmazza a királyt, hogy idegenekből és honosokból sereget szervezzen. *(Halljuk! Halljuk!)* A törvény a királynak a felállitandó sereg feletti jogait semmiben sem korlátozza. A fejedelem a magyar és nem magyar ezredek felett teljhatalommal rendelkezhetett. Ez alapon a szolgálati ügyekben használandó nyelv kérdése a katonai oktatás kérdésével együtt a király által intéztetett el. A magyar országgyülés a maga speciális követeléseit mindig csak az ujonczok megszavazásakor, a megajánlás idejére, esetről-esetre, csak az akkor megajánlott ujonczokra érvényesithette. A mi akkor sem foglaltatott a törvénybe, ahhoz joguk nem volt, és szerintem ebben rejlett az alkudozásoknak a nagy fontossága.«

E felfogás szerint tehát a törvény a királyt a rendes hadsereg felállitására felhatalmazza, és midőn ezt teszi, nemcsak azt engedi meg, hogy ez a rendes hadsereg honosokból és idegenekből egyaránt szerveztessék, hanem a felállitandó hadseregre vonatkozólag oly módon mond le az összes nemzeti jogokról és oly módon ruházza ezeket királyi felségjog alapján a királyra, hogy ennek a királyi felségjognak gyakorlatában a nemzet még annak alkotmányos jogai által sem korlátoztatik.

Veres József: Látszik, hogy labanczok voltak akkor!

Vertán Endre: Nagyon természetesen, ezen állitásból azt a további következtetést is le lehet vonni, hogy e törvény meghozatala után a magyar nemzet alkotmányos jogait csak annyiban gyakorolhatta és csak annyiban tarthatta fenn a következő ujonczmegajánlásokra és mindig csak esetről-esetre, a mennyiben ez a törvényben is benne van, és a mi a törvényben nem foglaltatott, az a jog nem is volt meg. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De hát igy van-e ez, t. ház? Történelmi tény-e az, hogy Magyarország rendei egy önfeledt pillanatban lemondtak hazájuk függetlenségének attributumáról, . . .

Veres József: Akkor labanczvilág volt!

Vertán Endre: . . . megtagadták a mult küzdelmeit és épen a hadsereg, tehát a függetlenség élő biztositékának kérdésében a nemzeti jogot teljesen átruházták a királyra? Nem! Ilyet a törvényből kimagyarázni nem lehet. És ha ez a törvény nem is szólna arról, hogy a király felségjogait korlátozza, még akkor sem adott volna sem a magyar hadsereg, sem a magyar ezredek felett olyan teljes, olyan kizárólagos jogot, mert még mindig érvényben áll ott a Hármaskönyv második része, harmadik czimének harmadik szakasza, a mely pedig kimondja, hogy a fejedelem mindazonáltal egyedül a maga akaratából és önkényesen, kiváltképen az isteni és természeti jogot sértő dolgokban — már pedig ez természeti jogot érintő dolog *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon)* — az egész magyar nemzet régi szabadságának ártalmára semmit sem tehet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És tényleg, hogyha az alkudozások sulypontját nézzük, nem is azért éltek mindannyiszor óvással, valahányszor uj terhehet vállaltak magukra, és nem is azért alkudoztak, mintha az átengedett királyi felségjogokat akarták volna visszavenni; mintha azt a jogot akarták volna megcsonkitani, a melyet a királynak már egyszer átengedtek, hanem azért, mert a tényleges hatalom és a minden nemzeti jogot felszivni akaró császári jog, az abszolutizmus ellen akarták megvédeni a nemzeti jogokat, de máskép nem lehetett, a mint hogy nagyon gyakran nem is lehetett, elvi kijelentések által. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És tényleg bármivel meg lehet vádolni azt a kort, csak épen azzal nem, mintha a nemzeti jogokat önként feladta volna. Folytonos küzdelem, folytonos harcz jellemzi ezt a kort, a melyben a nemzeti jogok a fejedelmi jogok hatalmi túlterjeszkedése ellen állittatnak. A nemzeti jogok védelmében folyik a küzdelem, de bár az erő és a tények hatalma előtt nem egyszer meghajolni kénytelen a nemzet: jogaihoz görcsösen ragaszkodik; ezeket önként soha fel nem adja. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tény az, hogy Magyarország függetlenségét ebben a korban magukkal a tényekkel szemben épen a törvények védik meg; azok a törvények, a melyekkel kezében, a melyekre állva és támaszkodva megvivta csatáját Deák Ferencz Lustkandellel és minden beolvasztó törekvéssel szemben. Nehogy azonban azzal vádoltassam, hogy frázisokat mondok, és hogy mindaz, a mit mondok, nem a törvényben van, vizsgálni akarom magát a törvényt, a melynek vonatkozó szakasza igy szól *(olvassa)*: »Minthogy azonban csupán ezzel« — megjegyzem, hogy az 1. §. a nemzeti felkelésről intézkedik, tehát a nemesi felkeléssel — »az országot elegendőképen megvédelmezni nem lehetne, sőt inkább minden eshetőségre erősebb, és ugy benszülöttekből, mint külföldiekből álló rendezett katonaságot kell tartani, a mely kétségtelen, hogy zsold nélkül fenn nem állhat, ezt pedig adózás nélkül beszerezni nem lehet: ezért az erre szükséges segélyek és adók dolgában a karokkal országgyülésileg kell határozni.« *(Halljuk! Halljuk!)*

A törvény, a mint most felolvasott szövege is mutatja, csak elveket állapit meg; s ha valamit tesz, ugy a védrendszert alakitja át, és ezt is csak annyiban, a mennyiben ennek sulypontját a nemesi felkelésről az álló hadseregre helyezi át. Nem teremti meg tehát a rendes katonaságot, csak elismeri, hogy erre szükség van és kimondja, hogy maga az álló katonaság zsold nélkül fenn nem tartható, ezt pedig adóból kell fedezni. De sem ujonczot, sem adót nem szavaz meg — és erre különös sulyt helyezek, — hanem a nemzetnek a katonaságra vonatkozó jogát a maga teljességében fentartja s alkotmányos jogait védi, midőn kimondja, hogy a segélyezés s az adó megajánlása az országgyülésnek tartatik fenn, és sehol máshelyt, mint csak itt lehet erről gondoskodni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A törvény szövegezésének ezen határozatlanságára hivatkoznak nagyon sokan, a kik a mai kornak jogfeladását kivánják ezzel védeni. Hiszen egyik kiváló közjogászunk szerint is, a ki a tulsó oldalnak oszlopos tagja, »az eredmény magában a törvényben negativ, t. i. az 1715 : VIII. t.-czikk alapján a magyar nemzeti hadsereg nem jött létre, és nem jött létre még olyan értelemben sem, hogy az állandó hadsereg a király hadserege ugyan, de a nemzetnek a vér- és pénzadón túl is belolyása lend a hadseregre«.

De hát, t. ház, ha az lenne itt a bizonyitandó kérdés, hogy a magyar nemzeti hadsereg a törvényben létre jött-e? És, ha a független, önálló, semmi más országoknak alá nem vetett Magyarország egy uj haderőt szervez és erre nézve nem mondja ki, hogy ez a szervezendő haderő nem nemzeti haderő, akkor ebből az következnék, hogy nem nemzeti? Vagy talán a felállitott haderő azért nem volt nemzeti, mert, mint azt gróf Andrássy Gyula t. képviselő ur mondta, a király hatalmaztatott fel a haderő szervezésére? De hát melyik király, melyik fejedelem? A magyar király, vagy az osztrák császár? És, ha a magyar király, a mi tekintetben, azt hiszem, közöttünk egyáltalában nem lehet félreértés és véleménykülönbség, akkor mondja meg nekem bárki is, hogy a magyar nemzet adhat-e a magyar királynak más felhatalmazást, mint azt, hogy magyar nemzeti hadsereget alkosson. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Adhatott-e felhatalmazást a magyar nemzet a királynak arra, hogy akár közös, akár osztrák hadsereget állitson fel? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem! És ily felhatalmazást egy negativ törvényben, a sorok között, olyan törvényben tehát, a melyben erről szó nincsen, nem lehetett adni; mert az ily felhatalmazás csak lemondás alakjában adható, ha t. i. a nemzet lemondott volna a nemzeti hadsereg tartására való jogáról és felhatalmazta volna a királyát nem arra, hogy hadsereget szervezzen, hanem arra, hogy az osztrák császár részére Magyarországból ujonczot, vagy pénzt szerezzen. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez pedig nem történt meg. Hiszen az előbb felolvasott idézett szerint is maga az eredmény negativ. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De hát, ha a törvényben nincs is meg, nagyon sokan közjogi iróink közül a tényleges állapotra hivatkoznak és arra akarják a jogot alapitni, a mely, mint kimutattam, a törvényben nincsen meg. Az 1715 : VIII. t.-cz.-re vonatkozólag ugyanis szintén az előbb emlitett t. képviselőtársam azt mondja, hogy ezáltal a magyar hadsereg nem jött létre. Konstatálja tehát a tényt; s ezután folytatja: »igaz, hogy a rendek más hadsereget akartak létesiteni, a királyi hadsereg alakjában nemzeti hadsereget.« Ez tehát a rendeknek akarata, tehát az, a mit a rendek szerint a törvénybe kellett volna beveni. A rendek kivánsága azonban nem teljesedett. A létesült állapot azonban megvolt, bevégzett tény volt s ezt a bevégzett tényt ideiglenesen elfogadták a rendek. Tehát a tényt, a létesült állapotot fogadták el ideiglenesen.

Hogyan állithat ilyent egy közjogász? Hiszen, ha arról van szó, hogy a törvényben a nemzeti jogokról nem mondtak le és a felségjogokat nem ruházták át a királyra oly terjedelemben, mint azt pl. gróf Andrássy Gyula képviselő ur állitja, akkor a feleletnek a sulypontját nem arra kell állapitani, hogy milyen volt a tényleges állapot, hanem arra, hogy mit rendelt, mit akart a törvény. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert hogy a tényleges állapot nem volt törvényes, az épen a most felolvasott idézetből tünik ki. Ha már most a tényleges állapot törvénytelen volt, a nemzet a hadsereg feletti alkotmányos jogairól előzetesen le nem mondott és ezt sem a királyra, sem senki másra át nem ruházta: akkor a tényleges állapotot törvényes gyanánt csak ugy fogadhatták volna el, hogyha az 1715 : VIII. t.-cz.-ben történt volna meg ez az átruházás, ez a jogokról való lemondás. De hiszen ez nem történt meg; mert az eredmény negativ. A mi pedig nincs a törvényben, azt ebbe a törvénybe bemagyarázni nem szabad, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és különösen nem szabad akkor, a mikor tudjuk, hogy a törvény szövege épen azért határozatlan, mert a rendek nem akarták, hogy határozott szövegezés mellett olyan magyaráztassék be a törvénybe, a mi az ő felfogásukkal ellenkezik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Tudni kell ugyanis, hogy e törvény hozatalát hosszas alkudozások előzték meg. A rendek ugyanis állandóan tiltakoztak az idegen katonaság behozatala ellen és állandóan tiltakoztak azoknak itt tartása ellen. És, a mint kifejezték magukat, ezeket az idegeneket csak ugy látják a hazában szivesen, ha nem csapatosan jelennek meg, hanem egyenkint, és mint ilyenek, nem külön hadsereget, nem külön csapatokat képeznek, hanem részét teszik a hadseregnek, ha a magyar alkotmányra esküt tesznek, engedelmeskednek a magyar törvényeknek és a magyar főtiszteknek, szóval, ha a hadi intézmény magyar nemzeti jellegét nem veszélyeztetik. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Állandóan ragaszkodnak tehát a rendek az alkotmányhoz és a törvény szellemához. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Feliratokban hangsulyozzák, hogy a segélyekre és adókra nézve az országgyülés hatásköre fentartandó, mit hathatósan kivánnak. Kivánják, hogy a főtisztségek, a kapitányságok született magyarokkal töltessenek be és a fővezérletre vonatkozó jogok, a király után első sorban a nádort, mint a magyarországi hadsereg első főkapitányát illessék.

Hogy ez az utóbbi kivánság, a nádor jogkörének érvényben tartása alkotmányjogilag mily nevezetes dolog volt, azt nem kell magyaráznom, hisz ennek magyarázatát megadja a nádor jogkörének alkotmányos tartalma. Mert ép a nádor volt az, a ki a nemzeti jogok ellenőrzője gyanánt szerepel a királyi hatalommal szemben is. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A rendek kivánságai ugyan ellenzésre találnak és a törvénybe be nem vétetnek, de nem tünik ki az sem a törvényből, hogy e kivánságokról lemondottak volna, az önálló hadseregre

vonatkozólag az intézkedést máskép értették volna, mint a hogy a kivánságaikban szövegezték. E szerint pedig csak oly álló hadsereg szervezését engedték meg, a mely a magyar közjognak, nem pedig a tényleges állapotnak megfelelő.

Máskülönben ekkor meg, a mint utóbb ki fogom mutatni, a magyar hadsereg ténylegesen sem szünt meg magyarnak lenni. Ennek magyar jellege nem egyszer kidomborodik a tényleges viszonyokban.

Nem is azért hoztam fel ezt, mintha a magyar hadsereget már nem létezőnek tekinteném, hanem hogy kimutassam, hogy a mennyire téves a törvényből magyarázni azt, hogy Magyarországnak magyar nemzeti hadseregre joga nem volt, ép annyira téves ezt a tényleges állapot elfogadására vezetni. Ha ugyanis az 1715. VIII. t.-cz.-ben foglalt felhatalmazás által jutottak a fejedelmek az állandó hadsereg tartásának jogához, ugy e jogot csak a felhatalmazás korlátain belül gyakorolhatták. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha tehát, a mint ezt Beksics Gusztáv t. képviselőtársam is előbb idézett szavaiban állitja, maga a tényleges hadsereg nem felel meg a felhatalmazásnak, tehát nem felel meg a felhatalmazó akaratának, nem a felhatalmazás korlátain belül jöve létre, nem is felhatalmazás alapján jött létre, hanem létre jött az önkény alapján, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mely önkény törvényessé soha sem válhatott.

És hogy nem vált, ez kitünik abból, hogy valahányszor a magyar rendek megnyilatkoztak, mindannyiszor a magyar nemzeti jogok védelmére emeltek szót, miáltal a most elmondottak után egyáltalában nem vádolhatók azzal, hogy, a mit már egyszer a királynak, a fejedelemnek adtak, azt akarták lassankint visszavenni. Ez a vád őket legkevésbbé sem illetheti, mert csak a magyar nemzet alkotmányos jogait akarták biztositani és nem ők a hibásak, hogy ma, a mai kor világitásában az ő cselekményük máskép jut kifejezésre. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Láttuk, t. ház, hogy eddig a nemzet a magyar hadsereghez való jogáról törvényben le nem mondott és ezt tényleg senki másra, s igy a fejedelemre sem ruházta át. Ennek megállapitására azért volt szükség, hogy kitünjék a honvédelmi miniszter ur azon kijelentésének értéke, mely szerint a magyar hadseregről azért nem érdemes szólni, mert ez sem a pragmatika sankcióban, sem az 1867-iki kiegyezésben nincs meg. E kijelentésnek ugyanis jogilag — mert hisz most erről beszélünk — csak akkor volna értelme, ha a magyar nemzet vagy eredetileg nem birt volna az önálló hadsereg jogával, vagy korábban lemondott volna erről a jogról. Az elsőt, azt hiszem, senki sem állithatja, a másodiknak tarthatatlanságát pedig épen az 1715: VIII. törvényczikkből sikerült bebizonyitanom. Csak e lemondás után lehetne ugyanis az mondható, hogy kellett valaminek lenni akár a pragmatika szankcióban, akár az 1867-iki kiegyezésben, mert csak a jognak meg-, illetve visszaszerzése czéljából kellett volna a nemzetnek nyilatkoznia arról, hogy e jogokat meg akarja tartani, illetve vissza akarja szerezni. Ha tehát a pragmatika szankcióban semmi sincs a magyar hadseregről, ez nem azt jelenti, hogy a nemzetnek nincs joga hozzá, hanem azt, hogy a nemzetnek joga tovább is fennáll, a nemzet ezen jogáról le nem mondott. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De lássuk a pragmatika szankcziót, a mely Deák Ferencz szerint Magyarország és az uralkodóház közti szerződés és nem az örökös tartományok és Magyarország között kötött szerződés, a melyben Magyarország az örökösödésről szerződött és nem valami szorosabb közjogi kapcsolatról. E szerződésbe akarják belemagyarázni a mai rendszer hivei a kölcsönös védelmet, a melyből azután szükségszerü következetességgel folyna a közös védelem, melynek pedig eszköze nem lehetne más, mint a közös hadsereg.

Az okoskodásnak mindjárt az alapja hibás s igy hibásnak kell lenni az ebből vont következtetésnek is. Nincs egyetlen szó sem a pragmatika szankcióban, melyből az lehetne kimagyarázható, hogy Magyarország akár kifejezetten, akár a létrejött szerződés szükségszerü folyományakép kölcsönös védelmi kötelezettséget vállalt volna Ausztria javára. E szerződés szerint ugyanis Magyarország és az örökös tartományok közt nem jött létre más kapocs, mint az uralkodócsaládnak az egysége. A törvény előszavában felvett azon kijelentés ugyanis, hogy a Felség a külső erő elleni védelmet a szomszéd örökös országok, tartományokkal való egyesités által kivánja biztositani, a törvénybe fel nem vétetett. Ez a királyi propozicióban volt, a mely a régi törvények szerkesztésénél fel lett véve, de mert, az előszóban benn volt, és mert a királyi propozicióban benn van és ennek daczára nincsen benne a törvényben, ebből az is kétségtelen, hogy a rendek tudva és akarva hagyták ki a törvény szövegéből, tehát azt, a mi a propozicióban volt, a törvénybe felvenni nem akarták. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nincs ugyanis sehol kimondva, hogy Magyarország az örökös tartományokkal elválaszthatatlanul, vagy közösen kormányozandó, hanem ép ellenkezőleg, ebben a törvényben az van kimondva, hogy Magyarország saját törvényei, és nem az örökös tartományok módja, szokásai és törvényei szerint kormányozandó. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Szóval, nincs benne a törvényben az egyesités és közös védelem, a mit a király akart, de nem akartak a rendek, de benne van az országnak teljes, minden téren, minden kormányzati ágban, tehát a hadseregre vonatkozólag is teljes önállósága, teljes függetlensége, a mit

nemcsak akartak, hanem a törvénybe is bele vettek a rendek és a mit a nőági örökösödés elfogadása sine qua non-jának állitottak oda.

És mégis, csodálatos, ma ebből a törvényből akarják kimagyarázni ezt a kölcsönös védelmet, ebből a törvényből akarják kimagyarázni, a mi nincs benne a törvényben és ebből a törvényből nem tudják érvényre juttatni azt, a mi benne van. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Pedig ha másnak nem, annak a pártnak, a mely magát Deák Ferencz hagyományosának tartja, kellene ebből a törvényből az ellenkezőt kimagyarázni; kellene ennek a törvénynek értelmet adni, a mely értelmet én is vitatok; hiszen Deák Ferencz azt tanitotta, és a régi törvényeinkre és a pragmatika-szankczióra is hivatkozva, mondta, hogy a birodalom fennállásának érdekében csak azt szabad tenni, a mi önállóságunk és alkotmányos jogaink sérelme nélkül megtehető, de a pragmatika szankcziót megváltoztatni, és helyette egy szorosabb, egy olyan szerződést tenni, a mely mellett alkotmányos önállóságunk meg nem védhető, nem szabad. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

Azt állitottam, t. ház, hogy a pragmatika szankczióban csak az uralkodóházzal, és nem Ausztriával szerződtünk és csak az örökösödésre vonatkozóan szerződtünk, de semmi, ezen túlmenő olyan védelmi kötelezettséget nem vállaltunk, a mely ma fennáll. Azt, hogy ez igy van, s hogy állitásom helyes, magából a törvényből kivánom kimagyarázni. De, hogy állitásom helyességéhez szó se férhessen, meg akarom világitani a törvénynek czélját, mert a törvénynek czélja világot fog vetni magának a törvénynek tartalmára is.

A czél kétféle. Tekintetbe kell venni, hogy mit akart elérni az uralkodóház, és hogy mit akart elérni, mihez adta beleegyezését a magyar nemzet. Az uralkodóház részéről a czél a nőági örökösödés elfogadása volt és semmi más, s mert maga ez is nehézségekbe ütközött, ezen czélját nem koczkáztathatta azáltal, hogy ezen túlmenő követeléseket is akarjon elfogadtatni. Hiszen maga a nőági örökösödésnek elfogadása is nehézségekhe ütközött, mert a nemzet nagyon gyakran megtámadott alkotmányos jogainak védelmét épen a szabad királyválasztásban vélte feltalálni, e jogról pedig önként és oly könnyen le nem mondott. Hiszen, hogy előzően a fiágnak örökösödését biztositotta, ezt is ezerszer sajnosan kellett megbánnia. És bizony egyik szabadságharczunknak nem utolsó oka az volt, hogy ez a jogról való lemondás valamiképen fegyveres erőszakkal is visszaszereztessék. Tudjuk, hogy a nemzetnek legalább is egy része mily epedve várta azt a közel bekövetkezni látszó időt, midőn a magyar nemzetre visszaszáll a szabad királyi választási jog, a midőn ismét nemzeti dinasztiát ültethet Szent István trónjára, mely nemzeti dinasztiának egy élő jelöltje megvolt a külföldön tartózkodó Rákóczy személyében. Innen magyarázható meg, hogy a József és Lipót között megelőzően létrejött szerződést, mely szintén a nőági örökösödésről szólott, még csak nyilvánosságra sem merték hozni, mert féltek attól, hogy ezt a nemzet nem fogja elfogadni.

Hogy ennek daczára, III. Károly a maga szerződését a nemzettel mégis el akarta fogadtatni, ennek oka az volt, mert el kellett, hogy fogadtassa, mert itt már nemcsak a nemzettel szemben kellett a saját erejére hivatkoznia, hanem a megelőző szerződést önkényesen felbontván, azoknak trónigénye ellen is kellett védekezni, a kik nem egy hitszegéssel létrejött szerződés alapján jutottak trónigényhez. Igy tehát a nemzetnek jóindulatát, a nemzetnek önkéntes hozzájárulását kellett megnyernie, hogy ezt az uj szerződést magának, illetőleg családjának biztositathatssa. Ez magyarázza meg és nem a királynak alkotmányos érzelme azon hosszas és kitartó küzdelmet. melyet a nőági örökösödés elfogadása és törvénybe iktatása miatt folytattak, a mely küzdelemben a Habsburgoknál csakugyan szokatlanul azon szempont is figyelembe vétetik, hogy ez a királyi propozicziót ne erőszakkal, ne oktrojálva, hanem igenis önkéntesen, a nemzet jószántából vétessék a törvénybe. Ezért nem használja az 1713-ban megcsinált azon kedvező alkalmat, midőn Horvátország rendjei felajánlják az uralkodóháznak a nőági örökösödés keresztülvitelét, a midőn a magyar titkos tanácsosok — mert hiszen akkor is voltak azok — megkérdeztetvén, azt mondják, hogy az időt és az alkalmat kedvezőnek tartjuk, hiszen a magyarok félelemben vannak, Felséged Magyarországon nagyon jól fel van fegyverkezve és igy nem lehet attól félni, hogy a mit Felséged akar, azt keresztül is ne tudná vinni. De a történeti igazság kedvéért be kell vallani, hogy ők ekkor azt tanácsolják, hogy ez a kedvező alkalom még se használtassék fel, még pedig a dinasztia érdekében, mert ennek érdeke, hogy nem erőszakkal, hanem önkéntesen kell megszavaztatni ezt a törvényt.

Magyarország önkéntes beleegyezése tehát még a nőági örökösödés elfogadására és csak erre terjed, nem egy szorosabb közjogi kapcsolatnak teremtésére, mert ily kapcsolat teremtésére a beleegyezés egyáltalában nem volt megnyerhető. A törvénybe tehát csak azok mehettek át, a mit a rendek, a mit Magyarország is akar.

Azt pedig a magyar rendek akarták, hogy a leendő magyar király ura legyen egyuttal az osztrák örökös tartományoknak is. Nem azért akarták azonban ezt, hogy ezáltal nemzeti önállóságukról lemondjanak és hogy szorosabb kapcsolatba jöjjünk az örökös tartományokkal; nem is azért, hogy közösségbe kössük össze saját alkotmányunkat, saját országunk szekerét amazokéval, hanem azért, hogy abban a nagy harczban, a melynek szinhelye hazánk volt, a melyet a magyar nemzet kellett, hogy megvivjon

a kereszténység ellenségével, az ozmánnal szemben, Magyarországot a magyar király ugyis segithesse, mint az osztrák örökös tartományok ura és a német-római birodalom császára. Azt akarták tehát, hogy erős uralkodó üljön Magyarország trónján, és ők maguk kötötték ki azt, hogy az örökös tartományok az uralkodócsalád tagjai közt soha fel ne osztassanak, a mivel a dinasztia azon jogát akarták korlátozni, a melyet a patrimoniális kormányzatnál fogva szabadon gyakorolhatott, de a mely annyi testvérháborunak vetette meg alapját és annyira megbénitotta a királynak és császárnak erejét. — Ez erőre pedig szüksége volt Magyarországnak és csak hogy ezt biztositsa, volt hajlandó a nőági örökösödést elfogadni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy pedig ez igy van, az kitünik nemcsak Horvátország rendeinek már jelzett fölterjesztéséből, a melyben azok is csak oly föltétel alatt hajlandók a Habsburg-dinasztia nőági örökösödését elfogadni, ha az, a ki Horvát- és Tótországnak királya lesz, Stiria, Karintia, Karneolia és Görz ura is lesz, ura lesz tehát azoknak a tartományoknak, a melyek megelőző időkben állandóan 548,205 forint adót fizettek ez országoknak a határok és a véghelyek megvédéseért.

De kitünik maguknak a magyar rendeknek fölterjesztéséből is, a kik 1712-ben, a mikor először jött szóba a nőági örökösödés elfogadása, azt irják, hogy akkor, a midőn mi erről tanácskozunk, egyuttal azt is ki kellene dolgozni, mennyivel fognának a nevezett örökös tartományok mind béke, mind háboru idején a Magyarországon levő hadak és magyar várak fentartásához hozzájárulni.

Nem az tehát a szerződés tartalma és feltétele, hogy Magyarország védje az örökös tartományokat, hanem ép ellenkezőleg az, hogy a török elleni harczokban, a melyek amugy is az egész kereszténység védelmében folynak, Magyarország találjon biztos segélyt az örökös tartományok erejében. Igy fogták föl ezt különösen a magyar hadsereg önállósága tekintetében a rendek is minden alkalommal, a midőn mindig azt kivánják, hogy daczára a tényleges állapotnak, a magyar haderő állittassék fel, ez önállósittassék, az ország alkotmányára necsak a magyar hadsereg tegyen esküt, hanem esküt tegyen az idegen hadsereg is, mihelyt segélyezés végett az ország határát átlépi; igy fogta fel ezt az 1848-diki törvényhozás is, a mely nem volt hajlandó föltétlenül megszavazni Ausztriának háboru idejében a segitséget Olaszország ellen, sőt igy fogta fel ezt Deák Ferencz is, a midőn első feliratában hathatósan hangsulyozza, hogy nem vállalhatunk közösséget Ausztriával, mert lehetnek Ausztriának oly háborui, a melyek nem a mi érdekeinkért folynak, a melyekben mi ép ezért részt nem vehetünk. *(Ugy van! Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

Sebess Dénes: Például a kinai hadjárat!

Vertán Endre: Mondja meg már most nekem, t. ház, akár a mesternek, akár tanitványainak közös bölcsesége, hogy a mai tényleges állapot mellett hogyan lehet Ausztriának olyan háboruja, a melyben mi nem fogunk részt venni? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De visszatérve magára a tárgyra, nem tekintették a közös védelmi kötelezettséget és a közös hadsereg megteremtésére való jogot sem a pragmatika szankcióban, sem az 1715: VIII. t.-cz.-ben megteremtettnek maguk a fejedelmek sem. Ha igy magyarázták volna a törvényt, bizonyosan élnek a rájuk ruházott joggal, mert hiszen a beolvasztási kisérletet, az egységes monarchia megteremtését soha, egy pillanatra sem tévesztették szemeik elől, és azt is tudták, hogy ennek a beolvasztásnak, hogy ezen egység megteremtésének legbiztosabb, leghathatósabb eszköze a közös vagy az egységes hadsereg. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És hogy ennek daczára nem teremtették meg ezt az egységes és közös hadsereget, ebből nem szabad kimagyarázni azt, hogy a Habsburgok még akkor is védték, még akkor is respektálták Magyarországnak a függetlenséghez való jogát, a mikor Magyarország e függetlenségről önként lemondott, hanem igenis ebből csak azt lehet és azt szabad kimagyarázni, hogy ők maguk sem tekintették e törvényt olyannak, a melyben a nemzet önállóságáról lemondás történt volna, és hogy, bár akarták, de nem merték ennek alapján megteremteni sem az egységes, sem a közös hadsereget. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Tény, — és itten a történeti tények beszélnek — hogy ekkor nem alakul meg az egységes, s nem alakul meg a közös hadsereg. Hiszen még 1733-ban, tehát egy évtizeddel a pragmatika szankczió behozatala után Kökényesdi Vetéssy László, Pállffy Lipót, Hábor, Splényi, Károlyi stb., ilyen magyar főurak szerveznek külön magyar ezredeket, a mely magyar ezredek nemcsak Magyarországból soroztatnak, hanem künn a harcztéren is megtartják önállóságukat, megtartják nemzeti jellegüket és megállapitják nem a közös hadseregnek, hanem a magyar huszárnak a hirnevét. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Veres József: Akkor jó volt a magyar hadsereg! Arra jó volt, hogy Mária Teréziát megvédje!

Gabányi Miklós: Kurucz katonaság volt az, nem labancz!

Vertán Endre: 1741-ben pedig, midőn III. Károly leányának, Mária Teréziának lábai alatt a trón bordái megrecsegnek, midőn ezt a királynőt elhagyja minden barátja, üldözi minden ellensége, midőn honában nem talál helyet, hogy anyává lehessen: nem azért jön le Pozsonyba, nem azt követeli, hogy a pragmatika szankczióban elvállalt kötelezettségnél fogva véd-

jék meg neki a magyarok Ausztriát, védjék meg az örökös tartományokat, hanem igenis könyáztatott szemekkel azt adja elő, hogy a bajor választófejedelem betört Ausztriába, elfoglalással fenyegeti Bécset, innen berontással Magyarországot, tehát fenyegeti a magyar hazát. A magyar nemzet hősi dicsőségére és nem kötelességére hivatkozik, midőn felhivja őt a védelemre, de nem Ausztriának védelmére, hanem felhivja arra, hogy a magyar királyt, a magyar királyi herczegeket, Magyarország területi épségét védje meg, és védje meg Magyarország ősi jogait, Magyarország alkotmányát. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nincs tehát szó Ausztriának védelméről, és nem is ezért, hanem pro rege nostro jön létre a vitam et sanguinem törvénye. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezért állitják fel a hadsereget, a mely hogy mennyire magyar, semmi sem bizonyithatja jobban, mint az, hogy a vezéreket mindjárt törvényben nevezi ki a király és pedig kinevezi nem az idegenekből, hanem gróf Esterházy József, gróf Esterházy Ferencz, gróf Csáky György és gróf Károlyi Sándor személyében. Továbbá, hogy kimondja a törvény, miszerint ezek a magyar hadcsapatok megyei zászlók, tehát magyar jelvények alatt fognak harczolni és megállapitja a megyéknek azon jogát, hogy a tiszteket a kapitányoktól lefelé ők nevezhessék ki, ők rendelhessék ki.

Ez a hadsereg azután a harcztéren még akkor is, midőn magában a hadvezetésben közösen operál az osztrák, illetőleg a császári sereggel, megtartja a maga önállóságát, még akkor is megtartja a maga nemzeti jellegét. Hiszen tudjuk azt Nagy Frigyes leveléből, a ki akkor, a mikor az ellene harczoló hadakról emlitést tesz, külön emliti a magyar hadsereget, a melynek számát 30.000-re teszi.

E Magyarországból toborzott hadsereg vesz részt a hét éves háboruban is és hogy mennyire mint külön, mint nemzeti hadsereg szerepel, ezt mutatják az osztrák tisztek jelentései, kik bámulattal adóznak ennek a külön operáló magyar hadsereg dicsőségének, hősiességének. És ha elmulik a föld szinéről ez a magyar hadsereg, ez nem akkor, hanem jóval később, a béke megkötése, 1763 után történik II. József alatt, a ki a hadsereg nyelvét egységessé, németté tette, hogy azáltal a német tenger árja boritson szemfedőt magára a magyar nemzeti hadseregre. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De ez a folyamat nem egyszerre, nem is törvényesen ment végbe és nem is anélkül, hogy a nemzet föl ne jajdult és nemzeti jogait vissza ne követelte volna. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kétségtelen tehát, t. ház, hogy a hadsereg sem az 1715, sem a pragmatika szankczió alapján szerveztetett egységessé. Hogy ez az egységes szervezés nem is akkor, és nem is akként következett be, a mikor és a miért a törvény felhatalmazta erre a fejedelmeket, hanem igenis akkor, a mikor a magyar nemzet ősi dicsősége, ennek önfeláldozó hősiessége a Habsburgok trónját megmentette, hatalmát megszilárditotta, megszilárditotta annyira, hogy elég erőssé tette őket, hogy hála fejében az őket megvédő nemzetnek alkotmányát is roncscsá tegyék. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mérföldjelzőhöz értem, t. ház, azon korhoz ugyanis, midőn a függetlenség, a nemzetnek védereje, a magyar hadsereg csak a törvényekben és a hazafiaknak egy jobb jövőbe vetett hitében és reménységében állott fön. De hogy tévesen vonja le a történelem tanulságait gr. Andrássy Gyula, a midőn azt mondja, hogy a magyar király alkotmányos jogaival élve, törvényesen állapitotta meg a közös hadsereg egységes nyelvét, ennek az ellenkezőjét, azt hiszem, sikerült bebizonyitanom. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert azt hiszem, sikerült bebizonyitanom azt, hogy az egységes német nyelvet törvényellenesen, erőszakosan és akkor hozták be, a midőn a közös hadsereg szervezéséhez való jog törvényeinkben még azok szerint sem állott fenn, a kik ezt a jogot később az 1867-i törvényekből akarják következtetni.

Ez ellen az egységes hadsereg ellen és a német nyelv behozatala ellen küzd a nemzet; ez ellen való panaszok töltik el a régi országgyüléseknek idejét. Hogy mennyire görcsösen ragaszkodik a magyar nemzet a magyar nyelv jogaihoz, e nyelv visszaállitásához, ez kitünik nemcsak abból, hogy az 1800-as években időről-időre felirtak a magyar hadsereg magyar nyelvének visszaállitása végett, *(Halljuk! Halljuk!)* hanem kitünik legfőkép abból, hogy a Ludoviczeumot, a melyet maguk a rendek akarnak létrehozni, a mely a nemzeti jogok védbástyája, őrzőjeként lett volna létrehozandó, a melyre pénzáldozatot a rendek adnak, inkább fel sem állitják, sőt felállitása ellen is tiltakoznak, semhogy ennek a nyelve, a tanitási nyelv német legyen, mert inkább nem kell, semhogy ebben se nyerjen kifejezést a magyar nemzeti jelleg, semhogy ebben se érvényesüljön a magyar nemzeti nyelv. *(Élénk tetszés és helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Kétségtelen tehát, hogy a német nyelv joga nem akkor hozatott be, a mikor a közös hadsereg felállitásának joga meg volt adva, a miből azután kétségtelen, t. ház, az is, hogy nem alkotmányos uton hozhatták be ezt a nyelvet és kétségtelen az is, hogy a közös hadsereg felállitásának és a közös hadseregbe a német nyelv behozatalának nem a magyar király alkotmányos joga volt az alapja, hanem igenis, az osztrák császár önkénye. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azonban, a mit most elmondottam, nem azt jelenti, t. ház, mintha a tényleges állapotot elfogadva, a rendek azt a tényleges állapotot törvényesitették volna, mert a törvény a két tör-

vényhozási faktor, t. i. a nemzetnek és a királynak az együttes akaratából jön létre. E két faktor akaratának az egysége adja meg a törvényt és, ha az előbbiekből az tünik ki, hogy a rendek akarata nem nyer kifejezést a törvényben, és nem vált törvénynyé, azért, mert a király akaratával nem egyezett meg, ugy az is kétségtelen, hogy a királynak nem ugyan a szavakban, hanem a tényekben megnyilatkozó akarata sem válhatott törvényerőre, mert viszont ezt a rendek nem fogadták el. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

E tények alapjára helyezkedve tehát lehet beszélni önkényről, de nem lehet beszélni törvényről, mert a törvénynek az előfeltétele, a törvényhozás két faktorának akarategysége nem volt meg. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Nehogy azt mondhassák, hogy a bizonyitás rendjén kikapok a törvényekből egypárt és ezekre hivatkozva akarom bebizonyitani nemzetünknek igazait, nemzetünknek a jogait, nem mellőzhetem az 1867 : XII. törvényczikket sem, a melyre vonatkozólag szintén azt mondja a honvédelmi miniszter ur, hogy az önálló hadsereghez való jog nincs benne az 1867 : XII. törvényczikkben. *(B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter tagadólag int.)*

Nem akarom azt hinni, hogy a miniszter ur nem olvasta az 1867 : XII. törvényczikket, mert ebben benne van a magyar hadsereg kifejezése. Azt kell tehát feltennem, hogy ezt a magyar hadsereget nem tartja egyenlőnek az önálló magyar hadsereggel. Kijelentésének törvényes értelme legalább csak igy lehet. Ha a törvényt szószerint akarnám magyarázni, egyszerüen azt a kérdést vethetném fel e felfogással szemben, lehet-e magyar hadsereg, ha az nem önálló? Lehet-e magyar hadseregről szó akár a közös hadseregben, akár az egységes hadseregben? Hiszen az egyik közös, a másik osztrák császári, de egyik sem magyar, noha az 1867 : XII. t.-czikk pedig kifejezetten magyar hadseregről beszél.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mint az egész hadseregnek a kiegészitő részéről!

Vertán Endre: Ha a törvény magyar hadseregről szól, ugy ennek valahol, habár mint kiegészitő résznek, de mint magyar hadseregnek kell léteznie. Akár kiegészitő rész, akár nem, de magyar kell, hogy legyen. Ma pedig van a törvényben közös hadseregünk, van tényleg osztrák hadseregünk, de nincsen magyar hadseregünk, sőt magyar ezredeink sincsenek ebben a közös hadseregben, mert a mit önök ma annak neveznek, az nem egyéb, mint a Magyarországból sorozott ezredek, a melyek nem fejeznek ki egyebet, mint azt, a mit gróf Andrássy Gyula t. képviselőtársam fejezett ki, hogy t. i. Magyarországnak van hadereje, Magyarországnak van a hadsereg számára bizonyos mennyiségü ujoncza, de ez az ujonczlétszám, bár magyar törvények kötelezik a katonai szolgálatra, mégsem magyar, hanem idegen hadsereg létszámát szaporitja. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a tényleges állapot azonban nem felel meg annak az ideálnak, a melyet én a magyar hadseregről táplálok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mert én nemcsak azt szeretném dokumentálva látni, hogy a magyar állam, a magyar nemzet bir bizonyos katonai erővel, hanem azt is, hogy azt a katonai erőt oly módon tudja szervezni, hogy ezáltal külön államiságát juttassa érvényre. Én akkor tartanám ezt a hadsereget magyarnak, ha, bár az osztrákkal közösen és egységesen működnék is, mindig a magyar nemzet erejét és dicsőségét hirdetné, mindig a magyar állami akarat tekintélyét és sulyát biztositaná. Ha feladata a magyar haza és a magyar alkotmány védelme lenne és ha nemzeti lenne érzésében, gondolkozásában, s tagjait a magyar nyelv és a magyar kultura közössége kapcsolná össze egy érzelmi közösségbe, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* ha ez az egység nem az osztrák hadsereggel való egységben, hanem azzal a nemzettel való egységben nyilvánulna meg, a mely nemzetből vétetett, a mely nemzetnek véréből való vér, mert hiszen ma, az általános védkötelezettség idejében, a nemzettől külön választani a hadsereget, azt a nemzettestből kiszakitani, a nélkül, hogy öngyilkosságot ne követnénk el, nem lehet és nem szabad. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kérem a t. házat és az elnök urat, hogy miután beszédemet még hosszabban kivánom folytatni, öt percz szünetet méltóztassék adni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom.

Kérem Vertán képviselő urat, folytassa beszédét. *(Halljuk! Halljuk!)*

Vertán Endre: T. ház! A kik a hadsereg mai szervezetét a 67 : XII. t.-czikk, tehát a kiegyezési törvény alapján tartják törvényesnek, azok feledik, hogy a mai hadsereget maga a kiegyezés már készen találta. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A különbség csak a felfogásban van. Akkor nyilt abszolutizmus uralkodott, nem kellett tehát alkotmányosnak nevezni a hadsereget, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* nem kellett port hinteni a könnyenhivők szemébe. Ezt a hadsereget mondja törvénytelennek Deák Ferencz is, a midőn 1861-ben, tehát a kiegyezés megkötése előtt feliratában a jog alapjára helyezkedve, a nemzetnek törvényes függetlenségét védi. E hadseregről nyilatkozik Deák Ferencz, a midőn a kiegyezést meg akarja kötni, sógorához intézett levelében, a midőn azt mondja: »sem a császár, sem a német státus-férfiak, sem a hadsereg bele nem egyeznének, hogy a hadsereg két-

felé szakittassék; inkább készek lesznek minden extremumra.« A kiegyezés sikere függött tehát attól, hogy a kérdést ne bolygassák. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De, mert Deák Ferencz nemcsak a nemzet jogait akarta megvédeni, hanem kiegyezést is akart kötni, megelégedett egyszerü elvi kijelentésekkel különösen abban a kérdésben, a melyet bolygatni nem lehetett, a nélkül, hogy magának a kiegyezésnek sikerét ne veszélyeztesse és megelégedett azzal, hogy legalább benn a törvényekben a nemzet jogait fentartotta. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezért beszél a törvény daczára, hogy egységes császári hadsereg állott fenn, nem császári, hanem összes haderőről, a melynek része a magyar hadsereg, és nem beszél még csak a közös hadseregről sem, mert kétségtelen, hogy maga a közös hadsereg a tényleges állapottal, a meglevő egységes császári hadsereggel szemben bizonyos eredményt mutatott volna fel. Ez pedig a tényekben ugyan előhaladást, de törvényeinkkel szemben visszaesést jelentett volna. Már pedig ily visszaesést a törvénybe bevenni Deák Ferencz nem akart és nem is akarhatott. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem akarhatott az a Deák Ferencz, a ki a nemzet jogát védte, nem akarhatott az a Deák Ferencz, a ki csak alapot akart mutatni, a melyen a nemzet jogait később érvényesithesse és nem akarhatott az a Deák Ferencz, a ki határozottan kifejezte, hogy csak az a jog veszett el, a mit önként adtunk oda és nem az is, a mit az önkény vett el. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nincs tehát ily jogfeladás sem a hadseregre, sem annak nyelvére nézve magában a kiegyezési törvényben. Magának a királynak az egységes vezérletre, vezényletre és belszervezetre vonatkozó felségjogai ugyanis csak arra vonatkoznak, hogy mindezek egységes elvek szerint intézendők, és nem vonatkoznak a hadsereg egységére is. Hogy pedig ez igy van, ebben a tekintetben rámutathatok megint csak Deák Ferenczre, de — hogy egyoldalusággal ne vádoltassam — nem arra a Deák Ferenczre, a ki 1861-ben a nemzeti jogok védője gyanánt szerepelt, hanem arra a Deák Ferenczre, a ki 1867-ben a kiegyezést megcsinálta, a ki a kiegyezés megkötése után 1868-ban azoknak az aggodalmára, a kik már abban is a nemzeti jogoknak megcsonkitását látták, hogy a magyar hadsereg, mint az összes hadsereg kiegészitő része emlittetik a törvényben, azt válaszolta: de hiszen ez az intézkedés ott van a törvényben, hol az egységes vezérletre, vezényletre és belszervezetre vonatkozó felségjogokról tétetik említés. Szóval ez nem vonatkozhatik egyébre, mint épen csak a vezérlet, vezénylet és belszervezetre, s igy nem vonatkozhatik a nemzeti, a magyar hadseregre.

Ezen törvény-magyarázat szerint is a magyar hadsereg a közös hadseregbe nem olvadt be, abban nem veszett el. Hogy pedig magát a hadsereget egységessé, vagy közössé tenni nem akarták, ezt mi sem bizonyitja jobban, mint az. hogy a törvényben kimondták, hogy a vezérlet, vezénylet és belszervezetnek egységesnek kell lennie. A törvényből magából következtethető és bizonyitható be ennélfogva a contrario bizonyitással a magyar hadseregnek önállósága és szervezete.

Ha, akár a mai értelemben vett közös hadsereget, akár egységes hadsereget akartak volna szervezni, akkor miért volt szükség kitenni azt, hogy a vezérlet, vezénylet és belszervezet egységes módon, egységes elvek szerint kezelendő? Hiszen ha a hadsereg egységes, akkor a vezérlet, vezénylet és belszervezetnek is feltétlenül egységesnek kell lennie. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha tehát maga a hadsereg egységes, akkor nem azt kellett volna törvényben kifejezni, a minek egységét akarták, mert ez magából a tényből folyt, hanem ellenkezőleg azt kellett volna abban kifejezni, a mi a királynak felségjogait korlátozza, s a miben nem akarták ezt az egységet megtartani.

Erre nézve magából törvénykönyvünkből idézhetek példát, hiszen ott van a honvédség. Hogy a magyar honvédség egységes-e, vagy nem, azt hiszem, ez sem itt, sem a túloldalon nem képezheti a vita tárgyát. Ennek a honvédségnek szervezésekor nem azt mondták ki, hogy mik lesznek egységes elvek szerint kezelendők a honvédségben, hanem ellenkezőleg, Magyarország azt mondta ki, azt az engedményt vette bele, melyben megengedi, hogy a honvédségnek Horvátországban sorozott része, nem a magyar, hanem horvát nyelven legyen vezényelhető. Benne van tehát a törvényben — a mint benne is kell, hogy legyen — az, a mi a kimondott nagy elvvel ellenkezik, de nincs benne, a mint hogy nem is kell, hogy benne legyen az, a mi ennek az elvnek szükségszerü folyománya. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mi már most, t. ház, a hadsereg nyelvét illeti, az a feletti rendelkezési jogot a nemzet még az 1867 : XII. t.-cz. alapján sem ruházta, át a fejedelemre. De feltéve, hogy átruházta, még akkor sem mondható, hogy a király alkotmányos felségjogaival élve, állapitotta meg a közös hadseregnek a német nyelvét. Mert mikor állapitotta meg? Az 1867 : XII. t.-cz.-nek meghozatala előtt, a mint ezt a tények kimutatásánál a történelemből bebizonyitottam. Mikor nyert jogot a megállapitásra? Az 1867 : XII. t.-czikkben. Tehát megállapitotta már azelőtt, mielőtt jogot nyert volna erre a megállapitásra, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és igy nem azzal a jogával élve, a melyet neki állitólag, de a mi tagadásunkkal, a törvény az 1867 : XII. t.-cz.-ben adott, tehát nem törvényes jogával élve, állapitott meg egy jogot, hanem egy törvénytelen jogot szentesitett. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* E kettő között pedig különbség van, ha egyébben nincs, van etikailag, mert egy törvénytelen

állapotnak fentartása mindenesetre nélkülözi az etikai tartalmat.

De másodszor a törvény határozottan kimondja, hogy az igy átruházott felségjogok alkotmányosan gyakorlandók. Az alkotmányos felségjog pedig a nemzeti jogban birja gyökerét, s ezzel a nemzeti joggal nem ellenkezhetik. A nemzeti jognak pedig a nemzeti szuverénitás ad tartalmat, a mely nemzeti szuverénitás magában foglalja a nyelv szuverénitását is, a mely nélkül államról igen, de sem nemzetről, sem nemzeti államról nem beszélhetünk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A magyar államiság, melyet mi fel nem adunk, csak nemzeti alakban állhat fenn, és individualitása a nemzeti nyelvben jut kifejezésre. Nem magyar államiság tehát az, a mely meghátrálni kénytelen minden kaszárnyának kapujában és a melyet épen akkor kell a nyelvben megtagadni, a mikor a magyar katona a legszentebb hazafiui erényt gyakorolva a harcztéren áldozza vérét és életét. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De ha azt mondják, hogy a nyelvről való rendelkezés kérdése benne van a vezérleti, vezényleti vagy belszervezeti felségjogokban, ugyan mondják meg nekem, hogy melyikben van benne? E tekintetben én nem hivatkozom és nem hivatkozhatom azon politikai pártárnyalathoz tartozó jogászok véleményére, a kik vitatják, hogy az 1867:XII. t.-czikkben ilyen jog a királynak nem adatott, nem hivatkozom azért, hogy egyoldalusággal vádolható ne legyek és hogy annál inkább bebizonyitsam azt, hogy sem a belszervezetben, sem a vezényletben, sem a vezérletben nincsen benne a királynak az a joga, hogy a hadsereg nyelvét németté tehesse. De igenis hivatkozom azoknak a férfiaknak véleményére, a kik a túloldalon ülnek, a kik bele akarják magyarázni e jogot, és ki akarom mutatni ezeknek véleményéből, hogy igenis, nem foglaltatik benne, és hogy meddő erőlködés az, a mikor olyat akarnak belemagyarázni a törvénybe, a mi nemcsak a magyar nemzeti államisággal, hanem a törvénynyel magával is ellenkezik. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Hivatkozom első sorban igen t. elnökünkre, gróf Apponyi Albert véleményére. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Nem politikai frivolság az, t. ház, hogy e kérdésben első sorban épen szeretett elnökünkre, a volt nemzeti párt vezérére hivatkozom. Nem akarom én a multak emlékeit felujitani és nem akarok ezzel fájó érzelmeket kelteni. Tudom én azt jól, hogy ma, midőn e törvényt tárgyaljuk, sirba temetjük mindazon aspirácziókat, a melyeket ők a magyar nemzeti hadsereg kérdésében vallottak, és hogy arra a koporsóra még csak sirva sem borulhatnak reá.

Nem akarok itt fájdalmas hurokat pengetni; nem is teszem ezt, nemcsak azért, mert a mint mondottam, nem akarok politikai frivolitást elkövetni, hanem nem teszem azért sem, mert jól tudom azt, hogy a multat meg nem gyógyithatja a boldog jelen soha. Az is fáj, a mit elvettek, talán az is fáj, a mit megadtak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De, hogy igazoljam azt, a mit bebizonyitani óhajtok, azért hivatkozom gr. Apponyi Albert igen tisztelt képviselő urra, és pedig hivatkozom épen arra a nagy beszédére, a melyet 1889-ben a véderő-vita folyamán mondott el és a melyre már két izben történt hivatkozás. Hivatkozott reá Barta igen t. képviselőtársam, a midőn azt akarta kimutatni, hogy nekünk van e kérdésben igazunk, és hivatkozott gr. Andrássy Gyula, a midőn azt akarta bebizonyitani, hogy Barta tévedett, mert nekik van igazuk. Ám ennek daczára nem mondom én azt, hogy a beszédben ellentét van, sőt ellenkezőleg vitatom, hogy ebben a beszédben egységesen és fenségesen nyilatkozik meg az az eszme, hogy a magyar nemzetnek, a magyar nemzeti hadsereghez és ennek a magyar hadseregnek a magyar nyelvhez a joga megvan és ez a joga kétségtelen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ékesebben szóló védőt ez a tan nem talált gróf Apponyi Albertnél, és azok, a kik az ő beszédéből, a mely a multban elhangzott, — s hiszem, hogy a jövőben is el fog hangzani — egyebet akarnak kimagyarázni, azok ezt csak ugy tehetik, ha a beszédnek egyes részeit kivonják a nélkül, hogy annak konzekvencziáit is leszürnék. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ebben a beszédben, épen ott, a melyre gr. Andrássy Gyula t. képviselőtársam hivatkozott, gr. Apponyi Albert azt mondja, hogy a vezényletet, vezérlet és belszervezet kifejezés alatt minden érthető, csak a magyar nyelv kérdése nem, csak a katonai oktatás nem. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy lehet abból azt kimagyarázni, hogy törvényesen és ennek a törvénynek az alapján állapitotta meg a király egységesen a nyelvet és hozta be a magyar hadseregbe is az osztrák hadsereg szolgálati német nyelvét is, ezt nem tudom. A kik teszik, hivatkozzanak saját meggyőződésükre, számoljanak le saját magukkal, de ne hivják föl például azt az elnököt, azt a férfiut, a ki épen ennek az ellenkezőjét állitotta. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De lássuk, t. ház, hogy minő a vélemény ott a mai szabadelvü pártban, lássuk gr. Andrássy Gyula igen t. képviselőtársunknak, és az igen t. miniszterelnök urnak a véleményét. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt hiszem, hogy ez a két vélemény tökéletesen egyező. Hiszen, a mint Kubik Béla t. képviselőtársam mondta, a gr. Andrássy Gyula beszéde alatt rendezett tüntetést maga a miniszterelnök ur rendezte, a miből kitünik tehát, hogy oly egységes, oly egyforma az a meggyőződés és gondolkozási mód, hogy annál még csak a részletekben sincsen különbség. Az egyik napilap hasábosan is közölte a két beszédet, hogy kimutassa, hogy milyen nagy a kettő között az egység, hogy azon a párton senki sem gondol

mást, mint a másik, legfeljebb az egyik szebben mondja, mint a másik, de ugyanazt mondja mindegyik.

Pap Zoltán: Elég szomoru!

Vertán Endre: Ilyen körülmények között, t. ház, elvárható az, hogy a tartalomban is, és ne csak a kifejezésben, egységesek legyenek ezen beszédek, hogy a tartalomban is egyetértsenek azok, a kik egyet vitatnak és egy konzekvenciát akarnak levonni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Széll Kálmán miniszterelnök ur, a mikor gróf Andrássy Gyula beszédét magáévá tette, azt mondta: »Az egész és együttes hadseregben az egységes vezényletet czélszerübben szerveztethetik, ha a vezényleti és szolgálati nyelv az egész hadseregben egy nyelven állapittatik meg.« Szóval a vezényleti nyelv nem vonatkozhatik másra, mint a vezényleti jogra. Kétségtelen, hogy gróf Andrássy Gyulának igaza volt, mikor a felségjogokba akarta belemagyarázni az államnyelv egységesitését is, mert hisz a királynak a törvény az egységes vezényleti jogban adta meg azt a jogot, hogy ezt tehesse. Csakhogy gróf Andrássy Gyula nem ezt mondotta. Ő ugyanis azt vitatja és azt tartja, hogy a királynak ez a joga nem a vezényleti jogban van meg, hanem megvan a belszervezeti jogban; mert nem ugyan itt a házban, hanem a kiegyezésről irott nagy művében ezt irja *(olvassa)*: »Meg lehetne például kötni a fejedelemnek a sereg belszervezetére vonatkozó jogát, a menynyiben a nyelv kérdését törvényes szabályozás tárgyává tennők.« Szóval gróf Andrássy Gyula szerint nem a vezényleti jogba, hanem a belszervezeti jogba tartozik a királynak az a felségjoga, a mely szerint a nyelvet saját tetszése szerint szabályozhatja.

Még hivathozhatnám egy véleményre, *(Halljuk! Halljuk!)* a túloldal közjogászának véleményére, de azért nem teszem, mert az nem megállapodott. Végigolvastam, végigböngésztem minden művét és ugy vettem észre, hogy egyik helyen a belszervezet és ehhez hasonló — tehát nem határozott — viszonyokban találja a felségjognak átruházását, másutt pedig azt állitja, hogy az a vezénylethez tartozik. Szóval ebben a tekintetben nem vagyok abban a helyzetben, hogy auktoritásra hivatkozhassam; de hivatkoztam három auktoritásra, a kik közül az egyik azt tartja, hogy egyikbe sem tartozik a kettő közül, a másik azt állitja, hogy a vezényleti, a harmadik meg, hogy a belszervezeti jogba tartozik a nyelv megválasztása.

Mi következik ebből? Annak a jognak valahol benne kell lennie, mert ha nincsen benne, akkor a szerint a törvény szerint nem ruháztatott át a királyra ilyen felségjog. Igen ám, de a vezényleti jogban nincsen benn, mert a belszervezeti jogban van benne. De a belszervezeti jogban nincsen benn, mert a vezényleti jogban van benn. Szóval nem bizonyos, hogy hol van benne; ha pedig nem bizonyos, akkor nincs benn, mert bizonyosan és feltétlenül benne kell lennie valamiben, ha az a jog tényleg átruháztatott volna a felségre. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Jogi szempontból tehát azt hiszem, legalább véleményem szerint, sikerült bebizonyitanom, hogy a hadsereg egységes nyelve nem törvényesen hozatott be és a magyar haderő nyelve nem felségjogok alapján léptettetett életbe.

De hát ott van a czélszerüség kérdése. Hiszen maga a politika az exigenciák tudománya és nagyon sokszor a siker sok mindent igazol, a mit a törvény szerint igazolni nem lehetne. Lássuk tehát ezt az elvet és mutassuk meg, vajjon czélszerüségi okból igaza van-e a fejedelemnek akkor, a mikor a hadsereg nyelvét nem törvényesen, tehát törvénytelenül is németté tette. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ám ha erre a kérdésre megyünk át, ne beszéljünk jogról, hanem őszintén mondjuk meg, hogy törvényellenes állapotot tartunk fenn és pedig az önvédelem czéljából, azért, mert igy hiszszük hazánkat megvédhetni a külső és belső fenyegető veszély elől; mondjuk meg azt, hogy nem akarjuk elvállalni azt a kötelezettséget, a mely a jognak szigoru alkalmazásából a magyar nemzet veszte tekintetében reánk háramolhatik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mi volt az egységesités czélja, t. ház? *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Szerintünk a Habsburg-dinasztia erejének növelése, az ország alkotmányának eltiprása. Ezt tehát én nem vehetem fel okoskodásom fonalául, hanem fel kell vennem olyan valamit, a mit a túloldalról mondanak, azt t. i., hogy a czél a harczképesség fokozása volt, a mely nélkül nem lehetünk nagyhatalom, végeredményében tehát a nagyhatalmi állás elnyerése a czél, a mely czél eszköze — a túloldal szerint — a harczképesség fokozása.

Itt megint két kérdés áll előttünk. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Az első kérdés az, vajjon igaz-e, hogy feltétlenül nagyhatalomnak kell lennünk, másodszor pedig, hogy a harczképességet fokozza-e a nyelv egysége? *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

A mi ezen nagyhatalmi állás kérdését illeti, bizony ugy vagyunk vele, hogy csak nagyon kevesen tudjuk, mi is az a nagyhatalom; már pedig ha nem tudjuk, hogy mi az, nem is igen tudhatjuk, s nem is igen érthetjük meg azt, hogy miért van szükség a nagyhatalmi állásra. E vita során két ellentétes vélemény merült fel. Az egyik szerint nagyhatalomnak kell lennünk dinasztiai érdekekből. Ennek a dinasztiai érdeknek hátterét látjuk, mert hisz nagyon jól tudjuk, hogy ez érdekek vajmi ritkán fedik a nemzet érdekeit. Nagyon jól tudjuk azt is, hogy a hol a dinasztiai érdekek lépnek előtérbe, ott mindig hátrányt kell szenvedniök a nemzeti érdekeknek, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és ha a nagyhatalmi állás a dinasztiai érdekek kielégitésére szolgál, ez

már magában véve elegendő kell, hogy legyen arra, hogy mi nagyhatalom lenni ne akarjunk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez Beőthy Ákos igen t. képviselőtársam felfogása. Ezzel szemben azon szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a túloldalról is megmagyarázták nekünk, hogy mi az a nagyhatalmi állás. Nagyon sokszor elolvastam e magyarázatot, sokat gondolkoztam felette, a nélkül, hogy megértettem volna. — Lássuk tehát *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon. Olvassa)*:

»Nagyhatalom az az állam, a mely olyan erővel rendelkezik, hogy a határain kivül történő politikai eseményekre döntő befolyást bir gyakorolni, még pedig bir gyakorolni azért, mert egy offenzivára is képes hadserege van. Nagyhatalom az, a melynek szövetségét Európa legnagyobb hatalmai keresik, és ha érdeküknek megengedi, minden más szövetség fölé helyezik. Egyszóval, nagyhatalom az európai államok egyik leghatalmasabb állama.« Szóval az okoskodás oda jön ki, hogy nagyhatalom az, a mely nagyhatalom. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, én nem akarom a dolgot szójátékokkal elütni, hanem gondolkozom ezen magyarázat felett; forgatom, de ok nélkül forgatom ezen magyarázatot, mert abban minden egyebet tudok találni, csak épen tartalmat nem. Mert hiszen, t. képviselőház, lehet-e az czél, hogy mi határainkon kivül történő politikai eseményekre döntő befolyást gyakoroljunk? Lehet-e az czél, hogy mi minden lében kanál legyünk? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Sajnos, épen Ausztria volt e helyzetben, mert ő nem csak befolyást akart gyakorolni, de tényleg kellett is befolyást gyakorolnia annak idején minden, határain kivül történő eseményre, és ez vezette a monarchiát nem egyszer veszélyes háboruba, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ez vitte a monarchiát arra, hogy nemcsak nagyhatalmi, de egyáltalában hatalmi állását is alig volt képes fentartani.

Ha erősek akarunk lenni, nem azért akarunk, hogy határainkon kivül a jövő eseményekre befolyást gyakorolhassunk, mert ez csak eszköz; mig a czélnak annak kell lennie, hogy határainkon kivül is, saját állami akaratunknak érvényt szerezhessünk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A belső konszolidáczió, a belső megerősödés kell tehát, hogy a czél legyen és ennek csak eszköze lehet az a nagyhatalmi állás, a mely itt fel van tüntetve. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezt a czélt pedig azzal akarni elérni, hogy nagy hadseregünk van és nem azzal, hogy benn erősek vagyunk, már magában véve is ellenmondás. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ha mégis e czélra oly eszközök használtatnak, a melyek e nemzetet megbénitják, a melyek erőforrásait nemcsak bedugják, hanem felszivják, a melyek a nemzetet nyomoruságossá teszik: akkor azt a czélt mint nagyhatalom sem érjük el, nem érjük el akkor sem, ha nem tudom, hány százezer katonát tudunk felállitani; mert ez a katonaság a nemzetet nem fentartani, hanem a végromlásba fogja vinni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az a baj, t. képviselőház, hogy az eszközt a czéllal zavarjuk össze. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az a baj, hogy nem vigyázunk arra és nem nézzük azt, hogy akkor, a mikor a hadsereget szervezzük, akkor, a mikor ama megszámlálhatatlan milliókat oda dobjuk, a nemzetet magát gyengitjük *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és egy szervnek az erőssége ezt a nemzetet a pusztulástól meg nem óvhatja, mert, ha a nemzet pusztul, idővel annak a szervnek, a hadseregnek az erőssége is meg kell, hogy bomoljék. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De azt mondják és az van tovább az előbb idézett meghatározásban, hogy azért kell, hogy nagyhatalmak legyünk, hogy szövetségest kaphassunk, hogy szövetségünket az európai államok keressék. Nos, bocsánatot kérek, ez talán nem igy van. A szövetség mire való? Arra való, hogy az erőt emelje. Ha tehát szövetséget kötünk, e szövetségben meg kell, hogy legyen az erő is. Igy tehát az erőt vagy azáltal növeljük, hogy hadseregünket növeljük, vagy azáltal, hogy szövetséges után nézünk. A szövetséget továbbá mindig az érdek kell, hogy összehozza. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ugy kell tehát érdekeinket összeegyeztetnünk, hogy érdekegységünknél fogva, és nem azért, mert erősek vagyunk, kapjunk szövetségest. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a külpolitikának a helyes magyarázata, a helyes vezetése; és ha szövetségest kapunk, akkor egyátalán nincs szükség arra, hogy saját haderőnket növeljük, mert akkor a mi erőnknek nagysága benne lesz ebben a szövetségben. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Épen ellenkezőleg, akkor kellene haderőnket növelnünk, ha olyan helyzetben volnánk, hogy szövetségest egyátalán nem kaphatunk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez pedig a mai viszonyok között nem áll. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen ma is szövetségben vagyunk, ma is áll az a bizonyos hármas-szövetség.

Máskülönben az sem áll, az sem tény, hogy a szövetségben két nagyhatalom kell, hogy szövetkezzék, hogy a szövetség ereje egyforma nagy kell, hogy legyen; mert a szövetségben az erők egymást kiegészitik és a gyengébb azért keres szövetséget, hogy az ő gyengébb ereje túlsulyra juthasson, a mi pedig nemcsak két egyenlő hatalomnak szövetkezése által történhetik, a mint ezt maga a történelem is bizonyitja. Hiszen mikor volt értékesebb Ausztriának szövetsége, mint a második napoleoni hadjárat előtt, tehát akkor, a mikor Ausztria maga a wagrami csata után teljesen másodrendü hatalommá törpült, tehát akkor, a mikor mint nagyhatalom szóba sem jöhetett. De ekkor, Napoleon ellen az orosz a poroszszal szövetkezve, körülbelül egyforma haderőt volt képes a harcztérre kiállitani, és ezen egyensulyt kellett a porosz és az orosz

javára felbillenteni azáltal, hogy a kettőnél és mindegyiknél gyengébb Ausztria szövetségét állitsa melléje. S ott van a Balkán-államok példája. Nagyhatalmak azok? Erősek azok? Mégis függetlenitettük, hogy szövetségüket megnyerhessük. Futunk ezeknek a szövetsége után, pedig kis erők, de teszszük ezt azért, mert a kis erő is nagyobbá teszi a nagyot. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Különben, hogy szövetségre mennyire nem lehet mindent alapitani, ez kitünik az idézett példák közül abból, hogy pl. III. Károly a pragmatika szankcziót elfogadtatta a külhatalmakkal is és mégis nem ez az elfogadás, nem ez a szövetség védte meg utódjainak a trónt, hanem megvédte a magyar nemzet hősiessége. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha ez a hősi önfeláldozás nem lett volna, ugy azok az irott szerződések, a külhatalmak elismerése, bizony nem védik meg a trónt, s bizony aligha a Habsburg-Lotharing dinasztia fején fénylenék ma az osztrák császár koronája.

A nép ereje, lelkesedése, dicsősége, ez védi meg a trónt és nem a szövetség, napjainkban sem, a midőn nagyon jól tudjuk, hogy pl. Bismarck kétfelé is szövetkezett egyszerre. Szövetkezett velünk és szövetkezett ellenfeleinkkel, csakhogy az egyiket nyiltan, a másikat titokban tette. Ha válság következett volna be, kérdem, milyen védelmet talált volna Magyarország ebben a szövetségben, milyen hasznára vált volna ez a szövetség a monarchiának? Csak Isten a megmondhatója, de mi legalább is sejthetjük azt, hogy odament volna, a hol saját érdekei jobban érvényesültek volna, s nem oda, a hová a mi érdekeink kivánták.

De eltekintve mindentől, tegyük vizsgálat tárgyává azt, vajjon a harczképességet egyáltalában emeli-e a hadsereg egységesitése és a nyelv egysége? *(Halljuk! Halljuk!)* A mint erre beszédem első részében rámutattam, s a mint azt történelmi példákkal illusztráltam, a hadsereg egységesitése II. József alatt fejeződött be. Azt lehetne hinni, hogy talán ez az egységes hadsereg dicsőségesebb hadi műveletet hajtott végre, mint az azelőtti nem egységes hadsereg, a mely nem tudott egyebet csinálni, mint hogy megvédte Mária Terézia trónját egész Európa fegyvereivel szemben. Hát mit csinált ez a dicsőséges, ez az egységes hadsereg, a melyet II. József szervezett és szervezett azzal a pedanteriával, a milyennél különb ma sem áll fenn? Ezzel a hadsereggel támadta meg ő a törököt sztratégiailag nagyszerüen előkészitett tervvel. Karánsebes és Lugos között állitotta fel e dicsőséges és egységes hadsereget, a melylyel ki kellett volna, hogy szoritsa az országból ennek minden ellenségét. Igen ám, de abban a hadseregben az történt, hogy véletlenül vagy három ember elsütötte fegyverét, és ez az egységes, ez a dicső hadsereg a nélkül, hogy csak ellenséget is látott volna, megszaladt. Elszaladt a harcztérről, hazajött, még a császárt is magával ragadva, ugy, hogy alig tudta a visszavonulás tisztességét biztositani.

Pichler Győző: Három vaktöltés miatt!

Vertán Endre: És hogy nem én mondom ezt, annak igazolására a tagadólag intő honvédelmi miniszter urral szemben József császárt idézem, . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem intettem tagadólag!

Endrey Gyula: Még ezt is eltagadja! *(Mozgás.)*

Pichler Győző: A katonai tankönyvekben máskép van ez; csak a nagy históriában van ez igy!

Vertán Endre: . . . a ki bevallotta, hogy csufosan megszaladtak és hogy ennek a hadseregnek nem is az volt a czélja, hogy a törököt megverje, hanem az, hogy zavart csinálva zsákmányolhasson és rabolhasson. Ezt József császár mondja; ezt neki elhihetjük.

Endrey Gyula: Hogyne! Az első »Los von Rom«-császár; most koszorúzták meg nem régen a szobrát. *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Vertán Endre: Ha tehát ezt az egységes hadsereget, a mely ellenünk harczolt 1848-ban is, és a melynek a nem egységes honvédséggel szemben bizony csufosan meg kellett hátrálnia, ez az egységesités nem teszi olyan erőssé, akkor ne mondják azt sem, hogy a szövetség részére kell, hogy egységes legyen; hiszen ha ezt a szövetség részére kivánják, akkor a honvédséget is egyesiteni kellene, sőt végeredményében, mert hiszen a végtelenig lehet vinni és fejleszteni ezt a témát, magukat a szövetséges hadakat is egységesekké kellene tenni; *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert az erőket fokozni kell s a háboruban mindig a lehető legnagyobb erőt kell kifejteni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Nem lehet azonban elismerni a magyar nyelv jogait, t. ház, mert akkor — a mint itt mondatott — egy babiloni zürzavar következnék be a hadseregben. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Nem akarok ezen babiloni zürzavar kérdésénél hosszasan időzni; hiszen az időm sem igen engedi meg, hanem e tekintetben a véleménykülönbséget akarom kimutatni, mert hogy véleménykülönbség van e tekintetben a között, a ki mondta, és a között, a ki ezt helyeselte, t. i. a miniszterelnök ur között, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* ez, azt hiszem, feltétlenül bizonyos. *(Halljuk! Halljuk!)*

Arról van és volt ugyanis szó, hogy ezen babiloni zürzavar igazság szerint mire vonatkozhatik. Vonatkozhatik-e Ausztriára és Magyarországra, vagy vonatkozhatik-e Magyarországra és Magyarország nemzetiségeire is? A miniszterelnök ur szerint az csak az elsőre vonatkozik. Igen ám, de az, a ki mondotta, t. i. gróf Andrássy Gyula igen t. képviselőtársam,

ezt nemcsak Ausztriára való vonatkozásban érti, hanem érti a magyarországi nemzetiségi viszonyokra vonatkozólag is, mert munkájában azt mondja, hogy »a nemzetiségi nyelvek bevitele a közös intézményekbe, az oláh és szláv nyelv túlsulyra jutása a közös intézményekben rossz visszahatással volna a magunk nemzetiségeire; ez követeléseiket fokozná és — érvényesülésüknek az eddiginél nagyobb reményét élesztené fel bennük.« Tehát a magunk nemzetiségeinek is szól ez. Nagyon könnyü erre, t. ház, mindkét tekintetben megfelelni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsöbaloldalon.)* Mert ha tudjuk azt, hogy ezen babiloni állapotoktól való félelem Ausztriával való viszonyunkra vonatkozik: akkor egyszerü a megoldás, mi Ausztriával szerződtünk; s nem szerződtünk e tekintetben sem a csehekkel, sem a németekkel, sem semmiféle néppel, *(Ugy van! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)* Azért tehát, mert a hadsereg magyar részében, ebben a kiegészitő részben a magyar nyelvet hozzák be, nem lenne föltétlenül szükséges a hadsereg másik, osztrák részében három- vagy négy-féle nyelvnek a behozatala. *(Élénk helyeslés a szélsöbaloldalon.)* Magyarország megkivánhatná, hogy a mint ő egységesen a magyar nyelvet hozza be a hadsereg magyar részében, épen ugy Ausztria egységesen akár a németet hozza be, akár más nyelvet hozzon be annak másik részében. *(Helyeslés a szélsöbaloldalon.)* De hát én azt hiszem, hogy mi ezt nem is kivánnók, Magyarország ilyen kivánságot sohasem terjesztene elő, mert ha mi azt vitatjuk előttük és azon álláspontón állunk, hogy a nemzeti nyelvnek, a nemzeti érzésnek a hadseregbe való bevitele a hadsereget erősiti, akkor ennek a bevitelét nem zárhatjuk el a túlsó oldalon sem, mert azt kell akarnunk, hogy viszont a hadsereg másik részébe is ez az erő bevitessék; ha másként nem lehet, vitessék be a nyelveknek érvényre juttatásával. *(Ugy van! Ugy van! a szélsöbaloldalon!)*

Ha pedig, t. ház, ez a magunk nemzetiségeire, a magunk viszonyaira értetett volna, akkor, engedelmet kérek, a magyar fajnak szupremácziáját ebben a házban attól félteni, hogy a magyar nemzeti nyelv érvényre jut, hogy tehát tért fog foglalni ebben a hadseregben is, a mely be- és kifelé az államnak erejét képviseli, ezt én felfogni, megérteni nem tudom. *(Ugy van! a szélsöbaloldalon. Felkiáltások a szélsöbaloldalon: Osztrák nemzet nincsen, csak magyar nemzet!)*

Beöthy Ákos: Mások, mint osztrák patrioták nincsenek! Legfeljebb itt vannak!

Vertán Endre: Nem abban van a mi erőnk, t. ház, hogy német nyelven exerczíroznak, nem abban van a mi erőnk, hogy mi nemzeti nyelvünknek nem tudunk érvényt szerezni, azt nem tudjuk diadalra juttatni, hanem ép ellenkezőleg ebben a mi erőtlenségünk nyilatkozik meg. És ne kivánjuk, hogy a mi erőnket respektálják a mi nemzetiségeink, ha annak mi sem tudunk érvényt szerezni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)* Véleményem szerint tehát ép az ellenkezője áll annak, a mit a túlsó oldalról e tekintetben állitanak.

De végül, ha veszszük a dinasztia szempontjából is magát a czélszerüséget, ez még akkor sem azt parancsolja, t. ház, hogy a hadsereg nyelvévé a németet tegyük. Hiszen ennek a dinasztiának az erőssége sohasem Ausztria volt és sohasem Ausztriának a németsége, ma sem az, a mely a nagynémet egységről álmodozik és ábrándozik, hanem mindig Magyarország. *(Ugy van! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)* A Habsburgok vagy Magyarország ellen, vagy Magyarországgal tudtak csak uralkodni, máskép sohasem. S a történelem azt mutatja, hogy épen a Habsburgoknak mindig Magyarország volt az az utolsó védváruk, a hol, ha mindent elvesztettek is, uralmukat visszaszerezhették, trónjukat megerősithették. *(Ugy van! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)* Az osztrák-magyar monarchia szervezetében az erőt Magyarország képviseli. Hiszen önök is állitják, hogy az erőnek sulypontja itt van. Ha az erőnek sulypontja itt van, akkor miért nem viszik be a magyar nemzet nyelvét a hadseregbe, miért akarják egy idegen gyülölt nyelvvel meggyülöltetni azt a szervezetet is, a mely Magyarországot és a magyar királynak trónját van hivatva védeni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)*

Czélszerüségről beszélnek. E czélszerüséggel be kell ismerni tehát azt, hogy csak a viszonyoknak nyomása és hatalma alatt egyezhettek bele a német nyelv behozatalába. Meg kell tehát ragadni minden kedvező alkalmat arra, hogy ez a tényleges állapot, a mely amugy sem törvényes, megváltoztattassék. *(Ugy van! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)* Mikor akarják ezt önök megváltoztatni, ha ma nem, a mikor az erők egyensulya tényleg ugy áll, hogy Magyarországra van bazirozva, Magyarországon van a suly és a mikor olyan ember ül a trónon, a kit önök is a legalkotmányosabbnak, legnemzetiebbnek mondanak? Ha alkotmányos, akkor az alkotmánynak minden tekintetben való érvényre jutására az ő akarata nem lehet gát; mert ha gát lenne, akkor, engedelmet kérek, ez a jelzés nem lehetne egyéb, mint hizelgés. *(Ugy van! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)* Az önök hite is az, hogy alkotmányos fejedelem ül a magyar királyi trónon. Ha igen, akkor itt az alkalom és soha jobb alkalom nem lehet arra vonatkozólag, hogy ezt az alkotmányos fejedelmet alkotmányos felségjogainak alkotmányos gyakorlására szoritsák. *(Igaz! Ugy van! Taps a szélsöbaloldalon.)*

Pozsgay Miklós: Ez csak regény!

Vertán Endre: Nem fogadom el a benyujtott törvényjavaslatot, de mert el akarom érni, a mi a mai viszonyok közt is keresztülvihető, határozati javaslatot nyujtok be, a mely szerint »utasitja a ház a honvédelmi kormányt, hogy ő Felsége azon rendeletének, a mely szerint:

1. a magyar tisztek magyar ezredekbe osztassanak be, 2. a külön magyar műszaki ezredek és csapatok felállittassanak, érvényt is szerezzen.« *(Hosszantartó helyeslés és éljenzés a balés a szélsőbaloldalon. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Minthogy elérkezett az az idő, a melyet a ház *(Halljuk! Halljuk!)* tegnap megujitott határozatában a szünetre kitüzött, vagyis egy óra, legyen szabad a holnapi ülés napirendjére nézve előterjesztést tennem. *(Halljuk! Halljuk!)*

A holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülés napirendjén lesz a házszabályok értelmében mint első tárgy az inditvány- és interpellációskönyvek felolvasása, azután pedig a mai ülés napirendjére tüzött tárgyak fogják a holnapi ülés tárgyait képezni. *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Tárgyak?)*

Pichler Győző: Nem tárgyak, hanem csak tárgy, mert a ház határozatot hozott, hogy e törvényjavaslatok külön-külön fognak tárgyaltatni.

Elnök: Hogy a kitüzött törvényjavaslatok együttesen tárgyaltassanak, soha szóba nem jött, de ki van tüzve az egyik ugy, mint a másik. Napirenden maradnak tehát a mai napirendre kitüzött tárgyak.

Most, t. képviselőház, a t. ház határozata értelmében az ülést fél órára felfüggesztem, és pontban fél kettőkor a Bauer Antal összeférhetlenségi ügyében eljárni hivatott összeférhetlenségi itélő-bizottság fog kisorsoltatni.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Következik az összeférhetlenségi itélő-bizottság 12 rendes és 3 póttagjának kisorsolása, Bauer Antal képviselő összeférhetlenségi ügyében.

Mindenekelőtt kijelentem, hogy a 80 kisorsolandó tag közül ez alkalommal ki nem sorsolhatók: Bauer Antal, mert az összeférhetlenségi bizottság az ő ügyében fog határozni; továbbá gróf Károlyi Sándor, Szcitovszky János és Kossuth Ferencz képviselő urak, a kik a kisorsolás napirendre tüzése előtt még le nem járt szabadságot, illetve elnöki távozási engedélyt nyertek.

Figyelmeztetem egyszersmind a házszabályok 171. §-a értelmében a képviselőházat, illetve a kisorsolt képviselő urakat, hogy a ki közülük a házszabályok 151. §-ában foglalt kizárási okot, a melynél fogva az ügy elbirálásában részt nem vehet, magára nézve fennállónak tud, tartozik azt nevének kihuzása után a háznak bejelenteni.

Most kihuzom először a tizenkét rendes tag nevét. *(Halljuk! Halljuk! Kihuzza és felolvassa a neveket.)*

Gr. Batthyány Lajos, Fáy István, Justh Gyula, Berzeviczy Albert, Kubik Béla, Bizony Ákos, Piukovics József, Förster Ottó, Ivánka Oszkár, Mandel Pál, Francisci Henrik, *(Felkiáltások: Nincs itt! Beteg!)* Károlyi Antal, Issekutz Győző, *(Felkiáltások: Nincs itt! Beteg!)* gr. Wilczek Frigyes.

Ezzel a tizenkét rendes tag kisorsolása be van fejezve.

Következik a három póttag kisorsolás. *(Kihuzza és felolvassa a neveket):* Farkas József, Olay Lajos, Sághy Gyula. *(Zaj.)* Csendet kérek! Még nincs befejezve a dolog.

Most következik a házszabályok 171. §-a szerint annak megállapitása, hogy a kisorsolt képviselő urak közül egy sem érvényesitette a házszabályok 151. §-a értelmében reá nézve esetleg fennálló akadályt.

Ezt megállapitom.

A házszabályok 171. §-a szerint a szekrényben maradt neveket ki kell huzni annak megállapitására, hogy a szekrényben mind a nyolczvan név benfoglaltatott-e?

Dedovics György jegyző *(kihuzza és felolvassa a szekrényben maradt neveket).*

Elnök: Megállapitom, hogy a szekrényben valamennyi név hiány nélkül benn volt.

Kérem azon képviselő urakat, a kik sem nem rendes tagjai, sem nem póttagjai a kisorsolt itélő-bizottságnak, sziveskedjenek helyüket elfoglalni, hogy az itélő-bizottságnak tagjai és póttagjai az esküt letehessék.

Mindenekelőtt kérem konstatálni, hogy a kisorsolt tagok valamenyien jelen vannak-e?

Nyegre László jegyző *(olvassa a kisorsolt tagok névsorát).*

Elnök: A kisorsoltak jelen lévén, kérem gróf Teleki Sándor jegyző urat, sziveskedjék az eskümintát felolvasni. *(Gróf Teleki Sándor jegyző olvassa az eskümintát és a kisorsolt rendes és póttagok leteszik az esküt.)*

Jelentem a t. háznak, hogy az összeférhetlenségi állandó bizottság az ügy előadásával Heintz Hugó bizottsági tagot bizta meg.

Kérem, méltóztassék a jegyzőkönyv vonatkozó pontját meghallgatni és nyomban hitelesiteni, hogy az Heintz Hugó előadó ur utján az itélő-bizottságnak ki legyen adható.

Nyegre László jegyző *(olvassa a jegyzőkönyv vonatkozó részét).*

Elnök: Kérem az itélő-bizottság kisorsolt tagjait, hogy a háznagy ur vezetése alatt abba a helyiségbe sziveskedjenek menni, a mely az itélkezés számára ki van jelölve. *(Megtörténik.)*

A holnapi ülés ideje és napirendje meg lévén állapitva, egyéb tárgy pedig nem lévén, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 50 perczkor.)

206. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 február 14-én, szombaton,

gróf Apponyi Albert, utóbb Tallián Béla elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések; ezek során Ciocán János megbizólevelének, továbbá az összeférhetlenségi itélőbizottság Bauer Antal képviselő ügyében hozott itéletének bemutatása. — A pénzügyminiszter benyujtja az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek ujabb szabályozásáról szóló törvényjavaslatot. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. — B. Kaas Ivor interpellácziója a kereskedelemügyi miniszterhez 73.519. számu rendelete tárgyában. — Barta Ödön interpellácziója a miniszterelnökhöz a közös államadósság konverziója tárgyában. — A miniszterelnök válasza.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, b. Fejérváry Géza, Plósz Sándor, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 20 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Nyegre László, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat Trubinyi János jegyző ur.

Mindenekelőtt méltóztassék a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Nyegre László jegyző *(olvassa a képviselőház 1903. évi február hó 13-dikán tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel a jegyzőkönyv ellen, annak még nem hitelesitett részét hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Ciocán János, Beszterczе-Naszód vármegye naszódi választókerületében megválasztott országgyülési képviselő megbizólevelét.

Megvizsgálás és jelentéstétel végett kiadatik az igazoló állandó bizottságnak.

Bemutatom Neiszidler Károly képviselő levelét, melylyel betegsége miatt kéthavi szabadságot kér.

Továbbá gróf Károlyi Sándor képviselő szabadságának április hó végeig való meghosszabbitását kérte.

A ház a kért szabadságot mind a két képviselőnek megadja.

Bemutatom Vas vármegye közönségének feliratát, a tőzsdei fedezetlen gabona-határidőüzlet eltiltása iránt;

Maros-Vásárhely szab. kir. város közönségének feliratát, a tanitók fizetésének rendezése tárgyában.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom Közép- és Felső-Pulya, sopronvármegyei községek polgárainak gróf Zichy János képviselő által beadott kérvényét, az ujonczlétszám felemelésére és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen, továbbá a kétévi katonai szolgálat behozatala iránt.

Letétetik a ház asztalára és az emlitett törvényjavaslatokkal együtt fog elintéztetni.

Egyuttal elhatározza a ház, hogy, mint a többi hasonló tárgyu kérvény, ez is kinyomassék.

Bemutatom az összeférhetlenségi itélő-bizottságnak Bauer Antal képviselő összeférhetlenségi ügyében hozott itéletét, mely a házszabályok értelmében fel fog olvastatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Trubinyi János jegyző *(olvassa az összeférhetlenségi itélő-bizottság itéletét).*

Elnök: Tudomásul szolgál.

Most a házszabályok rendelkezése szerint meg fogom állapitani azt, hogy az itélethez csatolt és lepecsételt szavazati és ellenőrzési lapok az itéletben foglalt szavazati aránynyal megegyeznek-e? *(Megtörténik.)*

Kijelenthetem, hogy teljesen megegyeznek.

A pénzügyminiszter ur kiván előterjesztést tenni. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)*

Lukács László pénzügyminiszter: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Van szerencsém beterjeszteni egy törvényjavaslatot (Irom. 318), az ahhoz tartozó indokolással és mellékletekkel együtt, az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek ujabb szabályozása tárgyában. *(Élénk éljenzés a jobb- és a baloldalon.)*

Kérem a t. képviselőházat, méltóztassék intézkedni az iránt, hogy a javaslat kinyomattassék, a ház tagjai között kiosztassék, előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett pedig a pénzügyi bizottsághoz utasittassék. *(Élénk éljenzés a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: A pénzügyminiszter ur által beterjesztett törvényjavaslat indokolásával és mellékleteivel együtt ki fog nyomatni, a ház tagjai között szét fog osztatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

Következik a napirend szerint az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása.

Dedovics György jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az inditvány-könyvben ujabb bejegyzés nem foglaltatik. Ellenben az interpellációs-könyvben a következő interpellációk vannak bejegyezve:

Február 12-éről: Lengyel Zoltán Győr város polgármesterének a győri államvasuti pályaudvaron kifüggesztett hirdetménye miatt a miniszterelnökhöz és a kereskedelemügyi miniszterhez; továbbá február 13-áról: b. Kaas Ivor a kereskedelemügyi miniszternek 72.515. sz. a. rendelete tárgyában a vándor iparosokra vonatkozólag, a kereskedelemügyi miniszterhez; és február 14-éről Barta Odön az u. n. közös államadósságok konverziója tárgyában a miniszterelnökhöz.

Elnök: Az interpellációk az ülés végén a szokott időben fognak megtétetni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mikor?)* Minthogy több interpellácziő van, talán két órakor.

Rátkay László: T. ház!

Elnök: Mihez kiván szólni a képviselő ur?

Rátkay László: A napirendhez és a házszabályokhoz. T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Méltóztatnak látni, hogy az interpellációk között van egy, a melyet Barta Ödön t. képviselőtársam jegyzett be és a mely interpellácziő a magyar nemzetet alkotmányában, önállóságában és szuverénitásában is megsértő kérdésre vonatkozik. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Azért arra kérem a t. házat, sőt elvártam volna magától a kormányelnök urtól, hogy ő teszi meg azt az inditványt a napirendre vonatkozólag, hogy ez az interpellácziő ne az ülés végén, hanem már legalább is egy órakor legyen tartható, hogy erre a választ a miniszterelnök ur azonnal megadhassa, a mint hiszem, hogy sietni is fog megadni a megnyugtató választ a nemzetnek önállóságát, szuverénitását és anyagi érdekeit érintő e kérdésben. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Most értesülök arról, hogy Barta Ödön t. képviselő ur egy interpellációt szándékozik a kormányhoz, illetőleg hozzám intézni, és hogy Rátkay László t. képviselő ur arra kéri a házat, hogy ez az interpellácziő már egy órakor tétessék meg. Ezt azzal motiválja, hogy idő legyen ma még arra, hogy a választ megadhassam. Én mindenesetre válaszolni fogok az interpellácziórа a mai ülés folyamán; de nem tartom szükségesnek, hogy e végett két órával előbb szakitsuk félbe a napirendet. Ha a két órát tüzi ki a t. ház, akkor, gondolom, annak a tekintetnek is elég lesz téve; mert egy óra elégséges arra, hogy ezt a kérdést Barta képviselő ur és én is megbeszélhessük és kifejthessük. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Két interpellácziő van még!)* Az se baj. Azokra is reá kerülhet a sor. Kérem tehát a t. házat, hogy időnyerés szempontjából két órára méltóztassék kitüzni az interpellációk előterjesztését. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Azt hiszem, a ház beleegyezik abba, hogy az interpellációk, mint a hogy azt javaslatba hoztam, tekintettel arra, hogy három interpellácziő van, két órakor terjesztessenek elő. *(Helyeslés.)* Ezt tehát határozatképen kimondom.

Következik a napirend: Az 1889. évi VI. törvényczikk 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 199, 268) általános tárgyalásának folytatása. Szólásra ki következik?

Trubinyi János jegyző: Veres József!

Veres József: T. ház! A kormánypárt a hatalom birtoklásából, az ellenzék pedig a közvélemény támogatásából szokta erejét gyarapitani. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Természetesnek találom e szerint, hogy ha az ellenzék nemesebb hévvel karolja fel azokat a kérdéseket, a melyekről tudja, hogy azoknál az egész nemzet érdeklődését lefoglalhatja és az egész nemzetnek támogatására számithat. Ellenben érthetőnek tartjuk azt is, hogy a kormánypártra nézve az ilyen kérdések hosszabb megvitatása kellemetlen; viszont nekem igen fájdalmasan esik látni azt, hogy a kormánypártnak óriási többsége inkább a hallgatásból, mintsem a vitatkozásból akar erőt meriteni és a mi felszólalásainkat, a melyekben a lelkesedés, a meggyőződés bátorsága, a közérdek szolgálata látszik, gúnyos mosolylyal fogadja és nagyon sok izben kineveti.

Gabányi Miklós: Fájdalom, ez igaz és szégyen!

Veres József: Fájdalom, igaz, de magam részéről nem látok abban pártomra nézve nagy veszedelmet; sőt nem tagadom, hogy bizonyos szempontból örülök neki, mert mentől megdöbbentőbb és mentől vérlázitóbb nyilatkozatokat

hallunk a kormánypárt részéről, annál közelebbnek látom azt az időt, midőn nemcsak a mi pártunk, de az egész nemzet be fogja látni, hogy az 1867-iki kiegyezés és annak pártolói mily keserves helyzetbe sodorják a hazát. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A mig szép szóval, édes hizelgéssel, nyájas czirógatással bántak a magyar nemzettel, addig a veszedelem csak fokozódott, mert ősi természete szerint, ha a magyarral bánni tudnak, az ingét is odaadja, és jóhiszemüsége ráviszi mindenkor, hogy másról is a jóhiszemüséget feltételezi. De a mikor aztán parancsszóval zordonan követelnek tőle valamit, a mihez neki joga van, feltámad benne az ősi természete és jussát nem hagyja.

Ezért örülök neki, hogyha bizonyos ridegséggel, nyersességgel, kiméletlenséggel utasitják vissza a kormánypárt részéről azokat a nemzeti követelményeket, a melyekről meg vagyunk győződve, hogy nem ujonnan kivivandó jogai a nemzetnek, hanem veleszületett jogai, a melyeket elvesztett, a melyeket elalkudtak tőle, de a melyeket visszavivni és megvédeni hazafias kötelességünk és jogunk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Csak hadd feszitsék hát a húrt, annál hamarabb elpattan.

Mária Terézia a maga sima modorával levette lábáról a magyar nemességet. Nemesi udvarházaiból kicsalogatta, Bécsbe csábitotta, elnémetesitette a nemeseket. A mikor azonban II. József császár egyenes őszinteséggel megtámadta a magyarnak a nemzetiségét, ezzel épen az ellenkezőjét érte el annak, a mit el akart érni, mert azzal visszakergette a magyar nemességet a haza határai közé, összegyüjtötte őket az alkotmányos tanácskozás termeibe, a haza alkotmányának védelmére, és a mikor németté akarta tenni őket, épen akkor változtatta vissza őket magyarokká. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha nem tudnám, hogy a kormánynak épen nem ez volt szándéka, még meg is köszönném, hogy a benyujtott javaslattal oly éles világitásba helyezte a két párt közötti különbséget, mert ha a javaslatban rejlő veszedelmet felismerjük, és felismeri a közvélemény, akkor felriad, akkor a nemzeti jogainak védelmére fog csoportosulni.

Nagyon sokan vannak az országban, a kik a mi elveinket helyeslik, de kishitüen azt szokták mondani, hogy félreállnak a küzdelemből, mert hosszu évtizedek tapasztalásai arra tanitották őket, hogy a közjogi ellenzék küzdelme eredménytelen, meddő és keserves. Az ily kishitüeknek az ilyen válságos pillanatokban azt kell meggondolniok, hogy mit nem merne Bécsnek felajánlani és odaajándékozni a kormánypárt, ha mi folytonosan ébren, résen nem állnánk a nemzet jogai védelmében és meg nem konditanók a vészharangot, fel nem ébresztenők az aluszékony közvéleményt. Az ilyeneknek nem szabad elvonulniok a veszedelem, a küzdelem elől, hanem helyt kell állaniok a felismert igazság mellett és segitségünkre kell jönniök. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nagy elvek, fontos érdekek, szent jogok küzdelme folyik a képviselőházban. Az egész nemzet éber figyelemmel kiséri a küzdelem esélyeit. Valóságos tetemrehivás ez a nemzet itélőszéke előtt, a melynél hallgatni bün, bujkálni gyávaság. És mikor majd eljön az a pillanat, a mikor helyt kell állnia minden képviselőnek szavazatával a maga meggyőződése mellett, a mikor szint kell vallani mindenkinek és talán nagyon sokan szeretnének kisurranni az ajtón, bár elmondaná valaki a költőnek komor szavait: »Lélek ez ajtón se be, se ki«. Most szint kell vallani mindenkinek, mert a közvélemény előtt ebben a kérdésben a választáskor igenis igéretet adott a képviselő, kötelező igéretet, a melyet be kell váltania. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezt követeli a kötelességérzet, ezt parancsolja a becsület. Hadd álljon hát majd elő az a kormánypárti, a ki a választáskor közönsége előtt azt vallotta, hogy ez a nemzet több terhet már el nem bir és hogy ő nagyobb terheket már meg nem fog szavazni, hadd lássuk, hogy a mit a választók ezrei előtt nyiltan mondott Isten szabad ege alatt, itt a képviselőházban meri-e azt megtagadni szavazatával. Hadd lássuk, hogy a kinek választókerülete már kijelentette akaratát, hogy több terhet megszavazni nem kiván, meri-e az ő nevében szavazó képviselő azt itt megtagadni és a választók akaratát kijátszani? Igaz ugyan, hogy nincs már a képviselők számára utasitás, de csak azért nincs, mert a nemzet abból a feltevésből indult ki, hogy van és lesz szótartás, elvhűség és őszinteség a képviselőben, és addig, mig a képviselő, a ki a választók előtt önként adott programmja alapján kéri választóitól a bizalmat, a szótartás kötelessége alapján áll, nincs is szükség utasitásra; de mikor a tulajdon igéreteivel, tulajdon kerületének akaratával kerül ellenkezésbe, akkor szüksége van nem irásos utasitásra, hanem a lelkiismeretnek, a polgári kötelesség érzetének szavában rejlő utasitásra.

Ez nem pártfegyelem kérdése, és hiába is igyekeznek ezt pártfegyelem szempontjából kicsinynyé és mellőzhetővé tenni; ez a nemzet létérdekének, a képviselő politikai becsületének és felelőségének a kérdése. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kiváncsian várja az egész nemzet, mit fog szólni a javaslathoz a volt nemzeti párt mindegyik tagja. Mert hiszen a volt nemzeti párt elveinek fentartása mellett olvadt be a kormánypártba, és a kormánypártban azzal a tudattal fogadták, hogy a nemzeti párt elvei fentartása mellett akar bevonulni. Most már joga van a közvéleménynek kérdezni, hogy az elvek fentartásának mi lesz a következése *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* az első előfordult kérdés alkalmából. Ezen elvek között ugyanis éveken át hangoztatták, hogy a nemzet több terhet

el nem bir, hogy a nemzetre több terhet rakni öngyilkosság, hogy a nemzeti szellemnek uralma, a magyar nyelvnek minden köztevékenységbe való bevitele nemzeti érdek, törvényes jog. Most már méltán várhatjuk a választ arra, hogy megfelel-e a mostani javaslat az ő előbbi elveiknek és ha nem felel meg, miért nem folytatják velünk együtt a harczot ezen javaslatok ellen. Ha megfelel és ennyivel megelégednek, akkor sokkal régebben bevonulhattak volna a kormány pártjába annak támogatására, mert hiszen ezen elvekkel, s a mily igéretet kaptak az elvek támogatására, azzal ugyan a nemzeti ügyet, a nemzeti szellemet előbbre nem viszik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A közvélemény némi támogatására a volt nemzeti párt részéről elhangzott már itt egy illetékes és illetékesnek vallott beszéd. A régi párt álláspontjának igazolására ezt a hármat hozta fel, hogy: egyénileg semmi hasznot sem kaptak a volt párt tagjai, hogy a közigazgatás mégis csak tisztábbá lett s a harmadik az volt, hogy a megszavazás ugyis csak egy esztendőre szól.

Az én felfogásom szerint, t. ház, az nem mentség, hogy a volt nemzeti párt tagjai egyénileg semmi hasznot sem meritettek ebből. Hiszen azt fel sem teszszük a régi nemzeti pártnak egyénileg teljesen korrekt, érinthetetlen jellemü tagjairól, hogy ők maguknak személyes hasznot akartak volna kikötni. Azonban egyénileg mégis csak kellemesebb a kormánypártnak tömött sorai közt ülni, mintsem az ellenzéknek keserü kenyerét enni. *(Felkiáltások jobbfelől: Ki tudja?)* Egyénileg mégis csak más az a helyzet, mikor a többségnek tagjai között nyugodtan, némán hallgat az ember és nézi a küzdelmet, mint részt venni az ostromlók hadában, a mely kisebbsége tudatában kénytelen a többséget ostromolni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És a mint a magam részéről készséggel elismerem, hogy egyénileg fel sem tettem volna róluk, hogy személyes hasznot kössenek ki, de ép ugy politikailag kénytelen vagyok azt az igazságot is kimondani, hogy nem kaptak ugyan semmit, de feladtak igen sokat egyéni elveikből, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mikor a quóta emelését megszavazták és ezzel politikai jóhiszeműségüknek nagyon ártottak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A felszólalt képviselő ur azt mondta, hogy talán páratlan a politikai történetben, hogy egy nagy párt husz esztendeig küzdjön eszmékért s azután bevonuljon egy másik pártba, a nélkül, hogy magának valamit kikötött volna. Ez önzetlenségnek egyéni szempontból csakugyan nagyon szép és tiszteletreméltó, de politikai szempontból ennek az igazi neve nem önzetlenség, hanem naiv élhetetlenség. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen utóvégre egy párt nem azért küzd, hogy az ő elveit alkalomadtán cserben hagyja, hanem azért, hogy azokat győzelemre segitse. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen akkor mire való volt az a husz esztendei küzdelem, ha az első alkalommal, a mikor nyitva tartja a kormánypárt klubjának ajtaját, besurran rajta, ott hagyja a maga táborát, ott hagyja a maga fegyverzetét, ott hagyja a maga lobogóját és örül, hogy elvegyülhet a többiek között észrevétlenül, nem meri a maga régi elveit még csak hangoztatni sem? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezzel vétkezett a volt nemzeti párt az ő elvei, a saját szeplőtelen multja és a nemzet érdekei ellen, mert akkor joga és kötelessége lett volna kialkudni magának az ő elvei legalább egy részének a teljesitését; mert tisztán kényre-kegyre megadni magát egy hadcsapat csak akkor szokta, ha tökéletesen ki van fáradva, el van csigázva és ki van éheztetve.

Hentaller Lajos: Szellemi lefejezés!

Veres József: Hiszen politikailag csak akkor lett volna értelme és eredménye az egybeolvadásnak, ha a nemzeti párt a maga emberei részére politikai jogot és hatalmat kötött volna ki, mert hiszen épen ő tőlük hallottuk azt azelőtt nagyon sokszor, hogy elveket elcsenni és mások által megvalósitani: ez vétkezés az erkölcsi tulajdonjog ellen, mert elveit mindenki maga tudja a legőszintébben, a leghivebben megvalósitani; és ha ugyanazon elveket valósitaná is meg a régi kormánypártnak bármelyik tagja, egészen más szine van a világ előtt, mint ha azok valósitják meg, a kik két évtizeden át azokat hirdették, tanulmányozták és ajánlották. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha tökéletesen egybevág is most a régi szabadelvü pártnak és a volt nemzeti pártnak minden politikai gondolata és cselekedete, egészen más a kormánypárt szine a nemzet előtt, ha p. o. Széll Kálmán miniszterelnök elnöklete alatt gróf Apponyi Albert mint belügyminiszter, Horánszky Nándor mint pénzügyminiszter, Bolgár Ferencz mint honvédelmi miniszter vesznek részt. Akkor nevük, régi multjuk, emlékük és igéretük köti őket, hogy elveiket komolyan, valósággal és erélyesen igyekezzenek foganatositani. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Az a mentség, hogy hiszen csak egy esztendőre szavazzák meg ezt a törvényjavaslatot, nem állja meg a próbát, mert azt komoly politikus csakugyan nem hiheti, hogy a kormány ezen követeléseket a következő esztendőkben fenn nem fogja tartani. Hiszen nem volna értelme annak, hogy csak egy esztendőre szavazzák meg, és ha valaki a maga mentségére mégis ebbe kapaszkodik, ezzel csak azt mutatja, hogy nem okot, hanem ürügyet keres.

Hiszen ezzel csak árt az ügynek, mert a ki kész azt a javaslatot s azon kiadásokat most egy évre megszavazni, ezzel már a kormány álláspontját és érveit erősitette, mert a következő alkalommal a kormány már azzal állhat elő, hogy hiszen a mult alkalommal még azok is megszavazták és pártolták az ezen kiadásokra

vonatkozó javaslatot, a kik ezt most nem tartják szükségesnek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Igy tehát az önmaguk álláspontját gyengitik ezen érveléssel. Nézetem szerint a harmadik érv sem állhat meg, hogy t. i. a közigazgatás mégis tisztább lett, a melyre nézve az illető felszólalt képviselő ur olyan nagy emfázissal kérdezte, hogy »hát ez semmi?« Nem semmi, hanem elég. Mert hiszen, ha én részemről a kormánypárton ülnék, nagyon keserüen köszönném meg azt a bókot, ha a volt nemzeti párt valamely tagja azt mondaná, hogy »csak azért tisztult meg a közigazgatás, mert mi is bele mentünk abba a pártba,« tehát náluk nélkül a régi kormánypárt a közigazgatást nem tette volna tisztábbá. *(Derültség és tetszés a szélsőbaloldalon.)* Nem azért lett tisztábbá a közigazgatás, mert a régi nemzeti párt bement a pártba, hanem azért, mert azelőtt már olyan piszkos volt, hogy még a régi kormánypártiak is megrestelték, és mert az egész ellenzék követelte, és a nemzet érdekében joggal követelte, hogy annak a régi gazdálkodásnak vége szakadjon. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Felhozott azután még egy mentséget az illető képviselő ur, hogy t. i. ők a maguk részéről a kormánypárt értekezletén őszintén előállottak kivánalmaikkal, és megnyugtatására szolgált az, hogy azon kivánalmak egy részét a honvédelmi miniszter ur félig-meddig teljesithetőnek mondotta, azonban határozott, kötelező igéretet csakugyan nem tett arra nézve, hogy azokat elfogadja és érvénybe lépteti; a követelések másik részét pedig nem utasitotta vissza. Valóban igen nagy szerénység, ha valaki megelégszik ezzel, és ha husz esztendei politikai küzdelem és nyiltan vallott elvek szerinte már diadalt arattak azzal, hogy a honvédelmi miniszter ur nyiltan nem utasitja vissza azokat a kivánalmakat.

Hiszen, ha az illető képviselő ur azt mondotta, hogy ha ezen óhajtások nem teljesülnek, ő fentartja magának a cselekvés szabadságát, és a honvédelmi miniszter ur az ő nála megszokott őszinteséggel azt mondja: »ám, tessék megtartani a cselekvési szabadságot«: ez körülbelül azt jelenti, hogy az ajtó, a mint befelé nyitva volt, kifelé is nyitva lesz *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és akkor léphetnek ki, a midőn látják, hogy a hallgatás itt csakugyan nem beleegyezés volt, hanem szép alakba öltöztetett megtagadás. De utóvégre is mi vigasztalása lesz a magyar nemzetnek abból, ha egyik vagy másik képviselő nem szavazza meg majd azokat a javaslatokat, hanem cselekvési szabadságát fentartja? Mit nyer az a katona, a kit majd besoroznak; mit nyer az a polgár, a ki keserves adójának felemelését látja, abból a tudatból, hogy Péter vagy Pál nem szavazta meg a javaslatot, hanem cselekvési szabadságát fentartva, félrevonult a küzdelemből? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A jó katonának nem az a kötelessége, hogy fentartsa a jogát arra, hogy megfusson, a midőn a veszedelem a legnagyobb, hanem az a kötelessége, hogy helytálljon akkor, a midőn itt a veszedelem, a midőn az a kérdés épen tárgyalás alá kerül. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én tehát nemzeti szempontból igen nagy csapásnak tekintem, hogy a régi nemzeti párt beolvadt a kormánypártba. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez nagy politikai veszteség, mert megszünt lenni egy kormányképes ellenzék, a melynek működése és kormányra juthatása mégis bizonyos féket képezett a túlzás, a túltengés ellenében, de erkölcsi szempontból pótolhatatlan csapásnak tekintem, sokkal nagyobbnak, mint a milyen politikai veszteség.

Mert a politikai erkölcsökben való hit rendül meg abban a nemzetben, a mely egy nemzedéket lát eltérni régi elveitől: Deák Ferenczet, Tiszát és a volt nemzeti pártot. Itt nem mondom a nemzeti pártnak nagyját, gr. Apponyi Albertet, a ki iránt egyénileg igen nagy tisztelettel viseltetem, mert ő róla még nem tudom, hogy megtagadta-e elveit? A mennyire én az akkori körülményekről értesülve vagyok, ő olyanforma helyzetbe jutott, mint a mely hadsereg át akar csapni a másik hadsereghez, de vezérét túsz gyanánt viszi magával, mert a nélkül mégis restel átszökni. Az ő biztatása nélkül, vezetése nélkül ment át a nemzeti párt a kormánypártba. Nyiltan elveit ő nem tagadta meg, de remélem és óhajtom, hogy nyiltan ki fogja mondani, hogy régi elveit nem tagadja meg és kellő biztositékot fog illetékes helyen arra nézve követelni, hogy a mit lángszavával és lelkesedésével két évtizeden át hirdetett, nem tagadja meg, hanem azoknak valósitását követeli.

Az ujabb kornak ezen lemondó nagyjai ellenében hivatkozik a mi pártunk a régi kornak olyan nagyjaira, a kik nem tudnak megalkudni és nem tudnak lemondani: Bocskay, Bethlen, Rákóczy, Kossuth egyénileg mertek küzdeni a nemzet jogaiért akkor is, a midőn igazi és teljes győzelemre nem volt kilátás, és egyiknélmásiknál mégis diadalt aratott az eszme. Egyénileg megbuktak, de az egész világ azt mondotta, hogy mégis nekik volt igazuk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Egyénileg megsemmisültek, de a dicsőség e magasztos példái mégis őket magasztalják a nemzet történetében. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Lehetetlen, t. ház, hogy midőn egy nemzedék a lemondásoknak ilyen sorozatát látja, épen azok részéről, a kikben leginkább bizott, a kik neki a legtöbbet igértek, és a kik a legmagyarabbaknak látszottak, és épen akkor tagadják meg elveiket, a mikor ezeknek valósitására a legkedvezőbb kilátás nyilt, hogy ezen tapasztalat mellett az az egyszerü választópolgár politikai gondolkozásában meg ne zavarodjék, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy jellemében meg ne romoljon, erkölcseiben el ne pusztuljon, mert a mi szabad az elsőknek,

még inkább szabad ő nekik, a kicsinyeknek, a mit meg mernek tenni a világ nyilvánosságának szemeláttára, még inkább meg meri tenni majd a kis falujában rejtőző választópolgár, s azért az ilyen elvtagadásnak az erkölcsi pusztitása és rombolása mérhetetlen és megbecsülhetetlen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Egyes ember beleláradhat a küzdelembe, elcsüggedhet, lemondhat: egy nemzetnek elfáradnia nem szabad, lemondania bűn. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Berzsenyi Dánielnek van egy igen szép ódája, melyet akkor irt, a mikor egyéni óhajtásait teljesedve látta, a gondoktól és szenvedélyektől megszabadult és csendes polgári életre volt kilátása. Egészen rá lehet alkalmazni a volt nemzeti pártnak lelkiállapotára, a mikor ez a harczok küzdelme után bevonult a Lloyd-klub békés, csendes falai közé, s szép reménykedéssel nézett a jövendőbe, a melynek adományait neki nem igérték, de melynek elfogadása mégis jól esnék és a mikkel őket megkinálni mégis illenék.

A költő akkor igy szólott a maga lelkiállapotáról:

Partra szállottam. Bevonom vitorlám.
A szelek mérgét nemesen kiálltam,
Sok Charybdis közt, sok ezer veszélyben
Izzada orczám.

Béke már részem, lekötöm hajómat,
Semmi tündérkép soha fel nem oldja.
Ó te elzárt hely, te fogadd öledbe
A heves ifjút. *(Derültség balfelől.)*

Van kies szőlőm, van arany kalászszal
Biztató földem . . . kegyes istenimtől
Kérjek-e többet?

Egyes ember nevezheti tündérképnek azt, a miért vagy a kiért ábrándozik, lelkesedik és küzd, de pártra nézve az ilyen tündérkép elv, a mi iránt hűséget esküdött, a miért küzdenie kell pihenés és fáradság nélkül mindaddig, mig azt meg nem valósitja, mindaddig, mig azt magának teljesen meg nem hóditja. *(Élénk tetszés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

A politikusnak szintén kell eszményképének lenni és a szerelmes ifju lemondhat arról a hajadonról, a kiért ábrándozik, de a politikusnak nem szabad hűtlennek lennie a maga szerelméhez: a haza függetlenségéhez, a nemzet nagyságához. *(Élénk tetszés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)* A politikus előtt is a haza eszménykép, de nem olyan, a mely miatt igen könnyen bevonja vitorláját, partra száll, mihelyt lesz kis szőlője, meg arany kalászszal biztató földje, hanem olyan eszménykép, a mely tőle — előre tudhatja — önmegtagadást, küzdelmet, nehéz fáradalmakat követel, de a melyeket elérni és megnyerni ingyen soha sem lehet és megbecsülni csak akkor lehet kellőképen, mikor szenvedett, küzdött, harczolt érte. *(Élénk tetszés és helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Minket az a tudat is erősit, hogy ebben a mostani küzdelemben mi ilyen eszményképért harczolunk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Felékesitjük mi is lélekben ezt a mi eszményképünket minden nemes, minden szép tulajdonsággal, hogy legyen méltó ábrándképnek lenni, — a mint a t. honvédelmi miniszter ur mondja — menten minden gyarlóságtól, a melyhez bünös gondolat még felszállni sem mer, a mely eszményképen tündököljön előttünk és a melynek védelmében szembeszállunk minden akadálylyal és minden ellenséggel. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Mi azzal a meggyőződéssel küzdünk, hogy nemzetünk iránt nemcsak azzal tartozunk, hogy eredményeket, sikereket mutassunk fel, hanem tartozunk azzal a szép példával is, hogy a sikertelenségnek, az eredménytelenségnek lemondó korszakában is mi nem mondunk le, hanem eszményeinkért, a nemzet jólétéért tovább is küzdünk és ha egyebet nem, de szép példáinkat átadjuk utódainknak, a kiknek talán lesz jobb alkalmuk, lesz lelkesebb nemzedékük, a mely eléri azt, a mit mi gondolunk, a miért mi hevülünk. *(Élénk helyeslés és tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Mit szól ehhez a nemzeti párt? Tegye ő is ezt; ellenzék volt még pár év előtt! *(Zaj.)*

Veres József: T. képviselőház! A mi küzdelmeinket mi reményteleneknek és sikertelenek nem tartjuk. Mi nagyon jól tudjuk, hogy a mi czéljaink elérését nem hozza meg a ma, de talán meghozza a holnap. Azonban ha mi lemondunk, holnap már hiába hozná meg a jó szerencse, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* akkor már nemzetünknek az használni nem tudna. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi nem a jelenért, hanem a jövendő megmentéséért küzdünk és tudjuk, hogy a nemzetnek közvéleménye őszintén a mi álláspontunk mellett van; a nemzetnek közvéleménye, ugy a mint az népgyüléseken nyilatkozik, a mint azt a törvényhatóságok határozatai mutatják, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mi álláspontunkat erősiti. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Számitunk arra, hogy a nemzet fel fog ocsudni mély álmából. Mi nem obstruálunk, nem egyszerüen az időt huzzuk ki, hanem mi időt akarunk nyerni arra, hogy ez a nemzet felébredjen, hogy ez a nemzet cselekvésre határozza el magát, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert ez a nemzet el van altatva, el van álmositva, elámitva, meggyengitve; *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldlon.)* idő kell neki, mig az őt fenyegető veszedelmet felismeri és magához tér. És ha akaratát érvényesiti, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* meg vagyunk róla győződve, hogy a mi álláspontunkat fogja helyeselni és magatartásunkban segitségünkre siet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ellenünk azt hozzák fel, t. képviselőház, hogy mi a parlamentárizmus törvénye ellen vétünk azzal a vitával, a melyet folytatunk. Én azt hiszem, hogy épen a mi eljárásunk felel meg a parlamentárizmus elvének. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert utóvégre a parlamentárizmus lényege abban áll, hogy egymást igazunk felől győzzük meg. Már pedig, hogy valaki néma hallgatással hogyan győz meg egy nemzetet arról, hogy neki van igaza, azt nem érthetem. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Erőszakkal sem! *(Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Veres József: Erőszakot mi nem alkalmaztunk; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ha erőszakhoz folyamodnánk, azóta már a nép odakint fellázadt volna és tiltakozott volna minden módon. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi nem erőszakot akarunk, mi meggyőzni akarunk, mi arról akarjuk meggyőzni a közvéleményt, hogy mi védjük az ország igazi érdekeit, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és pedig védjük teljesen parlamentáris módon és a parlamentáris korlátok között. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tehát, t. képviselőház, mi nyugodtan hivatkozhatunk arra, hogy eljárásunk tökéletesen megfelel a parlamentárizmus elvének és érdekeinek.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Husz határozati javaslat! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: Lesz még másik husz is, vagy még több is, ha kell! Tessék csak nyugodtan lenni!

Veres József: Utóvégre is, t. képviselőház, nem az a dolog lényege, hogy hány határozati javaslat van, hanem az, hogy mik foglaltatnak azon határozati javaslatokban. *(Ugy van! balfelől.)* Mert hogyha a határozati javaslatokban olyan dolgokat kérünk, a melyek a nemzet érdekeinek megfelelnek, akkor a nemzetet szolgáljuk azzal, és szolgáljuk épen ez által a parlamentárizmus elvét is, a mikor előállunk itt kivánságainkkal és azokat itten megvitatjuk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gál Sándor: Nyujtson be a honvédelmi miniszter ur jobb határozati javaslatot, ha tud!

Elnök: Csendet kérek!

Veres József: Azért is megfelel a mi eljárásunk a parlamentárizmus elvének, mert hiszen a t. kormánypárt és a kormány a választások előtt nem mondta azt a nemzetnek, hogy ezen országgyülés alatt ilyen sürgős módon kiván efféle javaslatokat elintéztetni.

A parlamentárizmus elvének pedig épen az felelne meg, ha minden kérdést a választóközönség itélete alá bocsátanának, hogy a választópolgárok igy megalkothassák véleményüket és a szóban forgó kérdésekre nézve a képviselő is a maga akaratát programmjában kifejezhesse. *(Zaj jobbfelől.)* Ha már most a kormány ilyen javaslatot akar keresztülerőszakolni, a melyről a választás előtt szólani sem mert, akkor ő vét a parlamentárizmus ellen; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hiszen a kormánynak feladata lett volna nyiltan felsorolni a választóközönség előtt mindazon dolgokat, a melyeket ezen öt esztendőben tárgyaltatni óhajt, hogy a választópolgárok állást foglaljanak, a képviselőnek pedig kötelessége lett volna megmondani minden kérdésre a maga véleményét; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mi nem bujkálunk, mint a hogy most bujkálnak a parlamentárizmus leple alatt.

Gabányi Miklós: Fele annyian se jöttek volna akkor be!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Jó hangja van a főudvarmesternek! *(Derültség.)*

Elnök: Kérem, méltóztassanak a szónokot nyugodtan meghallgatni.

Veres József: A tárgyalás alatt levő törvényjavaslatról mint sürgős dologról nem szólott még maga a trónbeszéd sem; ezt tehát egészen meglepően és egészen váratlanul hozza elő a kormány olyan körülmények között, a mikor arra senki, a ki parlamentárisan, őszintén akar cselekedni, nem is gondolhatott. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Parlamentáris eljárás mellett nekünk most a költségvetést kellene tárgyalnunk, mert erre az esztendőre az még nincs megállapitva, pedig már a mult esztendőben meg kellett volna állapitani. Parlamentáris elvhűség mellett nekünk most már a kiegyezést, a tisztviselők fizetésének felemelését és azokat a törvényjavaslatokat kellene tárgyalnunk, a melyeket a kormány és a trónbeszéd igért. Ezek között nincsen ez, a miről most beszélnünk kell; és ha most igy soron kivül, meglepően, egész fontos és a tárgysorozatra tüzött ügyek előtt akarja ezt a kormány elintéztetni, legalább ne mondja azt, hogy mi sértjük meg a parlamentárizmust, hanem ismerje el, hogy ő teszi ezt olyan okok miatt, a melyeket mi vagy nem tudunk, vagy nem akarunk igazi nevén nevezni. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Mi tehát, t. képviselőház, a parlamentárizmus elve szempontjából egészen nyugodtan bizzuk eljárásunkat a nemzet itéletére. A parlamentárizmust a kormány eljárása sértette meg, mikor olyan tárgyak helyett, a melyeket rég kellett volna tárgyalni, előránt ilyent, a miről a közvélemény tájékozva nem volt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kecskeméthy Ferencz: Meg akarja lepni!

Veres József: Merem biztositani a t. kormányt mindazok nevében, a kikkel egy politikai elvet vallunk, hogy ha igazi szükség lesz rá s annak a szükségnek beálltáról minket komolyan meggyőz érvekkel, de nem hallgatással . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Akkor már késő!

Veres József: . . . akkor mi megszavazzuk, megadjuk a katonát is, a költséget is, megadjuk ugy, a mint ez a magyar nemzet még eddig mindig megadta. *(Felkiáltások a szelsöbaloldalon: Elég bolond volt!)* Megadta nemcsak akkor, mikor a hazának, hanem akkor is, mikor tisztán az uralkodóháznak volt rá szüksége; megadta akkor is, mikor a kellő és megszolgált köszönetet érte meg nem kapta. *(Igaz! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Megkapta mindig a kellő időben!

Veres József: Ha erre nézve a t. honvédelmi miniszter urnak az a válasza, hogy akkor késő lesz, hát akkor ez egészen szokásosan történik, mert a mi diplomáciánk mindig el szokott egy kissé késni. Most azzal van tele minden lap, hogy tavaszszal meglesz a háboru. Annyit mi is tudunk, t. képviselőház, hogy az a katona, a kit most megszavaznánk, az tavaszszal ugy sem menne oda a háboruba, annak semmi hasznát nem vennék, s egy esztendő alatt ugyis az egész véderőtörvényt tárgyalni kell. Micsoda parlamentárisan elfogadható ok van arra, hogy a nemzetet most itt átvigyék egy ilyen izgalmon, hogy egy esztendő mulva abba megint belemenjen? *(Igaz! Ugy van! balfelöl.)*

Megadjuk, mikor szükség lesz, a katonát és költséget; de vakon megszavazni nem engedi alkotmányos érzületünk. *(Mozgás jobbfelöl.)* Azt nem türhetjük, hogy bennünket vakon vezessenek, hogy kapkodással tönkre tegyenek, ötletekkel kormányozzanak; hanem parlamentáris, következetes, őszinte eljárást méltán követel kormányától a nemzet. *(Helyeslés a szélsöbaloldalon.)*

Hiszen, t. képviselőház, sokkal sürgősebb és fontosabb dolgok volnának tárgyalandók és elintézendők. Ott van az egész kiegyezés, a mely ugyszólván határidőhöz van kötve és nemzet gazdasági érdekeit nagyon mélyen érdekli . . .

Endrey Gyula: Széll Kálmán becsapása!

Veres József: . . . ott van az a tömérdek ideiglenes állapot: Horvátországgal, pénzügyekkel, Fiuméval és mindenfélével, ugy, hogy maholnap már a számát sem tudjuk felsorolni annak, a mit mind el kellene intézni. Ott van az iskoláknak az ügye, a tisztviselők sorsa, az igazságügyi intézmények, közgazdasági beruházások. Ezek mind fontosabbak, mintsem hogy a katonaság egy esztendeig még ne várhatna a létszám-felemeléssel, mikor már annyi ideig várt. *(Igaz! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)*

Meg azért sem szavaznám meg, t. képviselőház, ezt a javaslatot, mert meggyőződésem és tapasztalatom szerint a magyarra nézve népszerütlenebb intézményt nem ismerek, mint a közös hadsereg. *(Igaz! Ugy van! a szélsöbaloldalon. Ellenmondás jobbfelöl.)* Ez nemzeti csapás, . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem áll!

Veres József: . . . hogy igy van; de igy van! *(Mozgás a szélsöbaloldalon.)* És pedig ennek az oka maga a katonaság és az ő szervezete. Fitymálja, lenézi a polgárságot, sérti a törvényt, kiméletlenül sérti a nemzeties szellemet.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mi még?

Veres József: A közös hadsereg tisztjei gőgösek, de még a legénység is, *(Helyeslés a szélsöbaloldalon.)* mintha a világ legnagyobb csatáit ez a hadsereg nyerte volna meg, pedig azt hiszem, nincs Európának olyan hadserege, a melyet annyiszor és oly alaposan elpaskoltak volna, mint a közös hadsereget.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: No! No! No!

Veres József: Hiszen ezzel a német, egységes nyelvü hadsereggel vesztette el a most uralkodó fejedelem a német császárságot, vesztette el Olaszországot, Magyarországot 1849-ben, befolyását 1866-ban Königgraetz-czel, ugy hogy, ha most visszanéz uralkodása elejére, csodálkozva fogja látni, hogy ez a dicsőséges, egységes hadsereg neki mennyibe van, és mily kevés dicsőséget, mily kevés győzelmet szerzett neki. *(Derültség a szélsöbaloldalon.)* Ez a hadsereg nemcsak hogy hóditani nem bir, kivéve hogy Kinában pénzen vesznek egy kis darab földet, de még azt sem birta megtartani, a mi évszázadokon át az övé volt. Ez a hadsereg még a tulajdon nemzete rokonszenvét sem birta megnyerni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem igaz! Nem áll!

Veres József: Hiszen, t. honvédelmi miniszter ur, azt mi jobban tudjuk, mert minden igazsággal ugy van mindegyikünk a hadseregnél, a polgárságnál is, hogy a kellemetlen igazságot szemtől szembe nem igen szokták megmondani, de a háta mögött megmondják. Azt hiszem, hogy a katonatiszt urak a t. honvédelmi miniszter ur előtt raporton nem mernek ilyet mondani. *(Igaz! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)*

A közös hadsereg szolgálatából örömmel szabadul meg, a ki csak teheti. Az intelligens egyén nem tartja büszkeségének ott szolgálni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Kérdezze meg a honvédséget!

Veres József: Mutatja az, hogy épen a túloldal bevallása szerint nincs elegendő magyar tiszt a közös hadseregben, sőt aránylag nagyon kevés a tiszt. A t. honvédelmi miniszter ur azt kiáltotta közbe, hogy nem szeretnek engedelmeskedni. A honvédségnél van elég tiszt, pedig ott is kell engedelmeskedni. *(Helyesles a szélsöbaloldalon.)*

A magyar tud engedelmeskedni, ha okosan parancsolnak neki és ha beszélnek vele olyan nyelven, a melyet megért. De, hogy a falusi körülmények közt felnevelkedett legény hogyan tudjon engedelmeskedni olyan tisztnek, a ki olyan nyelven beszél, melynek a beszédjét sem érti, azon nem csodálkozom.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Érti az!

Veres József: A katonaságnál sem lehet azt követelni . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Anyanyelvén beszél az a magyar tiszt!

Veres József: . . . mert a mit nem ért, annak nem lehet engedelmeskedni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A polgárság aggodalommal gondol arra, hogy ha ez a hadsereg ilyen előzmények után igy viselkedik a polgársággal szemben, mindenütt, . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem ugy van!

Veres József: . . . ugyan milyen viszony állana be, ha ez a hadsereg egyszer véletlenül győzni találna. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A helyes állapot pedig az volna, hogy ha a polgár büszke volna az ő katonaságára, a katona pedig büszke volna arra, hogy egyuttal polgár is. Mert a győzelemre hivatott seregeket az az érzés szokta áthatni, hogyha egyuttal polgárnak büszkén vallja magát a katona. A franczia forradalom rongyos katonái, a magyar szabadságharcz kiképzetlen honvédei, a legutóbbi búr-háboru parasztja azért volt legyőzhetetlen, mert büszkén vallotta magát polgárnak, mert érezte, hogy polgári jogaiért küzd, nem pedig a katonaságnak kivételes előjogaiért. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

És minthogy itt lehet és képviselői kötelesség őszintén beszélni . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: De igazságos is legyen!

Veres József: . . . kifejezem fájdalmamat a felett a szellem felett, a mely a katonaságban a polgárokkal szemben és a polgárságban a katonasággal szemben uralkodik, mert ebben látom a legnagyobb veszedelmet a jövőre nézve. Kész veszedelem, mikor a nemzet katonaság nélkül, a katonaság meg nemzet nélkül érzi magát. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* E szellemnek egyik jele az a sajnálatos tünet, hogy mikor a képviselő tisztán polgári és képviselői kötelességét teljesiti, pl. az országgyülés megnyitása vagy bezárásakor, némelyek katonaruhában mennek ő Felségéhez, holott épen akkor nem volna szabad katonaruhában menniök, mert a katonaruha a függés jele, ott pedig mint polgár és mint törvényhozó vesz az illető részt. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Büszkén viseli az uniformist!

Veres József: Fájdalmamat fejezem ki a fölött a tapasztalat fölött . . . *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: A magyar törvényhozóknak nincs szüksége arra a czafrangra. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérem a t. képviselő urakat, ne méltóztassanak a szónokot zavarni. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: A miniszter zavarja! Tessék őt rendreutasitani! Halljuk! Halljuk! jobbról.)* Engedelmet kérek, ezt méltóztassanak rám bizni. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Bocsánatot kérek, mikor itt elnökölök, senki utasitását nem fogadom el. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Hentaller Lajos: A miniszter ur operetteket játszik itten! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Álljon fel és beszéljen, de ne kotyogjon mindig közbe!

Veres József: Fájdalmas érzéssel teszem azt a megjegyzést, hogy a polgári önérzetnek lealázását látom abban, ha ő Felsége tanácsadói közül nem akad senki, a ki arra figyelmeztetné, hogy valahányszor nem katonai ünnepélyen, hanem pl. a munkának ünnepén vagy helyén jelenik meg, szivesebben látnák alattvalói polgári, mint katonai ruhában. A tisztelet ezáltal csak erősödnék és fokozódnék, mert a katonai ruha mindig a fegyvert és az erőszakot juttatja a polgár eszébe és mert ha a fejedelem soha sem tartja magához méltónak a polgári ruhát, akkor a polgár is csak másodrangu alattvalónak érzi magát királyával szemben. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: A polgár adja a katonát is, meg a ruhát is!

Veres József: Mennyire más lenne a polgárság viszonya a katonasághoz, ha az a katonaság nyelvben és érzésben magyar lenne. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A magyar társadalom nyelve, irodalma, tekintélye, müveltsége, beolvasztó varázsereje mind érvényesülne a nemzet virágánál, a katonaságnál. Ennek hatása lenne azután az iskolákban, a hol nem oly félénken, nem oly lopva, mint most, — mert tudják, hogy hátrányára válik a tanárnak, tanitónak — hanem őszintén, nyiltan mernék magasztalni a szabadság hőseit. Mennyire más volna a katonaság és polgárság viszonya, ha az a tanitás magyar volna, ha már az ifjuságba beleoltanák az igazi, az őszinte, a lelkes, hazafias szellemet. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Most azonban, mikor a nemzetiségek fiainak javarésze, legegészségesebb része, bevonul a hadseregbe és azt látja, hogy a mit neki otthon, esetleg az állami iskolákban tanitottak, hogy t. i. ez az ország Magyarország, hogy itt a magyar király uralkodik, hogy itt a magyar nyelvet minden falusi iskolában tanitani kell, mert arra szükség van, mondom, ha látja, hogy az első őrmester vagy káplár más nyelven szól hozzá, nem magyar nyelven, hanem idegen, német nyelven, . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Tapasztalta?

Veres József: . . . látja, hogy a czimere, a szine, a zászlaja, a kardbojtja mindent mutat, csak épen azt nem, hogy ő a magyar királyt és a magyar nemzetet szolgálja; ugyan, hogyan legyen az előtt a magyar nemzetnek tekintélye, hogy legyen beolvasztó varázsa a más nemzetiségbelire? Mert hiszen gyengéhez senki sem

vonzódik, az erősebbre pedig mindenki szivesen támaszkodik.

Pozsgay Miklós: Azért olyan sok a mameluk! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Veres József: Most, a mit a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur az ő politikájával elér, félénken, félig rejtve, hogy magyar nemzeti szellemben igyekszik nevelni az ifjuságot, tanitói és tanárai által, azt a szellemet egy kis hadi szolgálat kiöli az ifjuságból, mert azt látja, hogy ezzel nem boldogulhat, sőt mentől jobban megmutatja, hogy, a mit ő az iskolában tanul, azt fegyverben is meri vallani, annál többször kikötik és kurta vasra verik. Most, mikor a polgár ünnepel, akkor a tiszt lekáromolja! Mikor a magyar hazafi gyászol, akkor a katonaság éles tölténynyel készenlétben van. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy lehetne itt összhangra, megértésre számitani? Hiszen az kész nemzeti vereség a hadseregre és a nemzetre nézve. Mert igy, érzés nélkül, a nyers erő nem sokat ér. Abban a puskaporban is benne van az erő, az a golyó esetleg rombol, de csak akkor, ha ügyesen a czélnak irányitják. Érzés nélkül, nemzeti szellem nélkül a katonaság a magyar nemzet számára soha győzelmet ki nem viv, hanem mentől többet győz a mostani szellemével, annál jobban gyengiti a magyar nemzetet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Azért verik őket mindig!

Veres József: Ez az állapot pedig, t. képviselőház, az én felfogásom szerint nem felel meg a magyar nemzet érdekeinek sem, fejlődésének sem. Hisz a XIX. század folyamán a magyar szellem, a magyar irodalom hóditott Magyarországon. A magyar irodalom megmagyarositotta a társadalmat. Isten csodájára még nehány főuri házba is visszavitte a magyar szót; behatolt a tüzhelyhez, a műhelybe, a boltba, az irodába, a törvényhozás termébe, sőt még a legmagasabb trón zsámolyáig is; de a kaszárnyába a gyanu, a féltékenység, a rosszakarat be nem ereszti. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nagy baj, nagy csapás ez; és ezt teljes mértékben érezzük, hogy ezt a szégyenletes állapotot némán tűrnünk kell; mint meghóditott nép, mint leigázott nemzet olyan helyzetben vagyunk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De hogy még ezt védeni, igazolni és menteni is lehessen a magyar törvényhozásban egy századnak magyarositása után, ez megfejthetetlen, ez csapás és szégyen. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: A nemzet gyávasága!

Veres József: A törvényjavaslatot még akkor sem szavaznám meg, t. képviselőház, ha a hadsereg egészen ilyen volna, a milyennek én most rajzoltam: egészen magyar.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Alakitsuk át!

Veres József: Örömmel hozzájárulok, hogy alakitsuk át. Mondom, ha egészen magyar volna, szellemben, nyelvében, nem szavaznám meg azért, mert erős meggyőződésem szerint a nemzet ezeket az uj terheket már meg nem birja. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Ez a fő! Koldus az ország! Ez a fő!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem áll!

Veres József: Én és nagyon sokan az országban, a kik ott élünk a nép között, a kik látjuk a keresetnek teljes hiányát, a kik tudjuk azt, hogy az egész Alföld népe októbertől márcziusig nem keres annyit, a mennyi sóra szükséges neki, a kik látjuk, hogy a kisipar az egész országban tönkre ment; hogy a gyárak csak állami segedelemmel tudnak működést kezdeni, de folytatni már azzal sem képesek; a kik tudjuk, hogy a kiskereskedő, a kisgazda, a kishivatalnok és a kisiparos tökéletesen elszegényedett: mi bámulva látjuk az indokolásban azt a kijelentést, hogy az emelkedő jólét megengedi a nemzetnek, hogy ezeket az uj költségeket és kiadásokat most magára vállalja. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Hát nem tudja a kormány, hogy miért vándorol ki Magyarországból esztendőnkint 80—90 ezer munkaképes egyén más országba? Miért árvereznek el Magyarországon esztendőnkint 20 ezer birtokot 47 millió korona értékben? Miért tör ki a földmives nép szocziális mozgalmakban? miért karolja fel az a vallásához különben ragaszkodó nép itt-ott a nazarenizmust, a mely vallási parancscsal tiltja a fegyverfogást? Nem látja a kormány, hogy lábunk alól darabonkint, holdszámra veszik meg idegenek a hazát; hogy a koldusbotra jutott népnek váltóiból telik ki a bankok nagy osztaléka? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem látja, hogy a fővárosban és a vidéken egyaránt az éhségtől elsanyargatva, lerongyolódva tüntetnek a munkátalanok, nem azért, mintha kerülnék a munkát, hanem azért, mert követelik, hogy adjanak nekik módot a keresetre?

Ezek a tüntetések is olyanok, t. ház, a melyeket félreérteni nem lehet; a melyeket meg nem érteni nem szabad. Ne abból itéljék meg a t. kormánypárt tagjai Magyarország vagyoni állapotát, hogy Budapesten a paloták száma szaporodik, hanem nézzék csak meg szerte az országban a telekkönyvek teherlapjait, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és ne az udvari bálok ékszereiről következtessenek a magyar nép jólétére, hanem nézzék meg a takarékpénztárak váltótárczáit; akkor azután látni fogják, hogy ma már Magyarországon a földre, az ingatlanra bekebelezett követelések 2 milliárd koronára rugnak. És hol van még ezenkivül a temérdek váltóadósság, és az a sok másféle adósság, a mely nem nyilvános intézetekben van lekötve? Mindennek az a szomoru tanulsága, hogy most már nemcsak a régi középosztály vesztette el ugyszólván teljesen birtokát s ezzel együtt politikailag megbecsülhetetlen nemzeti

szolgálatait, nemzeti hivatását, mert meggyengült, megrokkant, hanem megtámadta most már ez a baj a kisbirtokost is; megtámadta az egész nemzetet szellemében, kitartásában és azt mintegy poshasztja és rothasztja. És épen azért, mert vagyonilag ily gyengén állunk: nem lehet egy fillérünk sem fölösleges, elodázható kiadásokra. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A t. kormánypárt részéről persze azt mondják egész könnyedén, hogy pártszempontból festjük az ország állapotát ilyen sötétnek. Hogy ezt megczáfoljam, bátor vagyok egy törvényhatóság feliratából egy-két paragrafust felolvasni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Békés vármegye törvényhatósága kérvényt küldött a törvényhozáshoz. Az a vármegye, a mely az országnak legkövérebb, leggazdagabb részén fekszik; — én is onnan való vagyok, tehát ismerem ott a helyzetet — az a vármegye, a melynek virilisei között nem annyira a gazdag főurak, mint az u. n. parasztgazdák szerepelnek nagy számmal, a kik a nép gondolkozását ismerik; az a vármegye, a melynek képviselői között három kormánypárti képviselő is van, a mely tehát nem tisztán ellenzéki vármegye, a képviselőházhoz küldött kérvényében ezt mondja *(Halljuk! Halljuk! Olvassa)*:

»A hadügyi kiadások oly sulyos teherrel nehezednek az országra, hogy a katonai létszám emelése már túlterhelése az állam erejének. A törvényhatósági bizottság kifejezést ad annak, hogy a két törvényjavaslat elfogadásának feltételét kell képeznie az ország ama kivánságának, hogy a közös hadseregben ugy, mint a honvédségnél a magyar alattvalók önálló államiságunknak és magyar nemzeti függetlenségünknek megfelelő közjogi jelvényekkel való külön kifejezésre juttatása mellett, mindenkor a legmagyarabb nemzeti szellemben képeztessenek és neveltessenek; mert az olyan hadsereg, mely a nemzeti érzelmektől nincs áthatva, a hazáért küzdeni lelkesen nem fog soha; és igy arra kéri fel tehát a törvényhatóság az országgyülés képviselőházát, hogy az ujonczlétszám felemelését és a póttartalékosok behivását czélzó törvényjavaslatokat csak a hangoztatott, és a törvényhatóság által kifejezett feltételek teljes biztositása mellett szavazza meg.«

És ez a lap, a mely ezt a kérvényt közli, kormánypárti lap. Hozzáteszi még a maga jószántából e kormánypárti lap, hogy: »Országgyülési képviselőinken a sor, hogy e kivánságoknak a két törvényjavaslatnak most folyó tárgyalásánál érvényt szerezzenek. Nem képzelünk magyar országgyülési képviselőt, a ki ne helyeselné e kivánságok teljesitésének követelését és ne követelné ezek teljesitését.« *(Helyeslés. Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Igy gondolkozik a törvényhatóságoknak legnagyobb része, a mikor nyilatkozni mer. Ily véleménynyel és kéréssel lesi a magyar nemzet a törvényhozóknak szavazatát és állásfoglalását. Én a magam részéről meg vagyok róla győződve, hogy a mint Békés vármegye a maga legtitkosabb óhajtásait kifejezte, ez az óhajtás hatja át Magyarország minden polgárának a szivét és csak örülne az egész nemzet, ha e törvényjavaslatokat a kormány visszavonná. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: A temesváriak is! Fáklyászenét kaphat a miniszter ur is választóitól! *(Zaj a jobboldalon!)* Igy macskazenét kap, ha most lemenne! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Veres József: Az okokat, a miket a javaslat védelmére felhoztak eddig, nem tartom olyan sulyosaknak, mint a minőket ellene fel lehet hozni és azért teljesen parlamentárisnak, jogosnak és szükségesnek is vallom, hogy ez a párt kitartson mindaddig, mig a nemzet fel nem ébred a maga szunnyadásából, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* s kötelességének a czélozó tudatával helyt álljon az utolsó emberig és az utolsó óráig. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Következnek majd nemsokára a tavaszi megyei gyülések; meg vagyok róla győződve, hogy azon alkalmakat a nemzet fel fogja használni és akaratát ki fogja jelenteni, hogy több terhet nem bir, több katonát nem akar, és a függetlenségi 48-as párt álláspontját helyeselni fogja. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Egyetlen egy érv van, t. képviselőház, a melynek sulyos, jelentős voltát a törvényjavaslat mellett magam is elismerem. És ez az érv, hogy egész Európa botorul, megfoghatatlan módon versenyez minden népeivel a felfegyverkezésben. Ez igaz, és ez kényszeriti Magyarországot is a haderőnek emelésére. Csakhogy erről az okról is tennünk kell, és tennünk lehet. Mert ez a folytonos felfegyverzés szégyene a XX. század felvilágosultságának, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a haladás szükségének, a vallások tekintélyének, a józan észnek, a nemes szivnek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hova viszi az egyes nemzeteket ez az őrült verseny? A magam részéről ugyan szivesen látom ezt, mert az eredményt nézem. Meg vagyok róla győződve, hogy az a tömérdek százezer magyar, a ki kivándorol Amerikába, a mikor onnan visszatér, annak a meggyőződésnek magját fogja elhinteni itt, hogy az a leggazdagabb, az a legboldogabb, legmüveltebb nép, a hol a legkevesebb az állandó hadsereg. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy legnagyobb boldogulás a nemzetre nézve ott van, a hol nem királyok vezetik a népet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én meg vagyok győződve arról, hogy akaratuk ellen Európának fejedelmei a népeket tanitják a köztársaságok dicséretére. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Zichy Jenő: Szomoru, de igy van!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ha mindjárt Zichy Jenő mondja is, nincs ugy!

Veres József: A háborut sohasem a népek kivánják, nem a népek érdeke és akarata, de a fejedelmek érdeke, vagy pedig bizonyos többségek érdeke, ugy, hogy épen nem a nép igazi érdekét, gondolatát fejezik ki, nem a nép képviseletének akarata, hanem a fejedelmi abszolut uralomnak leple, a nemzet akaratának kijátszásával. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azért, mert ez őrült versenyben, a mely Európa népeit előbb-utóbb háboru nélkül is tönkre teszi, egyszer végre meg kellene állni, de egyes nemzet külön ezt nem teheti; azt hiszem, az összes érdekek arra sodornak bennünket, hogy európai szövetséget alkossunk, a mint a józanabb és katonaság nélkül boldoguló észak-amerikai államok megcsinálták.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Már szervezik a katonaságot!

Veres József: Majd visszatérnek józanabb polgári eszükhöz. Minthogy legtöbbször a fejedelmek érdeke a háboru inditó oka, azért közös érdeke épen a monarchia pártolóinak, hogy a felfegyverkezésnek gátat vessenek, mert ha a népek leroskadnak, azokat fogják okolni, a kik miatt leroskadnak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A nép nem hadgyakorlatokat kiván, de tisztességes munkát, a népnek nem a katonai dicsőség kell, hanem kenyér, a nép jóléte mellett nem a fényes szuronyok, de a fényes eke-vasak tanuskodnak. Épen azért erre kell vezetni a népeket ama kormányoknak, a melyek előre is néznek.

Örök szégyene lesz a népképviselőknek, hogy a lefegyverezés gondolatát nem a népképviselők köréből állitották a nemzetek elé elérhető eszmény gyanánt, de egy abszolut autokrata tette ezt, a kinek milliók fegyverei állanak rendelkezésére.

Gr. Zichy Jenő: De szivvel és észszel bir!

Veres József: Örök szégyene a népképviselőknek az is, hogy ezt az eszmét és gondolatot szivvel-lélekkel meg nem ragadták, hanem ugyszólván némán nézték, hogyan küzd szinte saját egyéni érdeke ellen az a czár, a kit magasztos eszme ragadott meg, a mikor e szép gondolatot kimondta. Hogy ez ne maradjon elhangzó szó, hogy módot adjunk a t. képviselőháznak is arra nézve, hogy ezt az eszmét más nemzetek előtt is forgalomba hozhassa, azért vagyok bátor határozati javaslatot benyujtani. *(Helyeslés a balés a szélsőbaloldalon.)*

Még kijelentem, hogy a képviselőház asztalára került törvényjavaslatot nem fogadom el, mert azt hiszem, árt a nemzetnek, árt a fejedelem királyi tekintélyének; azért ajánlom és kérem, emelkedjenek a képviselőház t. tagjai arra a szellemi magaslatra, a melyen nekik, mint népképviselőknek állniok kell; a nép, a nemzet érdekeinek szószólóiként álljanak trón és kunyhó előtt egyaránt, és fogadják el a következő határozati javaslatot *(olvassa)*:

»A képviselőház kimondja, hogy örömmel üdvözli a nemzetközi béke-szövetség törekvését; a népek jóléte érdekében szükségesnek vallja a lefegyverzés előkészitését; megbizza az elnököt, hogy e törekvés érdekében e határozatról értesitse más nemzetek törvényhozását és kérje fel hasonló határozatok kimondására.« *(Élénk helyeslés és éljenzés a szelsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Gr. Wilczek Frigyes: T. ház! Ámbár pártom nevében már többen szólaltak fel és fejtették ki ennek a pártnak a törvényjavaslattal szemben való állásfoglalását, azért én mégis bátorságot veszek magamnak, hogy, bár röviden, igénybe vegyem a t. háznak türelmét, *(Halljuk! Halljuk!)* mert a jelenleg előttünk fekvő törvényjavaslatot oly fontosnak, az ország érdekeit oly mélyen érintőnek tartom, hogy nem is lehet azt eléggé minden oldalról megvilágitani. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Jól tudom ugyan, hogy minden egyes felszólalással tápot adunk annak a vádnak, a melylyel a túloldalról minket illetnek, hogy ok nélkül huzzuk a vitát és a parlamentárizmust ássuk alá, hanem, midőn mi a választóink és az ország iránti kötelességünket teljesitve a házszabályokban megszabott jogainkat azoknak keretén belül gyakoroljuk, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* akkor azt hiszem, bátran nézhetünk ezen vád elé. *(Helyeslés a baloldalon.)* Hiszen hogyha egy ellenzéknek az akcziója, eljárása és kötelessége tisztán abból állana, hogy minden törvényjavaslatnál, a mely az ő nézetét nem fedi, egy vagy két szónok fejtené csak ki a pártnak elvi álláspontját, azután rögtön szavazásra kerülne a dolog, hogy holnap elől kezdődjék az egész játék, akkor egész idillben élhetnénk egymás mellett. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Nagyon kellemes helyzet volna ez a kormányra, a többségre, de reánk nézve is; hanem azt hiszem, hogy a parlamentárizmus elvét ez nem meritené még ki. Hiszen csak egy lépéssel kellene tovább menni s azt is mondhatnók akkor, hogy nem is szükséges a képviselőháznak folyton együtt ülnie, az alkotmányosság elvének elég volna téve azáltal is, hogy a kormány a többség soraiból kerül ki, a kormány viszi tovább az ország ügyeit, a képviselők pedig évenkint legfölebb egyszer gyülnének össze, egyszerü szavazással döntendők a felett, vajjon a többség még mindig helyesli-e a kormány politikáját. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem volna rossz! *(Derültség a baloldalon.)*

Gr. Wilczek Frigyes: De ép azért, mert nincs igy, épen azért szükséges komoly, fontos dolgoknál az ellenzéknek elhatározott komoly és az elvi nyilatkozatokon túl terjedő akcziója, és a kormánypárt többségének nincsen jogában ezen akczióról a megengedhetőség kritériumát megtagadni.

S hogyha ez áll általánosságban, akkor annál inkább áll oly fontos javaslatnál, minő a mai, mert az állam fentartásáról, fenmaradásának további előfeltételeiről gondoskodni van első sorban hivatásunkban. Ezen előfeltételek egyike kétségen kivül egy olyan nagy fizikai, hatalmi erő, a mely az országot minden külső támadástól megvédeni és minden külső akcióban kellőképen támogatni képes. Azért említettem különösen a külső szót, mert a legutóbbi időben, ezen törvényjavaslat tárgyalása alatt a túloldalról indok gyanánt gyakran hozzák fel a külföldi nagyhatalmak példáját, a melyek szintén folyvást emelik hadseregüket, pedig azok abszolute ép ugy, mint aránylag, nálunk sokkal nagyobb haderővel birnak. Arra a kérdésre, hogy ez a példa ránk alkalmazható-e, nem akarok kitérni, hiszen előttem szólott t. képviselőtársaim közül többen, különösen Rakovszky István és Beőthy Ákos képviselőtársaim már rámutattak arra, hogy ez a példa azért nem talál a mi viszonyainkra, mert a külföldi államok majdnem mind expanziv politikát folytatnak. Én tehát, habár csak röviden is, ezen expanziv politika inditó okaira akarok rámutatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Hajdanában, századok előtt az állameszme szorosan össze volt forrva a hóditás fogalmával. Ambiciózus fejedelmek, tetterőtől duzzadó nemzetek alig tüztek maguk elé más czélt, mint idegen népeket leigázni, meghóditani és hatalmukat mindinkább kiterjeszteni. Ez azonban ma már máskép van. — És ha — a mint előbb magam is emlitettem — ennek daczára a külföldi nagyhatalmak terjeszkedő politikát folytatnak, ezt — kivéve talán az egyetlenegy nagy szomszédunkat, a melyről joggal szokásos mondani, hogy még mindig gyermekkorát éli — a többi egészen más, főleg gazdasági indokból és azért teszi ezt, hogy ipari termékeinek piaczot, nyers anyag-szükségletének olcsó bevásárlási forrást biztositson és a nemzetnek azon feles anyagi és szellemi erejét, a mely már itthon alkalmazást nem talál, s a mely ennélfogva kénytelen a haza határain túl terjeszkedni, ha távol is, de mégis saját területen, a nemzet saját aegise alatt és az anyaország nevében foglalkozhassék.

Nálunk azonban ez nem állhat fenn, hiszen ipari termékeket kivinni már csak azért sem lehet, mert iparunk ugyszólván nincs; nyers anyagot magunk is többet termelünk, mint a mennyit elfogyasztani képesek vagyunk; túlprodukczió pedig sem anyagi, sem szellemi erőben nem létezik. Kivándorlás van, az igaz; de ez sem azért, mintha a föld már nem teremne eleget fiai számára, hanem azért, mert szomoru közgazdasági viszonyok és régóta elhibázott közgazdasági politika, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és egy külföldről bevándorolt idegen népfaj meriti ki összes lakosságunknak egy részét. Az állameszme fő feladata egészen más: megszerezni, biztositani és megvédeni a nemzet polgárainak anyagi és erkölcsi boldogulásának előfeltételeit. Ennek megvédésére igenis szükség van haderőre, hadseregre is, szükség van arra nekünk is, és a mi hadseregünket épen én volnék az első, a ki minél hatalmasabbnak és a külföld minden más államával egyenerejünek szeretném látni, és ennek elérhetésére áldozatkészségben kész volnék elmenni a legmesszebbmenő határig, vagyis addig, a melyen túl már a teherviselési képesség szünik meg.

Ámde én azt állitom, hogy ezen határra mi már elérkeztünk és ez az indok az, a melynél fogva a törvényjavaslatot nem szavazom meg. *(Helyeslés a baloldalon.)* Állitásomat igazolni, azt hiszem, nem szükséges. Hiszen közszólam, maguk a kormány tagjai, a kormánypárt tagjai, más alkalommal, felszólalásaikban hivatkozni szoktak ezen sanyaru vagyoni helyzetünkre; *(Egy hang a baloldalon: A pénzügyminiszter maga is!)* sőt a pénzügyminiszter ur maga is előterjesztette expozéjában. Annál kevésbbé tartom szükségesnek indokkal támogatni ezen állitásomat, mert a jelenlegi vitában a kormány és a többség oldaláról felszólalt t. képviselőtársaim ezen kérdést egészen elhallgatták, az ellenzéknek sürün hangoztatott azon érveire, hogy a nemzet több terhet már meg nem bir, nem is válaszoltak s egyáltalában ezt a kérdést meg sem emlitette két olyan kiváló politikus, minő Hieronymi Károly és gr. Andrássy Gyula képviselőtársaim. Ebből bátran azt következtethetem, hogy: Qui tacet, consentire videtur. Különben is, bizonyiték gyanánt csakis közismert tényeket hozhatnék fel, minők: gazdasági termelésünk minden ága, az ipar, kereskedelem ép ugy, mint a mezőgazdaság, nemcsak hogy nem stagnáló álláspontón van, hanem határozottan visszafelé is fejlődik. *(Ugy van! a néppárton.)* Kisgazdáinknak kisajátitása, deposszedálása már régóta van folyamatban, a középbirtokos osztálynak nagy része már évtizedek előtt elpusztult, másik része pedig alig bir megküzdeni adósságainak kamataival és terheivel és e tekintetben egy érdekes, jellemző, habár egyszersmind megdöbbentő adattal szolgálhatok, a melyet nemrégiben hallottam a földhitel nyujtásával foglalkozó intézeteink egyik legelőkelőbbjétől és ez az, hogy a mult évben annyi hitel utáni kereslet volt, mint az intézet fennállása, tehát harmincz év óta még sohasem, daczára annak, hogy az elmult gazdasági év, ha nem is felelt meg a beléje helyezett várakozásnak és ha nem is volt oly rózsás, mint azt a legelső jelentések kitüntették, azért mégis általánosságban rossznak sem volt mondható, sőt az átlagon határozottan felül maradt.

De mikor emlitettem azon nagy adósságokat, a melyek a földbirtokot terhelik, nem szabad azt elfelejtenünk, hogy hiszen a jelzálogilag kötött terheknek kötvényei mind külföldi kézben vannak, hiszen statisztikai adatok bizonyitják,

már itt e házban is többször elő lett terjesztve, hogy az egész ország földbirtokainak értéke már majdnem a feléig van megterhelve . . .

Ernszt Sándor: 61 százalékon túl!

Gr. Wilczek Frigyes: . . . 61 százalékon túl, a mint t. képviselőtársam mondja, ugy, hogy az ország földjének még azon része is, a mely hazai tulajdonosok kezében van, már nem egészen felerészben a haza lakosaié.

Iparunk nincs, a kisipar már régen megszünt, a gyáripar kis terjedelemben van, az igaz, de erről ugyanazt lehet elmondani, mint a mezőgazdaságról: hogy a mely részvénytársasági alapon épül, annak részvényei szintén idegen kézben vannak, a privát, a magángyárosok pedig több, mint felerészben külföldiek. Kereskedelmünk pang, maguk az illetékes tényezők elismerik, hogy vállalkozási kedv nincs. A mi üzlet ez országban még virul, az csak az, a mely hitelnyujtásával foglalkozik. Egyedül a vidéki takarékpénztárak és a galicziai uzsorások tudnak meggazdagodni az országból. *(Ugy van! a néppárton.)*

Nem akarom azt állitani, hogy ezen szomoru közgazdasági viszonyoknak egyedül a magas teherviselés az oka. Jól tudom, hogy vannak egészen más, elhatározási körünkön kivül eső, világtörténelmi jelentőségü indokai is, de a magas adózás mindenesetre ott foglal helyet, még pedig jelentékeny helyet a többi indokok között is és ez oly indok, a mely az előbb emlitett körön belül fekszik.

A multkor azt mondotta az igen t. honvédelmi miniszter ur, csak közbeszólás alakjában, hogy ezen törvényjavaslatok által inaugurált áldozatok alatt az ország még nem fog tönkre menni. Hiszen én sem képzelem azt ugy, hogy egy rövid határidőn belül egyszerre fog csődöt mondani az állam és annak minden polgára, hanem mindenesetre egy hatalmas lépéssel jut előre azon a lejtőn, a melyen már megindult, *(Ugy van! a néppárton.)* és nem szenvedhet kétséget az sem, hogy a gazdasági exisztenciáknak nagy része fog ebbe belepusztulni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Egy fillérrel sem lesz felemelve az adó e miatt!

B. Kaas Ivor: Ki fizeti meg akkor a költségeket?

Gr. Wilczek Frigyes: T. honvédelmi miniszter ur, ha bepillantással birnék az állam gépezetébe és egy képet tudnék magam elé festeni, hogy mily megtakaritások árán tudom azt eszközölni, akkor elfogadhatnám a t. miniszter ur közbeszólását; de minthogy az nem indokolt és minthogy arról vagyok meggyőződve, hogy kulturális intezményeinkben minden téren kevés történik, hogy minden téren többet kellene tenni, nem tudom elképzelni, mely téren tudnánk annyit megtakaritani, a mennyi e hadügyi kiadásokkal jár. Igaz, hogy nem tudjuk, hogy e javaslatok mennyi áldozatokkal fognak járni...

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Pedig megmondtam!

Gr. Wilczek Frigyes: Igen és én épen ebből meritek indokot arra, hogy ne szavazzam meg a javaslatot, de hogy sokba fognak kerülni, az feltétlenül áll.

Kénytelen vagyok e pontnál kitérni Hieronymi t. képviselőtársam multkori beszédének azon részére, a melyben megdönteni igyekezett egy ellenzéki szónok per analogiam felhozott azon állitását, hogy az 1889-iki törvény mennyi anyagi teherrel járt az országra nézve. Hieronymi t. képviselőtársam az állam zárszámadásaiból igazolta, hogy 1889-től kezdve öt éven keresztül a közösügyi kiadásokra forditott összeg alig emelkedett. Ha jól emlékszem, három vagy négy milliót emlitett, mint olyant, a mely ezen időszakban egyáltalán előfordult. Azt azonban elfelejtette hozzátenni — vagy csak egyszerüen nem tette hozzá, mert oly kiváló közgazdásztól lehetetlen feltételeznem, hogy csak egy perczig is elfelejtette volna — hogy az ország zárszámadásába a közösügyi kiadásoknak csakis az a része került bele, a mely a közös bevételek levonása után aránylag jut az országra. Ha azt akarjuk vizsgálni, hogy a közösügyi kiadások mennyibe kerültek az országnak, nem egyedül a zárszámadást kell vennünk, hanem a közös bevételeket is. Én ezt megtettem . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter Ellenzéki szemmel?

Gr. Wilczek Frigyes: . . . és rájöttem, hogy abban az időszakban a bruttó vámjövedelmek — mert ezek képezik a közös jövedelmeket — 84 millióról 114 millióra emelkedtek. *(Mozgás a néppárton.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez a védtörvény?

Gr. Wilczek Frigyes: A vámkezelési kiadások pedig az összes években 5,700.000-re rugnak, ugy, hogy ezen négy évi időszakban kerek 30 millióval emelkedett a közös bevétel.

Itt azonban ki kell térnem arra a pontra is, a melyet már az előttem szóló képviselőtársam is emlitett, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy t. i. ez a törvényjavaslat ismét csak egy évre akarja megállapitani az ujonczjutalékot, noha a provizóriumokat már megunta az egész ország, noha az 1867-ik évi törvény követeli az ujonczjutaléknak tiz évre való megállapitását, és daczára annak, hogy már a trónbeszédben is benne foglaltatott, hogy ezt a kérdést végre-valahára allandóan meg kell állapitani. *(Helyeslés a néppárton.)* Nem is tudom, t. ház, hogy mi indokolhatná azt, hogy ismét csak egy évre lesz megállapitva az ujonczjutalék. Nagyon közel fekszik az a feltevés, — és ebből meritek egy ujabb indokot álláspontom elfoglalására, — hogy ez csakis azért van, hogy azt a közel jövőben, egyik-másik indokból, ujabban lehessen emelni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A t. honvédelmi miniszter ur által benyujtott törvényjavaslat indokolásában az foglaltatik, hogy ugyanazok a viszonyok, a melyek négy évvel ezelőtt tették szükségessé a provizorikus megállapitást, mai napig sem változtak. Ezek az u. n. viszonyok, t. ház, hivatalos bevallás szerint négy évvel ezelőtt, t. i. a mikor először kellett volna megállapitani az ujonczjutalékot, azok voltak, hogy a szomszéd államban, Ausztriában a parlamenti helyzet nem elég szilárd arra, hogy egy ilyen nagy akczióba be lehessen menni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hol van ez megirva? Nincsen sehol!

Endrey Gyula: Az élet mutatja igy!

Gr. Wilczek Frigyes: Igaz, hogy ez a körülmény még ma is fennáll, de én ugy hiszem, t. ház — a mint ezt akkor széltében beszélték és ez kellő czáfolatra nem talált — hogy nemcsak az osztrák parlamenti viszonyok tették lehetetlenné a tizéves megállapitást, hanem a magyar parlamenti viszonyok is, hiszen csak épen akkor zajlott le a 1898-ik évi obstrukczió. *(Zaj. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Csendet kérünk!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Gr. Wilczek Frigyes: Hiszen csak akkor történt a fuzió és attól lehetett félni, hogy, ha akkor lépnek fel ilyen nagyszabásu katonai követelésekkel, akkor a nagy áldozattal és nagy nehézséggel ezen megint létesült béke sem fog tovább fennállani. Ha tehát ezen viszonyok nem változtak, akkor bátran lehet következtetni arra, hogy ez ma is ugy értendő, hogy a felemelést egy pár év mulva vagy talán már jövőre fogják követelni. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Erre van nekünk konkrét adatunk is. A delegáczióban már felvették a költségeket az uj ágyuk és uj hadihajók beszerzésére. Az első részletek már meg is vannak szavazva. Azokra fog kelleni megint uj legénység, azt pedig nem hiszem, hogy a közös hadügyminiszter, vagy a hadügyi vezetőség később ráállijon arra, hogy az uj ágyukhoz, és az uj hajókra szükséges legénységet a gyalogság sorából vegye.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Milyen hajókra?

Gr. Wilczek Frigyes: Azokra a hajókra nézve, a melyek már készek! Négy hajó csak ezután lesz kész. Két hajóra az első részletet már az idén a delegáczióban fölvették.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A jövőben szükséges legénység már meg van állapitva, tehát ezen az alapon készült a javaslat.

Gr. Wilczek Frigyes: T. képviselőház! Nem ugyan a túloldalról történt felszólalás folytán, de közbeszólások és magánbeszélgetés közben hallottam az ellenpárt azon véleményét és érvelését, hogy jobb ezt a javaslatot csak egy évre megszavazni, mert akkor azt a jövő évben le lehet szállitani. Ámde kérdem, hogy a hadügyi vezetőség le fog-e mondani azon eredményről, a melyet már egyszer elért, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Soha!)* vagy hogy a nagy szabadelvü párt fog-e elegendő indokot később arra találni, hogy azt megtagadja, ha az idén megszavazta. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Áttérek most már azon kérdésnek a fejtegetésére, *(Halljuk! Halljuk!)* vajjon ezen törvényjavaslat tárgyalása keretében czélszerü, időszerü és jogosult-e engedményekről beszélni? *(Folytonos zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Gr. Wilczek Frigyes: Engedményekről annyiban, a mennyiben a t. kormány azokra ráállani fog, mert ezideig csak követelések szerepelnek.

Eltekintve attól, hogy két ilyen ellentétes álláspont, ha annak szószólói nincsenek előre azzal a szándékkal eltelve, hogy egymást megérteni nem fogják, csakis ugy kerülhet közelebb egymáshoz, ha az egyik fél engedményekkel áll elő: azt hiszem, hogy indokolva van ezen felfogás még a honvédelmi miniszter urnak a vitát bevezető beszédében tett azon kijelentése által is, hogy minden követeléssel szemben a legelőzékenyebb álláspontra fog helyezkedni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ha lehetséges!

Gr. Wilczek Frigyes: De azonkivül jogosulttá teszi az a körülmény is, hogy ezen javaslat már egy második javaslat, a mennyiben az első izben benyujtott törvényjavaslatot visszavonták és azt is már, mint engedményt tüntették fel. Igaz, hogy csak látszólagos engedmény volt, mert rögtön utána egy ujabb törvényjavaslattal jöttek, és pedig olyannal, a mely nagyobb terhet ró a nemzetre, mint az előző javaslat és a melyben benne foglaltatik az a pont, mely az egész országban a legnagyobb nizust keltette, a mely t. i. a póttartalékosok behivására vonatkozik. Ezt a pontot is befoglalták tehát az uj javaslatba; igaz, ezt később visszavonták, hanem erre majd később térek rá.

A felmerült engedményeket két kategóriába kivánom sorolni és pedig felmerülésük sorrendjében. *(Halljuk! a néppárton.)* Még pedig az első kategóriába az ugynevezett kétéves szolgálatot sorolom, melyet a mi pártunk programmjába már régen felvett, és a melyre nézve minden alkalmat felhasznált pártunk arra, hogy azt sürgesse, követelje. *(Ugy van! a néppárton.)* Rakovszky István t. képviselőtársam javaslatba is foglalta és ezzel ezen vita keretébe is bevonatott. A t. honvédelmi miniszter ur választ is adott reá; minthogy azonban a t. miniszter ur nem helyezkedett elvileg elutasitó álláspontra, — a mennyiben a kétéves szolgálati idő behozatalának lehetőségéről beszélt — én felmentve érzem magamat az alól, hogy a kétéves szolgálatnak előnyeit fejtegessem és a mellette felhozható indokokat elsó-

roljam, hanem csakis a t. honvédelmi miniszter ur válaszával óhajtok foglalkozni. *(Halljuk! Halljuk! a néppárton.)* Meg kell vallanom, egészen meg voltam lepve, midőn a t. honvédelmi miniszter ur oly előzékeny volt és — elvileg — oly könnyen ráállott a kétéves szolgálati idő behozatalának lehetőségére. *(Derültség és felkiáltások a néppárton: Gyanus!)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Feltételesen!

Gr. Wilczek Frigyes: Igaz, hogy nemsokára kiábrándultunk a meglepetésből. A honvédelmi miniszter ur egészen preczize és adatokra hivatkozva nem fejtette ki a maga nézetét, de egész előadásából és egyes elejtett szavaiból azt vélem következtetni, hogy ő a kétéves szolgálatot ugy kontemplálja, hogy azért a mostani békelétszám megmaradjon. Már pedig akkor hogy áll a helyzet? *(Halljuk! Halljuk! a néppárton.)* A jelenlegi véderő törvénye szerint 100.000 ujonczot soroznak be minden évben; minthogy pedig három évig tart a szolgálati idő, előáll a 300.000 főből álló békelétszám. Hogyha jövőre a kétéves szolgálat mellett is fenn akarnók tartani a 300.000 főnyi létszámot, ebből természetesen az következnék, hogy évenkint 150.000 főnyi legénységet kellene kiállitani. Következnék továbbá ebből az is — s ezt magam is konczedálom, sőt magam is szükségesnek tartanám, ha be lenne hozva a kétéves szolgálat — hogy akkor a legénység jobb kiképeztetése szempontjából több altisztet kellene tartani, a mi pedig a költségeket szaporitaná. Azonkivül, minthogy a hadseregnek hadi létszáma az évenkinti ujonczjutaléknak 10 évi összegéből áll — mert 10 évig szolgál mindenki a közös hadseregnél — ebből következnék, hogy a hadi létszámnak — kerekszámban beszélve: a mostani 1 millió ember helyett 1,500.000 emberből kellene állnia.

B. Kaas Ivor: Most meg 21.900-al akarja felemelni!

Gr. Wilczek Frigyes: Mikor erre rájöttem, akkor értettem csak meg a dolgot és csak akkor szünt meg a meglepetésem azon, hogy a miniszter ur olyan könnyen megy bele. Ehhez azonban nekünk is volna egy szavunk. *(Halljuk! Halljuk!)* T. miniszter ur, mi a kétéves szolgálatot nem tisztán azért követeltük, — azért is — hogy az egyes besorozattaknak az állapotán javitsunk, hanem főleg azért, hogy a nemzeti termeléstől kevesebb munkaerő vonassék el, hogy az ország terheitől megszabaduljon. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Már pedig az ön számitása szerint, t. miniszter ur, hogyan állana elő a helyzet? Igaz, hogy a besorozott ujonczoknak a helyzetén könnyitene, mert csak két évig szolgálnának, azonban ennek ellenértéke az volna, hogy annál több ujonczot kellene besorozni. A nemzeti termeléstől ugyanannyit vonnánk el, mint most, mert hiszen a nemzeti termelés szempontjából annyi hiányzik, a mennyi a hadseregnek a békelétszáma, azaz 300 ezer ember. S ha még a költségek is emelkednének, akkor világos, hogy ebből nekünk nagyon sok hasznunk nem volna. *(Helyeslés a baloldalon. Egy hang: Sőt még káros volna.)* Megvallom, én magam nem értek eleget a katonai dolgokhoz, a miniszter ur meg még nem nyilatkozott részletesebben, s azért én nem lehetek abban a helyzetben, hogy quasi olyan nyilatkozatot tegyek, hogy ilyen alakban nem is kell nekünk a kétéves szolgálat. Ezt nem mondom, hanem mondom azt, hogy mi igenis kérni, követelni és sürgetni fogjuk a kétéves szolgálatot, de a mikor az itt napirendre kerül, a mikor azt itt tárgyalni fogják, egész erőnkkel és törekvéseinkkel azon leszünk, hogy ugy az emberanyag, mint a pénzáldozatok lehető kimélésével vitessék az keresztül.

B. Kaas Ivor: A hadi létszám fixirozásával!

Gr. Wilczek Frigyes: A másik dolog az, a mit nemzeti követelések gyüjtő neve alatt szoktak összefoglalni. Ezekre nézve egyetértek Rakovszky István képviselőtársammal és elvbarátommal. Ő ugyanis azt a nézetet fejtette ki, hogy első sorban nem ezen törvényjavaslat keretében kellene keresnünk azoknak a megoldását; nem azért, mert ezekre a követelésekre a nemzetnek a joga ipso jure megvan, ezeket tehát nem megfizetett engedményekként szeretnők megvalósitani. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha máskép nem lehet, én szivemből örülnék, ha itt is keresztül tudnók azokat vinni, de én Rakovszky István képviselőtársam álláspontján még túlmenve azt állitom, hogy ezen törvényjavaslat körében lehetetlen érvényesiteni a nemzeti követeléseket, mert ezek csakis az 1889. évi véderőtörvény gyökeres reformjával és revíziójával lennének érvényesithetők. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Nemcsak pártállásomból kifolyólag, hanem meggyőződésből is hive vagyok a 67-es alapnak.

Madarász József: Isten éltesse! *(Derültség.)*

Gr. Wilczek Frigyes: Köszönöm szépen. Hive vagyok, azonban nem képzelem azt a 67-es alapot merev, megjegeczesedett noli me tangerenek, ...

Zboray Miklós: Most jegeczesedik az előadói széken!

Förster Ottó: No ezt megnézem! *(Derültség balfelől.)*

Gr. Wilczek Frigyes: ... a melyet érinteni sem szabad, hanem olyan alapnak tartom, a melyet továbbépiteni, továbbfejleszteni kell. Konczedálni fogja nekem mindenki, hogy nem is maradt meg az 1867-iki kiegyezés egészen merev álláspontón, hanem igenis változott, csakhogy a mi hátrányunkra. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Az 1867-iki törvény ugyan a véderőről, az egész véderőrendszerről alig tesz említést, s csak a főelvet, a védelem közösségét állapitja meg; minthogy azonban a védrendszert az 1868-iki törvény állapitja meg, a mely mind-

járt utána hozatott, fel kell tennem, és felteszem, hogy ez ugyanazon szellemben létesült, mint a mely 1867-ben domináló volt. Érdekes jelenség az is, hogy sem 1867-ben, sem 1868-ban a »közös hadsereg« elnevezés még nem is fordul elő. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A közvéleményben, vagy szóbeszédben talán előfordult, de a törvénybe először 1889-ben került. . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Követelték! *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Becsempészték!)*

Gr. Wilczek Frigyes: De ezenkivül, t. ház, — és ez a fődolog, a melyre rá akarok térni, — az 1868-iki törvény a honvédséget ugy kontemplálta, hogy abból magva, alapja válhassék ki a magyar hadseregnek, és hogy az továbbfejlődésre legyen képes, és épen ennek vágta utját az 1889-iki törvény, . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ez is 67-es alap?

Gr. Wilczek Frigyes: . . . a midőn a póttartalékosokat a honvédségre nézve is kontingentálta. Mert az 1868-iki törvény szerint azáltal, hogy minden besorozott ujoncz, a mint a hadsereg és a hadsereg póttartalékának pótszáma kikerült, — a honvédséghez jut: már meg volt adva a lehetősége annak, hogy a népesség szaporodtával a honvédség számban, erőben és természetesen tekintélyben is gyarapodjék; ámde, minthogy az 1889-iki törvény kontingentálja a honvédségnek póttartalékát is, ezzel a honvédség továbbfejlődésének utját állta. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De ezenkivül van egy más körülmény is, a mely nemzeti szempontból épen ugy hátrányunkra van, mint különösen gazdasági szempontból, és a melyet szintén csak a mostani véderő-törvény revíziója utján lehetne megváltoztatni . . .

Zboray Miklós: Ettől lett beteg a miniszter! *(Derültség és mozgás balfelől.)*

Gr. Wilczek Frigyes: . . . és ez az, hogy az ujonczjutaléknak Ausztria és Magyarország közti megoszlását az összes népesség arányában számitották ki, nem pedig — a mi egyedül volna helyes — a 21—25 évet elért férfiegyének számához képest. Tudjuk, t. ház, hogy hazánk fő népessége aránylag nagyobb, mint Ausztriáé, azonkivül a gyermekhalandóság is, sajnos, még mindig nagyobb nálunk, és nagyobb a kivándorlók száma is, a kivándorlottak között pedig legnagyobb részt épen a 21—25 év körüli munkabiró egyének szerepelnek.

Ez a három adat már magában véve is, — a nélkül, hogy statisztikai adatokat hoznék fel, — eléggé bizonyitja azt, hogy a népesség arányánál ránk nézve sokkal kedvezőtlenebb az az arány, a melyet a katonaköteles korban lévő férfiak nálunk képviselnek. Ha ehhez még hozzászámitjuk azt, hogy a honvédség részére sokkal több ujoncot állitunk ki, mint Ausztria: ebből egy kis utánaszámitással meg lehet állapitani, hogy évenkint 3—4 ezer emberrel, 30 év óta pedig 100.000 emberrel többet áldoztunk vérben, mint Ausztria. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

T. ház! A honvédelmi miniszter ur január 29-én tartott beszédében reflektált az u. n. nemzeti követelésekre is. Teljesen egyetértek Szentiványi Árpád t. képviselőtársammal a tekintetben, hogy ő a honvédelmi miniszter urnak nyilatkozatát haladásnak minősitette. Én is haladásnak tekintem azt, hogy e kérdésekre már egyáltalában választ kapunk, . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mégis csak jó gyerek vagyok! *(Derültség.)*

Gr. Wilczek Frigyes: . . . mert talán a t. miniszter ur sem fogja tagadni, hogy még egypár évvel ezelőtt ezen kérdéseknek lehetőségét sem akarták konczedálni. De, t. ház, abban már nem érthetek egyet Szentiványi Árpád t. képviselőtársammal, hogy ő a miniszter ur ezen nyilatkozatával megelégszik. Feltétlen tisztelettel tartozom és vagyok is a t. miniszter ur szava iránt; de ez a szó őt is csak a lehetőség határain és korlátain belül köti, de utódját már nem. Ha a t. miniszter ur megengedi, szolgálok egy argumentum ad hominemmel.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Halljuk!

Gr. Wilczek Frigyes: Hogyha a mostani kormánypárt a t. miniszter urnak javaslatára azt mondaná, hogy »most nem szavazom meg, hanem majd tanulmány tárgyává teszem, és azután esetleg később fogom megszavazni«, ugy-e, nem nyugodnék meg abban, nem értene egyet vele? Pedig quod uni justum, alteri aequum.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Gyenge az összehasonlitás!

Gr. Wilczek Frigyes: Eredményt, egyetlenegyet tudunk felmutatni, egyetlenegyet regisztrálhatunk eddig és ez az, hogy a póttartalékosoknak tervbe vett behivása elmaradt. Igaz, hogy a t. miniszter ur sietett hozzátenni, hogy ez különösen azért történik, mert a terminusokkal már elkéstünk, de jelenleg . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Én vivmányról sohasem beszéltem!

Gr. Wilczek Frigyes: Azt tudom. Épen azt mondom, hogy a t. miniszter ur ezt nem vivmánynak tekinti, hanem csakis kényszerüségnek, a terminusok elkésésének.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A helyzet következményének!

Gr. Wilczek Frigyes: Én nem akarok kitérni azokra az indokokra, a mik ezt nekünk megengedték, hanem egyszerüen konstatálni akarom a tényt, örömmel konstatálni, még pedig annál nagyobb örömmel, hogy ebben én az ellenzék akciójának jogosultságát látom. *(Helyeslés. Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Zboray Miklós: Elismeri ezt a miniszter ur is?

Gr. Wilczek Frigyes: De ez az eredmény is csak akkor volna igazi eredmény, ha tiz évre szólna a mostani törvényjavaslat. Mert igy épen a t. miniszter urnak az indokolásából és közbeszólásaiból azt kell következtetnem, hogy a póttartalékosok behivásáról szóló javaslattal talán még az őszszel is fogunk találkozni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem! Ez rossz következtetés!

Gr. Wilczek Frigyes: T. ház! Régi közmondás, és eddig még mindig megtartotta jogosultságát, hogy si vis pacem, para bellum és ez indok lehetne mindenesetre a törvényjavaslat elfogadására is, t. i., hogy egy nagy hadsereg biztosit minket legjobban a háboru ellen. Én azonban egy másik biztositékot is látok a háboru ellen és ezt nem magamtól veszem, hanem egy igen nagy állásu, igen nagyrangu katonatisztnek a nyilatkozatából, a ki pedig a katonai élet minden ágában ismeretes volt, és a ki azt állitotta, hogy mindaddig, mig az élelmezés kérdése nincsen megoldva, háborutól félni nem kell.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Eddig sem volt megoldva!

Zboray Miklós: De koplaltak is!

Csernoch János: Meg is van a hatása! Nem is mernek háborut kezdeni!

Gr. Wilczek Frigyes: Lássuk csak a hadgyakorlatokat. Vegyük a legutóbbi sasvári hadgyakorlatot, a hol pedig mindenütt tudták, hogy este az egyes csapattestek hol fognak megszállani.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem tudták! A hadgyakorlat alatt rendelték el!

Gr. Wilczek Frigyes: Egyszóval, mindenütt elkéstek; s ha nem is tudták ott biztosan, de mindenesetre jobban tudták, mint tudhatnák esetleges hadjáratnál.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az már igaz!

Gr. Wilczek Frigyes: Elkésett az élelmezés mindenütt, és a katonák éheztek volna, ha az odavaló nép meg nem könyörült volna rajtuk.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Katonánál nem is lehet pontban 12 órakor a leves az asztalon!

Gr. Wilczek Frigyes: T. ház! Ezzel be is fejezhetném felszólalásomat, annak ujbóli kijelentésével, hogy elfogadva különben Rakovszky István t. képviselőtársam határozati javaslatát, én nem nyujtok be határozati javaslatot.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Első eset. Megszünt az obstrukczió. *(Derültség jobbfelől.)*

Gr. Wilczek Frigyes: A törvényjavaslatot nem fogadom el, még pedig tisztán abból a szempontból, mert meggyőződésem szerint az ország ezeket a terheket tovább nem birja. Csak még egyet akarok hozzátenni, és ez az, hogy nem akartam felszólalásommal a t. túloldalon ülőket kapaczitálni, *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Nem is lehet!)* nem volt ez szándékom; hanem egyedül azért szólaltam fel, hogy gyenge szavammal én is egy követ hordjak a falhoz, a melyet a nemzet közvéleménye emel az önök követelménye ellen, *(Helyeslés a baloldalon.)* még pedig minden ellenhang kizárásával. És ez a fal, remélem, elég erős lesz arra, hogy az önök követelését megtörje és az ország anyagi megélhetését legalább egyelőre biztositsa.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: És a véderő!

Gr. Wilczek Frigyes: Nem rég olvastam egy franczia politikusnak választóihoz intézett tanácsát, a melyet itt reprodukálok: Rosszul megy minden és a holnap rosszabb lesz a mánál is. Védekezzünk, a mig lehet. *(Élénk tetszés és helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Azt hiszem, legczélszerübb lesz most az ülést 10 perczre felfüggeszteni. *(Helyeslés.)*

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Tallián Béla foglalja el.)

Elnök: A folytatólagos ülést megnyitom. Ki következik?

Trubinyi János jegyző: Jékey Zsigmond!

Jékey Zsigmond: T. ház! A világon egy nemzet sincs olyan sajátságos helyzetben, mint a magyar nemzet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Két hadsereget tart fenn vér- és nagy pénzáldozatokkal, és egyiket sem mondhatja a magáénak. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Az egyik a közös hadsereg, a másik a honvédség.

A közös hadsereget felépitették a nemzeti hiszékenységen, a honvédséget a nemzeti hiuságon. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy a közös hadsereget megteremthessék, kiindulási pontul vették az 1723. évi I. és II. törvényczikkeket.

Ugy magyarázták ezen törvényczikkeket, mintha akkor Ausztria és Magyarország között a megváltozhatlan kapcsolat létre jövén, a védelem közös és kölcsönös voltát, sőt a védelem tényezőinek állandó közösségét már akkor megállapitotta és törvénybe foglalta a magyar nemzet.

És azok vállalkoztak a törvény ilyen magyarázatára, kik előbbi politikai működésükkel a nemzetben azt a hiedelmet költötték fel, hogy ők az ország jogainak hű és megalkuvást nem ismerő őrei.

Azok, kik az 1867-iki közjogi alapot megalkották és ezáltal a közös hadsereg alapját megteremtették, megelőzőleg néhány évvel még maguk tiltakoztak az ellen az 1861-iki feliratban, hogy a védelem tényezőinek közössége és a hadsereg állandó közössége bármikor megállapittatott volna. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azok kik eddig hivatkoztak az 1741., 1802. és 1847. évi törvényekre, melyek mind bebizonyitják, hogy a védelem tényezőinek közössége nem volt megállapitva, azok 1867-ben lemondtak az önálló hadsereg jogáról. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon!)* Nem mertek ugyan azonnal nyiltan lépni a nemzet elé, hanem igyekeztek a nemzetet elaltatni, a nemzettel elhitetni, hogy ők még mindig a nemzet jogainak hű őrei.

Midőn az 1867-ik évben a IX-ik törv.-czikkben 48 ezer ujonczot megajánlottak, még ez ajánlatot a magyar ezredek számára tették, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és világosan kimondták, hogy a megajánlást minden ebből vonható következtetés nélkül teszik. *(Ugy van! Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

Még az 1867. évi XII-ik törv.-czikkben a magyar hadsereg fenn van tartva, holott már akkor tudták, hogy a magyar hadsereg elnevezésének felvétele a törvénybe csak a nemzet hiszékenységének megtartására irányul. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Jól számitottak. A magyar nemzet többsége hitt az akkori politikai vezetők hazafiságában, bizott bennük, mert politikai multjokban garanczát látott.

Hitte a magyar nemzet, hogy nem történt jogfeladás, pedig azok a vezető politikusok, kik akkor a nemzetet vezették, már akkor jól tudták, hogy az önálló hadsereg jogát elalkudták. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az első véderőtörvényt 1868-ban alkották, de már abban a magyar hadsereg elnevezés nem fordul elő.

De hogy a nemzetet hiszékenységében még tovább megtarthassák és hogy maguk számára a nemzet bizalmát továbbra is biztosithassák, ugy néha-néha tiltakoztak az ellen, ha a hadügyi vezetőségek és hadsereg egységéről nyilatkoztak.

Igy vezették a nemzetet a lejtőn lejebb, lejebb, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és igy nem volt meglepő, hogy később a nemzet meghajolt a tények előtt és a közös hadsereg törvénybe iktattatott.

Nem akarom most a közös hadsereget jellemezni, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* mert hiszen azt már elvtársaim közül többen előttem megtették, én csak annak kijelentésére szoritkozom, hogy jaj és százszor jaj annak az országnak, melynek jogait, melynek törekvéseit olyan hadsereg van hivatva megvédeni, illetve előmozditani, mint a közös hadsereg. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ez a hadsereg nyelvében, szellemében, jelvényében tagadása mindennek, a mi magyar. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Polczner Jenő: Tisztán osztrák, császári hadsereg!

Jékey Zsigmond: A másik hadsereg a honvédség, a nemzeti hiuságon épült fel és azon tartjuk fenn.

Emlékezzünk vissza, a nemzet mily rajongással fogadta a honvédség felállitását, rajongással fogadta, mert hitte, hogy az törvényben gyökerező jogos igényeinek kielégitése.

Hogy a nemzetet a honvédség fentartásával járó s évről-évre szaporodó kiadások elviselésére reábirhassák, eleinte ugy tüntették fel a honvédséget, mint önálló működésre hivatott védelmi tényezőt, utóbb azonban kimondották, hogy az voltaképen nem egyéb, mint a közös hadseregnek egyik kiegészitő része. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Jól számitottak azok, kik a nemzeti hiuságot vették igénybe czéljaik elérésére, mert tényleg a nemzet nem riadt vissza semmi nagy áldozattól, csak hogy a honvédséget, melyet nemzeti hadseregnek nézett és tartott, fejlesszthesse és megerősithesse. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Odafent, hol a nemzet sorsát intézik, örültek ennek a fejlesztésnek, sőt azt előmozditani is igyekeztek, mert tudták, hogy ezzel kettős czélt érnek el. Elérik a czélt, hogy a közös hadsereg kiegészitő része megerősödjék, elérik azt a másik czélt, hogy az azzal járó költségeket kizárólag a magyar nemzet viselje.

Szaporitani kellett a lovasságot, mert a közös hadsereg vezetői azt szükségesnek tartották, beleegyeztek, megengedték, hogy az a honvédségnél történjék meg, mert igy bár a honvédség csak kiegészitő része a közös hadseregnek, a költségek mégis egészükben és nem a kvóta arányában Magyarországra nehezednek. Érdekes az, t. ház, hogy mennyivel több áldozatot hozott a honvédségre egész a legutóbbi időkig Magyarország, mint Ausztria. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mennyire több terhet vállalt magára nemzeti hiuságból Magyarország azért, hogy a közös hadsereg egyik része megerősödjék. 1870—1896-ig Magyarország 272 millió 643 ezer forintot költött a honvédségre, ugyanezen idő alatt Ausztria csak 196 millió 166 ezer forintot, mint ezt már Barta Ödön tisztelt barátom szép, érdekes beszédében is felhozta.

Ha a közös hadsereg kiegészitő részét képező s önmagában akcióképtelenné tett honvédség és az osztrák Landwehr költségeit a quóta arányában fedezte volna Magyarország és Ausztria, akkor Magyarországra ez idő alatt azaz 1870—1896-ig összesen 147 millió 208 ezer forint teher hárult volna.

A magyar nemzet pedig tényleg mint már mondottam, 272 millió 643 ezer forintot forditott a honvédség fentartására, tehát a nemzeti hiuság révén többet, 125 millió 435 ezer forintot, a mi évenkint 4 millió 653 ezer forintot tesz ki. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem hoztam volna fel mindezt, ha a magyar honvédség önálló működésre hivatott és képes hadsereg volna, de mert az tüzérséggel és műszaki csapatokkal nem bir, mert az csak olyan kiegészitő része a közös hadseregnek, mint a többi csapatok, mert szellemét tervszerüleg megrontották, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* tiszti karába osztrák hagyományokban nevelkedett osztrák tiszteket beosztottak, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Fájdalom!

Jékey Zsigmond: ... nem tekinthetem a honvédséget másnak, mint a közös hadsereg integráns részének, mi csak abban különbözik a többi részektől, hogy vezénylete magyar.

Fájdalom, nagyon igazam volt, midőn azzal kezdtem beszédemet, hogy ez a szegény nemzet két hadseregre hoz áldozatot és egyiket sem mondhatja a magáénak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én semmi áldozattól nem riadnék vissza egy önálló magyar hadsereg számára, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* de a közös hadseregre és a honvédségre a mai szervezetében áldozatot hozni hajlandó nem vagyok, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől. Elnök csenget.)* s még az esetben is, ha más elvek vezetnének, még akkor sem tudnám a hadsereg vezetőségének tárgyalás alatt levő kivánságait teljesiteni, az oly nagy vér- és anyagi áldozatot követel a nemzettől, mit önromlása nélkül elviselni képtelen. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Röviden, tisztelt ház, ezen álláspontomat is indokolni kivánom.

Midőn legutoljára 1889-ben Magyarország és Ausztria a hadsereg vezetőségének kivánsága előtt meghajolt s az ujonczjutalékot felemelte, már akkor is túlment azon a határon, melyet szem előtt kellett volna tartania. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Már akkor is a politikai élet tekintélyes férfiai és pedig azok közül is sokan, a kik a közös hadsereg intézményeiért lelkesülni tudnak, felemelték szavukat az ujonczjutalék felemelése ellen.

A sok ellenvetés között az ellenzők mind megegyeztek különösen abban, hogy az ujonczjutalék emelése csaknem elviselhetetlen terheket fog róni a nemzetre; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mindenki hangsulyozta, hogy nem lehet alaposnak elfogadni a kormány azon nyilatkozatát, hogy a javaslat összes pénzügyi következményei egy millió koronánál több kiadásban nem fognak nyilvánulni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Azt sohasem mondtam!

Komjáthy Béla: Ott van, tessék megnézni!

Jékey Zsigmond: Az azóta bekövetkezett tények megmutatják, hogy az 1889-iki kormány vagy maga sem tudta, mi lesz javaslatának pénzügyi következménye, ... *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Komjáthy Béla: Most sem tudja!

Jékey Zsigmond: ... vagy tudta, de gondosan elrejtette a nemzet és képviselői előtt, hogy a javaslatot elfogadtathassa. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Bármelyik feltevés az igaz, mindkét esetben, az akkori kormányzat eljárását nem lehet eléggé szigoruan megróni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A nemzetnek ép ugy, mint egyeseknek a multból meritett tanulságot nem szabad figyelmen kivül hagyni, midőn ujabb alkotásba fog. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nékünk is tehát, midőn a tárgyalás alatt levő javaslatot biráljuk, a mult tanulságát szem előtt kell tartanunk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem akarom számszerüleg kimutatni azt, hogy mily horribilis összeggé nőtte ki magát az egy millió koronára becsült hadügyi kiadás, mit 1889-ben a kormány maximális összegnek jelzett, csak a tényt emlitem, hogy a katonai létszám-emelés a hadsereg minden egyes alkotó elemeinél nagy költségtöbbletet idézett elő. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Egy igen erős, de minden izében igaz kritika volt az, mit az 1889-iki javaslatra egyik igen tekintélyes államférfiu mondott: »hogyha ezen javaslat törvénynyé válik, nemzeti életünk csaknem minden ágára károsan fog hatni«. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Most csak a pénzügyi terhek nagy emelkedésénél meritett tanulságot akarom felidézni, hogy még azok is, kik a 67-es alapon állanak, meggondolhassák, nem tennének-e rossz szolgálatot a hazának, ha a kormány iránti ragaszkodásból a javaslatot megszavazzák.

Mint már pártunk egyik tagja multkori beszédében kimutatta, 1888-tól 1902. évig a közös hadsereg rendes szükséglete a 7-ik czim alatt, hol a hadsereg általános kiadásai vannak elszámolva, 48 millió 278 ezer koronával emelkedett.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Csak csekély része!

Jékey Zsigmond: Tudom én azt, hogy ezen emelkedés egy része a katonaság tisztjeinek és havidijasainak fizetésjavitására esik, sőt azt is tudom, hogy a legénységi közétkezés költségének részben való emelkedése azért állott elő, mert a közétkezés javittatott.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ezt csak nem sajnálja!

Jékey Zsigmond: De viszont állitom, hogy a természetbeni illeték, továbbá az ágyak és ruházat cziménél tapasztalt 13 millió 300 ezer korona emelkedés, valamint a pótlovazás költségeinek 2 millió 500 ezer koronával való emel-

kedése kizárólag a létszámiszaporitás következménye. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az 1889-ik évi védtörvény pénzügyi terhét az is nagyban emelte, hogy a póttartalékosok tekintetében uj intézkedés történt. Az 1889. évi VI. törvényczikk megállapitásáig a közös hadsereg póttartalékosainak jutaléka is meg volt állapitva számszerüleg akként, hogy a tiz évre számitott ujonczjutalék, s a póttartalékosok jutaléka megadja a hadi létszámot.

Az országgyülés évről-évre nemcsak a kiállitandó ujonczok számát, hanem a póttartalékosok számát is megszavazta.

Az 1889-iki védtörvény már csak az évi ujonczjutalékot állapitja meg, a póttartaléknak nincs többé jutaléka.

A közös hadsereg és honvédség jutalékának fedezése után fenmaradandó összes védképes, mint feles számmal besorozottak, a póttartalékba osztatnak be.

A védtörvény ezen intézkedése, a kiképzendő ujonczok száma tekintetében lényeges változást idézett elő, a mi természetszerüleg a költségekben is kifejezésre jutott. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezt tudta, tudnia kellett ugy a közös hadügyminiszternek, mint a delegácziónak, mégis midőn az 1889-iki védtörvény végrehajtásának pénzügyi kihatásáról szólottak, azt mondották, hogy az összes rendelkezés végrehajtása legfölebb 960.000 koronába fog kerülni.

S mi történt? Az, hogy a póttartalékosok kiképzése óriásilag megterhelte költségvetésünket. Mig azelőtt tizezeregyszázötvenkét póttartalékost kellett kiképezni, azután a póttartalékosok száma hatvenegyezernégyszázra emelkedett. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezen tényekből kell, t. ház, a tanulságot levonni, mert előreláthatólag, ha a tárgyalás alatt levő javaslat elfogadtatnék, a kiadások milliók és milliókkal fognak szaporodni. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Az ország nyomasztó helyzetét mindnyájan ismerjük, az országot még nyomasztóbb helyzetbe hozni nem szabad.

Hazám iránti szeretetem, nemzetem jóléte iránt való gondolkozásom, és az az élő lelkiismeretem, mely engem minden cselekedetemben vezet és irányit, azt parancsolják nekem, hogy a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot el ne fogadjam.

Ez hazafiui kötelességem, ezt teljesitem. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Trubinyi János jegyző: Marjay Péter!

Marjay Péter: T. ház! Nem szokásom, nem is szeretek beszédembe idegen nyelvü czitátumokat vegyiteni, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* hanem mikor a napirenden lévő törvényjavaslathoz szólni akarok, most ezen szokásomtól eltérve egy idegen nyelvü idézettel kezdem beszédemet. Egyetlenegy szót cserélek ki csak az eredetiből, s épen az által lesz találó. Azt kérdem ugyanis: quousque tandem abutere Austria patientia nostra? *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Catilina!)* Megmondtam, hogy kicserélem a szót. A t. honvédelmi miniszter ur jól tud németül; felteszem róla, hogy latinul is ért.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem vagyok pap!

Marjay Péter: Van itt 400 képviselő, azok sem papok, mégis értenek latinul. De ez nem tartozik a dolog nagyjára, mert én magyarul is meg akarom mondani, mert nem pap a miniszter ur, hogy megértse.

Nessi Pál: Németül mondd, akkor megérti!

Marjay Péter: Meddig él még vissza Magyarország, a magyar nemzet türelmével, az a nyomorult Ausztria? *(Zajos helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Ezért, a ház tekintélyével össze nem férő s egy velünk törvényes közösségben levő államot sértő kifejezésért a képviselő urat rendreutasitom. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: Mondd el még egyszer!

Marjay Péter: Sok mondanivalóm van, azért még egyszer nem mondom, nagyon rövidre fogná az elnök ur a rendreutasitást, meg is vonhatná a szót, pedig meg akarom becsülni szólási jogomat.

Ez a javaslat nem a honvédelmi miniszter javaslata, nem is a kormányé, hanem Ausztriáé. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A kormány és a honvédelmi miniszter ur Ausztria kezében olyan mint a bőrduda: a bőrduda, ha megnyomják, hangot ad. *(Derültség.)* A kormány mint Ausztria bőrdudája adta ki ezt a javaslatot Ausztria hangjaképen. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: De hamis hang!)* Vajjon nem a magyar nemzet türelmével való visszaélés hangja-e ez? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Bizonyos körülmények közt a maga helyén a mérsékletre intő türelem szükséges és sokszor jó hatást gyakorol. De az a türelem, mely Ausztriának ezt a hangját és javaslatát némán fogadná, az már nem az emberi méltóságot emelő mértékletes türelem volna, hanem bünös türelem; ezen bünös türelem átka szállana azokra, kik némán hallgatnak e javaslattal szemben. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem hallgatunk hát a javaslattal szemben, hanem hazafias felháborodással, nemzeti érzésünk egész erejével ellene támadunk és visszautasitjuk, s reméljük, hogy kellő kitartással meg is semmisitjük azt.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hiu remény! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Majd meglátjuk!)*

Barta Ödön: Akkor nem alkotmányos alapon áll a miniszter ur!

Marjay Péter: T. képviselőház! A ki azonban az én szavaimból talán arra következtetne,

hogy én minden katonai rendszernek, magának a katonai intézménynek ellene volnék, az téved.

Madarász József: Én ellene vagyok!

Marjay Péter: A bibliából is olvastam már, hogy a legfelsőbb hadur, az igazi hadur maga azt mondta: »A ki halálra való, halálra, a ki fegyverre való, fegyverre.« Ezek a szavak azt jelentik, hogy fegyverre honfiak, a mikor fegyvert kell fogni a haza védelmére, a nemzet jogaiért. És mert ott a szentirásban az igazi hadur szájából elhangzott parancsképen, látom, hogy a fegyvert viselni kötelesség, ennek alapján hirdetem a közönség közt, a magyar nemzet fiai közt is, hogy a hazát fegyverrel szolgálni nagy és szent kötelesség.

Madarász József: Védeni!

Marjay Péter: De, t. ház, csak egy hazát, a magyar hazát, nem azt az ideált, a mit önök ideáljuknak tartanak, hanem azt, a mit a magyar sziv és magyar érzés nevez hazának: az édes magyar hazát. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És az édes magyar haza, ez a mindnyájunknak, minden magyar embernek legdrágább kincse, ennyi sereggel is megvédelmezhető lenne, hogy ha ez a sereg egy eszményi, nemzeti hadseregnek a magaslatán állana és ugy volna szervezve, a mint szervezve kell lennie egy igazi nemzeti hadseregnek.

T. képviselőház! A katonai létszám emelését ez idő szerint igazolni józan észszel semmivel sem lehet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Magyarországot Európa térképéről soha sem fogják letörölni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Magyarországot, annak épségét, a magyar nemzetet meg fogja tartani ezen a helyen az európai államok érdeke. Magyarországnak itt kell maradnia, mint kerékkötőnek; a déli és nyugati hatalmasságoknak szükségük van reá az északi és a keleti hatalmasságok ellenében, és megforditva. Magyarországot tehát és a magyar nemzetnek birodalmát nem a katonai létszám emelésével lehet és kell megoltalmazni, hanem megoltalmazzák azt az európai viszonyok. A hadsereg-fejlesztési mizériában szenvedők nem magyar érdekre, nem nemzeti érdekre tekintenek ennél a javaslatnál, hanem az ő tágabb hazájuknak, az összmonarchiának az érdekére. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Egy hang: Ez a hiba!)*

Nekünk, a kik ezt a javaslatot ellenezzük, és hitünk szerint meg is fogjuk akadályozni, hogy törvénynyé váljék, nekünk nem ideálunk az önök ideálja; a mi eszményképünk egy teljesen önálló, független, anyagi és szellemi értékben gazdag, erős Magyarország. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Védelmünk, áldozatunk, nélkülözésünk, mindenünk készen áll ennek az ideálnak, ennek az eszménynek megvalósitására mindenkivel szemben, minden körülmények között. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezért munkálkodni, ezért küzdeni, ezért áldozni, ezért nélkülözni, szenvedni ha kell, élni és halni tudnia kell a magyar nemzetnek és én hiszem, hogy ha szólna megint a harczi sip és riadna a harczi riadó és a magyar nemzetet a magyar haza védelmére fegyverhordozásra serkentené: mint egy ember állana elő és ismét megvédelmezné hazáját, de nem az önök ideálját, az összmonarchiát, és nem az önök hadserege, a melynek létszámát bármennyire emelik is, az mindig csak kiporozott nadrággal szokott visszatérni a csatatérről, mondom, nem az védelmezné meg a magyar hazát.

Az összmonarchiának érdekéből hozták ide ezt a törvényjavaslatot. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A mi részünkről, a kik ellenezzük, erről az oldalról, ennek kellő méltatására itt már nagy, szakszerü, érvekben gazdag beszédek hangzottak el, ugy, hogy ha ebben a parlamentben nem a szavazatok számaránya, hanem az érvek sulya volna a döntő, ha nem a numeranda, hanem a ponderanda elve irányitaná a parlament működését, akkor itt ebben a házban már el volna döntve ennek a javaslatnak sorsa, még pedig a mi álláspontunk szerint a magyar nemzet javára. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Minthogy itt azok is, a kik a legszakszerübb beszédeket, a leggazdagabb érvekkel erős beszédeket elmondották, csak a falra borsót hánytak a magyar parlament rendszerével, annak nyomoruságos voltával szemben, én, ha jobban értenék is hozzá, érvelő beszédekbe ilyen ellenfelekkel nem bocsátkoznám. Vaknak, hogy megvirrad, ugyis hiába mondanám. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Én tehát szakszerüségre való törekvés, érvelés helyett inkább a javaslat pártolóinak, néma támogatóinak tévedéseit, büneit és a hadsereg rendszerének fogyatékosságait, hibáit fogom felsorolni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Szólottak itt már többen ebben az érdemben a volt nemzeti párt . . .

Drakulics Pál: Képzelt strategák, mint Gabányi, kifejtették már a szakszerüségét ennek a törvénynek! *(Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Barta Ödön: Voltak talán erősebb felszólalások is, a melyekre válaszolni lehet!

Marjay Péter: Erre a közbeszólásra a választ Gabányira bizom. Minthogy Gabányi még nem beszélt, erre a közbeszólásra a legméltóbb válasz lesz, ha majd Gabányi felel.

Gabányi Miklós: Majd megadom én a választ ugy, hogy égig fog hangzani az ő püffenésük. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: A stratégia nemcsak abból áll, hogy szavazzunk!

Drakulics Pál: Hát csak maguknak szabad közbeszólani?

Szatmári Mór: Valamikor máskép beszélt Drakulics.

Elnök: Kérem, méltóztassék a szónokot meghallgatni és nem zavarni állandó közbeszólásokkal.

Marjay Péter: T. képviselőház! Mondom, a volt nemzeti párttal már foglalkoztak is, annak hibáit, annak tévedéseit elősorolták. Nem is akarok a volt nemzeti párttal sokáig foglalkozni, csak egy hasonlattal élek és ebben a hasonlatban a nemzeti párt sorsát hiven tükröződni látom. A nemzeti pártnak a sorsa hasonló a tékozló fiu sorsához. A tékozló fiunak volt gazdag apai öröksége, elment vele és azt a gazdag apai örökséget igen rövid idő alatt elvesztegette. S akkor, a mikor már a hanyatlás utján egészen a legalsó lépcsőig jutott el, meggondolta magát, hogy micsoda sanyaruságos állapotba jutott ő, holott gazdag ember fia lévén, jómódban élhetett volna. Elsanyargatva, elcsenevészve, tekintélyben letörve, visszatért semmi nélkül ismét az apai házhoz.

A nemzeti pártnak is volt egy gazdag öröksége, volt szellemi tőkéje és egy hibáját leszámitva, azt, hogy 67-es alapon állott . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagy hiba! *(Derültség a jobboldalon.)*

Marjay Péter: . . . a nemzeti pártnak voltak nagy érdemei is. Azonban eddigi örökségével belevegyült egy nagy társaságba, egy oly társaságba, a hol minden örökségét — ugy látszik — lassankint el fogja vesztegetni. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Hamis kártyások közé került!)*

Drakulics Pál: Inkább ülök itt, mint maguk között! *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Mi is jobb szeretjük, ha ott ül és nem itt! Halljuk! Halljuk!)*

Marjay Péter: Igy le fog hullani a nimbusza. De én hiszem, hogy nem maradnak mindig ott. Én azt hiszem, hogy nem marad a nemzeti párt abban a társaságban, hanem majd a mikor a tékozló fiu példájaként látja, hogy elpazarolta minden eddigi kincsét, ismét ki fog sétálni onnan és más irányban próbál szerencsét. Mert annyira elgyengültnek mégsem hiszem ott a nemzeti érzést, hogy az a párt mindenáron és minden körülmények között ott maradjon abban a társaságban.

És most arról akarok megemlékezni, hogy a nemzeti pártot jobban megkritizálták az itteni szónokok, mint a kormánypártot. A kormánypárt, ez az óriási többség, hogyha kötelességérzetének magaslatán állana, micsoda nagy szolgálatokat tehetne a magyar nemzetnek, a magyar hazának! De a kormánypártban az a hiba, hogy kevés benne a gr. Zichy Jenő és sok benne a gr. Andrássy Gyula. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* T. képviselőház, ha a gr. Zichy Jenők megszaporodnának a kormánypártban és többségben lennének . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Isten mentsen! *(Derültség a jobboldalon.)*

Marjay Péter: . . . akkor a magyar parlament is fölemelkednék más országok parlamentjeinek magas szinvonalára, mert más országokban megtörténik akárhányszor, hogy kormányt buktatnak. De itt még a többség sohasem buktatott kormányt. Mindig csak némán hallgatott a kormány háta megett. Ilyen körülmények között, a mikor a többség sohasem helyezkedett a kormány álláspontjával szembe, akkor voltaképen nincsen szükség erre a parlamentre. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Kár volt ide épiteni ezt a 30 milliós palotát, mert itt tulajdonképen csak a kormány rendelkezik mindenben, a mindenkor készen álló szavazatok sokaságának tudatában. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Megfulnak a maguk zsirjában! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Marjay Péter: T. képviselőház! Azok, a kik a napirenden lévő törvényjavaslatot támogatják és a kik a katonai létszám felemelése mellett foglalnak állást, arra is hivatkoznak, hogy megkivánja ezt a szövetséges társak érdeke is. Nézetünk szerint a hármas-szövetségben lévő államok érdekei kivánják meg azt, hogy nálunk is az övékhez hasonló nagy haderő álljon rendelkezésre.

Én, t. képviselőház, először is azt kérdem, hogy voltaképen mi hasznát látta kizárólag Magyarország e hármas-szövetség létezésének? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Semmit!)* Micsoda szolgálatot tett a magyar nemzetnek, a magyar hazának e hármas-szövetség? Ha a hármas-szövetségből kifolyólag a katonai létszámot emelni kell, ha ujabb terhekkel kell megkinozni a már agyongyötört magyar közönséget: akkor, t. képviselőház, több a kár a hármas-szövetségben, mint a haszon. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azok a többi európai nagy nemzetek könnyebben tarthatnak nagyobb létszámu hadsereget, mert azoknak csak egy nemzeti hadseregük van, nemzeti nyelvvel, nemzetükbeli tisztekkel és csak egy haza: saját hazájuk védelmére hivatott hadseregük. Csak egy ilyen hadsereg lehet lelkes, lehet a kötelességtudásban és teljesitésben buzgólkodó, harczban győzelmes és dicső. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, azok a szövetséges államok és a többi európai nagy nemzetek hadseregükre támaszkodva, a hadsereg erejére mutatva, nagy vivmányokra hivatkozhatnak. Hiszen mennyit szerzett és mit nyert Németország, Franczia-ország és Anglia a terület-kiterjesztés tekintetében? Mit nyertek a többi európai nagy államok a gyarmatositás terén? És ezekkel szemben, kérdem, hogy a magyar hadsereg mely irányban terjesztette ki Magyarország határát? Hány gyarmatot szerzett Magyarország, — vagy ha ugy tetszik, — az önök dicső összmonarchiája a haderő segitségével? Talán Boszniára és Herczegovinára méltóztatnak hivatkozni? Hiszen azokat nem hadsereggel szerez-

tük, azokat ugyszólván ránk parancsolták a zöld asztalnál. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De aztán mennyi vér- és pénzáldozatba került Bosznia és Herczegovina? Annyiba, hogy, azt hiszem, soha sem fogjuk azt onnan visszakapni és, azt hiszem, arra még rá is fizetünk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Szatmári Mór: Fogtunk törököt, de visz!

Marjay Péter: Nálunk a hadsereg az országot anyagi téren nem gazdagitotta, inkább pusztitotta; a nemzet szegényedésének, a nagy közterhek napról-napra való emelkedésének, a maholnap beálló fizetésképtelenségnek, a nagyhatalmi érdeknek — e vanitatum vanitasnak — érdekében fentartott, s már is elviselhetetlen terheket igénylő eszmének a hadsereg az oka. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mit milliók és milliók kint a mezőkön, az ipari műhelyekben, szóval a kultura, a munka terén verejtékhullással keresnek, a mit családapák, családanyák táplálékban, ruházatban, maguktól és gyermekeiktől megvonnak, azt a hadseregnek csak egy parányi része, egy dandár, egy heti hadgyakorlaton elpuffogtatja vaktöltésekkel. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Az az intézmény, a mely ily rendkivüli áldozatokat igényelt már idáig is, legalább is lehetne olyan, hogy az, a ki áldozott érte, büszkeséggel mutathasson reá. Az 1000 éves ünnepély alkalmával Magyarország előhordta minden kincsét, megmutatta a világnak minden drágaságát, de nem volt képes megmutatni a maga nemzeti hadseregét, nem volt képes, mert ilyen nem áll rendelkezésére. Hát a hadsereg akár közös, akár honvéd, a magyarság szempontjából voltaképen nem is létezik. Ott mindenben — még a honvédségnél is — ruházatban, nyelvben, az egész rendszerben, csak az idegenszerüség tünik ki az elfogulatlan biráló szeme előtt. *(Ugy van! Igaz! a szélsőbaloldalon.)* A magyar hatóságoknak szinte védeniök kell a magyar törvényeket, védelmezniök kell a magyar nyelv jogát ezekkel a katonai hatóságokkal szemben. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Itt van egy példa. *(Halljuk! Halljuk!)* Debreczen városa kereskedelmi és iparkamarájának elnöksége átiratot kapott a temesvári és kassai hadtestparancsnokságtól. Az az átirat nem magyarul, hanem németül volt megirva. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Ezért a debreczeni kamara nem fogadta el, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Jól tette! Igaza volt!)* hanem ráirt a kassai és temesvári hadtestparancsnokságokra, hogy ne irjanak a kamarához németül, mert magyar hatósággal magyar nyelven kell levelezni, mert a német közleményeket Debreczen környékén meg sem értik. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Hála Istennek!)* A kassai hadtestparancsnokság válaszolt, — németül válaszolt — *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* és válasza igy szól *(olvassa)*: Ilyen és ilyen számu 1903. január 5-ikén kelt jegyzékre van szerencséje a hadtestparancsnokságnak a magyar hivatalokkal .... *(Egy hang balról: Hiszen ez magyarul van!)* Én németül csak a vadászkutyámmal beszélek! *(Élénk tetszés a baloldalon és a szélsőbaloldalon.)* azt mondja: Van szerencséje a hadtestparancsnokságnak a magyar hivatalokkal való irásbeli közlekedésre vonatkozólag, egyetértőleg a m. kir. miniszterium 2501. elnöki számu, 1893. május 2-iki rendeletéből kifolyólag értesiteni, miszerint a magyar hivatalokhoz küldendő olyan átiratok, a melyek egy hadtestparancsnokság kezdeményezéséből indultak ki, viszonylagosság tekintetéből a cs. és kir. hadseregnek szolgálati nyelvén fogalmazandók.

Tetszik érteni?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Értettem!

Marjay Péter: Azt mondja tehát, hogy a magyar kormány rendeléséből németül kell ezeket fogalmazni. — *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Olvassa)*: Vonatkozással azonban azon hirdetményekre, a melyek a vendéglői ellátásnak a katonai kórházakban való biztositását illetik, az itteni hadtest kerületeiben még nem volt arra szükség, hogy magyar nyelven is kiadassanak, mert azok, kik ezen ügyekben mint jártas emberek résztvettek, a német nyelvet értették, s igy az ilyen hirdetményeknek két nyelven való kiadása, tekintettel a magasabb nyomdai kiadásokra . . . *(Mozgás és zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan! Szemtelenség!)*

Pozsgay Miklós: Mit szólnak hozzá a tisztelt urak?

Szatmári Mór: Ez a magyar állam tekintélye!

Bartha Ferencz: Ez az állam szuverénitása!

Nessi Pál: Gyalázatos állapotok!

Marjay Péter: Milyen kedves ez a hadtestparancsnokság! Azt mondja, hogy spórolni akar; költségkimélés szempontjából teszi ezt. De épen itt olvasok a legfrissebb mai ujságban valamit, a mit a spórolás bizonyságául akarok felhozni. Azt mondja ez a lap, hogy a hadsereg névkönyvét, a melyet »Schematismus« czim alatt minden évben a hadügyminiszterium ad ki, azt is a csász. kir. udvari állami nyomdában, a mely a cs. kir. pénzügyminiszteriumhoz tartozik, nyomják; bekötését egy bécsi német könyvkötő készíti; ez a könyv, a mely közös intézményről számol be, osztrák állami intézet nyomtatványa.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Közös nyomda nincs!

Marjay Péter: Nincsen közös nyomda, de van cs. kir. udvari állami nyomda, ugy-e bár?!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Van Bécsben!

Marjay Péter: No hát! Azt mondja az az ujság, hogy a cs. kir. udvari állami nyomda csekély 8 koronáért vesztegeti ezt a könyvet, tehát

körülbelül 3000 példány után 24.000 koronát küldünk ezen a czimen évenkint Ausztriába.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hát ne küldjünk!

Nessi Pál: Tessék kinyomatni magyarul!

Szatmári Mór: A quóta arányában itt kellene csinálni! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Marjay Péter: Ezt, t. ház, csak a spórolásra vonatkozólag hoztam fel. De hogy minő irányban gyakoroltatik a hadsereg és a honvédség tekintetében ez a magyarellenes rendszer, azt mutatja az, hogy a honvédség adlátusa sem tud magyarul. A honvédségnek József főherczeg után következő legelső tisztje sem magyar ember . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hát horvát; magyar állampolgár!

Marjay Péter: . . . a ki magyarul ugy beszél, hogy ha azt akarja mondani, hogy: Ez a kiképeztetés nem jó, azt mondja: Ezt nem jól meg fan, ezt a kiképesztetés«. Milyen remekül hangzik ez a debreczen-vidéki baka előtt! *(Mozgás szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Megérti, hogy mit akar!

Nessi Pál: Ez a czinizmus mégis csak borzasztó! *(Mozgás és zaj.)*

Marjay Péter: Többrendbeli példát lehet felsorolni a hadseregnek magyarellenes volta felől. Itt »Esetek« czim alatt ugyancsak egy tegnapi lapban van egypár példa. Azt mondja: Egy öcsémet akartam katonai pályára neveltetni. Erős, egészséges falusi gyermek, 11 éves kora mellett 14 évesnek is látszik és egy, a közös hadseregbeli katonaorvostól kellett bizonyitványt kérni, a ki bele irta, hogy fejletlen. És nem vették fel a magyar fiut a reáliskolába.

Nessi Pál: Ez a rendes eljárás! Minden magyar fejletlen!

Marjay Péter: Ő Felsége 50 esztendős uralkodásának emlékére az altisztek kaptak egy-egy emléklapot, a melyre az uralkodó és az ezredtulajdonosok nevén kivül egy szöveg is volt irva, . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Halljuk!

Marjay Péter: . . . a melynek utolsó, befejező sorai leforditva körülbelül ilyenformán hangzanak:

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Tehát csak körülbelül!

Marjay Péter: De belül is, körül is. Igy hangzik: Ti félelmet nem ismerő harczosok legyetek és küzdjetek továbbra is kitartással az osztrák haza dicsőségére. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon. Hol van az?)*

Bakonyi Samu: Az osztrák császár jubileuma volt az!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Szeretném látni! A mig nem látom, nem hiszem!

Marjay Péter: Majd hozok egyet, keritek!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagy köszönettel fogom venni, de addig nem hiszem.

Marjay Péter: A gyakorlatok alatt nyáron Komáromban az ácsi honvédemléknél megállani sem volt szabad a katonáknak. De ugyanazon a tájon az Uláner Friedhofra felhivták a katonaság figyelmét és imához vezényelték az ott elvonuló katonaságot.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hallatlan!

Lengyel Zoltán: Majd hozunk ennél különb eseteket is, a melyeket nem lehet letagadni!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Csak tessék! Majd ráolvasom a t. képviselő urra, hogy valótlant mondott! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Az elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán: Azokat a halottakat nem támasztja fel, a kik agyonlőtték magukat a honvédségnél!

Marjay Péter: T. képviselőház! Hogy milyen komolyan megy a katonaságnál a kiképzés, milyen nagyfontosságu munkát művel ez a hadsereg, mutatja az, hogy — erre már különben nem fogadom, hogy ide hozom a bizonyitékot róla, de azt hiszem, hogy ezt az ujságok leczáfolták volna, ha nem mondott volna igazat — a nagyváradi helyőrség tisztikara napi parancsot kapott, hogy igyekezzék a bosztont megtanulni. *(Élénk derültség.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A boszton? Mi az?

Marjay Péter: A boszton egy táncz. A miniszter ur nem ismeri? Az egy táncz. *(Élénk derültség.)* Egy igen ügyes versiró ezt a komoly és nagy hazamentő intézkedést meg is énekelte. *(Halljuk! Halljuk!)* Ilyenformán szól a vers róla:

»Nem féltem én már a hazát,
Ha szól a kürt riadva
És hegyen-völgyön, bérczen át
Ellen tör a magyarra.
A háború véres tüzét
Víg valczertempó űzi szét
És a jelszó lesz a poszton: a boszton.«

(Élénk derültség.) Több ilyen ügyes versszak is következik még ezután. *(Halljuk! Halljuk!)*

De, t. képviselőház, prózában mondok én egyet, a miről el lehet mondani, hogy nem vers, de igaz; ugyancsak a kiképzés tekintetében. Egy magasabb rangu tiszt, azt is megmondom, hogy Debreczenben történt, megjelenik, és hogy a kiképzést megismerje, feladja ezt a kérdést: Honvéd, mondja meg, mire való a bakancs? Szegény honvéd ámul-bámul, mert ilyet otthon még a béresek sem kérdeznek egymástól, hiszen mindenki tudja, és azt feleli: A bakancs arra való, hogy felhuzza a honvéd. Szamár beszéd, mondja a főtiszt és felszólitja azután a tizedest, a szakaszvezetőt, kérdi mindegyiktől egészen a hadnagyig. Mindenkit leszamaraz, mert mindenki mondott valamit, hogy arra való a bakancs,

hogy meneteljen, hogy ne fázzék a katona lába stb. Megmondom én, mire való a bakancs, szólt végre a főtiszt. *(Halljuk! Halljuk!)* A bakancs arra való, hogy kopjék. Igy fejtette meg a kérdést. *(Derültség a jobb- és a baloldalon.)* Nem furcsa, egyáltalán nem furcsa, de igaz.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hallottam már ennél sokkal jobb vicczeket! *(Derültség a jobb- és a baloldalon.)*

Marjay Péter: Nagyon sajnálatos állapot ez.

Endrey Gyula: Nem bőrgyáros volt az a generális? *(Zaj. Elnök csenget.)*

Marjay Péter: Ha több idő volna rendelkezésemre, még sok mondanivalóm volna, de remélem, hogyha majd beadandó határozati javaslatom jogán zárbeszéddel élek, azokat, a miket most elhagyok, majd ugy junius táján elmondom. *(Derültség.)*

T. képviselőház! Most már csak arra a hiányára és fogyatékosságára kivánok rátérni a hadseregben uralkodó rendszernek, a mely a tiszti kiképzésnél mutatkozik.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Fontos kérdés!

Marjay Péter: Fontos kérdés! Ott a reáliskolákban olyan az oktatás, hogy a növendék nem bir fogalmat sem alkotni helyes irányban arról, hogy mily viszonyban áll voltaképen Magyarország Ausztriával. Más irányba terelik és csavarják az eszét. Mintha csak valami kis melléktartományról volna szó, nem pedig egyenrangu országról; a magyar nyelv, a magyar irány, a magyar szellem onnan egészen hiányzik. Ebben az értelemben kivánok határozati javaslatot beterjeszteni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A bakancsról!

Marjay Péter: Annak a tisztnek mondja meg, a kivel rendelkezik, hogy a bakancsnál máskor okosabb és komolyabb dolgokat fejtegessen, ha a kiképzést akarja megismerni.

Rátkay László: Egy kis komolyság nem ártana!

Lengyel Zoltán: Kevesebb czukor és több komolyság! *(Zaj.)*

Marjay Péter: Az elmondottak után önként érthető, hogy a törvényjavaslatot el nem fogadom és magam részéről a következő határozati javaslatot nyujtom be *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon. Olvassa):*

»Tekintettel azon körülményre, hogy a császári és királyi katonai nevelő-intézetek szelleme a magyar közjoggal, a hazafias, magyar szellemmel ellenkező irányban vezettetik; tekintve továbbá, hogy e szellem feletti birálati jog a magyar képviselőházat megilleti és azt gyakorolni kötelessége is, mivel ezen ellenőrzés ténye és az erről szóló jelentés a ház asztalára eddig még letéve nem volt . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Fájdalom!

Marjay Péter: . . . inditványozom: mondja ki a magyar képviselőház, hogy a cs. és kir. közös hadügyminiszteriumnak alárendelt összes hadapródiskolák és nevelő-intézetek tananyaga és az iskolák szellemének megvizsgálása végett a képviselőház összes pártárnyalataiból egyenlő számu bizottságot küld ki s e bizottságnak — mely elnökét és jegyzőjét titkos szavazattal választandja — jelentését három hó alatt elvárja.« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hát a honvédiskolákról nem?

Marjay Péter: Azt más alkalommal. *(Élénk helyeslés, éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Gabányi Miklós képviselő ur személyes kérdésben kért szót.

Gabányi Miklós: T. képviselőtársam, Draku — igy irtam fel, azt mondják, ugy hivják — *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Drakulics!)* na hát Drakulics képviselőtársam *(Derültség.)* azt mondta, hogy Gabányi a katonai tudományát fitogtatja, de nem értettem jól. Kinyilatkoztatom vele szemben, — látom, nincs itt — *(Felkiáltások: De itt van!)* hogy én egyszerü ember vagyok, igaz, de őszinte, egyenes és elvhü, és akkor leszek kormánypárti csak, mikor a függetlenségi és 48-as párt a kormányra jut. Csak ennyit akartam neki válaszolni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Drakulics Pál: Személyes kérdésben kérek szót! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Eláll!)*

Elnök: Drakulics Pál képviselő ur személyes kérdésben kér szót.

Drakulics Pál: T. ház! Én akkor, mikor a most szólott Marjay képviselő ur azt mondta, hogy a hadsereg szervezetének szakszerü birálatába fog bocsátkozni, tudván, hogy az illető ur lelkész, azt mondtam, valószinüleg Gabányitól tanulta a sztratégiát. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Csak ennyit mondtam, nem akartam senkit kicsinyiteni, csak elismertem Gabányi urnak katonai tudományát, látva, hogy folytonosan szakszerü közbeszólásokkal válaszol a kormánypárti képviselőknek. Ezzel sérteni nem volt szándékom.

De ő bizonyos tendenciával mondta, hogy csak akkor fog a kormánypártba belépni, ha a függetlenségi párt is kormányra jut. E szerint quasi elvtagadást akart nekem imputálni. Erre jogositva nincs; én is elvhü maradtam akkor, midőn az egész nemzeti párttal együtt a szabadelvü pártba beléptem. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Sőt még azt is akarom neki megmondani, hogy én nem is mint képviselő léptem a szabadelvü pártba, mert akkor képviselő nem is voltam, hanem a szabadelvü párt programmja alapján szabadelvü képviselőjelölttel szemben nagy többséggel meg lettem választva, és igy egészen azon elvek alapján jogosan ülök a kormánypárt padjain, a mely elveket megválasztatásom alkalmával kifejtettem. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Mielőtt az interpellációkra áttér-

nénk, van szerencsém a következő ülés napirendjére nézve előterjesztést tenni.

Javaslom a t. háznak, hogy a hétfőn d. e. 10 órakor tartandó ülés napirendjére a mai napirendet méltóztassék kitüzni. Elfogadja a t. ház? *(Helyeslés.)* A ház elfogadja.

Következik dr. Lengyel Zoltán képviselő ur interpellációja Győr város polgármesterének a győri államvasuti pályaudvaron kifüggesztett hirdetménye tárgyában.

Lengyel Zoltán képviselő urat illeti a szó. *(Felkiáltások: Nincs itt! Zaj. Felkiáltások jobbról: Menjünk tovább!)* Kérem azokat a képviselő urakat, a kik interpellációkat jegyeznek be, szíveskedjenek akkor, mikor a sor reájuk kerül, jelen lenni. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Azt csinálja, a mi neki tetszik! Felkiáltások a jobboldalon: Menjünk tovább!)* Miután a képviselő ur nincs jelen, nem marad más hátra, mint a következő interpellációra áttérni. *(Helyes!)*

Következik b. Kaas Ivor képviselő ur interpellációja a kereskedelemügyi miniszter urhoz, a kereskedelemügyi miniszter ur 73519. számu rendelete tárgyában.

B. Kaas Ivor: T. ház! Tekintettel arra, hogy ezután még egy nagyfontosságu interpelláczió fog tétetni, nagyon röviden leszek bátor interpellációmat előadni. Annyival inkább leszek rövid, mert a kereskedelemügyi miniszter ur távol van, s majd akkor terjeszkedhetem ki bővebben a tárgyra, a mikor válaszolni fog.

Mult évi julius 22-én a fővárosi főkapitány egy rendeletet bocsátott ki, a melyben ő az ablakcsinálást a főváros területén betiltotta és ennek folytán akkoriban az összes ablakcsináló tótokat összefogdosták, megbirságolták 4 koronára, szerszámaikat elkobozták, a minek folytán elődöm, a zsámbokréti kerület képviselője, megboldogult Major Ferencz, Láng Lajos miniszter urhoz fordult segitségért, és el kell ismernem, hogy Láng Lajos miniszter ur augusztus 7-én egy rendeletet bocsátott ki, a melyben a hatóság ezen egész eljárását felfüggesztette. *(Felkiáltások a baloldalon: Nagyon helyes!)*

A mint én most megválaszttattam, három nappal később jöttek hozzám egymásután kerületembeli nem választópolgárok, hanem egyszerü, szegény tót emberek, azzal a panaszszal, hogy a rendőrség őket előállitja, az előljáróság megbirságolja, az ő holmijukat, ablaküvegeiket, szerszámaikat mind elkobozza, tehát segitsek rajtuk sürgősen.

Itt van kezemben egy csomó nyugta, a mely mind birságolásokról szól. *(Mozgás. Egy hang a baloldalon: Botrány!)* Ez inditott engem arra, hogy érdekükben lépéseket tegyek. Tudomásomra jutott, hogy azóta is ismételve, még tegnap is különböző ilyen szegény tótokat a főváros területén a rendőrség előállit és az előljáróságok megbüntetnek.

Tehát a kereskedelemügyi miniszter ur egy rendeletet adott ki azon igéretéhez képest, a melyet Major Ferencznek tett, a melyben igazság szerint pártját fogja ezeknek a szegény embereknek, mondván: Még sem mulaszthatom el, hogy reá ne mutassak azon körülményre, hogy azokat a felvidéki, jobbára tótajku, üvegezéssel foglalkozó magyar állampolgárokat, kik iparukat a külföldön nem gyakorolhatják és igy megélhetési viszonyaik nehézzé váltak, a kivándorlástól jórészt csak az tartja vissza, ha hatóságaiknál jóakaratot találnak.

Ezen értelemben és ezen szellemben adta ki rendeletét deczember 18-án a kereskedelemügyi miniszter ur, a melyet január 8-án kézbesitett a város az előljáróságnak. Azóta történtek ujra ezek a visszaélések. *(Egy hang balról: Nem olvassák el!)* Elolvassák ugyan, de a rendeletnek vannak hiányai.

Az egyik hiány abból áll, hogy az ablakcsinálást ahhoz a feltételhez köti, hogy azoknak a szegény tótoknak legyen arra az ő hatóságaiktól kiállitott iparengedélyük vagy igazolványuk és hogy — ez a fő — azután, hogyha itten gyakorolják iparukat, itten nekik állandó lakásuk legyen.

Szóval, a jóakarat megvan, de nincsen ebben a rendeletben terminus, hogy mennyi idő alatt kötelesek az iparigazolványt beszerezni, tehát ezen hiányos rendelet értelmében azonnal foganatositják és azokat a szegény tótokat azonnal zaklatják.

Ők már mostan folyamodtak az ő ottani szolgabirájukhoz, hogy küldjenek nekik ilyen iparigazolványokat, ott pedig azt a választ kapták, hogy onnan iparigazolványokat nem adhatnak, mert a törvény értelmében ez ügy nem lévén szabályozva, a helyi hatóság nem adhat más igazolványt, mint csak olyat, a mely az ő saját területére bir érvényességgel, vagyis a privigyei szolgabiró nem adhat olyan igazolványt, a melyet Budapesten is lehet érvényesiteni. E tényállás szerint tehát a miniszter utasitja őket, hogy igazolványt szerezzenek, de az igazolványt ott tőlük megtagadják, itt pedig őket bezárják.

Ez ellen bátorkodom orvoslást kérni a kormánytól. Ezért egyszerüen felolvasom interpellációmat *(olvassa)*:

»Interpelláczió a kereskedelemügyi m. kir. miniszter urhoz!

Az ablakbevágással foglalkozó vándoriparosok házalását Budapesten szabályozó 72.519/VIII. B. sz. rendelet következtében a rendőrség a többnyire tótajku ablakosokat a főváros területén ismét bekiséri, s a kerületi előljáróságok azokat birsággal büntetik, üvegkészletüket és szerszámukat le is foglalják.

Ezen visszásság oka a miniszteri rendeletnek azon intézkedése, mely szerint vándoriparosok csak »az illetékes belföldi hatóságtól nyert vándoriparosi igazolvány alapján üzhetik mindenhol a házalást«. Az ilyen igazolványok beszerzésére azonban határidő a rendeletben nem engedélyeztetett, s a szolgabirói hivatalok azoknak kiálli-

tására utasitást nem kaptak s levélbeli megkeresésre azon okból, hogy erre törvény nincs és ők csak a maguk járására szóló házalási engedélyt adhatnak, az ily igazolvány kiállitását megtagadták.

Tekintve, hogy a rendeletnek ezen hiányos intézkedései folytán számos szegény család a Felföldön keresetforrásától fosztatnék meg, kérdem a kereskedelmi miniszter urat — megjegyzem, hogy ezen embereknek itteni napi keresete, ha jól megy, 70—80 krajczár, a melyből ők még a Felföldön élő szegény családjaikat is tartoznak segélyezni, — hajlandó-e a belügyminiszterrel egyetértve törvénypótlólag intézkedni a vándoripari igazolványoknak az egész országra szóló kiállitása módjáról és hajlandó-e félévi határidőt szabni, hogy a hazájuktól távollevő vándoriparosok igazolványaikat beszerezhessék? «*(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az interpellácziót közöltetik a kereskedelemügyi miniszterrel.

Következik Barta Ödön képviselő ur interpellácziója az ugynevezett közös államadósság konverziója tárgyában a miniszterelnök urhoz. *(Halljuk! Halljuk!)*

Barta Ödön: T. képviselőház! A magyar államadósság konverziója alkalmával épen az én igénytelenségemnek volt alkalma rámutatni, hogy nem egészen helyeselhető a magyar kormánynak az a politikája, a mely szerint akkor, midőn a pénzpiacznak kedvezőbbre fordultával, elérkezettnek látta az időt arra, hogy egy nagyobb szabásu hitelműveletlel a magyar hitel nevében a pénzpiaczhoz forduljon, ezt azzal az adósságával tette, a melynek csak anyagi nyomasztó voltát érezzük és nem azzal a másik adóssággal, a melynek anyagi nyomasztó volta mellett még erkölcsi nyomasztó volta ellen is minden magyar önérzetnek fel kell lázadnia. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Volt alkalmam akkor rámutatni arra is, hogy ha csakugyan elérkezett a pénzpiacz helyzetének változta folytán az az időpont, a mikor egy ezer milliót meghaladó hitelműveletlel a pénzpiaczra appellálni lehet és szabad, akkor első és imminens kötelessége lett volna a kormánynak megszabaditani a magyar államot attól a tehertől, mely egy tributum megszégyenitő bélyegével nehezedik a magyar államhitelre, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ezenkivül pedig egy oly viszálynak magvát hordja magában, a melynek elintézésére akkor kifejtett igénytelen nézetem szerint, a mely ma sem változott, olyan energia kellene, a melyet, sajnos, épen az osztrákokkal fenforgó viszonyaink rendezésénél kormányainknál eddig nem tapasztaltunk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ime, t. ház, sokkal hamarább, semmint hittük, bekövetkezett, hogy azt a feljajdulást, a mely akkor felhangzott, nem itt szivlelték meg, hanem Ausztriában. Ugy látszik, hogy nem kellett impulzus az osztrákoknak, csak egy jel, a mely azt mutatja, hogy a magyar közvélemény foglalkozik ezzel a kérdéssel, a mely nekik, az ő kapzsiságuknak anyagilag annyira fáj, hogy a magyar közvélemény megmozdulni készül, hogy lerázza magáról ezt a megszégyenitővé vált terhet és ők máris egész tervszerüleg hozzáfogtak annak a fondorlatnak kieszeléséhez, a melynek segélyével a törvény intézkedéseit, azokat a méltányossági és politikai okokat mind halomra döntik, a melyeknek hatása alatt Magyarországnak 1867-iki törvényhozása a kellő előrelátásnak szük mértékével belement oly járuléknak elvállalásába, a melyeknek elvállalására őt Isten és ember előtt sem törvény, sem jog, sem igazság nem kötelezte. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azokkal a fordulatokkal szemben, a melyek e dologban előálltak, daczára annak, hogy előrehaladott időben vagyunk, méltóztassék megengedni, hogy mégis teljesitsem azt a kötelességemet, hogy röviden, lehetőleg egész röviden, de mégis legalább összegezve feltárjam azt, a mit az imént — közbevetőleg — politikai momentumok czimén emlitettem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az 1867-iki kiegyezés tudvalevőleg egyrészét az u. n. közös ügyeknek, a melyeket a törvényben helytelenül a pragmatika szankczionak nevezett okmányból, helyesebben azonban az 1723-iki törvényalkotásokból deriválhatni véltek, megoldotta és közös ügyeknek nevezte el. Ezen közös ügyeknek nevezett ügyeken kivül bizonyos ügyeket olyanokul jelzett az akkori törvényhozás, a melyek közös érdekük és a melyeknek megoldása az alkotmányossággal ellátandó Ausztriának és Magyarországnak együttes érdekét képezi és a melyekre nézve a törvény azt a kifejezést használja több helyen, hogy czélszerübbnek látszik azoknak együttes és egyértelemben való megoldása, mintha azok különkülön oldatnak meg, a mihez Magyarországnak, de lege lata, ősi jogánál és alkotmányánál fogva elvitázhatlan joga volt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezen ügyek közé sorolta az akkori alkudozó kormány és az annak nyomán haladó törvényhozás az u. n. államadósságokhoz való hozzájárulás megállapitásának kérdését is. E kérdésnek az egész kiegyezési művel kapcsolatos voltát és elválaszthatatlan összefüggését épen az osztrákok hangsulyozták és forszirozták. Erre pedig azért mutatok reá, hogy feltüntessem, hogy mennyire haladt lefelé a magyar engedékenység azon a lejtőn, a melyre reá lépett, a midőn most legutóbb, az igen t. miniszterelnök úr, január 16-iki beszédében a kiegyezési munkálatokról beszámolván, ugy tüntette fel ezt a dolgot, hogy az államadósságok kérdésének a rendezése nem tartozik a kiegyezés komplexumába, de mégis bölcs előrelátással ez a tárgyalások keretébe bele vonatott.

Hát, t. képviselőház, 1867-ben, a mikor egy züllött Ausztria, egy alkotmánynélküli konglo-

merátuma a különböző érdekü és törekvésü népeknek, egy vesztett hadjárat után, teljesen hitelvesztetten egyezségre törekedett, akkor szoros junktimot követeltek a kiegyezési mű egyes részletei és azon alku között, a melyet arra nézve vetettek fel, hogy Magyarország az osztrák államadósságból egy bizonyos összeget vállaljon el. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Akkor junktimban állott és junktimban állónak hirdette az osztrák alkudozó fél a quóta megállapitásával azt a kérdést, hogy mily összeget vállal el az osztrák államadósságból Magyarország törvényhozása?

Nem akarom a részleteket egészen feltárni, hiszen ezek ismeretesek, csak rámutatok arra a kétségtelen históriai tényre, a mely az alkudozási tárgyalások jegyzőkönyveiből világos. *(Halljuk! Halljuk!)*

Most, mikor arról van szó, hogy Magyarország szabadulni akar ettől, az akkor politikai okokból, méltányosságból az egyezségi mű létrehozása érdekében és azon kifejezett czélzattal elvállalt tributumtól, hogy Ausztria népei a ránehezedő adósság terhe alatt össze ne roskadjanak — mondom, mikor ettől a tőke visszafizetése által szabadulni akar, akkor a legnagyobb impertinenczia hangján *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* vágják Magyarország szemébe, hogy Magyarország egyszerü tributárius, a kinek ahhoz semmi köze, hogy Ausztria a maga adósságait miképen rendezi?

Engedelmet kérek! honnan vette Ausztria kormánya és törvényhozása ezt a hetyke hangot, a melyet 1867-ben abszolute nem hallatott? Onnan, hogy a mi zsirunkon meghizván, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* most már elbizakodottságában odáig megy, hogy Magyarországnak azt a jogát is kétségessé teszi, hogy saját adósságaitól, saját adósságainak terhétől ugy szabaduljon, a hogy ő jónak látja és a hogyan a magyar törvény megengedi! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Olyan mélységes és olyan példátlan beavatkozása ez egy idegen országnak, Magyarországnak autonom alkotmányos jogaiba, a mire példát még abban a viszonyban sem lehet keresni, a mit a 67-es törvényhozás kishitüleg létrehozott. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én, t. ház, most a kérdésnek csak azon részeit akarom feltárni és interpellácziómat indokolásául felhozni, a melyek ahhoz szükségesek, hogy a kérdés nagy horderejét egész mivoltában az ország közvéleménye megértse. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

1867-ben, annak világos kijelentése mellett, hogy az abszolut korszak uralma és kormánya által létesitett, kontrahált adósságok Magyarországot sem de jure, sem de facto nem terhelhetik, egy határozott tiltakozással, a mely a törvénybe is beiktattatott, — kimondatott, hogy — a mint emlitettem — politikai okokból hajlandó Magyarország törvényhozása, esetleg egy bizonyos hozzájárulással könnyiteni Ausztria terhén.

Hogy ez mit jelent a gyakorlati életbe átvive, ezt most kezdik bővebben fejtegetni. Kétségtelen dolog azonban, hogy ha én — és ezt minden laikus igy értelmezi — valakinek adósságán könnyiteni akarok és ezen világosan kifejezett akaratnyilvánitással a fennálló terheknek, illetőleg a fennálló teherviselésnek egy részét magamra vállalom: akkor ezt az én önkéntes elhatározásomból folyó tényemet, az én hátrányomra annak, a kin én könnyitek, még a tisztesség szabályai szerint sem szabad — és ez sem a jog, sem különösen a közjog szempontjából nincs megengedve — olyként magyarázni, a milyen magyarázat Ausztriában e kérdésben tért foglal, sőt érvényesülni készül. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Thaly Kálmán: Osztrákok azonban mégis teszik! *(Zaj.)*

Barta Ödön: Felvettetett az a kérdés, hogy miután Magyarország kifejezetten tiltakozott az ellen, hogy ő az akkor fennállott osztrák államadósságból tőkét nem vállal át, ebből nem következik-e az, hogy Magyarországnak a tőkéhez semmi köze? Valóban nem tudom, mit kell ebben jobban bámulni: azt a perfidiát-e, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mely ebben nyilvánul, vagy azt, hogy Magyarország közvéleményét, Magyarország kormányát és törvényhozását olyan együgyünek képzelik, hogy ezt a felfogást rádiktálni lehessen? *(Tetszés balfelől.)*

A ki azokat a tárgyalási iratokat olvasta, — és azt hiszem, hogy most ujabb időben talán többen olvasták, mint abban az időben — az meggyőződhetett arról, hogy egy tőkeösszeg elvállalásának formaszerinti megállapitása abba a nehézségbe ütközött, hogy először is Magyarország nem akarta — és alkotmánya álláspontján állva nem is tehette — hogy szolidaritást vállaljon olyan adósságok tekintetében, a melyek a magyar törvényhozás megkérdezése és hozzájárulása nélkül keletkeztek, másodszor pedig főleg az okozta a nehézséget, hogy Ausztriának abban az időben, az abszolut korszakbeli kormányok jóvoltából, némelyek szerint 96, némelyek szerint 99, sőt némelyek szerint 101-féle tipusu adóssága volt, a mely másfél százalékostól 6 százalékosig változó különböző összegeket tartalmazott. Ezt az adósságot tőkeösszegben egy államadóssági nyilvántartási könyvbe átvezetni, olyan sürgősen, mint a milyen sürgősen Ausztriának a magyar hozzájárulási összegre szüksége volt, az idők akkori viharos munkái között lehetetlen volt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azonban mindenki előtt nyilvánvaló volt, — sőt ez a törvényben világosan ki is van mondva, az 1867: XII. tcz. 53., 54. és 55. §-ai az iránt semmi kétséget sem hagynak fenn és mindenkinek a nizusa, elhatározása arra irányult, — hogy az a teher, a mely akkor Ausztriát nyomta, bizonyos összeg erejéig megkönnyittes-

sék a szétosztás által. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Semmi kétség tehát, hogy Magyarország azon önkéntes elhatározása, a melyet a kiegyezés keretébe bevont kérdés körül akkor politikai okokból tett és tanusitott, semmire egyébre nem vonatkozott, mint arra, hogy azon a terhen, a mely Ausztria vállait akkor nyomta és a törvény kifejezése szerint Ausztria népeit összeroskadással fenyegette, bizonyos mértékig könnyitsen, vagyis átvállaljon egy bizonyos összegig egy terhet, a melynek az akkori viszonyok szerint fennállott tartozások egy tőkeösszege felelt meg. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nem szándékozom ezt a kérdést arra a térre átvinni, hogy egy — mondjuk, — meglepetés folytán az elé a kényes kérdés elé állittassék a t. ház, hogy a t. miniszterelnök urnak esetleges válasza után határozatilag döntsön a jogi álláspont felett, a melyet az 1867 : XV. t.-cz. 6. §-a és az azt megelőző, vele szorosan összefüggő előzmények alapján, vitán kivül álló magyar jognak ismerek, hogy t. i. Magyarország az akkori tőketartozás, akkori kamat terhének bizonyos részét vállalván el, az akkori kamatozó tőke egy részének akkori kamatviszonyok szerinti visszafizetése által szabadulhat az egész tehertől.

Nem akarom, hogy ebben a kérdésben határozatot provokáljak, nem akarom, hogy ez a kérdés a maga egész nagy horderejének alapos megvitatása nélkül egy interpelláczióra adott válasz alapján döntessék el. *(Élénk helyeslés a jobb- és a szélsőbaloldalon.)* Ezért a kérdésnek ezt a részét bővebben az interpelláczióba be sem vonom, mert Magyarország alkotmányos önállóságának és azon jogának, hogy saját ügyeit ő maga intézheti, prejudikálni nem engedhetünk sehol. *(Élénk helyeslés a jobb- és a szélsőbaloldalon.)* Sajnosan látjuk, hogy ennél a kérdésnél is szemünk közé vágják, hogy Magyarország nem tiltakozott, valahányszor alkalma lett volna tiltakozni, Ausztria törvényhozásának olyan intézkedései ellen, a melyek Magyarországnak az 1867 : XV. t.-czikkben és különösen annak 6. §-ában lefektetett jogát tangálhatnák vagy alterálhatnák. Csak tegnapelőtt történt, hogy az osztrák Reichsrathban nyilvánvaló perfidia segitségével, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a melylyel én itt az ország szine előtt az osztrák kormányt vádolom, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* az osztrák kormány világos és félre nem érthető támogatása mellett, egy ujabb csiny rendeztetett, *(Ugy van! a szélsőbalaldalon.)* a melynek félre nem érthető tendenczája semmi egyéb, mint az, hogy Magyarországnak az 1867 : XII. és XV. t.-czikkekben, és különösen az utóbbi t.-czikk 6. §-ában lefektetett joga elhomályositassék. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Példátlan perfidiának tekintem ezt, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* példátlannak egy olyan állam kormánya részéről, a mely egy, Magyarországgal folytatott kiegyezési tárgyalás keretében lojalitási klauzulákat kiván . . . *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Itt van az arczátlanság! *(Ugy van! balfelől.)*

Barta Ödön: Hát, t. ház, lojalitási klauzulákba fektetett hittel akarnak önök azzal a kormánynyal kiegyezést kötni, a mely ennél a kérdésnél a perfidia ezen fokáig tudott elmenni? *(Élénk tetszés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: De nem csináltam lojalitási klauzulát! *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Csávolszky Lajos: Aláirta!

Széll Kálmán miniszterelnök: Dehogy irtam! Micsoda beszéd ez!? *(Tetszés jobbfelől.)*

Szatmári Mór: A legmesszebbmenő bizalommal vannak egymás iránt! *(Nagy mozgás.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Az igaz!

Barta Ödön: A lojalitási klauzula egy nem definiálható dolog. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én azt a lojalitási klauzulát nem tartom olyannak, a mely kodifikálható, de azt hiszem, hogy egy nagy közgazdasági kiegyezésnek minden szakasza tartalmaz lojalitási klauzulát.

Rátkay László: Ez a nemzetközi becsület!

Barta Ödön: Hisz csak ott lehet rendezett közgazdasági viszonyokról beszélni két állam között, a hol, a mint Deák Ferencz mondotta, a »becsületes érdek« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* szem előtt tartásán kivül a raffinéria, az alattomos kijátszási törekvés nem válik nyilvánvalóvá. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Legkevésbbé szabad azonban nyilvánvalóvá válnia ennek olyan kérdésekben, a melyek igenis összefüggnek a gazdasági kiegyezés kérdésével, akárhogy választották is el a tárgyalások alkalmával, mert előfeltétele egy kiegyezésnek, hogy az egész vonalon rendnek kell lennie és semmiféle háborus anyagnak nem szabad fenmaradnia két olyan ország között, a melyek egymásnak közgazdasági erejét és tevékenységét egymás számára le akarják kötni, még ha ez kölcsönösen történhetnék is. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Még kevésbbé szabad azonban fenmaradnia a mi szempontunkból Magyarországgal szemben, a melynek kizsákmányolására egyik eszközül ez a kérdés alatti objektum is ki van szemelve. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Visszatérek már most arra, hogy nem lehet bizalommal tekinteni egy olyan állam törvényhozása és kormányzata felé, a mely virtust csinál abból, hogy a vele szerződni akaró állam kormányát, azt a másik tényezőt, a melylyel ő szerződni akar, lépten-nyomon kijátszsza. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Nem a mi feladatunk — rendszerint — a kormányt valamely akcziójában megerősiteni. Nekünk, ezen az oldalon, feladatunk harczolni minden olyan kormány ellen, a mely a mi elveinkkel homlokegyenest ellenkező alapon kormányoz; *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a mely alapot mi Magyarország

szabadságára, közjogára károsnak hirdetünk és meggyőződésből hirdetni fogunk ezután is. De ezt a kérdést sem én, sem az a párt, a melyhez tartozni szerencsém van, nem tartjuk pártkérdésnek. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ez az egész ország kérdése. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezért, épen ugy, mint a hogy tegnapelőtt az osztrák Reichsrath azt a deklarációt intézte az országhoz, hogy a magyar jogok kijátszása tekintetében egységesen támogatott pozicziót akarnak biztositani Ausztria kormányának: viszont nekünk elodázhatlan kötelességünk, hogy ezen kérdésben egységesen támogassuk a magyar kormány törekvését, *(Helyeslés jobbfelől.)* ha az a magyar törvénynek és a magyar törvényben biztositott jogoknak megfelel. *(Élénk helyeslés.)* Nem is tudom feltételezni, hogy akadjon ennek a háznak, vagy a magyar törvényhozásnak csak egyetlen egy tagja is, a ki minden pártállásra való tekintet nélkül, ne támogatná azt a kormányt, a mely érvényt kiván szerezni az 1867 : XV. törvényczikk 6. §-a azon rendelkezésének, a mely szerint a járulék, a tőkevisszafizetés vagy résztörlesztés folytán való apasztás egyenesen és kizárólag Magyarország törvényhozásának van fentartva. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Most pedig elérkeztem interpellácziómnak legkényesebb részéhez. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. miniszterelnök ur január 16-iki beszédében azt jelentette ki, hogy alkudozások történtek és hogy alkudozások számára van fentartva az államadósságok ezen kérdésének rendezése, mondván szó szerint *(olvassa)*: »Szóba jött a tárgyalások során az a kérdés is, hogy egyik és másik állam az 1867 : XV. törvényczikk alapján rendezett államadóssági ügyre vonatkozólag a visszafizetés jogával — illetőleg, mint a törvény mondja — kamatainak és terhének leszállitásával tényleg foglalkozik«.

Tehát: kamatainak és terhének! A törvény ezt a kifejezést használja. Ebből semmi néven nevezendő törvénymagyarázattal nem lehet egyebet kiolvasni — eltekintve a reánk nézve károsító szándéktól — mint azt, hogy mi a járulékot, a kamat vagyis az akkori kamat és a terhek vagyis az akkori terhek egy bizonyos összegének erejéig, vállaltuk el. Hogy miért vállaltuk el ezt mi annyi összegben, a mennyiről szó van, ez, azt hiszem, a beavatottak előtt nem titok; de erre érveléseim összefüggése szempontjából szintén reá kell néhány szóval térnem. *(Halljuk! Halljuk!)* Az elvállalt összeg 29,188.000 forint. Látszik tehát ebből a nem kerek összegből, hogy ez nem egy olyan ötletszerüleg odavetett összeg, hanem határozott számitás, a melynek részleteit nem akarom itt felhozni, de a melynek főbb adatai abból állanak, hogy ezen adósság, a melyből de iure et de facto Magyarországot semmi sem terhelhette, egyrészének oly világos és kétségtelenül osztrák jellege volt, hogy azt még az osztrákok tulságos kapzsisága sem merte olyanul tekinteni, hogy abból is particzipáljon Magyarország.

Ezt tehát, mint praecipuumot kihasitandónak ismerte el. Ennek a praecipuumnak eredeti összege 36, 32 vagy 30 millió lett volna, végre 25 millióra devalválták, mint olyan összegre, a mely az osztrákok igényeinek megfelel.

És igy az akkor fennállott államadósságoknak akkori kamatláb szerinti terhe, minusz 25 millió, mint praecipuum, mely az osztrákok terhére esik, felosztás tárgyául jelöltetett ki egy oly elfogadott quóta-kulcs értelmében, minő 30 : 70-hez. Ezt az álláspontot és igy a tényt semmiféle osztrák rafinériával Magyarország kezéből kivitatni nem lehet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem világos-e már csak ebből az egy adatból is, hogy Magyarország az akkori kamattehernek 30 : 70 arányában való szétosztása mellett vállalt el bizonyos járulékot, mint a tőke járulékának megfelelő összegét? Mi következik ebből? Hogy ha Ausztria azt a terhet könnyiti, mely a felosztás tárgyát képezte és a melyet az összeroskadás veszélyétől való megóvás érdekében vállaltak el a magyar törvényhozás tényezői, akkor a magyar hozzájárulásnak is csökkennie kell, mert ha egyéb szempontot nem veszünk is, — nem hiszem, hogy a t. miniszterelnök ur erre hirtelenében ellenargumentumot találjon — a 25 millió praecipuumnak minden esetre meg kell lennie.

Szell Kálmán miniszterelnök: Nem is akarok!

Barta Ödön: Ha pedig 25 millió preczipuum meg lesz, vagy fentartatik, vagy mindig szem előtt tartatik, mint a hogy szem elől nem tévesztendő, hogy a 25 millió preczipuum után fenmaradó kamat terhe 30—70 százalékkal osztva semmiesetre sem fogja kiadni a 29,188.000 forintot, vagyis ha szerződésnek tekintenők is azt, a mi nem szerződés, — mert ez magyar törvény, a mely magyar törvényben önkéntes adományként szerepel ez, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* nem mi kértünk támogatást az osztrákoktól, hanem mi adtunk kapandó alkotmányunk kiegészitéseül 29,188.000 forintot és egy millió más évi járandó segélyt, hogy ők össze ne roskadjanak, — *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mondom, ha ezt szerződésnek tekintenők is, ezt a törvényünkbeli intézkedést másképen és a mi terhünkre magyarázni nem lehet, mintha az összes előzmények figyelembevételével megállapitjuk azt, fizetik-e az osztrákok ma a kamatteher 70%-át és a 25 millió preczipuumot, igen vagy nem?

Szemben áll ezzel a másik tény: Ausztria kormánya, nem tudom minő tárgyalások eredményeként, — ama szilveszteri tárgyalásoknak kell, hogy eredménye legyen, a melyekre a t. miniszterelnök ur rámutatott — mondom, Ausztria kormánya egy javaslatot nyujtott be. Ennek a javaslatnak a keretében felhatalmazást kér — és ezt hangsulyozom: felhatalmazást kért, mert ebből tőkét kovácsolnak ellenünk, — fel-

hatalmazást kért, hogy az osztrák államadósságból 3620 millió korona értéket, legfeljebb 4% kamat élvezetére jogositó járadékra konvertálhassa. Ettől a 3620 millió koronától külön áll egy más összeg, az államadósság főösszegének egy részösszege, a melyet ugy neveznek: a magyar block, a melynek az a feladata, hogy szabadon maradjon arra az időre, a mikor a magyar törvényhozás, vagy, mondjuk a magyar törvényhozás hozzájárulásával a magyar kormány, az 1867 : XV. t.-czikk 6. §-ában foglalt jogát gyakorolni óhajtván, ennek visszafizetését kezdeményezi, vagy befejezi.

Idáig talán hallgathatnánk, habár már ennél a kérdésnél is mondhatjuk azt, hogy hol van a lojalitás, hol vannak itt azok a politikai tekintetek, a melyekért mi Ausztria javára annyi áldozatot hoztunk, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy Ausztria elibünk szalad a pénzpiaczon és műveletet hajt végre, a melyből nekünk is részesednünk kellene, de ugy, hogy minket megelőzvén, a hasznot a maga részére bezsebeli. Nem akarom a kérdésnek ezt a részét itt ezuttal bővebben feszegetni. Maradok a másiknál.

Az osztrák kormány a maga törvényjavaslatának első szakaszát, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* egyenesen támogató hozzájárulásával maga halomra dönteti az osztrák Reichsrathtal, maga inszczenirozza, hogy őt leszavazzák. *(Igaz! Ugy van! Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Pichler Győző: Napok óta készült rá!

Barta Ödön: És leszavazzák oly mértékben, a minőre a kormányok történetében bármely országban példa nincs. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Szatmári Mór: Ebben van a perfidia!

Barta Ödön: Hiszen, t. képviselőház, még kisebbségnek is csak elenyésző volt az, a melyben a kormány maradt. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Hiszen cserben hagyta maga az előadója, nyilvánosan felszólalt ellene.

Leszavaztatta magát tehát a kormány, ezt másképen interpretálni sehogy sem lehet; azt hiszem, nem is interpretálja másképen senki. És, ha ez igaz, mint a hogy letagadni nem lehet, akkor világos, hogy az osztrák kormány azoknak a tárgyalásoknak, a melyek megkezdéséről a t. miniszterelnök ur január 16-án jelentést tett a háznak, megkezdte a kijátszását, még pedig egyenesen az osztrák törvényhozás utján. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Vagyis bevégzett tények elé akarja állitani Magyarország törvényhozását, hogy ne is gondolhasson azon kérdés fejtegetésére, milyen kamatláb alapján van joga visszafizetni azt a tőkét, melynek járulékai fizetésére magát — bona fide és proprio motu — kötelezte. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mondták azon tárgyalás során, hogy Magyarországnak ehhez semmi köze, mert a magyar járulék magában a törvényben változatlan évi járuléknak van deklarálva. Ez egyszerüen nem igaz, mert az nem volt egy napig sem változatlan, mert az folytonosan változott, nevezetesen már 1868-ban a magyar pénztáraknál elhelyezett biztositékok kamatainak levonása által, és több más módon és sokkal több joggal, mint a hogy ők most nagy rabulisztikával és nagy merészséggel arra hivatkoznak, hogy mi az államadósságnak 1868-iki egységesitése alkalmával nem éltünk felszólalással, reklamáczióval, azt mondhatnók, hát a változatlanságot miért nem tartották ők fenn reklamáczióval akkor?

Az államadósság egységesitése ellenünk szintén fegyverül van felhozva. Meg kell erről is emlékeznem legalább is egy pár szóban. Az 1867 : XV. t.-czikk Magyarország által függetlenül az osztrák törvényhozás majdan hozandó törvényétől meg lett állapitva az összeg, melylyel Magyarország hozzájárul ezen teher viseléséhez. Mikor ez meg volt állapitva, mikor ez a magyar törvény már törvény volt, akkor Ausztriában hoztak egy hasonló törvényt, a mely azonban nem tartozik azok közé a törvények közé, melyekre vonatkozólag a szerződéses jelleget akczeptáltuk; hoztak egy törvényt, és ugy látszik, igen erősen beléjük oltott sajátságnál fogva, nem állhatták meg, hogy legalább egy szóval meg ne hamisitsák az intencziót: az ajándékozó intencziójáť ők, a megajándékozottak, midőn beletették ott, hol a kamatjárulékról van szó, azt az egy szócskát, hogy »effektiv«. Ezáltal fegyvert szereztek maguknak arra, hogy ők azt mondhassák, hogy Magyarország az ő effektiv kamatjukhoz van kötve a tőkeösszeg tekintetében, holott Magyarországnak ilyesmiről tudomása nem volt, eszeágában sem volt ilyet törvényébe beiktatni. Ennek az előzménynek meg kellett lenni, hogy csak egy perczig is felmerülhessen akár a leggyengébb agyban az a gondolat, hogy Magyarország több tőkét tartozik fizetni, hogy megszabaduljon adósságától azért, mert Ausztria több hasznot huzott addig, vagyis mert Ausztria 16% adót vetett az államadósság szelvényeire, s ezáltal az ő terhe még egy tételben könnyebbül, az a teher, melynek könnyitése végett mi mintegy 30 millió forinttal hozzájárultunk. E miatt, mert ők ezt a könnyebbséget élvezték 35 esztendőn keresztül, nekünk még nagyobb összeget kelljen fizetnünk, ha tartozásunktól szabadulni akarunk! Ezt akarják most reánk oktrojálni, arra hivatkozva, hogy a Brestl-féle törvénynyel az államadósságot 5%-ossá egységesitették és 16%, illetve 20% adóval röviditették meg hitelezőiket és mert mi ez ellen nem tiltakoztunk!

Sem jogilag, sem politikailag sem az 1867 : XII. t.-cz. előzményeiből és akkor tett nyilatkozatokból ezt a képtelenséget deriválni nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ennek daczára maga az osztrák pénzügyminiszter, a kinek javaslata ellen Menger, ki hozzá elég közel és bizalmas viszonyban áll, *(Igaz!*

Ugy van! a szélsőbaloldalon.) ellenjavaslatot terjeszt elő, a melyben a magyar block kijátszását egyenesen célul tüzi ki, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ugyanaz a miniszter, kinek tudnia kellett, hogy ő miért hasitott ki egy magyar blockot, nem átallja az osztrák törvényhozásban kijelenteni, hogy a magyaroknak ehhez semmi közük, s mi — már tudniillik Ausztria — akár az egészet is konvertálhatjuk a nélkül, hogy ebbe Magyarországnak beleszólása volna.

Pichler Győző: Aufforderung zum Tanz!

Barta Ödön: Itt van ez a kijelentés; itt van a bizottság előadójának, Steinwendernek előző bátoritó felszólalása, Menger inditványa, Böhm-Bawerk miniszter bátoritó kijelentése és egyenesen perfid argumentációja, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* melyet ő csak jobb tudomása ellenére dobhatott az osztrák Reichsrathba bele, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert neki tudnia kellett, hogy a magyar jogi álláspont azzal homlokegyenest ellenkezik és a legrosszabb esetben is csak az lehet tény ma, hogy ez a vita még nincs eldöntve.

A mikor tehát ő az osztrák Reichsrathot arra bátoritotta, hogy a kormány által kezdeményezett tárgyalásokat egy »császármetszéssel«, egy törvényhozási intézkedéssel ketté vágja, akkor a legkiméletlenebb elbirálásra szerzett magának részünkről jogczimet! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Ugy van! a jobboldalon.)*

T. képviselőház! Ezzel szemben nehéz volna már most egy olyan distinkczióba belenyugodni, a mely azt mondaná, hogy az osztrák kormány az egyezkedési tárgyalásokhoz tartja magát, mert nincs kötelezve a 3620 millió koronán fölüli összeget is konvertálni, csak fel van hatalmazva. T. képviselőház, méltóztassék megengedni, arra, hogy egy nagyobb szabásu hitelmüveletnek végrehajtására a kormány záros határidővel körülsánczolt utasitást kapjon a törvényhozástól, még nem volt példa. Épen a nagyobb szabásu hitelmüveleteknek természetében fekszik, hogy azoknál a kormánynak a végrehajtás keretében bizonyos óvatossággal kell eljárnia, mert különben zavarokat idézhet elő. Méltóztatik tudni, hogy a mi törvényhozásunkban, a mi törvénykönyvünkben is, valahány ilyen nagy müveletről van szó, mindig csak az van mondva: felhatalmaztatik a miniszter.

De mikor az osztrák törvényhozás világosan azzal a czélzattal mellőzi a kormány javaslatának azt a részét, a mely a magyar block kiméletével és érintetlen hagyásával akarja magát felhatalmaztatni a konverzióra, világosan azzal a czélzattal mellőzi azt, hogy kimondja, hogy ezáltal a törvénybe illesztett tiltakozást akarunk beletenni az ellen, hogy Magyarország a mi dolgunkba beleszóljon és ezt a törekvést, ezt a kijelentett czélzatot maga az osztrák pénzügyminiszter, maga az osztrák kormány részint nyiltan, részint hallgatag, részint implicite, részint expressis verbis, részint tacite magáévá teszi és előmozditja: akkor igenis, t. képviselőház, elérkezettnek kell látnunk az időt arra, hogy ebben a kérdésben teljes világosságot követeljünk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem szolgálhat nekünk garancziául az osztrák kormánynak ilyen előzmények után teendő bármi néven nevezendő nyilatkozata, akár jegyzőkönyvi, akár másféle nyilatkozata, akár parlamenti, akár más nyilatkozata, mert vagy van Ausztriában parlamentárizmus, vagy nincs.

Ugron Gábor: Nincs!

Pichler Győző: Ellenünk van!

Barta Ödön: Ha nincs — a mint hogy szivesen konstatáltuk, hogy már régen nincs...

Pichler Győző: De ellenünk mindig van!

Barta Ödön: ...akkor köztünk és Ausztria között azon ügyekre nézve, a melyekre az 1867-iki törvényhozás kimondotta, hogy csak mint szabad nemzet szabad nemzettel, csak teljes alkotmányosság mellett tárgyalhatunk, ezekre nézve minden közösség megszünt és akkor előáll Magyarország azon joga, a mely elszerződve nincs: a teljes önállóság. Ha pedig ott van alkotmányosság, akkor egy alkotmányos országban a miniszter a maga külön nyilatkozataira nem hivatkozhatik akkor, mikor egy ellenkező intézkedéseket tartalmazó törvény köti meg a kezét.

Most mi a helyzet? Vagy azt fogja teljesiteni az osztrák miniszter, a mi a magyar block kiméletét jelenti, vagy azt fogja teljesiteni, a mit az osztrák törvényhozás neki törvényben megparancsolt.

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem parancsolt, csak felhatalmazást adott!

Barta Ödön: Felhatalmazásnak nevezett és parancsnak deklarált. Méltóztassék — nem akarom a t. házat ezzel a hosszadalmas tárgyalással untatni — a tegnapi és tegnapelőtti beszédeket, a melyek az osztrák Reichsrathban ebben a kérdésben elhangzottak, megnézni. Böhm-Bawerk—Kramarznak, Daschinskinak, Mojser bárónak, Derschattának, mindezeknek különkülön a nyilatkozatait, méltóztassék ezeket összevetni a pénzügyminiszternek határozott nyilatkozataival és akkor azt méltóztatik látni, hogy a világosan elhatározott czélzat, a melyet a Reichsrath óriási többsége elfogadott, az, hogy Magyarország elől a beleszólás utja elvágassék. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi is hivatkozunk olykor a ratio legisre, mi is hivatkozunk parlamenti tárgyalásainkra, a mikor homály merült fel a körül, hogy kell egy törvényt értelmezni. Az osztrák kormány tehát ezen törvényhozási intézkedés által korlátozva mindenesetre van, ha ott alkotmányosság van.

Most tegyük fel, hogy nincs korlátozva.

Hogyan fog ő valamely müveletet keresztülvinni azzal a Reichsrath-tal, a melynek ez az elhatározása?

Hogy fogja ő a magyar álláspontot respektálni a műveleteiben, mikor az osztrák Reichsrath ekkora többsége ellene van?

Alkotmányos uton ez lehetetlenség. Ezzel tehát számolnunk kell. Az osztrák miniszter és az osztrák kormány nem mondott le ezen leszavazás folytán, ez is egyik bizonyitéka annak, hogy ezt a csinyt ő rendezte és magáénak vallja. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát én azt hiszem, azt mondhatnók mi erre, a mit annak idején Kossuth mondott, mikor az osztrák állammal — még akkor nem alkotmányos állammal — a tárgyalások folytak és beszámoltak azok eredményeiről ugy lassan-lassan. Azt mondta Kossuth, hogy »lassan-lassan lelebben a fátyol a bécsi alkudozások titkairól«. Erről a kérdésről is le kell a fátyolnak lebbennie, meg kell tudnunk, hogy a magyar kormány mire van elhatározva a perfidiának ezen ujabb megnyilatkozásával szemben; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* meg kell tudnunk, hogy a magyar kormány mire támaszkodik, mit szándékozik tenni az előreláthatólag bekövetkező kijátszási törekvések megvalósitása ellen? Tudnunk kell, bizhatunk-e a magyar törvények erejében akkor is, a mikor azokat az osztrákokkal szemben kell érvényesiteni, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mire csak akkor számithatunk, hogyha a magyar kormány teljesen a törvény alapjára helyezkedve, minden további konczesszió nélkül követeli attól is, a ki a törvény legfőbb őre, hogy ezen törvényünk érvényesitésének utjába ne álljon. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Mikor 1867-ben a tárgyalások e kérdés körül forogtak, akkor az osztrákok egyik megbizottja, báró Hock, azt mondotta, hogy nehéz gond az államadósság terhe, a mig meg nem oldatik, mikép fog az viseltetni és mindaddig, mig ezen gond ólomsulylyal nyugszik minden többi kérdésen, nem érezheti magát képesitettnek, a kiegyezés egyik kérdése, a quóta kérdése iránt véleményt nyilvánitani. Azt hiszem, helyesen hivatkozom erre, ha azt mondom, hogy most, mikor a gazdasági kiegyezésnek nevezett mű alkatrészei a törvényhozás előtt elintézésre várnak, mikor arról van szó, hogy ez a nemzet egy hosszu időre ismét oda kösse a maga boldogulása utján haladni hivatott szekerét ahhoz a rozoga alkotáshoz, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ahhoz a rozoga járműhöz, a melyet Ausztriának neveznek és a melyet mégis mi pakkolunk meg élelmiszerekkel, mikor erről van szó: akkor igenis látnunk kell, hogy ez a kérdés, a melyről most beszéltem, ólomsulylyal nehezedik a közvélemény minden rétegére és a mig ez tisztázva nincs, addig ne higyje senki, hogy mi Ausztria kormányát és törvényhozását méltatni fogjuk arra, hogy mi az ő igéreteiben és kijelentéseiben bizzunk. *(Zajos tetszés, helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Ezek után t. képviselőház, alkalmat óhajtván adni arra, hogy a t. miniszterelnök ur a felizgatott és méltán háborgó közvéleményt erre a kérdésre vonatkozólag megnyugtathassa és hogy a t. miniszterelnök ur ebben a kérdésben oly határozottságot tanusitson, a mily határozott meggyőződésünk nekünk az, hogy most Bécsben ujból becsapták, — interpellácziómat a következőkben terjesztem elő *(olvassa)*:

Interpelláczió a magyar miniszterelnökhöz.

Magyarországnak az 1867: XV. t.-cz. 6. §-a szerint világosan fentartott joga van ahhoz, hogy azon tőkeösszeg visszafizetése vagy törlesztése utján — melynek kamatait a hivatolt törvényben részletezett évi járulék alakjában önként elvállalta — az évi járulékra és annak tőkeösszegére vonatkozó kötelezettségét egészben vagy részben megszüntethesse.

Minthogy Magyarország ezen jogának érvényesülését az osztrák törvényhozás nyilvánvaló támogatása mellett az osztrák kormány feltünő tendenciával egyoldalulag és Magyarország kárára meggátolni, sőt kijátszani törekszik, kérdem:

1. Minő biztositékai vannak a magyar kormánynak arra nézve, hogy ezen most már nyilvánvaló osztrák tendenciával szemben Magyarországnak a magyar törvényből és a járulék elvállalásának előzményeiből folyó jogai megcsonkittatlanul érvényesülhessenek?

2. A nyilvánvaló kijátszási törekvések megvalósulása esetén számithatunk-e a magyar kormány részéről megfelelő erélyes ellenintézkedésekre és a magyar álláspont azonnali érvényesitésére? *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. Szónokot többen üdvözlik.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! A mint a napirend előtti felszólalásom alkalmával a t. ház előtt kijelenteni szerencsém volt, azonnal szándékozom a kérdésre válaszolni. *(Általános helyeslés.)* Azon fontosságnál fogva, a melylyel a kérdés bir, és azon következéseknél fogva, a melyek általában az ilyes kényes kérdések elhomályositásából származnak, nem tartom megengedettnek, hogy a kérdés tisztázása csak egy perczig is elodáztassék, *(Általános helyeslés.)* és megadom a választ a t. képviselő urnak tehetségem szerint röviden, világosan, de gondolom határozottan. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én csak köszönettel tartozom, hogy a képviselő ur alkalmat adott nekem arra, hogy a magyar kormánynak az álláspontját ebben a kérdésben kifejtsem. És talán nemcsak az idő előrehaladottságára való tekintettel teszem, de a kérdésnek természete is olyan, hogy én mindazokra, a miket az én t. képviselőtársam interpellácziójának megokolásában, különösen a bevezető fejtegetéseiben mondott, most kitérni nem szándékozom. Egyet jegyzek meg — ezt is csak mellékesen, mert megütötte a fülemet, már egyszer történt — de hát nehogy oly röpke szóvá váljék, erre kitérek:

A t. képviselő ur az 1867 : XII. törvényczikknek azt az alaptételét is emlitette, hogy bizonyos kötelezettségek és jogok származnak a pragmatika szankczióból, de ez az államadóssági ügy nem. Erről ő se szólt bővebben. Én se teszem. A képviselő ur igyekszik azonban ez alkalommal egy kicsit redukálni a pragmatika szankczió jelentőségét. Azt méltóztatott mondani, hogy hiszen az nem pragmatika szankczió voltaképen, hanem egy törvény, az 1723 : I., II. és III. törvényczikk. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugy is volt!)* Hát jó, én nem vitatom, hogy nem egészen olyan törvény az, mint más törvény. Barta képviselő ur sem állitotta, nem állitja, mert az szerződéstermészetü törvény, de . . .

Ugron Gábor: Nincsen kétféle törvény!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . Nincsen. De minden törvény, a mely tartalmánál fogva szerződéstermészetü, ezt a szerződéses természetét joghatályaira nézve sem vetkőzteti le. Nem egy olyan törvényünk van, a mely szerződéses természetü, időhöz kötött, vagy nem időhöz kötött. Az a terminologia közjogilag egészen megáll és inkontestabilis. *(Halljuk! Halljuk!)* Ezen nomenklatura ellen tesz kifogást az én t. képviselőtársam.

Erre csak azt jegyzem meg, hogy az inkább tudományos, közjogi fejtegetéseknek elfogadott nomenklaturája, az áll; hanem, hogy ez elfogadott nomenklatura volt, s nem az 1867. évi törvényczikk alkotta meg, e tekintetben bátor vagyok hivatkozni arra, hogy a 48-as törvények előbeszédében, — a mely törvényeken pedig a mi egész alkotmányunk mai állapotában áll, — ugyanez a szó használtatik, mert azt mondja: »a pragmatika szankczió szerint velünk válhatatlan kapcsolatban álló tartományok viszonyai.« *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Másról beszél Bodóné! Derültség balfelől. Zaj a jobboldalon.)*

Bodóné csak annyit beszél erről, mint a mennyit erről Bodó ur beszélt! *(Derültség és tetszés a jobboldalon.)*

Már most áttérve a kérdésre . . . . *(Zaj a baloldalon.)*

Hát a képviselő uraknak az állitására talán csak szabad reflektálnom? Avagy talán a képviselő urak állitására egész tárgyilagosan nem szabad válaszolni? Vagy mióta van talán megtiltva, hogy erről az oldalról, vagy erről a helyről nem szabad vitatkozni? *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Eszemágában sincs nekem a pragmatika szankczióról beszélni, ha t. barátom elő nem hozza.

Már most, a mint ő áttért, áttérek én is a tárgyra. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mint a kiegyezési kérdésről tartott előterjesztésem alkalmával a t. képviselőháznak kijelenteni szerencsés voltam, az államadóssági járulóknak kérdését ugy a konverzióra, mint a kamatlábra való vonatkozásában, a mely utóbbi alapján a tőkevisszafizetés történhetik, nem vélte a magyar kormány a kiegyezési kérdéssel összefüggésben levőnek és mint olyant nem is óhajtottuk tárgyalni. Azonban a tárgyalások folyamán ez a kérdés is köztünk eszmecsere tárgyává tétetett. És bizonyos jogosultsága a kérdésnek megvan.

Hiszen Barta Odön t. képviselőtársam maga is beismerte, hogy ilyen gazdasági rendezkedésnél, a mely minden gazdasági és pénzügyi kérdésre kiterjed, jó, ha függő kérdések ez alkalommal — tettünk is egypár ilyen rendezkedést — rendbejönnek és igy nem tértünk ki ezen kérdés tárgyalása elől sem, annál kevésbbé, mert igenis nekünk is érdekünkben áll a mi jogainknak mikénti gyakorlatára vonatkozólag tisztázni a helyzetet. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A megindult eszmecsere következtében kiderült, hogy az 1867 : XV. t.-cz. 6. szakaszát illetőleg nézeteltérés forog fenn a két kormány között. A magyar kormánynak az volt a jogi álláspontja, — és az az álláspontja ma is, — hogy miután a törvény azt mondja, hogy mindkét félnek, tehát Magyarországnak is, tetszésére hagyatik, — tehát joga van, — ezen járulékbeli tartozását, ezen adóssághoz való járulékát — tehát terhét, — vagy a kötvények visszavásárlásával, vagy pedig készpénzbeli törlesztéssel bármikor csökkenteni: ebből az folyik világosan és félreérthetetlenül, hogy a törvénynek a czélja, az értelme a világos rendelkezése az, hogy ez a csökkentés, vagyis ezen csökkenthetésnek a joga nem tétethetik semmiféle körülmények között az államadósság álladékának megváltoztatása által Magyarországra nézve illuzóriussá *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* és ezért a magyar kormánynak az az álláspontja és az a nézete ma is, hogy az átalakitása annak a különben osztrák és egységes államadósságnak, a melyhez egy változatlan évi járulékkal mi hozzájárulunk, nem történhetik oly módon, a mely ezen jognak gyakorlását illuzóriussá, vagy lehetetlenné tenné. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ezt a nézetet mindig és határozottan fentartottuk és igy szerintünk az osztrák kormánynak nincsen joga az egész államadósság összállagát, tehát azt a részét is, a melynek kamatozásához mi járulunk, a mi hozzájárulásunk, vagy egyetértésünk nélkül átalakitani. *(Általános helyeslés.)* Az osztrák kormánynak viszont más volt a felfogása. Az osztrák kormány azon felfogásnak adott kifejezést, hogy, miután ő az adós, miután Magyarország változhatlan járulékot fogadott el, daczára a 6. §-nak, melyet ő másképen értelmez, mint a magyar kormány, a magyar kormánynak nincsen joga beleszólani abba, hogy Ausztria az adósság egész állagát miképen alakitja át.

Nézeteltérés van aztán a kamatlábra nézve is. Ezen kérdés igen nehéz és beható eszmecserének és tárgyalásoknak volt alávetve. Nem

sikerült egyetértésre jutni és mindkét kormány jogi álláspontjához mereven ragaszkodott, azt mindkettő fentartotta. Azonban kétségtelenné lett téve és vitán kivül lett helyezve két dolog. Az egyik az, hogy az 1867 : XV. t.-cz. 6. §-nak az a rendelkezése, a mely szerint Magyarország bármikor tőkevisszafizetéssel csökkentheti terhét, érintetlenül fennáll, és ehhez szó nem fér.

Másodszor vitán kivül helyeztetett és kétségtelenné tétetett a köztünk létrejött megállapodásban az, hogy bár Ausztria kormánya fentartotta a maga jogi álláspontját, mégis mint vitán kivül helyezettet azt konstatálta a két kormány, hogy Magyarországnak minden hozzászólása és ingerencziája nélkül Ausztriának csak azt az állományrészt van joga átalakitani és konvertálni, a mely hozzávetőlegesen, Ausztriára esik, a nélkül, hogy ez a kamatlábnak prejudikálna, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ekképen, bár fentartotta mindkét kormány és igy az osztrák is, a maga jogi felfogását, kimondatott, hogy ennek a két jogi álláspontnak a tisztábahozatala egy haladéktalanul megindulandó tárgyalásnak fogja feladatát képezni és hogy ez a tárgyalás nem akadályozza az osztrák kormányt abban, hogy tényleg nem az egészet, de a rá eső részt, de csak ezt a maga részéről konvertálja. Ehhez tartotta is magát az osztrák kormány. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ehhez képest az osztrák kormány törvényjavaslatot terjesztett be nem az egész állomány, de 3620 millió korona konvertálásáról, tehát hiven a megállapodáshoz, azon rész konvertálásáról, a mely hozzávetőleg ráesik. Az osztrák Reichsrath más határozatot hozott; és én sajnálom, hogy ezt a határozatot hozta, mert ez a határozat kétségtelenül nem alkalmas arra, hogy a köztünk fenforgó kérdés tisztázását előmozditsa. Azt azonban nem fogadhatom el, a mit Barta Ödön képviselő ur mondani méltóztatott, hogy ebben az osztrák kormány összejátszott és ebben perfid eljárást követett.

Ugron Gábor: Ez egyszer bizonyos, kétségtelen!

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem fogadhatom el azért és kénytelen vagyok védelem alá venni az osztrák kormányt, először, mert az osztrák kormány javaslata máskép szólt, és másodszor — és itt megint eltér a nézetem Barta képviselő urétól, — mert, ugy látszik nekem, — benyomásról beszélhetek csak, — hogy az osztrák kormány azt értette, hogy mert abban a javaslatban nincs kötelezve, a mint azt a képviselő ur kifejezte, hanem csak felhatalmazást nyert, ez a felhatalmazás nem jelenti azt, hogy tényleg többet konvertáljon, mint a mennyit a köztünk fennálló megállapodás szerint lehet. Ugyanis nem fogadtatott el az az inditvány, a mely tétetett és a mely azt mondotta, hogy »a kötvények beváltására«, hanem elfogadtatott egy inditvány, a mely azt mondotta, hogy felhatalmaztatik: »kötvények beváltására«.

Barta Ödön: Egy »a« névelő a különbség!

Széll Kálmán miniszterelnök: Igaz, hogy az összeget kihagyták. Mindamellett ez nem bir azzal a jelentőséggel és nem birhat, — bár az osztrák kormány a maga jogi álláspontját fentartotta, a mint hogy mi is fentartottuk, — hogy ebből bármi prejudiczium következzék ránk nézve. Nem bir már csak azért sem, mert lehetetlen az osztrák kormánynak ezen megállapodások ellen, melyek köztünk létrejöttek, s a melyek világosak, véteni vagy azokat megsérteni akarni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

És, a mint én az osztrák miniszterelnöktől — a kihez azonnal kérdést intéztem — értesültem, az osztrák kormány magát mindenekben azon megállapodáshoz tartja, a mely köztünk létrejött, és azt magára nézve kötelezőnek ismeri el. És ha ezzel ellenkező értelmet adtak az igen t. osztrák pénzügyminiszter ur nyilatkozatainak, az félreértésen alapszik, mert ő csak a jogi álláspont fentartására hivatkozott, de a megállapodást tartja mérvadónak. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Igy áll ez a kérdés, t. ház, *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* és mi a köztünk létrejött megállapodáshoz fogjuk magunkat tartani, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* és kivánni fogjuk megállapodásaink fentartását.

És bármely kormány sértené ezt a megállapodást, — a mit én fel nem teszek *(Halljuk! Halljuk!)* s a mi erről a kormányról ki van zárva, mert hiszen kétségtelen, hogy ezen megállapodás rá nézve kötelező — kénytelenek lennénk annak következéseit minden tekintetben levonni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ez, remélem, nem fog bekövetkezni, s azért erre szükség nem lesz. Jogainkat tehát, mint a t. képviselőház látja, mi semmi irányban fel nem adtuk, és érvényesitettük azokat azon keretben, a mint azt a törvény megengedi.

Én tehát egészen határozottan felelhetem a t. képviselő urnak, *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* hogy a garancziák arra nézve, hogy ez a megállapodás a mi törvényeink szellemében betartassék, megszereztettek olyan terjedelemben, mint a minőben azok alkotmányos országban és két olyan alkotmányos államnak, két oly nemzetnek kormánya között, a mely két nemzet egy uralkodó alatt áll, általában megszerezhetők. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Azoknak megtöréséről, vagy érvényen kivül helyezéséről egyáltalában szó sem lehet. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Azért legyen nyugodt t. képviselőtársam: sem ujból, sem nem ujból nem csaptak be . . .

B. Kaas Ivor: Fognak becsapni! *(Mozgás jobbfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . Mert a jogi álláspontot ugy a konverzió kompetenczia-

jára, mint a kamatlábra nézve fentartotta magának mindkét fél a maga jogi felfogása szerint, és ezen jogi álláspont tisztázására a tárgyalások folytattatni fognak: tényleg kötelező megállapodás történt arra vonatkozólag, hogy az aktuális, czélba vett művelet által — a mit egyébiránt annak természete is kizár — a magyar jogi felfogásra nézve semmi irányban prejudiczium ne történjék, és a konverzionális művelet tényleg osztrák részről oly módon ne hajtassék végre, a mely a mi 6. §-beli jogunkat, hogy tőkevisszafizetéssel csökkenthetjük járulék-terhünket, illuzóriussá tenné, vagy megnehezitené, és azért ki van mondva, hogy a mi ingerenciánk nélkül a jogi kérdés tisztázására tényleg csak a nem ránk eső adóssági résznek és nem az egész állománynak átváltoztatása lehetséges, és igy a megállapodás az iránt biztosit bennünket, hogy abból semmiféle kár Magyarországra ne származzék.

Kérem, méltóztassék válaszomat tudomásul vezni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: T. képviselőház, nagyon sajnálom, de nem mi vagyunk az okai, ha a t. képviselőházat hosszabb ideig kell igénybevennem. Mi kértük, hogy egy órakor térjünk át az interpellácziókra. *(Halljuk! Halljuk! Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Ha tudtam volna. szivesen hozzájárultam volna!

Barta Ödön: Sokkal fontosabb az a kérdés, semhogy lemondhatnék válaszolási jogomról *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* azon nyilatkozat után is, a melyet a t. miniszterelnök ur az imént előterjesztett. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én azt hiszem, hogy a t. miniszterelnök ur, abban a mit mondott, sokat is mondott, keveset is. A mikor a t. miniszterelnök urnak beszédének végén — ha sikerült egy hallásra jól megjegyeznem — azt méltóztatott mondani, hogy vannak a kormánynak ezen eshetőséggel szemben olyan garancziák a kezében, a minők egy közös uralkodó fenhatósága alatt álló két alkotmányos ország egymásközti ügyeiben megszerezhetők, s hogy ezeket meggyengiteni nem fogják engedni: akkor sokat mondott. Mert, ha jól értettem, ez azt jelenti, hogy Magyarország alkotmányos jogai felett a magyar király őrködik, szemben az osztrák Reichsrath azon törekvéseivel . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem! Azt nem mondtam.

Barta Ödön: . . . a melyeket csak az osztrák császár akarata juttathat törvényerőre. Ha ezzel a t. miniszterelnök ur egyuttal azt is mondta, hogy a magyar törvényekben fekvő magyar jogok kijátszását nem az osztrák kormány, sem az osztrák Reichsrath intencziói szerint megvalósulni nem fogja engedni az osztrák császár, a ki azt a törvényt nem fogja szentesiteni: akkor ebben teljes megnyugvást találok. Hogy le fogja vonni a t. kormány a konkluziót abból, hogyha a magyar jogi álláspont gyöngitése a túloldalon megkisértetnék: ezt nem egészen jól értettem. Ebben több világosságot szeretnék. Mert a magyar álláspont az én felfogásom szerint már most sincs kellőleg megvédve. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mikor a t. miniszterelnök ur azt mondja, hogy megállapodások vannak, a melyek szerint vitán kivül helyeztetett, hogy Ausztriának joga van 3620 millió koronát konvertálni, ellenben vitás kérdésnek hagyatott fenn, vajjon Magyarországnak ugyanezen arány szerinti rész konvertálására, vagy visszafizetésére feltétlenül joga van-e: akkor már a magyar állam szuverénitásán érzékeny sérelem ejtetett. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem igy mondtam! *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Oly világosan beszéltem, hogy lehetetlen meg nem érteni! *(Egy hang a szélsőbaloldalon: De világosan ezt mondta!)* Világosan az ellenkezőt mondtam!

Barta Ödön: Én csak azt mondom, hogy a t. miniszterelnök ur nyilatkozatából azt lehetett megérteni.

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem lehetett!

Barta Ödön: Lehet, hogy az én gyarlóságom teszi, hogy én nem értettem jól. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: De bizony mi valamennyien igy értettük!)*

De a tény még is ezt megmutatja, és ezt nem lehet helyeselni a tuloldalon sem, hogy mikor arról van szó, hogy egy teher megkönnyittessék. a mely mind a két állam polgárainak a vállát sulyosan nyomja, akkor olyan megoldást kielégitőnek találunk, hogy az egyik állam minden további vita nélkül a maga terhein könnyit, de fentartja magának azt, hogy belekotorászszon, bocsánat, hogy ezt a triviális kifejezést használom, a magyar állam hasonló jogába, a melyet nem akar vitán kivül helyezni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez a becsapás!)* Hát ebben én egy olyan nagymérvü koncessziót látok, a melyen azután tovább haladni egyenesen jogfeladás volna. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Barta Ödön: T. képviselőház! Én sem szeretném magam a zajban elszólni, mert nagyon komoly dologról van szó. Én is kényte.en vagyok megvárni, mig a közbeszóló urak kibeszélik magukat, mert azt hiszem, hogy az én részemről is baj volna egy lapsus, habár az én felszólalásomnak nincsen is az a nagy sulya, mint a milyent én a vitának tulajdonitok. A válaszból ezt értettem. És minthogy épen ez az, a mit Ausztria a maga javára tőkésit, és minthogy az, a mit a t. miniszterelnök ur most mondott, egy erős passzusában beleütközik Böhm-Bawerk beszédébe: felolvasom most már szószerint, a mit Böhm-Bawerk

mondott: Böhm-Bawerk azt mondja *(olvassa)*: »Wenn in der Regierungsvorlage die angesprochene Ermächtigung auf 3620 Millionen der einheitlichen Staatsschuld eingeschränkt wurde, so geschah das gewiss nicht etwa deshalb, weil die Regierung der Rechtsanschauung wäre, dass wir einen grösseren Betrag und eventuell den vollen Betrag der einheitlichen Staatsschuld nicht von uns aus nach Belieben convertiren dürfen . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Az jogi álláspontjuk!

Barta Ödön *(olvassa)*: . . . sondern in Bezug auf den Rechtsstandspunkt — ő distingvál és itt egy kontradistinkczió van — *(tovább olvassa)*: theile ich volkommen die Anschauung derjenigen Herren, welche sagen, die einheitliche Staatsschuld ist seit den Abmachungen und Gesetzen des Jahres 1867. eine Schuld der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder, bezüglich deren dann auch die ganze legislative Kompetenz beim österreichischen Reichsrathe, und bei diesem allein ist«. *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: No hát!)* Egyenesen kizárja tehát a magyar törvényhozás minden ingerenczióját arra vonatkozólag, hogy ennek az adósságnak a visszafizetésébe vagy konvertálásába beleszólhasson.

Én a t. miniszterelnök urnak válaszát nem szeretném végleges válasznak tekinteni. Azt hiszem, a t. miniszterelnök ur sem tekinti annak.

Széll Kálmán miniszterelnök: De annak tekintem. Igenis, most már annak!

Barta Ödön: Én nem tekintem végleges válasznak és ha a t. miniszterelnök ur végleges válasznak tartja, akkor sajnálattal konstatálom, hogy a magyar álláspont határozottság tekintetében jóval alatta áll annak a szivósságnak, a melylyel a magyar álláspontot illetéktelenül ostromolják. Arra kérem a t. miniszterelnök urat, hogy terjeszsze a ház elé ennek az ügynek az aktáit *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* oly mértékben, a mint az ügy fontossága és az azokban esetleg rejlő kényes kérdések természete megengedi. Nyujtson alkalmat a háznak arra, hogy e kérdés felett az összes ez idő szerinti akták és tárgyalások eredményének ismerete mellett határozhasson, juttassa érvényre a t. miniszterelnök ur az osztrákokkal szemben folytatott tárgyalásnál azt, az — azt hiszem, mondhatom, osztatlan magyar óhajtást és követelést — hogy a magyar állam, a magyar törvényhozás a világos törvények által biztositott ezen jogába idegen beavatkozást türni nem hajlandó; *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* az egész magyar közvélemény egyöntetü követelménye, hogy ebben a kérdésben az ország további kizsákmányolása megakadályoztassék.

A t. miniszterelnök urnak módjában van kimutatni, hogy Magyarország soha egyebet, mint az akkori államadóssági teher egy részét elvállalni nem akarta, Magyarország nem arra való, hogy esetleg fokozatos osztrák konverzió utján eltürjön oly helyzetet, a mely azt eredményezné, hogy a fennálló osztrák államadósság egész évi terhét már csak e változatlan magyar járadék fedezze. Ezeknek a szempontoknak figyelembevételével a miniszterelnök ur válaszát, nem tekintve azt véglegesnek, nem is vehetem tudomásul. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)*

Először is egy tévedést kell konstatálnom, vagy felderitenem, a melyet a t. képviselő ur elkövetett, illetve egy félreértést kell eloszlatnom, a melybe az én beszédem egyik passzusára vonatkozólag, még pedig egy lényeges passzusára vonatkozólag esett. És nagyon csodálom ezt, mert hiszen igen világosan beszéltem.

Azt mondja a t. képviselő ur, hogy nincs megvédelmezve a magyar álláspont, mert a miniszterelnök szerint nincs joga Magyarországnak a reá eső részével ugy eljárni, a mint ő akarja és a mint jogában levőnek tartja.

Visontai Soma: Önállóan!

Széll Kálmán miniszterelnök: Önállóan eljárni, igen. Hát kérem, én nem ezt mondtam, hanem egész világosan mondtam, *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*, hogy fentartotta az osztrák kormány azt az álláspontját, hogy minden ingerencziája nélkül a magyar kormánynak tehet az államadósság egész állagával azt, a mit akar. Ez az osztrák álláspont. Ezzel szemben a magyar álláspont, a melyet mi tartottunk fenn, és egy szemernyit sem engedtünk belőle, egy vonalnyira sem engedtük elhomályositani, az, hogy az 1867 : XV. t.-cz. 6. §-a szerint Magyarországnak jogában lévén csökkenteni visszafizetéssel, vagy egészen törleszteni az adósságát, lehetetlen, hogy Magyarország nélkül rendelkezzék Ausztria a Magyarországra eső részről, mert akkor illuzóriussá tétetnék Magyarország e joga. *(Igaz! Ugy van!)* Ez csak világos. Magyarország tehát az ő részéről, nézetem szerint, a mint előbb mondottam, akként intézkedhetik, mint a törvény mondja: hogy t. i. terhe csökkentessék. És a törvény világos értelme az, hogy ugy azon helyzetben kell lennie, hogy tőkevisszafizetéssel csökkenthesse terhét.

Tehát nem lehet az, hogy Ausztria négy vagy ötezer millióról intézkedhessék Magyarországgal való megállapodás nélkül, mert olykép intézkedhetnék esetleg, hogy a tehercsökkentés vagy visszafizetés jogát Magyarország nem élvezhetné. Ez már csak világos! Azt mondtam továbbá, hogy bár mi is, az osztrák kormány is, fentartottuk a magunk jogi álláspontját: mindamellett kétségen kivül helyeztetett az, és ezt ismertük mi csak el, hogy az osztrákok magyar ingerenczia nélkül 3620 milliót konvertálhatnak, nem egyebet.

Ebben nincs baj, mert ebből kint van a magyar block. Tehát ez ellenkezője annak, a mit a

Reichsrathban mondtak. A mit a képviselő ur helyesnek mondott, s a mit a képviselő ur maga akar, az megállapodásunkban benne van, hogy t. i. Ausztria, Magyarország ingerencziája nélkül nem intézkedhetik arról a tőkéről, melynek járulékát mi fizetjük, hanem csak arról, melynek járulékát ő fizeti.

Ez világos; itt a magyar álláspont egészen határozottan, a maga teljességében meg van védve. Ez az egyik, a mit kénytelen vagyok kijelenteni. Sőt továbbmenőleg arra nézve is megvan a megállapodás, hogy a jogi kérdésnek tisztába hozatala, — mert jogilag fentartotta az osztrák kormány a maga felfogását, ugy, mint mi a magunkét, — nem akadálya annak, hogy Ausztria a ráeső részt konvertálja. Ennél világosabban az ország jogait fentartani teljes lehetetlenség. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

A másik dolog az, hogy a t. képviselő ur azt mondja, hogy én azt értettem-e az alatt, hogy »minden garancziát megszereztünk, a mely posszibilis«, hogy az osztrák császár nem fogja szankczionálni ezt a törvényt. Ezt nem értettem alatta, mert nekem ahhoz az osztrák törvényhez nincs közöm. Nekem a megállapodáshoz van közöm.

Én azt mondtam, hogy ezen megállapodások oly természetüek, oly garanczia alá vannak helyezve, a melynél nagyobbat alkotmányos országban nem képzelek. Ez a garanczia pedig abból áll, hogy mi a megállapodások sértését látnók abban, ha tényleg nem ugy történnék, mint a hogy köztünk megbeszéltetett, és abból levonnók a következtetést. Ez igenis teljes és minden tekintetben megfelelő biztositék.

A mi már most azt illeti, hogy a képviselő ur azt kivánja, hogy ez ügyet aktaszerüleg is terjeszszem elő, s hogy addig nem veszi tudomásul a választ: én nagyon sajnálom, hogy ennek nem tehetek eleget. Én a képviselő urnak és a t. háznak oly világosan kifejtettem a kérdést, hogy nem gondolnám, hogy ezt a részét a kérdésnek aktaszerüleg jobban be lehetne bizonyitani. Majd ha arról a kérdésről lesz szó, micsoda kamatláb alapján, és mikép fogjuk keresztülvinni . . . *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez az!)*

De ez más kérdés, ezt Barta Ödön képviselő ur nem is kérdezte tőlem! Ez nem tartozik ide, ez ezzel összeköttetésben nincs. Erre a kérdésre vonatkozólag fentartottuk a törvényben jogainkat és nem engedtünk belőlük semmit. Ezt is megmondottam. Mikor arról lesz szó, mikép kezeltessék tényleg a kérdésnek ez a része, a mely felől most nem is kérdeztek engem, akkor igenis elő fogjuk terjeszteni az aktákat.

Én a kérdést teljesen kimeritettnek tartom, és épen annak az aposztrofálásnak következtében, melyben a képviselő ur, nézetem szerint, félreértve szavaimat, nem helyes alapra helyezte nyilatkozatomat, a mit igazán nem vártam tőle, kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Hosszantartó élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, tudomásul veszi-e a miniszterelnök ur válaszát? *(Igen! Nem!)* Kérem a t. ház azon tagjait, a kik a miniszterelnök ur válaszát tudomásul veszik, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház a miniszterelnök ur válaszát tudomásul veszi.

Miután a legközelebbi ülés napirendje meg van állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 3 óra 40 perczkor.)

207. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903. február 16-án, hétfőn,

Daniel Gábor, utóbb gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök bejelenti Erzsébet főherczegnő elhunytát. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Sürgős interpellácziő bejelentése. — Az 1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. — Szatmári Mór interpellácziója a miniszterelnökhöz, mint belügyminiszterhez, a magyar-csékei képviselőválasztás rendjén a közigazgatási tisztviselők korteskedő szereplése tárgyában. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter válasza.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, b. Fejérváry Géza, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 20 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Nyegre László jegyző, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző ur.

Következik a mult ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

Nyegre László jegyző *(olvassa az 1903 évi február hó 14-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Észrevétel nem tétetvén, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Szomoru hirről kell a háznak jelentést tennem. Erzsébet főherczegnő folyó hó 14-én, szombaton reggel elhunyt.

A magyar nemzet és képviselete az ő Felségét, királyunkat és az uralkodóházat érintő minden, ugy örvendetes, mint gyászos eseményben szive mélyéből részt vesz. E gyászeset azonban minket mogyarokat közelebbről is érint, mert az elhunyt főherczegnő leánya volt boldog emlékü József nádornak és nővére a közöttünk élő József főherczegnek. Erzsébet főherczegnő itt született Budán, gyermekéveit itt töltötte és életében számtalan tanujelét adta a magyar hazához való ragaszkodásának.

Javaslom tehát, hogy a képviselőház mély fájdalmának és igaz részvétének jegyzőkönyvében adjon kifejezést. *(Helyeslés.)*

Kijelentem, hogy a ház javaslatomat elfogadja.

Bemutatom Ung vármegye közönségének feliratát a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslat tárgyában.

Letétetik a ház asztalára és az emlitett törvényjavaslattal együtt fog elintéztetni. Egyuttal elrendeli a ház, hogy mint a többi hasonló tárgyu felirat, ez is kinyomassék.

Bemutatom Mosony vármegye közönségének feliratát, a magyar földnek magyar kézen való megtartása végett; *(Helyeslés a baloldalon.)*

Ung vármegye közönségének feliratát, a magyar nemzeti érdekek megvédése és a nemzetiségi izgatások meggátlása iránt;

Ung vármegye közönségének feliratát, a tanitók fizetésének rendezése tárgyában;

Máramaros vármegye közönségének feliratát, a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződés megváltoztatása iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Jelentem továbbá a t. háznak, hogy Szatmári Mór képviselő ur sürgős interpellácziót jelentett be a magyar-csékei képviselőválasztás rendjén a közigazgatási tisztviselők korteskedő szereplése tárgyában.

Az interpellácziő az ülés végén a szokott időben fog megtétetni.

Az elnökségnek egyéb előterjesztése nincs.

Következik a napirend, az 1889: VI. t.cz. 14-ik §-ának módositásáról, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása.

Endrey Gyula jegyző: Pap Zoltán!

Pap Zoltán: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Lehetőleg röviden! Velősen!)* Kossuth Lajos Tivadar elé legutóbb, Budapesten való ¦ tartózkodása alkalmával a tiszalöki választókerület egyik küldöttségét vezettem tisztelgésre. *(Derültség jobbfelől.)* Kossuth Lajos Tivadar ez alkalommal ekként szólott e szinmagyar csoporthoz: Önök a Tisza mellől jönnek, tanuljanak élni a Tisza folyótól. Magyarországnak van sok szép és nagy folyója, de egyik sem olyan hüséges az országhoz, hazájához, mint a Tisza. Mind idegenben ered, idegenben hal meg, csupán a Tisza folyó az, a mely Magyarországon születik és nemcsak átfutja a hazát, hanem Magyarországon is hal meg. *(Felkiáltások jobbról: Más mondta!)*

Kristóffy József: Tisza Kálmán mondta!

B. Feilitzsch Arthur: Ilyen volt Tisza Kálmán!

Pap Zoltán: A szomoru utlevéles kivándorlások korszakában én is azt üzentetem a magyarnak Kossuth Lajos Tivadar utján: itt élned, halnod kell. Tudjuk mi is, jó magyarjaim, hogy közállapotainkat oda vezették a hatalom birtokosai, hogy a magyar nyugtot nem talál sehol. Látjuk mi is, szomoruan tapasztaljuk napról-napra, hogy a munkás hiába nyujtja ki izmos karját munka után, nem talál munkát Magyarországon. Érezzük mindannyian, a kik tekintetünket a jövendőbe vetjük, hogy nincsen alkalmas hely, a hol reménységünk horgonyát kivethetnők. És mégis biznunk kell egyben, biznunk kell abban, hogy az istentelenkedésnek egyszer csak vége szakad és hogy vége szakadjon, álljon össze a magyar erős fallanxban, álljon össze éhen, szomjan, rongyosan, ha kell, de ne mutassuk elleneinknek a bomlás jeleit, mert ha meglátják, hogy elkezdtünk bomlani, akkor ütött a végóra. Értse meg ezt minden magyar ember, a ki jövőjének hazát akar teremteni. Ne bágyaszszon el senkit, hogy a kormányon ülő hazafiak, vérünkből való vérek, a fórumon azt hirdetik, hogy nem következett még el az ideje annak, hogy magyarok lehessünk. Tudják meg ők is, hogy egyéni czélok és gondolatok tévesztették meg ezeket a hazafiakat és azért beszélnek igy, mert nagyon édes nekik a hatalom fényében; azért beszélnek igy. mert ha nem igy beszélnének, akkor nem uralkodhatnának. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Legyen együtt minden magyar ember azért, hogy ezzel az erős fallanx-szal döntsük le azokat az idegen bálványokat, s addig csak hadd legyenek ők a hatalom birtokosai, a hatalom szolgái, de a nemzet tagadja meg tőlük minden érzését és ne teljesitse azt a parancsot se, a melyet a tiszteletadásnál kirónak rájuk, mert ők sem tesznek a nemzetért semmit, ők mindent a hatalomért tettek, és nincsen remény arra, hogy ezt a politikai irányzatot abbanhagyják. Szokják le a magyar nemzet arról, hogy mindent felülről várjon. Elfogytak már a sült galambok; követelnünk kell, követelnünk egy nemzet önérzetével és egy nemzet minden összeszedett erejével. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azok a szabadelvüpárti felszólalások, t. képviselőház, a melyek elhangzottak, majdan tárgyat adnak az oknyomozó történetiró tollára és bizony-bizony mondom, hogy csak azokra az általam vázolt egyéni okokra fogja visszavezetni Klio ezeket a beszédeket.

Nem szándékozom én sem ezekkel bővebben foglalkozni, mert hiszen tárgyam szük keretében ezek el nem férnek, gróf Andrássy Gyula t. képviselő urnak egy megjegyzésével azonban igenis, foglalkoznom kell, mert nagyon sérelmeseknek tartom épen a parlamentárizmus szempontjából azokat a nyilatkozatokat, a melyeket ő itt a ház szine előtt tett; s ha ellenmondás nélkül hangzanának el, akkor nem magunk ellen, hanem a jövő nemzedék ellen követnénk el megbocsáthatatlan hibát és bünt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gróf Andrássy Gyula képviselő ur azokban a körökben, a hol az u. n. aktiv politikai egyéniségek sulyát mérlegelik, mindenesetre bir annyi sulylyal, hogy kinyilatkoztatásait kettőzött figyelemmel kisérik azok a bizonyos körök. De viszont épen ezért az ő kinyilatkoztatásai sokkal élesebben kihivják a mi kritikánkat, mint politikai sulylyal nem biró egyéneknek a véleménye. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A mikor egy volt miniszter, a ki koránál és — szivesen elismerem, én is tanubizonyságot teszek róla — tudásánál fogva jogot formál magának arra, hogy a jövőben még az aktiv politika terén helyet kapjon, a mikor egy ilyen kaliberü államférfiu azt mondja: »Ha azonban nézetem oly urak nemtetszését vonja maga után, a kik a nemzet nevében beszélnek, a mikor joguk hozzá nincs, azzal édes-keveset törődöm«; nos, t. képviselőház, akkor ki lehet mondani, hogy az ilyen politikai sulylyal biró egyéniségeknek a nyilatkozatai s egész egyéniségük inkább hajlanak az abszolutizmus, mint a népképviseleti alkotmány rendszere felé, mert az ilyen kinyilatkoztatás, hogy itt képviselő nem a nemzet nevében beszél, kicsinylése, lenézése a parlamentnek akkor, a mikor nem tapsol az illetőnek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az ilyen és hasonló kijelentések mindamellett igenis alkalmasak arra, hogy gróf Andrássy Gyula képviselő urral a nemzet leszámoljon és megtudja, hogy minden kalibere és minden tudása mellett gróf Andrássy Gyula nem az az államférfiu, a kire a nemzet válságos időkben számithat. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Hanem csak egy babiloni gróf!

Pap Zoltán: Beszédem további folyamán egyébiránt, t. képviselőház, leszek bátor gróf Andrássy Gyulának egy konkrét tévedésére is aktaszerüleg rámutatni. Most egy-két órára szives türelmükct a nemzet nevében kérem. *(Mozgás jobbfelől.)*

Szem előtt tartva a t. honvédelmi minisz-

ter urnak a katonai javaslatok elfogadását ajánló szavait, az indokolás bevezető sorait, nevezetesen, hogy a szőnyegen forgó javaslat komoly megfontolást igényel, elhiszem a t. honvédelmi miniszter urnak azt, hogy véderőnk szempontjából meg kell tennünk mindent, a mit egy rendezett államtól megkövetelhet a világ, hogy haderejét miként szervezze. Elhiszem azt is, hogy számolni kell a kor buta irányzatával és fegyverkezni kell. Si vis pacem, para bellum.

Megértem én az igen t. honvédelmi miniszter urnak azt a nyilatkozatát is, hogy tekintettel kell lenni az általános európai helyzetre. Ehhez még hozzá fogok tenni valamit; én kiegészitem ezt a mumust, de előbb levetem ruháját, hadd álljon itt a maga valóságában az az »általános európai helyzet«. T. ház! Azt is tudom és elhiszem a honvédelmi miniszter urnak, sőt még oknak is elfogadom, hogy tekintettel kell lennünk Magyarország geografiai fekvésére, és arról nem tehet sem a nemzet, sem a honvédelmi miniszter ur, hogy akármiféle európai konstellácziő előfordul, az ország abban mindig érdekelve van. Hát ezek azok az európai konstellácziók s én még hozzáteszem azt, a mit a honvédelmi miniszter ur elhallgatott, hogy az orosz külügyminiszter nem hiába szaladgálja keresztül-kasul az országokat; ezt is tudom, de tudom azt is, hogy van valami nyomaték abban, a midőn a franczia lapok léptennyomon azt irogatják, hogy »32 esztendő alatt véderőnk fejlesztését teljesen befejeztük«. Ez is konstellácziő, de konstellácziő az is, hogy Ausztriának német elemei nem hiába éneklik a »Wacht am Rhein«-t *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és felköszöntőikbe nem hiába foglalják bele, hogy »Hoch Hohenzollern!« *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az is az európai konstellácziókhoz tartozik, hogy Európa legnépszerübb uralkodójának második fia: Eitel Frigyes, nem hiába tanulja a magyar nyelvet.

Én, t. ház, mindezt tudom, sőt azt hiszem, azokkal is előállhatok itt, a mik a folyosón keringenek; a miket hallunk, ha egyes képviselőtársainkkal olykor-olykor az általános politikai helyzetről szóbeszédbe elegyedünk; a mikor azt szokták mondogatni, — nem akarok indiskrécziót elkövetni — hogy »hiszen igazatok van« — a mint hogy azt tőlünk senki el nem vitathatja, mert hiszen nemzeti ügyért és nem egyéni célokért küzdünk — *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* »de hát kár szegény jó öreg királyunkat végnapjaiban megkeseriteni. Hiszen majd ezekkel a követelésekkel — mondják önök — mi is előlépünk, és egy tollvonással meglesz minden.« Elhiszem, t. ház, hogy a túloldalon vannak jólelkü hazafiak, a kik igy gondolkoznak, és a mit ma nem akarnak követelni, azt holnap talán fogják követelni.

B. Feilitzsch Arthur: Nagyon kegyes ez az elismerés! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: Majd elismer még mást is!

Pap Zoltán: Mindezt elismerem, de a midőn mindezt tudom, és a midőn a mérlegnek egyik serpenyőjét ez a sok tudat lenyomja, akkor a mérleg másik serpenyőjét nem hagyhatom üresen, és önkéntelenül keresnem kell az ellenértéket; — és a midőn ezt mondom, akkor hazám történelmére alapitom véleményemet — önkéntelenül át kell futnom hazám történelmét, és ezen európai konstellácziók mellett azt kell kérdeznem, hogy hát tulajdonképen mindig ugy lesz az, mint a multban volt, a midőn Magyarország arra volt kárhoztatva, hogy szolgája legyen a nyugatnak; vajjon a jövendőben való fejlődését is meg fogják hazánknak ilyen szerepei akadályozni? És akkor igenis elfogadom a történelem azon hivatását, a melyet rám ró a jövendőben; vállalkozom a munkára egyéni elmaradásom mellett is, de akkor követelem a kormányzattól azt, hogy ennek a szerepnek betöltésére nekem lehetőséget adjon. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mert a mint Európa azt látja, hogy a nemzet nem képes azon hivatás betöltésére, a mely reá vár, akkor, azt hiszem, nem kell az igen t. ház előtt fejtegetnem azt, hogy mi fog bekövetkezni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Méltóztassék elolvasni, t. ház, Hoitsy Pálnak Magyarországról szóló könyvét; később majd a törvényekből is fogom következtetéseimet levonni, hogy mi a szerepe Magyarországnak, azt hiszem, ezt önöknek ott a túloldalon, a kik az ország vezetésére vállalkoztak és a kormányon ülnek, jobban kell tudniok, mint az egyszerü függetlenségi képviselőnek.

De, t. képviselőház, a mikor sem az ellenértéket nem látom, sem azt nem látom, hogy Magyarország hivatása felé közelednék, akkor Dugonits Tituszszal tartok, a ki Eger, illetőleg Belgrád várának ostrománál lerántotta magával a mélységbe a törököt.

Nem szavazom meg a törvényjavaslatot azért, mert ezt a hadsereget nemzetem hadseregének nem tekintem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nem szavazom meg azért, mert az a gyülekezet, a melyet osztrák hadsereg, vagy közös hadsereg néven ismerünk, ellenkezik hazámnak minden törvényével, multjával, aspirácziójával, jövendőjével. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem szavazom meg, mert a szabadelvünek nevezett politikai irányzat a multban elmulasztotta azokról a feltételekről gondoskodni, a melyek lehetővé tennék nékem azt, hogy ezt a törvényjavaslatot megszavazzam még akkor is, ha nem állana ellentétben a nemzet óhajával, multjával és akaratával. Még akkor sem szavazhatnám meg; mert nincs miből; mert a nép szegény, mert uj terheket és uj áldozatokat el nem bir. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De nem szavazhatom meg, t. képviselőház, a törvényjavaslatot azért sem, mert ez a törvényjavaslat ellenkezik még a kiegyezési törvény

szellemével is. A kiegyezési törvényben, az 1867 : XII. t.-czikkben is fenn van tartva a nemzetnek abbeli joga, hogy az ujonczmegajánlásnak feltételeiről beszélhessen és minthogy a mi összes követelményeink és feltételeink csakis igéret alakjában láthatják meg az igéret földjét, nem szavazom meg; mert én semmiféle osztrák igéretben nem hiszek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Egy önálló nemzethez méltó, önálló, magyar nemzeti hadsereget követelek. Hiába keresem nyomát annak, hogy legalább az következzék be és ugy következzék be, a mint Deák Ferencz e tekintetben az utat kijelölte? Semmiféle nyomát nem látom az előrehaladásnak ebben a politikai irányzatban, ellenben mindenütt, de mindenütt a közös hadsereg szellemének teljesen megfelelő odaillő Rückwärts-Concentrirungot minden vonalon. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mint az egyes embernek, ugy a kornak is megvannak a maga hibái, tévedései, bünei, vétkei. Mikor hazámnak történelmét tanulmányozom, akkor be kell, hogy ismerjem, hogy hibát követett el a nemzet akkor, a mikor a franczia háboruk alatt a király ugy fordult Magyarország felé a felfüggesztett alkotmány visszaállitása után: Ugy van, magyarok legyetek magyarok, mert hiszen ez a ti legszebb hivatástok, csak adjatok katonát! Akkor kellett volna a nemzetnek azt mondani: adunk katonát, de most biztositsd önállóságunkat minden téren. De a nemzet lojális és gavallér volt, nem aknázta ki a helyzetet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De volt olyan eset is később, a mikor nem kellett volna a gavalléria köpenyébe burkolózni, hanem követelményeivel más formában és más alkalmakkor előléphetett volna a nemzet. Ez is hiba volt. Hiba volt különösen azért, mert onnan ered a magyar társadalmi életnek, a közéletnek és politikai életnek az a rákfenéje, hogy mi lesz akkor, ha követelményeinkkel előlépünk és vagy megadják vagy meg nem adják, megtagadják, hogy mi lesz akkor?

Hát, t. képviselőház, ha mi egy idegenül érző dinasztia alatt, a melylyel elvégre számolnunk kell minden körülmények közt, folytonosan falra festjük az ördögöt, akkor én kérdem innét: mi lesz akkor? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mi lesz, t. képviselőház, ha Ferencz Ferdinánd trónörökös lép a trónra, a ki nem ismeri alkotmányunkat? De én azt neki megbocsátom, mert idegen nevelésben részesült, mert a nemzet nem gondoskodott arról, hogy a trónörökös magyar nevelésben részesüljön. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az a Ferencz Ferdinand, a ki első államjogi tényked ésével anynyira felháboritotta a nemzetet, nem teszem még róla sem fel, a honvédelmi miniszter ur bizonyára tudja, igaz-e vagy nem, de a ki azt üzente Magyarországnak, hogy: haddal jövök Magyarországba. Én nem teszem fel róla, bár ez a kinyilatkoztatás rendkivül hasonló ama másik kinyilatkoztatáshoz, a mikor a nemzet napszámosai ahhoz az önálló magyar állam kiépitéséhez, a melyre az első fundamentumot, egyebet nem is tekintek, a magyar király rakta le, a melynek kiépitése nem tűr szünetelést, mondom, a mikor e kiépitéshez csak egy kis maltert kérnek e munkások, azt mondja: Und was noch? Ezzel hasonló, egy forrásból eredő: »Haddal jövök Magyarországba« és: »Und was noch?«

De annyit tudok, akár való egyik vagy másik, egyet nem vitathatnak el, hogy e változás, mely a trónváltozással be fog következni Magyarországon, készületlenül találja a nemzetet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nagyon félek, hogy azok a vetések, a melyekről innét Mezőssy Béla t. képviselőtársam, onnét Szentiványi Árpád t. képviselőtársam beszélt, sehogy sem fognak reuzálni. Hajlandó vagyok elismerni azt, hogy a hogy önök szokták magukat kifejezni, most uralkodik a legalkotmányosabb király, nekem nem legalkotmányosabb, de, mondom, még azt is konczedálom, hogy alkotmányosabb volna, ha ama bizonyos bécsi körök ott is nem szoritanák. De hát ha itt a legalkotmányosabb király uralkodása alatt semmit sem tudtunk elérni, mi következik akkor, t. képviselőház, ha a legalkotmányosabb után egy nem legalkotmányosabb király fog következni? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert az uj király egy mindenre megalkudni kész nemzedéket lát maga előtt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hozzá volt szokva, látta a multban a hátgerinczek meggörbitését. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A nemzet, mint valamikor 1437—39-ben, az első idegen uralkodó trónraléptekor, nem gondoskodott arról, hogy körülbástyázza a jogait, buzogány nélkül, keztyüs kézzel, görbe háttal megyünk az uj király elé is. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Számitott-e a kormány a terep minden eshetőségével? Számolt-e azzal, hogy elkövetkezhetik egy pillanat, egy percz, nem több, a mikor a szabadelvüségnek homokórája mint lavina fog megindulni és egy pillanat alatt lejár, — akár az önök szabadelvüségét, akár a mi igazi szabadelvüségünket értem, mert azt fenyegeti komoly veszély; számolt-e ezzel az eshetőséggel? Mert mi a mi szabadelvüségünket nem féltjük, mert ezzel a változással, igaz, hogy változások fognak bekövetkezni a társadalomban is, de látom az uj csoportot, mely minket megért, kinyitja füleit eszméinknek és lelkét kinyitva egy uj csoportot fogunk kapni, ezen eszmék megvalósitására. Ha nem is tudom, hogy meg fogjuk-e valósithatni, de azt tudom, hogy sokkal több megrázkódtatással járna ez a változás, mint az, hogy a nemzet követelését fokról-fokra szivén viselné a kormányzat. Példák mutatják, hogy a nemzet ügye, mely akár innen a függetlenségi és 48-as párt részéről hangzott fel, akár más

formában nyilatkozott meg, mindig igazságos volt. De megmutatta a nemzet története azt is, hogy Magyarországot az ilyen megalkuvásra kész politika soha nem vitte előbbre, itt csak egy erős magyar nemzeti politika segithetne, mely Magyarországnak sok százados bajait orvosolná és a mely arra tudná Magyarországot vinni, hogy hivatását tényleg be is tölthesse. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbalolon.)* Mi eltűrjük, elviseljük azt a vádat, a mely onnan hangzik annyiszor felénk, hogy még mindig közjogi vitákat folytatunk, de azt joggal visszafordithatjuk és erősebb a mi vádunk akkor, ha azt mondjuk önökre, hogy miért provokálnak mindig közjogi vitát? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Adják meg nekünk, a mi a miénk, akkor nem fogunk közjogilag vitázni, de mindaddig, mig a nemzet követelményeit nem látjuk teljesedettnek, közjogilag vitázunk, mert folytonosan tartó háborut provokáltak önök és háboruban más dolga van az embernek — azt a honvédelmi miniszter ur tudja legjobban — mint hogy saját házi tüzhelyének melegitésével foglalkozzék. Igenis, mi közjogilag vitázunk, mert a honvédelmi miniszter ur és a túloldal erre minket ösztökélnek.

Nem-e a legnagyobb istentelenség az, a mit a kormányzat a tisztviselők fizetésének rendezésével véghez visz. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A magyar tisztviselői kar, nagyon hosszu ideig, talán évtizedekig ellenséges szemmel tekintett ránk, mert azt hitte, hogy, mint a nép jogainak védői, nem viseljük eléggé szivünkön az ő érdekeit. A magyar kormány a tisztviselők fizetésének rendezését kezébe vette, azután nem csinált egy ideig semmit, s a függetlenségi párt volt az, a mely meginterpellálta a pénzügyminisztert, hogy mi lesz a fizetésrendezéssel? Akkor a mult esztendőnek a végét jelezte, mint utolsót a t. miniszter ur, de nem terjesztette be. Ujra interpellálni kellett ebben az esztendőben, Barabás Béla képviselőtársam hozta fel ezt a ház nyilvános ülésében. Akkor bölcsen hallgatott a kormányzat s mi már akkor sejtettük, hogy valami lóláb fog kilógni később ezen dologból. Azt hittük, hogy a kormány megelégszik azzal, hogy odadobja a függetlenségi és 48-as pártot prédául a tisztviselőknek, hogy nem tehetünk semmit az érdeketekben, mert a függetlenségi pártnak közjogi vitát tetszik folytatni. Ez is mérgezett nyilakkal való lövöldözés volna. De a t. kormány még olyant is tesz, a miért a magánembert a kir. ügyész felelőségre szokta vonni, azt mondja, rendezem a fizetésteket, tisztviselők, igen kedvezően, ha a függetlenségi párt márczius végéig megengedi, hogy az a nemzetellenes merénylet, melyet elkövetni szándékoznak, szép csendesen véghezvitessék általunk.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hol mondta?

Pap Zoltán: Azt mondta, hogy ha márcziusig a javaslat törvényerőre nem emelkedik, a tisztviselők ennyi meg ennyi beneficziumtól el fognak esni. Én bizom a magyar tisztviselői kar intelligencziájában, mikor a t. kormányt ilyen formájában ide állitom és azt mondom: Háboru van, merényletet akarnak elkövetni a nemzet ellen, de most a ti kenyeretekről van szó, s azt mondja a kormány, kaptok kenyeret, ha megengedjük ezt a nemzetellenes merényletet elkövetni, és leteszszük a fegyvert.

Kubik Béla: Ez zsarolás!

Lengyel Zoltán: A legrútabb visszaélés!

Pap Zoltán: A magyar tisztviselői karnak lesz annyi belátása, hogy ő maga mond le fizetésének javitásáról, semhogy ily merénylet a nemzet ellen elkövettessék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A t. honvédelmi miniszter ur a kormány nevében integet, tehát nem való az, a mit én mondok, s ez az intenczió távol áll a kormánytól. Lássuk, vagy őszinte a kormány ebben a kérdésben, vagy nem. Ha őszinte, tessék megakasztani a katonai javaslatok vitáját egy napra, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* nem fogjuk megakasztani ezen javaslat törvényerőre emelését. A kormány sokkal kényesebb helyzetben volt az indemnity-vitánál, mikor csakugyan késhegyig mentünk, és a Nessi-ügyet, ezt a második vörös posztót méltóztattak idehozni és tápot adni az ellenzéki beszédeknek. Ez most nem fog bekövetkezni, a tisztviselői javaslat gyorsan emelkedhetik törvényerőre, tessék megszakitani a vitát 48 órára, ez a kormány őszinteségéről fog tanubizonyságot szolgáltatni. Az előbb a honvédelmi miniszter ur tagadta állitásomat, itt vannak kezemben a naplójegyzetek, melyek szerint Lukács pénzügyminiszter ur azt mondta Benedek János interpellácziójára, hogy a karácsonyi szünetek előtt be fogja terjeszteni a javaslatot.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nehézségek jöttek közbe!

Pap Zoltán: Én nem vádolom ezért a honvédelmi miniszter urat, de miután a kormánynak más tagja nincs jelen, méltóztassék ezt akár a minisztertanácsban a kormánynyal közölni, hogy a függetlenségi párt nem akadályozza meg a tisztviselői javaslat tárgyalását, és azt keresztülengedi.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nagyon kegyes!

Pap Zoltán: Ha pedig a kormány nem akar őszinte lenni, akkor büntetendő cselekményt követ el, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* s a következményekért ne minket vádoljon, mert a felőséget a túloldalra és a kormányra háritjuk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Miért izgat minket a honvédelmi miniszter ur azzal, a mit tegnapelőtt mondott, hogy hiába erőlködünk, mikor kinyilatkoztatjuk, hogy ebből törvény nem lesz? Honnan tudja azt, hogy ebből törvény lesz?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Lesz!

Pap Zoltán: Hát annyira szolgalelkü a túloldal, hogy előre tudja, hogy meg fogják szavazni!? Nem számol azzal, hány önálló gondolkodásu ember van abban a pártban? Az ily megtiszteltetést a túloldal is kérje ki magának a honvédelmi miniszter urtól. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én a nemzet nevében az ilyen megjegyzést, hogy minden erőlködés hiába való, a leghatározottabban visszautasitom, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert a törvényjavaslat benyujtásakor nem szabad előre tudnia a miniszter urnak, hogy mi lesz annak a sorsa. Mi fogunk küzdeni a végsőig, vérünk minden cseppjének feláldozásával, hogy ebből törvény ne legyen; de ha lesz is, akkor a döntés a parlamentet fogja illetni, de a honvédelmi miniszter urat akkor sem. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Nem tudom, miért változhatott meg a magyar királynak az akarata 1868 óta? Mik voltak azok az okok, a melyek annak a rendeletnek kibocsátására kényszeritették a magyar királyt, hogy a magyar ezredekbe magyar honos tiszteket kell alkalmazni, és mi változtatta meg ezt az akaratát ma? Nem tudom az okát megmagyarázni, hacsak azok, a miket mondtam, egy szóig nem igazak. Miért nem követelte a nemzet gyülése azt, hogy ez az 1868-ban kibocsátott királyi rendeletet tényleg életbeléptessék? A hadseregnek milyen egységes és egészséges fejlődését biztositotta volna ez már idáig is! Mennyi közjogi vitától mentette volna meg az országot és hagyott volna időt arra, hogy egyéb dolgokkal is foglalkozzék a nemzet gyülése.

De hogy, t. honvédelmi miniszter ur, igy van, csak két okot állitok oda az igen t. honvédelmi miniszter urnak tagadásával szemben. Az egyik az: ha magyar honos tiszt, magyar érzésü tiszt szolgál a hadseregben, akkor igen sok megaláztatást elkerülhetett volna ez a nemzet, a mit eddig tűrni tartozott idegen zsoldos katonáktól. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A másik pedig az, t. honvédelmi miniszter ur, — és ez nem kicsinylendő szocziális szempontból, — hogy azok az ifjaink, a kik ma hivatalok után szaladgálnak, megtalálták volna méltó helyüket nemzeti hadseregünkben. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És akkor nem azt mondanók, hogy a quóta ennyi és ennyi perczent, és sokkal kevesebb, majdnem felére redukálódó perczentszám az, a melyet elfoglal a közös hadseregben a magyar ifju. Mert bizony-bizony mondom a t. honvédelmi miniszter urnak, hogy mert temperamentumom arra való volt akkor, abban az időben, midőn kenyérkeresetre kellett gondolnom, magam is katona lettem volna, ha létezett volna hadserege ennek a nemzetnek, hogy mint katona szolgálhassam hazámat, magam is azok közé álltam volna. De, t. képviselőház és t. honvédelmi miniszter ur, kinek, melyik jó érzésü magyar embernek van kedve bemenni abba a gyülevész hadba? *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Jött-ment hadsereg!)*

T. honvédelmi miniszter ur, legyen szives beszámolni az igen t. dinasztiának azzal, hogy mennyivel inkább összeforrt volna a nemzet érzése a dinasztiával a hadsereg utján, ha lett volna egy összeforrasztó kapocs, ha ezt az 1868-ban kibocsátott rendeletet eddig életbe léptette volna.

Barabás Béla: Hazugság volt az a rendelet is, császári hazugság! *(Zaj.)*

Elnök: Ilyen kifejezést ne tessék használni!

Pap Zoltán: Tényből czitálom, hogy hazugság!

Lengyel Zoltán: Hogyha való, ha igaz, miért nem csinálta meg? *(Zaj.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Endrey Gyula: Nem is akarták végrehajtani! *(Folytonos zaj.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: Kibocsát egy rendeletet és kiadja titkosan, hogy ne tartsák meg! *(Nyugtalanság jobbról. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő urat rendreutasitom.

Pap Zoltán: Mint látni fogjuk, t. képviselőház, hogy az 1868-iki királyi rendelet a legkényesebb és a legnehezebb időkben is mint minimum volt felállitva a nemzet karai és rendei által. Még akkor, mikor a hadsereg vezényszava magyar nyelvü volt, de kezdték az idegen tiszteket becsempészni Ausztriából, valamint már akkor is, mikor már német volt, a nemzet mint követelményeinek minimumát állitotta oda az 1868-iki rendeletnek a tartalmát. Mert csak az örökösödési háboru idejében, a mint a honvédelmi miniszter ur ezt bölcsen tudja, az 1741—1751 közti időben lopták be a német nyelvet a magyar ezredekbe. Mert 1740-ig Magyarországon magyar vezényszó volt a hadseregben. Mária Terézia a moriamur pro rege nostro fejében ellenértékül adta nekünk a német nyelvet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* S ime, 162 esztendő mulva akad Magyarországon egy miniszterelnök, a ki ország-világ előtt a nemzet gyülésében ki meri jelenteni, hogy nincs joga ennek a nemzetnek önálló hadsereghez . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Soha se mondta!

Pap Zoltán: . . . mert a nemzet soha sem tartotta fenn törvényes jogát önálló hadseregéhez.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Igy nem jelentette ki!

Pap Zoltán: Azt kijelentette a miniszterelnök ur, hogy törvényes jogát törvényekben a nemzet nem tartotta fenn.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Törvényekben!

Pap Zoltán: Mi következik ebből? Az, hogy nincs jogunk hozzá, mert a miniszterelnök ur azt mondja . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Dehogy!

Pap Zoltán: Engedelmet kérek, jól van miniszter ur, én nem fogok haragudni, ha a honvédelmi miniszter ur mai beszédem alatt közbeszólásokkal megzavar; tápot nyerek, sőt alkalmat találok ebből és kérem az igen t. honvédelmi miniszter urat, tegyen olyan kinyilatkoztatásokat, mint a milyet most tett . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ha Kubik Béla megengedi! *(Derültség.)*

Pap Zoltán: . . . megtalálom talán az ön gondolkozása mellett — igy talán jobban meg fog érteni — a módot annak bebizonyitására, hogy nincs igaza a miniszter urnak. Tehát nem a miniszterelnök urral fogok én vitázni ma, mint a hogy szándékom volt, hanem a honvédelmi miniszter urral, felveszem a felém dobott keztyüt és azt mondom: jól van, nem azt mondta Magyarország miniszterelnöke, hogy Magyarországnak nincs joga önálló hadsereghez, ezt nagyon köszönöm, legalább a közvélemény előtt dokumentálva van, hogy igenis van joga.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Királyával együtt!

Pap Zoltán: És egy ilyen veszedelmes nyilatkozat nem fog elterjedni az országban. A honvédelmi miniszter ur pedig azt mondja, hogy törvényekben nem tartotta fenn e jogát a nemzet. Hát jól van, ezen a nyomon fogok haladni, és be fogom bizonyitani, hogy törvényekben tartotta fenn a nemzet a jogát az önálló hadsereghez. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Azt hiszem, sokan igazat fognak nekem adni a túloldalról is, hogy a honvédelmi miniszter ur a legbünösebb abban, hogy a nemzet hadseregének ügyét előbbre nem viheti, mert a honvédelmi miniszter ur nem a magyar kormánynak tagja, hanem a bécsi köröknek kinevezett bizalmasa, hogy vigyázzon az egész kormányra, a parlamentre.

Elnök: Kérem, ilyet magyar miniszterről nem lehet mondani a házban. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Tisztelettel meghajlom az elnöki kijelentés előtt, de ez igy van, mert hol van az megirva, hogy kormányok buknak, államok alakulnak és oszlanak, de a honvédelmi miniszter ur minden kabinetben ugyanazon tárczát viseli. Kérem, ez csak császári kinevezés és nem parlamentáris forma, hogy egy örökös miniszter üljön itt a honvédelmi miniszteri székben.

Kubik Béla: Katonai kirendeltség!

Pap Zoltán: És ott a szomoru példák mutatják, hogy mit müvelt a honvédelmi miniszter ur a honvédséggel. Tessék társaságba járni, jó magyarképü tisztek németül beszélnek egymással. Ez a honvédelmi miniszter ur müve. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát nem tudom, t. képviselőház, akár a miniszterelnök urnak adjak igazat, akár a honvédelmi miniszter urnak, akár van joga a nemzetnek az önálló magyar hadsereghez . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Szolidaritásban vagyunk!

Pap Zoltán: Majd nem fog ugy mulatni a miniszter ur, mikor ezeket a törvényeket fel fogom idézni . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Dehogy nem, nagyon jól fogok mulatni!

Elnök *(csenget):* Csendet kérek.

Pap Zoltán: . . . akár pedig a honvédelmi miniszter urnak van igaza, mikor azt mondja, hogy csak törvényes jogát nem tartotta fönn a nemzet, mert hiszen én, cs. és kir. táborszernagy se mondom azt, hogy ne volna joga a nemzetnek az önálló hadsereghez.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Királyával együtt!

Pap Zoltán: Engedelmet kérek, akár ha az egyik, akár ha a másik tétel áll, kijelentésöket mire épitik az igen t. miniszter urak? Talán arra, hogy hosszu időn át tűrte a nemzet a multban azt, hogy idegen zsoldosok foglaljanak helyet Magyarországon? Annak megvolt a maga szerződésszerü oka, igen t. honvédelmi miniszter ur. Azonban, hogy mikép tartották meg ezt a szerződést, azt tudjuk. 1686-ban, mikor a töröktől megszabadult az ország, olyan alku volt az idegen uralkodó és a nemzet között, hogy együttesen fogjuk közös ellenségünktől, a töröktől, megszabaditani az országot; én leszek a ti uralkodótok és te leszel az én nemzetem. Ennek a szerződésnek ellenére 1686-ban I. Lipót, mikor a török már kivonult az országból, elkezdte beolvasztási rendszerét, a Gesammtmonarchie megalapitását és rendelettel kezdett kormányozni. Ez szülte, a mint tudjuk, II. Rákóczy Ferencz ellenállását. Tehát a szerződés első pontját megszegte az idegen dinasztia, a mint később tényleg tételes törvényekkel fogom ezt bebizonyitani, minthogy nem is csudálkoznám, ha a t. honvédelmi miniszter ur történelmünknek ezen korszakát nem ismerné oly preczizitással.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Teljesen bizom a t. képviselő ur kijelentésében! *(Derültség a jobboldalon.)*

Pap Zoltán: Együttesen hozták be tehát a zsoldos katonaságot és ez volt az első módja annak, hogy a közös hadsereg tanyát ütött az országban. De a mikor ezeket a külföldi katonákat, a melyek szerződés szerint hozattak be Magyarországba, tűrte a nemzet, nem gondoltak őseink, a Karok és Rendek arra, hogy ennek a türelemnek a honvédelmi miniszter ur és az ő véleménye lesznek eredményei. Már II. Mátyás alatt vették be a Rendek és Karok az 1608-iki koronázás előtti dekrétumba ezt és törvénybe, az 1608-iki dekrétum 1. §-ába iktatták, hogy a király ő Felsége azt is megtartsa és megtartassa, hogy az ország előzetes tudta és beleegyezése nélkül Magyarországon és annak kapcsolt részeiben se háborut ne inditson, se kül-

földi katonákat be ne hozzon. Később azonban látni fogjuk, hogy ezeknek a külföldi katonáknak kivitelét a nemzet többszörösen sürgette. A királyok többszörösen meg is igérték ezt és ők maguk dokumentálták ennek a szükségességét, hogy igen is kellettek a zsoldos katonák arra, ezért meg azért, de ezáltal nem akarunk a nemzet jogain semmiféle sérelmet elkövetni. Nem ugy beszéltek még abban az időben az idegen érzésü dinasztiák, mint a hogy ma, a Magyarországon született miniszterelnök ur és honvédelmi miniszter ur merészel beszélni ebben a parlamentben. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Természetes dolog, hogy az idegen dinasztiák eleintén nem jó szivvel nézték, hogy kedvencz gyermeküket, az idegen katonákat ki akarja a nemzet az országból küldeni. De a nemzetnek szándékaira világot vet az 1609. évi évi 2 dekrétum 11. §-a, melyben a nemzet — és ez reánk is illenék, hisz mi is mentegetjük magunkat, a mire majd ott fogok észrevételt tenni, a hol Solymossy Ödön igen t. képviselőtársamnak paszpartujára fogok választ adni — akkor, mikor a király neheztel azért, hogy az idegen zsoldos katonákat ki akarják küldeni az országból, azzal mentegeti magát, hogy mi nem vagyunk idegengyűlölők, hanem csak magyarok akarunk lenni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt mondjuk ma mi is. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez a felhivott törvényrész az országlakók mentegetőzésére az irányban, hogy Magyarországból az idegen nemzetbelieket végképen ki nem zárnák, a következőképen intézkedik *(olvassa)*: »Ezenfelül, a miket a felség az előbbi országgyülésnek a várőrségekből, a főkapitányoknak és a többi külföldi személyeknek és katonáknak a kiviteléről alkotott czikkelyei mérséklésére nézve kegyelmesen felhoz: »1. §. A karok és rendek azt vélik, hogy azokat nem ugy kell érteni és magyarázni, mint ha a németeket és a szomszéd tartományokból való nemzetbelieket az ország véghelyeiből a nemzetiségük iránt való gyülöletből zárták és rekesztették volna ki és az országlakók a vett jótéteményekről megfeledkeztek volna« — ez a jótétemény az, hogy segitettek a törököt páholni. »2. §. Mert a karok és rendek nagyon jól tudják, mily sokat ér az idegen nemzetbeliek tehetsége és katonai tudománya és hogy az összes kereszténységnek szörnyü ellenségeivel szemben igen gyakran a nyilt csatákban dicsőségesen harczolva mennyi vért ontottak, miképen továbbra is azt a reményt táplálják felőlük, hogy nyilt háboru kitörése esetén, a hol a közreműködés kivánatossá válnék, Magyarországnak, mint az összes kereszténység védbástyájának« — ime tudták akkor a rendek, szerepükkel tisztában voltak — »a védelmére, a melytől a többi országoknak és tartományoknak jóléte és megmaradása is függ, lehető legnagyobb számu katonaságot fognak kiállitani« — saját érdekükben, és az összes környékező tartományok és országok érdekében. A nemzet tudta, hogy missziót teljesit; ma is kellene tudnia és ez a kis csoport tudja is, hogy hivatás vár az országra.

»3. §. Mire elhatározták, hogy a bécsi végzések e részben megmaradjanak, ne is gondolják az idegen nemzetbeliek azt, hogy Magyarországból és Szlavóniából és az alájuk vetett részekből teljesen ki volnának zárva, midőn a szabad városoknak, a melyek az országnak negyedik rendjét alkotják, a lakossága nagyobb részben a német nemzethez tartozókból áll. Azt se csodálja senki, sem pedig az idegen nemzethez tartozók hátrányára történtnek ne tekintse, hogyha a Karoknak és Rendeknek az összes kereszténység többi országai és tartományai példájára, a melyekben a kormányzat összes tisztségeit közöttük nem idegeneknek, hanem saját nemzetükhöz tartozó embereknek szokták adományozni, valami hasonlót kellett megállapitaniok. Mindazonáltal, ha némelyek a külföldiek közül kisebb számban és nem tömegesen katonáskodás vagy zsold nyerése végett Magyarországra jönni és magukat a magyar kapitányoknak alájavetni s a törvényeknek engedelmeskedni kivánnának, ezt azt ország Karai és Rendei ellenezni nem fogják.«

Mi ez? Az önálló magyar hadsereg fentartásának a joga, törvényczikkelyben.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hozzuk be ujra ezt a rendszert!

Pap Zoltán: Beszédem folyamán majd fel fogom olvasni a törvényt, hogy 1662-ben I. Lipót maga dokumentálta a zsoldos hadsereg szükségét, *(Halljuk! Halljuk!)* és a nemzet elnézését kérte, hogy még mindig nem vihette ki ezen idegen zsoldosokat az országból.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Indokolta!

Pap Zoltán: Igen, indokolta, de ezzel elismerte, t. honvédelmi miniszter ur, I. Lipót azt is, hogy megsértette a nemzetet már azzal is, hogy ezen idegen katonaságot eddig is itt tartotta és elismerte a nemzet azon jogát, a melyet az az önálló hadseregre nézve hangoztatott. Különben én gentlemannek elismerem a dinasztia minden tagját, csak azt mondom, hogy nem voltak soha magyarok és nem is lesznek azok soha! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Abból, hogy félremagyarázhatlan törvényt nem hoztak a magyar nemzetnek az önálló hadseregheż való kétségtelen jogáról, illetőleg, hogy e jogot törvényeinkben nem dekretálták, még nem az következik, a mit a honvédelmi miniszter ur mond, hogy t. i. nem tartották fenn jogaikat a Karok és Rendek az önálló hadseregheż . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mikor mondta azt a honvédelmi miniszter?

Pap Zoltán: . . . hanem, a ki ismeri a magyar történelmet és a törvényhozási intézkedéseket, az a következő képet fogja magának megalkotni a régen fennállott hadseregről. *(Halljuk!*

a szélsőbaloldalon.) Először volt az országban idegen és másodszor volt az országban magyar hadsereg. A mai viszonyok szerint megitélendő hadseregről nemcsak Magyarországon, de Európában sem lehetett abban az időben szólani; hiszen, a mint tudja a honvédelmi miniszter ur, — Mária Terézia korában egyes vállalkozók is alakitottak ezredeket üzleti czélból. Ott van pl. az erdélyi hadsereg. Maguk a tábornokok csináltak belőle üzleteket, maguk élelmezték a sereget, ők voltak a kantinosok, korcsmárosok és a nyereségen több együvé került és egymással jó barátságban levő tábornok osztozkodott.

Okolicsányi László: Meg is gazdagodtak!

Pap Zoltán: Tehát 1740-ig, illetőleg az örökös háboru utánig, nem is lehetett szó a mai viszonyok szerint megitélendő hadseregről.

De számtalan törvényt fogok bemutatni a t. képviselőháznak, a melyekből kitünik, hogy a nemzet az önálló hadseregre való jogát mindig fentartotta. Hogy expressis verbis miért nem alkottak erre nézve törvényt, annak is megvan a maga szomoru oka, s ez az, hogy az országgyüléseket az idegen királyok csak időnkint hivták össze s csakis akkor, a mikor szükségük volt arra, hogy valamit kicsikarjanak a nemzettől. A mikor pedig az országgyülések megszavazták a katonákat és a kivánt pénzt, egyszerüen szétkergették az országgyülést, a nemzet kivánalmaira pedig oly igéretekkel feleltek . . .

Horváth Gyula: Mint most!

Pap Zoltán: . . . a melyeket soha sem váltottak be. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ne is számitson a nemzet arra, hogy a tett igéretek valaha be fognak váltatni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A Karok és a Rendek a multban is elkövettek mindent, a mit a hadsereg fejlesztése tekintetében elkövethettek. Ha csak annyit tenne meg a mai korszak a hadsereg fejlesztése tekintetében, mint a mennyit elődeink megtettek, szivesen elvárnám azt a bokrétaünnepélyt, a melyen tető alá kerül az egységes magyar állam. Eltekintve azonban a szerződéses viszonytól, az 1536. évi III. dekrétum 26. czikkelye elég világot vet arra, hogy miért tűrte meg a nemzet ezen idegen zsoldosokat. A nevezett dekrétum idézett czikkelyének 2. §-ában a következőket olvashatjuk. *(olvassa):* »Tűrik ezeket a zsoldosokat, mert a nyomorult köznépnek semmije se maradt fenn, mint mezitelen teste és ez is kegyetlen veréssel megrakva.« Ez is egyik indoka annak, hogy az akkori viszonyok között zsoldosoknak kellett teljesiteniök a katonai szolgálatokat. De a Karok és Rendek abban az időben látnokok is voltak. Lelki szemeik meglátták a honvédelmi miniszter és a mai miniszterelnök urat. Látták előre, mit fognak ezekről az intézkedésekről mondani. Látták, hogy ezek a zsoldos katonákat türik, elnézik, sőt unszolják a királyt, hogy jövedelmeit kezelje helyesen, hogy katonáit elláthassa. Menteni akarták azonban magukat a jövendő nemzedék előtt az 1649-diki 3. dekrétummal, a melynek 3-ik czikkelye igy szól: »És nehogy ugy tünjék fel, hogy a Karok és Rendek saját védelmüket, a haza fentartását és végre önmagukat is elhanyagolták volna, hogy fenmaradásuk valamely szilárdabb biztositására és a törökök beütésének nagyobb meghiusitására lehessen kilátásuk stb., a régi rendes katonaság mellé stb. . . . a maguk részéről is bizonyos számu lovas és gyalog katonát ajánlanak meg.«

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Fentartották a státusquót!

Pap Zoltán: Igen, fentartották a státusquót, de később meg fogja látni a honvédelmi miniszter ur, hogy mi is az a statusquo? Most pedig egyelőre maradjunk meg a mellett, hogy szegény őseink sajnálkoztak felettünk. Nehogy pedig akadjon a jövendőben olyan honvédelmi miniszter, a ki vádolja őket, hogy a hadseregről elfelejtettek intézkedni . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ők ezt már előre érezték!

Pap Zoltán: . . . törvényt hoztak, hogy az ne következzék be. Mindenesetre levonhatjuk ezekből a törvényekből azt a tanulságot, hogy a honvédelmi miniszter urnak állitása homlokegyenest ellenkezik az igazsággal.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy van! *(Derültség jobbfelől.)*

Pap Zoltán: A régi magyar törvények mind a nemzet méltóságához illő magasztos hangban jelentek meg a multban. Csupán két esetben vesztette el a meggyötört nemzet lelki egyensulyát. Egyszer 1567-ben Miksa alatt, ama korszakban, midőn az osztrák szorongatások elől a törökhöz, legnagyobb ellenségéhez, kellett a nemzetnek fordulnia; tudjuk, hogy hiába. Második esetben akkor vesztette el a nemzet méltóságát, mikor látván, hogy dinasztiája sem bir a török betöréseknek ellenállani és a törököt az országból kiüzni, törvényt alkottak szegény őseink arról, hogy hát nem is lehet ez másként, mert az Isten haragja ez a csapás, az Isten haragja miatt nem tudunk ettől megszabadulni, mert haragszik az Isten a nemzetre az ő bűneiért.

Horváth Gyula: Még mindig nagyon haragszik!

Pap Zoltán: A következőket mondja az a törvény: »Ambár ezek a dolgok . . .« és ez, t. honvédelmi miniszter ur, nagyon érdekes, mert itt meg fogjuk találni a válaszfalat a t. honvédelmi miniszter ur és a mi nézeteink között, mert itt meg fogjuk találni inditó okát az ön hiperlojalitásának és a mi királytiszteletünknek, a mely magasztosabb és méltóbb a magyar nemzethez, mint a szolgai talpnyalás. *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a t. képviselő urat, méltóztassék kifejezéseit megválogatni. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Tisztelem az elnöki kijelentést,

meghajlom előtte, de én ennek a nemzetnek minden bünét a szolgai királyimádásra vezetem vissza. Azért nem haladhat ez az ország, mert a nemzet nem bir önérzettel és koldustarisznya készül a nyakába. Ez minden bünnek és veszedelemnek egyetlen oka. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Igaz! Ugy van!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ha Gabányi mondja, akkor mindesetre! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Az idézett törvény ezt mondja *(olvassa)*: »Ámbár ennek a dolognak az emberi természetből következhető sok és különféle okát lehetne felhozni — t. i. a törökök folytonos beütésének — mindamellett, minthogy a halandókon egyedül a mindenható Isten akaratából esik meg minden, ennélfogva ugy látszik, hogy mindaz, a mi ő Felségének, a tiszteletre legméltóbb intézkedései és legbölcsebb szándékai ellenére többnyire minden várakozáson és minden számitáson kivül következett be, egyedül a mindenható Isten boszuló haragjának tulajdonitható, a ki, t. i. a nemzetre, ennek bünei miatt méltán neheztel.«

A mint tudjuk, I. Ferdinánd uralkodása alatt hozatott ez a törvényczikk. Szegény őseink törvénybe iktatták az Isten haragját. Ebben a törvényben teljesen tisztán áll előttünk annak a kornak gondolkozásmódja, felfogása. Ferdinánd jól ismerte korát, ki is használta a nemzetnek ezt a gyöngéjét. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* 1545. évi IX. dekrétumának 5. §-ában a Rendek által előterjesztett egyik óhajtásra ezt a kir. választ adja Ferdinánd: »Én teljesiteném a ti kivánságtokat, nemzet, de nem teljesithetem, mert tudjátok, hogy én az Isten kegyelméből uralkodom és az Isten rendelkezésén nem kis csorba esnék, ha én kivánságtokat teljesiteném«. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Ez törvénybe van iktatva, itt van; *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* kihasználta ennek a kornak minden gyengeségét Ferdinánd ur. Mig az előbbi korszakokbeli törvények, valahányszor a királyról megemlékeznek, mindenütt csak kir. felségről beszélnek, addig a Ferdinánd uralkodása alatt következő törvények már 1543 után — mert királyi válaszában maga Ferdinánd is igy nevezte magát — »ő szent Felségé«-t emlegetnek, nem volt már neki elég a »kir. Felség« czim, az »ő szent Felsége« czimet vette fel.

I. Lipót 1687-ben tovább ment és »legszentségesebb Felség«-nek nevezi magát. Ebben a királyimádásban rejlik nemzetünk rákfenéje és ide vezethető vissza az a meggyökeresedett meggyőződése az egyszerü magyar gondolkozásnak, hogy hiszen megérdemeljük sorsunkat, mert a királytisztelet helyett, a mely méltóságosabb és magasztosabb, mint a királyimádás, a királyimádásnak bűnébe estünk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezért nem átgondolt politikai beszédek azok, a melyek az eddigi vitában a túloldalon elhangzottak, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* és a melyek elitélik azt a hangot, a melylyel mi Európa fülehallatára saját véderőnk ellen támadunk. *(Mozgás jobbfelől.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Elég szégyen!

Pap Zoltán: Báró Solymossy Ödön igen t. képviselőtársunk pl. paszpartu-t kér a társadalomban az idegen hadsereg tisztjeinek számára, hiszen azok is a hazát védik, tehát megérdemlik, hogy egyenlő elbánásban részesüljenek azokkal, a kik szintén a hazát védelmezik. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Nem a társaságbeli ember szól belőlünk, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert törvényt idéztem rá, hogy mi nem azért haragszunk ő reájuk, mert idegenek, hanem mi igenis neheztelünk a kormányra és elitéljük azt a kormányzatot, a mely nem gondoskodik arról, hogy az általunk elfoglalt helyet nekünk biztositsa Magyarországon. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem beszél belőlünk a társadalmi ember, t. ház, hanem beszélnek a nemzet napszámosai, a kik az egységes magyar nemzeti államot ki akarjuk épiteni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Beszélnek belőlünk őseink, beszélnek belőlünk hazánknak törvényei. Önök, t. urak ott a túloldalon, megalkusznak azzal az állapottal, hogy a nemzet fiaihoz, a nemzet fiatalságához abban a korszakban, a mikor a lélek a legfogékonyabb, abban a korszakban, a mikor, mint a közmondás tartja, a császár kenyere után a saját kenyerének előteremtéséhez fog, és ebben az idegen nemzetiségek által lakott országban idegen nyelven szólanak a nemzet fiaihoz és megtanulják azt, hogy — és velem is megtörtént t. miniszter ur, engem is neveztek az én tisztjeim Kossuth kutyának — ....

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mig ez hivatalosan megállapitva nincsen, addig nem hiszem! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: . . . magyarnak lenni Magyarországon a törvény erejénél fogva nem kell. Megtanitott pedig engem a karhatalom, a mely nekem legjobban imponált, arra, hogy csinálhatok a nemzet ellen, a mi nekem tetszik. Itt van a különbség köztünk és ön között, t. honvédelmi miniszter ur, mert önök és az ön pártja nem látják ezt a veszedelmet, mi pedig látjuk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A mi önérzetünkben, a mikor ilyen beszédekkel felállunk, megnyilatkozik a nemzetnek megalkuvást nem ismerő önérzete. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Követeltük jogainkat a multban mindig, követelni fogjuk a jövendőben mindaddig, a mig ez a nagy épület tető alá nem kerül. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Követeltük eddig gyöngébben, követeljük ezután mindig erősebben. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Helyes! Én pedig még erősebben fogok helyt állani! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Engedelmet, én megkövetelem a honvédelmi miniszter urtól, hogy a tárgyhoz illő komolysággal fogadja beszédemet; mert engemet nem ellenzéki beszélési viszketeg, hanem az a komolyság vezet, a melyet a t. miniszter ur figyelmünkbe ajánl. Ez a komolyság pedig nem azt követeli, hogy fogadjuk el a javaslatot, hanem, hogy vessük el. Azért ilyen kicsinylő lenézést nem fogadok el és azt visszautasitom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Senki sem veszi ezt komolyan az egész országban! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A kaszárnyában tessék igy beszélni!)*

Horváth Gyula: Azt hiszi, hogy mindig a kaszárnyában van! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A kaszárnyában tisztességesebben beszélnek, mint itt! *(Nagy zaj, mozgás és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Utasitsa rendre a miniszter urat az elnök. Elnök csenget.)*

Horváth Gyula: Igenis, a kaszárnyában tisztességesebben beszélnek, mint a miniszteri széken! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek t. ház! Ne tessék egymáshoz átbeszélgetni! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Utasitsa rendre a minisztert!)*

Kubik Béla: Ne ide nézzen mindig az elnök ur! Hanem a miniszter urra is! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérem, méltóztassanak nyugodtan meghallgatni a szónokot. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tessék a miniszter urat rendreutasitani!)*

Pap Zoltán: Én, t. képviselőház, azt hiszem, hogy annak van igaza, a ki senkinek a jogát csorbitani nem akarja akkor, a mikor a saját jogait követeli. Hiába van a honvédelmi miniszter urnak és a többségnek háta mögött a szurony, a mi jogaink erősebbek, mert azok nem követelnek senkitől sem áldozatot és csak azt kivánják, hogy adják meg azt, a mi a mienk! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Horváth Gyula: A mi hátunk mögött van a nép! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Pap Zoltán: Azok az idegen császárok és királyok sem merték megtagadni a nemzettől ezen jogoknak érvényesitését, nem mertek odáig menni, mint a meddig a honvédelmi miniszter ment el, hogy a törvényekben nem tartattak fenn a nemzetnek jogai az önálló hadseregre. Ellenkezőleg, ezek az idegen császárok és királyok mindig azt mondták, hogy igazatok van, de hagyjatok békét, mostan verekszünk, háboruskodunk, majd nyugalmasabb időben fogunk erről beszélni.

A törvényekbe akkor is beiktatták, hogy teljesitik e követelményeket, csupán ez a korszak az, a mely nem akarja elismerni e követelmények jogosságát, és azért jogosultabb egy erősebb ellenzék erőszakossága, mint az önök minden cselekedete. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Harcziasabb, katonásabb, vitézebb nemzetet nem mutat Európa történelme, mint a magyar volt a multban. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nincs Európának egyetlen művelt nemzete, a melylyel a magyar ne verekedett volna, és a melyet meg nem vert volna. Majdnem az összes nemzetek litániáiban bennefoglaltatik, méltóztassék utánanézni: »De sagittis Hungarorum libera nos, Domine!« A magyarok nyilaitól szabadits meg minket, oh Urunk!

Gabányi Miklós: Azért fél az osztrák oly kegyetlenül tőlünk most is. *(Derültség.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Gabányi Miklós: Csak kiszipolyozni akarja az országot, de háborut nem mer velünk viselni! Ugy értem!

Pap Zoltán: Annál lealázóbb, t. ház, hogy az általános művelődés korszakában önálló hadserege ennek a nemzetnek nincsen. Akkor, a mikor a többi nemzetek dinasztiáik alatt haladnak, művelődnek minden téren, apró Balkán-államocskák az európai konstellácziő mellett, vagy daczára, népcsoportokból fejedelemségekké, fejedelemségekből királyságokká tudnak válni, csupán a dicsőségesen uralkodó Habsburg-dinasztia uralkodása alatt esik meg az a szégyen Magyarországon, hogy a nemzet követeléseire azt feleli: »Und was noch!«

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Rendre, rendre! *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Miért?! Elnök csenget.)*

Pap Zoltán: Engedelmet kérek, nagyon szomoru dolog, igaz, és ki merem mondani, ha szuronyokat állit is a t. honvédelmi miniszter ur elébem, hogy igenis szomoru és nagyon sajnálatos viszony. És nagyon szomoru az országra, hogy ily kinyilatkozásokat engednek a lapokban kürtölni és nem czáfolják meg azokat, tehát valók. Nem »rendre«, de rendet kell teremteni az országban, a mire a kormány volna hivatva, hogy ily dolgok elő ne fordulhassanak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Pedig, t. képviselőház, ha katonaságról beszélünk, katonai szempontból is jutalmat érdemel ez a nemzet. Nem saját dinasztiájától, nem önmagától, de az egész világtól. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Harczászat terén többet tanult egész Európa tőlünk, mint mi egész Európától. Tanult mindenesetre az ököljog korszakában, a mikor kéz kéz ellen küzdött, vakmerő, rettenthetetlen bátorságot. Lemásolta az egész világ lovasságunkat. Méltóztassék az egész világ hadseregében a lovasságot megnézni, még sujtásainkat is lemásolta. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mindenesetre tanulták abban a korban az élelmezési csapatok felállitását, mert előfogati rendszerével Magyarország volt az, a mely megtanitotta a hadviselésnek eme módjára az összes nemzeteket, akkor, a mikor velük verekedett, és ezt az érdemét külföldi munkák pedig

számtalan sorozata is elismeri. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

Tételes intézkedésekkel fogom, nem erős paprikás beszéddel, beigazolni azt, hogy a nemzet igenis fentartotta mindenkor jogát az önálló hadsereghez. (*Halljuk! a szélsőbaloldalon.*)

Nagyon szeretném, ha a t. honvédelmi miniszter ur, a helyett, hogy »rendre«-féle közbeszólásokat követne el beszédem alatt, objektiv szemmel nézné a bekövetkezendőket és azt látná, hogy egyáltalán nincs szándéka ennek a szónoknak olcsó babérokat aratni, a kormányt hiába való módon támadni, hanem igenis én, mint a magyar kormány tagja, elismerem ezen ember szándékának nemességét, intenczióinak tisztaságát, hogy fáj neki, hogy a honvédelmi miniszteri székből azt hallotta, hogy a nemzet nem tartotta fenn jogát az önálló hadsereghez és ő be akarja és be fogja bizonyitani, hogy igenis, fentartotta. Hogy czáfolatom sikeresebb legyen, Magyarország történetét törvénykönyvek alapján, beszédem keretében, hat korszakra osztottam fel. Az első a honfoglalástól Szent Istvánig, a második Szent Istvántól Zsigmond királyig, a harmadik Zsigmondtól az első idegen király megjelenéseig, Albertig, azután Alberttől I. Ferdinándig és I. Ferdinándtól Mária Teréziáig terjed. Mária Teréziának korszakával csak per tangentem óhajtok foglalkozni és egyáltalában beszédem szük keretébe nem fér bele, hogy az egész anyagot felöleljem. Az ujabb korszakokból előttem szólt t. képviselőtársaim elég bőségesen hordták össze az anyagot, a legujabb korszakokhoz, azt hiszem, még a vita folyamán fognak hozzászólni, s ezért én leginkább a rég mult történetével óhajtok foglalkozni.

Ugyan, t. honvédelmi miniszter ur, mikor 1896-ban a kiállitást végig nézte és hallott azokról az ünnepségekről, melyekkel Magyarország ezer éves fennállását ünnepelte a magyar, vagy ha a honfoglalás történetét olvasta, vagy akármikor került a magyar honfoglalás a t. honvédelmi miniszter ur szemei elé, nem gondolkodott-e mint katona, hogy ezt a nagy munkát olyan rövid idő alatt ugyan miért végezhették el őseink? Ezt azért végezhették el, mert önálló hadsereggel jöttek be az országba, (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) mert a magyar nem is volt egyéb, mint katona. Annyira katona volt a magyar, hogy mikor Szent István felvette a kereszténységet, ebben a tényében mindenesetre egy előrelátó politikai bölcseség nyilatkozik meg, mert hiszen külső államjogi okok nem kényszeritették reá. Ki tudná megmagyarázni, hogy Vajk egyszerüen felveszi a kereszténységet és kényszeriti törvényes uton az országot, hogy az is keresztény legyen? Mi adta neki ezt, belső sugallat, apostoli kinyilatkoztatás, a szent lélek szelleme? Nem, hanem tudjuk a történelemből, hogy politikai bölcseség. Akkor az idegen germán fejedelmek már felajánlották pártfogásukat a nemzetnek és hogy ezen idegen befolyások alól ment legyen az állam, mert azok a germán fejedelmek már keresztények voltak és hogy a kereszténység révén ezen idegen befolyást ne honosithassák meg az országban, azért sietett ő maga először a keresztségbe. A katonai rendet megalkotta és pedig keresztény alapokra fektette.

Ma már nem értjük meg, hogy mit kereshettek a püspökök abban az időben vagy később a csatákban. Tudjuk, a püspököknek a király jobbján volt a helyük. A ki ismeri tüzetesen Szent István korát, az igazat fog nekem adni abban, hogy mikor megalkotta a katonai rendet, azt a keresztény alapokra fektette, akkor az volt a czélja, hogy egy önálló nemzeti hadsereget alkosson meg és pedig akként, hogy a társadalomnak minden ágazatát beilleszsze abba a hadseregbe. Nem találunk a társadalomnak egyetlenegy olyan tagját sem, a mely abból hiányoznék, még a papi rend sem hiányzik onnan, a mely pedig hivatásánál fogva, a mint tudjuk, épen nem oda való, hogy öldököljön. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

Hock János: Nem volt akkor önálló hadsereg!

Pap Zoltán: Engedelmet kérek, nem volt önálló hadsereg, hiszen most mondtam a honvédelmi miniszter urnak, hogy nem volt a mai értelemben, de most arról vitázunk és a történelemből mutatom a példát arra, hogy a nemzet az önálló hadsereghez fentartotta-e a jogát, vagy lemondott-e arról? Én azt állitom, hogy nem mondott le soha a nemzet. Sőt ellenkezőleg, be akarom bizonyitani, hogy törvényes tételes intézkedésekkel fentartotta az önálló hadsereghez a jogát és épen a törvényes intézkedésekből vezetem le abbeli akaratomat, hogy Magyarországon önálló magyar hadsereg állittassék fel. (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*) Hiszen annyira katona volt a magyar, hogy egyéb semmi sem volt. Vármegyéink, ha ismeri az igen t. miniszter ur Magyarországnak közigazgatási szervezetét, nem voltak egyebek, mint a katonai szervezeteken alapuló csoportok. A megyei főispánok voltak e szerint a megyei hadseregnek a vezérei. Hiszen elismerem, hogy a mai főispánok is vezérei a megyének, csakhogy nem a megyei hadseregnek, az önálló hadseregnek, hanem az osztrák szoldateszkának az alvezérei. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Hiszen annyira katona volt a magyar, hogy a nemesség ősi szervezetében nem volt egyéb, mint várkerületek szerint beosztott, minden pillanatban harczra kész hadsereg. Egy önálló hadseregnek a csirái és jelei láthatók mindenütt.

Horváth Gyula: Egy igazi magyar hadseregnek!

Pap Zoltán: S annyira katona volt a magyar, hogy Szent István azzal sem elégedett meg, hanem a nemzetségek mellett uj katonai csoportokat alkotott, a melyeket servitutes regiae-nek neveztek. Azt elhiszem, hogy a honvédelmi minisz-

ter ur előtt furcsa szinben tünhetik fel, hogy épen a háznak ellenzéki oldaláról mondják azt, hogy a multban mindenki katona volt és a modern korszakban meg akarják tagadni a nemzettől azt a pár ezer ujonczot, tehát az ellenzék nem következetes önmagához. Ennek ellene vetem azt, hogy magam is lóra kapok háborus, mozgalmas időben szabolcsi legényeim élén, ha szükséges; megadunk mindent egy önálló hadseregnek, hanem nem adunk meg semmit annak a gyülekezetnek, a melyet osztrák hadseregnek, közös hadseregnek hivnak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Annak nem vagyunk hajlandók megadni semmit. Annál kevésbbé vagyunk hajlandók megadni, mert több ezer magyar embert akar megint a munkásosztályból kiragadni s egyszersmind azt állitja oda ezzel szemben, hogy hiszen ez költségtöbbletet nem is okoz. Még azt sem mondja meg a t. honvédelmi miniszter ur, hogy — a mint a multban tették a királyok — azokat a ruházatokat, a melyek az ujonnan megállapitandó ujonczoknak szükségesek, a király sajátjából fogja-e fizetni, vagy pedig ujra az országot terhelik meg ezzel. Osztrák politikai nagyhatalmi hóbort ez az ujonczkövetelés, t. honvédelmi miniszter ur, a melylyel szemben felhozom az aranybullát . . . *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A miniszter társalog!)* Megvárom, mig elvégzi a beszélgetést. Kérem a honvédelmi miniszter urat rendre figyelmeztetni, nem tudok igy beszélni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez nem kaszinó!)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Bánom is én! Csináljanak a mit akarnak!

Pap Zoltán: Elhiszem, hogy fájnak ezek a beszédek a t. honvédelmi miniszter urnak . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Dehogy!

Pap Zoltán: Azért mégis, hogyha itt vagyunk és komoly szint adunk a tárgyalásnak, legalább a formát tartsuk meg.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Onnan nem fáj semmisem, csináljanak, a mit akarnak!

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Pap Zoltán: Erre a nagyhatalmi hóbortra ellenvetem II. Endre aranybullájának 6. czikkelyét, a mely azt mondja: »Ha pedig a király az országon kivül akarna hadakozni, a nemesség ne tartozzék vele menni, hanem ha a király pénzéből. És, ha valamikor hazatérne, a nemeseken hadi birságot ne vegyen; ha pedig ellenség támadna haddal az országra, annálfogva mindnyájan tartozzanak elmenni.« A Kossuth-nóta is innen veszi eredetét, hogy: »ha még egyszer azt izeni, mindnyájunknak el kell menni.« Ha nemzeti érdek követeli a katonaság szaporitását — a mit a t. honvédelmi miniszter ur elmulasztott nekünk bebizonyitani — akkor mindnyájan elmegyünk, de ha az osztrák császári politika és nagyhatalmi hóbort követeli, akkor innen katonát a t. honvédelmi miniszter ur kapni nem fog többet.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Minden ellenség elszalad, ha kezdenek beszélni! *(Derültség.)*

Gabányi Miklós: Megint rólam beszél a kolléga! *(Derültség.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Pap Zoltán: A mint tudjuk, t. képviselőház, a multban a katonaságnak fentartása mindig a király kötelezettsége volt. Igy fogta fel ezt a nemzet. De nem kell ahhoz törvény, t. ház, tudjuk a multból, tudjuk, hisz a magyar nemzet mindig elég jó bolond volt arra, hogy kihasználtassék és megtudhatnák már egyszer azok a bécsi körök, hogy annak a bizonyos fátyolnak az emlegetése jobb lesz, ha őket ösztönzi a feledésre és nem mi elénk állitják, mert a mikor a legjobban szorongattattak, csak csecsemővel a karjukon kellett odamenni az országgyülésre és kész volt meghalni minden magyar!

Horváth Gyula: Hol volnának ma különben!

Pap Zoltán: Nem kell törvény ahhoz, hogy a nemzet mentse meg a királyát, mint a hogy nem kell törvény ahhoz, hogy az apa mentse meg a fiát a veszedelemtől, mert a magyar lojális volt mindig, csak azt kivánta, hogy vele atyailag bánjanak, ne pedig hidegen, mostoha módjára.

Az önálló magyar hadsereg, a hogy Szent István király megalkotta, megmaradt Zsigmondig régi szervezetében. Zsigmondnak ötödik dekrétuma már következőleg intézkedik a hadseregről: »Mi, a rómaiak örökké felséges császára, Magyarországnak stb. királya jelentjük e levelünk rendjén mindenkinek, a kiket illet, hogy mi, kiknek királyi felséges gondviselése« . . . szóval, nyiltan bevallja azt a kötelességét, hogy méltóságának tisztéből folyólag az ő alattvalói és területei, meg országai felett uralmát nemcsak befelé, hanem még inkább külső hóditók ellen megvédje és sértetlenül fentartsa: »mondott országunk határai Cseh- és Morvaország felől, honnan a jelen körülmények következtében az ország néhány elmult évtől fogva mostanig gyakori és mind hevesebb ellenséges támadásoknak volt kitéve, királyi hatalmunkkal biztonságba akarván helyezni, önkényt, sőt királyi tisztünktől fogva elhatároztuk, hogy az alább következő terhet királyi gondoskodásunk és intézkedésünk tárgyává teszszük« — t. i. nem jöttek czivillistát kérni a nemzettől, hanem magukra vállalták, hogy a királyi jövedelmekből tartják fenn a nemzet zsoldosait — a következő városokat — és itt aztán felsorolja, nem akarom felolvasni ezeket — Szakolcza, Nagyszombat, Trencsén városokat, stb., *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* »vagy a melyek a jövendőre bármely körülménynél vagy oknál fogva kezünkre fognak

kerülni« — tehát még azokat is, a melyek esetleg hadjárat esetében a nemzet vagy király kezére kerülnek — »a mi királyi költségünkön meg fogjuk erősiteni és a mi királyi költségünkön elegendő katonasággal, fegyverrel és élelmiszerrel meg egyébbel el fogjuk látni.«

Rendeli még Zsigmond második könyvének ötödik dekrétuma — a mikor, mondom, már Szent István alkotmánya végóráját járta — hogy a király hada mellett az előkelők is tartoztak felkelni, szabályozza a jobbágyi felkelést külön, elrendeli — most már a nemeseket kétfelé választották — hogy a nemesek nem tartoznak bizonyos körülmények közt megjelenni, hanem állitottak maguk helyett katonát, birtoktalan nemesek azonban személyesen tartoztak hadba menni; ha többen voltak testvérek, akkor ezek nem tartoztak mind hadba menni, hanem a testvérek közül egy, azok, a kik szolgálatban állottak, szolgai teendőket végeztek bizonyos urnál, szintén nem tartoztak menni, hanem maguk helyett másokat küldeni, intézkedett arról, hogy a katonaság az ország törvényei szerint éljen, hogy a károk, a melyeket a katonaság okoz az ország lakosainak, megtéritendők. Ime, t. honvédelmi miniszter ur, ezek az intézkedések a legrégibb időben nem arról tesznek tanuságot, hogy a nemzet elfeledkezett gondoskodni saját hadseregéről a zsoldos hadsereg korában is, hanem tanuságot tesznek arról, hogy a nemzet igenis mindig gondoskodott róla és ezzel tartotta fenn jogát a mai önálló magyar hadseregnek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Szent Istvánnak bölcs alkotmánya, a mint tudjuk, nem tartotta fenn magát sokáig, csak 400 esztendeig. Albert osztrák herczegnek, Zsigmond vejének bekövetkezett trónralépésével Magyarországon is bekövetkezett a Rückwärts-Concentrirung, a visszafejlődés. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Folytatása volt ennek Ulászló uralkodása. Albert trónraléptével sötét felhők gyülekeztek a magyar égre és kétségbeesés szállotta meg az ország lakosait — mint a hogy a Rendek akkor magukat kifejezték. Iparkodtak nemzeti jogaikat, a nélkül, hogy erre példát vettek volna más nemzetektől vagy pedig saját multjukból, saját kárukon okultak volna, körülbástyázni. Nem a véletlenség volt az, hogy ezek a sötét felhők valóságos gyászszá tornyosultak a várnai csatánál, hanem az idegen sziv, az idegen lélek, az idegen kéz működött ebben közre, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert nem volt képes a nemzetbe azt az erőt beönteni a nemzetnek feje, királya, a ki nem találkozhatott egy gondolatban nemzetével, hogy azt az erőt kifejthette volna, hogy a gyászos várnai csata be ne következzék.

Hát az igen t. honvédelmi miniszter ur lenézheti a mi akcziónkat, a hogy akarja, fittyet hányhat Magyarország nemzeti törekvéseinek , . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem áll! A nemzetnek nem, csak az ellenzéknek! *(Derültség jobbfelől.)*

Pap Zoltán: . . . de egyet idegen nemzetek történetéből megtanulhatott, hogy a nemzeti erőnek a legerősebb erőforrása, ha a nemzet együtt érez a dinasztiával, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* csak ez képes megelégedetté és boldoggá tenni egy nemzetet.

A t. honvédelmi miniszter ur rendre akart utasittatni az előbb egy megjegyzésemért, a miért nem volt joga rendreutasitást követelni. Ezzel szemben én készségesen kijelentem, hogy antidinasztikus beszédek kétséges értékü árjában nem fogok uszkálni. Engedelmet kérek, de a t. miniszterelnök ur Kossuth Lajost kompromittálta, azaz: az emlékét, mert Kossuth Lajost kompromittálni nem lehet.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Sohasem jutott eszébe kompromittálni!

Pap Zoltán: Akkor, a mikor az inkompatibilitás elvét a szemére hányta.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Nem kompromittálta! Történelmi alakokra hivatkozott!

Pap Zoltán: De Kossuth Lajosnak azt meg kellett tennie, mert megtanitotta hazánk történelme és ha végigmegyek ezeken a könyveken, majd egy kis igazságot odahaza a honvédelmi miniszter ur is fog adni Kossuth Lajosnak, hogy fel kellett állitania az inkompatibilitás elvét, mert megtanulta azt, hogy az idegen királyok igéreteiket soha meg nem tartották, a nemzeti érzéseket nem istápolták, a nemzet jogait meg nem adták, el nem ismerték. Mindenkor abszolutizmusra hajlandók voltak, nekik a nemzet csak addig kellett, a mig adni képes, mihelyt a nemzet gyenge volt, mihelyt a saját hatalmát az idegen dinasztia érezte, abban a perczben hurkot vetett a nemzet nyakára. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Méltóztatik tudni, t. ház, mi sem dicsekedhetünk azzal, hogy Kossuth Lajosnak ezt az inkompatibilitási teoriáját a nemzet elfogadta volna. Hogy jól tette volna, azt majd a jövendő fogja beigazolni. Én a magam részéről azonban megalkuszom a fennálló helyzettel, és őszintén mondom, minden utógondolat nélkül, hogy belenyugszom a változhatatlanba! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Én nem!)* és azt mondom a magam részéről, hogy Magyarországnak és a Habsburg-dinasztiának egy uton kell haladnia. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és az igen t. honvédelmi miniszter ur előtt is lojálisnak állitom magamat és őszintén annak is érzem magamat.

Hanem, t. honvédelmi miniszter ur . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: De! . . . *(Derültség a jobboldalon.)*

Pap Zoltán: »De« az következik, mert nagyon jól ismeri a honvédelmi miniszter ur, hogy itt vannak »de«-k . . .

Kubik Béla: Kell lenni!

Pap Zoltán: De mikor emlegetik a fátyolt, mikor emlegetik a mult feledését és minket rebellis szinben látnak, akkor kérdem, hogy mit értenek fátyol alatt oda fenn és miben nyilvánul a mi rebellizmusunk? Hát, ha fátyol alatt azt értik, hogy hagyjunk fel nemzeti követeléseinkkel, ha fátyol alatt azt értik, hogy ne csináljunk kényelmetlenségeket ennek a nagyhatalmi hóbortu családi politikának, hogyha rebellizmus alatt azt értik, hogy türjünk mindent, a mit önök utján ide elénk hoznak, akkor fátyolról és engesztelődésről közöttünk soha szó nem lehet. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Én mindenben egyforma tényezőnek tekintem magamat, mint a nemzet tagja, a dinasztiával, és azt mondom: együtt kell haladnunk. De valakivel csak szóba kell állani, hogy egyszer megértessük magunkat, hogy mit akar ez a nemzet. Lássa meg a dinasztia azt, hogy a nemzet nemzeti jogairól soha le nem mondott, és ezentúl még kevésbbé fog lemondani, és mindig erősebben fogja követelni ezen jogok érvényesitését. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez az egyetlen mód a feledésre; itt vagyok, rendelkezésre állok, együtt haladok, parancsait teljesitem a királynak, de csak azokat, a melyeket a nemzeti érzés diktál. Ha azokat a parancsokat nem a nemzeti érzés diktálja, akkor a jövendő fogja megmutatni, hogy Kossuth Lajosnak volt igaza! Nincsen szüksége a dinasztiának arra, hogy olajat öntsön a tüzre, és felingerelje a nemzet lelkét nemzetellenes politikájával, hanem szüksége van arra, hogy erősödjék, erősödni pedig csak ugy fog, ha a magyar nyelvet visszahelyezi a hadseregnél régi jogaiba. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy mire képes a nemzet, megmutatta a Hunyadi-korszak, a mely egyszerre nagygyá, dicsővé tette a nemzetet a várnai katasztrófa után. A természetes fejlődés azt hozta volna magával, hogy a várnai veszedelem után csak lassu fejlődéssel térjen magához a nemzet. És ime, ez az egy korszak képes volt a nemzet betegségét meggyógyitani, a rongyos nemzetet felruházni, sőt azt a nemzetet Mátyás alatt oly dicsőségessé és hatalmassá tenni, a milyenné még egyszer lenni, végczélja lehet a nemzetnek.

Erre képes egy nemzeti dinasztia. Meg kellett volna érteniök az utódoknak Szent István alkotmányát, vagy legalább megragadni azt a fonalat, a melyet Albertnek, és az első idegen uralkodónak trónraléptekor megragadott a nemzet.

Albert alatt az ország urai a király elé járultak, hogy nemzeti jogaikat biztositsa, mert hisz ő idegen és nem ismeri a nemzet alkotmányát. Ennek a dekrétumnak tárgyam keretébe illő része ekként szól *(olvassa)*: »1439: III. czikk a zsoldosokról és közönséges hadseregről. Hogy a királyi Felség az ország megvédésének és végvidékei megőrzésének érdekében táborozó katonái részére gondoskodjék királyi zsoldról, nehogy a zsoldosok az ország lakosait kiraboljak. 1. §. Általános felkelést pedig ne hirdessen az országlakosoknak, a mig a zsoldos katonák az ellenségnek ellent tudnak állani. Ha pedig e katonaság az országlakosokat megrabolja, más hatalmaskodók módjára kell őket elitélni.«

Gál Sándor: Most is vannak!

Pap Zoltán: Vannak is! Ezek csak folytatása azoknak a zsoldos katonáknak. *(Olvassa)*: »Ha pedig a szükség ugy parancsolná, hogy általános felkelést találnának hirdetni, akkor az ország nemeseit akaratuk ellen, táborozók módjára, az ország határain és szélein túl ne vigyék, mert régi szabadságunk ezt hozza magával. Hogy külföldiekre tisztségek nem ruházhatók, és hogy a főpapok és báró urak ne tartsanak maguknak idegen szolgát. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Továbbá, hogy államunkban idegen és külső embereknek, bármilyen nemzetiségüek és nyelvüek legyenek is« — tehát nem a nemzet ellen tört a nemzet, ma sem a németre haragszunk mi — csak később fejlődött ki az osztrák elleni gyülölség és áll fenn ma is — *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* — »nem fogunk királyi hatalmunknál fogva tisztségeket adni, és várakat, erősségeket, határokat, birtokokat, hivatalokat és nagyobb egyházi javadalmakat, bárságokat, ispánságokat, akármilyen egyházi, vagy világi méltóságokat sem fogunk akár ideiglenesen, akár állandóan külföldieknek, idegeneknek adományozni, hanem csakis magyar embereknek«.

Alberttől nem kaphatott volna a honvédelmi miniszter ur bárói rangot! *(Ugy van! Derültség a szélsőbaloldalon.)*

A 2. §. pedig azt mondja, hogy »a főpapok, meg bárók ne tartsanak maguknak külföldi, meg idegen embereket«.

A 6-ik czikkely azt mondja *(olvassa)*: »A királyi javadalmakat egyedül az ország lakosai részére kell bérbeadni. Továbbá a harminczadokról, a kamarai nyereségről, a bányákról, a bányajövedelmekről, a pénzverésről, kamarákról és bármiféle tisztségekről bérbeadás utján, vagy másképen, bármi módon, a megállapodott szokás értelmében, szintén csak Magyarország koronájának alávetett, arra alkalmas embernek, s nem külföldi embernek, legyen szabad rendelkezési jogot adni.«

Hát, t. képviselőház, még ilyen szellemü törvénynyel is megelégednénk, a milyet e korban képesek voltak a rendek meghozni és, ime, 400 esztendő mulva már nincs az ország azon helyzetben, hogy ilyen törvény megalkotásával a parlament elé merjenek lépni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezen intézkedések, t. honvédelmi miniszter ur, még mindig azt mutatják, hogy a nemzet nem mondott le az önálló hadseregről, hanem, hogy fentartotta jogát. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Sőt a rendek annyira óvatosak voltak — mint emlitettem — hogy az első idegen királynál már

rögtön védbástyákat iparkodtak emelni a maguk jogainak biztositására.

V. Lászlónak 1454. évi II. dekrétumában is gondoskodás történik az önálló hadseregről, még pedig a következőkép *(Halljuk! Halljuk! olvassa)*: »Utószülött László királynak második dekrétuma. A gyakori és a valóknak bizonyult fontos hirekből, a melyeket olyan megbizható emberektől hallottunk, a kik Magyarországunkat veszedelemtől féltik, világosan megértettük, hogy a legálnokabb török császár erősen eltökélt szándékkal azon mesterkedik, hogy a szokottnál nagyobb mértékben megszaporitott idegen hatalmas pogány sereggel, Magyarországunkra törve, azt végképen elpusztitsa«.

Endrey Gyula: Ez egészen aktuális! Most tárgyalják a Balkán-kérdést!

Pap Zoltán: Megmondták akkor a Rendek egész világosan, hogy mire kell a katonaság; körül is irták annak feladatát teljes határozottsággal és nem mint ma, a mikor egy gondolat vagy egy szakértői vélemény, vagy egy tábornok ideája szerint alakitják a katonaságot. Nem szaporitom tehát a szót, midőn ezen részleteket felolvasom, hanem azért teszem, hogy bebizonyitsam, hogy a mi követelményeink nemzeti törvényeinkkel vannak támogatva s jogunk van megtudni, és követeljük is a kormánytól, hogy mondja meg, miért van szükség ujabb létszámszaporitásra, mert mi az európai konstelláczióban nem hiszünk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Visszatérve az előbb mondottakra, azok kiegészitéséül megjegyzem, hogy a Karok és Rendek annyira gondoskodtak a magyar hadsereg fentartásáról, hogy Hunyadi Jánost főkapitánynyá választották meg a következőképen *(olvassa)*: »Először is tekintetes és nagyságos Hunyadi Jánost, bihari örökös ispánt a folyó egész év tartamára felállitandó hadseregünk főkapitányává teszszük.« Ime nem lemondás ez, hanem biztosítása az önálló hadseregnek. *(Tovább olvassa)*: »Intézkedtünk, hogy a királyi bevételek és kiadások megvizsgálására embereket kell kirendelni.« Mit szólana a honvédelmi miniszter ur, ha ma a királyi jövedelmek megvizsgálására embereket rendelnének ki? *(Tovább olvassa)*: »Továbbá intézkedtünk, hogy a mondott főpapok, bárók, valamint országunk nemesei és előkelői sorából válaszszanak néhányat, kiknek kötelessége megvizsgálni, hogy királyi jövedelmünkből hány királyi bandériumunk tartható fenn.« Nem elégedett tehát meg a nemzet azzal, hogy a király igérje, hogy fentartja a bandériumokat, hanem követelte, hogy maga a nemzet vizsgálja meg, hogy annyi katona állíttassék ki, a mennyi a jövedelemből telik. *(Tovább olvas)*: »És a királyi kamaránkból mikép adják ki a jövedelmeket és hogy a báróság tisztségét viselők, — a kik bandériumokat voltak kötelesek kiállítani, — ama királyi jövedelmekből zsoldjukat csakugyan ki is kapják és bandériumukkal a hadi szolgálatra készen is álljanak. Száz porta után 4 lovas, két gyalogos irandó össze, az egytelkü nemesek maguk menjenek hadba, a mágnások, bárók és nemesek ez alkalommal személyesen menjenek hadba. Egy várnagy a várban maradhat. Ugyanazon egy nemesnek több vármegyében lévő jobbágyai urukkal indulhassanak hadba stb.«

Tisztelt honvédelmi miniszter ur, ezek az intézkedések az önálló hadsereghez való jogunk fentartását, nem pedig a lemondást mutatják. Annyira fentartotta jogát a nemzet, hogy a királyi jövedelmeket is, a mint beszédem elején volt szerencsém jelezni, megvizsgáltatta maga a nemzet tanácsa. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A régi hadviselet ellen először utószülött László lépett fel a nemzettel szemben követelményekkel, de mint maga a dekrétum mondja terjedelmes bevezető részében, erre szükség volt. Nem akarok hasonló törvényeket idézni, mert van ismétlés a törvényczikkelyekben, mint látni fogjuk leginkább azért, hogy teljesittessenek bizonyos kivánalmak. Igy megismétli a nemzet, hogy sulyos katonai teherrel léptek az ország elé, de bár annak kézzelfogható okát adták, azért mégis épen ugy, mint az 1867 : XII. t.-czikkben, bizonyos feltételek szabattak az általános védkötelezettség első behozatalánál is. Azt mondotta a nemzet, hogy ha már adunk katonát, akkor adja meg a király nekünk azt a jogot, hogy mi a jövedelmét vizsgálhassuk meg, hogy tényleg képes-e fentartani a tőlünk kért katonákat. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt a honvédelmi miniszter ur megtenni nem képes, mert igaz az ellenzék részéről felhangzott az a vád, hogy erre semmi plauzibilis szükség ez idő szerint nincsen. Ez nem vezethető vissza másra — és nagyon helyesen jegyezte meg Beőthy Ákos t. képviselőtársam — mint családi politikára. A nagy hóbort szüleményei ezek a követelések.

Ugy tesznek, igen t. honvédelmi miniszter ur, az ilyen követelésekkel, mint a mikor valaki fél és a sötétben elkezd fütyörészni: »Ime, nagyhatalom vagyok, világ; ugy nézz a szemembe! Ne merj velem kikezdeni, mert én nagyhatalom vagyok, és ennyi meg ennyi ezer katonát állitok.« Tessék annak a hadügyminiszternek és általában a külügyi politika vezetőinek meghagyni, hogy ne tessék a sötétben járkálni és akkor majd nem kell fütyörészni; tessék világosságot terjeszteni mindenfelé és akkor nem lesz szükséges ilyen nagyhatalmi politikát folytatni akarni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ott van, t. ház, és t. miniszter ur, Angliának, Amerikának példája. Ezek nem fegyverkeznek, hanem dolgoznak és haladnak, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mig a többi nemzetek fegyverkeznek és gazdaságilag pusztulnak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Németországban is kénytelenek olyan agrár- és vámpolitikát üzni, a melylyel szövetségeseiknek dühét és ellenségeskedését keltik fel, mert saját védelmük megköveteli azt, hogy bevételi forrásaikat ott teremtsék meg, a hol lehet; mert a nagy-

hatalmi törekvések nem engedik élni a nemzeteket. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A politikai tan igazságainak kutatói sokszor foglalkoztak azon kérdés eldöntésével, hogy vajjon mi üdvösebb egy ország kormányzatának szempontjából: az abszolut monarchia-e, vagy pedig a népképviseleti rendszerre alapitott alkotmány. Vannak, elismerem, a kik az előbbit tartják helyesebbnek, a honvédelmi miniszter ur is ezek közé tartozik; sőt kezdenek már engem is megtanitani arra, és minden alkotmányos érzésem mellett már-már magam is beismerni kezdem azt, hogy az abszolutizmus sokkal üdvösebb lehet egy nemzetre nézve, mint a népképviseleti alkotmány olyan torzalakjában, mint a hogy az nálunk létezik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De az abszolutizmusnál is megkivánandó, hogy nemzeti legyen, mert csak akkor lehet üdvös egy nemzetre nézve. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ámde ilyen papirosból készült népképviseleti kormányzatot, mint a minő a mienk — abszolutizmussal füszerezve — még a politikai tan igazságainak kutatói sem tudtak soha kieszelni, mert ez a csodabogár csak itt nálunk Magyarországon lehetséges. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Méltóztassék csak az igen t. túloldalon a kormány szócsöveit, a kormánypárti sajtót s annak velünk szemben használt ijesztgetéseit figyelemmel kisérni. Mitől óvnak bennünket? Hiszen csakugyan a levegőbe való beszélgetés mindez, mert hogyha nem tartják megengedhetőnek azt, hogy egy nemzetellenes követeléssel szemben a nemzet igen tekinlyes része ellenálljon, akkor mire való ez a parlamentárizmus? Hiszen akkor egy törvényjavaslatnak a sorsa el van döntve abban a pillanatban, a mikor a képviselőválasztások megejtetnek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* 400 képviselő közül 350 kormánypárti jutott be oda arra az oldalra, ide pedig csak tiz függetlenségi; ilyen körülmények között csak papirosalkotmány létezik; csak szavazunk mindig, de az ellenzéknek nincsen semmi létjogosultsága. Igenis, az ellenzéknek az a kötelessége, hogy az ily követeléseket érvényre juttatni ne engedje. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Mikor nemzetem történelmét vizsgálom és ezt az imént elhangzott tételt akarom bebizonyitani, felhozom Hollós Mátyás királynak uralkodását. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Mátyás király abszolut monarcha volt. Nem tartott országgyülést, csak akkor, a mikor kellett.

Endrey Gyula: De azért »Nyögte Mátyás bús hadát Bécsnek büszke vára!«

Pap Zoltán: Igen! Nyögte! Ő is abszolut monarcha volt. Ime, láttuk, mit volt képes egy nemzeti alapon felépült abszolutizmus Magyarországgal tenni! Neki is kényelmetlen volt az, hogy a nemzet beleszóljon a hadsereg intézésébe, és nem türte, mint a hogy nem türi a mai idegen dinasztia sem azt, hogy a nemzet beleszóljon a hadsereg szervezésébe. De, mert minden gondolata magyar volt, nemzeti volt, ime mit volt képes alkotni a fekete seregben, mely, mint tudjuk, rettegett volt egész Európában! De mivel a nemzetnek a befolyását nem biztositotta ezen hadsereg megalkotásánál és eltért Szent István alkotmányától, a mennyiben nem engedett beleszólást a nemzetnek a hadsereg felállitásába, láttuk, mi volt e fekete sereg sorsa. Mátyás halálával az is szétoszlott, mert nem volt része benne a nemzetnek. A nemzet Mátyás halála után nem is fogta e seregnek pártját.

Tisztelettel kérem az elnök urat, méltóztassék egy kis szünetet rendelni. További beszédemet majd a szünet után folytatom.

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket gr. Apponyi Albert foglalja el.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Kérem Pap Zoltán képviselő urat, szives kedjék előadását folytatni.

Pap Zoltán: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ott hagytam el, a mikor nemzeti nagy királyunkat, Hollós Mátyást abszolutizmussal vádoltam, de, mert minden gondolata és érzése csak a hazáé volt — mint a hogy jelezni szerencsém volt és mint a hogy ezt enélkül is tudjuk — első volt, a ki hiven meg is tartotta azokat a törvényeket, első volt az összes előző királyok között, értve természetesen ezek alatt szoros értelemben vett nemzeti királyainkat, a kik a nemzeti törvényeket megtartották, nevezetesen: hogy a hazát védeni első sorban is a király kötelessége *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és a király a saját jövedelméből fizesse az ő katonáit. Hollós Mátyásnak törvénytiszteletét és illetve ennek eredményeit, nemkülönben annak az eredményét, hogy mint antidinaszta intézkedett az ország fölött, eléggé ismerjük. *(Halljuk! Halljuk!)* Uralkodásának 16 esztendeje alatt az abszolut Mátyás sok olyan dolgot követett el, a mi az idő szerint nem lehetett parlamentáris. Ismerjük a vármegyékkel való érintkezését és hogy bizonyos váltságdij fejében hogyan válthatták meg a katonaságtól magukat bizonyos emberek, a kiknek az a szolgálat kényelmetlen volt. Mégis országlásának 16-dik évében dekrétumot adott ki, a hol maga veszélyesnek ismerte el az abszolutizmust. *(Halljuk! Halljuk!)* Az 1474-dik évi dekrétum 7-dik czikkelyében törvényt hoznak a rendek arról, mintegy rekompenzációként, hogy az ország lakosai egy éven belül nem tartoznak hadba menni, hanemha a török ellen; hogy, akár kapott legyen a királyi felség, az ország hite érdekében szentséges pápa urunktól, vagy más fejedelmektől valamely segélyt akár nem, az ország lakos-

ságát egy egész évig semmi hadi szolgálattal, vagy más teherrel nem szabad háborgatni.

Ezután magvaszakadt a nemzeti dinasztiának és, mint tudjuk, ujra idegen hatalom fészkelte be magát Magyarországba. II. Ulászló trónraléptével ujra gondoskodnia kellett a nemzetnek arról, hogy jogait az idegen dinasztiával szemben körülbástyázza. II. Ulászló 1492. évi dekrétuma szerint a királynak, hogy a nemzet szükségeiről gondoskodhassék, Magyarországon kell lakni. És II. Ulászló ezt az Isten és emberi törvények szerint való kötelességét magára nézve kötelezőnek el is ismerte és azt mondta, hogy mihelyt teheti, hogy az ország ügyeiről azonnal szorosabban gondoskodhassék, azonnal az országban fogja lakhelyét felütni és ezentúl az országban fog tartózkodni. Ulászlónak ezen 1492-dik évi dekrétumában ujból tárgyalásunk keretébe illő rendelkezéseket találunk, *(Halljuk! Halljuk!)* és pedig ez mintegy folytatása a Mátyás törvényének: Adót, vagy egy forintos taksát pedig semmi ürügy alatt ne követeljen a király, hanem a régi törvényes, rendes és szokásos királyi jövedelmekkel érje be. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Továbbá az előbb emlitett törvényczikk illető szakasza, az 5-dik szakasz ekként szól: — jó az ilyen törvényczikket beiktatni az országgyülési naplóba — *(olvassa)*: »A király nagyobbrészt Magyarországon lakjék.«

S a mint tudjuk, ezen törvényes intézkedésen kivül még 1439-ben, 1536-ban, 1550-ben, 1563-ban, 1567-ben, — nem 1867! — 1608-ban, 1723-ban, 1741-ben, 1751-ben, 1764-ben stb. hoztak törvényeket, meglehetős sürü egymásutánban, hogy a király Magyarországon tartozzék lakni. Csupán 1867 óta szünetel ez a törvényes intézkedés, mert 1867 óta görbültek meg a t. hátgerinczek, hogy semmiféle követeléssel előállni nem mernek, a mely csak felülről nem parancsoltatik *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Olvassa)*: »Ő Felsége legnagyobbrészt Magyarországon lakjék, hogy az ország szükségleteiről annál kényelmesebben gondoskodhassék és rendelkezhessék.«

Továbbá ugyancsak a II. Ulászló 1492: I. dekrétuma előirja, hogy a tanácsosok, a kanczellár, a kincstárnok és egyéb tisztviselők is magyarok legyenek, hogy a király Magyarország dolgairól magyar tanácsosokkal tanácskozzék, és azt mondja: »És a mikor Magyarország és az alájavetett részeknek dolgai forognak szóban, azok felett másokkal, mint magyar tanácsosokkal tárgyalásokat és tanácskozásokat ne tartson és más idegen embereket és idegen tiszteket az ilyen tárgyaláshoz és tanácskozáshoz ne bocsásson.«

VIII. czikk: »A méltóságok és tisztségek magyaroknak adományozandók.«

Azt hiszem, t. képviselőház, mindezzel eléggé meg van czáfolva a miniszterelnök urnak abbeli állitása, hogy a nemzet nem tartotta fenn törvényeiben jogát az önálló magyar hadsereghez; mert hisz a zsoldos hadsereg korszakában is, mint az előbbi törvényidézetekből, s a most felolvasottakból is látjuk, az ország törvényei egyenesen megparancsolják a királynak, hogy tisztségeket csak magyar honosoknak adhasson; mikor pedig az ország határán kivül vagy belül rendeli a katonákat tartani, ezek az intézkedések mindenkor arról tesznek tanubizonyságot, hogy a nemzet az önálló hadseregről gondoskodni nem mulasztotta el.

Általános törvényes elv volt, a mint előbb volt szerencsém törvényidézetekkel is képét adni, hogy a királyok gondoskodjanak katonáik fentartásáról. Egyik lényeges oka volt ennek az, hogy a nemzet irtózott az adóztatástól; láttuk, hogy a nemesi kiváltságokhoz való ragaszkodását egész a legutóbbi időkig is fentartotta, később, a mint látni fogjuk, talán jobb szellem által sugalva megbánta és nemzeti hivatásának magaslatára emelkedett.

Az ország tehát ugy intézkedett, hogy a mig a zsoldosok ellent tudnak állani az ellenségnek, addig az ország lakosai — a mint magukat a Karok és Rendek kifejezik — hadba vihetők ne legyenek; katonáskodni azonban az ország lakosai tartoznak, de az ország lakosaiból összeállitott hadsereg nem tartozik az ország határain túlmenni mindaddig, a mig a zsoldos katonaság az országot megvédelmezni képes. A mikor azonban ilyen intézkedéseket tettek, nem mulasztották el egyszersmind gondoskodni a magyar sereg szervezéséről sem. Ugyancsak II. Ulászló 1492. évi I. dekrétumának 23. czikkelye előirja *(olvassa)*: »A háboru befejezése után semmiféle hadcsapatok ne szálljanak be mások fekvő jószágaira, nehogy kárt okozzanak. A kik ellenkezőt tesznek, azokat meg kell büntetni.« *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Igy kellene tenni ma is!)*

Sőt, t. ház, az 1895. évi dekrétum 23. és 24. czikkelyeiben a hadsereget egyenesen az országgyülés rendelkezése alá helyezték és pedig ugy a zsoldos hadsereget, mint az ország lakosaiból álló hadsereget. 1498-ban annyira mentek, hogy az ez évi III. dekrétum 17. czikkelyében utasitották az ország lakosait, hogy most már az ország határain túl is hadakozzanak.

Mint azelőtt, ugy Ulászló alatt is két irányban kellett intézkedni: először a zsoldos csapatokra nézve, másodszor pedig az ország lakosaiból alkotott hadseregre nézve. Az 1498. évi III. dekrétum 4. czikkelyében ezekről a következő intézkedés foglaltatik. *(Halljuk! Halljuk! olvassa)*: »Az országlakosok zsoldosait mikor irják össze? És a király mikor hivja őket hadba? Hogy pedig az ország, a hitetlenek és a többi ellenségek támadása ellen annál biztosabban legyen megvédelmezve, elhatározták az összes országlakosok, hogy ezen csapatok, az előbb megállapitott kivetéshez képest, az ország védelmére, örökös hűtlenség vétkességének büntetése alatt, a legközelebbi szent Márton nap-

jáig országszerte, minden vármegyében, mindenütt hiány nélkül felállittassanak és aztán folytonosan készen tartassanak.« Ime, a zsoldos hadsereg rendszerének korszakában alkotnak törvényt az országlakosok, a Karok és Rendek arról, hogy a hadvezetésben semmi mulasztás ne történjék; nem bizzák a királyra, nem adják oda neki felségjogként a kezébe ezen intézkedést, hanem a nemzet tanácsa maga akar gondoskodni országának védelméről. Az önálló hadsereg eszméjének lényegét tehát annyira fentartják, hogy mintegy utasitást adnak a királynak arra nézve, hogy vizsgáltassa meg a sereget, vajjon az a hadvezetés szempontjából rendben van-e? Mindez azért történt, mert az ország látta már II. Ulászló alatt, valamint a későbbi két idegen király alatt is, hogy a nemzet csalatkozott királyában; ezért az 1507. évi VI. dekrétum 5. czikkelyében elrendeli a fent emlitett intézkedést, a melynek szüksége már Albert uralkodása alatt merült fel.

De nézzük, t. miniszterelnök ur, vajjon gondoskodott-e a nemzet az ő hivatásáról, megfelelt-e nemzeti kötelezettségének, mikor Albert alatt 1439-ben a királynak még családi ügyeibe is beleavatkozik a nemzet?

Azt mondja az a dekrétum, — és ezt szentesitette a király, jónak, kedvesnek, helyesnek fogadta el, igérte, hogy megtartja és másokkal is megtartatja, hogy: — »Leányaink kiházasitása felett Magyarországunk főpapjainak, báróinak és nemeseinek, valamint az atyafiaknak, rokonoknak és országaink meg tartományaink alattvalóinak tanácsával fogunk határozni.« Nem mindegy volt a nemzetre nézve, bár idegen vérü király ült a trónján, hogy ki fogja elvenni annak leányát. Azért tehát beleszólási jogot biztositott magának. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

II. Ulászló felhivott dekrétumában a következő intézkedések foglaltattak: »Hogy a királyi felség mindent, a mi ennek az országnak ügyeit illeti, ezután az emlitett ülnök uraknak és egyéb tanácsosainak tanácsával cselekedjen és a mit az ő tudtukon kivül tenne, annak semmi ereje és hatálya ne legyen.«

Igy gondolkozik egy önérzetes nemzet, hogy saját akaratával valósuljanak meg azok a célok, a melyeket meg akar valósitani. *(Tovább olvassa):* »Ezeken kivül az összes végvidéki tisztségeket, t. i. az erdélyi vajdaságot, a székely ispánságot, a horvát-dalmátországi bánságot, a temesi ispánságot és más végvárak kapitányságát ugyanazon ülnök uraknak és többi tanácsosoknak tanácsával jól érdemesült személyeknek adományozza.« Nem volt tehát joga a császárnak arra, hogy olyan Krix-Kraxhammereket nevezzen ki, a milyenek neki tetszenek, hanem magyar tanácsosainak közbevonásával kellett tisztjeit kineveznie. *(Tovább olvassa):* »Ugy mindazonáltal, hogy a következő végvárakat mindenkor két személynek adja tisztségül, kiknek egyike mindig a várban tartozik tartózkodni, a kiket, valamint a rácz-országi deszpotát is, a kinek egy végvárat kell fentartania, — akkor lehetett beszélni Nagy-Magyarországról — fizetéseikre nézve mindenkor teljesen ki kell elégiteni. Annyira önálló volt a hadsereg, hogy Ulászló 1507. évi 4. dekrétumának 6. czikkelyében a következőket parancsolja meg a királynak: »A királyi Felségnek ennek az országnak régi szokásánál és a közönséges dekrétum erejénél fogva az ország védelmére 1000 lovast kell tartania, a kiknek egyébiránt valamennyiöknek magyaroknak kell lenniök. Ezek közül 400-at királyi Curiájában maga körül köteles tartani.« Nem őriztethette tehát saját becses testét idegen katonákkal, hanem 400 magyarral kellett azt körülvennie. *(Tovább olvassa):* »4. §. E végvárakat a nádori és országbirói emberek a jövőben minden évben vizsgálják meg.«

A mint tehát látjuk, t. ház, nem biztak abban, mint a hogy ma bizunk, hogy az ország határait elkonfiskálják, és hogy azok csak egy idegen érzésü hadsereg védelmére legyenek bizva, hanem még akkor is, a midőn nem magyar volt az a hadsereg, meghagyta a nemzet a királynak, hogy hogyan gondoskodjék az ország védelméről. Hogyan beszélhet tehát a miniszter ur arról, hogy Magyarország nem tartotta fenn jogát a törvényekben egy önálló magyar hadsereg tartására vonatkozólag! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az addigi törvények épségben tartására a szomoru véget ért II. Lajos királyt az 1523. évi V. dekrétum 41. czikkelyében szintén utasitja a nemzet. Ez az 1523. évi V. dekrétum igy szól *(olvassa):* »Nemeseknek és hadnagyoknak hadba való vitele czéljából állitson be a királyi felség az egyes megyékbe kapitányokat és lássa el őket illő fizetéssel.« Hogy milyen kapitányokat, azt az előbbi törvény intézkedéseiből láttuk; azok csak magyarok lehettek, sőt csak magyarok lehettek a királyi testőrző katonák is, *(Olvassa:)* . . . »a kik eme csapatokat még a közönséges hadbamenetel ideje előtt is vizsgálják meg. Minden nemes a maga ilyen csapatait is köteles abban a vármegyében magával vinni, a hol lakik«. T. miniszter ur, én azt hiszem, hogy ha igy visszafelé haladunk Magyarország törvényhozási intézkedéseiben, sehol nyomát nem találjuk annak, hogy a nemzet lemondott volna arról a jogáról, hogy hadereje felett önállóan rendelkezzék, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ellenben mindenütt elébe állithatom a t. miniszterelnök urnak és a t. honvédelmi miniszter urnak a törvényes intézkedéseiket, mint állitásaiknak ékesen szóló czáfolatait, hogy a nemzet igenis mindig gondoskodott a maga haderejéről, és pedig a saját nemzeti felfogása szerint.

De egy igen fontos államjogi tényt is látunk ezen idézett törvényczikkekből, látjuk nevezetesen a magyar törvényhozás szellemét kidomborodni; látjuk azt, hogy itt a király s a nemzet

együttesen intézkednek az ország dolgairól és ezen együttes intézkedésük mellett is a király hatalmát túltengeni nem engedik. Nem a király bocsátja ki rendeleteit az ország számára, hanem a király s a nemzet együttesen, s a törvényes intézkedések mellett is megvan a nemzetnek szupremacziája — a mi máskép nem is lehet — megvan a joga a királyt ellátni utasitásokkal, s ezen törvényeket a király köteles volt szentesiteni.

II. Lajost uralkodásának utolsó idejében — hiszen ismerjük az 1526-ik évi szerencsétlen mohácsi csatát és annak következményeit — a Rákos mezején tartott országgyülésen figyelmeztette a nemzet, hogy jövedelmét helyesen kezelje. Nagyon érdekes államjogi szempontból már maga az a tény, hogy akkor, a midőn a magyar nemzet katasztrófa előtt áll, és a midőn meg lehetne lélektanilag magyarázni azt, ha a nemzet elvesztené azt a fonalat, a mely a sulyos helyzetből való kibontakozásra vezet: akkor se bizik a nemzet másban; akkor se várja, hogy talán más bölcsebb tanácsot tudna adni, hanem ezen kétségbeesett helyzetben is maga követ el mindent az ország megvédelmezése czéljából, és tanitással látja el a királyt, hogy miképen vigye a törökök ellen hadba az ő seregét. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az 1526. évi III. t.-cz. rendeli: »Minthogy ő felsége tisztjeinek vétke és gondatlansága miatt nem kis pazarlás szokott előfordulni, azért, hogy ez a jövőben elmaradjon és megszünjék, határozták, hogy a királyi felség azonnal válaszszon ki egy becsületes és munkás, igazságos és állhatatos kincstárnokot, ki minden bányát, — kivévén a beszterczei aknákat, melyeknek haszonbére egy évig fog tartani — sóraktárakat, harminczadokat, huszadokat és ötvenedeket, kőfejtést, pénzverést, általában pedig minden királyi jövedelmet őrizzen és ő felsége javára igazságosan is kezeljen. És hogy ez az ő tisztségében annál biztosabb, s a jövedelem kezelésében annál állhatatosabb legyen, biztositsa őt a királyi felség, hogy a következő harmadik év leforgása alatt szent György vértanu napján tartandó országgyülésig, és tovább is, ha a királyi felségnek ugy tetszik és ha az illető jól szolgál, még azon túl sem, fogja háborgatni. És ez a kincstárnok eskü tartozik tenni, hogy a királyi felségjövedelmeket, bárkinek kezéből, a királyi felség segélyével, az összes jövedelmeket minden kedvezés nélkül ki fogja ragadni és saját kezébe venni; igazságosan és helyesen kezeli és pazarlást senkinek sem fog elnézni; és ha akadnának pazarlók, azokat a királyi felségnek és tanácsosoknak bejelenti és senkinek sem fog valami méltatlan dolgot megengedni, hanem gondja lesz reá, hogy mindent, a mi helytelenül történik, a király, felségnek és a tanácsosoknak bejelentsen.«

Továbbá a negyedik czikk kimondja, hogy »a kincstárnok mindenekelőtt a végvidéki várakról gondoskodjék; feladata és kötelessége azok gondozóinak fizetésüket kiszolgáltatni és a végvidékeken szolgálókat minden késedelem és halogatás nélkül kielégiteni. Ha pedig ő felségének egyéb jövedelmei nem volnának elegendők, akkor utalja ki a hadisegélyt, a melyet az országlakósok ő felségének felajánlottak.« T. i. felajánlottak akkor, mikor az ország lakosaiból alkotott hadseregnek miként való működését törvényben szabályozták, egyszersmind intézkedtek arról is, hogy minthogy a katonaságról rendelkeznek, rendelkezni kell annak eltartásáról is. Általános elv szerint, a mint tudjuk, a király tartozott jövedelmeiből eltartani a katonaságot; a nemzet, mert katonaságot állitott, hadisegélyt is szavazott meg, de csak subsidialiter, a mennyiben erre a királyi jövedelmek elegendők nem volnának. És csak ha a király kimerül, csak akkor vegye igénybe a nemzet áldozatkészségét. De semmi esetre sem olvasztották be a királyi jövedelmek közé és a királyok mindenkoron megelégedtek a czivillistával és soha sem léptek követelményekkel a nemzet elé.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az adó a királyé volt! Az adó felett a királyok disponáltak!

Horváth Gyula: No hiszen jól tudja! Látszik abból, a mit mondott.

Pap Zoltán: Hisz látjuk, hogy nem disponált. Én nem hallottam a honvédelmi miniszter ur közbeszólását és nem tudom, miért beszélem ki a torkomat. Látjuk, hogy nem disponált a jövedelmével, mert hiszen a nemzet bizottságot küldött ki, hogy ne disponálhasson ugy a jövedelmével, a hogy az neki tetszik, hanem hogy lássa el az ország szükségét, fizesse a katonaságot, hogy az országba idegen be ne törhessen. És annyira nem disponált, hogy beleavatkozzék a nemzet az ő családi jogaiba. Hisz én magam is kikérném, hogy egy gyülekezet szóljon bele abba, hogy a lányomat kinek adjam férjhez.

Ime, felolvastam az Albert alatti törvény intézkedését.

Az 1526: VII. t.-cz. 8. czikkelyében akként intézkednek a Karok és Rendek, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* ekként intézkednek: A király készüljön a hadjáratra és a hadi népet tartsa készen. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* A királyi felség tegyen előkészületeket a hadjáratra és akként, hogy állitsa fel a banderiumokat, és nemcsak azon csapatokat, a melyekkel a dekrétum értelmében tartozik, de mentül nagyobb és számosabb csapatokat tartson készen.

Ma is azt mondhatjuk, hogyha fáj valami, tessék csapatokat állitani, és tessék fizetni a királyi jövedelmekből. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az aranybullát állitom a t. honvédelmi miniszter ur elé. Ha van pénzük, tessék mulatni, de a nemzet boldogtalanságának és kiszipolyoztatásának árán nem mulatunk.

Azt mondja továbbá a törvény: A háboru terhét mindenkinek szokott mértékén túl a le-

hető legnagyobb készülettel kell elvállalnia, a haza fentartására a főpapok és a bárók is azon csapatok számán felül, a melyeket a dekrétum tartalma szerint kell fentartaniok, sőt a tehetősebb nemesség is mentül nagyobb készülettel készüljön a háboru terhét magára vállalni.

És tovább: Azonfelül kötelesek a nemességgel együtt fejenkint felkelni és kötelesek a királyi Felséggel együtt egyaránt idejekorán az oly nagy ellenséggel szembeszállni.

Nem várták a királyi dispozicziótól azt, hogy mi a kötelesség; a törvényben utasitják arra, mint a hogy máskép nem is lehet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Szentesitett törvényben.

Ferdinándnak magyar királylyá való koronázásával uj korszak kezdődik hazánk történetében, uj, gyászos, és gyászosabb valamennyinél. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt a bizonyos vörös fonalat, a melyen most e pillanatban állok, ő tartotta kezében legelőször. Minden pereputtyával együtt elözönölte az országot. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Megszünt akkor az a korszak, a mikor a nemzet és a király együtt intézik a haza sorsát, megszünt a nemzet szupremácziája királya felett, átvette a hatalmat a király, és szolgává sülyesztette a nemzetet. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Elkövetkezett az a korszak, a mikor az abszolutizmus rekedt hangján ordit: »Te nemzet azért vagy, hogy nékem szolgálj.«

Bejött, t. képviselőház, első alkalommal a »regiment« és bejött a »hapták«. Az ország minden intézkedéséből látjuk, hogy köteles volt a zsoldos katona az ország törvényei szerint élni, kimutattam törvényből, törvényes intézkedésekből, hogy magyar kapitányok alatt tartozik szolgálni, bekövetkezett az a korszak — és a t. honvédelmi miniszter ur a történelemnek ezt a részét jobban tudja, mint én és akárki — az a korszak, a mikor az u. n. Artikel-Briefben hűséget esküdnek Ferdinándnak, az ő uruknak, a császárnak, a kié a hatalom és dicsőség mindörökké, ámen.

De azután az országról többé szó sincs, csak a felséges császárról. Hiszen én attól a zsoldos katonától nem veszem rossz néven, ha akkor az Artikel-Briefben nem esküdött hűséget az országnak, hanem mindenesetre a Rendek tévesztették el figyelmüket kiterjeszteni, hogy ezen Artikel-Brieffel és haptákkal miféle gyászos korszak következik az országra. Sok százados meddő küzdelmekben legjobbjait fecsérelte el az ország és eredménye a t. honvédelmi miniszter ur és az a javaslat, melyet beterjesztett. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azóta áll haptákot az egész ország és azért történt mindig, hogy azok előtt a körök előtt, a kik a haptákot és az Artikel-Briefet kitalálták, áll a nemzet haptákot. De azt hiszem, ha ebben a tekintetben az ország Rendei gondolhattak volna valami következményre, akkor el nem mulasztották volna, hogy intézkedjenek, mint a hogy igy is a nemzettel össze nem férő katonaságra törvényt hoztak, hogy az ország törvényei szerint tartoznak élni, s ha azokat megszegik, nem fegyelmi büntetéssel, hanem főbenjáró büntetéssel kell őket sujtani. Ez igen érdekes momentum hazánk történetében, mert itt elválnak utaink a dinasztiától.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Dehogy!

Pap Zoltán: Kérem, tessék megczáfolni, én nagyon szivesen tanulok, pap vagyok, jó pap akarok lenni, holtig akarok tanulni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De én ebből más következtetést levonni nem tudok, hogy t. i. a mig az ország és a király együtt fáradozott az ország jóvoltán, együtt alkották a törvényeket, a nemzet megtartotta szupremácziáját. II. Ferdinánd alatt elkövetkezik egy korszak, midőn a hadsereg csak a királynak esküszik hűséget, az országnak nem, és mikor a nemzetnek magának kell törvényt alkotni a katonaságra, mondván, hogyha te esküszöl is hűséget a te császárodnak, én törvényt alkotok arra, hogy idebenn az ország törvényi szerint tartozol élni, mert ha megtagadod, akkor nem közönséges gonosztevőként leszel büntetve, hanem mintha főbenjáró bűnt követtél volna el. A t. honvédelmi miniszter ur is tudja, hogy mi volt a régieknél a főbenjáró bűn. Daczára, t. ház, hogy az ország joga mintegy kisiklani látszott az önálló hadseregből való gondoskodás tekintetében, pedig nem áll, mégis az 1557-dik évi IV. t.-cz. 28-dik czikkében a törvényhozás annak tudatában, hogy hiszen ő nem akar lemondani a hadsereg intézéséről és az ország védelmének gondoskodásáról, daczára annak, hogy az Artikel-Brief és a hapták már ott lógott a magyar nyakán, előirták törvényhozásilag a katonai fegyelmet, katonai fegyelemről gondoskodtak, nem bizták azt az Artikel-Briefre, az oberstekre, hanem maguk intézkedtek a fegyelem megtartásáról.

Azt már láttuk, hogy a vármegyei csapatok élére magyar kapitányok kinevezésére utasittatott a király. Az 1543. évi 8. dekrétum 28. czikkelyében ez a rendelkezés foglaltatik: »A csapatokat a megállapitott napra küldjék a kapitányhoz; az összes uraknak és nemeseknek pedig az ő lovasait a legközelebbi vizkereszt napjáig, vagy korábban kell a kapitány urakhoz küldeniök, akárhol legyenek is ezen a napon.«

Van nekünk, t. ház, ma ennyi jogunk a hadsereg felett? Ma nem mondhatjuk, hogy hol legyenek a csapatok! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt hiszem, most már meg fogja magyarázni a honvédelmi miniszter ur, hogy honnan vette ezt a nyilatkozatát, hogy a nemzet nem tartotta fenn törvényekben törvényes jogát az önálló hadseregre. A legapróbb részletekig intézkedik e törvényczikkely a hadseregről. Nagyon elszomorodnám ugyan, ha megczáfolnának;

de mégis örülnék neki, ha találnának ellenkező intézkedéseket is.

Ezen általános tekintetek mellett, melyek a katonai fegyelmet előirják, találunk 1543-ból olyan törvényes intézkedést is, mely a katonai szemlére vonatkozik, pedig az már csak adminisztrativ teendője a hadseregnek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez is, azt hiszem, az önálló hadsereg jogát dokumentálja. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De valami balsejtelem, hogy a mai idők be fognak következni, kezdi már bántani a nemzetet, s az idegen szellemtől való félelmükben — I. Ferdinándnál tartok még mindig — az 1545. évi IX. dekrétum 16. czikkelyében következőképen intézkednek: »A királynő azok után a fekvő jószágok után, melyek Magyarországon vannak birtokában, tartson katonákat; a király ő Felsége, a Magyarországon fekvő levő jószágai és jövedelmei után tartson el bandériumot.« Itt az ellenérték. Ők tudnak törvényeket hozni a király számára, melyeket ő szentesiteni tartozik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Arról is intézkedik a törvényhozás, hogy az ország törvényeivel ellenkező levelei a királynak meg nem tartandók.

Lengyel Zoltán: Ez az akkori márczius 15-iki!

Pap Zoltán: A 44. czikkely arról intézkedik, mennyi legyen a katonák fizetése, hogy az országos segély csakis a katonai kiadásokra forditandó. Annyiraj magyarok akartak lenni, hogy a kir. hatalom túltengése ellen minden intézkedést törvénybe akartak iktatni. Megalkották még a nemzetietlen és annyira gyászos politikát üző Ferdinánddal szemben is a 42. czikkelyt, a mely ekként szól — ezek ugyan csak törvényes ismétlések, de az ország mindig ebben a gondolatban volt — *(olvassa)*: »A pénzverésből, a Magyarországban és Szlavóniában bárhol létező, valamint a felséges Mária királyasszony és mások kezein levő harminczadokból is befolyó összes jövedelmek ugyanerre a czélra forditandók. 2. §. És ezeket a királyi jövedelmeket nem szabad az országból kivinni, stb. stb. 3. §. És ezeknek a kezelésére nem idegenből való tiszteket vagy személyeket, hanem a magyarok közül egy kincstárnokot kell beállitani, egy alkalmas és hűséges személyt, kinek vagyona és hatalma is van és a rossz kezelés esetében adandó elégtétel iránt biztositékot nyujt.«

Vajjon merünk-e ma ilyen törvényeket alkotni, hogy az ország jövedelmei ki ne vándoroljanak a felséges ur országából, tessék azokat itt elkölteni.

Láttuk a törvényes intézkedésekből, és a mint mondtam, a törvényczikkelyek felolvasásánál előforduló ismétlésekből, hogy a királyok bár elfogadták a nemzet követelményeit, Ferdinánd volt az első, a ki — mint emlitettem beszédem elején — az ő hatalmát az Isten hatalmával hasonlitotta össze és azt mondta, hogy az Isten hatalmán esnék csorba, ha valamit engedne.

Ezek a királyok hiába fogadták törvényeknek megtartását, hiába adtak a nemzetnek igéretet, a nemzetet mindig kijátszották. Sem az ellenőrzésre, sem a magyar tisztségekre vonatkozó követeléseket — bár megigérték és többszörösen törvénybe iktatták — meg nem tartották. Az előbbi királyok megfogadták, legalább meghallgatták a nemzet kivánalmait, igéretet is tettek annak beváltására. I. Ferdinánd azonban őszinte volt és ezt el kell ismernem. Wormsból — a mint méltóztatik tudni t. honvédelmi miniszter ur, hisz ezt a kátét már könyv nélkül tudja — ekként ir: »A király ő szent Felsége — mert ő volt az első, a ki szentnek mondta magát — sem illőnek, sem szükségesnek nem tartja, hogy a király vagy királyasszony jövedelmei számára köztörvénynyel egy kincstárnokot kirendeljen vagy hogy a Felséges királynén az ő jövedelmeinek saját akaratja ellenére való felhasználása által valami jogtalanság történjék, mert mint bárki más, ugy mindkét felség is azt akarja, hogy mind jövedelmeik, mint az ezek számára kinevezendő tisztviselők tekintetében feltétlen joguk és hatalmuk legyen. Ő szent Felsége fivére egészséges lett, ő szent Felsége fivére jön az országba, ő szent Felsége fivére gondoskodni fog a törökök felszabaditásáról.« Végül a sok szentség között a 23. §. igy szól: »És hogy erre az annyira kegyeletes és üdvös dologra minden hű alattvalója is fejenkint felkészüljön, segitségül jöjjön és előálljon.« Ez csak ismétlése a honvédelmi miniszter ur azon cselekményének, hogy csak köpjék a markukat, tegyenek a mit akarnak, de tessék megszavazni a katonát. A nemzet is kér ellenértéket, itt is kért, nem adtak, ellenben most már felhivja a király a nemzetnek figyelmét, hogy mindenki felkeljen, mindenki katona legyen; megszünt az az idő, a mikor a nemzet követeli azt a királytól, hogy állitson bandériumot, most a király követeli a nemzettől, hogy álljon fel, de nem ad semmit.

Ferdinándot azonban, t. honvédelmi miniszter ur, szerződéses viszony kötötte a nemzethez. Méltóztatik azt tudni, miért siettek őt idő előtt megkoronázni? Az egyik fél azért sietett megkoronáztatni magát, hogy trónját biztositsa, a másik, a megkoronázó fél pedig azért sietett koronázni, hogy végre a török igát lerázza nyakáról. Megtartatott-e a szerződés? Mit tett Ferdinánd? Ferdinándnak első dolga volt öt évre békét kötni a törökkel, a nemzettel szemben tehát első dolga volt, hogy becsapta a nemzetet, mert békét kötni a nemzet is tudott volna a törökkel Ferdinánd nélkül is, de Ferdinándnak szüksége volt erre az öt esztendőre, hogy behozza az ő Artikelbriefjét, az ő haptákjait és regimentjeit. Két ur ült most már a nemzet nyakán, az osztrák, meg a török. Nemzeti törvényeket immár többé nem hoztak, sőt kezdték

már a Ferdinánd király idejében behozott szokásokat törvény erejével felruházni, hogy legyen Ferdinándnak és most a honvédelmi miniszter urnak mire hivatkoznia.

Mindazonáltal, daczára annak, hogy ő szent felsége fivére által kormányoztatta az országot, az 1546 : XXI., XXII. és XXIII. czikkelyben intézkedés történik az önálló magyar hadseregről, vagyis — mint akkor a törvény magát kifejezte — az országlakosokból állott hadseregről. Ezek előirják a királynak, hogy az országban tartozzék lakni annyival inkább, mert erre igéretet tett nemcsak ő, de igéretet tett már elődje is, hogyha pedig az országnak, illetőleg az örökös tartományoknak gondjai a királyt künn tartják, erre az időre a trónörökös jöjjön be az országba. Minthogy megadta a cseheknek Ferdinánd azt, hogy egyik fiát ott tartotta Prágában, annyival inkább követeli a nemzet, hogyha ő nem lehet benn erre a kis időre is, akkor legalább egyik fiát tartsa az országban. Annyira nem akart a nemzet királya nélkül lenni abban az időben.

De még a nemzetietlen I. Ferdinánddal szemben is meg tudták alkotni a következő törvényczikket: »A magyar katonáknak élére ne idegen nemzetbeli embereket, hanem magyar kapitányokat vagy felebbmenőket állitsanak.« Tessék megnézni az 1552. évi XIV. dekrétum 15. czikkelyét. »Hogy pedig mindazok, a mik előrebocsátva vannak, annál helyesebben megvalósithatók és foganatosithatók legyenek, az ország Karai és Rendei, ugy a mint azt szabadságuk is megkivánja, felette szükségesnek látják azt, a mire a királyi szent felséget kérik is, — már a törvény is átvette a király stilusát, már szent felség — 1. §. Hogy ő felsége és az ő fenséges fia után, ha a főkapitányok vagy azok, a kik az idő szerint abban a hivatalban vannak, maguk vagy közülök valaki betegség miatt vagy más okból akadályozva lévén, tisztüket be nem tölthetnék, ő felsége a magyaroknak élére a hadjáratban e tisztre alkalmas magyar nemzetbelieket állitson.« Ez az 1868. évi királyi rendelet is.

»2. §. Hogyha bármiféle dolognak a végrehajtása fordulna elő, az elsőben ő felségének és az ő fenséges fiának parancsolatából, annak utána, ő felsége mellett a hadseregben lévő többi kapitányoknak a tanácsából és kölcsönös egyetértéséből, ne az idegen, hanem magyar kapitányok megbizásából történjék.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Helyes! *(Derültség a jobboldalon.)*

Pap Zoltán: Hát ha helyes, miért nem követi a miniszter ur?

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ezek az idők már rég elmultak!

Pap Zoltán: A miniszter ur ismeri ezeket és nem követi *(olvassa)*: »3. §. Esetleg, ha valamely okból a hadseregnek megosztása történnék, ebben az esetben is a magyaroknak élére magyar főkapitányt kell állitani, a ki az előirt módon a magyarokra nézve az ő Felsége idegen helytartójával vagy főkapitányával egyenlő tanácscsal és hatalommal járjon el.« Most sem akarunk egyebet, legyen a honvédelmi miniszter ur akármilyen hatalommal felruházott tábornok, de vigyék Bécsbe és adjanak nekünk egy magyar főkapitányt a mi seregünknek és honvédségünknek az élére. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Világot vet azonkivül, igen t. képviselőház, a mai állapotokra és az ország türelmére az 1553-ik évi XV. dekrétum 19. czikkelye. Itt már nem együttes faktora a törvényhozásnak a király és a nemzet, itt már ezentúl, mint a hogy már beszédem bevezető részében emlitettem, a nemzet önérzete és büszkesége dekadenczia ba esett Ferdinándnál. Kérik továbbá ő szent Felségét az ország Karai és Rendei, hogy »mikép ő Felsége több izben megigérte« — 1553-ban különben már ott volt a baj, a melyben mi most is szenvedünk — »megigérte, és a hogy az ország jogai és szabadságai is megkivánják: 1. §. Méltóztassék az országban az államnak ugy harminczadosaiul, mint egyéb tisztviselőiül és a magyar jövedelmeknek kezelőiül, valamint a váraknak és egyéb helyeknek előljáróiul magyarokat tenni és nem külföldieket, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mivel a közös panaszokból már sokszor megérthette ő Felsége, hogy az ilyen idegen tisztek az ország lakosait mennyi méltatlansággal és kárositással illették, mert tudták, hogy az országban fekvő javaik nincsenek és ugy őket senki el nem marasztalhatja és büntetéssel nem sujthatja.«

Igy henczegnek most is! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Olvassa)*:

»2. §. Ezenfelül méltatlannak látják azt is, hogy czek a külföldiek még ő Felségének és az ország biráinak magyar pecsét alatt kiadott leveleit sem veszik semmibe.« Ez törvény. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Itt van az 1868-iki rendelet!)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Helytelen állapot!

Endrey Gyula: Ezek nincsenek hatályon kivül helyezve. *(Halljuk! Halljuk!)*

Pap Zoltán: Ezen törvény akkor hozatott, a mikor ő Felségének gyakran valótlan felterjesztéseket tettek a Karok és Rendek, a mik az ország hátrányára és az ország lakossága szabadságának és nem csekély bántalmára és kárára történtek.

Bátran fel lehetne terjeszteni egy feliratot, a hová csak ezeket a §-okat kellene beállitani. 1553-ban hasonlóképen ilyenek voltak a viszonyok, mert azon urak, a kik ezt a politikai irányzatot követték, nem tudnak a nemzeten segiteni, mert nem akarnak, mert egyéni önző politikát és nem a nemzet hatalmának megfelelő politikát üznek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Egy hang a jobboldalon: Elmult két óra!)*

Lengyel Zoltán: Háromig tart az ülés, de ha kell, akár ötig! *(Felkiáltások a jobboldalon: Állunk elébe!)* Beszélni lehet, de hallgatni muszáj!

Pap Zoltán: Van azonban az ilyen törvények mellé kommentár is *(olvassa)*: »A törököknek adózó jobbágyok az adó felét fizessék és minden 200 jobbágy állandóan két lovaskatonát tartson.« Tessék csak ezt megfigyelni, én levonom belőle a következtetést! Álljanak oda a dinasztia elé és mondják meg, hogy ma is ezt nehézményezi az ország. Nem is kérünk mást a kormányzattól, mint őszinteséget, de épen az hiányzik önökből, mert ha egyszer egy nemzeti államférfi ülne ott önök közt, akkor, azt hiszem, ő maga is a dinasztia érdekében levőnek tartaná a nemzeti követelmények megvalósitását. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Önök ezt nem teszik, mert ha megtennék, nem uralkodhatnának tovább. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Én elmondom a magam nézetét, nem pedig a képviselő urét. *(Zaj.)*

Pap Zoltán: »Ugy, a mint a kétrendbeli királyi segély fizetésére, mint a két lovaskatona tartására nézve jónak látták, hogy a szegény jobbágyok, a kik a töröknek is és a keresztényeknek is egyaránt adóznak, az adózás felerésze alól mentesek legyenek, és közülök minden 200 legyen köteles a mondott két lovaskatona tartására, mert szegények a mindkét részről szenvedett folytonos elnyomás miatt tekintetbevételre méltók, a miképen a legközelebbi adózásoknál is tőlünk mindenkor csak a felrészt szedték fel.«

Ferdinánd ur ugyanis akként tartotta meg a szerződést, a mint már emlitettem, hogy békét kötött a törökkel, és a mennyi adót követelt magának Ferdinánd, annyi adót követelt a török császár. Azt mondta, azért vagyok itt és azért kötöttem békét, hogy a mivel adóztok az egyik uratoknak, nekem is annyival adózzatok.

Igy csinálnak most is. Ez a politika nem változott semmiben, csakhogy a törököt is önmagukba egyesitették, a tatárt is és minden adózó pusztitásával rajta tartják kezüket és kötelüket ezen az országon.

Ezek a panaszok nem légből kapott és kiszinezett dolgok, hiszen eléggé világosan beszél a törvény, a midőn a népek meztelen testéről szól; ehhez nem kell szóáradat és kicziczomázás, kicsinyelni lehet, de megtagadni nem.

A katonaság szervezetéről e mellett még az 1556 : VII. dekrétum 19. és 20. §-ai, valamint a 2., 7. és 20. czikkek intézkednek. Ha valamely nemzet törvényhozásának joga van katonaságáról intézkedni, az, azt hiszem, fentartása annak, hogy a hadsereg kérdését nem hanyagolta el.

A mint jól méltóztatnak tudni, az 1559. évi XX. t.-cz. előirja *(olvassa)*: »Minthogy pedig ily módon nem az idegeneket, hanem az ő Felsége alattvalóit és az országot nyomják el, igazságosnak látszik, hogy ő Felsége az ő alattvalóit a károktól megoltalmazni törekedjék annyival is inkább, mert az ország pusztitásából senkire sem háramlik több kár, mint ő Felségére, sőt azonfelül, hogy Istent is haragra keltik, maguk az alattvalók is ő Felségétől fölöttébb elidegenednek.«

T. képviselőház! Kaptam egypár elnöki rendreutasitást ezért a hangért, melyet pedig őseink törvénybe mertek iktatni. Pedig ma is ez a panaszunk. Mi azt a szellemet kárhoztatjuk, a mely a szolgai meghunyászkodásban áll, a mibe a nemzetet belesodorták.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mások az idők!

Pap Zoltán: Azt hiszem, nem egy idegen nemzet képviselője beszél itt, s igy az általam mondottaknak a kormánypárti képviselők is hasznát vehetik. Csak Fejérváry miniszter uron nem fog az semmit!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Ugy van! Gonosz lélek voltam mindig! *(Derültség.)*

Pap Zoltán: Azután a 9. czikkelyben a következőket olvashatjuk: »Hasonlóképen méltóztassék ő Felsége elhatározni azt is, hogy a miképen azokkal a levelekkel, a melyeket a magyar kanczelláriából bocsátanak ki, Németországra nézve semmit sem parancsolhatnak meg, épen ugy a német kamarákból vagy kanczelláriákból se rendelkezhessenek Magyarországon semmit, a mi az ország jogait és szabadságait érinti.« Már pedig, bocsánatot kérek, nem rendelkezik-e Magyarország felett a Reichskriegsminister? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Az tévedés!

Pap Zoltán: Bennünket nem lehet elaltatni, t. honvédelmi miniszter ur, s odakint is hiába igyekszenek elaltatni a nemzet követelményét; gondunk lesz reá, hogy ilyen miniszteri szavak értékét kellő sulyukra leszállitsuk a nemzet és a nép előtt is. Egyébként a magam kerületéről felelek, hogy ott az ilyen miniszteri szavaknak semmiféle értékük és sulyuk ne legyen.

Az 1563. évi XXI. dekrétum 34. czikkelyében már kifakadnak a Rendek — e kifakadásuk is szolgai ugyan, de a kornak megfelelő — a következőképen *(olvassa)*: »Az ország Karai és Rendei ő szent felségét alázatosan kérik, hogy miután nincsen olyan nemzet, a mely eltürné azt, hogy saját országának tisztségeit és hivatalait idegenekre bizzák, — és miután az előző királyoktól megerősitett dekrétumokban és szabadságokban, a melyeknek megtartását ugy a császári szent felség, mint most legujabban a királyi felség is, kegyelmesen megigérték, gondoskodás történt annak eltiltásáról, hogy ez Magyarországon se fordulhasson elő.« És vajjon lett-e ezen gondoskodásnak eredménye? Szegény

magyarok, szegény őseink, hiába gondoskodtatok róla, mert ime, akadnak magyar képviselők, a kik mosolyognak akkor, a mikor ilyen szentséges törvényt idézünk. Ez a szomoru, t. képviselő urak, s nem a honvédelmi miniszter ur eljárása; mert a honvédelmi miniszter ur jól teszi, ha egy szijat hasit a nemzet hátából, ha az hagyja magát; de az már szomoru, hogy vannak e nemzetnek olyan képviselői, a kik mosolyognak akkor, midőn mi a nemzet legfontosabb jogát biztositó törvényre hivatkozunk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez az átka e nemzetnek, mert a zsarnokság is esak ott ütheti fel tanyáját, a hol azt türik, s nem ott, a hol annak ellenszegülnek.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mi sem türjük!

Pap Zoltán: Türi a magyar nemzet egyideig, türi addig, a mig odáig viszik, hogy az többé nem fogja türni és azok a megrázkódások, a melyektől a mi cselekményeink folytán féltik e nemzetet, majd az önök eselekményei folytán fognak bekövetkezni és sokkal gyászosabbak lesznek, mint a mily gyászosak lennének ezek a megrázkódtatások. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Nekünk mindig igazunk van.

Pap Zoltán: Az 1563. évi XI. dekrétum 66. czikkelyében ujra megismétli azt a törvényes intézkedést, hogy sehol a világon nem fordul elő, hogy idegen náczió uralkodjék egy nemzeten; ujra megismétli, hogy a magyar katonák élére, akár a zsoldos katonák élére, ebben az országban magyar kapitányok állittassanak. I. Ferdinándnak a hadseregre vonatkozó különös intézkedéseivel szemben az 1563. évi XI. dekrétum 66-diki ezikkelyében az iránt is történt gondoskodás, hogy a katonaságtól az országra esküt vegyenek ki. A honvédelmi miniszter ur erről mindeddig nem intézkedett. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Miksa király alatt az 1567. évi II. dekrétummal azokra a hadakra nézve hoznak törvényt, a melyekre a honvédelem szempontjából állandóan szükség van. Az 1574. évi VI-ik dekrétum szintén törvényt hoz az önálló hadseregről és a hadjáratok módjáról.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Elavult!

Pap Zoltán: Ha ezek mind elavultak, ugy majd felujitjuk mi az önök akaratának ellenére. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Semmi sem avult el, sőt majd ugy estefelé be is bizonyitom a honvédelmi miniszter urnak, hogy életben vannak.

Boncza Miklós: Addig kiszárad a torka!

Lengyel Zoltán: Ég és föld elmulnak, de a mi szavaink el nem mulnak!

Pap Zoltán: Sőt az 1574-dik évi dekrétum 30-dik ezikkelye annyira meg akarta óvni ezt az országot a magyarság részére, hogy eltiltotta az ausztriai jobbágyoknak Magyarországba való letelepülését. Arról is hoztak törvényt, hogyan kell fizetni a gyalogost, és hogyan a lovas katonákat. Továbbá azt mondja a törvény az állandó katonaságról, — most már ezt a szót használják, — hogy beosztása a királyt, a főkapitányokat és az alispánokat illeti együttesen. Ezt az 1578. évi I. t.-ez. mondja. A királyt és a nemzetet illeti tehát meg ez a jog azáltal, hogy az alispánokkal együttesen kell a beosztást eszközölni. Ez is elavult? A katonák lovainak legeltetési módjáról is intézkedik a törvény: ennyire kezében tartja az ország a hadsereg szervezetét. Mondom, még a katonák lovainak legeltetési módjáról is intézkedik.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Én nem bánom! *(Derültség jobbfelől.)*

Pap Zoltán: 1582-ben a Karok és Rendek megkivánják ő Felségétől az 1582-dik évi VIII. ezikkelyben, hogy a birodalom ügyeinek elintézése után, a melyeknek tárgyalása miatt kell — a mint mondja — elsietnie, ismét térjen vissza ebbe az országba. Látjuk tehát, hogy a nemzet ragaszkodik ahhoz, hogy a király Magyarországon lakjék. Azonban mást is magyaráz meg ez a törvényes rendelkezés. Azt t. i., hogy Magyarországot nem értették a birodalom szó alatt. Azt mondja a törvény: a birodalmi ügyek elintézése után gyere haza.

Csak önök kényszeritik mosolyogva bele ezt az országot a birodalomba való bekebelezésbe. *(Olvassa)*: »Addig pedig kérésökhez képest méltóztassék ennek az országnak ama bizonyos behozott és ő Felsége előtt már föltárt káros visszaélésekkel meggyalázott szabadságait, a melyekkel ő Felségének a java és magas állása mindenkor egybe volt forrva, és az országnak régi szervezetét visszaállitani.« Ma sem kérünk egyebet, mint ezt. 13 éven keresztül négy törvényezikkben ugyanezeket ismétlik meg a Karok és Rendek. 1593-ban az V. dekrétum I. ezikkében 3. és 5. bekezdésében ezt mondják a Rendek. *(Halljuk! Halljuk!)* Jó ezeket ismételni; hadd maradjon nyoma a képviselőházi naplóban. . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Egy hosszu beszédnek.

Horváth Gyula: Nem olvasott annyit a miniszter ur életében, a mennyit ma Pap Zoltán beszélt!

Pap Zoltán: . . . hogy tiltakozott az országgyülés egynémely tagja azon vád ellen, hogy a nemzet nem védelmezte jogait. *(Olvassa)*: »De az fölötte nagy vigasztalásukra esett, hogy ő Felsége kegyesen megigérte, hogy a esászári felség legkegyelmesebb urunk a sérelmeknek megszüntetésére nézve még a Rendektől kivánt egy évi időköznél sokkal hamarabb, felszólitás nélkül is megfelelő és biztos óvszereket fog alkalmazni,« . . .

Pichler Győző: Most a nemzeti párt megelégszik egy évvel, és akkor sem kap biztos óvszert.

Pap Zoltán: ... »amiképen hogy méltányosnak és épen ugy igazságosnak is tartják, hogy ő Felségének annyi sok kegyelmes igérete után az ő könyörgéseik, könnyezéseik és siránkozásaik végre valahára meghallgatásra találjanak.« Ez az az időpont, a midőn a nemzet dekadenciába esett és elvesztette önerejét; siránkozik, mert megcsalják. Ugyanilyen törvényczikkek hozatnak 1596—1598 és 1599. esztendőkben; az 1600. évi XI. dekretum részletesen intézkedik ujból a a katonai szemléről, a katonai zsoldokról, az általános felkelésről; arról, hogy az ágyukat és hadi eszközöket miképen szállitsák. Azt hiszem, hogy ez még mind az önálló hadseregről való rendelkezési jog körébe tartozik. Ezen törvény XXVIII. czikkelye a katonák tartásáról szól. *(Szónok keresi a törvényben az illető czikkelyt.)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Mindegy, olvasson akármit! *(Derültség jobbfelől.)*

Pap Zoltán: Nem tudok felelni a miniszter urnak. Én el vagyok készülve beszédemre, és azért intéztem szavaimat beszédem elején a miniszterelnök urhoz, mert a miniszter urnál ugyis csak falra borsót hánynék; ő mindezeket ismeri, de hát nem respektálja.

Az 1593. évi V. dekrétum XVI. czikkelye azt mondja *(olvassa)*: »Minthogy pedig az állandó katonatartások körül eddigelé igen nagy mulasztásokat tapasztaltak, és ilyen katonákat igen sokan vagy épen nem tartottak vagy pedig uraik azokat a véghelyekről tetszésük szerint az ő saját hasznukra alkalmazták, ennek okáért a főkapitánynak a megkeresésére minden vármegyének az alispánja az egyik szolgabiró utján tartozzék azt, a kit az ilyen állandó katonatartásban hanyagnak találnak, meginteni« stb. Tessék! Ez is quasi administrativ teendő, és ezen intézkedéseket sem bizzák a katonaság fegyelmi jogára, hanem még ezekre nézve is törvényes intézkedéseket hoznak.

Kubik Béla: Tiszta dolog, azok sem biztak a németben!

Pap Zoltán: Rudolfnak 1600. évi XXI. dekrétumának 23-ik czikkelye azt mondja: »Törvény arról, hogy Magyarországon és Szlavóniában idegen katonákat ne fogadjanak, hadi szemle alá ne vegyenek és ne szabadságoljanak. Méltóztassék ő Felsége arról intézkedni, hogy külföldi katonákat ezen a Magyarországon fel ne fogadjanak, hadi szemle elé ne állitsanak és ne is szabadságoljanak, a miképen ő Fensége ennek a keresztülvitelét ugy ő Felségénél, mint a maga részéről kegyelmesen megigérte. Szlavonországban ugyanis ez történt.« *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Ezekből a törvényes intézkedésekből, t. ház, mást, mint annak a jognak fentartását, hogy Magyarországon az önálló hadsereg felállittassék, a mai állapot szerint beszélve, általános szempontokból, mint azt, hogy a nemzet erről a jogáról, soha sem mondott le, kiolvasni nem tudok. Ennek dokumentálására szolgálnak ezek a törvényczikkek, a miket felolvastam. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Horváth Gyula: Igazán nem is érdemes itt érvelésekkel dolgozni, hanem padveréssel kell dolgozni ilyen miniszterekkel szemben.

Pap Zoltán: Felolvasom III. Ferdinándnak, I. Lipót utódjának 1659. évi XXV. törvényczikkét, mert mindezekből oly természetesnek találtatik, hogy ha fenn sem tartotta volna a nemzet expressis verbis jogát az önálló hadseregre, akkor sem volna levonható ez a következtetés, és nem volna szabad a magyar kormánynak ezt állitani, mert az élethez való jogát az ember nem szokta fentartani saját létével, dokumentálni annak fentartását. Az idézett 1659 : XXV. t.-czikk igy szól: Az ország Karai és Rendei ő szent Felségét alázatosan kérik, hogy miután nincsen olyan nemzet, a mely eltürné azt, hogy saját országának tisztségeit és hivatalait idegenekre bizzák, miután az előző királyoktól megerősitett dekrétumoknak mint szabadságoknak megtartását ugy ő császári fensége, mint ő királyi felsége is megigérték, gondoskodás történt annak ellátásáról, hogy ez Magyarországon igy történjék.

Hogy a nemzet, noha a zsoldos katonákat türte és türnie kellett, hogy az ország határát megvédelmezzék, a zsoldos katonákat saját hadseregének soha el nem ismerte, törvényczikkelyekből bizonyitottam be, bebizonyitottam, hogy mindig az ország lakosaiból álló hadsereget alkotott magának. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De hogy nem nyert létjogosultságot az osztrák hadsereg, nevezzük közös hadseregnek, a közös hadsereg, arra nézve számos törvényből ki lehetne olvasni, a melyből kitünik, hogy nem köteles a nemzet ezt a nyügöt türni, erre nézve egy pár törvényczikknek a felolvasását mellőzöm az idő előrehaladottsága miatt *(Halljuk! Halljuk! a szelsőbaloldalon.)* és csupán egy törvényczikket idézek arra nézve, hogy maga I. Lipót 1662-ben igéri meg, a nemzetet mintegy kibékitendő, hogy ha eddig nem vitték ki többszörös törvényes követelmények és igéretek daczára ezeket az idegen katonákat az országból, hogy most már szent György napjáig maga fogja kivinni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Csávolszky Lajos: Mindig csak igérnek!

Pap Zoltán: Az 1662 : II. dekrétum 2. czikkelye igy szól: »Mi azonban, a hű Karok és Rendek, csendes hallgatással nem mellőzhetjük, sőt alázattal ő Felsége legkegyelmesebb tudomására hozzuk, hogy az 1659 : XX. czikkben emlitett német katonaság, nemcsak az ott kitett időben ki nem vitetett, hanem időközben is, az ő szerencsés megkoronáztatása idejében az országnak kegyesen engedélyezett hitlevél 13. feltételeinek ellenére más, uj és számosabb német katonaság hozatott be az országba. 1. §. Miért is a hű országlakók mind irásba foglalt alázatos kérelmeik, mind pedig különös küldöttségek és

folyamodások utján ismételve, alázattal járulnak ő Felségéhez, hogy a német katonaság ugy az emlitett jóságos hitlevél« . . .

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Hiszen nincs német katonaság az országban!

Pap Zoltán: . . . »És idézett törvényczikkelyek és más ez iránt alkotott és királyi hatalommal megerősitett törvények erejénél fogva az országból kivigyék, a hű Karokat és Rendeket szabadságukban és kiváltságaikban megtartsák. S ez okból ő Felsége is az ő karainak és rendeinek kegyelmesen kijelentette, hogy azt a német katonaságot csupán az ország megvédésére és megtartására czélzó atyai jóakaratból és a kitört háboru nyilvános veszélyében hozták csak be, ő Felsége biztositja a Karokat és Rendeket, hogy a német katonaság kivitelére nézve a legjobb módon és alakban ama német katonaság bizonyos részét az országból azonnal kiviteti,« — ma is benne vannak, nem vittek ki belőle egy szálat sem, — »és az ő szomszédos örökös tartományaiba helyezteti, többi részeit pedig Szent György vitéz és vértanu ünnepéig kiviteti az országból. 4. §. Ő felsége az óvástételt is megengedte, hogy annak a katonaságnak ekkoráig történt behozatala s annak az országlakók részére való további eltürése az országban az ország jogainak és szabadságainak hátrányára semmi módon ne szolgáljon és példaképen ne legyen.«

Láttuk a t. miniszterelnök ur előtt és a t. honvédelmi miniszter ur előtt is példaképen való volt ezeket a német katonákat benhagyni.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Helyes!

Pap Zoltán: Nem helyes, dehogy helyes!

Pichler Győző: Azok bátrabban beszéltek, mint mi most! *(Halljuk! Halljuk!)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Rövidebben mindenesetre! *(Derültség jobbfelől. Halljuk! Halljuk!)*

Pap Zoltán: T. képviselőház! Fentartom magamnak a jogot ahhoz, hogy beszédem csonka ne legyen, hogy legalább a két rész, ha összeköttetnék, valamely formát mutasson, hogy az önálló hadsereg fentartására nézve a többi törvényes, tételes intézkedéseket határozati javaslatom indokolásánál terjeszszem majd elő.

Most az idő előrehaladottságára való tekintettel teszem ezt kollegiális tiszteletből, hogy t. képviselőtársaim ne legyenek kénytelenek még egypár óráig beszédemet hallgatni. *(Felkiáltások jobbfelől: Köszönjük!)* Meg vagyok győződve. Minthogy azonban egy kérdés igenis aktuális, nevezetesen gróf Andrássy Gyula képviselő urnak egy megjegyzése, melyre beszédem elején igértem, hogy kitérni fogok, ki kell terjeszkednem reá, és abból az időből meritem én is czáfolatomat, a melyből a nemes gróf meritette beszédének bizonyitó anyagát. Gróf Andrássy Gyula képviselő ur azt állitotta, hogy mikor a magyar nyelv jogát megállapitották törvényes intézkedésekben, akkor taxative fel vannak sorolva azon esetek, mikor a magyar nyelvet használni kell az országban, ellenben a katonaság ezen taxative való felsorolásban nem szerepel. Ez a kérdés igy előállitva igen plauzibilissé látszik tenni azt, hogy a nemzet nem tartotta fenn jogát az önálló hadseregre, vagy habár a közös hadsereg intézményébe bele is nyugodott, arra, hogy itt a magyar nyelv foglalja el az őt megillető helyet, mert hiszen a nemzet, ha akarta volna, törvényes intézkedést tett volna reá. Bővebben kimutattam az ország tehetetlenségét, mely ennek akadályául szolgál.

A mi magát az 1840. évi VI. törvényczikket illeti — mert hiszen a képviselő urnak más anyaga nem lehet, mikor taxative felsorolja ezen törvényes intézkedéseket, én azt hiszem, hogy a képviselő ur vagy nem ismeri, vagy — a mit nem tételezek fel róla — nem akarja ismerni az azt megelőző intézkedéseket, az 1840 : II. t.-czikket és nem akarja ismerni az azután következő intézkedéseket. A dolog megint csak ugy néz ki, mint a hogy nézett ki addig, és a hogy a nemzet törvényes intézkedéseiből kimutatni szerencsém volt, hogy a nemzet mindig ragaszkodott ezen joghoz, kérte a dinasztiát ezek életbeléptetésére, sohasem az országon mult, hogy ezek meg nem valósultak, hanem a dinasztián, mert sohasem találkoztak egy közös érzelemben. Az 1839. évben, tehát a törvényalkotást egy évvel megelőzőleg, julius 16-án kelt feliratok szerint ezt mondják: »A Rendek 3 éveknek leforgása alatt ujabban és ujabban erősitett meggyőződéssel fogják fel az anyai nyelv érdekében még 1836. márczius 16-án felterjesztett kivánataikat«; és a következőkben fejtik ki: »3. pont c): A magyar ezredeknél a kormányszavak magyarosittassanak s az örökösödési háboruig divatozó szokás szerint magyarul adassanak, az egész katonaságnál a magyar nyelv behozassék, a főhadi kormányzótól kezdve azok alkalmaztassanak, a kik az 1830 : VII. és VIII. t.-czikkek értelmében nemcsak magyarul tudnak, de született magyarok.« *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: No!)* Az 1840-ben kelt feliratokban ismételték ezen követeléseiket, de ezek nem jöttek törvénybe. De hát törvénybe jött-e azóta az, a mit a nemzet akar? Hisz az az önök büne, hogy csak az jön törvénybe, a mit a felsőbb hatalom, az osztrák szoldateszka akar, de nem az, a mit a nemzet akar. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A nemes gróf azonban elfelejtette ezeket felemliteni beszédében, mert a dolog most már egészen másképen néz ki, és elfelejtette az 1840 : II. t.-czikket idézni.

Ez az azelőtti törvény 12. §-ában azt mondja: »Mivel pedig a katonáskodásra a legfőbb ösztönül az szolgálna, ha a katonai erényeket érdemlett előléptetések és jutalmak minél előbb követnék: ő Felsége az 1830 : VII. törvényczikk 1. §. 12. pontjában tett kegyelmes igérete szerint az e részben fennálló törvények, jelesen az 1792 : IX. és az 1807 : I. törvényczikk rendelkezéseinek

szoros betöltésével szivén fogja viselni azt, hogy a magyar sor- és véghelyi ezredekben tisztek, következésképen tábornokok és stabálisok is született magyarok legyenek.« *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Itt megint fentartotta a nemzet jogát az önálló hadsereghez.

Ha áll az, a mit a nemes gróf február 5-iki beszédében fejteget, hogy a fejedelem a világtörténelemben ritkitja párját annak, hogy a nép jólétét, nemzete érdekeit magasabbra helyezi minden dinasztikus hiuságnál, ha ez iránt még kételkedni sem szabad senkinek, tehát nekem se, s ha ezután a gróf ur saját szavait idézem, hogy a hadsereg, a király és a magyar nemzet érdekében azt tartaná elérendőnek, hogy a magyar csapatok, a magyar legénység tisztán magyar vezérek, magyar tisztek vezénylete alatt álljon, s ha a nemes gróf ezt akarja és mi is akarjuk, és ha a fejedelem a világtörténelemben ritkitja párját annak, hogy nemzetének érdekét akarja, akkor kérdem, mi akadálya van annak, hogy ez az akarat beteljesedjék? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Vagy áll az, a mit a nemes gróf mond, vagy nem áll. Azt hiszem, hogy neki hinni kell, mert azt a kaoszt, a mi beszédének általános vizsgálásából kiderült, irányadóul nem vehetem, mikor komolyan fejtegetem beszédét, mert beszédének egy része ugy néz ki, mintha azt a Reichsrathban mondta volna el, másik része pedig olyan, mintha egy kuruczkapitány mondta volna el; *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de ennek elismerése által a nemes gróf megczáfolta a miniszterelnök urat, a ki azt mondta, hogy a nemzeti hadsereghez való jogát a nemzet magának fenn nem tartotta.

Széll Kálmán miniszterelnök: Ezt a miniszterelnök soha sem mondotta!

Pap Zoltán: A miniszterelnöknek akkor tapsoltak, mikor ezt mondta.

Széll Kálmán miniszterelnök: Sohasem mondotta!

Pap Zoltán: ... mikor pedig gróf Andrássy Gyula azt mondotta, hogy fentartotta a nemzet a hadsereghez való jogát, akkor meg neki tapsoltak. Én elfogadom az igen t. képviselő ur kijelentését. A nemzet akarja, ők akarják, s mi is azt akarjuk, hogy ezen vita keretén belül a nemzet törekvései egy lépéssel előbbre menjenek. (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*) Ez nem fából vaskarika, a mit mi követelünk, hanem az az ellenmondás és zürzavar az ő felszólalásában: az a fából vaskarika. Ennek következménye azután az, hogy nem tudnak egyebet, mint idegen törvényeket másolni, a nélkül, hogy azokat a nemzet egyéniségéhez alkalmaznák. Csak egy példát engedjen meg a t. honvédelmi miniszter ur.

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Én mindent megengedek.

Pap Zoltán: Ha nem engedné meg, akkor is élnék képviselői jogommal. (*Egy hang a jobboldalon: Akkor kár kérni! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Udvariasságból tette!*) A magyar honvédségnek — s e körül forog határozati javaslatom is, a melyet lesz szerencsém benyujtani ...

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: Örvendek!

Pap Zoltán: ... katonai szolgálati szabályzatában egy szolgai forditás találtatott. Az a rész, mely előirja a katonai tisztelgést és a honvédesküt, azt mondja, hogy ilyenkor a néphimnusz játszandó. Ez valószinüleg senkinek sem a vétke, annál kevésbbé vádolom a honvédelmi miniszter urat; ez szolgai forditás; csakhogy ott, a hol a néphimnuszt kell játszani, a Gotterhaltét játszszák, de a magyar honvédségről lévén szó, a t. honvédelmi miniszter ur nem fogja tagadni, hogy a néphimnusz alatt csak Kölcsey »Hymnus«-a értendő. Ez a szerény kivánság az — mert a hiba tényleg véletlenül csuszott bele, — a mit az én határozati javaslatom hangsulyoz, a mely a következőleg szól:

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: A válaszszal nem maradok adós!

Pap Zoltán *(olvassa)*: »A képviselőház utasitja a honvédelmi minisztert, hogy a honvédség szolgálati szabályzatának azt a pontját, a hol a honvédesküné. általában a tiszteletadásoknál a »néphimnusz« játszása elő van irva, minthogy az nyilvánvalólag az osztrák katonaság szolgálati szabályzatának leforditása által keletkezett véletlen tévedés, és innen származik, hogy a mondott alkalmakkor eddig a »Gotterhalte« czimü osztrák dalt játszották: rendeleti uton sürgősen akként helyesbitse, hogy Magyarországon a »néphimnusz« alatt Kölcsey »Hymnus«-a értendő.«

Majd annak idején leszek bátor ezt a határozati javaslatomat részletesen megindokolni.

A javaslatot általánosságban, a mint azt beszédem elején kifejeztem, nem fogadom el. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra még többen vannak feljegyezve. Miután még sürgős interpellácziő is teendő a mai ülésen, a tanácskozást most félbeszakitjuk és a holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülés napirendjére ugyanazon javaslatok tárgyalását tüzzük ki, a melyek a mai napirenden voltak.

Következik Szatmári Mór képviselő ur sürgős interpellácziója a magyar-csékei képviselőválasztás rendjén a közigazgatási tisztviselők korteskedő szereplése tárgyában.

Szatmári Mór: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nem akarok a t. képviselőház türelmével visszaélni, ennélfogva lehető röviden fogom interpellácziómat megokolni.

A t. miniszterelnök egyik legnagyobb büszkesége az, hogy a választások tisztaságát csinálta meg, és mi valamennyien, a kik a választások tisztaságát méltányolni tudjuk, egyuttal méltányoljuk azokat az eredményeket is, a melyek

ezen a téren elérettek. És mert abban a hitben vagyok, hogy a t. miniszterelnök urnak, mint belügyminiszternek a választások tisztaságára és ennek megóvására vonatkozó intencziói épugy maradtak meg, mint a hogy meg voltak, azt hiszem, hogy ezeknek az intencziónknak felelünk meg mi, képviselők, ha tudomásunkra jutván bizonyos esetek, a melyek a törvény szellemével és annak intézkedéseivel ellenkeznek, ezeket a t. miniszterelnök urnak tudomására hozzuk, hogy ő azután intenczióinak megfelelően a törvény szellemében el is járhasson.

T. képviselőház! Nekem a magyar-csékei választókerületből értésemre esett, hogy e hónap 12-dikén Magyar-Cséken tartatott meg a szabadelvüpárt jelölő-gyülése, a melyen tudvalevőleg Papp Jánost, Bihar vármegye főjegyzőjét jelölték képviselőnek. Ezen a jelölő-gyülésen részt vettek a megyei központból tisztviselők, azonkivül részt vettek a járási főszolgabiró, Szőllőssy Ferencz és a járási szolgabiró, Ercsey Zsigmond. Az a körülmény, hogy a megyei központból a tisztviselők is részt vettek ezen a jelölő-gyülésen, beleütközik az 1899 : XV. t.-czikk 167-ik §-ának intézkedésébe és ennek az intézkedésnek szellemébe, mert ez nyilvánvalóan annak a jellegét viseli magán, hogy a központ a maga tekintélyével és hatalmával odaáll a szabadelvüpárt jelöltjének ügye mellé. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De ezenkivül ugy értesültem, hogy a járási főszolgabiró és a járási szolgabiró egyenesen korteskednek a szabadelvü párt jelöltje mellett, a mennyiben a polgárokat arra birják rá, hogy a szabadelvü párti jelölt mellett foglaljanak állást. Sőt a főszolgabiró ur, az én értesülésem szerint, magához hivatta azokat, a kik a mult választás alkalmával a függetlenségi párt jelöltjére szavaztak és tudtukra adta, hogy nem fogja megtürni, hogy az egyik községből a másikba menjenek át az emberek és hogy ha ez megtörténik, ő azokat haza fogja tolonczoltatni.

Pichler Győző: Szemtelenség!

Kubik Béla: A szabadelvü kormány nagyobb dicsőségére! *(Nagy zaj és ellentmondás a jobboldalon.)*

Szatmári Mór: Én nem állitom azt, hogy ez tényleg igy van; *(Mozgás a jobboldalon.)* én teljes jóhiszemüséggel teszem meg interpellácziómat; de ha tényleg igy van, akkor mindenki beláthatja, hogy igen vastag visszaélés követtetett el és én épen azért kérem a miniszterelnök urat arra, szerezzen teljesen hitelt érdemlő módon meggyőződést a dologról és ha csakugyan igy történt, tegye meg a sürgős intézkedéseket. A sürgősséget megokolja az, hogy 24-ére van a választás kiirva.

T. ház! Az én értesüléseimben az is benne van, *(Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)* hogy daczára annak, hogy a kerületben a legmélységesebb csend uralkodik, a központi választmány máris intézkedett arra nézve, hogy katonaságot, csendőrséget és huszárságot rendeljenek ki néhány nappal a választás előtt a községekbe; sőt a főszolgabiró a jegyzők utján tudatta a községekkel, hogy a választás előtt egy zászlóalj honvédség, egy század huszár és 61 csendőr fogja a községeket megszállani. Bővebb megokolás nélkül is nyilvánvaló, hogy az ilyen intézkedésben az előre való megfélemlitésnek minden tünete megvan. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Annál figyelemreméltóbb ez, mert a mult évi választások alkalmával ebben a kerületben meglehetős nagy mértékben fordultak elő atrocziták, a melyekre én most nem akarok kiterjeszkedni. Csak arra mutatok rá, hogy a kisebbségben maradt párt annak idején azok miatt peticzióval élt, de a Curia a kérvényt, minthogy azon bizonyos kritikus 31-ik napon adatott be, visszautasitotta. Ez a visszautasitás azonban nem ok arra, hogy ezek a dolgok, a melyek akkor történtek, a képviselőház előtt egyáltalán figyelembe ne vétessenek.

En, a mint bevezettem interpelláczióm megokolását, teljes jóhiszemüséggel indulok el a kerületből vett értesüléseim alapján, és arra kérem a t. miniszterelnök urat, intézkedjék sürgősen először arra nézve, hogy tudomást szerezzen arról, vajjon ezek a dolgok megtörténtek-e, másodszor pedig, ha tényleg megtörténtek, tegye meg a maga intézkedéseit, hogy ezek a visszaélések tovább ne folytattassanak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

E végből a következő interpellácziót vagyok bátor a t. miniszterelnök urhoz intézni:

Van-e tudomása a t. belügyminiszter urnak arról, hogy a magyar-csékei kerületben az e hó 24-ére kitüzött képviselőválasztás mozgalmaiban közigazgatási tisztviselők az 1899 : XV. t.-cz. 167. §-ában egyenesen megtiltott módon vesznek részt, s hogy a választókat a szabadelvü párt jelöltje érdekében befolyásolják, s közhivatalnoki tekintélyüket annak érdekében a függetlenségi párt ellen viszik a választási küzdelembe?

És ha van ezekről tudomása, vagy ha ezekről sürgősen tudomást szerzett: hajlandó-e sürgősen intézkedni a végből, hogy a magyar-csékei kerületben megindult választási mozgalomban a közigazgatási tisztviselők a törvény szellemében távol tartsák magukat minden korteskedéstől, s különösen tartózkodjanak minden olyan cselekedettől, mely a köztisztviselői hatalomnak és tekintélynek egyik párt javára és a másik párt rovására való alkalmazását jelenthetné a választók előtt? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én a választások kérdésében ugyanazt az álláspontot foglalom el ma is, a mely vezetett a törvény megalkotásakor, — *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* ámbár megvallom, hogy azóta a törvénynek bizonyos hiányai igen kirivókká váltak *(Ugy van! a*

jobboldalon.) és igy az a meggyőződésem keletkezett, hogy annak a törvénynek annak idejében való gondos átvizsgálása szükséges lesz. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* Ugyanazok a szempontok vezetnek most is, a melyek vezettek az általános választások intézésénél, illetőleg azon felügyeletnél, a melyet mint belügyminiszter azok felett gyakorlok, hogy t. i. a mennyire csak emberileg lehet, igenis azt óhajtom, hogy a választás az illető választó polgárok szabad akarata megnyilvánulásának legyen az eredménye. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*

Azonban, t. képviselőház, habár ezt mindenki helyesli ezen az oldalon és azon az oldalon, nekem, a ki igen éberen és közvetlenül kisértem figyelemmel a választásokat, az a tapasztalatom, hogy a konkrét esetek megitélésénél nem mindig vagyunk egy nézeten. Ott is, itt is különböző szemüvegen át nézzük néha, hogy mi az, a mi a szabad választást befolyásolja és mi az, a mi nem befolyásolja, mi az, a mi terrorizmus, s mi az, a mi nem erőszak; mi az, a mi nem befolyásolás, s mi az, a mi már az?

Hát igen nehéz igy általános szólamokban és általános kijelentésekben valamely konkrét esetben itélkezni. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Én, ha a konkrét esetben visszaélést fogok látni, annak mérve és érdeme szerint igenis fogok itélkezni, *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* ép ugy, épen olyan szigoruan, mint eddig tettem. De azért engedjen meg a t. felszólaló képviselő ur, már aztán az ő felfogásában nem osztozhatom minden tekintetben, például abban, mikor ő azt is hibáztatja, hogy miután ezen választókerület választási mozgalmában egy vármegyei tisztviselőről van szó, érdeklődtek mellette az ő tisztviselőtársai is a központból és jelen voltak az ülésen. Mert azt már csak nem szabad megtiltani a tisztviselőnek sem, hogy szint valljon, hogy pártállását és a maga meggyőződését követve, *(Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.)* politikai jogát gyakorolja! Nem szabad a tisztviselőnek senkit sem terrorizálni, de a tisztviselőt sem szabad terrorizálni senkinek sem. *(Zajos helyeslés és tetszés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Nem szabad elijeszteni, nem szabad morális presszió alá helyezni azt a tisztviselőt senkinek, sem a ház egy tagjának, sem a képviselőháznak magának. *(Zajos helyeslés és tetszés a jobboldalon.)* Mert hová jutunk akkor, ha a magyar értelmiségnek, a magyar állami munkának ezt a nagy, igen erős és kétségtelenül igen érdemes és szükséges falanxát kizárjuk az alkotmányos jogok gyakorlatából? *(Ugy van! a jobboldalon.)* A képviselő urak sem akarják ezt és nem is akarhatják. Annak a tisztviselőnek nem szabad pártgyülést összehivnia, nem szabad neki korteskednie, nem szabad neki visszaélni hatalmával, mert ezzel már jogainak szabad gyakorlatán túlmenne. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* De hogy ő egy pártgyülésen részt ne vehessen, hogy ő a maga polgári jogait szabadon ne gyakorolhassa, azt én a magam részéről soha sem fogom akczeptálni, *(Zajos helyeslés és tetszés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* azt én meg nem engedem, *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* igenis nem engedem meg, — mert a törvény alapján állok — hogy ebben a tekintetben presszió gyakoroltassék akár reám, akár arra a tisztviselőre. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Engedje meg a t. képviselő ur nekem, — én nem akarok ez esetben abszolute sem szemrehányólag érinteni valamit — de feltünik az embernek, hogy ujabban divatba jött, hogy valahány pótválasztás van az országban, mármár előre jelentkeznek képviselő urak, *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)* a kik állitólagos sérelmekkel és még meg sem történt visszaélésekkel állanak elő és utólag azután kiderül igen sokszor, — csak nem rég is történt, hogy az illető képviselő urak azt egész lojálisan beismerték, — hogy az egész csak tévedés, hogy nem igy volt. De akkor az a kár, a mit e tekintetben csináltak, már nem pótolható. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj. Felkiáltások a baloldalon: Milyen kár!)* Es azért meg kell tartani a határt, ha valaki pártatlanul, részrehajlatlanul és minden czélzat nélkül akar élni a maga jogával.

En az igazságot önöknek megadom minden kérdésben, elvi kérdésben épen ugy, mint konkrét kérdésben, politikai hatáskörömben és adminisztrativ hatásköröm keretén belül, de ugyanezt az igazságot követelem önöktől, mert egyenlő mértékkel kell mérni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Igaz, a visszaélést meg kell torolni, de viszont a törvénynek védenie kell azt, a ki a maga törvényes hatáskörében jár el. *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)*

Ezeket általánosságban meg kellett jegyeznem, mert, gondolom, helyesen fogom fel minden irányban ezt a kérdést. Épen azért állitom pro primo, hogy ha részt vettek a gyüléseken tisztviselők, ugy ezt hibáztatni nem lehet; ha azonban korteskedtek és visszaélést követtek el, ezt igenis hibáztatom, annak utána fogok járni, azt nem fogom tűrni. Ha abban a kerületben, — és az kényes kerület, a mint a t. képviselő ur is tudja, mert igen sok nemzetiségi elem, nem magyarul beszélő honfitársunk lakik ottan — ha abban az a központi választmány intézkedik a rend fentartásáról, ugy gondolom, csak kötelességét teljesiti; mert abban a kerületben igen jelentékeny és igen sajnos zavargások történtek a mult választásnál. Nekem nincs jogom itéletet mondani, de épen annak a szegény meghalt képviselőtársunknak az ajkáról hallottam nem egyszer és a kérvény tárgyalása is mutatta, hogy nagymérvü izgalom keletkezett nem ezen oldal, hanem a t. túloldal jelöltje részéről. Izgalmas jelenetek voltak ott. Lehet, hogy hiba történt itt is, megengedem. Lehet, hogy tulozták az ott elkövetett hibákat, de hogy izgalmas jelen-

ségek voltak, az egyszer kétségtelen. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Ha tehát a központi választmány gondoskodik előre, hogy ilyenek most is elő ne forduljanak, csak kötelességét teljesiti. *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)* Én minden elém kerülő visszaélést ebben az ügyben is a magam meggyőződése szerint, a törvény korlátain belül igenis igyekezni fogok lehetőleg megelőzni, megtorolni. De a t. képviselő ur, a ki maga is járatos ezekben a dolgokban, mert igen sokszor van ügyebaja hirekkel, a melyek nem valódiak, nagyon jól tudja, hogy nem minden igaz ám, a mit mondanak az emberek és azért nem lehet előre itélkezni ilyen dolgokban, hanem, ha valamely dolog tisztán be van bizonyitva, akkor igenis lehet intézkedni és fogok is intézkedni. Kérem, méltóztassanak ezt a választ tudomásul venni. *(Zajos, hosszantartó helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)*

Szatmári Mór: T. képviselőház! Előre kijelentem, hogy a miniszterelnök ur válaszát tudomásul veszem. Meglepett azonban engem két dolog. Az egyik a t. miniszter ur hangja, a másik a t. túloldal magaviselete.

Sipeky Sándor: Ugy viseljük magunkat, a mint nekünk tetszik!

Szatmári Mór: Én a legnagyobb tárgyilagossággal, teljes jóhiszeműséggel beszéltem, abban a szent meggyőződésben, hogy kötelességemet teljesitem, a mikor a miniszterelnök ur figyelmét felhivom ezen dolgokra.

Széll Kálmán miniszterelnök: Helyes, helyes, én is mondtam ezt!

Szatmári Mór: De a t. miniszterelnök ur iszonyuan esoffálta magát ezen dolgok miatt... *(Mozgás és ellenmondások jobbfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Dehogy! Ha lassan beszélek, az sem tetszik, ha hangosan beszélek, az sem tetszik!

Szatmári Mór: ...és a t. túloldalnak ezen rendkivül nagy felbuzdulása, a melylyel a miniszterelnök ur szavait fogadta, határozottan ugy jelentkezik és ugy hat kifelé, mintha bátoritás volna a tisztviselőknek. *(Zajos ellenmondások jobbfelől. Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Kubinyi Géza: Csak visszautasitása a terrorizálásnak; nem engedjük a tisztviselőket terrorizálni! *(Élénk helyeslés jobbfelől. Nagy zaj.)*

Szatmári Mór: Határozottan ilyen hatást tesz ez a dolog, és ha a t. képviselő urak azt akarják, hogy ne legyen ilyen hatása, akkor ne méltóztassanak ilyen hangot használni és ily nagy felbuzdulással fogadni a miniszterelnök ur nyilatkozatait. *(Hosszantartó nagy zaj jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Én hivatkozom az 1899 : XV. t.-czikk tárgyalására, a midőn a t. képviselőháznak a hangulata és törekvése nem felelt meg az önök mostani hangulatának. *(Zaj a jobboldalon.)* Akkor azon javaslat tárgyalása alkalmával az önök oldaláról egy módositást adtak be arra nézve, hogy hagyassék ki abból a kérdéses szakaszból ez a két szó, hogy »körjegyző«. *(Felkiáltások jobbról: Ez csak egy szó! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Örley Kálmán tette a módositást!)*

Pichler Győző: Hogy a »községi és körjegyző« szavak kihagyassanak! *(Felkiáltások jobbfelől: Ez meg már három szó! Derültség.)* Mi nem tudunk olyan jól számolni, mint a túloldal! *(Zaj)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Szatmári Mór: Akkor, t. ház, az illető képviselő ur, a ki ezt a módositást beadta, épen arra a szempontra hivatkozott, a melylyel önök mindig elő szoktak állani és a melylyel most is előállott a t. miniszterelnök ur, hogy nemzetiségi lakosok vannak bizonyos vidékeken.

Széll Kálmán miniszterelnök: Azt a javaslat egyéb részére nézve mondtam! *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Szatmári Mór: Bocsánatot kérek, én annak a megyének nemzetiségi lakosait jobban ismerem, mint a miniszterelnök ur . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Lehet!

Szatmári Mór: . . . és mondhatom, hogy az egy igen csendes, jámbor fajta.

Kubinyi Géza: A mig fel nem izgatják! *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Önök izgatják mindig! Nagy zaj és felkiáltások jobbfelől: Nem igaz!)*

Bakonyi Samu: Hát az igaz, hogy mi izgatunk? Mikor izgattunk? *(Nagy zaj jobbfelől. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Szatmári Mór: Az más lapra tartozik és arról majd még beszélni fogunk, hogy a közigazgatási tisztviselőknek magatartása azzal a néppel szemben micsoda irtóztató hatással van azoknak az embereknek a lelki világára, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)* és hogy hogyan kergetik bele azokat az embereket az anarchismusba. *(Zajos felkiáltások a jobboldalon: Az, az! Onnan, arról az oldalról! Hosszantartó mozgás és zaj. Elnök csenget.)* Majd arról beszélünk, és példákat fogok önöknek felsorolni.

Kiss Ernő: Mi is mondunk példákat!

Pichler Győző: Szólnokon nincs román!

Kiss Ernő: De ott is izgatott Pichler, vagy legalább is megpróbálta! *(Derültség. Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Szatmári Mór: De hogy ezen 161. §. intézkedésének mi volt a szelleme, azt megmagyarázták 1899-ben, midőn e törvényt tárgyalták és a midőn ezen módositás ellen felszólalt Győry Elek, a ki egyik leghivatottabb interpretátora volt a jognak és a törvény szellemének. Ő azt mondta: »E szakasz lényege épen abban van, hogy a közhivatalnokok másra ne használhassák fel közhivatalnoki állásukat, mint arra, a mire az rendeltetve van, hogy ők ne korteskedéssel foglalkozzanak *(Mozgás és zaj a jobboldalon. Egy hang jobbfelől: Menjen Temes vármegyébe, majd ott lát valamit!)* egyik. vagy másik párt érdekében és

ne e czélra vessék latba köztekintélyüket, hanem, hogy igenis tartózkodjanak minden olyan befolyásolástól, a mely a választói jog szabad gyakorlatát és tisztaságát veszélyezteti.«

Széll Kálmán miniszterelnök: Ezt mondtam én is!

Szatmári Mór: Bocsánatot kérek, t. ház, mire kértem én a t. miniszterelnök urat? Mire fektettem én sulyt? Arra, hogy a szolgabiró és a főszolgabiró ott korteskednek és ha igazán korteskednek... *(Felkiáltások jobbfelől: Ha! Ha!)*

Kubinyi Géza: Ha korteskednek!

Szatmári Mór: Kubinyi Géza t. képviselő ur engem nem fog abba beleugratni, hogy én vádoljam azokat az embereket.

Kubinyi Géza: Nem szabad föltételesen sem vádolni, ha nem tud semmit!

Pichler Győző: Nem volt ott, hát nem tudhatja! *(Derültség jobbfelől.)*

Kubinyi Géza: Hát akkor minek szól! *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a t. képviselő urakat, méltóztassanak a szónokot nyugodtan meghallgatni.

Szatmári Mór: Ha azt az álláspontot lehetne elfogadni, a mit Kubinyi Géza képviselő ur elfoglal, akkor a képviselőházban nem lehetne semmiről sem beszélni, csak arról, a minek az ember szem- és fültanuja volt. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Nagy zaj.)*

Kubinyi Géza: Csak meggyőződésből!

Elnök *(csenget)*: Kérem, méltóztassanak a szónokot meghallgatni és ne méltóztassanak folyton zavarni! *(Nagy zaj jobbról és középütt.)* Ne méltóztassanak közbeszólásokkal zavarni a szónokot! Különben kénytelen leszek névszerint megnevezni az illetőket.

Szatmári Mór: Én azt tartom, hogy a mikor igen sokféleképen és sokfelé hangoztatják azt, hogy ezt a képviselőházat fel fogják oszlatni, akkor a választások tisztaságához füződött nagy állami érdekeknek igen rosz szolgálatot tesznek azok, a kik ily nagy felbuzdulással állanak azon emberek mellé, a kikről én azt mondtam, hogy akkor követnek el törvénytelenséget, ha törvénybe ütköző cselekedetet követnek el. *(Felkiáltások a jobboldalon: Ez világos!)* Egyebekben pedig, a mennyiben a miniszterelnök ur megigérte, hogy meg fogja vizsgálni a dolgokat és ahhoz képest intézkedni fog, e tekintetben a miniszterelnök ur válaszát tudomásul veszem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A t. képviselő ur kifogásolta az én hangomat. Mit kifogásolt benne, megvallom, nem tudom.

Endrey Gyula: Kellemetlen volt!

Széll Kálmán miniszterelnök: Nagyon nehéz is a t. képviselő uraknak inye szerint beszélni. Hiszen individuális dolog, hogy valakinek kellemetlen a hangom. Én olyan hangon beszélek, a milyent a természet nekem adott; azon én változtatni nem tudok; és ha Endrey képviselő urnak az én hangom kellemetlen, az övé pedig nekem — kellemetes, hát kölcsönösen nem tehetünk róla. *(Derültség jobbfelől.)* Mert nagyon nehéz eltalálni, ugy látszik, Endrey Gyula képviselő urnak a gusztusát. Ha lassan beszélek, akkor azt mondják, beszéljen hangosabban, a mit aztán meg is kommentált a multkor Kubik Béla képviselő ur ilyenformán: »szégyenli magát«, ha hangosan beszélek, akkor meg megütközik azon Szatmári képviselő ur, hogy hangosan szólok. *(Derültség.)* Én egyformán beszélek.

Szatmári Mór: Nem a hang magasságáról beszéltem én!

Pichler Győző: A szinezésről!

Gajáry Géza: Hogy C-durból szólt! *(Derültség.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát én mindig a meggyőződés hangján beszélek és mindig egészen nyugodtan beszélek; soha senki nem vette észre, hogy én ettől eltértem volna. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Engemet soha olyanon, a mit a t. urak rám akarnak az utóbbi időben fogni, hogy t. i. én haragszom, vagy hogy izgatott vagyok, eddig nem kaptak rajta; és azt hiszem, hogy ezután sem fognak rajtakapni; fogadást is ajánlok erre.

Hanem, hogyha valamely dologban komoly, erős meggyőződésemnek adok kifejezést, a mint az előbb is, akkor annak a meggyőződésnek a hangján beszélek, és tessék vagy ne tessék, nekem mindegy. Én nem tartottam megindokoltnak, hogy a t. képviselő ur, engedje meg, minden konkrét adat, minden tény nélkül, — mert egyet sem hozott fel — csak egy általános hir alapján azt mondja: ugy hallja, hogy ottan a főszolgabiró vagy szolgabiró korteskedik. És én erre azt mondtam, hogy ha ugy van, nem szabad tennie és én nem fogom engedni, hogy a törvény ellen cselekedjék és visszaélést kövessen el. De azt mondtam, hogy kérdés, vajjon ugy van-e? A t. képviselő ur bevezető szavai azonban ugy hangzottak, hogy bennem ezt a bizonyos meggyőződésteljes hangot keltették, mert a t. képviselő ur már azt is hibának és törvényellenesnek tartja, ha egy tisztviselő meg mer jelenni a választói gyülésen. Engedelmet kérek, ezt nem objektiv, nem a törvényhez ragaszkodó, de bizonyos szubjektiv felfogásnak tartom; *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* czélzatosnak mondják, én nem mondom annak, de szubjektiv felfogás, a melyből esetleg bizonyos presszionálást is lehet kiolvasni. *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* Ezért beszéltem igy, és különben t. képviselőtársam maga bizonyitja nekem, hogy nem mondtam helytelent, mert hisz szerinte is csak azt mondtam, hogy a politikai jogok szabad gyakorlatát meg kell adni mindenkinek, és abban nem engedek korlátozni senkit, a vissza-

éléseket azonban orvosolni fogom. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*

A t. képviselő ur maga is beismerte, hogy semmiféle inkorrektséget nem mondtam, és ugy állitottam fel a kérdést, a mint a törvény és a tiszta választások igazi lényege megkivánja. *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* Mert az is hozzátartozik a tiszta választáshoz, hogy mindenki ebben az országban szabadon gyakorolhassa politikai jogait. *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* És t. képviselőtársam legyen szives emlékezni, nem egyszer hallottam itt a házban és a házon kivül, hogy mennyi tisztviselő szavazott egyik vagy másik választáson a kormány ellen. *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon,)*

Endrey Gyula: Nagyon kevesen!

Széll Kálmán miniszterelnök: Tettem-e ezért szemrehányást bárkinek? *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* Soha! *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* És soha megtorló intézkedést nem tettem. *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* A mi meg van engedve önöknek, az meg van engedve mindenkinek, csak egyenlő mértékkel kell mérni. Ez az igazság. *(Hosszantartó, élénk helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: Az interpelláló képviselő ur maga tudomásul véve a választ, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a miniszternök ur válaszát tudomás veszi.

A holnapi ülés napirendje meg lévén állapitva, az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik d. u. 3 óra 20 perczkor.)

NÉVMUTATÓ

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az illetők működtek; a többi szám jelöli a lapokat, hol az illetők felszólalásai vagy beszédei kezdődnek, vagy szólási szándékuk van kifejezve.)

Elnökök:

Apponyi Albert gr. **189—198, 200—203, 205—207.**
Daniel Gábor **191, 202, 204, 207.**
Tallián Béla **189, 199, 203, 204, 206.**

Jegyzők:

Dedovics György **190—200, 207.**
Endrey Gyula **190—195, 207.**
Nyegre László **189, 201—207.**
Rátkay László **196—200.**
Szőts Pál **190—200.**
Teleki Sándor gr. **189, 201—206.**
Trubinyi János **189, 201—206.**

Előadók:

Belitska Béni
Bauer Mihály igazolása **199.**
Kaas Ivor b. igazolása **199.**

Biró Lajos
Képviselőház Sándor-utczai épületének a székes-főváros tulajdonába való átadása **191.**

Maróthy László
Baghy Béla ment. ügye **204.**
Bartha Ferencz ment. ügyei **204.**
Benedek János ment. ügyei **204.**
Eötvös Bálint ment. ügye **204.**
Lendl Adolf ment. ügye **204.**
Molnár Jenő ment. ügye **204.**
Salamon Géza ment. ügye **204.**
Ugron Gábor ment. ügye **204.**
Vészi József ment. ügye **204.**

Münnich Aurél
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és honvédség ujonczlétszámának megállapitása **189.**

Sréter Alfréd
Harkányi János b. igazolása **195.**

Szónokok:

Andrássy Gyula gr.
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 210, 258.

Apponyi Albert gr., *mint elnök:* **189—198, 200—203, 205—207.**

Bakó József
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 282.

Bakonyi Samu
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 122.

Balogh Mihály
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 269.

Bartha Ferencz
Bihar vármegyei belényesi és vaskohi járásokban levő éhinség és nyomor, interp. 261, 263, 264.

Barta Odön
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 5, 179, 228
Közös államadósságok konverziója, interp. 423, 432.

Belitska Béni
Bauer Mihály igazolása *(előadó)* 227.
Kaas Ivor b. igazolása *(előadó)* 227.

Benedek János
Képviselőház Sándor-utczai épületének a székes-főváros tulajdonába való átadása 37, 38.
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 4, 5.
Magyar kir. orvostudományi egyetem bonczтani intézeténél előfordult esetek, interp. 81, 154, 156.
Nyomtatványok utczai elárusitása, interp. 81, 84, 86.
Házszabályvita szavazás érvénytelenitése tárgyában; Beöthy Ákos inditványa 324.
Gyüjtésekre vonatkozó rendelet és a »Népszava« 7. és 9. példányának elkobzása, interp. 343, 367, 377.

Benyovszky Sándor gr.
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 290.

Beöthy Ákos
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 148.
Házszabályvita szavazás érvénytelenitése tárgyában, inditv. 322, 329, 333.

Bernáth Lajos
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 72.

Biró Lajos
Képviselőház Sándor-utczai épületének a székes főváros tulajdonába való átadása *(előadó)* 36, 37.

Boda Vilmos
Képviselőház Sándor-utczai épületének a székes-főváros tulajdonába való átadása 38.

Csávolszky Lajos
Szerbia királyának f. hó 11-én ideutazása, interp. 265, 266.

Csávosy Béla
Képviselőház Sándor-utczai épületének a székes-főváros tulajdonába való átadása 37.

Daniel Gábor, *mint elnök:* **191, 202, 204, 207.**
Házszabályvita szavazás érvénytelenitése tárgyában; Beöthy Ákos inditványa 324, 326.

Darányi Ferencz
Telekkönyvi törvény behozatala, interp. 9, 10.
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 77, 117.
Felekezeti tanároknak és tanitóknak vasuti kedvezménye, interp. 264, 265.

Darányi Ignácz
Gresskowitz Vilmos interpellácziójára : Szeben vármegye területén fellépett száj- és körömfájás ellen alkalmazott hatósági intézkedések tárgyában 79.

Dedovics György, *mint jegyző:* **190—200, 207.**

Domahidy Elemér
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 271.

Drakulics Pál
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának megállapitása, illetve a közös hadsereg és honvédség ujonczlétszámának megállapitása 421.

Endrey Gyula, *mint jegyző:* **190—195, 207.**

Fejérváry Géza b.
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 16, 74, 237, 239.

Gabányi Miklós
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 288, 421.

Gajáry Géza
Ház határozatképessége; ülések meghosszabbitása a katonai javaslatok tárgyalása alatt 318.
Házszabályvita szavazás érvénytelenitése tárgyában; Beöthy Ákos inditv. 326, 329.

Gresskowitz Vilmos
Szeben vármegye területén fellépett száj- és körömfájás ellen alkalmazott hatósági intézkedések, interp. 77, 80.

Hellebronth Géza
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 346.

Heltai Ferencz
Képviselőház Sándor-utczai épületének a székes-főváros tulajdonába való átadása 38.

Hentaller Lajos
1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 170.
Jegyzőkönyv hitelesitése 319.

Hieronymi Károly
1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 110.

Holló Lajos
1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 52, 233.

Illyés Bálint
1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 137.

Jékey Zsigmond
1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 413.

Kaas Ivor b.
Kereskedelemügyi miniszternek 72.515. sz. a. rendelete tárgyában a vándor iparosokra vonatkozólag, interp. 422.

Kapotsfy Jenő
1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 160.

Kelemen Béla
1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 148.

Komjáthy Béla
1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 88.

Kovács Gyula
1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 289.

Kubik Béla
1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 241.

Ház határozatképessége; ülések meghosszabbitása a katonai javaslatok tárgyalása alatt 318.
Házszabályvita szavazás érvénytelenitése tárgyában; Beőthy Ákos indtv. 320, 326, 328.
Napirend 365.

Láng Lajos
Balatonszentgyörgy—keszthelyi h. é. vasut keszthely—tapolczai folytatólagos vonalának engedélyezése 110.
Békéscsaba—békés-vésztői h. é. vasut engedélyezése 110.
Ruma—klenaki h. é. vasut szávaparti rakodó vágányának meghosszabbitására vonatkozó engedélyokirati függelék kiadása 110.
Darányi Ferencz interpellácziójára: felekezeti tanároknak és tanitóknak vasuti kedvezménye iránt 264, 265.

Lengyel Zoltán
Ház határozatképessége; ülések meghosszabbitása a katonai javaslatok tárgyalása alatt 318.
Jegyzőkönyv hitelesitése 319.
Házszabályvita szavazás érvénytelenitése tárgyában; Beőthy Ákos indtv. 322, 327, 331.
Udvari bálon történtek, interp. 334, 337.

Lukács László
Állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek ujabb szabályozása 397.

Marjay Péter
Közigazgatás egyszerüsitése, interp. 199, 202.
1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 416.

Maróthy László
Baghy Béla ment. ügye *(előadó)* 344.
Bartha Ferencz ment. ügyei *(előadó)* 344.
Benedek János ment. ügyei *(előadó)* 344.
Eötvös Balint ment. ügye *(előadó)* 344.
Lendl Adolf ment. ügye *(előadó)* 344.
Molnár Jenő ment. ügye *(előadó)* 344.
Salamon Géza ment. ügye *(előadó)* 344.
Ugron Gábor ment. ügye *(előadó)* 344.
Vészi József ment. ügye *(előadó)* 344.

Mezőssy Béla
1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 237, 242, 245.

Molnár Józsiás
Ozsdola község tagositása, interp. 268, 337.

Münnich Aurél
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása *(előadó)* 4, 13.

Nessi Pál
Állami alkalmazottak fizetésének rendezése, interp. 157, 199.
Interpellácziók elintézésének sürgetése 243.

Nyegre László, *mint jegyző:* **189, 201—207.**

Okolicsányi László
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 218.

Pap Zoltán
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 435.

Plósz Sándor
Darányi Ferencz interpellácziójára: telekkönyvi törvény behozatala tárgyában 10.

Rakovszky István
»Neue-Frei-Presse« által elkövetett indiszkréczió, interp. 6, 8.
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 29, 217, 240, 244.
Házszabályvita szavazás érvénytelenitése tárgyában; Beőthy Ákos indtv. 323.

Rátkay László, *mint jegyző:* **196—200.**
Interpellácziók megtételének ideje 397.

Sebess Dénes
Szerb királynak a horvát bán által történt elfogadása, interp. 377, 379.

Solymossy Ödön b.
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 35, 39.

Sréter Alfréd
Harkányi János b. igazolása *(előadó)* 136.

Szalay László
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 273.

Szatmári Mór
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 300.
Magyar-csékei választás rendjén a közigazgatási tisztviselők korteskedő szereplése, interp. 462, 465.

Szederkényi Nándor
Napirend 366.

Széll Kálmán
Rakovszky István interpellácziójára: a »Neue Freie-Presse« által elkövetett indiszkréczió tárgyában 7.
Képviselőház Sándor-utczai épületének a székes-főváros tulajdonába való átadása 37, 39.
Vám és kereskedelmi szövetség 63.
Osztrák-magyar vámterület autonom vámtarifája 63.
Vasuti üzletrendtartás — 1851. évi — hatályának további fentartása 63.
Vállalatok kétszeres megadóztatásának elkerülése végett közös egyezmény 63.
Gőzhajózási szállitás használata után járó adónak megszüntetése 63.
Benedek János interpellácziójára: Nyomtatványok utczai elárusitása tárgyában 83, 85.
Marjay Péter interpellácziójára: a közigazgatás egyszerüsitése kérdésében 201.
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 230.
Interpellácziók elintézésének sürgetése 244.
Bartha Ferencz interpellácziójára: Bihar vármegyei belényesi és vaskóhi járásokban levő éhinség és nyomor tárgyában 263.
Csávolszky Lajos interpellácziójára: Szerbia királyának f. hó 11-én ideutazása tárgyában 265, 266, 267.
Ház határozatképessége 267.
Házszabályvita szavazás érvénytelenitése tárgyában; Beőthy Akos indtv. 330.
Lengyel Zoltán interpellácziójára: udvari bálon történtek tárgyában 336.
Napirend 367.
Benedek János interpellácziójára: gyüjtésekre vonatkozó rendelet és a »Népszava« 7. és 9. számának elkobzása tárgyában 375.
Sebess Dénes interpellácziójára: szerb királynak a horvát bán által történt elfogadása tárgyában 379.
Interpellácziók megtételének ideje 397.
Barta Odön interpellácziójéra; a közös államadósságok konverziója tárgyában 429, 433.
Szatmári Mór interpellácziójára: a magyar-csékei képviselőválasztás rendjén a közigazgatási tisztviselők korteskedő szereplése tárgyában 463, 466.

Szentiványi Árpád
1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és honvédség ujonczlétszámának megállapitása 241, 297.

Szöts Pál, *mint jegyző:* **190—200.**

Tallián Béla, *mint elnök:* **189, 199, 203, 204, 206.**

Teleki Sándor gr., *mint jegyző:* **189, 201—206.**

Thaly Kálmán

Ház határozatképessége 267.
Napirend 366.

Tóth János

1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 19.

Trubinyi János, *mint jegyző:* **189, 201—206.**

1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 203.

Udvary Ferencz

1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 64.

Ugron Gábor

1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 239.

Veres József

1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 397.

Vertán Endre

1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 380.

Visontai Soma

Napirend 176.

Wilczek Frigyes gr.

1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 407.

Wlassics Gyula

Benedek János interpellácziójára: magyar kir. orvostudományi egyetem boncztani intézeténél előfordult esetek tárgyában 155.

Wolfner Tivadar

1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 159.

Zichy Jenő gr.

1889: VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása 70

TÁRGYMUTATÓ

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az előterjesztések vagy tárgyak előfordulnak.)

Bizottsági jelentések:

Igazoló állandó bizottság jelentései:

Bauer Mihály igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **199.**

Kaas Ivor b. igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **199.**

Mentelmi bizottság jelentései:

Baghy Béla ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **204.**

Bartha Ferencz ment. ügyei *(Előadó:* Maróthy László) **204.**

Benedek János ment. ügyei *(Előadó:* Maróthy László) **204.**

Eötvös Bálint ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **204.**

Lendl Adolf ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **204.**

Molnár Jenő ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **204.**

Salamon Géza ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **204.**

Ugron Gábor ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **204.**

Vészi József ment. ügye *(Előadó:* Maróthy László) **204.**

Törvényjavaslatok, kormányelőterjesztések és egyéb ügyek:

Állami alkalmazottak fizetésének rendezése (l. Interp. Nessi Pál) **195.**

Állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek ujabb szabályozása (Irom. 318) **206.**

Hozzászólt:
Lukács László 397.

Apponyi Albert gr. katonai-reform javaslata; zárt-ülés (l. »Neue-Freie-Presse« indiszkréciója) **189.**

Autonom vámtarifa (l. Osztrák-magyar) **192.**

Balatonszentgyörgy—keszthelyi h. é. vasut keszthely—tapolczai folytatólagos vonalának engedélyezése (Irom. 304) **194.**

Hozzászólt:
Láng Lajos 110.

Békéscsaba—békés-vésztöi h. é. vasut engedélyezése (Irom. 305) **194.**

Hozzászólt:
Láng Lajos 110.

Belényesi éhinség (l. Biharmegyei) **200.**

Beszédközben szünet (l. Szünet) **193.**

Biharmegyei belényesi és vaskóhi járásokban levö éhinség és nyomor (l. Interp. Bartha Ferencz) **200.**

Curia elnökének átiratai, l. Kérvények választások ellen.

Czukoradóról szóló 1899. évi XVIII. t.-cz. határozmányainak módositása és kiegészitése (Irom. 264, 294) **191.**

Czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. évi márczius hó 5-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezése (Irom. 263, 289, 294) **191.**

Drakulics Pál—Gabányi Miklós-féle személyes ügy (l. 1889 : VI. t.-cz. módositása) **206.**

Erzsébet főherczegnő halála **207.**

1851. évi vasuti üzletrendtartás hatályának további fentartása (l. Vasuti) **192.**

1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása, illetve a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitása (Irom. 199, 268) **189—202, 204—207.**

Hozzászóltak :

Andrássy Gyula gr. 210, 258.
Baló József 282.
Bakonyi Samu 122.
Balogh Mihály 269.
Barta Ödön 5, 179, 228.
Benedek János 4, 5.
Benyovszky Sándor gr. 290.
Beöthy Ákos 148.
Bernáth Lajos 72.
Darányi Ferencz 77, 117.
Domahidy Elemér 271.
Drakulics Pál 421.
Fejérváry Géza b. 16, 74, 237, 239.
Gabányi Miklós 288, 421.
Hellebronth Géza 346.
Hentaller Lajos 170.
Hieronymi Károly 110.
Holló Lajos 52, 233.
Illyés Bálint 137.
Jékey Zsigmond 413.
Kapotsfy Jenő 160.
Kelemen Béla 148.
Komjáthy Béla 88.
Kovács Gyula 289.
Kubik Béla 241.
Marjay Péter 416.
Mezőssy Béla 237, 242, 245.
Münnich Aurél *(előadó)* 4, 13.
Okolicsányi László 218.
Pap Zoltán 435.
Rakovszky István 29, 217, 240, 244.
Solymossy Ödön b. 35, 39.
Szalay László 273.
Szatmári Mór 300.
Széll Kálmán 230.
Szentiványi Árpád 241, 297.
Tóth János 19.
Trubinyi János 203.
Udvary Ferencz 64.
Ugron Gábor 239.
Vertán Endre 380.
Veres József 397.
Wilczek Frigyes gr. 407.
Wolfner Tivadar 159.
Zichy Jenő gr. 70.

Fejérváry Géza b.—Ugron Gábor-féle személyes ügy (l. 1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása) **199.**

Felekezeti tanároknak és tanitóknak vasuti kedvezménye (l. Interp. Darányi Ferencz) **200.**

Gabányi Miklós—Drakulics Pál-féle személyes ügy (l. 1889 : VI. t.-cz. módositása) **206.**

Gőzhajózási szállitás használata után járó adónak megszüntetése (Irom. 303) **192.**

Hozzászólt :

Széll Kálmán 63.

Gyüjtésekre vonatkozó rendelet és a »Népszava« 7. és 9. számának elkobzása (l. Interp. Benedek János) **203.**

Halálozások, képviselők halálának bejelentése :

Fassie Tódor **196.**
Hortoványi József **199.**

Halastó körüli területen az országos határvonalnak megállapitása iránt hozott itélet beczikkelyezése (Irom. 267, 275, 278) **192.**

Három uj csendőrkerület felállitása (Irom. 197, 240) **192.**

Határrendőrség (Irom. 194, 241) **192.**

Ház határozatképessége **200.**

Hozzászóltak :

Széll Kálmán 267. Thaly Kálmán 267.

Ház határozatképessége; ülések meghosszabbitása a katonai javaslatok tárgyalása alatt **202.**

Hozzászóltak :

Gajáry Géza 318. Kubik Béla 318.
Lengyel Zoltán 318.

Házszabályvita szavazás érvénytelenitése tárgyában; Beöthy Ákos inditványa **203, 204.**

Hozzászóltak :

Benedek János 324.
Beöthy Ákos 322, 329 333.
Daniel Gábor 324, 326.
Gajáry Géza 326, 329.
Kubik Béla 320, 326, 328.
Lengyel Zoltán 322, 327, 331.
Rakovszky István 323.
Széll Kálmán 330.

Igazolási ügyek :

Bauer Mihály igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 227) **196, 199.**

Ciocan János igazolása **206.**

Harkányi János b. igazolása *(Előadó:* Sréter Alfréd 136) **195.**

Kaas Ivor b. igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 227) **199.**

Nosz Gyula igazolása **189.**

Thorotzkay Miklós gr. igazolása **200.**

Interpellácziók elintézésének sürgetése **200.**

Hozzászóltak :

Nessi Pál 243. Széll Kálmán 244.

Interpellácziók megtételének ideje **206.**

Hozzászóltak :

Rátkay László 397. Széll Kálmán 397.

Jegyzőkönyv hitelesitése **203.**

Hozzászóltak :

Hentaller Lajos 319. Lengyel Zoltán 319.

Képviselőház Sándor-utczai épületének a székes-főváros tulajdonába való átadása (Irom. 297) **191.**

Hozzászóltak :

Benedek János 37, 38.
Biró Lajos *(előadó)* 36, 37.
Boda Vilmos 38.
Csávosy Béla 37.
Heltai Ferencz 38.
Széll Kálmán 37, 39.

Kereskedelemügyi miniszternek 72.515. sz. a. rendelete tárgyában a vándor iparosokra vonatkozólag (l. Interp. Kaas Ivor b.) **206.**

Kérvények választások ellen; Curia elnökének átiratai :

Ivanovich István **193.**
Nosz Gyula **189.**
Thoroczkay Miklós gr. **200.**

Kivándorlás szabályozása (Irom. 195, 238) **192.**

Konverzió (l. Közös államadósság) **206.**

Közigazgatás egyszerüsitése (l. Interp. Marjay Péter) **197.**

Közös államadósságok konverziója (l. Interp. Barta Ödön) **206.**

Külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatása (Irom. 196, 242) **192.**

Lemondás a képviselőségről:
Győrffy Gyula **203.**
Harkányi János b. **205.**
Janits Imre **196.**
Ruffy Pál **200.**

Magyar-csékei képviselőválasztás rendjén a közigazgatási tisztviselők korteskedő szereplése (l. Interp. Szatmári Mór) **207.**

Magyar királyi orvostudományi egyetem boncztani intézeténél előfordult esetek (l. Interp. Benedek János) **192.**

Magyar korona országainak pénzügyminisztere és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok pénzügyminisztere között az üzletüket az osztrák-magyar monarchia mindkét államára kiterjesztő vállalatok kétszeres megadóztatásának elkerülése végett, valamint az egyenes adók körébe tartozó némely más ügy iránt létrejött egyezmény (l. Vállalatok) **192.**

Mentelmi esetek:

Baghy Béla (Irom. 317) **204.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 344.

Bartha Ferencz (Irom. 313) **204.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 344.

Bartha Ferencz (Irom. 314) **204.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 344.

Benedek János (Irom. 309) **204.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 344.

Benedek János (Irom. 310) **204.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 344.

Eötvös Bálint (Irom. 315) **204.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 344.

Lendl Adolf (Irom. 316) **204.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 344.

Molnár Jenő (Irom. 307) **204.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 344.

Salamon Géza (Irom. 308) **204.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 344.

Ugron Gábor (Irom. 312) **204.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 344.

Vészi József (Irom. 311) **204.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 344.

Napirend **196, 204.**
Hozzászóltak:
Kubik Béla 365. Széll Kálmán 367,
Szederkényi Nándor 366. Thaly Kálmán 366.
Visontai Soma 176.

»*Népszava*« *elkobzása* (l. Gyüjtésekre) **203.**

»*Neue-Freie-Presse*« *által elkövetett indiszkrécziő* (l. Interp. Rakovszky István) **189.**

Névszerinti szavazás (l. Házszabályvita 345) **204.**

Nyomtatványok utczai elárusitása (l. Interp. Benedek János) **192.**

Orvostudományi-egyetem (l. Magyar királyi) **192.**

Összeférhetetlenségi itélő-bizottság kisorsolása, eskütétele; l. Győrffy Gyula összeférhetlenségi ügye **196.** — Bauer Antal **205.**

Összeférhetlenségi ügyek:
Bauer Mihály **147, 205, 206.**
Győrffy Gyula **189, 196, 197.**
Lázár Menyhért **197.**

Osztrák-magyar vámterület autonom vámtarifája (Irom. 300) **192.**
Hozzászólt:
Széll Kálmán 63.

Ozsdola község tagositása (l. Interp. Molnár Józsiás) **200.**

Régi képviselőház (l. Képviselőház) **191.**

Ruffy Pál kineveztetése kormánybiztossá **200.**

Ruma—klenaki h. é. vasut szávaparti rakodó vágányának meghosszabbitására vonatkozó engedélyokirati függelék kiadása (Irom. 306) **194.**
Hozzászólt:
Láng Lajos 110.

FŐRENDI HÁZ

Szabadságolás:
Baross Károly **193.**
Eitel Viktor Adolf **195.**
Károlyi Sándor gr. **206.**
Lázár Árpád **189.**
Molnár János **201.**
Neiszidler Károly **206.**

Száj- és körömfájás (l. Szeben) **192.**

Szavazás érvénytelenitése, Beöthy Ákos indítványa (l. Házszabályvita) **203.**

Szeben vármegye területén fellépett száj- és körömfájás ellen alkalmazott hatósági intézkedések (l. Interp. Gresskowitz Vilmos) **192.**

Szerbia királyának f. hó 11-én ideutazása (l. Interp. Csávolszky Lajos) **200.**

Szerb királynak a horvát bán által történt elfogadása (l. Interp. Sebess Dénes) **204.**

Szünet beszédközben (l. 1889 : VI. t.-cz. módositása. — Barta Ödön 190. — Hellebronth Géza 356. — Komjáthy Béla 101. — Mezőssy Béla 255. — Pap Zoltán 451. — Vertán Endre 388.) **193, 197, 200, 204, 205, 207.**

Telekkönyvi törvény behozatala (l. Interp. Darányi Ferencz) **189.**

Törvényczikkek: szentesitések bejelentese:
1903 : I. t.-cz. Czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. évi márczius hó 5-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezése;
1903 : II. t.-cz. Czukoradóról szóló 1899. évi XVIII. t.-cz. határozmányainak módositása és kiegészitése **202.**

Udvari bálon történtek (l. Interp. Lengyel Zoltán) **203.**

Ugron Gábor—Fejérváry Géza b.-féle személyes ügy (l. 1889 : VI. t.-cz. 14. §-ának módositása) **199.**

Ülések meghosszabbitása a katonai javastatok tárgyalása alatt, Széll Kálmán indítványa (l. Ház határozatképessége) **202.**

Utczai elárusitás (l. Nyomtatványok) **192.**

Útlevélügy (Irom. 198, 239) **192.**

Vállalatok kétszeres megadóztatásának elkerütése végett közös egyezmény (Irom. 302) **192.**
Hozzászólt:
Széll Kálmán 63.

Vám- és kereskedelmi szövetség a magyar korona országai és ő Felsége többi királyságai és országai közt (Irom. 299) **192.**
Hozzászólt:
Széll Kálmán 63.

Vámtarifa (l. Osztrák-magyar) **192.**

Vándor iparosok (l. Kereskedelemügyi) **206.**

Vaskóhi éhinség (l. Biharmegyei) **200.**

Vasuti üzletrendtartás — 1851. évi — hatályának további fentartása (Irom. 301) **192.**
Hozzászólt:
Széll Kálmán 63.

Védelő javaslat (l. 1889 : VI. t.-cz.) **189.**

Zárt ülés (l. »Neue-Freue-Presse« indiszkrécziója (4) **189.** Házszabályvita (333) **203.**

Interpellácziók:

Bartha Ferencz: Biharvármegyei belényesi és vaskóhi járásokban levő éhinség és nyomor tárgyában, a belügyi és földmivelésügyi miniszterhez **200.**

Barta Ödön: Közös államadósságok konverziója tárgyában, a miniszterelnökhöz **206.**

Benedek János: Nyomtatványok utczai elárusitása tárgyában, a belügyminiszterhez **192.**

Benedek János: Magyar királyi orvostudományi egyetem boncztani intézeténél előfordult esetek tárgyában, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez **192, 195.**

Benedek János: Gyüjtésekre vonatkozó rendelet és a »Népszava« 7. és 9. számának elkobzása tárgyában, a belügyminiszterhez **203, 204.**

Csávolszky Lajos: Szerbia királyának f. hó 11-én ideutazása tárgyában, a miniszterelnökhöz **200.**

Darányi Ferencz: Telekkönyvi törvény behozatala iránt, az igazságügyminiszterhez **189.**

Darányi Ferencz: Felekezeti tanároknak és tanitóknak vasuti kedvezménye iránt, a kereskedelemügyi miniszterhez **200.**

Gresskowitz Vilmos: Szeben vármegye területén fellépett száj- és körömfájás ellen alkalmazott hatósági intézkedések tárgyában, a földmivelésügyi miniszterhez **192.**

Kaas Ivor b. Kereskedelemügyi miniszternek 72.515. sz. a. reudelete tárgyában vándor iparosokra vonatkozólag, a kereskedelemügyi miniszterhez **206.**

Lengyel Zoltán: Udvari bálon történtek miatt, a miniszterelnökhöz **203.**

Molnár Józsiás: Ozsdola község tagositása tárgyában, a belügyminiszterhez **200, 203.**

Marjay Péter: Közigazgatás egyszerüsitése tárgyában, a belügyminiszterhez **197.**

Nessi Pál: Állami alkalmazottak fizetésének rendezése tárgyában, a pénzügyminiszterhez **195, 197.**

Rakovszky István: »Neue-Freie-Presse« által elkövetett indiszkréczió tárgyában, a miniszterelnökhöz **189.**

Sebess Dénes: Szerb királynak a horvát bán által történt elfogadása tárgyában, a miniszterelnökhöz **204.**

Szatmári Mór: Magyar-csékei képviselőválasztás rendjén a közigazgatási tisztviselők korteskedő szereplése tárgyában, a belügyminiszterhez **207.**

Interpellácziókra adott mniszteri válaszok:

Belügyminiszter (Széll Kálmán) válasza, l. Miniszterelnök válaszai.

Földmivelésügyi miniszter (Darányi Ignácz) válasza:

Gresskowitz Vilmosnak: Szeben vármegye területén fellépett száj- és körömfájás ellen alkalmazott hatósági intézkedések tárgyában **192.**

Igazságügyminiszter (Plósz Sándor) válaszai:

Darányi Ferenczuek: Telekkönyvi törvény behozatala tárgyában **189.**

Kereskedelemügyi miniszter (Láng Lajos) válasza:

Darányi Ferenczuek: Felekezeti tanároknak és tanitóknak vasuti kedvezménye iránt **200.**

Miniszterelnök (Széll Kálmán) válaszai:

Bartha Ferenczuek: Biharmegyei belényesi és vaskóhi járásokban levő éhinség és nyomor tárgyában **200.**

Barta Ödönnek: Közös államadósságok konverziója tárgyában **206.**

Benedek Jánosnak: Nyomtatványok utczai elárusitása tárgyában **192.**

Benedek Jánosnak: Gyüjtésekre vonatkozó rendelet és a »Népszava« 7. és 9. számának elkobzása tárgyában **204.**

Csávolszky Lajosnak: Szerbia királyának f. hó 11-én ideutazása tárgyában **200.**

Lengyel Zoltánnak: Udvari bálon történtek tárgyában **203.**

Marjay Péternek: Közigazgatás egyszerüsitése kérdésében **197.**

Rakovszky Istvánnak: »Neue-Freie-Presse« által elkövetett indiszkréczió tárgyában **189.**

Sebess Dénesnek: Szerb királynak a horvát bán által történt elfogadása tárgyában **204.**

Szatmári Mórnak: Magyar-csékei képviselőválasztás rendjén a közigazgatási tisztviselők korteskedő szereplése tárgyában **207.**

Vallás- és közoktatásügyi miniszter (Wlassics Gyula) válasza:

Benedek Jánosnak: Magyar királyi orvostudományi egyetem boncztani intézeténél előfordult esetek tárgyában **195.**

Naplószerkesztő: *Endrődi Sándor.*

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
328.4391 H891ON C001 1901:11
Orszaggyules Kepviselohazanak naploja .
3 0112 105805789